2018

BIBLIOTECA
CENTRAL
DE LA RIOJA
EX-LIBRIS

Dados de limosna a la casa y profesa de Valld. de la
Compa de Jesus q fue año de 1580 —

Rueguen a dios por mi los dhos —

INDEX OMNIVM OPERVM S. HIERONYMI CVM CENSVRIS IN QVINQVE DIGESTVS ORDINES per Des. Eraſmum Roterodamum.

QVO magis perſpicuum fiat, quantum Chriſtianus orbis debeat Hieronymo, uiſum eſt indicem omnium quæ ſcripſit attexere, quem in quinq; digeſsimus ordines. Primus habebit τὰ γνήσια, de quibus nulla dubitatio ſit, quin ab Hieronymo ſint edita. Secundus habebit τὰ ἀμφιβόλως νόθα, de quibus iure quis addubitet illius ſint nec ne. Tertius τὰ ψευδεπίγραφα, quæ falſo titulo Hieronymum autorē mentiuntur: atq; huius ordinis tres erunt claſſes. Prima indicabit erudita nec indigna lectu. Secunda impudentiſsimè tributa Hieronymo aut alijs autoribus. Tertia docta, ſed ſuis titulis autorem teſtantia, quæ tamen Hieronymianis lucubrationibus fuerant admixta. Quartus ordo oſtendet ex Hieronymianis & alienis commixta, ſeu ut uerius dicam confuſa. Quintus indicabit ea quæ aut culpa temporum interciderunt, aut certe nondum prodierunt in lucem, ut hinc ad ueſtigandum incitentur ſtudioſi.

PRIMVS ΤΩΝ ΓΝΗΣΙΩΝ, ID EST EORVM QVAE VERE SVNT HIERONYMI.

Ad Heliodorum exhortatio de laude uitæ ſolitariæ. Quanto amore.	To.1	Fol.1
De uita clericorum ad Nepotianum. Petis à me	To.1	11
Epitaphium Nepotiani ad Heliodorum auunculum. Grandes materias	To.1	21
Inſtitutio monachi ad Ruſticum Gallum. Nihil Chriſtiano	To.1	42
Ad Florentium monachum familiaris. Quantus beatitudinis	To.1	52
Ad eundem familiaris. In ea mihi parte	To.1	53
Inſtitutio filiæ infantulæ ad Lætam. Apoſtolus Paulus	To.1	54
De cuſtodia uirginitatis ad Demetriadem. Inter omnes materias	To.1	62
De ſeruanda uiduitate ad Saluinam. Vereor ne officium	To.1	73
De uiduitate ſeruanda ad Furiam. Obſecras literis	To.1	79
De monogamia ad Gerontiam. In uetere uia	To.1	87
Inſtitutio infantulæ, ad Gaudentium. Cauſa difficilis	To.1	98
Inſtitutio monachi ad Paulinum. Bonus homo	To.1	101
De laudibus Aſellæ ad Marcellam. Nemo reprehendat	To.1	116
Marcellæ uiduæ epitaphium ad Principiam. Sæpe & multum	To.1	117
Inuitatio ad ſeceſsū Bethleemiticū ſub noīe Paulę & Euſtochij. Mēſurā charitas	To.1	123
Eadem de re ad eandem ſuo nomine. Ambroſius quo	To.1	129
De xeniolis miſsis ad Euſtochium. Parua ſpecie	To.1	131
Eadem de re ad Marcellam. Vt abſentiam corporum	To.1	132
Laus integræ ſenectutis ad Paulum Concordienſem. Humanæ uitæ	To.1	eod.
De cuſtodia uirginitatis ad Euſtochium. Audi filia	To.1	134
De conuerſione Bleſillæ ad Marcellam. Abraham tentatur	To.1	154
De exitu Leæ ad Marcellam. Cum hora fermè	To.1	156
Epitaphium Bleſillæ filiæ ad Paulam. Quis dabit capiti	To.1	157
Conſolatio ſuper obitu uxoris ad Pammachium. Sanato uulneri	To.1	162
Epitaphium Paulæ ad Euſtochium filiam. Si cuncta corporis	To.1	169
Exhortatio ad perfectam uitam ad Lucinum Beticum. Nec opinanti	To.1	192
Epitaphium Lucini Betici ad Theodoram uxorem. Lugubri nuncio	To.1	195
Epitaphium Fabiolæ ad Oceanum. Plures anni ſunt	To.1	197
Familiaris epiſtola ad Theophilum. Ex eo tempore	To.1	203
Conſolatio cæcitatis ad Abigaum presbyterum. Quamuis mihi multorum	To.1	eod.
Eadem de re ad Caſtrutium. Sanctus filius meus	To.1	204

R/2.894

Eorum quæ uere

Conſolatio in rebus aduerſis ad Iulianum. Filius meus frater to.1 205
De relinquendo ſeculo ad Exuperantium. Inter omnia quæ to.1 205
Reconciliatio materteræ Caſtorinæ. Ioannes idem apoſtolus to.1 eod.
Familiaris ad Iulianum diaconum. Antiquus ſermo to.1 211
Familiaris ad anachoritas Syriæ ad Theodoſium. Quàm uellem to.1 212
Familiaris ad uirgines Hermonenſes. Chartæ exiguitas to.1 eod.
Gratulatio de aduentu Ruffini & laus Bonoſi. Plus Deum tribuere to.1 213
Familiaris ad Nitiam amicum. Turpilius comicus to.1 215
Laus Bonoſi ad Chromatium. Non debet charta to.1 216
Familiaris ad Chryſogonum. Qui circa te affectus to.1 218
De humilitate ad Antonium. Dominus noſter to.1 eod.
Demõ diuellẽdo matrimonio abſq; mutuo cõſenſu ad Ruſticũ. Quod ignotus to.1 219
De uitando ſuſpecto contubernio. Retulit mihi quidam to.1 219
Contra Sabinum uirginis ſollicitatorem. Samuel quondam to.1 228
De miraculo mulieris ſæpius ictæ, ad Innocentium amicum. Sæpe à me to.1 233
Vita Pauli eremitæ. Inter multos ſæpe to.1 237
Vita Hilarionis monachi. Scripturus uitam to.1 241
Vita Malchi captiui monachi. Qui nauali prælio to.1 255
Catalogus ſcriptorum illuſtrium ad Dextrum. Hortaris Dexter to.1 261
Idem opus Græcè uerſum à Sophronio to.1 eod.
De perpetua uirginitate Mariæ aduerſus Heluidium. Nuper rogatus To.2 5
Defenſio uirginitatis aduerſus Iouinianum. Pauci admodum to.2 17
Aduerſus eundem liber ſecundus. Secunda propoſitio to.2 69
Aduerſus eundem ad Pammachium apologia. Quod ad te hucuſq; to.2 101
Aduerſus defenſorem Iouiniani ad Domnionem. Literæ tuæ ad amorem to.2 113
Exhortatio ad ſtudium diuinæ ſcripturæ ad Pammachium. Chriſtiani interdũ to.2 117
Velitatio in errores Vigilantij Galli ad Riparium. Acceptis primum literis to.2 118
Aduerſus Vigilantium de uigilijs ad ſepulchra martyrum. Multa in orbe to.2 120
Aduerſus errores Montani ad Marcellam. Teſtimonia de Ioannis to.2 128
Ad Riparium de hæreſibus expugnandis. Chriſti te aduerſum to.2 129
Aduerſus Arianorum hypoſtaſes, ad Damaſum. Quoniam uetuſto to.2 131
Eadem de re ad eundem. Importuna in euangelio to.2 133
De pœnitentia lapſi epiſcopi & rebaptizandis dialogi. Proximè accidit to.2 135
De erroribus Origenis ad Auitum. Ante annos circiter to.2 142
Aduerſus Ioannẽ Hieroſolymitanũ epiſcopũ ad Pammachiũ. Si iuxta Paulum to.2 162
Aduerſus eundem ad Theophilum. Epiſtola tua to.2 183
Aduerſus Origeniſtas ad Pammachium. Schedulæ quas to.2 189
Expoſtulatio cum Ruffino de figuratis laudibus. Diu te Romæ to.2 195
Aduerſus Ruffinum apologia ad Pammachium & Marcellam. Et ueſtris to.2 196
Aduerſus eundem liber ſecundus. Hucuſq; de criminibus to.2 212
Reſponſio ad duas inuectiuas Ruffini. Lectis literis to.2 230
Aduerſus Pelagianos ad Cteſiphontem. Non audacter to.2 250
Aduerſus eoſdem dialogus primus. Scripta iam to.2 260
Aduerſus eoſdem dialogus ſecundus. Multa quidem to.2 279
Aduerſus eoſdem dialogus tertius. Delectatus ſum to.2 297
Familiaris ad Marcellam. Vt tam paruam to.2 312
Aduerſus Vigilantij conuicia. Iuſtum quidem fuerat to.2 eod.
Quatenus legendus Origenes ad Tranquillum. Maiora ſpiritus to.2 314
Aduerſus Arianos de ſua fide, ad Marcum. Decreueram quidem to.2 315
De oppreſsione Origeniſtarũ per Theophilũ ad Pãmachiũ. Rurſum oriẽtalib. to.2 316

ſunt Hieronymi, Index

De Pelagianis oppreſsis, ad Auguſtinum & Alipium. Sanctus Innocentius to.2 317
Ad eundem de re ſimili. Omni quidem to.2 eod.
Rurſum ad eundem. Multi utroq; to.2 318
Qui ſcripſerunt de origine animæ ad Marcellinum. Tandem ex Africa to.2 eod.
De matrimonio poſt baptiſmum imputato ad Oceanum. Nunquam fili to.2 319
Quatenus adhibendæ literæ gentiliũ ad oratorem Magnum. Sebeſium noſtrũ to.2 326
De gradibus presbyteri & diaconi ad Euagrium. Legimus in Eſaia to.2 329
De diſsidio Petri ac Pauli, ac de mendacio ad Auguſtinum. Tres ſimul to.2 336
Inuitatio ad mutuum amorem ad Auguſtinum. In ipſo profectionis to.2 345
Simili de re ad eundem. Crebras ad me to.2 347
Familiaris ad eundem. Virum honorabilem to.2 351
De cucurbita in Iona ad eundem. Cum à ſancto to.2 352
Commendatio amici ad Auguſtinum. Anno præterito to.2 362
Aduerſus calumnias æmulorum ad Aſellam. Si tibi putem to.2 363
Aduerſus Onaſum obtrectatorem librorum ſuorum. Medici quos to.2 364
De optimo genere interpretandi ad Pammachium. Paulus apoſtolus to.2 365
Aduerſus calumniatores emendatæ ſcripturæ ſacræ ad Marcellam. Poſt priorẽ to.2 372
De ſtudio diuinæ ſcripturæ ad Paulinum. Frater Ambroſius To.3 5
In pentateuchum uerſum præfatio. Deſiderij mei to.3 13
In Ioſue præfatio. Tandem finito pentateucho to.3 15
In libros Regum præfatio. Viginti & duas literas to.3 16
In Paralipomena præfatio. Si ſeptuaginta interpretum to.3 18
Altera in idem opus præfatio ad Domnionem. Quomodo Græcorum to.3 20
In Eſdrã & Neemiã præfatio ad Domnionẽ & Rogatianũ. Vtrũ difficilius ſit to.3 21
In Tobiam præfatio ad Chromatium & Heliodorum. Mirari non deſino to.3 22
In Iudith præfatio. Apud Hebræos liber Iudith to.3 eod.
In Heſter præfatio. Librum Heſter uarijs to.3 23
In Iob præfatio. Cogor per ſingulos to.3 23
In Iob è ſeptuaginta uerſum, ſed additis notulis. Si aut fiſcellam to.3 24
In Prouerbia Salomonis. Iungat epiſtola to.3 25
In Eccleſiaſten uerſum præfatio. Memini me ante to.3 eod.
In Eſaiã ex Hebræo uerſum præfatio ad Paulã & Euſtochiũ. Nemo cũ prophetas to.3 26
In Hieremiam uerſum præfatio. Hieremias propheta to.3 eod.
In Ezechielem præfatio. Ezechiel propheta to.3 27
In Danielem præfatio. Danielem prophetam to.3 27
In duodecim prophetas uerſos præfatio. Non eſt idem ordo to.3 29
In Iohelem præfatio. Sanctus Iohel to.3 29
In quatuor euangelia caſtigata ad Damaſum. Nouum opus to.3 eod.
De tribus quæſtionibus ad Damaſum. Poſtquam epiſtolam to.3 33
De Melchiſedek ad Euagrium. Miſiſti uolumen to.3 38
De quadraginta duabus manſionibus ad Fabiolam. In ſeptuageſimoſeptimo to.3 41
De ueſtibus ſacerdotalibus ad Fabiolam. Vſq; hodie in lectione to.3 56
De terra promiſsionis ad Dardanum. Quæris Dardane to.3 66
De Ephod bad ad Marcellam. Epiſtolare officium eſt to.3 70
De iudicio pueri Salomonis ad Ruffinum. Multum in utranq; to.3 74
De Salomone & Achaz ante tempus patribus ad Vitalem. Zenon nauclerus to.3 76
De Tharſis in ueteri teſtamento ad Marcellam. Nuper cum Rheticij to.3 77
De ordine ac titulis pſalmorum ad Sophronium. Scio quoſdam putare to.3 78
Emendatio pſalterij in certis locis ad Suniam & Fretelam. Verè in uobis to.3 79
De decem myſticis nominibus Dei ad Marcellam. Nonageſimum pſalmum to.3 94

Eorum quæ uere

Quid ſint Alleluia, Amen, Maranatha, ad eandem. Nuper cũ pariter eſſemus to.3 95
Quid ſit ſela, hoc eſt diapſalma ad eandem. Quæ acceperis to.3 96
Explanatio Pſalmi octogeſiminoni ad Cyprianum. Prius te Cypriane to.3 97
Explanatio Pſalmi quadrageſimiquarti ad Principiã uirginẽ. Scio me Principia to.3 104
Expoſitio Pſalmi centeſimi uiceſimiſexti ad Marcellam. Beatus Pamphilus to.3 113
Expoſitio primæ uiſionis Eſaiæ ad Damaſum. Et factum eſt to.3 115
De ſeraphim & calculo ardenti ad eundem. Septuaginta to.3 121
Quid ſonet Hebræis oſanna ad Damaſum. Multi ſuper hoc to.3 123
De prodigo filio apud euangeliſtam ad Damaſum. Beatitudinis tuæ to.3 126
De tribus quæſtionibus ad Amandum. Breuis epiſtola to.3 134
De quatuor quæſtionibus ad Marcellam. Magnis nos prouocas quæſtionibus to.3 137
De blaſphemia in Spiritum ſanctum ad eandem. Breuis eſt quæſtiuncula to.3 139
Ad duodecim quæſtiones Hedibiæ. Ignota uultu to.3 140
Ad undecim quæſtiones Algaſiæ. Filius meus to.3 156
In canticum canticorũ homiliæ duæ ex Origene uerſæ. Origenes cũ in cæteris to.3 176
Expoſitio loci apud Paulum, Omnes quidem dormiemus, ſed non omnes, &c. In ipſo iam profectionis articulo. Ad Minerium & Alexandrum to.3 189
De duabus quæſtiunculis ad Paulinum. Voce me prouocas to.3 197
Epiſtola familiaris ad Deſyderium. Lecto ſermone to.3 198
Interpretatio alphabeti Hebraici ad Paulam Vrbicam. Nudiuſtertius cum to.3 199
Quæſtiones ſeu traditiones Hebraicæ in Geneſim. Qui in principijs to.3 200
Nonnihil ſuſpicor hoc opus à ſtudioſo quopiam abbreuiatum fuiſſe. Nam id pleriſq; ſtudio eſt, omnia ad compendium redigere, propterea quòd Hieronymus in locis Hebraicis ſubinde relegans nos huc, teſtatur ſe copioſius quædam in hoc libro tractaſſe, cum ea aut prorſus non inueniantur, aut pauciſsimis attacta.
Eſaias propheta iuxta translationem Septuaginta, & iuxta ueritatem Hebraicam unà cum commentarijs Hieronymi in octodecim uolumina digeſtis, quorum initium eſt: Expletis longo uix tempore. Ad Euſtochium To.5 3
In Hieremiam iuxta utranq; æditionem commentariorum libri ſex ad Euſebium. Initium: Poſt explanationes duodecim to.5 261
In Ezechielem iuxta utranq; æditionẽ libri quatuordecim. Initium: Finitis in Eſaiam decẽ & octo. Ad Euſtochium to.5 377
In Danielẽ cõmentarij ad Pammachiũ & Marcellã. Cõtra prophetã Danielẽ to.5 567
In Oſee libri cõmentariorũ tres ad Pammachiũ. Initiũ: Si in explanationibus To.6 3
In Iohel liber unus ad Pammachium. Non idem eſt ordo to.6 54
In Amos libri tres ad eundem. Amos propheta qui ſequitur to.6 71
In Abdiam liber unus ad eundem. Cum eſſem paruulus to.6 114
In Ionam liber unus ad Chromatium. Triennium circiter fluxit to.6 122
In Micheam libri duo ad Paulam & Euſtochium. Micheas in quem nunc to.6 135
In Nahum liber unus ad eaſdem. Iuxta Septuaginta interpretes to.6 166
In Habacuc libri duo ad Chromatium. Primum Chromati to.6 182
In Sophoniã liber unus ad Paulã & Euſtochiũ. Antequã Sophoniã aggrediar to.6 208
In Aggeum liber unus ad eaſdem. Secundo anno Darij to.6 226
In Zachariam libri tres. Vltimo iam autumni to.6 238
In Malachiã liber unus. Vltimum duodecim prophetarum to.6 289
In Eccleſiaſten cõmentariorũ liber unus ad Paulam & Euſtochiũ. Memini me To.7 39
In Euangelium Matthæi ad Euſebium. Plures fuiſſe qui To.9 6
In epiſtolam Pauli ad Galatas libri tres ad Paulam & Euſtoch. Pauci admodum to.9 158
In epiſtolã ad Epheſios libri tres ad Paulã & Euſtochium. Si quicquã eſt Paula to.9 202
In epiſtolam ad Titum liber unus ad eaſdem. Licet non ſint digni to.9 242

In epiſtolam

In epiſtolam ad Philemonem liber unus. Qui nolunt inter epiſtolas Pauli to.9 258
De Spiriritu ſancto liber unus Didymi,interprete Hieronymo. Initiũ: Cum in Babylone. Opus ipſum. Omnibus quidem quæ to.9 245
Loca Hebraica uerſa ex Euſebio. Euſebius qui à beato: Et
Nomina Hebraica ſecundũ ordinem literarũ ex Philone,ſed omiſsis quibuſdam, nonnullis immutatis,demũ additis nonnullis à Hieronymo,ut ipſe teſtatur in prræfatione. Citatur ab eo locis aliquot,liber Hebraicorũ nominũ,& quædam interpretationes reprehenduntur,quas tamen inuenimus in hoc opere.Initium operis eſt: Philo,uir diſertiſsimus.
Chronica Euſebij Hieronymo interprete,unà cũ his quæ ipſe adiecit Hieronymus,& poſt hunc Proſper & alij nonnulli,per quos mihi uidetur operis confuſa ratio,nihilum obſtante adiuratione quam operi præmiſerat.Initium: Vetus ille diſertorũ.Operis initiũ: Moyſen gentis Hebraicæ.
In Hieremiã homiliæ quatuordecim.In Ezechielem totidẽ ab Hieronymo uerſæ.Quãquã haud ſcio quo factũ ſit conſilio, ut homilijs in Hieremiam adempta ſit Hieronymi præfatio,cũ alteris adſit ſua.Certè ſtylus non reclamat eſſe Hieronymi:& ipſe in Catalogo ſcriptorum teſtatur ſe uertiſſe uigintiſeptem homilias in Hieremiam & in Ezechielem. porrò quatuordecim & tredecim,uigintiſeptẽ conficiunt: unde de his nihil addubitandum.
Homiliæ in Lucã triginta nouẽ ab Hieronymo translatæ:in præfatione Hieronymi numerus eſt omiſſus. Sic aũt refertur hic locus à Ruffino inuectiuæ ſuæ libro ſecundo. Saltẽ triginta nouem,Adamantij noſtri in Lucã homilias,ſicut in Græco habentur,interpretor.
In epiſtolam Pauli ad Romanos, commentariorum Origenis libri decem Hieronymo interprete.Initium: Volentem me paruo.
Vetus teſtamẽntum omne Hebraicæ reddidit ueritati. Tametſi ea qua nunc utimur æditio non uidetur eruditis uſquequaq; incorrupta,quòd quædam illic deprehendantur addita quæ Hieronymus negat apud Hebræos haberi: quædam ſecus uerſa quàm Hieronymus ſcripſit fuiſſe uertenda,ut ſemel atque iterum ſubindicauimus in ſcholijs, quæ traditionibus Hebraicis addidimus. Quãquã ex libris Eſdræ uidetur unum dũtaxat uertiſſe, iuxta Hebræos,Neemiam & Eſdram unico uolumine complectens. Sic enim ſcribit in præfatione:Nec quenquam moueat quòd unus à nobis liber eſt æditus, nec apocryphorũ tertij & quarti libri ſomnijs delectetur. Tobiam quem inter hagiographa recenſet, ex Chaldæo uertiſſe uidetur,quemadmodum & Iudith.
Pſalterium bis correxit ex æditione Septuaginta,obelo ſignatis quæ ſupereſſent,aſteriſco quæ ex Hebraicis uoluminibus addidiſſet. Teſtis eſt præfatio cuius initium: Pſalterium Romæ dudum poſitus.
Prouerbia Solomonis & Eccleſiaſten ex Hebraica ueritate tranſtulit.

TA ΑΜΦΙΒΟΛΩΣ ΝΟΘΑ. SECVNDVS ORDO.

QVAE poſt hæc dicẽtur, eiuſmodi ſunt, ut ambigi poſsit, Hieronymi ſint necne. Cum in urbe leges.Stylus nullo modo reſipit Hieronymũ, ſimilior Auguſtiniano,nec clauſula quidẽ epiſtolę concordat cũ Hieronymi cõſuetudine:Ad quod nos perducat,qui uiuit & regnat in ſecula ſeculorum,Amen. to.1 fol. 213
Anno præterito.In hac Alipium cum Papam appellet,eundem tamẽ fratrem nominat,quũ Hieronymus presbyter duntaxat fuerit,non epiſcopus.Alioqui ſtylus non admodũ diſſonat ab Hieronymiano. to.2 fol. 362
Neſcio qua tentatione.Apparet ab aliquo familiariũ Hieronymi ſcriptã fuiſſe, fortaſſe nomine Hieronymi.Nã character nõnihil diſsidet.Hãc tamẽ ſuo reliquimus loco. to.2 130
Meminit beatitudo tua.In his aliquot epiſtolis Theophili ad Hieron.Hieronymi ad Theophilũ,annotanda eſt æqualitas ac ſimilitudo ſtyli. Cum Theophilus ni fallor Græcè ſcripſerit:apparet hæc ex actis ſynodicis,aut certè actorum uice fuiſſe deſcripta. Verùm liberum eſto ſuum cuiq; iudicium:nos nihil immutauimus. to.2 fol.103

Eorum quæ dubio ſunt titulo, Index

Liber iſte. Præfatiuncula in Baruch. Nõ opinor eſſe Hieronymi, nec eſt in tomis, ſed in Bibliſs apponuntur ſingulis prophetis minoribus uariæ præfationes, quę partim ambiguę ſunt, quod ad autorem attinet, partim ex prima illa præfatione cuius initium: Frater Ambroſius, decerptæ: eo quòd eſſent minutula, non curauimus ſigillatim recenſere.

In Machabæorum libros præfationes duæ eodem initio: Machabęorum libri, mihi nõ uidentur eſſe Hieronymi.

Traditiones Hebraicę in libros Regum & Paralipomenon, quanquã Hieronymus in prefatione quam præfixit traditionibus Hebraicis in Geneſim, polliceri uidetur ſe ſimilia traditurum in omnes ſacræ ſcripturæ libros, tamen mihi non uidetur hoc opus eſſe Hieronymi, quamuis eruditũ & ad cognitionẽ ſacræ ſcripturę uehementer cõducibile. Primum nulla prefatio teſtatur autorẽ: deinde ſtylus dilutior eſt ac facilior Hieronymiano. Ad hęc Hieronymus diligentius docet, & plus inculcat Græcarũ & Hebraicarũ uocũ. Poſtremo hic quiſquis fuit alicubi propemodũ fatetur ſe neſciſſe ſermonẽ Hebraicum. Proinde ad hęc è Greco fortaſsis Euſebij, doctus aliquis uerterit, an ex Hieronymianis & aliorum cõmentarijs collecta ſint, omiſsis his quę lectorem Latini tantũ ſermonis gnarum torquere poterant, alijs coniectandum relinquo. to.1 230

Loca ex actis Apoſtolorũ. Hoc opus ob eruditionẽ mihi plane Hieronymi uideretur, niſi quodãm in loco citaret Hieronymũ, uerũ hoc ipſum haud ſcio an marginali ſpacio annotatum in contextum traductũ ſit, quemadmodum ſæpenumero factum deprehendimus.

Symbolum fidei ad Damaſum. Credimus in Deum to.4 97

Symbolum fidei ad Cyrillum. Credimus in unum Deum to.4 98

In Geneſim homiliæ ſeptẽdecim ex Origene uerſę, incertũ per quẽ. Gennadius in Ruffino indicat tres fuiſſe operũ Origenis interpretes, Ruffinũ & Hieronymũ, quorũ uterq; præfatione addita, ſua ſibi uindicarit. Tertiũ neſcio quẽ qui prologos addere noluerit. Quod ſi uerũ eſt, nimirũ liquet has homilias nõ eſſe uerſas ab Hieronymo, cũ careant præfatione, etiam ſi Aldina ęditio teſtetur nonnihil prologorũ in nõnullis repertũ exemplaribus, ſed adeò elegantium ut puditũ ſit apponere. Mirum autem cum Hieronymus teſtetur alicubi ſe iuuenẽ aliquot Origenis homilias trãſtuliſſe, nullã huius rei ab eo fieri mentionẽ in Catalogo ſcriptorũ illuſtriũ, quem ſcripſit nõ admodũ iuuenis, niſi fortè maluit ea ſupprimi quemadmodum ſuppreſsit priores in Abdiam commentarios.

In Exodum homiliæ tredecim, & hæ carentes præfatione, neq; ſtylo præ ſe ferentes interpretem Hieronymum.

In Leuiticum homiliæ ſedecim, & hæ ſine prologo.

In Numeros homiliæ uigintiocto ſine prologo, quas omnes Merlinus interpreti Hieronymo tribuit impudentius quàm eruditius.

In Ieſum Naue homiliæ uigintiſex. Addita eſt his prefatio, ſed quę magis Ruffinum referat quàm Hieronymum. Et haud ſcio an in uetuſtis exemplaribus, Ruffini nomen ſcriptũ habeatur, quorum dum hæc nobis ſcriberentur non erat copia. Certè Merlini iudicio non admodum fido hac ſanè in parte.

In libros Iudicum homiliæ nouẽ, ſine præfatione, nec uidentur eſſe Hieronymi interpretis.

Commentariorum in Iob libri tres, nullo interpretis titulo. Cæterùm præfatio ſatis indicat non eſſe Hieronymi.

In Matthæum homilię triginta ſex Origenis, etiãſi in ęditione Badiana ſint triginta quinq;, poſtremis duabus uti conijcio in unã confuſis, adeò prolixa eſt. Hieronymus in præfatione quam præfixit Origenicis homilijs in Lucã à ſe uerſis, indicat ſe fuiſſe rogatũ à Bleſilla ut eas Latinas faceret, tomos appellãs nõ homilias. Eſt enim plus eruditionis in tomis Origenis quàm in homilijs. An poſtea uerterit, incertũ: nã in Catalogo nõ meminit, & quoniam hic nulla additur præfatio, uero propius eſt, aliũ huius operis fuiſſe interpretem.

Duæ prefationes in Pſalteriũ, quarum alterius initiũ: Dauid filius Ieſſe, alterius: Liber pſalmorum, mihi non uidentur eſſe Hieronymi.

Duæ

eorum quæ falſo inſcribuntur Hier. Index

Duæ præfationes in prouerbia Solomonis, alterius initium: Tribus nominibus: alterius, Tres libros, mihi non uidentur eſſe Hieronymi.

ΨΕΥΔΕΠΙΓΡΑΦΑ DOCTA.

N hoc ordine quæ falſo fuerant inſcripta Hieronymo, ſic digeſsimus, ut erudita paulatim deſinant in ea quæ magis ad proximum ordinem pertinebant: ſed maluimus in hanc peccare partem. In ſecundo tomo cenſuras noſtras adiecimus ſingulis: quæ ſi cui non ſatisfaciant, ſuo quiſque iudicio fruatur.

Vetus ſcripturæ celebrata. To. 1. fol. 107. Character palàm arguit non eſſe Hieronymi, quã uis autorem præ ſe fert eruditum & eloquentem. Dicerẽ eſſe Paulini, ſed huius ad diuum Auguſtinum epiſtolæ non habent eundem ſermonis nitorem. Vehemẽter conuenit phraſis cum ea quæ in quarto tomo primum habet locum.

In terra quidem habitaſſe Iob. Præfatio in Iob, uerùm falſo tributa Hieronymo, in Tomis non habetur, ſed in uulgatis codicibus, quos uulgus Biblia uocat.

Marcus euangeliſta. Præfatio in Marcũ, non eſt Hieronymi, licet ſit erudita. Apparet è Græco uerſam. Et in uetuſtiſsimis codicib. manu ſcriptis non erat aſſcriptũ Hieronymi nomẽ.

Lucas Syrus. Præfatio in Lucæ euangelium, ipſa ſatis arguit ab interprete nõ optimo uerſam eſſe è Græco, ſicuti docuimus plenius Tom. 3. fol. 31.

Hic eſt Ioannes. Præfatio in Ioannis euangelium, falſo inſcribitur Hieronymo: cuius nomen non erat aſſcriptum in uetuſtiſsimis codicibus, quemadmodum nec in ſuperiore. Additur & altera nomine Auguſtini, ſed hoc quoq; falſo, ni fallor.

In lamentationes Hieremiæ libri tres, quos priore editione recenſueramus inter gneſia, credentes totũ cõmentarium opus unius eſſe autoris, quemadmodũ & in cæteris prophetis. Doctus quidam admonuit ſibi uideri Bedæ, cuius hoc præcipuũ fuit ſtudium, ut ex ueterum libris contexeret ſuorum cõmentariorum ueluti centones. Et in his quædã reperias ex Gregorij libris ad uerbum deſcripta. Initium: Habes in Lamentationes to. 5 351

In Prouerbia Solomonis, libri tres: quos uel hinc apparet non eſſe Hieronymi, quòd in his citetur Gregorius, quanquam & alioqui omnia longè lateq; diſsidẽt ab Hieronymianis. Is qui adornauit Venetam editionem, graue putat argumentum, q̃ hinc quædã citãtur in epiſtolis Decretalibus Hieronymi nomine. Suſpicatur autem à Beda è diuerſis collectũ opus: cui coniecturæ non admodum reclamo. Initiũ: Parabolæ Solomonis to. 7 3

In euangelium Marci, commentarius: in quo nihil inuenies quod iure tribuas Hieronymo. Quòd ni quædam admixta fuiſſent non indigna cognitu, in proximum ordinẽ eram reiecturus. Initium: Omnis ſcriba doctus in regno cœlorum to. 9 87

De uirginitate ad Demetriadem, cui cenſuram noſtram appoſuimus. Si ſummo ingenio pariq; to. 4 12

Ad Geruntij filias de contemnenda hæreditate. Cuncti mei ſenſus to. 4 29

Conſolatio in aduerſis ad Marcellam. Magnam humilitati noſtræ to. 4 31

Conſolatio exilij. Si Deus ac Dominus noſter to. 4 33

Conſolatio ægrotantis. Quanquam certiſsimè nouerim to. 4 36

De uiro perfecto. Ecce iterum ad te to. 4 43

De cognitione diuinæ legis. Præſumptionem meam to. 4 58

De tribus uirtutibus. Treis quodammodo uirtutes to. 4 64

De aſſumptione deiparæ uirginis. Cogitis me to. 4 67

Eadem de re ſermo. Scientes fratres to. 4 77

De honorandis parentibus. Parentum meritis to. 4 78

De ſeptem gradibus Eccleſiæ. Sufficere quidem to. 4 79

De laude uirginitatis. Quantam in cœleſtibus to. 4 87

De membris Dei. Omnipotens Deus to. 4 93

De cereo paſchali. Nulla res uetus. Vide cenſuram noſtram to. 4 116

De uera circunciſione. Superiore epiſtola to. 4 119

De

De celebratione paſchę, quę eadē extat inter epiſtolas Auguſt. Lectis literis tuis to.4 130
In Suſannam lapſam. Puto leuius eſſe to.4 139
Ad Euagrium obiurgatio. Niſi uererer beatiſsime to.4 144
Et ſi ignotus tibi ſim facie. De militando Chriſto to.4 145
De decem tentationibus Iſraelitarum. Hæc ſunt uerba to.4 147
Expoſitio pſalmi quadrageſimiprimi. Omne pſalterium to.4 148
Expoſitio pſalmi centeſimi decimiſeptimi. In omni pſalmo to.4 149
De muſicis organis. Cogor à te to.4 150
De reſurrectione Domini. Exulta cœlum to.4 151
De natiuitate Chriſti. Hodie uerus ſol to.4 153
De epiphania Domini ſermo. Dies epiphaniorum to.4 154
De quadrageſima. Quomodo miles ſemper to.4 155
De eſu agni. Hodie fratres to.4 eod.
De reſurrectione Domini. Non queo to.4 157
De uinculis Petri. Sępiſsimo rogatu to.4 158
De obſeruatione uigiliarum. Dignum eſt fratres to.4 161
Ex hac homilia bonam partem tranſcripſit in regulam monachorum Lupus quiſpiam, alba quod aiunt amuſsi, quiduis congerens, quo longius redderet uolumen.
Qui Aethiopem. Exhortatio to.4 163
De pœnitentia. Ad te ſurgo to.4 165
De generibus leprarum. Admirabile diuinæ to.4 166
De filio prodigo. Omnium quidem to.4 168
In cantica canticorum homiliæ quatuor, abſq; præfatione, in nōnullis exemplaribus Hieronymum autorem præferebant, quemadmodū teſtatur & Merlinus autor editionis apud Lutetiam Parrhiſiorum, operum Origenis. Verùm Hieronymi non eſſe, primum ipſe ſtylus palàm arguit: deinde q̄ nulla ſit addita præfatio, quod modo in duas homilias non neglexit. Neq; uerò Hieronymus in Catalogo teſtatur ſe ſcripſiſſe quatuor homilias in Cantica, ſed duas duntaxat: nimirum ex Origene uerſas. Præterea an Origenis ſit hoc opus, addubitari poteſt, quod Hieronymus in præfatione quam præfixit duabus illis à ſe translatis teſtatur Origenem bis ſcripſiſſe in Canticum canticorum, adoleſcentem homilias duas: deinde copioſiſsimum cōmentarium, decem explicitum uoluminibus. Hoc autem quatuor abſolutum eſt homilijs, niſi fortè præfationi tribuuntur duo uolumina, & ſingulæ homiliæ, bina uolumina complectuntur.
Commentarij in epiſtolas Pauli, collecti à ſtudioſo quopiā nō indocto, ſed admixtis quibuſdam alterius parum eruditi: ſed præfationē addiderat neſcio quis, ad Heliodorū Hieronymi nomine, uehementer inſulſam & infantē, cuius initiū eſt: Literis tuis to.9 265
Commētarij in Iob itidem à ſtudioſo quopiā è uarijs collecti, fortaſsis à Beda: nam liber caret præfatione, cuius initium: Iob qui dolens uel magnus interpretatur to.7 100
Reperiuntur & alij commentarij in Marcum Hieronymi titulo, ſed in his deprehendūtur quædam è Gregorio decerpta.

ΨΕΥΔΕΠΙΓΡΑΦΑ INDOCTA.

IN his quæ proximus habebat ordo, quædam inerant lectu digna, quędam utcunq; ferenda: nonnulla in hunc magis ordinem reijcienda. Cæterùm in hoc catalogo nihil reperies, quod nō ſit ex æquo indoctū, infans, & impudēs. Proinde mea quidem ſententia, nullum omnino lectionis operæpreciū. Sed inuicta eſt imperitorū hominū pertinacia, cui plus ſatis datum eſt à nobis, in huius operis editione, magnoq; nobis cōſtat aliena ſtulticia. Adiecimus Cenſuras: quæ ſi cui non probabuntur, non ſcripſimus illi.

De morte filiæ conſolatio. Benedicto & dilectiſsimo to.4 312
De ferendis opprobrijs. Diuerſorum opprobria to.4 314

De

Alienorum Index

De uita clericorum. Sophronius Euſebius. tom.4 317
Damaſus Hieronymo, & Hieronymus Damaſo, falſiſsimo utrumq; titulo. to.4 319
De ſcriptoribus aliquot Eccleſiaſticis. Vis nunc acriter. to.4 320
De uirtute pſalmorum. Quia me dulciſsimæ. to.4 321
De oblatione altaris. Nouerit tua autoritas. to.4 322
Regula monachorum. Tepeſcens in membris. to.4 323
Impudentiſsimus impoſtor, quiſquis is fuit, fingit hanc regulam ab Hieronymo centenario ſcriptã, cum Proſper tradat eum unũ & nonaginta natũ annos, uita deceſsiſſe, niſi fortè reuixit, ut hanc etiam tam bellam ſcriberet regulam.
De natiuitate uirginis Mariæ, cum duabus fictitijs epiſtolis. Petitis à me. to.4 340
De morte Hieronymi, nomine Euſebij. Patri reuerendiſsimo. to.4 343
De tranſitu & laudibus Hieronymi, nomine Auguſtini. Glorioſiſsimi Chriſtianæ fidei athletæ. to.4 363
De miraculis Hieronymi, nomine Cyrilli. Venerabili uiro. to.4 367
Vita Hieronymi incerto autore. Pleroſq; nimirum. to.4 386
Reperimus & alia quædam inſcripta Hieronymo, prorſus indigna quouis Hieronymi diſcipulo. Quandoquidem apparet hoc ſolenne fuiſſe librarijs, ut huius unius titulo quemlibet librũ emptori cõmendarent, uerùm ea quoniam antehac nunquã fuerãt excuſa formulis addenda non putauimus. Nihil à nobis prætermiſſum eſt eorum quæ priores habebãt editiones. Nimis multa ſunt addita huius ſanè generis. Inuiti dedimus hoc illorũ iudicio, qui nullo ſunt iudicio. Sed quorſum attinet aduerſus torrentem niti? Spero fore ut aliquando ſeculum expergiſcatur, id ſi fiat, bona pars laborum ſtudioſis adimetur, non niſi in optimis autoribus bonas horas bene poſituris.
Comperimus martyrologium, præfixa Hieronymi præfatione, Longobardicis ſcriptũ literis, ſed alia quadam lingua quàm Latina, Hiſpanica opinor, pleriſq; uocibus in aliã formam deflexis ac deprauatis.

ALIENA.

POST hoc ſuccedunt quæ fuerant intermixta lucubrationibus Hieronymianis, ſed ſuis tamen titulis, quæ nec à nobis ſunt amputata, ſed in ſuum ſemota locum.
Catalogus ſcriptorũ illuſtriũ per Gẽnadiũ. Iacobus Presbyter. to.1 314
Domino dilectiſsimo. Epiſtola Epiphanij, Salaminæ Cypri epiſcopi. to.2 186
Scio quamplurimos. Præfatio Ruffini in libros Origenis περὶ ἀρχῶν, quam adiunximus, quò facilius intelligerentur apologię ſancti Hieronymi. to.2 187
Sanctus aliquis. Epiſtola Pammachij & Oceani ad Hieronymum. to.2 188
Dñs qui locutus eſt. Epiſtola Theophili Alexandrini epiſc. ad Epiphanium. to.2 309
Nunquam æquè quiſquam. Epiſtola Auguſtini ad Hieronymum. to.2 300
Habeo gratiam. Eiuſdem ad eundem. to.2 332
Ex quo cœpi ad te. Eiuſdem ad eundem. to.2 335
Audiui peruenisſe. Eiuſdem ad eundem. to.2 345
Quamuis exiſtimem. Eiuſdem ad eundem. to.2 348
Sicut præſens. Eiuſdem ad eundem. to.2 352
Iampridem charitati tuæ. Eiuſdem ad eundem. to.2 352
Dormientem te. Damaſus Hieronymo. to.3 32
Commentaria cum legerem. Idem ad eundem. to.3 123
Euangelium Lucæ ſine commentarijs, ſed ex uetuſtis exemplaribus aliquanto emendatius, in hoc additum, ut reſpondeat Canoni quatuor euangelijs cõmuni. to.9 114
Euangelium Ioannis, eodem adiectum conſilio, ſine commentarijs. to.9 83
Dominæ debitis. Epiſtola Auguſtini ad Iulianam Demetriadis matrem. to.4 26
Damaſi ſymbolum. to.4 97

Ruffini

Alienorum Index

Ruffini ſymbolum. to.4 101
Epiſtola Paulini ad Sebaſtianum eremitam. Sancto & merito. to.4 171
Apologia Pamphili pro Origene. Cognoſcendæ ueritatis. to.4 172
De adulteratis Origenis libris Ruffinus. In his quæ ſuperiori libro. to.4 194
Eadem de re, ex Origenis epiſtolis. Verba Origenis. to.4 195
Libri περὶ ἀρχῶν Origenis, Ruffino interprete. Scio quàm plurimos. to.4 198
Ruffini epiſtola ad Anaſtaſium pro fide ſua. Audiui quoſdam. to.4 201
Anaſtaſij epiſtola de Ruffino. Probatæ quidem affectionis. to.4 202
Inuectiuarum Ruffini in Hieronymum libri duo. Perlegi ſcripta. to.4 203
Auguſtini quæſtio ex epiſtola Iacobi. Quod ad te ſcripſi. to.4 234
Eiuſdem de ratione animæ. Deum noſtrum qui. to.4 238
Eiuſdem de origine animarum. Quamuis tuæ ſanctitatis. to.4 244
Eiuſdem de paſtoribus. Spes tota noſtra. to.4 249
De ducenda uxore, titulo Valerij. Loqui prohibeor. to.4 260
Regula monachorũ ex Hieronymi ſcriptis conſarcinata, per lupũ quendã Oliuetanum, cum approbatione Martini pontificis. Fratres chariſsimi. to.4 263
Dialogus Hieronymi & Auguſtini per quendam ineptũ, ex ipſorum ſcriptis collectus. Cum apud uos cœleſtis. to.4 295
Hõmilia de corpore et ſanguine Chriſti, incerto autore. Magnitudo cœleſtiũ. to.4 300
Homilia ſuper euangelium Matthæi, incerto autore. Sanctus euangeliſta. to.4 302
Laudatio Hieronymi per Petrum Vergerium. Sanctiſsimum doctorem. to.4 303

MIXTA.

SEQVVNTVR EA QVAE FALSO TITVLO non unius ſunt autoris.

INTER mixta recenſeri poterat regula monachorum, non ex Hieronymianis tantum collecta ſcriptis, uerùm eam alio loco poſuimus.
Commentarij quos habemus in omne pſalterium Hieronymi titulo, palàm ipſi præ ſe ferunt, quòd non ſint unius autoris. Si quis autẽ meũ requirat iudicium, nihil illic eſſe arbitror Hieronymi: uerùm una pars eſt hominis quiſquis fuit planè docti, & ſermonis expoliti, longè tamen diſcrepantis ab Hieronymiano. Nam hic minus habet nitoris ac lenitatis, plus neruorum, deinde ubicũ copioſior, ac diligentior, ac magis oſtentans ſuas opes. Altera pars eſt locutulei cuiuſpiã, ac penè dixerim rabulæ, & niſi me fallit naſus, eiuſdem qui ſermones ſuos Auguſtini nomine nobis dedit, præter alia multa bella. Cuius rei ſi quis guſtum cupiat ſumere, in ipſa ſtatim præfatione, conferat initia cũ fine, & uidebit ſubitò nouum ſcriptorem. Quanquam & ea coniectura arguebat nõ eſſe Hieronymianum opus, quòd nec titulus, nec epiſtola cuiuſquam habeat nomen. Vnde ſuſpicor, illum ſua nullo edidiſſe titulo, & librarios Hieronymi nomen addidiſſe. Et fortaſsis hic eſt ille cuius meminit Gennadius, quem ait nonnulla uertiſſe Origenis, ſed data ὀpera titulis ademptis: cuius eſſe ſuſpicor & annotationes in libros Regum ac Paralipomenon. Sed ut quod cœperam, abſoluam: qui uoluerit impoſturam deprehendere, legat attentè commentarium in pſalmum ſeptuageſimumſeptimum. Rem quidem ille ſumpſit ex commentarijs in Matthæum, cæterùm eam ſuis ornauit floſculis. Ineptit ſuis dialogiſmis, delirat exclamationibus, balbutit acyrologijs, ſuperfluit periſſologijs: legat in pſalmum octogeſimum, in pſalmum nonageſimũ, ubi doctè ſcilicet exponit, quid ſit σύμπλωμα, cum plures cadunt. Verùm ut in genere dicam, ipſa battologia & dictionis character hominem ubicũ arguit.

EORVM QVAE PERIERVNT, INDEX.

POSTREMO loco recenſebimus, quæ uel temporum iniuria, uel hominum incuria, uel æmulorum inuidia interciderunt.
Libri Clementis apoſtolorum comitis in Latinum uerſi ſermonẽ, efflagitãte Gaudentio: cuius operis meminit in peroratione commentariorum Origenis, in epiſtolam ad Romanos.

Inter-

Eorum quæ perierunt, Index

Interpretatio in prophetam Abdiam prior, quam ſcripſit adoleſcens: & nondum ſatis in diuinis exercitatus literis. Meminit huius operis in præfatione quã præmiſit poſterioribus in eundem prophetam commentarijs.

Libri quatuor περὶ ἀρχῶν Origenis, quos teſtatur à ſe uerſos: deinde corruptos librariorũ uitio, ad Pammachij preces denuo tranſtulit: quos opinor ob inuidiam Origeniani nominis ſuppreſſos: nam quos hodie legimus, Ruffini ſunt interpretis.

Epiſtola quædam ad Paulam, cui annexuerat indicem, ſiue elenchon omniũ operum Origenis, conferens ea cũ operibus Marci Varronis πολυγραφωτάτου: cuius & alibi meminit. Ex eo Ruffinus hæc recenſet ſecundo Inuectiuæ ſuæ libro: Quæritis uidelicet, ut ad Adamantium noſtrum & calcenterum ueniamus: qui tanto in ſanctarum ſcripturarum labore ſudauit, ut iuſtè Adamantij nomen acceperit. Vultis noſſe quanta ingenij ſui reliquerit monumenta? ſequens titulus indicat, Scripſit in Geneſim libros, & cætera. Nam extat liber in Tomo huius operis ſecundo inter aliena.

Euangelium Hebraicũ, Nazarenorũ, ſiue Ebionitarũ, quod ſibi exhibitum ex bibliotheca Cęſarienſi, tranſtulit in linguã Græcã ac Latinã, & ex eó, locis cõpluribus quędã adducit.

In libro Heſter quem uertit ex Hebræis, alphabetum addiderat ex minio uſq; ad theta literam, diuerſis in locis, ad eum modum, ordinem Septuaginta notãs ſtudioſo lectori: cum ipſe Hebraicum ordinem ſequi mallet. Atq; hæc laboris pars nobis perijt.

Librũ Iob bis uertit: Primũ ex æditione Septuaginta, obelis iugulans, quæ apud Hebræos nõ haberẽtur, & aſteriſcis illuſtrans, quæ ex Hebręorum uoluminibus eſſent addita. Atq; huius laboris, qui nobis perijt, extat tamen teſtis præfatio, cuius initiũ: Si aut fiſcęllam iunco texerem. Rurſus ex ipſis fontibus, hoc eſt Hebræo, Arabico, Syroq; ſermone, quòd is liber mixta quadã lingua cõſcriptus ſit. Huius laboris extat præfatio teſtis, cuius initium: Cogor per ſingulos. Hoc obiter admonere uiſum eſt, quòd uulgatis codicibus inuerterint has præfationes. Cæterùm hæc æditio qua nunc utimur, utra ſit, mihi parum liquet.

Pſalterium bis correxit, primum Romę agens: rurſum in Bethlehemitico rure, obelis & aſteriſcis notans, quæ ſupereſſent in æditione Septuaginta, aut quæ ipſe ex Hebræorũ fontibus addidiſſet. Quanquam ſunt qui dicant, hunc laborem extare.

Prouerbia Salomonis & Eccleſiaſten prius ex æditione Septuaginta caſtigarat per obelos & aſteriſcos. Qui labor nobis perijt. Teſtatur in præfatione, cuius initiũ: Iungat epiſtola.

Danielem Hebræis ſcriptum literis, ſed ſermone Chaldæo, ex ipſo fonte trãſtulit: ſed obelo iugulatis hiſtoria Suſannę, hymno trium puerorũ, & fabula Draconis. Notas abiecimus.

Nouum teſtamentũ Græcæ fidei reddidit: qui labor ſi extaret, aut non fuiſſet nobis eadem in re laborandum: aut certè illius ſtudio plurimũ fuiſſemus adiuti. Condidit & canonem quatuor euangeliorum, quid inter illos conueniret, aut diſſonaret, quid cui deeſſet.

In Catalogo ſcriptorum illuſtrium teſtatur ſe ſcripſiſſe tractatus ſex à pſalmo decimo, uſq; ad decimumſextum, hoc eſt, in ſingulos illius ordinis tractatus ſingulos. Sic enim legitur in uetuſtiſsimis exemplaribus, aſſentiente et interprete Greco Sophronio. Id operis apparet interiſſe. Nec enim has breues quas habemus annotatiunculas in Pſalmos, uero cõſentaneum eſt ab eo tractatus uocari: maximè cum habeamus aliquot eiuſdem tractatus, uelut ad Cyprianum, in pſalmum octogeſimumnonũ. Ad Principiam, in quadrageſimum. Ad Marcellam, in centeſimum uigeſimumſextum. Atque huius fuiſſe generis probabile eſt, quos ibi dixit tractatus.

Scripturam diuinam ſuæ linguæ hominibus tradidit, hoc eſt, Dalmaticè uertit. At hodie piaculum exiſtimant, ſacras literas uulgata legi lingua.

Theophili liber paſchalis eruditus & eloquens ab Hieronymo uerſus, ut indicat in epiſtola, cuius initium: Ex eo tempore.

Canon Hebraicæ ueritatis, cuius meminit in epiſtola ad Lucinum.

Emendauit æditionem Septuaginta, ut teſtatur in eadem.

Bis ſcripſit in Matthæum, ut indicat in epiſtola, cuius initium: Satis miror.

Eorum quæ perierunt, Index

Sæpius mihi monendus est lector, ne protinus stomachetur & reclamet, si cubi à nostro dissentit iudicio. Sunt enim quidã indoctiores, quàm ut hisce de rebus iudicare possint: & tamẽ nulli omnium iudicant præfractius. Sunt quidã adeò prȩcipites, ut pronuncient, antequam rem expẽdant. Legant prius nostras in quartũ tomum prȩfationes, legant Censuras: mox loca conferant, idq; integro animo, semota contentione, studio, aut odio, quibus rebus omne iudiciũ exoculatur: atq; ita demũ aut nobiscũ sentiant, aut à nobis dissentiant. Nos quod nobis usum est, in cõmune proposuimus, nec omnino supinè, ni fallor, nec arroganter. Si quis nostra sic reȷiciet ut adducat meliora, uolentes ac libentes amplectemur. Tantũ abest, ut errorẽ obstinatè tueri uelimus. Sedulò bonaq; fide laboratũ est à nobis, & optimis fratribus Amorbachijs, ut diuus Hieronymus quamminimè deprauatus, aut contaminatus exiret in manus studiosorum, non ausim affirmare nos assecutos omnia. Illud nõ uerebor dicere, intra triginta annos nullũ opus excusum typis, pari fide, pari cura, pari impendio. Proinde æquum, ut quam nos adhibuimus diligẽtiam in restituendo, eandem cȩteri quoq; præstent in tuendo quod restitutum est. Alioqui si licebit impunè deprauare, miscere, confundere principũ Ecclesiæ libros, nulla certa fuerit ullius autoritas in libris excudendis: quoniam protinus unicum exemplar in duo milia propagatur, ut singula errata bis mille fiant. Maximè cõueniebat Irenæi obtestationem prȩfigere, quam Chronicis Eusebij præmisit Hieronymus. Ea est huiusmodi.

ADIVRO TE QVICVNQVE HOS DESCRIPSERIS LIBROS
per Dominum nostrum Iesum Christum, & glorioſum aduentum
eius, in quo ueniet iudicare uiuos & mortuos, ut confe-
ras quod scripseris, & emendes ad exemplaria, ea de
quibus scripseris diligenter, & hoc adiura
tionis genus transscribas, & trans-
feras in eum codicem, quem
descripseris.

INDEX IVXTA ORDINEM

TOMORVM, COMPLECTENS SIMVL ET INITIVM OPERIS, ET Argumenti ſummam, & nomen eius ad quem ſcribitur.

INDEX PRIMI TOMI.

QVanto amore & ſtudio. De laude uitæ ſolitariæ. Ad Heliodorũ ſodalẽ. fol. 1
Petis à me Nepotiane. Inſtitutio clerici. Ad Nepotianum. 11
Grandes materias. Epitaphium Nepotiani. Ad Heliodorum. 21
Nihil Chriſtiano felicius. Inſtitutio monachi. Ad Ruſticũ Gallũ. 42
Quantus beatitudinis tuæ. Familiaris epiſtola. Ad Florentium. 52
In ea mihi parte. Familiaris & hæc. Ad Florentium. 53
Apoſtolus Paulus ſcribens. Inſtitutio infantulæ. Ad Lætam. 54
Inter omnes materias. De ſeruanda uirginitate. Ad Demetriadem. 62
Vereor ne officium. De ſeruanda uiduitate. Ad Saluinam. 73
Obſecras literis. De uiduitate ſeruanda. Ad Furiam. 79
In uetere uia. De monogamia. Ad Gerontiam. 87
Cauſa difficilis. De educatione infantulæ. Ad Gaudentium. 98
Bonus homo. Inſtitutio monachi. Ad Paulinum. 101
Vetus ſcripturę. Inſtitutio matrisfamiliàs, incerto autore. Ad Celantiam. 107
Nemo reprehendat. Laudes Aſellæ. Ad Marcellam. 116
Sæpe & multũm flagitas. Marcellæ uiduę epitaphium. Ad Principiam uirginem. 117
Menſuram charitas. Sub nomine Paulæ & Euſtochij. Ad Marcellam. 123
Ambroſius quo chartas. De fugiendo ſeculum. Ad Marcellam. 129
Parua ſpecie. De xeniolis. Ad Euſtochium. 131
Vt abſentiam corporum. Eadem de re. Ad Marcellam. 132
Humanæ uitæ breuitas. Laus familiaris ſenis. Ad Paulum Concordienſem. eodẽ
Audi filia. Inſtitutio uirginis ſacræ. Ad Euſtochium. 134
Abraham tentatur. De conuerſatione Bleſillæ. Ad Marcellam. 154
Cum hora ferme. De morte Leæ. Ad Marcellam. 156
Quis dabit capiti meo. Conſolatio ſuper morte filiæ. Ad Paulam. 157
Sanato uulneri. Conſolatio ſuper morte uxoris. Ad Pammachium. 162
Si cuncta corporis mei. Epitaphium Paulæ. Ad Euſtochium. 169
Nec opinanti mihi. Exhortatio ad piam uitam. Ad Lucinum. 192
Lugubri nuncio. Epitaphium Lucini Betici. Ad Theodoram. 195
Plures anni ſunt. Epitaphium Fabiolæ. Ad Oceanum. 197
Ex eo tempore. Familiaris epiſtola. Ad Theophilum. 203
Quamuis mihi multorum. Conſolatio cæcitatis. Ad Abigaum. eodẽ
Sanctus filius meus. Conſolatio cæcitatis. Ad Caſtrutium. 204
Filius meus, frater tuus. Conſolatio in aduerſis. Ad Iulianum. 205
Inter omnia quæ mihi. Exhortatio ad Chriſti militiam. Ad Exuperantium. 210
Ioannes idem apoſtolus. Reconciliatio offenſarum. Ad Caſtorinam. eodẽ
Antiquus ſermo eſt. Familiaris & iocoſa. Ad Iulianum. 211
Quàm uellem. Familiaris & pia. Ad Theodoſium. 212
Chartæ exiguitas. De obtrectatione. Ad uirgines Hermonenſes. eodem
Cum in urbe leges. Familiaris eſt. Ad Auguſtinum. 213
Plus Deum tribuere. Laus Bonoſi. Ad Ruffinum. eodem
Turpilius comicus. Familiaris. Ad Nitiam. 215

Index iuxta

Non debet charta. Exhortatio ab exemplo Bonoſi. Ad Chromatium. fol. 216
Qui circa te affectus meus. Familiaris. Ad Chryſogonum. 218
Dominus noſter. De modeſtia. Ad Antonium. eod.
Quod ignotus. Caſtigatio relapſi. Ad Ruſticum. 219
Retulit mihi quidam. Vitandum uirgini ſuſpectum contubernium. 224
Samuel quondam. Obiurgatio Diaconi impudici. Ad Sabinianum. 228
Sæpe à me. De muliere ſepties icta. Ad Innocentium. 233
Inter multos ſæpe. Vita Pauli eremitæ. 237
Scripturus uitam. Vita Hilarionis. 241
Qui nauali prælio. Vita Malchi captiui monachi. 255
Hortaris Dexter. Catalogus ſcriptorum illuſtrium. Ad Dextrum. 261
Idem uerſus à Sophronio Græce. eod.
Iacobus presbyter cognomento. Catalogus ſcriptorum illuſtriũ per Gennadium. 314

INDEX SECVNDI TOMI.

NVper rogatus. De perpetua uirginitate Mariæ. Aduerſus Heluidium. 5
Pauci admodum. De excellentia uirginitatis. Aduerſus Iouinianum. 17
Secunda propoſitio. Aduerſus Iouinianum, liber ſecundus. 69
Quod ad te hucuſq; Apologia ſuperiorũ uoluminum. Ad Pammachiũ. 101
Literæ tuæ & amorem. Aduerſus calumniatores. Ad Domnionem. 113
Chriſtiani interdum. Aduerſus eoſdem. Ad Pammachium. 117
Acceptis primum literis. Aduerſus Vigilantium uelitatio. Ad Riparium. 118
Multa in orbe. Aduerſus Vigilantium. De colendis martyrum reliquijs. 120
Teſtimonia de Ioannis. De Montani erroribus. Ad Marcellam. 128
Chriſti te aduerſum. Exhortatio aduerſus hæreticos. Ad Riparium. 129
Neſcio qua tentatione. Simile argumentum. Ad Apronium. 130
Quoniam uetuſto. De hypoſtaſibus Arianorum. Ad Damaſum. 131
Importuna in euangelio. Eadem de re. Ad eundem. 133
Proximè accidit. Aduerſus Luciferianos. Dialogus. 135
Ante annos circiter. De Origenis erroribus. Ad Auitum. 149
Domino dilectiſsimo fratri. Aduerſus Origeniſtas. Ad Ioannem Hieroſolymit. 156
Si iuxta Paulum. Aduerſus Ioannem epiſcopũ Hieroſolymit. ſuſpectum Arianum. 162
Epiſtola tua hæreditatis. Aduerſus eundem. Ad Theophilum. 183
Scio quàm plurimos. Præfatio Ruffini in libros περὶ ἀρχῶν. 187
Sanctus aliquis. Excitatio ad defenſionem ſui. Ad Hieronymum. 188
Schedulæ quas. Aduerſus Origeniſtas. Ad Pammachium & Oceanum. 189
Diu te Romæ. Expoſtulatio de figurata laude. Ad Ruffinum. 195
Et ueſtris & multorum. Aduerſus Ruffini calumnias, liber primus. Ad Pammachiũ. 196
Hucuſq; de criminibus. Aduerſus Ruffini calumnias, liber ſecundus. 212
Lectis literis. Eadem de re. Ad ipſum Ruffinum. 230
Non audacter. Aduerſus Pelagianos. Ad Cteſiphontem. 250
Scripta iam ad Cteſiphontem. Aduerſus eoſdem, Dialogorum liber primus. 260
Multa quidem de ſcripturis. Aduerſus eoſdem, liber Dialogorum ſecundus. 279
Delectatus ſum tuorum. Aduerſus eoſdem, liber Dialogorum tertius. 297
Dominus qui locutus. De damnandis Origeniſtis. Theophilus. 309
Meminit beatitudo. Eadem de re. Hieronymus. 310
Sanctus epiſcopus Agatho. De damnatis Origeniſtis. Ad Hieronymum. eod.
Nuper tuæ beatitudinis. Eadem de re. Ad Theophilum. eod.
Duplicem mihi gratiam. Eadem de re. Ad Theophilum. eod.

Didici

Didici quod ſanctitas. Eadem de re. Ad Hieronymum 311
Generalis epiſtola. Eadem de re. Epiphanius Hieronymo 311
Vt tam paruam. Familiaris ad Marcellam 312
Iuſtum quidem fuerat. Hortatur ut reſipiſcat. Ad Vigilantium eod.
Maiora ſpiritus uincula. Quatenus legendus Origenes. Ad Tranquillinum 314
Decreueram quidem. Fidei ſuæ declaratio. Ad Marcum 315
Rurſum orientalibus. De opprimendis Origeniſtis. Ad Pammachium 316
Sanctus Innocentius. De extincta Celeſtiana hæreſi. Ad Auguſtinum 317
Omni quidem tempore. Extimulat aduerſus hæreticos. Ad Auguſtinum eod.
Multi utroque. Eadem de re. Ad eundem 318
Tandem ex Aphrica. Familiaris epiſtola. Ad Marcellinum eodem
Nunquam fili Oceane. An qui alteram uxorē à baptiſmo duxerit, poſsit fieri ſacerdos. Ad Oceanum 319
Sebeſium noſtrum. Quatenus utendum literis prophanis. Ad Magnum 319
Legimus in Eſaia. De gradu presbyteri & diaconi. Ad Euagrium 329
Nunquā ęque quiſquā. De mēdacio & trāslatiōe ex Hebraica ueritate. Auguſtinus 330
Habeo gratiam. Eadem de re. Auguſtinus 332
Ex quo cœpi. Eadem de re. Auguſtinus 335
Tres ſimul. De mendacio in ſacris literis. Ad Auguſtinum 336
Audiui peruenisſe. Excuſatio. Auguſtinus Hieronymo 345
In ipſo profectionis. Satisfactio. Hieronymus Auguſtino eod.
Crebras ad me. Familiaris epiſtola. Hieronymus Auguſtino 347
Quamuis exiſtimem. Adhortatio ad concordiam. Auguſtinus 348
Virum honorabilem. Familiaris & hæc. Ad Auguſtinum 351
Sicut præſens. Familiaris. Auguſtinus Præſidio 352
Cum à ſancto fratre. Adhortatio ad concordiam. Hieronymus Auguſtino eod.
Iam pridem charitati. Rurſum de mendacio. Auguſtinus Hieronymo eod.
Anno præterito. Commendatio amici. Ad Auguſtinum 362
Si tibi putem. Deprecatur crimen amoris in Paulam. Ad Aſellam 363
Medici quos uocant. In Onaſum obtrectatorem. Hieronymus 364
Paulus apoſtolus. De optimo genere interpretandi. Ad Pammachium 365
Poſt priorem epiſtolam. Defenſio interpretationum. Ad Marcellam 372

INDEX TERTII TOMI.

FRATER Ambroſius. De ſtudio diuinæ ſcripturæ. Ad Paulinum fol. 5
Deſiderij mei. Prefatio in Pentateuchum uerſum 13
Tandem finito. In Ioſue uerſum præfatio 15
Viginti duas. In libros Regum uerſos præfatio 16
Si ſeptuaginta. In Paralipomena uerſa præfatio 18
Quomodo Græcorum. Altera in idem opus prefatio. Ad Domnionem & Roga. 20
Vtrum difficilius. In Eſdram & Neemiam præfatio. Ad eoſdem 21
Mirari non deſino. In Tobiam præfatio. Ad Chromatium & Heliodorum 22
Apud Hebræos. In Iudith præfatio eod.
Librum Heſter. In Heſter uerſum præfatio 23
Cogor per ſingulos. In Iob præfatio ex Hebræo uerſum eod.
Si aut fiſcellam. In Iob è Septuaginta uerſum præfatio 24
Iungat epiſtola. In Prouerbia Solomonis præfatio 25
Memini me. In Eccleſiaſten uerſum præfatio eod.
Nemo cum. In Eſaiam ex Hebræo uerſum præfatio. Ad Paulam & Euſtochium 26
Hieremias propheta. In Hieremiam uerſum præfatio eod.

Index iuxta

Ezechiel propheta. In Ezechielem uersum præfatio fol. 27
Danielem prophetam. In Danielem uersum præfatio 27
Non est idem. In duodecim prophetas uersos præfatio 29
Sanctus Ioel. In Ioelem præfatio eod.
Nouum opus. In quatuor Euangelia castigata præfatio. Ad Damasum eod.
Dormientem. Quæstiones tres ueteris legis. Damasi 32
Postquam epistolam. Ad superiores quæstiones responsio. Ad Damasum 33
Misisti uolumen. De Melchisedek. Ad Euagrium 38
In septuagesimo. De quadraginta mansionibus Israelitarum. Ad Fabiolam 41
Vsq; hodie. De uestibus sacerdotalibus. Ad eandem 56
Quæris Dardane. De terra promissionis. Ad Dardanum 66
Epistolare officium. De Ephod Bad. Ad Marcellam 70
Multum in utramq;. De iudicio Solomonis pueri. Ad Ruffinum 74
Zenon nauclerus. De Solomone & Achaz ante tempus patribus. Ad Vitalem 76
Nuper cum Rheticij. De Tharsis. Ad Marcellam 77
Scio quosdam. De ordine & titulis Psalmorum. Ad Sophronium 78
Vere in uobis. Emendatio psalterij in certis locis. Ad Suniam & Fretelam 79
Nonagesimum psalmum. De decem mysticis nominibus Dei. Ad Marcellam 94
Nuper cum pariter. Quid Hebræis sit Alleluia. Ad eandem 95
Quæ acceperis. Quid sit Sela. Ad eandem 96
Prius te Cypriane. Expositio psalmi octogesiminoni. Ad Cyprianum 97
Scio me Principia. Expositio psalmi quadragesimiquarti. Ad Principiam 104
Beatus Pamphilus. Expositio psalmi centesimi uigesimisexti. Ad Marcellam 113
Et factum est. Expositio primæ uisionis Esaiæ. Ad Damasum 115
Septuaginta. De Seraphim & calculo ardenti. Ad eundem 121
Commentaria. Quæstio de Osanna. Damasi 123
Multi super hoc. Super eadem quæstione responsio. Ad Damasum eod.
Beatitudinis. De frugi & luxurioso. Ad eundem 124
Breuis epistola. De tribus quæstionibus. Ad Amandum 126
Magnis nos. De quatuor quæstionibus. Ad Marcellam 137
Breuis est. De blasphemia in spiritum sanctum. Ad eandem 139
Ignota uultu. De duodecim quęstionibus. Ad Hedibiam 140
Filius meus. De undecim quæstionibus. Ad Algasiam 156
Origenes cum. Homiliæ duę Origenis à Hieronymo uersæ. Ad Damasum 176
In ipso iam profectionis articulo. Expositio loci apud Paulum in epistolam ad Galatas. Ad Minerium & Alexandrum 189
Voce me prouocas. De duabus quæstiunculis. Ad Paulinum 197
Lecto sermone. Epistola familiaris. Ad Desiderium 198
Nudiustertius. Interpretatio alphabeti Hebraici. Ad Paulam Vrbicam 199
Qui in principijs. Traditiones seu quæstiones Hebraicæ in Genesim 200
Fuit uir unus. Traditiones seu quæstiones Hebraicæ in libros Regum 230
Eber nati sunt. Traditiones seu quæstiones Hebraicæ in Paralipomenon 230
Eusebius qui. Loca Hebraica 269
Acheldemach. Loca actorum 295
Philo uir. Nomina Hebraica 299

ordinem Tomorum

INDEX QVARTI TOMI.

SI ſummo ingenio. De uirginitate. Ad Demetriadem fol. 12
Dominę debitis. Superioris epiſtolæ caſtigatio. Ad Iulianam 26
Cuncti mei ſenſus. De contemnenda hæreditate. Ad Geruntij filias 29
Magnam humilitati noſtræ. Conſolatio in aduerſis. Ad Marcellam 31
Si Deus ac Dominus noſter. Conſolatio exilij. Ad uirginem quandam 33
Quanquam certiſsime nouerim. Conſolatio. Ad amicum ægrotum 36
Ecce iterum ad te ſcribo. De uiro perfecto. Ad amicum ægrotum 43
Præſumptionem meam. De cognitione diuinæ legis. Ad amicum quendam 58
Treis quodammodo uirtutes. De tribus uirtutibus 64
Cogitis me ô Paula. De Aſſumptione beatæ Mariæ ſermo. Ad Paulã & Euſtochiũ 67
Scientes fratres. Eadem de re ſermo 77
Parentum meritis ſubiugans. De honorandis parentibus 78
Sufficere quidem. De ſeptem gradibus Eccleſiæ 79
Quanta in cœleſtibus. De laude uirginitatis 87
Omnipotens Deus. De membris Dei 93
Credimus in Deum. Symboli explanatio. Ad Damaſum 97
Credimus in unum explanatio. Ad Damaſum * 98
Credimus in unum Deum. Explanatio fidei. Ad Cyrillum 99
Mihi quidem. Symbolum Ruffini 101
Nulla res uetus. De cereo paſchali. Ad Præſidium 116
Superiore epiſtola. De uera circumciſione 119
Lectis literis. De celebratione Paſchæ 130
Puto leuius eſſe. In Suſannam lapſam 139
Niſi uererer beatiſsime. Obiurgatio. Ad Euagrium 144
Et ſi ignotus tibi ſim. De militando Chriſto * 145
Hæc ſunt uerba. De decem tentationibus Iſraelitarum 147
Omne pſalterium. Expoſitio pſalmi quadrageſimiprimi 148
In omni pſalmo. Expoſitio pſalmi centeſimi decimiſeptimi 149
Cogor à te. De muſicis organis. Ad Dardanum 150
Exulta cœlum. De reſurrectione Domini ſermo 151
Hodie uerus ſol. De natiuitate Domini ſermo * 153
Dies epiphaniorum. De epiphania Domini ſermo 154
Quomodo miles ſemper. De quadrageſima ſermo 155
Hodie fratres chariſsimi. De eſu agni eodem
Non queo fratres chariſsimi. De reſurrectione Domini 157
Sæpiſsimo rogatu. De uinculis Petri. Ad Euſtochium 158
Dignum eſt fratres. De obſeruatione uigiliarum 161
Qui Aethiopen inuitat. Exhortatio. Ad Pammachium & Oceanum 163
Ad te ſurgo hominem. De pœnitentia 165
Admirabile diuinæ diſpoſitionis. De generibus leprarum 166
Omnium quidem. De filio prodigo 168
Sancto & merito. Paulini ad Sebaſtianum eremitam epiſtola 171
Cognoſcendæ ueritatis. Apologia Pamphili pro Origene 172
In his quæ in ſuperiori lib. Ruffinus de adulteratiõe librorũ Origenis. Ad Macariũ 198
Verba Origenis. Eadem de re ex Origenis epiſtolis 195
Scio quàm plurimos. Libri περὶ ἀρχῶν, Origenis, Ruffino interprete. Ad Macariũ 198
Audiui quoſdam. Ruffini epiſtola pro fide ſua. Ad Anaſtaſium 201

Index iuxta

Probatæ quidem affectionis. Anaſtaſij epiſtola de Ruffino. Ad Hieroſolymorum epiſcopum 202
Perlegi ſcripta tua. Inuectiuarum Ruffini in Hieronymum, liber primus 202
Superiore quidem libello. Inuectiuarum Ruffini in Hieronymum, liber ſecundus 219
Quod ad te ſcripſi. Auguſtini quæſtio ex epiſtola Iacobi. Ad Hieronymum 234
Deum noſtrum qui. Eiuſdem de ratione animæ. Ad Hieronymum 236
Quamuis tuæ ſanctitatis. Eiuſdem de origine animæ. Ad Optatum 244
Spes tota noſtra. Eiuſdem de paſtoribus homilia 249
Loqui prohibeor. Valerius de non ducenda uxore. Ad Ruffinum 260
Martinus epiſcopus. Regula monachorū ex Hieronymi ſcriptis cōſarcinata, per Lupū quendam Oliuetanum, cum approbatione Martini pontificis 263
Cum apud cœleſtis. Dialogus Hieronymi & Auguſt. per quendam ineptum ex ipſorū ſcriptis collectus 295
Magnitudo cœleſtium beneficiorum. Homilia de corpore & ſanguine Chriſti, incerto autore 300
Sanctus euangeliſta. Homilia ſuper Euangelium Matthæi, incerto autore 302
Sanctiſsimum doctorem. Laudatio Hieronymi per Petrum Vergerium 303
Benedicto & dilectiſsimo. Conſolatio ſuper morte filiæ. Ad Tyraſium 312
Diuerſorum opprobria. De ferendis opprobrijs. Ad Oceanum 314
Sophronius Euſebius. De uita clericorum. Ad Oceanum 317
Damaſus epiſcopus. Ad Hieronymum, titulo Damaſi 319
Beatiſsimo Papæ. Ad Damaſum, titulo Hieronymi eod.
Vis nunc acriter. Catalogus ſcriptorum Eccleſiaſticorum. Ad Deſiderium 320
Quia me dilectiſsimæ filiæ. De uirtute pſalmorum. Ad Paulam & Euſtochium 321
Nouerit ſancta autoritas De oblationibus altaris. Ad Damaſum 322
Tepeſcens in membris. Regula Monacharum 323
Dilectiſsimo fratri. De natiuitate beatę Marię Heliodori & Chromatij quæſtio. Ad Hieronymum 339
Dominis ſanctis. Super eadem quæſtione reſponſio Ad. Heliodorum 340
Petitis à me. De natiuitate uirginis Mariæ eodem
Patri reuerendiſsimo. De morte Hieronymi. Ad Damaſum 343
Glorioſiſsimi Chriſtianæ. De tranſitu & laudibus Hieronymi. Ad Cyrillum 363
Venerabili uiro. De miraculis Hieronymi. Ad Auguſtinum 367
Pleroſq; nimirum. Vita diui Hieronymi, incerto autore 386

INDEX QVINTI TOMI.

EXpletis longo. In Eſaiam cōmentariorum, liber primus: iuxta utranq; tranſlationem. Ad Euſtochium 3
Finito in Eſaiam. In eundem cōmentariorum, liber ſecundus 15
Sufficit mihi. In eundem commentariorum, liber tertius 28
Inæquales dictamus. In eundem commentariorum, liber quartus 41
Plures anni ſunt. In eundem commentariorum, liber quintus 51
Quod in præcedenti. In eundem commentariorum, liber ſextus 72
Septimus liber. In eundem commentariorum, liber ſeptimus 86
Sextus & ſeptimus. In eundem commentariorum, liber octauus 102
Varijs moleſtijs. In eundem commentariorum, liber nonus 115
Decimus liber. In eundem commentariorum, liber decimus 130
Difficile, imò. In eundem commentariorum, liber undecimus 141
Nullus tam imperitus. In eundem commentariorum, liber duodecimus 154

Multi caſus. In eundem commentariorum,liber tertiuſdecimus. 169
Dominus.In eundem commentariorum,liber quartuſdecimus. 183
Crebro Euſtochium.In eundem commentariorum,quintuſdecimus. 197
Egregia.In eundem commentariorum,liber decimuſſextus. 210
Quanta myſteria.In eundem commentariorum,liber decimuſſeptimus. 225
Duodeuiceſimus.In eundem commentariorum,liber decimuſoctauus. 242
Poſt explanationes.In Hieremiam commentariorum,liber primus.Ad Euſebium. 261
Secundum frater.In eundem commentariorum,liber ſecundus. 276
Lernæum anguem.In eundem commentariorum,liber tertius. 292
Semper diabolus.In eundem commentariorum,liber quartus. 307
Quintus commentariorum.In eundem commentariorum,liber quintus. 322
Prolixitas.In eundem commentariorum,liber ſextus. 337
Habes.Primus commentariorum in lamentationes Hieremiæ. 351
Primam partem.Secundus commentariorum in lamentationes Hieremiæ. 362
Extremus liber.Tertius commentariorum in lamentationes Hieremiæ. 369
Poſt lamentationem.Præfatio commentariorum in orationem Hieremiæ. 374
Finitis in Eſaiam.In Ezechielem commentariorum,liber primus.Ad Euſtochium. 377
Secundi explanationum.In eundem commentariorum,liber ſecundus. 390
Nihil longum.In eundem commentariorum,liber tertius. 400
Vellem ſi fieri.In eundem commentariorum,liber quartus. 412
Ne librorum numerus.In eundem commentariorum,liber quintus. 425
Putabam quod.In eundem commentariorum,liber ſextus. 436
Olim pueri.In eundem commentariorum,liber ſeptimus. 449
Quid alijs profit.In eundem commentariorum,liber octauus. 464
Conſequens erat.In eundem commentariorum,liber nonus. 477
Vellem ut.In eundem commentariorum,liber decimus. 489
Vndecimus.In eundem commentariorum,liber undecimus. 501
Trepidationem.In eundem commentariorum,liber duodecimus. 519
Tertiuſdecimus.In eundem commentariorum,liber tertiuſdecimus. 533
Quod in principio.In eundem commentariorum,liber quartuſdecimus. 555
Contra prophetam Danielem. Commentaria in Danielem. Ad Pammachium & Marcellam. 567

INDEX SEXTI TOMI.

Si in explanationibus. Liber primus commentariorum in Oſee. Ad Pammachium. 3
Qui ſæpe nauigat.Liber ſecundus commentariorum in Oſee. 20
Non ignoro Pammachi. Liber tertius commentariorum in Oſee. 37
Non idem ordo eſt. Commentarij in Ioelem.Ad Pammachium. 54
Amos propheta. Liber primus commentariorum in Amos. Ad eundem. 71
Legi in quadam. Liber ſecundus commentariorum in Amos. 85
Præpoſtero ordine. Liber tertius commentariorum in Amos. 99
Cum eſſem paruulus. Commentarij in Abdiam.Ad eundem. 114
Triennium. Commentarij in Ionam.Ad Chromatium. 122
Micheas. Liber primus commentariorum in Micheam.Ad Paulam & Euſtochium. 135
Semper inuidis. Liber ſecundus commentariorum in Micheam. 150
Iuxta Septuaginta. In Nahum commentarij.Ad eaſdem. 166
Primum Chromati.Primus liber commentariorũ in Habacuc.Ad Chromatium. 182
Alterum mi. Secundus liber commentariorum in Habacuc. 195

Quæſtio-

Index iuxta ordinem Tomorum

Quæſtiones in Habacuc, incerto autore. fol. 206
Antequàm Sophoniam. Commentarij in Sophoniam. Ad Paulam & Euſtochium. 208
Secundo anno. Commentarij in Aggæum. Ad eaſdem. 226
Vltimo iam. Liber primus commentariorum in Zachariam. Ad Exuperium. 238
Ab obſcuris. Liber ſecundus commentariorum, in eundem. 253
Vrget me frater. Liber tertius commentariorum, in eundem. 271
Vltimum duodecim. Commentarij in Malachiam. Ad Minerium & Alexandrum. 289

INDEX SEPTIMI TOMI.

PArabolæ Salomonis. Commentarij in parabolas Salomonis. 3
Memini me. Commentarij in Eccleſiaſten. Ad Paulam & Euſtochium. 62
Epithalamium libellus. Quatuor homiliæ in Cantica, nomine Origenis. 100
Iob qui dolens. Commentarij in Iob. Ad Vecterium incerto autore. 150

INDEX OCTAVI TOMI.

PRoxime cum Origenis. Commentarij in Pſalterium. 3
Scio quoſdam. Pſalterium iuxta Hebraicam ueritatem. In Appendice.

INDEX NONI TOMI.

CAnones Euangeliorum Euſebij. 5
Plures fuiſſe. Cõmentarij in Matthæum. Ad Euſebium. 11
Omnis ſcriba. Commentarij in Marcum. 87
Quoniam quidem. Euangelium iuxta Lucam. 114
In principio. Euangelium iuxta Ioannem. 139
Pauci admodum. Liber primus cõmentariorum in epiſtolam ad Galatas. Ad Paulam et Euſtochium. 158
Quod in primo. Commentariorum ſecundus, in eandem. 172
Tertium ad Galatas. Commentariorum tertius, in eandem. 188
Si quicquam. Liber primus commentariorum in epiſtolam ad Epheſios. Ad Paulam et Euſtochium. 202
Secundum orationibus. Secundus commentariorum, in eandem. 215
Satis abundeq;. Tertius commentariorum, in eandem. 228
Licet non ſint. Commentarij in epiſtolam ad Titum. Ad Paulam & Euſtochium. 242
Qui nolunt. Commentarij in Epiſtolam ad Philemonem. Ad eaſdem. 258
Literis tuis. Commentarij in omnes Paulinas epiſtolas, incerto autore. 265
Cum in Babylone. Didymi de Spiritu ſancto, liber à Hieronymo uerſus. 307

Indicis iuxta ordinem Tomorum finis.

DE ERASMI ROTERODAMI AD LECTOREM PRAEFATIO.

QVANQVAM ab ipsa pueritia, non tam iudicio, quàm arcano quodã naturę sensu, diui Hieronymi scripta sum admiratus: eaq; admiratio mihi semper cum accessione ætatis, & si qua est, eruditionis accreuit: tamen cum illius epistolas tum castigandi, tum scholijs illustrandi prouinciã susciperẽ, uariã illã & ex omni linguarum, disciplinarũ ac literarum recondita supellectili constructam opulẽtiam nondum penitus introspexerã. Quid enim est in ullo librorũ genere, seu paruum, seu magnũ, seu sacrũ, seu prophanum, quod ille non habuerit in numerato? Itaq; fateor me non uno modo peccasse, qui ad tam arduum negocium, nec parem eruditionem, nec iustam curam attulerim. Quum enim primùm uenissem Basileam, de nouo testamento uertendo ne cogitaram quidem: scholia modo non nulla paucis uerbis annotaram, atq; his decreueram esse contentus: in Hieronymum ferè nihil attuleram præter animi propositum. Hic mea facilitate, aut uerius temeritate, abusus felicis memoriæ IOANNES FROBENIVS, utrunq; opus compluribus prælis aggressus est: quum hoc corpusculum uix quartæ laborum parti par esset. Atque id temporis parabam illa, non hominibus eruditis, sed quibusdam pijs quidem illis, uerùm illiteratis, apud quos compereram Hieronymum sic undequaq; deprauatum, ut ne legi quidem posset: cuius incogitantiæ me non semel & puduit, & piguit. Supererat igitur ut ad prouerbiũ confugeremus, quo posteriores curæ dicuntur esse meliores: & quod priore negligentia commissum erat, posteriore diligentia sarciremus: id quod à nobis iam semel atq; iterum factũ est. Porrò quũ acciperem apud Parisiorum Lutetiam rursus excudi epistolarum uolumina, ut ex tempore licuit, quædam loca pridem à me notata recognoui, [redacted] adornaretur editio, incomparabilis heros GVILIELMVS VVARAMVS, Archiepiscopus Cãtuarensis, ac totius Angliæ primas, terras reliquit, & in cœleste contubernium emigrauit, uir ex omni uirtutum & ornamentorum genere concinnatus: siue spectes in tanto rerum fastigio comitatẽ etiam infimis obuiam, siue in tanta rerũ affluentia spontaneam uictus sobrietatẽ, siue in tantis negociorũ undis perpetuam animi tranquillitatẽ (id quod diuinę cuiusdam mentis esse uidetur) siue syncerũ erga pietatẽ ac religionem affectũ, quam semper summo studio, nullo supercilio tũ docuit, tum pręstitit. Nemo uidit illũ nihil agentem. Quis autem non facile condonasset tali uiro, si quando animum negocijs externis delassatum, iocis aut lusibus relaxasset? At illi pro uenatu, pro aucupio, pro alea, prò chartis, pro morionibus, proq; cæteris auocamentis uulgaribus, erat aut frugifera lectio, aut cum erudito uiro colloquium. Iam uerò benignitatem quùm in omnes, tum præcipuè in studiosos, quid referam? De me nihil dicam, qui nõ ita multum ab illo accepi, idq; obtrusum uerius quàm datum: nisi quod in acceptis numero quicquid ille obtulit: obtulit autem frequenter uera fronte, fortunarum omnium communionem. Sed in alios quàm non fuerit illius parca liberalitas, uel illa uox arguit quam paulo ante mortem emisit. Nunciantibus enim famulis, in thesauro uix esse triginta aureos signatæ pecuniæ: gratulabundus dixit, Bene habet: sic mori semper fuit in uotis: sat est uiatici mox hinc emigraturo. O mentem summo episcopo dignam. Ex tanta fortuna minimum impendit sibi: mensa erat & pro more regionis, & pro dignitate tanti præsulis splendida, sed in medijs delicijs ipse uulgaribus libentius utebatur, atq; hoc ipsum parcissimè. Cœna tã erat frugalis, ut propè nulla fuerit: uinum

Ad Lectorem

uinum perquàm raro guſtabat uerius quàm bibebat, contentus tenuiſsima ceruiſia, quam illi uulgo Biriam appellant. Eadem in cultu frugalitas, nunquam holoſericis utebatur niſi rem diuinã peragens: adeò ut quum ſub Caroli Cæſaris & regis Angliæ conuentum, qui fuit ante annos ni fallor undecim Caletij, edicto Cardinalis Eboracenſis, non epiſcopi tantum ſed & inferioris gradus homines cogerentur magnis impendijs ornare ſeſe Byſsinis ac Damaſcenis, ſolus omnium ille contempto Cardinalis edicto, pilum in cultu ſuo non mutarit. Quid eſſe poſsit illo pectore incorruptius? Nunc felix illa anima, ſicut Eccleſiæ præclarum lumen fuit, ita cœleſti Hieroſolymæ ſidus illuſtre addit. Frequenter apud ſuos hanc uocem ſolet emittere, Vtinam mibi contingat, priuſquam hinc emigrem, ſemel uidere complectíq; meum Eraſmum, nunquam ſinerem illum à me diuelli. Votum erat mutuum, ſed neutri contigit quod optauit. Vtinam illud concedat Chriſti miſericordia, ut nos inuicem breui complectamur illic ubi nulla eſt futura diſtractio, neq; quiſquam erit, qui uel illum mihi, uel me illi inuideat.

Bene uale quiſquis es qui hæc legis.

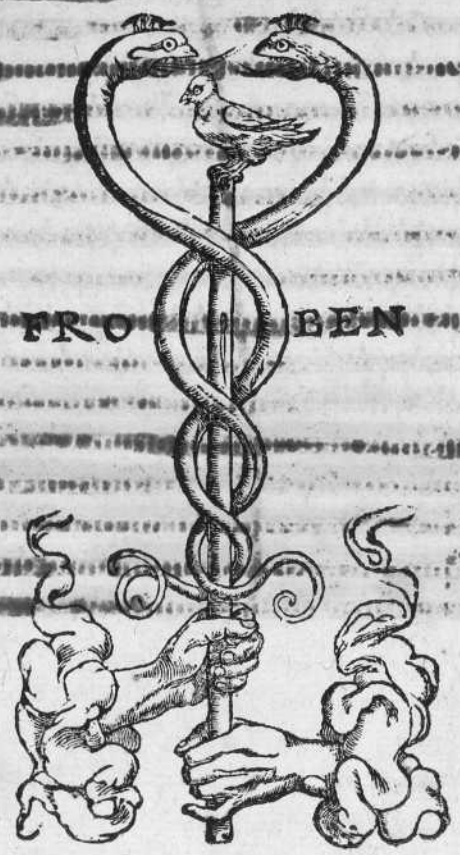
FRIBVRGI BRISGOIAE

Anno M. D. XXXIII.

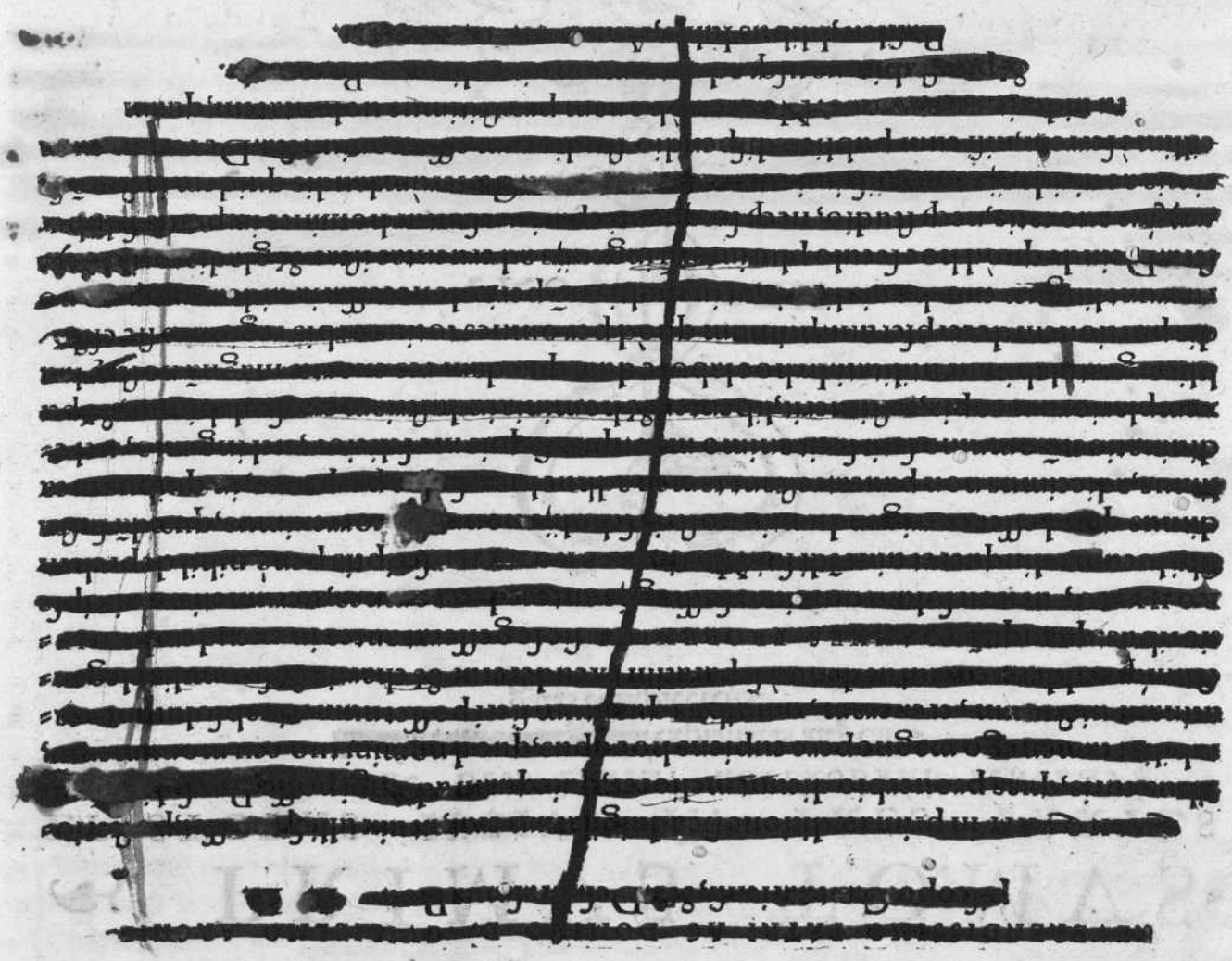
D▸ HIERONYMI OPERVM.

PRIMVS TOMVS

EPISTOLAS IPSIVS IN TRES PARTES DISTINCTAS, AC DES. ERASMI ROTERODAMI SCHOLIIS [illegible] explanatas atq; castigatas complectens.

BASILEAE▸ M▸ D▸ LXV▸

EXIMII DOCTORIS HIERONYMI STRIDONENSIS VITA, EX IPSIVS POTISSIMVM SCRIPTIS CONTEXTA, PER DES. ERASMVM ROTERODAMVM.

QVIDEM haud ſum neſcius, ueterum permultos in hac fuiſſe ſententia, ut pium & officioſum eſſe ducerent, in commodum publicum apte confictis narrationibus abuti: nempe uel ad uitam rectè pieq; inſtituendam, uel ad erigendos & inflammandos ad honeſti ſtudium animos, uel ad fulciendam quorundam imbecillitatem, uel ad territandos impios: quos neq; ratio corrigit, neq; mouet charitas: uel ad illuſtrandam miraculis ſanctorum hominum gloriam. Atque hoc fuci genus nec Platoni diſplicuit, nec aliis horum dogma ſequutis. Certè obiicit hoc Hieronymus Ruffino, atque hic uiciſsim in Hieronymum regerit, malens alterum eodem conſpurcare luto, quàm in ſe coniectum lutum abſtergere. Eſt quidem mira quædam uulgi credulitas, imò neſcio quid penitus inſitum animis mortalium, ut ficta lubentius audiant quàm geſta: & commenticijs ſupraq; ueri fidem fabulis libentius aſſentiantur quàm ueris: adeo ut olim uiri prudentes quicquid uehementer commendatum eſſe uellent multitudini, id fabuloſis miraculis celebrarent: uelut numinum religionem, origines urbium aut gentium, exordia nobilium familiarum: exempla clariſsimorum principum. Hoc igitur imperitorum affectu, ad ipſorum abuti commodum, permittebant illi, ſed non niſi ſapienti uiro: propterea quòd huius rei fructus omnis pereat, ſi ſemel ſuboleat artificium mentiendi. Verum hac quidem in parte haud grauatim in Auguſtini ſententiam pedibus eo: non ſolum ob eam cauſam, quam ille ſanè grauem adducit, ne ſi ſemel in Chriſtianorum literis ſuborta fuerit mendacij ſuſpicio, fiat ut nec his habeatur fides, quorum autoritatem modis omnibus indubitatam & inconuulſam eſſe oportet: ſed multo magis, quòd meo iudicio, ne poſsit quidem uir probus ac ſapiens eſſe, qui tam male ſentiat tum de ſanctis uiris, tum de lectoribus. De ſanctis quidem, quos aut uſqueadeo iudicarit propriæ domeſticæq; laudis inopes, ut alienis mendacijs putarit illuſtrandos: aut adeò κενοδόξους ſtulteq; glorioſos, ut Æſopicæ corniculæ ritu uelut in proſcenio gaudeant oſtentari, ficticijs laudibus ceu plumis alienis adornati. De lectoribus autem, quos omnes aut ita ſtupidos ac muccoſis naribus arbitrati ſint: ut cum ueritas ſemper habeat ſuam faciem, nullis imitabilem fucis, non queant excogitatam artificio fabulam à uero dignoſcere: aut certè adeo gratis etiam nequam ac peruerſos, ut ſcientes ac uolentes faueant uanitati. Quòd ſi uitari non poteſt, quo minus iſtiuſmodi fabulamenta miſceantur noſtris uoluminibus, certè quod proximum eſt, optarim. Quid iſtud inquies? Nimirum plaſten eximium ac prudentem, catumq; mentiendi artificē. Quandoquidem iuxta Socratis ſententiam, nemo ſit ad mentiendum accommodatior, quàm qui ad uera dicendum eſt appoſitiſsimus: quòd eiuſdem artificis partes eſſe ducat, certiſsime ueridicum eſſe, & nihil omnino ueri dicere. Hoc quidem conſilio ſuam hiſtoriam contexuit Herodotus, hac ratione Xenophon Cyri deſcripſit inſtitutionem, non ad hiſtoriæ fidem, ſed ad exemplum probi principis. Nec aliò ſpectaſſe uidetur Homerus ille, quem iurè fabularum Oceanum poſsis dicere. Verum hi quemadmodum ingenij quidem & eloquentiæ laudem fingendo promeriti ſunt: ita dum malū uirtutis exemplar effingunt, ac proponunt, non mediocriter offecerūt uitæ mortalium. Siquidem Herodotus ſtultos pleroſq;

facit

Mendacium officioſum

Auguſtinus hoſtis mendacij

Si fingendum eſt probum exemplar eſt fingendum als cautum

facit principes. Xenophon uafrum quempiam & ἀγκυλομήτιν expreſsit, potius quàm uere prudentem ac ſalutarem principem. Homerus eiuſmodi facit Deos, cuiuſmodi nolit magiſtratus bene morata ciuitas. Deinde tales depinxit uxores Deorum, qualem nemo probus ciuis coniugem aut optet domi ſuæ, aut ferat. Deniq; tales finxit Deorum filios, ut nemo ſanus paterfamiliâs ſimiles ſibi liberos uelit obtingere, ut non abs re Plato locum illi negarit in ſua republica. Neq; uel tantillum erat cauſæ cur Alexander ille magnus inuideret Achilli talem laudum præconem, ſi penitus intellexiſſet, quid ſit uerè magnum ac ſalutarem agere principem. Egò nihil arbitror eſſe rectius, quàm eiuſmodi deſcribere ſanctos, cuiuſmodi fuerunt ipſi: in quorum uita ſi quid etiam errati deprehenditur, hoc ipſum nobis uertitur in exemplum pietatis. Cæterum ſi quis omnino figmentis delectetur, is ſi prudenter effingat pij uiri ſimulacrum, quocunq; nomine, non ſacco, cilicio, flagris, prodigioſis ieiunijs, uigilijs non credendis, ſed ex ipſis Chriſti decretis, ſic ut primum Chriſtianæ pietatis uim penitus habeat cognitam ac perſpectam, deinde ſcite illius exprimat imaginem, is mihi fortaſſe tolerabitur. Etiamſi quantumuis gemmæ nitorem ac lucem effingat artifex, certè natiuam gemmæ uim nunquam aſſequitur imitatio. Habet ſuam ἐνάργειαν ueritas, quam nullum æquat artificium. At iſtos quis ferat, qui plus quàm anilibus deliramentis, infantibus, indoctis, ineptis diuos nobis non celebrant, ſed contaminant? At diuus Hieronymus, niſi quod abunde iuxta Græcorum prouerbium, αὐτὸς αὐτῷ ἤυλησεν, hac parte parum erat felix: propterea quòd quum unus præcipue dignus eſſet, ut pari doctrina pariq; facundia poſteris commendaretur, qui tam erudito tamq; mellito ore Chriſti ſanctorumq; præconia ceciniſſet: haud ſcio quonam fato, in rabulam quendam incidit, ſic undique ſui ſimilem, & Hieronymi diſsimilem, ut neſcias quid in eo potiſsimum admireris, linguæne prodigioſam infantiam ac balbutiem, an inſignem literarum inſcitiam, an miram mentiendi impudentiam. Hominem profecto dignum, quem ſi uiuat, publicitus omnes omnium mortalium manus ſaxis impetant: qui mortales uniuerſos pro ſaxis, non pro hominibus habuerit. Quis enim illius legens nænias, ni planè truncus ſit, non protinus ſentiat perſonatum hiſtrionem: qui Vertumnum quendam aut Proteum nobis referens, nunc Euſebius eſt Cremonenſis, nunc Cyrillus, nunc Auguſtinus, nunc Ambroſius: nonnunquam ſi libeat Damaſus, aliquoties ipſe, ſi ſuperis placet, Hieronymus. Sed quibuſcunq; plumis nobis opertus prodit, uox ubiq; ſui ſimilem coccycem arguit. Idem ubique dicendi lepos, eadem ſermonis Venus. Cuius ſtuporem, ut nihil accedat, hinc certè palàm cernere eſt, quòd Hieronymum paulo ante mortem facit Damaſo commendantem ſuos commentarios: quem ipſe Hieronymus non uno in loco teſtatur ante ſe deceſsiſſe uita. Sed hic de quo plura dicentur aliàs, tam indoctus & elinguis, ut rebus quamlibet claris ingenij ſui culpa tenebras poſsit offundere: tam ſtupidus, ut ne ueriſsima quidem ueriſimiliter queat efferre: ridicula miraculorum portenta, & impudentiſsimæ uanitatis fabulas confert in Hieronymum, nec has tamen ab ſe repertas: in quo nonnulla laus fuiſſet ingenij, ſed è uulgatiſsimis hiſtorijs huc non minus ridicule, quàm improbe detortas. O fortunatum tam inſigni præcone Hieronymum. Neque uerò defuit dignum patellæ operculum. Reperit hic ſcriptor ſuos lectores, reperit à quibus citetur: & quo magis mireris, eruditos, Platinam & Volaterranum, quos equidem uel hinc ſuſpicor ea nunquam legiſſe, ſed aut audiſſe in concionibus, aut hinc excerpta fragmenta modo uidiſſe. Imitati ſunt impudentiſsimum ſcriptorem unus & item alter: ſed adeo præclare, ut eiuſdem hominis uideri poſsint omnia. In quibus nihil agnoſcas, nec eruditionis, nec eloquentiæ, nec prudentiæ, nec diligentiæ: ſuper hæc omnia nihil minus quàm id quod in primis exigitur in hiſtoriographo, nempe fidem. Vtrum quæſo iſtud eſt, diuorum uitas deſcribere, an contaminare potius? Nos igitur licet impares argumento, tum nullis adiuti commentarijs, quibus fidi poterat, tamen bona fide, quaq; licuit diligentia, uitam ſanctiſsimi uiri ex Proſpero, Seuero, Oroſio, Ruffino, tametſi

Stulte cõficta uita Hieron.

no, tametſi calumniatore: & ſi qui ſunt alij non omnino contemnendæ fidei autores collegimus, ſed potiſsimum ex ipſius Hieronymi libris Hieronymum eueſtigauimus. Quis enim rectius nouerit Hieronymum, quàm ipſe Hieronymus? Aut quis eum fidelius expreſſerit? Si rerum à ſe geſtarum certiſsimus autor eſt Iulius Cæſar, quanto iuſtius eſt Hieronymo, ſua narranti fidem habere? Ex huius igitur libris omnibus luſtratis, quod ſparſim annotare licuit, in narrationis ordinem redegimus, nihil admentientes, quod arbitremur abunde magnum eſſe miraculum, ipſum Hieronymum tot egregijs uoluminum monumentis ſeſe nobis exprimentem. Quòd ſi cui nihil abſque miraculorum portentis placere poteſt, is legat Hieronymianos libros: in quibus tot penè miracula ſunt, quot ſententiæ. Natus eſt igitur uir eximius Hieronymus, anno à Chriſto nato, trecenteſimo trigeſimoprimo, ſub imperatore Conſtantino in oppido Stridonis, quod iam tum à Gothis omnia populantibus euerſum fuiſſe, teſtis eſt ipſe in Catalogo ſcriptorum illuſtrium, olim Dalmatiæ Pannoniæq; confinium. Id hodie nonnulli, quorum de numero Blondus eſt, idem eſſe uolunt cum eo, quod hac tempeſtate uulgus Sdrignam appellat, oppidulum in Hiſtria, Italiæ regione, ſitum inter Petram piloſam, Portulam & Primontem, ut horum temporum utamur uocabulis. Addunt in huius rei fidem, ibidem oſtendi monumentum Euſebij patris, cum epitaphio laminis inſculpto, nimirum id agentes, ut Hieronymum Italiæ ſuæ uindicent. Mihi ſtudium & affectus iſtiuſmodi parum dignus uidetur grauibus uiris, imò in totum Chriſtianis. Qui in libris Hieronymianis erit diligentiſsime uerſatus, qui uitam Hieronymianam proxime exprimet, is ſibi iure uindicet Hieronymum, etiam ſi porrò ultra Britannos natus fuerit. Erat illi frater natu minor, nomine Paulinianus: nam ſororis nomen tacuit. Matertera Caſtorina, cum qua diſsidij neſcio quid interceſſerat, ob rem (ni fallor) familiarem: quam tamen humaniſsimis literis ad concordiam inuitat. Patri nomen fuiſſe Euſebio, declarat ipſe, quod Græcis à pietate dictum eſt, non abſque præſagio: quod pulchre conueniat, ut ex pio naſcatur ille ſacri nominis heros. Nam id ſonat ἱερώνυμον. Atq; ea demum eſt digna Chriſtiano nominis gloria, quæ non ex ſtemmatis aut imaginibus, non ex oppidis euerſis aut conciſis copijs, ſed ex uita pie ſancteq; acta naſcitur. Cæterum nihil addit, plebeius ne fuerit an patricius, tenuis an locuples, priuatus an magiſtratus, cum hoc quidam aſſeuerent, illum nobiliſsimis ortum parentibus, ſed ut eadem opera potuerint illum urbis præfectum facere. Conſentaneum eſt autem, ante dirutam patriam, mediocri loco fortunaq; fuiſſe. Matris nomen nuſquam ædidit: non tacens tamen ſe parente utroque Chriſtiano genitum. Ab his domi diligenter inſtitutus, unà cum Bonoſo inter ipſos ſtatim parentum amplexus, & nutricum blanditias, Chriſtum imbibit: ac mox Chriſtianæ pietatis rudimentis imbutus, ſimulq; bonis literis: quarum ea ætas capax eſſe poterat, puer adhuc Romam miſſus eſt, uelut ad primariam eo ſeculo, tum religionis, tum eruditionis magiſtram, liberalibus ſtudijs erudiendus, quod ipſe declarat enarrans Ezechielis caput undecimum. Quamuis enim illis temporibus & apud Gallos, Hiſpanos & Afros florerent literarum ſtudia, tamen in prouincijs progentis ingenio, nonnihil degenerantes, Romæ uelut in ſuo fonte puriores adhuc erant & incorruptiores. Atque hoc nomine Ruſtici monachi matrem collaudat ipſe, quòd poſt Galliarum licet florentiſsima ſtudia, filium Romam miſerit, quo Gallicanæ dictionis nitorem ac luxũ, Romana grauitas temperaret. Intellexiſſe uidentur prudentiſsimi parentes, plurimũ referre, inter quos primũ & à quibus inſtituaris. Quę ſunt optima, nunquam diſcuntur felicius, quã rudibus illis annis, & non minus tenacibus quicquid inſculpſeris, quã in omnem ſequacibus habitum. Itaq; perinde quaſi iam tum intelligerent ſeſe puerum eum orbi cõmuniter genuiſſe, non ſibi: ita publicis utilitatibus non ſuis priuatis affectibus educandum curarunt. Græcas ac Latinas literas, ab ipſis ſtatim incunabulis didicit, quemadmodum ipſe teſtatur: & hoc didicit felicius, quo maturius. Sentias enim neſcio quid duriuſculum, & ſubacerbum in his qui ſerius ſe contulerunt ad diſcendas literas. Proinde non abs re ſibi gratulatur Hierony-

Patria ſancti Hieronymi

Pater qui

Romæ doctus

D. Hieronymi uita

Hieronymus, quòd à puero inter grammaticos & rhetores fuerit penè detritus: quorum alteri docuerunt emendate pureq; loqui: alteri splendide, grauiter & sapienter. Horum institutioni debemus incomparabilem Ecclesiæ doctorem, non loquacium sophistarum scholis. Quis non iam nunc in summam erectus spem, nouum quiddam de hoc præsagiat puero? Primum, reputans talem parentum animum: deinde felicissimam indolem, ingeniũ fœcundum ac facile, pectus ardens & infatigabile. Præterea Romam educatricem, id temporis opinor aliquanto quàm nunc incorruptiorem. Deniq; præceptores eximios, Donatũ in grammaticis, Victorinum in rhetoricis. Etiamsi uideo quõsdam ambigere, num hic fuerit Donatus ille, cuius extant in Terentium ac Maronem eruditissimi cõmentarij. Tum an Victorino præceptore sit usus, non satis liquet ex Hieronymi uerbis, quibus utriusq; meminit in appendice annalium Eusebij hunc in modum. Victorinus rhetor & Donatus grammaticus, præceptor meus, Romæ insignes habentur: è quibus Victorinus etiam statuam in foro Traiani meruit. Hactenus Hieronymus, magis exprimens alterum nempè Donatum sibi præceptorem fuisse quàm utrunq;, dicturus alioqui præceptores mei. Ad eandem coniecturam facit, quòd idem nec in catalogo scriptorum illustrium, nec usquam alibi quantum cõmemini, Victorini faciens mentionem, præceptorem appellet. Quin totam Victorini dictionem, parũ approbasse uidetur Hieronymus: id quod haudquaquam obscure declarat in epistola, quã scripsit ad Paulinum monachum, cum ait: Inclyto Victorinus martyrio coronatus, quod intelligit, eloqui non potest. Et rursum in catalogo scriptorum illustrium: Victorinus (inquit) natione Afer, Romæ sub Constantio principe rhetoricam docuit: & in extrema senectute, Christi se tradens fidei, scripsit aduersus Arium libros more dialectico, ualde obscuros, qui & ab eruditis modo intelliguntur. Verum de Victorino quidem lectoris facio iudiciũ. Cæterum ipse de Donato dubitationem omnem ademit in Apologia priore aduersus Ruffinum, hisce uerbis: Puto quòd puer legeris Aspri in Vergilium & Salustium commentarios, Vulcatij in orationes Ciceronis, Victorini in dialogos eius, & in Terentij comœdias præceptoris mei Donati, æque in Vergilium, & aliorum in alios. Citat eundem enarrans caput Ecclesiastæ primum. Sub huiusmodi præceptoribus, iam adultior in bonis literis, nullum doctrinæ genus intactum reliquit. Porphyrij εἰσαγωγὴν, Aristotelicam, Platonicam, Stoicam, ac cæterorum omnium philosophiam attigit. Verum hæc delibauit, non his semet addixit: nec in his uelut ad scopulos Sireneos consenuit: quibus hodie plerique immoriuntur. In rhetorica tamen sese studiosius exercuit, degustatis omnibus, sed his præcipue quæ propius ad eam conferant facultatem, historia, cosmographia, & antiquitatis notitia: partim quòd intelligeret apud Latinos ad id usq; temporis penè infantem esse theologiam, & ob hanc causam permultos à diuinorum uoluminum abhorrere lectione, sperans futurum ut plures sacris literis delectarentur, si quis theologiæ maiestatem, dignitate sermonis æquasset: partim ut esset aliquando quod ethnicis obijci posset, Christianos ut infantes & elingues despicientibus. Testatur id multis in locis: & si non testaretur, libri clamitant, illum in declamatoria palæstra diligentissime uersatum fuisse, puerum in fictis controuersiis & obliquis rhetorum strophis lusisse. Studiorum sodales inter cæteros, hos præcipuos habuit. Pammachium summo natum loco, postea Paulæ generum, Paulinæ maritum: qui defuncta uxore, monachi sumpsit institutum, tantæ integritatis, ut ad summi pontificij fastigium flagitaretur. sed in illo, ut alibi scribit Hieronymus, pulchrius fuit, eam dignitatem promeruisse, quàm possedisse. Bonosum, & hunc summo genere, postea monachum. Heliodorum, quem deinde sua uirtus ad episcopi functionem pertraxit. Hic interim apparet Hieronymum Christo renatum, in illius iurasle uerba, ut hoc certè nomine Roma iure sibi posset hunc uirum asserere: quandoquidem à baptismo denique censemur Christiani. Id satis indicat in epistola quadam ad Damasum papam, testificans sese eius urbis fidem uelle sequi, in qua Christi uestem accepisset. Nec enim de presbyterio sentit, opinor, sed in baptismo uestis candida dabatur, symbolum innocentiæ, & lotis mandabatur, ut cando-

Præceptores Hieronymi

Philosophiæ studium

Romæ baptizatus

ut candorem ueſtium ſuarum illibatum ſeruarent. Igitur in prophanis literis, quas quidam ſe culares uocant, ad plenum eruditus, ad grauiora ſtudia iam adijciens animum, hac etiam parte laudatiſsimos uiros eſt imitatus, uelut Pythagoram, Platonem, Apollonium, ut luſtrandis regionibus ſapientiæ ſupellectilem redderet auctiorem. Gallias omneis ſic undiq; luſtrauit, ut nonnullis locis habitaſſe uideatur: adeo & locorum ſitum ac nomina tenet, & multorum ſibi conciliauit amicitiam. Atque in epiſtola quadam ad Florentium, teſtatur ſe Treueris ingens Hilarij uolumen de ſynodis ſuapte manu deſcripſiſſe: quod aliquanto pòſt iubet ſibi remitti, iam in eremo quæ Syriam à Saracenis dirimit agens. Atq; huius peregrinationis comitem habuit Bonoſum, ut alicubi declarat ipſe. Ad hunc itaq; modum ſtudioſe luſtratis bibliothecis omnibus, & congreſſus cum his, quos uel eruditio, uel integritas morũ reddiderat inſignes: & undiquaq; nonnihil decerpens, quod ad Chriſtianum inſtitutum facere uidebatur: tandem uelut induſtrius & auidus negociator, non auro ditior, ſed uſu rerum, literis, ac pietatis ardore locupletior, utranq; reuiſit patriam: & eam in qua natus fuerat, & eam in qua renatus. Sub hæc cœpit de deligẽdo uitæ genere, deq; loco commodo cogitare: quod haud neſciret hinc præcipuam hominis pendere felicitatem, ſi inſtitutum ingenio accommodum, iudicio, non caſu ſumeret. Sunt enim qui ſe præcipites dant in uitæ rationem, priuſquam ſibi noti ſint ipſi. Et ſunt ediuerſò, quos cunctantes ac deliberantes mors occupat. Reputabat animo, Romam adhuc ueterem ſapere paganiſmum: & inter eius urbis delicias parum eſſe tutam adoleſcentiam, ut quam alicubi Babylonem appellet: deinde ſuam quoq; patriam barbaricis uoluptatibus eſſe corruptam: quod ipſe non diſſimulans in epiſtola quadam: In mea, inquit, patria ruſticitatis uernacula, Deus uenter eſt, & in diem uiuitur: & ſanctior eſt ille, qui ditior eſt. Proinde communicato cum ſodalibus conſilio, de receſſu cogitauit, quo liberius & expeditius ſe totum ſacris ſtudijs & Chriſto dedicaret. Iam tum pium adoleſcentis animum offendebat mundus, qui ea tempeſtate Chriſtianos ethnicis habebat admixtos. Vnde fieri neceſſum erat, ut qui Chriſtum profitebantur, plericq; titulo magis quàm uita eſſent Chriſtiani: & uere probis mentibus, pie uiuendi uotum adeſſet uerius quàm facultas. In matrimonio, ut nihil aliud accideret, certè libertatis naufragium perſpiciebat: ad hæc clericorum & epiſcoporum ſtatum, quòd hos quoq; uolentes, nolentes, honos, opes, & negocia mundi inuoluerent, ac tranſuerſos raperent, grauiſsimis periculis obnoxium eſſe. Et multorum uita diſplicebat, iam tum priſca illa pietate ſacerdotum ad tyrannidem ac faſtum degenerante. Penſitatis igitur omnibus ac circunſpectis, monachi placuit inſtitutum:

Peregrinatio Hieronymi

Vitæ genus

Monachi quales olim

[redacted]. Cuius rei ſi quis fidem requirat, legat Hilarionis uitam: legat inſtitutionem monachi ad Ruſticum, & item ad Paulinum: legat in epiſtola, cuius initium: Audi filia: deſcriptum triplex apud Ægyptios monachorum genus. Quin inter alia præſtabat & hæc commoda illud uitæ genus. Huius prætextu honeſtius licebat ab affinium & cognatorum uinculis temet excutere, graui nimirum onere, ei cui nihil dulcius ocio ſtudiorum. Etenim qui monachum erãt profeſsi, à publicis functionibus, à munijs & officijs imperialis aulę prorſus habebantur excuſati. [redacted]

[redacted] Conatus eſt ad eandem uitæ rationem capeſſendã ſodales aliquot pellicere. Verum Pammachius in ſtudiorum contubernio ſemper unanimis, in uitæ genere deligendo plurimùm diſſentiebat. Hieronymo placuit ſumma libertas, Pammachius coniugij uinculis innecti maluit. Bonoſus compoſitis rebus, relicta patria, parentibus & amicis, ſolis libris comitatus, in deſertam inſulam, & undiq; circũfrementibus undis horridam ſeceſsit: ac præuolauit quidem Hieronymũm, & prior mundi laqueis extricatus, in libertatẽ ſe recepit Chriſti, ſed ab Hieronymo primum inflammatus. De quo cùm aliàs meminit: tum in epiſtola, cuius initium: Plus Deum: Bonoſus inquiens, tuus, imò meus: & ut uerius dicam, noſter, ſcalam præſagiatã ſomniante Iacob, iam ſcandit. Portat crucem ſuam, nec de craſtino cogitat, nec poſt tergum reſpicit. Seminat in lachrymis, ut in gaudio metat: & ſacramento Moyſi, ſerpentẽ in eremo ſuſpendit. Cedant huic ueritati, tam Græco quàm Romano ſtylo mẽdacijs ficta miracula. Ecce puer honeſtis ſeculi nobiſcum artibus inſtitutus: cui opes affatim, dignitas apprime inter æquales erat: cõtempta matre & ſororibus, & chariſsimo ſibi germano, inſulam pelago circunſonante naufragam, cuius aſperæ cautes, & nuda ſaxa, & ſolitudo terrori eſt, quaſi nouus quidã paradiſi colonus inſedit. Nullus ibi agricolarum, nullus monachorum, ne paruulus quidem quem noſti Oneſimus, quo uelut fratre in oſculo fruebatur, in tanta uaſtitate adhæret lateri comes. Et aliquanto pòſt: Vt ego & ille pariter à tenera infantia, ad florentem uſq; adoleuerimus ætatem: ut ijdem nos nutricũ ſinus, ijdem amplexus fouerint baiulorũ: & dum poſt Romana ſtudia adirem ſemibarbaras ripas, eodem cibo, pari frueremur hoſpitio: ut ego primus cœperim uelle te colere. Memento quæſo hunc bellatorem tuũ mecum quondam fuiſſe tyronem. Et hactenus quidem Hieronymi uerba recenſuimus, qui & in alia item epiſtola, Bonoſum laudibus uehit, ſuam ſolitudinẽ cum illius uita conferens. At non multo poſt Bonoſi ſeceſſum & ipſe Hieronymus, ordinatis domi rebus, conflato uiatico: cum primis aũt locupletiſsima bibliotheca, ſummo ſtudio comparata, Syriam adijt, Heliodoro tum itineris comite, tum propoſiti conſorte. Quẽ aliquandiu cum eo cõmoratum in Syria, quibus de cauſis incertũ, cepit eius uitæ pœnitudo: non quòd damnaret, ſed quòd pro uarietate ingeniorũ, alijs alia magis congruunt. Nec magni refert quo tramite curras, mõdo ad Chriſtũ properes. Heliodorus itaq; mutato conſilio, reuerſus eſt ad ſuos: ad quẽ paulo pòſt elegantiſsimam illã ſcripſit epiſtolã de laudibus & cõmodis uitæ ſolitariæ, mira ubiq; ciuilitate ſuſpitionẽ inconſtantiæ depellẽs ab amico, & ſuis imputans cõmiſsis, quòd ille diſceſsiſſet: ut obiter & hoc laudis annotem in Hieronymo: quẽ quidã è ſuis moribus æſtimantes, tetricũ quempiam & inciuilẽ fuiſſe ſomniãt: cũ eo nihil unquã fuerit nec humanius, nec urbanius. Sic enim ſcribit ad Iulianũ diaconũ: Sanctus frater Heliodorus hic adfuit, qui cum nec ãr uellet incolere, meis ſceleribus fugatus abſceſsit. Et propemodũ colligere licet, illos primum unà uiſiſſe Hieroſolymam: & luſtratis ſacris locis, redemptoris adoraſſe ueſtigia. Erat autem id temporis, urbis Hieroſolymitanæ tanta apud omnes religio: ut parum pius iudicaretur, qui Hieroſolymis non fuiſſet. Deinde deſtitutus ſodali chariſsimo, cum & morbis ob cœli nouitatẽ contractis, & peregrinationis moleſtia grauiter affligeretur, monachorũ quorundã humanitate refocillatus eſt, præſertim Euagrij: cuius etiã hoſpitio aliquandiu eſt uſus. Reſtitutus priſtinæ ualetudini, toto pectoris ardore ad ſuſceptã Chriſti militiã accinctus, procul in horridam ſolitudinẽ abdidit ſeſe: quæ inter Syros & Agarenos, nunc corrupto uocabulo Saracenos dictos, uaſtum limitem ducit: in qua præter feras & ſerpentes & ſparſim habitantiũ monachorũ greges, nullus incolebat. Quanquam huc quoq; ſemotũ, crebro ſolitus eſt inuiſere Euagrius. Inter hæc Rufinus, qui pòſt ex intimo ſodali, factus eſt hoſtis acerrimus, monachus & ipſe, Nitriã Ægypti ſeſe contulerat: cuius aduentũ gratulatur in ea quã modo citauimus epiſtola. Eam hac

Prima in Syriam migratio

Solitudo, non ſine amicis

finit

finit clauſula: Obſecro te, ne amicum qui diu quæritur, & uix inuenitur, difficile ſeruatur, pariter cum oculis mens amittat. Et paulo inferius: Amicitia quæ deſinere potuit, nunquam uera fuit: ceu iam tum præſagiens futurum, ut ab amicitia deſciſceret Ruffinus. Sub idem fermè temporis, Hieronymi ſoror uirginis inſtitutum arripuit, inſtigante Pauliniano fratre: [redacted]. Eius rei meminit in epiſtola ad Chromatium, cuius initium, Non debet charitas diuidere: ſignificans illam à Iuliano confirmatam, cui uehementer illam commendat, ætati lubricæ omnia etiam tuta timens. Quin innuit eam nonnihil etiam fuiſſe lapſam primis annis adoleſcentiæ, ſcribens in hæc uerba: Hanc mihi Ieſus pro eo uulnere, quod diabolus inflixerat, præſtitit, uiuam reddendo pro mortua: non quòd prolapſa ſit in ſtuprum, ſed quòd à propoſito uirginitatis uacillans, de coniugio cogitarit. Neque uero ſatis compertum eſt, quo tempore Paulinianus Hieronymi frater natu minor, huic propoſito acceſſerit, quem teſtatur ſibi chariſsimum fuiſſe, & Syriam adeunti fuiſſe comitem etiamnum adoleſcentem: & in Bethlehemitico monaſterio pariter ſeruiſſe Chriſto. Mihi probabilius uidetur, id ſecundo in Syriam reditu factum, quòd Hieronymus affirmet epiſtolam ad Heliodorum, cuius initium, Quantò amore: ſibi adoleſcenti ac penè puero ſcriptam fuiſſe, niſi fortè iam admodum ſeni, grandior etiam ætas puericia uidebatur. Verum is Paulinianus iuuenis adhuc, hoc eſt, uix triginta natus annos, preſbyteri meruit honorem, quo nomine poſtea calumniam Hieronymo ſtruxit Ioannes epiſcopus Hieroſolymitanus, quod infra legitimam ætatem ad hoc honoris eſſet euectus: uerum illius calumnijs abunde reſpondit Hieronymus. Porrò fratris mentionem facit & in epiſtola, cuius initium, Sanato uulneri. Compulſi ſumus, inquit, fratrem Paulinianum ad patriam mittere, ut ſemirutas uillulas, quæ Barbarorum effugerunt manus, ac parentum communium habent cineres, uenderet. Rurſus in epiſtola, cuius exordium, Diu te Romæ. Paulinianus, inquit, nec dum è patria reuerſus eſt: puto quòd eum Aquileiæ apud ſanctum Chromatium papam uideris. Sed plura hoc ſuper in epiſtola, cuius initium: Epiſtola tua hæreditatis. Cæterum quanquam in procliui non eſt, quo quicq; tempore acciderit ad liquidum perſequi, tamen ex uarijs Hieronymi ſcriptis coniectare licet, illum ubi primum in Syriam demigrarat, non ſtatim uno ſediſſe loco, ſed aliunde aliò uertiſſe ſedem: quo tandem circunſpectis omnibus, habitaculum ſuis accommodum uotis deligeret: & primum aliquandiu uixiſſe Hieroſolymis, nonnihil temporis Antiochiæ: ſed hinc demigraſſe, partim offenſum celebritate loci, partim quòd Antiochena Eccleſia à tribus epiſcopis, Miletio, Vitale, atque Paulino diſtraheretur. Nec in Chalcidis ſolitudine, nam in hac ſedere conatum, indicat in Abdiæ commentarios præfatio, dabatur tranquilla ſedes ob uiciniam Campenſium, qui cum Tarſenſibus Arianis ſentiebant. Horum improbitate uir ſanctiſsimus mire diuexabatur, dum quotidie citatus examinatur de fidei ratione: exiguntur tres hypoſtaſes, nondum audita Latinis uocabula: quod ſatis indicat in duabus ad Damaſum epiſtolis, quarum alteri principium eſt, Quoniam uetuſta: alteri, Importuna in Euangelio: obteſtans illum & obſecrans ut ſibi præſcribat, cui debeat in Syria communicare, cum uix uſquam conſpiceret Romanæ fidei ſinceritatem. Denique ſic agitatus eſt his turbis, ut non ſemel pœnituerit aditæ Syriæ. Tandem uelut in ſemotiſsimam eremum abdidit ſeſe, quæ Syriam, ut dictum eſt, à Saracenis diſterminat: ſatius eſſe ducens, cum feris ac prædonibus barbaris habere commercium, quàm cum eiuſmodi Chriſtianis. Hic annos quatuor ab hominum frequentia ſemotus, cum ſolo Chriſto, cumq; libris habebat commercium: ac ſerio iam & totis (ut aiunt) neruis quod deſtinarat, agebat: ut nobis egregium illud Chriſtianæ

Monachæ nunc incluſæ

Soror Hieronymi lapſa

Olim ante trigeſimũ annum nullus erat maturus honori presbyterij

In ſolitudinibus Syriæ quatuor egit annos

pietatis exemplar absolueret. Primum erat studium: adolescentiæ lapsus lachrymarum imbre diluere: & laborum asperitate, ueluti nitri acrimonia, contractas per ætatis incogitantiam sordes detergere. Inedia, uigilijs, & incredibili totius austeritate uitæ rebellantem carnem, & subinde repullulantem ætatis lasciuiam cohercebat, corpus spiritui seruire docens: ne quid obstreperent affectus cœlestem molienti uitam, ipse sibi rigidus exactor supplicij, & instantissimus pensorum efflagitator atq; ἐργοδιώκτης, ut uocat alicubi prophetes, rationalem uictimam immolabat, Deo cultum longe gratissimum. Tempus omne studijs & orationibus partiebatur, bonã etiam noctium partem his operis addens: minima portio dabatur somno, minor cibo, nulla ocio. Studij lassitudinem recreabat deprecatio, aut hymnus: mox uelut integer ad intermissam lectionem redibat. Relegebat uniuersam bibliothecã suã, ueterũ studiorũ memoriam sibi renouãs, sacras literas ad uerbum ediscebat. Meditabatur in prophetis, in eruendis oraculorum mysterijs uigilantissimus. Ex euãgelicis & apostolicis literis, uelut ex purissimis fontibus, Christi philosophiam hauriebat. Primus enim ad pietatem gradus est, scire autoris tui dogmata. Cæteros interpretes adhibito delectu iudicioq; legebat, nullum omnino scriptorem prætermittens, unde non aliquid decerperet, non ethnicos, non hæreticos. Nouerat enim uir prudentissimus ex sterquilinio legere aurum: nouerat è fruticibus melleum desumere succum, araneæ sua relinquens uenena: & iam tum ab Ægyptijs quicquid poterat conuasabat: hostium opibus Domini templum locupletaturus. Quoq; certior esset memoria & paratior usus: quicquid legerat, id in locos digerebat: compositis singulis, ut affinitatis aut pugnantiæ ratio postulabat. Felicibus ingenijs, dictu mirũ, quantopere fauerit, præsertim quæ facundiæ quoq; dos commendabat, adeo ut hæreticos etiam laudibus ornaret, libenter, si licuisset, fidei uitium eruditioni condonaturus: cum primis autem Origenis, quem suum appellat, & cuius homilias aliquot adolescens adhuc Latinitate donauit. Lectioni miscebat scribendi studium, ceu iam tum uelitans ac præludens tractandis literis diuinis. Quàm feliciter autem præluserit, indicat uel unus ille libellus, quo sodalem Heliodorum desiderat: in quo sic licet agnoscere tyronem, ut tamen appareat, qualis sit futurus imperator. Hoc tempore, ni fallor, allegorice interpretatus est prophetam Abdiam, cum historiam nondum intelligeret: quemadmodum palàm ipse testatur in præfatione posterioris interpretationis, qua iuuenilem illam præcipitationem farcit ac pensat: idq; magnorum uirorum exemplum sequutus. Quo quidem in loco, cùm alia multa præclare, tum illud festiuissime scripsit: Fateor, miratus sum, quòd quantumuis aliquis male scripserit, inuenit similem lectorem sui. Ille prædicabat, ego erubescebam. Ille quasi mysticos intellectus ferebat ad cœlum: ego demisso capite confiteri meum pudorem prohibebar. Quid multis? Nihil omnino prætermissum est, quod ad inclytum ecclesiæ doctorem, ac uere magnum theologum instituendum pertinebat: ne quid usquam deesset eruditioni: aut necubi uita parum emendata, doctrinæ minueret & eleuaret autoritatem. Proinde cum ipsa re compertum haberet, literas arcanas nec intelligi posse, nec tractari, quemadmodũ oportet: nisi cognitis his linguis, quibus primum nobis proditæ sunt, sermonis Hebraici difficultatem improbo studio peruicit: & barbaræ peregrinæq; linguæ non solum intelligentiam, sed & peculiarem sonum ac uernaculum stridorem est assequutus, usus ad eam rem doctissimis Hebræorum, quos ingenti mercede conducebat, marsupium exhauriens, ut pectus eruditione locupletaret. Horum neminem nominatim designat, præter unum Barhanina, quem tamen pòst iam natu grandis adhibuit, qui illi Nicodemum quendam exhibebat, ut ipse scribit: quòd nocturna hominis opera soleat uti: non tam ob eam causam, quòd puderet Christianum à Iudæo discere (tantus enim erat ardor discendi, ut undecunq; discere, magnificum & gloriosum existimaret) quàm quòd homo Iudæus inuidiam suæ gentis declinaret, si rem Christianam adiuuare uideretur. Id studium, quod plurimum haberet sudoris ac tædij, in Præfatione quadam ipse pistrinum appellat. Nec his contentus, Chaldaicam item linguã Hebrææ finitimam

Omnia legenda, sed primũ optima

Progymnasmata Hieronymi qualia

Hebraicæ linguæ peritia

finitimam,aggreſſus eſt:quòd Daniel & Iob, cumq; his alij nonnulli Veteris Inſtrumenti libri,literis quidem Hebraicis,ſed tamen Chaldæo ſermone deſcripti ſint. Cæterũ hanc, quòd intelligeret eius uſum non perinde late patére,hactenus modo ſecutus eſt:ut intelligere poſſit uerius,quàm ſonare. Quin & peculiarem Syrorum linguam attigit ob gentis cõmercia, nonnihil & hanc Hebræo ſermoni confinem:cuius teſtimonium aliquoties adducit in Enarratione nominum,uelut in Mammona. Inter hæc uerò dum immodico quodam & iuuenili calore,& puerilium amore ſtudiorum,plus ſatis indulget exprimendis Marci Tullij, Platonisq; dialogis:nam id tum (ni fallor) agebat,& hos magis nititur effingere,quàm ſermonem Apoſtolicum:ſomnio diuinitus immiſſo,raptus ad tribunal Dei,accuſatus quòd Ciceronianus eſſet,non Chriſtianus,denicq; plagis emendatus,ſibi redditus eſt, ut ipſe refert in Epiſtola,cuius initium, Audi filia. Qua de re quid ſentiam, fortaſſe nonnihil dicturi ſumus, quum ad eum locum erit uentum. In his ſanctiſsimis laboribus,in hoc uitæ rigore, quum annos aliquot duraret, tamen fatetur nullum uitæ genus ſibi fuiſſe iucundius. Paulatim enim, ut fit, quod initio durum & aſperum uidebatur,dulceſcebat:& quod per ſe erat optimum, reddebatur aſſuetudine iucundiſsimum:& adeo non deſiderabat Romanas delicias,ut ſibi frequẽter uideretur,non in eremo uerſari, ſed intereſſe choris angelorum. Nam ſtulte quidam triſtem quandam fingunt uitæ ſolitudinem,quę ferarum potius eſt quàm hominum: & inſanũ reddat citius,quàm pium. Viſebatur nonnunquam ab amiculis,uicinos monachos inuiſebat aliquoties:& literarum uiciſſitudine fruebatur amicis abſentibus. Porrò quanquam hoc otium ille perpetuum optabat, ut felicius ac tranquillius, tamen è re Chriſtianorum omnium erat,tam inſignem athletam Chriſti aliquando produci in harenam:neq; committi, ut tam eximium orbis lumen diutius ſub modio conderetur. Itaq; licet inuitus ac renitens, diuino conſilio rebus humanis proſpiciente,è Syria Romam retractus eſt,idq; per Epiphanium Salaminæ Cypri,& Paulinum Antiochenæ urbis epiſcopum:quos ob certas Eccleſiæ neceſsitates imperator Romam exciuerat. Sunt qui tradant,eum uiginti natum annos ad presbyterij honorem uocatum ab Liberio tum Romanæ urbis epiſcopo:quod quando mihi parum compertum eſt,neq; refellere,neq; probare eſt conſilium. Cæterum quòd addunt presbyterum Cardinalem ordinatum: haud ſcio an illis temporibus Cardinalis titulus fuerit repertus. Ipſe Hieronymus presbyteri cognomen multis locis agnoſcit:cardinalis nuſquam. Cæterum in Epiſtola,cuius initium eſt,In uetere materia:teſtatur ſeſe iuuenem etiamnum Damaſo pontifici Romano à libellis ſynodicis fuiſſe. Ante annos,inquit,plurimos, quum in chartis eccleſiaſticis iuuarem Damaſum Romanæ urbis epiſcopum, & Orientis atq; Occidentis ſynodicis conſultationibus reſponderem. Proinde deplorat alibi, quòd eremo relicta, denuo mundo ſeruiſſet. Interea nobilium matronarum familiaritatem eſt nactus, in primis Marcellæ,quæ prima fœminarum auſa eſt Romæ monachæ inſtitutum profiteri:quum id uocabuli uehementer inuiſum eſſet Romanis auribus. Conceperat autem mulier hunc ardorem, potiſsimum ex Athanaſio, ac cæteris Ægypti ſacerdotibus, qui tum Arianæ factionis perſequutionem declinantes,Romam uelut ad tutiſsimum communionis ſuæ portum confugerant. His enim referentibus Antonij uitam (cuius etiamnum uiuentis mira fuit nominis celebritas) ac monachorum in Thebaide uerſantium,uirginum item ac uiduarum didicerat inſtitutum. Eadem autem ad æmulationem propoſiti ſui complureis allexit,tum matronas, tum uirgines,cum primis autem Sophroniam,Principiam,Paulam & Euſtochium: ac breui tantus accreuit numerus mundi contemptum profitentium fœminarum,ut quod prius ob nouitatem inuidioſum erat,poſtea cœperit eſſe glorioſum. Has omneis Hieronymus ad diuinæ ſcripturæ ſtudium inflammauit,inflammatas ſua doctrina prouexit, quo fœdius eſſet ab epiſcopis ſacros libros negligi,quos ſexus infirmior amplecteretur. Marcellæ ſtudium teſtatur in ipſius Epitaphio,hiſce fermè uerbis:Et quia tunc alicuius nominis eſſe exiſtimabar ſuper ſtudio ſcripturarum,nunquam me conuenit quin de ſcripturis aliquid interrogaret. Ac

Reditus ad Romam

Hieronymus presbyter

Nobilium fœminarum notitia

paulo inferius: Hoc ſolum dicam, quòd quicquid in nobis longo fuit ſtudio congregatum, & meditatione diuturna quaſi in naturam uerſum, hoc illa libauit, didicit atq; poſſedit: ita ut poſt profectionem noſtram, ſi in aliquo teſtimonio ſcripturarum eſſet oborta contentio, ad illam iudicem pergeretur. Hiſce rebus ſic inclaruit apud uniuerſos Hieronymiani gloria nominis, ut omnium ſuffragijs dignus acclamaretur, qui Damaſo ſuccederet. Verum ut umbra nuſquam eſt, niſi quum adeſt lumen: ita celebritas ſanctiſsimi uiri non caruit inuidia. Vrit enim ſplendore ſuo, qui prægrauat artes infra ſe poſitas. Non deerant, qui primum illũ in Syriam receſſum calumniarentur, & abſentem uirulentæ linguæ telis peterent. Cæterum Romæ Damaſo pontifici præter cæteros charus & in precio habitus, tum Paulæ primariæ nobilitatis fœminæ triennium arctiſsima familiaritate coniunctus, maiores inuidiæ faces excitauit: & tot iam exantlatis laboribus, Herculis ritu, comperit excetram ſupremo fine domandam, ut inquit Horatius: quæ primum tecte uirus ſuum afflabat, donec ſimulata beneuolentia in magnum erumperet incendium. Irrepſerant clanculum in urbem Arianæ factionis quidam, ſed mutato iam nomine Origeniſtæ, ut diuerſus eſſet titulus, error idem. Hi quo ſuas parteis communirent, in nobilium matronarum familiaritatem & amicitiam inſinuare ſeſe, & dogmatis ſui uenenum ſpargere: Hieronymum, quòd is Origenis ingenio præter cæteros delectatus, laudibus extuliſſet hominem, in ſuæ factionis conſortium pertrahere: hoc no contiores inimici, quòd ſub amicitiæ prætextu plus quàm hoſtilia molirentur, adeo ut deſerendæ Romæ conſilium ceperit. Nam quod à nonnullis literis proditum uideo, de ſuppoſita ueſte muliebri: quam quum imprudens pro ſua induiſſet Hieronymus, atq; ad eum ornatus modum, in cœtum eccleſiaſticũ noctu prodierit, & riſum & ſtupri ſuſpicionem ſibi conflauerit, mihi non fit ueriſimile. Necq; enim uſq; adeo ſuis aduerſarijs parcere ſolitus eſt Hieronymus, ut hac de re tam inſigniter contumelioſa, nullam omnino facturus fuerit mentionem: præſertim quũ id ad tuendã innocentiæ famã tantopere pertineret, ut diſſimulare taciturn, hominis fuerit parum bene ſibi conſcij. In Epiſtola cui principium, Si tibi putem: multa quærens de uarijs inuidorum in ſe calumnijs, ſuper hac re nullum uerbũ facit. Verum inter alia multa hæc cõmemorat: Ego probroſus, ego uerſipellis & lubricus, ego mendax & ſatanæ arte decipiens. Quid enim eſt tutius, hæc uel credidiſſe uel finxiſſe de inſontibus, an etiam de noxijs credere noluiſſe? Oſculabantur mihi manus quidam, & ore uipereo detrahebant, & dolebant labijs, corde gaudebant. Ac mox: Alius inceſſum meũ calumniabatur, & riſum: ille uultui detrahebat, hic in ſimplicitate aliud ſuſpicabatur. Ego, ut de Roma relinquenda cogitaret, multas cauſas fuiſſe crediderim. Primum ocij priſtini deſideriũ, & guſtatæ ſemel tranquillitatis memoriam, deinde moleſtam Vrbis celebritatem, moleſtiores delicias, luxum ac faſtum, harum rerum comitem. Iam tum enim paulatim creſcentibus opibus Eccleſiæ, decreſcebat Chriſtiana ſimplicitas. Tum indies magis ac magis gliſcentium Origeniſtarum aduerſum ſe inuidiam: præſertim quum id temporis Ruffinus ageret in Vrbe, nunquam ille quidẽ ſincerus amicus, ut ego ſentio, tum uerò inſidiator peſtilentiſsimus. Neq; mediocrem inuidiam conflauerat Hieronymo liber ad Euſtochium De uirginitate, quòd in eo ſalſiſsime taxet clericos & monachos ac uirgines ſuo indignas nomine. Demum eò ueſaniæ proceſſit res, ut illi crimẽ impingerent, quòd in Paulam Euſtochij matrem deperiret, ob intimam cum illa uitæ conſuetudinem, ſed eam pietatis & ſanctiſsimorum ſtudiorum commercio concilia tam, non turpi uoluptatis conſortio. Qua de re ſic ipſe meminit in ea quam modo citauimus Epiſtola: Penè certè trienniũ cum eis uixi. Multa me uirginum crebro turba circumdedit: diuinos libros ut potui, nonnullis ſæpe diſſerui. Lectio aſsiduitatẽ, aſsiduitas familiaritatem, familiaritas fiduciam fecerant. Dicant quid unquam aliter in me ſenſerint, quàm Chriſtianum decebat? Pecuniam cuiuſquam accepi? Munera uel parua uel magna non ſpreui? in manu mea æs alicuius inſonuit? Obliquus ſermo, oculus petulans fuit? Nihil mihi aliud obijcitur, niſi ſexus meus. Hactenus ille. Exacerbabat odium huius rumoris monachorum nomen,

Crimina Hieronymo intentata

tum

tum apud plurimos inuiſum, quib. haud ferendũ uidebatur tot primarias eius urbis fœminas, religiõis prætextu ſubduci familię, ſubduci affinibus. Id propemodũ indicauit Hieronymus, cũ addit, eodem quẽ modo retuli loco: Et hoc nunc̃ obĳcitur, niſi cum Hieroſolymã Paula & Melania proficiſcuntur. Indicat ibidẽ, ſubornatũ ab æmulis aliquẽ (ut opinor) ex Paulæ ſeruis, qui Hieronymũ inſimularet ſtupri: & fœdum rumorem in uulgus ebuccinaret. At idẽ ad quæſtionẽ uocatus, inter tormenta negauit: ſubĳcit enim in hunc modũ: Iſti crediderũt mentienti, cur nõ credunt neganti? Idem eſt homo ipſe qui fuerat: fatetur inſontẽ, qui dudum noxiũ loquebatur. Et certè ueritatẽ magis exprimũt tormenta, c̃ riſus: niſi quòd facilius creditur, quod aut fictũ libenter auditur, aut nõ fictum, ut fingatur, impellitur. Antequã domum ſanctę Paulæ noſſem, totius in me Vrbis ſtudia cõſonabant, omniũ penè iudicio dignus ſummo ſacerdotio dicernebar. Beatę memorię Damaſus meus ſermo erat, dicebar ſanctus, dicebar humilis & diſertus. Nunquid domũ alicuius laſciuioris ingreſſus ſum? Nũquid me ueſtes fericæ, nitẽtes gẽmę, picta facies aut auri rapuit ambitio? Nulla fuit alia Romę matronarũ, quæ meã poſſet edomare mentẽ, niſi lugens atc̃ ieiunãs, ſqualens ſordibus, fletu penè cæcata, quã continuis noctibus miſericordiã Domini deprecantẽ, ſol ſæpe deprehendit? cuius canticũ, pſalmi: ſermo, Euangeliũ: delicię, continentia: uita, ieiuniũ? Nulla me potuit delectare niſi illa, quã manducantẽ nunquã uidi: ſed poſteaquã eam pro ſuæ mẽrito caſtitatis uenerari, colere, ſuſpicere cœpi, oẽs me ilico deſeruere uirtutes? O inuidia primũ mordax tui. O ſatanæ calliditas ſemper ſancta perſequẽs. Nullę alię urbi Romæ fabulam præbuerunt, niſi Paula & Melania, quę contemptis facultatibus, pignoribuſc̃ deſertis, crucẽ Domini, quaſi quoddã pietatis leuauere uexillum. Et in hanc ſententiã illic plura, quę ne lõgior æquo ſim, prætermitto. Hiſce de cauſis Hieronymũ tandem Vrbis odiũ cepit, indignę tam eximĳ uiri cõſortio. Itac̃ relicta Roma, Syriã repetit, an una cũ Melania & Paula, parũ mihi liquet: niſi quòd cõſcio matronas priores illuc ſe cõtuliſſe, & aut mox ſecutũ Hieronymũ, aut diuerſo itinere, eodẽ perueniſſe. Reditũ ſuũ quandoquidẽ & hunc calumniatus eſt Ruffinus, ipſe deſcribit in Apologia uerbis his: Vis noſſe profectiõis meę de Vrbe ordinẽ? narrabo breuiter. Menſe Auguſto, flantibus Eteſĳs, cũ ſancto Vincentio presbytero & adoleſcente fratre, & alĳs monachis qui nũc Romæ cõmorantur, nauim in Romano portu ſecurus aſcẽdi, maxima me ſanctorũ frequẽtia proſequẽte. Veni Regium, in Scylleo littore paululũ ſteti, ubi ueteres didici fabulas, & prę̃cipitẽ fallacis Vlyſsis curſum, & Sirenarũ cãtica, & inſatiabilẽ Charybdis uoraginẽ. Cum c̃ mihi accolæ illius loci multa narrarẽt, darent c̃ conſiliũ, ut nõ ad Protei columnas, ſed ad Ionę portũ nauigarẽ: hunc enim fugientiũ & turbatorum, illum ſecuri hominis eſſe curſum: malui per Maleas & Cycladas Cyprũ pergere. Vbi ſuſceptus à uenerabili epiſcopo Epiphanio, cuius tu teſtimonio gloriaris, ueni Antiochiam, ubi fruitus ſum cõmunione pontificis confeſſoriſc̃ Paulini, & deductus ab eo media hyeme & frigore grauiſsimo intraui Hieroſolymã: uidi multa miracula, & quæ prius ad me fama pertulerat, oculorũ indicio cõprobaui. Inde cõtendi in Aegyptum, luſtraui monaſteria Nitriæ: & inter ſanctorũ choros, aſpides latere perſpexi. Protinus concito gradu Bethlehem meã reuerſus ſum, ubi adoraui præſepe & incunabula ſaluatoris. Vidi quoc̃ famoſiſsimũ lacum: nec me inerti tradidi ocio, ſed multa didici, quæ antè neſciebam. Hactenus ille. Verũ erit fortaſsis, qui putet hæc ad primã illam Hieronymi in Syriã profectionẽ pertinere: mihi probabilius uidentur ad poſteriorẽ referri: tum ob id quòd quũ Hieronymus penè puer, ut ipſe ſcribit, adierit Syriam, nõ admodum cõſentaneum eſt, illum & ignotum, & id ætatis, tanto honore fuiſſe exceptum ab epiſcopis eius regiõis celeberrimis: tum quòd huius profectiõis & luſtratæ Syrię atc̃ Aegypti deſcriptio mire cõgruat cũ itinere Paulæ, quod in illius deſcribit Epitaphio: cui tum Hieronymũ fuiſſe comitem, ex ipſa narratione licet deprehendere. Nec enim

Reditus in Syriam

animi cauſa ſuſcipiebat hũc peragrandi regiones laborẽ,ſed partim ut ex pluribus arri peret exempla pietatis,partim ut inſpectis locis,quorũ in diuinis literis fit mẽtio,peni tius intelligeret quod eſſet ſcriptũ,quod ipſe teſtatur in Præfatiõe quadã.Nec pietatis, nec ſacrę ſciẽtiæ ſibi magiſter eſſe uoluit:diuq; diſcẽdũ putauit,quod doceret:à multis diſcere curauit,ſed à ſummis. At rurſum ſic horũ doctrinã eſt amplexus, ut quorundã cõtentioſum dogma nõ ſequeretur:quãdoquidẽ illo factioſiſsimo ſeculo uix quiſquã eximiè doctus hæreſeos ſuſpicione carebat. Gregoriũ Nazianzenũ pręceptorẽ ſuum appellat, & hoc interpretãte, ſe ſacras didiciſſe literas, teſtatur. Verum ubi nam audie rit hominẽ,aut quanto tẽpore,parum mihi compertũ eſt. Nam is uitæ mutauit inſtitu tum,& ſponte cedẽs epiſcopi locũ,ruri abditus,monachi uitã exegit,autore Hierony mo in Catalogo uirorũ illuſtriũ. Apollinariũ,Antiochenę apud Syros Eccleſię epiſco pum,frequenter audiuit Antiochiæ,& domeſticã cum illo conſuetudinẽ egit, adhor tante Paula,& ſumptuũ (ut cõiũcio) partẽ ſuppeditante:uerũ id iam ætate prouectior. Poſtremo eius impulſu,Alexandriã ſeſe cõtulit,iam ſemicanus : quo uidelicet ex Didy mi cõſuetudine,quẽ,quòd à puero captus eſſet oculis, uidentẽ appellat, ſummam im poneret manũ ſtudio ſacrarũ literarum . Etiamſi Ruffinus calumniatur Hieronymum non plus menſe Didymi cõſuetudine uſum fuiſſe,ſed ridicule tamen, ut iam uerè. Nec ẽnim refert quanto tẽpore uerſeris apud præceptorẽ,ſed quantum proficias. Ruffinus ſex illis annis quos iactat,& tot egregĩis pręceptoribus,quos Hieronymus ne de facie quidẽ noſſet,ſuperior, ipſa tamẽ eruditione multo eſt inferior. Demum aſcito Bar ha nina Iudæo,quod in literis Hebraicis aut diminutũ erat aut exciderat, ſuppleuit & in ſtaurauit. Iam itaq; longo rerum uſu comparata prudentia multorumq; doctiſsimorũ hominũ congreſſu iuſta eruditione collecta,ad tractandas diuinas literas accinxit ſeſe. His inſtructus præſidĩis uir prudentiſsimus , Theologi munus aggreſſus eſt [redacted]

Sedes ſenectuti delecta Bethlehem

[redacted] Bethlehem iuxta Domini ſui pręſepe uenturę ſenectuti ſedem dele git. Quem locũ iam religione celebrem orbi, ſcriptis & uirtutibus ſuis longè celeberri mum reddidit. Is abeſt ab Hieroſolymis ſex paſſuum milibus contra meridianam pla gam iuxta uiã quę ducit Chebron. Eſtq; ciuitas Dauid in tribu Iuda. Iuxta hanc Paula quatuor condidit monaſteria:tria mulierũ, quibus ipſa præfuit : quartum uirorum,in quo diuus Hieronymus cum pĩis ac doctis amiculis & ſtudiorũ adiutoribus non mi nus iucundam q; ſanctã uitã multis egit annis,ut ipſe teſtatur in Epitaphio Paulæ:quę uiginti annis piè peractis Bethlehem,mortem immortalitate cõmutauit. Melania quę ſe eodem contulerat,incertum quibus de cauſis,mutata ſententia,Romã repetĩit. Ruf finus calumniatur,illi parum conueniſſe cum Hieronymo. Et conſentaneum eſt,opera Ruffini diſsidiũ incidiſſe,ad quem mulier deſciſcens , poſtea parteis æmulorum adiu uit:& haud ſcio an hæc ſit,in quã Hieronymus locis aliquot oblique ſtomachatur,no men nigredinis notans. Marcella tametſi & ipſa Bethlehemitico rure relicto , Romã ſe recepit metu barbarorũ omnia paſsim uaſtantium ac populantiũ,tamen in amicitia fi deliſsimè perſtitit,Hieronymianas partes acerrimè defendẽs. Cuius opera,Origeniſta rum factio ſenſim inſinuãs ſeſe,Romę primũ & prodita eſt & oppreſſa. Hic omne ui tæ tẽpus aut ſacris dabatur Pſalmis,aut uertendis ſacris uoluminibus, aut ediſſerendis diuinis literis,quas fratribus ac mulieribus aſsiduè pręlegebat. Ruffinus obĩcit,illũ & nobiliũ pueros ſibi cõmiſſos , in poetarũ ac rhetorũ literis inſtituiſſe. Et id crimẽ adeo nõ timet Hieronymus, ut nec refellere dignetur. Etenim cũ Paulus glorietur ſe omnia factũ omnibus,ut omnes Chriſto lucrifaceret: quod flagitiũ ſi diuus Hieronymus om nibus prodeſſe cupiẽs,omnib.nationibus,omni ſexui,omni ętati ſemet accõmodauit? Cõfluebat huc ex toto undiq; terrarũ orbe frequens hominũ multitudo,quos omnes

pro ſuis

pro ſuis facultatibus uir ſanctiſsimus Chriſtiana accepit benignitate, neminem arcẽs à ſuo cõtubernio, prẽter palàm hæreſeos inuſtos cauterio. Prorſus exoptanda uita, ni felix ociũ tot hæreticorũ & calumniatorũ inſultus labefactaſsẽt. Quoniã aduerſum multorum errores acerrime ſcripſerat, nullus erat hæreſiarcha, qui nõ Hieronymũ pro hoſte duceret: quẽ quiſq; ſibi male cõſcius, etiã intactus (ut ait Horatius) horrebat & oderat, aliorũ exemplo territus. Nullum fuit unquã ſeculum ſeditioſius, neq; cõfuſius: & ſic omnia cõtaminarant hæreticorũ errores ac diſsidia, ut magnæ cuiuſdam artis fuerit orthodoxũ eſſe. Verũ in primis Arianorũ factio, literis, armis & imperatorũ præſidijs totum Orientẽ, imò totum orbem in diſsidiũ pertraxerat. Id mali utcunq; ſopitũ, poſt ea mutato cognomine, per Origeniſtas renatũ eſt, ut antè dixi, & in ipſam uſq; Romanam urbẽ mire irrepſerat: nõ palàm, ſed cuniculis quibuſdã ſeſe furtim inſinuãs: cuius rei dux ac ſignifer Ruffinus Aquileienſis, cũ quo puer puero Hieronymus arctiſsimã habuerat cõſuetudinẽ, & mirus quidam amor interceſſerat: id quod facile liquet ex epiſtola, cuius initiũ, In ea mihi eremi parte. Verum euenit iuxta prouerbiũ Ariſtotelicũ, ut qui ſeſe impenſiſsimè dilexerant, acerrimis item odijs perſequerentur. Poſt primam ſimultatẽ, utcunq; reditũ eſt in gratiã, Hieronymo quidem modis omnibus adnitente, ne uel caſus aliquis maleuolentię ſuſpicionẽ præberet: & diſsimulante interim clancularias ipſius machinas ac uirulẽtas obtrectationes. Cęterũ ubi iam fidei quoq; labẽ hæreſeos aſpergere niteretur Ruffinus, & Hieronymũ in ſuę infamiæ conſortiũ inuoluere, reclamante uiro ſancto, & figuratas (ut ipſe uocat) laudes ſumma libertate reijciẽte, reſciſſa eſt male ſarta gratia: & inſyncera neceſsitudo in apertã erupit ſimultatẽ: ac diruptis omnibus pudoris ac modeſtię uinculis, uterq; in alterum ſic debacchatus eſt: ut in Hieronymo propemodũ fateare uerũ eſſe, quod Publius ille mimographus ſcripſerat: Furor fit læſa ſæpius patientia. Primũ ipſa ſcripta clamitãt, Hieronymo uehemẽs & ardens fuiſſe ingeniũ, humaniſsimũ quidem, ſed liberum hoc impatientius contumeliæ, quod nulli malũ moliretur. Deinde hæreſeos eſt inſimulatio, in qua tolerantẽ eſſe, impietas ſit, nõ uirtus. Accedebãt ad hæc tot faces, quæ uel leniſsimũ ingeniũ ualeant irritare. Sunt qui Ruffino nõnihil tribuant. Mihi nec eruditio ſatisfacit, & mores olfacere uideor uirulentos ac uafros minimeq; liberales. Certè cũ Hieronymus illũ talibus pinxerit coloribus, infantiã, imperitiam, ac ſtuporẽ hominis ubiq; ridens & inſectans, aut talem Ruffinum fateamur oportet, aut Hieronymũ ſycophantã faciamus. Quo magis admiror, quid Gennadio uenerit in mentẽ, qui non cõtentus Ruffinum immodicis uexiſſe laudibus, huiuſmodi coronidẽ adiecit (ni fallor) in Hieronymũ. Sed & obtrectatori opuſculorũ ſuorũ reſpondit duobus uoluminibus, arguens & conuincens ſe Dei intuitu & Eccleſię utilitate, auxiliante Domino, ingeniũ agitauiſſe: illũ uero æmulationis ſtimulo incitatum, ad obloquium ſtylum uertiſſe. Cõſtat Ruffinum duobus libris inuectum in Hieronymũ: nec dubiũ eſt, quin de his ſenſerit Gennadius: qui cum Ruffinum inter prẽcipuos Eccleſię doctores ponat, Hieronymũ obtrectatorẽ facit, & Ruffiniani nominis inuidentẽ gloriæ. Dolebat, opinor, homini Gallo, Vigilantius ab Hieronymo parũ ſuauiter acceptus, & Palladius locis aliquot arreptus mordicus, quorũ uicem hac ratione uoluit ulciſci. Sed ut ad id quod inſtituerã recurrat oratio: nihil non machinatus eſt in Hieronymũ Ruffinus. Subornarat permultos, qui uirũ excellentiſsimum cõuicijs laceſſerẽt, Vigilantiũ Gallum, Palladium Galatã, tum magnũ oratorem urbis Romæ. Deniq; Domnionẽ & Pammachiũ, qui libros Hieronymi ſuppreſſerũt, ne uenirẽt in manus hominũ: & admonuerũt literis, ut quædã emẽdaret in editis uoluminibus, præſertim in quib. propẽſior uideretur in laudẽ uirginitatis: & huius ſtudio nuptijs iniquior, cẽq; uellẽt pleriq;. Quibus ita reſpõdet, ut ipſis parcẽs, acriter inſectetur eos, à quib. ſentiebat illos ſubornatos & impulſos. Ac tantũ ualuit æmulorũ malicioſa calliditas, ut nec ipſe diuus Auguſtinus Hipponẽſis epiſcopus optimè ſẽſiſſe uideatur de fide

Ruffini inimicitia

Auguſtinus dubius amicus

de fide Hieronymi,prius quàm propius & interius noſſet hominis uitã & eruditionẽ. Hinc illa de mendacio cauillatio,hinc liber De animarũ origine,hinc interpretationis ex Hebræo ſuggillatio,hinc ſimultatis cũ Ruffino deploratio: quibus aduerſus Hieronymum ceu uelitabãtur,euocare cupiens ad dogmatis ſui profeſsionẽ.Id ſubodoratus uir minimè ſtupidus,diu grauatus ad ea reſpõdere, tandẽ reſpõdet acerbius, parumq́ blande. Verum ſimulatq́ utercq́ alteri penitus cœpit eſſe cognitus,iũctis animis ac ſtudijs,cõmuni opera fidem catholicã aduerſus hæreſiarcharũ inſultus tuebantur: & minus ſibi placuit Auguſtinus,ubi Hieronymi magnitudinẽ pernouerat,ex exploratore factus diſcipulus.Ita ex initio qualicũq́,ſumma inter illos cõflata eſt neceſsitudo. Cæterùm cum Ruffinianis planè,quod aiunt, ἄκρονδος πόλεμος erat, quorum ueſania eò progreſſa eſt,ut fictam epiſtolam,uelut ab Hieronymo ſcriptã, in uulgus ſpargerent: in qua deploraret uitæ ſuperioris errores, ac damnaret operã olim inſumptã uertendis ex Hebræo ſacris uoluminibus:uelut huc inductus à Iudæis nonnullis impoſtoribus. Sed actum eſſet de rebus humanis,ſi malicię par animo ſuppeteret nocẽdi facultas.ſtylum Hieronymianũ hiſtriones illi aſſequi nõ poterant, illo ſeculo nulli (ſicut opinor) imitabilẽ, nedum Ruffini ſodalibus. Quod ſi potuiſſent,prorſus Hieronymiana fuiſſet epiſtola.Iam quantũ uirulentiæ ſit in libris Ruffini,quos in ſanctiſsimũ uirum ſcripſit,quiſquis legerit,facile perſpicit. His addiderat epiſtolã, præter indigniſsima conuitia,diras minas,iudicia,exilium,mortẽ denicq́ denunciantem ni taceret.Ea quanquã intercidit,tamen ex apologia Hieronymi quàm atrox fuerit,licet cõijcere. Eodẽ è fonte profectum eſt diſsidiũ illud acerbiſsimũ,quod illi fuit cum Ioanne epiſcopo Hieroſolymitano,ad cuius diœceſim attinebat Bethlehem : adeo ut ipſe cũ ſuis abſtineret ab epiſcopi cõmunione,quòd is in manifeſtã ueniſſet ſuſpicionẽ Arianæ factionis,homo ſycophanta,uafer,ac lubricus,& tyrannicæ cuiuſdam inſolentię.Ad hæc hulcera accedebant,qui frigidam quoq́(quemadmodũ dici ſolet)ſuffunderẽt, & exaſperatum tot iniurijs animum,literis inſuper ſuis inſtigarent:hinc Riparius,illinc Marcella, aliunde Paula,Pammachius,Domno,Oceanus,Auguſtinus,& præter hos alij cõplures: Purga famam,compeſce hæreſim,ſuccurre fidei.Sic uiſum eſt Chriſto:ut inclyti militis uirtus tot exagitata procellis,clarius eniteſceret: ac ipſe uelut aurum igni probatũ perpetuis exercitus malis,per infamiam & bonam famam graſſaretur ad immortalitatis brabeum.Aderat luctãti,qui periculis obijciebat:& idẽ uires dabat,qui daturus erat præmium.Hinc ille uelut annoſa ualido cũ robore quercus,undicq́ propellentibus calumniatorũ uentis,aut Marpeſia cautes,quę fluctibus undicq́ tunditur,pectore inuicto infractoq́ ſtabat:& adeo nõ dimouebatur ab honeſto, ut quo magis oblatrabãt æmuli, quo moleſtius obſtrepebãt inuidi,hoc acrius extimularetur ad ſtudiũ pietatis.Aduerſus hæreticorũ uim & inſidias,nõnihil adiutus eſt in Syria ab Epiphanio,ac Theophilo Alexandrinę urbis epiſcopo:Romę,Marcella,Pammachio,Chromatioq́,quos ſibi uel ob Paulæ affinitatẽ habebat admodũ fauẽtes.Horũ etiã benignitate ſubleuabatur. Quis in huiuſmodi uita martyriũ requirat:quæ quid aliud fuit, q̃ diutinũ ac perpetuũ martyriũ:Et reperias qui mortẽ poſsint cõtemnere,contumeliã non poſsint. Triginta totos annos in diuinarũ literarũ meditatione ſudauit,ut ipſe teſtatur alicubi : & ad extremã uſq́ ſenectã docendi ſcribendiq́ laborẽ iuuenili robore ſuſtinuit.Nõ uno in loco declarat,ſe corpuſculo imbecilli fuiſſe,crebrisq́ morbis ac diutinis obnoxiũ,etiã antequàm ueniret ſenectus.Nec dubitandũ quin pleraq́ ualetudinis incõmoda ſibi conflarit auſteritate uitæ perpetua,ſed præcipuè nocturno ſtudio, ſuper omnia uerò ſcribendorũ uoluminũ indefeſſo labore: quas ob res frequenter coactus eſt uti notariorũ opera,& quemadmodũ ipſe loquitur,auribus tantũ linguaq́ ſtudere.Paulam diſcipulam,& patronã ſuã præmiſit in cœlum:cui quãdiu fuerit ſuperſtes,nõ ſatis liquet. In illius obitu permulta ſcripſit ad Euſtochiũ,ut maternę pietatis ſtudijſq́,ita &in Hieronymum

Lucta Hieronymi

Fautores Hieronymi

Mors Hieronymi

mum beneuolentiæ hæredem. Tandem uitę curſu feliciſsimè peracto, ad immortalitatis laureã eſt euocatus, anno ætatis ſuæ nonageſimoprimo: anno uero ſalutis humanæ quadringenteſimo uigeſimoſecundo, ſub Honorio, & Conſtantio iam in imperij conſortium aſſumpto. Ferũt oſſa poſtea Romã translata fuiſſe. Siquidem & hodie monumentũ illius monſtratur in Exquilijs apud ædem Virgini matri ſacram, iuxta præſepe Chriſti. Is qui uitã illius conſcripſit, Cyrilli nomine, nõ infacete cõmentus eſt, eum iam morti uicinũ prædixiſſe, fore ut Romã aliquando rediret. De miraculis nõ libet quicquam attingere, iam uulgatiſsimis, ſi quis eiuſmodi fabulis delectetur. Ad hoc quod referunt de digeſto per Hieronymum officio diuino, deq; duobus uerſiculis in calce ſingulorum pſalmorũ adiectis, an uerum ſit nec ne, nõ magni refert: unum illud palàm eſt, epiſtolam quę teſtatur id factum, à nebulone confictã alieno titulo. Tantum illi famæ & autoritatis pepererat uitæ integritas, ſed pręcipuè libri, doctrinã inimitabilẽ præ ſe ferentes, & doctrinę parem eloquentiã: ut erudita quoq; Græcia, quę cõſueuit omneis omniũ gentium literas faſtidire: unius Hieronymi Cõmentarios in ſuam linguã tranſferendos curarit: nec puduerit totius orbis ſemper magiſtrã, poſt tot eximios ſcriptores ab homine Dalmata diſcere: iamq; ad antrũ Bethlehemiticũ nõ ſecus atq; ad publi cum totius Chriſtiani orbis oraculum undiq; curreretur, ſi quid quem torqueret in diuinis literis. Crebrę epiſtolæ, crebri nuncij huc cõmeabãt, ex Italia, ex Hiſpanijs, è Gallijs, ex ultima Germania, ex Africa. Conſulebatur ab epiſcopis, à nobilibus matronis, à primatibus. Quiſquis Chriſtianã uitã animo deſtinaſſet, prius ab hoc uitę inſtituendæ rationẽ efflagitabat. Multos nõ tam loci religio, quàm Hieronymi uidẽdi ſitis in Syriã attrahebat. Libebat nimirũ ſacri illius ac cœleſtis animi, quem in libris conſpectũ adorabant, thecã ac domiciliũ intueri. Vidit hunc præter innumeros alios, Alipius, mittente Auguſtino, ut ſaltẽ per intimum amicum, Hieronymũ complecteretur: quandoquidem ipſi licet cupienti, nõ erat integrũ tantũ itineris emetiri. Vidit Paulus Oroſius hiſtoriographus, ab eodem (ut opinor) miſſus: ut indicat in calce ſuæ hiſtoriæ, nonnulla referẽs, quæ ex illius colloquio didiciſſet. Vidit Sulpitius Seuerus, qui magnificis præconijs effert hominẽ, ſed tamẽ illius nõ aſſequitur merita. Viſit Apodemius ex Gallia: cumq; his cõplures alij, quorũ in literis ſuis meminit. Equidem uideo quoſdã magnopere contendere, Hieronymũ uirginitatis illibatæ fuiſſe, quod affirmare, quorſum atti neat, non uideo: cũ ipſe duobus in locis palàm ac ingenuè fateatur ſeſe lapſum in adoleſcentia, & hac laudis parte caruiſſe. Primũ in epiſtola, cuius initiũ: Quod ad te hucuſq; non ſcripſi: teſtatur in hunc modum: Virginitatem autem in cœlum fero: non quia habeam, ſed quia magis mirer quod non habeo. Ingenua & uerecunda cõfeſsio eſt, quo ipſe careas in alijs prædicare. Nunquid quia graui corpore terrę oneroſus hæreo, auiũ nõ miror uolatus? neq; columbã prædico, quòd radit iter liquidum, celeres neq; commouet alas? Hactenus quidẽ ille. Neq; uero me clam eſt, quoſdam hunc ſic interpretari locum, quaſi Hieronymus ſibi uirginitatis laudem adimens, modeſtię cauſa ſeſe deiecerit. Quemadmodũ Paulus quum plus omnibus laboraſſet, ſeipſum tamen minimũ Apoſtolorum uocat, & indignũ Apoſtoli uocabulo. Atq; is color alibi fortaſſe locũ habeat: cæterùm hic ſtultitiæ fuerat id dicere, quum officeret ei quod agebatur. Quũ enim ad inuidiam uſq; laudibus uexiſſet uirginitatẽ, occurrere ſtuduit quorundam calumniæ, qui ſic dictitabant: Quiſq; laudat, quod ipſe eſt. Coniugati gaudẽt laudari matrimonium: & ſi liceat, ſacramentorũ primum omniũ cupiant efficere. Monachi ſuum efferũt inſtitutũ. Sacerdotes & epiſcopi de muneris huius excellentia libenter audiũt. Qui uirginitatem ſequitur, gaudet eam cum angelorum æquari puritate. Nec iſtud eſt fauere uirtuti, ſed ſuis quemque laudibus applaudere: & honeſto prætextu ſeipſum iactare. Proinde, ne quid ea calumnia uirginitatem prædicantis fidem eleuaret, ingenue fatetur ſe non eſſe quod laudat: nec ſuum agere negocium, ſed ueritati patrocinari.

Celebritas nominis Hieronymiani

An uirgo fuerit Hieron.

Rurſus

Rurſus in epiſtola, cuius initiū:Nō debet charta:declarat idem hiſce uerbis:Scitis ipſi lubricum adoleſcentię iter,in quo & ego lapſus ſum: & uos non ſine timore tranſiſtis. Porrò qui nobis obĳciunt locum ex epiſtola ad Euſtochium, Virginitatē non tantum efferimus,ſed ſeruamus:parum animaduerterūt quid illic ſentiat Hieronymus. Libellum ſcripſit De cuſtodia uirginitatis:oſtēdit igitur uirgini quid in hoc libro debeat expectare, ſcilicet non laudem uirginitatis, quam ait à multis eleganter copioſēq; tractatam:ſed rationē ſeruandæ uirginitatis.Nec inuſitato tropo ſeruare dicitur alienam pudicitiam,qui docet quibus modis ſęruari poſsit.quemadmodum Virgilius dixit,Atq; ſolo proceras erigit alnos:eadem forma dixit Hieronymus in epiſtola ad Paulinū,quę præponitur ſacris uoluminibus, Aggęus deſtructū templum ædificat.Alioqui ſenſus quē iſti proferunt,non cohæret nec præcedentibus nec ſequentibus. Quanquā in his uerbis pro tantum,ſuſpicor ab Hieronymo fuiſſe ſcriptū,iam.Quòd ſi non poſſumus niſi uirginem amare, nec apoſtolos quoſdam,nec patriarchas amabimus.Eſt aūt iſtud quibuſdā ſtudium,in ſpeciem quidē pium,ſed tamē ineptum,ſanctorum laudes in immenſum attollere, dum illis tribuunt nō quantū adfuit, ſed quantū illis optēt adfuiſſe. Hi Chriſtum,ſi queāt,maiorē quàm eſt,cupiant reddere:deinde huic penè parem Mariam:& factioſè ſuum quiſq; diuum attollit.Minoritis nunc̄ ſatis laudatus Frācīſcus, alĳs Benedictus, alĳs Auguſtinus.At expedit etiā ſępenumero,cōmiſſum aliquod ceu cicatricē in ſanctis agnoſcere.Fit em̄.neſcio quo pacto, ut efficacius nos eorū exempla permoueāt,quibus ex uitioſa uita cōtigit ad pietatē reſipiſcere. Quāto plureis pellexit ad bonā frugē peccatrix illa Magdalene,Chriſti delicię,c̄ Teclę perpetua innocentia, quę ex tot hominū milibus uix ulli contingit? Magis profuit uitę mortaliū,Dauid deploras quod admiſerat,nosq; poſt errata docēs reſipiſcere, c̄ aliorū ſemper inculpata uita.Lapſus eſt Hieronymus,ſed primis illis annis,&ut arbitror,antec̄ baptiſmo renatus eſſet in Chriſto(ſolēt em̄ tum ferè adulti baptiſmū ſuſcipere,niſi ſi quē uitæ periculum huc adegiſſet)& lapſus eſt in eo uitio,quo ferè ſolet inuolui pueritia, priuſquā uitiū eſſe nouerit.At quot annis,quas pœnas,ob puerile erratū à ſeſe exegit? quibus ſupplicĳs eam pueritiæ uoluptatulā eſt ultus? Hieronymi præconiū amplectātur, quibus uirginitas cordi eſt.Exemplum Hieronymi ſequātur,qui baptiſmi ueſtē nōnihil commaculatā,pœnitētię nitro cupiunt candidare:multoq; magis iſti,qui maximā uitæ partem turpibus uoluptatibus dedicarūt.Ad hæc,ſunt quos nōnihil offendit ſermonis acerbitas:quòd in ſcriptis ſuis acrius nōnunc̄ uideatur incādeſcere, c̄ pro Chriſtiana māſuetudine:planeq; ueteris comœdię quiddā referre multos mordicus arripiens. In hac ſentētia fuit olim Auguſtinus,& noſtra memoria,ſi ſuperis placet,Frācīſcus Philelphus,uir ille quidē eruditus,ſed nōnunc̄ plus ſatis φίλαυτος. At hi mihi parum expendere uidentur negocĳ circumſtantias,patriam,ingenium,ſui fiduciam, æmulorum improbitatē,contumeliæ genus nulli ferendum. Poſtremò nec illud Terentianum, Tu ſi hic ſis,aliter ſentias.Nulli ſuā contumeliā ferunt impotentius, c̄ qui in aliena ſunt lentiſsimi.Acriter inuectus eſt in Ruffinum,ſed ille cōmeruerat acriora.Hic hæreſeos crimen fortiter depellit, ille carnificē minitatur,& fictis flagitĳs famam inceſsit. Et nemo ſæuit grauius,c̄ cui nō licuit eſſe māſueto.Atqui ſi quis attentius ac propius inſpiciat eos libros,in quibus uelis equisq;,quod aiūt,inuehitur in aduerſarios, totaq; libertati uela laxat,mira deprehendet humaniſsimi mitiſsimiq; ingenĳ ueſtigia.Ludit ſæpenumero,& feſtiuis ſalibus agit magis quàm uirulētis:nōnulla dedit ſuo ſeculo,& amicorū affectibus:& ita crimē à ſe depellit,ut ſi fieri poſsit, cupiat hoſti parcere. Multa ſciēs ac prudēs ſupprimit,pudori Chriſtiano malens obſequi,quàm animo laceſsito: uelut in epiſtola aduerſus Ioannē Hieroſolymitanum,quantū tribuit ſuæ uerecundię,quantum epiſcopi titulo? ut ſe reprimit? Et ſi quid incidit odioſius,ſæpe nomina ſupprimit, nōnunc̄ fictis abutitur uocabulis,uelut in argumēto de matre & filia recōciliandis,in

diaconum

diaconum impudicum, in Suſannã lapſam. Quinetiã in Ruffinũ & huius ſocios, Grunnĩ, Luſcĩ, Lauinĩ, Calphurnĩ, Lanarĩ, Scorpĩ, Canis Alpini, & id genus aliꝰ aut fictis aut obſcuris nominibus ſtomachatur. Iam uero piget etiam meminiſſe, quòd audimus quotidie quoſdã impie religioſos, & inſcite doctos nobis ad auſeã obgãnire, id in Hieronymo calumninantes, quod in eo pulcherrimũ eſt, nimirũ doctrinam, utipſi uocant, immodicã: & pluſculum eloquẽtiæ, q̃ theologũ deceat. Neq; quicquã omnino norunt de Hieronymo, niſi quòd Ciceronianus dictus uapularit. Verũ huic rei, quoniã ab eruditiſsimis abunde reſpõſum eſt, Laurentio Valla, & Angelo Politiano, & nos olim adoleſcentuli, minores annis uiginti, luſimus in iſtorũ ſtultitiã dialogis, quos Antibarbaros inſcripſimus: unum illud hoc adĩciã loco: ubi deterret uirgunculam ab immodico ſtudio librorũ prophanorũ, negat fuiſſe ſomniũ, ſed experrectũ reperiſſe ſcapulas liuentes. At idem Ruffino reſpondens, ſalſiſsime ridet hominis curioſitatẽ, cui non ſatis eſſet obſeruare quid uigilans diceret, aut ageret: uerumetiã quid dormiẽs ſomniaret: & adeo fatetur fuiſſe ſomniũ, ut illud conferat cum prodigioſis illis noctiũ ludibrĩs, quibus ali quoties ſibi uideretur alatus uolare cum Dædalo per maria, nonnunq̃ comatulus eſſe, cum eſſet caluaſter: interdũ ſumpta toga cauſam dicere pro roſtris. Expediãt igitur iſti, qui ſimul utrunq; uerũ eſſe poſsit, aut eligãt utro in loco malint Hieronymo habere fidem: illic ubi de fide narrationis nõ agitur, ſed quocunq; modo deterretur adoleſcentula? an hic ubi cauſa agitur, & crimẽ depellitur? quanimæ ueritas orationis etiã iurãdo ſolet exigi. Quomodo cõmento Pythagoras rudes homines à carniũ ingluuie deterruit, ſic & parentes nonnunquam commenticiꝰ terriculis pueros à peccando ſubmouent. Propterea uideant utrum credere malint ſeni, an iuueni. Somniũ nõ fuiſſe ſcripſit iunior, ſomniũ fuiſſe ſcripſit ſenex. Si uerũ ſit ſomniũ, id ſi fuiſſe, non ſomniũ inane: cur illud confert cũ ludibrĩs uulgariũ ſomniorũ? cur deridet obĩcientẽ? Aut hunc nodũ explicet. Dixit apud tribunal: Si unquã habuero libros ſeculares, tẽ negaui: cur poſt hęc nõ refellit Hieronymus, quod obĩcit Ruffinus de Ciceronis dialogis, quos maiore mercede fratribus ſcribendos locarit: de poetis, quos prælegit pueris? Et in hac accuſationis parte ita uerſatur, ut ludat magis, q̃ refellat: nimirũ crimẽ iudicans dignius quod rideretur, q̃ diſſueretur. Vbi deinde negat aut diſsimulat Hieronymus ſibi fuiſſe libros ſeculares? Aut ſi negaſſet, quis ſanus illi fuerat crediturus: niſi fortè cõſentaneũ uero putemus, cum in libro De optimo genere interpretandi, plurimos uerſus ad uerbum ex Ciceronereferat, eum hos omnes ex adoleſcentiæ memoria deſcripſiſſe, nõ de codice.

Quomodo cæſus ad tribunal Dei

Quod quidã Hieronymũ negãt theologum

At ille tot linguis excelluit. Vt omittam tam multa diſciplinarũ adminicula: ſine quibus in diuinis uoluminibus neceſſe ſit paſsim hallucinari, quis unquã ſacras literas ſic ex ipſis hauſit fontibus? quis altius imbibit? Quis ſimili cura edidicit? Quis ſic in promptu & in procinctu, quod aiũt, habuit? Quis citauit aut dẽſius, aut appoſitius? Quis ediſſeruit doctius? Quis tractauit ſanctius, aut felicius? Quis eruditiſsimos illos interpretes euoluit diligentius? Quis hæreticorũ dogmata refellit efficacius? Quis Chriſti philoſophiã penitius cognitã habuit? Quis eã uiuidius aut literis expreſsit, aut uita?

Operæprecium eſt audire cenſuram iſtorũ, qui cuncta ad certum numerum redegerũt. Doctores eccleſiæ quatuor eſſe libuit: & quatuor item ſcripturæ diuinę ſenſus: nimirũ ut reſpondeant quatuor Euangeliſtis. Gregorio tribuunt tropologiã, Ambroſio allegoriã, Auguſtino anagogen, Hieronymo, ne nihil habeat, relinquunt literã, & ſenſum grãmaticum. Sic enim has uoces diſtinguunt, cum tres ſuperiores indiſcrete ſumat Hieronymus. Primũ ex tot eximijs doctoribus, quatuor eſſe duntaxat uoluerũt, ideq; candore quodã magis q̃ ex animo, ne nullos ueterũ recipere uiderentur: quanquã nec hos admodũ legunt, niſi uelut apocryphos iamq; antiquatos. Largiũtur his aliquid, ueritates interim ſibi ſeruãtes. Geſtit animus paucis iſtos, qui ſic de Hieronymo ſentiũt, cum Hieronymo conferre: ſed reprimam me, ne quod in nebulones dixero, probi theologi in ſe dictum exiſtimẽt. Vnum illud tacere nõ poſſum: tot editis uoluminibus quid ualuerit declarauit Hieronymus. Si quiſquam iſtorũ, unicum Hieronymi uolumen ſuo Marte poſsit intelligere, ſi quadraginta iſtius factionis theologi, cõmuni opera, conflatis q; ſtudijs, poſsint unicum excudere libellum, qui ſit ullo modo cum Hieronymianis conferendus: imò cũ his quos dictauit Hieronymus, nõ ſcripſit: fatebimur Hieronymum non eſſe theologũ. Sed iſtorũ iudicium minus demiror, cum magis mirum foret, ſi probarent quod nec didicerũt, nec intelligũt. Iuſtius in hos ſtomachor, qui cum bonas profiteantur literas, parum candide (ne dicam arroganter) de tanto uiro pronunciãt. Franciſcus Philelphus arrepta uelut cenſoria uirgula, Auguſtino tribuit dialecticæ palmam, eloquẽtiæ Hieronymo. Nõ eſt meum Auguſtini laudibus quicq; decerpere: uerũ illud ipſa res clamitat, Hieronymũ Auguſtino non minus antecelluiſſe dialectica, q̃ præceſſit eloquentia: nec minus eruditione ſuperiorem fuiſſe, quàm dicendi laude. Siquidem Hieronymus Græci ſermonis callentiſsimus, non modo totũ Ariſtotelem, ſed cæteros

item

Equator doctorib. Hieronymo tribui ſenſum hiſtoricum

Cenſura Philelphi de Auguſtino & Hieronymo

item philoſophos omneis euoluerat. Auguſtinus, id quod & ipſe fatetur, & indicant libri, duos duntaxat Ariſtotelis libellos, tum fortè in Latinum uerſos ſermonem, De præ dicamentis, ac De enunciatione. Et ut ingenuè dicam, argumentatur aliquanto perplexius ac moleſtius Auguſtinus: at quanto ſolidius, quãto alijs neruis Hieronymus? Mihi uidetur uterq; utraque facultate mirabilis, ſed eloquentiam magis oſtentauit Hieronymus, dialecticen Auguſtinus. Quanquã ego nec de uitæ genere prorſus accedo Philelphi iudicio. In ſe quidem rigidior Hieronymus, q; Auguſtinus, at in alios lenior: nec unquam Hieronymus à ſuis exegit fratribus, quod à ſuis clericis Auguſtinus. Sed præſtat omittere collationem inter duos Eccleſiæ Latinæ proceres, pro quorum eximijs uirtutibus magis decet agere gratias Deo, quàm excitare contentionẽ inter ſtudioſos. Iã uerò dictu mirum quantopere celebretur inter quoſdã nimis ethnice doctos, dictum Theodori Gazæ, Hieronymum pręter meritum uapulaſſe, ueluti Ciceronianum. Nec deſunt Critici, quorum palatum in huius uiri libris deſideret Romani ſermonis puritatẽ. Quæ nam iſta Romana puritas? Num eodem more dicere quo dixit Cæſar, aut Marcus Tullius? At qui fieri potuit, ut Hieronymus de rebus longe diuerſis loquens, ijſdem tamen uerbis uteretur? Alia religio, alius cultus, diuerſi autores, nouata omnia: & tu me negabis eloquentẽ, niſi perinde loquar, quaſi Ciceronis ætate uiuam: cum præcipua dicendi laus ſit, aptè dicere? Niſi fortè parum Romanus uidebor, ſi pro eo quod olim dicebant, faxit Iupiter optimus maximus: dixero, faxit Chriſtus Ieſus: quòd ad hunc modum non ſit locutus M. Varro, aut C. Cæſar, aut M. Tullius. Iam quid eſt hoc, quod ait quidã imputandum Hieronymi ſeculo? Num ſeculum hoc putat illo facundius? Aut quę nam eſt iſta profeſsio, cui condonari uult infantiam? Nec enim adeo ſtultus eſt opinor, ut exiſtimet Hieronymum fuiſſe monachum huius generis, quod hodie receptum eſt. An Chriſti profeſsio pugnat cum eloquentia? Quid autem uetat, ſi Cicero de ſuis dæmonibus dixit eloquenter: quo minus Chriſtianus item de pietate ueraq; religione dicat eloquenter? Sed dicam inuitus, quod tamen ueriſsimum eſſe comperi, eſſe permultos ſic prophanis addictos literis, ut ineruditum, ut infans, ut ſordidum uideatur, ubicunq; Chriſtianæ profeſsionis uocabula uiderint. Romuli, Camilli, Fabricij, Iulij nominibus delectantur: ad Chriſti, ad Pauli, ad Petri uocabula nauſeant. Hos nihil aliud offendit in Hieronymo, niſi quòd ingenuè Chriſtianus eſt. At nos ſi quando uideri uolumus eloquentes, de rebus ſacris Deum immortalem quàm prophanè dicimus? Neq; uerò probem in homine Chriſtiano anxiam eloquentiæ affectationem: quæ nec philoſophis, nec Senecæ, nec ulli graui uiro unquam probata eſt. Atq; adeo ne fieri quidem poteſt, quin de religione uerba faciens, ſacrorũ uoluminum teſtimonijs utare: quorum phraſim innouare ridiculũ ſit, faſtidire impiũ. Ad hæc interdum eos cites oportet, quibus defuit elegantia ſermonis, quales nobis Bonauentura, Thomas, Scotus: Hieronymo, Iouinianus, Vigilantius, Ruffinus. Aiunt Pomponium Lætum in omnem uſq; uitam à Græcis abſtinuiſſe literis, ne qua peregrinitas Romani ſermonis caſtimoniã uitiaret. At diuus Hieronymus in tot linguas cognoſcendas partitus operam & oleum: tum in huiuſmodi uerſans argumentis, quæ non facile ſplendeſcunt, nec recipiunt orationis nitorem: denicq; permulta dictans, tamẽ eloquentiæ tantum præſtitit, ut nemo fuerit noſtra memoria, quem hac in parte cum eo conferre poſsimus. Et tamen eximios uiros noſtra uidit ætas: & qui ne Ciceronis quidem ſeculo inter elingues habiti fuiſſent, quorum præcipui ſunt, Laurentius Valla, Hermolaus Barbarus, Angelus Politianus, Ioannes Picus, & noſter Rodolphus Agricola. Sunt & alij quos haudquaquam contemno, ſed ex his quoniam inſignes ſunt, res æſtimabitur. Hieronymus ex parte contempſit eloquẽtiam, tam multis diſtractus eſt ſtudijs, quæ dicendi politiem rubigine ſolent obducere. Hi per omnem ætatem in his modo uerſati ſunt literis, quæ ad dicendi faciunt ornamenta: & tamen detur idem argumentum, ſit eadem Chriſtianè loquendi lex: uidebimus nec horum quem-

Eloquentia Hieronymi

piam Hieronymianam eloquentiam aſſequi. Primum enim quum præcipua pars elo-
quentiæ ſit & fons, ut inquit Horatius, res de quibus dicturus ſis, penitus habere cogni
tas: quis non ſtatim intelligit, quàm multis partibus hic potior ſit Hieronymus? Ad hęc
quis exorditur dexterius? Quis proponit abſolutius? Quis narrat euidẽtius? Quis expa
tiatur uel amœnius, uel appoſitius? Quis colligit neruoſius? Quis telum in aduerſarium
torquet acrius, aut exceptũ retorquet mirabilius? Quis illigat tenacius? Quis in tractan
dis affectibus, quos ἤθη uocant, iucundior? Quis in ijs quos πάθη nominant, concitan-
dis grauior? Quis in ſchematiſmis florulentior, aut picturatior? Quis ſententias interſe-
rit aptius? Quis epiphonematibus pungit argutius? Quis hypotypoſes effingit rectius?
Quis aut tollit magnificentius, aut deijcit humilius? Quanta ordinis ratio? Quod con-
ſilium? Quæ tranſitionum deliciæ, quas ſæpenumero per ſententiam contexit? Quàm
parata Latini ſermonis copia? Quæ uocum emphaſis, qui delectus? Quanta rerũ ſupel-
lex? Quæ autorũ agmina? Quàm ubiq; denſus, & inſtans ſibi? Quàm felici mixtura con
texit, concinnat, ac ſtruit omnia? Præterea qui nerui, qui lacerti, qui uigor, qui actus ora
tionis, ac uita? Vt nuſquam ceſſat, nuſquam dormitat, nuſquam iacet, nuſquam reſiſtit:
ut ubiq; properans, auditorem ſecum rapit? Vt ſemper aliud ex alio pendet, & gemma
gemmam trahit? Quàm modulata, quàm numeroſa totius orationis compoſitio, quàm
mirè commatis & colis rotatur ac uoluitur oratio? Quid dicam de feſtiuitate, qua res tri
ſtiſsimas etiam ille mirifice condijt? Poſtremo quod pectus, quanta cauſæ fiducia? Quis
docet apertius? Quis delectat urbanius? Quis mouet efficacius? Quis laudat candidius?
Quis ſuadet grauius? Quis hortatur ardentius? Quis recenſet ſublimius? Quis inſtituit
ſanctius? Quis cum amicis fabulatur humanius? Nullum eſt enim argumenti genus, in
quo ille non luſerit, nuſquam ſui diſsimilis. Hæc non admodum mirentur, qui in hanc
palæſtram nunquam deſcenderint. Cæterùm magnarum uirium eſt, tractare ſacra tam
ſplendide, ſimplicia tam erudite, inculta tam polite, retruſa tam dilucide, à ſenſu cõmu-
ni abhorrẽtia tam populariter, periculoſa tam libere, ſeuera tam plauſibiliter. Aliud eſt
epiſtolam ſcribere ad Ciceronis exemplar: & decem ſelectis uoculis, Ciceronis ſimium
agere: aliud in grauiſsimis argumentis, tot excudere uolumina. Aliud eſt in ficta cõtro-
uerſiola declamare: aliud in ſerijs fidei negocijs utriſq; ſatisfacere: & his qui nihil requi-
runt præter ſcripturæ diuinæ ſcientiam: & his qui tantum ingenij uires expectant. Atq;
hæc qui præſtat, parum Ciceronianus eſt? Siquidem quid aliud eſt eſſe Ciceronianum,
quàm optime dicere, etiam ſi diuerſe dicat? quandoquidem ipſi Ciceroni ſecus dicen-
dum foret, ſi Hieronymus eſſet. Alias dicendi uirtutes mireris in alijs: in uno Hierony-
mo tot pariter dotes cumulatę ſunt, ut in eo reperire liceat, quod & in M. Tullio deſide
res. Loquitur Cicero, tonat ac fulminat Hieronymus: illius linguam miramur, huius e-
tiam pectus. Quid quòd noſtro ſeculo quanquam ſat feliciter repullularunt bonæ lite-
ræ, tamen declamandi prorſus extincta eſt exercitatio: ut hoc ipſum quid ſit eloquenter
dicere non queat niſi à pauciſsimis iudicari: cum ea res magis uſu conſtet, quàm præce-
ptis. Vt iuxta Græcorum prouerbium: Non una hirundo uer efficit: ita non una quæ-
piam dos facit eloquentem. Inter tot egregios autores, quorum ingenio defenſa eſt & il
luſtrata Chriſti religio, alijs deſunt ſeculares literæ, alijs ſacræ ſcripturæ cognitio. In hoc
ingenium deſiderat Hieronymus, in alio lucem orationis: in hoc neruos, in illo ſplen-
dorem. Multis defuit linguarum peritia, nonnullis fidei ſynceritas, quibuſdam uitæ inte
gritas. Hieronymus, & unus Hieronymus ſic omnia præſtitit: ut ſi nõ ad unam aliquam
uirtutem, ſed ad omnium concentum & ſummam reſpicias (dicam audacter, ſed uerè)
nihil habeat uel ipſa Græcia, quod noſtro opponat Hieronymo. Proferat ſi poſsit, &
meæ ſententiæ non pigebit palinodiam canere. Et tamen hunc uirum, quem ne ſummi
quidem queant aſſequi, non uerentur calumniari & mediocres. Notatur à Laurentio,
quòd in libro aduerſus Iouinianum, ſic Iouis Statoris fecerit mentionem, uelut à ſtan-
do ſit

Taxatores Hieronymi. Valla

do ſit dictus,& non potius à ſiſtendo. Quaſi uerò illic hoc agat Hieronymus, unde dictus ſit Stator, ac non magis ridendi louiniani quæſiuerit anſam. Niſi fortè cum ſcribit Martialis: Dicemus ficus quas ſcimus in arbore naſci, Dicemus ficos Ceciliane tuos: uerè ſenſit hanc eſſe uocum differentiam. Et tamen ſiue à ſiſtendo deducitur Stator, ſiue à ſtando, nihil eſt in quo reprehendas Hieronymum. Quid enim eſt aliud ſiſtere, quàm facere ut ſtet aliquid? Quod enim à Græcis unica uox declarat, ἱσταίνω, id Latini duabus explicant, ſed inter ſe cognatis. Proinde cum Iupiter ſit Stator, hunc offendere uidetur, qui ſedere gaudeat. Atq; hæc qualiſcunq; uocum, ac rerum affinitas ſatis erat captanti riſum. Alius inſectatur, quod alicubi Ruffinum taxat, qui cõparandi uerbo abuſus ſit pro emere. Hodie quidem uulgus Italorũ comparare dicit emere, eumq; uerbi abuſum iam tum Hieronymi ſeculo natum fuiſſe, declarat non ſolum hic apud Ruffinum locus: uerum etiam quod Sophronius in Catalogo ſcriptorum illuſtrium, comparauit ab Hieronymo poſitum, uerterit ὠνήσατο. Cæterùm quæ taxator ille citat ex Catone, ne tantulum quidem faciũt aduerſus Hieronymum. Neq; enim ſi prædium recte comparari dicitur, quod emitur, cõtinuo nihil intereſt, inter emere & cõparare. Comparãdi enim uerbum latius patet, nimirũ ad omnia quæ quocunq; modo parantur, ſiue dono, ſiue opera, ſiue ære, ſiue bello, ſiue corpore, ſiue furto deniq;. At Ruffinus ſic uſus fuerat ea uoce, ut nihil aliud eſſe poſſet quàm emere. Sed demus inueniri comparare pro emere, quid opus erat hoc cum conuicio ingerere, quaſi non & Cicero quædam irrideat in Antonio, quæ reperiuntur apud probatiſsimos autores: aut quaſi Ruffinus uno tantum loco faciat ſolœciſmum. Sed hoc fortaſſe condonari poterat ætatis calori, quòd cõmentarios in Suetonium iuuenis opinor ſcripſerit. At idem in his commentarijs, quos ſenex edidit in Aſinum Apuleij, rurſus cædit Hieronymum, quòd pexam ueſtem poſuerit pro detrita, uiliq;, cum Horatius ſit uſus pro noua & eleganti. Ne nimium operæ ponam in huiuſmodi nugis: primum Hieronymus hoc loco non interpretatur quid ſenſerit Horatius, ne alludens quidem apertius ad illius uerba. Neq; ſtatim illi cõceſſerim, pexam ueſtem eſſe nitidam & elegantem: quin uerò propius eſt, genus fuiſſe ueſtis, quod uillos haberet, quod genus ſunt laneæ non attonſæ. At ſubucula iam uillis attritis parum cõgruit cum tunica pexa. Neq; Hieronymus pexam tunicam, & nigram ſubuculam oppoſuit nouæ & eleganti, ſed lineis, ſericis ac candidis, quæ tum in delicijs erant: adeo ut ætate Plinij à barbaris importata, non ſatis digna uiris Romanis haberentur: & notati ſunt imperatores aliquot quòd holoſericis uterentur. Id ita eſſe ipſa Hieronymi uerba declarãt: Tunc pexa tunica et nigra ſubucula ueſtiebaris, ſordidatus et pallidus, & calloſam opere geſtitans manum: nunc lineis & ſericis ueſtibus, & Atrebatum ac Laodiceæ indumentis ornatus incedis. Proinde pexa ueſtis, ſiue noua ſit, ſiue uetus, ſiue uilis, ſiue precioſa, certè lanea eſt. At ſerica lineaq;, lanea non ſunt, & candore potiſsimum commendantur. Et quanquam nunc linearum ueſtium uſus uilis ſit ac plebeius, tamen is olim nobilium erat: & honoris cauſa primum datus eſt ſacerdotibus, ac proinde nulli monachorũ conceſſus, niſi inter obeunda ſacra. Iam illa quæ notauit alius quidam in Pſalmo primo pro מוץ uertendum fuiſſe acum aut ſtipulam, non puluerem: & in Hieremia pro לְמְסוֹנְנוֹת non lamentatrices, ſed præficas: prorſus indigna duco quæ refellantur, tantum abeſt ut exiſtimem nõ poſſe defendi. Atq; ad hæc ipſa diluẽda, uix eloqui poſsim, quàm inuitus deſcenderim. Poteram illud è triuio reſpondere, ab aquila nõ cerni muſcas: uerum paucis oſtendere uolui, nec in his minutiſsimis ceſſaſſe uirum undecunq; doctiſsimum. Illud hactenus offecit Hieronymo, quod ut à pleriſq; non legitur, ita à pauciſsimis intelligitur. Alioqui uerum eſſe fateremur illud egregij pictoris elogium, μωμήσεταί τις θᾶσσον ἢ μιμήσεται. At poſthac quando per uniuerſum orbem Chriſtianum reuixerunt bonæ literæ, & non pauca bonę ſpei ingenia ad ueterẽ illam ac germanam theologiam expergiſci cœperunt, Hieronymum ueluti renatum communibus ſtudijs complectamur om-

nes:hunc ſinguli ſibi ceu peculiarem uindicent. Olim Homerum ſeptem urbes ſibi certatim aſſerebant: at Hieronymum uicinitatis iure rapiat hinc Dalmatia, hinc Pannonia, hinc Italia. Stridon ſibi gratuletur, quæ tam eximium orbi lumen produxerit. Triplici nomine ſibi gratuletur Italia, primum quòd erudierit, deinde quòd per baptiſmum genuerit Chriſto, poſtremo quòd ſanctiſsimi corpuſculi pignus apud ſe ſeruet. Hũc ut ſuũ agnoſcãt Galliæ, quas omneis ſic peragrauit, quasq; tot libris nominatim dedicatis inſtituit. Hunc ſibi uindicent Hiſpani, quos aliquot epiſtolis ad illos ſcriptis illuſtrauit. Hunc exoſculetur Germania, quam unico licet uolumine ſatis & docuit & nobilitauit. Hunc gemino nomine complectatur Græcia: primum, ob linguæ commercium: deinde, quòd orbis magiſtra, huius uiri literis uiciſsim adiuta ſit. Complectatur Aegyptus, quam toties inuiſit, quæq; ex doctiſsimo nobis reddiderit doctiorem. Amplectantur Arabes & Saraceni, quos ſua uicinitate reddidit claros. Hunc colant Hebræi, quorum ſermones & literas tantis ſudoribus pararit. Hunc omnis quidẽ rapiat Syria, in qua magnam uitæ ſuæ partẽ exegit: ſed præcipue Bethlehem bis feliciſsima, & quòd in hac Chriſtus natus ſit mũdo, & quòd in eadem Hieronymus natus ſit cœlo. Hunc omnis ſexus, omnis ætas diſcat, euoluat, imbibat. Nullum doctrinæ genus eſt, quod hinc non queat adiuuari: nullum uitæ inſtitutum, quod huius præceptis nõ formetur. Soli hæretici Hieronymum horreant & oderint, quos ille ſolos ſemper acerrimos hoſtes habuit.

FINIS.

EPISTOLARVM INDEX.

Adiecimus Indicem, ſingulorum Librorum aut Epiſtolarum initijs, iuxta literarum ordinem digeſtis: ut ſi quid occurrerit ex Hieronymo citatum ad hunc modum, Hieronymus in Epiſtola, Si tibi putem: mox per hunc indicem in promptu fuerit locus. Atq; hæc citandi ratio mihi ſanè uiſa eſt tum breuior, tum expeditior, quàm illa per totnumeros partium, tractatuũ, epiſtolarũ, & paginarũ: ut pro unica, triplici ſit opus memoria.

Primus numerus Tomum indicat, alter Paginam.

A

ABraham tentatur. De conuerſione Bleſillæ: ad Marcellam. 1. 154
Acceptis primum literis. Velitatio in errores Vigilantij: ad Riparium. 2. 118
Ambroſius quo. Inuitatio ad ſeceſſum Bethlehemiticum: ad Marcellam. 1. 129
Antiquus ſermo eſt. Familiaris ad Iulianum diaconum. 1. 211
Ante annos circiter. De erroribus Origenis: ad Auitum. 2. 149
Anno præterito. Commendatio amici: ad Auguſtinum. 2. 362
Apoſtolus Paulus ſcribens. Inſtitutio infantulæ: ad Lætam. 1. 54
Apud Hebræos. Præfatio in librum Iudith. 3. 22
Audi filia. De cuſtodia uirginitatis: ad Euſtochium. 1. 135
Audiui perueniſſe. Excuſat ſe Auguſtinus Hieronymo. 2. 245

B

BEatus Pamphilus. Expoſitio pſalmi CXXVI. ad Marcellam. 3. 113
Beatitudinis tuæ. De filio prodigo: ad Damaſum. 3. 126
Bonus homo. Inſtitutio monachi: ad Paulinum. 1. 101
Breuis epiſtola. De tribus quæſtionibus: ad Amandum. 3. 134
Breuis eſt quæſtiuncula. De blaſphemia in Spiritum ſanctum: ad Marcellam. 3. 139

Index

C

CAusa difficilis. Inſtitutio infantulæ: ad Gaudentium. 1. 98
Cogor per ſingulos. Præfatio in Iob. 3. 23
Commentaria cum legerem. Quæſtio de Oſanna: ad Hieronymum. 3. 123
Chartæ exiguitas. Familiaris: ad uirgines Hermonenſes. 1. 212
Chriſtiani interdum. Aduerſus calumniatores: ad Pammachium. 2. 117
Chriſti te. Exhortatio aduerſus hæreticos: ad Riparium. 2. 129
Crebras ad me. Familiaris: ad Auguſtinum. 2. 347
Cum hora fermè. De morte Leæ: ad Marcellam. 1. 156
Cum in urbe. Familiaris: ad Auguſtinum. 1. 213
Cum à ſancto. Adhortatio ad concordiam: ad Auguſtinum. 2. 352

D

DAnielem prophetam. Præfatio in Danielem. 3. 27
Delectatus ſum tuorum. Tertius liber contra Pelagianos. 2. 297
Decreueram quidem. Aduerſus Arianos de fide ſua: ad Marcum 2. 315
Deſiderij mei. Præfatio in Pentateuchum Moyſi. 3. 13
Diu te Romæ. Expoſtulatio de figurata laude: ad Ruffinum. 2. 195
Dic mihi Critobule. Liber primus contra Pelagianos. 2. 261
Didici quod &. De damnatis Origeniſtis. 2. 311
Dominus noſter. De modeſtia: ad Antonium. 1. 218
Domino dilectiſsimo. Aduerſus Origeniſtas. 2. 156
Dominus qui loquutus. De damnandis Origeniſtis. 2. 309
Dormientem te. Tres quæſtiones Veteris legis. 3. 32
Duplicem mihi gratiam. De damnandis Origeniſtis. 2. 310

E

EBer nati ſunt. Traditiones Hebraicæ in libros Paralipomenon. 3. 250
Epiſtola tua. Aduerſus Ioannem Hieroſolymitanum. 2. 183
Epiſtolare officium. De ephod bad: ad Marcellam. 3. 70
Et ueſtris & multorum. Aduerſus Ruffini calumnias. 2. 196
Et factum eſt. Expoſitio primæ uiſionis Eſaiæ: ad Damaſum. 3. 115
Ex eo tempore. Familiaris: ad Theophilum. 1. 203
Ex quo cœpi. De mendacio: ad Hieronymum. Auguſtini. 2. 335
Ezechiel propheta. Præfatio in Ezechielem. 3. 27

F

FIlius meus frater meus. Conſolatio in aduerſis: ad Iulianum. 1. 205
Filius meus Apodemius. Ad undecim quæſtiones Algaſiæ. 3. 156
Frater Ambroſius. De cuſtodia diuinæ ſcripturæ: ad Paulinum. 3. 5
Fuit uir unus. Quæſtiones Hebraicæ in libros Regum. 3. 230

G

GEneralis epiſtola. De damnatis Origeniſtis. 2. 311
Grandes materias. Epitaphium Nepotiani: ad Heliodorum. 1. 21

H

HAbeo gratiam. De mendacio & translatione ex Hebraica ueritate. 2. 332
Hieremias propheta. Præfatio in Hieremiam prophetam. 3. 26
Hortaris Dexter. Catalogus uirorum illuſtrium, ad Dextrum. 1. 261
Hucuſq; de criminibus. Apologiæ Hieronymi aduerſus Ruffinum liber ſecundus. 2. 212
Humanæ uitæ. Laus integræ ſenectutis: ad Paulum Concordienſem. 1. 132

Index

I

IAm pridem charitati. De mendacio. 2. 352
Ignota uultu. De duodecim quæſtionibus: ad Hedibiam. 3. 140
Ioannes idem. Reconciliatio offenſarum. 1. 210
Importuna in Euangelio. De hypoſtaſibus Arianorum. 2. 133
In ea mihi. Familiaris: ad Florentium. 1. 53
Inter omnes materias. De ſeruanda uirginitate: ad Demetriadem. 1. 62
Inter omnia. Exhortatio ad Chriſti militiam: ad Exuperantium. 1. 219
In ipſo profectionis articulo. Satisfactio: ad Auguſtinum. 2. 345
In ipſo iam profectionis. Expoſitio loci ad Galatas: ad Minerium. 3. 189
Inter multos ſæpe. Vita Pauli eremitæ. 1. 237
In ſeptuageſimoſeptimo. De quadraginta manſionibus: ad Fabiolam. 3. 41
In uetere uia. De monogamia: ad Gerontiam. 1. 87
Iuſtum quidem fuerat. Hortatur ut reſipiſcat. 2. 312
Iungat epiſtola. Præfatio in Prouerbia Salomonis. 3. 25

L

LEctis literis. Aduerſus Ruffini calumnias. 2. 231
Lecto ſermone. Familiaris: ad Deſiderium. 3. 198
Legimus in Eſaia. De presbyteri & diaconi: ad Euagrium. 2. 329
Librum Heſter. Præfatio in Heſter. 3. 23
Literæ tuæ. Aduerſus calumniatores: ad Domnionem. 3. 113
Lugubri nuncio. Epitaphium Lucini Betici: ad Theodoram. 1. 195

M

MAiora ſpiritus. Quatenus legendus Origenes: ad Tranquillinum. 2. 314
Magnis nos. De quatuor quæſtionibus: ad Marcellam. 3. 137
Medici quos uocant. In Onaſum obtrectatorem. 2. 364
Meminit beatitudo tua. De damnandis Origeniſtis. 2. 310
Memini me. Præfatio in Eccleſiaſten. 3. 25
Menſuram charitatis. Inuitatio ad ſeceſſum Bethlehemiticum nomine Paulæ & Euſtochij. 1. 123
Mirari non deſino. Præfatio in Tobiam. 3. 22
Miſiſti uolumen. De Melchiſedech: ad Euagrium. 3. 38
Multa in orbe. De colendis martyrum reliquijs. 2. 120
Multa quidem. De ſcripturis aduerſus Pelagianos liber ſecundus. 2. 279
Multi utroq; claudicant. Extimulat aduerſus hæreticos: ad Auguſtinum. 2. 318
Multum utranq; partem. De iudicio Salomonis pueri: ad Ruffinum. 3. 74
Multi ſuper. De Oſanna: ad Damaſum. 3. 123

N

NEc opinanti. Exhortatio ad piam uitam: ad Lucinium. 1. 192
Nemo reprehendat. Laudes Aſellæ: ad Marcellam. 1. 116
Nemo quum prophetas. Præfatio in Eſaiam uerſum. 3. 26
Neſcio qua tentatione. Exhortatio aduerſus hæreticos: ad Apronium. 2. 130
Nihil Chriſtiano. Inſtitutio monachi. 1. 42
Non debet charta. Exhortatio exemplo Bonoſi: ad Chromatium. 1. 216
Non audacter. Aduerſus Pelagianos: ad Cteſiphontem. 2. 250
Nonageſimum pſalmum. De decem nominibus Dei: ad Marcellam. 3. 94
Non eſt idem ordo. Præfatio in duodecim Prophetas. 3. 29
Nouum opus. In quatuor Euangelia caſtigata Præfatio. 3. 29

Index

Nudiuſtertius cum. Interpretatio alphabeti Hebraici: ad Paulam. 3. 199
Nunquam fili Oceane. De imputato matrimonio à baptiſmo. 2. 319
Nunquam æque. De mendacio & translatione ex Hebraica ueritate. 2. 330
Nuper rogatus. De perpetua uirginitate Mariæ. 2. 5
Nuper tuæ. De damnatis Origeniſtis. 2. 310
Nuper quum Rheticĳ. De Tharſis, in Veteri teſtamento: ad Marcellam. 3. 77
Nuper quum pariter. Quid Hebræis ſit Alleluia: ad Marcellam. 3. 95

O

OBſecras literis. De uiduitate ſeruanda: ad Furiam. 1. 79
Omni quidem tempore. Extimulat contra hæreticos: ad Auguſtinum. 2. 317
Origenes quum in cæteris. Homiliæ duæ Origenis à Hieronymo uerſæ. 3. 176

P

PArua ſpecie. De xeniolis miſsis: ad Euſtochium. 1. 131
Pauci admodum. De excellentia uirginitatis, aduerſus Iouinianum. 2. 17
Paulus apoſtolus. De optimo genere interpretandi: ad Pammachium. 2. 365
Petis à me Nepotiane. Inſtitutio clerici. 1. 11
Plures anni ſunt. Epitaphium Fabiolæ: ad Oceanum. 1. 197
Plus Deum tribuere. Laus Bonoſi: ad Ruffinum. 1. 213
Poſt priorem. Defenſio interpretationum: ad Marcellam. 2. 372
Poſtquam epiſtolam. Ad tres quęſtiones Veteris legis. 3. 33
Prius te Cypriane. Expoſitio Pſalmi octogeſiminoni. 3. 97
Proxime accidit. Aduerſus Luciferianos dialogus. 2. 135

Q

QVamuis mihi multorum. Conſolatio cæcitatis: ad Abigaum. 1. 203
Quam uellem. Familiaris: ad Theodoſium. 1. 212
Quamuis exiſtimem. Adhortatio ad concordiam. 2. 348
Quanto amore. De laude uitæ ſolitariæ. 1. 1
Quantus beatitudinis. Familiaris epiſtola: ad Florentium. 1. 52
Quæ acceperis. Quid ſit Sela: ad Marcellam. 3. 96
Quæris Dardane. De terra promiſsionis. 3. 66
Quis dabit capiti. Conſolatio ſuper morte filiæ: ad Paulam. 1. 157
Qui circa te. Familiaris: ad Chryſogonum. 1. 218
Qui nauali prælio. Vita Malchi. 1. 255
Qui in principĳs. Quæſtiones Hebraicæ in Geneſim. 3. 200
Quod ignotos. Caſtigatio relapſi: ad Ruſticum. 1. 219
Quod ad te hucuſq;. Apologia ad Pammachium. 2. 101
Quomodo Græcorum. In Paralipomena caſtigata præfatio. 3. 20
Quoniam uetuſto. De hypoſtaſibus Arianorum: ad Damaſum. 2. 131

R

REtulit mihi quidam. Vitandum uirginis contubernium. 1. 214
Rurſum Orientalibus. De opprimendis Origeniſtis: ad Pammachium. 2. 316

S

SAmuel quondam. Obiurgatio diaconi impudici: ad Sabinianum. 1. 228
Sanato uulneri. Conſolatio ſuper morte uxoris: ad Pammachium. 1. 162
Sanctus filius. Conſolatio in aduerſis: ad Caſtrutium. 1. 204
Sanctus aliquis. Excitatio ad defenſionem ſui. 2. 188
Sanctus epiſcopus. De damnatis Origeniſtis. 2. 310
Sanctus Innocentius. De extincta Celeſtiana hæreſi: ad Alipium. 2. 317

Sanctus

Index

Sanctus Iohel. In Iohelem Præfatio. 3. 29
Sebesium noſtrum. Quatenus utendum literis prophanis: ad Magnum. 2. 326
Secunda propoſitio eſt. Aduerſus Iouinianum liber ſecundus. 2. 69
Sæpe & multum. Marcellæ Epitaphium: ad Principiam. 1. 117
Sæpe à me. De muliere ſepties icta: ad Innocentium. 1. 233
Septuaginta &. De ſeraphim: ad Damaſum. 3. 121
Schedulæ quas miſiſtis. Aduerſus Origeniſtas. 2. 189
Si aut fiſcellam. Præfatio in Iob. 3. 24
Si cuncta corporis. Epitaphium Paulæ: ad Euſtochium. 1. 169
Si iuxta Paulum. Aduerſus Ioannem epiſcopum Hieroſolymitanum. 2. 162
Sicut præſens rogaui. Familiaris Auguſtini: ad Præſidium. 2. 352
Si tibi putem. Deprecatur crimen amoris in Paulam: ad Aſellam. 2. 363
Si Septuaginta. Præfatio in Paralipomena. 3. 18
Scio me principia. Expoſitio Pſalmi quadrageſimiprimi. 3. 104
Scio quàm plurimos fratrum. Præfatio Ruffini in libros περὶ ἀρχῶν. 2. 187
Scio quoſdam putare. De ordine & titulis Pſalmorum: ad Sophronium. 3. 78
Scripturus uitam. Vita Hilarionis. 1. 241
Scripta iam. Aduerſus Pelagianos. 2. 260

T

TAndem ex Aphrica. Familiaris: ad Marcellinum. 2. 318
Tandem finito. Præfatio in Ioſue. 3. 15
Teſtimonia. De Montani erroribus: ad Marcellam. 2. 128
Tres ſimul. De mendacio in literis ſacris: ad Auguſtinum. 2. 336
Turpilius Comicus. Familiaris: ad Niciam. 1. 215

V

VEreor ne officium. De ſeruanda uiduitate: ad Saluinam. 1. 73
Vere in uobis. Emendatio Pſalterij in certis locis: ad Suniam. 3. 79
Vetus ſcripturæ. Inſtitutio matrisfamiliâs: ad Celantiam. 1. 107
Viginti & duas literas. Præfatio in libros Regum. 3. 16
Virum honorabilem. Familiaris: ad Auguſtinum. 2. 351
Voce me prouocas. De duabus quæſtiunculis: ad Paulinum. 3. 197
Vſq; hodie. De ueſtitu ſacerdotum: ad Fabiolam. 3. 56
Vt abſentiam corporum. De xeniolis: ad Marcellam. 1. 132
Vt tum paruam. Familiaris: ad eandem. 2. 312
Vtrum difficilius. Præfatio in Eſdram & Neemiam. 3. 21

Z

Zenon nauclerus. De Salomone & Achaz ante tempus patribus: ad Vitalem. 3. 76

FINIS.

DES. ERASMVS ROTERODAMVS Auctor damnatus.
PIO LECTORI S. D.

VANQVAM ab ipsa pueritia, non tam iudicio, quàm arcano quodam naturæ sensu, diui Hieronymi scripta sum admiratus, eaq; admiratio mihi semper cum accessione ætatis, & si qua est, eruditionis accreuit: tamen quum illius Epistolas tum castigandi, tum scholijs illustrandi prouinciam susciperem, uariam illam & ex omni linguarum, disciplinarum ac literarum recondita supellectili constructã opulentiam nondum penitus introspexerã. Quid enim est in ullo librorum genere, seu paruum, seu magnum, seu sacrum, seu prophanum, quod ille non habuerit in numerato? Itaq; fateor me non uno modo peccasse, qui ad tam arduum negociũ, nec parem eruditionem, nec iustam curam attulerim. Quum enim primum uenissem Basileam, de Nouo Testamento uertendo ne cogitarã quidem: scholia modo nonnulla paucis uerbis annotaram, atq; his decreueram esse cõtentus: in Hieronymum ferè nihil attuleram, præter animi propositum. Hic mea facilitate, aut uerius temeritate, abusus felicis memorię Ioannes Frobenius, utrunq; opus compluribus prelis aggressus est: quum hoc corpusculum uix quartæ laborũ parti par esset. Atq; id temporis parabam illa, non hominibus eruditis, sed quibusdam pijs quidem illis, uerum illiteratis: apud quos compereram Hieronymum sic undequaq; deprauatũ, ut ne legi quidem posset: cuius incogitantiæ me nõ semel & puduit, & piguit. Supererat igitur ut ad prouerbium confugeremus, quo posteriores curæ dicuntur esse meliores: & quod priori negligẽtia cõmissum erat, posteriore diligẽtia sarciremus: id quod à nobis iam semel atq; iterum factum est. Porrò quum acciperem apud Parisiorum Lutetiam rursus excudi Epistolarum uolumina, ut ex tempore licuit, quædam loca pridẽ à me notata recognoui;

[redacted]

ę. Quum hęc adornaretur ęditio, incõparabilis heros Guilielmus Varamus, archiepiscopus Cantuariensis, ac totius Anglię primas, terras reliquit, & in cœleste contubernium emigrauit, uir ex omni uirtutum & ornamentorum genere concinnatus: siue spectes in tanto rerum fastigio comitatem etiam infimis obuiam, siue in tanta rerum affluentia spontaneam uictus sobrietatem, siue in tantis negociorum undis perpetuam animi tranquillitatem (id quod diuinæ cuiusdam mentis esse uidetur) siue sincerum erga pietatem ac religionem affectum, quam semper summo studio, nullo supercilio tum docuit, tum præstitit. Nemo uidit illum nihil agentem. Quis autem non facile condonasset tali uiro, si quando animum negocijs externis delassatum, iocis aut lusibus relaxasset? At illi pro uenatu, pro aucupio, pro alea, pro chartis, pro morionibus, proq; cæteris auocamentis uulgaribus, erat aut frugifera lectio, aut cum erudito uiro colloquium. Iam uero benignitatem quùm in omnes, tum præcipue in studiosos, quid referam? De me nihil dicam, qui non ita multum ab illo accepi, idq; obtrusum uerius, quàm datum: nisi quod in acceptis numero quicquid ille obtulit: obtulit autem frequenter uera fronte, fortunarum omnium communionem. Sed in alios quàm non fuerit illius parca liberalitas, uel illa uox arguit quam paulo ante mortem emisit. Nunciantibus enim famulis, in thesauro uix esse triginta aureos signatæ pecuniæ: gratulabun-

Ad Lectorem

tulabundus dixit, Bene habet: ſic mori ſemper fuit in uotis: ſat eſt uiatici mox hinc emigraturo. O mentem ſummo Epiſcopo dignam. Ex tanta fortuna, minimum impendit ſibi. menſa erat & pro more regionis & pro dignitate tãti præſulis ſplendida, ſed in mediis delicijs ipſe uulgaribus libentius utebatur, atq; hoc ipſum parciſsime. Cœna tam erat frugalis, ut propè nulla fuerit: uinum perquàm raro guſtabat uerius quàm bibebat, contentus tenuiſsima ceruiſia, quam illi uulgò biriam appellant. Eadem in cultu frugalitas: nunquam holoſericis utebatur, niſi rem diuinam peragens: adeo ut quum ſub Caroli Cæſaris & regis Angliæ conuentum, qui fuit ante annos (ni fallor) undecim Caletij, edicto Cardinalis Eboracenſis, non epiſcopi tantum, ſed & inferioris gradus homines cogerẽtur magnis impendijs ornare ſeſe byſsinis ac damaſcenis, ſolus omnium ille contempto Cardinalis edicto, pilũ in cultu ſuo non mutarit. Quid eſſe poſsit illo pectore incorruptius? Nunc felix illa anima, ſicut Eccleſiæ præclarum lumen fuit, ita cœleſti Hieroſolymæ ſydus illuſtre addit. Frequenter apud ſuos hanc uocẽ ſolet emittere, Vtinam mihi contingat, prius quàm hinc emigrem, ſemel uidere complectiq; meum Eraſmum, nunquam ſinerem illum à me diuelli. Votum erat mutuum, ſed neutri contigit quod optauit. Vtinam illud concedat Chriſti miſericordia, ut nos inuicem breui complectamur illic, ubi nulla eſt futura diſtractio, neq; quiſquam erit, qui uel illum mihi uel me illi inuideat. Bene uale, quiſquis es qui hæc legis.

Friburgi Briſgoiæ, anno milleſimo quingenteſimo trigeſimotertio.

[redacted]

EPISTOLAE SIVE LIBRI EPISTOLARES D. EVSEBII HIERONYMI STRIDONENSIS, VETVSTISSIMORVM CODICVM COLLATIONE [redacted] recogniti, ab DES. ERASMO ROTERODAMO, [redacted] eiusdem Argumentis ac Scholijs illustrati.

ARGVMENTVM DES. ERASMI ROTERODAMI [redacted] in Epistolam sequentem.

Quum D. Hieronymus eremum adisset, Heliodorum sodalem charissimum, qui ipsum officij causa fuerat prosequutus, ut alibi testatur, conatus est apud se retinere: quod quum non potuisset efficere, literis ad illum datis, hortatur ad solitariæ uitæ societatem: refellens singula, quæ eum uel ab eremo deterrere, uel in urbibus remorari possent, ostẽdensq; quàm non sit tutũ episcopi munus suscipere, & quàm nõ facilè tueri susceptum. Deinde uelut in peroratione, eremiticæ uitæ felicitatem decantat, ac supremi iudicij terrorẽ ob oculos ponit. Huius epistolæ nominatim mentionem facit in Catalogo operum, & Exhortatoriam uocat. Scripsit autem admodum adolescens ac penè puer, quemadmodum in proxima testatur epistola, illud addens, sese in hac calentibus adhuc rhetorum studijs, pro illius ætatis ratione, scholastico flore lusisse. Proinde scatet metaphoris, allegorijs etiam fabulosis, epiphonematis, dilẽmatis, ac reliquis id genus orationis ornamentis. Conatus artis eiusmodi est, ut tyronem, sed summæ spei tyronẽ possis agnoscere. Cæterùm argumenti genus προτρεπτικὸν est, de quo paulo pòst dicemus.

AD HELIODORVM DE LAVDE VITAE SOLITARIAE.

VANTO amore & studio contenderim ut pariter in eremo morare-
mur, conscium mutuæ charitatis pectus agnoscit. Quibus lamentis,
quo dolore, quo gemitu, te abeuntem prosequutus sim, istæ quoq;
literæ testes sunt, quas lachrymis cernis interlitas. Verùm tu quasi
paruulus delicatus, cõtemptum rogantis per blandimenta fouisti: et
& ego incautus, quid tunc agerem, nesciebam. Tacerem? Sed quod
ardenter uolebam, moderatè dissimulare non poteram. Impensius
obsecrarem? Sed audire nolebas, quia similiter non amabas. Quod
unum potuit, spreta charitas fecit. Quem præsentem retinere non ualuit, quærit absen-
tem. Quoniam igitur & tu ipse abiens postularas, ut posteaquam ad deserta migrassem,
inuitatoria ad te scripta transmitterem, & ego me facturum receperam: Inuito. Iam propera.
Nolo pristinarum necessitudinum recorderis. Nudos amat eremus. Nolo te longinquæ
peregrinationis terreat difficultas: Qui in Christũ credis, & eius crede sermonibus. Quæ-
rite primum regnum Dei, & hæc omnia apponentur uobis. Non pera tibi sumenda, non
uirga est. Affatim diues est, qui cum Christo pauper est. Sed quid ago? Rursus improui-
dus obsecro? Abeant preces, blandimenta discedant. Debet amor læsus irasci. Qui rogan-
tem contempseras, forsitan audies obiurgãtem. Quid facies in paterna domo delicate mi-
les? Vbi uallum? ubi fossa? ubi hyems acta sub pellibus? Ecce de cœlo tuba canit: Ecce
cum nubibus debellaturus orbem, imperator armatus egreditur: Ecce bis acutus gladi-
us ex regis ore procedens, obuia quæq; metit: & tu mihi de cubiculo ad aciem, tu de um-
bra egrederis ad solem? Corpus assuetum tunicis, loricæ onus non fert. Caput opertum
2 linteo, galeam recusat. Mollem ocio manum, durus exasperat capulus. Audi edictum re-
3 gis tui: Qui non est mecum, contra me est: & qui mecum non obligit, spargit. Recordare
tyrocinij tui diem, quo Christo in baptismate consepultus, in sacramenti uerba iurasti: pro
nomine eius non te patri parciturum esse, non matri. Ecce aduersarius in pectore tuo, Chri
stum conatur occidere. Ecce donatiuum quod militaturus acceperas, hostilia castra suspi-
rant. Licet paruulus ex collo pẽdeat nepos: licet sparso crine & scissis uestibus, ubera quib.
te nutrierat mater ostendat: licet in limine pater iaceat, per calcatum perge patrem, siccis
4 oculis ad uexillum crucis euola. Solum pietatis genus est, in hac re esse crudelem. Veniet,

Militia, uita Christiani.

In baptismo datur nomẽ

ueniet poſtea dies: quo uictor reuertaris in patriã: quo Hieroſolymam cœleſtem uir fortis c
coronatus incedas. Tunc municipatum cum Paulo capies. Tunc & parẽtibus tuis, eiuſdem
Victoria ciuitatis ius petes. Tunc & pro me rogabis, qui te ut uínceres incitaui. Neque uerò neſcio 5
quate dicas nunc compede præpediri. Non eſt nobis ferreum pectus, nec dura præcordia.
Non ex ſilice natos Hyrcanæ nutriere tigrides. Et nos per iſta tranſiuimus. Nunc tibi blan
dis uidua ſoror hæret lacertis, nunc illi cum quibus adoleuiſti teneræ, aiunt: Cui nos ſer-
uituros relinquis? Nunc & gerula quondam, iam anus, & nutricius ſecundus poſt natura-
lem pietatem pater, clamitat: Morituros expecta pauliſper, & ſepeli. Forſitan & laxis uberũ
pellibus mater arata rugis fronte, antiquum referens mamę ſallare, congeminet. Dicãt ſi uo 6
lunt & grãmatici, In te omnis domus inclinata recumbit. Facile rumpit hæc uincula amor
Dei, & gehẽnæ timor. At contrà ſcriptura prȩcipit parentibus obſequẽdũ, ſed quicũqꝫ eos
ſupra Chriſtum amat, perdit animam ſuã. Gladiũ tenet hoſtis ut me perimat, & ego de ma-
tris lachrymis cogitabo? Propter patrem militiã Chriſti deſerã, cui ſepulturã Chriſti cauſa
non debeo, quam etiam omnibus, eius cauſa debeo? Domino paſſuro timide Petrus conſu
lens ſcandalum fuit. Paulus retinentibus ſe fratribus, ne Hieroſolymã pergeret, reſpondit:
Quid facitis plorantes, & conturbantes cor meum? Ego enim nõ ſolũ ligari, ſed & mori in
Hieruſalẽ paratus ſum pro nomine Domini Ieſu Chriſti. Aries iſte pietatis, quo fides qua-
titur, Euangelij retundendus eſt muro. Mater mea & fratres mei hi ſunt, quicunqꝫ faciunt
uoluntatem patris mei, qui in cœlis eſt. Si credunt in Chriſtum, faueant mihi pro eius nomi
Inſidiæ ne pugnaturo. Si non credunt, mortui ſepeliant mortuos ſuos. Sed hoc, ais, in martyrio:
Erras frater, erras, ſi putas unquam Chriſtũ perſequutionẽ nõ pati. Tũc maxime oppugna
ris, ſi te oppugnari neſcis. Aduerſarius noſter tanquam leo rugiens, aliquem deuorare quæ
rens circumit, & tu pacem putas? Sedet in inſidijs cũ diuitibus, ut in occultis interficiat in-
nocentem. Oculi eius in pauperẽ reſpiciunt. Inſidiatur in occulto ſicut leo in ſpelunca ſua, D
inſidiatur ut rapiat pauperem: & tu frõdoſę arboris tectus umbraculo molles ſomnos fu-
Hoſtes uarij turus præda, carpis? Inde me perſequitur luxuria: inde auaritia conatur irrumpere: inde
uenter meus uult mihi Deus eſſe pro Chriſto: cõpellit libido ut habitantem in me Spiritũ
ſanctum fugẽ, ut templum eius uiolem. Perſequitur, inquam, me hoſtis, cui nomina mille,
mille nocendi artes: & ego infelix uictorem me putabo, dũ capior? Nolo frater chariſsime
examinato pondere delictorum, minora credas idololatriæ crimina eſſe, quę diximus. Imò
Apoſtoli diſce ſententiam, qui ait: Hoc enim ſcitote intelligentes, quia omnis fornicator,
aut immũdus, aut auarus, aut fraudator, quod eſt idolorum ſeruitus, non habet hæreditatẽ
in regno Chriſti & Dei. Et quanqꝫ generaliter aduerſum Deũ ſapiat, quicquid diaboli eſt:
& quod diaboli eſt, idololatria ſit, cui omnia idola mancipantur, tamen & in alio loco ſpe-
ciatim, nominatimqꝫ determinat, dicens: Mortificate membra ueſtra quæ ſunt ſuper terrã,
deponentes fornicationẽ, immundiciam, & concupiſcẽtiam malã, & cupiditatẽ, quæ ſunt
idolorum ſeruitus, propter quæ uenit ira Dei. Nõ eſt tantũ in eo ſeruitus idoli, ſi quis duo
bus digitulis thura in buſtum aræ iaciat, aut hauſtũ pateræ poculo fundat merũ. Neget a-
uaritiam eſſe idololatriã, qui poteſt triginta argenteis Dominũ uenditũ, appellare iuſtitiã.
Neget ſacrilegium in libidine, ſed is, qui membra Chriſti & hoſtiam uiuam placentẽ Deo,
cum publicarum libidinum uictimis, nefaria colluuione uiolauit. Non fateatur fraudẽ ido
lolatriam eſſe, ſed ſimilis eorũ, qui in Actibus apoſtolorum ex patrimonio ſuo partem pre
cij reſeruantes, præſenti periere uindicta. Animaduerte frater, non tibi licet de tuis quic-
quam habere rebus. Omnis, inquit Dominus, qui non renunciauerit cunctis quæ poſsi-
det, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Cur timido animo Chriſtianus es? Reſpice Petro re-
lictum rete: Reſpice ſurgentem de teloneo publicanum ſtatim apoſtolũ. Filius hominis nõ 7
habet ubi caput reclinet, & tu amplas porticus, & ingentia tectorum ſpacia metiris? Hære
ditatem expectans ſeculi, cohæres Chriſti eſſe non poteris. Interpretare uocabulum mo-
nachi, hoc eſt nomen tuum. Quid facis in turba qui ſolus es? Et hoc ego, non integris rate

uel

A uel mercib.nec quaſi ignarus fluctuũ prȩmoneo,ſed quaſi nuper naufragio eiectus in littus, timida nauigaturis uoce denũcio. In illo æſtu Charybdis luxuriæ, ſalutẽ uorat. Ibi ore uirgineo,ad pudicitię ꝓpetrãda naufragia,Scyllaceũ renidẽs,libido blanditur. Hic barbarũ littus,hic diabolus pirata,cũ ſociis portat uincula capiẽdis. Nolite crede re,nolite eſſe ſecuri.Licet in modũ ſtagni fuſum ęquor arrideat,licet uix ſumma iacẽtis elemẽti ſpiritu terga criſpẽtur, magnos hic cãpus mõtes habet.Intus incluſum eſt pe- riculũ, intus eſt hoſtis.Expedite rudẽtes,uela ſuſpẽdite:Crux antẽnę figatur in frõtib. Trãquillitas iſta tẽpeſtas eſt. Sed forſitã dicturus es: Quid ergo? Quicũqꝫ in ciuitate ſunt,Chriſtiani nõ ſunt?Nõ eſt tibi eadẽ cauſa quæ cæteris.Dominum auſculta dicen tẽ: Si uis perfectus eſſe,uade, uende omnia tua & da pauperib.& ueni ſequere me.Tu autẽ perfectũ te fore pollicitus es.Nã cũ derelicta militia,te caſtraſti propter regna cœ lorũ, quid aliud q̃ perfectã ſequutus es uitã?Perfectus aũt ſeruus Chriſti,nihil prȩter Chriſtũ habet.Aut ſi quid prȩter Chriſtũ habet,perfectus nõ eſt.Et ſi perfectus nõ eſt, cũ ſe perfectũ fore Deo pollicitus ſit,antè mẽtitus eſt.Os aũt quod mẽtitur,occidit ani mã.Igitur,ut cõcludã: Si perfectus es,cur bona paterna deſideras? Dominũ fefelliſti, ſi perfectus nõ es. Diuinis euangeliũ uocibus cõtonat: Nõ poteſtis duobus dominis ſeruire,et audet quiſquã mẽdacẽ Chriſtũ facere, Mãmonę et Dño ſeruiẽdo? Vocifera tur ille ſæpe:Si quis uult poſt me uenire abneget ſemetipſum,& tollat crucẽ ſuã,& ſe- quatur me.Et ego onuſtus auro arbitror me Chriſtũ ſequi? Qui dicit ſe in Chriſtũ cre dere,debet qũo ipſe ambulauit & ille ambulare. Quòd ſi nihil habes (ut te reſpõſurũ ſcio) cur,tã bene paratus ad bella,nõ militas? Niſi fortè in patria tua te arbitraris hoc facere,cum in ſua Dominus ſigna nõ fecerit. Et cur id? Cum autoritate ſume rationẽ. Nemo propheta in patria ſua honorẽ habet. Nõ quæro,inquies,honorẽ:Sufficit mi- hi cõſcientia mea.Neqꝫ Dñs quærebat,quippe qui ne à turbis rex cõſtitueretur,aufu
B git.Sed ubi honor non eſt,ibi cõtemptus eſt. Vbi cõtemptus,ibi frequẽs iniuria. Vbi aũt iniuria,ibi & indignatio. Vbi indignatio,ibi quies nulla. Vbi quies nõ eſt,ibi mẽs à propoſito ſæpe deducitur. Vbi aũt per inquietudinẽ aliquid aufertur ex ſtudio, mi- nus fit ab eo quod tollitur.Et ubi minus eſt,perfectũ nõ põt dici.Ex hac ſupputatiõe, illa ſumma naſcitur,monachũ perfectũ in patria ſua eſſe nõ poſſe. Perfectum autẽ eſſe nolle,delinquere eſt.Sed de hoc gradu pulſus,prouocabis ad clericos. An de his ali- quid audeã dicere,qui certè in ſuis urbib.cõmorãtur? Abſit ut de his quicquã ſiniſtrũ loquar:qui apoſtolico gradui ſuccedẽtes,Chriſti corpus ſacro ore cõficiũt, per quos & nos Chriſtiani ſumus.Qui claues regni cœlorũ habẽtes, quodãmodo ante diẽ iudi cij iudicãt:qui ſpõſam Dñi ſobria caſtitate cõſeruãt.Sed alia,ut antè perſtrinxi,mona- chorũ eſt cauſa,alia clericorũ.Clerici paſcũt oues,ego paſcor.Illi de altario uiuũt: mihi quaſi infructuoſæ arbori,ſecuris ponitur ad radicẽ,ſi munus ad altare nõ defero. Nec poſſum obtendere paupertatẽ, cũ in Euangelio anum uiduã duo,quæ ſola ſibi ſupere rant, æra mittentẽ,laudauerit Dñs. Mihi ante presbyterũ ſedere nõ licet:illi ſi pecca- uero,licet tradere me Satanæ in interitum carnis ,ut ſpiritus ſaluus ſit.Et in ueteri qui- dẽ lege,quicũqꝫ ſacerdotib.nõ obtẽperaſſet,aut extra caſtra poſitus, lapidabatur à po pulo,aut gladio ceruice ſubiecta, cõtẽptũ expiabat cruore. Nũc uerò inobediẽs,ſpiri- tuali mucrone trũcatur,aut eiectus de Eccleſia,rabido dęmonũ ore diſcerpitur. Quòd ſi te quoqꝫ ad eundẽ ordinẽ,pia fratrũ blandimẽta ſolicitant: gaudebo de aſcenſu, ſed timebo de lapſu. Qui epiſcopatũ deſiderat,bonũ opus deſiderat.Scimus iſta: ſed iũge quod ſequitur: Oportet autẽ huiuſmodi irreprehẽſibilẽ eſſe, unius uxoris uirum, ſo- briũ,pudicũ,prudentẽ,ornatũ,hoſpitalẽ, docibilẽ,nõ uinolẽtũ, nõ percuſſorẽ:ſed mo deſtũ: & cæteris quæ de eo ſequuntur explicitis, non minorẽ in tertio gradu adhibuit diligentiã,dicens: Diaconos ſimiliter pudicos: non bilingues: non multo uino dedi- tos: nõ turpilucros: habentes miniſteri um fidei in cõſcientia pura.Et hi autẽ proben-

Dignitas de ricorum

Monachi o= lim offere- bãt clericis

Clericus inutilis

tur primũ: et ſic miniſtrẽt, nullũ crimẽ habẽtes. Væ illi homini, qui ueſtẽ nõ habẽs nu- c
ptialẽ, ingreditur ad cœnã. Nihil ſupereſt, niſi ut ſtatim audiat: Amice quõ huc intra-
ſti? Et illo obmuteſcẽte dicatur miniſtris: Tollite illũ, ligatis manibus & pedib. & mit
tite eũ in tenebras exteriores, ubi erit fletus & ſtridor dentiũ. Væ illi qui acceptũ talẽ-
tũ in ſudario ligans, cęteris lucra facientibus, id tantũ quod acceperat reſeruauit. Ilico
indignãtis Dñi clamore ferietur: Serue nequã: quare nõ dediſti pecuniã meã ad men-
ſam, & ego ueniens cum uſuris exegiſſem eam? Id eſt, depoſuiſſes ad altare, quod ferre
nõ poteras. Dum enim tu ignauus negociator denarium tenes, alterius locũ qui pecu
niã duplicare poterat occupaſti. Quamobrẽ ſicuti qui bene miniſtrat, bonũ gradũ ſi-
bi acquirit: ita qui indigne ad calicem Domini accedit, reus erit dominici corporis &
ſanguinis. Nõ oẽs epiſcopi epiſcopi ſunt. Attẽdis Petrũ: ſed & Iudã cõſidera. Stepha- 8
nũ ſuſpicis: ſed & Nicolaũ reſpice, quẽ Dominus in Apocalypſi, ſua damnat ſentẽtia.
Qui tã turpia & nefanda cõmentus eſt, ut Nicolaitarũ hæreſis ex illa radice naſcatur.
Probet ſe unuſquiſq;, & ſic accedat. Nõ facit Eccleſiaſtica dignitas Chriſtianũ. Corne
lius cẽturio adhuc ethnicus, dono ſancti Spiritus mũdatur. Presbyteros Daniel puer
iudicat. Amos ruborũ mora diſtringẽs, repẽte propheta effectus eſt. Dauid paſtor e-
digitur in regẽ. Minimũ diſcipulũ Ieſus amat plurimũ. Inferius frater accũbe: ut mino-
re adueniente, ſurſum iubearis aſcendere. Super quem Dñs requieſcit, niſi ſuper humi
lem & quietũ, & trementẽ uerba ſua? Cui plus creditur, plus ab eo exigitur. Potentes
potenter tormẽta patiẽtur. Nec ſibi quiſquã de corporis tãtũ mundi caſtitate ſupplau
dat, cum omne uerbũ ocioſum quodcũq; loquuti fuerint homines, reddituri ſint pro
Epiſcopi, uices agunt Petri & Pauli
eo rationẽ in die iudicij, cũ etiã cõuiciũ in fratrẽ, homicidij ſit reatus. Non eſt facile ſta 9
re loco Pauli, tenere gradũ Petri, iã cũ Chriſto regnãtium: ne fortè ueniat angelus, qui
ſcindat uelũ tẽpli tui, qui candelabrũ tuũ de loco moueat. Aedificaturus turrim, futuri
operis ſumptus ſupputa. Infatuatũ ſal ad nihil eſt utile, niſi ut proijciatur foras, et à por D
cis cõculcetur. Monachus ſi ceciderit, rogabit pro eo ſacerdos. Pro ſacerdotis lapſu,
quis rogaturus eſt? Sed quoniã è ſcopuloſis locis enauigauit oratio, & inter canas ſpu
meis fluctibus cauteis, fragilis in altũ cymba proceſsit, expandenda uela ſunt uẽtis, &
quæſtionũ ſcopulis trãſuadatis, lætantiũ more nautarũ epilogi celeuma cantandũ eſt.
O deſertũ, Chriſti floribus uernãs. O ſolitudo, in qua illi naſcũtur lapides, de quib. in
Apocalypſi ciuitas magni regis extruitur. O eremus familiarius Deo gaudẽs. Quid
agis frater in ſeculo, qui maior es mũdo? Quãdiu te tectorũ umbrę premũt? quãdiu fu
moſarũ urbiũ carcer includit? Crede mihi, neſcio quid plus lucis aſpicio. Libet ſarcina
Epilogus argumentorũ
corporis abiecta, ad purũ ætheris euolare fulgorẽ. Paupertatẽ times? Sed beatos Chri
ſtus pauperes appellat. Labore terreris? At nemo athleta ſine ſudore coronatur. De ci
bo cogitas? Sed fides famẽ non timet. Super nudã metuis humũ exeſa ieiunijs mẽbra
collidere? ſed Dñs tecũ iacet. Squalidi capitis horret ĩculta cęſaries? ſed caput tuũ Chri
ſtus eſt. Infinita eremi uaſtitas te terret? ſed tu paradiſum mẽte deambula. Quotieſcũq;
illuc cogitatiõe cõſcẽderis, toties in eremo nõ eris. Scabra ſine balneis attrahitur cutis,
ſed q in Chriſto ſemel lotus eſt, nõ illi neceſſe eſt iterũ lauare. Et ut breuiter ad cũcta au
dias Apoſtolũ reſpõdẽtẽ: Nõ ſunt, inqt, cõdignę paſsiões huius ſeculi ad ſuperuẽturã
gloriã, quę reuelabitur ĩ nobis. Delicatus es frater, ſi et hic uis gaudere cũ ſeculo, & po
ſtea regnare cũ Chriſto. Veniet, ueniet illa dies, qua corruptiuũ hoc et mortale, incorru
ptionẽ induat & ĩmortalitatẽ. Tũc beatus ſeruus quẽ Dñs ĩuenerit uigilãtẽ. Tũc ad uo
cẽ tubę pauebit terra cũ populis, et tu gaudebis. Iudicaturo Dño, lugubre mũdus ĩmu
giet: trib. ad tribũ pectora feriẽt. Potẽtiſsimi quõdã reges, nudo latere palpitabũt. Ex-
hibebitur cũ prole ſua Venus. Tũc ignitus Iupiter adducetur, & cũ ſuis ſtultus Plato diſcipu
lis. Ariſtoteli ſua argumẽta nõ proderũt. Tũc tu ruſticanus & paup exultabis, & ride-
bis, et dices: Ecce crucifixus meus: ecce iudex, q obuolutus pannis in præſepio uagiũt.

Hic

A Hic eſt ille operarij & quęſtuarię filius: hic qui matris geſtatus ſinu, hominẽ Deus fugit in Aegyptũ: hic ueſtitus coccyno, hic ſentibus coronatus, hic magus dęmoniũ habẽs & Samarites. Cerne manus Iudææ, quas fixeras: cerne latus Romanæ, quod foderas. Videte corpus an idẽ ſit, quod dicebatis clàm nocte ſuſtuliſſe diſcipulos. Dilectio tua me cõpulit, ut hæc tibi frater dicerẽ, ut his tũ intereſſe cõtingat, pro quibus nũc labor durus eſt.

DES. ERASMI ROTERODAMI SCHOLIA.

1 QVanto amore.] Hic locus uſq; ad illum: Nolo priſtinarũ, proœmij loco eſt. Complectitur autẽ & propoſitionẽ & narrationẽ, admiſcens nonnihil & de affectibus. Lachrymis interlitas.] Id eſt, paſsim deletas: à lino, unde & litura, deletio ſcripturæ. Priſtinarum neceſſitudinum.] Quidam codices habebant, neceſſitatum. Vterq; ſenſus quadrat. Si neceſſitudinum legis, intellige de affectibus amicorum quos eſſet relicturus: ſi neceſſitatum, de his accipe uitæ cõmodis, quibus carent in eremo uerſantes. Quanq; & neceſſitudinem pro neceſſitate legimus: uerum magis placet, ut de affectibus accipiatur. Affatim.] Id eſt abunde. Vbi uallum? ubi foſſa?] Vallum & foſſa, uocabula ſunt militaria. Nam his duabus rebus muniuntur caſtra: uallo, hoc eſt, trabibus ac palis congeſtis, & foſſa. Sub pellibus.] Caue dictum putes de cute hominis, ut quidam magni nominis theologus, quem honoris cauſa non nomino, uerba prophetæ Abacuc: Turbabuntur pelles terræ Madian, interpretatus eſt de cute Barpto lomei excoriati. Pelles appellat tentoria, quæ quondam è pellibus conficiebantur. Solent milites rigente bruma in hyberna ſe recipere, hoc eſt in oppidum aliquod cõmodius. Duriſsimum autem erat & hyemem ſub pellibus, non ſub tectis agere: quod tamẽ erat aliquoties militi faciundum. Caput opertum linteo.] Olim linteorum uſus & barbaricum quiddam habebatur, & parum uiro dignum, ut abunde teſtatur Plinius. Aſſuetum tunicæ.] Tunica delicatior erat ueſtis, & in ocio agentiũ. Sagum militaris, & hoc durior lorica. Exaſperat capulus.] Capulus hoc loco ea gladij pars eſt,
2 qua tenetur. Recordare tyrocinij.] Apte cõmonefacit olim ſuſcepti ſacramenti. Siquidem ferè fit, ut Chriſtiani, quoniam pueri baptizantur, non admodum meminerint quid in baptiſmo iurauerint, niſi nouum aliquod uotum acceſſerit: cum non poſſit aliud ſanctius aut religioſus eſſe uotum quàm id quod in baptiſmo ſuſceperunt, quotquot Chriſtiani uocabulo gloriantur. At ſi monachus
B prolabatur in ſtuprum, omnes clamant uiolatum eſſe uotum. Si laicus libidinatur, ſi pecuniam anteponit Chriſto, nemo tragœdiam mouet, de non præſtito ſanctiſſimo illo & primo uoto, quo ſeſe aſtrinxit in baptiſmo: adeoq; nihil illud ad nos pertinere credimus, ut uix quiſquam ſit qui inquirat quid ſit illud, quod in baptiſmo Chriſto ſit pollicitus, etiam cum execrationibus, perinde quaſi iuſiurandum illud ſolennitatis cuiuſdam ſit, non ſerium: nec magis ad rem pertineat, quàm iuſiurandum, quod in Academijs publicis ex more faciunt, magnificam illam ſeptem artium profeſsionem ſuſcipientes. [redacted]

3 [redacted]

4 . Exigitur ſubinde nomen baptizandi: dictantur ſolennia uerba, imprimitur nota crucis, abiuratur hoſtis Chriſti diabolus. Solum pietatis genus.] Haud ſcio an pro ſolum, legendum ſit ſolidum. Quãquam & ſolum probe quadrat, ſi aduerbium ſit, non nomen: ut intelligas pietatis genus eſſe, crudelem fuiſſe: ſed in hac duntaxat cauſa, hoc eſt, cum parentes obſtant, quo minus adhæreant Chriſto. Niſi ſuo more ſolum dixit, pro præcipuo, quemadmodum Latini dicunt, unice amat. Et ſingulare uocant, quod eſt eximium. Etiam ſi mihi uidetur & hoc nonnihil ad ſuum ne-

gocium torquere Hieronymus. Nam id quidem locum habet, ubi parentes ethnici uetant, quo mi- C
nus fias Chriſtianus, non ut deſertis parentibus, quibus opus eſt fortaſsis tuo ſubſidio, in eremũ aut
in monaſterium temet abdas, cum poſsis apud Chriſtianos parentes, Chriſtianam agere uitam: ſi mo
do purgaris animum mundanis affectibus. Verum huiuſmodi detortio probatur in exhortando aut
deterrendo. Sed alij paſsim & ſerio, quicquid de mundo, hoc eſt, de mundana uita dictum eſt, id de-
torquent ad communem Chriſtianorũ uitam: quod de ſequendo Chriſtum, id trahunt ad monacho-
rum uitam. Olim cum maxima mortalium pars ſacrificaret idolis, Chriſtiani afflicti ab illis, & non fe-
rentes quotidianas in Chriſtum blaſphemias, fugiebant in ſolitudines, & mundum impium ac perni-
cioſum iure uitabant. Nunc cum ubiq; colatur Chriſtus, quorſum attinet fugere? Si mundum uo-
cas affectus à Chriſto alienos: puta faſtum, auariciam, inuidiam, libidinem, hic mundus intra te eſt, à
teipſo fugias oportet. Alioquin & in monaſterijs quantũlibet ſemotus, mundum inuenies. Licet
paruulus ex.] Nepotianum intelligit, ut ipſe teſtatur in huius epitaphio, qui fuit Heliodori ex ſoro-
re nepos. Veniet, ueniet.] Nullam allegoriæ partem omiſit. Propoſuit militiæ labores, oſtendit
obligationem ex ſacramento & donatiuo: oſtendit periculum, niſi fortiter pugnet. Nunc & præmij
magnitudinem explicat. Neq; uerò neſcio.] Propoſuit quæ attrahant, nunc refellit ea quæ poſ- 5
ſint retrahere, quorũ primũ eſt cognatorũ & familiarium affectus. Vidua ſoror.] Hæc erat mater
Nepotiani, cuius alibi meminit. Non ex ſilice natos.] Alluſit ad carmen Maronis: Sed duris ge
nuit te cautibus horrens Caucaſus, Hircanæq; admorunt ubera tigres. Cum quibus adoleuiſti
uernaculi.] Fortaſſe uernulæ ſiue uernuli legẽdum eſt. Nam uernaculus adiectiuum eſt. Sunt autem
uernæ ſerui, non emptitij, ſed domi tuæ nati, qui chariores erant, & prope liberorũ uice habebantur.
Magis autem amamus eos, cum quibus adoleuimus. Cui nos morituros.] Hunc locũ, non uno
modo cõfuſum ac deprauatũ, ex peruetuſto quodam exemplari ſic reſtituimus: Morituros expecta
pauliſper & ſepeli. Forſitan & laxis uberũ pellibus, arata rugis fronte, mater antiquũ referens Mam-
mæ lallare congeminet. Alluſit autem ad carmen Perſianum quod eſt in Satyra tertia: Ac cur nõ po-
tius teneroq; palumbo, Et ſimilis regum pueris, pappare minutũ Poſcis, & iratus Mammæ lallare re-
cuſas? Pappare puerilis eſt uox, idem ſignificans quod edere. Plautus in Epidico: Quod pappet, da-
bitur. Vnde & puerilem cibum pappum uocant. Itidem lallare uox ea uidetur, qua nutrix infantẽ ad
lactandũ inuitat. Porrò Mammam antiqui matrem uocabant, ut auiam, tatham. Dicuntur autem à
Perſio in iuuenem delicatum, cui matris adhuc opus ſit blanditijs. Referens.] Repræſentans, &
in memoriam reducens. Congeminet.] Nam hic mos nutricibus congeminare uerba: & hæc 6
ipſa uerba congeminatis ſyllabis ficta ſunt, pappare, lallare. Dicant & ſi uolunt gramma.] Nam D
ad grammaticos pertinet enarratio poetarũ. Eſt enim Maronis hemiſtichiũ quod ſequitur: In te omnis
domus inclinata recumbit. Quo loco ſcioli quidam ſcripſerant, grandiloqui, pro grammatici. Cui
ſepulturam Chriſti.] Reſpexit ad id quod eſt apud Lucam cap. 9. de eo, qui cum iuſſus ſequi Chri-
ſtum, reſpondiſſet: Sine prius ſepeliam patrem meũ & matrem, audiuit: Sine, mortui ſepeliant mor-
tuos ſuos. Aries iſte pietatis.] Aries hoc loco bellicũ eſt inſtrumentũ, quo ui adacto, mœnia qua-
tiuntur. Vnde & arietare, pro impellere. Pietas hic accipienda eſt, non pro religione, ſed pro affectu
in parentes, quæ concutit animũ euntis ad Chriſtum Si credunt in Chriſtum.] Dilemma eſt rhe-
toricum. Inde me perſequitur luxuria.] Vides aliud eſſe luxuriam, aliud libidinem. Nam mox
ſubdit libidinem. Eſt enim luxuria ſiue luxus, immoderatus rerum uſus. Libido ad fœdas uoluptates
pertinet. Compellit libido, ut h.i.m.] Alluſit ad id quod ſcribit Paulus primæ ad Corinthios ca-
pite tertio. Neſcitis quia templũ Dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in uobis? Si quis aũt tẽplũ Dei uio-
lauerit, diſperdet illũ Deus. Templũ em̃ Dei ſanctũ eſt, quod eſtis uos. Rurſum capite ſexto. An ne-
ſcitis, quoniam membra ueſtra tẽplum ſunt Spiritus ſancti, qui in uobis eſt? Cui nomina mille.]
Retulit Vergilij carmẽ de furia Alectone, ex libro Aeneidos ſeptimo. Tibi nomina mille, Mille no-
cendi artes. Qui membra Chriſti.] Alluſit ad Pauli uerba, quæ ſunt in epiſtola ad Romanos ca
pite duodecimo. Obſecro itaq; uos fratres per miſericordiam Dei, ut exhibeatis corpora ueſtra ho-
ſtiam uiuentem, ſanctam, Deo placentem. Rationabile obſequium ueſtrum. Publicarum libidi-
num.] Proſtibulas intelligit. Eſt autẽ libido, uictima quædam diaboli: ſicut caſtimonia corporis &
mentis, uictima Chriſto grata. De telonio.] Telos Græce, uectigal eſt. Teloniũ ſiue teloneum, 7
locus ubi uectigal colligit. Telones, is qui colligit. Charybdis luxuriæ.] Duo ſunt maris pericu-
la celebratiſſima poetis. Charybdis, quæ naues attractas abſorbet, & Scylla ſaxum, ſpecie uirginea
procul intuẽtibus, in quod illiſæ naues frãgunt. Vtrũq; deſcribit Verg. lib. Aeneid. 3. Homer. Odyſ.
12. Meminit & Plin. li. 3. Scylleũ renidẽs.] Quidã codices habẽt, Scyllaceũ: at ipſe magis probo
Scylleũ. Nã Scyllaceũ colonia eſt Atheniẽſiũ, quod Verg. nauifragũ appellat. Scylleũ aũt dixit ad-
uerbialiter. i. more Scyllæ: & renidẽs. i. reſplẽdẽs. Ita libido blandit, ut perdat. Et cur id?] Autori-
tas erat, quòd Chriſtus id non fecerat. Ratio, quòd nullus prophetes ſit in precio apud ſuos. Dictu
uerò mirum, quæ portẽta uerborum hoc loco ſuppoſuerint quidam impudentiſſimi. Nempe hæc:
Cur id cum autoritate ſumma defendis? Sumè reſponſionem. O audaciam illiteratorum, nihil non
audentium. Et in ueteri quidem lege.] Sic enim legimus Deut. cap. 16. Qui autem ſuperbierit, 8
nolens

A nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, &c. Non turpiłu cros.] Expreſſit Græcam compoſitionem αἰσχροκερδεῖς. Nam hoc uerbi poſuit Paulus, id eſt turpiter quæſtuoſos. Bonum gradum ſibi acquirit.] Alluſit ad uerba Pauli, ſcribentis ad Timotheū epiſtolæ primę capite tertio. Qui enim bene miniſtrauerint, gradum bonū ſibi acquirent. Non omnes epiſcopi.] Nam epiſcopus Græce ſuſpector eſt & curator. Ergo qui ſibi uiuunt, falſo dicunt epi
8 ſcopi. non enim ἐπισκοποῦσι. Stephanum ſuſpicis.] Suſpicere eſt admirari: quod uerbum plerunq; indocti deprauant uertentes, in ſuſcipere. quanquã nonnulli Græcos imitati, ſuſcipere dicũt pro approbare, quod illi ἀποδέχεσθαι. Cęterum eodẽ tempore creati ſunt diaconi, Stephanus & Nicolaus, quorum alter primus poſt Chriſtum martyr eſſe meruit, alter hæreſeos autor extitit. De utroq; legis Actuum Apoſt. cap. 6. Neophytorũ hæreſis.] Quidam codices habent, Nicolaitarũ. De quibus fit mentio in Decretis, cauſa xxiiij. Quorum error fuit, ut uxores eſſent cõmunes. Sed copioſius de his Auguſtinus in libro De hæreſibus ad Quoduultdeum. Fit horum mentio in Apocalypſi cap. 2. Sed hoc habes, quia odiſti facta Nicolaitarũ, quæ & ego odi. Amos ruborum mora.] Locus ad quem alludit, eſt apud hunc ipſum prophetam cap. 7. Non ſum propheta, & non ſum filius prophetæ, ſed armentarius ego ſum uellicans ſycomoros. At Hieronymus in præfatione, qua totius canonicæ ſcripturæ cõplectitur argumenta, ſcribit ad hunc modũ: Amos paſtor & ruſticus, & ruborum mora deſtringens, paucis uerbis explicari non poteſt. Rurſus idem in hunc prophetę locũ. Porrò quod ait, uellicans ſycomoros, uidetur nobis rubos dicere, qui afferunt mora, & paſtorũ famẽ ac penuriam conſolantur. Eſt autem Hebraica uox סמש, quam uarie tranſtulerunt interpretes. Aquila & Symmachus uertũt συκομόρους, Theodotio συκαμίνους. Quidam putant ſycaminum arborem eſſe, quæ in Paleſtinæ paluſtribus naſcatur, & agreſtes afferat ficus: quæ ſi non uellicentur, amariſſimas caricas faciant, & à culicibus corrumpantur. Proinde non magnopere laborat Hieronymus, ſycomoros legamus, an ruborũ mora, niſi quod magis probat poſteriorem lectionẽ, quòd neget in ea ſolitudine, in qua morabatur Amos, ullam huiuſmodi naſci arborem. Qui ſcindat uelum.] Intellígit epiſcopatum auferendũ ab indigno. In altero eſt alluſio ad uelum in morte Domini ſciſſum. Nam ea res ſigni
6 ficabat abrogatũ ueteris legis ſacerdotiũ: alter locus eſt in Apocalypſi. Epílogi celeuma.] Argumentationes appellat ſcopulos, & loca confragoſa, in quibus laboratur à nautis. nam argumẽta plus habent difficultatis, minus amœnitatis. Epílogus genus eſt concluſionis, quo ſummatim repetũtur, quæ fuſius ſunt dicta. Celeuma.] Vox eſt nautarũ inuicem ſeſe adhortantiũ: qua ſignificant alacritatem, cum in portũ ingrediuntur. nam κελεύω iubeo eſt, & κελευσπὴς dicitur triremis princeps. De quibus in Apocalypſi.] Deſcribitur hæc myſtica ciuitas Apocalypſis cap. 21. Tribus ad tribũ.]
B Tacite alluſit ad locum Eſaiæ capite 16. Vlulabit Moab ad Moab, hoc eſt populus ad populum, ut ubiq; ſit ululatus. Nudo latere palpitabunt.] Nam hic ſatellitijs ſtipati cinctiq;, neminẽ timẽt: illic deſtituti ſuis lateronibus, trepidabunt. Stipator enim aut aſſecla, dicitur claudere latus.

ARTIS ANNOTATIO.

CÆterum quando diuus Hieronymus in proxima epiſtola fatetur, in hac ſe rhetorũ floſculis luſiſſe, fortaſſe non alienũ fuerit artis quoq; rationẽ, quam ſecutus eſt, indicare: ſed paucis, neque nimis anxie, ne duo pariter incõmoda nos ſequantur: ut & moleſti ſimus lectori, & ſalubribus huius uiri præceptis pondus ac fidem detrahamus. Minus enim mouere ſolent animos, quæ non ex animo, ſed ex arte ſcripta putantur. Atq; ut primum de argumenti genere nonnihil attingamus, exhortatorium eſt, ſicut antè dictum. Id adeo confine eſt ſuaſorio, ut Ariſtoteles non putarit ab eo ſeparandum. Tametſi meo iudicio non parum intereſt. Suademus enim, ut quis uelit: hortamur, ut audeat et poſſit. Suademus hæſitanti, hortamur ceſſantem. Suademus quum oſtendimus quid expediat fieri: hortamur, quum addimus animum. Quum enim imperator commiſſurus cum hoſte, militem exhortatur: non hoc agit, ut miles intelligat eſſe pugnandum, ſed addit calcar, ut quod uult auſit & poſſit. Quanquam partes fere conueniunt utriuſque generis, nempe honeſtum, laudabile, tutum, poſſibile, neceſſarium, facile, iucundum, & ſi quæ ſunt aliæ. Ab his enim omnis argumentatio petitur. Habet & hoc peculariẽ exhortatio, quòd ardentior eſt: & multum laudis habet admixtum, quã tamen hic nõ utitur Hieronymus. Duabus enim rebus homines potiſſimũ extimulantẽ, laudis amore, & ignominiæ metu. Sunt autẽ huiuſmodi libelli nihil aliud q; Chriſtianæ declamationes. Etenim quum uiderent eloquentiam rem eſſe pulcherrimam, ſimul & utiliſſimam: neq; decorum exiſtimarent, inter profanos rhetores, in nugaciſſimis argumẽtis exerceri: uidelicet an Iſthmus debeat intercidi: an Alexander Oceanum ingreſſus, longius progredi debeat: totam declamandi rationẽ, ſicuti Socrates philoſophiam, ad morũ inſtitutionẽ traxerunt, quoq; res magis eſſet ſeria, mutato declamationis nomine, libellos aut epiſtolas uocauerunt: ut eadem opera geminã utilitatem conſequerentur, dum & eloquentiam exercent, quæ citiſſime areſcit, ut ait Marcus Tullius, & ſalubribus monitis ad pietatẽ exhortantur. Quanto ſtudio.] Quoniã in hoc genere nõ adhibẽt exordiũ, cuiuſmodi ſolet in genere iudiciali: nec opus eſt narratione, ſicuti teſtat & Quintilianus, & tamẽ oportet uniuſcuiuſq; rei aliquod eſſe initiũ: Hieronymus fere ſemper propoſitionẽ, quã ſummã rei cõplectit;

cum aliqua narrationis ſpecie cõiungit. Cum enim exponit, quemadmodũ Heliodorus in eremum c
abeuntem ſe ſit proſecutus: utq; ipſe fruſtra illum rogauerit, ut ſecum maneret, narratio quædam eſt. Deinde cum ait, hoc ſe literis agere, ut relictis urbibus eremũ petat, propoſitio eſt. Nec in his tamen friget, uerum ardet ubiq; diuus Hieronymus, uir acris, ut apparet, ingenij, & in utranq; partem uehementis. Laudat enim ardenter quos amat, inſectatur acriter quibus infenſus eſt. Mirum eſt aũt quibus numeris omnem orationẽ componit, quibus periodis omnes abſoluit ſentẽtias. Itaq; membris, inciſis, comparibus ſtructa ſunt omnia. Quanto ſtudio & amore contenderim, uſq; ad eum locum, uerum tu, gemina periodus eſt, ſex abſoluta membris. Rurſum has duas, alia tertia cumulauit, quæ duobus membris, & quatuor conſtat inciſis. Verum hæc quoniam perpetua ſunt, non eſt ſententia perſequi. Tacerem?] Eleganter miſcuit dubitationẽ cum ſubiectione. Eſt autem pariter & dilemma. Subſunt in ſingulis partibus ſingulæ ſententiæ, ſed ad perſonam accõmodatę, quas ita poſſis abſolute dicere: Nemo quod ardenter uult, diſſimulare poteſt. Et non audit, qui non amat: & amor amici abſentis deſiderio cruciatur. Inuito, iam propera.] Hæc eſt propoſitio qua ſummã argumenti exponit. Nolo priſtinarum neceſſitudinum.] Hoc eſt caput & ueluti limen argumentationis, id agens, quod in altera diuiſionis iudicialis parte ſolet. Primum enim amolitur ea quæ uidebant illum ab eremo poſſe deterrere: affectus amicorũ & parentũ: difficultas peregrinationis longinquæ: amor & commoditas diuitiarum. Porrò partes has enthymematibus complectitur. Affatim diues.] Et hanc partem clauſit epiphonemate, ſicuti ferè gaudet claudere omnes, non ſolum exordia, ſed & trãſitiones, & narrationes, & argumentationes, & ſi quid aliud eſt, quod periodũ atq; orbem aliquem habet. Facit autem hoc epiphonema gratius ἐναντιώσεως acceſſio: quæ eſt in uocibus inter ſe pugnantibus pauper & diues. Sed quid ago?] Apte per correctionem ingreſſus eſt primã argumentationis partem, nempe de affectibus amicorum. Admiſcet & ſententiam: Debet amor læſus iraſci, quanquam quicquid uſquam loquitur diuus Hieronymus, ſententia eſt. Notat autem hoc Quintilianus in declamando, quod quidam ſtatim in initio incandeſcunt, & ita concitantur, quaſi diſſentiat cui conantur ſuadere. Debet amor læſus iraſci.] Tranſitum quoque fecit ſententiam, cuius rei meminit & Fabius. Adeo in declamando quibuſdam placuit ſententia, ut eam nuſquam non admiſcerent. Quid facis in paterna domo?] Ardentiorem faciunt orationem hæc ſchemata, interrogatio, repetitio, & commata. Grandiorem etiam ac iucundiorem metaphora, uel potius allegoria. Siquidem utitur metaphora fermè perpetua. Habet autem hoc ferè perpetuum Hieronymus ut in initijs locum aliquem tractet quammaxime plauſibilem & amœnum, quo lectorem uoluD
ptate alliciat, & inuitet ad cætera libentius legenda. Nullus enim non attentus eſt ad ea quæ delectant. Id aliquoties facit per egreſſionem, quam ecbaſin Græci uocant. Eam multi propoſitioni ſtatim ſubijciebant, ut teſtatur & Fabius. Verum hæc ἔκβασις adeò quadrat cum ipſa re, ut pars ſit argumentationis, ſed pars amœnior. Sumitur autem hęc pars à recto, aut ſi mauis à neceſſario. Et rectum eſt enim, & non poteſt non ſequi ducem ſuum, qui ſemel in illius uerba iurauit. Delicate miles.] Quo occultior ἐναντίωσις, hoc eſt feſtiuior: nihil enim minus cõuenit militi, quàm delicatum eſſe, & mollicie ſolutum. De cubiculo ad aciem.] Multum addunt gratię contraria commode inter ſe relata, cubiculum, aciem, umbra, ſolem. Neq; parum acrimoniæ, de repetitũ, ac membra aſyndeta. Atq; adeò in ſequentibus inſunt contraria, tunica & lorica, linteum ac galea, mollem & durus. Quanquam in his poſterioribus tacitum etiam eſt enthymema. Neec illud omittendum, emphaſim eſſe nonnullam in coniunctione, & ad eum modum poſita, præterea in pronomine, tu, quod nõ addunt ij qui Latine ſciunt, niſi aut diſcretionis, aut emphaſis cauſa. Quin &, mihi, pronomen hoc loco nihil ſignificat, ſed feſtiuitatis cauſa additum eſt, uel potius ſtomachum habet. Poſtremo non eſt ocioſum aduerbium, ecce, quo rem uelut abſurdam oculis ſubijcit. Ac paulo ſuperius, quum ait, Obuia quæque metit: ex unius uerbi metaphora, quantum & iucunditatis ſimul & amplitudinis addit orationi? Audi edictum.] Perſeuerat etiamnum in metaphora militiæ. Nam imperatorum edicta uocantur. Chriſtus eſt dux huius militiæ: Chriſtianus, miles: Tyrocinium, baptiſmus: Sacramentum militiæ, profeſſio uitæ Chriſtianæ: Donatiuum, gratia baptiſmo collata: Hoſtis, mundus ſeu diabolus. Annotandum eſt illud, quàm militaribus etiam uerbis ubique utatur, quum ad militiam alludit. Ecce aduerſarius.] Oſtendit duas pugnandi cauſas: alteram ut defendat imperatorem Chriſtum, quem aduerſarius conatur occidere: alteram ne donatiuum ueniat in manus hoſtium. Nam hoc quoque ſolet militum animos ad gnauiter pugnandum inflammare. Vnde Vegetius monet, ut militum peculium ſeruetur apud uexilla, quo ſequantur alacrius.

Licet paruulus ex collo.] Hæc omnia pertinent ad metaphoram militiæ. Solent enim hæc fieri, ſiquando miles ad bellum profecturus, ſuos relinquit. Licet enim Hieronymus poſtea ſcribat ſe de Nepotiano uaticinatum fuiſſe, non tamen narrat ſerio, perinde quaſi geſta, ſed per ὑποτύπωσιν depingit, quæ ſoleant in huiuſmodi negocio fieri. Quis autem pictor melius poterat rem oculis exponere, quàm hic, Nepotem puerum de collo pendentem, Patrem in limine ſparſum, ne niſi calcato eo exeat filius, Matrem ſolutis capillis, laceratis ueſtibus, oſtentantem ubera, & per nutricationis beneficium obteſtantem. Subſunt & iucundi affectus, quos Græci uocant ἤθη, Latini

mores

A mores dicunt. Vnde ſermo aut carmen in quo hi recte exprimuntur, moratum dicitur. Horatius: Moratáq; recte fabula. Ad uexillum crucis.] Niſi crucis addidiſſet, allegoria erat. Nam uexilla dicuntur ſigna militaria. Eſt autem laudatiſſimũ metaphoræ genus, quoties propria translatitijs admiſcentur, ut indicat & Quintilianus. Solum pietatis genus eſt.] Subeſt tacitum argumentum, ſumptum à finitione: mutatur enim rei uocabulum, ſimulq; epiphonema eſt non ſine gratia ἐναντιώσεως, quo partem hanc abſoluit. Veniet, ueniet.] Rurſum conduplicatione & repetitione feruentiorem facit orationem. Vt ſuperior pars ab honeſto, ſic hæc ab utili ſumitur. Nã huic etiam laudabile ſubijcit Fabius, & iucundum. Oſtendit enim quæ gloria, quæ cõmoda victorem conſequantur. Glorioſum enim redire in patriã cum victoria: magnificũ procedere in triumpho: egregium ſibi ſuiſq; ius ciuitatis Romanæ conſequi. Nam hoc quoq; præmij dabatur olim.

Hieroſolymam cœleſtem.] Hic metaphoram explicuit, cum addit, cœleſtem. Coronatus.] Alluſit ad coronas ciuicas, murales, obſidionales. Incedas.] Incedit proprie, qui in pompa procedit. Neq; uero neſcio.] Hactenus tractauit locum amœnum metaphorę de militia. Nunc ſeriorem aggreditur, de uincendis parentum & cognatorum affectibus. Et hic locus, ceu ſequẽtis argumentationis ueſtibulũ, alluſione et hypotypoſi feſtiuus eſt. Alluſiones ſunt, Hyrcanæ tygrides, & in te omnis, & mammæ lallare. Hypotypoſis, cum rem totam non narrat, ſed ueluti depictã oculis ſubijcit. Nec tamen omnino recedit à metaphora militiæ. Siquidem ubi demonſtrauit ſacramentum, oſtendit premium, docet quomodo ſit pugnandum. Nunc tibi blandis, & cęt.] Hic locus nõ ſolum hypotypoſim habet perſonarũ, quæ rem oculis ſubijcit, uerumetiam ſermonẽ cuiq; ſuum mire cum decoro affingit. Sorori ob pudorẽ geſtum attribuit, non ſermonem. Vernas de mutando Domino ſollicitos facit. Nutrix & nutricius, ſenes per mortem uicinã obteſtantur. Mater anus, nutricationis olim exhibitæ commonefacit. Grammatici aliquid è poeta obijciunt, quem illi aliquando prælegerant. Faciunt ad affectus ἤθη & epitheta. Mouet ſoror, ſed magis uidua: mouet nutrix, ſed ualidius anus: mouet mater, ſed magis iam decrepita. Facile rumpit.] Et hoc uelut epiphonema ſubiecit. Nullam enim orationis partẽ non abſoluit huiuſmodi clauſulis. At cõtrà.] Confutatio eſt, & obiectio à reo ſumpta eſt. Sed quicunq;] Attingit qualitatem comparatiuam. Nam hęc quoq; incidunt in ſuaſorijs. Obtemperandum parentibus, ſed magis Chriſto. Mouẽt maternæ lachrymæ, ſed acrius urget uitæ periculũ. Facit autem hoc more Tulliano, ut plerunq; colligat per interrogationem, quo res ſit ardentior: ne talis ſit argumentatio, qualis noſtratium philoſo
B phorum, quibus nulla glacies poteſt eſſe frigidior. Animaduertendũ, ut in comparatione partem alterã extenuarit, alteram exaggerarit. Extenuat cum ait, matris non patris, & lachrymis. Quauis enim de re flent mulierculæ, preſertim matres. Rurſum cum ait, cogitabo, ſignificans nec cogitãdi ſpacium eſſe. Exaggerat cum ait: Gladiũ tenet hoſtis, ut me perimat: atrocibus uerbis exaſperans periculum præſens, & rem uelut ob oculos ponens. Subeſt autem parabola, quæ ad probationem quoq; facit, nedũ ad perſpicuitatem ac iucunditatem, quam ita poſſis explicare. Sicut miles in eo periculo negligit maternas lachrymas, ita Chriſtianus non reſpicit affectus parentum, cum de uita agitur æterna. Propter patrem.] Hoc ſumptum à minori per comparationem. Si licet patrẽ in ſepultum relinquere, cum ad Chriſtum eſt eundum, multo magis uiuum licet relinquere. Eſt autem feſtiua oratio figuris iterati uerbi, quã traductionẽ quidam uocant, Chriſti cauſa, & debeo, debeo. Eſt autem geminum enthymema, mira totũ acrimonia. Domino paſſuro.] Rationes confirmat exemplis, quæ nonnunquam & per comparationem tractantur. Verũ id & hoc loco cõmode fieri non poterat. Aries iſte.] Vt meminit pugnæ. Et rurſum argumentationẽ uelut epiphonemate clauſit non ſine gratia figuræ metaphorã cum proprijs miſcentis. Mater mea.] Hoc argumentum ſumpſit à finitione, admiſcuitq; finitioni autoritatem. Si credunt in Chriſtum.] Elegantiſſimo dilemmate eſt uſus. Aut credunt, aut non credunt: ſi credunt, fauebunt, non obſtabunt: ſi nõ credunt, nihil illis debeo. Sed in priore dilẽmatis parte ſubeſt argumẽtum à conſequentibus, in ſecunda à finitione. Sed hoc, ais, in martyrio.] Rurſus obijcit quod confutet, neq; ſine ſchemate, cum aduerſarium loquentem facit: quemadmodum & paulo ſuperius. At contrà ſcriptura præcepit.

Erras frater.] Addidit argumento aſſeuerationem, quæ nonnunquam argumenti pondus habet. Ipſum autem argumentũ ſumpſit à finitione, dum totam Chriſtiani uitam oſtendit eſſe martyrium.

Nolo frater chariſſime.] Finitionẽ confirmat collatione & autoritate. Non eſt tantum in eo ſeruitus.] Refellit finitionem aduerſariorũ, & ſuam confirmat. Neget auaritiã.] Mire addidit fiduciam argumento, cum quod refellit, proponit tanquam abſurdiſſimũ. Tractauit aũt hęc ab euentis ſiue effectis. Omnis, inquit.] Autoritati copulat exempla: quorũ poſtremũ tractat per comparationem. ut ſi uehementius: Filius hominis, &c. Hæreditatẽ expectans.] Hoc addit uelut epiphonema huius argumentationis, in quo tamẽ admiſcuit probationem à repugnantibus. Interpretare uocabulũ.] Negat Fabius à nomine duci idonea argumenta, quanq; ualent in exhortando. Veluti ſi quis Iuliũ pontificẽ exhortans ad bellum ſuſcipiendũ aduerſus Gallos, dicat: Julius es, Julium agas oportet. Verũ hoc loco finitionis ſpeciem tractat, quã etymologiam uocãt. Monachus à ſolitudine dicitur. monachus igitur non eſt qui uiuit in turba. Et hoc ego non integris.] Hunc

locum

locum imitatus eſt ex Oratione Ciceronis pro Murena. Tractat autem locum ab euentu, totumq; C
hunc locum allegoriis & metaphoris condecorauit. Tranquillitas iſta tempeſtas eſt.] Rurſus argumentationem clauſit epiphonemate, lepide ex contrariis conflato uocibus. Quid ergo?] Rurſus hanc confutationem per ſubiectionem tractat. Sed ubi honor non eſt.] Inductioni decus & gratiam addidit ex gradatione: ſic enim uocant hoc genus exornationis. Etiam ſi magna huius argumentationis pars, ut ingenue dicam, reſipit ætatem, in qua Hieronymus hãc ſcripſit epiſtolam. Clerici omnes paſcunt.] Contentio eſt: diuerſis rebus inter ſe comparatis, ſimulq; admixta diſtributio. Sed quoniam è ſcopulosis.] Vt ubiq; conſulit lectoris faſtidio. Refecerat ante probationem: quę quamuis eſt utilis ac neceſſaria, tamen minus habet uoluptatis. Nunc peroratione denuo uelut fatigatum recreat. Sed mihi uidetur hic tranſitus parum cõcinnus, ac nimis abruptus. Præcipit enim Quintilianus, ut quoties aliò tranſeundum eſt, demus operã, ut extrema pars eorũ quæ diximus cohæreat aliquo modo cum his quæ dicturi ſumus. Sed habet Hieronymus & alias tranſitiones duriuſculas. Porrò cum antehac à recto, à laudabili, potiſſimum autẽ à tuto ſumpſerit probationes, in peroratione tractat partem à iucundo, cõferens eremi uoluptates cum oppidorũ incommodis. Paupertatem times?] Hic uerè argumentationum eſt epilogus. Nam pars quæ præceſſit & quę ſequitur, ad affectus pertinet, qui potiſſimum in peroratione tractari cõſueuerũt.

Tunc ad uocem.] Hic tentat eos affectus, quos uocant pathe, nempe uehementiores, rem atrocem uerbis atrocibus exaggerans. Cerne manus.] Ad magnos affectus facit & apoſtrophe, ſicut indicat Quintilianus. Ea nunc utitur poſt exaſperatos omnes affectus.

ANTIDOTVS ADVERSVS CALVMNIAM.

Diuum Hieronymum, cum in uiuis eſſet, non caruiſſe calumnia, uel ipſius literæ declarant: in quibus paſſim canibus ſuis, ſic enim ille uocat, cogitur reſpondere. Quin & hodie comperi nõnullos eſſe, præſertim apud Italos, parum æquos huic tam incomparabili uiro, qui fabulã, neſcio quã, plane ſtultiſſimam Theodori Gazæ nomine ſparſam in uulgus, qui dixerit eũ falſo accuſatum fuiſſe quòd Ciceronianus eſſet, mirum quàm amplectuntur, quamq; exoſculãtur. Qui mihi uidẽtur non aliam ob cauſam infenſi Hieronymo, niſi quòd huius literæ magis ſapiunt Chriſtũ, magis ſpirant ſanctimoniam, quàm illi uellent, qui Neoptolemi exemplo Chriſtianum eſſe probant, nimiũ eſſe Chriſtianum non probant. Qua quidem de re ſuo loco diximus. Ad hæc uideo eſſe nõnullos D
huiuſcemodi ingenio, ut cum apicula ad omnem floſculum, ad omnem aduolans fruticem, tãtum id excerpat, quod ad mellificiũ ſit conducibile: ipſi ſolum hoc uenentur, ſi quid ſit quod aliquo pacto calumniari poſſint. Quo malo potiſſimũ laborant iſti, qui in ſpinoſis diſputationibus, & rixoſa quadam theologia conſenuerunt. His mos eſt è toto libro quatuor aut quinq; uerba decerpere, atq; in eis calumniandis oſtendere, quantum ingenio polleant. Non animaduertunt, quibus tẽporibus, cui, qua occaſione, quo animo ſcripſerit ille. Neq; conferunt quid præceſſerit, quid ſequatur, quid alio loco eadem de re ſcripſerit. Tantum urgẽt ac premunt quatuor illa uerba, ad ea machinas omneis admouent ſyllogiſmorum: detorquent, deprauant, aliquoties & non intellecta calumniantur. Proinde mihi uiſus ſum facturus rem nõ alienam, ſi ſcholijs meis Antidotũ adiecero, quo lector præmunitus, citra ullã offenſam in huius uerè diuini uiri lectione uerſari poſſit: nõ quòd in huius ſcriptis ulla ſit ueneni ſuſpicio, cuius lucubrationes omnes ſine exceptione comprobarit autoritas Eccleſię, ſed aduerſus calumniæ uenenum parauimus antidotum. Igitur in hac epiſtola quã adoleſcens luſerit magis quàm ſcripſerit, ſicut ipſe teſtatur, non oportet ad uiuũ exigere, ſi quid exhortandi cauſa ſcripſit uehemẽtius: uelut illud, quod ab omnibus Chriſtianis uidetur exigere paupertatem, quum ait: Animaduerte frater, non licet tibi quicquam habere de rebus tuis. Omnis, inquit Dominus, qui non renunciauerit omnibus quæ poſſidet, nõ poteſt meus eſſe diſcipulus. Nec enim uidetur hoc exigere ab Heliodoro uelut à monacho, quũ id à Ruſtico monacho non exigat. Et quòd de quouis ſenſerit Chriſtiano, indicant quę ſequuntur: Quur timido animo Chriſtianus es? Quare ſic accipiendum arbitror, in exhortãdo plus dixiſſe Hieronymum, & hyperbola uſum: uelut Paulus ad Hebræos ſcribens, quo deterreret eos qui Chriſti profeſſionem ſuſcepiſſent, ab iterandis peccatis, ait impoſſibile eſſe, qui ſemel fuiſſent illuminati, relapſos in peccatum, renouari ad pœnitentiam, quum quotidie Chriſtianos relapſos reſtituat Eccleſia. Ita nonnunquam iniquum petimus, ut æquum feramus: præſertim ubi non leges aut decreta proferuntur, ſed exhortatio, conſolatio, admonitio, pro ratione temporis ac perſonæ tractatur. Aut certè ſic accipiendum: Non licet tibi, ut ſubaudias conditionem, ſi uis perfectus eſſe. Quanquam Euangelicum præceptũ non tam de prædijs ac nummis abijciẽdis loquitur, quàm de affectibus. Ille præclare abiecit opes, qui nec ſtudet accumulandis, nec dolet ablatis, nec gaudet affluentibus, nec ullo in precio habet, quas habet. Poſtremo qui iuxta Paulum ſic poſſidet, quaſi nõ poſſideat. Alioqui quid dicemus de tot egregijs epiſcopis, qui uel cum regibus certare poſſent opulentia? Quid de cæteris Chriſtianis ditiſſimis, quorũ nemo nõ gaudet Chriſti uocari diſcipulus? Quid enim aliud eſt eſſe Chriſti diſcipulum, quàm eſſe Chriſtianum?

Argumentum

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Nepotiano, qui fuit Heliodori ex sorore nepos, præscribit uiuendi formam, quam clerici & episcopi sequi debeant, saluberrima quædam præcepta tradens, de spernendis diuitijs, & fugienda familiaritate secularium & præcipuè fœminarum. De doctrina pietatis, de frugalitate cultus, ædificiorum & uictus, de fugienda laude hominum, de fugienda obtrectatione: de fide silentij, de fugiendis muneribus, de dispensandis in pauperes eleemosynis. Est autem genus parænetícum, in quo mirè ualet diuus Hieronymus, sicut & in cæteris. Ex hac epistola multa citantur in decretis Pontificum compluribus locis.

HIERONYMVS AD NEPOTIANVM, DE VITA clericorum & sacerdotum.

1 PETIS à me Nepotiane charissime literis transmarinis, & crebro petis: ut tibi breui uolumine digeram præcepta uiuendi, & qua ratione, qui seculi militia derelicta, uel monachus cœperit esse, uel clericus, rectum Christi tramitem teneat, ne ad diuersa uitiorum diuerticula rapiatur. Dum essem adolescens, imò penè puer, & primos impetus lasciuientis ætatis, eremi duritia refrenarem, scripsi ad auunculum tuum sanctum Heliodorum exhortatoriam epistolam, plenam lachrymis querimonijsq́, & quę deserti sodalis monstraret affectum. Sed in illo opere pro ætate tunc lusimus: & calentibus adhuc rhetorum studijs atq́ doctrinis, quædam scholastico more depinximus. Nunc iam cano capite, & arata rugis fronte, & instar boum pendentibus à mento palearibus, Frigidus obsistit circum præcordia sanguis. Vnde & in alio loco idem poeta ca-
2 nit: Omnia fert ætas, animum quoq́. Et post modicum: Nunc oblita mihi tot carmina, uox quoq́ Mœrim Iam fugit ipsa. Quod ne de gẽtili tantum literatura proferre uideamur, diuinorum uoluminum sacramẽta cognosce. Dauid annos natus septuaginta, bellicosus quondam uir, senectute frigescente, nõ poterat calefieri. Quæritur itaq́ puella de uniuersis filia- Abisac Sunamitis
bus Israel Abisac Sunamitis, quæ cum rege dormiret, & senile corpus calefaceret. Nónne
B tibi uidetur, si occidentem sequaris literam, uel figmentũ esse de mimo, uel Atellanarũ ludicro? Frigidus senex obuoluitur uestimentis, & nisi cõplexu adolescentulæ non tepescit. Viuebat adhuc Bersabee: supererat Abygail, & reliquæ uxores eius, & concubinæ, quas scriptura cõmemorat. Omnes quasi frigidæ repudiantur, & in unius tãtum adolescẽtulæ gran
dæuus calescit amplexibus. Abrahã multo Dauid senior fuit, & tamen uiuente Sara, aliã nõ quęsiuit uxorẽ. Isaac duplices Dauid annos habuit: & cũ Rebecca iã uetula nunquã friguit. Taceo de priorib. ante diluuiũ uiris, qui post annos nongentos, nõ dico senilibus, sed penè iã carios artubus, nequaquã puellares quęsiere amplexus. Certè Moyses dux Israelitici populi, centũ & uiginti annos habebat, & Sephoram nõ mutauit. Quę est igitur ista Sunamitis, uxor & uirgo: tam feruens, ut frigidum calefaceret: tam sancta, ut calentem ad libidinem non prouocaret? Exponat sapientissimus Salomon patris sui delicias, & pacificus bellatoris uiri narret amplexus. Posside sapientiam, posside intelligentiam. Ne obliuiscaris, & ne declinaueris à uerbis oris mei. Neq́ derelinquas illam, & apprehendet te: ama illam, & seruabit te. Principium sapientiæ, posside sapientiam: & in omni possessione tua posside intelligentiam: circunda illam, & exaltabit te: honora illam, & amplexabitur te, ut det capiti tuo coronã gratiarum. Corona quoq́ deliciarum protegat te. Omnes penè uirtutes corporis mutantur in senibus, & crescente sola sapientia, decrescunt cæteræ uirtutes, ieiunia, uigiliæ & eleemosynæ, chameuniæ, huc illucq́ discursus, peregrinorum susceptio, defensio pauperum, instantia orationum, perseuerantia, uisitatio languentium, labor manuum, unde præbeantur eleemosynæ. Et, ne sermonem longius protraham, cuncta quæ per corpus exercentur, fracto corpore minora fiunt. Nec hoc dico, quòd in iuuenibus & adhuc solidioris ætatis, his duntaxat qui labore & ardentissimo studio, uitæ quoq́ sanctimonia, & orationis ad Dominũ Iesum frequẽtia, scientiã consecuti sunt, frigeat sapientia, quæ in plerisq́ senib. ætate marcescit; sed quòd adolescẽtia multa corporis bella sustineat, & inter incẽtiua uitiorum;

uitiorum,& carnis titillationes,quaſi ignis in lignis uiridib.ſuffocetur, & ſuum non poſsit c
Senes ſapiẽtia præclari explicare fulgorem.Senectus uerò rurſus eorum,qui adoleſcentiã ſuã honeſtis artib.inſtru xerunt, & in lege Domini meditati ſunt die ac nocte: ætate fit doctior,uſu tritior, proceſſu temporis ſapientior,& ueterum ſtudiorũ dulciſsimos fructus metit.Vnde & ſapiẽs ille uir Græciæ Themiſtocles,cum expletis cẽtum & ſeptẽ annis, ſe mori cerneret, dixiſſe fertur ſe dolere, ꝙ tũc egrederetur è uita, quando ſapere cœpiſſet. Plato octogeſimoprimo anno ſcribens, mortuus eſt. Et Iſocrates nonaginta & nouem annos in docẽdi ſcribẽdiq; labore compleuit.Taceo cęteros philoſophos,Pythagoram, Democritũ, Xenocratẽ,Zenonem, 3
Cleanthẽ:qui iam ætate longæua in ſapiẽtiæ ſtudijs floruerunt. ad poetas uenio, Homerũ, Heſiodum,Simonidem,Steſichorum:qui grandes natu,cygneũ neſcio quid,& ſolito dulcius,uicina morte cecinerunt.Sophocles cum propter nimiã ſenectutẽ, & rei familiaris negligentiam,à filijs accuſaretur amentię:Oedipi fabulam,quã nuper ſcripſerat,recitauit iudicibus:& tantum ſapientiæ in ætate iam fracta ſpecimẽ dedit,ut ſeueritatẽ tribunaliũ in theatri fauorem uerteret.Nec mirum,cum etiã Cato Cenſorius, Romani generis diſertiſsimus, iam & ſenex Græcas literas diſcere nec erubuerit, nec deſperauerit. Certè Homerus re- 4
fert, quòd de lingua Neſtoris iam uetuli & penè decrepiti, dulcior melle oratio fluxerit. Sed & ipſius nominis Abiſac ſacramentum,ſapiẽtiam ſenũ indicat ampliorẽ.interpretatur enim, pater meus ſuperfluus,uel patris mei rugitus. Verbum ſuperflui ambiguũ eſt, ſed in præſenti loco uirtutem ſonat, quòd amplior ſit in ſenibus,&redundans,ac larga ſapientia. In alio aũt loco ſuperfluus, quaſi non neceſſarius ponitur. Abiſac aũt, id eſt, rugitus propriè nũcupatur,cum maris fluctus reſonat,& ut ita dicam, de pelago ueniẽs fremitus auditur.Ex quo oſtenditur abundantiſsimum,et ultra humanã uocẽ diuini ſermonis in ſenibus tonitruum conmorari.Porrò Sunamitis in lingua noſtra,coccinea dicitur: ut ſignificet ca- D
lere ſapientiam et diuina lectione feruere, quod licet dominici ſanguinis indicet ſacramentum,tamen & feruorẽ oſtẽdit ſapiẽtiæ. Vnde & obſtetrix illa in Geneſi coccinũ ligat in manu Phares, qui ab eo quod parietẽ diuiſerat, duos antè populos ſeparantẽ,diuiſoris, id eſt, Phares, ſortitus eſt nomen.Et Rahab meretrix in typo Eccleſiæ reſticulã myſteriũ ſanguinis continentem, ut Hiericho pereunte domus eius ſaluaretur,appendit. Vnde & in alio loco de uiris ſanctis ſcriptura commemorat.Hi ſunt qui uenerunt de calore domus patris Rahab. Et Dominus noſter in Euangelio:Ignẽ, inquit,ueni mittere in terram, & q̃ uolo ut ardeat.Qui in diſcipulorum corda ſuccenſus, cogebat eos dicere: Nonne cor noſtrũ ardens erat in nobis, dum loqueretur in uia, et aperiret nobis ſcripturas? Quorſum hęc tam longo repetita principio? Ne à me quæras pueriles declamationes,ſententiarum floſculos,uerborum lenocinia,& per fines capitulorum ſingulorum acuta quędam breuiterq; concluſa, quæ & plauſus & clamores excitent audiẽtium. Amplexetur me modo ſapiẽtia: & Abiſac noſtra, quę nũquam ſeneſcit,in meo requieſcat ſinu.Impolluta eſt uirginitatisq; perpetuę, & quæ in ſimilitudinem Mariæ cum quotidie generet,ſemperq; parturiat, incorrupta eſt. Hinc reor dixiſſe & Apoſtolum:Spiritu feruentes.Et in euangelio Dominum prædicaſſe, quòd in fine mundi, quando iuxta prophetam Zachariam, ſtultus paſtor eſſe cœperit, ſapientia decreſcente refrigeſcet charitas multorum. Audi igitur, ut beatus Cyprianus ait, non diſerta, ſed fortia. Audi fratrem collegio, patrem ſenio qui te ab incunabulis fidei uſq; ad perfectam ducat ætatem,& per ſingulos gradus uiuendi præcepta conſtituens, in te cæteros erudiat. Scio quidem ab auunculo tuo beato Heliodoro, qui nunc pontifex Chriſti eſt, te & didiciſſe quæ ſancta ſunt, & quotidie diſcere: normamq; uitę eius,exemplum habere uirtutum.Sed & noſtra qualiacunq; ſunt ſuſcipe,& libellũ hunc,libello illius
Clerici copulato, ut cum ille te monachum erudierit, hic clericum doceat eſſe perfectum. Igitur
pauperes clericus qui Chriſti ſeruit Eccleſiæ, interpretetur primo uocabulum ſuũ, & nominis definitione prolata, nitatur eſſe quod dicitur. Si enim cleros Græcè, ſors Latinè appellatur, propterea uocãtur clerici, uel quia de ſorte ſunt Domini,uel quia ipſe Dominus ſors,id eſt

pars

A pars clericorũ eſt. Qui aũt uel ipſe pars Dñi eſt, uel Dñm partem habet, talẽ ſe exhibere debet, ut & ipſe poſsideat Dñm, & poſsideatur à Dño. Qui Dñm poſsidet, & cum propheta dicit, Pars mea Dñs, nihil extra Dñm habere poteſt. Quod ſi quippiã aliud habuerit prẽter Dñm, pars eius nõ erit Dñs. Verbi gratia: Si aurum, ſi argentum, ſi poſſeſsiones, ſi uariã ſupellectilẽ, cũ iſtis partibus, Dñs pars eius fieri non dignabitur. Si aũt ego pars Dñi ſum, & funiculus hæreditatis eius: nec accipio partem inter cæteras tribus, ſed quaſi leuita & ſacerdos uiuo de decimis: & altari ſeruiẽs, altaris oblatione ſuſtentor: habens uictũ & ueſtitũ, his cõtentus ero: & nudã cruce nudus ſequar. Obſecro itaq; te, & repetẽs iterumq; iterũq; monebo, ne officiũ clericatus genus antiquæ militiæ putes, id eſt, ne lucra ſeculi in Chriſti quæras militia: ne plus habeas q̃ quãdo clericus eſſe cœpiſti, & dicatur tibi: Cleri eorũ nõ proderunt eis. Nõnulli. n. ſunt ditiores monachi, q̃ fuerant ſeculares: & clerici, qui poſsideãt opes ſub Chriſto paupere, quas ſub locuplete et fallace diabolo nõ habuerãt, ut ſuſpiret eos Eccleſia diuites, quos mũdus tenuit ante mẽdicos. Menſulam tuã pauperes & peregrini, et cũ illis Chriſtus cõuiua nouerit. Negociatorem clericũ, & ex inope diuitẽ, ex ignobili glorioſum, quaſi quandã peſtẽ fuge. Corrumpunt mores bonos cõfabulationes peſsimę. Tu aurũ contẽnis, alius diligit: tu calcas opes, ille ſectatur: tibi cordi eſt ſilentiũ, manſuetudo, ſecretũ: illi uerboſitas, attrita frons, cui nun-
5 dinæ, fora placẽt & plateæ, ac medicorũ tabernæ. In tãta morũ diſcordia, quæ poteſt eſſe cõcordia? Hoſpitiolũ tuũ, aut raro, aut nunq; mulierũ pedes terãt. Omnes puellas & uirgines Chriſti, aut æqualiter ignora, aut ęqualiter dilige. Ne ſub eodẽ tecto manſites: nec in præterita caſtitate confidas. Nec ſanctior Dauid, nec Salomone potes eſſe ſapiẽtior. Memento ſemper, quòd paradiſi colonum de poſſeſsione ſua mulier eiecerit. Aegrotãti tibi quilibet ſanctus frater aſsiſtat, & germana uel mater, aut probatę quælibet apud omnes fidei. Quòd ſi huiuſcemodi nõ fuerint conſanguinitatis caſtimoniæq; perſonæ,
B multas anus nutrit Eccleſia, quæ & officium præbeant, & beneficiũ accipiant miniſtrando, ut infirmitas quoq; tua fructum habeat eleemoſynæ. Scio quoſdam conualuiſſe corpore, & animo ægrotare cœpiſſe. Periculoſe tibi miniſtrat, cuius uultum frequenter attendis. Si propter officium clericatus, aut uidua à te uiſitatur, aut uirgo, nunquam domum ſolus introeas. Tales habeto ſocios, quorum contubernio nõ infameris. Si lector, ſi acolytus, ſi pſaltes te ſequitur, non ornentur ueſte, ſed moribus: nec calamiſtro criſpent comas, ſed pudicitiam habitu polliceãtur. Solus cum ſola, ſecreto & abſq; arbitro, uel teſte, non ſedeas. Si familiarius eſt aliquid loquendum: habet nutricem maiorem domus, uirginem, uiduam, uel maritatã: nõ eſt tam inhumana, ut nullum præter te habeat, cui ſe audeat credere. Caueto omnes ſuſpiciones, & quicquid probabiliter fingi poteſt, ne fingatur, antè deuita. Crebra munuſcula, & ſudariola, & faſciolas, & ueſtes ori applicitas, ac deguſtatos cibos, blãdasq; & dulces literulas, ſanctus amor nõ habet. Mel meũ, lumen meum, meum deſiderium, omnes delicias, & lepores, & riſu dignas urbanitates, & cæteras ineptias amatorũ, in comœdijs erubeſcimus, in ſeculi hominib. deteſtamur: quanto magis in monachis & in clericis, quorum et ſacerdotium propoſito, & propoſitum ornatur ſacerdotio? Nec hoc dico, quòd aut in te, aut in ſanctis uiris iſta formidem, ſed quòd in omni propoſito, in omni gradu & ſexu, & boni & mali reperiantur, malorumq; condemnatio, laus bonorũ ſit. Sacerdotes, dicere pudet, idolorum, mimi, & auri-
gæ, & ſcorta, hæreditates capiunt, ſolis clericis & monachis prohibetur, & prohibetur nõ à perſecutoribus, ſed à principibus Chriſtianis. Nec de lege cõqueror, ſed doleo cur meruerimus hanc legẽ. Cauteriũ bonũ eſt, ſed quo mihi uulnus, ut indigeam cauterio? Prouida ſeueraq; legis cautio, & tamen nec ſic refrenatur auaritia. Per fidei cõmiſſa legibus illudimus, et quaſi maiora ſint Imperatorũ ſcita q̃ Chriſti, leges timemus, euangelia cõtẽnimus. ſit hęres, ſed mater filiorũ, id eſt gregis ſui, Eccleſia, quę illos genuit, nutriuit & pauit. Quid nos inſerimus inter matrẽ & liberos? Gloria epiſcopi eſt, pauperũ opib.

Hoſpitalitas

Fuga mulierum

Colloquia ſolitaria

Munuſcula ſuſpecta

Clerici exhæredantur

Deliciæ clericorũ

prouidere. Ignominia omnium ſacerdotũ eſt, proprijs ſtudere diuitijs. Natus in paupe- c
re domo & tugurio ruſticano, qui uix milio, & cibario pane, rugientẽ ſaturare uentrem 6
poteram, nunc ſimilam & mella faſtidio. Noui & genera & nomina piſciũ, in quo litto-
re cõcha lecta ſit calleo: ſaporibus auiũ diſcerno prouincias, & ciborũ me raritas, ac no-
Captatores teſtamẽtorũ
uiſsime damna ipſa delectãt. Audio præterea in ſenes, & anus abſq; liberis, quorundam
turpe ſeruitiũ. Ipſi apponunt matulã, obſident lectũ, purulentiã ſtomachi, & phlegmata
pulmonis manu propria ſuſcipiũt. Pauẽt ad introitũ medici, tremẽtibusq; labijs an com
modius habeãt, ſciſcitantur, & ſi paululum ſenex uegetior fuerit, periclitãtur, ſimulataq;
lætitia, mens intrinſecus auara torquetur. Timent enim, ne perdant miniſteriũ, & uiuacẽ
ſenẽ, Mathuſalem annis comparãt. O quanta apud Deũ merces, ſi in prẽſenti preciũ nõ
ſperarẽt. Quantis ſudoribus hẽreditas caſſa expetitur? minore labore margaritũ Chriſti
emi poterat. Diuinas ſcripturas ſẽpius lege, imò de manibus tuis nunquã ſacra lectio de
Studia & doctrina
ponatur. Diſce quod doceas: obtine eum qui ſecũdum doctrinã eſt fidelẽ ſermonem, ut
poſsis exhortari in doctrina ſana, & contradicẽtes reuincere. Permane in his quę didici-
ſti, et credita ſunt tibi, ſciẽs à quo didiceris: paratus ſemper ad ſatisfactionẽ, omni poſcen
ti terationẽ, de ea quæ in te eſt ſpe & fide. Non confundant opera tua ſermonẽ tuum: ne
cum in Eccleſia loqueris, tacitus quilibet reſpondeat, Cur ergo hæc quæ dicis, ipſe nõ fa
cis? Delicatus magiſter eſt, q̃ pleno uẽtre de ieiunijs diſputat. Accuſare auaritiã & latro
poteſt. Sacerdotis Chriſti os, mẽs, manusq; cõcordẽt. Eſto ſubiectus põtifici tuo, & qua
Epiſcopus pater, non Dominus
ſi animæ parentẽ ſuſcipe. Amare filiorũ, timere ſeruorũ eſt. Si pater ſum, inq̃t, ubi eſt ho-
nor meus? Si Dñs ego ſum, ubi eſt timor meus? Plura tibi in eodẽ uiro obſeruanda ſunt
nomina: Monachus, põtifex, auunculus tuus, qui te iã in omnib. quę ſancta ſunt docuit.
Illud etiã dico, quòd epiſcopi ſacerdotes ſe eſſe nouerint, nõ dominos: honorẽt clericos
quaſi clericos, ut & ipſis à clericis, quaſi epiſcopis honor deferatur. Scitũ illud eſt orato- D
ris Domitij: Cur ego te, inq̃t, habeã ut principẽ, cũ tu me non habeas ut ſenatorẽ? Quod 7
Aaron & filios eius, hoc epiſcopũ & presbyteros eſſe nouerimus: Vnus Dñs, unũ tem-
plum, unũ ſit etiã miniſteriũ. Recordemur ſemper quid apoſtolus Petrus prẽcipiat ſa-
cerdotibus: Paſcite eũ qui in uobis eſt gregẽ Dñi, prouidentes non coactè, ſed ſpõtaneè
ſecundũ Deũ, neq; ut turpis lucri gratia, ſed uoluntariè: neq; ut dominantes in clerũ, ſed
forma facti gregi ex animo, ut cũ apparuerit princeps paſtorũ, p̃cipiatis immarceſsibilẽ
gloriæ coronã. Peſsimę cõſuetudinis eſt in quibuſdã Eccleſijs, tacere presbyteros, et prę
ſentibus epiſcopis non loqui, quaſi aut inuideant, aut non dignentur audire. Et ſi alij, in
quit apoſtolus Paulus, fuerit reuelatum ſedẽti: prior taceat. Poteſtis enim per ſingulos
prophetare, ut omnes diſcant, & omnes conſolentur, & ſpiritus prophetarũ, prophetis
ſubiectus eſt. Non enim diſſenſionis Deus, ſed pacis. Gloria patris eſt filius ſapiens. Gau
Conciones epiſcopi
deat epiſcopus iudicio ſuo cũ tales Chriſto elegerit ſacerdotes. Docẽte te in Eccleſia, nõ
clamor populi, ſed gemitus ſuſcitetur. Lachrymæ auditorũ, laudes tuę ſint. Sermo preſ-
byteri, ſcripturarũ lectione cõditus ſit. Nolo te declamatorẽ eſſe & rabulã garrulumq;
ſine ratione, ſed myſteriorũ peritũ, & ſacramentorum Dei tui eruditiſsimũ. Verba uol-
uere, & celeritate dicẽdi apud imperitũ uulgus admirationẽ ſui facere, indoctorũ homi-
nũ eſt. Attrita frõs interpretatur ſæpe quod neſcit, & cũ alijs perſuaſerit, ſibi quoq; uſur
pat ſcientiã. Prẽceptor quondã meus Gregorius Nazianzenus, rogatus à me ut expone
ret, quid ſibi uellet in Luca ſabbatũ δευτεροπρωτον, eleganter luſit: docebo te, inquiens, ſu
per hac re in Eccleſia: in qua mihi omni populo acclamãte, cogeris inuitus ſcire quod ne
ſcis. Aut certè ſi ſolus tacueris, ſolus ab omnibus ſtultitiæ condẽnaberis. Nihil tam faci-
le, q̃ uilem plebeculã & indoctam concionem, linguæ uolubilitate decipere, quæ quic-
quid nõ intelligit, plus miratur. M. Tullius, in quẽ pulcherrimũ illud elogiũ eſt: Demo-
ſthenes tibi præripuit, ne eſſes primus orator: tu illi, ne ſolus: in oratione pro Q. Gallo,
quid de fauore uulgi & de imperitis cõcionatoribus loquatur attẽde: ne his fraudib. lu-

daris.

A daris. Loquor enim quæ ſum ipſe nuper expertus. Vnus quidã poeta nominatus, homo perliteratus, cuius ſunt illa colloquia poetarũ ac philoſophorũ, cum facit Euripidem & Menandrũ inter ſe, & in alio loco Socratẽ atq; Epicurũ diſſerẽtes, quorũ ætates nõ annis, ſed ſeculis ſcimus eſſe diſiũctas, quãtos is plauſus & clamores mouet? Multos enim condiſcipulos habet in theatro, qui ſimul literas nõ didicerãt. Veſtes pullas æquè deuita, ut candidas. Ornatus ut ſordes pari modo fugiẽdæ ſunt: quia alterũ delicias, alterum gloriã redolet. Non abſq; amictu lineo incedere, ſed preciũ ueſtium linearũ nõ habere, laudabile eſt. Alioquin ridiculũ & plenũ dedecoris eſt, referto marſupio, quod ſudariũ orariumq; nõ habeas, gloriari. Sunt qui pauperibus paulum tribuunt, ut amplius accipiant, & ſub prætextu eleemoſynæ quęrunt diuitias, quę magis uenatio appellanda eſt, 8 q̃ eleemoſynæ genus. Sic beſtiæ, ſic aues, ſic capiũtur & piſces. Modica in hamo eſca ponitur, ut matronarũ in eo ſacculi protrahantur. Sciat epiſcopus, cui cõmiſſa eſt Eccleſia, quẽ diſpẽſationi pauperũ, curęq; pręficiat. Melius eſt nõ habere quod tribuam, q̃ impudenter petere quod recondã. Sed & genus arrogantiæ eſt, clementiorẽ te uelle uideri, q̃ pontifex Chriſti eſt. Nõ omnia poſſumus oẽs. Alius in Eccleſia oculus eſt, alius lingua, alius manus, alius pes, auris, uẽter: & cætera. Lege Pauli epiſtolã ad Corinthios, quomodo diuerſa mẽbra unũ corpus efficiunt. Nec ruſticus tamẽ & ſimplex frater ideo ſe ſanctũ putet, ſi nihil nouerit: nec peritus & eloquẽs lingua, æſtimet ſanctitatẽ. Multoq; melius eſt è duobus imperfectis, ruſticitatẽ ſanctam habere, q̃ eloquentiã peccatricẽ. Multi ædificant parietes, & columnas Eccleſię ſubſtruunt, marmora nitẽt, auro ſplendent laquearia, gẽmis altare diſtinguitur, & miniſtrorũ Chriſti nulla electio eſt. Neq; uero mihi aliquis opponat, diues in Iudæa templum, menſam, lucernas, thuribula, patellas, ſcyphos, mortariola, & cætera ex auro fabrefacta. Tũc hæc probabãtur à Domino, quãdo ſacerdotes hoſtias immolabant, & ſanguis pecudũ erat redẽptio peccatorũ. Quanquã B hæc omnia pręceſſerint in figura: Scripta ſunt autẽ propter nos, in quos fines ſeculorũ deuenerũt. Nũc uero cũ paupertatẽ domus ſuæ pauper Dominus dedicarit, cogitemus crucẽ eius, & diuitias lutũ putabimus. Quid miramur quod Chriſtus uocat iniquũ mãmonã? Quid ſuſpicimus et amamus, q̃d Petrus ſe nõ habere glorioſe teſtatur? Alioquin ſi tantũ literã ſequimur, & in auro atq; diuitijs ſimplex nos delectat hiſtoria, cum auro obſeruemus & cętera. Ducãt pontifices Chriſti, uxores uirgines. Quãuis bonę mẽtis ſit qui cicatricẽ habuerit, & deformis eſt, priuetur ſacerdotio, lepra corporis, animę uitijs pręferatur. Creſcamus & multiplicemur, & repleamus terrã, nec immolemus agnũ, nec myſticũ paſcha celebremus, quia hęc abſq; tẽplo fieri lege prohibẽtur. Figamus ſeptimo menſe tabernaculũ, & ſolenne ieiuniũ buccina cõcrepemus. Quod ſi hæc omnia ſpiritualib. ſpiritualia cõparantes, ſciẽtesq; cũ Paulo, quod lex ſpritualis eſt, & Dauid uerba cãtãtis: Reuela oculos meos, & cõſiderabo mirabilia de lege tua: ſic intelligimus, ut Dominus quoq; noſter intellexit, & interpretatus eſt ſabbatũ, aut aurũ repudiemus cũ cęteris ſuperſtitionib. Iudęorũ: aut ſi aurũ placet, placeãt & Iudęi, quos cum auro aut probare nobis neceſſe eſt, aut damnare. Conuiuia tibi uitanda ſunt ſeculariũ, & maxime eorum, qui honoribus tumẽt. Turpe eſt ante fores ſacerdotis Chriſti crucifixi et pauperis, qui cibo quoq; ueſcebatur alieno, lictores conſulum, & milites excubare: iudicẽq; prouincię melius apud te prandere, q̃ in palatio. Quod ſi obtenderis te facere hęc, ut roges pro miſeris atq; ſubiectis, iudex ſeculi plus deferet clerico continenti, q̃ diuiti: & magis ſanctitatẽ tuã uenerabitur, q̃ opes. Aut ſi talis eſt, qui nõ audiat clericos pro quibuslibet tribulatis niſi inter phialas, libẽter carebo huiuſcęmodi beneficio, & Chriſtum rogabo pro iudice, qui magis & citius ſubuenire poteſt, q̃ iudex. Melius emẽ eſt cõfidere in Domino, q̃ confidere in homine. Melius eſt ſperare in Domino, q̃ ſperare in principibus. Nunquã uinum redoleas, ne audias illud philoſophi: Hoc non eſt oſculũ porrigere, ſed uinum propinare. Vinolentos ſacerdotes & Apoſtolus damnat, & uetus lex prohibet:

Cultus qualis

Captatores

Aurum in templo

Fuga magnatum

Abſtinentia uini potus

Qui altario deſeruiunt, uinũ & ſicerã non bibant. Sicera Hebręo ſermone omnis potio C
nũcupatur, quę inebriare poteſt, ſiue illa quę frumẽto conficitur, ſiue pomorũ ſucco, aut
cũ faui decoquuntur in dulcẽ & barbarã potionẽ, aut palmarũ fructus exprimũtur in li
quorẽ, coctiſq; frugibus aqua pinguior coloratur. Quicquid inebriat, & ſtatum mentis
euertit, fuge ſimiliter ut uinum. Nec hoc dico, quod Dei à nobis creatura damnetur (ſi-
quidem & Dominus uini potator eſt appellatus: & Timotheo dolenti ſtomachum, mo
dica uini ſorbitio relaxata eſt) ſed modum pro ætatis, & ualetudinis, & corporũ qualita
te exigimus in potando. Quod ſi abſq; uino ardeo adoleſcẽtia, & inflãmor calore ſan-
als ſuſpiao guinis, & ſucculento ualidoq; ſum corpore, libenter carebo poculo, in quo ſuſcipio ue-
neni eſt. Pulchre dicitur apud Gręcos, et neſcio an apud nos ęquè reſonet: Pinguis uẽter
Inedia nõ gignit mentẽ tenuẽ. Tantũ tibi modum ieiuniorũ impone, quantũ ferre potes. Sint
tibi pura, caſta, ſimplicia, moderata, & nõ ſuperſtitioſa ieiunia. Quid prodeſt oleo nõ ue
ſci, & moleſtias quaſdã difficultatesq; ciborũ quærere, carycas, piper, nuces, palmarum
fructus, ſimilam, mel, piſtacia? Tota hortorũ cultura uexatur, ut cibario nõ ueſcamur pa
ne: & dum delicias ſectamur, à regno cœlorũ retrahimur. Audio pręterea quoſdã cõtra
rerum hominumq; naturã, aquã nõ bibere, nec ueſci pane, ſed ſorbitiunculas delicatas,
& cõtrita olera, betarumq; ſuccũ nõ calice ſorbere, ſed concha. Proh pudor, nõ erube- 9
ſcimus iſtiuſmodi ineptijs, nec tędet ſuperſtitionis? Inſuper etiã famam abſtinẽtię in de-
licijs quærimus. Fortiſsimũ ieiunium eſt, aqua & panis. Sed quia gloriã nõ habet, & om
Gloria nes pane & aqua uiuimus, quaſi publicũ et cõmune, ieiuniũ nõ putatur. Caue ne homi-
nũ rumuſculos aucuperis: ne offẽſam Dei, populorũ laude cõmutes. Si adhuc, inqt Apo
ſtolus, hominibus placerẽ, Chriſti ſeruus nõ eſſem. Deſijt placere hominibus, & ſeruus
factus eſt Chriſti. Per bonã famã et malam, à dextris & à ſiniſtris, Chriſti miles graditur,
nec laude extollitur, nec uituperatione frangitur. Nõ diuitijs tumet, non cõtrahitur pau
pertate, & læta contemnit & triſtia. Per diẽ ſol nõ urit eum, neq; luna per noctem. Nolo D
te orare in angulis platearum, ne rectum iter precum tuarũ, frangat aura popularis. No
lo te dilatare fimbrias, & oſtentui habere phylacteria, & conſcientia repugnante, phari-
Cultus ſu ſaica ambitione circundari. Quãto melius erat hæc nõ in corpore, ſed in corde geſtare,
perſtitioſus et Deum habere fautorẽ, nõ aſpectus hominũ? Inde pendet Euangelium, inde lex et pro
phetæ, ſiue ſacra & apoſtolica doctrina. Melius eſt enim hæc omnia in mẽte portare, q;
in corpore. Fidelis mecũ lector intelligis quid taceã, & quid magis tacendo loquar. Tot
te regulę, quot ſpecies gloriarũ percurrãt. Vis ſcire quales Dñs quęrat ornatus? Habeto
prudentiam, iuſtitiã, temperantiam, fortitudinẽ. His cœli plagis includere, hęc te quadri
ga, uelut aurigam Chriſti, ad metam cõcita ferat. Nihil hoc monili precioſius, nihil hac
gemmarum uarietate diſtinctius. Ex omni parte decoraris, cingeris, atq; protegeris, &
Obirectatio ornamento tibi ſunt & tutamini, gẽmæ uertuntur in ſcuta. Caue quoq; ne aut linguam,
aut aures habeas prurientes, id eſt, ne aut ipſe alijs detrahas, aut alios audias detrahẽtes.
Sedens, inquit, aduerſus fratrem tuum loquebaris, & aduerſus filium matris tuæ pone-
bas ſcãdalum: hæc feciſti, & tacui. Exiſtimaſti inique, quod ero tui ſimilis, arguam te, &
ſtatuã cõtra faciẽ tuam. Parce à detractione linguæ, cuſtodi ſermones tuos, & ſcito quia
per cuncta quæ de alijs loqueris, tua conſcientia iudicaris, & in his ipſe deprehenderis,
quæ in alijs arguebas. Neq; uero illa iuſta eſt excuſatio, referentib. alijs iniuriã facere nõ
poſſum. Nemo inuito auditori libẽter refert. Sagitta in lapidẽ nunq; figitur, interdũ reſi
liens percutit dirigentẽ. Diſcat detractor, dum te uidet non libenter audire, nõ facile de
trahere. Cum detractoribus, ait Salomon, ne miſcearis: quoniã repente ueniet perditio
eorũ, & ruinã utriuſq; quis nouit? tam uidelicet eius qui detrahit, q; illius qui aurem ac-
commodat detrahenti. Officij tui eſt uiſitare languentes: noſſe domos matronarũ, ac li-
Silentium beros earũ, & nobiliũ uirorũ cuſtodire ſecreta. Officij tui eſt nõ ſolũ oculos caſtos ſer-
uare, ſed & linguam. Nunquam de formis mulierum diſputes, nec quid agatur in alia,

domus

A domus alia per te nouerit. Hippocrates adiurat diſcipulos ſuos antequã doceat, et in uerba ſua iurare compellit, extorquet ſacramento ſilentium, ſermonem, inceſſum, habitum moresq; præſcribit. Quanto magis nos, quibus animarũ cura cõmiſſa eſt, omnium Chriſtianorum domos debemus amare, quaſi proprias? Conſolatores potius nos in mœroribus ſuis, q̃ cõuiuas in proſperis nouerint. Facile cõtẽnitur clericus, qui ſæpe uocatus ad prandium, ire non recuſat. Nunquam petentes, raro accipiamus rogati. Beatius eſt enim dare q̃ accipere. Neſcio quo enim modo etiã ipſe qui deprecatur ut tribuat: cũ acceperis, uiliorem te iudicat. & mirum in modum ſi eum rogantem contempſeris, plus te poſterius ueneratur. Prædicator continẽtiæ, nuptias ne conciliet. Qui apoſtolum legit, Supereſt, ut qui habent uxores, ſic ſint, quaſi nõ habeãt: cur uirginem cogit ut nubat? Qui de monogamia ſacerdos eſt, quare uiduã hortatur ut digama ſit? Procuratores & diſpenſatores domorum alienarum atq; uillarum, quomodo poſſunt eſſe clerici, qui proprias iubentur contemnere facultates? Amico quippiam rapere, furtum eſt. Eccleſiam fraudare, ſacrilegium eſt. Accepiſſe quod pauperibus erogandum ſit, & eſurientibus plurimis, uel cautum eſſe uelle, uel timidum: aut, quod apertiſsimi ſceleris eſt, aliquid inde ſubtrahere, omnium prædonum crudelitatem ſuperat. Ego fame torqueor, & tu iudicas quantum uentri meo ſatis ſit? Aut diuide ſtatim quod acceperis, aut ſi timidus diſpenſator es, dimitte largitorem, ut ſua ipſe diſtribuat. Nolo ſub occaſione mea ſacculus tuus plenus ſit. Nemo me melius mea ſeruare poteſt. Optimus diſpenſator eſt, qui ſibi nihil reſeruat. Coegiſti me Nepotiane chariſsime, lapidato iã uirginitatis libello, quẽ ſãctę Euſtochio Romæ ſcripſerã, poſt annos decẽ rurſus Bethlehem ora reſerare, & confodiendum me linguis omnium prodere. Aut enim nihil ſcribendum fuit, ne hominũ iudicium ſubiremus, quod tu facere prohibuiſti: aut ſcribentes noſſe, cunctorum aduerſum nos maledicorum tela torquenda. Quos obſecro ut quieſcant & deſinant maledicere. Non enim ut

Abſtinẽtia à muneribus

A negocijs profanis

B aduerſarijs, ſed ut amicis ſcripſimus. Nec inuecti ſumus in eos qui peccant, ſed ne peccẽt monuimus. Neq; in illos tantum, ſed et in noſipſos ſeueri iudices fuimus. Volentesq; feſtucam de oculo alterius tollere, noſtram primũ trabem eiecimus. Nullum læſi, nullius nomen mea ſcriptura deſignatum eſt. Neminem ſpecialiter meus ſermo pulſauit. Generalis de uitijs diſputatio eſt. Qui mihi iraſci uoluerit, ipſe de ſe quòd talis ſit cõfitebitur.

Hæc excuſatio nunc nõ accipitur

SCHOLIA.

1 PEtis à me.] Hæc pars quæ principij uice ponitur, propoſitionem & narrationem complectitur. Dum eſſem adoleſcens.] Captat locum communem, in quem ſuo more expatietur antequam aggrediatur argumentationem: idq; à nonnullis factitari ſolitum teſtatur & Fabius. Porrò locus eſt, in ſenibus potiſſimum florere ſapientiã. Iam tametſi negat ſe breuiter concluſis, id eſt epiphonematis uti ad ſingula capita, tamen his etiam utitur in hac epiſtola, quanquam parcius, ut illud: Periculoſè tibi miniſtrat, cuius uultum frequenter attendis. Rhetorum ſtudijs atq; doctrinis.] Mihi particula hæc, atq; doctrinis, uidetur adiecta.

Et pendentibus à mento palearibus.] Quod Virgilius de boue dixit: Et crurum tenus à mento palearia pendent, hoc refert ad mentum ſenile. Nam palearia dicuntur, pellis quæ dependet à mento in pectus bouis. Idem accidit in ſenibus, ut carne conſumpta, laxa cutis pendeat. Frigidus obſiſtit circum.] Carmen eſt Maronis in quarto Georgicôn: Sin has ne poſſim naturæ attingere partes, Frigidus obſtiterit circũ præcordia ſanguis. Seruius aſſcribit phyſicos dicere, ſtultos & hebetes ſanguinis eſſe frigidioris, prudentes calidioris: & ideo ſenes ac pueros minus ſapere, quòd his nondum caleat ſanguis, illis ætate iam refrixerit. Plinius libro duodecimo: Animalia fortiora eſſe, quibus ſanguis eſt craſſior: ſapientiora, quibus tenuior: proinde pinguiſſimum eſſe aſinis, homini tenuiſſimum.

Omnia fert ætas an. &c.] Eſt & hoc apud Maronem in Ecloga, cui titulus Mœris. fert, poſuit, pro aufert. Quanquam ætas accedens adfert commoda, decedens aufert. Animum quoq;.] Serius enim animi uigor q̃ corporis, nempe anno quadrageſimooctauo, cum corporis uigor langueſcat poſt trigeſimumſextum annum, autore Ariſtotele. Oblita.] Paſſiue dixit. Dauid annos natus ſeptuaginta.]

2 Hæc referunt lib. Regum 3. cap. 1. De mimo.] Mimi uocant uerſus ſcenici: & ipſi qui mimos ſcribunt, mimi dicuntur. A μιμέομαι Græce, quod eſt imitor. Nam hiſtrio tantum agit: mimi quod ſcribunt, hoc idem agunt. Attellanarũ.] Attellana genus eſt comœdiæ laſciuioris & obſcœnioris, ſic uocata ab Attella ciuitate Oſcorum, ut teſtatur Liuius libro octauo. Vnde & obſcœnũ dictum

ctum uolunt. Viuebat adhuc Bethſabee: ſupererat Abygail, & rel.] Apparet Dauid quatuor c
uxores eodem habuiſſe tempore, Bethſabee, quam abduxerat ab Vria: Michol, quæ tamen nupſit
alteri: Abygail, uxorem Nabal: & Achinoen, quam accepit à Ieſrael. Vide primi libri Regum caput
uigeſimumquintum. Taceo de prioribus.] De his multa Geneſeos capite quinto. Et pacifi-
cus bellatoris.] Miro decore coniunxit pugnantia. Chameuniæ.] Græce dixit quod Latine non
poterat commode dici, χαμαὶ humi, εὐνὴ cubile. Inde χαμεύνια, cum quis in nuda humo cubat.

Eleemoſynæ.] Hanc uocem fraudamus una ſyllaba. Nam dicendum eſt eleemoſynæ, ἐλεημοσύν
Græce, quod nobis ſonat miſericordiam. Plato octogeſimo.] Autor Tullius in Catone Maiore.

Et Iſocrates.] Hunc Lucianus ſcribit uixiſſe undecentum annos. M. Tullius in Catone Maiore,
refert librum qui inſcribitur Panathenaicus, ab hoc ſcriptum, anno quarto & nonageſimo, ac poſtea
quinquennium ſuperuixiſſe. Pythagoram.] Is nonaginta uixit annos, autore Laertio. Demo- 3
critum.] Abderitem intelligit phyſicum, qui quatuor ſupra centum uixit annos, ut ſcribit Lucianus
in Longæuis, à nobis olim uerſis. Quanquam Hipparchus apud Diogenem Laertium tribuit illi an-
nos nouem ſupra centum. Xenocratem.] Hic Platonis diſcipulus, octogintaquatuor uixit an-
nis. Zenonem.] Hic Stoicus, nonagintaocto, Luciano autore. Cleanthem.] Qui, ſi Luciano
credimus, uixit ad annum centeſimum. Homerum.] Et hunc Mæonium ſenem uocant poetæ.

Heſiodum.] Huius longæuitas etiam prouerbio locum fecit, ἡσιόδειον γῆρας, id eſt Heſiodia ſe-
nectus, de quo uide noſtras Chiliadas. Simonidem.] Hic poeta lyricus octogeſimo anno & do-
cuiſſe ſe carmina, & in certamen eorum deſcendiſſe ipſe gloriatur. Autor Valerius libro octauo, ca-
pite De ſtudio & induſtria. Hunc Lucianus in Macrobiis tradit ultra nonaginta uixiſſe annos.

Steſichorũ.] Hic eſt, cui uituperata Helena oculos ademit, laudata reddidit. Vixit ferme ad an-
num centeſimum, ut refert Suidas. Cygneum neſcio quid, & ſolito dulc.] Græcis in prouerbio
eſt, κύκνειον ᾆσμα, id eſt cygnea cantio, de ſenili facundia. Nam id poetarum ferme omnium literis ce-
lebratum eſt, cygnum uicina morte dulciſſime canere, cum nemo canentem audierit. Sophocles.]
Hic tragœdiarum ſcriptor uixit annos nonagintaquinq;, autore Luciano. Quod autẽ narrat Hiero-
nymus, refertur à Valerio lib. 7. & à M. Tullio in Catone Maiore. Cato Cenſorius Ro. gen. diſ.] 4
Hic Latinas etiã literas ſero didicit, ut teſtis eſt Val. Max. ſed multo ſerius Græcas. Cenſorius aũt co-
gnominatus, ob cenſuram ſeuerius geſtam. De lingua Neſtoris, iam.] Hic iuxta Homerum, treis
hominum uixit ætates, hoc eſt, ut quidã interpretantur, cẽtũ & quinquaginta annos: de cuius mellita
facundia extat Homericum illud elogiũ lib. Iliados primo: τοῦ δ' ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή,
id eſt, cuius & à lingua melle dulcior fluebat uox. Verbum ſuperflui amb. eſt.] Græce quidem an- D
ceps πολιόν, quod & ſuperuacaneum ſignificat, et egregiũ atq; exuberãs, unde Hieronymus de Gre
ca ſentit, nõ de Latina. Hi ſunt qui uenerunt de c.] Hoc dictũ eſt de cognatiõe ſcribarũ, qui canen
tes atq; reſonantes, in tabernaculis cõmorabantur. Hi ſunt, inquit, Cinei, qui uenerunt de calore pa-
tris domus Rechab. Paralipomenon lib. 1. cap. 2. Et quid niſi ut ardeat?] Ex antiquo exemplari, ſi-
mulq; Græcis codicibus germanã reſtituimus lectionẽ. Et q̃ uolo ut ardeat: ſicut admonuimus & in
Annotationibus noſtris in Nouũ teſtamentũ. Et per ſines capit.] De epiphonematis ſentit, & ar-
gutis acclamatiunculis, de quibus dictũ eſt. Cleri eorũ nõ proderũt eis.] Vulgata editio, quæ hoc
loco cõſentit cũ Hebræis ſic habet. Eſt enim apud Hieremiã cap. 12. Seminauerunt triticũ, & ſpinas
meſſuerunt: hæreditatẽ acceperunt, & nõ eis proderit. Altera nempe Septuaginta, habet: Seminaſtis
triticũ, & meſſuiſtis ſpinas: clerici eorũ nõ proderunt eis. Vnde conijcio legẽdum cleri, nõ clerici, id
eſt hæreditates, & ita ſcriptum reperimus in antiquis exemplaribus. Non em̃ ſolum nihil prodeſt ho-
nos epiſcopalis, uerumetiam officit, niſi acceſſerit ſacra doctrina, cæteræq; uirtutes epiſcopo dignæ.

Ac medicorum tab.] Sentit pharmacopolia, in quib. uelut in tõſtrinis cõſidẽt ab ocioſis & garru- 5
lis, qui mos & hodie durat apud Venetos. Si acolytus, ſi pſaltes.] ἀκόλυτος Græce dicit̃ nõ prohi
bitus, hoc eſt admiſſus. Atq; ita uocabat̃, qui ipſe quidẽ non peragebat myſteria, ſed non excludebat̃
cũ cæteris, q; ignẽ aut ſimile quiddã ad ſacra neceſſariũ afferebat. Operę precĩũ eſt ridere nouum Iſio-
dori interpretamẽtum in Decret. diſt. 2. Acolyti, inquit, Greçe, Latine dicunt̃ ceroferarij. et ſimili in-
ſcitia metropolin interpretat̃ mẽſurã ciuitatũ, cum Greçe ſit μητρόπολις nõ μετρόπολις. Atq; huius erro-
rẽ ſequit̃ Magiſter ſentẽtiarum, cęci cęcus. Quanq; haud diſplicet, ut hoc loco legat̃ ἀκόλουθος, ſic em̃
Græcis dicunt̃ famuli qui ſemper adſunt, à uerbo ἀκολουθῆν, q̃d̃ eſt ſequi. Calamiſtro.] Calamiſtrũ
acus eſt magna, qua calefacta criſpant̃ capilli. Pſaltes.] Græcum eſt ψάλτης, Latine cãtor. A prin.
Chriſt.] Annotãdum hoc loco, per imperiales leges clericos ꝓhibitos olim fuiſſe ab adeũdis hæredi
tatibus. Poſtremo q; tota hac epiſtola D. Hieron. uult ſacerdotes eſſe pauperes opibus, diuites do-
ctrina & pietate, nõ ſatis cõuenit cũ publica tẽpeſtatis huius perſuaſione, qua credunt Eccleſiã hiſce
diuitijs maxime & fulciri & ornari. Cauterium.] Inſtrumentum quo uitia inſanabilia exuruntur, à
καίω, quod eſt uro. Alludit ad id quod dictum eſt: Bonas leges è malis moribus eſſe natas. Per fi-
deicõmiſſa legibus illudimus, &c.] Fideicõmiſſarius dicitur non uerus hæres, ſed cuius arbitrio hæ-
reditas adminiſtratur. de his multa mentio in Pandectis. Imperatorum ſcita.] Scita leges uocat &
inſtituta. Milio.] Milium leguminis genus eſt uiliſſimum. Cibario pane.] Cibarius panis, non 6

omnino

A omnino purgatus à furfure: quem eundē & ſecundarium appellāt. Nam id quod cribro redditur puriſſimum, florē appellāt in ſiligine, pollinem in tritico: quod ſecundo, ſecundarium: quod poſtremo, furfurem. Teſtis Plinius libro decimooctauo. Similam & mella faſt.] Similia idem ferme quod flos, id eſt candidiſſima farinæ pars, quæ magis in condimentis adhibebatur, quàm in panibus: mel uino addebatur, ut mulſum fieret, quod olim in delicijs erat. In quo littore concha lecta ſit cal.] De oſtreis & echinis ſenit. Alludit ad id quod ſcribit Iuuenalis: Lucrinū ad ſaxū Rutupinóue edita fundo. Oſtrea callebat primo deprendere morſu. Et ſemel aſpecti dicebat littus Echini. De his uide Aul. Gellium libri ſeptimi cap. 16. Ac damna ipſa delectant.] Quia magno empta. Iuxta illud Iuuenalis, ad quod alluſit: Magis illa iuuant quæ pluris emuntur. Matula.] Matula ſiue matella, uas eſt in quod lotium redditur. Erat autem ſordidiſſimi ſeruuli munus, matulā porrigere domino. Vnde prouerbialiter dicebatur: Indignus qui illi matulam porrigat: ut in Chiliadibus explicuimus copioſius. Mathuſalem annis comp.] Hoc nemo diutius uixit: uixit enim nongentis annis & ſexaginta nouē. Obtine eum qui ſecundum doctrinā eſt, fidelē ſermonē, ut poſ.] Refert uerba Pauli ad Titum. Permane in his quæ didiciſti, & credita ſunt tibi, &c.] Ita Paulus ad Timotheum. Paratus ſemper ad ſatisfactionem, omni.] Ita Petrus in prima epiſtola cap. 3. Si pater ſum, inquit, ubi eſt timor meus.] Ita Malachias cap. 1. Filius honorat patrē ſuum, & ſeruus dñm ſuum. Si ergo pater ego ſum, ubi eſt honor meus? Et ſi Dñs ego ſum, ubi eſt timor meus? Scitum eſt illud oratoris Domitij.] Quod Hieronymus Domitio tribuit, Valerius aſſcribit Lucio Craſſo, ſummæ dignitatis & eloquentiæ uiro, cui quum L. Philippus cōſul in ſenatu manum iniici iuberet, reiecto lictore: Non es, inquit, mihi Philippe conſul, quia nec ego tibi ſenator ſum: lib. 6. capite De libere dictis. Attrita frons.] Impudēs & perfricta, quod prouerbium ſapit. Sabbatum δευτεροπρωτον.] Id eſt, ſecundo primum. Nā Græcis eſt dictio cōpoſita, ex ſecundo & primo, quēadmodum Gallogræcus, & μαζονομο. Locus eſt apud Lucā cap. 6. De quo qui uelit plura cognoſcere, legat annotationē noſtram, quā rēutcunq; illic explicauimus ex Theophylacto & Chryſoſtomo. Nec enim ad hoc argumentum proprie pertinet huius nodi diſſolutio. Pro Q. Gallo.] Hæc oratio nō extat. Et locus hic Hieronymi mihi uidet non omnino uacare mendo. Quātos is plauſus & clamores mo.] Rei tam abſurdæ, tamē uulgus applaudebat. Plinius in epiſtola quadā: Scito, inquit, eum peſsime dicere, qui maximè laudabit. Id nunc; magis uerū fuit, c; his tēporibus. Veſtes pullas æque deuita.] Pulla nigra dicunt. Vnde pullati, qui lugent, quod in luctu nigris uterentur. Contrà, cādida olim principum erant ac triumphantium. Sordes.] Inter ornatum & ſordes, media eſt mundicies. Non abſque
B amictu lineo.] Lineorum uſum olim uix uiro dignum habitum, ſuperius indicatum eſt: & de precio
8 lineorum, multa Plinius. Vt matronarum in eo facculi protrahant.] Eſt & altera lectio: Vt maiores in eo piſciculi protrahant: ſed prior mihi magis arridet, quanc; nec illa prorſus uacare mendo uidet. Hoc nō eſt oſculū porrigere.] Olim oſculo ſalutabāt, cōſul imperatorē, diſcipulus præceptorem. Quæ frumento cōficitur.] Plin. lib. 14. cap. ultimo: Eſt & Occidētis populis ſua ebrietas, fruge madida. Hunc potū Galli ceruiſiā uocabāt, Hiſpani cheliā, Aegyptij zythum. Cum faui decoquuntur.] Hydromeli ſignificat, quod fit ex aqua & melle tantum. Vide Plin. lib. 14. cap. 17. Hoc utebant Phryges. Siue pomorū ſucco.] Hoc pomarium uocant. Vergilius: Atq; acidis imitantur uitea ſorbis. Aut palmularum fructus.] Hoc genere Parthi quondā utebant, & Indi, & Oriens totus, autore Plinio. Coctisq; frugibus.] Nam fit ex aliis quoq; herbis & leguminibus. De his uide Plin. lib. 14. cap. 16. Et neſcio an apud nos.] Græcus ſenarius ſic habet: παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νόον: id eſt, Pinguis uenter, tenuē non parit mentem. Et ſi mauis carmen reddi carmine: Subtile pectus uenter obeſus non parit. Porrò quod Hieronymus ſolicitus eſt de uenuſtate Græcanici carminis, ſciat lector lepôrem eſſe in ambiguitate harum uocum, pinguis & tenuis. Nā pingue ut ſignificat obeſum, ita ſtupidū ac tardū ac hebetē ſignificat. Itē tenue ſignificat macilentū & ſubtile. Nā dicitur tenue corpus. Et Horatius in Satyris, res tenues dixit acutas ac ſubtiles. Quum igit dicit, uenter pinguis, obeſum ſignificat: quū ait, mētem tenuē, acutā intelligit: & deflexit, alludēs tamē interim ad
9 uocem pinguis. Non calice ſorbere, ſed concha.] Vergil. Vt concha bibat, & Sarrano dormiat oſtro. Eſt autē delicioſius concha bibere, q; calice. Phylacteria.] Dicunt extremæ ueſtium oræ, quòd eas tueant ac ſeruent: uel potius quòd in his ſeruarent mādata legis, inſcripta, ne excideret animo. Iuſſerat enim Moſes, ut in quatuor angulis palliorum, Hebrei hyacinthinas fimbrias facerent: ut ſicut circūciſio in corpore, ita hoc in ueſte eſſet ſignū Iſraelitæ. Itaq; ſuperſtitioſi faciebāt grādes fimbrias, & acutiſſimas in eis ſpinas ligabant, ut uel ſic admonerent cultus diuini. Quanc; phylacteria quidā putāt mēbranas, in quibus deſcriptū Moyſi decalogū in fronte geſtabāt. Quē morē & ad ſua quoq; tempora duraſſe, ſcripſit Hieronymus in Matthæum. His cœli plagis includere, hæc te quadriga.] Alludit ad quadrigam Heliſæi prophetæ, de qua Reg. 4. cap. 13. Hippocrates.] Extat hoc Hippocratis ſacramentum in libris medicorum: & uulgatius eſt, quàm ut hic ſit referendum.

Beatius eſt dare.] Hæc ſententia citatur Actuum cap. 20. in eundem ſenſum à diuo Paulo. De monoga.] γάμος Græce cōiugium uocat, μόνος ſolus. Non admittit autē ad ſacerdotiū, cui bis ſit ducta uxor, etiam ſi alteram habuerit ante baptiſmum: quanc; antiquitus ſacerdotes non uocabantur

niſi epiſcopi,& ijdem presbyteri,tametſi poſtea presbyteri cœperunt à ſacerdote diſtingui.Et δίγαμοι Græcis dicuntur,quibus bis ducta eſt uxor,non bigami. c

ANTIDOTVS.

ALIVD. In eadem, probat legem imperatoriam, qua cautum erat olim, ne monachi aut clerici caperent hæreditates, cum ea tamen iniqua uideatur. Rurſum innuit idem ab Euangelio præcipi, quod leges imperatoriæ iubebant,quum ait: Et quaſi maiora ſint imperatorum ſcita, quàm Chriſti: leges timemus,Euangelia contemnimus.

ALIVD. Quod autem ſequitur:Gloria epiſcopi eſt,pauperum opibus prouidere,ignominia omnium ſacerdotum eſt, propriis ſtudere diuitijs, non omnino condemnat ſacerdotes qui diuitias habent,ſed qui illis ſtudent.Studemus autem ei rei,quam plurimi facimus,quamq; magno conatu nobis parare cõtendimus.Condẽnat & epiſcopos,qui in profanos & impios uſus colligunt opes,quas in pauperum ſuſtentationem oportebat recondi. Poſtremo in hiſce rebus habenda eſt ratio temporum.Permultum enim intereſt inter primam illam ac rudem Chriſti Eccleſiam,& hanc noſtri temporis.Tunc omnibus huius mundi commodis deſtituta,ſolis Chriſti pollebat opibus: atq; his tanto glorioſius florebat, quo longius ab illis aberat. Deinde paulatim acceſſerunt opes, acceſſit principum iam Chriſtianorum fauor:denicq; acceſſit cenſus,acceſſit imperium,quæ res an cum Chriſti philoſophia cohæreant,aliorum eſto iudicium.Nos ſcholia ſcribimus,nõ dogmata. Certè piarum mentium eſt optare,ut his poſteaquam contigerunt, poſteaquã recepta ſunt,ſi non poſſunt abijcere,non ad faſtum ac libidinem,ſed ad publicam Eccleſiæ utantur utilitatem,& habeant ueluti non habẽtes: nec putent ea ad ornandam Chriſti religionem, ſed ad onerandam magis pertinere. Proinde ueteres illi ſancti uiri,quoniam propiores erant apoſtolorum temporibus, & adhuc ſpirabant purum illum,& nullis mundi bonis inquinatum Chriſtum,permulta ſcripſerunt,ab horum temporum forma longe latecq; diſcrepantia,ueluti Hieronymus, Ambroſius, Bernardus,ut omittam Græcos omneis: quæ tamen non conuenit ſtatim in calumniam uocare, ſed potius ad uitæ correctionem trahere: & magis habere ſuſpectos mores noſtros, qui tantopere diſſideant à ſanctiſſimorum uirorum monitis,qui Chriſti & apoſtolorum ſequuti decreta:qui Chriſti afflati ſpiritu,ea prodiderunt,cum quibus an noſtra concinant decreta neſcio, certè non concordat uita. Eamq; uitæ rationem inſtituamus, ut non ſit neceſſe Chriſti doctrinam ad noſtros mores,& ad hominum traditiones detorquere: ſed potius ad uerum illud ac ſincerum Chriſti archetypum,noſtram uitam omnẽ,noſtraq; inſtituta accommodemus. Neq; uerò dubito, quin cõplures ſint bonæ mentis epiſcopi, atq; in primis hic noſter Leo decimus,uir omnibus egregij Pontificis dotibus egregie cumulatus,permulta uideant, quæ uelint mutari:ſed occurſantibus animo tot negocij difficultatibus, uerentur ne parum feliciter tentata remedia,uergant in maius periculum,magis optantes quod optimum ſit,quàm exigentes: & quod ipſi quoq; Paulo iam tum accidit, præſcribentes: non quod Chriſto ſit proximum, ſed quod ab his temporibus poſsit obtineri.

videtur deeſſe — l. qui

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Heliodorum monachũ & epiſcopum conſolatur ſuper morte Nepotiani monachi & presbyteri, ex ſorore

A ex ſorore nepotis. Ac primum poſt propoſitum argumentũ, expatiatur in locum iucundum ac plenum affectibus, de morte à Chriſto deuicta. Deinde conſolationem aggrediens, uarijs exemplis oſtendit, quatenus Chriſtiano ſit in amicorum morte dolendum. Deinde intermiſſa conſolatione, Nepotiani laudes partibus demonſtratiui generis explicat. Pòſt regrediens ad intermiſſam conſolationem, oſtenſa miſeria & breuitate huius uitæ, tum autem publica calamitate temporum, hortatur ad contemptum uitæ, & ad morum correctionem.

HIERONYMI AD HELIODORVM epitaphium Nepotiani.

1 GRandes materias, ingenia parua non ſuſtinent, & in ipſo conatu ultra uires auſa, ſuccumbũt: quantoq; maius fuerit, quod dicendũ eſt, tanto magis obruitur, qui magnitudinẽ rei uerbis non poteſt explicare. Nepotianus meus, tuus, noſter, imò Chriſti: & quia Chriſti, idcirco plus noſter, reliquit ſenes,
2 deſiderij ſui iaculo uulneratos, & intolerabili dolore confectos. Quem hæredem putauimus, funus tenemus. Cui iam meum deſudabit ingeniũ? Cui literulæ placere geſtient?
3 Vbi eſt ille ὀρθοδιώκτης noſter, & cygneo canore uox dulcior? Stupet animus, manus tremit, caligant oculi, lingua balbutit. Quicquid dixero, quia ille non audit, mutum uidetur. Stylus ipſe quaſi diſſentiens, & cera ſubtriſtior, uel rubigine, uel ſitu obducitur. Quotieſcunq; nitor in uerba prorumpere, & ſuper tumulũ eius, epitaphij huius flores ſpargere, totiens implentur oculi, & renouato dolore totus in funere ſum. Moris quon
4 dam fuit, ut ſuper cadauera parentũ defunctorũ in concione pro roſtris laudes liberi dicerent, & inſtar lugubriũ carminũ ad fletus, & gemitus audientiũ pectora concitarent. En rerum in nobis ordo mutatus eſt, & in calamitatẽ noſtram perdidit ſua iura natura. Quod exhibere ſenibus iuuenis debuit, hoc iuueni exhibemus ſenes. Quid igitur faciã? Iungã tecũ lachrymas? Sed Apoſtolus prohibet, Chriſtianorũ mortuos, dormientes uo
5 cans. Et Dñs in Euangelio: Non eſt, inquit, mortua puella, ſed dormit. Lazarus quoq;
B quia dormierat, ſuſcitatus eſt. Læter & gaudeam, quia raptus eſt, ne malicia mentẽ eius mutaret, quia placuerat Deo anima illius? Sed inuito & repugnãti per genas lachrymæ fluunt, & inter præcepta uirtutũ reſurrectionisq; ſpem, credulã mentẽ, deſiderij frangit
6 affectus. O mors quæ fratres diuidis, & amore ſociatos, crudelis ac dura diſſocias. Adduxit urentẽ uentũ Dominus de deſerto aſcẽdentẽ, qui ſiccauit uenas tuas, et deſolauit fon
7 tem tuum. Deuoraſti quidem Ionam, ſed & in utero tuo uiuus fuit. Portaſti quaſi mortuum, ut tempeſtas mundi conquieſceret: & Niniue noſtra, illius præconio ſaluaretur.
8 Ille ille te uicit, ille te iugulauit. Fugitiuus propheta, qui reliquit domũ ſuã, dimiſit hęreditatẽ ſuam, dedit dilectã animã ſuam in manibus quęrentiũ eũ. Qui per Oſee quondam tibi rigidus minabatur: Ero mors tua ô mors: ero morſus tuus inferne. Illius morte, tu mortua: illius morte, nos uiuimus. Deuoraſti, & deuorata es. Dumq; aſſumpti corporis ſolicitaris illecebra, & auidis faucibus prędam putas: interiora tua, adunco dente cõ-
9 foſſa ſunt. Gratias tibi Chriſte ſaluator, tua agimus creatura, quod tam potentẽ aduerſariũ noſtrũ dum occideris, occidiſti. Quid antè miſerius homine, qui æternæ mortis ter-
10 rore proſtratus, uiuendi ſenſum ad hoc tantũ acceperat, ut periret? Regnauit enim mors ab Adã uſq; ad Moyſen, etiã ſuper eos, qui non peccauerunt, in ſimilitudinẽ pręuaricationis Adæ. Si Abrahã, Iſaac & Iacob in inferno, quis in cœlorũ regno? Si amici tui ſub pœna offendentis Adam, & qui non peccauerant, alienis peccatis tenebantur obnoxij: quid de his credendum eſt, qui dixerũt in cordibus ſuis, Nõ eſt Deus? Qui corrupti & abominabiles facti ſunt, in uolũtatibus ſuis? Qui declinauerũt, ſimul inutiles facti ſunt, nõ eſt q faciat bonũ, nõ eſt uſq; ad unũ? Quod ſi Lazarus uidetur ĩ ſinu Abrahę, locoq; refrigerij, qd ſimile infernus & regna cœlorũ? Ante Chriſtũ Abrahã apud inferos, poſt Chriſtum latro in paradiſo. Et idcirco in reſurrectione eius multa dormientiũ corpora
11 ſurrexerunt, uiſaq; ſunt in cœleſti Hieruſalem. Tuncq; impletũ eſt illud elogium: Surge qui dormis, & eleuare; et illuminabit te Chriſtus. Ioãnes Baptiſta in eremo perſonat:

Pœniten-

Pœnitentiã agite,appropinquauit enim regnũ cœlorũ. A diebus enim Ioannis Baptiſtę c
regnũ cœlorũ uim patitur, & uiolẽti diripiunt illud. Flãmea illa romphęa cuſtos paradi
ſi,& præſidẽtia foribus cherubim, Chriſti reſtincta & reſerata ſunt ſanguine. Nec mirũ
hoc nobis in reſurrectione promitti, quũ omnes qui in carne, non ſecundũ carnẽ uiui-
mus,municipatũ habeamus in cœlo,& hic adhuc poſitis dicatur in terra:Regnũ Dei in-
tra uos eſt. Adde quod ante reſurrectionẽ Chriſti,notus tantũ in Iudæa erat Deus,in Iſ- 12
rael magnũ nomẽ eius. Et ipſi qui nouerant eũ,tamẽ ad inferos trahebãtur. Vbi tunc to- 13
tius orbis homines,ab India uſqꝫ ad Britanniã,à rigida ſeptẽtrionis plaga,uſqꝫ ad feruo-
res Atlantici oceani, tam innumerabiles populi & tantarũ gentiũ multitudines. Quàm
uariæ linguis,habitu tam ueſtis & armis piſciũ ritu ac locuſtarũ,& uelut muſcæ & culi-
ces conterebantur (abſqꝫ noticia enim ſui creatoris, omnis homo pecus eſt) nunc paſ-
ſionẽ Chriſti, & reſurrectionẽ eius,cunctarũ gentiũ & uoces & literæ ſonant. Taceo de
Hebręis,Græcis,et Latinis,quas nationes ſuæ crucis titulo Dominus dedicauit. Immor
talẽ animã, & poſt diſſolutionẽ corporis ſubſiſtentẽ, quod Pythagoras ſomniauit, De- 14
mocritus non credidit, in cõſolationẽ damnationis ſuæ Socrates diſputauit in carcere, 15
Indus, Perſa, Gotthus, Aegyptius philoſophãtur,Beſſorũ feritas, & pellitorũ turba po- 16
pulorũ, qui mortuorũ quondã inferiꝭs homines immolabant, ſtridorẽ ſuũ in dulce cru 17
cis fregerũt melos,et totius mundi una uox eſt Chriſtus. Quid agimus anima? Quò nos 18
uertimus? Quid primũ aſſumimus? Quid tacemus? Excideruṫ ne tibi pręcepta rhetorũ?
& occupata luctu,oppreſſa lachrymis, præpedita ſingultibus dicẽdi ordinẽ non tenes?
Vbi illud ab infantia ſtudiũ literarũ, & Anaxagoræ, ac Telamonis ſemper laudata ſen- 19
tentia? Sciebã me genuiſſe mortalẽ. Legimus Crantorẽ,cuius uolumen ad confouendũ 20
dolorẽ ſuum, ſequutus eſt Cicęro. Platonis, Diogenis, Clitomachi, Carneadis, Poſido
niꝭ ad ſedandos luctus opuſcula percurrimus: qui diuerſis ætatibus,diuerſorũ luctum,
uel libris, uel epiſtolis minuere ſunt conati, ut etiã ſi noſtrum areret ingeniũ, de illorum D
poſſet fontibus irrigari. Proponunt innumerabiles uiros,& maxime Periclẽ & Xeno- 21
phontẽ Socraticũ, quorum alter amiſsis duobus filiꝭs,coronatus in concione diſſeruit:
alter quum ſacrificans filiũ audiſſet occiſum depoſuiſſe coronã dicitur, & eandẽ capiti
repoſuiſſe,poſtꝯ fortiter in acie dimicantẽ reperit concidiſſe. Quid memorẽ Romanos
duces,quorũ uirtutibus quaſi quibuſdã ſtellis,Latinę micant hiſtoriæ? Puluillus Capito
lium dedicans, mortuũ ut nunciabatur ſubito filium, ſe iuſsit abſente ſepeliri. L. Paulus 22
ſeptem diebus inter duorũ exequias filiorũ triumphans urbem ingreſſus eſt. Prætermit
to Maximos,Catones, Gallos, Piſones,Brutos,Scæuolas, Metellos, Scauros,Martios, 23
Craſſos, Marcellos, atqꝫ Aufidios,quorũ non minor in luctu quàm in bellis uirtus fuit, 24
& quorum orbitates in conſolationis libro Tullius explicauit, ne uidear potius aliena 25
quàm noſtra quęſiſſe. Quanquã & hęc in ſuggillationẽ noſtri breuiter dicta ſint, ſi non 26
pręſtet fides quod exhibuit infidelitas. Igitur ad noſtra ueniamus. Non plangã cum la-
cob & Dauid filios in lege morientes,ſed cum Chriſto in Euangelio recipiam reſurgen
tes. Iudęorũ luctus, Chriſtianorũ gaudium eſt. Ad ueſperam demorabitur fletus, & ad 27
matutinum lætitia. Nox pręceſsit, dies autẽ appropinquauit. Vnde & Moyſes moriẽs 28
plangitur. Ieſus abſqꝫ funere & lachrymis in monte ſepelitur. Quicquid de ſcripturis ſu
per lamentatione dici poteſt,in eo libro quo Paulã Romę conſolati ſumus, breuiter ex-
plicauimus. Nunc nobis per aliã ſemitã ad eundẽ locum perueniendũ eſt, ne uideamur
prætrita & abolita quondam calcare ueſtigia. Scimus quidẽ Nepotianum noſtrum eſſe
cum Chriſto, & ſanctorũ mixtũ choris, quod hic nobiſcũ eminus rimabatur in terris,
& æſtimatione quęrebat, ibi uidentẽ cominus dicere: Sicut audiuimus, ſic & uidimus,
in ciuitate Domini uirtutũ, in ciuitate Dei noſtri:ſed deſiderium abſentię eius ferre non
poſſumus,nõ illius,ſed noſtrã uicẽ dolẽtes. Quãto ille felicior,tanto amplius nos in do-
lore, quod tali caremus bono. Flebãt & ſorores Lazarũ, quem reſurrecturũ nouerant. 29

Et ut

A Et ut ueros hominis exprimeret affectus, ipſe ſaluator plorauit quẽ reſuſcitaturus erat. Apoſtolus quoq; eius qui dixit: Cupio diſſolui & eſſe cũ Chriſto: et inibi, Mihi uiuere Chriſtus eſt, & mori lucrũ: gratias agit, quòd Epaphras de mortis ſibi uicinia redditus ſit, ne haberet triſtitiã ſuper triſtitiam, non incredulitatis metu, ſed deſiderio charitatis. Quanto magis tu & auũculus & epiſcopus, hoc eſt, & in carne & in ſpiritu pater: doles abeſſe uiſcera tua, & quaſi à te diuulſa ſuſpiras? Sed obſecro, ut modũ adhibeas in dolore, memor illius ſententię: Ne quid nimis: obligatoq; parumper uulnere, audias laudes eius, cuius ſemper uirtute lætatus es. Nec doleas, q; talẽ amiſeris, ſed gaudeas, q; talẽ ha-
30 bueris. Et ſicut hi q in breui tabella terrarũ ſitus pingũt, ita in paruo iſto uolumine cernas adumbrata, nõ expreſſa ſigna uirtutũ: ſuſcipiasq; à nobis nõ uires, ſed uoluntatem. Præcepta ſunt rhetorũ, ut maiores eius q laudandus eſt, & eorũ geſta altius repetantur, ſicq; ad ipſum per gradus ſermo perueniat, quo uidelicet, auitis paternisq; uirtutib. illuſtrior fiat, & aut nõ degeneraſſe à bonis, aut mediocres ipſe ornaſſe uideatur. Ego carnis bona, quæ ſemper & ipſe cõtempſit, in animæ laudibus nõ requirã: nec me iactabo
31 de genere, id eſt, de alienis bonis, cũ Abrahã & Iſaac ſancti uiri, Iſmaelẽ & Eſau peccatores genuerint: & è regione, lepte in catalogo iuſtorũ Apoſtoli uoce numeratus, de meretrice ſit natus. Anima, inquit, quæ peccauerit, ipſa morietur. Ergo quæ non peccauerit, ipſa uiuet. Nec uirtutes, nec uitia parentũ, liberis imputãtur. Ab eo tẽpore cẽſemur, ex quo in Chriſto renaſcimur. Perſequutor Eccleſię, & mane lupus rapax Beniamin, ad
32 ueſperã diuidit eſcã, Ananiæ oui ſubmittẽs caput. Igitur & Nepotianus noſter, quaſi infantulus uagiẽs, & rudis puer, ſubito nobis, quaſi de Iordane naſcatur. Alius forſitã ſcriberet, q; ob ſalutẽ illius orientẽ eremũq; dimiſeris, & me chariſsimũ ſodalẽ tuũ, redeũdi ſpe lactaueris, ut primũ, ſi fieri poſſet, ſororẽ cum paruulo uiduã: deinde, ſi cõſiliũ illa re-
B ſpueret, ſaltẽ nepotẽ dulciſsimũ cõſeruares. Hic eſt enim ille de quo tibi quondã uaticinatus ſum, licet paruulus ex collo pẽdeat nepos. Referet, inquã, alius, quòd in palatij militia, ſub chlamyde & cãdenti lino, corpus eius cilicio tritũ ſit, quòd ſtans ante ſeculi poteſtates, lurida ieiunijs ora portauerit, quòd adhuc ſub alterius indumẽtis, alteri militauerit, & ad hoc habuerit cingulũ, ut uiduis, pupillis, orphanis, oppreſsis, miſerisq; ſub-
33 ueniret. Mihi nõ placẽt dilationes iſtę imperfectę ſeruitutis Dei: et Centurionẽ Corneliũ, ut lego iuſtũ, ſtatim audio baptizatũ. Veruntamẽ uelut incunabula quædã naſcentis fidei cõprobemus, ut qui ſub alienis ſignis deuotus miles fuit, donãdus laurea ſit, poſtq; ſuo regi cœperit militare. Baltheo poſito habituq; mutato, quicquid caſtrenſis peculij fuit in pauperes erogauit. Legerat enim: Qui uult perfectus eſſe, uendat omnia quę habet, & det pauperibus, & ſequatur me. Et iterũ: Non poteſtis duobus dominis ſeruire, Deo & mammonę. Excepta uili tunica, & operimẽto pari, quo tecto tantũ corpore frigus excluderet, nihil ſibi amplius reſeruauit. Cultus ipſe, prouinciæ morẽ ſequens, nec mundicijs nec ſordibus notabilis erat. Cũq; arderet quotidie, aut ad Aegypti monaſte-
34 ria pergere, aut Meſopotamiæ uiſere choros, uel certe inſularũ Dalmatiæ, quæ Altinotãtũ freto diſtant, ſolitudines occupare, auunculum pontificẽ deſerere non audebat, tot in illo cernẽs exẽpla uirtutũ, domiq; habẽs unde diſceret. In uno atq; eodẽ et imitabatur monachũ, & epiſcopũ uenerabatur. Non, ut pleriſq; accidere ſolet, aſsiduitas familiaritatẽ, familiaritas cõtẽptũ illius fecerat, ſed ita eũ colebat, quaſi parentẽ: ita admirabatur, quaſi quotidie nouũ cerneret. Quid multa? Fit clericus, & per ſolitos gradus presbyter ordinatur. Ieſu bone, qui gemitus, qui eiulatus, quæ cibi interdictio, quæ fuga oculorũ omniũ. Tum primũ & ſolũ auunculo iratus eſt. Querebatur ſe ferre non poſſe, & iuuenilẽ ętatẽ incõgruã ſacerdotio cauſabatur. Sed quãto magis repugnabat, tanto magis in ſe ſtudia omniũ concitabat, et merebatur negando, quod eſſe nolebat: eoq; dignior erat,
35 quo ſe clamabat indignũ. Vidimus Timotheũ noſtri temporis, & canos in ſapientia, electumq; à Moyſe presbyterũ, quem ipſe ſciret eſſe presbyterum. Igitur clericatum non

honorem

honorẽ intelligens,ſed onus, primã curã habuit, ut humilitate ſuperaret inuidiã. Dein- c
de ut nullã obſcœni in ſe rumoris fabulã daret, ut qui mordebantur ad ætatẽ eius,ſtupe
rent ad cõtinentiã,ſubuenire pauperibus, uiſitare languentes, prouocare hoſpitio,leni-
re blanditijs, gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. Cæcorũ baculus, eſurien-
tiũ cibus , ſpes miſerorũ, ſolamẽ lugentiũ fuit. Ita in ſingulis uirtutibus eminebat , quaſi
cæteras non haberet. Inter presbyteros & coæquales,primus in opere,extremus in or-
dine quicquid boni fecerat , ad auunculũ referebat. Si quid forte aliter euenerat q̃ pu-
tarat,illũ neſcire,ſe erraſſe dicebat. In publico epiſcopũ,domi patrẽ nouerat:grauitatem
morũ, hilaritate frontis tẽperabat. Gaudiũ in riſu, non cachinnũ intelligeres. Virgines
& uiduas Chriſti honorare ut matres , hortari ut ſorores, cum omni caſtitate.Iam uero
poſtq̃ domũ ſe cõtulerat,& relicto foris clerico, duritiæ ſe tradiderat monachorũ: cre-
ber in orationibus,uigilãs in precãdo. Lachrymas Deo,nõ hominib. offerebat.ieiunia
in aurigæ modũ pro laſsitudine & uirib.corporis attẽperabat.Menſæ auũculi intererat,
& ſic appoſita quæq̃ libabat,ut & ſuperſtitionẽ fugeret,& cõtinẽtiam ſeruaret.Sermo
eius per omne cõuiuiũ de ſcripturis aliquid proponere, libẽter audire, reſpõdere uere-
cũde,recta ſuſcipere,praua nõ acriter cõfutare, diſputantẽ cõtra ſe magis docere, q̃ uin-
cere.Et ingenuo pudore,qui ornabat ætatẽ, quid cuius eſſet, ſimpliciter confiteri. Atq̃
in hũc modũ eruditionis gloriã declinãdo, eruditiſsimus habebatur. Illud, aiebat, Ter-
tulliani,iſtud Cypriani,hoc Lactãtij,illud Hilarij eſt.Sic Minutius Felix,ita Victorinus, 36
in hũc modũ eſt loquutus Arnobius. Me quoq̃ , quia pro ſodalitate auũculi diligebat,
interdũ proferebat in mediũ.Lectioneq̃ aſsidua,& meditatione diuturna,pectus ſuum
bibliothecã fecerat Chriſti. Quoties ille trãſmarinis epiſtolis deprecatus eſt,ut aliqd ad
ſe ſcriberẽ? Quotiẽs nocturnũ de Euãgelio petitorẽ, & interpellatricẽ duri iudicis mihi 37
uiduã exhibuit? Cũq̃ ego ſilẽtio magis q̃ literis denegarẽ, & pudore reticẽtis pudorẽ
ſuffunderem poſtulãtis:auũculũ mihi oppoſuit precatorẽ,q & liberius pro alio peteret, D
& pro reuerentia ſacerdotij facilius impetraret. Feci ergo quod uoluit, & breui libello,
amicitias noſtras æternæ memoriæ cõſecraui. Quo ſuſcepto Crœſi opes,& Darij diui-
tias ſe uiciſſe iactabat.Illũ oculis,illũ manibus,illum ſinu, illũ ore tenebat.Cũq̃ in ſtratu
frequẽter euolueret,ſuper pectus ſoporati,dulcis pagina decidebat. Si uero peregrino-
rum,ſi amicorũ quiſpiã uenerat,lætabatur noſtro ſuper ſe teſtimonio. Et quicqd minus
in opuſculo erat, diſtinctione moderata, & pronunciationis uarietate penſabat, ut in re
citando illo, ipſe uel placere quotidie, uel diſplicere uideretur. Vnde hic feruor,niſi ex
amore Dei? Vnde legis Chriſti indefeſſa meditatio,niſi ex deſiderio eius qui legẽ dedit?
Alij nummũ addãt nũmo , & marſupiũ ſuffocãtes, matronarũ opes uenẽtur obſequijs: 38
ſint ditiores monachi, q̃ fuerãt ſeculares:poſsideãt opes ſub Chriſto paupere,quas ſub
locuplete diabolo nõ habuerãt:& ſuſpiret eos Eccleſia diuites,quos tenuit mũdus ante
mẽdicos.Nepotianus noſter aurũ calcãs,ſchedulas cõſectatur.Sed ſicut ſui in carne cõ-
temptor eſt,& paupertate incedit ornatior:ita totũ animæ inueſtigat ornatũ. Ad cõpa-
rationẽ quidẽ ſuperiorũ modica ſunt,quæ dicturi ſumus, ſed & in paruis idẽ animus o-
ſtẽditur. Vt eñ creatorem non in cœlo tantũ miramur,& terra,ſole,oceano,elephantis,
camelis,equis,bubus,pardis,urſis,leonibus,ſed & in minutis quoq̃ animalibus, formi
ca,culice,muſcis,uermiculis, & iſtiuſmodi genere, quorũ magis ſcimus corpora q̃ no- 39
mina,eandẽq̃ in cunctis ueneramur ſolertiã:ita mẽs Chriſto dedita, æque & in maiori-
bus,& in minoribus intẽta eſt,ſciens etiã pro ocioſo uerbo reddendã eſſe rationẽ. Erat
ergo ſolicitus,ſi niteret altare,ſi parietes abſq̃ fuligine,ſi pauimenta terſa , ſi ianitor cre-
ber in porta,uela ſemper in oſtijs,ſi ſacrariũ mundũ, ſi uaſa luculenta , & in oẽs cæremo-
nias pia ſolicitudo diſpoſita,nõ minus nõ maius negligebat officiũ. Vbicũq̃ eũ quære-
res,in Eccleſia inuenires.Nobilẽ uirũ Q.Fabiũ miratur antiquitas,qui etiã Romanę ſcri
ptor hiſtoriæ eſt,ſed magis ex pictura q̃ ex literis nomen inuenit: & Beſelehel noſtrum

plenum

A plenũ ſapiẽtia,et ſpiritu Dei,ſcriptura teſtatur.Hyrã quoq; filiũ mulieris Tyriæ,q̃d alter
40 tabernaculi,alter tẽpli ſupellectilẽ fabricati ſint.Quo em̃ læta ſegetes, & uberes agri,in-
terdũ culmis,ariſtiſq; luxuriãt:ita p̃clara ingenia, & mẽs plena uirtutibus,in uariarũ ar-
tiũ redũdat elegãtiã.Vnde & apud Græcos philoſophus ille laudatur,q̃ omne quo ute
41 retur uſq; ad palliũ et anulũ,manu ſua factũ gloriatus eſt.Hoc idẽ poſſumus et de iſto di
cere,qui baſilicas Eccleſię, et martyrũ cõciliabula,diuerſis floribus, et arborũ comis,ui-
tiũq; pampinis adũbrarit,ut quicquid placebat in Eccleſia, tam diſpoſitione quàm uiſu,
presbyteri laborẽ et ſtudiũ teſtaretur.Macte uirtute, cuius talia principia , qualis finis e-
rit? O miſerabilis humana cõditio,et ſine Chriſto uanũ omne q̃d uiuimus. Quid te ſub-
trahit? quid tergiuerſaris oratio? Quaſi em̃ mortẽ illius differre poſsimus, & uitã facere
lõgiorẽ,ſic timemus ad ultimũ peruenire.Omnis caro fœnũ, & omnis gloria eius quaſi
flos fœni. Vbi nunc decora illa facies, ubi totius corporis dignitas, quo ueluti pulchro
42 indumẽto,pulchritudo animę ueſtiebatur? Marceſcebat proh dolor flãte auſtro liliũ,et
purpura uiolæ,in pallorẽ ſenſim migrabat.Cũq; febrib.æſtuaret,& uenarũ fontes hau-
riret calor,laſſo anhelitu triſtẽ auunculũ cõſolabatur. Lętus erat uultus,et uniuerſis cir-
cà plorantib.ſolus ipſe ridebat.Proĳcere palliũ, manus extẽdere,uidere quod alĳ nõ ui-
debãt, & quaſi in occurſum ſe erigens, ſalutare uenientes . Intelligeres illũ nõ emori,ſed
emigrare, & mutare amicos,nõ relinquere. Voluuntur per ora lachrymæ, & obfirmato
animo,non queo dolorẽ diſsimulare quẽ patior.Quis crederet in tali illũ tẽpore noſtræ
neceſsitudinis recordari,& luctante anima,ſtudiorũ ſcire dulcedinẽ? Apprehẽſa auun-
culi manu,hãc,inquit, tunicã, qua utebar in miniſterio Chriſti, mitte dilectiſsimo mihi,
ætate patri,fratri collegio: & quicquid à te nepoti debebatur affectus,in illũ trãsfer, quẽ
43 mecũ pariter diligebas . Atq; in talia uerba defecit,auunculũ manu, me recordatione cõ
trectãs.Scio,quòd nolueris amorẽ in te ciuiũ ſic probare, & affectũ patriæ magis quæ-
B ſiſſe in proſperis.Sed huiuſcemodi officiũ in bonis iucundius eſt,in malis gratius . Tota
hunc ciuitas,tota planxit Italia.Corpus terra ſuſcepit,anima Chriſto reddita eſt. Tu ne-
potẽ quærebas,Eccleſia ſacerdotẽ. Præceſsit te ſucceſſor tuus. Quod tu eras,ille poſt te
iudicio omniũ merebatur.Atq; ita ex una domo duplex põtificatus egreſſa eſt dignitas,
dũ in altero gratulatio eſt, quòd tenuerit: in altero mœror, quòd raptus ſit, ne teneret.
Platonis ſentẽtia eſt,omnẽ ſapientiũ uitã,meditationẽ eſſe mortis.Laudant hoc philoſo
44 phi,& in cœlum uſq; ferũt.Sed multo fortius Apoſtolus:Quotidie,inquit, morior per
gloriã noſtrã. Aliud eſt enim conari , aliud agere, aliud uiuere moriturũ , aliud mori ui-
cturũ.Ille moriturus eſt ex gloria , iſte moritur ſemper ad gloriã.Debemus igitur et nos
animo præmeditari,quod aliquãdo futuri ſumus,& quod uelimus nolimus, abeſſe lon
gius non poteſt.Nam ſi nongentos uitæ excederemus annos,ut ante diluuium uiuebat
45 humanũ genus, & Mathuſalem nobis tempora donarentur:tamen nihil eſſet præterita
longitudo,quæ eſſe deſiſſet.Etenim inter eum qui decem uixit annos,& eum qui mille:
poſtquam idem uitæ finis aduenerit,& irrecuſabilis mortis neceſsitas, tranſactum om-
ne tantundem eſt, niſi quod ſenex magis onuſtus peccatorum faſce proficiſcitur.
46 Optima quæq; dies miſeris mortalibus æui Prima fugit,ſubeunt morbi, triſtisq; ſe-
nectus, Et labor,& duræ rapit inclementia mortis. Neuius poeta : Pati,inquit, neceſ-
ſe eſt multa mortalem mala.Vnde & Niobam,quia multũ fleuerit,in lapidem & diuer-
ſas beſtias cõmutatam finxit antiquitas.Et Heſiodus natales hominũ plangẽs,gaudet in
47 funere. prudenterq; Ennius Plebes,ait,in hoc regi anteſtat loco, licet Lachrymare ple
bi,regi honeſtate non licet. Vt regi,ſic epiſcopo,imò minus epiſcopo quàm regi . Ille
em̃ nolentibus præeſt,hic uolentibus:ille terrore ſubĳcit,hic ſeruituti donatur: ille cor-
pora cuſtodit ad mortẽ, hic animas ſeruat ad uitã. In te oculi omniũ diriguntur, domus
tua,& cõuerſatio,quaſi in ſpecula cõſtituta, magiſtra eſt publicę diſciplinæ. Quicq̃d fe-
ceris, id ſibi omnes faciendũ putant. Caue ne cõmittas, quod aut q reprehẽdere uolunt,

digne laceraſſe uideãtur, aut q̃ imitari, cogãtur delinquere. Vince quãtũ potes, imò plus c
q̃ potes, mollicię animi tui, et ubertim fluentes lachrymas reprime, ne grandis pietas in
nepotẽ, apud increduꝛas mẽtes, deſperatio putetur ĩ Deũ. Deſiderãdus eſt tibi quaſi ab-
ſens, non quaſi mortuus, ut illũ expectare, non amiſiſſe uidearis. Verũ quid ago, medẽs
dolori, quẽ iam reor & tẽpore & ratione ſedatũ, ac non potius replico tibi uicinas regũ
miſerias, & noſtri temporis calamitates: ut non tam plangẽdus ſit, qui hac luce carue-
rit, q̃ gratulandũ ei, qui de tantis malis euaſerit? Cõſtãtius Arianę fautor hęreſeos, dum
cõtra inimicũ paratur, et cõcitus fertur ad pugnã: ĩ Mopſi uiculo moriẽs, magno dolore 48
hoſti reliquit imperiũ. Iulianus proditor animæ ſuæ, & Chriſtiani iugulator exercitus,
Chriſtũ ſenſit in Media, quẽ primũ in Gallia denegarat: dũq̃ Romanos propagare uult
fines, perdidit propagatos. Iouinianus guſtatis tantũ imperialibus bonis, fœtore pruna 49
rũ ſuffocatus interiit: oſtendens omnibus, quid ſit humana potentia. Valentinianus ua-
ſtato genitali ſolo, & inultã patriã derelinquens, uomitu ſanguinis extinctus eſt. Huius
germanus Valens Gotthico bello uictus in Thracia: eundẽ locũ & mortis habuit, & ſe- 50
pulchri. Gratianus ab exercitu ſuo proditus, & ab obuijs urbibus nõ receptus, ludibrio
hoſti fuit: cruentæq̃ manus ueſtigia, parietes tui Lugdune teſtantur. Adoleſcẽs Valen- 51
tinianus & penè puer, poſt fugã, poſt exilia, poſt recuperatũ multo ſanguine imperium,
haud procul ab urbe fraternæ mortis cõſcia, necatus eſt: & cadauer exanime ſuſpendio
infamatũ. Quid loquar de Procopio, Maximo, Eugenio, qui uticq̃ dum rerũ potirẽtur,
terrori gentibus erant? Omnes capti ſteterunt ante ora uictorũ, & (quod potentiſsimis
quondã, miſerrimũ eſt) prius ignominia ſeruitutis, q̃ hoſtili mucrone cõfoſsi ſunt. Di-
cat aliquis: Regũ talis cõditio eſt, feriuntq̃ ſummos Fulgura montes. Ad priuatas ue-
niã dignitates, nec de his loquar qui bienniũ excedunt, atq̃, ut cæteros prætermittã, ſuf
ficit nobis triũ nuper conſulariũ diuerſos exitus ſcribere. Abundantius egens Pityunte 52
exulat. Ruffini caput pilo Cõſtantinopolim geſtatũ eſt, & abſciſſa manus dextra ad de- D
decus inſatiabilis auariciæ, oſtiatim ſtipẽ mendicauit. Timaſius præcipitatus repente de
altiſsimo dignitatis gradu, euaſiſſe ſe putat, quòd Aſſæ uiuit inglorius. Non calamitates
miſerorũ, ſed fragilẽ humanæ cõditionis narro ſtatũ. Horret animus temporũ noſtro-
rum ruinas perſequi. Viginti & eo amplius anni ſunt quòd inter Conſtantinopolim, & 53
alpes Iulias, quotidie Romanus ſanguis effunditur. Scythiã, Thraciã, Macedoniã, Dar-
daniã, Daciã, Theſſalonicã, Achaiã, Epiros, Dalmatiã, cũctasq̃ Pãnonias Gotthus, Sar- *
mata, Quadus, Alanus, Hunni, Vuandali, Marcomanni, uaſtant, trahunt, rapiunt. Quot 54
matronæ, quot uirgines Dei, et ingenua nobiliaq̃ corpora, his beluis fuere ludibrio? Ca
pti epiſcopi, interfecti presbyteri, & diuerſorũ officia clericorũ. Subuerſæ Eccleſiæ, ad
altaria Chriſti ſtabulati equi, martyrũ effoſſæ reliquiæ. Vbiq̃ luctus, ubiq̃ gemitus, &
plurima mortis imago. Romanus orbis ruit, & tamẽ ceruix noſtra erecta non flectitur.
Quid putas nunc animi habere Corinthios, Athenienſes, Lacedæmonios, Arcadas, cun
ctamq̃ Græciam, quibus imperant barbari? Et certe paucas urbes nominaui, in quibus
olim fuere regna non modica. Immunis ab his malis uidebatur oriens, & tantũ nuncijs
conſternatus. Ecce tibi anno præterito ex ultimis Caucaſi rupibus immiſsi in nos, non
iam Arabiæ, ſed ſeptentrionis lupi, tantas breui prouincias percurrerunt. Quot mona- 55
ſteria capta? Quãtæ fluuiorũ aquæ humano cruore mutatæ ſunt? Obſeſſa Antiochia, &
urbes reliquę quas Halis, Cydnus, Orontes, Euphratesq̃ præterfluũt: Tracti greges ca
ptiuorũ: Arabia, Phœnice, Palęſtina, Aegyptus timore captiuæ. Non mihi ſi linguæ cen
tum ſint, oraq̃ centũ, Ferrea uox, Omnia pœnarum percurrere nomina poſsim. Neq̃
enim hiſtoriam propoſui ſcribere, ſed noſtras breuiter flere miſerias. Alioquin ad hæc
merito explicãda & Thucydides & Saluſtius muti ſint. Felix Nepotianus, q̃ hæc nõ ui
det, felix q̃ hæc nõ audit. Nos miſeri, q̃ aut patimur, aut patiẽtes fratres noſtros tãta per-
ſpicimus. Et tamẽ uiuere uolumus, eosq̃ qui his carẽt, flẽdos potius q̃ beatos putamus.

Olim

A Olim offenſum ſentimus,nec placamus,Deũ.Noſtris peccatis barbari fortes ſunt.No-
ſtris uitijs Romanus ſuperatur exercitus,& quaſi non hæc ſufficerent cladibus, plus pe
56 nè bella ciuilia,quàm hoſtilis mucro conſumpſit.Miſeri Iſraelitæ,ad quorum compara-
tionem Nabuchodonoſor ſeruus dicitur.Infelices nos, qui tantum diſplicemus Deo,ut
per rabiem barbarorum,illius in nos ira deſæuiat. Ezechias agit pœnitentiã, & centum
octuagintaquinq; milia Aſſyriorũ ab uno angelo, una nocte deleta ſunt. Ioſaphat lau-
des Domini concinebat,& Dñs pro laudante ſuperabat.Moyſes contra Amalech,non
gladio,ſed oratione pugnauit. Si erigi uolumus, proſternamur. Proh pudor, & ſtolida
uſq; ad incredulitatem mens. Romanus exercitus,uictor orbis & dñs , ab his uincitur,
hos pauet,horũ terretur aſpectu,qui ingredi non ualent. Qui ſi terrã tetigerint, ſe mor-
57 tuos arbitrantur. Et non intelligimus prophetarũ uoces: Fugient mille uno perſequen-
te:Nec amputamus cauſas morbi,ut morbus pariter auferatur: ſtatimq; cernamus ſagit
tas,pilis:tiaras,galeis:caballos,equis cedere.Exceſsimus cõſolandi modũ,& dum unius
mortuos flere prohibemus,totius orbis mortem planximus. Xerxes ille rex potentiſsi-
mus,qui ſubuertit mõtes,maria cõſtrauit, cũ de ſublimi loco infinitã hominũ multitudi
nem,& innumerabilem uidiſſet exercitũ:fleſſe dicitur, quòd poſt centum annos nullus
eorũ,quos tunc cernebat,ſuperfuturus eſſet. O ſi poſſemus in talem aſcendere ſpeculã,
de qua uniuerſam terram ſub noſtris pedibus cerneremus.Iam tibi oſtenderẽ totius or-
bis ruinas,gentes gentibus,& regnis regna colliſa,alios torqueri,alios necari , alios ab-
ſorberi fluctibus,alios ad ſeruitutẽ trahi:hic nuptias , ibi planctũ: illos naſci , iſtos mori:
alios affluere delicijs,alios mendicare:& non Xerxis tantum exercitũ,ſed totius mundi
homines qui nunc uiuunt,in breui ſpacio defuturos. Vincitur ſermo rei magnitudine,
& minus eſt omne quod dicimus.Redeamus igitur ad nos, & quaſi è cœlo deſcenden-
58 tes,pauliſper noſtra uideamus. Sentis ne obſecro te,quando infans,quando puer, quan
B do iuuenis,quando robuſtæ ætatis,quando ſenex factus ſis? Quotidie morimur, quoti
die cõmutamur,& tamen æternos nos eſſe credimus.Hoc ipſum quod dicto, quod ſcri
bitur,quod relego,quod emendo,de uita mea tollitur. Quot puncta notarij,tot meorũ
damna ſunt temporum. Scribimus atq; reſcribimus , tranſeunt maria epiſtolæ , & ſcin-
dente ſulcum carina,per ſingulos fluctus ætatis noſtræ momenta minuuntur.Solum ha
bemus lucri,quod Chriſti nobis amore ſociamur.Charitas patiens eſt,benigna eſt:cha-
ritas non zelatur,non agit perperam,non inflatur,omnia ſuſtinet, omnia credit, omnia
ſperat,omnia patitur.Charitas nunquam excidit.Hæc ſemper uiuit in pectore, ob hanc
Nepotianus noſter abſens præſens eſt,& per tanta terrarum ſpacia diuiſos,utraq; com-
plectitur manu. Habemus mutuæ obſidem charitatis.Iungamur ſpiritu, ſtringamur af-
fectu , & fortitudinem mentis , quam beatus papa Chromatius oſtendit in dormitione
germani,nos imitemur in filio.Illum noſtra pagella decantet,illum noſtræ literæ ſonent.
Quem corpore non ualemus,recordatione teneamus. Et cum quo loqui nõ poſſumus,
de eo loqui nunquam deſinamus.

SCHOLIA.

STylus eſt,cuiuſmodi fermè in cæteris epiſtolis ardens ac uarius. Cõpoſitio,cõmatis, co
lis,ac periodis ubiq; rotunda.Schematis præcipue gaudet,cõtrarijs & contentionibus.
Adnominationes rarius adhibet,ſed aptiſsimas.Sentẽtias ubiq; captat,ſed feliciter:præ
ſertim in clauſulis epiphonematis loco.Tranſitiones crebras habet,propterea quòd di
uerſis ex rebus,diuerſisq; autorib.ueluti cẽtones ac rapſodias cõcinnat.Nec eas tamen
ocioſas,aut frigidas eſſe ſinit,ſed locis communibus, affectibus, ac ſententijs explet.Totus hic eſt in
affectibus illis grauioribus,quos πάθη uocant.Vnde ſæpenumero figuris tragœdiarum utitur.

Si genus argumenti requiras,epitaphion eſt. Differt aũt epitaphion autore Seruio,ab epicedio,
quòd hoc in funere ſoleat adhiberi,illud poſt ſepulturam. Vtraq; uox Græca eſt. Nam τάφος ſepul-
chrum eſt,κῆδος dolor,quibus accedit præpoſitio ἐπί.Mixtum eſt hoc genus, ex eo quod appellant
ἐπιδεικτικὸν ſiue ἐγκωμιαστικὸν,id eſt,demonſtratiuum, aut laudatorium, & ex eo quod παραμυθητικὸν,
id eſt,conſolatorium uocant.Nam æquiore animo ferimus mortem noſtrorũ, ſi cum laude deceſſe-
rint. Grandes materias.] Pars eſt exordialis,reddit enim attentiores,cũ ſtatim oſtendit rei magni-

tudinem tantam, ut ingenio consequi non possit. Sustinent.] Translatum est ab ijs qui onus in humeros suscipiunt. Alluſit autem ad Horatianũ illud in arte poetica: Quærite materiam, uestris qui scribitis aptam Viribus, & uersate diu quid ferre recusent, Quid ualeant humeri. Explicare.] Explicamus non tantum cum quod sentimus uerbis efferimus, uerumetiam cum rem difficilem expedimus, conficimusq́. Nepotianus.] Hæc est propositio, summam argumenti complectens, non nuda tamen, sed ardens affectibus. Nam totum hoc genus in affectibus est positum. c

Meus, tuus, noster.] Hæc incisa, uelut à singultiente pronunciantur. Habent autem emphasim singula. Primum enim per se grauis emphasis est in nominibus propriis, quod genus, si quis dicat: O rem nouam. Tartareto non placet Ciceronis oratio. Tum illud apud Quintilianum libro primo, capite de usu argumentorum. Quintus Varius Sucronensis ait: Aemylium Scaurum rẽ pop. Rom. prodidisse. Aemylius Scaurus negat. Meus autem & tuus, noster, affectuũ pronomina sunt. Imò Christi.] Duplex correctio est. Nam perinde quasi præ dolore perperam uocasset suum, addit Christi. Idq́ rursum corrigit subijciens: Et tanto plus noster. Propterea quod in illo nihil aliud amarent, quàm ipsum Christum: qui quidem amor, demum est Christianus. Reliquit senes.] πάθος est, à circumstantia ætatis. Nam iuuenũ mors, miserabilior ac flebilior esse consueuit: propterea quod immatura, præsertim senibus, quorum omne solatium est in nepotibus. Iaculo uulneratos.] Addit ἀνάωσιν metaphora. Genus autem hoc affectus, à definitione uocat Macrobius, Saturn. lib. 4. 2

Quem hæredem.] Epiphonema est, quo concludit exordium. Cui iam meum.] Excurrit suo more post expositionẽ, in campum iucundis ac pijs affectibus plenum, exaggerans mortis sæuitiam ac tyrannidem, ut magis appareat quantũ debeamus Iesu Christo, qui solus eam sua morte domuit. Habent autem affectum desiderantis & interrogationes figuratæ. Ouidius: Cui colar infelix?

Desudabit.] Metaphora à corpore ad animũ deflectens uocem. Gestient.] Duplex est metaphora: ut, Ferrumq́ armare ueneno. Nam cupere literulas, translaticiũ erat, gestire uerò quod est corporis, bis translaticium est. διώκτης.] Id est, sectator. Nam διώκειν sectari, siue persequi signi ficat. Ambiguum uerbum, quemadmodum & apud Latinos. Porrò Nepotianus adeo studiosus erat æmulandi Hieronymũ, ut moriens etiã illius uerba referret, sicuti mox indicabimus. Quanq́ hoc sanè loco legendũ arbitror, ἐργοδιώκτης, hoc est operis exactor, quod is urgeret Hieronymum, & impelleret ad scribendum. Quodq́ extorserat, adamabat, & uoce sua cõmendabat alijs. Ambrosius notarios ac librarios suo sumptu suppeditabat Origeni, scribenti cõmentarios in sacras literas, quotidie ceu pensum ab eo exigens, unde Origenes in quadam epistola uocat eum ἐργοδιώκτην. Ita Hieronymus in Hippolyto. Nam illic ex Sophronio Græco uocem hanc restituimus. Cygneo.] De cygni cantu, superius dictum est. Usus est autem Græca possessiua uoce, quod cygnus Græca sit dictio κύκνος, unde κύκνειος. Nam Latina sunt, olor, & olorinus. Stupet animus, &c.] Commata sunt, & ἀσύνδετα. Deinde comparia, quæ schemata mire cõueniunt affectibus. Deinde distributionem habent iucundissimam, cum animo tribuit stuporem, manibus tremorem, oculis caliginem, lin guæ balbutiem. Solent autem hæc in immodico dolore accidere. Mutum.] Infans & ineloquens uocat. Suggerit enim facundiam auditor quoq́. Stylus ipse.] Audacem & hyperbolicam metaphoram mitigauit adiungens, quasi. Quanquam hanc quoq́ Fabius permittit grauioribus affectibus. Rubigine uel situ.] Rubiginem ad stylum, qui ferreus esse consueuit, refert: situm ad ceram. Nam olim in tabulis ceratis scribebant. Epitaphij flores.] Allegoria erat, nisi epitaphij, hoc est, propriam uocem admiscuisset. Porrò mos erat antiquis coronare defunctorum pyramides, ac sepulchris flores, præcipue uiolas, ob colorem ferrugineum, & cupressi frondes inspergere. Vnde Persianum illud: Non nunc è tumulo, non nunc è manibus illis, Nascentur uiolæ. Et Prudentius in exequiali carmine: Nos tecta fouebimus ossa, Violisq́ & fronde perenni. Hoc autem loco palàm ostendit epitaphium esse, non epicedium. At tota hæc ὑποτύπωσις eò spectat: ut exaggeret quod dixerat desiderij iaculo uulneratos. Moris.] Pathos est à modo rei. Nam præposterum est, ut parentes superstint liberis, eoq́ acerbius. Lugubrium.] Quas Nænias uocant. Vnde Horatius: Absint inani funere Næniæ. Extat in hoc genere oda huius: Quis desiderio sit pudor aut modus? Extant aliquot Statij epicedia. Extat Daphnis Vergiliana, apud Theocritum Adonidis epitaphium. En.] Hic non demonstrantis est, sed affectui seruit. Quod exhibere sen. &c.] Elegans est ἀνταμοιβολή, id est, commutatio. Non edunt, ut uiuant, sed uiuunt, ut edant. Quid igitur faciã?] Schemata, subiectio, ac dubitatio, simulq́ dilemma. Nam utrãq́ partem refellit. Siquidem & dolere prohibet fides: & gaudere non sinit dolor. Dormientes.] Est in prima ad Thessalonicen. epist. cap. 4. Nolumus uos ignorare de dormientibus. Item primæ ad Corinthios cap. 15. Ergo qui dormierunt in Christo, perierunt. Atq́ inibi paulo pòst: Nunc autem resurrexit Christus à mortuis, primitiæ dormientium. Non est mortua.] Est apud Matthæũ cap. 9. Cum Iesus discussa languentium ac tumultuantium turba, principis filiam ad uitam reuocat. Nõ erat mortua Christo, cui facilius erat excitare mortuã, quàm cuiquã mortalium expergefacere dormientem. Lazarus.] Est apud Ioannẽ capite undecimo: Lazarus amicus noster dormit, sed uado ut à somno excitem eum. Neq́ solum arcanæ literæ dormientes appellant, uita defunctos, propter spem resurrectionis, uerumetiam 3 4 5

als lugentium

Homerus

A Homerus ὕπνον καὶ θάνατον, id eſt, Somnum & mortem, fratres eſſe fingit, ἔνθ' ὕπνῳ σύμβλητον καὶ σιγνήτῳ θανάτοιο. Rurſum alibi mortem χάλκειον ὕπνον, id eſt, ferreũ ſomnum appellat. Atque iterum, ὕπνῳ καὶ θανάτῳ λιλυμάοσιν, multam uidelicet ſimilitudinem mortis & ſomni ſignificans. Item alio in loco νήγρετος, ἄλις θανάτῳ ἄγχιστα ἔοικώς. Notum eſt & illud Diogenis, quẽ cum medicus ſomno preſſum excitaſſet, rogaſſetq; nunquid ſentiret mali, Nihil, inquit, nam frater fratrem occupat, ſignificans ſomnum eum eſſe mortis initium. Adducit in hunc ſenſum & alia nonnulla Plutarchus in libello conſolatorio ad Apollonium. Quin etiam Horatius in odis, mortem perpetuum ſoporẽ uocat: Ergo Quintilium perpetuus ſopor urget. Et Maro: In æternam clauduntur lumina noctem. Item Ouidius in amoribus: Stulte quid eſt ſomnus, gelidæ niſi mortis imago? Longa quieſcendi
6 tempora fata dabunt. Et Catullus: Nox eſt omnibus una dormienda. O mors quæ, &c.] Tempeſtiua exclamatio poſt tot locos affectuum. Alluſit autem ad uerba Oſee prophetæ, quæ ſunt apud illum cap. 13. Conſolatio abſcondita eſt ab oculis meis, quia ipſe, nimirum infernus, inter fratres diuidet. Ait ſeſe inconſolabiliter dolere, cum cogitat mortis tyrannidem ac ſæuitiam, etiam coniunctiſſima diſtrahentem. Porrò in naturæ uinculis, nihil fratrum charitate copulatius. Vnde fratrem, quaſi ferè alterum dictum, exiſtimant grammatici, & Græcis ἀδελφός, quaſi ὁμόδελφος, quòd ex eodem prodierit utero. Nam δελφὺς Græcis uuluam ſonat. Sed fortiora ſunt uincula ſpiritus quàm carnis. Rurſum nulla coniunctio arctior quàm corporis & animi, atq; omnia hęc diſtrahit mortis inclementia, cui proprium eſt diſiungere quod bene coniunctum erat. Vnde Græcis μόρος dicitur, παρὰ τὸ μείρω, quod eſt partior ac diſſeco. Proinde merito inuiſa Chriſto, qui omnia conciliat, quiq; charitas eſt omnia connectens. Sociatos diſſocias.] Et contrarium eſt, & προσονομασία, id eſt, adnominatio. Crudelis ac dura.] Hoc addidit ueluti per exclamationem, miſcet autem ſua uerba prophetæ uerbis. Adducit urentem, &c.] Verba ſunt eiuſdem prophetæ ex eodem loco, uaticinantis de Chriſto quo pacto mortem, ſua morte ſuperaturus eſſet. De deſerto.] Quia dictum eſt per Abacuc prophetam: Deus ab auſtro ueniet, & ſanctus de monte Pharam. Atq; hic eſt & in deſerto, & in meridie ſitus. Verum ſecundum allegoriam deſertum uocat uterum Mariæ. Vnde citra
7 culturam humani coniugij natus eſt flos ille mirabilis. Siccauit uen.] Venas & fontem, peccata uocat: quibus ſublatis, mors uires amittat oportet. Porrò ſiccare proprium eſt uenti urentis. Charitas autem operit multitudinem peccatorum. Deuoraſti quidem Ionam.] Notiſſima eſt hiſtoria apud ipſum prophetam. Myſterium exponit Chriſtus ipſe apud Matthæum capite 12. cum phariſæis & ſcribis ſignũ quærentibus, reſpondet ad hunc modum: Generatio mala & adultera ſignum
B quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ prophetæ. Sicut enim fuit Ionas in uentre ceti tribus diebus ac noctibus, ſic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus ac noctibus. Moxq; facit mentionem Niniuitarum, ad quos miſſus fuerat Ionas. Deuoraſti quidem Ionam.] Accommodat hiſtoriam Ionæ ad Chriſtum. Mortuus eſt Chriſtus, paſſus eſt ſe deuorari. Sed in utero tuo ui. f.] Ad hiſtoriam, Ionas uiuebat in utero ceti, multisq; uerbis de uentre ceti clamauit ad Dominũ. At Chriſtus quomodo uiuus fuit in corde terræ? niſi uel propter proxime inſtantẽ reſurrectionem, uel propter animam illius depopulantem inferos, uel propter diuinitatem, nec à corpore, nec ab anima ſeparatam. Et Niniue noſtra.] Mundus totus, quẽ Niniuẽ uocat, in maligno poſitus. At Niniuitæ, audito præconio Ionæ, pœnitentiam egerunt. Mundus, accepto Chriſti Euangelio, crucem
8 eius ſequi cœpit. Fugitiuus propheta.] Ionas fugerat à Tarſis: Chriſtus, relicta patris arce, in hoc exilium uenit. Quæ ſequuntur ſumpſit ex Hieremiæ cap. 12. Reliqui, inquit, domum meam: dimiſi hæreditatẽ meam, dedi dilectã animã meã in manus inimicorũ eius. Verũ an hæc uerba proprie quadrent ad hunc locum, nõ opinor exactius excutiendum in alluſione. Per Oſee.] Ex eodẽ loco, quem paulo antè indicauimus. Hoc quod aliquando minatus eſt, fecit. Hunc locũ adducit Paulus in prima epiſtola ad Corinthios cap. 15. Abſorpta eſt mors in contentione. Vbi eſt mors uictoria tua? Vbi eſt mors ſtimulus tuus? Stimulus aũt mortis, peccatũ eſt. Virtus uerò peccati, lex. Deo autẽ gratias, qui dedit nobis uictoriã per Ieſum Chriſtũ. Quo quidẽ loco annotandũ eſt, diuum Hieronymũ cum exponit hunc in Oſee locũ, in cõtentione legere, nõ in uictoria. Porrò Græce νεῖκος ſiue νεῖκη per ε & iota, cõtentionẽ ſignificat: per iota tãtum νῖκη, uictoriã. Aptã habẽt feſtiuitatẽ cõtraria & adnominationes in his uerbis, mors mors, morſus, & morte mortua, & uiuimus morte, deuoraſti deuorata: cũ morti inſultet, ſuo, qđ aiunt gladio iugulatæ. Subeſt et metaphora. Alioqui quî moriẽ, quod nõ uiuit? Ita dicimus mori famã, & ſepultã gloriã. Eſt & ſynecdoche, qualis eſt cũ dicimus: Meũ de-
9 cus: &, Virtutis peſtis eſt pecunia. Nã rei nomẽ pro autore ponitur. Adunco dente.] Alluſit ad æreũ hamũ: dentẽ autẽ, quia dixerat, morſus tuus, & hami quoq; dens dicit. Videt autẽ reſpexiſſe ad ea quæ ſunt Iob cap. 40. In oculis eius quaſi hamo capiet eũ, & in ſudibus perforabit nares eius. An extrahere poteris Leuiathan hamo, & fune ligabis linguã eius? Nunquid pones circulum in naribus eius, aut armilla perforabis maxillã eius? Gratias tibi.] Apoſtrophæ maximè cõueniunt gra-
uioríb. affectibus, præſertim ſi uertat oratio ad res inanimas, cuiuſmodi fuit illa ad mortẽ inſultatio. Ineſt autẽ et προσωποποιία, quæ quo audacior eſt, hoc magis cõgruit ſummis affectibus. Exprobrauit morti crudelitatẽ, exprobrauit quòd uicta eſt. Nunc ſimili apoſtropha gratat Chriſto, cuius unius

uirtute tam immanis belua confecta est. Sic Homerus Hectoris uirtutem attollit, ut Achillis laus au c
geatur. Sic Turnum amplificat Maro, quo crescat Aeneæ uictoris gloria. Quis ante te.] Si quid licet, refragantibus exemplaribus, equidem hoc loco libenter legerim: Quid antè miserius homine? Cur id malim, attẽtus lector facile diuinabit. Primum, quid ante Christum? Deinde, ad quẽ pertinet hæc miseria aut felicitas, nisi ad hominum genus? Horum ut nihil obstet, tamen neutrum genus magis conueniebat affectibus. Viuendi sensum, &c.] Epiphonema est. Regnauit enim mors.] 10
Ex his uerbis quæ sunt Pauli ad Rom. cap. 5. Hieronymus uidet ostendere, mortem regnasse pariter in omnes, & bonos & malos, etiam si diuersa sentit Ambrosius. Nam si de morte intelligas secunda, ea non regnauit in pios Iudæos. Si de corporis morte, ea regnat etiã post Christum. Sed mors secunda regnauit, non in omnes, sed in eos qui peccauerunt: non in similitudinem Adam, hoc est per contemptum Dei, sed uicti affectibus carnis, multoq; leuius. Quanq; in omnes eatenus regnauit, ut pios simul atq; impios ad infernos detraheret, nimirũ occluso paradiso. Atq; ita sensisse Hieronymũ declarant ea quæ sequunt: Si Abraham, Isaac & Iacob, &c. Non est Deus.] Verba sunt Psalmi 13. Intelligit impios, & omni genere scelerũ inquinatos. Vsq; ad unum.] Id est, Christũ: ita ut hunc unũ excludas, perinde quasi dicas, usq; ad mare. Quod si.] Diluit obiectiunculam. Nam responderi poterat, Lazarus mendicus in Euangelio uisus est à diuite in sinu Abrahæ, etiam ante Christi mortem. Confitet quidẽ pios fuisse in loco refrigerij, & à cruciatibus impiorum immunes, sed tamẽ apud inferos. Multum autẽ interesse inter inferos & regna cœlorũ. Illic pij nõ cruciabant, at nõ fruebant sum mo illo bono. Ante Christum.] Emphasis est in nominibus, latronis & Abrahæ, inferorũ & paradisi. Constat autem sermo totus ex contrarijs, habetq; speciem epiphonematis. Cœlesti Hierusalem.] Epitheton addidit, explicãs allegoriã paradisi. Elogium.] Elogium uocat, propterea quòd 11
Paulus ad Ephes. cap. 5. uelut ab alio dictum adducit. Sic enim habet, propter quod dicit: Surge qui dormis, & exurge, &c.] Siue quia legerat hoc in apocryphis prophetarũ, siue quia more prophetarum ita loquutus est: Hæc dicit Dominus, cum irruente Spiritu sancto, in ea uerba prorũperet, ut sentit diuus Hieronymus hunc enarrans locũ: ubi refert quidẽ, at nõ probat cõmentum cuiusdã, qui putarit hæc esse uerba Christi de cruce ad Adam sub cruce sepultum. Nam ἅψεται, quod apud Græcos ambiguum est, continget, interpretabatur. Personat.] Apte personat: quippe uox clamantis & præco Christi. In carne non.] Carnem & corpus Paulus sæpius accipit pro humanis affectibus: perinde quasi dicat, In terris uiuẽtes, & tamen cõuersationẽ habẽtes in cœlis, & quæ sursum sunt quærentes & sapientes, non quæ super terram. Regnum Dei intra uos.] Sic apud Lucã cap. 15. re
spondet Christus pharisæis, percontantibus, quando uenit regnũ Dei? Nõ ueniet, inquit, regnũ Dei D
cum obseruatione: neq; dicent, Ecce hic, ecce illic. Ecce enim regnũ Dei intra uos est. Sic & orare iubemur: Adueniat regnũ tuum. Deuictis carnis affectibus, regnat in nobis Christus. Adde quod.] 12
Si regnũ Dei est, cũ agnoscit & colit, colebat & sub lege Mosaica. Colebat quidẽ utcunq;, sed duntaxat in Iudæa, hoc est, arctissimo orbis angulo. Nam angustiã Iudææ, alio quodã in loco cõtẽnit Hieronymus. Nec his tamẽ paucis licebat inferos effugere. At post Christum, in omnẽ terrã exiuit sonus Euãgelij, quod prædicatum est omni creaturæ. Ergo sub lege Mosaica, pauculi illi qui legẽ obseruabant, in aduentũ Christi seruabant, sed ita tamẽ, ut interim apud inferos agerẽt. Reliquus orbis uniuersus sine lege perire putabatur. In Iudæa.] Vtrunq; uocabulũ cõuenit agnoscentib. Deum, & colentibus. Nã Iudæa, confessionẽ sonat: Israel, uirum uidentẽ Deum: aut ut alij malunt, uirũ Deo fortem: quòd Iacob luctatus sit cum angelo, uicerit, & obtinuerit quod uolebat. Nosse uidentis est, colere cõfitentis. Retulit uerba psalmi septuagesimiquinti. Vbi tunc.] Viuidius est per interrogationẽ, ac subiectã responsionem. Ab India.] Indi extremi sunt Orientis. Britanni tametsi Septentrionales sunt, tamẽ ad Occidentẽ uergunt. Hos Horatius extremos orbis appellat, & ultimos orbis Britannos. Vergilius extra orbis terminos ponit: Et penitus toto diuisos orbe Britannos. Solinus uelut alterum orbẽ uocat. Arigida septent.] Septentrionalẽ Scythiam significat, & Riphæis 13
obnoxiam iugis: quę regio, ut ait Solinus, à cœlo nihil accepit prẽter hyemẽ perpetuã. Hac parte Tanaim orbis terminum faciunt cosmographi. Et Horatius: Extremum Tanaim si bíberes Lyce. Attigit igitur quatuor orbis metas, quanq; ratione plagarum non anxie seruata: Indiam ab exortu, Britanniã ab occasu. Nã in eam, ut dixi, partẽ uergit: Hyperboræos à septẽtrione, mare Atlanticũ à meridie: quod tametsi est occidentale, tamen uergit nonnihil ad orientẽ solem. Atlantici Oceani.] Extremã occidentis partẽ designat. Nam iuxta Gades Oceanus sese in terras infundit, omnes quæ uenientem expauere demergens, ut inquit Plinius. Iuuenalis: Omnibus in terris quæ sunt à Gadibus usq;, Auroram & Gangem. Feruores dixit ob æstum ac fragorẽ: ut Vergilius: Feruetq; fretis spumantibus æquor. Quàm uariæ linguis.] Sic Verg. lib. 8. describens Aeneæ clypeum: Incedunt uictæ longo ordine gentes, Quàm uariæ linguis, habitu tam uestis & armis. Hic Numidum genus & discinctos mulciber Afros, Hic Lelegas, Carasq;, sagittiferosq; Gelonos, Finxerat, &c.
Dedicauit.] Nam his tribus linguis Pilatus scripserat titulum Iesu, atq; has quidem gentes per occupationem recensuit. Pythagoras somniauit.] Propter μετεμψύχωσιν, id est, animarum transmigrationem. Etenim dum existimat animam ex alio atque alio corpore in aliud demigrare, leuiter

ac ueluti

A acueluti per ſomniũ ſenſiſſe uideẽ, animã corpori ſupereſſe. Democritus non credit.] Hic philoſo
14 phus fuit Abderites, cuius illud egregium de atomis. Is putauit animam ſimul interire cum corpore. Nam hunc potiſſimum ſecutus eſt Epicurus, cuius ſimilis eſt de animarum interitu ſentẽtia. Indicat idem Lactantius lib. iij. cap. xviij. cum recenſens eos, qui felicioris uitæ ſpe ſibi mortem conſciſſent. Nam Democritus, inquit, in alia fuit perſuaſione. ſed tamẽ Sponte ſua leto caput obuius obtulit ipſe. Indicat & M. Tul. Tuſc. quæſt. lib. i. Quanq; in nõnullis exemplaribus Democritus credidit, inuenio ſcriptum. In conſolationẽ d. ſ.] Extat hic dialogus Platonicus, cui titulus Phædon, in quo Socrates, mox bibiturus uenenũ, cum amicis diſputat de animarum immortalitate. Indus, Perſa, Got. Ægyp. phil.] Has gentes ueluti maximè barbaras nominat, & à philoſophiæ ſtudijs longiſſime ſemotas. Nam extrema eſt India. Perſarum & Ægyptiorũ luxus celebratiſſimus eſt. Gotthi barbarie nobiles. Gotthos quidam putant eſſe, quos nunc uulgo Liuonios & Pruſſos appellant, aut Sarmatas ipſos, aut Sarmatis finitimos: quæ gens etiam nunc miram barbariem ſpirat. Quanq; de his uariæ ſunt doctorum hominũ ſententię: nec ad hunc locum magnopere pertinet. Annota lector aptiſſimã partium collationem. Philoſophorum eſt de animæ immortalitate diſputare, non barbarorũ. Sed ex præcipuis philoſophis Pythagoras ſomniauit duntaxat. Democritus nõ credidit illius ſomnijs. Socrates ueluti dubitans diſputauit: idq; magis ad ſolatiũ ſuę damnationis, q̃ ex animo. At poſt euulgatum Euangelium Chriſti, ſemotiſſimæ quæq; ac barbariſſimæ nationes de ijs non diſputant, ſed phi
15 loſophantur. Nec citra emphaſim barbaris & indoctis philoſophandi uerbum attribuit. Beſſorum feritas.] Pergit cõmemorare gentes, non barbaras tantũ, ſed etiam immanes, quas tamen Euangelij prædicatio mãſuefecerit. Siquidem Beſſi ſunt in Thracia iuxta Strymonẽ amnem, ad dextrum accolentes latus, autore Solino. Thracum autem barbariem notat Euripides in Hecuba, cum Polymneſtori dicit Agamemnon: ἔχ' ἐκβαλὼν δὲ πατρίδος τὸ βάρβαρον λέγε. Horatius in Odis: Natis ad uſum lętitiæ ſcyphis Pugnare Thracum eſt: tollite barbarum Morem. Iuuenalis item Thraces cũ Sarmatis coniunxit, ut pari barbarie: Neq; Sarmata, nec Thrax, qui ſumpſit pennas. Quanquam ad demonſtrandam Thracum feritatem, ſufficiebat Diomedis ſtabulum. Porrò Beſſos ut finitimos Getis, ita Getica immanitate fuiſſe præditos, oſtendit Ouidius in libris de Triſtibus: Viuere q̃ miſerum eſt inter Beſſoſq; Getaſq;, Illum, qui populi ſemper in ore fuit. Et pellitorum tur. po.] Pellitos uocat ferarum pellibus amictos. Semotiores Germaniæ populos ſignificare uideẽ: de quibus ita meminit Corn. Tac. in libello De populis & ritibus Germaniæ: Tegumẽ omnibus ſagũ, fibula, aut ſi deſit, ſpina conſertũ. Cæteri intecti, totos dies iuxta focum atq; ignem agũt: locupletiſſimi ueſte diſtinguun-
B tur, non fluitante, ſicut Sarmatæ & Parthi, ſed ſtricta, & ſingulos artus exprimente. Gerunt & ferarũ pelles, proximi ripæ negligenter, ulteriores exquiſitius, ut quibus nullus per cõmercia cultus. Elígunt & feras, & detracta uelamina, ſpargunt maculis pellibusq; beluarum, quas exterior Oceanus atq; ignotũ mare gignit: nec alius fœminis quàm uiris habitus. Atq; idem paulo poſt de Fennis Germaniæ populis: Fennis, inquit, mira fœditas, fœda paupertas: non arma, non equi, nõ penates: uictui herba, ueſtituti pelles, cubile humus. Hactenus Tacitus. Quanquã leguntur tum alibi, tum apud Indos fuiſſe populi, quibus ferarum pelles amictus erat. Animaduerte qua uerborum emphaſi barbariem exaggerat harum nationũ. Nam uehemẽtius & ſignificantius eſt Beſſorum feritas, q̃ ſi Beſſos feros dixiſſet. Iam enim feras imaginor, non homines. Porrò cum turbam pellitorũ hominum dicit,
16 eleganter exprimit inconditam, & beluarũ more degentem multitudinem. Qui mortuorum quorũ. in h. in.] Et hoc argumento immanem iſtorum & impiam barbariem exaggerat, qui non modo manibus & umbris defunctorum, perinde ut dijs ſacrificarint, ſed homines etiam immolarint. Nam ſui cuiq; progenitores poſteaq; uita deceſſerant, numinum loco erant. Verum mihi magis probatur, ut legas inferijs, non inferis. Inferiæ dicuntur parentalia, ſeu iuſta quæ defunctis perſoluuntur. Eam uocem quanquam grãmatici putant ab inferis dictam, ego magis arbitror dictam ab inferẽdo, ut Græcam uocem expreſſerint Latini ἐναγίσματα, quæ apud illos idem ſignificat, quod apud nos inferiæ. Mos hic multis barbaris fuit, ut umbris hominis defuncti mactarent homines, uel ut placarent iratos, uel ut gratum facerent. Nam & Achillis manes Polyxenæ ſanguine placantur apud tragicos. Et apud Virg. Æneas Vfentis filios uiuentes rapit inferias, quos immolet umbris. Et apud Homerum lib. Iliados penultimo, Achilles in Patrocli parẽtalibus duodecim iuuenes Troianos immolat, præterea canes aliquot & equos in gratiã amici defuncti. De Taurica Diana apud Scythas, & uetus & notiſſima eſt fabula. Cæſar belli Gallici cõmentario ſexto, teſtatur hunc publicum Galliarũ fuiſſe morem, ut in grauioribus morbis, aut belli periculis, pro uictimis homines immolarent: q̃ pro uita hominis non niſi uita hominis placari numen poſſe crederẽt. Porrò de funeribus eorum ita ſcribit: Funera ſunt pro cultu Gallorum magnifica & ſumptuoſa. Omnia quæ uiuis cordi fuiſſe arbitrãtur, in ignem inferunt, etiam animalia: ac paulo ſupra hanc memoriam, ſeruí & clientes, quos ab his dilẽ
17 ctos eſſe conſtabat, iuſtis funebribus confectis, unà cremabantur. Stridorem ſuum.] Et Plinius cõmemorat gentibus barbaris nonnullis nutum, nõnullis eſſe ſtridorẽ loco uocis humanæ. Stridor autẽ beluarũ eſt, & quidem immaniũ. Et mire ſtridori oppoſuit melos. nam melos cãtus eſt modulatus & cõcinnus, aures ſuauitate deliniẽs, ἀπὸ τῶ μελῶν, id eſt à membrorũ corporis congruẽtia dictus,

ſi credimus Græcis etymologis. Et Perſius: Cantare credas Pegaſeium melos. Vnde & poetæ Meli ci. Tantum igitur ualuit Chriſti mors, ut homines tam immanes, ſuum, id eſt naturalem ſtridorẽ fregerint, hoc eſt, mollierint in dulce melos crucis, hoc eſt in uocem longe à natura alienã. Et totius mundi uox un. Chri. eſt.] Hoc eſt epiphonematis loco additum, quo periodum claudat ſuo more: cum ſint tam innumera linguarum diſcrimina, unde & μέροπες apud Græcos poetas appellantur homines, tamẽ in unius Chriſti laudes nunc mire conſentiũt omnes. Nec ſine figurę gratia dixit, Chriſtum uocem omnium, ſignificans eum omnium uoce laudari. Quid agimus a.] Hactenus excurſus, de quo ſuperius admonui. nunc quod eſt huic epiſtolæ propriũ aggrediẽ, hoc eſt, ut conſoletur Heliodorũ, & laudet Nepotianũ. quanquam ea laus conſolationis pars eſt. Eſt autẽ color in tragœdijs frequens, ut ſuo cum animo colloquaẽ aliquis, eoq; grauioríb. affectíbus præcipue congruens. quod genus eſt illud Senecæ: Quid ſegnis anime tuta conſilia expetis? Sumptum apparet ex Homero, τέτλαθι κραδίη, id eſt, tolera cor. Cui finitimũ & illud: ἀλλὰ τίπτοι ταῦτα φίλος ἀιτελίξαϐ θυμός. Poſſunt autem accipi, quid agimus anime, uel ut ſint corrigentis digreſſionem longiuſculam, uel ut ſint dubitantis, unde potiſſimum debeat incipere. Sic enim Terentianus Phædria: Quid agimus? Conſulens ac dubitãs loquitur. Recenſetur huiuſmodi dubitatio inter exornationes rhetoricas: conuenit autem maxime principijs generis demonſtratiui. Nec hic tranſitus, quòd ab excurſione digrediẽ ad exempla, uacat affectíbus: ut artis obliuio, quam puer imbiberat, immenſi doloris ſit argumentũ. 18

Anaxagoræ.] Hic philoſophus fuit Clazomenius, Anaximenis diſcipulus, Archelai præceptor. Huic cum quidam mortem filij nunciaſſet, is minime cõmotus: Nihil, inquit, nouum aut inexpectatum nuncias. Ego enim illum ex me natũ, ſciebam eſſe mortalem. Refert Val. Max. lib. v. cap. x. Refert Cicero lib. Tuſc. quæſt. iij. Ac Telamonis.] Videtur hæc eadem Anaxagoræ uox à nõnullis certe tragicis, tributa Telamoni Salaminio, cum Aiacis filij mortem audiſſet. Nam Cicero Tuſcul. quæſt. iiij. Telamonem hunc citat ex Sophoclis tragœdia, quæ noſtris temporibus non extat. Itaq; cum Oileus, inquit ille apud Sophoclem, Telamonẽ antè de Aiacis morte conſolatus eſſet: is cum audiſſet de ſuo filio, fractus eſt. Alibi rurſus in eodem libro: Quid ergo? huius ne uitæ propoſitio & cogitatio, aut Thyeſtem leuare poterit, aut Ætam, de quo paulo antè dixi, aut Telamonẽ pulſum patria, exulantem atq; egentem, &c. Legimus Crantorem.] Hic ueteris academiæ nobiliſſimus philoſophus fuit, ut eſt teſtis Cicero Tuſ. quæſt. lib. 4. Xenocratis auditor, cuius meminit Horatius in Epiſtolis, tanquam eximij philoſophi. Qui quid ſit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid nõ, plenius ac melius Chryſippo ac Crantore dicit. Eius quanquam cõmentarij non extant, tamẽ ſubinde citantur à Cicerone in Tuſc. quæſt. Ex conſolationis libro nominatim illud refert: Simile quiddam, inquit, eſt in cõſolatione Crantoris. Ait enim Termanæũ quendam Elyſium, cum grauiter filij mortem mœreret, ueniſſe in pſychomantium, quærentem quæ fuiſſet tantæ calamitatis cauſa. Huic in tabellis treis huiuſmodi uerſiculos datos: Ignaris homines in uita mẽtibus errant. Euchinous potitur fatorum munere læto. Sic fuit utilius finiri ipſiq; tibiq;. Citatur & hic Crantor à Plutarcho in libello conſolatorio. Is teſtatur eum ſcripſiſſe ad Hippoclem, conſolans eum ſuper morte filiorum. Cuius uolu. ad ſ. d. c. c.] Hoc quoq; Ciceronis opus, cum alijs permultis, his temporibus deſideratur. 19 20

Platonis.] Recenſet autores qui de conſolatione ſcripſerunt, inter quos admiror non numeraſſe Senecam, cuius extant duo in hoc genere libri, alter ad Martiam, alter ad Albinam matrẽ ſuam. Niſi forte alterius ſunt illa, non Senecæ. Platonis extat Phædon. Extat & Axiochus, ſi modo is Platonis eſt, in quo Socrates Axiochum ægrotantem conſolatur: Latinus factus à Rodolpho Agricola noſtro, quem multis nominibus uniuerſæ Germaniæ decus optimo iure poſſumus appellare: quam ingenio diuino, doctrinaq; & facundia incomparabili, mirum in modum illuſtrauit. Diogenis.] Huius nihil extat, ſed inter opera Laertius cõmemorat opuſculum de morte. Clitomachi.] Hic Carthaginenſis patria, gentili nomine uocatus Aſdrubal, ſucceſſit in ſchola Carneadi, cuius auditor fuerat, autore Laertio. M. Tull. Tuſc. quæſtionum libro v. teſtatur hunc uoluptatẽ cum honeſtate copulaſſe. Carneadis.] Is Cyrenaicus nihil ſcriptũ reliquit, præter aliquot epiſtolas ad Ariarathem Cappadociæ regem: inter quas conſentaneum eſt, aliquot fuiſſe conſolatorias, ut id ſignificarit Hieronymus, cum ait, uel libris, uel epiſtolis. Poſidonij.] Hic Stoicus fuit, Zenonis diſcipulus. quanquam huius quoq; libri omnes interciderunt. Periclem.] Principem Athenienſium, qui quòd dicendo tonare ac fulminare uideret, dictus eſt Olympius. Hic intra quatriduũ duobus mirificis adoleſcentibus Paralo & Xanthippo filijs ſpoliatus, his ipſis diebus, & uultu priſtinũ habitum retinente, & oratione nulla ex parte infractiore, concionatus. Ille uero caput quoq; ſolito more coronatum gerere ſuſtinuit, ut nihil ex uetere ritu domeſticũ uulnus detraheret: autor Val. Max. lib. v. ca. x. Meminit & Plutarchus in conſolatione, citans Protagoram autorem. Xenophontem Socra.] Hic fuit Athenienſis dux, Socratis diſcipulus, cui proximum à Platone locum tribuit Valerius. Is cum ſolenne ſacrificium perageret, è duobus filijs maiorem natu, Gryllum nomine, ut teſtis eſt Plutarchus in conſolatione, iuxta Valerium Sylĩ, aupud Mantineam cecidiſſe cognouit. Nec ideo ſacrũ inſtitutũ omittendum putauit, ſed tantũmodo coronam deponere cõtentus fuit, quã ipſam, percontatus quonã modo occidiſſet: ut audiuit fortiſſime pugnãtẽ interiſſe, repoſuit: teſtatus Deos quibus 21 D

ſacrificabat

A ſacrificabat, maiorem ſe ex filij uirtute uoluptatẽ, quàm ex morte dolorem ſentire. Autor Valerius Max. eodem quod modo citauimus capite. Seneca libello conſolatorio ad Martiam: Nec minus, inquit, admiretur Græcia illum patrem, qui in ipſo ſacrificio nunciata filij morte, tibicinem tantum ta-
22 cere iuſſit, & coronam capiti detraxit, cætera rite perfecit. Puluillus.] Horatius Puluillus conſul, cum in Capitolio Iouis ædem pontifex dedicaret, interq; nuncupationem ſolennium uerborum poſtem tenens, mortuum eſſe filium ſuum audiſſet: neq; manum à poſte remouit, neq; uultum à religione ad priuatum dolorem flexit. Autor Val. Max. Seneca ad Martiam: Puluillus hoc fecit pontifex, cui poſtem tenenti, & Capitolium dedicanti, mors filij nunciata eſt: quam ille exaudiſſe diſſimulans, & ſolennia pontificalis carminis uerba concepit, gemitu non interrumpente precationem, & ad filij ſui nomen Ioue propiciato, &c. L. Paulus.] L. Æmylius Paulus, Magni Pauli filius, qui apud Cannas occubuit, ex quatuor filijs duos in Corneliam Fabiamq; gentem per adoptionem dederat. cæterorum alter quatriduo ante triumphum, quem deuicto Perſe Macedonum rege pulcherrimum egit, defunctus eſt. Alter in triumphali curru conſpectus, poſt diem tertium expirauit. Deinde cum uideret populum de ſuo caſu ſollicitum, prodijt in concionem, & orationem quam de rebus à ſe geſtis habuit, hac clauſula finijt: Cum in maximo prouẽtu felicitatis noſtræ Quirites timerem, ne quid mali fortuna moliretur, Iouem Opt. Max. Iunonemq; reginam & Mineruam precatus ſum, ut ſi quid aduerſi populo Romano immineret, totum in meã domũ conuerteret. Quapropter ſe bene habent res. Annuendo enim uotis meis id egerunt, ut uos potius meum caſum doleatis, quàm ego ueſtrum ingemiſcerem. Autores, Valerius eodem capite, Plutarchus in ipſius uita, Seneca ad Martiã, qui inter cætera illud eleganter ὡμφωνεῖ: Vides quàm magno animo tulerit, orbitati ſuæ gratulatus eſt.
23 Prætermitto.] Per occupationem congerit turbam exemplorum, quæ non explicat. Maximos.] ἐπέρωσις eſt numeri, feſtiuitatis gratia, ut illud Martialis: Pythagoras, Zenonas, inexplicitosq; Platonas. Quanquam non inficior his nominibus complures fuiſſe. Significat autem Q. Fabium Maximum, cui cognomen Cunctatori: qui quum filium uirum conſularem, & egregijs clarum geſtis amiſiſſet, ipſe conſul apud populum oratione filium laudauit. Eamq; orationem poſtea edidit, quam Plutarchus in huius uita ſe uidiſſe teſtatur. Meminit huius Cicero libro Epiſtolarum familiarium quarto, ſcribens Seruio Sulpitio. Rurſum Tuſculanarum quæſtionum libro tertio. Catones.] Catonem Maiorem indicat, Cenſorium dictum, cui quum maior filius obiiſſet, ſummo ingenio iuuenis, ſumma uirtute, præterea prætor deſignatus, nihilo ſecius rempublicam geſſit. Meminit Plutarchus in eius uita. Marcus Tullius in epiſtola quam modo citaui. Idem iterum Tuſcul. quæſt.
B libro tertio, atq; etiam in Lælio. Caios.] Ita quidam habent codices. De Caio Cæſare meminit Seneca ad Martiam his uerbis: C. Cęſar quum Britanniam peragraret, nec Oceano felicitatem ſuam continere poſſet, audiuit deceſſiſſe filiam, publica ſecum fata ducentẽ. In oculis erat Cn. Pompeius, nõ æquo laturus animo, quenquã alium eſſe in Rep. magnum, & modum impoſiturũ incrementis, quoniam grauia illi uidebant, & cum in cõmune creſcerent: tamen inter tertium diem imperatoria obijt munia, & tam cito dolorem uicit, q; omnia ſolebat. Sed mihi magis placet, quod in antiquis lego, Gallos, non Caios. Nam inter cæteros quos hic recenſet Hieronymus, Cicero Gallum quoque
24 memorat, in dicta ad Sulpitium epiſtola. Eumq; ſuum appellat, ceu familiarem. Piſones] Permulti fuerunt huius nominis uiri clariſſimi. quãquam nihil adhuc memini legere, quod ad luctum attinet. Val. Max. libr. iiij. Caium Piſonem inter exempla conſtantiæ ponit. Fuit & L. Piſo C. Cæſaris ſocer, & Piſo Craſſipes, prior Ciceronis gener ex matrimonio Tulliæ. Brutos.] De Iunio Bruto, qui duos filios, quod Tarquinios in urbem reuocare molirentur, pro tribunali uirgis cæſos, & ad palum ligatos, ſecuri percuti iuſſit, notiſſima eſt hiſtoria. Meminit Valerius lib. v. cap. viij. Scęuolas.] Hiſtoria de Mutio Scęuola notior eſt, q; ut hic ſit referenda. quanquam equidem ſentio Hieronymũ de alio quopiam Scęuola fuiſſe locutum. Metellos.] Multorum literis nobilitata eſt Metelli Numidici fortitudo, cum Smyrnæ exularet: ubi cum in theatro ſedenti literæ eſſent allatæ, quibus reuocabatur, non prius dignatus eſt eas legere, q; ſpectaculum eſſet finitum. Autor, præter alios, Plinius ſiue Suetonius De uiris illuſtribus. Verum an de hoc ſenſerit Hieronymus, nolim affirmare. nam fuerunt huius quoq; nominis permulti. Scauros.] De M. Æmylio Scauro, qui filium cum alijs è bello profugum ad mortem ſpontaneam adegit, quum diceret ſe libentius occurſurum oſſibus eius in bello cæſi, quàm ipſum tam deformis fugæ reum uiſurum. meminit Valerius libro quinto, cap. viij.
25 Marios.] Plutarchus in ipſius uita, Marij tolerantiã laudat: quod cum ex utroq; crure laboraret, fortiſſime paſſus ſit ſectionem. Tum aũt, quod ne in hoſtium manus ueniret, ultro ſibi mortem conſciuerit, ut in uita Syllæ. Quanquam ego certe Martios legendum arbitror, ut intelligas de Quinto Martio, cui cognomentũ erat Regi. Is cum eſſet ſuperioris Catonis in cõſulatu collega, filiũ ſummæ pietatis, magnæ ſpei, poſtremo unicũ amiſit. Eum caſum animo adeo infracto tulit, ut ſtatim à rogo iuuenis, curiã peteret, ſenatũq; quẽ eo die lege haberi oportebat, euocaret. Autor, præter alios, Valerius libro v. cap. x. Craſſos.] Quanto animo Craſſus tulerit mortem filij à Parthis occiſi, diligenter explicat Plutarchus in ipſius uita. nam cum hoſtes iuuenis caput pilo præfixũ horrendo clamore q; proxime accedentes Romanis oſtentarent, & per contumeliã rogarẽt, quónam genere ortus

tus eſſet iuuenis tam ſtrenuus, Craſſus pater nihil conſternatus eſt eo dolore, ſed per omnes ordines circumuectus, clamabat: Meus eſt hic priuatus dolor Romani, publica ciuitatis ſalus & gloria, in ueſtra incolumitate ſita eſt. Marcellos.] M. Marcellus uir cõſularis, ꝙ diuerſis partibus fauerat, Cęſaris iuſſu exulabat Mitylenis. quẽ Brutus in lib. De uirtute, teſtat̃ ſe illic uidiſſe uiuentẽ adeo feliciter, adeoq́ literarum cupidum, ut ipſe ſibi uideretur exul, cum ab eo diſcederet. Meminit Seneca in conſolatione ad Albinam. Aufidios.] De Aufidijs nihil occurrit in præſentia memorabile, quod ad hunc attineat locum. quod ſi extaret Ciceronis liber de Conſolatione, non magno negocio locus hic Hieronymi poterat explicari. Aliena ꝙ noſtra.] Ethnicorum exempla uocat aliena: noſtra, quæ à ſacris literis depromunt̃: obiter notans eos, qui gentilium exemplis nimiũ impenſe ſolent uti: niſi forte breuiter quis utatur, idq́ in ſuggillationem uitæ noſtræ, ſi nõ præſtamus Chriſtiani, quibus immortalitas expectatur, quod uel ob gloriam, uel impulſu naturæ præſtiterunt infideles. Hoc eſt ni mirum quod ſcribit ad Paulam: Erubeſce, ethnicæ comparatione ſuperaris. Melior diaboli ancilla, quàm mea eſt, &c. Eſt autem tranſitus ad diuerſum exemplorum genus. Non plangam cum Iacob & Dauid.] Reijcit Iudæorum exempla. Iacob.] Quantopere Iacob luxerit filium ſuum Ioſeph, habetur Gen. cap. xxxvij. Sciſſis q́ ueſtibus, inquit, indutus eſt cilicio, lugens filium ſuum multo tempore. Congregatis autem cunctis liberis eius, ut lenirent dolorem patris, noluit conſolationem accipere, ſed ait: Deſcendam ad filium meum lugens in infernum. Dauid.] Regum lib. ij. cap. xiij. Dauid luget Ammon à fratre occiſum. Sed & rex, inquit, & omnes ſerui eius fleuerunt ploratu magno nimis. Ac paulo pòſt: Luxit ergo Dauid Ammon filium ſuum multis diebus. Rurſus eiuſdem libri cap. xviij. deflet Abſolom interfectum: Contriſtatus itaq́ rex, aſcendit cœnaculum portæ & fleuit, & ſic loquebatur uadens: Fili mi Abſolom, fili mi, quis mihi tribuat ut moriar pro te? Abſolom fili mi, fili mi Abſolom. In Euangelio.] Alludit ad eos quos Chriſtus in Euangelio uitæ reſtituit, luctu uerſo in gaudium. nam Lucæ cap. vij. uiduæ mulierculæ filium unicum, qui iam efferebat̃, uiuum reſtituit: Et dedit, inquit, illum matri ſuæ. Eleganter Dauid & Iacob Iudæis opponit Chriſtum: legi, Euangelium: morientibus, reſurgentes: planctum, receptioni: ut totus ſermo ex contrarijs inter ſe relatis conſtet. Videtur autem alludere ad uerba Pauli, quæ ſunt in epiſtola ad Heb. cap. xj. Acceperunt mulieres de reſurrectione mortuos ſuos. Iudæorum luct. c. g. ſ.] Velut epiphonema eſt: poteſt bifariam accipi. Iudæorum eſt lugere, Chriſtianorum gaudere. Aut unde lugent Iudæi ceu carnales, in de gaudent Chriſtiani ſpirituales': nempe ob mortem piorum in cœlos demigrãtium ex his miſerijs.

Ad ueſperum d. f.] Confirmat id quod dixit, Iudæorum eſſe luctum, Chriſtianorum eſſe gaudiũ, teſtimonio Pſalmi uigeſimononi. Veſpera tempus ante reſurrectionem, quo tenebris obtecta fuerũt omnia, & apoſtoli in fletu ac gemitu morabantur. In matutino.] Nempe reſurrectionis, cum exhilarata ſunt omnia. Ita ferme diuus Hieronymus & Auguſtinus: quanquam ueſpera totus huius uitæ curſus intelligi poteſt: matutinum, generalis omnium reſurrectio. Nox præceſſit.] Accommodat ad eandem ſententiam uerba Pauli ad Romanos cap. xiij. Nox, Moſaicæ legis: dies, Euangelicæ ueritatis & reſurrectionis. Quod modo ueſperã appellabat, hic noctem uocat: quod modo matutinum, hic diem. Vnde & Moſes, &c.] Adiungit allegoriam teſtimonijs. Moſes ſymbolum gerens Iudaicæ uitæ, plangitur: Ioſue, qui Euangelij præfert typum, nõ plangitur. De Moſe habes Deuteronomij capite ultimo: Fleuerũt, inquit, eum filij Iſrael in campeſtribus Moab triginta diebus. De Ioſue habes Ioſue ultimo item capite: Et poſt hæc mortuus eſt Ioſue filius Nun, ſeruus Domini, centũ & decem annorum: ſepelieruntq́ eũ in finibus poſſeſſionis ſuæ in Thanathſare, quæ eſt ſita in monte Ephraim. Moſes itaq́ ſepultus eſt in ualle terræ Moab contra Phogor, Ioſue in monte: ut illic intelligas ueteris legis humilitatem in carne ac litera iacentis: hic Euangelij ſublimitatẽ à carnalibus ad ſpiritualia, à terrenis ad cœleſtia ſubuehentis. Ne uideamur præterita.] Ego prætrita lego, nõ præterita, aut certe pertrita, & obolita & obſoleta, non abolita, id eſt antè trita à nobis, & uetuſta. nã in epiſtola qua Paulam conſolatur, eadem fermè tractat, quæ hactenus tractauit in hac, & ijſdem ferme utitur exemplis. Sicut audiuimus.] Ex pſalmo xlviij. Sicut audiuimus in prophetis, ſic uidimus in Euangelio & in Eccleſia: ſicut audiuimus in fide, ſic uidimus fruitione. Quãto ille felicior.] Mirè torſit argumentũ in diuerſam partem: Non eſt nobis lugendus Nepotianus, cum ſit felix: imò tanto magis lugemus, non illum, ſed noſtram uicem, qui non ſimus cum illo ſimul felices. Tali bono.] Non ad ipſum Nepotianũ refertur, ſed ad ſummum bonum, quo ille iam felix eſt. quanquam ſi quis malit ad Nepotianum referre, non admodum dígladiabor. Flebant & ſorores.] Oſtendit ꝙ diuerſa ratio ſit fletus Chriſtianorũ & infidelium. Ieſus ubi uidit ſorores flentes, & Iudæos flentes, primum infremuit, deinde ductus ad monumentũ, lachrymatus eſt. Et alibi.] Aut inibi legendũ, aut Hieronymus memoria lapſus uidetur. nã utrunq́ eodem loco ſcribit Paulus ad Philip. cap. 1. Magnificat̃, inquiens, Chriſtus in corpore meo, ſiue per uitã, ſiue per mortẽ. Mihi enim uiuere Chriſtus eſt, & mori lucrũ. Quòd ſi uiuere in carne hic mihi fructus operis eſt, & quid eligã, ignoro. Coartor aũt è duobus, deſideriũ habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto, multo magis melius: permanere autem in carne, neceſſarium propter uos. Igitur diuus Paulus, qui uſq́adeo non metuebat mortem, ut eam optaret, tamen in eadem epiſtola proximo capite teſtatur Dominum ſui miſertum fuiſſe, qui Epaphroditum Philippen-

A Philippenſium apoſtolum, quem collegam & commilitonem uocat, à mortis periculo reſtituerit, ne triſtitiam haberet ſuper triſtitiam. Quidam codices Epaphras habent, plericq; Epaphroditum: ita legitur in exemplaribus Græcis. Ne quid nimis.] μηδὲν ἄγαν. Hanc ſententiã Ariſtoteles lib. Rhetoricorum iij. tribuit Bianti. Diogenes Laertius, Pythagoræ. Nos in Chiliadibus de hoc copioſius.

30 Cernas.] ἀναπλῶς dixit, id eſt modo potentiali: quaſi dicas, cernere licet. Adumbrata, non expreſſa.] Significat ſeſe nõ exquiſita, ſed rudi & incondita oratione deſcripturum laudes Nepotiani, alludens ad priſcam illam & rudem picturam, quæ cœpit ab umbra rerum lineis circunducta. Nec aliud fuit prima pictura. Deinde cultiore iam arte μονοχρώμασι cœperunt, id eſt ſingulis coloríb. depicta. deinde lumen & umbras adiecerunt, differentia colorum alterna uice ſeſe excitante. Deinde adiectus eſt ſplendor, alius hic q̃ lumen, quem τόνον appellant: cõmiſſuras & trãſitus colorum ἁρμογὴν. Hæc Plinius lib. xxxv. Ergo adumbrare, eſt umbrã rei duntaxat repræſentare, & quaſi delineare: exprimere uerò modis omnibus effingere. Eſt autem hoc exordiolum quoddam partis encomiaſticæ, quæ ſequitur. Præcepta ſunt rhetorum.] Fabius lib. iij. cap. De laude & uituperatione, ſummam laudationis in tria tempora, & treis bonorum ordines diuidit. inter ea quæ præteriti ſunt temporis, in primis commemorat patriam, parentes maioresq;: Quorum duplex, inquit, tractatus eſt: aut enim reſpondiſſe nobilitati pulchrum erit, aut humilius genus illuſtraſſe factis. Hoc adſcripſi, quod Hieronymus Fabij uerba digito notaſſe uideatur, quum ait: Et aut non degeneraſſe à bonis, aut mediocres ipſe ornaſſe uideatur. Ego carnis bona.] Laudat eum à bonis externis, ſed per occupationem: & hoc colore, non quod habuerit, ſed quod contempſerit. Nam & Epictetus putat fortunæ corpo-

31 risq; bona ſeu mala, nihil ad hominis laudem ſiue uituperationem attinere. Cum Abraham.] Contra uulgatam ſententiam, Fortes creantur fortibus, declamat ex bonis parentibus malos progigni liberos: rurſum ex malis bonos. Geneſeos capite decimoſexto, Abraham ex Agar ancilla generat Iſmahelem, de quo prædictum eſt: Hic erit ferus homo. Manus eius cõtra omnes, & manus omnium contra eum, & è regione uniuerſorum fratrum ſuorum figet tabernacula. Et Iſaac.] Hiſtoria eſt Geneſis uigeſimoquinto, de geminis Iacob & Eſau, de quibus pronunciauit Deus apud Malachiã: Iacob dilexi, Eſau odio habui. E regione.] Id eſt, contra, aut è diuerſo. Iepte.] Filius Galaad, ex muliere meretrice natus, reiectus à fratribus in matrimonio natis: poſtea rebus urgentibus dux Iſrael conſtituit, ac rem geſſit ſumma cum laude. Hiſtoria refertur Iudicum libro, capite undecimo. Paulus in epiſtola ad Hebræos, Iepte quoque inter ſanctos recenſens, ait: Deficiet enim me tempus enarrandi de Gedeon, Barach, Sampſon, Iepte, Dauid, Samuel, & prophetis, qui per fidem uicerunt

B regna, operati ſunt iuſtitiam, &c. Anima q.p.] Verba ſunt Ezechielis cap. xviij. Locus eſt autem argumenti à contrarijs. Beniamin lu. ra.] Sentit non imputanda peccata ante baptiſmum commiſſa. Verba ſunt Iſrael benedicẽtis filijs ſuis, de Beniamin filio. Ea diuus Auguſtinus accommodat ad Paulum, prius perſequutorem, mox acerrimum Chriſti præconem. Et Hieronymus in quęſtionibus Hebraicis ſuper Geneſim, confirmat de Paulo prædictum fuiſſe. Iuxta allegoriam autem accipi de ſacerdotibus, qui mane immolant hoſtias, deinde diuidunt accepta à populo, quod altare in quo immolabantur hoſtiæ, & uictimarum ſanguis ad baſim illius fundebatur, in parte Beniamin fuit. Di-

32 ctum eſt autem mane & ueſpere, pro eo quod eſt, prius & poſterius. Ananiæ c. ſ.] Hiſtoria hæc de Paulo eſt in Actis apoſtolorum capite ſeptimo. Alius forſitan.] Mira occupatione laudat & auunculum & nepotem. Porrò ex hoc loco colligitur, cum diuus Hieronymus primum in ſolitudinẽ ſecederet, Heliodorum ſodalem ſuum officij cauſa tum fuiſſe proſecutum: à quo cum non dimitteretur, pollicitum fuiſſe, ſeſe rebus domi ordinatis, eremum repetiturum. Itaq; quem in epiſtola prima ſubincuſat, hic blande defendit: quaſi id fecerit non aliam ob cauſam, q̃ ut ſororem, aut certe ex ſorore nepotem Chriſto lucrifaceret. Licet paruulus ex collo.] Hæc uerba ſunt in prima epiſtola, quam modo citauimus. Vaticinatum ſe dicit, nõ quod id temporis nondum eſſet natus, ſed quod præſenſiſſet futurum, ut ab eo domi retineretur. Chlamyde.] Chlamys toga militaris eſt. Candenti lino.] Linum duabus rebus potiſſimum commendatur, candore & mollicie. Vſus illius mollior apud antiquos, quàm ut uirum deceret. Vnde à Palatinis uſurpatus, penes quos omnis uitæ luxus. Vide apud Plinium lib. decimonono cap. ſecundo. Quinetiã in pontificum decretis partis primę diſt. xcvj. Conſtantinus Imperator dum Ro. pontificem militaribus ornamentis inſtruit, candidi phrygij, & candidi ulonis, & candidæ ueſtis ſubinde mentionem facit. Itaq; quod nunc Eccleſiaſticũ

33 eſt, id olim aulicum fuiſſe uidetur. Cingulum.] Baltheum intelligit, militum inſigne. Cornelium cent.] Act. cap. decimo. Hic centurio religioſus ac iuſtus appellatur, moxq; à Petro baptiſmum accipit. Deuotus.] Deuotum in bonam partem dixit, pro addicto ac certo. Verbum autẽ eſt militare, quod milites ſacramento ſeſe aſtringãt, nec mortem formidaturos imperatoris cauſa. Signa, uexilla uocat militaria. Baltheo poſito, habituq; mutato.] Baltheum militiæ inſigne accipit, & habitum, ornatum militarem, puta paludamentum. Peculium caſt.] Quod miles ſibi in caſtris colligit. De peculio ſeruorum, de peculio caſtrenſi, plurima ſunt apud ueteres iureconſultos. Nec mundicijs, nec ſordibus.] Inter luxũ & ſordes media eſt mundicies, id eſt nitor moderatus. Horatius: Simplex mundicijs. Cumq; arderet quot.] Quoniã id temporis imperium plerũq; penes ethnicos, aut

certe

certe hæreticorum fautores erat, pij ſeceſſus captabant. Itaq; uaſtas illas ſolitudines, harenasq; diffuſas, quas propter ſitim ac ſterilitatem, periculoſiſſimamq; ſerpentum abundantiam, conuerſatio humana non noſſet, magna habitãtium monachorum multitudo cõpleuerat, ut teſtatur Oroſius lib. 7. c

Meſopotamiæ.] Ea pars eſt Syriæ, ſic dicta, quòd ſit inter Tygrim & Euphratem. Dalmatiæ.] Hæc patria fuit diui Hieronymi. Nam Stridon olim Pannoniæ Dalmatiæq; confiniũ fuit. Vnde addit, certè, id eſt ſaltem: tanquam id ſit procliuius, propinqua petere. Attingit autẽ Dalmatia Illyricos & Adriaticum ſinum, in quo plurimæ ſunt inſulæ, quemadmodum & hodie iuxta Venetiam. Altino freto.] Altini oppidi in paludibus ſiti meminit Strabo geographiæ ſuæ lib. 5. quod ait ſimilem habere ſitum, qualem habet urbs Rauenna. Ab hoc oppido uidetur Altinum fretum appellatum, quod propter anguſtiam fretum uocat: ideoq; adiecit tantum, minimum interuallum ſignificãs. Meminit & Stephanus Græcus autor de Alto oppido, & Altijs populis: eos ait nõ lõge abeſſe à Theſſalonica. Nec putarim quidem ocioſam diſtributionẽ, dum monaſteria Ægypti uocat, anachoritas ſignificans. Nã monaſterium à ſolitudine nomen habet. Meſopotamiæ choros, cœnobitas indicans gregatim uiuentes, propter regionem cultiorem. Et ad illa pergere cupiebat, uelut alijs relictis, choros inuiſere. Solitudines, q illic nulli adhuc habitarent monachi, occupare. Occupat enim, quiſquis primus in uacuum uenit. Animaduertendus eſt autẽ ordo. Nam cum ea tractet, quæ ad præſens tempus pertinent, iuxta rhetorum præcepta, per ætatis gradus currit, ſed alia ratione. Nam in baptiſmo demum naſcit. In ſeculari militia tanquã puer eſt, imbecillis adhuc, & parũ maturus ad militiã Chriſti: deinde cum monachi propoſitum capeſſit, iam ueluti adultus eſt iuuenis: dum in clericorum collegium aſciſcit, quaſi uir eſt. Porrò presbyter iam ætate eſt maturiori. nam in Chriſto ſenecta nõ eſt. 34

Vidimus Timotheum.] Timotheum Paulus filium uocat, in ſecunda ad ipſum epiſtola: Tu ergo fili mi confortare. Et apparet illum ætate iuuenẽ fuiſſe. Deinde eum inibi monet, ut iuuenilia deſideria fugiat, iuſtitiã ſectet. Hunc Paulus ipſe à puero inſtituerat. Vnde in eadem epiſtola: Tu uerò permane in his quæ didiciſti, & credita ſunt tibi, ſciens à quo didiceris. Et quia ab infantia ſacras literas noſti, &c. Hoc tamen iuuene Paulus ueluti collega utebat, ut Heliodorus Nepotiano. nam presbyteri collegæ ſunt epiſcopi. Canos in ſapientia.] Alludit ad id quod legitur Sapientiæ 4. Senectus enim uenerabilis, non diuturna, neq; annorum numero cõputata. Cani autem ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis uita immaculata. πρεσβύτης, Græce ſenior eſt. Senior ergo iuuenis, & canus, nõ capillitio, ſed ſapientia. Subuenire.] Non refert, utrum hæc infinita per enallagen accipias, an per ſynecdochen, ut ſubaudias, ſolebat, aut cœpit, aut aliud ſimile. In aurigæ modum.] Nam aurigæ plauſtrorum onera non aliunde quàm ex uiribus equorum metiuntur. Alioqui ſi plus æquo ſarcinarum infulciant, fit nonnunq; ut plauſtrum rumpatur, & equi lædantur. Suſcipere.] Pro approbare Græcanice dixit, ἀποδέχομαι. Tertulliani.] Hic Carthaginenſis patria, ſub Seuero principe & Caracalla floruit: adeo quondam magni nominis, ut hunc Cyprianus magiſtrum appellare ſolitus ſit, quoties libros illius legendos poſceret. Lege Hieronymum De uiris illuſt. Cypriani.] Et hic Afer fuit, martyr, cuius extãt hodieq; nõnulla. Recte ſubiunxit Afrũ Afro, diſcipulũ præceptori. Lactantij.] Qui & Firmianus eſt dictus. Extant & huius opera. Hilarij.] Hic epiſcopus Pictauorum fuit, cuius multa extant etiã hodie. Minutius Felix.] Romæ cauſidicus inſignis fuit: ſcripſit dialogum Ethnici & Chriſtiani. Ferebatur & aduerſus mathematicos, diſertus quidem ille, ſed à ſuperioris libri ſtylo diuerſus. huius nunc nihil extat. Victorinus.] Epiſcopus Pictauienſis, martyr, multa ſcripſit in explanationem ſacrarum literarũ, ſed Græci ſermonis & Romani callentior. nec huius quicquam extat. Arnobius.] Lactantij præceptor fuit. Scripſit aduerſus gentes, quẽ Lactantium imitatum fuiſſe probabile eſt, cum ſimile ſumpſerit argumentum. Hæc omnia μιμητικῶς dicunt, atq; inde gratiora ſunt. Colligere licet hinc Nepotianum literas Græcas ignoraſſe, qui non citarit niſi Latinos. Deinde non delectatum fuiſſe niſi facundis. Nam quos hactenus nominauit, ſingulari fuere facundia. At nunc nullus ſcriptor placet, niſi qui ſophiſticam oleat, ac fœde balbutiat, ſi quid mundius aut elegantius, id poeſim appellant. Pro ſodalitate auunculi.] Hoc addidit, quo mitigaret arrogantius alioqui dictum. Nam in prima & ſecunda epiſtola, ſe ſodalem Heliodori uocat. Meditatione.] Id eſt exercitatione. Nam id proprie ſignificat meditari, quod Græce μελεταῶ. Præcedit autem lectio, deinde meditatio. Nam qui ſcribit, qui docet, meditatur: hoc eſt, exercet ea quæ legit: multo magis autem qui moribus exprimit & uita. Bibliothecã.] Hoc uelut epiphonemate cõclu ſit hanc orationis partem. Nocturnum petitorẽ.] De poſtulatore, qui improbitate ſua tres panes accepit ab amico, locus eſt Lucæ capite undecimo. Et interpellatricẽ duri iudicis.] Significat uiduam, quam frater defuncti mariti recuſat ducere uxorẽ. Hanc lex iubet improbam eſſe, ut uel odio uincat iuuenẽ, adigatq; ad matrimoniũ. Perget, inquit, mulier ad portã ciuitatis, & interpellabit maiores natu. Paulo q; poſt: Si reſponderit, Nolo eã accipere: accedet mulier ad eum corã ſenioribus, & tollet calciamentũ de pede eius, ſpuetq; in faciẽ illius, &c. lege Deuteronomij caput uigeſimũquintum. Sed probabilius eſt illum alluſiſſe ad parabolã euangelicã Lucæ decimooctauo, de iudice qui cum nec Deũ timeret, nec homines reuereretur, tamẽ uictus improbitate uiduæ interpellãtis, functus eſt ſuo officio. Æternæ memo.] Vt præſenſit Hieronymus ſua ſcripta ſemper uicturа. Porrò cum 35 36 37 D

ait:

A ait: Conſecraui, alludit ad monumenta, quæ quo diutius ſeruarentᵉ, numini alicui conſecrabantᵉ. Ea uocabãt ἀναθήματα, ut quæ nefas eſſet mouere loco. Crœſi opes.] Crœſus rex Lydiæ fuit longè opulentiſſimus, poſtea captus à Cyro, ut narrat Herodotus. Porrò diuitiæ Crœſi, Midæ, Craſſi in prouerbium abierunt, quemadmodũ Codri & Iri paupertas. Vnde Statius: Et Lydo ditior auro. Darij.] Regis Perſarũ: apud quos aurei mõtes eſſe ferebantᵉ. Plaut. in Sticho: Nec ille ſibi mereat Perſarum montes, qui eſſe aurei perhibentᵉ. Et Ariſtophanes: κἄχειζον ὀκτὼ μιλίας ἀφ' ὑψηλοῦ ὄρους. Viciſſe.] Ad rem retulit, non ad perſonam. nam ad utrumq; poteſt. nam uincimus aduerſarium, & uincimus cauſam. Minus erat.] Id eſt, deſiderabatur & deerat. unde & diminutum dicimus, quod nõ ſatisfaciat. Marſupium.] Græca uox μαρσύπιον, ſed iam olim à Latinis recepta, ſignificat coriaceum ſaculum, quo ſeruantur nũmi. Suffocantes.] Eleganter abuſus eſt hoc uerbo, hoc eſt, ita implentes,
38 ut loculus non capiat. Schedulas.] Aptè diminuit, ut auri contemptum exaggeret. nam ſchedæ per ſe dicuntur tabellæ uiliores, in quibus aliquid mox delendũ aut caſtigandum ſcribimus. Vnde χειλιάζειν, eſt rem rudẽ deliniare. Et Apuleius in dæmonio Socratis: In iſto ſchedico, inquit, & incõdito. Et Quintilianus: Nam qui omnes etiã indignas lectione ſchedas excutit, &c. Bis igitur minuit, cum ſchedulas dixit. Formica, culice.] Hæc omnia de genere ſunt inſectorum. De ingenio, induſtria, politia formicarum, pluſquã mira narrãt autores, nec minus cõperta tamẽ leges apud Plinium lib. xj. cap. xxx. Idem eiuſdem lib. cap. ij. contemnit elephantos præculicis miraculo. In magnis ſiquidem corporibus, aut certè maioribus, facilis officina ſequaci materia fuit. In his uerò tam paruis atq; tam nullis, quæ ratio, quanta uis, & inextricabilis perfectio? Vbi tot ſenſus collocauit in culice? Et ſunt alia dictu minora, ſed ubi uiſum in ea prætendit? ubi guſtatũ applicauit? ubi odoratum inſeruit? ubi uerò truculentã illã & portione maximã uocem ingenerauit? qua ſubtilitate pennas adnexuit? Prælongauit pedum crura? diſpoſuit ieiunã caueã, uti aluum? Auidam ſanguinis & potiſſimũ humani, ſitim accẽdit? Telum uerò perfodiendo tergori quo ſpiculauit ingenio? At ut in capaci, cum cerni nõ poſſit exilitas, ita reciproca geminauit arte, ut fodiendo acuminatũ pariter, ſorbendoq; fiſtulo ſum eſſet. Quos teredini ad perforanda robora, cum ſono teſte dentes affixit, potiſſimumq; è ligno cibatũ fecit? Sed turrigeros elephantorũ miramur humeros, taurorumq; colla, & truces in ſublime iactus, tigrium rapinas, & leonum iubas, cum rerum natura nuſquã magis q; in minimis tota ſit. Hęc
39 Plinius, ex muſca, quod aiunt, faciens plus q; elephantum. Vermiculis.] De teredinibus, quas etiã Plinius admiratur, aut de bombyce uerme Indico, & filorũ opificio nobili, aut de cantharidibus ſentit opinor, de quibus Plinius lib. quẽ modo citauimus, mira cõmemorat. Ac mire, dicturus minutio
ra, ne dormitaret lector, uelut exordiolo excitauit, idq; ex arte, quæ iubet ut in rebus contemptiori-
B bus, ab attentione potiſſimũ conſtituamus exordium. Eſt autẽ in omni introitu mirandus Hieronymus. Adeo non ocioſas, nec inamœnas habet ſubinde tranſitiones. Quintum Fabium.] Hic citatur à multis autoribus, præſertim Quintiliano. Nam illud eſt illius: Ita felices artes futuras, ſi de his ſoli artifices iudicarent. Hunc Plinius inter Romanos pictores primo loco cõmemorat lib. xxxv. cap. iiij. Apud Romanos quoq;, inquit, honos mature huic arti cõtigit. Siquidem cognomina ex eo Pictorum traxerunt Fabij clariſſimæ gentis, princepsq; eius cognominis, ipſe ædem Salutis pinxit, anno Vrbis cõditæ cccl. quę pictura durauit ad noſtram memoriã æde Claudij principatu exuſta.

Beſelehel noſtrum.] Noſtrum adiecit, quòd Fabius eſſet ethnicus. De hoc legis Exod. cap. xxxj. Locutusq; eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Ecce uocaui ex nomine Beſelehel, filium Buri, filij Hur de tribu Iuda, & impleui eum ſpiritu Dei, ſapientia & intelligentia, & ſcientia in omni opere, &c.

40 Hyram.] De Hyram habes 2. lib. Reg. cap. 5. Miſit quoq; Hyram rex Tyri nuncios ad Dauid & ligna cedrina, & artifices lignorũ, artificesq; lapidum. Idem Hyram mortuo Dauid adiuuat Solomonem, ad ædificationẽ miſſa materia & artificibus, ut habetur tertio Reg. cap. 5. Sed uero propius eſt, Hieronymũ ſentire de Hyram filio mulieris uiduæ de tribu Neptalim, patre Tyrio, quẽ accerſiuit è Tyro Solomon, ſicut legit 3. Reg. 7. Quemadmodũ enim Beſelehel tabernaculi, ita hic tẽpli ſupellectilem fabricatus eſt. Lætę ſegetes.] Culmi quaſi calami ſuſtinẽt ariſtas. Immodicã ſegetis luxuriẽ docet caſtigare Virgilius, deductis aquis, primo Georg. Quid, quòd ne grauidis procũbat culmus ariſtis, Luxuriẽ ſegetũ tenera depaſcit in herba, Cum primũ ſulcos æquãt ſata. Eſt igitur nõ agri modo, aut arborũ, ſed etiam ingeniorũ, ac ſtyli luxuries quædam, & immodica felicitas. Philoſophus ille.] Hippiam indicat ſophiſtam, quem Hieronymus non appellat, ut exemplum ſit cõmendatius. Hic Eleus fuit, diuerſarũ artium egregie peritus, dialectices, geometriæ, aſtronomiæ, muſicæ, arithmeticæ. Valuit & in pictura ac ſtatuaria: autor Flauius Philoſtratus, primo lib. De uitis ſophiſtarũ. huius balneũ unà cũ ſupellectile ab ipſo fabricatũ deſcribit Lucianus in Hippia, & hũc imitatus Apuleius in Floridis, qui anuli quoq; meminit, & pallij purpurei, & ſtrigilis, aliarũq; rerũ minutarum.

Gloriatus eſt.] Quoniã in Olympijs oſtentabat, ut idem refert. Ac negat in illo ſpectaculo fuiſſe
41 quicq; æquè ſpectandũ. Baſilicas ec.] Baſilice, Græcis regiã ſonat. nam βασιλεὺς rex. Illi quicquid ſplendidũ ac magnificũ eſt, βασιλικὸν uocãt. Latini domos amplas ac ſpecioſas, in quib. agebantᵉ cauſæ, cõciones, & alia id genus publica, baſilicas uocabãt. nã Eccleſia, Latine cõcionẽ ſignificat. Cõciliabula.] Cõuentus. nã ad ſepulchra ſiue reliquias martyrũ conueniebãt Chriſtiani, idq; noctibus,

ut palàm indicat Hieronymus in epiſtola aduerſus Vigilantiũ. Pampinis.] Id eſt, uirgultis uiteis, C
cũ ipſis foliis.nã hæc pãpini uocantur. Adumbrarit.] Paulo diuerſius hic accipit & ſuperius, nempe
pro obtexerit. Diſpoſitione.] Duo ſunt quæ delectant oculos, ipſe rerũ color, & apta collocatio.
Delectat per ſe gẽma, ſed refert ubi inſerta ſit. Macte uirtute.] Verũ epiphonema quo claudit Ne
potiani uitã, ſimulq; gradum facit ad mortis expoſitionẽ. Ad huiuſmodi acclamationẽ præcipuè ea
uox cõuenit, Macte, qua uirtutẽ abſolutã ſignificamus. Sed rurſum mire per ſententiã fecit tranſitũ,
uerum cõmodatam ad perſonã. nam abſoluta erat. Cuius egregia ſunt initia, eius oportet & finem
egregiũ eſſe. Cuius tal. prin.] Mirum, ut pariter excitat lectorẽ ad partẽ ſequentẽ, nempe de mor-
te, & obiter locos cõmunes attingit, nec ſinit ocioſos aut frigidos eſſe tranſitus. Quid te ſubtra-
his?] Apoſtrophe affectibus aptiſſima. Omnis caro fœnũ.] Eſaias cap. xl. Omnis caro fœnum, &
omnis gloria eius quaſi flos agri. Exiccatũ eſt fœnũ, & cecidit flos. Item Iacobus cap. 1. Quoniã ſic
ut flos fœni tranſibit: exortus eſt enim ſol cum ardore, & arefecit fœnũ & flos eius decidit, & decor
uultus eius deperijt. Rurſum Eccleſiaſtici cap 13. Omnis caro ſicut fœnũ ueteraſcet, & ſicut folium
fructificans in arbore uiridi. Alia generantur, & alia deijciunt. Sic generatio carnis & ſanguinis. Itẽ
Petrus in epiſtola prima: Quia omnis caro ut fœnum, &c. Cæterùm Eccleſiaſtici ſimilitudo de foliis
pulchre conuenit cum eo quod dicit Homerus Iliad. ϛ. οἵη περ φύλλων γενεὴ, τοίη δ' ἠδὲ ἀνθρώπων. φύλλα τὰ
μὲν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει, ἄλλα δὲ τ' ὕλη τηλεθόωσα φύει. id eſt, Tale quidem genus eſt hominũ, quale
eſt foliorũ: Quorum hæc uentus humi fundit, rurſum illa uireſcens Profert ſylua. Vtitur idem eadẽ
ſimilitudine Iliad φ. Indumento.] Nam corpus ueſtis ac domicilium eſt animi, iuxta Platonẽ in 42
Phædone. Et notus eſt iocus ille, Ingeniũ Galbæ male habitare: q cum eſſet diſertus, deformis tamẽ
erat. Flante auſtro lilium.] Auſter peculiariter inimicus eſt floribus. Vnde Virgilius in Alexide:
Eheu quid uolui miſero mihi? floribus auſtrum Perditus, & liquidis immiſi fontibus apros. Nec mi-
nus peſtilens corporibus humanis. Horatius in Odis: Fruſtra per autumnos nocentẽ corporib. me-
tuemus auſtrum. Vnde & propheta uentum urentem uocat, ac uenas ſiccantẽ. quinetiam Ezechiel
cap. xxv. j. Ventus auſter cõtriuit te. Hieronymus admonet Hebraicam uocem, קדים Latinis uerti
poſſe uentum urentem, pro quo auſtrum legimus. Porrò cum omnis gratia florum ſit fugax, aptè ta
men nominat lilium & uiolam, quorũ illud cãdore, hæc purpura delectat, uterq; flos minimè durat.
quam ob cauſam Horatius in Odis breue lilium dixit. Ac mira ſimilitudine expreſſit formæ nitorẽ,
paulatim morbo ſqualeſcentem. Venarum fontes.] Phyſice dixit. nam iuxta medicos, febris cor
dis & ſanguinis incenſio eſt. Lætus erat, &c.] Vt omnia pingit, & ob oculos ponit. Intellige-
res, &c.] Hoc epiphonematis loco poſt ὑποτύπωσιν. Voluuntur per ora lachrymæ.] Hic iterum D
tranſitus eſt, excitans ad ea quæ ſequuntur. Expectamus enim magnum quiddam, cuius recordatio
Hieronymo uel inuito lachrymas excuſſerit. Ætate patri, fratri collegio.] Moriens Nepotianus
alludit ad uerba quę ſunt in libello ſuperiori, quem Hieronymus ad ipſum ſcripſerat, Ætate patrem,
fratrem collegio: ut hinc uel maximè appareret, illum etiam tum cum animam ageret ſtudiorum ſen
tire dulcedinem, quo tempore uulgus hominum nec ſeipſos ſentiunt. Pariter.] Id eſt, ex æquo.
Dicitur enim à pari. Auunculum manu.] Et hoc ad ὑποτύπωσιν pertinet. Nam hic mos morien- 43
tium, ut hoc indicio ſupremo, ſignificent ſe ſentire quæ dicuntur & aguntur. Scio quod nolue-
ris.] Hactenus expoſuit quæ ad præſens tempus iuxta rhetorum præcepta pertinebant. Nunc tran
ſitu per ſententiam, ut ſolet quæſito, tranſit ad ea quæ futuri ſunt temporis, id eſt quæ ſunt poſt mor-
tem conſequuta. Sic.] Id eſt, in luctu. Siquidem in aduerſis potiſſimum apparet qui ſint ami-
ci, ut inquit Tragicus: ſed nemo optat ut ſic amicos probet. Iucundius eſt, in malis gratius.] In-
dicat differentiam inter iucundum & gratum, quam explicat Laurentius Valla Elegantiarum libro
quarto. Totus autem ſermo qui ſequitur, ſcatet ſchematum floſculis, quæ prætermitto, ne lecto-
rem onerem. Meditationem eſſe mortis.] Id mirificè tractat Socrates apud Platonem in Phæ
done, nihil aliud eſſe philoſophari, quàm mortis meditationem, hoc eſt exercitationem & præpara
tionem ad mortem. Mors abducit animum à corpore. Philoſophia ſemouet animum ab amore re-
rum corporalium, erigens ad ea quæ uerè ſunt, hoc eſt intelligibilia. ita fit ut philoſophi animus lu-
bens emigret è corpore, quum ab imperatore uocatur, quippe iam antè aſſuetus abeſſe à rebus cor-
poreis, & hanc ſeparationem diu meditatus. Contrà ſtulti mortem horrent, quòd animus altiſſi-
mè corpori ſit immerſus, & inſolens ſit à corpore ſeiungi. Ineptè craſſuli quidam hanc Platonis ſen-
tentiam ſic interpretantur, quaſi Plato iuſſerit nos aſſiduè meminiſſe mortis. In cœlum uſque 44
ferunt.] Auget hoc per hyperbolen, ut magis creſcat, quod adducturus eſt ex Paulo. Redit autem
paulatim ad conſolationem intermiſſam. Quotidie, inquit, morior.] Fortius eſt quotidie mo-
ri, quàm meditari mortem. Quanquam Paulus hoc loco dicit ſe quotidie mori, quòd ſeſe quoti-
die certiſſimis uitæ periculis obijceret pro ſalute Corinthiorum. Arguens enim futurum, ut mor-
tui reſurgant, negat ſe ſubiturum fuiſſe toties uitæ diſcrimen, niſi certum ſciret ſe reſurrecturum.
Præcedit enim: Quid & nos periclitamur omni hora? Quotidie morior pro ueſtra gloria, quam
habeo in Domino. Illud obiter admonendum, in Græcis codicibus legi in hunc modum, τί καὶ ἡμεῖς
κινδυνεύομεν πᾶσαν ὥραν. καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω, νὴ τὴν ὑμετέραν καύχησιν, ἣν ἔχω ἐν Χριστῷ. hoc eſt, Quid &

nos

A nos periclitamur omni hora. quotidie moriar per ueſtram gloriam. ut per, ſit adiurantis: ut, νὴ τὴν ὑμε-
τέραν δόξαν, id eſt, per louem. Id quod ante nos indicauit diuus Auguſtinus, & Laurentius Valla. Quanq; Ambroſius propter gloriam, aut pro gloria legit. Sentit autem Apoſtolus gloriã, quam ſuis periculis ſibi pepererat ex ſalute Corinthiorũ. Locus eſt in prima epiſtola ad Corinthios cap. xv. Conari.] Exponit quid dixerit meditari. quod aſſcripſi, quia uulgus exiſtimat idem eſſe meditari, quod cogi
45 tare. Velimus nolimus.] Figura prouerbialis, qua neceſſitas ineuitabilis ſignificatur. Ante diluuium.] Nam Adam uixit nongẽtos triginta annos. Seth duodecim ſupra nongẽtos. Enos quinq; & nongẽtos. Cainã nõgentos decẽ. Alijq; permulti prodigioſæ uiuacitatis cõmemorantur Gen. 5. Mathuſalem.] Hic annos natus ſeptingentos octogintaduos generauit filias: uixit annos nongentos ſeptuagintanouem. Itaq; ſuperauit hic omnes longæuitate. Optima quæq;.] Oſtendit q; fugax ſit hæc uita, quamq; miſera, quo minus moleſtè feramus mortẽ. Carmen eſt Maronis lib. Ge-
46 org. tertio. Miſeris.] Hoc epitheton frequens eſt apud Heſiodum & Homerum, ἀθλοῖσι βροτοῖσι. Quot autem gradibus extenuat humanam uitam, cuius quod eſt optimũ, id primum, priuſquam intelligas tuum ipſius bonum, abit, imò fugit non abit, hoc eſt perniciſſimè, ut etiam ſi uelis, nõ poſſis remorari. Nec ſatis quod ſua ſponte fugax eſt: accedũt morbi, qui ſenectutem per ſe moleſtam acce lerant. Poſtremò mors inexorabilis rapit non aufert. Prima.] Adoleſcentiam intelligit, quæ ut optima eſt, ita fugaciſſima, ueluti flos æui. Nam Pythagoras apud Naſonẽ lib. Metamorph. xv. puerítiam confert ueri, iuuentutẽ æſtati, autumno uirilem ætatem, hyemi ſenectutem. Primam igitur ſic deſcribit: Nam tener & lactens, puerique ſimillimus æuo, Vere nouo eſt: tunc herba nitens, & roboris expers Turget, & in ſolido eſt, & ſpe delectat agreſtes. Omnia tum florent, florumq; coloribus almus Ludit ager. Macrobius cõmentario in ſomnium Scipionis, gradus omnes humanæ uitæ reuocat ad ſeptenarios. Poſt bis ſeptem, pubertas incipit. poſt ter ſeptẽ genas flore ueſtit iuuenta: idemq; annus finem in longum creſcendi facit. Poſt quater ſeptem, in latum etiam creſcere deſinimus. quinta hebdomas, uirium incrementum abſoluit. Sexta tuetur uires antè collectas. A ſexta ad ſeptimam fit occulta paulatim uirium diminutio. Septima totius hominis maturitatem adfert, etiam animi. Decima, uitę metam præſcribit. At Seruius Tullius, ut refert ex Tuberonis hiſtoria Gellius lib. x. uitam omnem in tres diſtribuit partes: ut pueri cenſerentur uſq; ad annos ſeptemdecim. Iuuenes uſq; ad annum quadrageſimum ſextum. Vltra hunc ſeniores. Sed Ariſtoteles in Politicis putat corporis uigorem minui poſt annum trigeſimum ſextum, animi poſt duodequinquageſimum. Neuius poeta.]
B Hic ſcriptor fuit tragœdiarum. Eſt autem carmen trimetrum iambicũ: Pati neceſſe eſt multa mortalem mala. Niobam.] Quæ ob ſpretam Latonam omnibus liberis orbata fuit: ipſa uerſa in marmor, quod aſſiduè ueluti lachrymis madere cernitur. Fabulam narrat Ouidius lib. Metamorph. vj. Et diuerſas beſtias.] Opinor hunc locum non uacare mendo. Quî namq; Niobe commutata fuit in diuerſas beſtias, quum in lapidem ſit uerſa? Fortaſſis legendum, In lapidem, & alios in diuerſas beſtias commutatos finxit antiquitas, ut intelligas de alcyonibus, cygnis, & id genus alijs.

Et Heſiodus nata.] Nihil huiuſmodi legitur in operibus Heſiodi poetæ, quę quidem nunc extant. Fortaſſis legendum eſt Heniochus: quos opinor aut Thraciæ populos, aut certè finitimos. De Thracibus autem, apud quos luctuoſa ſint puerperia, ut recentem natum luctu parẽs excipiat: contrà, læta funera, ut uita defunctos gaudijs proſequantur, meminit Solinus in deſcriptione Thraciæ: Valerius Maximus libro ſecundo: Quintilianus libro quinto, cumq; his alij permulti. Tametſi me non fugit, Strabonem libro undecimo Heniochos ponere inter barbaras nationes Caucaſo uicinas. quorum meminit & Mela. Poteſt autem fieri ut uel eodem nomine fuerit gens aliqua Thraciæ, uel apud Heniochos Aſiaticos fuerit eadem conſuetudo, quæ apud Thraces. Quum hic locus me diu torſiſſet, neq; quicquam adhuc animo meo ſatisfaceret, cœpi mecum cogitare, ſi quod eſſet gentis nomen, quod haberet affinitatem cum hac uoce Heſiodus, & ecce per uarias erranti regiones commodum occurrunt Eſſedones. hi ab Arimaſpis, Scytharum genere, incolunt uſque ad Meotidem. De quorum moribus ita prodidit Pomponius Mela libro ſecundo: Eſſedones funera parentũ læti, & uictimis ac feſto coitu familiarium celebrant, corpora ipſa laniata, & cæſis pecorum uiſceribus immixta epulando conſumunt. capita ubi fabre expoliuere, auro cincta pro poculis gerũt. Hæc ſunt apud eos pietatis ultima officia. Eadem alijs uerbis tradit Solinus. Sed utroq; uetuſtior Herodotus libro quarto. Itaq; probabile eſt pro Heſiodus ab Hieronymo fuiſſe ſcriptum Eſſedo. Quare
47 ualeat hæc opinio, donec certi aliquid fuerit compertum. Plebs.] Vt plebes legas, ratio ſenarij poſtulat. At Ennius quidem non extat, uerum hæc uerba ſunt Agamemnonis in Euripidis Iphigenia Aulidenſi: ἢ λυσγνάθα δ' ὡς χρήσιμον, τὴ γὰρ λακεῦσαι ῥᾳδίως αὐτοῖς ἔχει ἀνολβάτ' εἰπεῖν, ὧδ' δὲ γιγνάεσθ' φύσιν ἅπαντα ταῦτα, πῶς ἄτλω γε τὸ βίᾳ τὸν λῖμον ἔχομεν. &c. Quæ nos ſic uertimus: At generis ipſa obſcuritas quiddam habet Et commodum profectò & exoptabile: Nam liberum illis, lachrymas profundere, Queriq; miſera ſtirpe at illuſtri ſatis Cuncta hæc negata. Sed arbitrum uitę leuem Populum obtinemus, &c. Verum quid ago?] Per correctionem captauit tranſitum ad commemoranda publicæ calamitatis exempla. Quandoquidem hic efficaciſſimus eſt in conſolando locus. Conſtantius.] Conſtantini filius Conſtantis frater, ab Arriomaractus eſt in hære-

ſim Arianam,ut quoſdā in Deo gradus crederet.Hoc Parthicis bellis occupato,Iulianus,qui Gallicis elatus ſucceſſibus,imperij faſtigium uſurparat,Italiam Illyricumq; peruadit,Cōſtantioq; partem adimit imperij.Id ubi cognouit Conſtantius,omiſſa Parthica expeditione,dum ad ciuile bellum reuertitur,in itinere inter Ciliciā Cappadociamq; defunctus eſt,refert Oroſius lib.vij.Item hiſtoria Tripartita lib.iij. Mopſi uiculo.] Stephanus indicat uicum eſſe Ciliciæ iuxta fluuium Pyramum, cui nomē ſit Mopſi domus,à Mopſo uate quopiā Tireſię filio,etiamſi diſſentit Strabo lib.xiiij.quod ad locum attinet.quanq; eodem loco ſubindicat hiſtoricos de loco uariaſſe. Quod enim ille refert,accidit iuxta Colophonem,nimirum Calchantem interiſſe mœrore,quòd uaticinandi peritia ſuperatus eſſet à Mopſo: ait Sophoclem hoc alicubi tranſtuliſſe in Ciliciam. Et Oroſius tradit Conſtantium inter Ciliciam & Cappadociam periſſe.Mela ſcribit Colophonem à Mopſo uate conditam,uerum hunc non Tireſiæ fuiſſe filium,ſed Mantus quæ fuit Tireſiæ filia. Hoſti reliquit imp.] Iulianum ſignificat.Nam Conſtantinum iam antè dolis ſuſtulerat Magnentius. Iulianus prod. ani. ſ.] Quoniam deſciuit à fide Chriſtiana.Nam dum deſciſcit à Chriſto, cui prius dederat nomen, ſuam ipſius ſalutem prodidit hoſti ſatanæ. Chriſtiani iug.ex.] Dum magno apparatu bellum aduerſus Parthos moliretur,Chriſtianorum ſanguinem diſs ſuis uouiſſe legitur,palàm perſequuturus Eccleſias,ſi uictoria contigiſſet.Quin & Amphitheatrum Hieroſolymis extrui iuſſerat, in quo reuerſus à Parthis,epiſcopos,monachos,omnesq; eius loci ſanctos,beſtijs etiam arte ſæuioribus obijceret,ſpectaretq; laniandos. In Media.] In Galliam miſſus fuerat à Conſtantio, ubi res proſperrimè geſſit. & ſucceſſu rerum ebrius,neglexit Chriſtum.in Media ſenſit ultorem. Nam motis à Cteſiphonte caſtris,dolo cuiuſdam transfugæ in deſerta perductus,cum ui ſitis & ardore ſolis,atq; inſuper & labore harenarum cōfectus periret exercitus,imperator tanto rerum periculo anxius,dum per uaſta deſerti incautius euagatur,ab obuio quodam hoſtium equite conto ictus interijt. Propagare.] Subactis Parthis.Eſt autem iucunda adnominatio, propagare, & propagatos. Iouinianus.] Nam is ſucceſſit Iuliano. Guſtatis tantum.] Nam perijt octauo imperij ſui menſe. Fœtore prunarum ſuf.] Nam pactus cum hoſtibus,icto q; fœdere neceſſario magis quàm honeſto, dum per Galatiam iter agit,in Illyricum rediturus, quum in cubiculum quoddam nouum ſeſe recepiſſet cubitum, calore prunarum, & nidore parietum nuper calce illitorum, aggrauatus & ſuffocatus interijt Dadaſtanæ. Valentinianus.] Is fuit pater Gratiani,& Iouiniano ſucceſſit. Vaſtato genitali ſolo.] Pannonium apparet fuiſſe.Siquidem quum Sarmatæ ſeſe per Pannonias diffunderent, easq; uaſtarent, iſq; ſuccurſurus bellum in eos pararet,apud Brigitionem oppidum,ſubita effuſione ſanguinis, quæ Græcè ἀποπλυξις uocatur,ſuffocatus interijt. Valens.] Valentem fratrem participem fecerat imperij.Hic cum Gotthos conturbatos ab antiquis ſedibus expuliſſet,rurſus in fidem recepti ſunt. Mox Gotthi,Maximi ducis auaritia,& iniurijs exaſperati,denuò mouerunt arma, & uicto Valentis exercitu,per Thraciam ſeſe,miſcentes ſimul omnia cædibus,incendijs rapinisq; effuderunt. Valens in Thracia cum Gotthis congreſſus infœliciter, per deuia fugientibus cæteris, ipſe quum ſagitta ſaucius, ægrè in cuiuſdam uillulæ cellulam deportatus lateret, ab inſequentibus hoſtibus deprehenſus, ſubiecto igni conſumptus eſt, atque ita communi caruit ſepultura. Gratianus.] Valentiniani filius patri ſucceſſit:aliquandiu cum patruo Valente,& Valentiniano fratre tenuit imperium, deinde Theodoſium in imperij conſortium aſciuit. Ludibrio hoſti fuit.] Maximum ſignificat,qui in Britannia ab exercitu creatus imperator,in Galliam tranſijt, ubi Gratianum Auguſtum ſubita incurſione perterritum,atque in Italiam tranſire parantem,dolis circumuentum interfecit,fratremq; eius Valentinianum Italia expulit. Lugdune.] Apoſtrophen facit, eſtq; hypallage numeri.Sunt autem Lugduni ad Rhodani ripas in Gallia. Siquidem omnis Gallia Comata in treis partes diuiditur,Belgicam,quæ eadem eſt Lugdunenſis:& Aquitaniam,olim Aremoricam dictam:& Narbonenſem.Autor Plinius. Adoleſcens Valentinianus.] Iunior Gratiani frater,opera Theodoſij reſtitutus in imperium,extincto Maximo eiusq; filio Victore,quem imperatorem Gallijs ipſe diſcedens præfecerat,in Galliam tranſijt:ubi quum pacata uiderentur omnia,apud Viennam dolo Arbogaſtis comitis ſui ſtrangulatus eſt.Inſuper ut uoluntariam ſibi mortem conſciuiſſe uideretur,laqueo ſuſpenſus eſt. Procopius.] Tyrannus à Valentiniano Valentis fratre fuit interemptus. Maximus.] Et hic inuaſor imperij, alioqui uir ſtrenuus, Theodoſianis armis oppreſſus eſt,de quo ſuperius dictum eſt. Eugenius.] Et hic tyrannus, uictore Theodoſio occiſus eſt. Arbogaſtes huius comes,& cuius opera imperium fuerat adeptus,ſua manu ſe percuſſit. Exercitui parcitum eſt. Dicat aliquis.] A contrario quæſiuit tranſitum, ab imperatorum exemplis,ad inferiorum magiſtratuum fortunas. Feriuntq; ſummos.] Retulit Horatianum carmen ex Odis:Celſæ grauiore caſu Decidunt turres,feriuntq; ſummos Fulgura montes.Maxima quæq; dignitas, maximis periculis obnoxia eſt.Porrò ſi quis uolet de his copioſius cognoſcere, legat ſeptimum Pauli Oroſij librum, ac Tripartitæ hiſtoriæ item ſeptimum. Nos ea recenſenda putauimus quæ ad huius loci explanationem propriè pertinebant. Abundantius egens exulat.] De hoc conſulari uiro qui fuerit, nihil adhuc comperi. Alluſit autem Hieronymus ad nomen, quum ait, Abundantium non iam abundantem,ſed egentem.Exaggerat per gradus calamitatem.Nam egere per ſe miſerum

A ferum eſt,miſerius in exilio,miſerrimũ,ſi exules longius apud immanes barbaros. Pityunte.] Hæc
52 uox fuerat uarie deprauata in omnibus quæ uidere contigit exemplaribus. Eſt autem Pityus oppidulum ad extremũ maris Pontici,ubi & Romani imperij fines olim fuiſſe tradit hiſt. Tripartita lib.x. Locus eſt feris & crudelib. barbaris finitimus,ubi legitur & Chryſoſtomum exulaſſe. Ruffini ca.] Hic orientalis aulæ magiſter fuit. Stilico occidentalis. deinde imperiũ affectauit. Pilo.] Pilum haſtam Romanã uocat. Erat aũt ea ignominia ſumma. Conſtantinopolim.] Quòd hic ſedes eſſet orientalis aulę,cui præfectus fuerat. Abſciſſa manus.] Circumferebat fortaſſis à mendico quopiam, in ignominiã extincti,aut ipſe mendicabat, manum amputatã circunferẽs ad oſtentationẽ calamitatis. Aſſæ.] Aſcæ legendum opinor. nam id oppidulum Arabię quondã à Romanis captũ. Meminit Strabo lib.xvj. quanq; eſt Aſæ uicus Thraciæ,& Aſea uicus Arcadiæ,teſte Stephano. Non calam. miſ.] Tranſitus eſt ad cõmunem regionum afflictionẽ. Conſtantinopolim.] Quidam By-
53 zantium eſſe putãt. Eſt autem in Thracia ciuitas maritima. Alpes Iulias.] Diuerſa ſunt alpium nomina,pro locorum uarietate. Iulias quidam putant eſſe proximas Rhetijs, quà per Teruiſianam urbem iter ſit in Iſtriam atq; Auſtriam. Scythiam,Thrac. Macedoniã.] Non mediocrem habet gratiam,hæc locorum & gentium ac uerborum congeries ἀσυνδέτων. Conuenitq; orationi iam concitatiori, & ad finem properanti. Sunt autem omnes Europæ regiones inter ſe finitimæ. Scythia.] A Tanai fermè media eſt Scythia(nã reliqua pars quæ uergit ad orientẽ in Aſia eſt)Pontici lateris. Hinc in Ægæi partem continens,Thraciæ ac Macedoniæ adiungitur. Autor præter cæteros,Pomponius Mela,ſentit enim hic de Scythia Europæa. Dardania.] Ea quanquã à geographis in Aſia ponitur,tamen eſt finitima Thraciæ. In hac Pomponius Mela ſcripſit eſſe ſepulchrum Achillis. Plinius hanc gentem feram uocat. Daciam.] Daci ſiue Dacæ tranſrhenani ſunt, Danubio fluuio,& Auartijs,ſyluæq; Herciniæ finitimi. Seruius Dacas Scythiæ populum facit, exponens eum locum, quem ex Maronis octauo ſuperius attigit Hieronymus: Indomitiq; Dacæ. Quidam Thraciæ Scythiæq; finitimos putant,aut etiam utriuſq; portionem. Theſſalonicam.] Macedoniæ partem eſſe ſcribunt Plinius in quarto,& Stephanus Græcus autor. Achaia.] Quæ olim & Ægialos dicta eſt: ea pars eſt Græciæ,in qua eſt Corinthus. Lege Plinium lib.iiij. cap.v. Epirus.] In Europa pars eſt
54 Acroceraunidis,de qua plurima Plinius lib.iiij.cap.j. Cunctasq; Pannonias.] Fortaſſis legendũ cunctamq; Pannoniã. niſi fortè Pannonias ut Gallias dicimus. nam ſuperior ad Danubium uergit, inferior ad Daciam & Dalmatiam. Gotthus,Sar.&c.] Hæc eſt illa colluuies barbarorum,quę tot annos Romanum exercuit imperium. Plurima mortis imago.] Retulit carmen Virgilianũ: Mul-
B tus ubiq; pauor,& plurima mortis imago. Romanus orb.] Si Romanum imperium ruit,quod omnes æternum fore putabant,quid erit perpetuum in rebus humanis? Corinthios.] Eas Græcię partes nominat,quæ præter cæteras imperij gloria floruerunt,cum nunc à barbaris ſubactæ,ſeruiãt frigeantq;,ut intelligat,nihil eſſe diuturnum in rebus mortalibus. Immunis ab his mal.] Captauit tranſitum,ut digrediatur ad Aſiæ calamitates. Ecce.] Aptè de re ſubita & improuiſa. Ex ultimis Caucaſi.] Scythas Aſiaticos,aut Scythis finitimos ſignificat. nam Caucaſus Indiæ mons eſt altiſſimis rupibus,quà uergit ad ſeptentrionẽ, Scythiam attingens. Non iam Arabiæ.] Non eſt dubitandum,quin retulerit locum,qui eſt apud Abacuc prophetã cap.j. Leuiores pardis equi eius: & uelociores lupis ueſpertinis. Quem locũ ita uerterunt Septuaginta: Exiliẽt ſuper pardos equi eius, & uelociores erunt lupis Arabiæ. Rurſus apud Sophoniã cap.iij. Principes eius in medio eius,quaſi leones rugientes. Iudices eius lupi ueſpere,& non relinquebant in mane. Quod ita uertũt Septuaginta: Principes eius in ea ueluti rugientes leones. Iudices eius ſicut lupi Arabiæ, non dimittebant in mane. Verba diui Hieronymi in hunc prophetæ locum ſunt hæc: Sed iudices eius capientes munera,uendentesq; iuſtitiam,nónne rectè appellantur lupi Arabiæ uel ueſpertini, ſicut Symmachus tranſtulit? Rurſus in locum Abacuc hæc aſſcribit: Lupi autẽ Arabiæ, id eſt ueſpere, hi rectè uocantur, quibus conuerſatio peſſima occubuit. Reddiderat paulo ſuperius cauſam, cur lupi ueſpertini dicerentur, quòd lupi uelociores eſſe dicantur nocte uicina. Cur autem Arabiæ lupi dicantur, nullam omnino cauſam reddit. Vnde mihi ſuſpicio naſcitur,utroq; loco quem modo citaui,Arab legi debere,ut Hieronymus Hebraicam uocem poſuerit: præſertim cum in Abacuc addat,id eſt,ueſpere. Verum hæc interpretandi uarietas hinc accidit,quod ערב apud Hebræos ueſperam ſignificet,ערב totidem cõſonantibus,uariatis tantũ uocaliũ notulis,Arabiã regionẽ. Hanc igitur poſteriorẽ interpretationem Hieronymus hoc loco libenter arripuit, nimirũ aptã ad alluſionẽ: quandoquidem de re-
55 gionibus loquitur. Antiochia.] In Aſia Syriæ pars eſt,qua ſe Ciliciæ cõmittit,olim ac diu potens, ut ſcribit Mela. Halys.] Fluuius ex Tauri montis radicibus oritur. Interfluit Cappadociã ſeptentrionem uerſus. Inter Paphlagonas currens, in pontum Euxinum exit. Cydnus.] Ciliciæ fluuius eſt, Tharſum Ciliciæ urbem diuidit,ut autor eſt Iuſtinus & Mela,cuius ortum ſciri,negat Solinus.
Orontes.] Antiochiæ fluuius eſt,teſte Mela. Euphrates.] Oritur in præfectura Armenię maioris. Babylonem diuidit,tandem exit in mare rubrum. Lege Plinij lib.v.cap.xxiiij. Arabia.] Pars Aſiæ ultra Peluſiacum mare, ad mare rubrum pertingens. Phœnix.] Arbitror legendum Phœnice, non Phœnix. Quandoquidem regio Græcis ſimul & Latinis φοινίκη uocatur. Palæſtina.]

Vtraq; pars eſt Syriæ, Phœnice & Palæſtina. nam ut teſtatur Plin. lib. v. Syria qua contingit Arabes, c
Palæſtina uocatur, & Iudęa, & Cœle. dein Phœnice. & qua recedit intus, Damaſcena, ac magis etiã-
num meridiana, Babylonia. Non mihi ſi l.] Vergiliani uerſus ſunt in vj. Æneid. Thucydides
& Salluſt.] Duos hiſtoriæ principes nominat, alterum Græcæ, alterũ Romanæ. nam & Fabius Thu
cydidi opponit Salluſtium, Herodoto Liuium. Miſeri Iſraelitæ.] Quanq; per nominãdi caſum, ta
men exclamatiue dictũ eſt. ut & illud ſuperius: Felix Nepotianus, qui, &c. Nabuchodonoſor ſer- 56
uus.] Eſt apud prophetã Hieremiã cap. xxv. Et Nabuchodonoſor regem Aquilonis ſeruũ meum.
Vocauit autem ſeruum, ut exponit inibi Hieronymus, quòd in ſubuerſione Hieruſalem illius mini
ſterio uteret. Ezechias agit pœnit.] Hæc hiſtoria eſt Eſaiæ cap. xxxvij. de Sennacherib rege Aſſy
riorum & Ezechia rege Iſrael. Egreſſus eſt, inquit, angelus Domini, & percuſſit in caſtris Aſſyriorũ
centum & octogintaquinq; milia. & ſurrexerunt mane, & ecce omnes cadauera mortuorũ. Ioſa-
phat.] De hoc legis 2. Paralip. cap. 7. quemadmodum per uniuerſas ciuitates Iuda dimiſſis Leuitis
ac ſacerdotibus, qui legem Domini docerent adeo terrori factus ſit hoſtibus ut paſſim ultro mune-
ra ad illum mitterent. Moſes contra Amelech.] Hiſtoria narratur Exod. cap. xvij. Si quãdo remi-
ſiſſet brachia Moyſes orãs, uincebant Iſraelitę, &c. Si erigi uolu.] Indicat Chriſtianis nõ oportere
præſidiũ eſſe in armis, ſed in auxilio diuino. Eſt aũt iucundus color ex cõtrarijs. Vſq; ad increduli
tatem.] Ambiguus eſt ſenſus. Aut enim intelligit adeo ſtolidã, ut uix credi poſſit: aut adeo ſtolidã,
ut diffidat præſidio Dei. Mens.] Rurſus exclamat per nominandi caſum. Fugient mille.] Eſaię 57
uerba cap. xxx. Si reuertamini & quieſcatis, ſalui eritis. In ſilentio & ſpe, erit fortitudo ueſtra. Et no-
luiſtis, & dixiſtis: Nequaq;, ſed ad equos fugiemus. Ideo fugietis. Et ſuper ueloces aſcendemus. Ideo
uelociores erunt, qui perſequentur uos. Sagittas pilis.] Pilum haſta eſt Romana, quæ ut torquea
tur, uirum deſiderat. Sagittis Parthi Scythæq; fidebant, quibus eminus pugnatur, & à fugientibus.

Tiaras gal.] Tiara, Phrygius eſt pileus, ac delicatus, magis decorus fœminis q̃ uiris. nam buccas
tegebat. Caball.] Maiores equi dicũtur, ut mãni delicatiores. Xerxes ille.] Hic, ſi Græcis hiſto
ricis eſt habenda fides, deduxit in Græciã quinquies mille milia, & ducenta octingentaduo milia,
ſeptingentos & ſexaginta. Libitum eſt illi quodam die ſpectare multitudinẽ quam ducebat, cumq;
intueretur omnem Helleſpontũ nauibus obductum, omnia littora, atq; Abydenorũ plana, uiris re-
ferta: beatũ ſe iactauit, mox fleuit. Rogatus cauſam ſubitę mutationis: Reſpondit ſibi ueniſſe in men
tem humanæ conditionis, quòd ex tam innumera multitudine nullus eſſet poſt centũ annos ſuper-
futurus. Hiſtoria eſt apud Herodotum lib. vij. & viij. Redeamus ad nos.] Alius eſt tranſitus per
correctionem: cuiuſmodi eſt proximus ille, Exceſſimus conſolandi modum. Quaſi è cœlo.] Al- D
ludit ad morem Homericum, qui ſic miſcet poeſim ſuam, ut nunc in cœlo uerſetur apud deos, nunc 58
rurſus ad homines deſcendat.

ANTIDOTVS.

Nemo mirabitur, ſi diuus Hieronymus laudi tribuit Nepotiano, quod Tertullianum non ſolum legerit, uerumetiã citauerit, quem conſtat in Montani hæreſim fuiſſe prolapſum, cum hunc ob inſignem eruditionem Cyprianus magiſtrum ſuum uocare ſit ſolitus: & diuus Auguſtinus in libris De doctrina Chriſtiana, non dubitarit theologiæ regulas ex hominis & infantis & hæretici ſcriptis citare. Licebat hoc illis temporibus, eruditionis gratia, è quibuslibet libris, ſi quid ineſſet utile decerpere. Ita Hieronymus præter alios multos legebat Origenem, ut interpretem, non ut dogmatiſten. Vt igitur Origenis ingenio fauit Hieronymus, ita fauit & Tertulliani, quem ſcribit ad Montani factionem deſciuiſſe, commotum inuidia clericorum, ut id mali genus imputet clericis, qui talem uirum ſua inuidentia à ſe alienarint.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ruſticum Gallum, monachum, eruditum adoleſcentem docet, quemadmodum oporteat inſtituere uitam, eo dignam cognomine. Admonet in primis uitandam ſuſpectarũ fœminarum conſuetudinem. Tutius autem eſſe iuuenẽ in cœnobio, quàm in ſolitudine uitam agere. Tum ſero ad docendum, & ſcribendos libros eſſe ueniendum, obtrectatorum familiaritatẽ modis omnibus fugiendam. Ac per ſingula taxat eos, qui ſub prætextu ac titulo monachi ſuis indulgent uitijs.

HIERONYMVS RVSTICO MONACHO VIVENDI *formam præſcribit.*

NIhil Chriſtiano felicius, cui promittitur regnũ cœlorũ. Nihil laborioſius, qui 1
quotidie de uita periclitatur. Nihil fortius, qui uincit diabolum. Nihil imbecillius,
qui in carne ſuperatur. Vtriuſq; rei exempla ſunt plurima. Latro credit in cruce, &
ſtatim meretur audire, Amen dico tibi, hodie mecũ eris in paradiſo. Iudas de apo-
ſtolatus faſtigio in perditionis tartarum labitur, & nec familiaritate conuiuij, nec intinctione
buccellæ, nec oſculi gratia frangitur: ne quaſi hominem tradat, quẽ filium Dei nouerat. Quid
Samaritana uilius? non ſolũ ipſa credidit, & poſt ſex uiros unũ inuenit Dñm: Meſſiamq; co-
gnouit

A gnouit ad fontem quẽ Iudæorum populus ignorabat: ſed & autor ſit ſalutis multorũ, & apoſtolis ementibus cibos, eſurientem reficit, laſſumq; ſuſtentat. Quid Salomone ſapientius? At tamen infatuatur amoribus mulierum. Bonũ eſt ſal, nullumq; ſacrificiũ abſq; huius aſperſione ſuſcipitur. Vnde & Apoſtolus præcipit: Sermo ueſter ſemper in gratia ſale ſit conditus. Quod ſi infatuatur, foras proijcitur: in tantumq; perdit nominis dignitatẽ, ut ne in ſterquiliniũ quidẽ utile ſit, quo ſolent credentium arua condiri, & ſterile animarum ſolum pingueſcere. Hæc dicimus, ut prima te fili Ruſtice fronte doceamus, magna cœpiſſe, & excelſa ſectari, & adoleſcentiæ, imò pubertatis incentiua calcantẽ, perfectæ quidẽ ætatis gradũ ſcandere, ſed lubricũ iter eſſe, per quod ingrederis: nec tantũ ſequi gloriæ poſt uictoriam, quantum ignominiæ poſt ruinam. Non mihi nunc per uirtutum prata ducẽdus eſt riuulus, nec laborandũ, ut oſtendam tibi uariorum pulchritudinem florũ: quid in ſe lilia habeant puritatis, quid roſa uerecundiæ poſsideat, quid uiolæ purpura promittat in regno, quid rutilantium ſpondeat pictura gemmarũ. Iam enim propitio Deo, ſtiuam tenes. Iam tectũ atq; ſolarium cum Petro apoſtolo conſcendiſti, qui eſuriẽs in Iudæis, Cornelij ſaturatur fide, & famẽ incredulitatis eorum, gentium conuerſione reſtinguit, atq; in uaſe Euangeliorũ quadrangulo, quod de cœlo deſcendit ad terram, docetur & diſcit omnes homines poſſe ſaluari. Rurſumq; quod uiderat, in ſpecie candidiſsimi linteaminis in ſuperna transfertur, & credentium turbã de terris ad cœlũ rapit, ut pollicitatio Domini cõpleatur: Beati mundo corde, quoniã ipſi Deũ uidebũt. Totum quod apprehenſa manu inſinuare tibi cupio, quod quaſi doctus nauta, rudẽ conor inſtruere uectorẽ: illud eſt, ut in quo littore pudicitiæ pirata ſit noueris, ubi Charybdis & radix omnium malorum auaricia, ubi Scyllæi obtrectatorum canes, de quibus Apoſtolus loquitur: Ne mordentes inuicem, mutuo conſumamini: quomodo in media tranquillitate ſecuri, Libycis interdum uitiorũ Syrtibus obruamur, quid uenenatorum animantiũ, deſertum huius ſeculi nutriat. Nauigantes rubrum mare, in quo optandũ nobis eſt, ut uerus Pharao
B cum ſuo mergatur exercitu, multis difficultatibus ac periculis ad urbem maximam perueniunt. Vtroq; in littore gentes uagæ, imò beluæ habitant ferociſsimæ. Semper ſoliciti, ſemper armati totius anni uehunt cibaria. Latentibus ſaxis uadisq; duriſsimis plena ſunt omnia, ita ut ſpeculator doctus in ſumma mali arbore ſedeat, & inde regendæ & circumflectendæ
2 nauis dictata prædicet. Felix curſus eſt, ſi poſt ſex menſes ſupradictæ urbis portum teneat, à quo ſe incipit aperire oceanus, per quem uix anno perpetuo ad Indiã peruenitur, & ad Gangem fluuium (quem Phiſon ſancta ſcriptura commemorat) qui circumit totam terram Euilath, & multa genera pigmentorum de paradiſi dicitur fonte deuehere. Vbi naſcitur carbunculus & ſmaragdus, & margarita candentia, & uniones quibus nobilium fœminarum ardet ambitio, montesq; aurei, quos adire propter gryphas & dracones, & immenſorum corporum monſtra, hominibus impoſsibile eſt, ut oſtendatur nobis, quales cuſtodes habeat auaricia. Quorſum iſta? Perſpicuum eſt, ſi negociatores ſeculi, tanta ſuſtinent, ut ad incertas periturasq; diuitias perueniant, & ſeruent cum animæ diſcrimine quæ multis periculis quæſierunt: quid Chriſti negociatori faciendum eſt, qui uenditis omnibus quærit precioſiſsimum margaritum? qui totis ſubſtantiæ ſuæ opibus emit agrum, in quo reperiat theſaurum, quem nec fur effodere, nec latro poſsit auferre? Scio me offenſurum eſſe quàm plurimos, qui generalem de uitijs diſputationem, in ſuam referunt contumeliam. Et dum mihi iraſcuntur, ſuam indicant conſcientiam: multoq; peius de ſe, quàm de me iudicant. Ego enim neminem nominabo, nec ueteris comœdiæ licentia, certas perſonas eligam atq; perſtringam. Prudentis uiri eſt, ac prudentium fœminarum diſsimulare, imò emendare quod in ſe intelligant, & indignari ſibi magis quàm mihi, nec in monitorem maledicta congerere. Qui etſi ijſdem teneatur criminibus, certè in eo melior eſt, quòd ſua ei mala non placent. Audio religioſam te habere matrem multorum annorum uiduam, quæ aluit, quę erudiuit infantem: ac poſt ſtudia Galliarũ, quæ uel florentiſsima ſunt, miſit Romam, non parcens ſumptibus, & abſentiam filij, ſpe ſuſtinens futurorum, ut ubertatem Gallici nitoremq; ſermonis, grauitas Romana condiret: nec

calcaribus in te,sed frenis uteretur, quod & in disertissimis uiris Græciæ legimus, qui Asia- c
num tumorem Attico siccabant sale,& luxuriantes flagellis uineas,falcibus reprimebant, ut
eloquentiæ torcularia,non uerborum pampinis,sed sensuū quasi uuarū expressionibus re-
dundarent.Hanc tu suspice ut parentem,ama ut nutricē,uenerare ut sanctā.Nec aliorum imi
teris exemplum qui relinquunt suas,& alienas appetunt,quorum dedecus in propatulo est,
sub nominibus pietatis,quærentium suspecta consortia.Noui ego quasdam iam maturioris 3
ætatis,libertini generis adolescentibus delectari,& filios quærere spirituales:paulatimq; pu-
dore superato,ficta matrum nomina erumpere in licentiam maritalē. Aliæ sorores uirgines
deserunt,& externis uiduis copulantur.Sunt quæ oderūt suos,& non suorum palpantur af-
fectu,quarum impatientia,index animi,nullam recipit excusationem, & cassa impudicitię ue
lamenta,quasi aranearum fila dirumpit. Videas nōnullos accinctis renibus,pulla tunica,bar-
ba prolixa,à mulieribus non posse discedere,sub eodem manere tecto, simul inire conuiuia,
ancillas iuuenes habere in ministerio,& præter uocabulum nuptiarum, omnia esse matrimo
nij.Nec hæc culpa est Christiani nominis, si simulator religionis in uitio sit: quinimò confu-
sio gentilium,quum ea uident Ecclesiis displicere, quæ omnibus bonis non placent. Tu ue-
rô si monachus esse uis,non uideri,habeto curam,non rei familiaris,cui renunciando,hoc es
se cœpisti,sed animæ tuæ.Sordidæ uestes, candidæ mentis indicia sint,uilis tunica, contem-
ptum seculi probet:ita duntaxat,ne animus tumeat, ne habitus sermoq; dissentiant. Balnea-
rum fomenta non quærat,qui calorem corporis,ieiuniorum cupit frigore extinguere. Quæ
& ipsa moderata sint,ne nimia debilitent stomachum,& maiorem refectionem poscentia, e-
rumpant in cruditatem,quæ parens libidinum est.Modicus ac temperatus cibus,& carni &
animæ utilis est.Matrem ita uide,ne per illam alias uidere cogaris, quarum uultus cordi tuo
hæreant,& tacitum uiuat sub pectore uulnus.Ancillas quæ illi in obsequio sunt, tibi scias es-
se in insidijs. Quia quanto uilior earū cōditio,tanto facilior est ruina.Et Ioannes Baptista san
ctam matrem habuit,pontificisq; filius erat,& tamē nec matris affectu,nec patris opibus uin d
cebatur,ut in domo parentum cum periculo uiueret castitatis. Viuebat in eremo, & oculis
desiderantibus Christum,nihil aliud dignabatur aspicere. Vestis aspera,zona pellicea, cibus
locustæ,melq; syluestre, omnia uirtuti & continentiæ præparata. Filij prophetarum (quos
monachos in ueteri testamento legimus) ædificabant sibi casulas propter fluenta Iordanis,
& turbis urbium derelictis,polenta & herbis agrestibus uictitabant. Quandiu in patria tua
es, habeto cellulam pro paradiso,uaria scripturarum poma decerpe,his utere delicijs, harum
fruere complexu.Si scandalizat te oculus,pes,manus,proijce ea.Nulli parcas,ut soli parcas a-
nimæ.Qui uiderit,inquit Dominus,mulierē ad concupiscendū eam, iam mœchatus est eam
in corde suo.Quis gloriabitur castum se habere cor? Astra nō sunt munda in conspectu Do
mini,quanto minus homines,quorum uita tentatio est? Væh nobis,qui quoties concupisci-
mus,toties fornicamur.Inebriatus est, inquit,gladius meus in cœlo,multo amplius in terra,
quæ spinas & tribulos generat.Vas electionis,in cuius ore Christus resonabat,macerat cor-
pus suum,& subijcit seruituti,& tamen cernit naturalem carnis ardorem,suæ repugnare sen-
tentiæ,ut quod non uult,hoc agere compellatur,& quasi uim patiēs uociferatur, & dicit:Mi
ser ego homo,quis liberabit me de corpore mortis huius? Et tu te arbitraris absq; lapsu et uul
nere posse transire,nisi omni custodia seruaueris cor tuum, & cum saluatore dixeris: Mater
mea & fratres mei hi sunt,qui faciunt uoluntatem patris mei? Crudelitas ista, pietas est. Imò
quid tam pium,quàm sanctæ matri,sanctum filium custodire? Optat & illa te uiuere, & non
uidere ad tempus,ut semper cum Christo uideat.Anna Samuelem,non sibi,sed tabernacu-
lo genuit. Filij Ionadab, qui uinum & siceram non bibebant: qui habitabant in tentorijs, &
quas nox compulerat,sedes habebant:scribuntur in Psalmo,quòd primi captiuitatem susti-
nuerant,qui ab exercitu Chaldæorum uastante Iudæam urbes introire compulsi sunt. Vide
rint quid alij sentiant. Vnusquisq; enim suo sensu ducitur.Mihi oppidum carcer, & solitudo 4
paradisus est.Quid desideramus urbium frequentiā,qui de singularitate censemur? Moyses

ut præesset

A ut præesset populo Iudæorũ, quadraginta annis eruditur in eremo: pastor ouium, hominũ factus est pastor. Apostoli de piscatione lacus Genezareth, ad piscationem hominũ transierunt. Tunc habentes patrẽ, rete, nauiculã, sequuti Dominũ, protinus omnia reliquerunt, portantes quotidie crucẽ suã, & ne uirgã quidẽ in manu habentes. Hæc dico, ut etiã si clericatus te titillat desideriũ, discas quod possis docere, & rationabilẽ hostiã offeras Christo, ne miles antequã tyro, ne prius magister sis, quã discipulus. Non est humilitatis meæ, neq; mensurę, iudicare de clericis, & de ministris Ecclesiarũ siniſtrum quippiã dicere. Habeant illi ordinem & gradũ suum, quẽ si tenueris, quomodo tibi in eo uiuendũ sit, æditus ad Nepotianũ liber, docere te poterit. Nunc monachi incunabula, mores q; discutimus: & eius monachi, qui liberalibus studijs eruditus in adolescentia, iugum Christi collo suo imposuit. Primum q; tractandũ est, utrum solus an cum alijs in monasterio uiuere debeas. Mihi quidem placet, ut habeas sanctorũ contuberniũ, nec ipse te doceas, & absq; doctore ingrediaris uiam, quã nunc q; ingressus es: statim q; tibi in partẽ alteram declinandum sit, & errori pateas: plus q; aut minus ambules, quã necesse est: ne aut currẽs lasseris, aut moram faciens, obdormias. In solitudine sito,
5 subrepit superbia. Et si parumper ieiunauerit, hominem q; non uiderit, putat se alicuius esse momenti. Oblitus q; sui unde, & quo uenerit, intus corde, lingua foris uagatur. Iudicat contra Apostoli uoluntatem alienos seruos, quo gula uoluerit, porrigit manum: dormit quantum uoluerit: nullum ueretur, facit quod uoluerit: omnes inferiores se putat, crebrius q; in urbibus, quàm in cellula est: & inter fratres simulat uerecundiam, qui platearum turbis collidi-
tur. Quid igitur? Solitariam uitam reprehendimus? Minime: quippe quã sæpe laudauimus. Sed de ludo monasteriorũ, huiuscemodi uolumus egredi milites, quos eremi dura rudimẽta non terreant, qui specimẽ conuersationis suæ, multo tẽpore dederint, qui omnium fuerint minimi, ut primi omnium fierent, quos nec esuries aliquando, nec saturitas superauit. Qui paupertate lætantur. Quorũ habitus, sermo, uultus, incessus, doctrina uirtutum est. Qui ne-
B sciunt secundum quosdã ineptos homines, dæmonũ pugnantiũ contra se portenta cõfingere, ut apud imperitos & uulgi homines miraculum sui faciant, & exinde lucra sectentur. Vidimus nuper & planximus, Crœsi opes unius morte deprehensas, urbis q; stipes, quasi in usus pauperum congregatas, stirpi & posteris derelictas. Tunc ferrum quod latebat in profundo, supernatauit aquæ, & inter palmarũ arbores, myrrhæ amaritudo monstrata est. Nec mirum. Talem & socium & magistrum habuit, qui egentiũ famẽ, suas fecit esse diuitias, & miseris derelicta, in suam reseruauit miseriam. Quorũ clamor tandẽ peruenit ad cœlũ, & patientissimas Dei uicit aures, ut missus angelus pessimus, Nabal Carmelo diceret, Stulte hac nocte auferent animam tuam à te, quæ autem præparasti, cuius erunt? Volo ergo te, & propter causas quas suprà exposui, non habitare cum matre, & præcipue, ne aut offerentem delicatos cibos, renuendo contristes, aut si acceperis, oleum igni adijcias, & inter frequentiam puellarum per diem uideas, quod nocte cogites. Nunc q; de manu & oculis tuis recedat liber, discatur psalterium ad uerbum, oratio sine intermissione, uigil sensus, nec uanis cogitationibus patens. Corpus pariter & animus tendatur ad Dominum. Iram uince patientia. Ama scientiam scripturarum, & carnis uitia non amabis. Nec uacet mens tua uarijs perturbationibus. Quæ si pectori insederint, dominabuntur tui, & te deducent ad delictum maximũ. Facito aliquid
6 operis, ut te semper diabolus inueniat occupatum. Si apostoli habentes potestatem de Euangelio uiuere, laborabant manibus suis, ne quem grauarent, & alijs tribuebant refrigeria, quorum pro spiritualibus debebant metere carnalia: cur tu in usus tuos cessura non præpares? Vel fiscellam texe iunco, uel canistrũ lentis plecte uiminibus, sarriatur humus, areolæ æquo limite diuidantur. In quibus cum olerũ iacta fuerint semina, uel plantæ per ordinẽ positæ, aquæ ducantur irriguæ, ut pulcherrimorum uersuum spectator assistas. Ecce supercilio cluuoſi tramitis undam Elicit, illa cadens raucum per leuia murmur Saxa ciet, scatebris q; arrentia temperat arua. Inserantur infructuosæ arbores, uel gemmis, uel surculis, ut paruo post tempore, laboris tui dulcia poma decerpas. Apum fabricare aluearia, ad quas te mittũt

Solomonis

Solomonis Prouerbia, & monaſteriorum ordinem, ac regiam diſciplinã, in paruis diſce corporibus. Texantur & lina capiendis piſcibus: ſcribantur libri, ut & manus operetur cibum, & animus lectione ſaturetur. In deſiderijs eſt omnis ocioſus. Ægyptiorum monaſteria hunc morem tenent, ut nullum abſq; operis labore ſuſcipiant, non tam propter uictus neceſsitatẽ, quàm propter animæ ſalutem. Ne uagetur pernicioſis cogitationibus mens, & inſtar fornicantis Hieruſalem, omni tranſeunti diuaricet pedes ſuos. Dum eſſem iuuenis, & ſolitudinis me deſerta uallarent, incentiua uitiorum ardoreḿq; naturæ ferre non poterã, quẽ cũ crebris ieiunijs frangerem, mens tamen cogitationibus æſtuabat. Ad quam edomandã, cuidã fratri, qui ex Hebræis crediderat, me in diſciplinam dedi, ut poſt Quintiliani acumina, Ciceronis fluuios, grauitateḿq; Frontonis, & lenitatẽ Plinij, alphabetum diſcerem, & ſtridentia anhelantiáq; uerba meditarer. Quid ibi laboris inſumpſerim, quid ſuſtinuerim difficultatis: quoties deſperauerim, quotieś́q; ceſſauerim, & contentione diſcendi rurſus incœperim, teſtis eſt conſcientia: tam mea qui paſſus ſum, quàm eorũ qui mecũ duxerunt uitã. Et gratias ago Domino, quòd de amaro ſemine literarũ, dulces fructus carpo. Dicã & aliud, quod in Ægypto uiderim. Græcus adoleſcens erat in cœnobio, qui nulla continentia, nulla operis magnitudine flammã poterat carnis extinguere. Hunc periclitantẽ, pater monaſterij hac arte ſeruauit. Imperat cuidã uiro graui, ut iurgijs atq; conuicijs inſectaretur hominẽ, & poſt irrogatã iniuriam, primus ueniret ad querimoniã. Vocati teſtes, pro eo loquebantur, qui cõtumeliã fecerat. Flere ille contra mendaciũ. Nullus alius credere ueritati: ſolus pater defenſionẽ ſuã callide opponere: ne abundãtiori triſtitia abſorberetur frater. Quid multa? Ita annus ductus eſt. Quo expleto, interrogatus adoleſcens ſuper cogitationibus priſtinis, an adhuc moleſtiæ aliquid ſuſtineret. Papæ, inquit: Viuere mihi nõ licet, & fornicari libeat? Hic ſi ſolus fuiſſet, quo adiutore ſuperaſſet? Philoſophi ſeculi ſolent amorẽ ueterẽ, amore nouo, quaſi clauum clauo expellere. Quod & Aſſuero regi ſeptem principes fecere Perſarũ, ut Vaſthi reginæ deſiderium, aliarum puellarum amore cõpeſcerent. Illi uitium uitio, peccatuḿq; peccato medican- D
tur: nos amore uirtutũ, uitia ſuperemus. Declina, ait, à malo, & fac bonũ: Quære pacẽ, & perſequere eam. Niſi oderimus malum, bonũ amare non poſſumus. Quin potius faciendum eſt bonum, ut declinemus à malo. Pax quærenda, ut bella fugiamus. Nec ſufficit eam quærere, niſi inuentã fugienteḿq; omni ſtudio perſequamur, quæ exuperat omnẽ ſenſum: in qua habitatio Dei eſt, dicẽte propheta: Et factus eſt in pace locus eius. Pulchréq; perſequutio pacis dicitur: iuxta illud Apoſtoli, Hoſpitalitatem perſequentes: ut non leui uſitatóq; ſermone, & (ut ita loquar) ſummis labijs hoſpites inuitemus, ſed toto mentis ardore teneamus, quaſi offerentes ſe cum lucro noſtro atq; compendio. Nulla ars abſq; magiſtro diſcitur. Etiam muta animalia & ferarum greges, ductores ſequuntur ſuos. In apibus principes ſunt. Grues unam ſequuntur ordine literato. Imperator unus. Iudex unus prouinciæ. Roma ut condita eſt, duos fratres ſimul habere reges non potuit, & parricidio dedicatur. In Rebeccæ utero, Eſau & Iacob bella geſſerunt. Singuli Eccleſiarum epiſcopi, ſinguli archipresbyteri ſinguli archi- 8
diaconi, & omnis ordo Eccleſiaſticus ſuis rectoribus nititur. In naui unus gubernator: in domo unus Dominus, in quãuis grandi exercitu, unius ſignũ expectatur. & ne plura replicando faſtidiũ legenti faciã: per hæc omnia ad illud tendit oratio: ut doceã te non tuo arbitrio dimittendũ, ſed uiuere debere in monaſterio ſub unius diſciplina patris, conſortióq; multorũ, ut ab alio diſcas humilitatem, ab alio patientiam. Hic te ſilentiũ, ille doceat manſuetudinem: non facias quod uis: comedas quod iuberis, ueſtiare quod acceperis, operis tui penſum perſoluas: ſubijciaris cui non uis, laſſus ad ſtratum uenias, ambulanśq; dormites, & necdum expleto ſomno, ſurgere compellaris. Dicas Pſalmum in corde tuo, in quo non dulcedo uocis, ſed mentis affectus quæritur, dicente Apoſtolo: Pſallam ſpiritu, pſallam & mente: &, Cantantes in cordibus ueſtris Domino. Legerat enim eſſe præceptum: Pſallite ſapienter. Seruias fratribus, hoſpitum laues pedes: paſſus iniuriam taceas: præpoſitum monaſterij timeas, ut Dominum: diligas, ut parẽtem. Credas tibi ſalutare quicquid ille præceperit, nec de

maiorum

A maiorum ſententia iudices,cuius officij eſt obedire,& implere quæ iuſſa ſunt, dicente Moyſe: Audi Iſrael & tace. Tantis negocijs occupatus,nullis uacabis cogitationibus,& dum ab alio tranſis ad aliud opuſq; ſuccedit operi: illud ſolum mente tenebis, quod agere compelleris. Vidi ego quoſdã,qui poſtquã renunciauere ſeculo,ueſtimentis duntaxat & uocis profeſſione non rebus,nihil de priſtina conuerſatione mutarunt. Res familiaris magis aucta quàm imminuta. Eadem miniſteria ſeruulorũ,idem apparatus conuiuij. In uitro & patella fictili, aurum comeditur, & inter turbas & examina miniſtrorũ, nomen ſibi uendicant ſolitarij. Qui uero pauperes ſunt & tenui ſubſtantiola,uidenturq; ſibi ſcioli: pomparũ ferculis ſimiles pro
9 cedunt in publicũ,ut caninã exerceãt facundiã. Alij ſublatis in altũ humeris, & intra ſe neſcio quid cornicantes,ſtupentibusq; in terrã oculis,tumentia uerba trutinantur,ut ſi præconem addideris,putes incedere præfecturã. Sunt qui humore cellarũ immoderatisq; ieiunijs, tædio ſolitudinis ac nimia lectione,dum diebus ac noctibus auribus ſuis perſonant, uertuntur in melancholiã,& Hippocratis magis fomentis quàm noſtris monitis indigent. Plericq; artibus & negociationibus priſtinis carere non poſſunt,mutatisq; nominibus inſtitutorũ,eadẽ exercent cõmercia: non uictũ & ueſtitum,quod Apoſtolus præcipit,ſed maiora quàm ſeculi homines,emolumenta ſectantes. Et prius quidẽ ab ædilibus quos ἀγορανόμους Græci appellant,uendentiũ coercebatur rabies, nec erat impune peccatũ. Nunc aũt ſub religionis titulo, exercentur iniuſta cõpendia,& honor nominis Chriſtiani,fraudẽ magis facit, quàm patitur. Quodq; pudet dicere,ſed neceſſe eſt,ut ſaltẽ ſic ad noſtrũ erubeſcamus dedecus, publice extendentes manus,pannis aurũ tegimus: & contra omniũ opinionẽ,plenis ſacculis morimur diuites,qui quaſi pauperes uiximus. Tibi cum in monaſterio fueris, hæc facere non licebit: & inoleſcente paulatim conſuetudine,quod primũ cogebaris,uelle incipies, & delectabit te labor tuus: oblitusq; præteritorum,ſemper priora ſectaberis: nequaquã conſiderans,quid alij mali faciant,ſed quid boni tu facere debeas. Neq; uerò peccantiũ ducaris multitudine: & te
B pereuntiũ turba ſolicitet,ut tacitus cogites: Quid,ergo omnes peribunt, qui in urbibus habitant? Ecce illi fruuntur ſuis rebus: miniſtrant Eccleſiis,adeunt balneas, unguẽta non ſpernũt, & tamen in omniũ ore uerſantur. Ad quod & antè reſpondi,& nunc breuiter reſpondebo, me in præſenti opuſculo,non de clericis diſputare,ſed monachũ inſtituere. Sancti ſunt clerici,& omniũ uita laudabilis. Ita ergo age,& uiue in monaſterio, ut clericus eſſe merearis,ut adoleſcentiã tuam nulla ſorde cõmacules, ut ad altare Chriſti, quaſi de thalamo uirgo procedas,& habeas de foris bonum teſtimoniũ: fœminæq; nomen tuũ nouerint,& uultum tuum neſciant. Cum ad perfectã ætatẽ ueneris,ſi tamen uita comes fuerit,& te uel populus,uel pontifex ciuitatis,in clerũ elegerit: agito quę clerici ſunt,& inter ipſos ſectare meliores,quia in omni conditione & gradu,optimis mixta ſunt peſsima. Ne ad ſcribendum citò proſilias, & leui ducaris inſania. Multo tempore diſce quod doceas. Ne credas laudatoribus tuis,imò irriſoribus aurem ne libenter accommodes: qui cum te adulationibus fouerint, & quoddammodo impotẽ mentis effecerint: ſi ſubito reſpexeris, aut ciconiarum deprehendes poſt te colla curuari,aut manu auriculas agitari aſini,aut æſtuãtem canis protendi linguã. Nulli detrahas, nec in eo te ſanctum putes,ſi cæteros laceres. Accuſamus ſæpe quod facimus, & contra noſ-
10 metipſos diſerti,in noſtra uitia inuehimur,muti de eloquentib. iudicantes. Teſtudineo Grunnius incedebat ad loquendum gradu, & per interualla quædam, uix pauca uerba carpebat, ut eum putares ſingultire, non proloqui. Et tamen cum menſa poſita librorum expoſuiſſet ſtruem,adducto ſupercilio,contractisq; naribus, ac fronte rugata: duobus digitulis concrepabat,hoc ſigno ad audiendum diſcipulos prouocans. Tum nugas meras fundere, & aduer
11 ſum ſingulos declamare. Creticum diceres eſſe Longinũ, Cenſoriumq; Romanæ facundiæ. Notare quẽ uellet,& de ſenatu doctorũ excludere: Hic bene nũmatus, plus placebat in prandijs. Nec mirũ,ſi qui multos ineſcare ſolitus erat: facto cuneo circunſtrepentium garrulorũ, procedebat in publicum: intus Nero, foris Cato: totus ambiguus, ut ex cõtrarijs diuerſisq; naturis,unum monſtrum nouamq; beſtiam diceres eſſe compactam, iuxta illud poeticum:

Prima

Prima leo,poſtremo draco,media ipſa Chimæra.Nunquam ergo tales uideas,nec huiuſmo c
di hominibus appliceris,nec declines cor tuum in uerba malitiæ,& audias: Sedens aduerſus fratrem tuum loquebaris,& aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum.Et iterum: Filij hominum,dentes eorum arma & ſagittæ.Et alibi:Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleum,& ipſi ſunt iacula.Et apertius in Eccleſiaſta:Sicut mordet ſerpens in ſilentio, ſic qui fratri ſuo occulte detrahit.Sed dices:Ipſe non detraho,alijs loquentibus quid facere poſſum? Ad excuſandas excuſationes in peccatis iſta prætendimus. Chriſtus arte non illuditur. Nequaquã mea, ſed apoſtoli ſententia eſt:Nolite errare, Deus non irridetur. Ille in corde, nos uidemus in facie.Solomon loquitur in Prouerbijs: Ventus aquilo diſsipat nubes, & uultus triſtis linguas detrahentiũ.Sicut enim ſagitta ſi mittatur contra durã materiã, nonnunquã in mittentem reuertitur,& uulnerat uulnerantẽ,illudq; completur: Facti ſunt mihi in arcũ prauum. Et alibi: Qui mittit in altũ lapidem, recidet in caput eius: ita detractor cum triſtẽ faciẽ uiderit audientis,imò ne audientis quidẽ,ſed obturantis aures ſuas,ne audiat iudiciũ ſanguinis,ilico contice ſcit,pallet uultus,hærent labia,ſaliua ſiccatur. Vnde idẽ uir ſapiẽs:Cũ detractatoribus, inquit, ne miſcearis,quoniã repente ueniet perditio eorũ, & ruinã utriuſq; quis nouit? Tam ſcilicet eius qui loquitur,quàm illius qui audit loquentem. Veritas angulos non amat,nec quærit ſurrones. Timotheo dicitur: Aduerſum presbyterũ accuſationẽ, citò ne receperis. Peccãtem aũt,coram omnibus argue, ut & cæteri metũ habeant. Non eſt facile de prouecta ætate credendum,quã & uita præterita defendit,& honorat uocabulũ dignitatis. Verũ quia homines ſumus,& interdũ contra annorũ maturitatem,puerorũ uitijs labimur, ſi me uis corrigere delinquentẽ,aperte increpa,tantũ ne occulte mordeas. Corripiet me iuſtus in miſericordia, & increpabit.Oleũ autẽ peccatoris non impinguet caput meũ. Quem enim diligit Dominus, corripit:caſtigat aũt omnẽ filium quẽ recipit.Et per Eſaiã clamat Dominus: Populus meus, qui beatos uos dicunt,ſeducunt uos,& ſemitas pedum ueſtrorũ ſupplantant.Quid enim mihi prodeſt,ſi alijs mala referas mea? Si me neſciente,peccatis meis, imò detractionibus tuis a- D
lium uulneres,& cum certatim omnibus narres,ſic ſingulis loquaris,quaſi nulli dixeris alteri? Hoc eſt non me emendare,ſed uitio tuo ſatisfacere. Præcipit Dominus peccantes in os ar
gui debere ſecretò,uel adhibito teſte,& ſi audire noluerint,referri ad Eccleſiam,habendoſq; in malo pertinaces, ſicut ethnicos & publicanos. Hæc expreſsius loquor, ut adoleſcentem meum,& linguæ & auriũ prurigine liberem,ut renatũ in Chriſto,ſine ruga & macula, quaſi pudicã uirginẽ exhibeã,caſtam tam mente quàm corpore:ne ſolo nomine glorietur,& abſq; oleo bonorũ operũ,extincta lampade,excludatur à ſponſo. Habes iſtic ſanctũ doctiſsimũq; põtificẽ Proculũ,qui uiua & præſenti uoce noſtras ſchedulas ſuperet,quotidianiſq; tractatibus iter tuum dirigat,nec patiatur te in partẽ alteram declinando, uiã relinquere regiam, per 12
quam Iſrael ad terrã promiſsionis properãs, ſe tranſiturũ eſſe promittit. Atq; utinã exaudiatur uox Eccleſiæ implorantis:Domine,pacẽ da nobis. Omnia enim dediſti nobis. Vtinam quod renunciamus ſeculo,uoluntas ſit,non neceſsitas, & paupertas habeat expetita gloriã, non illata cruciatũ.Cæterum iuxta miſerias huius temporis,& ubiq; gladios fæuientes, ſatis diues eſt,qui pane non indiget.Nimium potens eſt, qui ſeruire non cogitur. Sanctus Exuperius Toloſæ epiſcopus,uiduæ Saraptenſis imitator,eſuriens paſcit alios,& ore pallente ieiunijs,fame torquetur aliena, omnemq; ſubſtantiam Chriſti uiſceribus erogauit. Nihil illo ditius,qui corpus Domini caniſtro uimineo, ſanguinem portat in uitro. Qui auariciam eiecit è templo,qui abſq; funiculo & increpatione,cathedras uendentium columbas, id eſt, dona ſancti Spiritus,menſasq; ſubuertit mammonæ,& numulariorum æra diſperſit,ut domus Dei,domus uocetur orationis,& non latronum ſpelunca. Huius è uicino ſectare ueſtigia, & cæterorum qui uirtutum illius ſimiles ſunt, quos ſacerdotium & humiliores facit & pauperes.Aut ſi perfecta deſideras, exi cum Abraham de patria & cognatione tua, & perge quo neſcis.Si habes ſubſtantiam,uende,& da pauperibus. Si non habes, grandi onere liberatus es: nudum Chriſtum, nudus ſequere. Durum, grande, difficile, ſed magna ſunt præmia.

Scholia.

SCHOLIA.

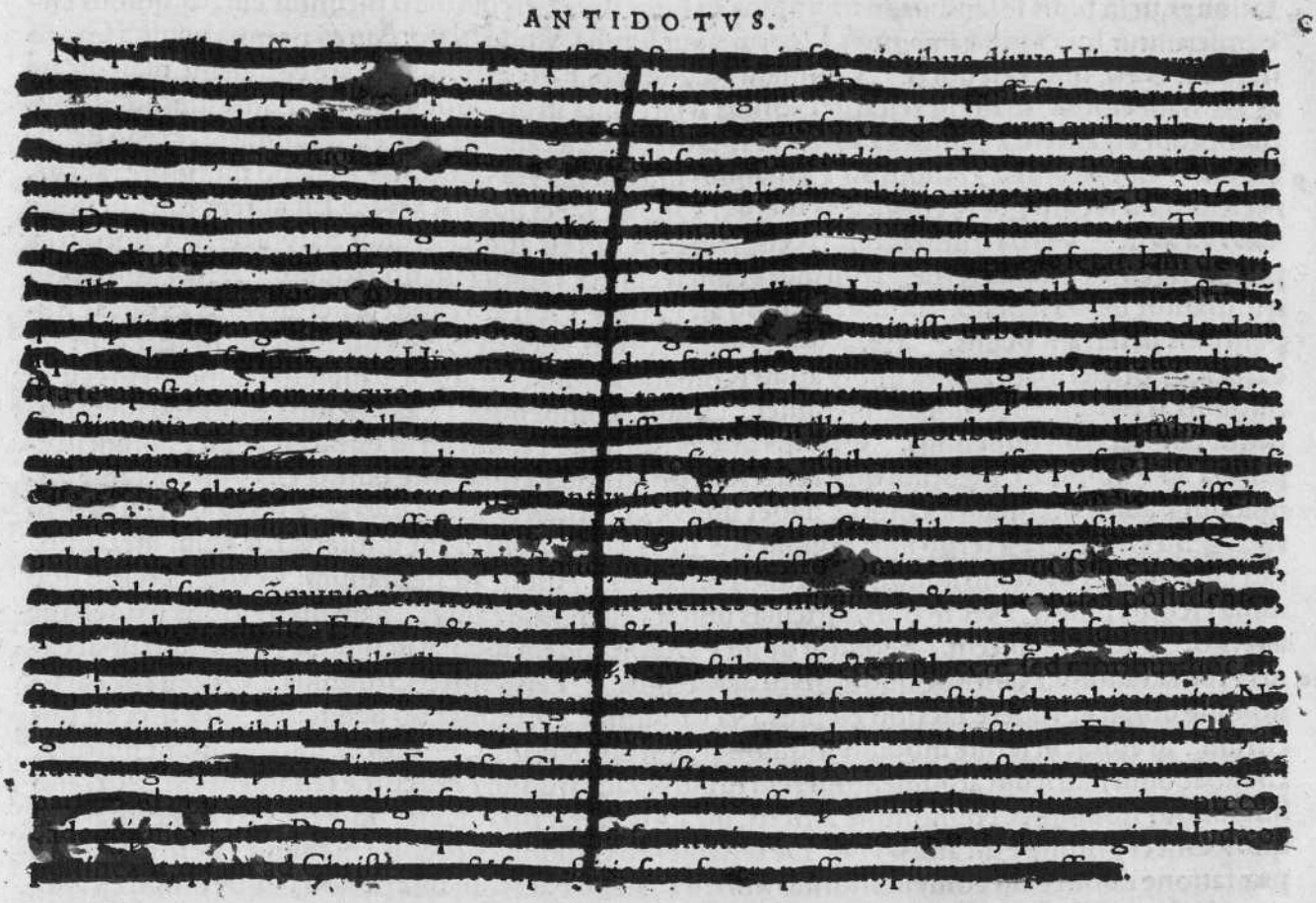
A NIHIL Chriſtiano.] Rurſum ſuo more incipit à loco cõmuni, de periculis uarijs, quibus
1 Chriſtiani uita obnoxia eſt, qui tamen non ſit alienus ab argumento epiſtolæ. Atq; hãc partem uarijs allegorijs tractat & alluſionibus. Stiuam tenes.] Stiua ea pars aratri eſt, quam manu tenet qui arat, quaq; moderatur aratrum. Porrò tacite alluſit ad illud Euangelicum: Nemo qui poſtq; manum ad aratrum miſit, retro reſpexerit, aptus eſt regno Dei. Iam tectum atq; ſolarium.] Quod Actuum cap. 10. refertur de Petri uiſione, & de Cornelio centurione, mire trahit ad allegoriam, quam qui cupiet ad plenum intelligere, locum eum relegat. Totũ quod apprehenſa.] Admiſcet in loco cõmuni propoſitionẽ, quam ſolitus eſt in initio ponere. Porrò apprehenſa manu dixit, quòd ita ſoleamus ſeorſim ac familiariter libereq; monere amicum.

Scyllæi obtrectatorum canes.] Scylla ſaxum eſt in mari prominens, quod procul intuentibus, puellæ ſpeciem præbeat. Tum fragor aſſultantium undarum, latratum canum imitatur. Vnde poetæ fingunt eam pubetenus cinctam canibus latrantibus, teſte Marone: Candida ſuccinctã latrantibus inguina monſtris. Itaq; in prima epiſt. Scyllam ad uoluptatum illecebras retulit, hic canum latratũ ad obtrectationẽ trahit. Libycis interdũ ſyrtibus.] Syrtes loca maris ſunt harenis fluctuantibus uadoſa, quæ uel tranquillo mari perniciẽ adferunt nautis. Latentibus ſaxis.] Cautes ſunt, quæ hoc magis formidandæ ſunt nautis, quòd non eminẽt. Vada ſunt, quum ſubeſt fundus altior,
2 nec ſatis eſt aquæ ſuſtinendis nauibus. Felix curſus.] Eleganter curſum uocat nauigationem. Significat autem per allegoriam bene nobiſcum agi, ſi diuturno ſtudio tandem perueniamus ad perfectam pietatem. Margarita candentia.] Nam uniones, ut teſtatur Plinius, potiſsimum candore cõmendantur. Margaritum dixit in neutro genere. Nec ueteris comœdiæ.] Vetus comœdia, cuius generis adhuc extãt Ariſtophanicæ, nominatim quoſuis magna libertate taxabat: quæ rabies poſtea lege coercita eſt. Vnde & prouerbiũ apud Græcos: De plauſtro loqui. Apud Latinos aũt loco ueteris comœdiæ ſucceſsit Satyra, mordax & hoc ſcripti genus. Nec calcaribus, ſed freno.] Alluſit ad apophthegma Iſocratis de Ephoro ac Theopompo. Item Platonis de Ariſtotele ac Xenocrate, ꝙ alter plus ſatis ardens, freno opus haberet: alter tardior, calcaribus. Aſianum tumorem.] Tria ſunt dicendi genera. Atticũ, quod preſſum eſt, propterea quòd Athenis iuberent abſq; procœmijs & affectibus dicere. Aſianũ, tumidũ & redundans, pro gentis illius moribus turgidæ, & luxu rerũ ſuperfluentis. Rhodiũ, mediũ, & ex utroq; temperatũ. Autor Cicero, & Quintilianus ultimi lib. cap. penultimo. Gallicũ igitur dicendi genus cum Aſiano cõfert. Vnde & alibi: Gallico, in-
B quit, cothurno attollitur, Romanum cum Attico. Luxuriantes flagellis uineas.] Flagella uocat ſummos uitium ramos flexiles. Luxuriat autem, quod præter modum lætum eſt. Pampini uero ui-
3 tium folia ſunt. Libertini generis.] Vt hoc titulo prætexant libidinẽ, quòd adoleſcentibus libertinis ſint ueluti patronæ. Cibus locuſtæ.] Plinius non uno loco teſtatur, populos quoſdam locuſtis uiuere ſole ſiccatis. Pudet aũt referre, & inepte hac de re ineptiant quidam, quaſi uehemẽter lædatur fama diui Ioannis Baptiſtæ, ſi dicatur hoc animante uictitaſſe tam uili cibo, quaſi uero magis conuenerit, eum placentis ac murenis alitũ fuiſſe. [redacted]. Cellula pro paradiſo.] Paradiſus Græcis hortũ ſignificat. In hortis aũt olim uoluptatibus dabat operam. Vnde & de hortis Epicureis frequens apud autores mentio. Filij Ionadab.] Hiſtoria habetur apud Hieremiã prophetam de filijs Ionadab, qui inuitati ut biberent uinũ, recuſarunt: nec ædificarunt domos, nec ſementẽ faciebant, nec plantabant uineas, ita edocti à patre, donec compulſi ab exercitu Nabuchodonoſor, & exercitu Chaldæorũ, cõferrent ſeſe in ciuitatẽ Hieruſalẽ. Porrò quòd primi ducti ſint captiui, id nuſquã legitur, nec in Pſalmis: nec in alijs literis, niſi quod colligit ẽ titulo Pſalmi centeſimi trigeſimiprimi, qui eſt huiuſmodi: τῶν υἱῶν ἰωναδὰβ, καὶ τῶν πρώτων αἰχμαλωτισθέντων. id eſt: Filiorum Ionadab, & horũ qui primi captiui fuerunt. Nec in eo Pſalmo ſuper hac re ulla fit mentio, ut teſtatur & diuus Auguſtinus.
4 De ſingularitate cenſemur.] Nam hinc Græcis monachi uocabulum, quaſi dicas, unicũ & ſingularem. Nomen aũt inde ſumptũ, quòd olim pij quidam homines, partim non ferentes gentilium in Chriſtũ blaſphemias: partim afflicti ab inimicis Chriſtianæ fidei, profugerẽt aliquo in uaſtas ſolitudines, atq; ibi uiuerent: alij gregatim, quos Cœnobitas uocant: alij ſemotim, quos appellant Anachoritas. Paſtor ouiũ hom. factus.] Feſtiua uicinitas uocũ in ouiũ & hominũ. De Moyſe habes Exodi 3. & 2. Lacus Genezareth.] Locus eſt Luc. cap. 5. ubi Chriſtus ita loquit ẽ Petro: Noli timere, ex hoc iam homines eris capiens. Et rationabilem hoſtiam off.] Alludit ad locum qui eſt apud Paulũ ad Rom. cap. 12. Exhibeatis corpora ueſtra hoſtiã uiuentẽ, ſanctã, Deo placentem, rationabile obſequiũ ueſtrũ. Hieronymus nonnihil detorquens hũc Pauli locũ alluſit ad Græcam uocẽ λογικὴν, quod à ſermone quoq; duci poteſt, ut intelligas coli Deum, prædicando Chriſtũ. De hoc uide noſtra in Paulũ ſcholia. Plusq; aut minus.] Vbi cõplures una faciũt iter, ſi quis fuerit lẽtior, ab alijs pergentib. utcũq; protrahit ẽ: ſi quis quo properãtior, à cæteris retardat. Contrà qui ſo-

lus facit iter, aut ſtudio perueniẽdi nimiũ feſtinat, aut tædio itineris reſidet, & obdormiſcit alicubi. C
Rurſum, qui ſolus ambulat, nõnunq; aberrat. Inter multos, ſi quis aberrat, nõ deeſt qui cõmonſtret uiam. Idem accidit in uita ſolitaria & gregaria. In ſolitudine ſito.) Omnes fermè codices habe- 5
bant, cito per c. nec mihi diſplicet omnino, ſi modo accipias cito pro facile. Alienos ſeruos.) Ita Paulus ad Rom. cap. 14. Tu quis es, qui iudicas ſeruum alienum? De ludo.) Ludum hic ſcholã uocat. Nam tyrones ludum habebant, in quo prius rem bellicam diſcerent. Qui ſpecimen.) Specimen uocat deguſtationem, unde reliqua poſſint æſtimari. Dæmonum contra ſe.) Mirum ut olim etiam fuerit hæc impoſtura. Nam hodie quoq; ſunt, præſertim inter eos, qui ſolitariam agunt uitam: qui uiſiones & dæmonum infeſtationes, an fingant neſcio, certè narrant. Stipes.) Id eſt, minutulos nummos, quos accipiunt mendici. Eſt aũt tacita alluſio uocũ in ſtipes & ſtirpi. Tunc ferrum.) Alluſit ad hiſtoriam Helizæi, quæ habetur 4. Reg. cap. 6. Inter palmarum arb.) Nihil enim huius arboris fructu dulcius, quas palmulas uocant. Vt angelus.) Miſcuit hiſtoriã Nabal, quæ eſt primo lib. Reg. cap. 25. cum dicto Euangelico quod eſt apud Lucam cap. 12. Quidam codices non habent, angelus peſſimus, ſed angelus, quod magis placet, quod illic legimus illi à Deo dictum, niſi angelum accipis pro nuncio, quod adfertur. Fiſcellam texe iunco.) Fiſcella ſportula 6
eſt ruſticana, qua recentem caſeum, aut arborum fructus, aut ſimile quippiam portabant. Diminutiuum à fiſcina. Vergil. Viridi fiſcellam texit hibiſco. Et rurſum: Et rubea texatur fiſcina uirga.
Lentis.) Id eſt, flexilibus. Sarriatur humus.) Sarrire, eſt ſarculo frangere glebas, ac repurgare terram. Areolæ.) Diminutiuum eſt ab area. Sic autem uocat ſectas in quadrum planicies in hortis, quas uulgò noſtrates lectulos uocant. Limites appellat ſemitas, quibus areolæ diſcernuntur.
Ecce ſupercilio.) Hi uerſus ſunt apud Vergilium primo Georgicôn libro. Nec ſine cauſa dixit Hieronymus, ſpectator aſſiſtas. Nam poeta cum dicit, ecce, uelut ad ſpectaculũ inuitat: & ipſa carminis compoſitio penè ob oculos ponit, ac repræſentat aquam à ſummo cliuo exiliẽtem, celeritate dactylorum, Elicit, illa cadens. Deinde per obſtantia ſaxa cum murmure nõnihil luctantẽ, Raucum per leuia murmur. Rurſum per agrum, nũc celerius, nunc tardius, utcunq; loci cõmoditas aut incõmoditas occurrerit, huc & illuc diſcurrentẽ, Scatebriſq; arentia temperat arua. Inſerantur infructuoſæ.) Nonnulli codices habent, fructuoſæ. Mihi magis probatur ut legamus, infructuoſæ. Ad ſenſum enim magis quadrat. Siquidẽ inſeri dicitur, nõ ſolum id quod immittitur, uerumetiam arbor in quam immittimus. Inſeruntur autẽ infrugiferæ, ueluti platanus, phagus, ornus, ut arte fiãt frugifera, quo maiorem adferant uoluptatem ſuo cultori. Vnde Flaccus: Vt gaudet, inſitiua decerpens pyra. Vel gemmis uel ſurculis.) Veteres tradiderunt tria inſitionum genera. Vnum, quo re D
ſecta & fiſſa arbor ſeu planta, recipit in medullam immiſſum ſurculum. Alterum, cum reſecta inter librum & materiam recipit ſemina. Tertium, cum gemmæ infoditur ſurculus. Gemmam autem ruſtici uocant tumorem corticis, à quo rupto prodeunt nouæ frondes. Dulcia poma.) Equidem malim, dulcia præmia, niſi refragarẽtur exemplaria. Solomonis prouerbia.) Sic enim legis Ec- 7
cleſiaſtici cap. 11. Breuis in uolatilibus eſt apis, & initium dulcoris habet fructus eius. Ac regiam diſciplinam.) De politia apum admirabili, refert Verg. Georgicôn lib. 4. & Plinius. Diuaricet pedes ſuos.) Alluſit ad id quod eſt apud Ezechielem cap. 16. Diuiſiſti pedes tuos omni tranſeunti, utens ſimilitudine proſtitutæ, quæ quemuis admittit ad coitum. Quintiliani acumina.) Tribuit Quintiliano acumen, Ciceroni copiam & facultatem, quaſiq; fluxum: Plinio lenitatem, quòd compoſitus ſit, & minus acribus affectibus. De Frontone meminit & Iuuenalis: Frontonis platani, cõuulſaq; marmora clamant. In ſumma ſentit, poſt ſtudia rhetorices. Nulla continentia.) Continentiam hic uocat abſtinentiam cibi, potus, & ſomni. Clauum clauo.) Græcum prouerbiũ eſt, quoties malum malo propellitur: ueluti ſi quis impudentiam impudentia retundat. Leui uſitatoq;.) Quidã codices pro uſitato habent, citato. Vtraq; lectio tolerabilis eſt. Summis labijs.) Prouerbiũ eſt Græcũ, cum quis non ex animo loquitur, ut in Chiliadibus noſtris oſtẽdimus. Quaſi adferentes ſecũ.) Si licet aliquid refragantibus exemplaribus immutare, malim ita legi, quaſi offerẽtes ſe cum lucro noſtro atq; cõpendio. Quidã enim ob id nõ gaudẽt hoſpitũ aduẽtu, quòd damni nõnihil adferre uideant rei domeſticæ: at quos intelligũt lucrum adducturos, eos apprehẽſos retinent, nec ſinunt abire. Ordine literato.) Volantes enim exprimunt alpha Λ. Sic enim pingebãt 8
antiqui, ut V inuerſum referat. De quo Plin. lib. 10. cap. 21. Duos fratres.) Romulũ & Remũ. Romulus Remũ occidit, quòd mœnia pertranſiſſet, atq; ita Fraterno primi maduerũt ſanguine muri, quod Hieronymus dedicationẽ appellat. In quamuis gran.) Quamuis, id eſt, quantumuis. Signum aũt dat imperator militibus ineundi prælij, & ſigno dato iubet deſiſtere. Penſum.) Id eſt, modũ operis præſcriptũ. Sumptũ à penſo lanarũ, quod certi põderis ſingulis puellis dabatur. In corde tuo.) Ita quondã laborantes monachi, uiciſsim Pſalmũ aliquẽ recitabant, ut aliorũ opus nõ intermitteret, & ſemper audiret aliquid ſacri. Nũc ocioſi quidã nihil aliud faciunt. Aurũ comeditur.) Aurũ uocat rem magno emptã, ut Chriſtus in Euangelio, rapinas in catinis, uocat preciũ rapina partum. Et examina.) Ita uocat numerũ innumerabilẽ. Et Horatius, ditis examen domus, ab apum examinibus ducta ſimilitudine. Pomparũ ferculis.) Pompæ dicuntur publicæ oſtentationes,

A tationes,ut in ludis ſolẽnibus,in triumphis,in funeribus.Fercula uerò dicuntur currus,quibus circumferuntur ſpectandæ imagines Deorum,aut ſimilia.Vnde Naſo:Aurea pompa uenit.à Græco uerbo πέμπω, quod eſt duco. Caninam facundiam.] Sic Appius uocare conſueuit maledicam ac rixoſam eloquentiam,ut teſtatur Nonius Marcellus in dictione Rabula, Saluſtium adducens. Sumptum eſt autem à canũ rixa.Quin & ipſa uox rixa,à canibus,hoc eſt,à canina litera rho dedu-
9 cta eſt. Cornicantes.] Alluſit ad Perſianum illud in Satyra quinta: Et clauſo murmure raucus, Neſcio quid tecum graue cornicaris inepte. Quod Græci uocant κερώζειν.Eſt autem mira perſonę ὑποτύπωσις. Verba trutinantur.] Retulit locum,qui eſt apud Perſium Satyra tertia:Obſtipo capite,& figentes lumina terræ, Murmura cum ſecum & rabioſa ſilentia rodunt, Atq; expoſtrecto trutinantur uerba labello. Siquidem quod ait Perſius, Obſtipo capite,Hieronymus explicat,ſtupentibus in terram oculis. Ἀγορανόμους.] ἀγορὰ forum, νόμος lex.Inde dictus magiſtratus,qui mercatui legẽ præſcribat.Ædiles quoq; apud Romanos ſimilia curabant,ſi menſura minor,ſi precium iniquius,ſi parum ſincerum oleum fuiſſet. Iniuſta compendia.] Compendia hoc loco lucra uocat,ut pugnet cum diſpendijs. Oblitus præteritorum.] Alluſit ad id quod eſt apud Paulum in epiſtola ad Philip.cap.3.Eorum quæ retro ſunt oblitus,in ea quæ ante ſunt,&c.Nonnihil tamẽ immutauit Pauli ſententiam.Nanq; ſic habet ille: τὰ μὲν ὀπίσω ὡς λανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος:id eſt,ea quæ à tergo ſunt obliuiſcens,in ea quæ à fronte ſunt innitens.Eſt enim metaphora à currentibus in ſtadio ſumpta. Aut ciconiarum.] Alluſit ad Perſianum: O Iane, à tergo quẽ nulla ciconia pinſit, Nec manus auriculas imitata eſt mobilis albas. Nam his geſtibus irridebant à tergo. Aut æſtuantem.] Sequitur apud Perſium eodem loco:Aut linguæ, quantum ſitiat ca-
10 nis Apula,tantum.Nam hoc quoq; geſtu deridemus. Teſtudineo Grunnius.) Quoniam à uero nomine uoluit abſtinere,factitio eſt uſus.Nã Grunnius à grunniendo deducitur, quæ uox eſt porcorum.Ad eundem fermẽ modum loquuntur, qui faſtu turgidi, uocem eximo promunt gutture. Extabat olim ludricum argumentum, cui titulus erat,Grunnij corocottæ teſtamentum, Porcello huiuſmodi nomine & cognomine affecto, utraq; uocẽ factitia. Extat hodieq; Gryllus Plutarchi, quod Græci grunnire dicant, γρύζειν. De teſtamento Grunnij corocottę meminit Hieronymus in præfatione duodecimi cõmentariorum libri in Eſaiam. Facete in una perſona duo coniunxit animantia,ſuem,& teſtudinem:quorum alterum repreſentabat uocem eximo gutture promens,& alterum inceſſu lento ac faſtuoſo,perinde quaſi Iunonis ſacra ferret. Creticũ diceres Longinum.)
Nec hic locus uidetur carere mẽdo. De Longino Caſſio & docto & diuite meminit Tacitus, quẽ
B ob inuidiam opum,ad quas erat euectus maximas,Nero iuſſit interfici. Meminit & Iuuenalis:Lõginum,& magnos Senecæ prædiuitis hortos. Creticorum gens apud Romanos erat inter primas nobilis ac potens. Vnde idem Satyricus:Et metuas,ne tu ſis Creticus aut Camarinus. Verũ haud ſcio an Criticus legendum ſit. Vocabantur enim Critici docti quidam, qui de ſcriptis aliorum iudicabant,reponenda ne eſſent in templo Apollinis, an reijciẽda.Nam cum hoc quadrat quod ſequi
11 tur:Cenſoremq; Romanæ facundiæ. Cenſoriumq; Roma.) Nonnulli codices habebant, cenſorem,alij cenſorinum.Sed rectius eſt Cenſorium,ut intelligas Catonem maiorem,qui Cenſorius dictus eſt,quaſi dicas Ariſtarchum totius rei literariæ.Et eleganter adiecit,Romanæ facundię,quaſi id eſſet in Romana facundia,quod Cato fuit in Romana Rep. De ſenatu doctorum.) Nam hoc quoq; licebat cenſoribus Romanis ſenatu expellere:quemadmodum Portius Cato Titum Flaminium ſenatu mouit:Iunius Brutus,Lucium Antonium.Item alios alij,ſicut refert Valerius Max.libro ſecundo,capite De cenſoria nota. Hic bene nummatus.)Diues erat & laute accipiebat hominem.Vnde magis placebat in prandio,quàm in dicendo:& melior cõuiuator,q; orator. Nec mirũ.) Hunc locũ in omnibus quæ uidere contigit exẽplaribus,repperi deprauatũ,è quibus tamẽ mihi uideor germanã deprehẽdiſſe ſcripturã.Nec mirũ ſi qui multos ineſcare ſolitus erat,facto cu-
12 neo ꝓcedebat in publicũ,intus Nero,foris Cato.Lautis cõuiuijs cõciliabat fauorẽ multorũ. Iuxta Perſianum illud: Calidũ ſcis ponere ſumen, Scis comitẽ horridulũ trita donare lacerna. Intus Nero.) Ob luxũ uitæ:foris Cato,ob ſuperciliũ & ſeueritatẽ inceſſus & habitus. Viam relinquere regiam.)Regiam publicam ac rectam uocat,alludens interim ad locũ qui eſt in Numeris capite uigeſimo:Moſes miſſis nuncijs ad Edom,petit tranſitũ per illius fines:Hæc, inquit, mandat frater tuus Iſrael.Ac poſt paucula:Non ibimus per agros, nec per uineas, nec bibemus aquas de puteis tuis,ſed gradiemur uia publica,nec ad dextrã nec ad ſiniſtram declinantes,donec trãſeamus termi nos tuos. Qui funiculo increpationis.) Quædã exemplaria ſic habebant:Qui abſq; funiculo & increpatione,cathedras uendentium columbas,id eſt,dona ſancti Spiritus mẽſasq; ſubuertit. Nõnulla ſic habebant:Qui funiculo increpationis,&c. Verum prior lectio magis arridet,eſt eĩ argutior.Etenim amoto auro argentoq;,hoc eſt,auaritię materia,ſubmouerat & auaritiã,idq; ſine increpatione.Nam quorſum opus flagello,quum ſubducta ſit peccãdi materia? Illud annotandũ quod diuus Hieronymus tantopere laudat in epiſcopo,quòd ſacra uaſa in pauperũ erogarit alimentũ,et templum Dei ſpoliarit,ne deeſſet pauperibus,

ANTIDOTVS. C

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Familiaris est epistola, nec eget argumento, præsertim tam breuis.

HIERONYMVS AD FLORENTIVM.

QVANTVS beatitudinis tuæ rumor diuersa populorum ora compleuerit, hinc D poteris æstimare, quòd ego te antè incipio amare, quàm nosse. Vt enim, ait Apostolus, quorundam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium: ita econtrario tuæ dilectionis fama dispergitur, ut non tam laudandus sit ille qui te amat, quàm scelus putetur facere ille qui non amat. Prætermitto innumerabiles, in quibus Christum sustentasti, pauisti, uestisti, uisitasti. Heliodori fratris à te adiuta necessitas, mutorum etiam potest ora laxare, quibus gratijs, quo ille præconio peregrinationis incommoda à te sota referebat? Ita ut ego ille tardissimus quem intolerabilis languor uexat, pennatis, ut aiunt, pedibus, certè charitate & uoto te salutauerim, & etiam complexus sim. Gratulor itaq; tibi, & nascentem amicitiam ut Dominus confœderare dignetur, precor. Et quia frater Rufinus, qui cum sancta Melania ab Ægypto Hierosolymam uenisse narratur, individua mihi germanitatis charitate connexus est: quæso ut epistolam meam huic epistolæ tuæ copulatam, ei reddere non graueris. Noli nos eius æstimare uirtutibus. In illo conspicies expressa sanctitatis uestigia, ego cinis & uilissima pars luti, etiam faúlla, dum uror, satis habeo, si splendorem morum illius imbecillitas oculorum meorum ferre sustineat. Ille modo se lauit, & mũdus est, & tanquam nix dealbatus: ego cunctis peccatorum sordibus inquinatus, diebus ac noctibus opperior cum tremore reddere nouissimum quadrantem. Sed tamen quia Dominus soluit compeditos, & super humilem & trementem uerba sua, requiescit, forsitan & mihi in sepulchro scelerum iacenti, dicat: Hieronyme ueni foras. Sanctus presbyter Euagrius plurimum te salutat: & Martinianum fratrem iuncto salutamus obsequio, quem ego uidere desiderans, catena languoris innector.

SCHOLION.

Pennatis, ut aiunt, pedibus.] Ita significabant miram celeritatem, sumpto prouerbio à Mercurio, cuius pedibus alas addidere poetæ.

In epistо-

IN EPISTOLAM SEQVENTEM ARGVMENTVM.

A Et hæc familiaris eſt, nec eget argumento, ne ſcholijs quidem. Niſi quod ex hac liquet, diuum Hieronymum apud Treuiros aliquandiu fuiſſe cõmoratum, ut apud quos grande uolumẽ Hilarij de ſynodis deſcripſerit ſuis ipſius articulis. Eſt autem Treuirorum metropolis inter imperiales Germaniæ ciuitates, iuxta quoſdam, qui nunc linguæ cõmercio æſtimant Germaniam: ſed iuxta ueterum deſcriptionem, inter Galliæ Belgicæ ciuitates, uel in primis inclyta, ad Moſellæ ripam, plurimum adhuc obtinens antiquitatis. Quæ mihi iure optimo gloriari poſſe uidetur, quòd tam eximium uirum hoſpitem habuerit: atq; id quidem non exiguo temporis ſpacio.

HIERONYMVS AD FLORENTIVM.

IN ea mihi parte eremi commoranti, quæ iuxta Syriam Saracenis iungitur, dilectionis tuæ ſcripta perlata ſunt. Quibus lectis, ita reda ccenſus eſt animus Hieroſolymam proficiſcendi, ut penè nocuerit propoſito, quod profuerat charitati. Nunc igitur quomodo ualeo, pro me tibi literas repræſento: & ſi corpore abſens, amore tamen & ſpiritu uenio: impendio expoſcens, ne naſcentes amicitias quæ Chriſti glutino cohæſerunt, aut temporis, aut locorum magnitudo diuellat, quin potius fœderemus eas reciprocis epiſtolis. Illæ inter nos currant, illæ ſibi obuient, illæ nobiſcum loquantur. Non multum perditura erit charitas, ſi tali ſecum ſermone fabuletur. Ruffinus autem frater, ut ſcribis, necdum uenit: & ſi uenerit, non multum proderit deſiderio meo, cum eum iam uiſurus non ſim. Ita enim & ille longo interuallo ſeparatus eſt, ut huc non poſsit excurrere: & ego arreptæ ſolitudinis terminis arceor, ut cœperit iam mihi non licere quod uolui. Ob hoc & ego obſecro, & tu ut petas plurimum quæſo, ut tibi beati Rhetitij Auguſtudunenſis epiſcopi commentarios ad ſcribendum largiatur, in quibus Canticum canticorum ſublimi ore diſſeruit. Scripſit mihi & quidam de patria ſupradicti fratris Ruffini, Paulus ſenex, Tertulliani ſuum codicem apud eum eſſe, quem uehementer repoſcit. Et ex hoc quæſo, ut eos libros, quos me nõ habere breuis ſubditus edocebit, librarij manu in charta ſcribi iubeas. Interpre-
B tationem quoq; Pſalmorum Dauidicorum, & prolixum ualde librum de ſynodis ſancti Hilarij, quem ei apud Treuiros manu mea ipſe deſcripſeram, ut mihi transferas peto. Noſti hoc eſſe animæ pabulum, ſi in lege Domini meditetur die ac nocte. Cæteros hoſpitio recipis, ſolatio foues, ſumptibus iuuas. Mihi ſi rogata præſtiteris, cuncta largitus es. Et quoniam, largiente Domino, multis ſacræ bibliothecæ codicibus abundamus, impera uiciſsim quodcunq; uis, mittam. Nec putes mihi graue eſſe, ſi iubeas. Habeo alumnos, qui antiquariæ arti ſeruiũt. Neq; uero beneficium pro eo quod polliceor poſtulo. Heliodorus frater mihi indicauit, te multa de ſcripturis quærere, nec inuenire. Aut ſi omnia habes, incipit ſibi charitas uendicare, plus petere. Magiſtrum autem pueri tui (de quo dignatus es ſcribere, quem plagiatorem eius eſſe non dubium eſt) ſæpe Euagrius presbyter, dum adhuc Antiochiæ eſſem, me præſente corripuit. Cui ille reſpondit: Ego nihil timeo. Dicit ſe à domino ſuo fuiſſe dimiſſum: & ſi uobis placet, ecce hic eſt, tranſmittite quò uultis. In hoc arbitror me non peccare, ſi hominem uagum non ſinam longius fugere. Quapropter quia ego in hac ſolitudine conſtitutus, non poſſum agere quod iuſsiſti, rogaui chariſsimum mihi Euagrium, ut tam tui quàm mei cauſa inſtanter negocium proſequatur.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Lætam hortatur, ut filiam iam inde ab ipſis incunabulis inſtituat ad pietatem Chriſtianam, & ſtatim antequam ullis inficiatur uitijs, ſanctas imbibat cantiones, ut inter blanditias nutricum, & luſus puellares, Chriſti guſtum hauriat. Deinde de cultu, de uictu, & quomodo iam adoleſcens ſit à ſecularium arcenda contagio, de ſtudio diuinæ ſcripturæ, de fugiendis apocryphis, ſaluberrima tradit præcepta, adhortans ut mature mittatur in Bethlehem, antequam ulla macula contaminetur, ſe & magiſtrum & nutritium fore pollicens. Hanc Lætam Toxotius Paulæ filius duxerat uxorem, ex qua filiam nomine Paulam ſuſcepit, quam auia Paula uirginitati deſtinarat, ut teſtatur Hieronymus in epitaphio Paulæ. Ipſa mater Læta, mortuo Toxotio, monitis & exemplo ſocrus, in uiduitate perſeuerare decreuerat.

HIERONYMVS AD LAETAM. C

De inſtitutione filiæ.

APoſtolus Paulus ſcribens ad Corinthios,& rudem Chriſti Eccleſiam ſacris inſti
tuens diſciplinis,inter cætera mandata hoc quoq; propoſuit, dicens:Si qua mu=
lier habet uirum infidelem,& hic conſentit habitare cum ea,non dimittat uirum.
Sanctificatus eſt enim uir infidelis in uxore fideli:& ſanctificata eſt mulier infide
lis in uiro fideli.Alioqui filij ueſtri immundi eſſent,nunc autem mũdi ſunt.Si cui forte hacte= 1
nus uidebantur nimium diſciplinæ uincula laxata,& præceps indulgentia præceptoris,con=
ſideret domum patris tui,clariſsimi quidem & eruditiſsimi uiri,ſed adhuc ambulantis in tene
bris,& intelliget conſilium Apoſtoli illuc profeciſſe, ut radicis amaritudinem, dulcedo fru=
ctuum compenſaret:& uiles uirgulæ balſama precioſa ſudarent.Tu es nata de impari matri=
monio,de te & Toxotio meo Paula generata eſt.Quis hoc crederet,ut Albini pontificis ne=
ptis de repromiſsione martyris naſceretur,ut præſente & gaudente auo, paruulæ adhuc lin=
gua balbutiens,Chriſti alleluia reſonaret:ut uirginem Dei in ſuo gremio nutriret ſenex? Et
bene feliciterq; expectauimus.Sancta & fidelis domus uirum ſanctificat infidelem.Iam can=
didatus eſt fidei,quẽ filiorũ & nepotũ credens turba circundat. Ego puto etiã ipſum Iouem,
ſi habuiſſet talem cognationẽ,potuiſſe in Chriſtũ credere. Deſpuat licet & irrideat epiſtolã
meam,& me uel ſtultũ,uel inſanũ clamitet:hoc & gener eius faciebat antequã crederet.Fiunt, 2
non naſcũtur Chriſtiani. Auratũ ſqualet Capitoliũ.Fuligine & aranearũ telis omnia Romę
templa cooperta ſunt.Mouetur urbs ſedibus ſuis,& inundans populus ante delubra ſemiru
ta,currit ad martyrum tumulos.Si non extorquet fidẽ prudentia, extorqueat ſaltẽ uerecun=
dia.Hoc Læta religioſiſsima in Chriſto filia dictũ ſit,ut non deſperes parentis ſalutẽ,& eadẽ
fide qua meruiſti filiã,& patrẽ recipias,totaq; domus beatitudine perfruaris,ſciẽs illud à Do
mino repromiſſum:Quæ apud homines impoſsibilia,apud Deũ poſsibilia ſunt. Nunq; eſt
ſera conuerſio.Latro de cruce tranſiit in paradiſum: Nabuchodonoſor rex Babylonis, poſt D
efferationem corporis & cordis,& beluarũ in eremo conuictũ,mentẽ recepit humanã.Et,ut
omittã uetera,ne apud incredulos nimis fabuloſa uideantur,ante paucos annos propinquus
ueſter Gracchus nobilitatẽ patritiã ſonans nomine,cũ præfecturã gereret urbanã,nónne ſpe 3
cum Mithræ,& omnia portentuoſa ſimulacra,quibus Corax,Niphus miles,Leo,Perſes,He 4
lios,Bromius pater initiantur,ſubuertit,fregit, exuſsit:& his quaſi obſidibus antè præmiſsis,
impetrauit baptiſmũ Chriſti:Solitudinẽ patitur & in urbe gentilitas.Dij quondam nationũ
cum bubonibus & noctuis in ſolis culminibus remanſerunt. Vexilla militũ, crucis inſignia
ſunt.Regum purpuras & ardentes diadematũ gemmas, patibuli ſalutaris pictura condeco=
rat.Iam & Ægyptius Serapis Chriſtianus factus eſt.Marnas Gazæ luget incluſus,& euerſio 5
nem templi iugiter pertremiſcit. De India, Perſide, Æthiopia monachorũ quotidie turmas
ſuſcipimus.Depoſuit pharetras Armenius,Hunni diſcunt Pſalteriũ,Scythiæ frigora,feruent
calore fidei:Getarum rutilus & flauus exercitus, eccleſiarũ circunfert tentoria, & ideo forſi=
tan contra nos æqua pugnat acie, quia pari religione confidunt. Penè lapſus ſum ad aliã ma=
teriam,& currente rota,dum urceum facere cogito,amphoram finxit manus.Propoſitum e= 6
nim mihi erat,ſanctæ Marcellæ & tuis precibus inuitatũ,ad matrem,id eſt, ad te ſermonẽ diri
gere,& docere quomodo inſtituere Paulam noſtram debeas, quæ prius Chriſto conſecrata
eſt,quàm genita,quam antè uotis quàm utero concepiſti. Vidimus aliquid temporibus no=
ſtris de prophetalibus libris:Anna ſterilitatem alui,fœcunditate mutauit. Tu luctuoſam fœ=
cunditatem,uitalibus liberis commutaſti.Fidens loquor,accepturam te filios, quæ primum
fœtum Domino reddidiſti. Iſta ſunt primogenita, quæ offeruntur in lege. Sic natus eſt Sa=
muel,ſic ortus Sampſon eſt,ſic Ioannes Baptiſta ad introitum Mariæ exultauit & luſit. Au=
diebat enim uerba Domini per os uirginis pertonantis, & de utero matris in occurſum eius
geſtiebat erumpere.Igitur quę de repromiſsione nata eſt,dignã habeat ortu ſuo inſtitutionẽ
parentũ.Samuel nutritur in templo,Ioannes in ſolitudine præparatur.Ille ſacro crine uenera
bilis

A bilis eſt, uinũ & ſicerã nõ bibit:adhuc paruulus cũ Dño ſermocinatur. Hic fugit urbes,
zona pellicea cingitur,locuſtis alitur ac melle ſylueſtri:& in typũ pœnitẽtię prædicãdę,
tortuoſiſsimi animalis ueſtitur exuuijs. Sic erudiẽda eſt anima,quę futura eſt tẽplũ Dei.
Nihil aliud diſcat audire,nihil loqui,niſi quod ad timorẽ Dei pertinet. Turpia uerba nõ
intelligat,cãtica mũdi ignoret.Adhuc tencra lingua pſalmis dulcibus imbuatur.Procul
ſit ætas laſciua puerorũ: ipſę puellę & pediſſequę ſecularib.cõſortijs arceãtur,ne quod
male didicerint,peius doceant.Fiant ei literæ uel buxeæ,uel eburneæ,uel ſuis nominib.
appellentur.Ludat in eis,ut & luſus ipſe eruditio ſit.Et nõ ſolũ ordinẽ teneat literarũ,ut
memoria nominũ in canticũ tranſeat:ſed & ipſe inter ſe crebrò ordo turbetur & medijs
ultima,primis media miſceãtur:ut eas nõ ſono tantũ,ſed & uiſu nouerit.Cum uero cœ-
perit trementi manu ſtylum in cera ducere,uel alterius ſuperpoſita manu teneri regãtur
articuli,uel in tabella ſculpantur elemẽta,ut per eoſdẽ ſulcos incluſa marginib. trahãtur
ueſtigia,ut foràs nõ queãt euagari.Syllabas iungat ad prȩmiũ:& quibus illa ętas delini
ri poteſt,munuſculis inuitetur.Habeat & in diſcẽdo ſocias,quibus inuideat, quarũ lau-
dibus mordeatur. Nõ obiurganda eſt, ſi tardior ſit:ſed laudibus excitandũ eſt ingeniũ,
ut & uiciſſe gaudeat,& uicta doleat.Cauendũ in primis,ne oderit ſtudia:ne amaritudo
eorũ præcepta in infantia,ultra rudes annos tranſeat.Ipſa nomina per ſe cõſueſcit paula
tim uerba cõtexere,nõ ſint fortuita,ſed certa & coaceruata de induſtria,prophetarũ ui-
7 delicet atqȝ apoſtolorũ,& omis ab Adã patriarcharũ ſeries de Matthæo Lucaqȝ deſcen
dat:ut dũ aliud agit,futurę memorię præparetur.Magiſter probę ætatis & uitę atqȝ eru
ditionis eſt eligendus:nec puto erubeſcet uir doctus, id facere in propinqua,uel nobili
uirgine,quod Ariſtoteles fecit in Philippi filio,ut ipſe librariorũ utilitate initia traderet
literarũ.Nõ ſunt cõtemnenda quaſi parua,ſine quibus magna conſtare nõ poſſunt.Ipſe
B elementorũ ſonus,& prima inſtitutio prȩceptorũ,aliter de erudito,aliter de ruſtico ore
profertur.Vnde & tibi eſt prouidendũ,ne ineptis blanditijs fœminarũ, dimidiata dice
re uerba filia cõſueſcat,& in auro atqȝ purpura ludere: quorũ alterũ linguę,alterũ mo ri
bus officit:ne diſcat in tenero,quod poſtea ei dediſcendũ eſt.Gracchorũ eloquẽtię mul
tum ab infantia ſermo matris contuliſſe ſcribitur. Hortenſij oratio inter paternos ſinus
8 coaluit.Difficulter eraditur ꝗd rudes animi perbiberũt. Lanarũ cõchylia ꝗs in priſtinũ
candorẽ reuocet?Recẽs teſta diu & ſaporẽ retinet & odorẽ,quo primũ imbuta eſt.Græ
ca narrat hiſtoria,Alexandrũ potentiſsimum regẽ,orbisqȝ dominatorẽ,& in moribus &
in inceſſu,Leonidis pædagogi ſui nõ potuiſſe carere uitijs,quibus adhuc paruulus fuit
infectus.Procliuis eſt emi malorũ æmulatio:& quorũ uirtutes aſſequi nequeas,cito imi
taris uitia.Nutrix ipſa nõ ſit temulenta,nõ laſciua,non garrula:habeat modeſtã gerulã,
nutritium grauẽ.Cum auum uiderit,in pectus eius trãſiliat,de collo pendeat:nolenti,al
leluia decantet.Rapiat eã auia:patrẽ riſibus agnoſcat,ſit omnibus amabilis: & uniuerſa
propinqtas roſam ex ſe natã gaudeat.diſcat ſtatim quã habeat & alterã auiã, quã amitã:
cui imperatori,cui exercitui tyrũcula nutriatur.illas deſideret,ad illas tibi minitetur ab-
ſceſſum.Ipſe habitus & ueſtitus doceat eã,cui promiſſa ſit. Caue ne aures eius perfores:
9 ne ceruſſa & purpuriſſo cõſecrata Chriſto ora depingas,nec collum auro & margaritis
premas,nec caput gẽmis oneres,nec capillũ irrufes,& ei aliqd de gehẽnæ ignib.auſpice
ris.Habeat alias margaritas,quibus poſtea uẽditis,emptura eſt precioſiſsimũ margari-
tum.Prætextata quondã nobiliſsima fœmina,iubente uiro Hymetio , qui patruus Eu-
ſtochij uirginis fuit,habitum eius cultumqȝ mutauit:& neglectũ crinẽ mundano more
pexuit,uincere cupiens & uirginis propoſitũ,&matris deſideriũ:& ecce tibi eadẽ nocte
cernit in ſomnis ueniſſe ad ſe angelũ terribili uoce minitantẽ pœnas,& hæc uerba fran-
gentem: Tu ne auſa es uiri imperiũ prȩferre Chriſto? Tu caput uirginis Dei, tuis ſacrile
gis attrectare manibus,quę iam nunc areſcẽt,ut ſentias excruciata quid feceris:& finito
menſe quinto,ad inferna duceris.ſin aũt perſeueraueris in ſcelere,& marito ſimul orba-
beris & filijs.Omnia per ordinẽ expleta ſunt,& ſerã miſeræ pœnitẽtiam uelox ſignauit

interitus. Sic ulciſcitur Chriſtus uiolatores tẽpli ſui, ſic gẽmas & precioſiſsima ornamen c
ta defendit. Et hoc retuli, nõ ꝙ inſultare uelim calamitatib. infeliciũ, ſed ut moneã, cum
quanto metu & cautione ſeruare debeas, quod Deo ſpopõdiſti. Heli ſacerdos offendit
Deũ ob uitia liberorũ. Epiſcopus fieri nõ poteſt, q̃ filios habuerit luxurioſos, nõ ſubdi
tos. At ecõtrario de muliere ſcribitur, ꝙ ſalua fiet per filiorũ generationẽ, ſi permãſerint
in fide & charitate, & ſanctificatione cũ pudicitia. Si perfecta ætas & ſui iuris imputatur
parentibus, quãto magis lactẽs & fragilis, quę iuxta ſententiã Dñi, ignorat dextrã & ſi-
niſtrã, id eſt, boni & mali differentiã? Si ſollicita prouides, ne filia percutiatur à uipera,
cur nõ eadẽ cura prouideas, ne feriatur à malleo uniuerſæ terrę? ne bibat de aureo calice
Babylonis? ne egrediatur cũ Dina, & uelit uidere filias regiõis alienę? ne ludat pedib. ne 10
trahat tunicas? Venena nõ dantur, niſi melle circũlita: & uitia nõ decipiũt, niſi ſub ſpecie
umbrą́ꝙ uirtutũ. Et quõ, inquies, peccata patrũ filijs nõ redduntur, nec filiorũ parentib.
ſed anima quę peccauerit, ipſa morietur? Hoc de his dicitur, qui poſſunt ſapere, de qui-
bus in Euãgelio ſcriptũ eſt: Aetatẽ habet, loquatur pro ſe. Qui aũt paruulus eſt, & ſapit
ut paruulus, donec ad annos ſapiẽtię ueniat, & Pythagorę litera Y eum perducat ad bi
uiũ, tam bona eius ꝙ mala parentib. imputãtur. Niſi fortè exiſtimas Chriſtianorũ filios,
ſi baptiſma non receperint, ipſos tantũ reos eſſe peccati, & non etiã ſcelus referri ad eos,
qui dare noluerint: maximè eo tẽpore, quo cõtradicere nõ poterãt qui accepturi erant:
ſicut è regione ſalus infantiũ, maiorũ lucrum eſt. Offerre nec ne filiã, poteſtatis tuæ fuit
als oblatam (quanquã alia ſit tua cõditio, quæ prius eam uouiſti, ꝙ conciperes) ut aũt ablatam non
negligas, ad periculũ tuum pertinet. Qui claudã & mutilã, & qualibet ſorde maculatã
obtulerit hoſtiam, ſacrilegij reus eſt: quanto magis qui partẽ corporis ſui, & illibatę ani
mę puritatẽ regis amplexibus parat, ſi negligẽs fuerit, punietur? Poſtꝙ grãdiuſcula eſſe
cœperit, & in exemplũ ſpõſi ſui creſcere ſapiẽtia, ætate, & gratia apud Deũ & homines,
pergat ad tẽplum ueri patris cum parentib. ſuis, ſed cũ illis nõ egrediatur è tẽplo. Quæ- D
rant eam in itinere ſeculi inter turbas & frequentiã propinquorũ, & nuſquã alibi repe-
riant, niſi in adyto ſcripturarũ, prophetas & apoſtolos de ſpiritualib. nuptijs ſciſcitantẽ.
imitetur Mariã quã Gabriel ſolã in cubiculo ſuo reperit: & ideo forſitan timore perter-
rita eſt, ꝙa uirũ quẽ nõ ſolebat aſpexit. Aemuletur eã de qua dicitur: Omnis gloria eius
filiæ regis ab intus. Loquatur & ipſa electo charitatis iaculo uulnerata: Introduxit me
rex in cubiculũ ſuũ. Nunꝙ exeat foràs, ne inueniãt eam qui circumeũt ciuitatẽ, ne percu
tiant & uulnerent, & auferant theriſtrum pudicitię, & nudam in ſanguine derelinquãt:
quin potius cum aliquis oſtiũ eius pulſauerit, dicat: Ego murus, & ubera mea turris: laui
pedes meos, nõ poſſum inquinare eos. Nõ ueſcatur in publico, id eſt, in parentũ conui
uio, ne uideat cibos quos deſideret. Et licet quidã putent maioris eſſe uirtutis, præſentẽ
cõtemnere uoluptatẽ: tamen ego arbitror ſecurioris cõtinentiæ eſſe, neſcire quod quæ-
als reprehendas ras. Legi quondã in ſcholis puer: Aegrè reprẽdas, quod ſinis cõſueſcere. Diſcat iam nũc 11
& uinum nõ bibere, in quo eſt luxuria. Ante annos robuſtę ætatis, periculoſa eſt teneris
& grauis abſtinẽtia: uſꝙ ad id tẽpus, ſi neceſsitas poſtulauerit, & balneas adeat, & uino
utatur modico propter ſtomachũ, & carnis edulio ſuſtẽtetur, ne prius deficiãt pedes, ꝙ
currere incipiãt. Et hoc dico iuxta indulgentiã, nõ iuxta imperiũ: timẽs debilitatẽ, nõ do
cens luxuriẽ. Alioqui quod Iudaica ſuperſtitio ex parte facit in reiectiõe quorundã ani
maliũ atꝙ eſcarũ, q̃d & Indorũ Brachmani, & Aegyptiorũ gymnoſophiſtæ in polentę
& orizę & pomorũ ſolo obſeruãt cibo, cur uirgo Chriſti nõ faciat in toto? Si tãti uitrũ,
quare nõ maioris ſit precij margaritum? Quę nata eſt ex promiſsione, ſic uiuat, ut illi ui
xerunt, qui de repromiſsiõe generati ſunt. Aequa gratia, æquum habeat & laborẽ. Sur
da ſit ad organa. Tibia, lyra, cithara, cur facta ſint neſciat. Reddat tibi penſum quotidie
de ſcripturarũ floribus carptum. Diſcat Græcorum uerſuum numerũ. Sequatur ſtatim
& Latina eruditio: quæ ſi nõ ab initio os tenerum compoſuerit, in peregrinum ſonum
lingua corrumpitur, & externis uitijs ſermo patrius ſordidatur. Te habeat magiſtrã, te

rudis

A rudis miretur infantia. nihil in te & in patre ſuo uideat, quod ſi fecerit, peccet. Mementote uos parentes uirginis, magis eam exemplis doceri poſſe quàm uoce. Cito flores pereunt, cito uiolas & lilium & crocū peſtilens aura corrumpit. Nuſquā abſq; te procedat in publicū. Baſilicas
12 martyrū & Eccleſias ſine matre non adeat. nullus ei iuuenis, nullus cincinnatus arrideat. Vigiliarum dies & ſolennes pernoctationes ſic uirguncula noſtra celebret, ut ne tranſuerſum quidem unguem à matre diſcedat. Nolo de ancillulis ſuis aliquam plus diligat, cuius crebro auribus inſuſurret. Quicquid uni loquitur, hoc omnes ſciant. Placeat ei comes, non cōpta neq; formoſa atq; laſciua, quæ liquido gutture carmen dulce moduletur, ſed grauis, pallens, ſordidata, ſubtriſtis. Proponatur ei probæ fidei, ac morum & pudicitiæ uirgo ueterana, quæ illam doceat & aſſueſcat exemplo ad orationes & pſalmos nocte conſurgere, mane hymnos canere, tertia, ſexta, nona hora ſtare in acie quaſi bellatricem Chriſti, accenſáq; lucerna reddere ſacrificium ueſpertinum. ſic dies tranſeat, ſic nox inueniat laborantē. Orationi lectio, lectioni ſuccedat oratio. Breue uidebitur tempus, quod tantis operum uarietatibus occupatur. Diſcat & lanam facere, tenere colū, ponere in gremio calathū, rotare fuſum, ſtamina pollice ducere. Spernat bombycū telas, Serū uellera, & aurū in fila lenteſcens. talia ueſtimenta paret, quib. pellatur frigus, non quibus ueſtita corpora nudentur. Cibus eius oluſculū ſit & ſimila, raroq; piſciculi. Et ne gulę præcepta longius trahā, de quibus in alio loco plenius ſum locutus, ſic comedat ut ſemper eſuriat: ut ſtatim poſt cibum poſsit legere & pſallere. Diſplicēt mihi, in teneris maximè ætatibus longa & immoderata ieiunia, in quib. iunguntur hebdomades, oleū in cibo ac poma uetantur. Experimento didici, aſellum in uia cum laſſus fuerit, diuerticula quærere. Faciant hoc
13 cultores Iſidis & Cybeles, qui guloſa abſtinentia phaſides aues, ac fumantes turtures uorant, ne ſcilicet cerealia dona contaminent. Hoc in perpetuo ieiunio ſit præceptum, ut longo itineri uires perpetes ſuperent: ne in prima manſione currentes, in mediis corruamus. cæterū, ut antè ſcripſi, in quadrageſima cōtinentiæ uela pandēda ſunt, & tota aurigæ retinacula equis laxāda
B properantibus, quanquā alia ſit cōditio ſeculariū, alia uirginū & monachorū. Secularis homo in quadrageſima uentris ingluuiem decoquit, & in cochlearum morem ſucco uictitans ſuo, futuris dapibus ac ſaginæ aqualiculum parat. Virgo & monachus ſic in quadrageſima ſuos admittant equos, ut ſibi meminerint ſemper eſſe currendū. Finitus labor maior, infinitus moderatior eſt. Ibi enim reſpiramus, hic perpetuo incedimus. Si quando ad ſuburbana pergis, domi filiam non relinquas: neſciat ſine te, nec poſsit uiuere: & cum ſola fuerit, pertimeſcat. Non habeat colloquia ſeculariū, non malarum uirginū contubernia. non interſit nuptijs ſeruulorum, neq; familiæ perſtrepentis luſibus miſceatur. Scio præcepiſſe quoſdā, ne uirgo Chriſti cū eunuchis lauet, nec cum maritatis fœminis: quia alij non deponant animos uirorū, alię tumentibus
14 uteris præferant fœditatem. Mihi omnino in adulta uirgine lauacra diſplicent, quæ ſeipſam debet erubeſcere, & nudam uidere non poſſe. Si enim uigilijs & ieiunijs macerat corpuſcum ſuum, & in ſeruitutem redigit: ſi flammam libidinis & incentiua feruentis ætatis extinguere cupit continentiæ frigore: ſi appetitis ſordibus turbare feſtinat naturalem pulchritudinem, cur è contrario balnearum fomentis ſopitos ignes ſuſcitat? Pro gemmis & ſerico diuinos codices amet, in quibus non auri & pellis Babylonicæ uermiculata pictura, ſed ad fidem placeat emendata & erudita diſtinctio. Diſcat primo pſalterium, his ſe canticis auocet, & in prouerbijs Solomonis erudiatur ad uitam. In Eccleſiaſte conſueſcat, quæ mundi ſunt calcare. In Iob uirtutis & patientię exempla ſectetur. Ad Euangelia tranſeat, nunquam ea depoſitura de manibus. Apoſtolorum Acta & Epiſtolas tota cordis imbibat uoluntate. Cumq; pectoris ſui cellarium his opibus locupletauerit, mandet memoriæ prophetas: Pentateuchum, & Regum, & Paralipomenon libros, Eſdræ quoq; & Heſter uolumina. Ad ultimum ſine periculo diſcat Canticū canticorū, ne ſi in exordio legerit, ſub carnalibus uerbis ſpiritualium nuptiarū epithalamium nō intelligens uulneretur. Caueat omnia apocrypha. Et ſi quando ea nō ad dogmatū ueritatē, ſed ad ſignorū reuerentiam legere uoluerit: ſciat nō eorum eſſe, quorum titulis prænotantur, multaq; his admixta uitioſa, & grandis eſſe prudentiæ, aurum in luto quærere. Cypriani opuſcula

ſcula ſemper in manu teneat. Athanaſij epiſtolas & Hilarij libros inoffenſo decurrat pe c
de. Illorũ tractatibus, illorũ delectetur ingenijs, in quorũ libris pietas fidei non uacillet.
Cæteros ſic legat, ut magis iudicet q̃ ſequatur. Reſpõdebis: Qũo hæc omnia mulier ſe-
cularis, in tãta frequẽtia hominũ, Romę cuſtodire potero? Noli ergo ſubire onus, quod
ferre nõ potes: ſed poſtq̃ ablactaueris eã cũ Iſaac, & ueſtieris cũ Samuele, mitte auiæ &
amitę. Redde precioſiſsimã gemmã cubiculo Mariæ, & cunis Ieſu uagiẽtis impone. Nu
triatur in monaſterio, ſit inter uirginũ choros, iurare nõ diſcat, mentiri ſacrilegiũ putet,
neſciat ſeculũ, uiuat angelice, ſit in carne ſine carne, om̃e hominũ genus ſui ſimile putet.
Et, ut cætera taceã, certè te liberet ſeruãdi difficultate, & cuſtodiæ periculo. Melius tibi
eſt deſiderare abſentẽ, q̃ pauere ad ſingula: quid loquatur, cũ q̃ loquatur, cui annuat,
quẽ libenter aſpiciat. Trade Euſtochio paruulã, cuius nũc & ipſe uagitus pro te oratio
eſt. Trade comitẽ ſanctitatis, futurã hæredẽ. Illã uideat, illã amet, illã primis miretur ab 15
annis, cuius & ſermo, & inceſſus, & habitus doctrina uirtutũ eſt. Sit in gremio auię, quę
repetat in nepte, quicquid præmiſit in filia: quæ longo uſu didicit nutrire, ſeruare, doce
re uirgines: in cuius coronã cẽtenarij quotidie numeri caſtitas texitur. Felix uirgo, felix
Paula Toxotij, quę per auiæ amitæq̃ uirtutes nobilior eſt ſanctitate q̃ genere. O ſi tibi
cõtingeret uidere ſocrũ & cognatã tuã, & in paruulis corpuſculis ingẽtes animos intue
ri: pro inſita tibi pudicitia nõ ambigerẽ, quin præcederes filiã, & primã Dei ſententiã ſe-
cũda Euãgelij lege mutares. Nec tu paruipẽderes aliorũ deſideria liberorũ, ſed teipſam 16
magis offerres Deo. Sed quia tẽpus eſt amplexandi, & tẽpus lõgè fieri à cõplexibus: &
uxor nõ habet poteſtatẽ corporis ſui: & unuſquiſq̃ in qua uocatione uocatus eſt, in ea
permaneat in Dño: & qui ſub iugo eſt, ita debet currere, ne in luto comitẽ derelinquat:
totũ redde in ſobole, q̃d in te interim diſtuliſti. Anna filiũ quẽ Deo uouerat, poſtq̃ ob-
tulit in tabernaculo, nunq̃ recepit: indecẽs arbitrata, ut futurus propheta in eius domo
creſceret, quę adhuc alios filios habere cupiebat. Deniq̃ poſtq̃ cõcepit & peperit, nõ
eſt auſa ad tẽplũ accedere, & uacua apparere corã Dño, niſi prius redderet quod debe-
bat: taliq̃ immolato ſacrificio reuerſa domũ, quinq̃ liberos ſibi genuit, q̃a primogenitũ D
Deo pepererat. Miraris felicitatẽ ſanctã mulieris? Imitare fidẽ. Ipſe, ſi Paulam miſeris, &
magiſtrum & nutriciũ ſpondeo. Geſtabo humeris, balbutientia ſenex uerba formabo,
multo glorioſior mundi philoſopho, qui non regẽ Macedonum Babylonio periturũ
ueneno, ſed ancillam & ſponſam Chriſti erudiam, regnis cœleſtibus offerendam.

SCHOLIA.

SAnctificatus eſt enim.] Locus eſt apud diuũ Paulum in priore ad Corinth. epiſt. cap. vij. In antiquis exẽplarib. reperimus ſcriptũ, in uiro, nõ per uirũ: & in uxore, nõ per mulierẽ. Sic enim Græca habent: ἡγίασται γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικὶ, καὶ ἡ γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀνδρί. id eſt, Sanctificatus eſt enim uir incredulus in uxore, & uxor incredula in uiro. Porrò q̃d addit interpres fideli & fideli, explicandi cauſa fecit. De impari matrimonio.] Ob id, ni fallor, quòd ex altera parẽte Chriſtiana, altero gentili nata ſit. Id enim mox indicat cum ait: Vt nõ deſperes parentis ſalutẽ. De repromiſſione mart.] Apparet Albinũ prædixiſſe futurũ, ut páreret. Alluſit ad Iſaac, qui & ipſe natus ex repromiſſione, quẽadmodũ & Chriſtus, & Ioãnes baptiſta. Candidatus eſt fidei.] Nondum baptizatus, ſed qui iam ambiret ac poſtularet baptizari. nam cãdidati uocaban tur olim, qui peterent magiſtratũ, q̃ ij, quo magis eſſent conſpicui populo, candida ueſte ambibant ſingulos ſalutantes. Vnde Fabius filium ſuũ auitę eloquentię candidatũ ſcribit, quòd eam etſi non dum aſſecutus, tamen aſſequi conaretur. Et Seuerus in uita Martini: Nondũ, inquit, tamen regenera tus in Chriſtõ, agebat quendam bonis operibus baptiſmatis candidatũ. Ad eundem modũ & hunc fidei candidatũ uocat, quòd ita uiueret, ut baptiſmate dignus eſſe uideret. Etiã ipſum louẽ.] Non uidetur hic locus uacare mendo: quorſum enim huc induceret louẽ? Verum diuinare poſſum, quid ſcribendũ ſit. Fortaſſe pro loue legendũ eſt proauũ. Niſi fortè hoc ſentit, louẽ fuiſſe hominẽ, quẽ Lę tę pater colebat pro Deo, adeo cęcus ac durus, ut tot exemplis nõ potuerit cõuerti ad Chriſtũ, cum ipſe quem colebat Iupiter, ſi uiueret, tot ſuorũ exemplis & hortatibus potuiſſet ad Chriſtum adduci.

Fiũt nõ naſcunt Chriſt.] Partem encomiaſticã clauſit epiphonemate, ſicut ſolet. Auratũ ſqua- 2
let.] Hic ingredit in locum cõmunem, de gentilitate paſſim in toto orbe aboleſcente, & Chriſtiana religio-

A religione ubiq; magis ac magis efflorescẽte. Verum hanc gloriam rursum perdidimus, quando quidem professio Christiani nominis in angustũ contracta est his tẽporibus, & inter hos ipsos perpauci sunt, qui uerè sint Christiani, Turcisq; minamur bellum, quasi uero ferro soleant fieri Christiani, cum ipsi Turcam in pectore geramus. Capitolium.] In quo omniũ deorum simulachra habebantur, Ioue præsidente. Propinquus uester Gracchus.] Gracchorũ familia Romæ nobilissima fuit, unde Paulam quoq; duxisse genus testat̃ in illius epitaphio: Gracchorũ soboles, Agamemnonis in clyta proles. Præfecturam gereret urb.] Nam multa præfecturarũ genera, uerum præfectus urbis plurimum iuris obtinebat, adeo ut absente imperatore, imperatoris haberet autoritatem. Nónne specum Mithrę.] Quanq; hic locus propemodũ deprauatior est in omnibus exemplaribus, q; ut ad plenum restitui possit, tamen lucem aliquã ostendam, ac uiam aperiam lectori, quo sensum utcunq; percipiat. Veteres octo Deos faciebant, ignem, aquã, terram, cœlum, lunã, solem, mithram, noctem. Mithram autẽ Persę, eundem putabant esse cum sole, quem in primis ea gens uenerabat̃. Huius simulachrum ita fingebant, ut faciem haberet leonis, utraq; manu cornua bubula comprimens. Rem diuinam ita factitabant, ut sacerdotes bouem è specu cornibus educerent, eumq; Mithræ mactarẽt. Vnde & Hieronymus de specu meminit. Ea sacra Mithriaca uocabant̃. Martianus Capella eundẽ existimat, quem alij Phœbum appellent, alij Isaeum, & quem Nili accolæ uocẽt Serapim, Memphitici Osirim, Persę Mithram. Plura de his Herodotus & Strabo: uerũ hæc ad huius loci explanationẽ sufficiũt. De adyto Mithrę repurgato, meminit historiæ Tripart. liber vj. quod an huc pertineat ne-
3 scio. Mithræ meminit Hieronymus etiam in cõmentario quem scripsit in Amos. Quib. corax.] Gentiles Deos suos effigie beluarũ colebant, uelut Æsculapium sub imagine serpentis, Mercuriũ canis, Panem hirci, præsertim apud Ægyptios, gentem ad insaniã usq; superstitiosam, apud quos taurus, quem Apidem uocant, cebus, ea est simia caudata, crocodilus, ibis, aquila, lupus, canis, coruus: denicq; & cepe, & uentris crepitus habent numen, quemadmodũ apparet, cùm ex plurimis aliis rerũ scriptoribus, tum maximè ex Herodoto, Plinio, Diodoro Siculo, Iuuenale, cuius est de his rebus Satyra decimaquinta, Luciano de sacrificijs. Verũ hic locus ita deprauatus est, ut ad restituendũ Delio quopiam sit opus. Nos tantum quantũ assequi cõiectura potuimus, indicauimus. Corax.] Populus est inter Callipolim & Naupactum. Corax autem Græce coruũ sonat, quam auẽ nõnulli pagani numinis uice colebant, unde & coracina dicta sacra: quemadmodũ testat̃ & diuus Ambrosius, enarrans epistolam Pauli ad Rom. Niphus.] Nonnulli codices habebant Nymphus. Suspicor le-
B gendum Nibis, quæ ciuitas est Ægypti, autore Stephano, quæ ab Ibide nomẽ habere uidet̃: aut certe Nisibis. Miles.] Non dubiũ quin miles uox sit adulterina. quare legendũ arbitror uel Mylon, quæ ciuitas est Ægypti: uel Mylax, qui populus est Epiri: uel, qd̃ mihi magis placet, Thmuis, quod nomẽ est ciuitatis Ægypti: sic ab hirco dictæ, q; apud Ægyptios hircus θμῦις uocet̃, ut testat̃ diuus Hieronymus in Esaiam cap. xlvj. Leo.] Leon legendũ opinor. Est & hoc nomine populus à Leone dictus, cuius meminit Hieronymus in eo quem modo citauimus loco. Meminit & Plin. Leontopolios, in descriptione Ægypti lib. v. cap. ix. meminit & Leonti, nisi fortè pro Leon legendũ est Ly-
4 con, quæ ciuitas est Ægypti: cuius meminit Hieronymus in eodẽ quẽ paulo antè citaui loco. Helius.] Diuus Hieron. in epitaphio Paulę, indicat Hierusalem ciuitatẽ fuisse trinominẽ, Iebus, Salem, & Hierusalem: deinde ab Adriano Heliã uocatã. Helius aũt solem significat. Sed quoniã nõnulli codices habebãt Heliodromia, nõnulli Heliodromius, potest fieri ut ciuitas fuerit à solis cursu uocata, præsertim cum Mithrã Persæ solem appellent. Quę citra emendatorũ exemplariũ auxiliũ ad plenũ restitui nõ possunt. Nos in tantis tenebris lectori nõnihil lucis aperuimus, & plura cõiectandi mini strauimus ansam. Non omnia possumus omnes. Sed illud mirũ est, diuũ Hieronymũ hoc loco nõ facere mentionem eius ciuitatis quæ à cane quem adorat, nomẽ habet κυνῶν, cum huius meminerit in Esaiæ cõmentarijs. Meminit & Plinius Cynopoleos & Lycopoleos. Et pro pater legendũ suspicor pariter. Ægyptius Serapis.] Apim bouẽ intelligit, quem Ægyptij mira superstitione colere consueuerunt. nam is & Serapis apud scriptores appellat̃, de quo permulta passim apud autores, nomi-
5 natim apud Herodotũ & Pliniũ, ac mox Hieronymũ. Marnas Gazæ luget.] Gaza ciuitas est Palæstinæ, finitima Ægypto, quam Syri Azam uocant, ut testat̃ Stephanus. Strabo quoq; Gazã Syriæ partem facit, Iudæę contiguã. Qui Azam uocant, dictam existimant ab Azone Herculis filio. Qui Gazam nominant, à Ioue conditã aiunt: nomen inditũ, quòd illic Iupiter suas opes reposuerit, quas Persæ sua lingua Gazam uocant. Hic Iouis templum fuisse testant̃, quem illi sua lingua Marnan uocant, alludentes opinor ad Creticam uocem, q; Cretenses uernaculo sermone Marnan appellẽt uirginẽs. nam templum hoc Cretei Iouis esse creditũ est. Meminit huius rei Hieronymus in cõmentarijs quibus enarrat Esaiã prophetã his uerbis: Siue destructa idololatria extruetur Euangeliũ. Hoc & nostris temporib. uidemus esse cõpletũ. Serapis in Alexandria, & Marnæ templum Gazę in Ecclesias Dñi surrexerunt, & ciuitates Aroer Euangelicis gregib. præparatæ sunt. Tripartitæ historiæ liber sextus meminit de duabus Gazis Palæstinę, quarum maritima Christi cultrix dicta sit primum Maioma, deinde Constantia, postremo Gaza maritima. Quotidie turmas.] Festiuissimè uerbum militare traxit ad monachos, quòd ab his regionibus, unde militum cohortes solent erumpere, nunc

re,nunc mona chorum examina mittantur. Et currente rota.] Alluſit ad Horatianum illud in Ar c
te poetica:Amphora cœpit Inſtitui currẽte rota,cur urceus exit? Nam amphora lato ore eſt,urceus 6
anguſto.Id propemodum prouerbij uice dicit, quoties orationis initium non conuenit cum extre
ma parte.Sed tamen hoc loco diuus Hieronymus cupiens à ſua ecbaſi redire ad argumentũ, hac eſt
uſus correctione,qua non raro ſolemus in tranſitu uti:quemadmodũ oſtendimus & in cõmentarijs
De copia. Ne oderit ſtudia.] Hoc præcipiendũ ineptis noſtræ tempeſtatis literatoribus, qui cla-
moribus,minis,conuicijs,plagis,morũ aſperitate,docendi perplexa & inamabili ratione,nihil aliud
efficiũt,niſi ut pueri per omnẽ uitã oderint literas. Nõ ſint fort.] Idẽ obſeruandũ erat in thematis,
quæ à præceptore proponunt:ſicuti nos quoq; admonuimus in libello De inſtituẽdis pueris. De
Matthæo Lucaq;.] Nam hi duo Chriſti genealogiã deſcribunt,quanquã non eodem modo. Li- 7
brariorum uilitate.] Apparet olim librarios literarum elementa pueris monſtrare ſolitos.Extat epi
ſtola Græca apud A.Gellium,qua Philippus Alexandrum adhuc infantem,Ariſtoteli uelut in gre-
mium tradit literis inſtituendum. Vnde addidit uilitate, quòd tantus philoſophus eò ſe demiſerit,
quod uilium librariorũ eſſe munus conſueuit. Gracchorum eloquentiæ.] Corneliam intellige,ſo
rorem Africani,matrem Gracchorum,cuius extabant olim epiſtolæ,multũ eloquentiæ præ ſe feren
tes,ut teſtis eſt Quintilianus,ex quo Hieronymus hunc locum mutuo ſumpſit.Prꝛeriit autem Hie
ronymus exemplum de Lælij filia,cuius eodem loco meminit Quintilianus. Hortenſij oratio.]
Hic in eloquentiæ campo Ciceronis æmulus fuit,uel huius magis Cicero, quem tamen breui ſupe-
rauit.Huic & patrẽ eloquentẽ fuiſſe apparet,niſi fortè quod ſuſpicor Hortẽſiæ legendũ eſſe,ut intel
ligas Hortenſij filiam, cuius olim extabat oratio apud Triumuiros habita, quæ legebat non tantũ
in ſexus honorem,ut ait Quintilianus. Lanarum conchylia.] Conchylia purpurã appellat.Siqui 8
dem & purpura piſcis eſt nomen,uti murex,è quorũ ſucco purpura tingitur.Sic & conchyliatas ap
pellant ueſtes conchylij ſucco imbutas. Recens teſta.] Alluſit ad illud Horatianũ:Quo ſemel eſt
imbuta recens ſeruabit odorem Teſta diu. Leonidis.] Et huius hiſtoriæ meminit Quintilianus.
Leonides aũt erat Alexandri pædagogorũ princeps,ut teſtatur & Plutarchus.Fabius Diogenẽ Ba
bylonium citat autorem. Procliuius eſt.]Hanc periodum clauſit epiphonemate. Et nolenti al-
leluia.] Addidit nolenti,quoniã ethnicum ſignificat. Roſam ex ſe natam.] Nonnulli codices ha-
bebant,Roſam Eccleſię natã gaudeat. Et alterã.] Eſt enim paterna auia, eſt materna auia. Auiã al
teram,intelligit Paulam,& amitam Euſtochiũ,id quod ex ijs quæ ſequentur magis liquebit,etiam ſi
amita propriè ſoror eſt patris.Nam quod ſequit,cui imperatori,Chriſtum,ni fallor intelligit,& exer D
citum,gregem uirginum militantiũ Chriſto.Addidit alterã, quòd illas uel gentiles haberet,uel cer-
tè mundanas.Sed mihi magis placet,ut aliam legas,pro alterã.Id quod in nonnullis reperitur exem-
plaribus.Quàm aliam,id eſt,q; diuerſam,& q; alijs moribus:ut referas aliam,non ad Paulam,ſed ad
auum gentilem. Ad illas tibi mini.] Expreſſit infantium morem,qui offenſi minantur ad auiam
fugituros ſe,atq; his minis delectantur parentes. Ne aureis.] Olim delicatæ mulieres ab auribus 9
perforatis gẽmas ſuſpendebant:unde Iuuenalis:Cum uirides gẽmas collo circundedit,& cum Au-
ribus exterſis magnos cõmiſit elenchos. Ceruſſa & purpuriſſo.] Colores ſunt quibus ſeſe fucant
fœminæ.Ceruſſa candidant uultum,purpuriſſo addunt ruborẽ. Eſt aũt iucunda emphaſis in his uer
bis,depingas,premas,oneres,irrufes.Quid enim ſtultius,q; faciẽ habere coloribus depictam? quid
minus cõuenit q; collum,quod oportet in cœlum erigi,auro & margaritis deprimi? Aut caput one
rari,quod baiulorum eſt? Feſtiuiter aũt torſit de capillitij tinctura ad ignẽ gehennæ.Rufus enim co
lor igneus eſt. Mundano more pexuit.]Quidam habent nexuit:utraq; lectio ſatis quadrat ad ſen
tentiã. Hæc uerba frangentẽ.] Id eſt fragore quodam inſonantẽ,quemadmodum ſolent irati:niſi
mauis legere frendentem,ut quædam habebant exemplaria. Si permanſerint.] Hæc ſcribæ depra-
uarant, permanſerit, cum ad filios, non ad matrem referatur uerbum,& Græce eſt ἐὰν μείνωσιν.Nec
ipſe ſermonis tenor patitur aliam lectionẽ.Sequit enim,Si perfecta ætas,&c. Iuxta ſententiã domi
ni.] Dextrum & ſiniſtrum pro bono poſuit & malo.Locus eſt in calce Ionæ prophetæ: Et ego non
parcam Niniuæ ciuitati magnæ,in qua ſunt pluſquam centum uiginti milia hominum,qui neſciunt
quid ſit inter dextram & ſiniſtrã ſuam:& iumenta multa. Malleo uniuerſę.] Reſpexit ad locũ qui
eſt apud Hieremiã capite 50.quomodo cõtritus eſt malleus uniuerſæ terræ? Sic enim propheta uo
cat ſatanam. De aureo calice.] Et hic locus eſt apud Hieremiã cap.51. Calix aureus Babylon ine-
brians omnem terram,de uino eius biberunt gentes. Cum Dina.] Quomodo Dina filia Iacob 10
ſtuprata fuerit à Sichen,legis Gen.cap.xxxiiij. Pythagoræ litera.] Y ſignificat, de qua extat car-
men Maronis titulo:Littera Pythagorę diſcrimine ſecta bicorni, Humanę uitæ ſpeciẽ præferre ui-
detur.Huius dextra pars abruptũ habet aſcenſum,& uirtutis uiam indicat:ſiniſtra facilem, & uitio-
rum oſtendit uiam.Tum autem ad huius literæ biuium peruenitur,cum per ætatem incipimus deli
berare,utram uiam potius ſequi debeamus,quemadmodũ de Hercule finxit Prodicus. Sed apparet
olim huius elementi figurã nõnihil diuerſam fuiſſe ab ea quę nunc eſt. In exemplum ſponſi.] Sic
enim Lucas de puero Ieſu,quòd creuerit ætate,ſapientia,gratia. Pergat ad templum.] Totũ hunc
locũ de puero Ieſu,reperto in tẽplo,& nõ inuento in comitatu,trahit ad allegoriã. Niſi in adyto.]

Adyta

A Adyta ſunt arcana loca in templis,quæ ſubire ſit nefas. Ex adytis olim reddebantur oracula. Græca uox eſt λύω,ſubeo ſignificat. α, particula eſt priuatiua, ἄλυτον, quaſi non ſubeundum. Nunquam exeat.] Retulit quod eſt Cant. 1. Inuenerũt me cuſtodes ciuitatis, &c. Liꝛet quidã putent.] In hac opinione fuit Plato,qui reprehendit Lacedæmoniorũ inſtitutũ, quod iuuenes ſuos tantum aduerſus aſpera prępararent,non exercerent etiã,ut in mediis delicijs ac uoluptatibus temperare ſibi poſſent.

11 Ægrè reprehendas.] Iambicus eſt trimeter,è comœdia quapiã,ſicuti uideť. Vide ne fortè legendum ſit,nõ reprehẽdas,ſed repellas. Periculoſa eſt teneris.] Hieronymus uir tã ſeueræ uitę,tamen teneram ætatẽ non uult uexari ieiunijs,id quod multi Chriſtiani nũc exigunt. Brachmanes.] Philoſophi ſunt apud Indos,de quorũ tolerantia,prodigioſa quædã tradunt autores,ſimilia fermè de gymnoſophiſtis,ſic appellatis quod nudi philoſopharenť. Orizæ.] Ordei genus eſt, unde ptiſanam conficiunt hodie. Si tanti uitrũ.] Hoc alijs locis aliquot Hieronymus prouerbij uice citat, Tertulianũ imitatus:Si tanti uitrũ,quanti margaritũ:ut oſtendimus in Chiliadibus. Vitrum appellat philoſophorũ inſtitutũ:margaritum,Chriſtianorũ:aut illorũ præmium,nempe gloriã,uitrum uocat:Chriſtianorum,margaritum. Adagio ſignificať ſumma rerũ inæqualitas. Nã uitrum uiliſſimum imitatur gemmas,quę precioſiſſimæ ſunt,& in his præcipue uniones,ut teſtatur Plinius. Floribus carptũ.] Pro carptũ,nonnulli codices habebant,ſertum: forte, ſartũ legendũ, aut conſertum. Diſcat Græcorum.] Hieronymus ad rem pertinere putat, ut uirgo Græce calleat. Theologi quidam uix exiſti-

12 mant ad rem pertinere,ut diſcãt Latine. Ne tranſuerſum q. d.] Hoc dicto prouerbiali ſignificabãt minimũ ſpacium:quẽadmodum & illis,Latum digitũ, pedem: quod trãſuerſo ungue ſoleamus metiri minuta. Bombycum telas.] Hi uermes ſericũ texunt, unde tantopere ſibi placent magnates.

Serum uellera.] Seres Indiæ populus eſt,de quibus Virg. Velleraq́ in foliis depectunt tenuia Seres. Vnde & Serica dicta. Lenteſcens.] Nam arte efficiunt,ut aurum flecti poſſit, ſicut cætera fila.

Cibus eius oluſc.] Satis conſtat hunc locum eſſe corruptũ. Sic enim habebatur in pleriſq́: Cibus eius oluſculũ ſit & ſimila,caroq́ & piſciculi. Porrò cum Hieronymus hic luxum dedocere conetur, ſi permittat carnẽ & piſciculos, quæſo quid omiſit præter placentas? Equidem conijcio legendum, Cibus eius oluſculum ſit,& è ſimila garoq́ piſciculi,ut intellĩgas permitti olera,& piſciculos,ſed non quoslibet,nec opiparè conditos,ſed minutos ac uiles, eosq́ conditos garo & ſimila. Siquidem ſimilam in condimẽtis admiſceri ſolere,declarat & Martialis. Garus aũt piſciũ liquamẽ eſt ſalſum. Fit aũt potiſſimũ è ſcombris,ut teſtať Strabo lib. iij. qui piſcis olim contemptiſſimus eſt habitus. Vnde Per-

B ſius:Nec ſcombros metuẽtia carmina,nec thus. Huiuſcemodi ſunt piſciculi, quos Veneti uulgo uocant Sardellas. Verum ſimplicius arbitror ut legamus: Cibus eius oluſculum ſit & ſimila, raroq́ piſciculi. Nam in eandem ſententiã ſcribit Paulino:Sit uilis & ueſpertinus cibus,olera & legumina. In

13 terdumq́ piſciculos pro ſummis ducas delicijs. nam quod in delicijs eſt,raro oportet adhiberi. Iſidis & Cybeles.] Iſis apud Ægyptios colitť. Cybele mater erat omnium deorũ, cuius ſacerdotes Galli uocabanť. Hi in dies aliquot proferebãt ieiuniũ,& deinde phaſianis auibus explebantur. Sic enim hic uocat aues phaſidas,à Phaſide Scythiæ fluuio, unde primum importatæ putantur. Cerealia dona.] Frumentũ intelligit,à quo illi abſtinebant,ne Cererẽ deam offenderent, cum à lautioribus non abſtinerent. Plutarchus in libello De Iſide & Oſiride,oſtendit horum ſacerdotes à uino quoq́ abſtinuiſſe. Hoc in perpetuo ieiunio.] Varie legitur in exemplaribus. Fortè legendum eſt, Hoc perpetuum in ieiunio præceptum ſit.ut intelligas hoc præceptum generale, ubiq́ habere locum in omni ieiunio. Quod ſi non placet mutare ſcripturam,intellige perpetuum, in aliquot dies cõtinuatum.

In prima manſione.] Manſiones uocant interualla à diuerſorio ad diuerſorium, in quibus conquieſcitur. Græci uocant σάθμους. Cæterum in quadrageſima,ut antè ſcripſi.] Hæc uerba,ut antè ſcripſi,mihi uidentur addita,à neſcio quo parum attento. Vela pandenda.] Duplici uſus eſt metaphora. Nautæ aperiunt ac laxant uela cum feſtinant, & aurigæ laxant habenas, cum admittunt equos ad curſum. Et in cochlearum morem.] Alluſit ad illud Plautinum: Suo uictitant ſucco: quod dictum eſt de paraſitis in fame durantibus, donec contingat lautior cœna. Sic cochleæ continent ſeſe intra teſtam, ſuoq́ ſucco ſe ſuſtinent, donec acciderit pluuia: tum prorepunt, & ampliter paſcuntur. Aqualiculum parat.] Aqualiculum Perſius uocat uentrem præturgidum & obeſum,à uaſe ſumpta metaphora. Suos admittant.] Admitti dicuntur equi, cum laxatis habenis ſi-

14 nuntur currere. Ouidius: Non opus admiſſo ſubdere calcar equo. Animos uirorum.] Cum membra & uires depoſuerint, animum tamen & uoluptatem non depoſuerunt, imò quo minus poſſunt,hoc magis appetunt. Præferant fœditatem.] Occurrit enim eas habuiſſe rem cum uiro.

Pellis Babylonicæ.] Huiuſmodi pelles nunc mittit Hiſpania. Vermiculata.] Dicunť minutis notis,uelut emblematibus diſtincta. Apocrypha.] Græce recondita uocantur, quod priuatim & occulte legerentur. Non ad dogmatum ueritatem.] Dogmata decreta dicuntur & certæ ſententiæ. Neque enim à docendo deducitur, ut quidam illiterati putant, ſed à Græco uerbo δοκεῖν, quod ſignificat opinari. Ad ſignorum reuerentiam.] Conficta ſunt enim, ceu fabulæ quædam, ſed in hoc confictæ,ut ſacrũ aliquid ſignificent. Quorum ti.] Inſcribuntur Petro,Paulo,nonnulla ipſi Chriſto,uelut Epiſtola Ieſu ad Abagarũ regẽ. Aurum in luto.] Apophthegma Maronis, cum

Ennium legens, diceret ſe aurum è ſterquilinio colligere. Significans illic pleraq; ſordide ſcripta, nõ c
nulla tamen feliciter & erudite. Ablactaueris cum Iſaac.] Habes Gen. cap. xxj. quod ablactato Iſa
ac, pater exhibuerit grande cõuiuium, id Hieronymus trahit ad allegoriã, cum profecimus ab imper
fectis ad maiora. Et ueſtieris cum Samuele.] De hoc legis 1. Reg. 2. Samuel aũt miniſtrabat ante
faciem Domini puer, accinctus ephod lineo. & tunicam paruã faciebat ei mater ſua, quam adferebat
ſtatis diebus, &c. Mitte auiæ & amitæ.] De his ſuperius dixerat, diſcat ſtatim quam auiã habeat,
quam amitã. Et cunis Ieſu uagientis.] Intelligit ſuum monaſterium, aut certe Paulę, iuxta Domini
præſepe. Primis miretur ab annis.] Retulit Vergilianum hemiſtichium ex Æneide. In cuius co 15
ronam.] Locus hic mihi uidetur non omnino carere mendo. alluſit autem ad trigeſimum, ſexageſi-
mum, & centeſimum fructum: quorum primum putant ad coniugatos pertinere, ſecundum ad cœ-
libes caſtos, tertium ad uirgines. Significat quotidie uirgines adiungi choro Paulæ & Euſtochij. nã
Paula tria uirginum inſtituit monaſteria, in quibus omnis nationis & cõditiõis uirgines q̃ plurimas
educabat, ut aliarum uirginitas, illi quæ uirgo nõ erat imputaretur. Felix uirgo, felix Paula.] Nam
hoc nomen puellæ quæ Lætæ fuerat nata, auiæ referens uocabulum. Socrum & cognatam.] Pau-
lam Lætæ ſocrum, Euſtochium cognatam ſignificat, propter affinitatem. Nam hæc proprie cogna-
tos facit. In paruis corpuſculis.] Nempe quia mulieres erant. Simulq; alluſit ad Vergilianum illud
de apibus dictum: Ingentes animos anguſto in corpore uerſant. Primã Dei ſententiã.] Nempe il- 16
lam: Creſcite & multiplicamini. Secunda euangelij.] Nam hos uocat beatos, qui ſe caſtrauerint
propter regnum Dei. Nec tu paruipenderes.] Nec, nõ negat hoc loco, ſed corrigit & auget, perin
de quaſi dicas, non ſolum paruipenderes, &c. uerumetiã teipſam offerres. Mundi philoſopho.]
De Ariſtotele ſentit, cui Alexander Magnus puer adhuc traditus eſt educãdus, ut Græca teſtaẽ epi-
ſtola, quæ extat in Noctibus Gellianis. Babylonio perit. uen.] Fuit ſuſpicio, ſicuti teſtaẽ Plutar-
chus, Alexãdrum Magnum ueneno perijſſe, id ab Ariſtotele fuiſſe paratũ, & per Antipatrũ miſſum.
Venenum autem fuiſſe Ariſtotelis ingenio dignum, nempe aquam quandam gelidiſſimam, quam
è rupe quapiam Nonacriæ deſudare narrat. Eam colligunt ungula equina. Nam alio uaſe contine-
ri non poteſt: tanta eſt frigoris uis. Autor Plutarchus in Alexandri uita.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Laudat Demetriadem uirginẽ, Iulianæ filiam, neptem Probæ, quòd ſe Chriſto conſecrarit, hor- D
tans ut perſeueret, utq; ſtatim obſiſtat inſtinctib. diaboli ſollicitãtis ad turpia. De ſtudio, de ieiunio,
de obedientia, de fugiendis iocis, cæteriſq; rebus, quæ ad uirginis inſtitutũ pertinent, præcipit. In hac
epiſtola ſtylus nonnihil diſcrepat à cæteris. Mouent & alia quædam. Verum de hoc in præſentia nõ
pronunciabo, donec cõpertius aliquid ero nactus. Scripſit autem iam ferè decrepitus, ut teſtaẽ ipſe.

HIERONYMVS AD DEMETRIADEM de ſeruanda uirginitate.

INter omnes materias, quas ab adoleſcentia uſq; ad hanc ætatem, uel mea, uel notariorum ſcripſi manu, nihil præſenti opere difficilius. Scripturus enim ad Demetriadem uirginem Chriſti, quæ & nobilitate & diuitijs prima eſt in or-
be Romano, ſi cuncta uirtutibus eius cõgrua dixero, adulari putabor: ſi quę-
dam ſubtraxero, ne incredibilia uideantur, damnum laudibus eius, mea faciet uerecun-
dia. Quid igitur faciam? Quod implere non poſſum, negare non audeo. tanta eſt auiæ e-
ius & matris inſignium fœminarum in iubendo autoritas, in petendo fides, in extor-
quendo perſeuerantia. Neq; enim ut nouum & præcipuum quiddam à me flagitant, cu
ius ingenium in huiuſcemodi materijs ſæpe detritum eſt: ſed ne uocis meę pro uirili par
te deſit teſtimonium in eius uirtutib. explicandis: cuius ut inclyti oratoris utar ſentẽtia:
Spes magis laudãda eſt q̃ res. Quanq; puellares annos fidei ardore ſuperarit, et inde cœ
perit, ubi alijs deſiſſe, perfectę cõſummataeq; uirtutis eſt. Sit procul obtrectatio. Faceſſat
inuidia. Nullũ in ambitione ſit crimẽ. Ignoti ad ignotã ſcribimus, duntaxat iuxta faciem
corporalem. alioquin interior homo pulchre ſibi cognitus eſt, illa notitia qua & Paulus
apoſtolus Coloſſenſes multosq; credentium nouerat, quos antè non uiderat. Quan-
tum ſit apud me meritum, imò miraculum uirginis noſtræ, hinc poteſt æſtimari, quod
occupatus in explanatione templi Hiezechielis, quod opus in omnibus ſcripturis ſan-
ctis, uel difficillimum eſt: & in ea parte delubri, in qua ſancta ſanctorum & thymiama-
tis altare deſcribitur: malui parumper uti hoc diuerticulo, ut de altare tranſirẽ ad altare,

& hoſtiam

A & hoſtiam uiuam placentẽ Deo,ac ſine ulla macula, ęternę pudicitię conſecrarem. Scio quod ad imprecationẽ pontificis,flammeũ uirginale,ſanctũ operuit caput. Et illud apoſtolicæ uocis inſigne,celebratũ ſit: Volo autẽ uos omnes uirginẽ caſtam exhibere Chriſto. Quando aſtitit regina à dextris eius,in ueſtitu deaurato,circũdati uarietate. Qua ue
1 ſte polymita,& multarũ uirtutũ diuerſitate cõtexta,indutus fuit et Ioſeph,&regũ quondã utebantur filiæ. Vnde & ipſa ſpõſa lętatur ac dicit:Introduxit me rex in cubiculũ ſuũ. Sodaliumq́ reſpõdet chorus: Omnis gloria filia regis intrinſecus. Sed & noſtra oratio, dabit aliquid emolumenti. Equorũ curſus fauore pernicior fit. Pugilum fortitudo,clamorib. incitatur:paratas ad præliũ acies,ſtrictosq́ mucrones,ſermo imperatoris accendit. Igitur & in opere præſenti auia quidẽ materq́ plantauerũt, ſed & nos rigabimus,& Dñs incrementũ dabit. Rhetorũ diſciplina eſt ab auis & atauis,& omni retro nobilitate, ornari quẽ laudant,ut ramorũ ſterilitatẽ,radix fœcunda cõpenſet:& quod in fructu nõ teneas,mireris in trunco. Scilicet nunc mihi Proborũ & Olibriorũ clara repetẽda ſunt nomina:& illuſtris Anitij ſanguinis genus:in quo aut nullus aut rarus eſt,qui nõ meruerit conſulatũ. Aut proferẽdus Olibrius uirginis noſtræ pater,quẽ immatura morte ſubtractũ,Roma cõgemuit. Vereor plura dicere,ne ſanctæ matris uulnus exaſperẽ,& uirtutum eius recordatio,fiat doloris inſtauratio. Pius filius, uir amabilis, clemens dñs,ciuis affabilis, conſul quidẽ in pueritia,ſed morũ bonitate ſenator illuſtrior. Felix morte ſua, qui nõ uidit patriã corruentẽ. Imò felicior ſobole, qui Demetriadis proauiæ nobilitatẽ, inſignioręddidit Demetriadis filię perpetua caſtitate. Verũ quid ago? Oblitus propoſiti,dum admiror iuuenẽ, laudaui aliquid bonorũ ſeculariũ,cum in eo mihi uirgo magis noſtra laudanda ſit,quod hæc uniuerſa contempſerit,quod ſe nõ nobilẽ, nõ diuitijs prępollentẽ,ſed hominẽ cogitarit. Incredibilis animi fortitudo,inter gẽmas & ſericum, inter eunuchorũ & puellarũ cateruas,& adulationẽ & miniſteria familiæ perſtrepentis, & exquiſitas epulas,quas amplæ domus prębebat abundantia,appetiſſe eã ieiuniorũ laborẽ,aſperitatẽ ueſtiũ,uictus continentiã. Legerat enim Dñi uerba dicẽtis: Qui mollibus ueſtiuntur,in domibus regũ ſunt. Stupebat ad cõuerſationẽ Helię et Ioannis Bapti
B ſtæ:quorũ uterq́ zona pellicea aſtrinxit & mortificauit lumbos ſuos:alter ueniſſe narratur in ſpiritu & uirtute Helię,pręcurſor Dñi,in utero prophetãs parẽtis,& ante diẽ iudicij,iudicis uoce laudatus. Annæ filię Phanuelis mirabatur ardorẽ,quæ orationib. et ieiunijs uſq́ ad ultimã ſenectutẽ in tẽplo Domino ſeruiebat. Quatuor uirginum filiarũ Philippi deſiderabat chorum,et unã ſe illarũ eſſe cupiebat, quæ pudicitia uirginali, prophetiæ gratiã cõſecutæ ſunt. His et huiuſcemodi cogitationib. paſcebat animũ,nihil ita metuens, q̃ auiã matremq́ offendere. quarũ cũ incitaretur exẽplo,uolũtate et ſtudijs terrebatur,non q̃ diſpliceret eis ſanctum propoſitum,ſed q̃ pro rei magnitudine optare id et appetere nõ auderet. Aeſtuabat Chriſti tyruncula. oderat ornatũ ſuũ:et cũ Heſter loquebatur ad Dñm: Tu noſti q̃ oderim inſigne capitis mei,hoc eſt diadema q̃ utebatur quaſi regina,et tãtę ducã immũdicię,uelut pãnũ mẽſtruatę. Aiunt ſanctę et nobiles fœminę, quæ eã uiderunt, quæ norunt, quas de littore Galliarũ ad habitationẽ ſanctorũ locorũ, hoſtium per Africã cõpulit ſæua tempeſtas:noctib. et ſecreto, conſcijs tantũ uirginibus Dei, quæ in matris et auiæ comitatu erãt, nũq̃ eã linteanime, nũq̃ plumarũ uſam mollicie,ſed ciliciolũ ĩ nuda humo habuiſſe pro ſtratu:iugib. faciẽ rigaſſe lachrymis: ſaluatoris mẽte genub. aduolutã, ut ſuũ reciperet propoſitũ, ut impleret deſideriũ, ut auiæ animũ matriſq́ molliret. Quid ultra differo? Cum ita nuptiarũ appropinquaret dies, et futuro matrimonio thalamus pararetur: ſecreto et abſq́ arbitris, noctẽq́ habẽs pro ſolatio talibus ſe fertur armaſſe cõſilijs. Quid agis Demetrias? Cur pudicitiã tãto pauore defendis? Libertate opus eſt et audacia, quę ſic in pace metuis,quid faceres in martyrio perpe trãdo? quæ tuorũ uultũ ferre nõ potes, qũo ſuſtineres tribunalia perſecutorũ? Si te uirorũ exẽpla nõ prouocãt,hortetur faciatq́ ſecuram beata martyr Agnes,quæ et ætatem

uicit & tyrannũ, & titulũ caſtitatis, martyrio cõſecrauit. Neſcis miſera, neſcis cui uirgi- c
nitatẽ debeas. Dudũ inter barbaras tremuiſti manus, auię matriſq; ſinu & pallijs tegeba
ris. Vidiſti te captiuã, & pudicitiã tuã, nõ tuæ poteſtatis. Horruiſti truces hoſtiũ uultus:
raptas uirgines Dei gemitu tacito cõſpexiſti. Vrbs tua quõdã orbis caput, Romani po
puli ſepulchrũ eſt, et tu in Libyco littore, exulẽ uirũ, exul ipſa accipies? Quã habitura pro
nubã? quo deducẽda comitatu? Stridor Punicæ linguæ, procacia tibi Feſcẽnina cãtabit.
Rũpe moras oẽs. Perfecta Dei dilectio foras mittit timorẽ. Aſſume ſcutũ fidei, loricã iu
ſtitiæ, galeã ſalutis, procede ad pręliũ. Habet & pudicitia ſeruata martyriũ ſuũ. Quid me
tuis auiã? quid formidas parentẽ? forſitã & ipſæ uelint, quod te uelle nõ credunt. His &
alijs q; plurimis inflãmata ſtimulis, omnẽ corporis cultũ, et habitũ ſeculare, quaſi propo
ſiti ſui impedimẽta proiecit. Precioſa monilia, & graues cenſib. uniones, ardẽtesq; gẽmę
reddũtur ſcrinijs, uili tunica induitur, uiliori tegitur pallio, et inſperata auiæ genib. re-
pẽte prouoluitur, fletu tãtũ et plãctibus quę eſſet oſtẽdit. Obſtupuit ſancta et grauis fœ
mina, alienũ habitũ ĩ nepte cõſpiciẽs. Mater gaudio ſtabat attonita. Vtraq; uerũ nõ cre-
dere, quod uerũ eſſe cupiebat. Hæſit uox faucibus, & inter ruborẽ & pallorẽ, metumq;
atq; lætitiã, cogitationes uariæ nutabant. Succumbendũ eſt huic loco, neq; narrare ag-
grediar, quod dicẽdo minus faciã. Ad explicandam incredibilis gaudij magnitudinẽ, &
Tulliani fluuius ſiccaretur ingenij, et cõtortę Demoſthenis uibratęq; ſentẽtię, tardius lã
Aliter, guidiusq; ferrentur. Quicquid poteſt cogitare animus: quicquid ſermo põt explicare: il
ferirẽt lo in tẽpore factũ eſt. Certatim in oſcula neptis & filiæ mater & auia ruũt. Vbertim flere
præ gaudio, iacentẽ manu attollere, amplexariq; trepidantẽ: agnoſcere in illius propoſi-
to mentẽ ſuam: & gratulari, quod nobilẽ familiã uirgo uirginitate ſua nobiliorẽ faceret:
Inueniſſe eam quod præſtaret generi, quod Romanę urbis cineres mitigaret. Ieſu bone,
quid illud in tota domo exultationis fuit? Quaſi ex radice fœcũda multæ ſimul uirgines
pullularunt: exemplumq; patronę & dominæ ſecuta eſt clientũ turba atq; famularũ. Per d
omnes domos feruebat uirginitatis profeſsio: quarũ cum impar eſſet in carne cõditio,
unum erat præmiũ caſtitatis. Parũ loquor. Cunctę per Africã Eccleſię quodã exultauere
tripudio. Non ſolũ ad urbes, oppida, uiculosq;, ſed ad ipſa quoq; magalia, celebris fama
penetrauit. Omnes inter Africã Italiamq; inſulæ hoc rumore cõpletæ ſunt, & inoffenſo
pede lõgius gaudia cucurrere. tunc lugubres ueſtes Italia mutauit, & ſemiruta urbis Ro
mæ mœnia priſtinũ ex parte recepere fulgorẽ: propitiũ ſibi æſtimãtes Deum, in alumnę
conuerſione perfecta. Putares extinctã Gotthorum manũ, & colluuiẽ perfugarum atq;
ſeruorũ Domini deſuper intonãtis fulmine cõcidiſſe. Non ſic poſt Trebiã, Thraſymenũ 2
& Cannas: in quibus locis Romanorũ exercituũ cæſa ſunt milia, Marcelli primũ ad No
lam pręlio, ſe populus Romanus erexit. Minori prius gaudio ſtrata Gallorũ agmina, au
ro redempta nobilitas, et ſeminariũ Romani generis in arce cognouit. Penetrauit hic ru
mor oriẽtis littora, & in mediterraneis quoq; urbibus Chriſtianæ gloriæ triumphus au
ditus eſt. Quæ uirginum Chriſti nõ huius ſe ſocietate iactauit? Quæ mater non tuum Iu
liana beatum clamauit uterum? Incerta apud infideles ſint præmia futurorum. Plus in-
terim recepiſti uirgo quàm obtuliſti. Quam ſponſam hominis una tantum prouincia
nouerat, uirginem Chriſti totus orbis audiuit. Solent miſeri parentes, & non plenę fi-
dei Chriſtiani, deformes & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos non in-
ueniunt, uirginitati tradere. Tanti ut dicitur, uitrum, quanti margaritum? Certe qui re
ligioſiores ſibi uidentur, paruo ſumptu, & qui uix ad alimenta ſufficiat, uirginibus da-
to: omnem cenſum in utroq; ſexu ſecularibus liberis largiuntur. Quod nuper in hac ur-
be diues quidam fecit presbyter, ut duas filias in propoſito uirginali inopes relinque-
ret, & aliorum ad omnem copiam filiorum, luxuriæ atq; delicijs prouideret. Fecerunt
hoc multæ, proh dolor noſtri propoſiti fœminæ, atq; utinã rarum eſſet exemplũ, quod
quãto crebrius eſt, tãto iſtę feliciores, quę ne plurimarũ quidẽ exẽpla ſecutę ſunt. Fertur

& omnium

A & omniũ Chriſtianorũ laude celebratur: quicq̃d fuerat nuptijs pr̃paratũ, à ſancta Chriſti ſynoride uirgini traditum, ne ſponſo fieret iniuria: imò ut dotata priſtinis opibus ueniret ad ſponſum: et quod in rebus mundi periturũ erat, domeſticorũ Dei ſuſtẽtaret inopiam. Quis hoc credat? Proba illa omniũ dignitatũ, & cunctæ nobilitatis in orbe Romano nomẽ illuſtrius: cuius ſanctitas & in uniuerſos effuſa bonitas, etiã apud barbaros uenerabilis fuit, quam trium liberorũ, Probini, Olibrij, & Probi, non fatigarunt ordinarij conſulatus, & cum incenſis direptiſq; omnibus in urbe captiuitas ſit, nũc auitas uenundare dicitur poſſeſsiones, et facere ſibi amicos de iniquo mãmona, qui ſe recipiant in ẽternа tabernacula, ut erubeſcat omnis Eccleſiaſtici miniſterij gradus, et caſſa nomina monachorũ emere prædia, tãta nobilitate uendẽte. Vix barbarorũ effugerat manus, & auulſas de cõplexu ſuo uirgines fleuerat, cũ ſubito intolerabili, quod nũq; timuerat, amãtiſsimi filij orbitate percutitur, & quaſi futura uirginis Chriſti auia, ſpe futurorũ mortiferũ uulnus excepit: probans in ſe uerũ eſſe, quod in lyrico carmine ſuper iuſti pr̃conio dicitur: Si fractus illabatur orbis, Impauidũ feriẽt ruinæ. Legimus in uolumine Iob: Adhuc iſto loquẽte, uenit alius nuncius. Et in eodẽ: Tentatio, ſiue (ut melius habetur in Hebraico) militia, eſt uita hominis ſuper terrã. Ad hoc enim laboramus, & in ſeculi huius periclitamur militia, ut in futuro ſeculo coronemur. Nec mirum hoc de hominibus credere, cum Dñs ipſe tentatus ſit. Et de Abraham ſcriptura teſtatur: q̃d Deus tẽtauerit eum. Quã ob cauſam & Apoſtolus loquitur: Gaudẽtes in tribulatiõe, & ſciẽtes, quòd tribulatio patiẽtiã operatur, patiẽtia probationẽ, probatio ſpem, ſpes autẽ nõ confundit. Et in alio loco: Quis nos ſeparabit à charitate Dei? tribulatio, an anguſtia? an p̃ſecutio? an fames? an nuditas? an periculũ? an gladius? Sicut ſcriptũ eſt: Quia propter te mortificamur tota die, ẽſtimati ſumus ut oues occiſiõis. Et Eſaias huiuſcemodi homines cohortatur dicẽs: Qui ablactati eſtis à lacte, q̃ auulſi ab ubere, tribulationẽ ſup̃ tribulationẽ expectate: ſpẽ ſuper
B ſpẽ. Non ſunt cõdignæ paſsiones huius tẽporis ad futurã gloriã, quæ reuelabitur in nobis. Cur iſta replicauerim: ſequẽs ſermo monſtrabit. Quæ de medio mari fumantẽ uiderat patriã, & fragili cymbæ, ſalutẽ ſuam ſuorumq; cõmiſerat: crudeliora inuenit Africæ littora. Excipitur enim ab eo quẽ neſcias, utrum auarior an crudelior fuerit: cui nihil dulce præter uinũ & preciũ: & qui ſub occaſione partiũ clemẽtiſsimi principis, ſæuiſsimus omniũ extitit tyrannorũ, & (ut aliquid loquar de fabulis poetarũ) quaſi Orcus in tartaro, non tricipitẽ, ſed multorũ capitum habuit Cerberũ: qui cuncta traheret ac laceraret. Hic matrũ gremijs abducere pactas: negociatoribus & auidiſsimis mortaliũ Syris, nobilium puellarũ nuptias uendere: non puellarũ, non uiduarũ, non uirginũ Chriſti inopiæ parcere, magisq; manus rogãtiũ ſpectare, q̃ uultus. Hanc feram Charybdim, Scyllamq; ſuccinctam multis canibus, fugiens barbaros matrona ſuſtinuit: qui nec naufragijs par-
3 ceret, nec captiuitatibus flecteretur. Imitare crudelis ſaltẽ hoſtẽ Romani imperij. Brẽnus noſtri tẽporis, tantũ quod inuenerat tulit: tu quæris quod nõ inuenis. Et mirãtur æmuli (uirtus enim ſemper inuidiæ patet) cur tantarũ ſecũ pudicitiã tacita proſcriptione mercata ſit, cum & ille partem dignatus ſit accipere, qui totũ potuit auferre: & hæc quaſi comiti negare nõ auſa ſit, quæ ſe intelligebat ſub nomine priuatę dignitatis tyrãno ſeruientem? Sentio me inimicorũ patere morſibus, quòd adulari uidear clariſsimæ & nobiliſsimæ fœminæ, qui accuſare nõ poterũt, ſi me ſciẽt hucuſq; tacuiſſe. Neq; enim laudaui in ea unquã antiquitatẽ generis: diuitiarũ & potẽtiæ magnitudinẽ uiro uiuẽte uel mortuo, quæ alij forſitan mercenaria oratione laudauerũt. Mihi propoſitũ eſt ſtylo Eccleſiaſtico laudare auiã uirginis meę, et gratias agere, q; uoluntatẽ eius ſua adiuuerit uolũtate. Alio qui cellula monaſterij, uilis cibus, ueſtisq; contẽpta, & ętas uicina iã morti, breuisq; temporis uiaticũ, carẽt omni aſſentatiõis infamia. denicq; in reliqs partib. oĩs mihi ſermo ad uirginẽ dirigetur, et uirginẽ nobilẽ, et nobilẽ nõ minus ſanctitate q̃ genere: cuius quanto ſublimior aſcẽſus eſt, tãto lapſus periculoſior. Vnũ illud tibi nata deo, p̃q; omnib. unũ

Hier. to .1.

Prædicã, & repetẽs iterũq; iterumq; monebo, ut animũ tuũ ſacræ lectionis amore occupes: nec in bona terra pectoris tui ſementẽ lolij auenarũq; ſuſcipias: ne dormiẽte patrefamiliâs, qui eſt vñs, id eſt animus Deo ſemper adhærẽs: inimicus homo zizania ſuperſeminet, ſed ſemper loquaris: In noctib. quæſiui quẽ dilexit anima mea, ubi paſcis, ubi cubas in meridie? Et, Inhæſit poſt te anima mea: me ſuſcepit dextera tua. Illudq; Hieremiæ: Non laboraui ſequẽs te, neq; enim eſt dolor in Iacob, nec labor in Iſrael. Quãdo eras in ſeculo, ea quæ erãt ſeculi diligebas. Polire faciẽ purpuriſſo, & ceruſſa ora depingere, ornare crinẽ, & alienis capillis turritũ uerticẽ ſtruere. Vt taceã de inauriũ precijs, candore margaritarũ, rubri maris profunda teſtantiũ, ſmaragdorũ uirore, cerauniorum flammis, hyacinthorũ pelago, ad quæ ardẽt & inſaniũt ſtudia matronarũ. Nunc aũt quia ſeculũ reliquiſti, & ſecũdo poſt baptiſmũ gradu, iniſti pactũ cũ aduerſario tuo, dicens ei: Renũcio tibi diabole & ſeculo tuo, & põpæ tuæ, & opib. tuis: ſerua fœdus quod pepigiſti, & eſto cõſentiẽs pactũq; cuſtodiẽs cũ aduerſario tuo, dũ es in uia huius ſeculi, ne forte tradat te iudici, & te de ſuo aliqd uſurpaſſe cõuincat: tradarisq; miniſtro: q ipſe eſt & inimicus & uindex, & mittaris in carcerẽ & in tenebras exteriores, quæ quãto à Chriſto uero lumine ſeparamur, tanto nos maiori horrore circũdant: ut nõ inde exeas, niſi ſoluas nouiſsimũ quadrãtẽ, id eſt, minimũ quodq; delictũ: quia et pro ocioſo uerbo reddituri ſumus rationẽ in die iudicij. Hæc dicta ſint, nõ infauſto cõtra te uaticinio, ſed pauidi cautiq; monitoris officio: ea quoq; in te quæ tuta ſunt formidãtis. Si ſpiritus, inqt, poteſtatẽ habentis aſcenderit ſuper te, locũ tuũ ne dimiſeris. Quaſi in procinctu, & in acie ſtamus ſemper ad pugnã. Vult nos loco mouere hoſtis, & de gradu decedere, ſed ſolidãda ueſtigia ſunt, et dicẽdũ: Statuit ſupra petrã pedes meos, et petra refugiũ leporib. Pro quo multi herinaceos legũt, animal paruũ & fugax, & ſpinarũ ſentib. prægrauatũ. Sed ideo leſus ſpinis coronatus eſt, et noſtra delicta portauit, et pro nob. doluit, ut de ſentib. & tribulationib. fœminarũ, ad quas dicitur: In anxietatib. & doloribus paries mulier, et ad uirũ cõ- D
uerſio tua, & ipſe tui dominabitur: roſa uirginitatis, & lilia caſtitatis naſcerẽtur. unde & ſpõſus paſcitur iter lilia, et inter eos q ueſtimẽta ſua nõ coinq narũt: uirgines. n. pmãſerũt, audierũtq; pceptũ: Cãdida ſint ſemp ueſtimẽta tua: & quaſi autor uirginitatis & prĩceps loquitur cõfidẽter: Ego flos cãpi, & liliũ cõualliũ. Petra igitur leporũ eſt, q ĩ pſecutionib. fugiũt de ciuitate in ciuitatẽ. nec timẽt illud propheticũ: Perijt fuga à me. Montes aũt excelſi ceruis, quorũ colubri cibus ſunt: quos educit puer paruulus de foramine, qñ pardus et hœdus reqeſcũt ſimul: et bos et leo comedũt paleas, ut nequaq; bos diſcat feritatẽ, ſed leo doceatur mãſuetudinẽ. Reuertamur ad propoſitũ teſtimoniũ. Si ſpiritus poteſtatẽ habẽtis aſcẽderit ſup te, locũ tuũ ne dimiſeris. Poſt quod ſequitur: Quia curatio quieſcere facit peccata maxima. qui uerſiculus hunc habet ſenſum: Si in cogitationes tuas coluber aſcẽderit, omni cuſtodia ſerua cor tuũ, & cũ Dauid canito: Ab occultis meis munda me Dñe, et ab alienis parce ſeruo tuo: et ad peccatũ maximũ quod opere perpetratur, nequaq; peruenies, ſed incentiua uitiorũ ſtatim in mẽte iugulabis, & paruulos Babylonis allides ad petrã: in qua ſerpẽtis ueſtigia nõ reperiũtur, cauteq; dño promittes: Si mei nõ fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo. Hoc eſt quod alibi ſcriptura teſtatur: Peccata patrũ reddã ĩ filios, in tertiã et quartã generationẽ, ut cogitationes noſtras mentisq; decretũ, nõ ſtatim puniat, ſed reddat in poſteris, id eſt, in malis operib. & in delictorũ perſeuerãtia, quoniã per Amos loquitur: Super tribus & quatuor impietatibus illius, & illius ciuitatis, nónne auerſabor eam? Hæc curſim quaſi de prato pulcherrimo ſanctarũ ſcripturarũ paruos flores carpſiſſe ſufficiat pro cõmonitione tui, ut & claudas cubiculũ pectoris, & crebro ſignaculo crucis munias frontem tuã, ne exterminator Ægypti in te locũ reperiat, ſed primogenita, quæ apud Ægyptios pereunt in tua mẽte ſaluẽtur, & dicas cum propheta: Paratum cor meum Deus, paratũ cor meum, cantabo & pſallam. Exurge gloria mea, exurge pſalterium & cithara. Quam

aſſumere

A aſſumere iubetur & Tyrus, multis peccatorũ cõfoſſa uulneríb. ut agat pœnitẽtiã, & ma-
culas priſtinæ fœditatis, cũ Petro amaris lachrymis abluat. Verũ nos ignoremus pœni-
tentiã, ne facile peccemus. Illa quaſi ſecunda poſt naufragiũ miſeris tabula ſit: in uirgine
integra ſeruetur nauis. Aliud eſt quęrere q̃d perdideris: aliud eſt poſsidere quod nunq̃
amiſeris. Vnde et Apoſtolus caſtigabat corpus ſuũ, et in ſeruitutẽ redigebat: ne alĩs p̃di
cãs, ipſe reprobus inueniretur: corporisq̃, ex p̃ſona generis humani inflãmatus ardorib.
loquebatur: Miſer ego homo, q̃s me liberabit de corpore mortis huius? Et iterũ: Scio q̃a
nõ habitet in me, hoc eſt, in carne mea bonũ. Velle em̃ adiacet mihi, ut faciã autẽ bonũ,
nequaq̃. Necq̃ em̃ quod uolo bonũ, ſed q̃d nolo malũ, hoc facio. Et denuo: Qui in car-
ne ſunt, Deo placere nõ poſſunt. Vos autẽ nõ eſtis in carne, ſed in ſpiritu: ſi tamẽ ſpiritus
Dei habitat in uobis. Poſt cogitationũ diligẽtiſsimã cautionẽ, ieiuniorũ tibi arma ſumẽ-
da ſunt, & canẽdũ cũ Dauid: Humiliaui in ieiunio animã meã. Et cinerẽ tanq̃ panẽ man
ducaui. Et, Cũ moleſti erãt mihi induebar cilicio. Eua p̃ cibũ eiecta eſt de paradiſo. Heli
as quadraginta dierũ exercitatus ieiunio, igneo curru rapitur in cœlum. Moyſes quadra
ginta dieb. ac noctib. familiaritate ac ſermõe Dei paſcitur: in ſe ueriſsimũ probãs q̃d dici
tur: Nõ in ſolo pane uiuit homo, ſed in omni uerbo q̃d procedit de ore Dei. Saluator ge
neris humani, q̃ uirtutũ et cõuerſatiõis ſuę nobis reliquit exẽplũ: poſt baptiſmũ ſtatim aſ
ſumitur à ſpiritu, ut pugnet cõtra diabolũ, et oppreſſum atq̃ cõtritũ, tradat diſcipulis cõ
culcãdũ. Vnde & Apoſtolus loquitur: Deus aũt cõteret ſatanã ſub pedib. noſtris ueloci
ter. Et tñ hoſtis antiquus poſt quadraginta dierũ ieiuniũ, per cibũ molitur inſidias, & di
cit: Si filius Dei es, dic ut lapides iſti panes fiãt. In lege mẽſe ſeptimo poſt clãgorẽ tubarũ
decimo die mẽſis, totius gẽtis Hebræę ieiuniũ eſt, & exterminatur illa anima de populo
ſuo, q̃ ſaturitatẽ p̃tulerit cõtinẽtię. In Iob ſcriptũ eſt de dracõe: Virtus eius in lũbis eius,
& fortitudo illius ſup̃ umbilicũ uẽtris eius. Aduerſum iuuenes & puellas, ætatis ardore
B hoſtis noſter abutitur, & inflãmat rotã natiuitatis noſtrę, & implet illud Oſee: Oẽs adul
terãtes, quaſi clibanus corda eorũ, quę Dei miſericordia, & ieiuniorũ rigore reſtinguun
tur. Hęc ſunt ignita diaboli iacula, quę ſimul et uulnerãt et inflãmãt, & à rege Babylonio
trib. pueris p̃parãtur, q̃ ſuccẽdit fornacẽ quadragintanouẽ cubitorũ, habẽs & ipſe ſeptẽ
hebdomadas ad p̃ditionẽ, quas dñs obſeruari iuſſerat ad ſalutẽ. Sed quõ ibi quartus ſpe
ciẽ habẽs quaſi filĩ hominis, immẽſos mitigauit ardores, & inter camini æſtuãtis incen-
diũ docuit flãmas calorẽ amittere, & aliud oculis cõminari, aliud p̃bere tactui: ſic & in a-
nimo uirginali, rore cœleſti & ieiuniorũ rigore, calor puellaris extinguitur, & in huma-
no corpore, angelorũ impetratur cõuerſatio. Quãobrẽ & uas electiõis de uirginib. ſe di
cit non habere p̃ceptũ. quia cõtra naturã, imò ultra naturã eſt, nõ exercere quod nata ſis:
interficere in te radicẽ tuã, & ſola uirginitatis poma decerpere: neſcire thorũ, omnem ui-
rorum horrere cõtactum, & in corpore uiuere ſine corpore. Neq̃ uerò immoderata tibi
imperamus ieiunia, & enormẽ ciborũ abſtinẽtiã, quibus ſtatim corpora delicata frãgun
tur, & antè ęgrotare incipiunt, q̃ ſanctę cõuerſatiõis iacere fundamẽta. Philoſophorum
quoq̃ ſententia eſt, μεσότητας ἀρετὰς, ὑπερβολὰς κακίας εἶναι. q̃d Latinus ita põt ſermo reſo
nare: moderatas eſſe uirtutes: excedentes modũ atq̃ menſurã, inter uitia deputari. Vnde
& unus de ſeptẽ ſapientibus μηδὲν ἄγαν, id eſt, ne quid, ait, nimis. Quod tã celebre factũ
eſt, ut comico quoq̃ uerſu expreſſum ſit. Sic debes ieiunare, ut nõ palpites, & reſpirare
uix poſsis, & comitum tuarum, uel porteris, uel traharis manibus: ſed ut fracto corporis
appetitu, nec in lectione, nec in pſalmis, nec in uigilĩs ſolito quid minus facias. Ieiunium
nõ perfecta uirtus, ſed cæterarum uirtutum fundamẽtum eſt, & ſanctificatio atq̃ pudici
tia: ſine qua nemo uidebit Deum. Gradus p̃bet ad ſumma ſcãdentibus: nec tamẽ ſi ſola
fuerit, uirginẽ poterit coronare. Legamus Euãgelium ſapientium & ſtultarũ uirginum:
quarum alię cubiculum ſponſi ingrediuntur: alię bonorum operum oleum nõ habẽtes,
extinctis lampadibus excluduntur. Latus eſt ſuper ieiunĩs campus: in quo & nos ſæpe

cucurrimus, & multorũ proprij habẽtur libri, ad quorũ te mittimus lectionẽ, ut diſcas q̃d c
boni habeat cõtinẽtia, & quid ecõtrario mali ſaturitas. Imitare ſpõſum tuũ. Eſto auię ma
tríq; ſubiecta. Nullũ uirorũ & maximè iuuenũ, niſi cũ illis, uideas. Nullũ ſcias, quem illæ
neſciãt. Secularis quoq; ſentẽtia eſt: Eadẽ uelle, & eadẽ nolle, ea demũ firma amicitia eſt.
Vt appeteres uirginitatẽ, ut Chriſti præcepta cognoſceres, ut ſcires quid tibi expediret,
q̃d deligere deberes: illarũ te exẽpla docuerũt, ſancta domi inſtruxit cõuerſatio. Nõ igi-
tur ſolũ putes tuũ eſſe q̃d tuũ eſt, ſed earũ, quę ſuã in te expreſſere pudicitiã, et honorabi-
liũ nuptiarũ, cubilisq; immaculati precioſiſsimũ germinauere te florẽ, qui perfectos af-
ferret fructus, ſi humiliaueris te ſub potẽti manu Dei, & ſcriptũ ſemp memineris: Sup̃bis
Deus reſiſtit, humilib. aũt dat gratiã. Vbi aũt gratia, nõ operũ retributio, ſed donãtis eſt
largitas, ut impleatur dictũ Apoſtoli: Non eſt uolẽtis, neq; currẽtis, ſed Dei miſerẽtis. Et
tamẽ uelle & nolle noſtrũ eſt, ipſumq; quod noſtrũ eſt, ſine Dei miſeratione noſtrũ non
eſt. Eunuchorũ quoq; tibi & puellarũ, ac ſeruulorũ mores magis eligãtur q̃ uultuũ ele-
gantia, quia in omni ſexu & ætate & truncatorũ corporũ uiolẽta pudicitia, animi cõſide
randi ſunt, qui amputari, niſi Chriſti timore non poſſunt. Scurrilitas atq; laſciuia, te prę-
ſente nõ habeat locũ. Nunq̃ uerbũ inhoneſtũ audias: aut ſi audieris, nõ ineſceris. Perditę
mẽtes hominũ, uno frequẽter leuiq; ſermone, tentãt clauſtra pudicitiæ. Ridere & rideri,
ſecularibus derelinque. Grauitas tuã perſonã decet. Catonẽ quoq;, illũ dico Cenſoriũ, et 4
ueſtræ quondã urbis principẽ, qui extrema ætate Græcas literas, nec erubuit cenſor, nec
deſperauit ſenex diſcere. Et M. Craſſum ſemel in uita ſcribit riſiſſe Lucilius. Fuerit illa af-
fectata ſeueritas, & gloriã quærẽs aurãq; populárẽ: nos affectus & perturbationes, quan
diu in tabernaculo corporis huius habitamus et fragili carne circũdamur: moderari et re
gere poſſumus, amputare nõ poſſumus, unde & Pſalmiſta dicit: Iraſcimini, & nolite pec-
care. Quod Apoſtolus ediſſerẽs: Sol, inquit, nõ occidat ſuper iracũdiã ueſtrã, quia et ira-
ſci hominis eſt, & finẽ iracũdiæ imponere Chriſtiani. Superfluũ reor te monere cõtra a- D
uaritiã, cũ generis tui ſit & habere & calcare diuitias, & Apoſtolus doceat auaritiã eſſe
idolorũ cultũ, dñsq; reſpõdeat ſciſcitãti: Magiſter bone, quid boni faciẽs, uitã ętternã poſ
ſidebo? Si uis eſſe perfectus, uade uẽde oĩa quæ habes, & da pauperibus, & habebis the-
ſaurũ in cœlis, & ueni ſequere me. Apoſtolici faſtigij eſt perfectæq; uirtutis, uendere oĩa
& pauperib. diſtribuere, & ſic leuẽ atq; expeditũ, cũ Chriſto ad cœleſtia ſubuolare. No-
bis, imò tibi, diligẽs credita eſt diſpẽſatio, quanq̃ in hoc, omni ætati, omniq; p̃ſonę liber-
tas arbitrij relicta ſit. Si uis, inquit, eſſe perfectus. Nõ cogo, nõ impero, ſed propono pal-
mã, oſtẽdo prẽmia: tuũ eſt eligere, ſi uolueris in agone atq; certamine coronari. Et ſi cõſi-
deremus q̃ ſapiẽter ſapiẽtia ſit locuta: Vende q̃ habes. Cui iſta p̃cipiuntur? Nẽpe illi cui
dictũ eſt: Si uis eſſe p̃fectus. Nõ partẽ bonorũ tuorũ uẽde, ſed oĩa. Cũq; uendideris, quid
ſequitur? Et da pauperib. Nõ diuitibus, nõ propinquis, nõ ad luxuriã, ſed ad neceſsitatẽ.
Siue ille ſacerdos ſit, ſiue cognatus & affinis, nihil in illo aliud cõſideres q̃ paupertatem.
Laudẽt te eſuriẽtiũ uiſcera, nõ ructãtiũ opulenta cõuiuia. In Actis apoſtolorum, quãdo
Dñi noſtri adhuc calebat cruor, & feruebat recẽs in credẽtibus fides, uendebãt oẽs poſ-
ſeſsiones ſuas, et precia earũ ad Apoſtolorum deferebant pedes, ut oſtenderẽt pecunias
eſſe calcandas, dabaturq; ſingulis, prout cuiq; opus erat. Ananias & Saphyra diſpenſa-
tores timidi: imò corde duplici, & ideo cõdemnati, quia poſt uotũ obtulerũt quaſi ſua,
& non eius, cui ſemel ea uouerant, partẽq; ſibi alienæ ſubſtantię reſeruauerunt, metuen-
tes famem, quam uera fides non timet, præſentẽ meruere uindictam, nõ crudelitate ſen-
tentiæ, ſed correctionis exemplo. Deniq; & apoſtolus Petrus nequaquã imprecatur eis
mortẽ, ut ſtultus Porphyrius calũniatur, ſed Dei iudiciũ prophetico ſpiritu annũciat, ut
pœna duorũ hominũ, ſit doctrina multorũ. Ex eo tẽpore quo uirginitati perpetuæ con-
ſecrata es: tua, non tua ſunt, imò uere tua, quia Chriſti eſſe cœperũt, quæ auia uiuẽte uel
matre, ipſarũ arbitrio diſpẽſanda ſunt. Sin aũt obierint, & ſomno ſanctorũ requieuerint

(ſcio

A (ſcio em̃ & hoc illas optare, ut te habeãt ſuperſtitẽ) cũ ætas maturior fuerit, & uoluntas grauior, firmiorq; ſententia, facies quod tibi uiſum fuerit, imò quod Dñs imperat: ſcitura te nihil habiturã, niſi quod in bonis operibus erogaueris. Alij ædificẽt Eccleſias, ueſtiãt parietes marmorũ cruſtis, columnarũ moles aduehãt, earũq; deaurẽt capita, precioſum ornatũ nõ ſentiẽtia: ebore argẽto q; ualuas, & gẽmis aurata diſtinguãt altaria. Non repre hẽdo, non abnuo. Vnuſquiſq; in ſenſu ſuo abundet. Meliusq; eſt hoc facere, q; repoſitis opibus incubare. Sed tibi aliud propoſitũ eſt. Chriſtũ ueſtire in pauperibus, uiſitare in languentibus, paſcere in eſuriẽtibus, ſuſcipere in his qui tecto indigẽt, & maximè in domeſticis fidei: uirginũ alere monaſteria, ſeruorũ Dei & pauperũ ſpiritu, habere curã, qui diebus & noctib. ſeruiũt Dño tuo: qui in terra poſiti, imitãtur angelorũ cõuerſationẽ, et nihil aliud loquuntur, niſi q ad laudes Dei pertinet, habẽtesq; uictũ & ueſtitũ, his gaudent diuitijs, qui plus habere nolũt, ſi tamẽ ſeruãt propoſitũ. Alioqui ſi amplius deſiderãt, his quoq; quę neceſſaria ſunt, probãtur indigni. Hęc ad uirginẽ diuitẽ, & uirginẽ nobilẽ ſum loquutus. Nũc tantũ ad uirginẽ loquar, id eſt, nõ ea quæ extra te, ſed in te ſunt conſiderans. Præter pſalmorũ & orationis ordinẽ, quod tibi hora tertia, ſexta, nona, ad ueſperũ, media nocte & mane ſemper eſt exercendũ: ſtatue quot horis ſanctã ſcripturã ediſcere debeas: quãto tẽpore legere, non ad laborẽ, ſed ad delectationẽ & inſtructionẽ animæ. Cumq; hæc finieris ſpatia, & frequẽter te ad figẽda genua, ſolicitudo animę ſuſcitauerit: habeto lanã ſemper in manib. uel ſtaminis pollice fila deducito, uel ad torquenda ſubtegmina in alueolis fuſa uertãtur: aliarũq; neta, aut in globũ collige, aut texẽda cõpone. Quæ texta ſunt, inſpice: quæ errata, reprehẽde: quæ faciẽda, cõſtitue. Si tantis operũ uarietatibus fueris occupata, nunq; dies tibi lõgi erunt, ſed quamuis æſtiuis tendãtur ſolibus, breues uidebuntur, in quib. aliquid operis prætermiſſum eſt. Hęc obſeruans, & teipſam ſaluabis, & alias: & eris miniſtra ſanctæ cõuerſationis, multarũq; caſtitatẽ, lucrũ
B tuum facies, ſcriptura dicente: In deſiderijs eſt omnis anima ocioſi. Necidcirco tibi ab opere ceſſandũ eſt, quia Deo propitio nulla re indiges: ſed ideo cum omnibus laborandum eſt, ut per occaſionẽ operis, nihil aliud cogites, niſi quod ad Dñi pertinet ſeruitutẽ. Simpliciter loquar. Quamuis omnẽ cenſum tuũ in pauperes diſtribuas, nihil apud Chriſtũ erit precioſius, niſi quod manibus tuis ipſa confeceris, uel in uſus proprios, uel in exemplũ uirginũ cæterarũ, uel quod auię matriq; offeras, maiora ab eis in refectionẽ pauperũ precia receptura. Penè prætermiſi, quod uel præcipuũ eſt. Dum eſſes paruula, & ſanctæ ac beatæ memoriæ Anaſtaſius epiſcopus Romanã regeret Eccleſiã, de orientis partibus hęreticorũ ſæua tempeſtas, ſimplicitatẽ fidei, quæ Apoſtoli uoce laudata eſt, pollure & labefactare conata eſt. Sed uir ditiſsimę paupertatis & Apoſtolicę ſolicitudinis, ſtatim noxiũ perculit caput, & ſibilantia hydræ ora cõpeſcuit. Et quia uereor, imò rumore cognoui, in quibuſdã adhuc uiuere & pullulare uenenata plantaria: illud te pio charitatis affectu, præmonendã puto, ut ſancti Innocentij, qui Apoſtolicæ cathedræ, & ſupradicti uiri ſucceſſor & filius eſt, teneas fidem: nec peregrinã, quamuis tibi prudens callidaq; uidearis, doctrinam recipias. Solent enim huiuſcemodi per angulos muſsitare, & quaſi iuſtitiã Dei quęrere: Cur illa anima in illa eſt nata prouincia? Quid cauſæ extitit, ut alij de Chriſtianis naſcantur parentibus: alij inter feras & ſæuiſsimas nationes, ubi nulla Dei noticia eſt? Cumq; hoc quaſi ſcorpionis ictu ſimplices quoſq; percuſſerint, & fiſtulato uulnere, locum ſibi fecerint, uenena diffundunt. Putásne fruſtra infans paruulus, & qui uix matrẽ riſu, & uultus hilaritate cognoſcat, qui nec boni aliquid fecit nec mali, dæmone corripitur, morbo opprimitur regio: & ea ſuſtinet, quę uidemus impios homines nõ ſuſtinere, & ſuſtinere Deo ſeruiẽtes? Sin aũt iudicia ſunt, inquiunt, Dñi uera, iuſtificata in ſemetipſis, et nihil apud Deũ iniuſtũ eſt: ipſa ratione cõpellimur, ut credamus animas fuiſſe in cœleſtib. & propter quędã antiqua peccata dãnatas in corporib. humanis, & ut ita loquamur, ſepultas, nosq; in ualle lachrymarũ pœnas luere ueterũ peccatorum.

Vnde

Vnde & propheta dicit: Priuſquã humiliaret ego peccaui. Et: Educ de carcere animam meã. Et, Iſte peccauit, ut cæcus ex utero naſceretur, an parẽtes eius? et cætera his ſimilia. Hæc impia et ſcelerata doctrina olim in Aegypto, & oriẽtis partibus uerſabatur, & nũc abſcõdite, quaſi ĩ foueis uiperarũ apud pleroſq; uerſatur, illarũq; partiũ polluit puritatẽ, & quaſi hæreditario malo, ſerpit in paucis, ut perueniat ad plurimos. Quam certus ſum, quod ſi audieris nõ recipias. Habes em̃ apud Deũ magiſtras, quarũ fides norma doctrinę eſt. Intelligis quid loquar. Dabit em̃ tibi Deus in omnibus intellectũ. Nec ſtatim aduerſum ſæuiſsmã hæreſim, & multo his nequiora quæ dixit, reſponſionẽ hominis flagitabis: ne non tam prohibuiſſe uidear q̃ cõmonuiſſe: cũ preſentis operis ſit inſtituere uirginẽ, nõ hæreticis reſpõdere. Cæterũ omnes fraudulẽtias eorũ, & cuniculos quibus nituntur ſubuertere ueritatẽ, in alio opere Deo adiuuãte, ſubuertimus: q̃d ſi uolueris, prõpte libẽterq; mtttemus. Vltroneas em̃ aiũt putere merces: et precia facilitate decreſcunt: quę ſemper in raritate maiora ſunt. Solet inter pleroſq; eſſe certamẽ: utrũ ſolitaria, an cũ multis uita melior ſit: quarũ prior præfertur q̃dẽ ſecũdæ. ſed ſi in uiris periculoſa eſt, ne abſtracti ab hominũ frequẽtia, ſordidis & impijs cogitationib. pateãt: et pleni arrogãtię & ſuperciliȷ̃ cũctos deſpiciãt, armẽtq; linguas ſuas, uel clericis, uel alijs monachis detrahẽdo, de quibus rectiſsime dicitur: Filȷ̃ hominũ, dẽtes eorũ arma et ſagittæ, & lingua eorũ gladius acutus: quãto magis in fœminis, quarũ mutabilis fluctuãsq; ſentẽtia, ſi ſuo arbitrio relinquatur, cito ad deteriora delabitur? Noui ego ĩ utroq; ſexu, p nimiã abſtinentiã, cerebri ſanitatẽ quibuſdã fuiſſe uexatã. Præcipueq; in his, qui in humectis & frigidis habitauerũt cellulis: ita ut neſcirẽt quid agerẽt, quoue ſe uerterẽt: quid loqui, quid tacere deberẽt. Certe ſi rudes ſeculariũ literarũ, de tractatibus hominũ diſertorũ quippiã legerint, uerboſitatẽ ſolã diſcũt, abſq; noticia ſcripturarũ: & iuxta uetus elogiũ, quũ loqui neſciãt, tacere nõ poſſunt: docẽtq; ſcripturas quas non intelligunt: & quũ alijs perſuaſerint, eruditorũ ſibi aſſumũt ſuperciliũ: prius imperitorũ magiſtri, q̃ doctorũ diſcipuli. D

Aliter, præfectis

Bonũ eſt igitur obedire maioribus, parére perfectis: et poſt regulas ſcripturarũ, uitę ſuæ tramitẽ ab alijs diſcere: nec præceptore uti peſsimo, ſcilicet præſumptiõe ſua. De talibus fœminis et Apoſtolus loquitur. Quæ circũferũtur omni uẽto doctrinę: ſemp̃ diſcẽtes, et nunq̃ ad ſcientiã ueritatis perueniẽtes. Matronarũ, maritis ac ſeculo ſeruientiũ, tibi conſortia declinẽtur, ne ſolicitetur animus, et audias, q̃d uel maritus uxori, uel uxor loquuta ſit uiro. Venenatę ſunt huiuſcemodi cõfabulationes. Super quarũ damnatione ſeculare uerſum ſumẽs Apoſtolus, fecit eccleſiaſticũ: Corrumpũt mores bonos cõfabulationes peſsimę. Cuius iambici metrũ, dũ uerbũ ſeruat ex uerbo, nequaq; expreſsit Latina trãslatio. Graues fœminæ, et maxime uiduæ, ac uirgines, tibi comites eligãtur: quarũ probata 5
eſt cõuerſatio, ſermo moderatus, ſancta uerecundia. Fuge laſciuiã puellarũ, quæ ornant capita, crines à frõte demittũt, cutẽ poliũt, utũtur pigmẽtis, aſtrictas habẽt manicas, ueſtimenta ſine ruga, ſoccosq; criſpãtes: ut ſub nomine uirginali, uendibilius pereãt. Mores enim & ſtudia dominarũ, plerunq; ex ancillarũ & comitũ morib. iudicantur. Illa tibi ſit pulchra, illa amabilis, illa habẽda inter ſocias: quę ſe neſcit eſſe pulchrã: quę negligit formæ bonũ: & procedens ad publicũ, nõ pectus & colla denudat: nec pallio reuoluto cer uicẽ aperit: ſed quæ celat faciẽ, et uix uno oculo, qui uiæ neceſſarius eſt, patẽte ingreditur. Dubito an loquar: ſed uelim nolim, quia crebro fit, dicẽdũ eſt: nõ quo hæc in te time
X re debeã: quæ iſta forſitan neſcias, nec unquã audieris: ſed, quo per occaſionẽ tui, cæteræ præmonendæ ſint. Cincinnatulos pueros & calamiſtratos, & peregrini muris olentes pelliculas, de quibus illud Arbitri eſt: Non bene olet, qui bene ſemper olet: quaſi quaſdam peſtes & uenena pudicitiæ uirgo deuitet: ut taceam de cęteris, quarum importuna uiſitatio, & ſe infamat & alias: ut etiam ſi nihil mali perpetretur, tamen hoc ſit uel maximum malum, fruſtra patére maledictis & morſibus ethnicorum. Nec hoc de omnibus dicimus, ſed de his quos Eccleſia ipſa reprehẽdit: quos interdum abȷ̃cit: in quos

nonnun-

A nonnunq̃ epiſcoporum & presbyterorū cēſura deſæuit, ut prope periculoſius ſit laſciuis puellis ad loca religionis, q̃ ad publicum procedere. Quę uiuunt in monaſterio,& quarū ſimul magnus eſt numerus:nunquā ſolæ,nunquā ſine matre procedāt.De agmine columbarū,crebro accipiter unā ſeparat, quā ſtatim inuadat & laceret, cuius carnib. & cruore ſaturetur.Morbidę oues ſuum relinquunt gregē,& luporū faucib.deuorātur. Scio ego ſanctas uirgines,quæ dieb.feſtis,propter frequentiā populorū,pedē domi cohibēt,nec tunc egrediuntur,qñ maior eſt adhibenda cuſtodia, & publicū penitus deuitandum. Ante annos circiter triginta,de uirginitate ſeruāda edidi librū, in q̃ neceſſe fuit mihi ire contra uitia,& propter inſtructionem uirginis, quam monebā, diaboli inſidias patefacere. Qui ſermo offendit plurimos,dum unuſquiſq; in ſe intelligens quod dicebatur,nō quaſi monitorem libenter audiuit, ſed quaſi criminatorē ſui operis auerſatus eſt. Veruntamen quid profuit armaſſe exercitum reclamantiū, & uulnus cōſcientiæ dolore monſtraſſe? Liber manet, homines præterierunt. Scripſi ad pleraſq; uirgines ac uiduas παιδλάσματα,& quicquid dici poterat,in illis opuſculis defloratū eſt,ut aut ſuperfluo eadem à nobis repetantur,aut nunc prætermiſſa,plurimum noceant. Certè et beatus Cyprianus,egregium de uirginitate uolumē edidit,& multi alij,tā Latino ſermone q̃ Greco. Omniumq; gentium literis atq; linguis, in Eccleſijs Agnes uita laudata eſt. Sed hoc ad eas pertineat,quæ nec dum elegerunt uirginitatē,& exhortatione indigent, ut ſciant quale ſit,quod eligere debeant.Nobis electa ſeruanda ſunt, & quaſi inter ſcorpiones & colubros incedendum,ut accinctis lumbis,calciatis pedibus,& apprehenſis manu bacu lis,iter per inſidias huius ſeculi,et inter uenena faciamus,ut poſsimus ad dulces Iordanis peruenire aquas,& terrā repromiſsionis intrare,& ad domum Dei aſcendere, ac dicere cum propheta:Dñe,dilexi decorem domus tuæ,& locum habitationis glorię tuæ. Et illud:Vnam petij à Dño,hanc requiram,ut inhabitem in domo Dñi,omnib.diebus uitæ
B meæ.Felix illa conſcientia & beata uirginitas,in cuius corde,præter amorē Chriſti, qui eſt ſapientia,caſtitas,patientia atq; iuſtitia,cæterę q̃ uirtutes, nullus alius uerſatur amor, nec ad recordationem hominis aliquando ſuſpirat, nec uidere deſiderat, quem cum uiderit,nolit dimittere.Sanctum uirginum propoſitum & cœleſtis angelorumq; familiæ gloriam,quorundam non bene ſe agentium,nomen infamat.Quibus aperte dicendum eſt,ut aut nubant,ſi ſe non poſſunt continere,aut contineāt ſi nolunt nubere. Digna res riſu,imò planctu, incedentib. dominis ancilla uirgo procedit ornatior,ut pro nimia cōſuetudine quam incomptam uideris, dominam ſuſpiceris. Nonnullæ ſeparata & abſq; arbitris quærunt hoſpitia,ut uiuant licentius,utantur balneis,faciantq; quod uolunt,& deuitent conſcientias plurimarum.Hæc uidemus & patimur,& ſi aureus nummus affulſerit,inter bona opera deputamus.Finem iungo principio,nec ſemel monuiſſe contentus ſum:Ama ſcripturas ſanctas,& amabit te ſapientia:dilige eam,& ſeruabit te: honora illam,& amplexabitur te.Hæc monilia in pectore, & in aurib. tuis hæreant. Nihil aliud nouerit lingua,niſi Chriſtum. Nihil poſsit ſonare, niſi quod ſanctum eſt. Auiæ tuæ tibi ſemper ac matris in ore dulcedo uerſetur. Quarum imitatio,forma uirtutis eſt.

SCHOLIA.

1 VESTE polymita.] Id eſt,uerſicoloribus contexta filis. Nam μίτος Græci filū appellāt; & πολὺ multū,quaſi dicas,multifilā ueſte. Et omni retro.] Retro uocat, quod iā præterijt, hoc eſt, ſuperiori. Proborum & Olibriorum.] Auunculus alter erat Probus; alter Olibrius,tertius Probinus,quæ nomina tum nobilium erāt Romæ. Filiarū Philippi.] Hūc Actuum cap.xxj. Lucas euangeliſtam appellat, ſcribens ei quatuor fuiſſe uirgines prophetātes. Pronuba.] Sic uocat mulier, quæ parat ea quæ ad nuptiarū ritū, & ſpōſam inſtruēdā pertinēt. Procacia.] Solent huiuſmodi cātiones eſſe petulātiores. Vnde Catullus,Feſcēninā licētiā uocat.Cōſentaneū eſt aūt apud barbaros multo petulātiores eſſe. Feſcēnina.] Id eſt,carmina nuptialia,à Feſcēnio oppido Cāpanię ſic dicta. Tulliani fluminis.] Tullio tribuit copiā fluētē, Demoſtheni uim & acrimoniā & apte cōtorta enthymemata. Magalia.] Apte uſus eſt Punica uoce, de Africa loquēs.Etenim rureſtris domus,ea lingua Magar uocat. Vergilius: Mirat molē Æneas,

Magalia

Magalia quondã. Apud eundẽ legimus & Mapalia. Et raris habitata Mapalia tectis, quũ de caſulis c
ruſticanis loquaſ. Vnde ſiue legas Magalia, ſiue Mapalia, nihil refert. Nõ ſic poſt Trebiam.] Tre- 2
bia, fluuius eſt iuxta Placentiã Romanorum clade inſignis. Nã illic ſecũdo iam cum Hannibale con
greſſi, infeliciter pugnarunt Romani, fuſi paulo antè ad Ticinũ amnem. Thraſymenũ.] Ad hunc
lacũ rurſus Romanus exercitus fuſus eſt, ab Hannibale circumuẽtus, temeritate ducis Caĩ Flaminĩ.
Ad hæc ſex milia, perfidia Hannibalis uincta ſunt. Cannas.] Hic cæſa leguntur Romanorũ qua-
dragintaquinq; milia. Cæſus eſt & Paulus Æmylius uir eximius, unà cum ſenatoribus nonaginta,
conſularibus atq; prætorijs, aut ædilicijs, triginta. Autor Titus Liuius. Tanti, ut dicitur, uitrum.]
Vſus eodem in ſuperioribus epiſtolis. Vitrũ imitaſ gẽmas, cum ſit uiliſſimum. Si non locas homini
ſponſo, niſi integrã, quãto magis cõuenit integrã cõſecrare Chriſto uirginem, qui tanto præſtat ho-
mini, quanto gemma uitro? Olim margaritis ſummus erat honos inter gemmas. A ſancta Chriſti
ſynoride.] Synoridẽ Chriſti metaphorice uocat par illuſtrium fœminarum. Probam uidelicet Deme
triadis auiam, atq; Iulianã eiuſdẽ uirginis matrẽ, quæ in pietatis ſtadio gnauiter decurrerent, Chriſto
ipſo ceu agitatore. nam σωωρίδας Græci bigas appellant, quales apud illos in ſacris agonibus cer-
tare olim mos fuit. autor præter alios Pauſanias in Eliacis. Ne ſponſo fieret.] Sponſum uirginis
Chriſtum uocat. Nunc habitas uenundare dicitur poſſeſſiones.] Sincera lectio: nũc auitus u.d.p.
error accidit uitio quorundam quibus natiuum eſt pro u conſonante b pronunciare. Caſſa nomi-
na.] Id eſt, inania nomina, cum re ſint ſeculares. Si fractus illabatur.] Hæc Horatius in Odis, de
Stoico ſapiente ſcripſit. Brennus noſtri temp.] Sic uocat ducem barbarũ, alludens ad Brennũ illũ 3
Gallorum ducẽ, à quo Romani ſalutẽ auro redimere ſunt coacti: teſtatur in uita Camilli Plutarchus.

Vnum illud.] Carmẽ eſt Maronis: Nata Deo: nam Vergilius habet nate dea. Qui eſt νῶς.] νῶς
Græce mentẽ ſignificat, hoc eſt, ſummã animi partẽ, qua intelligimus ea, quæ maximè abſunt à ſen-
ſibus corporeis. Alienis capillis.] Id eſt, appoſititijs, quo res magis ſit ridicula: & elegantiſſime
dixit, ſtruere uerticem. Candore margarit.] Nam uniones præcipue cõmendat cãdor & leuor: ut
teſtis eſt Plin. Maris profunda.] Quod in conchis naſcatur hæc gemma, præcipue in mari Perſi-
co. Smaragdorum uirore.] Quoniã nihil his cõparatum magis uiret, ut inquit Plin. Cerauneo-
rũ.] Ceraunos Græce fulmẽ eſt. Hinc gẽmæ datũ nomẽ, quod fulgur quoddã iacere uideaſ. Hya-
cinthorum pelago.] Quod undas imitentur. Μεσότητας ἀρετὰς, ὑπερβολὰς κακίας ἔνν.] Id eſt, me-
diocritates, uirtutes, exceſſus, uitia eſſe. Sic enim ad uerbum reddi poſſunt. Et Horatius: Virtus eſt
medium uitiorum utrinq; redactum. Μηδὲν ἄγαν.] Id eſt, ne quid nimis. Vtitur Terẽtius in Andria.

Si audieris non iraſcaris.] Iraſcaris, adulterina uox eſt. Fortè legẽdum, ineſceris, aut aliud ſimile. D
Cenſoriũ.] Tanta erat Catonis ſeueritas, ut à cenſura rigide geſta, Cenſorius ſit dictus. Quin & 4
alterius tanta fuit ſeueritas, ut eo præſente, non poſſent agi Floralia: cum nec ille uultum mutare poſ-
ſet, nec illi auderent eo ſpectante agere. Illum dico.] Nam multi fuere Catones. Maior dictus eſt
Cenſorius, minor Vticenſis. Nec erubuit cenſor, nec deſperauit ſenex.] Nihil dici potuit uenu-
ſtius. Cato literas aggreſſus eſt ſenex, Græcas autem literas extrema ætate, iam ſeptuagenarius.

Marcum Craſſum.] Hic Craſſus Licinius fuit auus M. Craſſi in Parthis interẽpti, quẽ Lucilius
Satyricus, ob morũ ſeueritatẽ, ſemel in uita riſiſſe ſcribit: teſtes Plinius & M. Tullius. Riſit aũt dictũ
illud: Similes habent labra lactucas, ſicuti retulimus in Chiliadibus noſtris. Ornatum non ſentien
tia.] Sic enim emendauimus. Nam ornant columnarum capita, perinde quaſi ſentiant ornatum, ſen
tientia Chriſti mẽbra negligunt. Præter pſalmorum.] Et hic locus non uno modo deprauatus erat
in exẽplaribus. Fortè ſic reſtitui poterat, ut legas præter pſalmorũ ordinẽ, & orationis penſum, quod
tibi, &c. Anaſtaſius epiſcopus.] Hic à Damaſo fuit tertius: hic uetuit, ne peregrini maximeq;
tranſmarini reciperent in numerũ clericorũ Romanorũ, niſi quinq; epiſcoporum chirographo com
mendati: idq; propter Manichæos excludendos. Quæ Apoſtoli uoce.] Sic enim Paulus ſcribit
ad Rom. cap. 1. Primũ quidẽ gratias ago Deo meo per Ieſum Chriſtũ pro omnibus uobis, quod fides
ueſtra annunciatur in uniuerſo mundo. Ditiſſimæ paupertatis.] Feſtiuiter copulauit duo contra-
ria. Genſu pauperrimus erat, eruditione diues [redacted]. De hac hæreſi plura le
ges in epitaphio Paulæ. Cuius iambici metrum.] Eſt enim Græcis ſenarius iambicus ex Menãdri 5
comœdia: φθείρουσιν ἤθη χρηθ' ὁμιλίαι κακαί. Carmẽ ſat cõmode reddi poterat ad hunc modum: Mores
bonos, colloquia corrũpunt mala. Cincinnatulos.] Cincinni capilli ſunt arte intorti. Diminuit aũt,
cincinnatulos, ut molliciẽ exaggeret. Calamiſtratos.] Quorũ capilli acu cãdente, quã calamiſtrũ
uocãt, criſpati ſunt. Peregrini muris.] Sic enim uocant hoc genus animantis, cuius pellicula mire
olet. De quibus illud Arbitri eſt.] Aut memoria lapſus eſt Hieronymus, aut uerſum hunc Martia-
lis ab Arbitro Petronio mutuatus eſt. Extat eĩ apud Martialẽ in Poſthumum. Poſthume non bene
olet, qui bene ſemper olet. Plautus itẽ ſcripſit, mulierẽ eam optime olere, quæ nihil oleret: quemad-
modũ & Plin. ſcribit, eã aquã eſſe optimã, quæ nihil ſapiat: hæc eſt enim aquæ natura. Virgines ac
uiduas σποδιάσματας.] Sic fermè codices oẽs habebant: aut certe σποδίασμα, quæ uox ſtudium ſignifi-
cat. In uno duntaxat legi ſpudaſmena, unde ſuſpicor legẽdũ σποδιασμένα. i. elaborata ſiue elucubrata.

Antido-

ANTIDOTVS.

A

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Saluina mulier nobiliſsima, puella adhuc, iuuenẽ maritũ ac nobilẽ amiſerat, relicto Nebridio puero, & huius ſorore. Maritum laudat Hieronymus: liberos ſuperſtites, ut diligẽter educet, admonet. Quibus rationibus caſtimoniã & famã tueri poſsit, docet: ab iterandis nuptijs uehemẽter deterret.

HIERONYMVS AD SALVINAM DE SERVANDA VIDVITATE.

VEREOR ne officiũ putetur ambitio, & quod illius exẽplo facimus, q̃ ait, Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde: gloriæ facere appetititone dicamur, & non uiduam alloqui in anguſtia conſtitutã, ſed aulæ nos inſinuare regali, & ſub occaſione ſermonis, amicitias potentiũ quærere. Quod liquido nõ putabit q̃ ſcierit eſſe præceptũ: Perſonã pauperis nõ accipies in iudicio, ne ſub prętextu miſericordiæ, quod iniuſtũ eſt, iudicemus. Vnuſquiſq; enim non hominũ, ſed rerũ ponderе iudicãdus eſt. Nec diuiti obſunt opes, ſi eis bene utatur: nec pauperẽ egeſtas cõmẽdabiliorẽ facit, ſi inter ſordes & inopiã peccata non caueat. Ad utriuſq; nobis rei teſtimonium, & Abrahã patriarcha, & quotidiana exempla ſuppeditant, quorũ alter in ſummis diuitijs amicus Dei fuit, alij quotidie in ſceleribus deprehenſi, pœnas legibus ſoluũt. Al loquimur igitur diuitem pauperem, ut neſciat ipſa quæ poſsidet. Neq; eñ marſupium eius diſcutimus, ſed animæ puritatẽ. Loquimur ad eã, cuius faciem ignoramus, & uirtutes nouimus, quã nobis fama cõmendat, cuius uenerabiliorem pudicitiam adoleſcentia facit. Quæ mortem iuuenis mariti ſic fleuit, ut exemplũ cõiugij dederit. Sic extulit, ut eũ profectũ crederes, non amiſſum. Orbitatis magnitudo, religionis occaſio fuit. Nebridiũ ſuũ ſic quærit abſentem, ut in Chriſto præſentem nouerit. Cur ergo ad eã ſcribimus, quam ignoramus? Triplex nimirum cauſa eſt. Prima, quia pro officio ſacerdotij omnes Chriſtianos filiorũ loco diligimus, & profectus eorũ noſtra eſt gloria. Altera, quia pater defuncti intima mihi neceſsitudine copulatus fuit. Extrema, quæ & ualidior, quod filio meo Auito rogãti, negare nihil potui, qui crebris literis interpellatricem duri iudicis ſuperãs, et multorum mihi, ad quos antè ſuper eadem materia ſcripſerã, exempla proponens: ita ſuffudit pudorem negãtis, ut plus cõſiderarem q̃d ille cuperet, quàm quid me facere conueniret. Alius forſitan laudet Nebridium, quod de ſorore generatus Auguſtæ, & in materteræ nutritus ſinu, inuictiſsimo principi ita charus fuit, ut ei coniugem nobiliſsimam quæreret, & bellis ciuilibus Africam diſſendentem, hac uelut obſide ſibi fidam redderet. Mihi à principio ſtatim illud eſt prædicandum, quod quaſi uicinæ mortis præſcius, inter fulgorem palatij, & honorum culmina, quæ ætatem anteibant, ſic uixit, ut ſe ad Chriſtum crederet profecturum. Sacra narrat hiſtoria, Cornelium centurionem cohortis Italicæ in tantum acceptum Deo, ut angelum ad eum mitteret, & omne myſterium, quo Petrus de circumciſionis anguſtijs transferebatur ad prętutij latitudinem, ad illius merita pertineret: qui primus ab Apoſtolo baptizatus, ſalutem gentium dedicauit. Scriptũq; eſt de eo: Erat uir quidam in Cæſarea, nomine Cornelius, centurio

cohortis quæ dicitur Italica, religioſus, et timẽs Deũ cũ omni domo ſua, faciẽs eleemoſy c
nas multas plebi, & orãs Deũ ſemp. Quicquid de illo dicitur, hoc nomine cõmutato, in Nebridio meo uẽdico. Sic religioſus fuit, et amator pudicitiæ, ut uirgo ſortiretur uxorẽ: ſic times Deũ cũ omni domo ſua, ut oblitus dignitatis, omne cõſortiũ cũ monachis haberet & clericis: tãtaſq; eleemoſynas faceret in populis, ut fores eius pauperũ ac debiliũ obſiderent examina. Certe ſic ſemp orãs Deũ, ut illi q̃d optimũ eſſet, eueniret. Raptus eſt, ne
als malitia. militia mutaret mẽtẽ eius, q̃a placita erat anima illius Deo. Vnde & ego poſsũ ſuper eo uere abuti Apoſtoli uoce, dicentis: In ueritate cognoui, quoniã nõ eſt pſonarũ acceptor Deus, ſed omi propoſito, q̃ timet Deũ, et operatur iuſtitiã, acceptus eſt illi. Nihil nocuit militãti paludamẽtũ, & baltheus & apparitorũ cateruæ, q̃a ſub habitu alterius, alteri miſ litabat. Sicut econtrario, alijs nihil prodeſt uile palliolũ, furua tunica, corporis illuuies, et ſimulata paupertas, ſi nomihis dignitatẽ operibus deſtruãt. Legimus & in Euãgelio de alio cẽturiõe dñi teſtimoniũ: Nec in Iſrael tantã fidẽ inueni. Et ut ad ſupiora redeamus, Ioſeph, q̃ in egeſtate & in diuitijs dedit experimẽta uirtutũ, q̃ et ſeruus et dñs, docuit animæ libertatẽ: nonne poſt Pharaonẽ regijs ornatus inſignibus, ſic Deo charus fuit, ut ſupoẽs patriarchas duarũ tribuũ pater fieret? Daniel et tres pueri ſic prẽrãt Babylonię opibus, & ſic erãt inter principes ciuitatis, ut habitu Nabuchodonoſor, Deo mẽte ſeruirẽt. Mardochæus & Heſter inter purpurã, ſericũ, & gẽmas ſuperbiã humilitate uicerũt, tantiq; fuere meriti, ut captiui uictoribus imperarẽt. Hæc illuc tendit oratio, ut oſtendã iuuenẽ meũ cõiunctionẽ ſanguinis regalis, & affluentiã diuitiarũ, atq; inſignia poteſtatis, materiã habuiſſe uirtutũ, dicẽte Eccleſiaſte: Sicut protegit ſapiẽtia, ſic protegit & pecunia. Nec ſtatim illud huic teſtimonio putemus aduerſum: Amen dico uobis, difficile diues intrabit in regnũ cœlorũ. Et rurſum dico uobis: Facilius eſt camelũ per foramẽ acus tranſire, q̃ diuitẽ intrare in regnũ cœlorũ. Alioquin Zachæus publicanus, quem ditiſſimum cõmemorat ſcriptura, contra hanc ſententiam ſaluatus uidebitur. Sed quomodo d
quod apud homines impoſsibile eſt, apud Deũ poſsibile fiat, Apoſtoli conſilium docet ſcribentis ad Timotheum: Diuitibus huius ſeculi præcipe, nõ ſuperbe ſapere, nec ſperare in incerto diuitiarũ ſuarum, ſed in Deo uiuo, qui præſtat nobis omnia abundanter ad fruendũ. Benefaciant, ſint diuites in operibus bonis, facile tribuant: cõmunicent, theſaurizent ſibi bonũ fundamentũ in futurũ, ut apprehendant uerã uitã. Didicimus quomodo camelus introire poſsit per foramen acus: quomodo animal tortuoſum, depoſito pondere ſarcinarũ, aſſumat ſibi pennas columbæ, & requieſcat in ramis arboris, quę de ſinapis ſemente ſuccreuit. Legimus in Eſaia, camelos Median & Epha et Saba, aurum & a
thus ad urbẽ domini deportantes, in typo horũ camelorũ. Iſmaelitæ negociatores, ſtactem & thymiama, & reſinã, quæ naſcitur in Galaad, & cutẽ uulneribus obducit, Ægyptijs deferunt, tantæq; felicitatis ſunt, ut emant & uendant Ioſeph, & mercimoniũ eorũ mundi ſalus ſit. Docet & Æſopi fabula, plenũ muris uentrẽ per anguſtũ foramẽ egredi non ualere. Ergo Nebridius meus quotidie illud reuoluens: Qui uolũt diuites fieri, incidunt in tentationẽ & laqueũ diaboli, & deſideria multa: quicquid & imperatoris largitio, & honoris inſulæ dederant, in uſus pauperũ conferebat. Nouerat enim à domino eſſe præceptũ: Si uis perfectus eſſe, uade, uende omnia quæ habes, & da pauperibus, & ueni ſequere me. Et quia hanc ſententiã implere non poterat, habens uxorẽ & paruulos liberos, & multã familiã, faciebat ſibi amicos de iniquo mammona, qui ſe reciperent in æterna tabernacula. Nec ſemel abijciebat ſarcinam, quod fecerunt Apoſtoli, patrem, rete, nauiculã relinquentes, ſed ex æqualitate, aliorũ inopię ſuã abundantiã cõmunicabat, ut poſtea illorũ diuitię, huius indigentiã ſuſtentarent. Scit ipſa, cui libellus hic ſcribitur, me non nota, ſed audita narrare: nec ex aliquo in me beneficio, ſcriptorũ more Græcorum, gratiam lingua reddere. Procul à Chriſtianis iſta ſuſpicio. Habentes uictum & ueſtitũ, his contenti ſumus. Vbi uile oluſculũ, & cibarius panis, & cibus potuſq; moderatus,

A tus,ubi diuitię ſuperuacuæ, ibi nulla adulatio,quę uel præcipue fructū reſpicit.Ex quo colligitur fidele eſſe teſtimoniū,quod cauſas non habet mentiendi.Ac ne quis putet me ſolas in Nebridio prędicare eleemoſynas,quanq̄ et has exercuiſſe ſit magnū,de quibus dicitur: Sicut aqua extinguit ignē,ita eleemoſyna extinguit peccatū: ad cæteras uirtutes eius ueniam,quas ſingulas in paucis hominibus deprehēdimus. Quis fornacē regis Babylonñ ſine aduſtione ingreſſus eſt? Cuius adoleſcentis Ægyptia domina pallium non tenuit? quæ uxor eunuchi nullos creat liberos uoluptate trāſacta. Quē hominū diſputatio illa non terreat: Video aliā legē in mēbris meis repugnantē legi mentis meæ,& captiuum me ducentē in lege peccati, quæ eſt in mēbris meis? Mirū dictu eſt,nutritus in palatio,cōtubernalis & cōdiſcipulus Auguſtorū, quorū menſæ miniſtrat orbis, & terræ ac maria ſeruiūt, inter rerū omniū abundantiā, in primo ætatis flore tantæ uerecūdiæ fuit, ut uirginalē pudorē uinceret,& ne leuē quidē obſcœni rumoris in ſe fabulā daret.Dein de purpuratorū propinquus, ſocius,cōſobrinus, ñſdē cū ambob. ſtudñs eruditus(quæ
3 res etiā externorū mentes ſibi cōciliat) non eſt inflatus ſuperbia, nec cæteros homines adducta fronte contempſit,ſed cunctis amabilis,ipſos principes amabat ut fratres,uenerabatur ut dominos,& in illorū ſalute, ſuam ſalutē poſitā fatebatur .Miniſtros aūt eorū, & uniuerſum ordinē palatñ, quo regalis frequētatur ambitio, ſic ſibi charitate ſociarat, ut qui merito inferiores erant, officijs ſe pares arbitrarentur. Difficile factu eſt, gloriam uirtute ſuperare,& ab his diligi,quos præcedas. Quæ uidua nō huius auxilio ſuſtentata eſt? Quis pupillus non in eo reperit patrē? Totius orientis epiſcopi ad hunc miſerorū preces,& laborantiū deſideria conferebant.Quicquid ab imperatore poſcebat, eleemoſyna in pauperes,preciū captiuorū, miſericordia in afflictos erat. Vnde & ipſi principes libenter præſtabant, quod ſciebant,non uni,ſed pluribus indulgeri. Quid ultra differimus? Omnis caro fœnū,& omnis gloria eius quaſi flos fœni.Reuerſa eſt terra in terram ſuam:dormiuit in domino,& appoſitus eſt ad patres ſuos plenus dierū ac luminis,et nu
B tritus in ſenectute bona. Cani enim hominis ſunt ſapientia eius. In breui ætate tempora multa compleuit. Tenemus pro eo dulciſsimos liberos. Vxor hęres pudicitiæ precium eſt.Nebridius puſio,patrē quærētibus exhibet.Sic oculos,ſic ille manus,ſic ora ferebat. Scintilla uigoris paterni lucet in filio, & ſimilitudo morū per ſpeculū carnis erumpens, ingentes animos anguſto in pectore uerſat.Iungitur ei germana, roſarū & liliorū calathus, eboris oſtriq̄ cōmercium. Sic refert ore patrem, ut ad uenuſtatem propenſior ſit. Sic matrem mixta ſimilitudine pingit, ut in uno corpore utrunq̄ agnoſcas.Ita ſuauis eſt & mellitula,ut honor ſit omniū propinquorū.Hanc tenere non dedignatur Auguſtus, hanc fouere in ſinu,regina lætatur. Certatim ad ſe omnes rapiunt. Pendet ex collo, hæret in brachijs ſingulorū. Garrula atq̄ balbutiens,linguæ offenſione fit dulcior. Habes igitur Saluina quos nutrias,in quibus uirum abſentem tenere te credas.Ecce hæreditas domini,filij merces,fructus uentris. Pro uno homine duos filios recepiſti, auctus eſt numerus charitatis.Quicquid debebas marito, redde filijs. Amore præſentiū abſentis deſideriū tempera. Non eſt parui apud Deum meriti bene filios educare. Audi Apoſtolū cōmonentē: Vidua eligatur non minus annorū ſexaginta,quæ fuerit unius uiri uxor,in bonis operibus habens teſtimoniū, ſi filios educauit, ſi hoſpitalis fuit, ſi ſanctorū pedes lauit,ſi afflictis abundanter prębuit, ſi omne opus bonum ſubſecuta eſt.Didiciſti catalogum uirtutū tuarum,quid debeas nomini tuo, quibus meritis ſecūdum pudicitiæ gradum poſsideas.Nec te moueat,quod ſexagenaria eligatur in uiduā,& putes adoleſcentulas ab Apoſtolo reprobari.Et te crede eligi ab eo,qui diſcipulo dixerat:Nemo adoleſcentiā tuam cōtemnat,non continentiā ſed ætatem. Alioquin omnes quę ante ſexaginta annos uiduatæ ſunt, hac lege accipient maritos. Sed quia rudē Chriſti inſtituebat eccleſiam, & omni ordini prouidebat, præcipueq̄ pauperibus, quorū ei cura cum Barnaba fuerat demādata:illas uult eccleſiæ opibus ſuſtētari,quæ propriis manibus nō queūt laborare,quæ uere uiduæ ſunt:quas & ætas probat, & uita.Heli ſacerdos offendit Deū

ob uitia liberorũ. Ergo econtrario placatur Deus uirtutibus eorũ, ſi permãſerint in fide c
& charitate, & ſanctitate cum pudicitia. O Timothee, teipſam caſtã cuſtodi. Abſit ut ſini
ſtrũ quippiã mihi de te ſuſpicari liceat, ſed ex abundantia lubricã ætatẽ monuiſſe, pieta-
tis eſt. Quæ dicturus ſum, non tibi, ſed puellarib. annis dicta intellige. Vidua quæ in deli
cijs eſt, uiuẽs mortua eſt. Hoc uas electiõis loquitur, & de illo profertur theſauro, qui cõ
fidẽter aiebat: An experimentũ quæritis eius, qui in me loquitur Chriſtus? Hoc ille pro-
nunciat, qui libere ſub perſona ſua fragilitatẽ humani corporis fatebatur. Non eñ quod
uolo bonũ, hoc operor, ſed quod nolo, malũ. Et propterea ſubijcio & redigo in ſeruitu-
tem corpus meum, ne alijs prędicans, ipſe reprobus inueniar. Si ille timet, quis noſtrũm
poteſt eſſe ſecurus? Si Dauid amicus domini, & Solomon amabilis eius, uicti ſunt quaſi
homines, ut & ruinæ nobis ad cautionẽ, & pœnitudinis ad ſalutem exempla prębèrent,
quis in lubrica uia lapſum nõ metuat? Procul ſint à cõuiuijs tuis Phaſides aues, craſsi tur 4
tures, attagẽ Ionicus, & omnes aues, quibus ampliſsima patrimonia auolãt. Nec ideo te
carnibus ueſci non putes, ſi ſuũ, leporũ atcꝙ ceruorũ, & quadrupedũ animantiũ eſculen-
tias reprobes. Non enim hæc pedum numero, ſed ſuauitate guſtus iudicãtur. Scimus ab
Apoſtolo dictũ: Omnis creatura Dei bona eſt, & nihil reijciẽdũ, quod cum gratiarum
actione percipitur. Sed idẽ loquitur: Bonũ eſt uinũ nõ bibere, & carnẽ non manducare.
Et in alio loco: Nolite inebriari uino, in quo eſt luxuria. Omnis creatura Dei, bona eſt.
Audiant hæc mulieres, quæ ſolicitæ ſunt, quomodo placeãt uiris. Comedãt carnes, quę
carni ſeruiunt, quarũ feruor deſpumat in coitũ, quæ maritis alligatæ, generationi ac libe
ris dãt operã. Quarũ uteri portant fœtus, earũ & inteſtina carnibus impleãtur. Tu uero
quæ in tumulo mariti ſepeliſti omnes pariter uoluptates, quæ litã purpuriſſo & ceruſſa
faciẽ, ſuper feretrũ eius lachrymis diluiſti, quæ pullã tunicã, nigroſcꝙ calceolos, candidæ
ueſtis & aurati ſocci depoſitione ſumpſiſti, nihil habes neceſſe aliud, niſi perſeuerare in
ieiunio. Pallor & ſordes gẽmæ tuæ ſint, plumarũ mollicies iuuenilia mẽbra non foueat. D
Balnearũ calor nouũ adoleſcẽtulę ſanguinẽ non incendat. Audi quid ex perſona uiduę
cõtinentis, ethnicus poeta decãtet: Ille meos, primus qui me ſibi iunxit, amores Abſtu-
lit: ille habeat ſecũ, ſeruetcꝙ ſepulchro. Si tanti uiliſsimũ uitrũ, quanti precioſiſsimũ mar-
garitũ? Si cõmuni lege naturę damnat omnes gentilis uidua uoluptates, quid expectan
dum eſt à uidua Chriſtiana, quæ pudicitiã ſuam non ſolũ ei debet qui defunctus eſt, ſed
& ei cum quo regnatura eſt? Quæſo te, ne generalia monita, & cõueniẽs puellari ſermo
perſonæ ſuſpicionẽ tibi iniuriæ moueant, & arbitreris me obiurgantis animo ſcribere,
non timẽtis, cuius uotũ eſt, te neſcire quæ metuo. Tenera res in fœminis fama pudicitiæ
eſt, & quaſi flos pulcherrimus cito ad leuẽ marceſcit aurã, leuiſcꝙ flatu corrũpitur, maxi-
me ubi & ætas conſentit ad uitiũ, et maritalis deeſt autoritas, cuius umbra tutamen uxo
ris eſt. Quid faciet uidua inter familię multitudinẽ? inter miniſtrorũ greges? Quos nolo
cõtemnat ut famulos, ſed ut uiros erubeſcat. Certe ſi ambitioſa domus hæc officia flagi-
tat, præficiat his ſenẽ honeſtis moribus, cuius honor dominæ dignitas ſit. Scio multas,
clauſis ad publicũ foribus, non caruiſſe infamia ſeruulorũ, quos ſuſpectos faciebat, aut
cultus immoderatus, aut craſsi corporis nitor, aut ætas apta libidini, aut ex conſcientia
amoris occulti, ſecurus animi tumor, qui etiam bene diſsimulatus, frequenter erumpit
in publicũ, & cõſeruos quaſi ſeruos deſpicit. Hoc ex abundantia dictũ ſit, ut in omni di
ligentia cuſtodias cor tuum, & caueas quicquid de te fingi poteſt. Nõ ambulet iuxta te
calamiſtratus procurator, non hiſtrio fractus in fœminã, nõ cantoris diabolici uenena-
ta dulcedo, non iuuenis cultus & nitidus. Nihil artium ſcenicarũ, nihil tibi in obſequijs
molle iungatur. Habeto tecũ uiduarũ & uirginũ choros, habeto tui ſexus ſolatia. Ex an-
cillarũ quoqꝙ moribus dominæ iudicantur. Certe cum tecum ſancta ſit mater, & lateri
tuo amita hæreat uirgo perpetua, non debes periculoſe externorũ cõſortia quærere, de
tuorũ ſocietate ſecura. Semper in manibus tuis ſit diuina lectio, & tam crebræ oratiões,
ut oẽs cogitationũ ſagittæ, qbus adoleſcentia p̃cuti ſolet, huiuſmodi clypeo repellãtur.

Difficile

A Difficile eſt,quin potius impoſsibile, perturbationis initijs carere quempiã, quas ſignificãtius Græci προπαθείας uocant: nos,ut uerbũ uertamus è uerbo,antepaſsiones poſſumus dicere, eo quod incentiua uitiorũ, omniũ titillent animos, & quaſi in meditullio noſtrũ iudiciũ ſit,uel abijcere cogitata,uel recipere. Vnde & naturę Dominus in Euangelio loquebatur:De corde exeunt cogitationes malæ,homicidia, adulteria, fornicationes, furta,falſa teſtimonia,blaſphemiæ. Ex quo perſpicuũ eſt,iuxta alterius libri teſtimoniũ,procliuius eſſe cor hominis à pueritia ad malũ: & inter opera carnis & ſpiritus,quæ
5 Apoſtolus enumerat, mediã animã fluctuare, nunc hæc, nunc illa cupientẽ. Nam uitijs nemo ſine naſcitur: optimus ille eſt, Qui minimis urgetur .uelut ſi egregio inſperſos reprehẽdas corpore nęuos. Hoc eſt quod alijs uerbis propheta ſignificat: Turbatus ſum, & non ſum locutus.Et in eodem uolumine: Iraſcimini, & nolite peccare. Et illud Architæ Tarentini,ad uillicũ negligentẽ: Iam te uerberibus enecaſſem, niſi iratus eſſem. Ira enim uiri,iuſtitiã Dei nõ operatur. Quod de una perturbatione dictũ eſt,referamus ad cętteras. Sicut iraſci hominis eſt, & iram non perficere, Chriſtiani:ſic omnis caro concupiſcit quidem ea quæ carnis ſunt: & quibuſdam illecebris ad mortiferas animam uoluptates trahit:ſed noſtrũ eſt,uoluptatis ardorẽ maiore Chriſti amore reſtinguere,& laſciuiæ iumentũ frenis inediæ ſubiugare, ut non libidinẽ,ſed cibos quærat ac deſideret,& ſeſſorem Spiritũ ſanctũ,moderato atq; cõpoſito portet inceſſu. Quorſum iſta? Vt hominem eſſe te noueris,& paſsionibus humanis,niſi caueris,ſubiacere. De eodem cuncti facti ſumus luto,ijſdẽ cõpacti exordijs. In ſerico & in pãnis eadẽ libido dominatur. Nec regum purpuras timet,nec mendicantiũ ſpernit ſqualorẽ. Multoq; melius eſt, ſtomachũ dolere,q; mentẽ,imperare corpori, q; ſeruire, greſſu uacillare, q; pudicitia. Nec ſtatim nobis pœnitẽtię ſubſidia blãdiantur, quę ſunt infeliciũ remedia. Cauendũ eſt uulnus,quod dolore curatur. Aliud eſt integra naue & ſaluis mercibus portũ ſalutis intrare: aliud,nudũ hærere tabulæ,& crebris fluctuũ recurſibus ad aſperrima ſaxa collidi. Neſciat uidua,di-
B gamiæ indulgentiam:nec nouerit illud Apoſtoli, Melius eſt nubere, q; uri. Tolle quod peius eſt,uri:& per ſe bonũ non erit nubere. Procul ſint hæreticorũ calumniæ. Scimus honorabiles nuptias,& cubile immaculatũ. Etiã de paradiſo expulſus Adam, unam uxorem habuit. Primus Lamech maledictus & ſanguinarius, et de Cain ſtirpe deſcendens, unam coſtam diuiſit in duas,et plantariũ digamiæ protinus diluuij pœna ſubuertit. Vnde illud Apoſtoli: quod fornicationis metu indulgere cõpellitur,ſcribẽs ad Timotheũ: Volo adoleſcentulas nubere, filios procreare,matresfamiliàs eſſe, nullam occaſionẽ dare aduerſatio maledicti cauſa. Cur indulſerit, ſtatim ſubiecit:Iam quædam declinauerũt poſt ſatanam. Ex quo intelligimus, illum non ſtantibus coronam, ſed iacẽtibus manum porrigere. Vide qualia ſint ſecunda matrimonia, quæ lupanaribus pręferũtur,quia declinauerunt quædam poſt ſatanam. Ideo adoleſcentula uidua, quæ ſe non poteſt cõtinere,uel non uult,maritũ potius accipiat,q; diabolũ. Pulchra nimirũ & appetenda res,quę ſatanæ cõparatione ſuſcipitur. Fornicata eſt quondam & Hieruſalem,& diuaricauit pedes ſuos omni tranſeunti. In Aegypto primũ deuirginata eſt,& ibi fractæ ſunt mammæ eius. Cumq; ad deſerta ueniſſet, & morarũ Moyſi ductoris impatiens, quaſi œſtro libidinis furibunda dixiſſet:Iſti ſunt dij tui Iſrael,qui te eduxerunt de terra Aegypti:accepit præcepta non bona, & iuſtificationes peſsimas, in quibus non uiueret, ſed puniretur. Quid ergo mirum, ſi & laſciuiẽtibus uiduis, de quibus in alio loco Apoſtolus dixerat, Cum luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere uolunt,habentes damnationẽ, quia primam fidem irratam fecerunt: conceſsit digamiæ præcepta non bona,& iuſtificationes peſsimas: ita ſecundum indulgens maritum, ut & tertium,ſi liberet,etiam uiceſimum,ut ſcirent ſibi non tam uiros datos, quàm adulteros amputatos? Hęc filia in Chriſto chariſsima inculco,& crebrius repeto, ut poſteriorũ oblita, in priora te extẽdas,habens tui ordinis quas ſequaris,Iudith de Hebræa hiſtoria,et Annã filiã Phanuelis de Euangelij charitate, quæ diebus et noctibus uerſabantur in tẽplo, et orationibus atq; ieiunijs theſau-

rum pudicitiæ cõſeruabãt. Vnde & altera in typo Eccleſiæ, diabolum capite truncauit: c
altera ſaluatorem mundi prima ſuſcepit, ſacramentorum cõſcia futurorum. Illud in calce ſermonis quæſo, ut breuitatem libelli, non de inopia eloquij, uel de materiæ ſterilitate, ſed de pudoris magnitudine exiſtimes accidiſſe: dum uereor, me ignotis diu ingerere auribus, & occultum legentium iudicium pertimeſco.

SCHOLIA.

VIVS uenerabiliorem.] Alias uiduas ætas & forma ſuſpectas reddit: hæc ita uiuebat, 1
ut hoc eſſet uenerabilior, quod adoleſcens etiam caſtitatem amplecteretur. Sic fleuit.] Mire coniunxit hæc duo, officium fidæ cõiugis, dum lachrymas dat marito defuncto, & fortitudinem animi Chriſtiani, dum ſtatim poſt ſepulturam ſic ſe gerit, ut uideretur maritus non mortuus, ſed aliquò profectus. Sic extulit.] Id eſt ad ſepulchrum detulit. Defuncti dicuntur efferri, quod olim extra mœnia ſepeliri conſueuerint cadauera. Duri iu.] Locus eſt Lucæ cap. xviij. Palud. & b.] Paludamentum ueſtis eſt militaris: unde qui ad bellum exeunt, paludati uocantur. Baltheus, cingulum eſt militare. Furua tunica.] Furuum, antiqui nigrum aut fuſcum dicebant. Camelum per foramen acus.] Quidam theologi cum intelligant abſurde dictum de camelo tranſeunte per foramen acus, acum faciunt unam è portis Hieruſalem. uerum camelus Græcis ambigua uox eſt, ſignificans & animal ingens ac diſtortum: & funem ab huius ſimilitudine dictum, quem Latini rudentem uocant. Atqui nec iſtud, inquies, fieri poteſt. Fateor, uerum cum de rudente accipis, abſurditas ſermonis adempta eſt, non τὸ ἀδύνατον. Nam in hoc ipſum Chriſtus adhibuit, ut oſtenderet id fieri non poſſe, quemadmodum paulo pòſt palàm explicat. Tametſi Suidas κάμιλον cum eſt rudens, per iota ſcribit, non per κ, differentiæ cauſa: non quam ipſa uox habeat, ſed quam grammatici, præſertim Græci, ſuo arbitratu ſoleant addere. Mirum autem eſt nec Hieronymum aduertiſſe de fune. Iſmahelitæ neg.] Locus eſt in Geneſi capite xxxvij. Et ſedentes ut 2
comederent panem, uiderunt Iſmahelitas uiatores uenire de Galaad, & camelos eorum portantes aromata & reſinam & ſtacten. Per hos ſeruatus eſt Ioſeph. Docet & Æſopi fabula.] Horatius in Epiſtolis, hunc apologum transfert ad uulpem & muſtelam: Fortè per anguſtam tenuis uulpecula rimam Repſerat in cumeram frumenti, paſtaq; rurſus Ire foras pleno tendebat corpore fruſtra: Cui muſtela procul, Si uis (ait) effugere iſtinc, Macra cauum repetas arctum, quem macra ſubiſti.

Honoris inſulæ.] Imperatoriæ aulæ proceres, ut paludamentũ, ita inſulam honoris cauſa geſta- D
bant. Eſt autem inſula diadematis, ni fallor, genus. Sed ex æqualitate.] Refert locũ qui eſt apud Paulum in Epiſtola ad Corinthios ſecunda, cap. viij. Sed ex æqualitate in præſenti tempore, ueſtra abundantia, illorum inopiam ſuppleat: ut & illorum abundantia, ueſtræ inopiæ ſit ſupplementũ, ut fiat æqualitas. Scriptorum more Græc.] Vox hæc, ſcriptorũ, mihi uidetur eradenda. Taxat autem Græcorũ adulationem. Quæ uxor Eunuchi.] Nam ea quæ ſolicitauit Ioſeph ad concubitum, uxor Putifaris eunuchi Pharaonis fuit. Quod autem uerecunde ac tecte Hieronymus innuit, huiuſmodi eſt: Nulla eſt uxor ſi maritum habet eunuchum, hoc eſt, ſegnem & ignauum ad coitum, quæ non gignat ex adultero, cum maritus ſit ſterilis. Quæ res etiã exter.] Mirus amor naſcitur 3
ex ſocietate ſtudiorum, ut Germanus etiam Hiſpanum aut Gallum diligat, quem in literis habuerit ſocium. Difficile factu.] Hic puto pro gloriam ſcribendum eſſe, inuidiam. Vxor hæres pudic. præ. eſt.] Id eſt quod maritus uxorem ſcripſit hæredem in hoc retulit gratiã illius pudicitiæ, teſtatusq; eſt ſe reperiſſe pudicam. Puſio.] Diminutiuũ eſt à puero. Sic oculos.] Carmen eſt Maronis, quemadmodum & quod ſequitur, Ingentes animos: quod mire ab apibus ad puerum traxit. Roſarum & liliorum calat.] Hoc loco mihi uidetur eradendum, floris, quod in uulgatis codicibus perperam additum eſt. Siquidem diuus Hieronymus diuerſa metaphora bis idem ſignificauit. In eadem filia, ſimilitudinẽ patris & matris, uocat calathum roſarum et liliorum: roſas ad patrem, lilia ad matrem referens. Rurſum cõmercium eboris & oſtri. Alludens ad illud Vergilianum: Vel ebur cõfunditur oſtro. Ebur candet: oſtrum, hoc eſt purpura, rubet. Vt igitur in calatho mixto lilijs & roſis apparet uterq; color, item in mixtura eboris & purpuræ: ita in eadem puella ſimilitudo matris ac patris. Vt ad uenuſtatem.] Venuſtas mulierum eſt magis q̃ uirorum. Similis erat uultu patri, ſic tamen ut gratia formæ magis exprimeret matrem, & tamen utriuſq; parentis ſimilitudinem agnoſceres. Quid debeas nomini tuo.] Id eſt uiduæ. Et cum Paulus ſanctam uiduam deſcribit, illa uirtutum ſuarum catalogum audiuit, quæ talis ſit uidua. Phaſides aues craſ. tur.] Ea præcipua turturum laus, ut pingues ſint, alioqui parum grati. Vnde Martialis: Cum pinguis mihi turtur erit, lactuca ualebis. Attagen Ion.] Attagen auis eſt, olim inter raras epulas habita. Ionicum addit 4
Hieronymus, imitatus Horatium & Martialem, quorum ille in Odis: Non attagen Ionicus. hic in Epigrammatis: Inter ſapores fertur alitum primus, Ionicarum guſtus attagenarum. Cæterum Ionicus uocatur, ab Ionia Aſiæ parte, in qua eſt Epheſus, quod illic laudatiſſimæ habeantur. Quanquam M. Varro apud Gellium primam laudem tribuat Phrygijs: Phrygia, inquit, attagena. Sic enim declinatur, hæc attagena: quanquam Horatius illi ſexum mutauit. Patrimonia auolant.]

Feſtiuiter

A Feſtiuiter dixit, auolant, pro coſumunt, cum de auibus loquatur, in quas res domeſtica impenditur. Ille meos primus.] Ita loquit Dido apud Virgiliũ, nolẽs Æneæ nubere, ne primo marito Sicheo faciat iniuriam. Si tanti uiliſſimũ.] Hoc uſurpat in epiſtola ad Demetriadẽ, tanquã prouerbio dici ſolitũ: Si tanti (ut dicitur) uitrum, quanti margaritũ? De precio margaritorũ, quos & uniones uocant, multa Plinius. Vitrum imitatur gẽmas, etiam ſi uiliſſimũ. hoc ſermone ſignificabant ſummam inæqualitatẽ rei contemptiſſimæ, quale eſt uitrũ, & precioſiſſimæ, quale eſt margaritũ. Vitrũ autem gemmas imitatur. Quas ſignificantius Græce πάθη.] πάθος Græci uocant, quod nos nunc affectum, nunc perturbationẽ, nunc motũ aut morbum animi dicimus: πρό, ſignificat ante. Vnde primos affectuũ motus προπαθείας appellant, quæ nõ ſunt noſtri arbitrij. Mediam animã fluct.] Reſpexit ad locũ qui eſt in priore ad Theſſ. epiſt. cap. v. Vt integer ſpiritus ueſter, ut anima, ut corpus ſine querela in aduentũ Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruet. Partit em hominis animũ in treis partes: in ſummã ac Deo proximã, quã uocat ſpiritũ: in imã, qua trahimur ad turpia, quã appellat corpus: in animam mediã, qua diligimus parẽtes, &c. Qua de re copioſius diſſeruimus in Enchiridio militis Chriſtiani. Nam uitijs n.] Carmẽ ex Satyris Horatij. Velut ſi.] Hoc addit ex alio loco, nempe ex Satyra. Non quia Mecœnas. Nęuus macula eſt, quales aliquando innatas uidemus uultui aut brachijs hominũ. Architæ Tarent.] Hic philoſophus fuit Pythagoricus, cuius meminit Horatius in Odis. Quanquã hoc dictum aſſcribit & alijs. Primus Lamech.] Hic fuit filius Mathuſalem, qui duas duxit uxores omnium primus, Ada, & Sella. Is Geneſis capite quinto ſic alloquitur uxores ſuas: Quoniam occidi uirũ in uulnus meũ, & adoleſcẽtulum in liuorẽ meũ, ſeptuplum dabitur ultio in Cain, de Lamech uero ſeptuagieſſepties. Vnã coſtam.] Elegãter alluſit ad allegoriã. Deus nõ niſi unã coſtam eduxit de latere Adam, ueluti ſignificans eum unica uxore contentũ eſſe debere. Oeſtro libidinis.] Oeſtrum pro ſtimulo poſuit. nam genus eſt muſcæ, quam eandem Virgilius aſilum uocat. Ea boues & equos in rabiẽ agit. Vnde qui magni animi motu rapiunt, œſtro perciti dicunt. De Anna filia Phanuelis.] Legis apud Lucã in Euangelio cap. ij. Diabolum capite truncauit.] De Holopherne loquit, quem diabolum humani generis hoſtem interpretat. Occultum legentiũ.] Timet ne uideatur captare fauorem potentis fœminæ, quod idem dixerat in fronte huius epiſtolæ.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

B Furiam uiduam, Titianæ filiam, Probi conſulis nurum, hortatur ut in cœlibatu perſeueret, nec iteret matrimonium: & quoniam adhuc uirenti erat ætate, quibus modis pudicitiam ſimul ac famam tueri debeat præcipit.

HIERONYMVS AD FVRIAM, DE VIRGINITATE SERVANDA.

OBſecras literis, & ſuppliciter deprecaris, ut tibi reſcribam: imò ſcribam, quomodo uiuere debeas, & uiduitatis coronam illæſo pudicitię nomine cõſeruare. Gaudet animus, exultant uiſcera, geſtit affectus, hoc te cupere eſſe poſt uirum, quod ſanctæ memoriæ mater tua Titiana multo tẽpore fuit ſub marito. Exauditæ ſunt preces & orationes eius. Impetrauit in unica filia, quod uiuens ipſa
1 poſſederat. Habes præterea generis tui grande priuilegium, quod exinde à Camillo, uel nulla, uel rara, ueſtræ familiæ ſcribitur ſecundos noſſe concubitus: ut non tam laudanda ſis, ſi uidua perſeueres, quàm execranda, ſi id Chriſtiana non ſerues, quod per tanta ſecula gentiles fœminæ cuſtodierunt. Taceo de Paula & Euſtochio, ſtirpis ueſtræ floribus: ne per occaſionem exhortationis, illas laudare uidear. Bleſillamq; prętereo, quę maritum ſuum, tuum ſecuta germanum, in breui uitæ ſpacio tempora uirtutum multa compleuit. Atq; utinam præconia fœminarum imitarentur uiri: & rugoſa ſenectus redderet, quod ſponte offert adoleſcentia. Sciens & uidens in flammam mitto manum, adducentur ſupercilia, extendetur brachium, Iratusq; Chremes tumido deſæuiet ore. Conſurgent proceres aduerſus epiſtolam meam, turba patricia detonabit, me magum, me ſeductorem clamitans, & in terras ultimas deportãdum. Addant, ſi uolunt, Samaritem, ut Domini mei titulum recognoſcam. Certè filiam à parente non diuido, nec dico illud de Euangelio: Sine ut mortui ſepeliant mortuos ſuos. Viuit enim, quicunque credit in Chriſtum. Et qui in illum credit, debet utique quomodo ille ambulauit, & ipſe ambulare. Faceſſat inuidia, quam nomini Chriſtiano maledicorum ſemper genuinus infigit: ut dum probra metuunt, ad uirtutes prouocentur. Exceptis epiſtolis ignoramus alterutrum. Solaq; cauſa pietatis eſt, ubi nulla carnis notitia eſt. Honora patrem tuum, ſed ſi te à uero patre non ſeparat. Tam diu ſcito ſanguinis copulam, quàm diu ille ſuum

nouerit creatorem. Alioqui Dauid protinus tibi canet: Audi filia, & uide, & inclina au- c
rem tuã, & obliuiſcere populũ, & domũ patris tui: & cõcupiſcet rex decorẽ tuũ, quoniã
ipſe eſt Dñs tuus. Grande prȩmiũ parẽtis obliti: Concupiſcet rex decorẽ tuũ. Quia audi
ſti, quia uidiſti, quia inclinaſti aurẽ tuã, & populi tui, domuſq; patris tui oblita es, idcir-
co cõcupiſcet rex decorẽ tuũ, & dicet tibi: Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt
in te. Quid pulchrius aĩa, quȩ Dei filia appellatur, et nullos extrĩſecus quȩrit ornatus? cre
dit in Chriſtũ, & hac ambitione pergit ad ſpõſum, eundẽ habẽs Dñm, quẽ et uirũ. Quid
anguſtiarũ habeant nuptiæ, didiciſti in ipſis nuptijs: & quaſi coturnicũ carnib. uſq; ad
nauſeã ſaturata es: amariſsimã cholerã tuȩ ſenſere fauces. Egeſsiſti aceſcẽtes et morbidos
cibos, releuaſti ȩſtuãtẽ ſtomachũ: quid uis rurſum ingerere, quod tibi noxiũ fuit? Canis
reuertẽs ad uomitũ, & ſus lota ad uolutabrũ luti. Bruta quoq; animalia & uagæ aues, in
eaſdẽ pedicas retiaq; nõ incidũt. An uereris, ne proles Furiana deficiat, et ex te parẽs tuus
nõ habeat puſionẽ, q reptet in pectore, & ceruicẽ eius ſtercore linat? Quippe ni oẽs ha-
bent filios, q habuere matrimonia? & quib. nati ſunt liberi, ſuo generi reſpõderunt? Ex-
hibuit Ciceronis filius patrẽ in eloquẽtia. Cornelia ueſtra, pudicitiæ ſimul & fœcundi-
tatis exemplar, Gracchos ſe genuiſſe lætata eſt. Ridiculũ eſt, ſperare pro certo, quod mul
tos & nõ habere uideas, & cum habuerint, perdidiſſe. Cui dimittes tantas diuitias? Chri
ſto, qui mori nõ poteſt. Quẽ habebis hæredẽ? Ipſum, quẽ et Dominũ. Contriſtabitur pa
ter, ſed lȩtabitur Chriſtus: lugebit familia, ſed angeli gratulabũtur. Faciat pater q̃d uult
de ſubſtãtia ſua: non es eius cui nata es, ſed cui renata: & qui te grandi precio redemit ſan
guine ſuo. Caue nutrices & gerulas, & iſtiuſmodi uenenata animalia, quæ de corio tuo
ſaturari uentrẽ ſuum cupiunt. Non ſuadent quod tibi, ſed quod ſibi proſit. Et ſæpe illud
obganniũt: Sola ne perpetua mœrẽs carpere iuuẽta? Nec dulces natos, Veneris nec præ
mia noris? Vbi pudicitiæ ſanctitas, ibi frugalitas eſt. Vbi frugalitas, ibi dãna ſeruulorũ.
Quicquid non tulerint, ſibi ablatũ putant: nec conſiderant de quanto, ſed quantum ac- 3
cipiant. Vbicunq; uiderint Chriſtianum, ſtatim illud de triuio, ὁ γραικὸς ἐπιθέτης, uocant D
impoſtorem, detrahunt. Hi rumores turpiſsimos ſerunt: & quod ab ipſis egreſſum eſt,
id ab alijs audiſſe ſe ſimulant, ijdem autores & exaggeratores. Exit fama de mendacio;
quæ cum ad matronas peruenerit, & earum linguis fuerit uẽtilata, prouincias penetrat.
Videas pleraſq; rabido ore ſæuire, & tincta facie, uiperinis orbibus, dentibus pumica-
tis carpere Chriſtianos. Hic aliqua, cui circa humeros hyacinthina læna eſt, Rancidu- 4
lum quiddam balba de nare loquuta Perſtrepit, ac tenero ſupplantat uerba palato. Om
nis conſonat chorus, & latrant uniuerſa ſubſellia. Iunguntur noſtri ordinis, qui & ro-
duntur & rodunt. Aduerſus nos loquaces, pro ſe muti, quaſi & ipſi aliud ſint, q̃ mona-
chi: & non quicquid in monachos dicitur, redũdet in clericos, qui patres ſunt monacho
rum. Detrimẽtũ pecoris, paſtoris ignominia eſt. Sicut è regione illius monachi uita lau-
danda eſt, qui uenerationi habet ſacerdotes Chriſti: et nõ detrahit gradui per quẽ factus
eſt Chriſtianus. Hæc locutus ſum in Chriſto filia, nõ dubitans de propoſito tuo (nunq̃
enim exhortatorias literas poſtulares, ſi ambigeres de bono monogamiæ) ſed ut nequi
tiam ſeruulorũ, qui te uenalem portãt, & inſidias affiniũ, ac pium parẽtis errorẽ intellige
res: cui ut amorẽ in te tribuã, amoris ſcientiã nõ concedo, dicẽs aliquid cum Apoſtolo:
Confiteor, zelum Dei habent, ſed nõ ſecundũ ſcientiã. Imitare potius (crebro enim id-
ipſum repetã) ſanctã matrem tuã, cuius ego quoties recordor, uenit in mentem ardor in
Chriſtum, pallor ex ieiunijs, eleemoſynȩ in pauperes, obſequiũ in ſeruos Dei, humilitas
ueſtiũ & cordis, atq; in cunctis ſermo moderatus. Pater tuus (quẽ honoris cauſa nomi-
no, non quia conſularis & patricius, ſed quia Chriſtianus eſt) impleat nomen ſuum. Læ
tetur filiã genuiſſe Chriſto, non ſeculo. Quin potius doleat, quod & uirginitatẽ fruſtra
amiſeris, & fructus perdideris nuptiarum. Vbi eſt maritus quẽ tibi dedit? Etiãſi amabi-
lis, ſi bonus fuiſſet, mors rapuiſſet oĩa, & copulã carnis ſoluiſſet interitus. Arripe quȩ-
ſo occaſionẽ, & fac de neceſsitate uirtutem. Nõ quȩruntur in Chriſtianis initia, ſed finis.

Paulus

A Paulus malè cœpit, ſed bene finiuit. Iudæ laudãtur exordia, ſed finis proditiõe dãnatur. Lege Ezechielẽ: Iuſtitia iuſti nõ liberabit eũ, in quacunq; die peccauerit: & impietas impij non nocebit ei, in quacunq; die conuerſus fuerit ab impietate ſua. Iſta eſt ſcala Iacob, p quã angeli cõſcendũt & deſcendũt: cui Dñs innititur, laſsis porrigens manũ, & feſſos aſcendentiũ gradus, ſui contemplatione ſuſtentans. Sed ſicut nõ uult mortẽ peccatoris tantũ, quantũ ut conuertatur & uiuat: ita tepidos odit, & cito ei nauſeã faciunt. Cui plus dimittitur, plus diligit. Meretrix illa in Euãgelio baptizata lachrymis ſuis: & crine, quo multos antè deceperat, pedes Dñi tergẽs, ſaluata eſt. Non habuit criſpantes mitras, nec ſtridentes calceolos, nec orbes ſtibio fuliginatos. Quanto fœdior, tãto pulchrior. Quid faciat in facie Chriſtianæ purpuriſſus & ceruſſa? Quorum alterum ruborem genarũ labiorumq; mentitur: alterum candorem oris & colli, ignis iuuenum, fomẽta libidinum, impudicæ mẽtis indicia. Quo modo flere poteſt pro peccatis, quę lachrymis cutem nudat, & ſulcos ducit in facie? Ornatus iſte non Dñi eſt, uelamen iſtud Antichriſti eſt. qua fiducia erigit ad cœlum uultus, quos cõditor non agnoſcit? Fruſtra obtẽditur adoleſcentia, & ætas puellaris aſſeritur. Vidua quæ marito placere deſinit, & iuxta Apoſtolũ, uerè uidua eſt, nihil habet neceſſarium, niſi perſeuerantiam. Meminit priſtinæ uoluptatis: ſcit quid amiſerit, quo delectata ſit. Ardentes diaboli ſagittæ, ieiuniorũ & uigiliarum rigore reſtinguendæ ſunt. Aut loquẽdũ nobis eſt, ut ueſtiti ſumus: aut ueſtiendũ ut loquimur. Quid aliud pollicemur, & aliud oſtendimus? Lingua perſonat caſtitatẽ, & totũ corpus præfert impudicitiã. Hoc quantũ ad habitũ pertinet & ornatũ. Cæterũ uidua quę in delicijs eſt (nõ eſt meum ſed Apoſtoli) uiuens mortua eſt. Quid ſibi uult hoc quod ait: Vi-
5 uens mortua eſt? Viuere quidẽ uidetur ignorãtibus, & nõ eſſe peccato mortua: ſed Chriſto, quẽ ſecreta nõ fallunt, mortua eſt. Anima quæ peccauerit, ipſa morietur. Quorundã hominũ peccata manifeſta ſunt, præcedentia ad iudiciũ: quoſdã aũt & ſubſequuntur. Si-
B militer & facta bona manifeſta ſunt: & quæ aliter ſe habent, abſcondi nõ poſſunt. Quod
C dicit, iſtiuſmodi eſt: Quidã tã liberè & palàm peccãt, ut poſtq̃ eos uideris, ſtatim intelligas peccatores. Alios aũt, qui callide occultant uitia ſua, ex ſequẽti cõuerſatione cognoſcimus. Similiter & bona apud aliquos in propatulo ſunt, in alijs longo uſu diſcimus. Quid ergo neceſſe eſt nos iactare pudicitiã, quæ ſine comitib. & appẽdicijs ſuis cõtinentia & parcitate, fidẽ ſui facere non põt? Apoſtolus macerat corpus ſuũ, & animæ ſubijcit imperio: ne quod alijs præcipit, ipſe nõ ſeruet: & adoleſcentula ſeruẽte cibis corpore, de caſtitate ſecura eſt? Neq; uero hæc dicens condemno cibos, quos Deus creauit ad utendum cum gratiarũ actione, ſed iuuenibus & puellis incẽtiua aufero uoluptatũ. Nõ Ætnæi ignes, nõ Vulcania tellus, nõ Veſeuus & Olympus tãtis ardoribꝫ eſtuant, ut iuuenilles medullæ uino plenæ, & dapibus inflãmatæ. Auaritia calcatur à pleriſq;, & cũ marſupio deponitur. Maledicã linguã, indictũ emendat ſilẽtiũ. Cultus corporis & habitus ueſtium, unius horæ ſpacio cõmutatur. Omnia alia peccata extrinſecus ſunt: & quod foris eſt, facile abijcitur. Sola libido inſita à Deo ob liberorũ procreationẽ, ſi fines ſuos egreſſa fuerit, redũdat in uitiũ, & quadã lege naturæ in coitũ geſtit erumpere. Grandis igitur uirtutis eſt, & ſollicitæ diligẽtiæ, ſuperare q̃d nata ſis: in carne, non carnaliter uiuere: tecum pugnare quotidie, & incluſum hoſtẽ Argi (ut fabulæ ferũt) centũ oculis obſeruare. Hoc eſt q̃d Apoſtolus uerbis alijs loquebatur: Omne peccatũ q̃d fecerit homo, extra corpus eſt: qui aũt fornicatur, in corpus ſuũ peccat. Aiunt medici, & qui humanorũ corporũ ſcripſere naturas, præcipueq; Galenus in libris, quorũ titulus πρὸ ὑγιεινῶν, puerorum & iuuenũ, ac perfectæ ætatis uirorum mulierumq; corpora inſito calore feruere, & noxios illis eſſe cibos ætatibus, q calorẽ augeãt: ſanitatiq; cõducere frigida quæq; in eſu & potu ſumere. Sicut è cõtrario ſenibus, qui pituita laborant & frigore, calidos cibos & uetera uina prodeſſe. Vnde & ſaluator: Attẽdite, inqt, uobis, ne forte grauẽtur corda ueſtra crapula & ebrietate, & curis huius uitæ. Et Apoſtolus: Vinũ in quo eſt luxuria. Nec mirũ hoc figulũ ſenſiſſe de uaſculo q̃d ipſe fabricatus eſt, cũ etiã comes us, cuius finis eſt

humanos

humanos mores noſſe atq; deſcribere, dixerit: Sine Cerere & Libero friget Venus. Primum igitur, ſi tamen ſtomachi firmitas patitur, donec puellares annos tranſeas, aquam in potu ſume, quæ natura frigidiſsima eſt. Aut ſi hoc imbecillitas prohibet, audi cum Timotheo: Vino modico utere propter ſtomachũ, & frequẽtes tuas infirmitates. Deinde in ipſis cibis calida quæq; deuita: non ſolũ de carnibus loquor, ſuper quibus uas electionis profert ſententiã: Bonũ eſt uinũ non bibere, & carnẽ nõ manducare: ſed etiã in ipſis leguminibus inflantia quæq; & grauia declinanda ſunt: nihilq; ita ſcias cõducere Chriſtianis adoleſcẽtibus, ut eſum olerũ. unde & in alio loco: Qui infirmus eſt, ait, olera manducet, ardorq; corporũ frigidiorũ epulis temperandus eſt. Sic autẽ tres pueri & Daniel leguminibus ueſcebãtur. Pueri erant, necdum ad ſartaginẽ uenerant, in qua rex Babylonius ſenes iudices frixit. Nobis nõ corporis cultus, qui in illis (excepto priuilegio gratię Dei) ex huiuſcemodi cibis enituerat, ſed animæ uigor quæritur, quæ carnis infirmitate fit fortior. Inde eſt q̃d nõnulli uitã pudicã appetentiũ, in medio itinere corruũt, dum ſolam abſtinẽtiã carniũ putant: & leguminibus onerãt ſtomachũ, quæ moderate parceq; ſumpta, innoxia ſunt. Et, ut quod ſentio loquar, nihil ſic inflãmat corpora, & titillat mẽbra genitalia, ſicut indigeſtus cibus, ructusq; cõuulſus. Malo apud te filia, uerecundia parumper, q̃ cauſa periclitari. Quicquid facit ſeminariũ uoluptatũ, uenenũ puta. Parcus cibus, & uenter ſemper eſuriẽs triduanis ieiunijs præfertur. Et multo melius eſt quotidie parũ, q̃ raro ſatis ſumere. Pluuia illa optima eſt, quę ſenſim deſcendit in terrã. Subitus & nimius imber in præceps arua ſubuertit. Quãdo comedis, cogita quod ſtatim tibi orandum, ilico & legendũ ſit. De ſcripturis ſanctis habeto fixũ uerſuũ numerũ, iſtud pẽſum Dño tuo redde. Nec antè quieti mẽbra cõcedas, q̃ calathũ pectoris tui hoc ſubtegmine impleueris. Poſt ſcripturas ſanctas doctorũ hominũ tractatus lege: eorũ duntaxat, quorum fides nota eſt. Non neceſſe habes aurũ in luto quærere: multis margaritis unã redime margaritã. Sta, iuxta Hieremiã, in uijs pluribus, ut ad illã uiã, quæ ad patrẽ ducit, peruenias. Amorẽ monilium atq; gemmarũ ſericarumq; ueſtium transfer ad ſcientiam ſcripturarũ. Ingredere terrã repromiſsionis, lacte & melle manantẽ. Comede ſimilã & oleũ: ueſtire cum loſeph uarijs indumentis, perforẽtur aures tuæ cũ Hieruſalẽ ſermone Dei, ut precioſa ex illis nouarũ ſegetũ grana dependeãt. Habes ſanctũ Exuperiũ, probatę ętatis & fidei, qui te monitis ſuis frequẽter inſtituat. fac tibi amicos de iniquo mãmona, qui te recipiãt in æterna tabernacula. Illis tribue diuitias tuas, qui nõ Phaſides aues, ſed cibarium panẽ comedant, qui famẽ expellat, non qui augeat luxuriã. Intellige ſuper egenum & pauperem. Omni petenti te da, ſed maxime domeſticis fidei: nudum ueſti, eſurientẽ ciba, ægrotantẽ uiſita. Quotieſcunq; manũ extendis, Chriſtum cogita. Caue ne mendicante Domino Deo tuo, alienas diuitias augeas. Iuuenũ fuge cõſortia. Comatulos, cõptos, atq; laſciuos, domus tuæ tecta non uideant. Cantor pellatur ut noxius. Fidicinas & pſaltrias, & iſtiuſmodi chorũ diaboli, quaſi mortifera Sirenarum carmina, proturba ex ædibus tuis. Noli ad publicũ ſubinde procedere, & ſpadonũ exercitu pręeunte, uiduarũ circumferri libertate. Peſsimæ conſuetudinis eſt, cum fragilis ſexus & imbecilla ætas ſuo arbitrio abutitur: & putat licere quod libet. Omnia quidem licẽt, ſed nõ omnia expediũt. Nec procurator calamiſtratus, nec formoſus collactaneus, nec candidulus & rubicundus aſſecla adhæreat lateri tuo. Interdũ animus dominarũ ex ancillarũ habitu iudicatur. Sanctarum uirginũ & uiduarũ ſocietatẽ appete. Et ſi ſermocinandi cum uiris incubuerit neceſsitas, arbitros ne deuites: tantaq; cõfabulandi fiducia ſit, ut intrante alio, nec paueas, nec erubeſcas. Speculum mẽtis eſt facies, & taciti oculi, cordis fatẽtur arcana. Vidimus nup ignominioſum quẽdã p totũ Orientẽ uolitaſſe rumorẽ. Et ætas, & cultus, & habitus, & inceſſus, & indiſcreta ſocietas, exquiſitę epulæ, regius apparatus, Nerõis et Sardanapali nuptias loquebãtur. Aliorũ uulnus, noſtra ſit cautio. Peſtilẽte flagellato, ſapiẽs ſapientior erit. Sanctus amor impatientiã nõ habet. Falſus rumor cito opprimitur: & uita poſterior iudicãt de priore. Fieri quidẽ nõ poteſt, ut abſq; morſu hominũ, uitæ huius

curricula

A curricula quis pertranſeat: malorũq; ſolatiũ eſt, bonos carpere, dũ peccantiũ multitudine putãt culpã minui peccatorũ. Sed tamẽ cito ignis ſtipulæ cõquieſcit: & exũdãs flãma deficientib. nutrimẽtis paulatim emoritur. Si anno p̃terito fama mẽtita eſt, aut certè ſi uerum dixit: ceſſet uitiũ, ceſſabit & rumor. Hæc dico, nõ q̃ de te ſiniſtrũ quid metuã, ſed q̃ pietatis affectu, etiã quæ tuta ſunt, pertimeſcã. O ſi uideres ſororẽ tuã, & illud ſacri oris eloquiũ corã audire te cõtingeret, cerneres in paruulo corpuſculo ingẽtes animos. Audires totã ueteris & noui teſtamẽti ſupellectilẽ ex illius corde feruere. Ieiunia pro ludo habet, orationẽ pro delicijs. Temet tympanũ in exẽplũ Mariæ, et Pharaone merſo, uirginũ choro præcinit: Cantemus dño, glorioſe enim magnificatus eſt, equũ & aſcenſorem diecit ĩ mare. Has docet pſaltrias Chriſto, has fidicinas erudit ſaluatori. Sic dies, ſic nox ducitur: et oleo ad lãpades prẽparato, ſpõſi expectatur aduẽtus. Imitare ergo & tu cõſanguineã tuã. Habeat Roma q̃d ãguſtior urbe Romana poſsidet Bethlehẽ. Habes opus, facile tibi eſt ĩdigẽtib. uictus ſubſidia miniſtrare. Quod luxuriæ parabatur, uirtus ſumat: nulla nuptias cõtẽptura, timeat egeſtatẽ. Redime uirgines, quas ĩ cubiculũ regis inducas. Suſcipe uiduas, quas inter uirginũ lilia, & martyrũ roſas, quaſi quaſdam uiolas miſceas: pro corona ſpinea, in qua Chriſtus mundi delicta portauit, talia ſerta compone. Lẽtetur et adiuuetur nobiliſsimus pater tuus: diſcat à filia, quod didicerat ab uxore. Iam incanuit caput, tremunt genua, dentes cadunt: & fronte ob ſenium rugis arata, uicina eſt mors in forib. deſignatur rogus propè. Velimus nolimus, ſeneſcimus. Paret ſibi uiaticum, quod longo itineri neceſſariũ eſt. Secũ portet, quod inuitus dimiſſurus eſt: imò præmittat in cœlum, quod ſi negauerit, terra ſumptura eſt. Solent adoleſcẽtulæ uiduæ, quarũ nõnullæ abierũt retro poſt ſatanã, cum luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubentes dicere: Patrimoniolum meũ quotidie perit: maiorũ hẽreditas diſsipatur: ſeruus cõtumelioſe locutus eſt: imperiũ ancilla neglexit. Quis procedet ad publicũ? quis reſpondebit pro agrorũ tribu
B tis? Paruulos meos quis erudiet, et uernulas quis educabit? Et hanc, proh nefas, cauſam opponũt matrimonij, quę uel ſola debuit nuptias impedire. Superducit mater filijs, nõ nutricium, ſed hoſtem: non parentẽ, ſed tyrannum. Inflãmata libidine, obliuiſcitur uteri ſui: & inter paruulos, ſuas miſerias neſcientes, lugẽs dudũ, noua nupta cõponitur. Quid obtendis matrimoniũ? Quid ſuperbiam ſeruulorũ? Confitere turpitudinẽ. Nulla idcirco maritum ducit, ut cum marito non dormiat. Aut ſi certe libido nõ ſtimulat: quæ tanta inſania eſt, in morem ſcortorum proſtituere caſtitatẽ, ut augeãtur diuitiæ: & propterẽ uilem atq; perituram, pudicitia, quæ & precioſa & æterna eſt, polluatur? Si habes liberos, nuptias quid requiris? ſi non habes, quare expertam nõ metuis ſterilitatẽ: & rem incertam, certo prẽfers pudori? Scribũtur tibi nunc ſponſales tabulę, ut poſt paululum teſtamentum facere compellaris. Simulabitur mariti infirmitas: & quod te morituram facere uolet, ipſe uicturus faciet: aut ſi euenerit, ut ex ſecundo marito habeas filios, domeſtica oritur pugna, inteſtinum prælium. Non licebit tibi amare liberos, nec æquis aſpicere oculis quos genuiſti. Clàm porriges cibos, inuidebit mortuo: & niſi oderis filios, adhuc eorum amare uideberis patrem. Quod ſi de priore uxore ſobolem habens, domum te introduxerit, etiam ſi clementiſsima fueris, omnes comœdi & mimographi, &
9 communes rhetorum loci in nouercam ſæuiſsimam declamabunt. Si priuignus langue rit, & condoluerit caput, infamaberis ut uenefica. Si non dederis cibos, crudelis: ſi dederis, malefica diceris. Oro te, quid habent tantum boni ſecundæ nuptiæ, ut hæc mala ualeant compẽſare? Volumus ſcire quales eſſe debeant uiduæ? Legamus Euangeliũ ſecundũ Lucã: Et erat, inquit, Anna prophetiſſa, filia Phanuelis de tribu Aſer. Anna interpretatur gratia. Phanuel in lingua noſtra ſonat, uultũ Dei: Aſer, uel in beatitudinẽ, uel in diuitias uertitur. Quia igitur ab adoleſcẽtia uſq; ad octogintaquatuor annos, uiduitatis onus ſuſtinuerat, & nõ recedebat de templo Dei, diebus ac noctibus inſiſtens ieiunijs & obſecrationibus: idcirco meruit gratiã ſpiritualem, & nuncupari filia uultus Dei, & ataui beatitudine diuitijs q̃ cenſeri. Recordemur uiduę Sareptanę, quæ & ſuæ & filiorum

ſaluti,

ats tenet

ats opes

ſaluti, Heliæ prætulit famẽ: ut in ipſa nocte moritura cum filio, ſuperſtitẽ hoſpitem relin c
queret: malens uitã perdere q̃ eleemoſynã: & in pugillo farris ſeminariũ ſibi meſsis do-
minicæ præparauit. Farina ſeritur, & olei capſaces naſcitur. In Iudea frumẽti eſt penuria:
granum enim tritici ibi mortuũ fuerat: & ingentia uiduæ olei fluenta manabant. Legi-
mus in Iudith (ſi cui tamẽ placet uolumen recipere) uiduam confectã ieiunijs, & habitu
lugubri ſordidatã, quæ non lugebat mortuũ uirum, ſed ſqualore corporis ſponſi quere
bat aduentũ. Video armatam gladio manũ, cruentam dextrã. Recognoſco caput Holo-
phernis de medijs hoſtibus reportatum. Vincit uiros fœmina, & caſtitas truncat libidi-
nem: habituq̃ repente mutato, ad uictrices ſordes redit, omnibus ſeculi cultibus mun-
diores. Quidam imperitè & Deborã inter uiduas numerãt, ducemq̃ Barach arbitrãtur
Deboræ filiũ, cũ aliud ſcriptura cõmemoret. Nobis ad hoc nominabitur, quod prophe
tiſſa fuerit, & in ordine iudicũ ſupputetur. Et quia dicere poterat: Quàm dulcia gutturi
meo eloquia tua: ſuper mel & fauum ori meo, apis nomen accepit, & ſcripturarum flo-
ribus paſta, Spiritus ſancti odore perfuſa, & dulces ambroſię ſuccos prophetali ore cõ-
ponens. Noemi quæ nobis ſonat πεφαλειωμένη, quam interpretari poſſumus cõſolatam:
marito & liberis peregrè mortuis, pudicitiã reportauit in patriam, & hoc ſuſtentata uia-
tico nurum Moabitidem tenuit. ut illud Eſaiæ uaticinium cõpleretur, Emitte agnũ Do-
mine dominatorem terræ, de petra deſerti, ad montem filiæ Sion. Venio ad uiduam de
Euangelio: uiduã pauperculam, omni Iſraelitico populo ditiorem, quæ accipiens granũ
ſinapis, & mittens fermentũ in farinæ ſatis tribus, patris & filij cõfeſsionem, ſpiritus ſan
cti gratia temperauit, & duo minuta miſit in gazophylacium. Quicquid habere poterat
in ſubſtantia ſua, uniuerſasq̃ diuitias in utroq̃ fidei ſuę obtulit teſtamẽto. Hęc ſunt duo
ſeraphim, ter glorificantia trinitatem, & in theſauros Eccleſiæ condita. Vnde & forcipe
utriuſq̃ teſtamenti, ardens carbo comprehenſus, purgat labia peccatoris. Quid uetera
repetam, & uirtutes fœminarum de libris proferam, cum poſsis multas ante oculos tibi D
proponere in urbe qua uiuis, quarum imitari exemplum debeas? Et ne uidear adulatio-
ne per ſingulas currere, ſufficit tibi ſancta Marcella, quæ reſpondens generi ſuo, aliquid
nobis de Euangelio retulit. Anna ſeptem annis à uirginitate uixerat cum marito: iſta ſe-
ptem menſibus. Illa Chriſti expectabat aduentum: iſta tenet, quem illa ſuſceperat. Illa ua
gientem cernebat: iſta prædicat triumphãtem. Illa loquebatur de eo omnibus qui expe-
ctabant redemptionem Iſrael: hæc cum redemptis gentibus clamitat, Frater nõ redimit,
redimet homo. & de alio Pſalmo, Homo natus eſt in ea, & ipſe fundauit eam altiſsimus.
Scio me ante hoc fermè biennium edidiſſe libros contra Iouinianum, quibus ueniẽtes è
contrario quæſtiones, ubi Apoſtolus concedit ſecunda matrimonia, ſcripturarum au-
toritate contriui. Et non eſt neceſſe eadem ex integro ſcribere, cum poſsis inde quæ ſcri
pta ſunt mutuari. Hoc tantum, ne modum egrediar epiſtolæ, admonitam te uolo. Cogi
ta quotidie te eſſe morituram, & nunquam de ſecundis nuptijs cogitabis.

SCHOLIA.

A Camillo.] Apparet hanc à Camillo Romano duce duxiſſe genus, cuius prẽnomen habet. a
Dictus eſt enim ille Furius Camillus. Iratusq̃ Chremes.] Feſtiuiter intertexuit carmen
Horatianum ex Arte poetica. Conſurgent proceres.] Hemiſtichiũ eſt. Patricia uerba.]
Nobiles Romę, quiq̃ plebeij non eſſent, patricij uocabant. In terras ultimas.] Erat olim
pœnæ genus, deportatio in inſulas deſertas. Domini mei titulum.] Nam Chriſtum Iudæi Samarita
num in Euangelio uocant, per contumeliam. Faceſſat inuidia.] Inuidiam hoc loco non uſurpauit
uulgato illo more, quo ſignificat dolorem ex aliena felicitate: ſed odium & atrocitatem, qua premit
is qui male audit. Coturnicũ carnibus.] Alluſit ad hiſtoriã Exodi. Aceſcentes.] Id enim accidit
in cruditate, cum ſtomachus cibum acceptum non poteſt concoquere. Ad uolutabrũ.] Recte red-
didit Græca, κύων ὣς ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα, καὶ ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου, id eſt, Canis reuer
ſus ad proprium uomitum, & ſus lota ad uolutabrũ cœni. In eaſdẽ pedicas.] Hoc & Græco prouer
bio teſtatum eſt, δὶς ἐπὶ τὠυτοῖς ἀλώπηξ, id eſt, Non iterum uulpes, ſubaudi capitur. Puſionem qui, &c.]
Miris modis rem uerbis deiecit. Quippe ni.] Ironice legendum eſt. Vt hoc aliquid ſit, dare patri

puerum

puerum, qui pectus illius ſtercore linat, nec omnib. id cõtingit, aut ſi cõtingit, nõ ſemper cõtingunt liberi ſimiles maiorum. Exhibuit Ciceronis fil.] Cicero filius Ciceronis, nulla in re retulit patrẽ, præterq́ in facetia, quemadmodũ teſtať Seneca in Cõtrouerſijs. temulẽtus erat, obliuioſus, infans, indoctus. Nihil cũ laude geſſit, nullũ ſuę uirtutis monumentũ reliquit. Cornelia ueſtra.] Paula duxit genus à Gracchis, ut teſtatur Hieronymus in eius epitaphio: Gracchorũ ſoboles, Agamẽnonis inclyta proles. Et Furiam Paulæ cognatam fuiſſe teſtatur in hac epiſtola: ob id addidit ueſtra. Legendus eſt & hic locus per ironiã. nam uterq́ Corneliæ filius calamitoſe periit. Siquidẽ Tiberius Gracchus per tumultum occiſus eſt: corpus in Tyberim abiectum. Caius item Gracchus cum peteretť ad necem, ſua manu, aut certè ſerui interemptus eſt, ut mater non ſit gauiſa ſe tales genuiſſe, tam ſeditioſos & reipub. peſtilentes. Ridiculum eſt ſperare.] Vt eleganter gradus conſtituit argumentorũ. Primus eſt: Nõ magnum, ſi cõtingat puſio, qui ſtercore pectus auitum collinat. Secundus: Nec hoc ipſum omnibus cõtingit. Tertius: Et ſi cõtingit, plerunq́ tales naſcuntur liberi, ut pœniteat fœcunditatis. Quartus: Vt maximè contingant quales optas, mors eripit, & orbitas moleſta eſt. Cui nata.] Feſtiuiſſima πϑσονομασία, in nata & renata. De corio tuo.] Hoc eſt, tuo malo, tuoq́ periculo. Eſt autem ſermo prouerbialis. Soláne perpetua mœrens.] His uerbis Anna impellit Didonem ſororem, ut aſſentiatur nouo coniugio, apud Vergilium Æneidos quarto. Quicquid non tulerint.] Tulerint, pro impetrarint, ſiue acceperint poſuit. Vbicunq́ uiderint Chriſtianum.] Locus qui ſequitur, in omnibus exemplaribus deprauatus eſt. Verum coniecturis hinc & hinc collatis, legendum opinor: Vbicunque uiderint Chriſtianum, ſtatim illud de triuio, ὁ τραγικὸς θεοκρίνης. id eſt, Tragicus Theocrines. Sic enim reperio in Græcorum adagiorum Collectaneis. Addunt Demoſthenem eo uſum aduerſus Æſchynem. Theocrinem autem calumniatorem & ſycophantam fuiſſe. Vnde prouerbium quadrat in reprehenſorem faſtuoſum & magniloquum. Sic autem uocabant per contumeliam Chriſtianum, quod ipſe malus, tamen in aliorum uitia declamaret, ſimulatione ſanctimoniæ. Niſi magis placet, ὁ τραγικὸς πίθηκος, id eſt tragica ſimia: quod in eadem oratione à Demoſthene dictum eſt in Æſchynem, quem ſimiam uocat, quod ſimularet probum ciuem, quum non eſſet. Tragicum autem, quod homo nihili ſplendidis uerbis uteretur. Quidã non indoctus, aſſcripſerat hoc loco, ὁ γραικὸς ὠνθέτης, id eſt Græcus impoſtor: quod non improbarim, ſi modo ὠνθέτης in eo ſignificatu reperitur apud Græcos. Illud de triuio.] Subaudi, dicunt. De triuio ſumptum dicitur, quod eſt uulgari ſermone iactatũ. Vnde & triuialia dicuntur, uulgaria & protrita. Cæterùm hæc uerba, Vocant impoſtorem, uidentur adiectitia, nec habentur in uetuſtiſſimis exemplaribus. Exit fama de mendacio.] Alluſit ad illud Maronis, Tam ficti prauiq́ tenax, quàm nuncia ueri. Nam aliquando uel de nihilo ingens oritur fama. Prouincias penetrat.] Iuxta illud, Parua metu primo, mox ſeſe attollit in auras. Viperinis coloribus.] Nam plericq́ ſerpentes maculis picti ſunt. Quidam codices habebant, Viperinis orbibus, ut de oculis intelligas.

Dentibus pumicatis.] Id eſt candidis ac politis. Nam pumice poliebant. Et hoc uiperinum, niueo denticulo letale uirus infundere. Hic aliqua cui.] Refert uerba Perſij è Satyra prima in effœminatum recitatorẽ. Læna, genus eſt ueſtis delicatæ. Hyacinthina, id eſt, colore hyacinthi floris. & uenuſte addidit, chorus, alludens ad choros tragœdiarum, in quibus multorum una uox eſt. Iunguntur noſtri ordinis.] Id eſt, qui ſunt eiuſdem inſtituti. Sentit autẽ de clericis ac monachis. Terentius: Mei loci atq́ ordinis hominem. idq́ Hieronymus non ſine alluſione dixiſſe uidetur. Vt amorem concedam.] Vt, hoc loco concedentis eſt, poſitum pro etſi, ſiue quamuis: ſic Iuuenalis, Serui ut taceant, iumenta loquentur. Quem honoris cauſa nomino.] Hoc ſolenniter addere ſolent oratores, ſi quem in publica concione nominaſſent. Impleat nomen ſuum.] Apparet appellatum fuiſſe Lætũ. Quin potius doleat.] Nihil hac correctione feſtiuius. Nõ habuit criſpantes.] Mitra, barbarum capitis ornamentum. Vergilius, Mæonia mentum mitra crinemq́ madentem Subnixus. Criſpantes dixit, ob rugas arte inductas mitræ. Stridentes calceolos.] Vel ob ornamenta addita, uel ob ſoleam ſubere ſuppactam, quod preſſum ſtridet. Nec orbes.] Videlicet oculorum. Stibium, lapis eſt qui adhibeť dilatandis ac pingendis nigrore oculis. Vnde fuliginatos dixit, pro nigrefactos. Nam fuligo, nigror eſt adhærens è fumo. Quæ lachrymis cutẽ.] Id enim uſuuenit fuco pictis, ut lachrymæ ſulcos faciant. Vnde Iuuenalis, Tandem aperit uultum, & tectoria prima reponit. Viuens mortua eſt.] Hic palàm diſtinxit hanc partẽ à ſuperioribus: uulgus enim ſic accipit: Vidua quę in delicijs eſt uiuens, ea mortua eſt: cum ſit ſenſus, Vidua quę delicioſè uiuit, uiuens non uiuit: ſicut in Annotationibus noſtris indicauimus. Quorundam hominũ.] Locus eſt apud Paulum in prima ad Timotheum epiſtola, capite quinto. Sed incentiua aufero.] κέντρον Græce ſtimulus, & κεντέω ſtimulo. Inde Latini, maximè Chriſtiani, uocem hanc compoſuerũt, qua ſignificãt irritamenta. Hic locus diuerſus habetur in exemplaribus: nonnulli ſcriptum habent incentiua aſſero uoluptatum: nõnulli, incentiua aſſero eſſe. Ego planè legendũ cenſeo, Incẽtiua aufero uoluptatũ. Ætnæi ignes.] Ætna mons eſt Siciliæ, quondam perpetuo flagrans incẽdio. De quo Plinius: Mons Ætna nocturnis mirus incendijs. Multa ſuper hoc Claudianus in raptu Proſerpinæ. Vulcania tellus.] Therasiam ſignificat inſulam, quæ ſita eſt inter Liparam & Siciliam. Cui poſtea mutatum eſt nomẽ, dictaq́ Hiera, id eſt ſacra, quod ſacra eſſet Vulcano: in ea collis eſt nocturnas euomens flammas.

Autor Plinius libro tertio. Non Veſeuus & Olympus.] Iuxta hunc montem periit Plinius Ma- G
ior, ut in epiſtola quadam huius nepos deſcribit. Eſt autem in Campania haud procul à Nola, quon
dam Ætnæ more flagrans: nunc frigidus, quemadmodum & Ætna: hunc quidam Veſuuiũ uocant.

Argi.] Hunc Iuno addidit cuſtodem uaccæ, in quam Iupiter uerterat puellam. Et propter uigi-
lantiam dictus eſt habere centum oculos. περὶ ὑγιῶν.] Id eſt, de ſalutaribus, hoc eſt, De tuenda
corporis ſanitate. Id opus Galeni extat, ac iam dudum in manibus eſt Thomæ Linacro medico Bri
tanno, uiro undecunq; doctiſſimo, breui (ut ſpero) Latinum proditurũ. Eſt eodem titulo liber Pauli
Æginetæ, quẽ Gulielmus Copus Baſilienſis traduxit. Eſt & Plutarchi, quem nos nuper uertimus.

Pituita.] Humor eſt ſuperuacaneus, qui in ſenibus abundat ob inopiam caloris, qui huiuſmodi
concoquere ſolet. Vetera uina.] Quoniam ea maximè calefaciunt, etiam Varrone teſte. Cu-
ius finis eſt.] Comœdia ſpeculum eſt humanæ uitę. Itaq; comicus hoc agit, ut ætatum, ſexus, condi-
tionis omnis, affectus & ingenium repræſẽtet. Sine Cerere & Libero.] Id eſt, abſq; cibo & po-
tu. Eſt in Eunucho Terentiana. Bonum eſt uinum non bibere.] Hic locus eſt in epiſtola Pauli ad
Romanos: quanquam hunc diuus Hieronymus ſancte quidem ac ſalubriter, ſed tamẽ uiolenter, de
torſit aliorſum quàm Paulus ſcripſit. Sentit enim illic Apoſtolus, per ſe non eſſe malum ueſci carni-
bus, aut bibere uinum, ſed offendiculum ubiq; uitandum. Similiter & eum locũ qui ſequitur de eſu
olerum, detorſit ad ſuum uſum. Nec enim Paulus illic loquit de infirmitate, qua procliues ſumus ad
libidinem, ſed de opinione, qua putat aliquis ſibi non licere ueſci carnibus, cum nefas non ſit. Ma 7
lo apud te, &c.] Malo uideri parum uerecunde loqui, quàm ea tacere quæ ad rem neceſſaria ſunt.

Subtegmine impleueris.] Alluſit ad penſum puellarũ texentium. nam telæ pars eſt ſubtegmen.
Porrò penſum calatho imponebant. Sta, iuxta Hieremiam.] Retulit quod eſt Hieremiæ capite
ſexto: State ſuper uias, & uidete & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit uia bona, & ambulate in
ea, & inuenietis refrigerium animabus ueſtris. Comede ſimilam & oleum.] Alluſit ad locum, qui
eſt Exodi capite uigeſimonono: Tolle uitulum de armento, & arietes duos immaculatos, panesq;
azymos, & cruſtulam abſq; fermento, quæ conſperſa ſit oleo, lagana quoq; azyma oleo lita. Ve-
ſtire cum Ioſeph.] Reſpexit ad id quod legitur Geneſis trigeſimoſeptimo: Iſrael autem diligebat Io
ſeph ſupra omnes filios, eo quod in ſenectute genuiſſet eum, fecitq; ei tunicam polymitam. Polymi
tam uocat ueſtem uerſicolorẽ, & pluribus textam licijs. nam πολὺ Græce, multũ ſignificat, & μίτος
filum. Perforentur aures tuę.] Reſpexit ad hoc, quod delicatæ matronæ ex auribus perforatis
ſuſpendunt baccas & ſmaragdos. Iuuenalis, Et cum Auribus exterſis magnos commiſit elenchos. D
Videtur autem alluſiſſe ad id quod ſcripſit Hieremias capite ſecundo: Vade, & clama in aurib. Hie-
ruſalem. Niſi mauis referre ad ſeruum cupientẽ ultro ſeruire, cuius aures iubentur perforari ſubula.
Exodi capite uigeſimoprimo. Caue ne mendicante.] Admonet opes non quibuslibet elargien-
das, ſed duntaxat Chriſti pauperibus. Alioqui qui cognatis dant, cum non egeant, alienas opes au-
gent, cum Chriſtus in ſuis membris egeat. Spadonũ exercitu.] Spadones uocantur, quibus execti 8
ſunt teſtes. hi quondam potentibus matronis in delicijs erant. Viduarum circumferri.] Vidua, li
bera eſt ab imperio mariti. Ea libertate non debet in hoc abuti, ut paſſim uagetur per uias. Colla-
ctaneus.] Delicato uerbo ſignificauit æqualẽ. Candidulus & rub.] Nam rubor candori mixtus,
præcipua formæ laus eſt. Apparatus Neronis & Sard.] De luxu Nerõis multa Iuuenalis. Sardana
palus Aſſyriorum rex fuit, uoluptatũ ſtudio nobilitatus. Nuptias loquebantur.] Aptè abuſus eſt
uerbo loquebantur, pro indicabant. Vt Cicero: Nequitiam clamitabant. Fronte obſcœna.] Ob-
ſcœna mihi uidetur à quopiam additũ: fortè pro obſcœna, legendum ob ſenium. Rogus propè.]
Rogus ignis, quo olim cadauera comburebant. Simulabitur mariti.] Significat maritũ hoc con-
ſilio illam ducturum, ut hæres illi ſit: idq; uti conſequatur, finget morbum: & condito teſtamento, il-
lam ſcribet hæredem, ut uxor prouocata exemplo, idem faciat, ſi cõtingat ægrotare. nam eſt & hoc
captandarum hæreditatum genus. Omne genus comœdiæ.] Nam plurima ſunt genera, ut oſten
dit Donatus in præfatione Cõmentariorum in Terentiũ. Mimographi.] Qui mimos ſcribunt, id
eſt uerſus agendos in ſcena. Cõmunes rhetorum loci.] Aliquando dicuntur loci communes, qui 9
tractantur per effectus, ut cõtra luxuriã, contra ſtuprũ, contra odium nouercale, de his ſentit hoc lo-
co. Declamabunt.] Sunt complures declamationes hoc argumento, de priuigno & nouerca.

Vt uenefica.] Quaſi ueneno dato, morbum feceris. Si dederis, malefica.] Quaſi uenenũ pro ci
bo dederis, ſi cõtingat eũm mori. Nam maleficia dicunt aliquando, quæ malis artibus fiunt, ut uene
no aut incantamentis. Superſtitẽ hoſpitẽ.] Sentit Heliam prophetã. Capſaces.] Vaſis genus
olearij: quo uerbo & [illegible] uſus eſt Hieronymus, & itẽ Cyprianus. Granũ enim tri. &c.] Alluſit ad
Euangelium: Niſi granum frumenti. Nam Chriſtus in Iudæa fuit occiſus. uiduam, intelligit gentilita
tem. Quæ nobis ſonat.] Nobis, id eſt Græcè ſcientibus, παράκλητος conſolor, unde & paracletus.

ANTIDOTVS.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Gerontiã uiduam dehortatur à digamia, hoc eſt, ſecundis nuptijs: refellens eos, qui ex uerbis diui Pauli probabant ſecundas nuptias. Epiſtola eſt cum primis erudita & eloquens. Primã partem habet laudatoriam, ueluti per excurſum, quo ferè ſolet uti. In ſecunda tractat argumentis rem ipſam. In tertia rurſum expatiatur in locum communem, de calamitatibus rerum humanarum. Sed mirum, quàm ſcitè utranq; digreſſionem ad propoſitum argumentum accommodat, optimus artifex.

HIERONYMVS AD GERONTIAM VIDVAM DE MONOGAMIA.

1 IN uetere uia, nouum ſemitam quærimus, & in antiqua detritaq; materia, rudem artis excogitamus elegantiam: ut nec eadem ſint, & eadem ſint. Vnum iter, & perueniendi quò cupias, multa compendia. Sæpe ad uiduas ſcripſimus, & in exhortationẽ earum multa de ſcripturis ſanctis exempla repetentes uarios teſtimoniorũ flores in unam pudicitiæ coronam texuimus. Nunc ad Gerontiam nobis ſermo eſt, quę quodam uaticinio futurorum, ac Dei præſidentis auxilio, nomen accepit. Quam auię, matris, amitæq; probatarum in Chriſto fœminarũ nobilis turba circumſtat: quarũ auia Matronia, per quadraginta annos uidua perſeuerans, Annam
2 nobis Phanuelis de Euangelio retulit. Benigna mater, quartum & decimum uiduitatis implens annum, centenario uirginum choro cingitur. Soror Celerini patris Gerontia, quę paruulam nutriuit infantem, & in ſuo natam ſuſcepit gremio: per annos uiginti mariti ſolatio deſtituta: erudit neptẽ, docens quod à matre didicit. Hęc breui ſermone perſtrinxi, ut oſtendam adoleſcentulam meam non præſtare monogamiam generi ſuo, ſed
B reddere: nec tam laudandam eſſe ſi tribuat, quàm omnibus execrandam, ſi negare tentauerit: præſertim cum poſthumus eius Simplicius, nomen patris referat, & nulla ſit excuſatio deſertæ ac ſine hæredibus domus, ſub quorum patrocinio interdum ſibi libido blanditur: ut quod propter intemperantiã ſuam faciunt, uideantur facere deſiderio liberorum. Sed quid ego quaſi ad retractantẽ loquor, cum audiam eam multos palatij procos, Eccleſiæ uitare præſidio: quos certatim diabolus inflammat, ut uiduæ noſtræ caſtitatem probent, quam & nobilitas, & forma, & ætas, & opes faciunt cunctis appetibilẽ: ut quanto plura ſunt quæ impugnant pudicitiam, tanto uictricis maiora ſint præmia? Et quia nobis de portu egredientibus, quaſi quidam ſcopulus opponitur, ne poſſimus ad pelagi tuta decurrere, & apoſtoli Pauli ſcribentis ad Timotheum profertur autoritas, in qua de uiduis diſputans, ait: Volo autem iuniores nubere, filios procreare, matresfamiliâs eſſe, nullam occaſionem dare aduerſario, maledicti gratia. Iam enim quæ-
3 dam abierunt retro poſt ſatanam: oportet primum ſenſum tractare præcepti, & omnem loci huius continentiam diſcutere, atque ita apoſtolicis ueſtigijs inſiſtentem, ne tranſuerſum quidem, ut dici ſolet, unguem in partem alteram declinare. Supra ſcripſerat, qualis uidua eſſe deberet, unius uiri uxor, quæ liberos educauit, quæ in bonis operibus habuit teſtimonium, quæ tribulatis de ſua ſubſtantiola ſubminiſtrauit, cuius ſpes Deus eſt, & quæ permanet in obſecratione, & orationibus nocte ac die. Poſt quæ iungit contraria: Quæ autem in delicijs eſt, uiuens mortua eſt. Statimq; infert, ut diſcipulum ſuum muniat omni arte doctrinæ: Adoleſcentiores autem uiduas deuita, quæ quum laſciuierint in Chriſto, nubere uolunt: habentes damnationem, quod primam fidem irritam fecerunt. Propter has igitur, quæ fornicatæ ſunt in iniuriam uiri ſui Chriſti (hoc enim κατασφωιάσωσιν Græcus ſermo ſignificat) uult Apoſtolus alterum matrimonium: præferens digamiam fornicationi, ſecundum indulgentiã duntaxat, non ſecundum imperiũ. Simulq; ſingula teſtimonij uerba tractanda ſunt. Volo, inquit, adole

ſcentulas nubere. Cur quæſo? quia nolo adoleſcentulas fornicari. Procreare filios. Quã c
ob cauſam? Ne metu partus ex adulterio filios neçare cogantur. Matresfamiliâs eſſe.
alſ multo Quare obſecro? ça multa tolerabilius eſt digamã eſſe, cꝫ ſcortũ: & ſecundũ habere uirũ,
cꝫ plures adulteros. In altero eñ miſeriarũ cõſolatio: in altero, pœna peccati eſt. Sequi-
tur: Nullam occaſionẽ dare aduerſario maledicti gratia: in quo breui accincto cꝫ præce-
pto, multa ſimul monita continentur. Ne propoſitũ uiduæ exquiſitior cultus infamet.
Ne oculorũ nutibus & hilaritate uultus, iuuenũ poſt ſe greges trahat. Ne aliud uerbo,
aliud habitu polliceatur, & cõueniat ei uerſiculus ille uulgatus: Riſit, & arguto quiddã
promiſit ocello. Atcꝫ ut oẽs nubendi cauſas breui ſermone cõcluderet, cur hoc præce- 4
piſſet oſtẽdit, dicẽs: Iam eñ quædã abierũt retro poſt ſatanã. Ideo ergo ſecũda, & (ſi ne-
ceſſe eſt) tertia incontinentib. aperit matrimonia, ut à ſatana abſtrahat: ut magis mulierẽ
qualicũcꝫ uiro iunctã ſciat eſſe, cꝫ diabolo. Sed & ad Corinthios tale çd loquitur: Dico
aũt innuptis & uiduis, bonũ eſt illis, ſi ſic permanſerint ut ego: ſi aũt non ſe cõtinent, nu
bant: melius eſt eñ nubere, cꝫ uri. Cur Apoſtole? Statim intulit: quia peius eſt uri: alio-
qui abſolutum bonum eſt, & ſine comparatione peioris, eſſe quod Apoſtolus eſt, id eſt
ſolutũ non ligatum: nec ſeruũ, ſed liberũ: cogitantẽ ea quæ Dei ſunt, non ea quę uxoris.
Et protinus in cõſequentibus: Mulier, inquit, alligata eſt uiro, cꝫ diu uir eius uiuit: quod
ſi dormierit uir eius, libera eſt: cui uult nubat, tantũ in Domino. Beatior autem erit, ſi ſic
alſ puto permanſerit, ſecundũ conſilium meum: puta aũt cp & ego ſpiritũ Dei habeam. Et in hoc
idem ſenſus eſt, quia idem ſpiritus: diuerſæ epiſtolę, ſed unus autor epiſtolarũ. Viuente
uiro mulier alligata eſt, & mortuo, ſoluta. Ergo matrimoniũ uinculũ eſt, & uiduitas ſo-
lutio. Vxor alligata eſt uiro, & uir uxori alligatus eſt: in tantũ ut ſui corporis nõ habeãt
poteſtatẽ. & alterutrũ debitum reddant: nec poſsint habere pudicitiæ libertatẽ, qui ſer-
uiunt dominatui nuptiarũ. Quodcꝫ addidit, Tantum in Domino: amputat ethnicorũ
coniugia, de quibus & in alio loco dixerat, Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quę
enim participatio iuſtitiæ cũ iniquitate? Aut quæ ſocietas luci cum tenebris? Quæ con D
uentio Chriſti cum Belial? Aut quæ pars fideli cum infideli? Qui cõſenſus templo Dei
cũ idolis? Ne ſcilicet aremus in boue & aſino, ne tunica nuptialis uario ſit texta ſubteg-
mine. Extẽplocꝫ tollit quod conceſſerat, & quaſi pœniteat eum ſententiæ ſuæ, retrahit:
Beatior erit, ſi ſic permanſerit, ſuicꝫ hoc magis eſſe conſilij. Quod ne cõtemnatur ut ho-
minis, ſpiritus ſancti autoritate confirmat: ut non indulgens homo fragilitati carnis hu
manæ, ſed in Apoſtolo ſpiritus ſanctus præcipiẽs audiatur. Nec ſibi in eo annorũ puel-
lariũ debet uidua blandiri, cp nõ minus ſexagenariã eligi præcipit: necꝫ enim innuptas
uel iuuenculas cogit ut nubãt, qui de nuptijs quocꝫ loquitur: Tẽpus breue eſt: ſupereſt
ut & qui habent uxores, ſic ſint quaſi nõ habeãt: ſed de his uiduis diſputat, quæ ſuorum
nutriuntur alimentis, quæ filiorũ & nepotũ ceruicibus imponũtur. Quibus imperat, ut
diſcant domũ ſuã colere, & remunerari parentes, ſufficẽter eis retribuere, ut nõ grauetur
Eccleſia, ut poſsit certis uiduis miniſtrari. De quibus ſcriptũ eſt, Honora uiduas, quę ue
ræ uiduæ ſunt: hoc eſt, quæ omni ſuorum auxilio deſtitutæ, quę manibus ſuis laborare
non poſſunt, quas paupertas debilitat, ætascꝫ cõficit, quibus Deus ſpes eſt, & omne o-
pus oratio. Ex quo datur intelligi, adoleſcentulas uiduas, exceptis his quas excuſat infir
mitas, uel ſuo labori, uel liberorũ ac propinquorum miniſterio delegari. Honor autem
in præſentiarum, uel pro eleemoſyna, uel pro munere accipitur, ut eſt illud: Presbyteri
duplici honore digni habeantur, maximè qui laborãt in uerbo & doctrina. Et in Euan-
gelio Dominus diſſerit mandatũ legis, in quo dicitur, Honora patrem tuum & matrẽ
tuam: non in uerborum ſono, qui inopiam parentum, caſſa poteſt adulatione fruſtrari,
ſed in uictus neceſſarijs adminiſtrandis debere intelligi. Iubente enim Domino, ut filij
alerent parentes pauperes, & redderent beneficia ſenibus, quę paruuli acceperant: ſcri-
bæ & phariſæi è contrario docebant filios, ut parentibus reſponderẽt: Corban, hoc eſt
donũ quod altari pollicitus ſum, & in templi dona promiſi, ſi tu à me acceperis cibos,

uertetur

A uertetur in tuũ refrigeriũ. Atq; ita fiebat, ut egentib. patre & matre, ſacrificiũ offerrent filij, quod ſacerdotes ſcribęq; conſumerẽt. Si ergo Apoſtolus pauperes uiduas (eas tamẽ quę adoleſcẽtulę ſunt, & nulla debilitate frangũtur) cogit ſuis manib. laborare ne grauetur Eccleſia, & poſsit anus uiduas ſuſtẽtare: qua excuſatione utetur quę opib. mundi affluit, quæ poteſt etiã alijs miniſtrare, & de iniquo mãmona ſibi facere amicos, qui poſſint eã in ęterna tabernacula recipere? ſimulq; cõſidera, q uidua nõ eligatur, niſi unius uiri uxor, & nos putabamus ſacerdotũ hoc tantũ eſſe priuilegiũ, ut nõ admittatus ad altare, niſi qui unã habuerit uxorẽ. Nõ ſolũ enim ab officio ſacerdotij digamus excluditur, ſed & ab eleemoſyna Eccleſię, dum indigna putatur ſtipe, quæ ad ſecũda cõiugia deoluta eſt. quanq; lege ſacerdotali teneatur & laicus, qui talẽ præbere ſe debet, ut poſsit eligi in ſacerdotiũ. Non emẽ eligitur, ſi digamus fuerit. Porrò eliguntur ex laicis ſacerdotes. Ergo & & laicus tenetur mãdato, per quod ad ſacerdotiũ peruenitur. Aliud eſt ęd uult Apoſtolus, aliud quod cogitur uelle. Vt cõcedat ſecunda matrimonia, meæ eſt incontinentiæ, non illius uoluntatis. Vult oẽs eſſe ſicut ſeipſum, & ea cogitare quæ Dei ſunt, & ſolutos nequaq; ultrà alligari. Sed ſi labentes per incontinentiã ad barathrũ ſtupri uiderit peruenire, digamię porrigit manũ, ut cũ una magis q; cum pluribus uoluten tur. Quod nequaq; ut amarè dictũ, & cõtra Apoſtoli regulã, ſecundus nuptiator exaudiat. Duę emẽ ſunt Apoſtoli uoluntates: una qua præcipit, Dico aũt innuptis & uiduis, bonũ eſt illis, ſi ſic permanſerint, ſicut ego. Altera qua indulget, Si aũt non ſe continent, nubant: melius eſt enim nubere, q; uri. Primũ quid uelit, deinde quid cogatur uelle, demonſtrat. Vult nos permanere poſt nuptias, ſicut ſeipſum: & propoſitæ beatitudinis, Apoſtolicũ tradit exemplum. Sin aũt nos uiderit nolle quod ipſe uult, incõtinentiæ noſtræ tribuit indulgentiã. Quã è duabus eligimus uoluntatẽ, quod magis uult, & quod per ſe bonũ eſt, an quod mali comparatione fit leuius, & quodammodo nec bonum eſt, quia præfertur malo? Ergo ſi eligimus quod Apoſtolus nõ uult, ſed uelle compellitur,
B imò acquieſcit deteriora cupientibus, non Apoſtoli, ſed noſtram facimus uoluntatem. Legimus in Veteri teſtamento, Semel maritatas filias ſacerdotum, ſi uiduæ fuerint, ueſci debere de ſacerdotalibus cibis, mortuisq; ſic à patre exhibendum inferiarũ officium.
5 Sin autem alios uiros acceperint, alienas eas à patre & à ſacrificijs fieri, & inter externas debere deputari. Quod quidem obſeruat & gentilitas, in condemnationẽ noſtri, ſi hoc non exhibeat ueritas Chriſto, quod tribuit mendacium diabolo, qui & caſtitatem reperit perditricem. Hierophanta apud Athenas euiratur, & æterna debilitate fit caſtus. Flamen unius uxoris ad ſacerdotiũ admittitur: Flaminica quoq; unius mariti eligitur uxor.
6 Ad tauri Aegyptij ſacra ſemel maritus aſſumitur. Vt omittam uirgines Veſtę & Apollinis, Iunonisq; Achiuæ & Dianæ ac Mineruæ, quæ perpetua ſacerdotij uirginitate marceſcunt: ſtringam breuiter reginam Carthaginis, quæ magis ardere uoluit, quàm Hiarbæ regi nubere: & Haſdrubalis uxorem, quæ apprehenſis utraq; manu liberis, in ſubiectum ſe præcipitauit incendium, ne pudicitiæ damna ſentiret: & Lucretiam, quæ amiſſa gloria caſtitatis, noluit polluta conſcientiæ ſuperuiuere. Ac ne multa longo ſermone contexam, quæ potes de primo contra Iouinianum uolumine ad ædificationem tuam ſumere: unum tantum, quod in patria tua geſtum eſt, repetam, ut ſcias pudicitiam etiam
7 barbaris ac feris & ſanguinarijs gentibus eſſe uenerabilem. Gens Teuthonum ex ultimis Oceani atq; Germaniæ profecta littoribus, omnẽ Galliam inundauit: ſæpiusq; cæſis Romanis exercitibus apud Aquas Sextias Mario pugnante, ſuperata eſt. Quorum trecentæ matronæ, quum alijs ſe uiris captiuitatis cõditione tradendas eſſe didiciſſent, primum conſulem deprecatæ ſunt, ut templo Cereris ac Veneris in ſeruitium traderentur. Quod quum non impetrarent, ſubmouente eas lictore, paruulis cæſis liberis, mane mortuæ ſunt repertæ, ſuffocatis laqueo faucibus, & mutuis cõplexibus ſe tenentes. Quod igitur barbaræ caſtitati nõ potuit inferre captiuitas, hoc matrona nobilis faciet? & experietur alterum uirum, quæ priorem aut bonum perdidit, aut malum experta eſt,

ut rurſum contra iudiciũ Dei facere nitatur? Quod ſi ſtatim ſecundum perdiderit, ſortie c
tur & tertium? & ſi ille dormierit, in quartum quintumq; procedet, ut nihil ſit quo à me
retricibus differat? Omni ratione uiduæ prouidendum eſt, ne caſtitatis primos excedat
limites. Quos ſi exceſſerit, & uerecundiam ruperit matronalem, in omnem debacchabi
tur luxuriam, ita ut prophetã mereatur audire dicentẽ: Facies meretricis facta eſt tibi: im
pudorata facta es tu. Quid igitur? Damnamus ſecũda matrimonia? Minimè, ſed prima
laudamus. Abijcimus de Eccleſia digamos? Abſit, ſed monogamos ad continentiã pro
uocamus. In arca Noe nõ ſolum munda, ſed & immunda fuerunt animalia. Habuit ho-
mines, habuit & ſerpentes. In domo quoq; magna uaſa diuerſa ſunt: alia in honorẽ, alia
in contumeliam. Eſt crater ad bibendum, eſt & matula ad ſecretiora naturæ. Nam cum
in ſemente terræ bonæ centeſimũ & ſexageſimum & trigeſimũ fructum Euangelia do
ceant, & centenarius pro uirginitatis corona primũ gradum teneat: ſexagenarius pro la
bore uiduarũ in ſecundo ſit numero: tricenarius fœdera nuptiarũ, ipſa digitorũ coniun
ctione teſtetur, digamia in quo erit numero? Imò extra numerũ. Certè in bona terra nõ 8
oritur, ſed in uepribus, & ſpinetis uulpiũ, quæ Herodi impijſsimo cõparantur, ut in eo
ſe putet eſſe laudabilem, ſi ſcortis melior ſit, ſi publicarum libidinum uictimas ſuperet, ſi
uni ſit proſtituta, nõ pluribus. Rem dicturus ſum incredibilẽ, ſed multorum teſtimonijs
approbabo. Ante annos plurimos, cũ in chartis Eccleſiaſticis iuuarẽ Damaſum Roma-
næ urbis epiſcopum, & orientis atq; occidentis ſynodicis cõſultationibus reſponderẽ,
uidi duo inter ſe paria, uiliſsimorũ è plebe hominum cõparata, unum qui uiginti ſepe-
liſſet uxores, alteram quę uiceſimum ſecundum habuiſſet maritum, extremo ſibi, ut ipſi
putabant, matrimonio copulatos. Summa omniũ expectatio, uirorum pariter ac fœmi
narum: poſt tantas rudes, quis quẽ prius efferret. Vicit maritus, & totius urbis populo 9
confluente, coronatus & palmã tenens adoreamq;, per ſingulos ſibi acclamantes, uxo-
ris multinubę feretrũ prędecedebat. Quid dicemus tali mulieri? Nẽpe illud, quod Domi D
nus Samaritanæ: Vigintiduos habuiſti maritos, & iſte à quo ſepelieris, nõ eſt tuus. Itaq;
obſecro te religioſa in Chriſto filia, ut teſtimonia iſta nõ noueris, quib. incõtinentibus
& miſeris ſubuenitur, ſed illa potius lectites, quib. pudicitia coronatur. Sufficit tibi q̃d
primũ perdidiſti uirginitatis gradũ, & per tertiũ ueniſti ad ſecundum, id eſt per officiũ
coniugale ad uiduitatis continentiã. Extrema, imò abiecta, ne cogites, nec aliena & lon
gè poſita exempla perquiras. Habes auiam, matrẽ, & amitã: quarum tibi abundans imi-
tatio atq; doctrina, & prędcepta uiuendi, norma uirtutum eſt. Si enim multę in cõiugio,
uiuentibus adhuc uiris, intelligunt illud Apoſtoli: Omnia licent, ſed nõ omnia expedi-
unt, & caſtrant ſe propter regna cœlorum, uel à ſecunda natiuitate poſt lauacrũ ex con-
ſenſu, uel poſt nuptias ex ardore fidei: cur uidua quæ iudicio Dei uirũ habere deſijt, nõ
illud lætabunda cõgeminet: Dominus dedit, Dominus abſtulit, & oblatam occaſionẽ
arripiat libertatis, ut ſui corporis habeat poteſtatẽ, nec rurſum ancilla fiat hominis? Et
certè multo laborioſius eſt, nõ frui eo quod habeas, q̃ deſiderare quod amiſeris. Vnde
& uirginitas in eo facilior eſt, q̃ carnis incentiua nõ nouit, & uiduitas in eo ſollicitior,
quod præteritas animo recolit uoluptates: maximè ſi ſe uirũ putet perdidiſſe, nõ prę̃mi
ſiſſe: quorũ alterum doloris, alterũ gaudij eſt. Primi hominis creatura nos doceat, plu-
res nuptias refutare. Vnus Adam & una Eua, imò una ex eo coſta ſeparatur in fœminã. 10
Rurſumq; quod diuiſum fuerat, nuptijs copulatur, dicẽte ſcriptura: Erunt duo in carnẽ
unam, nõ in duas, nec in treis. Propter quod relinquet homo patrem & matrem, & ad
hærebit uxori ſuę, certè non uxoribus. Quod teſtimoniũ Paulus ediſſerens, ad Chriſtũ
refert, & ad Eccleſiã, ut primus Adam in carne, ſecundus in ſpiritu monogamus ſit. Si
una Eua, mater cunctorũ uiuentium, & una Eccleſia parẽs omniũ Chriſtianorũ. Sicut
illã maledictus Lamech in duas diuiſit uxores, ſic hanc hæretici in plures Eccleſias lace
rãt, quæ iuxta Apocalypſim Ioãnis, ſynagogæ magis diaboli appellãdę ſunt, q̃ Chriſti
cõciliabula. Legimus in Carminũ libro: Sexaginta ſunt reginę, & octoginta cõcubinę,
& ado-

A & adoleſcentulæ,quarum non eſt numerus. Vna eſt columba mea, perfecta mea:una eſt matri ſuæ,electa genitrici ſuæ. Ad quam ſcribit idem Ioannes epiſtolã: Senior electæ dominæ, & filijs eius. Sed & in arcam quam Petrus apoſtolus ſub typo interpretatur Eccleſiæ, Noe cum tribus filijs,ſingulas,non binas uxores introduxit. Etiam de immundis animalibus bina ſumuntur,maſculus & fœmina,ut ne in beſtijs quidem,ſerpentibuſq́, crocodilis ac lacertis, digamia habeat locum. Quod ſi de immundis ſeptena ponuntur, id eſt, imparia, & in hoc uirginitatis ac pudicitiæ palma monſtratur. Egreſſus enim de arca Noe, Deo uictimas immolauit:non utiq; de pari,ſed de impari numero,quia alterum fœtibus atq; coniugio, alterum ſacrificio præparatum eſt. At patriarchæ non ſingulas habuerunt uxores. Imò & concubinas habuere plurimas. Et,ne hoc parum ſit:Dauid multas, & Solomon habuit innumerabiles. Iudas ad Thamar, quaſi ad ſcortum ingreditur. Et iuxta occidentem literam, Oſee propheta non ſolum meretrici,ſed etiam adulteræ copulatur. Quod ſi & nobis iure conceditur,adhinniamus ad omnes fœminas,& in exemplum Sodomæ & Gomorrhæ,ab ultimo die deprehendamur uendentes & ementes, nubentes & nuptui tradentes, & tunc ſit finis coniugij, quando terminus uitæ. Quod ſi & poſt diluuium,& ante diluuium uiguit iſta ſententia:Creſcite & multiplicamini,& replete terram:quid ad nos,in quos fines ſeculorum decurrerunt, quibus dicitur: Tempus breue eſt, & iam ſecuris ad radices arborum poſita eſt, quæ ſyluam legis & nuptiarum Euangelica caſtitate ſuccidat? Tempus amplexandi, & tempus longe fieri ab amplexibus. Hieremias captiuitate propinqua,uxorem prohibetur accipere. Ezechiel in Babylone:Mortua eſt, inquit,uxor mea,& apertum eſt os meum. Nec ductu rus uxorem,nec ille qui duxerat,poſſunt in opere coniugali libere prophetare. Olim gloriæ erat illum audire uerſiculum:Filij tui ſicut nouellæ oliuarum, in circumitu menſæ tuæ: & uideas filios filiorum tuorum. Nunc de continentibus dicitur: Qui adhæret Domino, unus ſpiritus eſt. Et,Adhæſit anima mea poſt te,me ſuſcepit dextera tua. Tunc oculum pro oculo, nunc uerberanti maxillam, præbemus & alteram. Illo tempore bellatoribus dicebatur, Ac-
B cingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſsime:modo audit Petrus,Conde gladium tuũ
11 in uaginam:qui enim gladio percutit, gladio morietur. Hæc dicimus non ſeparantes legem & Euangelium,ut Marcion calumniatur,ſed unum atq; eundem ſuſcipientes Deum,qui pro uarietate temporum atq; cauſarũ principium & finis, ſerit,ut metat:plantat, ut habeat quod ſuccidat. Iacit fundamentum,ut ædificationi,conſummato ſeculo,culmen imponat. Alioqui ſi ad ſacramenta ueniamus & futurorum typos,non noſtro arbitrio, ſed Apoſtolo differente:Agar & Sara,uel mons Sina & Sion, duo teſtamenta ſignificant. Lia lippientibus oculis,
12 & Rachel quam Iacob amabat plurimum,ſynagogam eccleſiaḿq; teſtantur. Vnde & Anna prius ſterilis, Fenennæ ubertate fœcundior eſt. Licet & Monogamia nos Iſaac & Rebecca præceſſerit,cuius ſolius partus Domini reuelatio eſt. Nec ulla alia fœminarum Deum per ſeipſam conſulit. Quid loquar de Thamar, quæ Eſron & Phares geminos fudit infantes? In quorum natiuitate diuiſa maceria,duos populos ſeparauit:& ligata manus coccino,conſcientiam Iudæorum iam tunc Chriſti paſsione reſperſit. Ac de ſcorto prophetico, cuius ſimilitudo uel Eccleſiam ſignificat de gentibus congregatam, uel (quod ipſi loco magis conuenit) ſynagogam primũ aſſumptã de idololatris per Abrahã & Moyſen: deinde poſt adulteriũ, & negationẽ ſaluatoris,ſedentẽ plurimo tempore ſine altari,ſacerdotibus ac prophetis, & uiri priſtini conſortiũ præſtolantẽ,ut poſtquã ſubintrauerit plenitudo gentium,tunc omnis Iſrael ſaluus fiat. Quaſi in breui tabella latiſsimos terrarum ſitus oſtendere uolui, ut pergam ad alias quæſtiunculas, quarum prima de Annæ conſilio eſt. Sola ne perpetua mœrens carpere iuuenta? Nec dulceis natos, Veneris nec præmia noris? Id cinerem, aut manes credis curare ſepultos? Cui breuiter reſpondeat ipſa quæ paſſa eſt: Tu lachrymis euicta meis, tu prima furentem His germana malis oneras, atq; obijcis hoſti. Non licuit thalami expertem ſine crimine uitam Degere more feræ, taleis nec tangere curas. Non ſeruata fides cineri promiſſa Sicheio. Proponis mihi gaudia nuptiarum, ego tibi opponam, pyrã, gladiũ, & incendium. Nõ tantũ boni eſt in nuptijs quod ſperamus, quantũ mali quod accidere poteſt, & ti

mendum eſt. Libido tranſacta ſemper ſui relinquit pœnitudinem, nunquam ſatiatur, & ex- c
tincta redaccenditur. Vſu creſcit, & deficit: nec rationi paret, quæ impetu ducitur. Sed dices:
Amplæ opes & diſpenſatio rei familiaris egent autoritate uiri. Scilicet perierunt domus cœ-
libum, & niſi cum ſeruulis tuis ipſa ſeruieris, familiæ tuæ imperare non poteris. Auia tua, ma-
ter & amita, nónne autoritatis priſtinæ, honoriſq; maioris ſunt, dum eas & tota prouincia,
& Eccleſiarum principes ſuſpiciunt? Ergo milites & peregrinantes, ſine uxoribus ſua hoſpi-
tiola non regunt? & nec inuitant ad conuiuia, nec inuitantur? Quaſi non poſsis probatæ æ-
tatis habere famulos, uel libertos, in quorum nutrita es manibus, qui præſint domui, ad pu-
blicum reſpondeant, tributa perſoluant: qui te ſuſpiciant, ut patronam, diligant, ut alumnam,
uenerentur, ut ſanctam. Quære primum regnum Dei, & hæc omnia adijcientur tibi. Si de ue
ſte cogitaueris, lilia tibi de Euangelio proponuntur. Si de cibo, remitteris ad aues quæ non
ſerunt, neq; metunt, & pater tuus cœleſtis paſcit illas. Quantæ uirgines & uiduæ abſq; ulla
ſorde rumoris, ſuam ſubſtantiolam gubernarunt? Caue ne iungaris adoleſcentulis, ne his ad-
hæreas, propter quos Apoſtolus concedit ſecunda matrimonia, & ſuſtineas in media tran-
quillitate naufragium. Si Timotheo dicitur: Adoleſcentiores uiduas deuita. Et iterum: Ama
anus, ut matres, adoleſcentulas, ut ſorores cum omni caſtitate: quare tu me commonentem
non audias? Fuge perſonas, in quibus poteſt malæ conuerſationis eſſe ſuſpicio, nec paratum
habeas illud è triuio, Sufficit mihi conſcientia mea, non curo quid de me loquantur homines.
Et certè Apoſtolus prouidebat bona, non tantum coram Deo, ſed etiam coram hominibus,
ne per illum nomen Dei blaſphemaretur in gentibus. Habebat utiq; poteſtatem ſororem
mulierem circunducendi, ſed nolebat ſe iudicari ab infideli conſcientia. Et quum poſſet de E- 13
uangelio uiuere, diebus ac noctibus laborabat manibus ſuis, ne quem grauaret credentium.
Si ſcandalizat, inquit, eſca fratrem, in æternum carnem non manducabo. Dicamus & nos: Si
ſcandalizat ſoror, uel frater, non unum & alterum, ſed totam Eccleſiam, nec ſororem uidebo,
nec fratrem. Melius eſt rem familiarem minui, quàm ſalutem animæ perire. Melius eſt amitte
re, quod (uelimus, nolimus) aliquando periturum eſt. Melius eſt ſponte dimittere, quàm id D
amittere, pro quo omnia dimittenda ſunt. Quis noſtrûm, nõ dicam cubitum, quod enorme
eſt, ſed unius unciolæ decimam partem adijcere poteſt ad ſtaturam ſuam? Et ſoliciti ſumus
quid manducemus, aut quid bibamus? Ne cogitemus ergo de craſtino. Sufficit diei malitia
ſua. Iacob fratrem fugiens, magnis in patris domo diuitijs derelictis, nudus pergit in Me-
ſopotamiam, & ut nobis fortitudinis præberet exemplum, lapide capiti ſuppoſito, uidit
ſcalam ad cœlum uſque ſubrectam, & Dominum innitentem ſuper eam, per quam aſcen-
debant angeli, & deſcendebant, ut nec peccator deſperet ſalutem, nec iuſtus de ſua uirtute ſe-
curus ſit. Atq;, ut multa præteream (neq; enim tempus eſt, ut aſſumpti teſtimonij omnia e-
diſſeram) poſt annos uiginti diues Dominus, & pater ditior, qui dudum Iordanem in ba-
culo tranſierat, cum tribus turmis gregum in patriam reuertitur. Apoſtoli toto orbe pere-
grini, non æs in zona, non uirgam in manu, non caligas habuere in pedibus, & tamen di-
cere poterant: Nihil habentes, & omnia poſsidentes. &, Aurum & argentum non eſt no-
bis, quod autem habemus, hoc tibi damus: in nomine Ieſu Chriſti Nazareni, ſurge & am-
bula. Non enim erant diuitiarum ſarcina prægrauati, & ideo ſtantes cum Helia in forami-
ne petræ, per anguſtias acus tranſire poterant, & poſteriora Domini contemplari. Nos
uero ardemus auaricia, & contra pecunias diſputantes, auro ſinum expandimus, nihilq;
nobis ſatis eſt. Et illud, quod de Megarenſibus dicitur, iure miſeris coaptari poteſt: Æ-
dificant quaſi ſemper uicturi: uiuunt quaſi altera die morituri. Et hæc facimus, quia Do-
mini uerbis non credimus, & quia ætas optata cunctis non uiciniam mortis, quæ debe-
tur mortalibus lege naturæ, ſed caſſa ſpe, annorum nobis ſpacia pollicetur. Nemo enim tam
fractis uiribus, & ſic decrepitæ ſenectutis eſt, ut non putet ſe unum adhuc annum eſſe
uicturum. Vnde ſubrepit obliuio conditionis ſuæ, ut terrenum animal, & iam iamq; ſol-
uendum erigatur in ſuperbiam, & animo cœlum teneat. Verum quid ago? Fracta naui 14
de mercibus diſputo. Qui tenebat, de medio fit, & non intelligimus Antichriſtum appro-
pinquare,

A pinquare, quẽ Dominus Ieſus Chriſtus interficiet ſpiritu oris ſui. Væh prægnantibus,& nu
trientibus in illa die: quorum utrumq; de fructibus nuptiarum eſt. Præſentium miſeriarum
pauca percurram. Quod rari hucuſq; reſidemus,non noſtri meriti,ſed Domini miſericordię
eſt.Innumerabiles & ferociſsimæ nationes,uniuerſas Gallias occuparunt.Quicquid inter al-
pes & Pyrenæum eſt, quod Oceano & Rheno includitur, Quadus, Vuandalus, Sarmata,
15 Halani,Gipedes, Heruli, Saxones, Burgundiones, Alemani, & (ô lugenda reſpublica) ho-
16 ſtes Pannonij uaſtarunt.Etenim Aſſur uenit cum illis. Magontiacum nobilis quondã ciui-
tas,capta atq; ſubuerſa eſt, & in Eccleſia multa hominum milia trucidata. Vangiones longa
17 obſidione deleti. Remorum urbs præpotens, Ambiani, Attrebatæ, extremiq; hominum
18 Morini, Tornacus,Nemetes,Argentoratus,translati in Germaniam. Aquitaniæ, nouemq;
populorum, Lugdunenſis & Narbonenſis prouinciæ, præter paucas urbes populata ſunt
cuncta. Quas & ipſas foris gladius,intus uaſtat fames. Non poſſum abſque lachrymis To-
loſæ facere mentionem, quæ ut hucuſq; non rueret, ſancti epiſcopi Exuperij merita præ-
ſtiterunt. Ipſæ Hiſpaniæ iam iamq; perituræ, quotidie contremiſcunt, recordantes irru-
ptionis Cimbricæ, & quicquid alij ſemel paſsi ſunt, illæ ſemper timore patiuntur. Cæte-
ra taceo, ne uidear de Dei deſperare clementia. Olim à mari Pontico,uſque ad alpes Iulias,
non erant noſtra, quæ noſtra ſunt. Et per annos triginta, fracto Danubij limite, in me-
diis Romani imperij regionibus pugnabatur. Aruerunt uetuſtate lachrymæ. Præter pau-
cos ſenes, omnes in captiuitate & obſidione generati, non deſiderabant, quam non no-
uerant libertatem. Quis hoc credet? Quæ digno ſermone hiſtoriæ comprehendẽt? Romam
in gremio ſuo,non pro gloria,ſed pro ſalute pugnare? Imò ne pugnare quidem, ſed auro &
cuncta ſupellectile uitam redimere? Quod non uitio principum, qui uel religioſiſsimi ſunt,
ſed ſcelere ſemibarbari accidit proditoris, qui noſtris contra nos opibus armauit inimicos.
19 Æterno quondam dedecore Romanum laborabat imperium,quod Gallis cuncta uaſtanti-
bus,fuſoq; apud Alliam exercitu,Romam Brennus intrauit.Nec priſtinam poterat abolere
B ignominiam,donec & Gallias genitale Gallorum ſolum, & Gallogræciam, in qua conſede-
rant orientis occidentisq; uictores,ſuo imperio ſubiugaſſet. Hannibal de Hiſpaniæ finibus
20 orta tempeſtas,cum uaſtaſſet Italiam,uidit urbem, nec auſus eſt obſidere. Pyrrhum tanta te-
nuit Romani nominis reuerentia,ut deletis omnibus,è propinquo recederet loco:nec aude-
bat uictor aſpicere,quam regum didicerat ciuitatem.Et tamen pro hac iniuria (non enim di-
cam ſuperbia) quæ bonos exitus habuit: alter toto orbe fugitiuus, tandem Bithyniæ mor-
tem ueneno reperit. alter reuerſus in patriam, in ſuo regno occubuit. Et utriuſque prouin-
ciæ, populi Romani uectigales ſunt. Nunc ut omnia proſpero fine eueniant, præter no-
ſtra quæ amiſimus, non habemus quod uictis hoſtibus auferamus. Potentiam Romanæ
21 urbis,ardens poeta deſcribens ait: Quid ſatis eſt, ſi Roma parum eſt? Quod nos alio mute
mus elogio: Quid ſaluum eſt,ſi Roma perit? Non mihi ſi linguæ centum ſint,oraq; centum,
Ferrea uox,omnes captorum dicere pœnas, Omnia cæſorum percurrere nomina poſsim.
Et hæc ipſa quæ dixi,periculoſa ſunt,tam loquentibus,quàm audientibus,ut ne gemitus qui
dem liber ſit: nolentibus, imò nec audentibus nobis flere,quæ patimur.Reſponde mihi cha
riſsima in Chriſto filia,inter iſta nuptura es? Quem acceptura uirum, cedo? fugiturum, an
pugnaturum. Quid utrunq; ſequatur intelligis.Et pro Feſcennino carmine terribilis tibi rau
co ſonitu buccina concrepabit,ut quas habes pronubas,habeas fortè lugentes. Aut quibus
delicijs affluas,quæ poſſeſsionum tuarum reditus perdidiſti, quæ obſeſſam familiolam tuã
morbo & fame cernis contabeſcere? Sed abſit, ut de te talia ſentiam, ut finiſtrum ſuſpicer de
ea,quæ ſuam Domino animam conſecrauit. Non tam tibi, quàm ſub tuo nomine alijs ſum
loquutus, quæ ocioſæ & curioſæ, atq; uerboſæ domos circumeunt matronarum,quarum
Deus uenter eſt,& gloria in confuſione earum, quæ nihil aliud de ſcripturis, niſi digamiæ
præcepta nouerunt, quæ in alieno corpore, ſua deſideria conſolantur, ut quod ipſæ fe-
cerunt, alias facere uideant, & malarum ſocietate palpentur. Quarum cum impuden-
tiam & propoſitiones, apoſtolicarum ſententiarum interpretatione contriueris: legito

quomodo

quomodo tibi in uiduitate ſeruanda uiuendum ſit, librum ad Euſtochium De uirginitate c
ſeruanda, & alios ad Furiam atq; Saluinam: quarum altera Probi quondam conſulis nurus,
altera Gildonis, qui Africam tenuit, filia eſt. Hic libellus De monogamia, ſub nomine tuo ti-
tulum poſsidebit.

SCHOLIA.

IN uetere uia.] Id ſignificat, quod in Arte poetica præcipit Horatius, ut uulgatum & à 1
multis tractatum argumentum, ita tractemus, ut nouũ reddatur. Publica materies, pri-
uati iuris erit, & cætera. Via publica eſt, quam Græci uocant λεωφόρον, quod populus
per eam ambulet. nam λεὼς Atticis populus eſt. Semita uia eſt anguſtior, & à publica di
uertens. Ad Gerontiam.] Nomen huius fœminæ uarie ſcriptum reperitur in omni
bus exemplaribus: quædam habent Geruntiam, quædam Gerutiam, quædam Agerochiã, alia A-
cheruſiam. Nec magnopere pertinebat ad rem, quo nomine uocaret, niſi quod mox ſubiicit, Quæ
quodam uaticinio futurorum, ac Dei præſidentis auxilio, nomen accepit. Fortaſſe legendũ, Gyru-
tiam: propter id quod mox ſequitur, Quam matris, auiæ, amitæq; probatarũ in Chriſto fœminarũ,
nobilis in Chriſto turba circũſtat. Gyrus enim circulus eſt. Aut Gerutiam, ut à Græco ſermone du
catur, γέρας enim Græce honorem ac præmiũ ſignificat. Aut certe Ageruſiam, à Græco uerbo ἀγέ-
ρω, quod eſt congrego & concilio. Inuenio & apud Oroſium, Gerontiũ quendam, à quo Cõſtans
Conſtãtini filius interfectus eſt. Vnde Gerontia dicta uideri poteſt, ab honore: à quo ueteres dixe-
re γέροντα. Honorificum autem tot egregijs fœminis cingi. Quarum auia.] Ne intelligas hanc 2
eſſe auiam earũ, quas modo nominauit: ſed quarum, poſuit diſtributiue, pro inter quas, ſiue ex qui
bus: ueluti quum dicimus, Quorum fuit Plato, id eſt, de quorum numero fuit. Soror Celerini pa
tris.] Et hic locus in omnibus, quæ quidem uiderim, exemplaribus deprauatus habetur: uerũ non
obſcurum eſt, quo modo reſtituendus ſit. Nimirum ut legas, Soror Celerini patris, quæ Gerontiã
nutriuit infantem, & in ſuo natã ſuſcepit gremio, per annos uiginti, mariti ſolatio deſtituta: erudit
neptem, quod à matre didicit. Siquidẽ auia Gerontiæ, Metronia uocabatur, mater Benigna, pater
Celerinus: amita, hoc eſt, ſoror patris, educauit neptem Gerontiã. Niſi quod opinor aſſcriptũ fuiſſe
nomen amitæ, quæ Agerontia, aut ſimile quippiam, dicta uidetur. Quod à matre.] Incertum an
à matre Gerontiæ, an à ſua, ſed ueriſimilius eſt hanc à ſorore didiciſſe, quod neptem doceret ſuã.

Poſthumus.) Poſthumi uocantur, qui patre defuncto naſcuntur. Maritus igitur Gerontiæ Sim
plicius eſt dictus: quod nomen inditum eſt filio, ut patrem referret etiã nomine, nec uideretur per D
didiſſe ſuum Simplicium mater. Loci huius continentiam.) Continentiã uocat, non materiam, 3
ut uulgus loquitur indoctum, ſed contiguitatem: continens enim dicitur, quod adhæret & contin
git. Sentit autem, ſe uelle explicare, quæ locũ hunc proxime præcedunt, & quæ ſequuntur, quo me
lius intelligatur. Ne tranſuerſum quidem.) Vnguem latum intelligit, quod prouerbio ſolet di-
ci, pro minimo ſpatio. Hoc enim καπασρηνιάσωσι, Græcus f.f.) σρηνιᾶν, eſt licentius & immodera-
tius agere, quod mihi uidetur commodiſſime reddi poſſe, ſi dixerimus laſciuire. Vocem compoſi-
tam putant, παρὰ τὸ σειρᾶν, quod eſt auferre, & ἡνία, id eſt habenæ: ut translatum ſit ab animantibus
brutis, quæ freno uel habenis reuulſis ſuo feruntur arbitrio, & paſtu ferocientia non obtemperant
habenis. Siue à σρηνός, quod eſt durũ, propterea quod iam intractabiles ſint, nec regi poſſint. De-
inde præpoſitio κατὰ, addita in compoſitione, ſignificat incõmodum aliquod eius qui apponit in
genitiuo. Siquidem hæc præpoſitio, quoties hunc aſciſcit caſum, reddit uerbum relatiuum, & ferè
ſignificat in malam partem, ut καπαφρονῶ & καπαψηφίζομαι, id eſt ſentio in contemptum alicuius, &
fero ſuffragium aduerſus hunc aut illum. Ita καπασρηνιᾶν τὸ χριςὸ, eſt laſciuire in contumeliam &
iniuriam Chriſti, ſeu ferocire aduerſus Chriſtum, cuius prætextu alitæ ſunt uſq; ad intemperantiam.
Ambroſius utitur huiuſmodi translatione. Cum enim in delicijs egerint in Chriſto, nubere uolũt.
Proinde miror, unde inuaſerit hoc uerbum Fornicatæ fuerint. Magis quadrat quod habetur in edi
tione uulgata, Luxuriatę. Aliud enim luxuria, aliud libido. Sed de his copioſius diſſeruimus in An
notationibus noſtris in Nouum teſtamentũ editis. Riſit & arguto.) Verſus eſt ex Elegijs ama- 4
torijs Ouidij. In boue & aſino.) Hoc Iudæis erat prohibitum, ne ararent in boue & aſino, ut pa-
tet Deuteronomij capite uigeſimo: quem locum diuus Hieronymus traxit ad allegoriam imparis
matrimonij: ſic enim uocauit ſuperius, quod fidelem copulat cum infideli. Ne tunica nuptialis.)
Eſt in eodem capite: ne fas eſſet uti ueſte partim ex lana, partim ex lino cõtexta. Non minus ſe-
xagenariam.) Paulus in Epiſtola ad Timotheum prima, capite quinto, uetat ne qua uidua recipia-
tur in miniſterium Eccleſiæ, minor ſexaginta annis. Quæ uere uiduæ ſunt.) Reſpexit ad etymo-
logiam uerbi, nam Latinis priſcis, uiduare, erat ſpoliare & orbare. Vnde & uiduertatem, calamita-
tem appellant. Et Græcis χήρα dicitur, à χωρῶ, quod eſt ſeparo, aut à χαρὰ, quod eſt gaudium, κατ'
ἀντίφρασιν, quaſi ſit omnibus oblectamentis orbata. Corban.) In Euangelio Matthæi capite ui-
geſimo quinto, δῶρον legitur, id eſt donum. Hieronymus hic Hebraicã addidit uocem קרבן quod
ea ſignificet, non quoduis donum, ſed proprie quod templo dicatur. Vnde & locum in quo dona
huiuſmodi ſeruabantur, corbanam uocabant. Inferiarum officium.) Inferias parentalia uocant, 5
ab infe-

A ab inferendo ultimum illum honorem, quem cognati exhibent defunctis. Vetat autem lex Moſaica, ſacerdotem cõtaminari ullius funere, niſi uxoris, matris, filiæ & ſororis, ſi uirgo fuerit. Caſtitatem reperit perditricem.) Vel quia debilitato corpore, uel quia impia ſit, & nihil conferens ad ſalutem. Hierophanta.) Græce ἱεροφάντης dicitur, qui oſtendit & ordinat myſteria ſacrorũ: ab ἱερόν ſacrum, & φαίνω oſtendo. Ponitur & pro ſacrifico, nonnunquam pro ædituo. Euirat uirum.) Ita quidem conſentiunt exemplaria. Ego tamen legendum arbitror, euiratur: ut intelligas hierophantam, hoc eſt ſacerdotem, apud Athenienſes caſtrari, & execari, ne libidine contaminetur: cuiuſmodi ſunt Galli Cybeles ſacerdotes. At nunc non admittunt, niſi hac quoq; parte integri. Flamen.) Flamines erant ſacerdotes quidã Romę, ſic dicti, quaſi filamines, quod in ſummo uertice lanea fila geſtarent. Alij putant à pileo dictos, quaſi pileamines. Tauri Aegyptij.) Apim bouem intellige,
6 quem olim Aegyptij numinis loco colebant. De quo permulta Herodotus in Thalia. Veſtę uirgines.) Veſtales uocantur, quæ æternum ignem ſeruabant, harum ſi qua inceſtus conuicta fuiſſet, uiua defodiebat. De quibus copioſiſsime Plutarchus in uita Numæ. De ſacerdote lex extat apud Senecã: Sacerdos pura ſit è puris, caſta è caſtis. Apollinis.) De Apolline & Diana tractat Horatius in Odis: Dianam teneræ dicite uirgines, Intonſum pueri dicite Cynthium. Iunonisq; Achiuæ.) Opinor legendum Argiuæ, pro Achiuæ: cuius mentionem facit & Vergilius. Reginã Carthaginis.) Didonem intelligit, quæ cum procum Hiarbam ſpreuiſſet, & ab Aenea deſereretur, gladium adegit pectori: mori malens, quàm procos contemptos rurſum ſequi: corpus exanime rogo impoſitum, quem ipſa extruxerat. Narrat Vergilius in quarto Aeneidos. Haſdrubalis uxorem.) Huius meminit L. Florus in librũ Titi Liuij quinquageſimumprimũ: præterea Valerius Maximus libro tertio, capite ſecundo: Carthagine (inquit) capta, uxor Haſdrubalis exprobrata ei impietate, quod à Scipione ſoli ſibi impetrare uitam contentus fuiſſet, dextra lęuaq; treis cõmunes filios mortem non recuſantes trahens, incendio ſe flagrãtis patriæ obiecit. Cæterũ Lucretiæ fabula, quæ ſibi
7 ſua manu necem conſciuit, notior eſt quàm ut hic ſit recenſenda. Gens Teuthonum.) Hæc hiſtoria narrat à Valerio Maximo, libro Memorabiliũ ſexto, capite De pudicitia, ſed paulo diuerſius & Hieronymus. Ait em, uxores Cimbrorũ à uictore petiſſe, ut uirginib. Veſtalibus dono mitterentur, nec minus caſte & illas ſe uicturas. Id cum eſſet negatũ, mortis cõſilium ceperunt. Refert Plutarchus in uita Marij, & Florus in Epitoma Liuianæ hiſtoriæ libro ſexageſimooctauo, ſi quis forte plenius de his edoceri cupiet. Cereris ac Veneris.) Suſpicor hic ſubeſſe mendũ, etiam ſi ad hunc modum conſtanter habent exemplaria. Arbitror pro Veneris ſcriptũ fuiſſe Veſtæ, quam uo
B cem, cum ſciolus ille, quiſquis fuit, in ſuo Catholico non reperiſſet, Veſtam mutauit in Venerẽ. Si quidem Cereri quoq; à puris mulieribus ſacra fiebant, adeo ut nefas eſſet uiros intereſſe. Ipſa digitorum coniunctio.) Vt nunc calculis, ita quondam digitorum notis ſupputabant, ut teſtatur Iuuenalis, Plinius, & Donatus in Adelphos Terentij, hoc eſt explicitis aut cõtractis digitis numerũ quem uolebant, ſignificabant. Quæ ratio computandi manet hodie quoq;, ſed diuerſa. Porrò uetres molliter cõiunctis digitis, triginta ſignificabant: relíquis digitis uno ſuperiore preſsis, ſexaginta. Porrò poſt nonagintanouem, à ſiniſtra ad dextram transferebatur ſupputatio, ijſdẽq; digitis, ſed non eadem manu, uelut in circulum cõputatio recurrebat. Hæc ad hunc locum intelligendũ ſatis
8 ſunt: qui plura uolet cognoſcere, legat noſtra in primũ aduerſus Iouinianũ librũ ſcholia. Herodi impijſsimo.) Chriſtus apud Lucam admonitus ut ſecederet, quod Herodes pararet eum occidere: Ite, inquit, & dicite uulpi illi, Ecce eijcio dæmonia, & ſanitates perficio hodie & cras. Vulpes autẽ habent ſuas latebras in ſpinetis. Vnde uulpes foueas habẽt. Mundi amatores neglecto ſermone diuino, in diuitijs acquieſcunt. Publicarum libidinum uictimas.) Iiſdem uerbis & ſuperius ſignificauit paſsim proſtitutam pudicitiam. Ante annos plurimos.) Ex hoc loco apparet, diuum Hieronymum aliquando Damaſo à ſacris libellis fuiſſe, quem nunc ſecretarium uocãt, in his quę pertinent ad cõſultationes ſynodicas. Poſt tantas rudes.) Niſi locus deprauatus eſt, ſentit toties libertatẽ redditã, mortua uxore ſeu marito. Nam rudis, uirga, qua gladiatores miſsionẽ accipiebãt à ſanguinario ludo. Vnde & milites ab onere militiæ dimiſſi, rudiarij uocantur. Fit autem liber mari
9 tus, ſi moriatur uxor, & quaſi rude donatur. Quem quis prior efferret.) Elegantius erat, uter utrum efferret, ſiue uter alterũ efferret. Quanq; & hæc loquẽdi forma reperitur apud autores ſecus, quàm præcepit Laurentius Valla. Nouũ eſt & illud, quod cum de uiro & fœmina loquitur, dixerit quem quis. Cæterũ efferret, pro ſepeliret, elegantiſsime dixit. Verũ totus hic locus in exemplarib. habebatur confuſiſsimus, nec uno modo deprauatus. Nos collatis ac penſiculatis diligenter omnibus, ita legendum cenſemus: Poſt tantas rudes, quem quis prior efferret, uicit maritus: & totius Vrbis populo confluente coronatus, & palmam tenens adoriamq;, per ſingulos ſibi acclamãtes, uxoris multinubæ feretrum præcedebat. Nam ueteres gloriam ſeu uictoriã, adoriã uocabant: quo uerbo uſus eſt & in Odis Horatius: ab ador, quod illi far dicebãt: & palma, uictoris inſigne erat. Porrò uictori in triũpho incedenti acclamabatur undiq;: Io triumphe. Huc lepide alluſit Hieronymus. Feſtiuiter autẽ nouauit cõpoſitionẽ huius uerbi multinubæ, Græcos imitatus, πολυγάμους: ſicut ſuperius nouam uocẽ finxit, nuptiator, cum ea nuſquã ſit apud autores quod equidem memini. Quarum tibi abundans.) Si liceret ab exemplaribus conſentientibus diſſentire, malim Abunde, legi.

In eo

In eo facilior eſt.] Nonnulli codices habebant, in eo felicior: utraq; lectio tolerabilis. Erunt c
duo in carnem unam.] Vides Hieronymum non ita citare hunc locũ, ut habetur in uulgatis exem 10
plaribus: Erunt duo in carne una, ſed in carnem unam. Sic enim ſcribendũ eſſe, ſatis declarat quod
ſequitur, Et non in duas, nec in treis. Et Græca reſpondent, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ut intelli
gas, è duobus uelut unum hominem fieri matrimonio. quanquã hunc locum nõnihil torquet Hie
ronymus. Quanquam Chriſti conciliabula.] Quid ad hunc locum dicent, qui conciliabulũ in-
terpretantur diaboli concilium, quaſi per contemptum dicatur conciliabulum? Hieremias ca-
ptiuitate prop.] Hoc legitur apud hunc prophetam capite decimoſexto. Mortua eſt, inquit.]
Et hunc locum nonnihil torquet Hieronymus. Eſt apud ipſum prophetã capite uigeſimoquarto:
Locutus ſum ergo ad populum mane, & mortua eſt uxor mea ueſpere, &c. Næducturus uxo- 11
rem.] Hieremias ducturus erat, niſi fuiſſet prohibitus. Ezechiel duxerat, ſed liberatus eſt, ut expli-
caret ænigma. Modo audit Pet.] [redacted]
Marcion cal.] Hic hæreſiarcha fuit Cerdonis dogmata ſecutus. Is duo principia inter ſe
pugnantia finxit: eum qui Deus eſt legis ac prophetarum, negauit patrẽ eſſe Chriſti: quod Chriſti
pater bonus eſſet, ille iuſtus eſſet, non bonus: atq; ita ſeparauit legem & Euangeliũ, quaſi nec ab eo
dem profecta: & illa eſſet iuſtitiæ, hoc bonitatis: autor Auguſtinus in libro De hæreſib. ad Quod-
uultdeum. Principio & fine.] Magis arridet quod in ſcriptis inuenio codicibus principiũ & fi-
nis: ut eundem Deum dicat principium & finem, α & ω: principium in lege Moſaica, finem in Euã-
gelio. Feruente fœc.] Ita habebant exemplaria quæ uiderim. Verum dubiũ non eſt, quin legen-
dum ſit, Fenennæ. Helcana duas habuit uxores, Annam & Fenennam. Anna poſt diutinum tædiũ
ſterilitatis, tandem peperit Samuelem tantum uirum. Hiſtoria eſt in primo Regũ libro, capite pri-
mo. Licet & monog.] μόνος Græce ſolus, γάμος coniugium ſignificat: inde monogami, qui ſe-
mel & uni duntaxat nubunt. Nec enim Iſaac aliam habuit uxorem, nec Rebecca alium uirum.
Cuius ſolus partus.] Nulli contigit grauidæ, ut Dominus prædiceret, quid eſſet futurum: Duo, 12
inquit, populi ex utero tuo diuidentur, & minor ſuperabit maiorem. Et ſola Rebecca per ſe confu
luit Dominum, quid eſſet quod ſentiret infantes in utero concertantes. De Eſron & Ph.] Vide
tur in contextu Hieronymi manifeſtus error in Eſron pro Zaram. Conſtat enim quod iuxta Matt.
cap. primo: Iudas genuit Phares & Zaram de Thamar. Expendãt hoc eruditi. De ſcorto prop.]
Eſt in Oſee de uxore fornicaria & filijs fornicationis. De Annæ cõ.] Intelligit inutile & perni- d
cioſum conſilium. Anna ſoror Didûs, apud Verg. in iiij. lib. Aeneid. eam impulit in amorẽ Æneæ,
prætextu coniugij. Promiſſa Sicheo.] Sic habebant omnia exemplaria, uerum Seruius admo-
net legendum Sicheio, pro Sicheo, ut ſit adiectiuum. Hoc admonui, ne quis ſtatim deprauet hunc
locum. Pyram, gl. & inc.] Pyram, id eſt rogũ, quem Dido domi extruxerat ad exurenda monu-
menta Aeneæ. Gladium, ab illo relictum, quo ſe confodit. Et incendiũ, hoc ex hiſtoria, ut opinor,
addidit Hieron. Nam Verg. aliter rem narrat. Si Timotheo di.] Et huic loco nonnullam uim fa-
cit D. Hieronymus. Nec emim illic agit Paulus de periculo quod immineat pudicitiæ Timothei, ſed
de uiduis, quæ ſint ſuſcipiendæ in curã Eccleſiæ, & eccleſiaſtica ſtipe ſuſtinẽdæ: nec eſt Græce de-
uita, ſed παραιτοῦ, id eſt reijce, ac refuta, ſiue ne admittas. Sororem mulierem.] Hoc ſcribit Paulus 13
primæ ad Corin. capite nono, quod cum Cephas, reliquiq; apoſtoli circumducerent mulieres, quę
ſumptus ad Euangelium ſubminiſtrabant, ipſe tamen noluerit idẽ facere, ut pure prædicaret Chri-
ſtum abſq; ulla quæſtus ſuſpicione. Vnius unciolæ.] Aſsis, uncia, & cætera huiuſmodi nomina,
cõmunia ſunt ad pondera, menſuras & numeros. Malitia ſua.] Κακία, quod miſeriam quoq; ſi-
gnificat. Malum apud Latinos aliquando ſignificat non uitium, ſed incõmodũ. Malitia non itẽ: at
κακία apud Græcos utrunq;: & magis conueniebat hic miſeria. Iubet enim, ne ſolicitudine futuri ſi-
mus miſeri ante tempus, & calamitatem uitæ duplicemus. In nomine Ieſu.] Verba ſunt Petri ad
claudum Actuum capite tertio. De Megarenſibus.] Megara Græca ciuitas, media inter Pelo-
ponneſum, Atticam & Bœotiam. Hi quondã male audiebant, id quod declarat & prouerbiũ, quo
dictum eſt, Megarenſes neq; tertios eſſe, neq; quartos, nec in ullo numero. Dictum eſt autẽ hoc in
eos, quod ædificarent magnifice, & ijdem uitam uiuerent uoluptuariam: ita fruentes gaudijs uitæ,
quaſi poſtridie è uita migraturi. Auidius enim fruimur ijs, quibus mox carituri ſumus. Qui tene 14
bat de medio.] Refert Pauli uerba ex epiſtola ſecunda ad Theſſalonicenſes capite ſecundo: Tan-
tum ut qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat. Hoc quidam de Nerone dictum accipiunt. Hie
ronymus uidetur aliò deflectere. Reſidemus.] Dixit pro reſidui, ſeu reliqui ſumus: unde & reſi-
dem dicimus. Inter Alpes & Pyrenæum.] Nam Galliarũ finis eſt mons Pyrenæus, quà ſpectant
Hiſpaniam. Alpibus ab Italia diuiduntur, Rheno à Germania. Et altero latere Thuſcũ pelagus at-
tingunt, altero Oceanũ, ut refert Pomponius Mela. Sentit igitur uniuerſam Galliam. Quadus,
Vandalus.] Et de nominibus harum gentium, & unde uenerint, magna apud ſcriptores diſſen-
ſio eſt. Satis conſtat, ex ultimis Germaniæ finibus exortos, non ſolum Gallias, uerumetiam Ita-
liam, Pannonias, Hiſpaniam, Græciam peruaſiſſe: de quibus qui plenius uolet cognoſcere, legat

A ſeptimum Oroſianæ hiſtoriæ librum. Scholijs breuitas conuenit. Et ô lugenda reſpublica.] Hic
15 interpoſuit exclamationem, quod ipſe Pannonijs finitimus eſſet, ut teſtatur in Catalogo ſuorum operum: Stridonis oppidum, in quo natus fuit, Pannoniæ Dalmatiæq; confinium fuiſſe, ſubuerſum à Gothis. Quanq; hic locus mihi non uidetur uacare mendo. Suſpicor legendum, Et ô lugenda res: ac publica, additum fuiſſe à ſcriptore parum erudito. Porrò quod hoſtes hic addidit, quaſi illi hoſtes non fuerint, ad emphaſim facit: eos hoſtes eſſe, quos conueniebat eſſe amicos, utpote Romano ſubditos imperio. Etenim Aſſur uenit.] Retulit locum ex Pſalmo octogeſimoſecundo, ubi commemoratis multis hoſtium nominibus, Idumæis, Iſmahelitis, Moabitis, Agarenis, Gebalitis, Ammonitis, Amalechitis, Alienigenis, Tyrijs, ad ſummam uelut acerrimum hoſtem ſubiecit: Etenim Aſſur, inquit, uenit cum illis. Facti ſunt in adiutorium filijs Loth. Ita dolet Pannonios adiūctos fuiſſe Bar-
16 baris. Magontiacum.] Extat hodiernis quoque temporibus inclyta ciuitas Magontia, ſiue Magontiacum (utrunq; enim apud Oroſium legitur) cùm plurimis alijs inſignis dotibus, tum uero archiepiſcopali ſede præeminens. celebri bonarum literarum gymnaſio nobilis, ac multis adhuc antiquitatis uiſenda monumentis. Poſtremo, non ſolum ueterum, hoc eſt alienis clara literis, ſed & ſuis ingenijs illuſtrata: quippe quæ cùm alios permultos omni doctrinę genere præſtantes uiros edidit, tum uero præcipue Theodoricum Greſmundum, hominem ab ipſa natura ad humanitatem, ad bonas literas, ad eloquentiam illam uere Atticam, ſculptum ac factum. Huic urbi omnes bonarum literarum ſtudioſi non parum debent, ob egregium illud ac penè diuinum inuentum, ſtanneis typis excudendi libros, quod illic natum affirmant. Gens olim annumerata Gallijs, utpote citeriorem Rheni ripam incolens, nunc & ditione, & cultu, & lingua: deniq; (quod eſt præcipuum) morum quoq;
17 humanitate, modeſtia, fide ſic Germana, ut non alia Germanior. Vangiones.] Hos pleriq; Vormacienſes uideri uolunt. Extremiq; hominum Morini.] Maronis hemiſtichium retulit ex octauo Æneidos. Hos Solinus ad Gallicum Oceanum extremos orbis facit, niſi ſequeretur inſula Britannia, uelut alter orbis. Extat, imò extabat hoc nomine in Picardia ciuitas epiſcopalis, quam uulgus Terrouanam uocat. Ea quum hæc ſcriberemus, magna ui oppugnabatur à duobus regibus, Henrico octauo Britanniæ principe, & Maximiliano imperatore, adiuuantibus & Burgundionibus noſtratibus. Deditio facta eſt, dimiſſi milites incolumes, poſtea noſtris (opinor) agentibus, oppidum indigne deletum eſt. Tornacus.] Hæc ciuitas, ut in hoc catalogo ſuccedit Morinis, ita in calamitate ſucceſsit. Mox enim à Morinis deletis, Tornacum opulentiſsimũ ac florentiſsimũ oppidum obſideri cœptum. Et quoniam parum conueniebat inter plebeios & nobiles, deditio facta eſt,
18 ut omnibus ſaluis in ditionem Britannorũ uenirent, ciuitas alioqui libera: cuiuſmodi ſunt aliquot in confinijs Francicæ ditionis, & Burgundicæ. Sed quoniam uidebantur ſemper in Gallos propenſiores fuiſſe, quàm in noſtros, & quia bellum oppidum, bello tentatum eſt, non euerſum. Tenetur etiamnum ab Anglis. Atq; utinã Chriſtiani principes, quos maxime conueniebat autores pacis eſſe, ſi modo uere Chriſto adhærerent, uel decimam partem earum pecuniarum, ſolicitudinũ, laborum, periculorum inſumerent ad pacem tuendam, ad rempublicam bene adminiſtrandam, quæ nunc interterrimũ bellum inſumunt, nimirum aut nulla eſſent bella, aut certe pauciſsima. Nemo neſcit, Morinum alterum minoris extrui potuiſſe, quàm obſeſſum fuit: & tamẽ uix duos menſes ea durauit obſidio. Nec unquam ad manus uentum eſt. Neq; enim unicum illud prælium, quo proceres aliquot Gallorum in Britanniam abducti ſunt, nominatim eximius iuuenis, dux Longeuillenſis, & præfectus Claremontanus, prælium appellari poteſt. Verum hæc alias deplorabimus, nunc ſcholiorum meminiſſe præſtiterit. Nemetæ.] Hos nunc Spirenſes eſſe, doctorum conſenſus eſt. Vrbs hodie inter Germanicas haudquaquam poſtrema nominis, neq; ſolum epiſcopali ſede inſignis, uerum etiam templo admirandæ ſtructuræ, & regum Germaniæ ſepultura nobilitata. Argentoratus.] Hæc ciuitas hodie inter Germanicas uel florentiſsima eſt, non ſolũ opibus, ac non Rheno tantum præterfluente, libertate perpetua, diuturna pace, qua iam olim ſub clementiſsimo Cæſare Maximiliano ſemper Auguſto, fruuntur: uerum multo magis ciuium moribus, magiſtratuum prudentia, ſimul & integritate: quorum opera fit, ut quemadmodum olim à Maſsilienſium, ita nunc ab Argentoratorum republica, uniuerſa uirtutum & recte inſtitutæ ciuitatis exempla petere poſsis. Ad hæc, quod ego ſanè uel in prima nobilitatis parte poſuerim, in nulla gente plus honoris habetur, uel egregiæ uirtuti, uel excellentibus ingenijs. Vnde fit, ut non alia magis abundet ſummis uiris, in quibus & eruditionem cõmendat morum integritas, & morum integritatẽ ornat eruditio. Vulgò nũc Strasburgum appellant, nonnulli Argentinam: cui ſi quis ex re nomen cõmutare uelit, non abs re dixerit Aurentinam. Huius nunquam ſatis laudatæ urbis, laudibus diutius immorari liberet, niſi ue
18 rerer, ne quis me dicat ſcholiorum oblitum, ſcribere panegyricum. Nouemq; populorum.] At Plinius plures etiam commemorat Lugdunenſis Galliæ populos. Irruptionis Cymbricę.] De qua ſuperius dictum eſt, cum de Teuthonibus loqueremur à Mario deuictis. Olim à mari Pontico.] Locus hic nonnihil uidetur deprauatus, quamuis conſentiunt exemplaria, quæ quidem uiderim. Arbitror ita fuiſſe ſcriptum à Hieronymo: Olim à mari Pontico, uſq; ad Alpes Iulias, non ſunt noſtra, quæ noſtra ſunt: & per annos triginta, fracto Danubij limite, in medijs Romani imperij regionibus pugnatur. Aruerunt, &c.] Oſtendit enim hoc malum tam diutinum

eſſe ac uetus,ut exhauſtę ſint lachrymę longo fletu. Semibarbari proditoris.]Niſi fallor,intelligit c
Ruffinũ,aut certe Stiliconem,de quo ſuperius dictũ eſt. Eundem notauit in Epiſtola ad Demetria-
dem. Romã Brennus.]Brennus dux erat Gallorũ, à quibus olim Roma capta fuit. Sed hos Ca-
millus,dum aurũ quod erat pactũ appenderetur,expulit urbe.Narrat Plutarchus in uita Camilli, & 19
Liuius primæ Decadis libro quinto. Gallograeciã.]Quam alio nomine Galatiã uocant, Græciæ
pars eſt,quam Galli occuparant. Hannibal de Hiſpaniæ finibus.]Primũ enim tranſito cõtra fœ-
dus Ibero flumine,Saguntũ Hiſpaniæ oppidum,Romanis ſocietate iunctũ, expugnauit. Cæterũ i-
pſum Hannibalem tempeſtatẽ uocat.Quod autẽ hic narrat Hieronymus,id accidit poſt Cannẽſem
pugnã,in qua ceciderunt Romanorũ quadraginta quinq; milia.Tantaq; Romę conſternatio fuit,ut
ſi Hannibal Maharbalis conſiliũ ſequutus, cum uictore exercitu rectà Romã, quæ iam in cõſpectu
erat,perrexiſſet,actũ fuiſſet de imperio Romano. Vnde cũ pœniteret Hannibalẽ,quod ea non eſſet
uſus occaſione,dictũ eſt illud: Vincere ſcis Hannibal,uictoria uti neſcis.Aut potius cum uia Appia
profectus ad Anienẽ fluuiũ,tertio ab Vrbe miliario conſedit, magna omniũ cõſternatione. Sed re-
ligione quadã abſtinuit,quod diceret,capiendę Vrbis modo non dari uoluntatẽ,modo non dari fa
cultatẽ, ut teſtatur & Oroſius. Pyrrhum tanta.] Hic rex fuit Epirotarũ, longo bello conflictatus 20
cum Romanis,qui ad uigeſimũ ab Vrbe lapidem caſtra poſuit. Bonos exitus.]Id eſt iuſtos. Nam
Hannibal crudelis male perijt,alter ob reuerentiã Romanæ urbi habitã,in regno occubuit. Aut bo
nos,id eſt felices,quia neuter uicit Romã. Nam hoc explicant quæ ſequunt: Et utriuſq; prouinciæ
Romani populi uectigales ſunt. Alter toto orbe.]Hannibalem intellige, qui apud Pruſiã Bithy-
niæ regem ueneno ſe peremit, cum depoſceret à Romanis. Ardens poeta.]Id eſt Lucanus,quod
ſit concitatus & uehemens. Non mihi ſi linguæ centum.] Maronis carmen,mutatis aliquot uer- 21
bis,ad ſuam accommodauit ſententiam. Fugiturũ an pugna.] Elegans dilemma, quanq; id quod
inferendũ erat,cogitationi relinquit,ut ſit atrocius.Eſt enim & hoc rhetorici ſchematis genus. Pro
Feſcẽnino.] Id eſt pro nuptiali carmine,de quo ſuperius dictũ eſt. Quæ ocioſæ & cur.]His uer-
bis deſcribit Paulus uiduas,quæ non ſunt uere uiduę. Malarũ ſocietate palp.]Id eſt demulceant.
Vnde & palpones uocamus adulatores, q; adulantes caput demulceant, & eodẽ modo blandimur
equis.Subeſt autẽ ſententia,quæ uulgo tritiſsima eſt,miſerũ eſſe ſolatij genus, ſociũ habere miſerię.

ANTIDOTVS.

ALIVD. In eadem ſcribit,laicos eadem lege teneri,qua ſacerdotẽ, nempe monogamiæ. Quod
non accipi debet ueluti decretum,ſed uelut ab argumentante dictum ad præſentẽ utilitatem cauſæ.
ALIVD. In Paulo duas ponit uoluntates:alterã, qua uoluit id quod uere probauit, hoc eſt mo-
nogamiam:alteram,qua nolens uoluit:hoc eſt,permiſit quod non probauit,ne quid deterius accide
ret,ut digamiam.Sed hiſce de rebus plura dicemus in libros aduerſus Iouinianum.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ad preces amici Gaudentij,docet quibus rudimentis imbuenda ſit rudis ætas puellæ, uirginitati
deſtinatæ,prius quàm boni malíq; diſcrimen nouerit.

HIERONYMVS AD GAVDENTIVM, de Pacatulæ infantulæ educatione.

CAVSA difficilis paruulæ ſcribere,quæ non intelligit quid loquaris, cuius ani- 1
mũ neſcias,de cuius uoluntate periculoſe promittas,ut ſecundũ præclari ora-
toris exordiũ,ſpes in ea magis laudanda ſit,q; res. Quid enim horteris ad con
tinentiam,

A tinentiã,quæ placentas deſiderat:quę in ſinu matris garrula uoce balbutit:cui dulciora
ſunt mella, q̃ uerba? Audiat profunda Apoſtoli, quę anilib.magis fabulis delectatur?
Prophetarũ ęnigmata ſentiat,quã triſtior gerulę uultus exagitat?Euãgelĩ intelligat ma
ieſtatẽ,ad cuius fulgura omnis mortaliũ ſenſus hebetatur? Vt parẽti ſubĩciatur horter,
quę manu tenera ridentẽ uerberat matrẽ?Itaq; Pacatula noſtra hoc epiſtoliũ pòſt lectu
ra ſuſcipiat.Interim modò literarũ elemẽta cognoſcat,iũgat ſyllabas,diſcat nomina,uer-
ba cõſocietatq; ut uoce tinnula iſta meditetur, proponantur ei cruſtula mulſa p̃mia,&
quicquid guſtu ſuaue eſt,quod uernat in floribus,quod rutilat in gẽmis,quod blãditur
in puppis,acceptura feſtinet.Interim & tenero tẽtet pollice fila ducere: rũpat ſępe ſtami
na,ut aliquãdo nõ rũpat:poſt laborẽ luſibus geſtiat:de matris pẽdeat collo, rapiat oſcu
la propinquorũ,pſalmos mercede decãtet:amet quod cogitur diſcere, ut non opus ſit,
ſed delectatio:non neceſsitas,ſed uoluntas.Solent quædã,cum futurã uirginẽ ſpopon-
derint,pulla tunica eam induere,& furuo operire pallio,auferre linteamina,nihil in col-
lo,nihil in capite auri ſinere:reuera bono conſilio,ne habere diſcat in tenero, quod po-
2 ſtea ponere compellatur.Alĩs uero ecõtra uidetur. Quid enim,aiũt, ſi ipſa nõ habuerit,
habentes alias non uidebit?φιλόκοσμον genus fœmineũ eſt,multasq; etiã inſignis pudi-
citiæ,quãuis nulli uirorũ,tamẽ ſibi ſcimus libenter ornari. Quin potius habendo ſatie-
tur,& cernat laudari alias,quæ iſta non habeant.Meliusq; eſt,ut ſatiata cõtemnat,q̃ nõ
habendo habere deſideret.Tale uero quid & Iſraelitico feciſſe populo Dñm,ut cupien
tibus Aegyptias carnes,uſq; ad nauſeã & uomitũ p̃beret examina coturnicũ, multosq;
ſeculi prius homines,facilius carere experta corporis uoluptate,q̃ eos q̃ à pueritia libi-
dinẽ neſciãt.Ab alĩs enim nota calcari,ab alĩs ignota appeti.Illos uitare pœnitẽdo ſua-
uitatis inſidias,quas fugerũt.Hos carnis illecebras, dulci titillatione corporis blandien
teis,dũ mella putãt,uenena noxia reperire.Mel enim diſtillare labia meretricis,quod ad
tẽpus impinguat ueſcentiũ fauces,& poſtea felle amarius inuenitur. Vnde & in Dñi ſa-
B crificiis,mel nõ offerũt,ceraq; contẽpta,quæ mellis hoſpitiũ eſt,oleũ accẽditur in tẽplo
Dei, quod de amaritudine exprimitur oliuarũ. Paſcha quoq; cũ amaritudinib.comedi
in azymis ſinceritatis & ueritatis, quas qui habuerit, in ſeculo perſecutionẽ ſuſtinebit.
Vnde & propheta myſtice cantat:Sedebã ſolus,quia amaritudine repletus ſum. Quid
igitur?Luxuriandũ eſt in adoleſcẽtia,ut poſtea luxuria fortius cõtemnatur?Abſit uero,
inquiunt. Vnuſquiſq; enim in qua uocatione uocatus eſt,in ea permaneat. Circũciſus
quis,id eſt uirgo uocatus eſt,non adducat præputiũ,hoc eſt, non quærat pelliceas tuni
cas nuptiarũ,quibus Adã eiectus de paradiſo uirginitatis,indutus eſt.In præputio quis
uocatus eſt,hoc eſt, habens uxorẽ, & matrimonĩ pelle circũdatus,nõ quærat uirginita
tis & æternæ pudicitiæ nuditatẽ,quam ſemel habere deſiuit, ſed utatur uaſe ſuo in ſan-
3 ctificatione & pudicitia,bibatq; de fontibus ſuis,& non quęrat ciſternas luparũ diſſipa
tas,quę puriſsimas aquas pudicitię cõtinere nõ poſſunt. Vnde & idẽ Paulus in eodẽ ca
pitulo,de uirginitate & nuptĩs diſputãs,ſeruos carnis uocat in matrimonio cõſtitutos.
Liberos eos,qui abſq; iugo nuptiarũ tota Dño ſeruiunt libertate. Quod loquimur,nõ
in uniuerſum loquimur,ſed in parte tractamus: nec de omnibus, ſed de quibuſdam di-
cimus.Ad utrũq; enim ſexũ,non ſolũ ad uas infirmũ, noſter ſermo dirigitur. Virgo es,
quid te mulieris delectat ſocietas?Quid fragilẽ & ſutilẽ ratẽ magnis cõmittis fluctibus,
& grande periculum nauigationis incertæ ſecurus aſcẽdis?Neſcis quid deſideres, & ta
men ſic eis iungeris,quaſi aut antè deſideraueris,aut(ut leuiſsime dicam)poſtea deſide-
raturus ſis.Sed ad miniſteriũ iſte ſexus eſt aptior.Elige ergo anũ deformem, elige pro-
batę in Domino continentię.Quid te adoleſcentula,quid pulchra,quid luxurioſa dele
ctat?Vteris balneis, cute nitida, rubicundis genis incedis, carnibus ueſceris, affluis di-
uitĩs,precioſa ueſte circumdaris,& iuxta ſerpentem mortiferum ſecure dormire te cre-
dis?At non habitas in eodem hoſpitio.In nocte duntaxat.Cęterum totos dies in huius
confabulatione cõſumis.Quare ſolus cũ ſola,& non cum arbitris ſedes,ut cum ipſe nõ

pecces, alijs peccare uidearis, ut exemplo ſis miſeris, qui nominis tui autoritate delin- c
quant? Tu quoq; uirgo uel uidua, cur tam longo ſermone uiri retineris? Cur cum ſolo
relicta nõ metuis? Saltẽ alui te, & ueſicę cogat neceſsitas, ut exeas foras, ut deſeras in hac
re eum, cũ quo licentius, q̃ cum germano, multo inuerecundius, q̃ cum marito egiſti.
Sed de ſcripturis ſanctis aliquid interrogas. Interroga publice, audiant pediſſequæ, au-
diant comites tuæ. Omne quod manifeſtatur, lux eſt. Bonus ſermo ſecreta non quærit,
quin potius delectatur laudibus ſuis, & teſtimonio plurimorũ. Magiſter egregius con
temnit uiros, deſpicit fratres, & in unius mulierculæ ſecreta eruditione deſudat. Decli-
naui parũper de mea diſputatione, aliorũ occaſione, & dum infantẽ Pacatulã inſtituo,
imò & nutrio, multarũ ſubito mihi male pacatarũ bella ſuſcepi. Reuertar ad propoſitũ.
Sexus fœmineus ſuo iungatur ſexui, neſciat, imò timeat cum pueris ludere. Nullũ impu
dicũ uerbum nouerit. Et ſi fortè in tumultu familiæ diſcurrentis aliquid audiat, non in-
telligat. Matris nutũ pro uerbis ac monitis, & pro imperio habeat. Amet ut parentem,
ſubĳciatur ut dñæ, timeat ut magiſtrã. Cum autẽ uirgunculã rudẽ & edentulã, ſeptimus
ætatis annus exceperit, & cœperit erubeſcere: ſcire quid taceat, dubitare quid dicat: di-
ſcat memoriter pſalteriũ, & uſq; ad annos pubertatis libros Salomonis, euangelia, apo-
ſtolos et prophetas ſui cordis theſaurũ faciat. Nec liberius procedat ad publicũ, nec ſem
per eccleſiarũ quærat celebritatẽ. In cubiculo ſuo totas delicias habeat. Nunq̃ iuuencu
los, nunq̃ cincinnatos uideat, uocis dulcedines per aurẽ animã uulnerantes, puellarũq̃
laſciuia repellatur. Quæ quanto licentius adeunt, tanto difficilius euitantur: & quod di
dicerunt, ſecretò docent, incluſamq̃ Danaen uulgi ſermonibus uiolant. Sit ei magiſtra
comes, pædagoga cuſtos: non multo uino dedita, non iuxta Apoſtolũ ocioſa atq; uer-
boſa, ſed ſobria, grauis, lanifica, & ea tantũ loquens quę animũ puellarẽ ad uirtutẽ inſti
tuãt. Vt eñ aqua in areola digitũ ſequitur prȩcedentẽ, ita ætas mollis & tenera in utrãq;
partẽ flexibilis eſt, & quocunq; duxeris, trahitur. Solent laſciui & cõptuli iuuenes blan
dimentis, affabilitate, munuſculis, aditũ ſibi per nutrices ad alũnas quærere. Et cum cle- D
menter intrauerint, de ſcintillis incendia concitare, paulatimq; proficere ad impuden-
tiam: & nequaq̃ poſſe prohiberi, illo in ſe uerſiculo comprobato: Ægre reprehendas,
quod ſinis conſueſcere. Pudet dicere, & tamen dicendũ eſt: Nobiles fœminæ, quæ no- 4
biliores habuere neglectui procos, uiliſsimæ conditionis hominibus & ſeruulis copu
lantur, ac ſub nomine religionis & umbra cõtinentię, interdũ deſerunt uiros Helenæ, ſe
quũtur Alexãdros, Menelaos pertimeſcũt. Videntur hęc, plangũtur, & nõ uindicãtur,
qa multitudo peccantiũ, peccãdi licentiã ſubminiſtrat. Proh nefas, orbis terrarũ ruit, in
nobis peccata nõ ruũt. Vrbs inclyta & Romani imperĳ caput, uno hauſta eſt incendio.
Nulla eſt regio, quæ nõ exules Romanos habeat. In cineres ac fauillas ſacræ quondã ec
cleſiæ cõciderũt, & tñ ſtudemus auaritiæ. Viuimus quaſi altera die morituri, & ædifica
mus quaſi ſemper in hoc ſeculo uicturi. Auro parietes, auro laquearia, auro fulgẽt capi-
ta columnarũ, & nudus atq; eſuriẽs ante fores noſtras Chriſtus in paupere moritur. Le
gimus Aarõ põtificẽ iſſe obuiã furentib. flãmis, & accẽſo thuribulo, Dei irã cohibuiſſe.
Stetit inter mortẽ & uitã ſacerdos magnus, nec ultra ueſtigia eius ignis procedere auſus
eſt. Moyſi loqtur Deus: Dimitte me, & delebo populũ iſtũ. Qñ dicit, Dimitte me: oſtẽ
dit ſe teneri poſſe, ne faciat q̃d minatus eſt. Dei eñ potentiã, ſerui preces impediebant.
Quis putas, ille ſub cœlo eſt, q nũc iræ Dei poſsit occurrere? quis obuiare flãmis? & cũ
Apoſtolo dicere: Optabã ego anathema eſſe pro fratrib. meis? Pereũt cũ paſtorib. gre-
ges: qa ſicut populus, ſic ſacerdos. Moyſes cõpaſsionis loquebatur affectu: Si dimittis
populo huic, dimitte: ſin aũt, dele me de libro tuo. Vult pire cũ pereũtibus, nec propria
ſalute cõtentus eſt. Gloria quippe regis, multitudo populi. His Pacatula noſtra nata eſt
temporibus. Inter hæc crepundia primã carpit ætatem, antè lachrymas ſcitura, q̃ riſum:
prius fletũ ſenſura, q̃ gaudiũ. Necdũ introitus, iam exitus. Talẽ ſemper putet fuiſſe mũ-
dum. Neſciat præterita, fugiat præſentia, futura deſideret. Hæc ut tumultuario ſermo-

ne dicta-

A ne dictarẽ, & poſt neces amicorũ, luctumq; perpetuũ, infanti ſenex longo poſtliminio ſcriberẽ, tua Gaudenti frater impulit charitas: maluiq; parum, quàm nihil omnino poſcenti dare: quia in altero uoluntas oppreſſa luctu, in altero amicitiæ diſſimulatio eſt.

SCHOLIA.

1 AVSA difficilis.] Cauſam pro re ſiue negocio poſuit. Oratoris exordiũ.] Ita uocat ſententiam celebratam, ſumpta metaphora à cantoribus. Quę placentas deſiderat.] Infantulis placentula cruſtuloúę blandiri mos erat. Nec is cibus faciebat ad continentiam. Hoc epiſtolium.] Diminuit, ſicut Pacatula diminutiuum eſt nomẽ. Interim modo.] Modo, pro tantũmodo dixit. Cruſtula.] Panis genus erat. Sic & Horatius: Vt pueris quondam dant cruſtula blandi Doctores, elementa uelint ut diſcere prima. Mulſa præmia.] Quidam codices habent, mulſiprema: ut intellígas offulas mulſo intinctas, quanquam mulſo 2 quoq; puellis blandiebantur. Quod blan. in pup.] Puppæ, factitiæ quædam erant imagunculæ puellarum, quibus oblectatur ætas prima puellarum. Perſius: Nempe id quod Veneri donatæ à uirgine puppæ. Furuo operire pallio.] Furuum, nigrum eſt, ſiue fuſcum, ut & pullum. Auferre lineamina.] Et hic uides linteorum uſum olim in delicijs fuiſſe, ſicut admonuimus alibi. φιλόκοσμον, genus fœmineum.] κόσμος, ornatus, ſiue mundus repoſitus: & φιλῶ, amo. Hinc φιλόκοσμος, ſtudioſus & auidus ornatus. Illos uitare pœnitendo.] Qui guſtauerunt uoluptatem, dum pœnitet guſtaſſe, magis uitant inſidioſam dulcedinem. Ciſternas luparum.] Lupas, meretrices & proſtibulas appellat. Virgo es.] Iuxta Pauli ſententiam diſtinguit uocabulum uirginis & mulieris. Diuiſa eſt mulier & uirgo. Incluſamq; Danaen.] Danaen puellam ne uiolaretur, pater Acriſius æreæ turri incluſerat. Hanc Iupiter per impluuium illapſus, ſpecie imbris aurei corrupit. Hieronymus accommodat fabulam ad uirginem, quæ domi incluſa alitur. Aqua in areola.] Sentit de areolis hortorum, in quibus ſulco facto digiti, ſequitur quò uelis aqua. Et cum clementer.] Id eſt, blande & comiter. Ægre reprehendas.] Trimeter eſt iambicus, quo uſus eſt & alibi. Habuero neglectui 4 procos.] Quædam exemplaria habebant, nobiliores habiturę procos: utraq; lectio probe quadrat. Deſerunt Helenæ.] Helenas uocat, quæ illius Græcæ Helenæ exemplo, Menelaum, hoc eſt, proprium maritum deſerentes, Alexandrum ſiue Paridem, hoc eſt, adulterum ſequuntur. Viuimus quaſi altera die.] Hoc dictum eſt in gentem quandam: ſic auide rapiunt occaſionem uoluptatum, quaſi poſtridie his caruturi: ſic ædificant, quaſi ſemper uicturi.

B ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Paulinus iuuenis eloquens & monachus, ut tum quidem erant monachi, Hieronymum literis, cùm alijs nominibus, tum his præcipue laudarat, quod ſenex in ſanctis ageret locis. Miſerat unà librum, quem in defenſionem Theodoſij imperatoris ſcripſerat: rogans ut ſibi præſcriberet, quam uitæ formam potiſsimum ſequi deberet. Hunc igitur collaudatum ob inſignem eloquentiam, hortatur ut arcanarum literarum ſcientiam adiungat. Hic Paulinus, Paulæ, ni fallor cognatus, poſtea Nolanę ciuitatis epiſcopus fuit: ut teſtatur Gennadius. Puto diuerſum ab eo, quem diuus Hieronymus in epitaphio Marcellæ, teſtatur Antiochenę in Syria epiſcopum fuiſſe: à quo Romam cum Epiphanio retractus eſt, cuius meminit & in epitaphio Paulæ.

HIERONYMVS AD PAVLINVM DE inſtitutione monachi.

1 BONVS homo de bono cordis theſauro profert ea quę bona ſunt, & ex fructibus arbor cognoſcitur. Metiris nos uirtutibus tuis, & paruos magnus extollis, ultimamq; partem cõuiuij occupas, ut patriſfamiliâs iudicio proueharis. Quid enim in nobis, aut quantulũ eſt, ut doctæ uocis mereamur præconiũ? ut illo ore quo religioſiſsimus princeps defenditur, humiles modicíq; laudemur? Noli igitur frater chariſsime, annorum nos æſtimare numero, nec ſapientiam canos reputes, ſed canos ſapientiã, Solomone teſtante, Cani hominis prudentia eius. Nam & Moyſes ſeptuaginta presbyteros iubetur eligere, quos ipſe ſciret eſſe presbyteros: utiq; nõ quo, ſed prudentia iudicandos. Et Daniel adhuc puer, longæuos iudicat, atq; impudicos ſenes ætas laſciua condemnat. Noli, inquam, fidẽ penſare temporibus, nec me idcirco meliorem putes, quod prior in Chriſti exercitu cœperim militare. Paulus apoſtolus, & uas electionis, de perſecutore mutatus, nouiſsimus in ordine, primus in meritis eſt, quia extremus licet, plus omnibus laborauit. Iudas, qui quondã audierat: Tu autem homo, qui ſimul mecum dulces capiebas cibos, dux meus & notus meus, in domo Dei ambulauimus cũ conſenſu: proditor amici & magiſtri, Saluatoris arguitur uoce, Et nodum infor

mis lethi,trabe nectit ab alta. Econtrario latro crucē mutat paradiſo, & facit homicidij c
pœnā martyriū. Quanti hodie diu uiuendo portant funera ſua,& quaſi ſepulchra deal-
bata,plena ſunt oſsibus mortuorū? Subitus calor,longū uincit teporē. Deniq; & tu, au
dita ſentētia Saluatoris:Si uis perfectus eſſe,uade & uende omnia quæ habes,& da pau
peribus,& ueni ſequere me:uerba uertis in opera,& nudā crucē nudus ſequēs, expedi-
tior,& leuior ſcandis ſcalā Iacob. Tunicā mutas cū animo, nec pleno marſupio glorio-
ſas ſordes appetis,ſed puris manibus & candido pectore, pauperē te & ſpiritu & operi
bus gloriaris. Nihil eſt enim grande,triſti & lurida facie,uel ſimulare, uel oſtentare ieiu
nia,poſſeſsionū redditibus abundare,& uile iactare palliolū. Crates ille Thebanus,ho-
mo quondā ditiſsimus,cū ad philoſophandū Athenas pergeret,magnū auri pondus ab
iecit:nec putauit ſe, ſimul poſſe & uirtutes & diuitias poſsidere. Nos ſuffarcinati auro,
Chriſtum pauperē ſequimur,& ſub prætextu eleemoſynæ, priſtinis opibus incubātes,
quomodo poſſumus aliena fideliter diſtribuere,qui noſtra timide reſeruamus? Plenus
uenter facile de ieiunijs diſputat. Nō Hieroſolymis fuiſſe,ſed Hieroſolymis bene uixiſ-
ſe,laudandū eſt. Illa expetenda eſt ciuitas,non quæ occidit prophetas, & Chriſti ſangui
nem fudit,ſed quam fluminis impetus lætificat:quæ in mōte ſita, cælari nō poteſt, quā
matrē ſanctorū Apoſtolus clamitat:In qua ſe municipatū cū iuſtis lætatur habere. Neq;
uero hoc dicens, memetipſum incōſtantię redarguo,damnoq; quod facio,ut fruſtra ui
dear ad exemplū Abrahā,& meos & patriā reliquiſſe, ſed nō audeo Dei omnipotentiā
anguſto fine cōcludere,& coartare paruo terrę loco,quē non capit cœlū. Singuli quiq;
credentiū,non locorū diuerſitatibus,ſed fidei merito ponderantur. Et ueri adoratores,
neq; Hieroſolymis,neq; in mōte Gazarim adorant patrē,qa Deus ſpiritus eſt,& adora
tores eius in ſpiritu & ueritate adorare oportet. Spiritus ſpirat ubi uult. Dñi eſt terra &
plenitudo eius. Poſtq; ſiccato Iudææ uellere, uniuerſus orbis cœleſti rore perfuſus eſt,
& multi de oriente & occidente uenientes,recubuerunt in ſinu Abrahę,deſijt notus eſ-
ſe tantū in Iudæa Deus, & in Iſrael magnū nomen eius: ſed in omnē terrā exiuit ſonus D
apoſtolorū,& in fines orbis terræ uerba eorū. Saluator ad diſcipulos loquēs cū eſſet in
tēplo:Surgite,inquit,abeamus hinc. Et ad Iudęos:Relinquetur uobis domus ueſtra de
ſerta. Si cœlū & terra tranſibūt,utiq; tranſibūt omnia quæ terrena ſunt. Et crucis igitur
& reſurrectionis loca proſunt his,qui portāt crucē ſuā,& cū Chriſto reſurgūt quotidie,
qui dignos ſe tāto exhibent habitaculo. Cæterū qui dicūt: Templū dñi,templū dñi,au-
diant ab Apoſtolo: Vos eſtis templū dñi,& ſpiritus ſanctus habitat in uobis. Et de Hie-
roſolymis & de Britānia æqualiter patet aula cœleſtis:Regnū em̄ Dei intra uos eſt. An
tonius,& cūcta Ægypti,& Meſopotamiæ,Ponti, Cappadociæ, & Armeniæ examina
monachorū,nō uidere Hieroſolymā,& patet illis abſq; hac urbe paradiſi ianua. Beatus
Hilarion,cū Palæſtinus eſſet,& in Palæſtina uiueret, uno tantū die uidit Hieroſolymā,
ut nec contēnere loca ſancta propter uiciniā, nec rurſus dñm loco claudere uideretur.
Ab Hadriani tēporib.uſq; ad imperiū Cōſtantini,per annos circiter centū octoginta,in
loco reſurrectionis ſimulacrū Iouis,in crucis rupe,ſtatua ex marmore Veneris à gentib.
poſita colebatur,exiſtimātib.perſecutionis autoribus,q; tollerēt nobis fidē reſurrectio
nis & crucis,ſi loca ſancta per idola polluiſſent. Bethlehē nūc noſtrā,& auguſtiſsimū or
bis locū,de quo Pſalmiſta canit: Veritas de terra orta eſt, lucus inūbrabat Thamuz, id
eſt,Adonidis,& in ſpecu,ubi quondā Chriſtus paruulus uagijt, Veneris amaſius plan3
gebatur. Quorſum,inquies,hæc tam lōgo repetita principio? Videlicet ne quicq; fidei
tuæ deeſſe putes,qa Hieroſolymā nō uidiſti,nec nos idcirco meliores exiſtimes,q̄d hu
ius loci habitaculo fruimur:ſed ſiue hic,ſiue alibi,æqualem te pro operib. tuis apud do
minū noſtrū habere mercedē. Reuera,ut ſimpliciter motus mentis meæ fatear,conſide-
rans & propoſitū tuum,& ardorē quo ſeculo renunciāſti,differentias in locis arbitror,
ſi urbibus & frequentia urbium derelicta,in agello habites. & Chriſtum quæras in ſo-
litudine, & ore ſolus in monte cum Ieſu, ſanctorumq; tantum locorum uicinitatibus
perfrua-

A perfruaris,id eſt,ut & urbe careas,& propoſitum monachi non amittas. Quod loquor,non de epiſcopis,non de presbyteris, non de clericis loquor, quorum aliud officium eſt: ſed de monacho, & monacho quondam apud ſeculum nobili: qui idcirco precium poſſeſsionum ſuarum ad pedes Apoſtolorum poſuit,docens pecuniam eſſe calcandam, ut humiliter & ſecretò uictitans ſemper contemnat quod ſemel contempſit. Si crucis & reſurrectionis loca nō eſſent in urbe celeberrima,in qua curia,in qua aula militum,in qua ſcorta,mimi,ſcurræ,& omnia ſunt quæ ſolent in cæteris urbibus:uel ſi monachorum turbis ſolummodo frequentaretur,expetendum reuera huiuſcemodi cunctis monachis eſſet habitaculum. Nunc uero ſummæ ſtultitiæ eſt renunciare ſeculo,dimittere patriam, urbes deſerere, monachum profiteri, & inter maiores populos peregrè uiuere, quàm eras uicturus in patria. De toto huc orbe concurritur. Plena eſt ciuitas uniuerſi generis hominum,& tanta utriuſq; ſexus conſtipatio, ut quod alibi ex parte fugiebas,hic totum ſuſtinere cogaris. Quia igitur fraterne interrogas, per quam uiam incedere debeas,reuelata tecum facie loquar. Si officium uis exercere presbyteri,ſi epiſcopatus te, uel opus, uel honor fortè delectat, uiue in urbibus & caſtellis, & aliorum ſalutem,fac lucrum animæ tuæ. Sin autem cupis eſſe quod diceris, monachus, id eſt ſolus:quid facis in urbibus, quæ uticq; non ſunt ſolorum habitacula, ſed multorum? Habet unumquodq; propoſitum principes ſuos. Romani duces imitentur Camillos,Fabricios,Regulos,Scipiones. Philoſophi proponant ſibi Pythagoram,Socratem, Platonem, Ariſtotelem. Poetæ æmulentur Homerum, Virgilium,Menandrum, Terentium. Hiſtorici Thucydidem,Saluſtium,Herodotum,Liuium. Oratores Lyſiam,Gracchos,Demoſthenem, Tullium. Et ut ad noſtra ueniamus,epiſcopi & presbyteri habeant in exemplum Apoſtolos, & Apoſtolicos uiros:quorum honorem poſsidentes,habere nitantur & meritum. Nos autem habeamus propoſiti noſtri principes,Paulos & Antonios,Iulianos,Hilarionem,Macarios. Et ut ad ſcripturarum autoritatem redeam, noſter princeps Helias, noſter Heliſeus, noſtri
B duces filij prophetarum,qui habitabant in agris & ſolitudinibus, & faciebant ſibi tabernacula prope fluenta Iordanis. De his ſunt & illi filij Rechab,qui uinum & ſiceram non bibebant, qui morabantur in tentorijs,qui Dei per Hieremiam uoce laudātur,& promittitur eis quod non deficiat de ſtirpe eorum uir ſtans coram Domino. Hoc reor & ſeptuageſimi Pſalmi titulum ſignificare:Filiorum Ionadab, & eorum qui primi in captiuitatem ducti ſunt. Iſte eſt Ionadab filius Rechab,qui in Regnorum libro ſcribitur currum aſcendiſſe cum Hieu. Et huius filij ſunt,qui in tabernaculo ſemper habitantes,ad extremum propter irruptionem Chaldaici exercitus,Hieroſolymam intrare compulſi, hanc primi captiuitatem ſuſtinuiſſe dicuntur, quod poſt ſolitudinis libertatem,urbe quaſi carcere ſunt recluſi. Obſecro itaque te, ut quoniam ſanctæ ſororis tuæ ligatus es uinculo, & non penitus expedito pergis gradu, ſiue hic,ſiue ibi,multitudines hominum & officia & ſalutationes & conuiuia, ueluti quaſdam catenas fugias uoluptatum. Sit uilis & ueſpertinus cibus, holera & legumina:interdumq; piſciculos,pro ſummis ducas delicijs,qui Chriſtum deſiderat,& illo pane ueſcitur, non quærit magnopere de quàm precioſis cibis ſtercus conficiat. Quicquid poſt gulam non ſentitur,idem tibi ſit quod panis & legumina. Habes aduerſus Iouinianum libros de contemptu uentris & gutturis plenius differentes. Semper in manu tua ſacra ſit lectio. Frequenter orandum flexo corpore, mens erigenda ad Dominum. Crebræ uigiliæ, & uentre uacuo ſæpius dormiendum. Rumuſculos & gloriolas & palpantes adulatores, quaſi hoſtes fuge. Pauperibus & fratribus refrigeria ſumptuum manu propria diſtribue. Rara eſt in hominibus fides. Non credis uerum eſſe quod dico? Cogita ludæ loculos. Humilitatem ueſtium tumenti animo non appetas. Secularium, & maxime potentium conſortium deuita. Quid tibi neceſſe eſt ea uidere crebrius, quorum contemptu monachus eſſe cœpiſti? Soror præcipue tua, matronarum declinet conſortia. Nec inter ſericas ueſtes & gemmas circumſedentium fœminarum ſe ſordidatam,aut doleat, aut miretur:quia alterum propoſiti pœnitentia,alterum iactantiæ ſeminariū eſt. Caue ne quaſi fidelis & famoſus tuo-
4 rum quondam diſpenſator,alienam pecuniam diſtribuendā accipias. Intelligis quid loquar.

Dedit enim tibi Dominus in omnibus intellectum. Habeto ſimplicitatem columbæ, ne cui- c
quam machineris dolos, & ſerpentis aſtutiam, ne aliorũ ſupplanteris inſidijs. Non multum
diſtat in uitio, uel decipere poſſe, uel decipi Chriſtianũ. Quẽ ſenſeris tibi aut ſemper aut cre-
bro de nummis loquentẽ, excepta eleemoſyna, quæ indifferenter omnibus patet, inſtitorem
potius habeto, cẽꝫ monachũ. Præter uictum & ueſtitum, & manifeſtas neceſsitates, nihil cui-
quã tribuas, ne filiorũ panem canes comedant. Verũ Chriſti templũ anima credentis eſt, illã
exorna, illam ueſti, illi offer donaria, in illa Chriſtum ſuſcipe. Quæ utilitas eſt parietes fulgere
gemmis, & Chriſtum in paupere fame periclitari? Iam non ſunt tua quæ poſsides, ſed diſpen
ſatio tibi credita eſt. Memento Ananiæ & Saphiræ. Illi ſua timidè ſeruauerunt, tu conſidera,
ne Chriſti ſubſtantiam imprudenter effundas, id eſt, ne immoderato iudicio rem pauperum
tribuas non pauperibus, & ſecundum dictum prudentiſsimi uiri, liberalitate liberalitas pe-
reat. Noli reſpicere ad phaleras & nomina uana Catonum. Ego te, inquit, intus & in cute no- 5
ui. Eſſe Chriſtianum grande eſt, non uideri. Et neſcio quomodo plus placent mundo, qui
Chriſto diſplicent. Hæc non, ſicut aiunt, ſus Mineruam, ſed ingredientem pelagus, amicus a-
micum monui, malens à te facultatem meã requiri quàm uoluntatem, ut in quo ego lapſus
ſum, tu firmo pergeres gradu. Librum tuum, quem pro Theodoſio principe prudenter or-
nateꝫ compoſitũ trãſmiſiſti, libenter legi, & præcipue mihi in eo ſubdiuiſio placuit. Cumꝫ
in primis partibus uincas alios, in penultimis teipſum ſuperas. Sed & ipſum genus eloquij 6
preſſum eſt & nitidum, & cum Tulliana luceat puritate, crebrum eſt in ſententijs. Iacet enim
(ut ait quidam) oratio, in qua tantum uerba laudantur. Præterea magna eſt rerum conſequẽ
tia, & alterum pendet ex altero. Quicquid aſſumpſeris, uel finis ſuperiorum, uel initium ſe-
quentium eſt. Felix Theodoſius, qui à tali Chriſti oratore defenditur. Illuſtraſti purpuras e-
ius, & utilitatem legum futuris ſeculis conſecraſti. Macte uirtute, qui talia habes rudimenta,
qualis exercitatus miles eris? O ſi mihi liceret iſtiuſmodi ingenium non per Aonios montes
& Heliconis uertices, ut poetæ canunt, ſed per Sion & Itabirium & Sina excelſa ducere. Si
contingeret docere quæ didici, & quaſi per manus myſteria tradere ſcripturarum, naſcere- D
tur nobis aliquid quod docta Græcia non haberet. Audi ergo mi conſerue, amice, germa- 7
ne, auſculta pauliſper, quo in ſcripturis ſanctis calle gradiaris. Totum quod legimus in diui-
nis libris, nitet quidem, & fulget etiam in cortice, ſed dulcius in medulla eſt. Qui edere uult
nucleum, frangat nucem. Reuela, inquit Dauid, oculos meos, & conſiderabo mirabilia de le
ge tua. Si tantus propheta tenebras ignorantiæ confitetur, qua nos putas paruulos, & penè
lactentes inſcitiæ nocte circundari? Hoc autem uelamen non ſolum in facie Moyſi, ſed & in
Euangeliſtis & in Apoſtolis poſitum eſt. Turbis ſaluator in parabolis loquebatur, & conte-
ſtans myſticum eſſe quod dicebatur, aiebat: Qui habet aures audiẽdi, audiat. Niſi aperta fue-
rint uniuerſa quæ ſcripta ſunt ab eo, qui habet clauem Dauid, qui aperit, & nemo claudit; &
nemo aperit: nullo alio referante pandentur. Si haberes hoc fundamentum, imò ſi quaſi ex-
trema manus operi tuo induceretur, nihil pulchrius, nihil doctius, nihil dulcius, nihilꝫ Lati-
nius tuis haberemus uoluminibus. Tertullianus creber eſt in ſententijs, ſed difficilis in lo-
quendo. Beatus Cyprianus inſtar fontis puriſsimi, dulcis incedit & placidus, & cum totus
ſit in exercitatione uirtutum, occupatus perſecutionum anguſtijs, de ſcripturis diuinis ne-
quaquam diſſeruit. Inclyto Victorinus martyrio coronatus, quod intelligit, eloqui non po-
teſt. Lactantius quaſi quidam fluuius eloquentiæ Tullianæ, utinam tam noſtra confirmare
potuiſſet, quàm facile aliena deſtruxit. Arnobius inæqualis & nimius, & abſcꝫ operis ſui par
titione confuſus. Sanctus Hilarius Gallicano cothurno attollitur, & cum Græciæ floribus
adornetur, longis interdum periodis inuoluitur, & à lectione ſimpliciorum fratrum pro-
cul eſt. Taceo de cæteris, uel defunctis, uel etiam adhuc uiuentibus, ſuper quibus in utram-
que partem poſt nos alij iudicabunt. Ad teipſum ueniam ſymmyſten, ſodalem meum, & a-
micum, amicum inquam meum, antequam notum, & precabor, ne aſſentationem in neceſsi-
tudine ſuſpiceris, quin potius uel errare me exiſtimato, uel amore labi, quàm amicũ adulatio
ne decipere. Magnum habes ingenium, & infinitã ſermonis ſupellectilem, & facile loqueris
& pure:

A & pure:facilitasq; & puritas mixta prudentiæ eſt. Capite quippe ſano, omnes ſenſus uigent. Huic prudentiæ & eloquentiæ ſi accederet uel ſtudium, uel intelligentia ſcripturarum, uide rem te breui arcem tenere noſtrorum: & aſcendentem cum Iacob tectum Sion, canere in domatibus quod in cubilibus cognouiſſes. Accingere quæſo te, accingere. Nihil ſine magno labore uita dedit mortalibus. Nobilem te Eccleſia habeat, ut prius ſenatus habuit. Præpara tibi diuitias, quas quotidie eroges, & nunquam deficiant, dum uiget ætas, dum nondum canis ſpargitur caput, antequam ſubeant morbi, triſtisq; ſenectus, Et labor, & diræ rapiat inclemẽtia mortis. Nihil in te mediocre eſſe contentus: totum ſummum, totum perfectum deſidero. Sanctum Vigilantium presbyterum qua auiditate ſuſceperim, melius eſt ut ipſius uerbis, quam meis diſcas literis: qui cur tam cito à nobis profectus ſit, & nos reliquerit, non poſſum dicere, ne lædere quempiam uidear. Tamen quaſi prætereuntem & feſtinantem paululum retinui, & guſtum ei noſtræ amicitiæ dedi, ut per eum diſcas, quid in nobis non deſideres. Sanctam conſeruam tuam, & tecum Domino militantem, per te ſalutari uolo.

SCHOLIA.

1 VLtimamq; partẽ conuiuij.) Alluſit ad Euangelicã admonitionẽ, Cũ fueris inuitatus, accumbe in extremo, &c. Quo religioſiſſimus prin.) Scripſit eñ panegyricũ ad Theodoſiũ imperatorẽ, uti teſtaẽ Gennadius. Frater chariſ.) Fratrẽ uocat monachus monachum, ſed nondũ epiſcopũ. Quos ipſe ſciret eſſe presbyteros.) Ita legis in Num. c. xi. Cõgrega mihi ſeptuaginta uiros de ſeniorib. Iſrael, quos tu noſti, q; ſenes populi ſunt. Et nodũ in formis lethi.) Verſus eſt ex lib. xij. In ſe municipatũ.) Reſpexit huc quod Paulus municeps eſſet Romanæ ciuitatis, ut ipſe teſtaẽ in Actis. at idẽ uocat Hieruſalẽ matrem fideliũ. Illa quæ ſurſum eſt Hieruſalẽ, libera eſt, quæ eſt mater noſtra. Neq; in mõte Gazarim.) Mons eſt Iudææ, & reſpexit ad id quod in Euãg. Ioãnis Chriſtus dixit mulieri Samaritanæ. Siccato Iudææ uell.) Quod legimus de uellere Gedeonis, ad allegoriã traxit. Templũ Domini.) Apud Hier. c. vij. Dominus reiicit eos qui fiderẽt ceremoniis & ſanctimoniæ locorũ, dicẽtes: Templũ Domini, tẽplũ Domini, tẽ-
2 plũ Domini, cũ interim impie uiuerẽt. Et de Hieroſol.) Apparet illis tẽporibus admodũ barba-
B rã fuiſſe habitã, cũ diuus Hier. Hieroſolymis loco ſanctiſſimo Britanniã opponat, ceu regionẽ maxime profanã, & Hieroſolymis diſſimillimã. Nec uno in loco nominat hãc inſulã, ſed quoties de barbaricis eſt mẽtio. Nũc Gallorũ & Germanorũ incurſionib. mediocriter culta eſt. [redacted] Thamuz.) Hieronymus exponẽs octauũ caput Ezechielis, indicat Hebræo Syroq; ſermõe תמוז Thamuz dici, quẽ nos uocamus Adonidẽ. quo nomine illi menſem etiã luliũ uocẽt, q; in hoc putẽt extinctũ Adonidẽ Veneris amaſiũ. Fabula notior eſt, q; ut hic ſit referenda. In urbe celeberrima.) Mirũ eſt tum quoq; Hieroſolymã adeo celebrẽ fuiſſe, cũ eſſet à Romanis principib. funditùs euerſa: ſed Hadrianus reſtituit. Fraterne interrogas.) Id eſt, amice: ob id aperte tecũ agã & libere, qd' uerbis Paulinis dixit, reuelata facie. Camillos, Fabritios.) Feſtiuiter cõmutauit numerũ unitatis in numerũ multitudinis. Filij Rechab.) De his legis Hiere. c. xxxv. ſicut indicauimus in ſuperioribus ſcholijs. Filiorũ Rechab.) Hic eſt titulus lxx. Pſalmi, in quo laborat diuus Auguſt. q; nuſquã
4 filij Rechab leganẽ ducti in captiuitatẽ. Iſte eſt Ionadab filius.) Locus eſt lib. Regũ iiij. ca. x. quẽ admodũ Hieu Ionadab filiũ Rechab fortè obuiũ, data dextra in currũ ſuũ ſuſtulerit, habiturus eum zeli ſui & teſtẽ & adiutorẽ. Interdumq; piſciculos.) Quoniã rem eandẽ alijs explicat uerbis, ſuccurrit in epiſtola ad Lætã, cuius initiũ, Apoſtolus Paulus: ubi cõijciebamus ſcribi poſſe, è ſimila garoq; piſciculi, magis eſſe legendũ ad hunc modũ: Cibus eius oluſculũ ſit & ſimila, raroq; piſciculi, ut intelligas comedi piſciculos ceu delicias, & raro ſumendos. Fidelis & famoſus tuorũ.) Hic famoſus in bonã accepit partẽ, ut & alibi famoſa quæſtio. Inſtitorẽ.) Id eſt negociatorẽ ſeu mercatorẽ. Verum Chriſti templũ.) Rurſum extenuat illorũ pietatem, qui ſuas opes in templorũ ſtructuras aut ornamenta conferunt. Liberalitas liberalitate.) Ciceronẽ uirũ prudentiſſimũ appellat, quoniã ſanctum uocare non potuit. Is enim in ſecundo De officijs libro ſcripſit in hunc modũ: Itaq; benignitas benignitate tollitur. Eleganter aũt interpretatus eſt hanc uocem, benignitas, quæ proprie ad bene faciendi largiendiq; promptitudinẽ pertinet: cum illiterati putent eſſe clementiã & humanitatẽ. Reſpicere ad phaleras.) Retulit carmẽ è Satyra. Ego te intus & in cute noui.) Perſianum hemiſtichium, quod compluſculis inſulſit locis. Significat idem quod intus & foris.

Sus Mineruam.) Id eſt indoctus doctum, prouerbiũ eſt, ut in Chiliadibus indicauimus. Ingre-

dientem

dientẽ pelagus.) Et hac ſimilitudine Ciceronis plerunq; gaudet uti, de eo qui defunctus nauigatione, monet ingreſſurũ mare. Ita ſenex admonet iuuenẽ. Facultatẽ meã requiri.) Requiri poſuit, p deſiderari, quod idẽ facit M. Tul. Deſideramus aũt quod ſignificamus deeſſe. Senſus hic eſt: Si nõ ſcripſiſſem rogatus, putaſſes mihi uoluntatẽ defuiſſe. Nũc cum utrunq; ſcribo, intelligis me nõ potuiſſe præſtare potius, q̃ noluiſſe id quod rogaſti. Pro Theodoſio.) Apparet nõ tam panegyricũ fuiſſe, q̃ apologiã aduerſus calumnias. Id & ſuperius ſignificauit, cũ ait: In ore, quo religioſiſſimus princeps defendit. Subdiuiſio placuit.) Difficillimũ eſt, aptè diuidere. ſiquidẽ niſi propoſitiões ſcitè repertæ fuerint, nullo modo recte partiri potes. Iã illis repertis, eſt aliqd apte collocare. & ne ſtatim nimis anxia ſectione moleſtus ſis, quædã rurſus ſuo loco poſtea ſunt diuidẽda, quod hic appellat ſubdiuiſionẽ. [redacted]

Preſſum & nit.) Quod erat Atticorũ, cũ Cicero nonnihil habeat Aſiaticũ. Difficile eſt aũt hæc duo cõiungere, preſſum illud quod uocat, & perſpicuitatẽ. Iacet enim oratio.) Iacere dicit quod friget, quodq; caret actu uitaq; & uigore. Horatius huiuſmodi ſcripta nugas appellat canoras. 6

Magna eſt rerũ conſeq.) Hoc præſtat apta diſpoſitio, ut aliud ex alio ſequat: quã uirtutẽ Caligula deſiderabat in Seneca: cuius orationẽ ſolitus eſt uocare, harenã ſine calce. Cicero, orationẽ parũ ſibi cohærẽtẽ, ſcopas diſſolutas appellat. Per Sion, Itabiriũ, & Sina.) Montes ſunt ludææ, qui in diuinis literis ſignificãt aſcenſum ad culmẽ ueræ pietatis. Cæterũ modeſte ſignificat Paulino, alioqui facundiſſimo, defuiſſe ſcientiã arcanæ ſcripturæ, quã ſibi uindicat, & optimo iure uindicat Hieronymus. Per manus myſteria tradere.) Prouerbiali figura dictum eſt, per manus tradere, id eſt quod ab alijs didici, uiciſſim docere. Quod docta Græcia.) Significat Græcis nullũ temporib. illis qui inſignẽ eloquentiã cũ inſigni diuinarũ literarũ cognitione cõiunxiſſet. Qui edere uult nucleum.) Mire Plautinũ dictum ad rem ſacrã accõmodauit. Extrema manus.) Id eſt perfectio. 7

Symmyſtem.) Symmyſtæ dicuntur ijſdẽ initiati ſacris ac myſterijs, ut Chriſtianus Chriſtiano, ſacerdos ſacerdoti, monach⁹ monacho ſymmyſtes eſt. Arcẽ tenere noſtrorũ.) Id eſt Latinorũ. Porrò arcẽ dixit pro principatu, ſiue ſummo loco: nec id ſine prouerbiali figura. Cũ Iacob.) Alluſit ad duo, ad ſcalã Iacob, & ad cœnaculũ Sion, in quod diſcipuli legunt aſcẽdiſſe poſt aſcenſionẽ. In quodã exemplari ſcriptũ habebat Ioab, pro Iacob: quã lectionẽ arbitror eſſe germanã, ut intelligamus de Ioab, qui primus aſcẽdit, percuſſitq; Iebuſæum, & factus eſt princeps: ut habet 1. Paral. 11. Hortat em illũ ad ſtudia literarũ, ut hæreticos ſubmoueat ab arce eccleſiæ. Canere in domatib.) Alluſit ad Euãgelicũ illud: Quod in aure audiſtis, prędicate ſuper tecta. Nil ſine magno.) Carmẽ eſt Horatij è Serm. Anteq; ſubeant morbi.) Et hos uerſus aſſuit ex Virgilij Georgicis ſumptos. D

IN EPISTOLAM SEQVENTEM CENSVRA.

CElantiæ matronæ quomodo ſe debeat erga maritum & familiã gerere, preſcribit: illud admonens, in matrimonio perpetuæ continentiæ uotum non eſſe ſuſcipiendum, niſi ex utriuſq; cõſenſu. Epiſtola cũ primis eloquẽs & erudita, uerum ab Hieronymico ſtylo plurimũ diſcrepãs. Conijecturis aliquot huc adducor, ut exiſtimẽ eſſe Paulini. Primum, quod talis huius dicẽdi character ſit, qualẽ illius in ſuperiori epiſtola depinxit Hieronymus. deinde, quod inter Paulini lucubrationes, epiſtolarũ quas de mũdi cõtemptu ſcripſerit ad ſororẽ, meminit Gennadius. Sunt & aliæ quędam quas ſtylus arguit eiuſdem eſſe autoris. Admixtas aũt Hieronymianis fuiſſe, conſentaneum eſt: uel quod eloquentiã illius propemodum æquent, uel quod cõſimilia tractent argumẽta, uelut æmulante præceptorem Hieronymũ Paulino, uel quod ob familiaritatẽ, quæ illi cum diuo Hieronymo ſumma fuit, conuenire uiſum ſit ut adiungerẽtur. Atq; utinam omnes quæ diui Hieronymi titulo circunferunt, huiuſmodi ſint. Hanc unam hoc loco inſerendã duximus, partim ob affinitatẽ argumenti, partim, ut ſi fortè lector requirat, ſpecimen aliquod habeat eloquentiæ Paulinianę, tantopere ab eloquentiſſimo Hieronymo laudatæ. Cæteræ, quas huius eſſe ſuſpicamur, ſuũ habebũt tomum. Quando quidem animus eſt, nihil eorũ prorſus amputare, quæ falſo licet Hieronymi titulo recepta ſunt. Eruditis ac mediocribus ſuus dabitur locus. Porrò quæ neſcio quis data opera ſuppoſuit, blatteramenta uerius quàm libros aut epiſtolas, ſi quis fortè requiret, & hæc in ſuo reperiet ordine. Qui fuerit, incertum. Illud certum, prodigioſum rabulam & impoſtorem fuiſſe, cui præcipuum ſtudium ac libido fuiſſe uidetur, ut quemadmodum coccyx oua ſua in nidos ſubdit alienos, ita ſuas nænias non minus ineptas & infantes, quàm ineruditas, Hieronymi, Auguſtini, Ambroſij ſcriptis admiſceret. Nam eundem eſſe, flos uidelicet ac lepos ſermonis arguit. Proinde, ſi cui tantum erit ocij, aut certe hoc animi, ut impoſtoris indocta blatteramenta, q̃ eruditas ſanctorum lucubrationes legere malit: age, nec hunc ſua fraudabimus uoluptate: dabitur ſua Cyprio boui merenda. Reperiet huius epiſtolas aliquot perbellas, reperiet monacharum regulam, reperiet Hieronymi miracula, Cyrilli, Auguſtini & Euſebij titulo ψευδεπίγραφα. His affatim expleat ſeſe, cui tales placent delicię. Quod ſi qui ſtomachabuntur in me, qui priſtinos titulos auſus ſum cõuellere, his ſi libet, eoſdem auro bracteatis reponant literis. Quod ſi parũ uidetur hoc quoq; diui Lucæ ac Pauli titulos reponant, ſi blateronis ineptias cupiunt magni nominis umbra commendare ſtultis. Certe non dubito, quin eruditis, ac non omnino deploratis ingenijs, ſuo loco ſim ſatisfacturus. Efficiam

A ciam enim,ut intelligant,me non animi mei ſomnia, ſed multas ac certiſſimas cõiecturas hac in re ſequutum fuiſſe,cum iſti nihil habeant niſi titulum:quaſi uerò magni negocij ſit, nomen quoduis adſcribere libro. Quàm multa paſſim in omni ſcriptorũ genere, falſis notata titulis, ſtyli duntaxat indicio reijciuntur. Inter eloquentes etiam Hieronymus libros quoſdam uindicat ab ijs, quorum habebant inſcriptionem,& proprijs dominis aſſerit. Librum Pamphili, quem alij negabant eſſe Pamphili,unico duntaxat argumento confirmat illius eſſe: Vnde, inquit,ſciam quod Pamphili? Videlicet ſtylus & ſaliua docere me potuerũt. Tot hominũ milia faciei diſcerniculo dignoſcis, uoce diſtinguis. At pauciora ſunt uultus & uocis diſcrimina, quàm ingeniorũ. Nec perinde facies hominis relucet in ſpeculo,ut ingenij uis in ſtylo. Tu formoſum à formoſo oris lineamẽtis dijudicas, & nobis in ſcriptis palàm diuerſis,omne iudicandi ius adimis:nec uis ſimiam, hominis inſcriptam titulo,ab homine dignoſcere? Hieronymus ſtyli ſaliuam ſequutus,eloquentem ab eloquente,uelut à luſcinia luſciniam,eruditum diſcernit ab erudito:& tu negas ullis notis diſtingui poſſe à luſcinia coccycem,infantem ab eloquentiſſimo,rabulam ab expolito, indoctum ab eruditiſſimo: denicq; à uiro ſanctiſſimo nebulonem? Nam quo potius appelles nomine tam perfrictæ frontis hiſtrionem,ut planè barbarus & infans,uiri omnium doctiſſimi ſimul & eloquentiſſimi titulum ſibi non ueritus ſit imponere,Cumanum etiam aſinum,de quo eſt in prouerbijs, ſuperans? Et ſub huius nomine mẽtitur ſe raptum ultra tertium cœlum,& plus uidiſſe, quàm unquam uiderit Paulus. Vſqueadeo putauit neminem mortalium futurum,cui quicquam eſſet emunctæ naris. De hac epiſtola,cuius ſit,nolim pronunciare. Illud interim certiſſimum eſt, Hieronymi non eſſe. Candidior eſt ſermo,quàm Hieronymianus,non minus lucidus,ſed facilior,ac lenius fluens:ille multo ardentior,tum denſior in inculcandis remotioribus diuinæ ſcripturæ locis:ad hoc, ſalſior, & ſatyricum quiddam referens. Poſtremo non perinde æquus atq; hic eſt, matrimonio Hieronymus. Verùm notulas,quibus Hieronymi lucubrationes ab aliorum ſcriptis,ceu Lydio lapide dignoſci queant, ſuo loco diligentiſſime demonſtrabimus. Nunc Chriſtianum Ciceronem audiamus.

AD CELANTIAM MATRONAM DE RATIONE PIE VIVENDI, fortè Paulini Nolani epiſcopi epiſtola.

B

VEtus ſcripturæ celebrata ſententia eſt: Eſſe pudorem,quo gloria inuenia tur & gratia:& eſſe rurſus pudorem, qui ſoleat párere peccatum. Cuius dicti ueritas,quanquam ſatis ad omnium intelligẽtiam ipſa ſui luceat claritate,mihi tamen neſcio quomodo in præſenti cauſa propius innotuit. Prouocatus enim ad ſcribendum literis tuis,quæ miris hoc à me obſecrationibus flagitabant:diu,fateor,de reſponſione dubitaui: ſilentium mihi imperante uerecundia:cui tamẽ fortiſsime reſiſtebat,& uim faciebat precum tuarum fidelis ambitio: pugnabatq; acriter cum hæſitatione mea, humilitas obſecrantis,& magna quadam fidei uiolentia, oris clauſtra pulſabat. Cumq; ſic animum utroq; nutantem,cogitatio diuerſa libraret,penè pudor excluſit officium. Sed me illa, quam ſuprà poſui,ſapientis ſententia armauit ad depellendam inutilem uerecundiam, & damnoſum ſilentium reſoluendum, cum utiq; ipſam ſcribendi cauſam tam honeſtam uiderem eſſe, tam ſanctam,ut peccare me crederem,ſi tacerem,illud mecum ſcripturæ reputans: Tempus tacendi, & tempus loquendi. Et iterum: Ne retineas uerbum in tempore ſalutis. Et illud Petri: Parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti uos rationem. Petis namq; & ſollicite ac uiolenter petis,ut tibi certam ex ſcripturis ſanctis præfiniamus regulam, ad quam ordines curſum uitæ tuæ,ut cognita Domini uoluntate,inter honores ſeculi & diuitiarum illecebras morũ magis diligas ſupellectilem,atq; ut poſsis in coniugio conſtituta,non ſolum cõiugi placere, ſed etiam ei qui indulſit coniugium. Cui tam ſanctæ petitioni tamq; pio deſiderio non ſatisfacere:quid aliud eſt,quã profectum alterius non amare? Parebo igitur precibus tuis, teq; paratam ad implendam Domini uoluntatem,ipſius nitar incitare ſententijs. Idẽ enim uerus omnium Dominus ac magiſter: qui nos placere ſibi iubet, etiam docet quomodo placere poſsimus. Ipſe itaq; te informet,ipſe te doceat: qui interroganti in Euangelio adoleſcenti, quid faceret ut mereretur uitã æternã: diuina continuo mandata proponit,oſtendẽs nobis eius uoluntatẽ eſſe faciendã,à quo ſperamus & prẽmia. Propter quod alio teſtatur loco: Nõ omnis

qui

qui dicit mihi,Domine Domine,intrabit in regnum cœlorum, ſed qui facit uoluntatem pa- c
tris mei qui in cœlis,ipſe intrabit in regnum cœlorum. Quo manifeſte illud oſtenditur, nos
non ſola Dei confeſsione tanti præmij magnitudinem promereri, niſi fidei & iuſtitiæ opera
coniuncta ſint. Qualis enim eſt illa confeſsio,quæ ſic Deo credit, ut pro nihilo eius ducat im
perium? Aut quomodo ex animo ac uere dicimus, Domine Domine: ſi eius quem Domi-
num confitemur,præcepta contemnimus? Vnde ipſe in Euangelio dicit: Quid autem uoca-
tis me Domine Domine, & non facitis quæ dico? Et iterum: Populus hic labijs me hono-
rat,cor autem eorum longe eſt à me. Et rurſum loquitur per prophetam: Filius honorificat
patrem,& ſeruus dominum ſuum timet. Et ſi pater ego ſum, ubi eſt honor meus? & ſi Do-
minus ego ſum,ubi eſt timor meus? Ex quo apparet,nec honorari ab eis Dominum, nec ti-
meri,qui eius præcepta non faciunt. Et ad Dauid expreſsius dicitur, qui peccatum admiſe-
rat: Et pro nihilo duxiſti Deum. & ad Heli fit ſermo Domini: Qui glorificat me, glorificabo
eum: qui autem pro nihilo me habent,ad nihilum redigentur. Et nos ſecuro ac bono animo
ſumus,qui per ſingula quæq; præcepta, inhonorantes Deum clementiſsimum, ad iracun-
diam prouocamus, eiusq; imperium ſuperbiſsime contemnendo, in tantæ maieſtatis imus
iniuriam? Quid enim unquam tam ſuperbum,quid uero tam ingratum uideri poteſt, quàm
aduerſus eius uiuere uoluntatem,à quo ipſum uiuere acceperis? quàm illius præcepta deſpi-
cere,qui ideo aliquid imperat,ut cauſas habeat remunerandi? Neque enim obſequij noſtri
Deus indiget,ſed nos illius indigemus imperio. Mandata eius deſiderabilia ſuper aurum &
lapidem precioſum nimis,& dulciora ſuper mel & fauum: quoniam in cuſtodiendis illis re-
tributio multa. Et ideo nobis iraſcitur, idcirco magis illa immenſa Dei bonitas offenditur,
quia eam per tanti etiam præmij detrimenta contemnimus,nec ſolum imperata, ſed etiã pro
miſſa illius pro nihilo ducimus. Vnde ſæpe,imò ſemper,illa nobis Domini reuoluenda ſen-
tentia: Si uis ad uitam uenire,ſerua mandata. Hoc enim tota nobiſcum lege agitur. Hoc pro-
phetæ,hoc Apoſtoli docent,hoc à nobis & uox Chriſti & ſanguis efflagitat. Qui ideo pro
omnibus mortuus eſt,ut qui uiuunt,iam non ſibi uiuant,ſed ei,qui pro illis mortuus eſt. Vi- D
uere autem illi non eſt aliud,quàm eius præcepta ſeruare,quæ nobis ille quaſi certum quod-
dam dilectionis ſuæ pignus ſeruanda mandauit: Si diligitis,inquit,me,mandata mea ſeruate.
Et qui habet mandata mea, & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me. Ac rurſus: Si quis diligit me,
ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & manſio-
nem apud eum faciemus. Qui non diligit me,ſermones meos non ſeruat. Grandem uim
obtinet uera dilectio. Et qui perfecte amatur, totam ſibi amantis uendicat uoluntatem.
Nihil eſt imperioſius charitate. Nos ſi uere Chriſtum diligimus, ſi eius nos redemptos ſan-
guine recordamur,nihil magis uelle, nihil omnino debemus agere, quàm quod illum uelle
cognoſcimus. Duo autem ſunt genera mandatorum, in quibus clauditur tota iuſtitia. Pro-
hibendi unum eſt,iubendi alterum. Vt enim mala prohibentur, ita præcipiuntur bona. Ibi
ocium operatur,hic ſtudium. Ibi coercetur animus, hic incitatur. Hic feciſſe, illic non feciſſe,
culpabile eſt. Vnde & Propheta dicit: Quis eſt homo qui uult uitam, & cupit uidere dies
bonos? Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Declina à malo, &
fac bonum. Et beatus Apoſtolus: Odientes malum, adhærentes bono. Hoc itaque du-
plex diuerſumq; præceptum, prohibendi ſcilicet & imperandi, æquo omnibus iure manda-
tum eſt. Non uirgo, non uidua, non nupta, ab hoc imperio libera eſt. In quouis propoſi-
to, in quouis gradu, æquale peccatum eſt, uel prohibita admittere, uel iuſſa non facere.
Neque uerò eorum te ſeducat error, qui ex arbitrio ſuo eligunt, quæ potiſsimum Dei man-
data contemnant, quæue quaſi uilia ac parua deſpiciant: nec metuunt, ne ſecundum diui-
nam ſententiam, minima contemnendo, paulatim decidant. Stoicorum quidem eſt, pecca-
torum tollere differentiam, & delicta omnia paria iudicare, nec ullum inter ſcelus & erratum
diſcrimen facere. Nos uerò & ſi multum inter peccata diſtare credimus, quia & legimus,
tamen ſatis prodeſſe ad cautionẽ dicimus, etiam minima pro maximis cauere. Tanto enim
facilius abſtinemus à quocunq; delicto, quanto illud magis metuimus. Nec citò ad maiora

progreditur,

A progreditur, qui etiã parua formidat. Et ſanè neſcio an poſsimus aliquod leue peccatum dicere, quod in Dei cõtẽptũ admittitur. Eſtq; prudẽtiſsimus, qui nõ tã cõſiderat quod iuſſum ſit, q̃ illum qui iuſſerit: nec quantitatẽ imperij, ſed imperãtis cogitat dignitatem. Aedificanti itaq; tibi ſpiritualẽ domũ, non ſuper leuitatẽ arenæ, ſed ſuper ſoliditatẽ petrę, innocẽtiæ in primis fundamẽtũ ponatur, ſuper quod facilius poſsis arduũ culmẽ iuſtitiæ erigere. Maximã enim partẽ æquitatis impleuit, qui nulli nocuit. Beatusq; eſt, qui poteſt cum ſancto Iob dicere: Nulli nocui hominũ, iuſte uixi cũ omnibus. Vnde audenter et ſimpliciter loquebatur ad dñm: Quis eſt ille qui iudicetur mecũ: id eſt, quis tuũ aduersum me poteſt implorare iudiciũ, ut ſe læſum à me cõuincat? Puriſsimæ conſcientiæ eſt, ſecurè canere cũ propheta: Perambulabã in innocentia cordis mei, in medio domus tuæ. Vnde idem alibi dicit: Non fraudauit eos Deus bonis, qui ambulant in innocentia. Itaq; maliciã, odiũ atq; inuidiam, quæ uel maxima, uel ſola ſemina ſunt nocẽdi, Chriſtiana à ſe propellat anima: neq; manu tantũ aut lingua, ſed corde quoq; cuſtodiat innocentiam: nec opere modo, ſed uoto etiã nocere formidet. Quantum enim ad peccati rationẽ pertinet, nocuit et qui nocere diſpoſuit. multi nomẽ illud abſolutè atq; integrè definiũt, innocentẽ, qui ne in eo quidẽ ulli noceat, quo prodeſſe deſiſtat. Quod ſi eſt uerũ, tũ demum lætare de innocẽtiæ conſcientia, ſi cum potes adiuuare nõ deſinas. Si uero diuiſa inter ſe iſta atq; diſtincta ſunt, aliudq; eſt nõ nocere, quod ſemper potes, aliud prodeſſe cũ poſsis, aliud malũ nõ facere, aliud operari bonũ, illud tibi rurſum occurrat: nõ ſufficere Chriſtiano, ſi partẽ unã iuſtitię impleat, cui utrũq; præcipitur. Neq; enim debemus ad multitudinis exempla reſpicere, quæ nullã harũ diſciplinã ſequẽs, nullum uiuendi tenens ordinẽ, nõ tã ratione ducitur, q̃ quodã impetu fertur. Nec imitandi nobis illi ſunt, qui ſub Chriſtiano nomine gentilem uitã agũt, & aliud profeſsione, aliud cõuerſatione teſtãtur: atq; (ut Apoſtolus ait) Deum cõfitẽtur ſe noſſe, factis aũt negant. Inter Chriſtia-
B num & gentilem non fides tantũ debet, ſed etiam uita diſtinguere, & diuerſam religionem per diuerſa opera mõſtrare. Nolite, ait Apoſtolus, iugũ ducere cũ infidelibus. Quæ em̃ participatio iuſtitiæ cũ iniquitate? aut quæ ſocietas lucis ad tenebras? Quæ aũt cõuẽtio Chriſti ad Belial? aut q̃ pars fideli cũ infideli? Qui aũt conſenſus tẽplo Dei cũ idolis? Sit ergo inter nos & illos maxima ſeparatio. Diſiungitur certo diſcrimine error & ueritas: illi terrena ſapiãt, q̃ cœleſtia promiſſa nõ habẽt: illi breui huic uitę ſe totos implicent, qui ęterna neſciũt: illi peccare non metuant, qui peccatorũ impunitatẽ putant: illi ſeruiãt uitijs, qui nõ ſperãt futura prẽmia uirtutũ. Nos uero qui puriſsima confitemur, fide omnem hominẽ manifeſtandũ eſſe ante tribunal Chriſti, ut recipiat unuſquiſq; propria corporis ſui, prout geſsit, ſiue bonũ, ſiue malum, procul eſſe debemus à uitijs, dicẽte Apoſtolo: Qui enim Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum uitijs & concupiſcentijs. Nec turbam ſequãtur errantem, qui ſe ueritatis diſcipulos cõfitẽtur. Duas certe conuerſationis uias, & diſtincta in diuerſum itinera uiuendi, ſaluator in euangelio oſtendit: Quàm, inquit, ſpacioſa uia quæ ducit ad mortẽ, & multi ſunt qui intrant per eam. Et rurſum: Quàm arcta uia & anguſta eſt, quæ ducit ad uitam, & pauci ſunt qui inueniũt eam. Vide quanta inter has uias ſeparatio ſit, quantumq; diſcrimẽ. Illa ad mortem, hęc tendit ad uitam. Illa celebratur & teritur à multis, hęc uix inuenitur à paucis. Illa em̃ uitijs p̃ conſuetudinẽ, quaſi decliuior ac mollior, & uelut quibuſdam amœna floribus uoluptatũ, facile ad ſe rapit cõmeantium multitudinem. Hæc uero inſueto calle uirtutũ triſtior atq; horridior, ab his tãtũ eligitur, quibus non tam delectatio itineris cordi eſt, q̃ utilitas mãſionis. Aſperam enim nobis, & inſuauem uirtutum uiam, nimia facit uitiorum conſuetudo: quę ſi in partẽ alterã transferatur, inuenietur, ſicut ſcriptura dicit, ſemita iuſtitię leuis. Ponamus ergo iam rationem uitæ noſtræ, & per quam potiſsimũ gradiamur uiam, cõſcientia teſte diſcamus. Omne enim quod agimus, omne quod loquimur, aut de lata aut de anguſta uia eſt. Si cum paucis anguſtum iter & ſubtilem quandam ſemitam inuenimus, ad uitã tendimus. Si uero multorũ comitamur uiam, ſecundum domini ſenten-

tiam imus ad mortem. Si ergo odio atq; inuidia poſsidemur, ſi cupiditati & auaritiæ ce c
dimus, ſi præſentia cõmoda futuris prę ferimus: per ſpacioſam uiã incedimus. Habemus enim ad hęc comitũ multitudinem, & late ſimilium ſtipamur agminibus. Si iracundiam libidinemq; explere uolumus, ſi iniuriam uindicamus, ſi maledicenti remaledicimus, & aduerſum inimicũ inimico animo ſumus, æquè cum pluribus ferimur. Si uel adulamur ipſi, uel adulantem libenter audimus, ſi uerum dicere gratia impedimur, & magis offendere animos hominum timemus, quàm non ex animo loqui: de multorum item uia ſumus. Tot noſtri ſunt ſocij, quot extranei ueritatis. At è contrario, ſi ab omnibus uitijs ſumus extranei, ſi purum ac liberum animum præſtamus, & omni cupiditate calcata, ſolis ſtudemus diuites eſſe uirtutibus: per anguſtam uiã nitimur. Cõuerſatio enim iſta paucorum eſt. Eſtq; perrarũ atq; difficile, idoneos huius itineris comites reperire. Quinetiam multi hac ire ſe ſimulant, & per diuerſa errorũ diuerticula ad uiam multitudinis reuertuntur. Ideoq; timendũ eſt, ne quos duces recti itineris habere nos credimus, eos comites habeamus erroris. Si igitur inueniũtur exempla, quæ nos per hanc ducant uiã, & rectum Euangelij tramitẽ teneant, ſequenda ſunt. Sin uero uel ea deficiunt, uel deficere putantur, Apoſtolorũ forma uniuerſis propoſita eſt. Clamat uas electionis Paulus, nosq; quaſi ad anguſtum hoc iter conuocans, dicit: Imitatores mei eſtote, ſicut et ego Chriſti. Certe quod eſt amplius omnibus, ipſius domini relucet exemplũ, qui in Euangelio ait: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego requieſcere faciã uos. Tollite iugũ meũ ſuper uos, & diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde. Si periculoſum eſt imitari illos, de quibus dubitas an imitandi ſint: hũc certe imitari tutiſsimũ eſt, atq; eius ueſtigia ſequi, qui dixit: Ego ſum uia, ueritas & uita. Nunquã em̃ errat, qui ſequitur ueritatem. Vnde & apoſtolus Ioannes ait: Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. Et beatus Petrus ait: Chriſtus pro nobis paſſus eſt, uobis relinquens exemplũ, ut ſequamini ueſtigia eius, qui peccatũ nõ fecit, nec eſt inuẽtus dolus in d
ore eius. Qui cũ malediceretur, nõ maledicebat: cum pateretur, nõ cõminabatur. Tradebat autẽ iudicãti ſe iniuſte. Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignũ, ut peccatis mortui, iuſtitiæ uiuamus. Ceſſet omnis excuſatio errorũ. Auferãtur peccãdi fœda ſolatia. Nihil omnino agimus, qui nos per multitudinis exẽpla defendimus, & ad cõſolationem noſtram aliena ſępe numerantes uitia, deeſſe nobis dicimus quos debeamus ſequi. Ad illius exemplum mittimur, quem omnes fatemur imitãdum. Atq; ideo præcipua tibi cura ſit, legem noſſe diuinam, per quam poſsis quaſi præſentia cernere exempla ſanctorum: quid faciendum ſit, quidúe uitandum, illinc conſilio diſce. Maximum enim ad iuſtitiam auxilium, eſt implere diuinis eloquijs animũ, & quod opere exequi cupias, ſemper corde meditari. Rudi adhuc populo, et hominibus ad obedientiam inſuetis, per Moyſen imperatur à dño, ut in ſignũ memoriæ, qua præcepta domini recordentur, per ſingulas ueſtimentorũ fimbrias habeant cũ cocco hyacinthini coloris inſignia: ut etiam caſu huc illucq; reſpicientibus oculis, mãdatorũ cœleſtiũ memoria naſcatur. De quibus fimbrijs Phariſęi redarguuntur à domino, quod eas peruerſo uſu, nõ ad cõmonitionem præceptorũ Dei, ſed ad oſtentationẽ ſui habere cœperint, ut ſcilicet quaſi de maioris obſeruationis diligẽtia, ſancti à populo iudicarẽtur. Tibi uero ſeruanti nõ tam literæ pręcepta, ſed ſpiritus, diuinorum mandatorum memoria ſpiritualiter excolenda eſt. Cui non tam frequenter recordãda ſunt pręcepta domini, q; ſemper cogitanda. Sint ergo diuinę ſcripturæ ſemper in manib. tuis, & iugiter mẽte uoluantur. Nec ſufficere tibi putes mãdata Dei memoria tenere, & operib. obliuiſci. ſed ideo illa cognoſce, ut facias quicquid faciendum didiceris. Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabũtur. Latus quidem & immẽſus diuinæ legis campus extenditur. Qui diuerſis teſtimonijs ueritatis, uelut cœleſtib. quibuſdã floribus uernans, mira oblectatione legentis animum paſcit ac refouet. Quæ omnia ſemper cognoſcere, ſecumq; reuoluere, ingẽs ad conſeruandam iuſtitiam beneficiũ eſt. Sed quaſi ad compendioſum locũ, quoddam

commoni-

A commonitorium, illa tibi Euangelij eligenda ſententia eſt, & ſuperſcribenda cordi tuo, quæ ad totius iuſtitiæ breuiarium, dominico ore profertur: Omnia quæcunq; uultis ut faciant uobis homines, hæc & uos facite illis: cuius præcepti uires exprimẽs, iungit ac dicit: Hæc enim lex & prophetę. Infinitæ namq; ſunt ſpecies partesq; iuſtitię: quas nõ modo ſtylo perſequi, ſed cogitatiõe etiam capere difficillimũ eſt. Quas omnes una ac breui ſententia comprehendit, & latentẽ hominum conſcientiã, ſecreto animi iudicio, aut abſoluit, aut damnat. Ad omnem igitur actum, ad omne uerbum, ad omnem cogitatũ, hęc ſententia retractetur: quæ tibi quaſi ſpeculum quoddam paratum, & ad manum ſemper poſitum, qualitatem tuæ uoluntatis oſtendat: ac etiam uel de iniuſto opere redarguat, uel de iuſto lętificet Quotieſcunq; enim talem in alterum habueris animum, qualem in te ab altero ſeruari cupis: ęquitatis uiam tenes. Quoties uero talis erga alterũ fueris, qualem in te uis neminem: iter iuſtitiæ dereliquiſti. En totum illud diuinæ legis arduum totumq; difficile. En ob quã cauſam dura imperia. Domino reclamamus, & dicimus nos, uel difficultate, uel impoſsibilitate mandatorum premi. Nec ſufficit, quòd iuſſa non facimus: niſi etiam iubentem, iniuſtum pronunciemus, dum ipſum æquitatis autorem, non modo dura & ardua, ſed etiã impoſsibilia præcepiſſe conquerimur. Omnia, inquit, quęcunq; uultis ut faciant uobis homines, hęc & uos facite illis. Coniũgi uult inter nos atq; cõnecti per mutua beneficia charitatem. Omnesq; homines uicario inter ſe amore copulari, ut id unoquoq; prętante alteri, quod ſibi ab hominibus præſtari uelit, tota iuſtitia & præceptum hoc Dei, cõmunis ſit utilitas hominum. Et ô miram clementiam domini, ô ineffabilem Dei benignitatem. Præmium nobis pollicetur, ſi nos inuicẽ diligamus, id eſt, ſi nobis ea præſtemus inuicem, quorũ uiciſsim indigemus. Et nos ſuperbo ſimul & ingrato animo, eius renitimur uoluntati, cuius etiam imperium beneficium eſt? Nulli unquam omnino detrahas, nec aliorum uituperatione te laudabilem uideri malis. Ma-

B gisq; uitam tuam ordinare diſce, q̃ alienam carpere. Ac ſemper ſcripturæ memor eſto, dicentis: Noli diligere detrahere, ne eradiceris. Pauci admodum ſunt, qui huic uitio renuncient: raroq; inuenies, qui ita uitam ſuam irreprehenſibilem exhibere uelint, ut non libenter reprehendant alienam. Tantaq; huius mali libido mentes hominum inuaſit, ut etiam qui procul ab alijs uitijs receſſerunt, in iſtud tamen quaſi in extremum diaboli laqueum incidant. Tu uero hoc malum ita effuge, ut non modo ipſa non detrahas, ſed ne alij quidem detrahenti, aliquando credas. Nec obtrectatoribus autoritatem de conſenſu tribuas: ne eorum uitium nutrias annuendo. Noli, inquit ſcriptura, cõſentaneus eſſe cum derogantibus aduerſus proximum tuum, & non accipies ſuper illum peccatum. & alibi: Sepi aures tuas ſpinis, & noli audire linguã nequam. Vnde & beatus Dauid, diuerſas innocentiæ ſpecies iuſtitiæq; dinumerans, de hac quoq; uirtute non tacuit, dicendo: Et opprobrium nõ accepit aduerſus proximos ſuos. Propterea quod ipſe nõ ſolum aduerſatur, ſed etiam perſequitur detrahentem. Ait enim: Detrahentem ſecreto proximo ſuo, hũc perſequebar. Eſt ſanè tale hoc uitium quod uel in primis extingui debeat, & abeis qui ſe ſancte inſtituere uolunt, prorſus excludi. Nihil enim tam inquietat animum: nihil eſt quod ita mobilem mentem ac leuem faciat, quàm facile totũ credere, & obtrectatorum uerba, temerario mentis aſſenſu ſequi. Hinc enim crebræ diſſenſiones, hinc odia iniuſta naſcuntur. Hoc eſt quod ſæpe de amiciſsimis etiam inimicos facit, dum cõcordes quidem, ſed credulas animas, maliloqua lingua diſſociat. At contrà, magna quies animi, magnaq; eſt morum grauitas, nõ temerè de quoquam ſiniſtri quid audire. Beatusq; eſt, qui ita ſe contra hoc uitiũ armauit, ut apud eum detrahere nemo audeat. Quod ſi hęc in nobis eſſet diligẽtia, nec paſsim obtrectatoribus crederemus, iã omnes detrahere timerent: ne non tam alios, q̃ ſeipſos uiles detrahendo facerent. Sed hoc ideo malum celebre eſt, idcirco in multis feruet hoc uitium, quia penè ab omnibus libenter auditur. Adulatorum quoq; aſſentationes, & noxia blandimenta fallaciæ, uelut quaſdam peſtes animę fuge. Nihil eſt quod tam facile corrumpat mẽtes hominũ, nihil quod tam dulci & molli

uulnere animũ feriat. Vnde & quidã ſapiẽs ait: Verba adulatorũ mollia, feriunt aũt interiora uentris. Et dominus loquitur per prophetã: Populus meus qui beatificãt uos, ſeducunt uos, & ſemitas pedũ ueſtrorũ diſsipãt. In multis, iſto maxime tẽpore, regnat hoc uitium: quodq; eſt grauiſsimũ, humilitatis ac beneuolentiæ loco ducitur. Eo fit, ut q adulari neſcit, aut inuidus, aut ſuperbus putetur. Eſt ſanè grãde & ſubtile artificiũ, laudare alterũ in cõmendationem ſui, & decipiendo, animum ſibi obligare decepti: quodq; hoc maxime uitio agi ſolet, fictas laudes certo precio uendere. Quæ hæc eſt tanta leuitas animi, quæ tanta uanitas: relicta propria cõſcientia, alienam opinionẽ ſequi, & quidem fictam atq; ſimulatã? Rapi uento falſæ laudationis, gaudere ad circunuentionẽ ſuam, & illuſionem pro beneficio accipere? Tu ergo ſi uere laudabilis eſſe cupis, laudem hominum ne requiras. Illiq; præpara conſcientiam tuam, qui & illuminabit abſcondita tenebrarũ, & manifeſtabit conſilia cordiũ, & tunc laus tibi erit à Deo. Sit igitur intentus ac uigilãs, & aduerſus peccata ſemper armatus animus tuus. Sermo in omnib. moderatus & parcus, & qui neceſsitatẽ magis loqui indicet, q̃ uoluntatẽ. Ornet prudentiã uerecũdia, quodq; præcipuũ in fœminis ſemper fuit, cunctas in te uirtutes pudor ſuperet. Diu antè cõſidera quid loquendũ ſit, & adhuc tacens prouide, ne quid dixiſſe pœniteat. Verba tua ponderet cogitatio, & linguę officiũ, animi libra diſpenſet. Vnde ſcriptura dicit: Argentũ & aurum tuum confla, & uerbis tuis facito ſtateram, & frenos ori tuo rectos: & attende, ne fortè labaris lingua. Nunquam malum uerbum de ore tuo procedat, quæ ad cumulum benignitatis iuberis etiã maledicẽtibus benedicere. Miſericordes (inquit) modeſti, humiles, non reddentes malum pro malo, neq; maledictum pro maledicto, ſed econtrario benedicentes. Mentiri uero & iurare, lingua tua prorſus ignoret, tantusq; in te ſit ueri amor, ut quicquid dixeris, iuratũ putes. De quo ſaluator ad diſcipulos ait: Ego autẽ dico uobis, Non iurate omnino. Et paulo pòſt: Sit aũt ſermo ueſter, Eſt, eſt, nõ, nõ: quod autem his abundantius eſt, à malo eſt. In omni igitur actu atq; uerbo, quieta mens & placida ſeruetur: ſemperq; cogitationi tuę Dei prę ſentia occurrat: ſit humilis animus, ac mitis, & aduerſus ſola uitia erectus. Nunquam illum aut ſuperbia extollat, aut auaritia inflectat, aut ira præcipitet. Nihil enim quietius, nihil purius, nihil deniq; pulchrius ea mente eſſe debet, quæ in Dei habitaculum præparanda eſt, quẽ non auro templa fulgentia, nõ gẽmis altaria diſtincta delectant, ſed anima ornata uirtutibus. Ideo & templum Dei, ſanctorum corda dicũtur, affirmãte Apoſtolo, qui ait: Si quis templũ Dei uiolauerit, diſperdet illũ Deus. Templũ eñ Dei ſanctũ eſt, quod eſtis uos. Nihil habeas humilitate præſtantius, nihil amabilius. Hæc eſt enim præcipua conſeruatrix, & quaſi cuſtos quædam uirtutũ omniũ: nihilq; eſt quod nos ita & hominib. gratos & Deo faciat, q̃ ſi uitæ meri to magni, humilitate infimi ſimus. Propter quod ſcriptura dicit: Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & corã Deo inuenies gratiã. Et dominus loquitur p prophetã: Super quem alium requieſcã, niſi ſuper humilem & quietum, & tremẽtem uerba mea? Veruntamen humilitatẽ ſequere, non quæ oſtenditur atq; ſimulatur geſtu corporis, aut fracta uoce uerborũ, ſed quę puro affectu cordis exprimitur. Aliud eſt eñ uirtutẽ habere, aliud uirtutis ſimilitudinẽ: aliud eſt rerum umbrã ſequi, aliud ueritatẽ. Multo deformior eſt illa ſuperbia, quæ ſub quibuſdam humilitatis ſignis latet. Neſcio enim quomodo turpiora ſunt uitia, quæ uirtutũ ſpecie cælantur. Nulli te unquam de generis nobilitate prę ponas, neq; obſcuriores quaſq; & humiliore loco natas, te inferiores putes. Neſcit religio noſtra perſonas accipere, nec cõditiones hominũ, ſed animos inſpicit ſingulorum: ſeruũ & nobilem de moribus pronunciat. Sola apud Deũ libertas eſt, nõ ſeruire peccatis. Sũma apud Deũ eſt nobilitas, clarũ eſſe uirtutibus. Quid apud Deũ in uiris nobilius Petro, qui piſcator & pauper fuit? quid in fœminis beata Maria illuſtrius, quæ ſponſa fabri deſcribitur? Sed illi piſcatori et pauperi, cœleſtis regni à Chriſto credũtur claues. Hęc ſpõſa fabri meruit eſſe mater illius, à quo ipſę claues datę ſunt. Elegit eñ Deus ignobilia & contẽptibilia huius mũdi, ut potẽtes ac nobiles ad humilitatẽ facilius adduceret. nã &

aliàs

A aliàs fruſtra ſibi aliquis de nobilitate generis applaudit, cũ uniuerſi paris honoris, et eiuſ
dem apud Deũ precij ſint, qui uno Chriſti ſanguine ſunt redẽpti: nec intereſt qua quis
cõditione natus ſit, cũ omnes in Chriſto æqualiter renaſcamur. Nam & ſi obliuiſcimur,
quia ex uno omnes generati ſumus: ſaltẽ id ſemper meminiſſe debemus, quia per unum
omnes regeneramur. Caue, ne ſi ieiunare aut abſtinere cœperis, te putes eſſe iã ſanctam.
Hæc enim uirtus, adiumentũ eſt, nõ perfectio ſanctitatis. Magiſq; id prouidẽdũ eſt, ne
tibi hoc, cum licita contemnas, ſecuritatẽ quandam illicitorũ faciat. Quicquid ſupra iu-
ſtitiam offertur Deo, nõ debet impedire iuſtitiã, ſed adiuuare. Quid aũt prodeſt tenuari
abſtinẽtia corpus, ſi animus intumeſcat ſuperbia? Quam laudẽ merebimur de pallore ie
iunij, ſi inuidia liuidi ſumus? Quid uirtutis habet, uinũ non bibere, & ira atq; odio ine-
briari? Tunc, inquã, præclara eſt abſtinẽtia, tunc pulchra atq; magnifica caſtigatio cor-
poris, cũ eſt animus ieiunus à uitijs. Imò qui probabiliter ac ſcienter abſtinentiæ uirtutẽ
tenent, eo affligũt carnẽ ſuam, quo animę frangũt ſuperbiã: ut quaſi de quodam faſtidio
contemptus ſui atq; arrogãtię, deſcendãt ad implẽdam domini uoluntatẽ, quę maxime
in humilitate perficitur. Idcirco à uarijs ciborũ deſiderijs mẽtẽ retrahũt, ut totã eius uim
occupent in cupiditate uirtutũ. Iamq; minus ieiuniorũ & abſtinentię laborẽ caro ſentit,
anima eſuriente iuſtitiã. Nam & uas electionis Paulus dum caſtigat corpus ſuũ, & in ſer
uitutem redigit, ne alijs prędicans ipſe reprobus inueniatur, nõ ad ſolã (ut quidam impe
riti putant) hoc facit caſtitatẽ: non enim huic tantũmodo, ſed omnibus omnino uirtuti-
bus abſtinẽtia opitulatur. Neq; magna aut tota Apoſtoli gloria eſt, nõ fornicari: ſed hoc
agit, ut caſtigatione corporis erudiatur animus: quantoq; nil ex uoluptatib. cõcupiſcit,
tanto magis poſsit de uirtutibus cogitare, ne perfectionis magiſter, imperfectũ aliquid
in ſe oſtẽdat: ne Chriſti imitator, extra prędeptũ quicq; aut uoluptatẽ Chriſti faciat, néue
minus exemplo, q; uerbo doceat: cumq; alijs prædicauerit, ipſe reprobetur, audiatq; cũ
B Phariſæis: Dicunt enim & nõ faciunt. Apoſtolici uero & præcepti eſt & exempli, ut ha-
beamus rationẽ, non conſcientiæ tantũ, ſed etiam famæ. Non ſuperfluum & à fructu ua
cuum, gentiũ magiſter hoc docet. Vult enim etiam extraneos ad fidem hominęs, per fi-
delium opera proficere, ut religionẽ ipſam religionis diſciplina cõmendet. Et ideo ſicut
luminaria in mundo lucere nos iubet, in medio nationis prauæ & peruerſæ, ut incredu-
læ mentes errantiũ, ex noſtrorũ actuum lumine, ignorantiæ ſuæ tenebras deprehendãt.
Vnde et ipſe ad Romanos ait: Prouidentes bona, non ſolum corã Deo, ſed etiam coram
hominibus. Et alibi: Sine offenſione eſtote ludæis & gentibus & eccleſię Dei, ſicut ego
per omnia omnibus placeo, nõ quærẽs quod mihi utile eſt, ſed quod multis. Beatus eſt
qui tam ſancte, tamq; grauiter diſpoſuit uitã ſuam, ut de eo ſiniſtri aliquid ne fingi qui-
dem poſsit, dum aduerſus obtrectatorũ libidinẽ pugnat meriti magnitudo, nec fingere
quiſquam auſus eſt, quod à nullo putat eſſe credẽdũ. Quod ſi id aſſequi difficile atq; ni-
mis arduum eſt, ſaltem hanc adhibeamus uitæ noſtræ diligentiam, ne malæ mẽtes occa-
ſionem inueniant detrahendi. Ne ex nobis ſcintilla procedat, per quam aduerſus nos ſi-
niſtræ famæ flamma conflętur. Alioqui fruſtra iraſcimur obtrectatoribus noſtris, ſi eis
ipſis obtrectandi materiam miniſtramus. Si aũt nobis diligenter atq; ſollicite omnia ad
honeſtatẽ prouidẽtibus, cunctisq; actibus noſtris timorẽ Dei prędferentibus, illi nihilo
minus inſaniũt: cõſoletur nos conſcientia noſtra, quę tunc maxime tuta eſt, tunc optime
ſecura eſt, cum ne occaſionẽ quidem male de ſe ſentiendi dedit. Illis enim uæ dicitur per
prophetã, qui dicunt quod bonũ eſt malum, qui lucem appellant tenebras, & quod dul
ce eſt, amarum uocant. Nobis ergo ſaluatoris aptabitur ſermo, Beati eſtis cum uobis ma
ledixerint homines mẽtiẽtes. nos modo id agamus, ut male de nobis nemo loqui abſq;
mendacio poſsit. Ita habeto ſollicitudinem domus, ut aliquam tamẽ uacationem animę
tribuas. Eligatur tibi opportunus, & aliquantũ à familiæ ſtrepitu remotus locus, in quẽ
tu uelut in portum, quaſi ex multa tempeſtate curarum te recipias, & excitatos foris co-
gitationum fluctus, ſecreti tranquillitate cõponas. Tantum tibi ſit diuinę lectionis ſtu-

alts frangant

dium,tã crebræ orationum uices,tam firma & preſſa de futuris cogitatio,ut omnes reli- C
qui temporis occupationes facile hac uacatione compenſes. Nec hoc ideo dicimus,quo
te retrahamus à tuis,imò id agimus,ut ibi diſcas,ibiq; mediteris,qualem tuis præbere te
debeas. Familiã tuã ita rege & confoue,ut te matrem magis tuorum, q̃ dominam uideri
uelis,à quibus benignitate potius q̃ ſeueritate exige reuerentiã. Fidelius & grauius ſem
per obſequiũ eſt, quod ab amore,q̃ quod à metu proficiſcitur. Præcipue aũt in cõiugio
uenerabili atq; immaculato, Apoſtolicæ regulæ ordo teneatur. Seruetur in primis uiro
autoritas ſua,totaq; à te diſcat domus,quantũ illi honoris debeat. Tu illum dominũ ob-
ſequio tuo,tu magnũ illum tua humilitate demõſtra,tanto ipſa honoratior futura,quan
to illũ amplius honoraueris. Caput enim (ut ait Apoſtolus) mulieris eſt uir:nec aliun-
de magis reliquũ corpus ornatur,q̃ ex capitis dignitate. Vnde idẽ alibi dicit : Mulieres
ſubditæ eſtote uiris,ſicut oportet in domino. Sed & beatus Petrus apoſtolus ait:Simi-
liter aũt mulieres ſubditæ ſint uiris:ut & ſi qui nõ credunt uerbo,per mulieris conuerſa
tionem,ſine uerbo lucrifiãt. Si ergo etiã gentilibus maritis debetur honor iure cõiugij,
quanto magis reddendus eſt Chriſtianis? Atq; ut oſtendat quibus ornamentis etiã uiris
iunctæ fœminæ decorari debeant,ait:Quarũ ſit non extrinſecus capillatura, aut circun-
datio auri,aut ueſtimentorũ cultus,ſed qui abſconditus cordis eſt homo, incorruptibi-
litate quieti & modeſti ſpiritus,qui eſt in conſpectu Dei locuples. Sic enim aliquãdo &
ſanctæ mulieres ſperãtes in domino ornabant ſe,ſubiectæ proprijs uiris,ſicut Sara obe-
diebat Abrahæ,dominũ ſuum uocans. Hæc aũt præcipiẽs,non eas iubet ſqualore, ſordi
bus, & horrentibus pannorũ aſſumẽtis tegi,ſed immoderato cultui, & nimis exquiſito
interdicit ornatui,ſimplicemq; cõmendat ornatũ atq; habitũ. De quo & uas electionis
ait:Similiter aũt & mulieres in habitu ornato,cũ uerecundia & ſobrietate:ornantes non
in tortis crinibus,aut auro, aut margaritis , aut ueſte precioſa , ſed quod decet mulieres,
promittentes caſtitatẽ per bona opera. Reperi uero te miræ fidei ardore ſuccenſam , ali-
quot iã ante annos continentiã propoſuiſſe, & reliquũ uitæ tuæ tempus pudicitiæ con- D
ſecraſſe. Magni hoc animi ſignũ, & perfectæ uirtutis indiciũ eſt, renũciare ſubito exper-
tæ uoluptati, fugere notas carnis illecebras, & calentis adhuc ætatis flãmas, fidei amore
reſtinguere. Sed illud quoq; ſimul didici, quod me nõ mediocriter angit ac ſtimulat: te
uidelicet tantũ hoc bonũ abſq; conſenſu & pacto uiri ſeruare cœpiſſe,cũ hoc apoſtolica
omnino interdicat autoritas, quę in hac duntaxat cauſa,nõ modo uxorẽ uiro,ſed etiam
uirũ uxoris ſubiecit poteſtati: Vxor,inqt,ſui corporis poteſtatẽ nõ habet,ſed uir:ſimili-
ter aũt uir poteſtatẽ nõ habet ſui corporis,ſed mulier. Tu uero quaſi oblita fœderis nu-
ptialis,pactiq; huius ac iuris immemor,incõſulto uiro uouiſti dño caſtitatẽ. Sed pericu-
loſe promittitur, q̃d adhuc in alterius poteſtate eſt. Et neſcio q̃ ſit grata donatio, ſi unus
offerat rẽ duorũ. Multa iam per huiuſcemodi ignorantiã & audiuimus et uidimus ſciſſa
cõiugia,quodq; recordari piget, occaſione caſtitatis adulteriũ perpetratũ. Nam dũ una
pars ſe etiã à licitis abſtinet,altera ad illicita delapſa eſt. Et neſcio in tali cauſa,quis magis
accuſari,q̃s amplius culpari debeat,utrũ ille qui repulſus à cõiuge fornicatur,an illa quæ
repellendo à ſe uirũ,eum fornicationi quodãmodo obijcit. Atq; ut ſuper hac cauſa quid
ueritas habeat agnoſcas, pauca mihi de diuina autoritate ponenda ſunt. Apoſtolicæ do
ctrinæ regula , nec cum Iouiniano æquat continẽtiæ opera nuptiarũ , nec cũ Manichæo
coniugia condemnat. Ita uas electionis ac magiſter gentiũ, inter utrumq; temperatus in
cedit ac medius, ut remediũ incontinentiæ indulgeat, & ad præmiũ prouocet continen
tiã. Totusq; in hac cauſa eius hic ſenſus eſt, ut ex utriuſq; ſententia proponatur caſtitas,
aut certe ab utroq; debitũ cõmune ſoluatur. Sed ipſa iam Apoſtoli uerba ponamus, to-
tãq; hãc cauſam à ſui principio retractemus. Loquitur emm ad Corinthios: De q̃b. aũt ſcri
pſiſtis mihi: Bonum eſt homini mulierem non tangere. Et quanquam hic laudauerit ca-
ſtitatem, tamen ne aliquibus uideatur prohibere coniugia,ſubiungit: Propter fornica-
tionem autem, unuſquiſque ſuam habeat uxorem: uxori uir debitum reddat, ſimiliter

autem

A autẽ & uxor uiro: mulier autẽ ſui corporis poteſtatẽ non habet, ſed uir: & uir ſui corporis poteſtatẽ non habet, ſed mulier: nolite fraudare inuicẽ. Ac rurſus, ne tãta pro nuptiarum parte dicendo uideretur excludere caſtitatẽ, ſequitur: Niſi fortè ex cõſenſu ad tempus, ut uacetis orationi. Et ſtatim quaſi recuſat hoc quod dixit, Ad tempus: ne non tam perpetuã, q̃ temporalẽ ac breuẽ cõtinentiã docere uideatur. Ait enim, Propter incontinentiã ueſtrã. Hoc aũt dico ſecundũ indulgentiã, nõ ſecundũ imperiũ. Vnde hoc quod dixit, Ad tempus: docet meditationẽ debere fieri caſtitatis, ut per certa interualla temporũ, quaſi exploratis cõtinentiæ ſuæ uiribus, ſine periculo utriq; promittant, quod ſemper eſt ab utroq; ſeruandũ. Quid uero abſolute uelit, manifeſte dicit: Volo autẽ omnes homines eſſe ſicut meipſum: id eſt in iugi ac perpetua caſtitate uiuere. Vides ne q̃ caute, quàm prouide, quàm ſine ullius occaſione ſcandali, magiſter firmauerit de caſtitate ſententiam, nolens tantum bonum in unius temeritate nutare, quod ligare & confirmare debet conſenſus amborũ? Et reuera, quid ea caſtitate firmius eſt, quidue tutius, q̃ quæ ex duorum cœpta ſententia, ab utroq; uelut in cõmune ſeruatur? Nec de ſe tantum pars altera ſolicita, mutuo ſe ad uirtutis animet perſeuerantiã. Hoc enim, ſicut alia quoq; bona, non tantũ cœpiſſe, ſed perfeciſſe laudandũ eſt. Iamdudũ, ut intelligis, ſcopuloſo difficiliq; in loco uerſatur oratio, nec audet in alterutram declinare partem, dum æqualiter utrunq; formidat, ſed ex noſtra difficultate, tuum agnoſce diſcrimẽ. Maluimus enim te contriſtare forſitan uera dicendo, quàm ficta adulatione ducere. Duplex (ut uides) malum, æquale & anceps periculum eſt. Ex utroq; arctaris, ex utroq; conſtringeris. Contemnere omnino uirum atq; deſpicere, aperte contra Apoſtoli ſententiam eſt. Prodere uiro tanti temporis caſtitatem, & Deo non reddere quod promiſeras, timendũ atq; metuendum eſt. Vt uulgò dicitur, Facile ex amico inimicũ facies, cui promiſſa non reddas. Sicut enim ſcriptura dicit, Quod ſi uoueris uotum domino Deo, non moreris reddere illud, quia quærens quærit illud dominus Deus abs te: Erit enim in peccatum. Ait ergo:
B Debitam honorificentiam uiro exhibe, ut ex utroq; domino debitum quod uouiſti reddere poſsis. De cuius conſcientia non diffidimus, ſi paululum expectaſſes: non quo te à bono caſtitatis retrahamus, ſed huius animũ ad caſtitatis oraculum totis uiribus incitemus, ut uoluntarium ſacrificiũ offerat Deo, in odorẽ ſuauitatis, ut exuta mens à cunctis retinaculis mundanis, atq; corporalibus uoluptatibus ſit, ut ualeas plenius inhærere dominicis præceptis. Quod tamen ne quid à nobis negligenter eſſe dictum arbitreris, diuinarum ſcripturarũ teſtimoniis edocuimus. ſicut etiam Apoſtolus dicit: Et erunt duo in carne una: iam non una caro, ſed unus ſpiritus. Hoc ſacramentũ magnũ eſt, arduũq; eſt iter caſtitatis, ſed magna ſunt præmia. Vocatq; nos dñs in euãgelio, dicẽs: Venite benedicti patris mei, poſsidete præparatũ uobis regnũ ab origine mundi. Idẽ ipſe dñs dicit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego uos reficiã. Tollite iugũ meũ ſuper uos, & diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus ueſtris. Iugũ enim meũ ſuaue eſt, & onus meũ leue. Dicit enim idẽ dñs his, qui ad ſiniſtram eius erunt. Diſcedite à me maledicti in ignẽ æternũ, quẽ prẽparauit pater meus diabolo & angelis eius: neſcio uos operarij iniquitatis. Erit ibi fletus & ſtridor dẽtium. Illi utiq; omnes plangẽt, illi lugebunt, qui ita curis ſe uitæ præſentis inuoluunt, ut obliui ſcantur futurã, quos ſomno quodã ignorantiæ, & malæ ſecuritatis oppreſſos fluctibus, domini cõprehẽdet aduẽtus. Vnde ipſe in euãgelio ait: Attẽdite uobis, ne fortè grauẽtur corda ueſtra in crapula & ebrietate, & curis huius uitæ: Ne fortè ſuperueniat in uos repẽtina dies illa, tanq̃ laqueus enim ſupueniet in omnes, qui ſedẽt ſuper faciẽ omnis terræ. Et rurſum: Vigilate & orate, neſcitis enim quando tẽpus ſit. Beati ſunt, qui ita expectant, ita illum ſpeculantur diẽ, ut ſe ad eum quotidie præparẽt, qui non de præterita ſibi iuſtitia blandiẽtes, ſecundum Apoſtolum per dies ſingulos in uirtute renouantur. Iuſtitia enim non proderit ei, à quo die iuſtus eſſe deſierit. Sicut etiam in quo non nocebit iniquitas ſua, à die quo ſe ab iniquitate cõuerterit. Nec ſanctus ergo ſecurus eſſe de-

bet,quàm diu in huius uitæ agone uerſatur:nec deſperare peccator,qui ſecundũ prædictam prophetæ ſententiã,uno die iuſtum ſe efficere poteſt,ſed totũ quo tẽditur ſpatium uitæ tuæ,ut peragere poſsis iuſtitiã, nec de præterita iuſtitia confidens, remiſsior efficiaris. Sed ſicut dicit Apoſtolus: Poſteriora obliuiſcens, ad ea autẽ quæ anteriora ſunt me extendens,ad deſtinatũ perſequar brauiũ ſupernæ uocationis,ſciens ſcriptũ eſſe,cordis inſpectorẽ Deum. Et idcirco ſatagit,ut animã mundam habeat à peccato. Propter quod ſcriptum eſt: Omni cuſtodia ſerua cor tuum. Et iterum: Diligit dominus munda corda. Accepti autem ſunt ei omnes immaculati. Idcirco age,ut ordines reliquum tempus uitę tuæ ſine offenſa,ut poſsis ſecure canere cum propheta: Perambulabã in innocentia cordis mei,in medio domus tuæ. Et iterum: Introibo ad altare Dei, ad Deũ qui lætificat iuuentutem meam. Quia inchoaſſe non ſufficit, ſed perfeciſſe,iuſtitia eſt.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Pater Aſellæ ſomniarat ſe in uitrea phiala uidere puellam uirgunculam. Eam natam, & ante annos pubertatis uirginitati conſecrauit, flammeo uirginali tectam. Et protinus poſt duodecimũ annum monachæ uitam arripuit, ac Romæ perinde quaſi in eremo uixit. Huius laudes ad Marcellam illius familiarem ſcribit,ne uideretur aſſentari,quod uiuentem adhuc tantopere laudaret.

HIERONYMVS AD MARCELLAM DE LAVDIBVS ASELLAE.

NEMO reprehẽdat quod in epiſtolis aliquos aut laudamus,aut carpimus,cum & in arguendis malis,ſit correctio cæterorũ,& in optimis prædicandis, bonorum ad uirtutẽ ſtudia concitentur. Nudiuſtertius de beatæ memoriæ Lea aliqua dixeramus. Ilico pupugit animũ,& mihi uenit in mentem, non debere nos tacere de uirgine,qui de ſecundo ordine caſtitatis loquuti ſumus. Igitur Aſellæ noſtræ uita breuiter explicanda eſt: cui quæſo ne hanc Epiſtolam legas. Grauatur quippe laudibus ſuis,ſed his potius,quæ adoleſcentulę ſunt, legere dignare, ut ad exemplũ eius ſe inſtituentes,conuerſationẽ illius,perfectæ uitæ normã arbitrẽtur. Prætermitto,quod in matris utero benedicitur ei,anteq̃ naſcatur,quod in phiala nitentis uitri,& omni ſpeculo purioris,patri uirgo traditur per quietẽ. Quod adhuc infantiæ inuoluta pannis, & uix annum decimũ ætatis excedens, honore futurę beatitudinis conſecratur. Sit gratiæ, omne quod antè laborũ fuit,licet Deus præſcius futurorũ, et Hieremiã ſanctificet in utero,& Ioannẽ in aluo matris faciat exultare,et Paulum ante conſtitutionẽ mundi,ſeparet in euangeliũ filij ſui. Ad ea uenio, quæ poſt duodecimũ annum ſudore proprio elegit, arripuit,tenuit,cœpit,impleuit. Vnius cellulæ clauſa anguſtijs,latitudine paradiſi fruebatur. Idẽ terræ ſolũ,& orationis locus extitit & quietis. Ieiuniũ pro ludo habuit, inediã pro refectione. Et cum eam non ueſcendi deſideriũ, ſed humana confectio ad cibũ traheret,pane & ſale,& aqua frigida concitabat magis eſuriẽ, q̃ reſtinguebat. Et quia penè oblitus ſum,quod in principio debui dicere: Cum primũ hoc propoſitũ arripuit,aurum colli ſui, quod quidem murenulã uulgus uocat, quod ſcilicet metallo in uirgulas lentescente,quadam ordinis flexuoſi catena cõtexitur,abſq̃ parentibus uendidit,et tunicam fuſciorem, quam à matre impetrare non poterat induta, pio negociationis auſpicio ſe repẽte dño cõſecrauit, ut intelligeret uniuerſa cognatio, non poſſe aliud ei extorqueri, quæ iam ſeculũ damnaſſet in ueſtibus. Sed ut dicere cœperamus,ita ſe ſemper moderate habuit,et intra cubiculi ſui ſecreta cuſtodiuit,ut nunq̃ pedem proferret in publicum, nunq̃ uiri noſſet alloquiũ. Et quod magis ſit admirandũ, ſororẽ uirginẽ amaret potius q̃ uideret. Operabatur manibus ſuis,ſciens ſcriptũ eſſe: Qui non operatur,non mandu cat. Sponſo aut orans loquebatur,aut pſallens. Ad martyrũ limina penè inuiſa properabat. Et cum gauderet propoſito ſuo, in eo uehementius exultabat, quod ſe nullus cognoſceret. Cumq̃ per omnẽ annũ,iugi ieiunio paſceretur,biduo triduoq̃ ſic permanẽs, tum uero in quadrageſima, nauigij ſui uela tendebat, omnes penè hebdomadas uultu lætante coniungens. Et quod impoſsibile forſitan eſt hominibus ad credendum, Deo autem præſtante poſsibile eſt,ita ad quinquagenariam peruenit ætatem, ut non doleret

ſtomachus.

alij manducet

A ſtomachus, non uiſcerum cruciaretur iniuria, non ſicca humus iacentia membra con-
2 fringeret, non ſacco aſperata cutis, fœtorem aliquem ſitumq; contraheret, ſed ſana cor-
pore, anima ſanior, ſolitudinẽ putaret eſſe delicias, & in urbe turbidã inueniret eremum
monachorũ. Et hæc quidem tu melius noſti, à qua pauca didicimus, & cuius oculis du-
ricies de genibus camelorũ in illo ſancto corpuſculo præ orandi frequentia obcalluiſ-
ſe perſpecta eſt. Nos quod ſcire poſſumus, explicamus. Nihil illius ſeueritate iucũdius,
nihil ſuauitate triſtius, nihil triſtitia ſuauius. Ita pallor in facie eſt, ut cum cõtinẽtiam in-
dicet, non redoleat oſtentationẽ. Sermo ſilens, & ſilentiũ loquens. Nec citus, nec tardus
inceſſus. Idem ſemper habitus. Neglecta mundicies, & inculta ueſtis: cultus ipſe, ſine cul
tu. Sola uitæ ſuæ æqualitate promeruit, ut in urbe pompæ, laſciuiæ, deliciarũ, in qua hu
milem eſſe miſeria eſt, & boni eam prædicẽt, & mali detrahere non audeant. Viduę eam
imitentur & uirgines. Maritatæ colant, noxiæ timeant, ſuſpiciant ſacerdotes.

SCHOLIA.

1 MVrenulam uulgus uocat.] Nimirũ à ſimilitudine piſcis. Metallo in uirgulas lente-
ſcente.] Metallum, aurum uocat: alioqui uenæ unde aurum atq; argentũ, & huius ge-
neris alia proferuntur, metalla dicuntur. Lenteſcere eſt flexile fieri. ita & aliàs Hierony
mus, aurum in fila lenteſcens. Pio negotiationis auſpicio.] Quia uendidit orna-
menta mundana, ut emeret ueſtem monachæ, felici auſpicio Euangelij: Vade, & uen-
de omnia, &c. Penè inuiſa properabat.] Inuiſam dixit, non odioſam, ſed non uiſam. Ita clancu-
lum ibat, & celeriter redibat, ut uix à quoquam uideretur. Nauigij ſui uela tendebat.] A nautis
ſumptum, qui uela pandunt, uelocius curſuri. Significat autem uehementius & acrius ieiunũ, quod
2 alijs temporibus Hieronymus uult eſſe moderatius, minusq; perpetuum. Cruciaretur iniuria.]
Iniuriam eleganter uocat moleſtiam & offenſam, unde & cœli dicimus iniuriam. Seueritate iu-
cundius.] Miro decore coniunxit contraria. Habet hoc uera pietas, quæ à ſpiritu Chriſti proficiſci-
tur, ut ira quoq; ſapiat amorem, ſeueritas habeat ſuam iucunditatẽ: contrà iucunditas, habeat ſuam
triſtitiam non triſtem. In humanis affectibus, aut ſimulatis, ſecus eſt. Sermo ſilens.] Pari iu-
cunditate iunxit pugnantia. Idem ſemper habitus.] Habitum uocat hic non cultum, ſed uultus
B ſpeciem: ut nec triſtior eſſet, nec hilarior. Idem tradunt de Socrate philoſopho.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Marcella primæ nobilitatis puella, ſeptimo à nuptijs menſe fuerat orbata marito. Deinde Cerea
lem conſulẽ nuptias illius ambientẽ, pertinaciter reiecit, decreta iam in reliquã uitã uiduali caſtimo-
nia. Monachæ uitã, prima nobiliũ fœminarũ auſa eſt Romæ profiteri, ac multas ad idẽ inſtitutũ per-
traxit. A diuo Hieronymo diuinas literas diligentiſsime didicit, cum eſſet Romæ, abſenti ſæpe ſcri-
pſit, & eum opibus ſuis adiuuit. Huius mulieris opera factio Origeniſtarũ, quæ Hieroſolymis cœpe
rat inualeſcere, prodita atq; extincta eſt. Periit feliciter paucis diebus poſt urbem Romam à Gotthis
direptam. Scribit ad Principiam uirginem, Marcellæ quondam contubernalem ac diſcipulam.

AD PRINCIPIAM VIRGINEM, MARCELLAE
uiduæ Epitaphium,

1 SAEPE et multum flagitas uirgo Chriſti Principia, ut memoriam ſanctę fœmi
næ Marcellæ literis recolam, et bonum quo diu fruiti ſumus, etiam cęteris no
ſcendum imitandumq; deſcribam. Satis doleo, quod hortaris ſponte curren
tem, & me arbitraris indigere precibus, qui ne tibi quidem in eius dilectione
cõcedam, multoq; plus accipiã, quàm tribuã beneficij, tantarũ recordatione uirtutum.
Nam ut hucuſq; reticerẽ, & bienniũ præterirẽ ſilentio, non fuit diſſimulationis, ut ma-
le exiſtimas, ſed triſtitiæ incredibilis, quæ ita meũ oppreſsit animũ, ut melius iudicarem
tacere impræſentiarũ, quàm nihil dignum illius laudibus dicere. Neq; uero Marcellam
tuam, imò meam, &, ut uerius loquar, noſtrã, omniũq; ſanctorũ, & proprie Romanæ
urbis inclytũ decus inſtitutis rhetorũ p̃dicabo, ut exponã illuſtrẽ familiã, alti ſanguinis
decus, & ſtẽmata per procõſules & p̃fectos prætorio decurrentia. Nihil in illa laudabo,
ſi quod propriũ eſt, & eo nobilius, quod opibus & nobilitate cõtẽpta, facta eſt pauptate
& humilitate nobilior. Orba patris morte, uiro quoq; poſt nuptias ſeptimo mẽſe priua-
ta eſt. Cũq; eã Cerealis (cuius clarũ inter cõſules nomẽ eſt) propter ætatẽ & antiquitatẽ
familiæ,

familiæ, & insignē (quod maxime uiris placere consueuit) decorē corporis, ac morum c
tēperantiā ambitiosius peteret, suasq; lōgæuus polliceretur diuitias, & nō quasi in uxo-
rē, sed quasi in filiā uellet donationē transfundere: Albinaq; mater tā clarum præsidium
uiduatæ domus ultro appeteret, illa respondit: Si uellē nubere, & non æternæ me cupe-
rem pudicitiæ dedicare, utiq; maritū quærerē, non hæreditatē. Illoq; mandante, posse et
senes diu uiuere, & iuuenes cito mori, elegāter lusit. Iuuenis quidē potest cito mori, sed
senex diu uiuere non potest. Qua sentētia repudiatus, exēplo cęteris fuit, ut eius nuptias
desperarēt. Legimus in euangelio secundū Lucā: Et erat Anna prophetissa filia Phanue-
lis de tribu Aser: Et hæc prouectę ætatis in diebus plurimis. Vixeratq; cum uiro suo an-
nis septē à uirginitate sua, & erat uidua annis octogintaquatuor, nec recedebat de tēplo:
ieiunijsq; & obsecrationibus dño seruiens nocte ac die. Nec mirum si uidere meruit sal
uatorē, quē tanto labore quærebat. Cōferamus septē annos, septē mēsibus, sperare Chri
stum & tenere, natū confiteri, & in crucifixū credere, paruulū non negare, & uirum gau
dere regnantē. Non facio ullam inter sanctas fœminas differentiā, quod nonnulli inter
sanctos uiros & ecclesiarū principes, stulte facere consueuerunt: sed illò tendit assertio,
ut quarū unus est labor, unū & præmium sit. Difficile est in maledica ciuitate, & in urbe,
in qua orbis quondam populus fuit, palmaq; uitiorū, si honestis detraherent, & pura ac
munda macularent, non aliquam sinistri rumoris fabulam contrahere. Vnde quasi rem
difficillimā, & penè impossibilē optat propheta, potius quàm præsumit, dicēs: Beati im-
maculati in uia, qui ambulant in lege domini. Immaculatos in uia huius seculi appellat,
quos nulla obscœni rumoris aura macularit: qui opprobrium non acceperint aduersus
proximos suos, de quibus saluator in Euangelio: Esto, inquit, beneuolus, siue bene sen-
tiens de aduersario tuo, dum es in uia cum illo. Quis unquā de hac muliere, quod displi
ceret, audiuit, ut crederet? Quis credidit, ut non magis seipsum malignitatis & infamiæ
condēnaret? Ab hac primū confusa gentilitas est, dum omnibus patuit, quæ esset uidui-
tas Christiana, quam & cōscientia & habitu promittebat. Illæ enim solent purpurisso & d
cerussa ora depingere, sericis nitere uestibus, splendere gemmis, aurum portare cerui-
bus, & auribus perforatis rubri maris preciosissima grana suspendere, fragrare musco
mure, maritos ita plangere, ut tandem dominatu eorum se caruisse lætentur, quærantq;
alios, non quibus iuxta Dei sententiā seruiant, sed quibus imperēt. Vnde & pauperes e-
ligunt, ut nomen tantū uirorū habere uideantur, qui patienter riuales sustineant, si mus-
sitauerint, ilicò projiciendi. Nostra uidua talibus usa est uestibus, quibus arceret frigus, 2
non mēbra nudaret, aurum usq; ad anuli signaculum repudiās, & magis in uentribus e-
genorū, quàm in marsupijs recōdens. Nusquā sine matre. Nullum clericorū, aut mona-
chorū (quod amplę domus interdū exigebat necessitas) uidit absq; arbitris. Semper in
comitatu suo uirgines, ac uiduas, & ipsas graues fœminas habuit: sciens ex lasciuia puel-
larum sæpe de dominarū moribus iudicari, & qualis quæq; sit, taliū consortio delecta-
ri. Diuinarū scripturarū ardor erat incredibilis, semperq; cātabat: In corde meo absco-
di eloquia tua, ut non peccem tibi. Et illud de perfecto uiro: Et in lege domini uoluntas
eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Meditationē legis non in replicando, quæ
scripta sunt, ut Iudæorū existimant pharisæi, sed in opere intelligens, iuxta illud Aposto
licū: Siue comeditis, siue bibitis, siue quid agitis, omnia in gloriā dñi faciētes. Et prophe-
tæ uerba, dicentis: A mandatis tuis intellexi, ut postq̄ mandata cōplesset, tūc se sciret me-
reri intelligentiā scripturarū. Quod & alibi legimus: Quia cœpit Iesus facere & docere.
Erubescit enim quamuis præclara doctrina, quam propria reprehendit cōscientia. Fru-
straq; eius lingua prædicat paupertatē, & docet eleemosynas, qui Crœsi diuitijs tumet:
uilisq; opertus pallio, pugnat contra tineas uestiū sericarum. Moderata ieiunia, carnium
abstinentia, uini odor magis, quàm gustus, propter stomachum & frequentes infirmita
tes. Raro procedebat ad publicū, & maxime nobilium matronarū uitabat domos, ne co
geretur uidere quod contēpserat: apostolorum & martyrum basilicas secretis celebrans
orationi-

A orationibus, & quę populorũ frequentiã declinarent. Matri in tantũ obediens, ut interdum faceret, quod nolebat. Nã cum illa ſuum diligeret ſanguinẽ, & abſq; filijs & nepotibus uellet in fratris liberos uniuerſa conferre: iſta pauperes eligebat, & tamẽ matri contraire non poterat: monilia, & quicquid ſuppellectilis fuit, diuitibus peritura cõcedens, magiſq; uolens pecuniã perdere, quàm parentis animũ cõtriſtare. Nulla eo tempore nobiliũ fœminarũ nouerat Romæ propoſitũ monachorũ, nec audebat propter rei nouitatem, ignominioſum, ut tunc putabatur, & uile in populis nomen aſſumere. Hæc ab Alexandrinis ſacerdotibus, papaq; Athanaſio, & poſtea Petro, qui perſequutionẽ Arrianæ hæreſeos declinantes, quaſi ad tutiſsimũ cõmunionis ſuæ portũ Romã confugerant, ui tam beati Antonij adhuc tunc uiuentis, monaſteriorũq; in Thebaide Pachumij, & uirginũ ac uiduarũ didicit diſciplinã. Nec erubuit profiteri, quod Chriſto placere cognouerat. Hanc multos poſt annos imitata eſt Sophronia & aliæ, quibus rectiſsime illud Ennianum aptari poteſt: Vtinam ne in nemore Pelio. Huius amicitijs fruita eſt Paula uenerabilis. In huius cubiculo nutrita Euſtochium uirginitatis decus: ut facilis æſtimatio ſit, qualis magiſtra, ubi tales diſcipulæ. Rideat forſan infidelis lector, me in mulierculârum laudibus immorari, qui ſi recordetur ſanctas fœminas, comites domini ſaluatoris, quæ miniſtrabãt ei de ſua ſubſtantia, & tres Marias ſtantes ante crucẽ, Mariãq; proprie Mag
3 dalenen, quæ ob ſedulitatẽ & ardorẽ fidei, turritæ nomen accepit, & prima ante Apoſtolos, Chriſtũ uidere meruit reſurgentẽ, ſe potius ſuperbiæ, quàm nos condẽnabit ineptiarum, qui uirtutes non ſexu, ſed animo iudicamus, cõtemptæq; nobilitatis ac diuitiarum maiorem gloriam ducimus. Vnde & Ieſus Ioannẽ euangeliſtam amabat plurimum, qui propter generis nobilitatẽ erat notus pontifici, & ludæorũ inſidias non timebat, in tantum ut Petrũ introduceret in atriũ, & ſtaret ſolus apoſtolorum ante crucẽ, matrẽq; ſaluatoris in ſua reciperet, ut hæreditatẽ uirginis domini, uirginẽ matrẽ filius uirgo ſuſciperet. Annis igitur plurimis ſic ſuam tranſegit ætatẽ, ut ante ſe uetulam cerneret, quàm
B adoleſcentulam fuiſſe meminiſſet: laudans illud Platonicũ, qui philoſophiam, meditationem mortis eſſe dixit. Vnde & noſter Apoſtolus: Quotidie morior propter ueſtram
4 ſalutẽ. Et dominus iuxta antiqua exẽplaria: Niſi quis tulerit crucẽ ſuam quotidie, & ſequutus fuerit me, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Multoq; ante per prophetam ſpiritus ſanctus: Propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus ut oues occiſionis. Et poſt multas ætates illa ſententia: Memento ſemper diem mortis, & nunq; peccabis. Diſertiſsimiq; præceptum Satyrici: Viue memor lethi, fugit hora, hoc quod loquor, inde eſt. Sic ergo (ut dicere cœperamus) ætatẽ duxit: & uixit, ut ſemper ſe crederet eſſe morituram. Sic induta eſt ueſtibus, ut meminiſſet ſepulchri, offerens hoſtiã rationabilẽ, uiuã, placentem Deo. Denicq; cum & me Romã cum ſanctis pontificibus, Paulino & Epiphanio, ecclẽſiaſtica traxiſſet neceſsitas, quorũ alter Antiochenã Syriæ, alter Salaminiã Cypri rexit eccleſiã, & uerecũde nobiliũ fœminarũ oculos declinarẽ, ita egit ſecundum Apoſtolum, importune opportune, ut pudorem meum ſua ſuperaret induſtria. Et quia alicuius tunc nominis eſſe exiſtimabar ſuper ſtudio ſcripturarũ, nunquã conuenit, quin de ſcripturis aliquid interrogaret, nec ſtatim acquieſceret, ſed moueret econtrario quæſtiones, non ut contenderet, ſed ut quærendo diſceret earũ ſolutiones, quas opponi poſſe intelligebat. Quid in illa uirtutũ, quid ingenij, quid ſanctitatis, quid puritatis inuenerim, uereor dicere, ne fidẽ credulitatis excedã, & tibi maiorẽ dolorẽ incutiã, recordanti quanto bono careueris. Hoc ſolũ dicã, quod quicquid in nobis longo fuit ſtudio cõgregatũ, & meditatione diuturna quaſi in naturam uerſum, hoc illa libauit, didicit atq; poſſedit, ita ut poſt profectionẽ noſtrã, ſi in aliquo teſtimonio ſcripturarũ eſſet oborta cõtentio, ad il-
5 lam iudicẽ pergeretur. Et quia ualde prudens erat, & nouerat illud quod appellant philoſophi τὸ πρέπον, id eſt decere quod facias: ſic ad interrogata reſpondebat, ut etiã ſua nõ ſua diceret, ſed uel mea, uel cuiuslibet alterius, ut in eo ipſo quod docebat, ſe diſcipulam fateretur. Sciebat enim dictũ ab Apoſtolo: Docere autẽ mulieri non permitto, ne uiriliſexui,

ſexui,& interdū ſacerdotib.de obſcuris & ambiguis ſciſcitantibus,facere uideretur iniu c
riā.In noſtrū locū ſtatim audiuimus te illius adhæſiſſe cōſortio, & nunq̄ ab illa ne tranſ-
uerſum quidē unguē (ut dicitur) receſsiſſe.Eadē domo, eodē cubiculo uſam, ut omni-
bus in Vrbe clariſsima notū fieret,& te matrē,& illā filiā reperiſſe.Suburbanus ager uo
bis pro monaſterio fuit,& rus electū pro ſolitudine.Multoq́ ita uixiſtis tempore,ut ex
imitatione ueſtri,cōuerſatione multarū gauderemus Romā factā Hieroſolymā. Crebra
uirginū monaſteria, monachorū innumerabilis multitudo, ut pro frequētia ſeruiētium
Deo,quod prius ignominię fuerat,eſſet poſtea glorię.Interim abſentiā noſtri mutuis ſo
labamur alloquijs,& quod carne non poteramus,ſpiritu reddebamus.Semper obuiare
epiſtolis,ſuperare officijs,ſalutationibus præuenire. Non multū perdebat abſentia,quę
iugibus ſibi literis iungebatur. In hac tranquillitate,& dñi ſeruitute, hęretica in his pro-
uincijs exorta tēpeſtas,cuncta turbauit,& in tantā rabiē cōcitata eſt, ut nec ſibi, nec ulli
bonorū parceret.Et quaſi parum eſſet, hic uniuerſa mouiſſe,nauē plenā blaſphemiarum
Romano intulit portui.Inuenitq́ protinus patella operculū, & Romanæ fidei puriſsi-
mum fontē,cœno lutoſa permiſcuere ueſtigia.Nec mirū, ſi in plateis & in foro rerū uæ-
naliū,fictus ariolus ſtultorū uerberet nares, & obtorto fuſte dentes mordentiū quatiat: 6
cum uenenata ſpurcaq́ doctrina Romę inuenerit quos induceret.Tunc librorū περὶ ἀρ-
χῶν infamis interpretatio:tunc diſcipulus ὀλέθρου, uere nominis ſui, ſi in talē magiſtrum
nō impegiſſet.Tunc noſtrorum ἀπλακτικῶν cōtradictio,& Phariſæorū turbata eſt ſcho
la.Tunc ſancta Marcella,quæ diu cohibuerat,ne per æmulationē quippiā facere uidere
tur,poſtq̄ ſenſit fidē apoſtolico ore laudatam,in pleriſq; uiolari,ita ut ſacerdotes quoq;,
& nonnullos monachorū,maximeq́ ſeculi homines,in aſſenſum ſui traheret, ac ſimpli-
citati illuderet epiſcopi, qui de ſuo ingenio cæteros æſtimabat: publice reſtitit, malens
Deo placere,q̄ hominibus.Laudat ſaluator in Euangelio uillicū iniquitatis,quod cōtra
dominū quidē fraudulenter,attamen pro ſe prudenter fecerit.Cernētes hæretici de par- D
ua ſcintilla,maxima incendia cōcitari,& ſuppoſitā dudū flammā iam ad culmina perue-
niſſe,nec poſſe latére quod multos deceperat,petunt & impetrant eccleſiaſticas Epiſto-
las,ut cōmunicantes Eccleſiæ,diſceſsiſſe uiderentur.Non multum tēpus in medio, ſuc- 7
cedit in pōtificatum uir inſignis Anaſtaſius,quē diu Roma habere non meruit,ne orbis
caput ſub tali epiſcopo truncaretur.Imò idcirco raptus atq; translatus eſt, ne ſemel latā
ſententiā,precibus ſuis flectere conaretur,dicēte domino ad Hieremiā:Ne oraueris pro
populo iſto,neq; depreceris in bonum.Quia ſi ieiunauerint,nō exaudiā preces eorum.
Et ſi holocauſta & uictimas obtulerint,non ſuſcipiā eas.In gladio enim & fame & peſti
lentia ego conſumā eos.Dicas,quid hæc ad laudem Marcellæ?Damnationis hæretico-
rum hæc fuit principiū,dum adducit teſtes,qui prius ab eis eruditi, & poſtea ab hæreti-
co fuerant errore correpti,dum oſtēdit multitudinē deceptorum,dum impia περὶ ἀρχῶν
ingerit uolumina,quæ emendata manu ſcorpij monſtrabantur: dum acciti frequētibus
literis hæretici,ut ſe defenderent,uenire non ſunt auſi:tantaq́ uis cōſcientiæ fuit, ut ab-
ſentes damnari,quàm præſentes coargui maluerint.Huius tam glorioſæ uictoriæ origo
Marcella eſt:tuq́ caput horum & cauſa bonorum,ſcis me uera narrare:quę noſti,uix de
multis pauca me dicere,ne legenti faſtidiū faciat odioſa replicatio,& uidear apud male-
uolos ſub occaſione laudis alterius ſtomachum meum digerere.Pergam ad reliqua.De
occidentis partibus ad orientem turbo tranſgreſſus, minitabatur plurimis magna nau-
fragia.Tunc impletū eſt:Putas ueniens filius hominis fidem inueniet ſuper terram? Re-
frigerata charitate multorum, pauci qui amabant fidei ueritatem, noſtro lateri iunge-
bantur, quorum publice petebatur caput: contra quos opes omnes parabantur, ita ut
Barnabas quoq; duceretur in illam ſimulationem,imò apertum parricidium,quod non
uiribus,ſed uoluntate cōmiſit. Et ecce uniuerſa tempeſtas domino flante deleta eſt, ex-
pletumq́ uaticinium prophetale:Auferes ſpiritum eorum,& deficient, & in puluerem
ſuum reuertentur.In illa die peribunt omnes cogitationes eorū. Et illud Euangelicum:

Stulte,

A Stulte,hac nocte auferetur anima tua à te:quæ autẽ præparaſti,cuius erũt? Dum hæc a-
guntur in lebus,terribilis de Occidente rumor affertur,obſideri Romã,& auro ſalutem
ciuiũ redimi,ſpoliatosq́ rurſum circũdari,ut poſt ſubſtantiã,uitã quoq́ perderent. Hæ-
ret uox,& ſingultus intercipiunt uerba dictãtis. Capitur urbs,quæ totũ cepit orbẽ,imò
fame perit anteq̃ gladio,& uix pauci qui caperentur inuẽti ſunt. Ad nefandos cibos eru
pit eſurientium rabies,& ſua inuicẽ mẽbra laniarunt,dum mater nõ parcit lactenti infan
tiæ,& recipit utero,quẽ paulo antè effuderat. Nocte Moab capta eſt,nocte cecidit mu-
rus eius. Deus,uenerunt gentes in hæreditatẽ tuã,polluerunt tẽplum ſanctum tuum. Po
ſuerunt Hieruſalẽ in pomorum cuſtodiã, poſuerunt cadauera ſanctorum tuorum eſcas
uolatilibus cœli,carnes ſanctorum tuorum beſtijs terræ. Effuderũt ſanguinẽ eorũ ſicut
aquã in circumitu Hieruſalẽ,& nõ erat qui ſepeliret. Quis cladẽ illius noctis, quis fune-
ra fando Explicet,aut poſſet lachrymis æquare dolorẽ? Vrbs antiqua ruit,multos domi
nata per annos,Plurima perq́ uias ſternuntur inertia paſsim Corpora,perq́ domos,&
plurima mortis imago. Cum interim,ut in tanta confuſione rerum, Marcellæ quoq́ do
mum cruentus uictor ingreditur. Sit mihi fas audita loqui,imò à ſanctis uiris uiſa narra-
re,qui interfuere præſentes, qui te dicunt in periculo quoq́ ei fuiſſe ſociatam. Intrepido
uultu excepiſſe dicitur introgreſſos. Cũq́ poſceretur aurum, & defoſſas opes uili excu
ſaret tunica,non tamen fecit fidem uoluntariæ paupertatis. Cæſam fuſtibus flagellisq́,
aiunt nõ ſenſiſſe tormenta,ſed hoc lachrymis,hoc pedibus eorum proſtratã egiſſe,ne te
à ſuo conſortio ſepararent: ne ſuſtineret adoleſcentia,quod ſenilis ætas timere non pote
rat. Chriſtus dura corda molliuit, & inter cruentos gladios inuenit locũ pietas. Cũq́ &
illã & te ad apoſtoli Pauli baſilicã barbari deduxiſſent, ut uel ſalutem uobis oſtenderẽt,
uel ſepulchrũ, in tantã lætitiã dicitur erupiſſe,ut gratias ageret Deo,quod te integrã ſibi
reſeruaſſet,quod pauperem illã nõ feciſſet captiuitas,ſed inueniſſet, quod egeret quoti-
diano cibo,quod ſaturata Chriſto,non ſentiret eſuriem, quod & uoce & opere loquere
B tur: Nuda exiui de utero matris meæ,nuda & redeã. Sicut dño uiſum eſt,ita & factũ eſt:
Sit nomẽ dñi benedictum. Poſt aliquot dies,ſano,integro, uegetoq́ corpuſculo obdor
miuit in dño,& te paupertatulæ ſuę,imò per te pauperes reliquit hęredes,claudens ocu
los in manibus tuis,reddens ſpiritum in tuis oſculis,dum inter lachrymas tuas illa ride-
ret conſcientia uitæ bonæ,& præmijs futurorum. Hæc tibi Marcella uenerabilis, & tibi
Principia filia,una & breui lucubratione dictaui, non eloquij uenuſtate, ſed uoluntate
in uos animi gratiſsimi,& Deo & legentibus placere deſiderans.

SCHOLIA.

1 Hortaris ſpõte currentẽ.] Prouerbialiter dictũ eſt,ubi quis eum incitat, qui ſatis ardet ſua
ſpõte. Addit ſe dolere,quod incitetur tãtopere,quaſi grauatim alioqui facturus. Stem-
mata per cõſules.] Stẽmata,ſunt inſignia nobilitũ,imagines,ſtatuæ,coronæ. Erat hæc ex
procõſulibus prætorio præfectis progenita. Suasq́ longæuus.] Id eſt ſenex. Hac ſpe
cõplures puellæ nubunt ſenibus,ut illis extinctis nubant iã diuites cui uelint. Maritũ quęrerem.]
Quaſi ſenex nõ ſit maritus,quippe nõ idoneus gignendis liberis. Orbis populus fuit.] Quod nul
la illic nõ eſſet prouincia. Palmaq́ uitiorũ.] Id eſt nuſquã plura uitia. Malignitatis & infamiæ.]
Malignitas opponit candori,cũ ſiniſtre & inique interpretamur. Infamiã poſuit pro infamatiõe,hoc
eſt,illata famæ nota. Rubri maris.] Nã illic potiſſimũ naſcunt margarita,quæ grana uocat ob ſimi
litudinẽ,quod in cõchis ceu grana reperiant. Sic & Horatius baccas uocat: niſi forte pro granis, ma-
uis germina. Fragrare muſco mure.] Hunc aliàs peregrinum murem uocat, cuius odor & hodie
in delicijs eſt. Quidã habebant murice, ſed mendoſe. Legendum arbitror uel muſco,uel mure. Nam
muſcus Græcis paruũ murem ſignificat, μύσλο à μῦς. Quod ſi probas muſco mure,mure addidit, ne
2 de muſco acciperemus adhærente ſaxis & arboribus. Non mẽbra nudaret.] De multicijs ſentit,
quæ quoniam pellucebant, non tegebant corpus, ſed laſciuius oſtentabant. Et ipſas graues.]
Non quaslibet uiduas,ſed probatæ uitæ,quod multæ eſſent, cum quibus non eſſet tutũ habere con-
ſuetudinem,ei quæ decreuiſſet caſte uiuere. Pugnat contra tineas.] Quippe quæ in ſcrinijs tan-
tum habeat ueſtium ſericarum, ut uix poſſit à tineis defendere. Et uile in populis.] Vile con-
temptum dixit, præſertim in populis, hoc eſt Romæ, in maxima totius orbis frequentia. Nonnul-
li codices pro uile,habebant uelatæ: ſed uile, magis placet. Illud Ennianum aptari poteſt.] Signi-

ficat moleſtiã quam attulerunt Origeniſtæ. Eſt autẽ initium carminis Enniani ex tragœdia Medea: in quo Medeæ optat pediſequa, ut nunc̃ ueniſſent in Colchidem argonautæ. Vſurpatur aliquoties à Cicerone ueluti prouerbiale, quoties ſentit originẽ mali hinc aut hinc profectã. Carmen integrum ſic habet: Vtinã ne in nemore Pelio ſecuribus cæſæ Cecidiſſent abiegnæ ad terram trabes, Néue inde nauis inchoandæ exordium Cœpiſſet, quæ nunc nominatur Argo, &c. Porrò uerſus hos ob id adduxit, quod hæreſis ea uenerit in Italiã ab ultramarinis regionibus: ſicuti teſtatur alibi: à quanõ fuit alienus Ruffinus. Nauim igitur eam, quæ aduexerat hæreticos, confert cum Argo naui, quæ aduexerat argonautas in perniciem Medeæ. Turritæ nomen accepit.] Magdalum enim Hebræis turris dicitur. Magdalene, turrita, ſiue munita. In ſua reciperet.] Sic erat ſcriptum in uetuſtis & minus deprauatis exemplaribus: atque ita legunt Græci, εἰς τὰ ἴδια, id eſt in propria: quaſi dicas, in 3
numerum rerum ſuarum. Quanquã ad ſenſum non admodum refert, ſuam legas, an ſua. Meditationem mortis.] Nam mors abducit animam à corpore, & philoſophia abducit animum à rebus corporeis ac ſenſibilib. ad intelligibilia & æterna. Vnde fit, ut animus philoſophi aſſuetus abeſſe à corporeis rebus & affectibus, non admodum inuitus auellatur à corpore, cum mors aduenerit: quod Chriſtiani quoq; uocant cõmori Chriſto. Quotidie morior pro ueſtra ſalute.] In epiſtola ad Corinthios prima, capite decimoquinto. Ex Græcorũ ſcholijs apparet hunc locum bifariam legi, νὴ τὴν ὑμετέραν καύχησιν. id eſt, per noſtram gloriam, ut intelligas, Paulum iurare per ſuam gloriam, qua gloriabatur in prædicatione Euangelij. Et, διὰ τὴν ὑμετέραν καύχησιν. id eſt, propter ueſtram gloriam: hoc eſt, ut poſsitis gloriari de Chriſto, quod illius ſitis & uos. Hieronymus uidetur pro καύχησιν legere σωτηρίαν. Porrò noſter Apoſtolus dixit, propter Platonẽ ethnicũ, quem modo citauerat. Et do 4
minus iuxta antiqua exemplaria.] In hoc loco nulla uarietas eſt in exẽplaribus, niſi quod Lucas addit, quotidie. Vnde coniicio hæc uerba, iuxta antiqua exemplaria, referenda eſſe ad locũ Pauli, ut legamus ad hunc modũ: Quotidiẽ morior pro ueſtra ſalute: iuxta antiqua exẽplaria, Et dominus, &c. Niſi forte lector aliquis uidẽs aliter citari à Hieronymo, quàm uulgata habeat editio, addidit in marginali ſpacio, iuxta antiqua exemplaria: eaq; uerba poſt ſcriba parum attentus, in contextum retulit.

Diſertiſſimiq; præceptum Satyrici.] Nempe Perſii, quo uidetur impendiò delectatus Hieronymus. Offerens hoſtiam rationabilem.] Quod immolaret ſeipſam, ueluti non pecudem brutam, ſed uictimã rationalem λογικὴν, ut admonuimus aliàs. Quaſi in naturã uerſum.] Ariſtoteles ſcripſit aſſuetudinẽ, uelut alteram eſſe naturã. Hoc ſoli cõtigit Hieronymo, ut diuinas ſcripturas penitus imbiberet & inculcaret. Ceteri ferè Latini ſcribendo didicerunt. Libauit, didicit.] Mire ſeruauit
gradus. Libamus deguſtantes: diſcimus, quod iam probauimus: poſsidemus, quod memoriæ infixi- D
mus. Quod appellant philoſophi, τὸ πρέπον.] Id eſt decens ſiue decorum. Eſt autem caput artis, 5
ut inquit Fabius, decere quod facias. Sunt enim quædam eiuſmodi, ut neminẽ deceant, niſi certũ hominem, ut eleganter docet Quintilianus capite De pronunciatione. Ne tranſuerſum quidẽ unguem.] Id eſt, ne minimo quidem ſpatio, quod alijs uerbis dicunt, pedem latum, & unguem latum.

Rus electum.] Non quoduis rus, ſed electum, quod maxime ſemotum eſſet ab hominũ frequentia. Ab huiuſmodi receſsibus omnia ferè monaſteria nata ſunt. Obuiare epiſtolis.] Obuiare, pro obuiabat, ἐκφώνησις eſt, ut ſit modus uerbi pro modo. Aut obuiare ſolet, ut ſit eclipſis. In ranta tranquillitate.] Hic aperit, quod paulo ſuperius dixit opertius, utinã ne in nemore Pelio. Nauim plenam blaſphemiarum.] Prouerbialiter dictum eſt. Sic enim Homerus Iliados v. ὅτε γὰρ ἀμφοτέροισιν ὀνείδεα μυθήσεσθαι, πολλὰ μάλ' ὀδ' ἀν νηῦς ἑκατόζυγος ἄχθος ἀέροι. Lucianus ſimili figura dixit, ὅλας ἁμάξας βλασφημιῶν. id eſt, tota plauſtra conuiciorum. Nam id Græce ſonat βλασφημια. Protinus patella operculum.] Et hoc prouerbium eſt. quod alibi ſic extulit: Dignũ patella cooperculũ, eum diſcipulis contingit dignus præceptori, cuiuſmodi eſt & illud: Similes habent labra lactucas.

alis præceptor

Verberet nares.] Circulatores & ſcurræ circũforanei, fingũt inſpecta manu ſe diuinaturos: de- 6
inde non obſeruanti & alibi intento, pugnũ in nares impingunt, atq; ita riſum mouẽt populo. Quã quam tolerari poteſt quod in pleriſq; codicibus habeẽ, uerberet nates. Lucianus enim in libello De morte Peregrini, ſignificat illũ aliquando fuiſſe circulatorẽ, dum uiciſsim & ipſe nates aliorũ uerberat, & uerberatur. Et obtorto fuſte.] Iubebat ut quiſpiã fuſtẽ morderet, uelut & hoc ad diuinationem pertineret: deinde intorquebat apprehẽſum dentibus, non ſine magno malo tenentis. Librorum πρὸς ἀρχῶν.] Id eſt de principijs. Nã hic titulus eius libri, quẽ ab Origene ſcriptũ uerterat Ruffinus. Hic palàm oſtẽdit, ſe de Ruffino & illius factionis cæteris loqui. Tunc diſcipulus ὄλβιος.] Id eſt beatus. Notat neſcio quẽ, ipſum opinor Ruffiinũ, qui in eam hæreſim inductus eſt à magiſtro quopiã. Vnde ſubijcit, uere ſui nominis, id eſt uere beatus, niſi incidiſſet in magiſtrũ hæreticũ. Siquidem impegiſſet, dixit pro incidiſſet. Tunc noſtrorũ σφαλήρων cõtradictio.] Quidam codices ita ſcriptũ habebãt, quę uox nihil ad hunc locũ facit. Fortaſſe legendũ, noſtrorũ σφαλαγῶν cõtradictio. Diallage, cõciliatio eſt ſiue amicitia, ſeu fœdus: ut intelligas Hieronymũ non agnouiſſe amicũ aut collegã Ruffinũ (ſic enim ille uocabat hũc) poſteaq; ſenſiſſet eum cum hæreticis cõſpiraſſe. In nonnullis erat διαλαπτικῶν, quod epitheton Paulus tribuit epiſcopis, ob docẽdi munus. Idq; mihi quoq; maxime probat, præſertim cum ſequat protinus, Phariſæorũ ſchola. Iam ad culmina.] Clancu- 7
lum ſupponitur ignis: deinde paulatim inualeſcens occupat ſumma tecta, quæ culmina uocat.

Quem

A Quem diu Roma habere non meruit.] Sedit enim tres annos & dies pauculos, cui ſucceſsit Innocentius, eius nominis primus, ad quem ſcribit & aliàs. Ne orbis ca.] Romã intelligit, quæ ſub Innocentio capta ac direpta fuit. Quæ emendata manu ſcor.] Ruffinũ intelligit, propter latens uenenũ. Nam ſcorpius ui nocere non poteſt, ſed obrepit: & cætero corpore innoxius, in cauda gerit uenenũ. Huiuſmodi fuit illorũ doctrina, ſicuti clarius narrat in Epitaphio Paulæ. Cæterũ emendata dixit ἐφωνικῶς, cum manus emendatoris eſſet ſcorpius, hoc eſt uenenum. Caput horum & cauſa bonorũ.] Intexuit hemiſtichiũ Maronis, mutata uocula malorum. Vt Barnabas quoq;.] Habes in epiſtola ad Galatas cap. ij. de ſimulatione Petri, cui barnabas quoq; aſſenſus eſt, reſiſtẽte Paulo. Innuit Ruffinũ prius amicum. Dum hæc ag. in Ieb.] Iebus eſt Hieruſalẽ, eadem Salem, Solyma, & Helia. Nocte Moab capta eſt.] Verba ſunt Eſa. cap. v. Quia nocte uaſtata eſt Ar, Moab conticuit. Eſt autem Moab ciuitas Arabiæ, ſic olim dicta ab uno filiorũ Loth, poſtea mutatũ eſt nomen Areopoli. Idem eſt uocabulum totius prouinciæ Moabiticæ: uerũ ipſa ciuitas nomen hoc ceu proprium poſſedit, dicta רבת מואב rabba Moab. i. grandis Moab. Quis cladem illius noctis.] Verſus ſunt Maronis ex ſecundo Aeneidos, cuius & illud hemiſtichium: Sit mihi fas audita loqui.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Paula & Euſtochium, quæ iam demigrarant in Bethlehem, his literis adhortantur Marcellã, nobilem fœminam, ut Roma, quam Babylonẽ uocant, relicta, ad loca ſancta ſeſe conferat, fruitura tot Chriſti monumẽtis. Stylus palàm indicat, mulieres in hac epiſtola diui Hieronymi opera uſas fuiſſe.

PAVLA ET EVSTOCHIVM MARCELLAE,
ut commigret Bethlehem.

1 MENSVRAM charitas non habet, & impatientia neſcit modũ, et deſiderium non ſuſtinet. Vnde & nos oblitæ uiriũ noſtrarũ, & non quid poſſumus, ſed quid uelimus tantũ cogitantes, magiſtram cupimus docere diſcipulæ: & ut eſt uulgare prouerbiũ: Sus artiũ repertricẽ. Tu quæ primã ſcintillam noſtro fomiti ſubieciſti, quæ ad hoc ſtudiũ nos & ſermone hortata es & exemplo, & quaſi gallina congregaſti ſub alas pullos tuos, nunc nos libere abſq; matre uolitare pateris, & accipitris pauere formidinẽ, & ad omnẽ umbrã præteruolantiũ auium formidare? Igitur
B quod ſolũ abſentes facere poſſumus, querulas fundimus preces, & deſideriũ noſtrum non tam fletibus quàm eiulatibus cõteſtamur, ut Marcellã noſtrã nobis reddas, & illam mitem, illam ſuauẽ, illam omni melle & dulcedine dulciorẽ, non patiaris apud eas eſſe rigidam, & triſtẽ rugare frontẽ, quas affabilitate ſua ad ſimile uitæ ſtudiũ prouocauit. Certe ſi ſunt meliora quæ poſcimus, non eſt impudens deſideriũ. Si cunctæ ſcripturarũ uoces noſtræ ſententiæ congruunt, non facimus audacter, ad ea te prouocantes, ad quæ tu nos ſæpiſsime cohortata es. Prima Dei uox ad Abrahã: Exi, inqt, de terra tua, & de cognatione tua, & uade in terrã quam mõſtrauero tibi. Iubetur patriarchæ, ad quẽ primũ de Chriſto facta eſt repromiſsio, ut relinquat Chaldæos, relinquat confuſionis urbẽ, & Rohoboth, id eſt, latitudinẽ eius, relinquat campũ Sennaar, in quo ſuperbiæ uſq; ad cœlum erecta turris eſt: & poſt fluctus huius ſeculi, poſt flumina ſuper quę ſederunt ſancti & fleuerunt cum recordarentur Sion, poſt gurgitẽ grauem Cobar, de quo Ezechiel capillo uerticis ſubleuatus, Hieruſalẽ uſq; transfertur: habitet terram repromiſsionis, quæ non rigatur ut Ægyptus de deorſum, ſed de ſurſum: nec facit holera languentiũ cibos, ſed temporaneũ & ſerotinũ de cœlo expectat imbrẽ. Hæc terra montuoſa, & in ſublimi ſita, quantũ à delicijs ſeculi uacat, tanto maiores habet delicias ſpiritus. Denicq; & Maria mater domini, poſtquã ad eam angeli facta eſt promiſsio, & uterũ ſuũ intellexit eſſe do-
2 mum filij Dei, derelictis cãpeſtribus ad mõtana perrexit. De hac urbe, allophylo quondam hoſte ſuperato, & diabolicę percuſſa frontis audacia, poſtq; ille in faciem corruit, exultantiũ animarũ turba proceſsit, & concinens chorus decem milium Dauid noſtri victoriã prædicauit. In hac angelus gladium tenens, et totam impietatis deuaſtans urbem, in Orne lebuſæorũ regis area templum domini deſignauit: iam tunc ſignificans eccleſiam Chriſti, non in Iſrael, ſed in gentibus conſurgentẽ. Recurre ad Geneſim, & Melchiſedech regem Salem, huius principẽ inuenies ciuitatis, qui iam tunc in typo Chriſti panem & uinum obtulit, & myſteriũ Chriſtianũ in ſaluatoris ſanguine & corpore dedi-

cauit. Tacita forſitan mente reprehẽdes, cur non ſequamur ordinẽ ſcripturarũ, ſed paſ- c
ſim, ut quicq; obuiã uenerit, turbidus ſermo perſtringat. Et in principio teſtatæ ſumus,
dilectionẽ ordinẽ non habere, & impatientiã neſcire menſurã. Vnde & in cantico canti
corũ quaſi difficile præcipitur: Ordinate in me charitatẽ: & nunc eadem dicimus, nos nõ
ignoratione, ſed affectu labi. Deniq; ut multo ordinatius aliquid proferamus, antiquio
ra repetenda ſunt. In hac urbe, imò in hoc tũc loco, & habitaſſe dicitur, & mortuus eſſe
Adam. Vnde & locus in quo crucifixus eſt dominus noſter caluaria appellatur: ſcilicet
quod ibi ſit antiqui hominis caluaria condita: ut ſecundus Adam, & ſanguis Chriſti de
cruce ſtillans, primi Adam & iacentis protoplaſti peccata dilueret, & tunc ſermo ille A-
poſtoli cõpleretur: Excitare qui dormis, & exurge à mortuis, et illuminabit te Chriſtus.
Quantos hæc urbs prophetas, quantos emiſerit ſanctos uiros, longũ eſt recenſere. To- 3
tum myſteriũ noſtrũ iſtius prouinciæ urbiſq; uernaculũ eſt. In tribus nominibus trini-
tatis demonſtrat fidem. Iebus, Salem, & Hieruſalẽ appellatur. Primũ nomẽ calcata, ſecun
dum pax, tertiũ uiſio pacis. Paulatim quippe peruenimus ad finem, & poſt cõculcationẽ
ad pacis uiſionẽ erigimur: ex quo Solomon, id eſt pacificus, in ea natus eſt, & factus eſt
in pace locus eius. Et in figura Chriſti, ſub etymologia urbis, dominus dominantium, &
rex regum nomen accepit. Quid referemus de Dauid & tota progenie eius, quæ in hac
ciuitate regnauit? Quanto enim Iudæa cæteris prouinciis, tanto hæc urbs cuncta ſubli-
mior eſt Iudæa. Et (ut coactius differamus) totius prouinciæ gloria metropoli uindica
tur, & quicquid in membris laudis eſt, omne refertur ad caput. Iamdudũ te cupientẽ in
uerba prorumpere, ipſi literarũ apices ſentiunt, & uenientẽ cõtrà, charta intelligit quæ-
ſtionẽ. Reſpondebis quippe, & dices hoc olim fuiſſe, quando dilexit dñs portas Sion ſu
per omnia tabernacula Iacob, & fuerunt fundamenta eius in montibus ſanctis: licet &
hæc poſsint altius interpretari. Poſtq; uerò conſurgentis domini uox illa pertonuit: Re-
linquetur uobis domus ueſtra deſerta, & ruinam eius flebiliter prophetauit, dicens: Hie
ruſalem Hieruſalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te miſsi ſunt, quoties d
uolui congregare filios tuos, ſicut gallina cõgregat pullos ſuos ſub alis, & noluiſti, Ecce
dimittetur uobis domus ueſtra deſerta: & poſtquã uelum templi ſciſſum eſt, & circum-
data ab exercitu Hieruſalẽ, & dominico cruore uiolata, tunc ab ea angelorũ præſidia &
Chriſti gratiã receſsiſſe. Deniq; etiã Ioſephũ, qui uernaculus ſcriptor eſt Iudæorũ, aſſe-
rere: illo tempore quo crucifixus eſt dominus, ex adytis tẽpli uirtutũ cœleſtiũ erupiſſe
uoces, dicentiũ: Tranſmigremus ex his ſedibus. Ex quibus & aliis apparere, ubi abunda
uit gratia, ibi ſuperabundaſſe peccatũ: & poſtquã audierũt apoſtoli: Euntes docete om-
nes gentes: Et ipſi apoſtoli dixerunt: Oportebat quidem uobis primum annunciare uer
bum Dei: quoniam autem noluiſtis, ecce tranſimus ad gentes: tunc omne ſacramentũ Iu
dææ, & antiquã Dei familiaritatẽ per apoſtolos in nationes fuiſſe translatã. Valida qui
dem quæſtio, & quæ poſſet etiam eos qui ſcripturarũ aliquid attigerunt, concutere, ſed
perfacile ſoluitur. Nunquã eam fleret dominus corruentẽ, niſi diligeret. Fleuit & Laza-
rum, quia amabat eum. Et hoc tamen prima fronte cognoſcito, non loci, ſed hominum
fuiſſe peccatũ. Verũ, quia interfectio populi captiuitas ciuitatis eſt, propterea urbẽ dele
tam, ut populus puniretur: ideo templũ ſubrutũ, ut typicæ hiſtoriæ tollerentur. Cæterũ,
quantũ ad locũ pertinet, per profectus temporum multo nunc anguſtior eſt, quàm antè
fuit. Venerabantur quondam Iudæi ſancta ſanctorũ, quia ibi erant Cherubim, & propi
tiatoriũ, & arca teſtamenti, manna, uirga Aaron, & altare aureum. Nónne tibi uenerabi-
lius uidetur ſepulchrũ domini? Quod quotieſcunq; ingredimur, toties iacere in ſindo-
ne cernimus ſaluatorẽ, & paululũ ibidem cõmorantes, rurſum uidemus angelum ſedere
ad pedes eius, et ad caput ſudariũ conuolutũ. Cuius ſepulchri gloria, multo antequã ex-
cideretur à Ioſeph, ſcimus Eſaiæ uaticinio prophetatũ, dicentis: Et erit requies eius ho-
nor, quod ſcilicet ſepulturæ dñi locus eſſet ab omnibus honorandus. Sed dicis, quomo
do in Apocalypſi Ioannis legimus: Et occidet illos (haud dubiũ quin prophetas) beſtia

quæ

A quæ aſcendit ex abyſſo,& corpora eorũ iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ uocatur ſpiritualiter Sodoma & Ægyptus,ubi & dominus eorũ crucifixus eſt. Sic enim ait: Ciuitas magna,in qua crucifixus eſt dominus,nulla eſt alia niſi Hieruſalẽ. Vbi autẽ crucifixus eſt dñs, ſpiritualiter Sodoma appellatur & Ægyptus. Ergo Hieruſalem Sodoma eſt et Ægyptus,in qua crucifixus eſt dñs. Primum te ſcire uolumus, omnẽ ſanctam ſcripturã non poſſe ſibi eſſe contrariã, & maxime unum aduerſum ſe non diſcrepare libru̅,& ut plus adiiciamus,eundẽ eiuſdemq; libri locũ in Apocalypſi, de qua nunc teſtimoniũ protuliſti. Ante decẽ circiter uerſiculos ſcribitur:Surge & metire templũ Dei,& altare, & adorantes in eo. Atriũ autẽ quod eſt foris templum, eiice foras, & ne metiaris illud,quoniã datũ eſt gentibus, & ciuitatẽ ſanctã calcabunt menſibus quadragintaduobus.Si enim Apocalypſis multo poſt paſſionẽ dñi ſcripta eſt à Ioanne,& in ea Hieruſalẽ ſancta ciuitas appellatur, quomodo rurſum ſpiritualiter Sodoma uocatur et Ægyptus? Nec ſtatim potes dicere,ſanctã dici Hieruſalẽ cœleſtẽ quæ futura eſt, & Sodomam quę corruit appellari, quia de futura dicitur, quod beſtia quæ aſcenſura eſt de abyſſo, faciet aduerſus duos prophetas bellũ, & uincet illos & occidet, & corpora eorum iacebunt in platea ciuitatis magnæ. De qua ciuitate & in fine eiuſdẽ libri ſcribitur:Et ciuitas in quadro poſita eſt, & longitudo eius & latitudo tanta eſt,quanta & alitudo:& menſus eſt ciuitatẽ de arundine aurea,per ſtadia duodecim milia. Longitudo & latitudo & altitudo eius æqualia ſunt. Et menſus eſt muros eius centũ quadragintaquatuor cubitorũ menſura hominis,quæ eſt angeli.Et erat ſtructura muri eius ex lapide iaſpide. Ipſa uero ciuitas auro mundo,&c. Vbi quadrũ eſt,ibi nec longitudo nec latitudo appellari poteſt.Et quæ eſt iſta menſura, ut tanta ſit longitudo & latitudo, quanta alitudo eius, & muri de lapide iaſpide, & tota ciuitas de auro mundo, & fundamẽta & plateæ eius de lapidibus precioſis,& duodecim portæ fulgentes margaritis? Cum ergo hęc non poſsint carnaliter accipi (abſurdũ quippe eſt, per duodecim milia ſtadiorũ tantã ciuitatis longitudinẽ
B & latitudinẽ,quantã & altitudinẽ prædicari) ſpiritualiter intelligenda ſunt ſingula: & ciuitas magna, quam uidelicet prius ædificauit Cain, & nominauit eam ex uocabulo filij ſui, hic mundus intelligẽdus eſt, quẽ accuſator fratrũ ſuorũ diabolus & fratricida Cain, periturus extruxit uitijs, ſceleribus condidit, iniquitate cõpleuit:quę ſpiritualiter appellatur Sodoma et Ægyptus. De qua Sodoma ſcribitur:Reſtituetur Sodoma in antiquũ: quod ſcilicet ita reſtituendus ſit mundus, ut antè fuit. Nec enim poſſumus credere rurſum ædificandã Sodomã & cæteras, Gomorrã ſcilicet & Adamã & Seboim,ſed in perpetuos cineres relinquẽdas. Ægyptũ autẽ nunq; pro Hieruſalẽ legimus, ſed ſemper pro hoc mundo. Et quia longum eſt de ſcripturis innumerabilia exempla cõgerere, unũ teſtimoniũ proferamus: ubi manifeſtiſsime mũdus hic, Ægyptus appellatur. In epiſtola canonica Iudas apoſtoli frater Iacobi ſcribit,dicens: Cõmonere autẽ uos uolo, ſcientes ſemel omnia, quoniã Ieſus populũ de terra Ægypti ſaluans, ſecundo eos qui non crediderunt,perdidit.Et ne putares de Ieſu dici filio Naue,ſtatim ſequitur: Angelos uero q non ſeruauerunt ſuum principatũ, ſed dereliquerunt ſuum domiciliũ, in iudiciũ magni Dei uinculis æternis ſub caligine reſeruauit. Et ut credas ubicunq; ſimul Ægyptus & Sodoma& Gomorra nominantur, non loca, ſed mũdum hunc interpretari, ſtatim ſubiungit exemplum:Sicut Sodoma & Gomorra & finitimæ ciuitates,ſimili modo fornicatæ,& abeuntes poſt carnẽ alterã,factę ſunt exẽplum,ignis æterni pœnã ſuſtinẽtes. Et quid neceſſe eſt plura conquirere,cum poſt paſſionẽ & reſurrectionẽ domini Matthæus euangeliſta cõmemoret: Et petræ ſciſſæ ſunt, & ſepulchra aperta, & plurima corpora dormientium ſanctorũ ſurrexerunt: & egredientes de ſepulchris poſt reſurrectionẽ ſuam, ingreſsi ſunt ſanctã ciuitatẽ, & apparuerũt multis. Nec ſtatim Hieroſolyma cœleſtis, ſicut plerique ridicule arbitrantur,in hoc loco intelligitur, cũ ſignum nullum eſſe potuerit apud homines domini reſurgentis, ſi corpora ſanctorum in cœleſti Hieruſalẽ uiſa ſunt. Cum ergo & Euangeliſtæ, & omnes ſcripturę, Hieroſolymam ſanctam nominent ciui-

tatem, & Pſalmiſta præcipiat, ut adoremus in loco, ubi ſteterunt pedes eius: ne patiaris c
eam appellari Sodomã & Ægyptũ, per quam dominus iurare uetat, quia ſit ciuitas magni regis. Maledictã terrã nominant, quod cruorẽ domini hauſerit. Et quomodo benedicta loca putant, in quibus Petrus & Paulus, Chriſtiani exercitus duces, ſanguinẽ fudere pro Chriſto? Si ſeruorũ & hominum glorioſa profeſsio eſt, cur domini et Dei non ſit glorioſa cõfeſsio? Et martyrũ ubiq; ſepulchra ueneramur, & ſanctã fauillã oculis apponentes, ſi liceat, etiã ore cõtingimus, & monumentum in quo dominus conditus eſt, quidam exiſtimant negligendũ? Si nobis non credimus, credamus ſaltẽ diabolo & angelis eius, qui quotieſcunq; ante illud de obſeſsis corporibus expelluntur, quaſi in cõſpectu tribunalis Chriſti ſtantes contremiſcunt, rugiunt, & ſe dolent crucifixiſſe, quẽ timeant. Si poſt paſsionẽ Chriſti (ut ſcelarata uox concrepat) hic deteſtabilis locus eſt: quid ſibi uoluit Paulus Hieroſolymã feſtinare, ut ibi faceret pentecoſten? Qui retinentibus ſe locutus eſt, dicẽs: Quid facitis flẽtes & cõturbãtes cor meũ? Ego enim non ſolum ligari, ſed & mori in Hieruſalem paratus ſum pro nomine domini leſu. Quid cæteri ſancti & illuſtres uiri, quorũ uota & oblationes poſt prædicationẽ Chriſti, ad fratres qui erãt Hieroſolymis, deferebantur? Longũ eſt nunc ab aſcenſu domini uſq; ad præſentẽ diem per ſingulas ætates currere, qui epiſcoporũ, qui martyrũ, qui eloquentiũ in doctrina eccleſiaſtica uirorũ uenerint Hieroſolymã, putantes minus ſe religionis, minus habere ſcientiæ, nec ſummã (ut dicitur) manũ accepiſſe uirtutum, niſi in illis Chriſtũ adoraſſent locis, de quibus primũ Euangeliũ de patibulo coruſcauerat: certe etiã ſi præclarus orator reprehẽdendũ neſcio quẽ putat, quod literas Græcas nõ Athenis, ſed Lilybæi, Latinas nõ 4
Romæ, ſed in Sicilia didicerat: quod uidelicet unaquæq; prouincia habeat aliquid proprium, quod alia æque habere non poſsit, cur nos putamus abſq; Athenis noſtris quenquã ad ſtudiorũ faſtigia perueniſſe? Nec hoc dicimus, quod renuamus regnũ Dei intra nos eſſe, & ſanctos uiros etiã eſſe in cæteris regionibus, ſed quo hoc aſſeramus, uel maxime eos qui in toto orbe ſunt primi, huc pariter cõgregari, ad quę nos loca non ut primi, ſed ut extremi uenimus, ut primos in eis omniũ gẽtium cerneremus. Certe flos qdã d
& precioſiſsimus lapis inter eccleſiaſtica ornamẽta, monachorũ et uirginum chorus eſt. Quicunq; in Gallia fuerit primus, huc properat. Diuiſus ab orbe noſtro Britãnus, ſi in religione proceſſerit, occiduo ſole dimiſſo, quærit locum fama ſibi tantum & ſcripturarũ relatione cognitũ. Quid referamus Armenios, quid Perſas, quid Indiæ, quid Æthiopum populos, ipſamq; iuxta Ægyptũ, fertilẽ monachorum, Põtum & Cappadociã, Syriã Cœlen, & Meſopotamiã, cunctaq; Oriẽtis examina? Quę iuxta ſaluatoris eloquium dicentis: Vbicunq; fuerit corpus, illuc congregabuntur aquilæ: concurrunt ad hæc loca, & diuerſarum nobis uirtutum ſpecimẽ oſtẽdũt. Vox quidẽ diſſona, ſed una religio. Tot penè pſallentiũ chori, quot gẽtium diuerſitates. Inter hęc, quę uel prima in Chriſtianis uirtus eſt, nihil arrogant ſibi de continentia ſupercilij. Humilitatis inter omnes contentio eſt. Quicunq; nouiſsimus fuerit, hic primus putatur. In ueſte nulla diſcretio, nulla admiratio. Vtcunq; placuerit incedere, nec detractionis eſt, nec laudis. Ieiunia quoq; 5
neminẽ ſubleuant, nec defertur inediæ, nec moderata ſaturitas cõdẽnatur. Suo domino ſtat unuſquiſq;, aut cadit. Nemo iudicat alterũ, ne à domino iudicetur. Et quod in pleriſq; prouinciis familiare eſt, ut genuino dente ſe lacerent, hic penitus non habetur. Procul luxuria, procul uoluptas, tanta in ipſa urbe orationũ loca, ut ad ea peragranda dies ſufficere non poſsit. Verũ ut ad uillulã Chriſti, & Mariæ diuerſoriũ ueniamus (plus eñ laudat unuſquiſq; qd poſsidet) quo ſermone, qua uoce ſpeluncã tibi poſſumus Saluatoris exponere? Et illud pręſepe, in quo infantulus uagijt, ſilẽtio magis, q; infimo ſermone honorãdũ eſt. Vbi ſunt latæ porticus? Vbi aurata laquearia? Vbi domus miſerorũ pœnis, & damnatorũ labore ueſtitę? Vbi inſtar palatij opibus priuatorũ extructæ baſilicæ, ut uile corpuſculũ hominis precioſius inambulet, & quaſi mũdo quicq; poſsit eſſe ornatius, tecta magis ſua uelint aſpicere, q; cœlũ? Ecce in hoc paruo terræ foramine, cœlorũ

conditor

hæc eadem uerba reperies in epiſt. ſequenti

A conditor natus est: hic inuolutus pannis, hic uisus à pastoribus, hic demõstratus à stella, hic adoratus à Magis. Et hic puto locus sanctior est Tarpeia rupe, quæ de cœlo sæpius fulminata ostendit, quòd domino displiceret. Lege Apocalypsim Ioãnis, & quid de mulíere purpurata, & scripta in eius fronte blasphemia, septẽ montibus, aquis multis, & Babylonis cãtetur exitu, cõtuere. Exite, inquit dominus, de illa populus meus, et ne participes sitis delictorũ eius, & de plagis eius nõ accipiatis. Fugite de medio Babylonis, & saluate unusquisq; animam suam. Cecidit enim, cecidit Babylon magna, & facta est habitatio dæmonum, & custodia spiritus immũdi. Est quidem ibi sancta ecclesia, sunt trophęa Apostolorũ & martyrum: est Christi uera confessio, est ab Apostolo prædicata fides, & gentilitate calcata, in sublime se quotidie erigens uocabulũ Christianũ: sed ipsa ambitio, potentia, magnitudo urbis, uideri & uidere, salutari & salutare, laudare & detrahere, uel audire uel proloqui, & tantam frequentiam hominũ saltem inuitũ uidere, à proposito monachorũ & quiete aliena sunt. Aut enim uidemus ueniẽtes ad nos, & silentiũ pdimus: aut non uidemus, & superbiæ arguimur. Interdumq; ut uisitantibus reddamus uicẽ, ad superbas fores pergimus: & inter linguas rodentiũ ministrorum, postes ingredimur auratos. In Christi uero (ut suprà diximus) uillula tota rusticitas, & extra psalmos silentium est. Quocunq; te uerteris, arator stiuam tenẽs, alleluia decantat. Sudans messor psalmis se auocat, & curua attondens uitem falce uinitor, aliquid Dauidicum canit. Hęc sunt in hac prouincia carmina: hæ, ut uulgo dicitur, amatoriæ cantiones. Hic pastorũ sibilus, hæc arma culturæ. Verum quid agimus, nec quid deceat cogitantes: solũ quod cupimus, hoc uidemus? O quãdo illud tempus adueniet, cum anhelus nuncium uiator apportet, Marcellã nostram ad Palæstinæ littus appulsam, & toti monachorum chori, tota uirginum agmina concrepabunt? Obuiã iam iamq; gestimus occurrere, & non expectato uehiculo, concitum pedibus ferre corpus. Tenebimus manus, ora cernemus, & à desiderato uix auellemur amplexu. Ergo ne erit illa dies, quando nobis liceat speluncam salua-
B toris intrare? In sepulchro domini flere cum sorore, flere cum matre? Crucis deinde lambere lignum, & in Oliueti monte cum ascendente domino, uoto & animo subleuari? Videre exire Lazarum fascijs colligatũ, & fluenta Iordanis ad lauacrũ domini puriora. Inde ad pastorũ caulas pergere, in Dauid orare Mausoleo? Amos prophetã etiã nunc
6 buccina pastorali in sua conspicere rupe clangentẽ? Ad Abraham, Isaac & Iacob, trium
7 quoq; illustriũ fœminarum, uel tabernacula properare, uel memorias? Videre fontẽ, in quo à Philippo eunuchus est tinctus? Samariã pergere, & Ioãnis Baptistę, Helisęi quoq; & Abdiæ pariter cineres adorare? Ingredi speluncas, in quibus persequutionis & famis tẽpore prophetarum agmina sunt nutrita? Ibimus ad Nazareth, & iuxta interpretationẽ nominis eius florẽ uidebimus Galilęæ. Haud procul inde cernitur Cana, in qua aquę in uinũ uersæ sunt. Pergemus ad Itabyriũ, & tabernacula saluatoris, nõ ut Petrus quõdam uoluit, Moysen & Heliam, sed cum patre cernemus & spiritu sancto. Inde ad mare ueniemus Genezareth, & de quinq; piscib. & septẽ panib. uidebimus ĩ deserto quinq; & quatuor hominũ milia saturata. Apparebit oppidũ Naim, in cuius portis uiduæ filius suscitatus est. Videbitur & Hermonim et torrẽs Endor, in quo superatur Sisara. Capharnaum
8 quoq; signorum domini familiaris, et oĩs pariter Galilęa cernetur. Et tũc comitãte Christo, cum per Silo et Bethel et cætera loca, in quibus ecclesiæ quasi quędam uictoriarum domini sunt erecta uexilla, ad nostram speluncam redierimus, canemus iugiter, crebrò flebimus, indesinenter orabimus, et uulneratæ iaculo saluatoris in commune dicemus: Inueni quem quæsiuit anima mea: tenebo eum, et non dimittam illum.

SCHOLIA.

1 SVs artium repertricem.] Id est, Mineruam. Græci sic efferunt, ὗς τὴν ἀθηνᾶν, id est, Sus Mineruam. Et aptè mulieres religiosę sunt usę periphrasi, ne uiderentur ethnicum agnoscere numen. Confusionis urbem.] Babel enim confusionem sonat, unde Babylon dicta. Rohoboth.] רחבות siquidem Hebręis significat plateas siue latitudines, ut intelligas uiam latam, per

quam multi eunt in perditionẽ. Sennaar in quo, &c.] Legis Geneſis cap.undecimo.Porrò שנער C
lingua Hebræorum ſonat fœtor eorum:ut intelligas ſuperbia eorum maxime Deum offendi, ut con
tra gratiſſimus odor eſt humilitas. Poſt gur.grauem Chob.] Grauem uocat,quia illic captiuus in
ter captiuos erat. Non rigatur ut Aegyptus deorſum.]Negant in Aegypto pluere, ſed regionem
irrigari Nilo,ſtatis anni uicibus exundante. Holera languentium cibus.] Alluſit ad illud Paulinũ:
Qui infirmus eſt,holus manducet. Allophylo quondam hoſte.] Allophylus Græcis alienigena
eſt.Sentit aũt Philiſtæum à Dauid confectum. Vnde decantatum eſt in choris: Percuſſit Saul mille,
& Dauid decem milia.Legis primo Regũ libro, capite decimooctauo. Frontis audacia.] Signifi
cat Goliad ſuperbum, à Dauid in fronte percuſſum. In Ornæ Iebuſæorũ regis.] Dauid iuſſu do- 2
mini per Gad, emit ab Orna aream,ibiq; conſtruxit altare domino:quo in loco poſtea condita Hie-
roſolyma,quondam Iebus dicta à Iebuſæis,qui eam incolebant.[Sed his expulſis, Dauid eam totius
Iudææ metropolim eſt fabricatus.Lege Paralipomenon capite uigeſimoprimo. Sed in gentib.]
Quia alienam emit aream. Regem Salem.] Quidam ita putant,olim Melchiſedec regem eius ur-
bis fuiſſe,quæ tum dicta fuerit Salem:unde & Hieruſalem.Eadem dicta fuit Iebus,à Iebuſæis. Et
ſanguis Chriſti de cruce ſtillans.] Hieronymus enarrans quintum caput epiſtolæ Paulinæ ad Ephe-
ſios,refert ſeſe hoc à quodam apud populum concionante audiſſe, remq; magno omniũ aſſenſu fu-
iſſe exceptã,etiam ſi negat hoc cum cæteris Pauli uerbis quadrare. Sermo Apoſtolicus.] Incer-
tum an Paulus è propheta ſumpſerit hæc uerba,qui nõ extet, an ipſe prophetico afflatus ſpiritu hæc
dixerit. Myſterium noſtrum.]Id eſt Chriſtianorum. Vernaculum autem dicitur ei loco, quo na-
tum eſt aliquid. Primum nomen,calcata.] Id enim Hebræis ſonat Iebus. Secundum,pax.] 3
Salem,pacem ſonat Hebræorum lingua. Tertium,uiſio pacis.]Hieruſalem. Et factus eſt in
pace locus eius.] Pſalmo ſeptuageſimoquinto ſecũdum literam dictum eſt de ciuitate Hieruſalem,
ut eum enarrans locum teſtatur Hieronymus.Apud Hebræos enim haberi: Et factum eſt in Salem
umbraculum eius.Siquidem in hac natus eſt Solomon,qui geſſit figuram Chriſti. Rex regum,&
dominus.]Hæc uerba Paulus in Epiſtola ad Timotheum prima,capite ſexto,Deo tribuit. Metro-
poli uindicatur.]Id eſt attribuitur. μητρόπολις autem primaria ciuitas, ueluti mater omnium: non à
menſura,ut putat Iſidorus. Sudarium conuolutum.] Ioannes capite uigeſimo oſtendit,ſudarium
quo tectum fuerat caput,repertum fuiſſe ſeparatim à cæteris linteaminibus conuolutum. Quanquã
hoc loco nonnulli codices habebant, Caput ſudario conuolutum. Summam (ut dicitur) ma-
num.] Ita uocant perfectionem.Ab artificibus ſtatuarum ſumptum,qui primum fingunt rude ſimu- D
lachrum,deinde dolant,poſtremo poliunt,quæ ſumma manus uocatur. Non Athenis, ſed Li- 4
byæ.] Quædam exemplaria ſcriptum habebant,Lilybæi:neutrum admodum quadrat.Forte legen-
dum Lileæ:quæ ciuitas eſt in Phocide.Athenæ ſunt in meditullio Græciæ:Phocẽſes ita Græci ſunt,
ut abſint ab Athenis:quemadmodum Roma,germana eſt Italia.Sicilia,Italia eſt, ueluti Græciſſans.

Abſq; Athenis noſtris.] Ita uocat Hieroſolymam, unde nata ſit Chriſtiana religio. Quod qui-
dam non intelligentes,locum hunc ita deprauarunt in nonnullis codicibus, Abſque Athenis quen-
quam noſtrũm. Si in religione proceſſerit.] Apparet hic Anglos eo tempore nuper Chriſti fi-
dem accepiſſe, nec omnes adhuc fuiſſe Chriſtianos. Nam proceſſerit dixit,pro profecerit,& proue-
ctior fuerit. Fertilem monachorum.] In huius enim ſolitudinibus maximi monachorum greges
erant,ut oſtendimus alibi. Syria Cœle.] Eſt campeſtris Syriæ pars,quæ Cœle,id eſt caua dicitur:
Græcè κοίλη. Continentia ſupercilij.] Continentiam, uocat abſtinentiam à cibis & uoluptati-
bus.Supercilium appellat arrogantiam,quæ huiuſmodi ferè,quoniam ad ceremonias pertinent,co-
mitari ſolent. Neminem ſubleuant.] Id eſt,nemini proſunt,ſi alioqui parum ſit pius.Et Defertur 5
in eundem ſenſum dixit,id eſt,datur priuilegium, aut honos habetur. [redacted]
Suo domino ſtat
unuſquiſq;.]Retulit uerba Pauli,qui neminem uoluit iudicari ex cibo,aut potu,aut ſimili re quapiã,
quæ poſſit eſſe communis bonis & malis. Miſerorum pœnis.] Vel quod ex proſcriptorum, aut
mulctatorum opibus ædificabantur: uel quod damnati in huiuſmodi ſubſtructionibus laborare co-
gebantur. Quid de muliere purpurata.] Locus eſt in Apocalypſi capite decimoſeptimo,ubi pro-
pemodum,quiſquis is fuit,depinxit urbem Romam ſub typo mulieris inſidentis beſtiæ, cui ſeptem
erant capita,quæ ſeptem montes interpretatur.Roma autem ſepticollis eſt. Lazarũ faſcijs colliga
tum.] Eſt in tribu Iuda,decimoquinto à Cæſarea lapide,Bethania, ubi monſtrabãtur aquæ ſalubres,
Ad lauacrum domini.] Fluuius eſt per ſe lympidus & amœnus & ſalubribus aquis,quãdiu non 6
miſcetur mari mortuo.Sed hunc puriorem factum imaginatur,poſteaquam in eo baptizatus eſt do-
minus:quaſi non amnis purgauerit Chriſtum,ſed Chriſtus amnem. In Dauid orare Mauſoleo.]
Id eſt,ſepulchro.Hæc erant loca, quæ tum in Iudæa oſtendebantur, ueterũ ſanctorum & Chriſti ue-
ſtigijs inſignia. Ad Abraham, Iſaac.] Horum ſepulchra oſtendebantur in Arbe,quæ eadem dici-
tur Chebron:eſt in tribu Iuda. Trium quoq; illuſtriũ fœminarũ.] Ni fallor,intelligit Iudith,Heſter
& Deboram.Ni ſentit Saram, Rebeccam & Liam, quæ in eodem ſepulchro cum tribus patriarchis
ſitæ fuerunt: quemadmodum legimus Geneſis quadrageſimonono. Vt tabernacula,uel memo-
rias.]

A rias.] Oſtendebatur quercus Abrahæ uſq; ad Conſtantini principis imperium, & Mauſoleum eiuſdem in Chebron: de quo ſuprà meminimus. Ea abeſt ab Helia duobus & uiginti ferme milibus paſſuum. Hic cum eccleſiam extruxiſſent Chriſtiani, tamen à finitimis gentibus terebinthus ſuperſtitioſe colebatur, quod ſub ea arbore angelos accepiſſet hoſpitio. Rurſus ſecundo ab hac terebintho lapide, oſtendebaſ tabernaculum Abrahæ. Fontem in quo Philippus.] Iuxta Bethſurā in tribu Beniamin, oſtendebatur fons è terra bulliens, qui ab eadem abſorbebaſ terra: in quo Eunuchum Candacis reginæ à Philippo baptizatū putant: cuius rei mentio fit in actis Apoſtolicis. Samariā pergere.] Quæ poſtea Sebaſte dicta eſt. In hac habebantur reliquiæ Ioannis Baptiſtæ & ceterorū quos hic memorat. Ingredi ſpeluncas.] Nam id accidit in Samaria. Hiſtoria refertur tertio Regū libro, cap. xviij. Inde cernitur Cana.] Eſt in tribu Aſſur in Galilea gentiū. Nam eſt & altera eiuſdem nominis, non eiuſdem cognominis. Pergemus ad Ithabyriū.] Hunc ita ſeptuaginta uerterūt. Thabor mons eſt in medio Galilææ, mira rotunditate ſublimis. In hoc transfigurauit ſe Ieſus, & Petrus errans dixit: Domine, faciamus hic tria tabernacula. Ad mare ueniemus Genezareth.] Nam iuxta hoc legitur hoc miraculi peractū. Oppidum Naim.] Aberat à mōte Thabor duobus paſſuum milibus ad meridiem. Hermon & Endor fontes, haud procul abſunt à mōte Thabor. Hiſtoria refert
8 Iudicum cap. iiij. de Siſara deuicto à Iahel & Debora. Capharnaum quoq.] Oppidum eſt haud procul à ſtagno Genezareth in Galilæa, ubi dominus complura prodidit miracula, & ideo ſubiecit: Et omnis patiter Galilæa. Nam in hac plurima commonſtrabantur Chriſti ueſtigia. Silo.] Huc miſit cæcum, ut reciperet oculos, quo loco poſtea conſtructa eſt eccleſia. Bethel.] Hic dormiuit Iacob, cum iret Meſopotamiam, quo loco poſtea conſtructa eſt ædes ſacra, ut alibi teſtatur Hieronymus. Nam Bethel ſonat domus Dei.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Marcellam uiduam, iam monachorum inſtitutum ſequentem, hortatur, ut Roma relicta, Bethlehem ſe conferat: per contentionem oſtendens, & quantum habeat Roma moleſtiarum, & quantum commoditatum habeat rus Bethlehemiticum.

HIERONYMVS MARCELLAM INVITAT ad rus Bethlehemiticum.

8
1 AMbroſius, quo chartas, ſumptus, notarios miniſtrante, tam innumerabiles libros uere Adamantius & Chalcenterus noſter explicauit, in quadam epiſtola, quam ad eundem de Athenis ſcripſerat, refert nunquam ſe cibum Origene preſente ſine lectione ſumpſiſſe: nunquam iniſſe ſomnum, niſi unus è fratribus literis ſacris perſonaret. Hoc diebus egiſſe uel noctibus, ut & lectio orationē exciperet, & oratio lectionem. Quid nos uentris animalia tale unquam fecimus? Quos ſi uel ſecunda hora legentes inuenerit, oſcitamus, manu faciem defricātes, continemus ſtomachum, & quaſi poſt multum laborem mundialibus rurſum negocijs occupamur. Pretermitto prandia, quibus mens onerata premitur. Pudet dicere frequentiam ſalutandi, qua aut ipſi quotidie ad alios pergimus, aut ad nos uenientes, cæteros expectamus. Deinceps itur in uerba, ſermo teritur, lacerantur abſentes, uita aliena deſcribitur, & mordentes inuicem, conſumimur ab inuicem. Tales nos cibus occupat & dimittit. Cum uero amici receſſerint, ratiocinia ſupputamus. Nunc ira perſonam leonis nobis imponit: nunc cura ſuperflua in annos plurimos duratura præcogitat. Nec recordamur Euāgelij dicētis: Stulte, hac nocte auferent animā tuā à te: quæ aūt preparaſti, cuius erunt? Veſtes non ad uſus tantū, ſed ad delicias cōquirūtur. Vbicunq; compendiū eſt, uelocior pes, citus ſermo, auris attentior. Si damnū (ut ſæpe in re familiari accidere ſolet) fuerit nunciatum, uulnus mœrore deprimitur. Lætamur ad nūmū, amiſſo obolo conſtritamur. unde cum in uno homine animorū tam diuerſa ſit facies, propheta dominū deprecatur, dicēs: Domine in ciuitate tua imaginē eorū diſsipa. Cum enim ad imaginem et ſimilitudinem Dei conditi ſimus, ex uitio noſtro perſonas nobis plurimas ſuperinducimus. Et q̄modo in theatralib. ſcenis unus atq; idē hiſtrio, nūc Herculē robuſtus oſtendit, nūc mollis in Venerē frāgitur, nunc tremulus in Cybelem: ita & nos (qui ſi de mūdo non eſſemus, odiremur à mundo) tot habemus perſonarum ſimilitudines, quot peccata. Quapropter quia multa iā uitæ ſpacia tranſmiſimus fluctuando, & nauis noſtra nūc procellarū con-

cuſſa

cuſſa turbine,nunc ſcopulorum illiſionibus perturbata eſt, cum primũ licet, quaſi por- c
tum quendam ſecreta ruris intremus.Ibi cibarius panis,& holus noſtris manibus irriga
tum,& lac deliciæ ruſticanæ,uiles quidem,ſed innocentes cibos præbent. Ita uiuentes,
non ab oratione ſomnus,nec ſaturitas à lectione reuocabit. Si æſtas eſt, ſecretum arbo-
ris umbra præbebit:ſi autumnus,ipſa aeris temperies,& ſtrata ſubter folia, locũ quietis
oſtendunt. Vere ager floribus pingitur,& inter querulas aues,pſalmi dulcius cantabun
tur.Si frigus & brumales niues,ligna nõ coemam,& calidius uigilabo,uel dormiã. Cer 2
te quod ſciam uilius nõ algebo.Habeat ſibi Roma ſuos tumultus,Arena ſæuiat, Circus
inſaniat,theatra luxuriẽt, & quia de noſtris dicendum eſt,matronarũ quotidie uiſitetur
ſenatus.Nobis adhęrere domino bonum eſt,& ponere in domino Deo ſpem noſtram,
ut cum paupertatem iſtã cœlorũ regna mutauerint,erumpamus in uocem: Quid enim
mihi eſt in cœlo,& à te quid uolui ſuper terrã? Quo ſcilicet cum tanta reperiamus in cœ
lo,parua & caduca quæſiſſe nos doleamus in terra. Verum ut ad uillam & ad Marię di-
uerſoriũ ueniamus:plus laudat enim unuſquiſq; quod poſsidet: quo ſermone, qua uo-
ce tibi ſpeluncam ſaluatoris exponã? Et illud præſepe,in quo infantulus uagĩt, ſilentio
magis,quàm infimo ſermone honorandũ eſt. Vbi ſunt latæ porticus? ubi aurata laquea-
ria? ubi domus miſerorũ pœnis & damnatorũ labore ueſtitæ? ubi inſtar palatij priuato-
rum extructæ baſilicæ,ut uile corpuſculũ hominis precioſius inambulet,& quaſi mun-
do quicquam poſsit eſſe ornatius, tecta ſua magis uelint aſpicere quàm cœlum. Bethle- 3
hẽ eccè in hoc paruo terræ foramine cœlorũ conditor natus eſt. Hic inuolutus pannis:
hic uiſus à paſtoribus,hic demonſtratus à ſtella: hic adoratus à magis:& puto,ſanctior
locus eſt rupe Tarpeia,quæ de cœlo ſæpius fulminata,oſtendit quod Deo diſpliceat.Eſt
quidem ibi ſancta eccleſia:ſunt trophæa apoſtolorum & martyrum,eſt Chriſti uera con
feſsio, eſt Apoſtoli ore prædicata fides,& gẽtilitate calcata,in ſublime quotidie erigitur
uocabulum Chriſtianum.Sed ambitio,potentia,magnitudo urbis, uideri & uidere,ſalu D
tari & ſalutare,laudare & detrahere,uel audire uel proloqui,& tantam hominũ frequen
tiam uidere,à propoſito monachorũ, & à quiete, aliena ſunt. Aut enim uidemus ad nos
uenientes,& ſilentium perdimus:aut ſi non uidemus, ſuperbiæ arguimur. Interdum ut
uiſitantibus reddamus uicem,ad ſuperbas fores pergimus. Inter linguas rodentium mi-
niſtrorum,poſtes ingredimur deauratos.In Chriſti ergo uilla,ut ſuprà diximus,tota ru-
ſticitas eſt.Extra pſalmos,ſilentium eſt.Quocunq; te uerteris,arator ſtiuam tenens,alle-
luia decantat. Sudans meſſor, pſalmis ſe auocat, & curua attondens uites falce uinitor,
aliquid Dauidicum canit.Hæc ſunt in prouincia carmina, hæ, ut uulgo dicitur, amato-
riæ cantiones. Vale.

SCHOLIA.

AMbroſius quo chartas.] Hic prius Marcionites fuerat, ſed ab Origene correctus, eccleſiæ 1
diaconus & orthodoxus eſt factus:uir locuples,nec inelegantis ingenij:cuius ſumptu & hor-
tatu Origenes permulta dictauit uolumina,teſtatur Hieronymus in Catalogo ſcriptorum. Ada-
mantius.] Ab adamante lapide, qui nulla ui domari frangiue poteſt. Vnde & ab indomita ui nomẽ
habet apud Græcos. Id cognominis olim tributum eſt Didymo grammatico, ob indefatigabilem
ſcribendi inſtantiam:ab hoc translatum eſt in Origenem. Et Chalcenterus noſter.] Chalcente-
rum uocat,ab inteſtinis æreis,ueluti prædurum:χαλκὸς,æs,ſeu ferrum:& γάστρα uiſcera: inde χαλκέν-
τερος. Porrò ſuum uocat,non quòd dogmata ſequatur, ſed quòd ingenio delectetur. Nunc tre-
mulus in Cybelem.] Quoniam anus eſt:quippe mater omnium deorum. Vnde tremore corporis,
uelut ob ſenium repræſentabatur. Sed innocentes cibos.] Quia non laniantur pecudes & aues.
Ita Prudentius in carmine lyrico: Sint fera gentibus indomitis prandia de nece quadrupedum. Nos
holeris coma,nos ſiliqua,fœta legumine multimodo pauerit innocuis epulis. Brumales niues.]
Bruma pars eſt hyemis,quum dies ſunt breuiſsimi. Ligna non coemam.] Ob teporem regio- 2
nis,quæ uix hyemem ullam ſentit. Vilius non algebo.] Id eſt, hic mihi non minoris conſta-
bit,ut non ſentiam frigus,& minore igni fuerit opus. Arena ſæuiat.] Propter gladiatores, qui
in arenam producebantur, ut mutuo laniatu perirent. Circus inſaniat.] In Circo agitabantur
certamina uarij generis,magno ſumptu. Vnde inſaniã uocat:inſanit enim,qui modum non ſeruat.

Theatra

eadem in proxime præ-
cedenti epiſtã

Theatra luxurient.] Hic agebantur comœdiæ & tragœdiæ, magna oſtentatione barbaricarum opum. Et quia de noſtris dicendũ.] Noſtris, id eſt monachis, qui nobiles matronas ſolent quotidie uelut officij cauſa inuiſere. Vnde & ſenatum matronarum dicit, quod illæ quoq; ſuam haberẽt maieſtatem. Et Heliogabalus mulierũ ſenatum inſtituerat, quem appellabat ſenatulum, in quo matrem uoluit præſidere. Miſerorum pœnis & damnatorũ labore.] Vel quòd ex multis ædificantur, uel quod damnati coguntur illic laborare. At nunc principes nonnunquam ex innocentium ciuium expilatione ſubſtruunt ſua palatia. Tecta ſua magis.] Pingebant teſtudines auro, gemmis, coloribus, cum cœlum pulchrius ſit pictum ſtellis, quod cõmune tectum eſt omnibus mortalibus. Rupe Tarpeia.] In hac erat ſuperbum illud Capitoliũ, quod aliquoties fulmine tactum eſt, cum in eo Iupiter præſideret. Tota ruſticitas eſt.] Quidam habebant tuta: ſed tota mihi magis probatur, hoc eſt, mera ruſticitas. Sic enim Hieronymus & alias aliquoties loquit. Quanq; tuta quoq; quadrat: quia dixerat de miniſtris rodẽtibus. Porrò ruſticitatẽ, ſimplicitatẽ appellat abiq; faſtu nobiliũ.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Luſit in hac epiſtola ſanctis quibuſdam iocis. Euſtochium in natali diui Petri xeniola quædam miſit Hieronymo. Ea myſtica interpretatione trahit ad morum inſtitutionem, cuiuſmodi deberent eſſe Chriſtianorum ioci. ut pietatem ſaperent pariter & eruditionem.

HIERONYMVS AD EVSTOCHIVM
de acceptis ab ea munuſculis.

PArua ſpecie, ſed charitate ſunt magna, munera accepiſſe à uirgine, armillas, epiſtolam, & columbas. Et quoniam mel in Dei ſacrificijs nõ offertur, nimia dulcedo arte mutata eſt, & quadam, ut ita dicam, piperis auſteritate condita. Apud Deũ em̃ nihil uoluptuoſum, nihil tãtũ ſuaue placet, niſi q̃d in ſeſe habet mordacis aliquid ueritatis. Paſcha Chriſti cũ amaritudinibus mãducatur. Feſtus eſt dies, & natalis beati Petri feſtiuius eſt ſolito condiendus, ita tamen ut ſcripturarum cardinem iocularis ſermo nõ fugiat. Nec à præſcripto palæſtrę noſtræ longius euagemur. Armillis in Ezechiele armatur Hieruſalem. Baruch epiſtolas accipit ab Hieremia. In columbæ ſpecie Spiritus ſanctus allabitur. Ita ut te aliquid & piperis mordeat, & priſtini libelli etiam nunc recorderis, caue ne operis ornamẽta dimittas, quæ ueræ armillæ ſunt
2 brachiorum, ne epiſtolam pectoris tui ſcindas, quam à Baruch traditã nouacula rex profanus incidit: ne ad ſimilitudinem Ephraim, per Oſee audias: Facta es inſipiẽs, ut columba. Nimiũ reſpondebis auſterè, & quod feſto nõ cõuenit diei. Talibus ipſa muneribus prouocaſti: dum dulcibus amara ſociata ſunt, & à nobis paria dona recipies, laudẽ amaritudo comitabitur. Verum ne uidear minuiſſe: accepimus & caniſtrum ceraſis refertũ:
3 talibus & tam uirginali uerecundia rubentibus, ut ea nunc à Lucullo delata exiſtimarẽ. Siquidem hoc genus pomi, Ponto & Armenia ſubiugatis, de Ceraſunto primus Romã pertulit. Vnde & de patria arbor nomẽ accepit. Igitur quia in ſcripturis caniſtrũ ficis plenum legimus, ceraſa uero non inuenimus, in eo quod allatum eſt, id quod allatum non eſt, prædicamus. Optamusq; te de illis pomis fieri, quæ contra templum Dei ſunt, & de quibus Deus dicit: quia bona, bona ualde. Nihil quippe ſaluator mediũ amat. Et ſicuti frigidum non refugiens, calidis delectatur: ita tepidos in Apocalypſi euomere ſe loquitur. Vnde nobis ſollicitius prouidendum eſt, ut ſolennem diem, non tam ciborum abundantia, quàm ſpiritus exultatiõe celebremus. Quia ualde abſurdum eſt, nimia ſatu ritate uelle honorare martyrem, quem ſcias Deo placuiſſe ieiunijs. Ita tibi ſemper comedendum eſt, ut cibum & oratio ſequatur et lectio. Quod ſi aliquibus diſplicet, Apoſtoli uerba cantato: Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ancilla non eſſem.

SCHOLIA.

ET quoniam mel.] Leuitici capite ſecundo, uetat Deus ullum mel aut fermentum adhiberi in ſacrificio. Rurſus alibi iubet, ut nullum ſacrificiũ offeratur abſq; ſale. Cum amaritudinibus.] Exodi xij. Cum lactucis agreſtibus, quæ ſubamarũ quiddam habent. Feſtiuius eſt ſolito condiendus.] Nam in diebus feſtis, lautius ſolito prandetur. Cardinem.] Iocandum, ſed Chriſtiano more.

Armillis

Armillis in Ezechiele.] Capite decimoſexto. Inter reliqua ornamẽta myſtica quæ illic cõmemorat: Et dedi, inquit, armillas in manibus tuis. Quidam codices hoc loco pro Armat, habebãt Ornat. c

Baruch epiſtolis accepit.] Habes apud Hieremiã cap. xxxvj. Baruch iuſſu Hieremiæ ſcribit epiſtolam, & defert ad populum. Priſtini libelli.] Significat libellum de uirginitate, quem ſcripſit ad eandem, qui quoniam mordacior eſt, multorum conflauit odium Hieronymo, ſicuti teſtatur ipſe.

Nouacula rex profanus.] Pro nouacula, noſtra editio habet, ſcalpello ſcribæ. Locus eſt ca. xxxvi. quem modo citauimus: quemadmodum rex epiſtolam, ſiue ut habetur uolumen, diſciſſum ſcalpello coniecerit in ignem. Alluſit aũt Hieronymus tacite ad illud Pauli ad Corinthios: Epiſtola noſtra eſtis ſcripta in cordibus. & paulo poſt: Quoniam epiſtola eſtis Chriſti, miniſtrata à nobis, & ſcripta non atramento, ſed ſpiritus Dei uiui, &c. Ad ſimilitudinẽ Ephraim.] Ita legis Oſee cap. vij. Et factus eſt Ephraim quaſi columba ſeducta, non habens cor. Verum ne uidear.] Quoniã non fecerat mentionem ceraſorum. Virginali uerecundia.] Quædam matureſcentia uireſcunt, quædam flaueſcunt, ceraſum, morũ & cornum rubeſcunt maturitate, mox nigreſcunt, præter hæc etiã oliuæ.

Vt ea nunc à Lucullo.] Statim putreſcunt ceraſa, & (ut dixit) gratus ille rubor non manet, niſi recẽtibus: nec adeſt, niſi maturis. De Lucullo ita Plinius lib. xv. cap. xxxv. Ceraſi ante uictoriã Mithridaticam L. Luculli non fuere in Italia. At Vrbis anno ſexcenteſimo octogeſimo, is primum inuexit è Ponto, annisq; centum uiginti trans Oceanũ in Britãniam uſq; peruenere: eadem in Ægypto nulla cura potuere gigni. Caniſtrum ficis plenũ.] Ita legis Hieremiæ cap. xxiiij. de duobus calathis, quorum alter habebat ficus bonas, bonas, id eſt ualde bonas: alter malas, malas, id eſt ualde malas. Si quidem huiuſmodi conduplicatione uerbi, epitaſin faciunt Hebræi. In eo quod allatũ eſt.] Quidam ſic habebant: In eo quo allatum eſt, id quod allatũ non eſt prædicamus. Quoniam de calatho fit in prophetis mentio, de ceraſis non fit, ſed de ficis. Vnde ex occaſione calathi, laudat ficos non allatas, pro ceraſis allatis. Alij ſic habebant: In eo quod allatum eſt, id quod allatum nõ eſt prædicamus.

Contra templum Dei ſunt.] Id eſt, è regione templi, ut intelligas fructus pietatis. Locus eſt quem modo indicaui, quanquam ibi uterq; calathus ante templum oſtenditur.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

als à marcella. miſa.

Xeniola à miſſa Marcella, ſibi & Paulæ filiæq; huius, per iocum interpretatur allegoricõs.

HIERONYMVS AD MARCELLAM, de acceptis munuſculis. d

VT abſentiam corporum, ſpiritus confabulatione ſolemur, facit unuſquiſq; quod prẽualet. Vos dona tranſmittitis, nos epiſtolas remittimus gratiarum: ita tamen, ut quia uelatarum uirginum munus eſt, aliqua in ipſis munuſculis eſſe myſteria demonſtremus. Saccus, orationis ſignum atq; ieiunij eſt. Sella, ut foras pedes uirgo nõ moueat. Cerei, ut accenſo lumine, ſponſi expectetur aduentus. Calices, mortificationem carnis oſtendunt, & ſemper animum ad martyrium præparatum. Calix quippe domini inebrians, quàm præclarus eſt. Quod autem & matronis offertis muſcaria, parua paruis animalibus euentilandis, elegans ſignificatio eſt, debere luxuriam cito reſtinguere: quia muſcæ morituræ, olei ſuauitatem, luxuriẽ cito cum iſto interituræ mundo, oleum uitæ ſuauioris exterminãt. Hic typus ſit uirginum, hæc figura matronarum. In peruerſum licet, munera ueſtra conueniant. Sedere aptum eſt ocioſis, in ſacco iacere pœnitentibus, calices habere potantibus. Licet & propter nocturnos metus, & animos ſemper malo conſcientiæ formidantes, cereos quoq; accendiſſe ſit gratũ.

SCHOLIA.

Offertis muſcaria.] Ea conficiuntur uel è pennis auium, uel è chartis, ad abigendas muſcas.

Quia muſcæ morituræ.] Sic Eccleſiaſtices cap. decimo: Muſcæ morientes perdunt ſuauitatem unguenti. In peruerſum licet.] Id eſt, in malam partem. Nunc enim eadem interpretatur, ut conueniant & in peccatorem, qualem ſe uideri uult.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Paulam Concordienſem, centeſimum agentem annum, & tamen adhuc integro uirentiq; corpore laudat, & libros aliquot ab eo petit commodato. Eſt autem feſtiuis iocis, nec minus ſanctis, plena epiſtola.

HIERONYMVS AD PAVLAM CONCORDIENSEM.

HVmanæ uitæ breuitas, damnatio delictorum eſt. Et in ipſo ſæpe lucis exordio, mors ſecuta naſcentem, labentia quotidie in uitiũ ſecula profitetur. Nam cum primum paradiſi colonum, uiperinis nexibus præpeditum, coluber deduxiſſet ad terras,

A ad terras,æternitas mortalitate mutata, in nongentos & eo amplius annos, ſecundam quo-
dammodo immortalitatem maledicti hominis diſtulerat elogium. Exinde paulatim recru-
1 deſcente peccato,totius orbis naufragium gigantum adduxit impietas. Poſt illud, ut ita di-
xerim,purgati baptiſma mundi,in breue tempus hominum uita contracta eſt. Hoc quoque
ſpacium ſceleribus noſtris ſemper contra diuina pugnantibus,penè perdidimus. Quotus e-
nim quiſq; aut centenariam tranſgreditur ætatem,aut non ad eam ſic peruenit, ut peruenisſe
pœniteat:ſecundum quod in libro Pſalmorum ſcriptura teſtatur:Dies uitæ noſtræ, ſeptua-
ginta anni: ſi autem multum, octoginta: quicquid reliquum eſt, labor & dolor. Quorſum
(ais)iſta,tam alto repetita principio,& ita procul cœpta, ut merito quis Horatiano de nobis
poſsit ſale ludere: Et gemino bellum Troianum orditur ab ouo? Videlicet ut ſenectutem
tuam,& caput ad Chriſti ſimilitudinem candidum, dignis uocibus prædicemus. Ecce iam
centenus ætatis circulus uoluitur, & tu ſemper præcepta Domini cuſtodiens, futuræ beati-
2 tudinem uitæ per præſentia exempla meditaris. Oculi quo lumine uigent,pedes imprimunt
certa ueſtigia,auditus penetrabilis,dentes candidi,uox ſonora,corpus ſolidum, & ſucci ple-
num, cani cum rubore diſcrepant, uires cum ætate diſſentiunt. Non memoriæ tenacitatem,
ut in pleriſq; cernimus,antiquior ſenecta diſſoluit. Non calidi acumen ingenij, frigidus ſan-
guis obtundit. Non contractam rugis faciem, arata frons aſperat. Non denicq; tremula ma-
nus per curuos ceræ tramites errantem ſtylum ducit. Futuræ nobis reſurrectionis uirorem
in te Dominus oſtendit,ut peccati ſciamus eſſe, quod cæteri adhuc uiuentes præmoriuntur
3 in carne,iuſtitiæ,quod tu adoleſcentiam in aliena ætate mentiris. Et quanquam multis iſtam
corporis ſanitatem, etiam peccatoribus euenire uideamus, tamen illis hoc diabolus mini-
ſtrat, ut peccent, tibi Dominus præſtat, ut gaudeas. Doctiſsimi quiq; Græcorum, de qui-
bus pro Flacco agens luculenter Tullius ait: Ingenita leuitas & erudita uanitas, regum ſuo-
rum ac principum laudes,accepta mercede, dicebant:Hoc ego nunc faciens, precium poſco
B pro laudibus. Et ne putes modica eſſe quæ deprecor: margaritum de Euangelio poſtularis:
Eloquia Domini, eloquia caſta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum
ſeptuplum:ſcilicet,Commentarios Fortunatiani:& propter notitiam perſecutionum,Aure-
lij Victoris hiſtoriam: & mutuq; Epiſtolas Nouatiani, ut dum ſchiſmatici hominis uenena co-
gnoſcimus, libentius ſancti martyris Cypriani bibamus antidotum. Mittimus interim te ti-
4 bi,id eſt Paulo ſeni Paulum ſeniorem, in quo propter ſimpliciores quoſq; multum in deij-
ciendo ſermone laborauimus. Sed neſcio quomodo, etiam ſi aqua plena ſit, tamen eundem
odorem lagena ſeruat,quo dum rudis eſſet,imbuta eſt. Si hoc munuſculum placuerit, habe-
mus etiam alia condita,quæ cum plurimis orientalibus mercibus ad te, ſi Spiritus ſanctus af-
flauerit,nauigabunt.

SCHOLIA.

1 Gigantum adduxit impietas.)Locus eſt Geneſis capite ſexto. In Hebræo pro gigantibus, ca-
dentes habetur. נפילים Symmachus uertit uiolẽtos. Illis temporibus ætas hominis erat,cen
tum uiginti anni. Tantum enim datum eſt pœnitendi ſpacium:ſed creſcentibus indies uitijs,diluui
um inſequutum eſt. Purgati baptiſma mundi.) Nam ut nos baptiſmo purgati renouamur, ita
tunc mundus diluuio purgatus uidebatur. Et gemino bellum.) Verſus eſt Horatianus ex Arte
poetica,penè prouerbiali ioco uſurpatus,quoties rem longius repetimus quàm oportet. Velut ſi
quis bellum Troianum ſcripturus,exordiatur nõ à proximis belli cauſis, hoc eſt ab Helena rapta,
ſed à partu Ledæ,quæ iuxta fabulas duo peperit oua ex Iouis concubitu, è quorum altero prodie-
runt Caſtor & Pollux,ex altero Helena,quæ poſtea præbuit belli materiam. Ad Chriſti ſimilitu
dinem.)Candidus enim apparuit Chriſtus tribus diſcipulis. Et agnus Dei uocatus eſt. Tametſi ma
gis arbitror illum reſpexiſſe ad Apocalypſeos caput primũ. Caput aũt & capilli erãt candidi uelut
2 lana alba,& tanquã nix. Exempla meditaris.) Eleganter uſus eſt uerbo meditaris. Iam enim cœ
perat eſſe,quod in reſurrectione futurus erat,hoc eſt incorrupto corpore ſemperq; florenti. Me-
moriæ tenacitatem.)Nam hanc primũ impetit ſenectus,teſte Plinio. Frigidus ſanguis.) Ita Vir
gilius:Frigidus obſtiterit circũ præcordia ſanguis. Et Ariſtoteles putat in frigidis plus eſſe animi,
minus ingenij. Quanquam idem ſcribit,quibus ſanguis eſt craſſior,ijs minus eſſe ingenij. Aſinis au
tem craſſiſſimus eſt, homini ſubtiliſſimus. Per curuos ceræ.) Nam olim in ceratis tabulis ſtylo

æreo ſcribebant. Reſurrectionis uirorem.) Nonnulli codices habebant uigorem: utraq; lectio c
quadrat, ſed uirorem magis probo. Viuentes præmoriuntur.) Deficientibus oculis, putreſcentibus dentibus, aut etiam elabentibus, obſurdeſcentibus auribus, euaneſcēte memoria, quid aliud eſt homo quàm uiuum cadauer? Et Plinius negat hos annos uitæ imputādos eſſe. In aliena ætate mentiris.) Mire uſus eſt uerbo mentiris, in bonam partem, pro imitaris. Id mollius eſt in rebus, q̄ in perſonis: ut ſi dicas, Impudens loquacitas mentitur eloquentiam. Et alienam ætatem uocat, non alterius hominis, ſed ut Virgilius, Alienis menſibus æſtas: id eſt, non ſuis: ueluti qui ſenex amat, aliena ætate amare dicit. Ingenita leuitas.) Eſt illi nationi natiuū ac gentilitiū malū, leuitas ac facilitas, & erudita uanitas. Vanitas mendacitas eſt. Vnde Iuuenalis: Et quicquid Græcia mendax. Huic ſi accedat eruditio, quiduis poſſit attollere. Commētarios Fortunatiani.) Is natione Afer, epiſcopus Aquileienſis, in Euangelia titulis ordinatis breui ruſticoq; ſermone ſcripſit Commentarios. Aurelij Victoris.) Sextus Aurelius Victor ſcripſit imperatorum geſta ab Auguſto uſq; ad Theodoſium, cuius operis adhuc extant fragmenta. Epiſtolas Nouatiani.) Hic Romanæ urbis presbyter fuit, ſed Nouatianorū hæreſim ſequutus. Schiſmaticū uocat, quòd aduerſus Cornelium ſacerdotalem cathedram conatus ſit inuadere. Bibamus antidotū.) Antidotus enim proprie aduerſus uenena datur. Nouatus eius hæreſis autor, ſancti Cypriani presbyter fuit. Is negabat poſt baptiſmū relapſos in peccatū, eſſe recipiēdos ad pœnitentiam. Aduerſus hunc ſcripſit Cyprianus.

Paulo ſeni Paulū.) Sentit Pauli monachi uitā. In deſciendo ſermone.) At alij laborant in erigendo ſtylo, cū huic laborandū fuerit, ut peius diceret. Alia cōdita.) Id eſt repoſita, ſignificās nō eſſe uulgaria, neq; quibuslibet cōmunia. Ita Virgilianus paſtor ſuum pignus cōmendat: Necdum illis labra admoui, ſed condita ſeruo. Spiritus ſanctus afflauerit.) Apta uſus eſt metaphora, afflauerit. Spiritus enim eſt flare: cum addat nauigabunt, id ait, quod niſi per mare mitti non poterant. 4

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Euſtochium ex omnibus Paulæ liberis ſola perpetuam uirginitatē eſt amplexa, ſolaq; matri Bethlehem demigranti comes fuit. Sub huius igitur perſona, quoniam apud Romanos primæ nobilitatis fuit, uirgines omnes docet, quomodo ſit uiuendum. Et ſicut eſt boni præceptoris officiū, non ſolum indicat formam quam oporteat ſequi, uerumetiam prodit & aperit technas ac fucos uirginum, monachorum, & clericorum, qui ſub prætextu caſtimoniæ, uentri & auaritiæ ſeruiebāt. Luſit autem in his depingendis paulo liberius, quàm delicatæ quorundā aures ferre poſſent. Vnde alibi ſcribit libellum hunc Romæ, nam illic ſcripſit, fuiſſe lapidatum, & in epiſtola ad Demetria D dem indicat multos hoc offenſos fuiſſe. Et Rufinus inter cætera crimina, hoc quoq; uiro ſanctiſſimo impingit, quod inſtitutionem uirginis profeſſus omnium omnia crimina prodidiſſet. Meminit huius & Seuerus Sulpitius in dialogo quodam, ſed cum laude. V[redacted]

[redacted]

HIERONYMVS AD EVSTOCHIVM, DE CVſtodia uirginitatis.

AVdi filia, & uide, & inclina aurem tuam, & obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui, & concupiſcet rex decorem tuū. In quadrageſimo quarto Pſalmo Deus ad animam loquitur humanam, ut ſecundum exemplum Abrahæ, exiens de terra ſua, & de cognatione ſua, relinquat Chaldæos, qui quaſi dæmonia interpretantur, & habitet in regione uiuentium, quam alibi Propheta ſuſpirat, dicēs: Credo uidere bona Domini in terra uiuentiū. Verum non ſufficit tibi exire de terra tua, niſi obliuiſcaris populi tui, & domus patris tui, ut carne contempta, ſponſi iungaris amplexibus. Ne reſpexeris (inquit) retro, nec ſteteris in omni circa regione, ſed in monte ſaluū te fac, ne fortè 1
cōprehendaris. Non expedit apprehenſo aratro, reſpicere poſt tergū, nec de agro reuerti domum: nec poſt Chriſti tunicam, ad tollendum aliud ueſtimentum tecto deſcendere. Grande miraculum: Pater filiam cohortatur, ne meminerit patris ſui. Vos de patre diabolo eſtis, & deſideria patris ueſtri uultis facere, dicitur ad Iudæos. Et alibi: Qui facit peccatum, de diabolo eſt. Tali primum parente generati, nigri ſumus: & poſt pœnitentiam, necdum culmine uirtutis aſcenſo, dicimus: Nigra ſum, ſed formoſa, filiæ Hieruſalē. Exiui de domo infantiæ meæ, oblita ſum patris mei, renaſcor in Chriſto. Quid pro hoc mercedis accipio? Sequitur: Et cōcupiſcet rex decorem tuū. Hoc ergo illud magnum eſt ſacramētum. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhęrebit uxori ſuæ: & erunt ambo, iam non (ut ibi) in una carne, ſed in uno ſpiritu. Non eſt ſponſus tuus arrogans, nō ſuperbus, Æthiopiſſam duxit uxorem.

A rem. Statim ut uolueris ſapientiam audire ueri Solomonis, & ad eū ueneris, confitebitur tibi
cuncta quę nouit, & inducet te rex in cubiculum ſuum, & mirum in modum colore mutato,
ſermo tibi ille conueniet: Quæ eſt iſta quæ aſcendit dealbata? Hæc idcirco domina mi Euſto
chium ſcribo, dominam quippe uocare debeo ſponſam Domini mei: ut ex ipſo principio le-
ctionis agnoſceres, non me nunc laudem uirginitatis eſſe dicturum, quam probaſti optimā,
& conſecuta es: nec enumeraturum moleſtias nuptiarum, quomodo uterus intumeſcat, in-
fans uagiat, cruciet pellex, domus cura ſollicitet, & omnia quæ putantur bona, mors extre-
ma præcidat. Habent enim & maritatæ ordinem ſuum, honorabiles nuptias, & cubile imma
culatum. Sed ut intelligeres tibi exeunti de Sodoma, timēdum eſſe Loth uxoris exemplum.
Nulla eſt enim in hoc libello adulatio. Adulator quippe, blandus inimicus eſt. Nulla erit rhe
torici pompa ſermonis, quæ te etiam inter angelos ſtatuat, & beatitudine uirginitatis expoſi
ta, mundum ſubijciat pedibus tuis. Nolo tibi uenire ſuperbiam de propoſito, ſed timorem.
Onuſta incedis auro, latro tibi uitandus eſt. Stadium eſt hæc uita mortalibus, hic contendi-
mus, ut alibi coronemur. Nemo inter ſerpentes & ſcorpiones ſecurus ingreditur. Et inebria-
tus eſt, inquit Dominus, gladius meus in cœlo: & tu pacem arbitraris in terra, quæ tribulos
generat & ſpinas, quam ſerpens comedit? Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſan
guinem, ſed aduerſus principatus & poteſtates huius mundi, & harum tenebrarum, aduer-
ſus ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus. Magnis inimicorum circundamur agminibus, hoſtiū
plena ſunt omnia. Caro fragilis, & cinis futura poſt modicum, pugnat ſola cum pluribus. Cū
autem fuerit diſſoluta, & uenerit princeps mundi huius, & inuenerit in ea nihil, tunc ſecura
audies per Prophetam: Non timebis à timore nocturno, à ſagitta uolante per diem, à nego-
cio perambulante in tenebris, ab incurſu & dæmonio meridiano. Cadent à latere tuo mille,
& decem milia à dextris tuis: ad te autem non appropinquabunt. Quod ſi eorum te multitu-
do turbauerit, & ad ſingula incitamenta uitiorum cœperis æſtuare, & dixerit tibi cogitatio
tua: Quid faciemus? reſpōdebit tibi Heliſæus: Noli timere, quia plures nobiſcum ſunt, quàm
B cum illis: & orabit, & dicet, Domine aperi oculos puellæ tuæ, ut uideat: & apertis oculis ui-
debis igneum currum, qui te ad exemplum Heliæ in aſtra ſuſtollat, & tūc læta cantabis: Ani-
ma noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo uenantium. Laqueus contritus eſt, & nos liberati
ſumus. Quamdiu hoc fragili corpore detinemur, quamdiu habemus theſaurū iſtum in uaſis
fictilibus, & concupiſcit ſpiritus aduerſus carnem, & caro aduerſus ſpiritum, nulla eſt certa
victoria. Aduerſarius noſter diabolus tanquam leo rugiens aliquem deuorare quærens, cir-
cumit. Poſuiſti, ait Dauid, tenebras, & facta eſt nox. In ipſa pertranſibunt omnes beſtiæ ſyl-
uæ. Catuli leonum rugientes, ut rapiant, & quærant à Deo eſcam ſibi. Nō quærit diabolus
homines infideles, nō eos qui foris ſunt, & quorum carnes rex Aſſyrius in olla ſuccendit, de
eccleſia Chriſti rapere feſtinat. Eſcæ eius ſecundum Abacuc electæ ſunt. Iob ſubuertere cu-
pit, & deuorato Iuda, ad cribrandos Apoſtolos expetit poteſtatem. Non uenit ſaluator pa-
cem mittere ſuper terrā, ſed gladium. Cecidit Lucifer, qui mane oriebatur, & ille qui in para-
diſo deliciarum nutritus eſt, meruit audire: Si exaltatus fueris ut aquila, inde detraham te, di-
cit dominus. Dixerat enim in corde ſuo: Super ſidera cœli ponam ſedem meam, & ero ſimi-
lis altiſsimo. Vnde quotidie ad eos qui per ſcalā Iacob ſomniante, deſcēdūt, loquitur Deus:
Ego dixi, dij eſtis, & filij altiſsimi omnes. Vos aūt ſicut homines moriemini, & tanquā unus
de principib. cadetis. Cecidit enim primus diabolus, & cū ſtet Deus in ſynagoga deorū, in
medio aūt deos diſcernat, apoſtolus eis qui dij eſſe deſinūt, ſcribit: Vbi em̄ in uobis ſunt diſ-
ſenſiones & æmulationes, nónne homines eſtis, & ſecūdum hominē ambulatis? Si Apoſto
lus uas electionis & ſeparatus in Euangeliū Chriſti, ob carnis aculeos & incentiua uitiorum
reprimit corpus ſuum, & ſeruituti ſubrijcit, ne alijs prædicans ipſe reprobus inueniatur, &
tamen uidet aliam legem in membris ſuis repugnantem legi mentis ſuæ, & captiuum ſe in le
gem duci peccati: ſi poſt nuditatem, ieiunia, fames, carcerem, flagella, ſupplicia, in ſemetipſum
reuerſus exclamat: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius: tu te putas
ſecuram eſſe debere? Caue quæſo, ne quando de te dicat Deus: Virgo Iſrael cecidit, & non

est qui suscitet eam. Audenter loquar: Cum omnia possit Deus, suscitare uirginem non po- c
test post ruinam. Valet quidem liberare de pœna, sed non uult coronare corruptam. Timea
mus illam prophetiam, ne in nobis etiam cõpleatur: Virgines bonæ deficient. Obserua quid
dicat, & uirgines bonæ deficient, quia sunt & uirgines malæ. Qui uiderit, inquit, mulierem
ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Perit ergo & mente uirgini-
tas. Istæ sunt uirgines malæ, uirgines carne, non spiritu: uirgines stultæ, quæ oleum non ha-
bentes, excluduntur à sponso. Si autem & illæ quæ uirgines sunt, ob alias tamen culpas, uir-
ginitate corporum non saluantur: quid fiet illis quæ prostituerunt membra Christi, & mu-
tauerunt templum sancti Spiritus in lupanar? Illico audient: Descende, sede in terra uirgo fi-
lia Babylonis: sede in terra, non est solium filiæ Chaldæorum: non uocaberis ultra mollis &
delicata. Accipe molam, mole farinam, discoperi uelamen tuum, denuda crura, transi flumi-
na, reuelabitur ignominia tua, apparebũt opprobria tua. Et hoc post Dei filij thalamos, post
oscula fratruelis & sponsi, illa de qua quondam sermo propheticus concinebat: Astitit regi-
na à dextris tuis in uestitu deaurato, circundata uarietate, nudabitur, & posteriora eius ponẽt
in faciem ipsius: sedebit ad aquas solitudinis posito uase, & diuaricabit pedes suos omni trã-
eunti, & usq; ad uerticem polluetur. Rectius fuerat hominis subijsse coniugium, ambulasse
per plana, quàm ad altiora tendentem, in profundum inferni cadere. ne fiat obsecro ciuitas
meretrix, fidelis Sion: ne post trinitatis hospitium, ibi dæmones saltent, & Sirenes nidificent,
& hericij. Non soluatur fascia pectoralis, sed statim ut libido titillauerit sensum, aut blandum
uoluptatis incendium dulci nos calore perfuderit, erumpamus in uocem: Dominus auxilia- 2
tor meus, non timebo quid faciat mihi caro. Cum paululum interior homo inter uitia atque
uirtutes cœperit fluctuare, dicito: Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera
in Domino, quia confitebor illi, salutare uultus mei, & Deus meus. Nolo sinas cogitationẽ
crescere. Nihil in te Babylonium, nihil confusionis adolescat. Dum paruus est hostis, interfi-
ce: nequitia, ne zizania crescant, elidatur in semine. Audi Psalmistam dicentem: Filia Babylo-
nis misera, beatus qui retribuet tibi retributionem tuam. Beatus qui tenebit, & allidet paruu- D
los tuos ad petram. Quia enim impossibile est, in sensum hominis non irruere innatum me-
dullarum calorem, ille laudatur, ille prædicatur beatus, qui ut cœperit cogitare sordida, sta-
tim interficit cogitatus, & allidit ad petram: petra autem Christus est. O quoties ego ipse in
eremo constitutus, & in illa uasta solitudine, quę exusta solis ardoribus, horridum monachis
præstat habitaculum, putabam me Romanis interesse delicijs. Sedebam solus, quia amaritu-
dine repletus eram. Horrebant sacco membra deformia, & squalida cutis, situm Æthiopicæ
carnis obduxerat. Quotidie lachrymæ, quotidie gemitus: & si quando repugnantẽ somnus
imminens oppressisset, nuda humo, uix ossa hærentia collidebam. De cibis uero & potu ta-
ceo, cum etiam languentes aqua frigida utantur, & coctum aliquid accepisse, luxuria sit. Ille i-
gitur ego, qui ob gehennæ metum tali me carcere ipse damnaueram, scorpionum tantum so
cius & ferarum, sæpe choris intereram puellarũ. Pallebant ora ieiunijs, & mens desiderijs æ-
stuabat in frigido corpore, & ante hominem suũ iam carne præmortua, sola libidinum incen
dia bulliebant. Itaq; omni auxilio destitutus, ad Iesu iacebam pedes, rigabã lachrymis, crine
tergebam, & repugnantem carnẽ, hebdomadarũ inedia subiugabã. Non depudesco infideli
tatis meæ, quin potius plango me nõ esse quod fuerim. Memini me clamantẽ, diẽ crebro iun
xisse cũ nocte, nec prius à pectoris cessasse uerberibus, quã rediret Domino increpãte tran-
quillitas. Ipsam quoq; cellulã meam quasi cogitationũ mearũ cõsciam pertimescebam. Et mi
himet iratus & rigidus, solus deserta penetrabã. Sicubi concaua uallium, aspera montium, ru-
pium prærupta cernebam, ibi meæ orationis locus, ibi illud miserrimæ carnis ergastulum:
&, ut ipse mihi testis est Dominus, post multas lachrymas, post cœlo inhærẽtes oculos, non-
nunquam uidebar mihi interesse agminibus angelorum, & lætus gaudensq; cantabã: Post
te in odore unguentorum tuorum curremus. Si autem hoc sustinent illi, qui exeso corpore,
solis cogitationibus oppugnãtur: quid patitur puella, quæ delicijs fruitur? Nempe illud A-
postoli: Viuẽs mortua est. Si quid itaq; in me potest esse consilij, si experto creditur, hoc pri-
mum

A mum moneo,hoc obteſtor,ut ſponſa Chriſti uinum fugiat pro ueneno. Hæc aduerſus adoleſcentiam,prima arma ſunt dæmonum.Non ſic auaritia quatit,inflat ſuperbia, delectat ambitio.Facile alijs caremus uitijs,hic hoſtis nobis incluſus eſt. Quocunq; pergimus, nobiſcū portamus inimicum. Vinum & adoleſcentia,duplex incendium uoluptatis eſt.Quid oleum flammæ adijcimus? quid ardenti corpuſculo fomenta ignium miniſtramus? Paulus ad Timotheum:Iam noli,inquit,aquam bibere, ſed uino modico utere, propter ſtomachum tuū, & frequentes tuas infirmitates. Vide quibus cauſis uini potio concedatur, ut ex hoc ſtomachi dolor,& frequens medeatur infirmitas. Et ne nobis forſan de ægrotationibus blandiremur,modicum præcipit eſſe ſumendum,medici potius conſilio, quàm Apoſtoli:licet Apoſtolus ſit medicus ſpiritualis:& ne Timotheus imbecillitate ſuperatus,Euangelij prædicandi non poſſet implere diſcurſus.Alioquin ſe dixiſſe meminerat: Vinum,in quo eſt luxuria. &, Bonum eſt homini,uinum non bibere,& carnem non manducare.Noe uinum bibit, & inebriatus eſt.Poſt diluuium,rudi adhuc ſeculo,& tunc primum plantata uinea, inebriare uinū forſitan neſciebat. Et ut intelligas ſcripturæ in omnibus ſacramentū (margaritū quippe eſt ſermo Dei,& ex omni parte forari poteſt) poſt ebrietatem nudatio femorum ſubſecuta eſt, libido iuncta luxuriæ.Prius enim uenter extenditur,& ſic cætera membra concitantur.Manducauit enim populus,& bibit,& ſurrexerūt ludere.Loth amicus Dei, in monte ſaluatus,& de tot milibus populi ſolus iuſtus inuentus,inebriatur à filiabus ſuis,& licet illæ putarent genus hominum defeciſſe,& hoc facerent liberorum magis deſiderio,quàm libidinis:tamē ſciebant uirum iuſtum,hoc niſi ebrium non eſſe facturum.Denique, quid fecerit,ignorauit: & quanquam uoluntas non ſit in crimine, error in culpa eſt. Inde naſcuntur Moabitæ & Ammonitæ inimici Iſrael,qui uſq; ad quartam & decimam progeniem, & uſq; in æternum non
3 ingrediuntur in eccleſiam Dei.Helias cum Iezabel fugeret,& ſub quercu iaceret laſſus,uenienteadſe angelo ſuſcitatur,& dicitur ei:Surge & manduca.Reſpexit,& ecce ad caput eius pa
8 nis collyrida,& uas aquæ.Reuera non poterat Deus conditum ei merum mittere, & electos cibos,& carnes contuſione mutatas.Heliſæus filios prophetarum inuitat ad prandium, & herbis agreſtibus eos alens,conſonum prandentium audit clamorem:Mors in olla. Homo Dei non iratus eſt coquis:lautioris enim menſæ conſuetudinem non habebat, ſed farina deſuper iacta,amaritudinem dulcorauit,eadem ſpiritus uirtute,qua Moyſes mutauerat maram in dulcedinem.Necnon & illos qui ad eum comprehendendum uenerant,oculis pariter ac mente cæcatos, cum in Samariam neſcios induxiſſet, qualibus eos epulis refici imperauerit, auſculta.Pone eis panem & aquam,manducent & bibant,& remittantur ad Dominum ſuū. Potuit & Danieli de regijs ferculis, opulentior menſa transferri, ſed Abacuc ei meſſorum prandium portat,arbitror ruſticanum.Ideoq; & deſideriorum uir appellatus eſt, quia panē deſiderij non manducauit, & uinum concupiſcentiæ non bibit. Innumerabilia ſunt de ſcripturis diuina reſponſa, quæ gulam damnent, & ſimplices cibos probent. Verum quia non eſt propoſitum de ieiunijs diſputare, & uniuerſa exequi,ſui & tituli ſit & uoluminis, hæc ſufficiant pauca de plurimis. Alioquin ad exemplum horum poteris tibi ipſa colligere, quomodo primus de paradiſo homo,uentri magis obediens quàm Deo,in hanc lachrymarum deiectus eſt uallem.Et ipſum Dominum ſatanas fame tentauerit in deſerto.Et Apoſtolus clamitet:Eſcæ uentri, & uenter eſcis:Deus autem hunc & illas deſtruet. Et de luxuriоſis, quorum Deus uenter eſt.Id enim colit unuſquiſq;,quod diligit. Ex quo ſollicitè prouidendum eſt,ut quos ſaturitas de paradiſo expulit, reducat eſuries. Quod ſi uolueris reſpondere,te nobili ſtirpe generatam,ſemper in delicijs, ſemper in plumis, non poſſe à uino & eſculentioribus cibis abſtinere, nec his legibus uiuere, diſtrictius reſpondebo: Viue ergo lege tua, quæ Dei non potes.Non quod Deus uniuerſitatis creator & Dominus, inteſtinorum noſtrorum rugitu,& inanitate uentris, pulmonisq; delectetur ardore, ſed quod aliter pudicitia tuta eſſe non poſsit. Iob Deo charus, & teſtimonio ipſius immaculatus & ſimplex: audi quid de diabolo ſuſpicetur: Virtus eius in lumbis, & poteſtas eius in umbilico. Honeſte uiri mulieriſq; genitalia, immutatis ſunt appellata nominibus. Vnde & de lum-

bis Dauid super sedem eius promittitur esse sessurus. Et septuagintaquinq; animæ introie- c
runt in Ægyptum, quæ exierunt de femore Iacob. At postquam colluctante domino, lati-
tudo femoris eius emarcuit, à liberorum opere cessauit. Et qui pascha facturus est, accinctis
mortificatisq; lumbis, facere præcipitur. Et ad Iob dicit Deus: Accinge sicut uir lumbos
tuos. Et Ioannes zona pellicea cingitur. Apostoli iubentur accinctis lumbis, Euangelij tene-
re lucernas. Ad Hierusalem uero, quæ respersa sanguine, in campo inuenitur erroris, in Eze-
chiele dicitur: Non est præcisus umbilicus tuus. Omnis igitur aduersus uiros, diaboli uir-
tus, in lumbis est: Omnis in umbilico contra fœminas fortitudo. Vis scire ita esse ut dici-
mus? Accipe exempla. Sampson leone fortior, & saxo durior: qui & unus & nudus mille
persecutus est armatos, in Dalilæ mollescit amplexibus. Dauid secundum cor Domini ele-
ctus, & qui uenturum Christum sancto sæpe ore cantauerat: postquam deambulans super
tectum domus suæ, Bethsabeæ captus est nuditate, adulterio iunxit homicidium. Vbi & il-
lud breuiter attende, quod nullus sit etiam in domo tutus aspectus. Quapropter ad Domi-
num pœnitens loquitur: Tibi soli peccaui, & malum coram te feci. Rex enim erat, & alium
non timebat. Solomon per quem cecinit ipsa sapientia, qui disputauit à cedro Libani usq; ad
hyssopum, quæ exijt per parietem, recessit à domino, quia amator mulierum fuit. Et ne quis
sibi de sanguinis propinquitate confideret, in illicitum Thamar sororis Amnon frater exar-
sit incendium. Piget dicere, quot quotidie uirgines ruant, quantas de suo gremio mater per-
dat Ecclesia, super quæ sidera, inimicus superbus ponat thronum suum: quot petras exca-
uet, & habitet coluber in foraminibus earum. Videas plerasq; uiduas antequam nuptas in-
felicem conscientiam mentita tantum ueste protegere. Quas nisi tumor uteri, & infantum
prodiderit uagitus, erecta ceruice, & ludentibus pedibus incedunt. Aliæ uero sterilitatem 4
præbent, & necdum nati hominis homicidium faciunt. Nonnullæ cum se senserint conce-
pisse de scelere, abortij uenena meditantur, & frequenter etiam ipsæ commortuæ, trium cri-
minum reæ, ad inferos perducuntur, homicidæ sui, Christi adulteræ, necdum nati filij par-
ricidæ. Istæ sunt quæ solent dicere: Omnia munda mundis. Sufficit mihi conscientia mea.
Cor mundum desiderat Deus. Cur me abstineam à cibis, quos creauit Deus ad utendum? D
Et si quando festiuæ & lepidæ uolunt uideri, ubi se mero ingurgitauerint, ebrietati sacrile-
gium copulantes aiunt: Absit ut ego me à Christi sanguine abstineam. Et quam uiderint
pallentem atque tristem, miseram & Manichæam uocant. Et consequenter: Tali enim pro-
posito ieiunium hæresis est. Hæ sunt, quæ per publicum notabiliter incedunt, & furtiuis
oculorum nutibus, adolescentium greges post se trahunt, quæ semper audiunt per Prophe-
tam: Facies meretricis facta est tibi, impudorata es tu. Purpura tantum in ueste tenuis, & la- 5
xius, ut crines decidant, ligatum caput, soccus uilior, & per humeros hyacinthina lena fortè
uolitans: succinctæ manicæ brachijs adhærentes, & solutis genibus fractus incessus: hæc est 6
apud illas tota uirginitas. Habeant istæ huiusmodi laudatores suos, ut sub uirginali nomi-
ne lucrosius pereant. Libenter talibus non placemus. Pudet dicere, proh nefas. Triste,
sed uerum est: Vnde in Ecclesias agapetarum pestis introijt? unde sine nuptijs aliud nomẽ
uxorum? imò unde nouum concubinarum genus? Plus inferam: Vnde meretrices uni-
uiræ? Eadem domo, uno cubiculo, sæpe uno tenentur & lectulo, & suspicioſos nos uo-
cant, si aliquid existimamus. Frater sororem uirginem deserit, cœlibem spernit uirgo ger- 7
manum, fratrem quærit extraneum, & cum in eodem proposito esse se simulent, quærunt
alienorum spiritale solatium, ut domi habeant carnale commercium. Istiusmodi homines
Solomon in Prouerbijs spernit, dicens: Alligabit quis in sinu ignem, & uestimenta eius
non comburentur? Aut ambulabit super carbones ignis, & pedes illius non ardebunt? Ex-
plosis igitur & exterminatis his, quæ nolunt esse uirgines, sed uideri, nunc ad te mihi om-
nis dirigatur oratio. Quæ quanto prima Romanæ urbis uirgo nobilis esse cœpisti, tanto
tibi amplius laborandum est, ne & præsentibus bonis careas, & futuris. Et quidem mo-
lestias nuptiarum, & incerta coniugij, domestico exemplo didicisti: cum soror tua Blesil-
la ætate maior, sed proposito minor, post acceptum maritum, septimo mense uiduata est.

O infelix

A O infelix humana cõditio,& futuri neſcia.Et uirginitatis coronã, & nuptiarũ perdidit uoluptatẽ.Et quanq; ſecundũ pudicitiæ gradũ teneat uiduitas,tamẽ quas illam per mo menta ſuſtinere exiſtimas cruces,ſpectantẽ quotidie in ſorore,quod ipſa perdiderit, & cum difficilius experta careat uoluptate,minorẽ cõtinentiæ habere mercedẽ? Sit tamen & illa ſecura,ſit gaudens.Centeſimus & ſexageſimus fructus de uno ſunt ſemine caſtitatis.Nolo habeas conſortiũ matronarũ:Nolo ad nobiliũ domos accedas:Nolo te frequenter uidere,quod cõtemnẽs,uirgo eſſe uoluiſti.Sic ſibi ſolent applaudere muliercu læ de iudicibus uiris,& in aliqua poſitis dignitate.Si ad imperatoris uxorẽ cõcurrit ambitio ſalutantiũ,cur tu facis iniuriã uiro tuo? Ad hominis coniugẽ,Dei ſpõſa properes? Diſce in hac parte ſuperbiã ſanctã,ſcito te illis eſſe meliorẽ. Neq; uero earũ tantũ te cupio declinare cõgreſſus,quę maritorũ inflantur honoribus,quas eunuchorũ greges ſepiunt,& in quarũ ueſtibus attenuata in filũ auri metalla texuntur:ſed etiã eas fuge,quas uiduas neceſſitas fecit,non uoluntas: non quod mortẽ optauerint maritorũ, ſed quod datã occaſionẽ pudicitiæ,nõ libenter acceperint.Nũc uero tantũ ueſte mutata priſtina,
8 nõ mutatur ambitio.Præcedit caueas baſternarũ,ordo ſemiuirorum,& rubentib.buccis,cutis farta diſtenditur,ut eas putes maritos non amiſiſſe,ſed quærere.Plena adulatoribus domus,plena cõuiuis.Clerici ipſi quos & magiſterio eſſe oportuerat pariter & timori,oſculantur capita matronarũ,& extẽta manu,ut benedicere eos putes uelle, ſi neſcias,precia accipiũt ſalutãdi. Illæ interim quæ ſacerdotes ſuo uiderint indigere præſidio,eriguntur in ſuperbiã:& quia maritorũ expertæ dominatũ,uiduitatis præferunt libertatẽ,caſtæ uocantur & nonnæ,poſt cœnã dubiã,apoſtolos ſomniãt.Sint tibi ſociæ, quas ieiunia tenuãt,quibus pallor in facie eſt,quas & ætas probauit & uita,quæ quotidie in cordibus ſuis canũt:Vbi paſcis? Vbi cubas in meridie? Quæ ex affectu dicũt:Cupio diſſolui,& eſſe cum Chriſto.Eſto ſubiecta parentibus,imitare ſponſum tuũ. Rarus ſit egreſſus in publicũ.Martyres tibi quærãtur in cubiculo tuo.Nunq; cauſa deerit pro
B cedendi,ſi ſemper quando neceſſe eſt,proceſſura ſis. Sit tibi moderatus cibus, & nunquam uenter expletus.Plures quippe ſunt,quę cum uino ſint ſobriæ, ciborum largitate ſunt ebrię.Ad orationẽ tibi nocte ſurgenti,nõ indigeſtio ructum faciat,ſed inanitas. Crebrius lege,diſce quàm plurima.Tenenti codicẽ ſomnus obrepat,& cadentẽ faciem, pagina ſancta ſuſcipiat.Sint tibi quotidiana ieiunia,& refectio ſatietatem fugiẽs. Nihil prodeſt biduo triduoq; tranſmiſſo,uacuum portare uentrẽ,ſi pariter obruatur, ſi compenſetur ſaturitate ieiunium.Ilico mens repleta torpeſcit,& irrigata humus,ſpinas libi-
9 dinum germinat. Si quãdo ſenſeris exteriorẽ hominem florem adoleſcentiæ ſuſpirare, & accepto cibo,cum te in lectulo compoſitam,dulcis libidinũ pompa concuſſerit: arripe ſcutum fidei,in quo ignitæ diaboli extinguũtur ſagittæ. Omnes adulterantes,quaſi clibanus corda eorum.At tu Chriſti comitata ueſtigijs,& ſermonibus eius intenta,dic: Nónne cor noſtrũ ardens erat in uia,cum aperiret nobis Ieſus ſcripturas? Et illud:Ignitum eloquiũ tuum,& ſeruus tuus dilexit illud.Difficile eſt humanã animã aliquid non amare,& neceſſe eſt,ut in quoſcunq; mens noſtra trahatur affectus.Carnis amor, ſpiritus amore ſuperatur.Deſideriũ deſiderio reſtinguitur. Quicquid inde minuitur, hinc creſcit.Quin potius ſemper ingemina,& dicito ſuper lectũ tuum: In noctibus quæſiui quem dilexit anima mea.Mortificate ergo,inquit Apoſtolus, membra ueſtra quæ ſunt ſuper terram.Vnde & ipſe poſtea confidenter aiebat:Viuo autẽ,iam non ego, uiuit uero in me Chriſtus.Qui mortificat membra ſua,& in imagine perambulat,non timet dicere:Factus ſum,ſicut uter in pruina. Quicquid in me fuerit humoris,excoctum eſt, & infirmata ſunt in ieiunio genua mea,& oblitus ſum manducare panem meum. A uoce gemitus mei adhæſerunt oſſa mea carni meæ.Eſto cicada noctiũ,laua per ſingulas noctes lectum tuum,lachrymis tuis ſtratum tuum riga. Vigila & ſito ſicut paſſer in ſolitudine:Pſalle ſpiritu,pſalle & ſenſu:Benedic anima mea dñm,& ne obliuiſcaris omnes retributiones eius,qui propitiatur cũctis iniquitatib.tuis:Qui ſanat oẽs infirmitates tuas,

& redimit ex corruptione uitam tuã. Et quis noſtrûm ex corde dicere poteſt: Quia cine rem tanc̃ panẽ manducabã, & potionẽ meam cum fletu miſcebã? An nõ flendũ eſt, nõ gemendũ, cum me rurſus ſerpens inuitat ad illicitos cibos? Cum de paradiſo uirginitatis eiectũ, tunicis uult ueſtire pelliceis, quas Helias ad paradiſum rediens, proiecit in terram? Quid mihi & uoluptati, quæ breui perit? Quid cum hoc dulci & mortifero carmine Sirenarũ? Nolo illi ſubiacere ſententiæ, qua in hominẽ eſt illata damnatio: In doloribus, & in anxietatibus paries. Mulieris lex iſta eſt, non mea. Et ad uirũ cõuerſio tua. Sit cõuerſio illius ad maritũ, quæ uirũ non habet Chriſtũ. Et ad extremũ, Morte morieris. Finis iſte coniugij, meũ propoſitũ ſine ſexu eſt. Habeant nuptæ ſuũ tempus & titulum: mihi uirginitas in Maria dedicatur & Chriſto. Dicat aliquis: Et audes nuptijs detrahere, quę à Deo benedictę ſunt? Nõ eſt detrahere nuptijs, cũ illis uirginitas antefertur. Nemo malũ bono cõparat. Glorientur & nuptæ, cum à uirginibus ſint ſecundæ: Creſcite, ait, & multiplicamini, & replete terrã. Creſcat & multiplicetur ille, qui impleturus eſt terrã. Tuum agmen in cœlis eſt. Creſcite & multiplicamini, hoc expletur edictũ poſt paradiſum & nuditatẽ, & ficus folia, auſpicãtia pruriginẽ nuptiarũ. Nubat & nubatur ille, q in ſudore faciei comedit panẽ ſuũ, cuius terra tribulos & ſpinas generat, & cuius herba ſentibus ſuffocatur. Meum ſemen, centenaria fruge fœcundũ eſt. Non omnes capiũt uerbũ Dei, ſed hi quib. datũ eſt. Aliũ, eunuchũ neceſsitas faciat, me uoluntas. Tempus amplexãdi, & tempus abſtinendi à cõplexibus, tempus mittendi lapides, & tẽpus colligẽdi. Poſtc̃ de duritia nationũ generati ſunt filij Abrahæ, c œperũt ſancti lapides uolui ſuper terrã. Pertranſeunt quippe mũdi iſtius turbines, & in curru Dei, rotarũ celeritate uoluuntur. Conſuant tunicas, qui inconſutã deſurſum tunicã perdiderũt, quos uagitus delectat infantiũ, in ipſo lucis exordio fletu lugentiũ quod nati ſunt. Eua in paradiſo uirgo fuit: poſt pelliceas tunicas, initiũ ſumpſit nuptiarũ. Tua regio paradiſus eſt. Serua q̃d nata es, & dic: Reuertere anima mea in requiẽ tuã. Et ut ſcias uirginitatẽ eſſe naturæ, nuptias poſt delictũ: uirgo naſcitur caro de nuptijs, in fructu reddens, quod in radice perdiderat. Exiet uirga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. Virga mater eſt Dñi, u ſimplex, pura, ſincera, nullo extrinſecus germine cohærẽte, & ad ſimilitudinẽ Dei unione fœcũda. Virgæ flos Chriſtus eſt, dicens: Ego flos cãpi, & liliũ conualliũ. Qui & in alio loco, lapis prędicatur abſciſſus de monte ſine manibus, ſignificante propheta, uirginem naſciturũ eſſe de uirgine. Manus quippe accipiuntur pro opere nuptiarũ, ut ibi: Siniſtra eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. In huius ſenſus cõgruit uoluntatẽ etiã illud, quod animalia quæ in arcã Noe bina inducuntur, immunda ſunt. Impar numerus eſt mundus. Et Moyſes & Ieſus Naue nudis in ſanctã terrã pedibus iubẽtur incedere. Et diſcipuli ſine calciamentorum onere, & uinculis pelliũ ad prędicationẽ noui euangelij deſtinantur. Et milites ueſtimentis Ieſu ſorte diuiſis, caligas nõ habebãt quas tollerẽt. Nec enim poterat habere Dñs, quod prohibuerat ſeruis. Laudo nuptias, u laudo coniugiũ, ſed quia mihi uirgines generant: lego de ſpinis roſam, de terra aurum, de concha margaritum. Nunquid qui arat, tota die arabit? Nonne & laboris ſui fruge lætabitur? Plus honorantur nuptiæ, quando quod de illis naſcitur, plus amatur. Quid inuides mater filiæ? Tuo lacte nutrita eſt, tuis educata uiſceribus, in tuo adoleuit ſinu. Tu illam uirginem ſedula pietate ſeruaſti. Indignaris, quod noluit militis eſſe uxor, ſed regis? Grande tibi beneficium præſtitit. Socrus Dei eſſe cœpiſti. De uirginibus, inquit Apoſtolus, præceptum Dñi non habeo. Cur? Quia & ipſe ut eſſet uirgo, non fuit imperij, ſed propriæ uoluntatis. Neque enim audiendi ſunt, qui eum uxorem habuiſſe confingunt, cum de continentia differens & ſuadens perpetuam caſtitatem, intulerit: Volo autem omnes eſſe ſicut meipſum. Et infrà: Dico autem innuptis & uiduis: Bonum eſt illis, ſi ſic permaneant, ſicut & ego. Et in alio loco: Nunquid non habemus poteſtatem circumducendi mulieres, ſicut & cæteri apoſtoli? Quare ergo non habet Domini de uirginitate præceptum? Quia maioris eſt mercedis, quod non cogitur, & offertur.

Quia

A Quia ſi fuiſſet uirginitas imperata, nuptiæ uidebantur ablatæ. Et duriſſimũ erat contra naturã cogere, angelorũq; uitã ab hominibus extorquere, & id quodammodo damnare, quod conditũ eſt. Alia fuit in ueteri lege felicitas: Beatus qui habet ſemen in Sion, & domeſticos in Hieruſalẽ. Et, Maledicta ſterilis, quæ nõ pariebat. Et, Filij tui ſicut nouellæ oliuarũ, in circũitu menſæ tuæ. Et repromiſſio diuitiarũ. Et, Nõ erit infirmus in tribubus tuis. Nunc dicitur: Ne te lignũ arbitreris aridũ. Habes locũ pro filijs & filiabus, in cœleſtib. ſempiternũ. Nunc benedicuntur pauperes, & Lazarus diuiti præfertur in purpura. Nũc qui infirmus eſt, fortior eſt. Vacuus erat orbis: &, ut de typicis taceã, ſola erat benedictio liberorũ. Propterea & Abrahã iam ſenex Cethurę copulatur. Et Iacob mandragoris redimitur: Et cõcluſam uuluã in eccleſiæ figurã, Rachel cõqueritur. Paulatim uero increſcẽte ſegete, meſſor immiſſus eſt. Virgo Helias, Heliſeus uirgo, uirgines multi filij prophetarũ. Hieremiæ dicitur: Et tu ne accipias uxorẽ. Sãctificatus in utero, captiuitate propinqua, uxorẽ prohibetur accipere. Alijs uerbis idipſum Apoſtolus loqtur: Exiſtimo hoc bonũ eſſe propter inſtantẽ neceſsitatẽ, quoniã bonũ eſt homini ſic eſſe. Quæ eſt iſta neceſſitas, quæ aufert gaudia nuptiarũ? Tempus breuiatũ eſt. Reliquũ eſt, ut & qui habent uxores, ſint quaſi nõ habeant. In proximo eſt Nabuchodonoſor. Promouit ſe leo de cubili ſuo. Quò mihi ſuperbiſſimo regi ſeruitura coniugia? Quò paruulos, quos propheta cõplorat, dicens: Adhæſit lingua lactentis ad faucẽ ipſius in ſiti. Paruuli poſtulauerunt panẽ, & qui frangeret eis, non erat. Inueniebatur ergo (ut diximus) in uiris tantũ hoc continentię bonũ, & in doloribus iugiter Eua parturiebat. Poſtq; uero uirgo concepit in utero, & peperit nobis puerũ, cuius principatus in humeros eius, Deum, fortem, patrẽ futuri ſeculi, ſoluta maledictio eſt. Mors per Euã, uita per Mariam. Ideoq; & diutius uirginitatis donũ fluxit in fœminas, quia cœpit à fœmina. Statim ut filius Dei ingreſſus eſt ſuper terrã, nouam ſibi familiã inſtituit, ut qui ab angelis adorabatur in cœlo, haberet angelos & in terris. Tũc Holofernis caput, Iudith cõtinens amputa-
B uit. Tunc Aman, qui interpretatur iniquitas, ſuo cõbuſtus eſt igni. Tũc Iacobus & Ioãnes relicto patre, reti, nauicula, ſequuti ſunt ſaluatorẽ, affectũ ſanguinis & uincula ſeculi, & curã domus pariter relinquentes. Tunc primũ auditũ eſt: Qui uult uenire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucẽ ſuam, & ſequatur me. Nemo enim miles cũ uxore pergit ad præliũ. Diſcipulo ad ſepulturã patris ire cupienti, nõ permittitur. Vulpes foueas habent, & uolucres cœli nidos, ubi requieſcant: filius autẽ hominis, non habet ubi caput ſuũ reclinet. Ne forſitan cõtriſteris, ſi anguſte manſeris. Qui ſine uxore eſt, ſolicitus eſt quæ Domini ſunt, quomodo placeat Dño. Qui autẽ cum uxore eſt, ſolicitus eſt
13 quæ ſunt mũdi, quomodo placeat uxori. Diuiſa eſt mulier, & uirgo. Quę nõ eſt nupta, cogitat quæ ſunt Domini, ut ſit ſancta corpore & ſpiritu. Nã quę nupta eſt, cogitat quę ſunt mũdi, quomodo placeat uiro. Quantas moleſtias habeant nuptię, & quot ſolicitudinibus uinciantur, in eo libro quẽ aduerſus Heluidiũ De beatæ Mariæ perpetua uirginitate edidimus, puto breuiter expreſſum. Nũc eadẽ replicare perlongũ eſt: & ſi cui placet, de illo poteſt haurire fonticulo. Verũ ne penitus uidear omiſiſſe, nũc dicã, quod cũ Apoſtolus ſine intermiſſione orare nos iubeat: & qui in cõiugio debitũ ſoluit, orare nõ poſſit: aut oramus ſemp, & uirgines ſumus: aut orare deſinimus, ut cõiugio ſeruiamus. Et ſi nupſerit (inqt) uirgo, non peccat: tribulationẽ tamẽ carnis habebũt huiuſmodi. Et in principio libelli præfatus ſum, me de anguſtijs nuptiarũ, aut nihil omnino, aut pauca dicturũ. Et nũc eadẽ admoneo, ut ſi tibi placet ſcire quot moleſtijs uirgo libera, quot uxor aſtricta ſit, legas Tertullianũ ad amicũ philoſophũ, & De uirginitate alios libellos, & beati Cypriani uolumẽ egregiũ, & papæ Damaſi ſup hac re, uerſu proſaq; cõpoſita, & Ambroſij noſtri quę nuper ſcripſit ad ſororẽ opuſcula: in quibus tanto ſe effudit elo quio, ut quicqd ad laudes uirginũ pertinet, exquiſierit, expreſſerit, ordinarit. Nobis diuerſo tramite incedẽdũ. Virginitatẽ nõ tantũ efferimus, ſed ſeruamus. Nec ſufficit ſcire, q̃d bonũ eſt, niſi cuſtodiatur attentius, q̃d electũ eſt: quia illud iudicij eſt, hoc laboris:

& illud

& illud cõmune cum pluribus,hoc cum paucis. Qui perſeuerauerit (inquit) uſq; in fi- c
nẽ,hic ſaluus erit.Et,Multi uocati,pauci autẽ electi.Itaq; obteſtor te corã Deo,& Chri-
ſto Ieſu,& electis angelis eius:ne uaſa templi Domini,quæ ſolis ſacerdotibus uidere cõ
ceſſum eſt,facile in publicũ proferas:ne ſacrariũ Dei quiſquã profanus aſpiciat. Oza ar
cam quam non licebat tangere attingens,ſubita morte proſtratus eſt.Neq; enim uas au
reũ,& argentũ tam charũ Deo fuit,q; templũ corporis uirginalis.Pręceſsit umbra,nũc
ueritas eſt.Tu quidẽ ſimpliciter loqueris,& ignotos quoſq; blanda non deſpicis:ſed ali
ter uident impudici oculi.Non norunt animæ pulchritudinẽ conſiderare, ſed corporũ.
Ezechias theſaurũ Dei monſtrat Aſſyrijs,ſed Aſſyrij nõ debuerunt uidere,quod cupe-
rent.Deniq; frequentib.bellis Iudæa conuulſa,uaſa primũ Domini capta atq; translata
ſunt.Inter epulas & concubinarũ greges,quia palma uitiorũ eſt,honeſta polluere, Bal-
thaſar potat in phialis.Ne declines aurẽ tuam in uerba malitiæ.Sæpe enim indecens ali
quid loquentes,tentant mentis arbitrium,ſi libenter audias uirgo quod dicitur,ſi ad ri-
dicula quæq; ſoluaris:quicquid dixeris,laudant:quicquid negaueris,negant: facetã uo
cant & ſanctã,& in qua nullus ſit dolus.Ecce uere ancilla Chriſti,dicẽs: Ecce tota ſim
plicitas:non ut illa horrida,turpis,ruſticana, terribilis, & quę ideo forſitan maritũ non
habuit,quia inuenire nõ potuit.Naturali ducimur malo. Adulatoribus noſtris libẽter
fauemus,& quanq; nos reſpõdeamus indignos,& calidus rubor ora perfundat,attamẽ
ad laudem ſuã intrinſecus anima lætatur.Spõſa Chriſti arca eſt teſtamẽti,intrinſecus &
extrinſecus deaurata,cuſtos legis Dñi.Sicut in illa nihil aliud fuit,niſi tabulæ teſtamen-
ti,ita & in te nullus ſit extrinſecus cogitatus.Super hoc propitiatoriũ,quaſi ſuper Che-
rubim,ſedere uult Dñs.Mittit diſcipulos ſuos,ut in te ſicut in pullo aſinæ ſedeat.Curis
te ſecularibus ſoluat,ut paleas & lateres Ægypti derelinquẽs, Moyſen ſequaris in ere-
mo, & terrã repromiſsionis introeas.Nemo ſit qui prohibeat, nõ mater, nõ ſoror,non
cognata,non germanus: Dominus te neceſſariã habet. Quod ſi uoluerint impedire,ti-
meãt flagella Pharaonis:qui populũ Dei ad colẽdum eũ nolens dimittere, paſſus eſt ea d
quæ ſcripta ſunt.Ieſus ingreſſus in templũ,ea quæ templi non erãt,proiecit.Deus enim
zelotes eſt,& nõ uult patris domũ fieri ſpeluncã latronũ.Alioqui ubi æra numerantur,
ubi ſunt caueæ columbarũ,& ſimplicitas enecatur, ubi in pectore uirginali ſeculariũ ne
gotiorũ cura æſtuat, ſtatim uelũ templi ſcinditur:ſponſus cõſurgit iratus.& dicit:Relin
quetur uobis domus ueſtra deſerta.Lege Euangeliũ,& uide quomodo Maria ad pedes
Domini ſedens.Marthæ ſtudio præferatur.Et certe ſedulo hoſpitalitatis officio, Dño
atq; diſcipulis eius, conuiuiũ præparabat.Martha(inquit)Martha,ſolicita es, & turba-
ris erga plurima:pauca autẽ neceſſaria ſunt,ut unum:Maria autẽ bonã partẽ elegit,quæ
non auferetur ab ea.Eſto & tu Maria,cibis præferto doctrinã.Sorores tuæ cupiant,&
quærant quomodo Chriſtũ hoſpitẽ ſuſcipiant. Tu ſemel ſeculi onere proiecto, ſede ad
pedes Domini,& dic:Inueni eum quẽ quærebat anima mea:tenebo eum, & non dimit
tam:& ille reſpondeat:Vna eſt colũba mea,perfecta mea:una eſt matri ſuæ electa geni-
trici ſuæ,cœleſti uidelicet Hieruſalem.Semper te cubiculi tui ſecreta cuſtodiant,ſemper
tecũ ſpõſus ludat intrinſecus.Oras,loqueris ad ſponſum:legis,ille tibi loquitur:Et cũ te
ſomnus oppreſſerit,ueniet poſt parietẽ,& mittet manũ ſuã per foramen,& tanget uen-
trẽ tuũ.Et expergefacta cõſurges,& dices:Vulnerata charitate ego ſum.Et rurſus ab eo
audies:Hortus cõcluſus,ſoror mea ſponſa:hortus cõcluſus,fons ſignatus.Caue ne do-
mum exeas,& uelis uidere filias regionis alienæ:quãuis fratres habeas patriarchas,& Iſ
rael parente læteris.Dina egreſſa,corrumpitur. Nolo te ſponſum quærere per plateas.
Nolo te circũire angulos ciuitatis:dicas licet,Surgã,& circũibo ciuitatẽ,& in foro & in
plateis quærã quẽ dilexit anima mea:& interroges,Num quem dilexit anima mea. uidi
ſtis?Nemo tibi reſpondere dignabitur.Sponſus in plateis nõ poteſt inueniri. Arcta &
anguſta uia eſt,quæ ducit ad uitam.Deniq; ſequitur:Quęſiui eum,& non inueni: uoca
ui eum,& non reſpondit mihi.Atq; utinam non inueniſſe ſufficiat. Vulneraberis, nu-
daberis,

A daberis,& gemebunda narrabis:Inuenerũt me cuſtodes,qui circumeunt ciuitatẽ: per-
cuſſerunt me,& uulnerauerunt me,tulerunt theriſtrũ meum mihi.Si autem hoc exiens
patitur illa,quæ dixerat:Ego dormio, & cor meũ uigilat: & faſciculus ſtactes fratruelis
meus mihi,in medio uberũ meorũ cõmorabitur:quid de nobis fiet, quæ adhuc adole-
ſcentulæ ſumus? quæ ſponſa intrante cum ſponſo remanemus extrinſecus? Zelotypus
eſt Ieſus,non uult ab alijs uideri faciẽ tuã.Excuſes licet atq; cauſeris:Obducto uelamine
ora contexi,& quęſiui te ibi,& dixi, Annuncia mihi,quẽ dilexit anima mea, ubi paſcis,
ubi cubas in meridie,ne quando efficiar ſicut operta ſuper greges ſodaliũ tuorum:indi
gnabitur,tumebit,& dicet:Si nõ cognoueris teipſam ô pulchra inter mulieres,egrede-
re tu in ueſtigijs gregũ, & paſce hœdos tuos in tabernaculis paſtorũ. Sis licet pulchra
& inter omnes mulieres ſpecies tua diligatur à ſpõſo,niſi te cognoueris, & omni cuſto-
dia ſeruaueris cor tuũ,niſi oculos iuuenũ fugeris,egredieris de thalamo meo, & paſces
hœdos, qui ſtaturi ſunt à ſiniſtris. Itaq; mi Euſtochiũ filia, domina, conſerua. germana,
aliud eſt ætatis,aliud meriti,aliud religionis,hoc charitatis eſt nomẽ,audi Eſaiã loquen
tẽ:Populus meus intra cubiculũ tuũ.Claude oſtiũ tuũ,abſcõdere puſillũ aliquãtulũ, do
nec tranſeat ira dñi.Foris uagentur uirgines ſtultæ,tu intrinſecus eſto cũ ſponſo,quia ſi
oſtiũ clauſeris,& ſecundũ Euangelij præceptũ in occulto oraueris patrẽ tuũ, ueniet &
pulſabit,& dicet:Ecce ego ſto ante ianuam & pulſo.Si quis mihi aperuerit,introibo &
cœnabo cum eo, & ipſe mecũ:& tu ſtatim ſolicita,reſpondebis:Vox fratruelis mei pul-
ſantis:Aperi mihi ſoror mea,proxima mea,pfecta mea. Nec eſt ut dicas: Diſpoliaui me
tunica mea,quomodo induam illam? laui pedes meos,quomodo inquinabo eos? Ilico
conſurge & aperi,ne te morante pertranſeat,& poſtea cõqueraris & dicas:Aperui ego
fratrueli meo,fratruelis meus pertrãſiuit. Quid enim neceſſe eſt, ut cordis tui oſtia clau
ſa ſint? Sponſo aperiantur Chriſto,claudantur diabolo ſecundũ illud: Si ſpiritus pote-
ſtatẽ habentis aſcenderit ſuper te,ne dimiſeris locũ tuũ.Daniel in cœnaculo ſuo mane-
B bat in ſuperioribus(neq; enim manere poterat in humili)feneſtras apertas ad Hieruſa-
lem habuit.Et tu habeto apertas feneſtras,ſed unde lumen introeat,unde uideas ciuita
tem Domini.Ne aperias illas feneſtras,de quib.dicitur,Intrauit mors per feneſtras ue-
ſtras.Illud quoq; tibi uitandũ eſt,ne inanis glorię ardore capiaris. Quomodo,inquit Ie
ſus,poteſtis credere,gloriã ab hominibus accipiẽtes? Vide quale malũ ſit, quod qui ha
buerit,non poteſt credere.Nos uero dicamus: Quoniã gloriatio mea tu es.Et: Qui glo
riatur,in Domino glorietur.Et:Si adhuc hominibus placerẽ, Chriſti ſeruus non eſſem.
Et:Mihi aũt abſit gloriari,niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mun
dus crucifixus eſt,& ego mũdo.Et illud:In te laudabimur tota die, in Domino laudabi
tur anima mea. Cum facis eleemoſynã,Deus ſolus uideat. Cũ ieiunas, læta ſit facies tua.
Veſtis nec ſit munda, nec ſordida, & nulla diuerſitate notabilis, ne ad te obuiam præ-
tereuntiũ turba cõſiſtat,& digito monſtreris.Frater eſt mortuus,ſororis eſt corpuſculũ
deducendũ,caue ne dum hęc ſæpius facis,ipſa moriaris. Nec ſatis religioſa uelis uideri,
nec plus humilis q̃ neceſſe eſt,ne gloriã fugiendo quęras.Plures enim paupertatis miſe
ricordiæ atq; ieiunij arbitros declinantes,hoc ipſo cupiunt placere, quod placere con-
temnũt:& mirũ in modũ laus dum uitatur,appetitur. Cæteris perturbationibus quib.
hominis mens gaudet,ægreſcit,ſperat,& metuit, plures inuenio extraneos. Hoc uitio
pauci admodũ ſunt qui caruerunt:& ille eſt optimus,qui quaſi in pulchro corpore,rara
nęuorũ ſorde reſpgitur.Neq; uero moneo,ne de diuitijs glorieris, & ne de generis no-
bilitate te iactes,ne te cæteris præferas.Scio humilitatẽ tuã. Scio te affectu dicere: Do-
mine,non eſt exaltatũ cor meũ,neq; elati ſunt oculi mei. Noui apud te & apud matrem
tuã ſuperbiã,per quã diabolus cecidit,penitus locũ nõ habere. Vnde ad te ſuper ea ſcri-
bere ſuperfluũ ſit.Stultiſsimũ quippe eſt docere,q̃d nouerit ille quẽ doceas.Sed ne hoc
ipſum tibi iactantiã generet,quod ſeculi iactantiã cõtempſiſti,ne cogitatio tacita ſubre-
pat,ut q̃a in auratis ueſtib. placere deſiſti,placere coneris in ſordidis, & quãdo in cõuen

tum fra-

tum fratrū ueneris uel ſororū,humilius ſedeas,ſcabello te cauſeris indignā:uocem ex in c
duſtria,quaſi cōfectā ieiunijs,tenues:& deficiētis imitata greſſum, humeris innitaris al-
terius.Sunt quippe nonnullæ exterminantes facies ſuas,ut appareāt hominibus ieiunā
tes,quæ ſtatim ut aliquē uiderint,ingemiſcunt,demittunt ſuperciliū:& operta facie,uix
unum oculum liberant ad uidendū. Veſtis pulla,cingulū ſacceū,& ſordidis manib.pe-
dibuſq́,uenter ſolus, quia uideri non poteſt,eſtuat cibo.His quotidie pſalmus ille cani
tur:Dominus diſsipabit oſſa hominū ſibi placentiū.Alię uirili habitu,ueſte mutata,eru
beſcunt eſſe quod natę ſunt,crinē amputant,& impudenter erigunt facies eunuchinas.
Sunt quæ cilicijs ueſtiuntur,& cucullis fabrefactis,ut ad infantiā redeant,imitantur no
ctuas & bubones.Sed ne tantū uidear diſputare de fœminis,uiros quoq́ fuge, quos ui
deris catenatos:quibus fœminei contra Apoſtolū crines,hircorū barba,nigrū palliū,& 14
nudi patientia frigoris pedes.Hęc omnia argumēta ſunt diaboli.Talem olim Antoniū,
talem nuper Sophroniū Roma cōgemuit.Qui poſtq́ nobiliū introierūt domos, & de
ceperunt mulierculas oneratas peccatis,ſemper diſcentes,& nunquā ad ſcientiā uerita-
tis peruenientes,triſtitiā ſimulant,& quaſi longa ieiunia, furtiuis noctiū cibis protrahūt.
Pudet dicere reliqua,ne uidear potius inuehi,q̄ monere.Sunt alij(de mei ordinis homi
nibus loquor)qui ideo presbyteriū & diaconatū ambiunt,ut mulieres licentius uideāt.
Omnis his cura de ueſtibus,ſi bene oleant: ſi pes laxa pelle nō folleat.Crines calamiſtri
ueſtigio rotantur,digiti de anulis radiant:& ne plantas humidior uia ſpargat,uix impri
munt ſumma ueſtigia.Tales cum uideris,ſponſos magis exiſtimato q̄ clericos. Quidā
in hoc omne ſtudiū uitamq́ poſuerunt,ut matronarū nomina,domos,moresq́ cogno
ſcant.Ex quibus unū qui huius artis eſt princeps,breuiter ſtrictimq́ deſcribā, quo faci-
lius magiſtro cognito,diſcipulos recognoſcas. Cū ſole feſtinus exurgit,ſalutandi ei or-
do diſponitur,uiarū cōpendia requirūtur,& penè uſq́ ad cubilia dormientiū, ſenex im
portunus ingreditur.Si puluillū uiderit,ſi mātile elegās,ſi aliqd domeſticę ſupellectilis,
laudat,miratur,attrectat, & ſe his indigere conquerens, nō tam impetrat q̄ extorquet, D
quia ſingulæ metuunt ueredariū urbis offendere.Huic inimica caſtitas,inimica ieiunia,
prandiū nidoribus probat,& altilis γδραωοπίπτης,uulgo pipizo nominatur. Os barba
rum & procax,& in conuicia ſemper armatū. Quocunq́ te uerteris, primus in facie eſt.
Quicquid nouū inſonuerit, aut autor, aut exaggerator eſt famæ. Equi per horarū mo-
menta mutantur, tam nitidi,tamq́ feroces,ut Thracij regis illū putes eſſe germanū. Va-
rijs callidus hoſtis pugnat inſidijs.Sapientior erat coluber omnib.beſtijs, quas creaue-
rat dñs ſuper terrā.Vnde & Apoſtolus:Non,inquit,ignoramus eius aſtutias.Nec affe-
ctatæ ſordes,nec exquiſitæ mundicię cōueniunt Chriſtiano.Si quid ignoras,ſi quid de
ſcripturis dubitas,interroga eum,quē uita cōmendat,excuſat ætas,fama non reprobat,
qui poſsit dicere:Deſponſaui enim uos uni uiro,uirginē caſtā exhibere Chriſto. Aut ſi
non eſt qui poſsit exponere,melius eſt aliquid neſcire ſecure,q̄ cū periculo diſcere.Me
mento,quia in medio laqueorū ambulas,& multę ueteranę uirgines caſtitatis indubita
tæ,in ipſo mortis limine coronā perdidere de manibus. Si quæ ancillulæ ſunt comites
propoſiti tui,ne erigaris aduerſus eas,ne infleris ut domina.Vnū ſpōſum habere cœpi-
ſtis,ſimul pſallitis,Chriſti ſimul corpus accipitis,cur mēſa diuerſa ſit? Prouocentur & a-
liæ.Honor uirginū ſit inuitatio cęterarū.Quod ſi aliquā ſenſeris infirmiorē in fide,ſuſci
pe,cōſolare,blādire,& pudicitiā illius fac lucrū tuū. Si qua ſimulat,fugiēs ſeruitutē,huic
aperte Apoſtolū lege:Melius eſt nubere,q̄ uri. Eas aūt uirgines & uiduas quæ ocioſæ
& curioſæ domos circumeunt matronarū,quę rubore frontis abſtrito,paraſitos uincūt
mimorū,quaſi quaſdam peſtes abijce.Corrumpunt mores bonos,cōfabulationes peſ-
ſimæ.Nulla illis niſi uentris cura eſt,& quæ uentri ſunt proxima.Iſtiuſmodi hortari ſo-
lent,& dicere: Miſella, rebus tuis utere, & uiue dum uiuis, & nūquid filijs tuis ſeruas?
Vinoſæ atq́ laſciuæ,quiduis mali inſinuant,ac ferreas quoq́ mentes ad delicias emolli
unt.Et cum luxuriatæ fuerint in Chriſto,nubere uolunt,habentes damnationem,quod

primam

A primam fidem irritã fecerunt. Nec tibi diſerta multũ uelis uideri, aut lyrici feſtiuo carmi
16 nis metro ludere. Non delumbem matronarum ſaliuam delicata ſecteris, quæ nunc ſtri
ctis dentibus, nunc labijs diſſolutis, balbutientẽ linguã in dimidiata uerba moderantur,
ruſticũ putãtes omne quod naſcitur. Adeo illis adulteriũ etiã linguæ placet. Quæ enim
cõmunicatio luci ad tenebras? Qui conſenſus Chriſto cum Belial? Quid facit cum Pſal
terio Horatius? cum Euangelijs Maro? cum apoſtolis Cicero? Nonne ſcandalizatur fra
ter, ſi te uiderit in idolio recumbentẽ? Et licet omnia mũda mundis, & nihil reñciendũ,
quod cum gratiarũ actione percipitur, tamen ſimul bibere nõ debemus calicẽ Chriſti,
& calicẽ dæmoniorũ. Referã tibi meæ infelicitatis hiſtoriã. Cũ ante annos plurimos do
mo, parentibus, ſorore, cognatis, & (quod his difficilius eſt) conſuetudine lautioris ci
bi, propter cœlorũ me regna caſtraſſem, & Hieroſolymã militaturus pergerẽ, bibliothe
ca, quam mihi Romæ ſummo ſtudio ac labore confecerã, carere non poterã. Itaq; miſer
ego lecturus Tulliũ ieiunabã. Poſt noctium crebras uigilias, poſt lachrymas, quas mihi
præteritorũ recordatio peccatorũ ex imis uiſceribus eruebat, Plautus ſumebatur in ma
nus. Si qñ in memet reuerſus, prophetas legere cœpiſſem, ſermo horrebat incultus. Et
quia lumen cæcis oculis nõ uidebã, non oculorum putabã culpã eſſe, ſed ſolis. Dum ita
me antiquus ſerpens illuderet, in media fermè quadrageſima medullis infuſa febris, cor
pus inuaſit exhauſtum, & ſine ulla requie (quod dictu quoq; incredibile ſit) ſic infelicia
mẽbra depaſta eſt, ut oſsibus uix hærerẽ. Interim parantur exequiæ, & uitalis animæ ca
lor, toto frigeſcente iam corpore, in ſolo tantũ tepente pectuſculo palpitabat, cum ſubi
to raptus in ſpiritu ad tribunal iudicis pertrahor, ubi tantũ luminis, & tantũ erat ex cir
cumſtantiũ claritate fulgoris, ut proiectus in terrã, ſurſum aſpicere nõ auderẽ. Interroga
tus de cõditione, Chriſtianũ me eſſe reſpondi. Et ille qui præſidebat: Mentiris (ait) Cice
ronianus es, nõ Chriſtianus. Vbi enim theſaurus tuus, ibi & cor tuum. Illico obmutui, et
inter uerbera (nam cædi me iuſſerat) conſcientiæ magis igne torquebar, illum mecum
B uerſiculũ reputans: In inferno autẽ quis confitebitur tibi? Clamare autẽ cœpi & eiulans
dicere: Miſerere mei Dñe, miſerere mei. Hæc uox inter flagella reſonabat. Tandem ad
præſidentis genua prouoluti qui aſtiterãt, precabantur ut ueniã tribueret adoleſcentię,
& errori locũ pœnitentiæ cõmodaret: exacturus deinde cruciatũ, ſi gentiliũ literarum li
bros aliqñ legiſſem. Ego qui in tanto conſtrictus articulo, uellem etiã maiora promitte
re: deierare cœpi, & nomẽ eius obteſtans dicere: Domine, ſi unq; habuero codices ſecu
lares, ſi legero, te negaui. In hæc ſacramenti uerba dimiſſus, reuertor ad ſuperos: & mi
rantibus cunctis, oculos aperio, tanto lachrymarum imbre perfuſos, ut etiã incredulis fi
dem facerẽ ex dolore. Nec uero ſopor ille fuerat, aut uana ſomnia, quibus ſæpe deludi
mur. Teſtis eſt tribunal illud, ante q̃d iacui, teſtis iudiciũ triſte, q̃d timui, ita mihi nunq;
cõtingat in talẽ incidere quæſtionẽ, liuentes habuiſſe ſcapulas, plagas ſenſiſſe poſt ſom
num, & tanto dehinc ſtudio diuina legiſſe, quãto nõ antè mortalia legerã. Auaritię tibi
quoq; uitandũ eſt malũ, nõ ut aliena nõ appetas (hoc eñ & publicę leges puniunt) ſed
quo tua, quæ ſunt aliena nõ ſerues. Si in alieno, inquit, fideles nõ fuiſtis, quod ueſtrũ eſt,
quis dabit uobis? Aliena nobis auri argentiq; ſunt pondera, noſtra poſſeſſio ſpiritualis
eſt, de qua alibi dicitur: Redẽptio animę uiri, proprię diuitię. Nemo enim poteſt duob.
dñis ſeruire: aut enim unũ odiet, & alterũ amabit: aut unũ patietur, & alterũ cõtemnet.
Non poteſtis Deo ſeruire & mãmonę, id eſt diuitijs. Nam gentili Syrorum lingua, mã
mona diuitiæ nuncupãtur. Cogitatio uictus, ſpinæ ſunt fidei. Radix auaritię, cura genti
lium. At dicis: Puella ſum delicata, & quæ manib. meis laborare nõ poſſum. Si ad ſene
ctã uenero, ſi ægrotare cœpero, quis mei miſerebitur? Audi apoſtolis loquentẽ Ieſum:
Ne cogitetis in corde ueſtro, quid mãducetis: neq; corpori ueſtro q̃d induamini. Nonne
anima plus eſt q̃ eſca, & corpus plus q̃ ueſtimentũ? Reſpicite uolatilia cœli, qm̃ nõ
ſerunt, neq; metunt, neq; congregant in horrea, & pater ueſter cœleſtis paſcit illa. Si ue
ſtis defuerit, lilia proponãtur. Si eſurieris, audias, beatos pauperes & eſurientes. Si aliqs

te afflixerit dolor,legito:Propter hoc cõplaceo mihi in infirmitatibus meis:& datus eſt c
mihi ſtimulus carnis meę,angelus ſatanæ,qui me colaphizet,ne extollar. Lætare in om
nibus iudicijs Dei. Exultauerũt enim filiæ Iudæ in omnibus iudicijs tuis Dñe. Illa tibi
ſemper in ore uox reſonet:Nudus exiui de utero matris meæ,nudus redeam . Et:Nihil
intulimus in hunc mundũ,neqꝫ auferre quid poſſumus.At nunc pleroſqꝫ uideas arma-
ria ſtipare ueſtibus,tunicas mutare quotidie,& tamẽ tineas non poſſe ſuperare. Quæ re
ligioſior fuerit,unũ exterit ueſtimentũ,& plenis arcis pannos trahit. Inficiuntur mẽbra
næ colore purpureo.Aurũ liqueſcit in literas,gẽmis codices ueſtiũtur,& nudus ante fo
res earũ Chriſtus emoritur.Cũ manũ egenti porrexerint,buccinãt. Cum ad agapen uo
cauerint,præco conducitur.Vidi nuper(nomẽ taceo,ne ſatyrã putes) nobiliſsimã Ro-
manorũ mulierẽ in baſilica beati Petri ſemiuiris antecedentibus,propria manu,quo re
ligioſior putaretur,ſingulos nummos diſpertire pauperibus.Interea (ut uſu noſſe per-
facile eſt)anus quædam annis pannisqꝫ obſita pręcurrit,ut alterũ nummũ acciperet, ad
quam cum ordine perueniſſet,pugnus porrigitur pro denario, & tãti criminis reus ſan
guis effunditur.Radix omniũ malorũ eſt auaritia.Ideoqꝫ ab Apoſtolo idolorũ ſeruitus
appellatur. Quære primũ regnũ Dei, & hæc omnia apponentur tibi.Nõ occidet fame
animã iuſtã Dñs.Iunior fui & ſenui,& non uidi iuſtũ derelictũ,neqꝫ ſemen eius quęrẽs
panẽ.Helias coruis miniſtrantib.paſcitur.Vidua Sareptana,ipſa cum filijs nocte mori-
tura,prophetã paſcit eſuriens.Et mirũ in modum capſace cõpleto,qui alendus uenerat,
alit.Petrus apoſtolus inquit:Argentũ & aurũ non habeo:quod aũt habeo,hoc tibi do:
In nomine dñi Ieſu,ſurge,& ambula.At nũc multi,licet ſermone taceant,opere loquun-
tur:Fidẽ & miſericordiã non habeo,quod aũt habeo,argentũ & aurũ,hoc tibi non do.
Habentes aũt uictũ & ueſtitũ his contenti ſumus.Audi Iacob,quid ſua oratione poſtu
let:Si fuerit Dñs meus mecũ,& ſeruauerit me in uia hac per quã ego iter facio,& dede-
rit mihi panẽ ad manducandũ,& ueſtitũ ad ueſtiendũ.Tantũ neceſſaria deprecatus eſt,
& poſt annos uiginti diues dñs,& ditior pater, ad terram reuertitur Chanaan. Infinita d
de ſcripturis exempla ſuppeditant,quę auaritiã doceant eſſe fugiendã.Verũ quia nunc
ex parte de ea dicitur, & ſuo (ſi Chriſtus annuerit) uolumini reſeruatur, quid ante non
plures annos Nitriæ geſtũ ſit,referemus.Quidã ex fratrib. parcior magis cꝫ auarior, &
neſciens triginta argenteis Dñm uenditũ,centũ ſolidos quos lina texendo acquiſierat,
moriens dereliquit.Initũ eſt inter monachos conſiliũ (nam in eodem loco circiter quin
que milia diuiſis cellulis habitabant)quid facto opus eſſet. Alij pauperibus diſtribuen
dos eſſe dicebant:alij dandos eccleſiæ, nõnulli parentibus remittendos . Macarius ue-
ro & Pambo & Iſidorus,& cæteri,quos patres uocant,ſancto in eis loquẽte ſpiritu,de-
creuerunt infodiendos eſſe cum eodẽ,dicentes: Pecunia tua tecũ ſit in perditionẽ .Nec
hoc crudeliter quiſquã putet factũ,tantus cunctos per totam Ægyptũ terror inuaſit,ut
unũ ſolidũ dimiſiſſe,ſit criminis.Et qm̃ monachorum fecimus mentionem,& te ſcio li-
benter audire,quæ ſancta ſunt,aurẽ pauliſper accõmoda . Tria ſunt in Ægypto genera 17
monachorũ.Primũ Cœnobitæ,quod illi Sauſes gentili lingua uocant: nos, In cõmuni
uiuentes,poſſumus appellare.Secundũ Anachoritæ,qui ſoli habitant per deſerta:& ab
eo quod procul ab hominib.receſſerint,nũcupantur. Tertiũ genus eſt, q̃d Remoboth
dicũt:deterrimũ atqꝫ neglectũ,& quod in noſtra prouincia aut ſolum,aut primũ eſt.Hi
bini uel terni,nec multo plures ſimul habitant,ſuo arbitratu ac ditione uiuẽtes.Et de eo
quod laborauerint,in mediũ partes conferunt,ut habeant alimenta cõmunia.Habitant
autem quàm plurimi in urbibus & caſtellis,& quaſi ars ſancta,non uita,quicquid uen-
diderint,maioris eſt precij.Inter hos ſæpe ſunt iurgia,quia ſuo uiuentes cibo,non pati-
untur ſe alicui eſſe ſubiectos.Reuera ſolent certare ieiunijs,& rem ſecreti,uictoriæ faci-
unt.Apud hos affectata ſunt omnia,laxæ manicæ,caligæ follicantes,ueſtis craſſior,cre-
bra ſuſpiria,uiſitatio uirginũ,detractio clericorum:& ſi quando dies feſtus uenerit, ſa-
turantur ad uomitum.His igitur quaſi quibuſdam peſtibus exterminatis,ueniamus ad

eos

A eos qui plures ſunt,& in cõmune habitant:id eſt,quos uocari cœnobitas diximus.Prí-
ma apud eos confœderatio eſt,obedire maioribus,& quicquid iuſſerint,facere. Diuiſi
ſunt per decurias atq; centurias,ita ut nouem hominibus decimus præſit. Et rurſus de-
cem præpoſitos,ſub ſe centeſimus habeat.Manent ſeparati,ſed iunctis cellulis. Vſq; ad
horã nonã,ut inſtitutũ eſt,nemo pergit ad aliũ,exceptis his decanis,quos diximus,ut ſi
cogitationibus fortè quis fluctuat,illius conſoletur alloquijs.Poſt horã nonã in cõmu-
ne concurritur,pſalmi reſonant,ſcripturæ recitantur ex more. Et cõpletis orationibus,
cunctisq; reſidentibus,medius quẽ patrẽ uocant,incipit diſputare.Quo loquente,tan-
tum ſilentiũ fit,ut nemo aliũ reſpicere,nemo audeat excreare. Dicentis laus, in fletu eſt
audientiũ.Tacite uoluuntur per ora lachrymę, & ne in ſingultus quidẽ erumpit dolor.
Cum uero de regno Chriſti, & de futura beatitudine, & de gloria cœperit annunciare
uentura:uideas cunctos moderato ſuſpirio, & oculis ad cœlum leuatis, intra ſe dicere:
Quis dabit mihi pennas ſicut columbę,& uolabo,& requieſcã?Poſt hęc conciliũ ſolui
tur,& unaquæq; decuria cum ſuo parente pergit ad menſam,quibus per ſingulas heb-
domadas uiciſsim miniſtrant.Nullus in cibo ſtrepitus eſt,nemo comedẽs loquitur.Vi
uitur pane,leguminib.& holeribus,quæ ſale ſolo condiuntur.Vinũ tantũ ſenes accipi-
unt,quibus & paruulis ſæpe fit prandiũ,ut aliorũ feſſa ſuſtentetur ætas, aliorũ non fran
gatur incipiens.Dehinc cõſurgunt pariter,& hymno dicto,ad præſepia redeũt:ibi uſq;
ad ueſperã cum ſuis unuſquiſq; loquitur,& dicit:Vidiſtis illũ & illũ?Quanta in ipſo ſit
gratia?quantũ ſilentiũ?q; moderatus inceſſus?Si infirmũ uiderint,cõſolantur: ſi in Dei
amore feruentẽ,cohortãtur ad ſtudiũ. Et quia nocte extra orationes publicas in ſuo cu
bili unuſquiſq; uigilat,circũeunt cellulas ſingulorũ:& aure appoſita,quid faciãt, diligẽ
ter explorant.Quẽ tardiorẽ deprehẽderint,nõ increpant,ſed diſſimulato quod norũt,
eum ſæpius uiſitant:& prius incipientes,prouocãt magis orare q; cogũt. Opus diei ſta
tum eſt,quod decano redditũ,fertur ad œconomũ, qui & ipſe per ſingulos menſes pa-
B tri omniũ cum magno tremore reddit rationẽ.A quo etiã cibi cum facti fuerint, prægu
ſtantur,& quia non licet dicere cuiq;,Tunicã & ſagũ,textaq; iuncis ſtrata nõ habeo:ille
ita uniuerſa moderatur,ut nemo quod poſtulet habeat.Si quis uero cœperit ægrotare,
transfertur ad exedrã latiorẽ,& tanto ſenũ miniſterio confouetur,ut nec delicias urbiũ,
nec matris quærat affectum.Dominicis diebus orationi tantum & lectionib.uacãt, q̃d
quidem & omni tempore cõpletis opuſculis faciunt. Quotidie aliquid de ſcripturis di
ſcitur.Ieiuniũ totius anni ęquale eſt,excepta quadrageſima, in qua ſola cõceditur diſtri
ctius uiuere. A Pentecoſte cœnæ mutantur in prandia, quo & traditioni Eccleſiaſticæ
ſatisfiat,& uentrẽ cibo non onerẽt duplicato.Tales Philo,Platonici ſermonis imitator:
tales Ioſephus,Græcus Liuius,in ſecunda Iudaicæ captiuitatis Hiſtoria,Eſſenos refert.
18 Verũ,quia nunc de uirginib. ſcribens, penè ſuperfluum de monachis diſputaui,ad ter-
tium genus ueniam,quos anachoritas uocãt,qui & de cœnobijs exeuntes,excepto pa-
ne & ſale,ad deſerta nihil perferunt amplius.Huius uitæ autor Paulus,illuſtrator Anto
nius:& ut ad ſuperiora conſcendã, princeps Ioãnes Baptiſta fuit.Talẽ uero uirũ Hiere-
mias quoq; propheta deſcribit,dicens: Bonũ eſt uiro cũ portauerit iugũ ab adoleſcen-
tia ſua.Sedebit ſolitarius, & tacebit: qm̃ ſuſtulit ſuper ſe iugum, & dabit percutienti ſe
maxillã.Saturabitur opprobrijs,quia nõ in ſempiternum abijciet Dñs. Horum laborẽ
& conuerſationẽ in carne,non carnis,alio tempore ſi uolueris explicabo. Nunc ad pro
poſitum redeã,quia de auaritia differẽs ad monachos uenerã.Quorum tibi exẽpla pro
ponens,non dico aurum atq; argentum,& cęteras opes,ſed ipſam terram & cœlum de
ſpiciens,& Chriſto copulata cantabis:Pars mea Dominus.Poſt hæc quanquam Apo-
ſtolus orare nos ſemper iubeat,& ſanctis etiam ipſe ſit ſomnus oratio,tamen diuiſas o-
randi horas debemus habere, ut ſi fortè aliquo fuerimus opere detenti, ipſum nos ad
officiũ tempus admoneat.Horam tertiam,ſextam, nonam, diluculum quoq; & ueſpe-
ram,nemo eſt qui neſciat. Nec cibi ſumantur, niſi oratione præmiſſa, nec recedatur à

menſa,niſi referatur creatori gratia.Noctibus bis terq; ſurgendum,reuoluenda quę de c
ſcripturis memoriter retinemus.Egredientes de hoſpitio,armet oratio: regredientibus
de platea,oratio occurrrat anteq; ſeſſio:nec prius corpuſculum requieſcat quàm anima
paſcatur.Ad omnẽ actum,ad omnẽ inceſſum manus pingat crucẽ. Nulli detrahas, nec
aduerſus filiũ matris tuæ ponas ſcandalũ.Tu quę es,ut alienũ ſeruũ iudices? Suo Dño
ſtat,aut cadit.Stabit autem.Potens eſt enim Dñs ſtatuere illum.Nec ſi biduo ieiunaue-
ris,putes te non ieiunantibus eſſe meliorem. Tu ieiunas,& iraſceris:ille comedit,& for
tè blanditur.Tu uexationẽ mentis, & uentris eſuriem rixando digeris: ille moderatius
alitur,& Deo gratias agit.Vnde quotidie clamat Eſaias:Non tale ieiunium elegi, dicit
Dñs.Et iterum:In diebus ieiuniorũ ueſtrorũ inueniuntur uoluntates ueſtræ,& omnes
q; ſub ueſtra poteſtate ſunt ſtimulatis.In iudicijs & litib. ieiunatis, & percutitis pugnis
humilem.Vt quid mihi ieiunatis? Quale illud poteſt eſſe ieiuniũ,cuius iram non dicam
nox occupat,ſed luna integrã derelinquit? Teipſam conſiderans, noli in alterius ruina,
ſed in tuo opere gloriari.Nec illarũ tibi exempla proponas, quæ carnis curã facientes,
poſſeſſionũ reditus,& quotidianas domus impenſas ſupputant.Neque enim undecim
apoſtoli ludę proditione ſunt fracti,nec Phygelo & Alexandro facientib.naufragium,
cæteri à curſu fidei ſubſtiterunt.Nec dicas,Illa & illa ſuis reb.fruitur, honoratur ab ho-
minibus,fratres ad eam cõueniũt & ſorores.Nunquid ideo uirgo eſſe deſijt. Primũ du
bium eſt,an uirgo ſit talis.Non enim quomodo uidet homo,uidet Deus. Homo uidet
in facie,Deus aũt uidet in corde.Dehinc etiã ſi corpore uirgo eſt,an ſpiritu uirgo ſit,ne-
ſcio.Apoſtolus aũt ita uirginẽ definiuit: Vt ſit ſancta corpore & ſpiritu.Ad extremũ ha
beat ſibi gloriã ſuã. Vincat Pauli ſententiã,delicijs fruatur & uiuat.Nos meliorũ exẽpla
ſectemur.Propone tibi beatã Mariã,quæ tantę extitit puritatis, ut mater Dñi eſſe mere
retur.Ad quam cum angelus Gabriel in uiri ſpecie deſcendiſſet, dicens:Aue gratia ple-
na,Dñs tecũ:conſternata & perterrita reſpondere non potuit. Nunq; enim à uiro fue-
rat ſalutata.Deniq; nuncium diſcit & loquitur.Et quæ hominẽ formidabat,cum ange- D
lo fabulatur intrepida.Potes & tu eſſe mater Dñi.Accipe tibi tomum magnũ, nouum, 19
& ſcribe in eo ſtylo hominis,uelociter ſpolia detrahe: & poſtq; acceſſeris ad prophetiſ
ſam,& conceperis in utero,& pepereris filiũ,dic:A timore tuo Dñe concepimus,& do
luimus,& peperimus ſpiritũ ſaluationis tuæ, quẽ fecimus ſuper terram. Tunc & filius
tuus tibi reſpondebit,& dicet:Ecce mater mea & fratres mei.Et mirũ in modum, illum
quem in latitudine pectoris tui paulo antè deſcripſeras,quem in nouitate cordis ſtylo ſi
gnaueras:poſtq; ſpolia ex hoſtib.receperit:poſtq; denudauerit principatus & poteſta-
tes,& affixerit eas cruci:cõceptus adoleſcit,& maior effectus ſponſam te incipit habere
de matre.Grã dis labor,ſed grande præmiũ,eſſe quod martyres,eſſe quod apoſtoli,eſſe
q̃d Chriſtus eſt.Quæ quidẽ uniuerſa tunc proſunt,cum in eccleſia fiunt,cum in una do
mo paſcha celebramus,ſi arcã ingredimur cum Noe,ſi pereunte Hiericho,Rahab mere
trix iuſtificata nos cõtinet. Cæterũ uirgines,quales apud diuerſas hæreſes, & quales a-
pud impuriſſimũ Manichæũ eſſe dicuntur,ſcorta ſunt exiſtimandæ,non uirgines.Si e-
nim corporis earũ autor eſt diabolus, quomodo poſſunt honorare plaſmationẽ hoſtis
ſui? Sed quia ſciunt uirginale uocabulũ glorioſum,ſub ouiũ pellib.lupos tegunt.Chri-
ſtum mentitur antichriſtus,& turpitudinẽ uitæ falſo nominis honore cõueſtiunt. Gau
de ſoror,gaude filia,gaude mi uirgo,quia quod aliæ ſimulant,tu uere eſſe cœpiſti.Hæc
omnia quæ digeſſimus,dura uidebuntur ei,quæ non amat Chriſtũ. Qui aũt omnẽ ſecu
li pompã pro purgamẽto habuerit,& uana dixerit uniuerſa ſub ſole,ut Chriſtũ lucrifa-
ciat:qui cõmortuus eſt Dño ſuo,& cõſurrexit,& crucifixit carnẽ cum uitijs & cõcupi-
ſcentijs, libere proclamabit:Quis nos ſeparabit à charitate Dei? an tribulatio? an angu-
ſtia? an pſequutio? an fames? an nuditas? an periculũ? an gladius? Et iterũ: Certus ſum, q̃
neq; mors,neq; uita,neq; angelus,neq; principatus, neq; poteſtates, neq; inſtãtia,neq;
futura,neq; fortitudo,neq; excelſum,neq; profundũ,neq; alia creatura poterit nos ſepa
rare

A rare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu Dño noſtro. Dei filius pro noſtra ſalute hò minis factus eſt filius. Nouẽ menſib. in utero ut naſcatur expectat, faſtidia ſuſtinet, cruẽ tus egreditur, pannis inuoluitur, blandicijs delinitur, & ille pugillo mundũ includens, preſepis cõtinetur anguſtijs. Taceo quod uſq; ad triginta annos ignobilis, parentũ pau pertate contentus eſt: uerberatur, & tacet: crucifigitur, & pro crucifigentibus depreca tur. Quid igitur retribuã Dño pro omnib. quæ retribuit mihi? Calicẽ ſalutaris accipiã, & nomẽ Dñi inuocabo. Precioſa eſt in cõſpectu Dñi, mors ſanctorũ eius. Hæc eſt ſola digna retributio, cum ſanguis ſanguine cõpenſatur, & redẽpti cruore Chriſti, pro redẽ ptore libenter occũbimus. Quis ſanctorũ ſine certamine coronatus eſt? Abel iuſtus oc ciditur, Abrahã uxorẽ periclitatur amittere. Et ne in immẽſum uolumẽ extendã, quære & inuenies ſingulos aduerſa perpeſſos. Solus in delicijs Solomon fuit, & forſitan ideo corruit. Quẽ enim diligit Dñs, corripit. Caſtigat aũt omnẽ filiũ quẽ recipit. Nonne me lius eſt breui tempore dimicare, ferre uallũ, arma ſumere, laſſeſcere ſub lorica, & poſtea gaudere uictorẽ, cũ impatiẽtia unius horæ ſeruire perpetuo? Nihil amantib. durum eſt, nullus difficilis cupiẽti labor eſt. Reſpice quãta Iacob pro Rachel pacta uxore ſuſtinuit: Et ſeruiuit (inquit ſcriptura) Iacob pro Rachel annis ſeptem. Et erant in conſpectu eius, quaſi dies pauci. Vnde & ipſe poſtea memorat: In die urebar æſtu, & gelu nocte. Ame mus & nos Chriſtũ, eiuſq; ſemper quæramus amplexus, & facile uidebitur omne diffi cile, breuia putabimus uniuerſa quæ lõga ſunt, & iaculo illius uulnerati, per horarũ mo menta dicemus: Heu me, quia peregrinatio mea prolongata eſt à me. Non ſunt enim cõ dignæ paſſiones huius temporis ad futurã gloriã, quę reuelabitur in nobis. Quia tribu latio patientiã operatur, patiẽtia aũt probationẽ. probatio aũt ſpem, ſpes autem nõ con fundit. Quando tibi graue uidetur eſſe quod ſuſtines, Pauli ſecundã Epiſtolã ad Corin thios lege: In laboribus plurimum, in carcerib. abundantius, in plagis ſupra modum, in mortibus frequenter. A Iudęis quinquies quadragenas una minus accepi, ter uirgis cæ B ſus ſum, ſemel lapidatus ſum, ter naufragiũ feci, nocte & die in profundo maris fui: in iti neribus ſępius, periculis fluminũ, periculis latronũ, periculis ex genere, periculis ex gen tibus, periculis in ciuitate, periculis in deſerto, periculis in mari, periculis in falſis fratri bus, in laboribus, in miſerijs, in uigilijs multis, in fame & in ſiti, in ieiunijs plurimis, in frigore & nuditate. Quis noſtrũ ſaltẽ minimã portionẽ de catalogo harũ ſibi poteſt uin dicare uirtutũ? Ob quæ ille poſtea confidenter aiebat: Curſum conſummaui, fidem ſer uaui. Supereſt mihi corona iuſtitiæ, quam retribuet mihi in illa die Dñs, iuſtus iudex. Si cibus inſulſior fuerit, contriſtamur: & putamus Deo nos aliquod præſtare benefi cium, cum aquatius uinũ bibimus. Calix frangitur, menſa ſubuertitur, uerbera reſonãt, & aqua tepidior ſanguine uindicatur. Regnum cœlorũ uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Niſi uim feceris, cœlorũ regna non capies. Niſi pulſaueris importune panem non accipies ſacramenti. An nõ tibi uidetur uiolentia, cum caro cupit eſſe quod Deus eſt, & illuc unde angeli corruerunt, angelos iudicatura cõſcendit? Egredere quæſo pauliſp de carcere, & præſentis laboris ante oculos tuos tibi pinge mercedẽ, quã nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Qualis erit illa dies, cum tibi Maria mater Dñi choris occurret comitata uirgineis? cũ poſt rubrũ mare, ſubmerſo cũ ſuo exercitu Pharaone, tympanũ tenẽs pręcinet reſpõſuris: Cantemus Dño, glorioſe enim honorifica tus eſt: equũ & aſcenſorẽ proiecit in mare. Tunc Thecla in tuos læta uolabit amplexus. Tunc & ipſe ſpõſus occurret, & dicet: Surge, ueni proxima mea, ſponſa mea, columba mea, qa ecce hyems trãſiuit, & pluuia abijt ſibi. Tũc angeli mirabũtur, & dicẽt: Quæ eſt iſta proſpiciẽs quaſi diluculũ, ſpecioſa ut luna, electa ut ſol? Videbũt te filię, & laudabũt reginę, & cõcubinę prędicabũt. Hinc & alius caſtitatis chorus occurret: Sara cũ nuptis ueniet, filia Phanuelis Anna cũ uiduis. Erũt in diuerſis gregib. carnis & ſpiritus matres tuæ. Lætabitur illa qd genuit, exultabit iſta quod docuit. Tunc uere ſuper aſinam Dñs aſcendet, & cœleſtẽ ingredietur Hieruſalem. Tunc paruuli, de quibus in Eſaia ſaluator

Caute legito

effatur: Ecce ego & pueri, quos mihi dedit Deus, palmas uictoriæ ſubleuantes, cõſono ore cantabũt: Oſanna in excelſis: Benedictus qui uenit in nomine Dñi, oſanna in excelſis. Tunc centũ quadraginta quatuor milia in cõſpectu throni & ſeniorũ tenebũt citharas, & cantabũt canticũ nouũ. Et nemo poterit dicere canticũ illud, niſi numerus definitus. Hi ſunt qui cum mulieribus ſe non coinquinauerũt, uirgines enim permanſerũt. Hi ſunt qui ſequuntur agnũ quocunq; uadit. Quotieſcũq; te uana ſeculi delectauerit ambitio, quoties in mundo aliquid uideris glorioſum, ad paradiſum mente tranſgredere, eſſe incipe quod futura es, & audies à ſponſo tuo: Pone me ſicut umbraculũ in corde tuo, ſicut ſignaculum in brachio tuo, & corpore pariter ac mente munita clamabis, & dices: Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem, & flumina non operient eam. c

SCHOLIA.

NE reſpexeris, inquit.] Alluſit ad hiſtoriam Loth fugientis è Sodoma. Nõ eos qui foris ſunt.] Ita diuus Paulus appellat alienos à profeſſione Chriſti: Quid mihi de his qui foris ſunt iudicare? Eſcæ eius electæ.] Apud Abacuc capite primo, diabolus piſcatori cõfertur, qui illicit eſca homines, & attrahit uelut hamo. Nam eſca proprie dicitur, quod hamo præfigitur: unde dictũ eſt & ineſcare. Et deuorato Iuda.] Iam enim pactus erat de prodendo Chriſto. Verba Chriſti ad Petrũ ſunt, Lucæ capite xxij. Timeamus illam prophetiã.] Eſt apud Amos capite octauo: In illa die uirgines deficient pulchræ. Porrò καλὸς Græcis & bonum ſignificat, & pulchrum. Deſcende, ſede in terra.] Verba ſunt Eſaiæ capite quadrageſimoſeptimo. Nudabitur & poſteriora.] Ita cõminatur Deus Hieremiæ capite decimotertio. 1

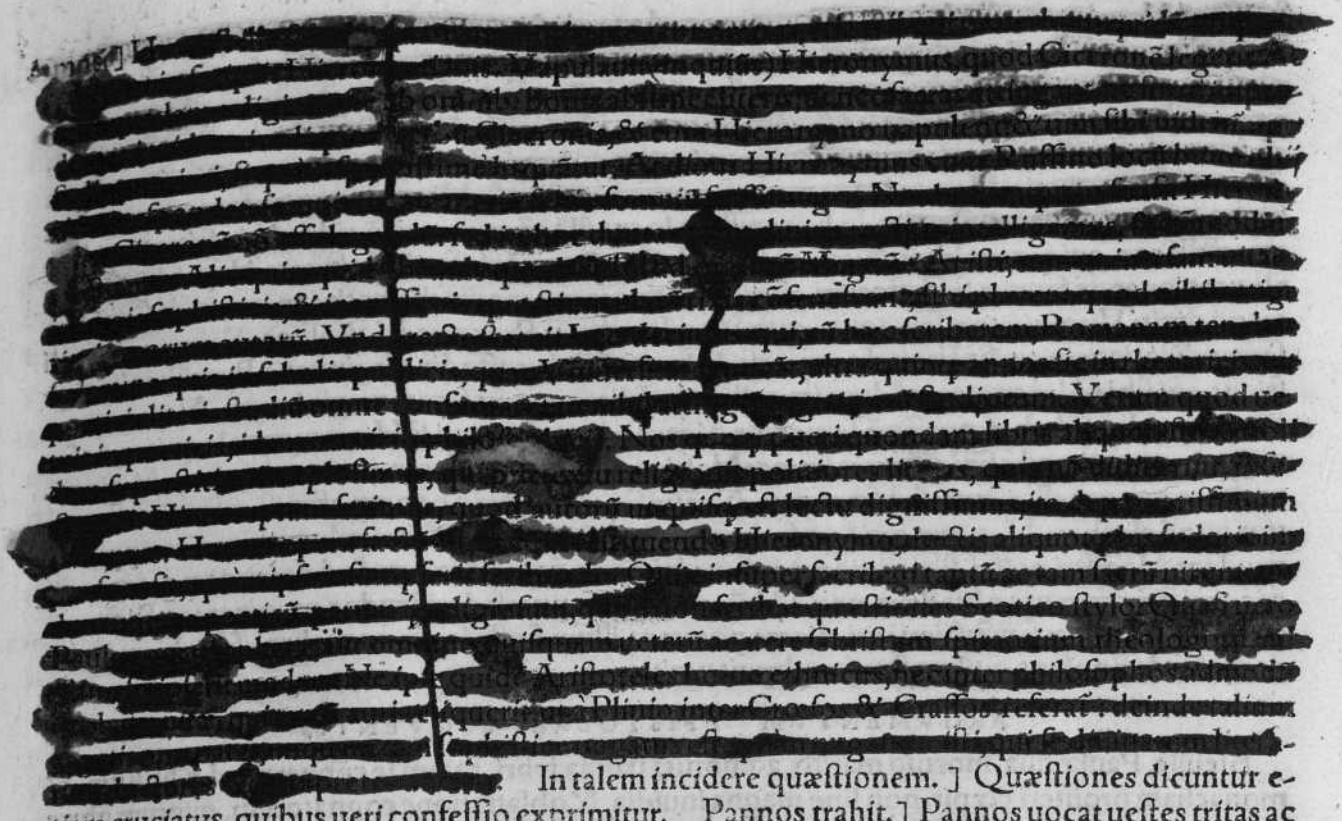
Diuaricabit pedes ſuos omni tranſeunti.] Locus eſt apud Ezechielem capite xvj. Et uſque ad uerticem polluetur.] Ita Hieremias capite ſecundo: Filij quoq; Mempheos & Taphneos conſtuprauerunt te uſq; ad uerticẽ. Vnde ego nudabo & reuelabo femora, & poſteriora tua contra faciem tuam, & apparebit ignominia tua. Et Sirenę nidificent.] Locus eſt apud Eſaiam capite trigeſimo quarto: quanq; de uocabulis portentorũ nonnihil uariant interpretes. Et ante hominem ſuum.] Hic locus in omnibus quæ uiderim exemplaribus erat deprauatus. Quædam habebant, & quidem uetuſtiora: Et ante hominẽ ſuum, iam carne prę mortua. Quędam ita: Et ante hominẽ, ſua iam carne præmortuũ. Alia rurſum: Et ante omnem eſum, iam carne præmortua. Fortaſſe legendum: Intra ſinum, iam carne prę mortua. aut: Intra hominẽ ſuum, iam carne prę mortua: ut intelligas, libidinem in ſola mente uiuere, cum in carne ſit mortua. aut: Ante hominem ſuum: id eſt, ante ſenectam. Inde naſcuntur Moabitæ.] Nempe ex inceſtu. Locus eſt Deuteronomij capite uigeſimotertio, ubi Deus uetat, ne Iſrahelitæ fœdus aut pacem ineant unq; cum Moabitis & Ammonitis, neúe ſinant illos uenire in eccleſiã: quod illis ex Ægypto uenientibus non occurrerint cum pane & aqua: quodq; Balam aduerſus illos conduxerint, ut malediceret populo. Panis collyrida.] Locus eſt tertio Regum libro, capite uigeſimonono. Nonnulli codices habebant, collyre. Eſt autem collyra, genus panis ſiue cruſti, à quo diminutiuũ collyris. Vnde collyridas in Leuitico legimus, quæ frixa eſt farina, aut alio quouis humore cohærens. Conditum ei merum.] Mulſum ſignificat, quod olim erat in delicijs: uel potius quod Græci uocant οἶνον ἀρωματίτην, uulgo hippocraticũ appellant. Contuſione mutatas.] Confundunt enim contuſas carnes, ac miſcent, ut ſorberi quoq; poſſint, & non uideantur eſſe carnes. Maran in dulcedinem.] Nam מרה mara Hebræis ſonat amaritudinem. Locus eſt Exodi xv. Necnon & illos.] Locus eſt libro Regum quarto, capite ſexto. Diuina reſponſa.] Non quod interroganti ſint dicta, ſed quod ſimpliciter oracula reſponſa dicant. Super quæ ſydera inimicus ſuperbus.] Nam ita minitatur apud Eſaiam cap. xiiij. In cœlũ conſcendã, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum. Et ludentibus pedibus.] Ita depinxit laſciuũ & fractum puellarum inceſſum, quod alibi quoq; ludere pedibus uocat. Alluſit ad Eſaiæ ſermonem capite tertio: niſi quod Septuaginta uerterunt, ποσὶν ἅμα παίζουσαι. id eſt, pedibus ſimul ludentes. Hieronymus uertit, Pedibus ſuis cõpoſito gradu incedebãt. Hoc loco fortaſſe Hieronymus ſcripſerat, Ludentes pedibus: nimirum reddens quod uerterant Septuaginta. Aliæ uero ſterilitatem præbent.] Videtur deeſſe, ſibi: ut intelligas ſterilitatẽ non à natura datã, ſed pharmacis accerſitam, quo citra periculum conceptus libidinentur: & hic nondum natum uocat, nondum conceptũ. Nam conceptus abortio occiditur, de quo mox dicet. Volunt uiuere.] Quidam codices habebant, uideri. Viuere autem hic uocat uoluptarie uiuere: ſicuti Catullus: Viuamus mea Lesbia. Porrò lepide dixit, quod illas tetricas & illepidas appellare ſoleant, quæ ſeuerius uiuant. Miſeram & Manichæã uocant.] Miſeram, ob ſordes: Manichæam, quod Manichæi cum turpiſſima cõmitterent flagitia, tamen nec carnibus, nec ouis ueſcebantur. Negabant enim ullo mortuo corpore ueſcendum eſſe, quod inde ſubſtantia diuina receſſiſſet. Nec uinum bibebant, quod dicebant eſſe fel principis tenebrarum. Vuis tamen ueſcebantur, ut teſtatur Auguſtinus in libro ad Quoduultdeum. Et conſequenter.] Id eſt, congrue & merito. Sic enim aliquoties Hieronymus utitur hoc aduerbio. Purpura tantum in ueſte tenuis.] Depingit uirginem delicatam, & ſibi parum conſtantem, cum quædam caſtimoniam præ ſe 2 3 4 5

A præ ſe ferant, quædam laſciuiam indicẽt. Purpura tenuis, id eſt minus ardens, cum pulla ueſtis magis conueniat ueræ uirgini. Et laxius, ut crines.] Cum oporteat uirginem comam radere, hæc tantũ laxius alligat: ita tamen, ut hac occaſione capillos oſtentet. Soccus uilior.] Soccus delicatum erat calciamentũ: uirgines oportebat nudis incedere pedibus. At illæ ſoccis utebantur, niſi quod paulo uilioribus. Et per humeros hyacinthina lena.] Hic quoq; locus in omnib. erat deprauatiſsimus. Fortè legendũ: Et per humeros lena fortè uolitans. Nam lena, pallium eſt fœmineũ ac delicatũ. Fortè uolitans dixit, quod non eſſet aſtricta ſicut cæteris, ſed temerè uolitaret, neglectum magis & ſanctimoniam indicans. Succinctæ manicæ.] Obijcitur apud Maronem Troianis ueluti delicatum, quod tunicæ haberent manicas. Hæc uirgo hoc tantum diſtabat, quod manicas haberet non pendu
6 las, ſed aſtrictas brachijs. Solutis genubus.] Nam hoc quoq; putabant ad uirginitatem pertinere, cum ſit laſciuũ. Animaduerte lector, ita depinxit hanc uirginẽ, ut quod minus ad rem pertineret, in hoc eſſet aliqua uirginis imago, uelut in ſocco uiliore, in laxius allígato capite. In his uero quę propius ad rem pertinebant, ut in ſermone, in cibo, in inceſſu, appareret impudicus animus. Vt ſub nomine uirginali lucroſius.] Proderat enim illis uirginis titulus ad lucrũ, nõ ad ſanctimoniam: atq; hæc lectio magis probatur, quod aliàs ſimile quiddã ſcripſit Hieronymus. Et ita quædam habebant exemplaria. Vide num legendũ lucroſius, hoc eſt perditius, aut certe licentius pereant. Nam citius, quod in pleriſq; ſcriptum erat, mihi nõ probatur: neq; multo magis arridet lurcoſius. Lucroſius, ut dixi, maxime probo. Vnde in eccleſias Agapetarũ peſtis.] ἀγαπητὴ Græcè ſignificat dilectam. Eo uerbo Paulus libenter utitur. Vnde hac uoce iſti abutebantur ad prętexendũ turpe cõmercium ſuũ.
7 Vnde meretrices uniuiræ.] Vniuiræ, quas Græci uocant μονογάμους. Quoniam apud ueteres honeſtius erat concubinæ uocabulum, adiecit quod erat odioſius, meretricis. Rurſus adiecit, uniuiræ, quaſi nihil intereſſet inter illas, & publicitus corpore quæſtum facientes, niſi quod illæ apud unum meretricarentur. Frater ſororem.] Mirũ eſt, ut iſti qui grãmaticen ceu rem triuialem & humilem aſpernantur, & ſophiſticis argutijs freti, nihil non poſſe ſeſe putant, inuertunt omnia. Locus hic ita diſtinguendus eſt, ne repetam quot modis fuerit confuſus. Frater ſororem uirginẽ deſerit, cœlibem ſpernit uirgo germanũ: fratrem quærit extraneũ. Atq; hũc locũ nominatim Seuerus Sulpitius citat.

Exploſis igitur & exterminatis.] Auſim deierare, Et exterminatis, ſubditicia eſſe uerba: & aut addita eſſe ab audaculo quopiam, aut pro his ſcripſiſſe Hieronymum, Et exſibilatis. Vtrumq; translatum eſt à theatris, in quibus fabula quæ populo diſplicuiſſet, ſibilis & ſtrepitu ejiciebatur. Caueas baſternarum.] Baſternas dixit delicatas lecticas, quibus opulentæ matronæ deferebantur per Vr-
8 bem præcedente eunuchorum turba. Meminit huius uocis Hieronymus, enarrãs Eſaiæ caput ſexageſimumſextum. Vſurpauit eandem Ælius Lampridius in Heliogabalo: rurſum Ammianus Marcellinus libro decimoquarto. Porrò Hieronymus baſternas appellat caueas, quod cancellatæ ſpeciem præbeant cauearum. Vnde celebratur dictum cuiuſdam, qui conſpiciens matronam baſterna uehi, negauit caueam eſſe pro fera: ſignificans tam malam beſtiam ferreæ caueæ includendam eſſe. Videtur autem hoc uehiculi genus nomen eſſe ſortitum à populo: unde forſitan fuit inuectum Romam. Nam Baſtarnarum meminit Strabo libro ſeptimo, quos ait ſupra Germaniam eſſe, in confinio Germanorum & Pyrrhigetarum, niſi quod gentis nomẽ ſcribitur per A, Baſtarnæ: uehiculi per
8 E, baſternæ. Ordo ſemiuirorum.] Aut eunuchos intelligit, quorum miniſterio nobiles matronæ gaudebant: aut miniſtros molles, ac delicijs effœminatos. Caſtæ uocantur & nonnæ.] Ita nunc quoq; uulgo uocantur monachę uirgines. Apparet hoc uerbi ab Ægyptijs in uulgi ſermonem ueniſſe. Solent enim aliquoties res eius gentis ſortiri uocabula, in qua pręcipuæ fuerint, aut unde natæ ſint. Ægyptus autem præter cæteras prouincias, monachorum gregibus abundabat. Quorum lingua puto monachos & ſanctos, nonnos fuiſſe uocatos: monachas & uirgines, nonnas. Nam meminit Suidas Nonni cuiuſdam Ægyptij, qui Parthenium theologum uerſibus ſit interpretatus. Et parthenos Græcè, uirginem ſonat, quaſi uirgo ſcripſerit in uirginem. Deniq; in hac eadem Epiſtola aliquanto inferius, cum de monachorum agit generibus, Ægyptijs utitur uocabulis. Poſt cœnam dubiam.] Retulit uerba Terentij ex Phormione: Cœna dubia apponitur. Dubiam uocat opiparam, ubi dubites quid ſumas potiſsimum: alioqui dubia cœna dici poterat, quæ non caret ſuſpicione uenení. Libidinum pompa.] In pompa circumferuntur, quæ delectent oculos. Et libidines ſuam habent pompam, cum oſtendunt commoda matrimonij, & animo ſubijciunt uera con-
9 iugij delectamenta. Omnes adulterantes.] Ita legis Oſee capite ſeptimo: Omnes adulterantes, quaſi clibanus ſuccenſus à coquente. Nam ad eum modum deſcribit æſtus impiorum. Sed habent alium felicem æſtum & pij, cum diuinæ ſcripturæ flagrant amore. In imagine perambulat.] Alluſit ad uerba Pſalmi trigeſimioctaui: Veruntamẽ in imagine pertranſit homo, ſed & fruſtra conturbatur. In imagine perambulant, qui ſecundum ſpiritũ uiuũt, non ſecundum carnem. Iuxta ſpiritũ & animũ ad Dei imaginem conditi ſumus, qui ſpiritus eſt & inuiſibilis: iuxta carnem ad pecudũ ac cedimus ſimilitudinem. Eſto cicada noctiũ.] Cicadæ non canunt, niſi feruescente ſole: mane, ac ueſperi, & noctu mutæ ſunt: & cum canunt, ſtridore quodam lugubri ſtrepũt. At pij noctu maxime canunt. Et cicadæ rore paſcuntur, pij lachrymis.
10 Mulieris iſta lex eſt, non mea.] Quaſi uirgo mulier non ſit, quod dicat Paulus: Diuiſa eſt mulier & uirgo. Poſtquam de duritia nationum.]

Alluſit ſimul & ad Euangelicũ illud: Potens eſt Deus de his lapidibus ſuſcitare filios Abrahæ. & ad c
locum prophetæ, qui eſt apud Zachariam capite nono, iuxta enarrationem Septuaginta. Nam ex
Hebræis Hieronymus uertit, Lapides ſancti eleuabuntur ſuper terram. Conſuant tunicas.] Ma-
tres coguntur parare tuniculas proli. At Chriſti tunica fuit inconſutilis, ſimplicitatem ſignificans ue
re Chriſtiani hominis, nihil curantis niſi bonam mentem. At quæ nupſit, hanc perdidit tunicam, di-
ſtracta in uarias curas. Fletu lugentes quod nati ſunt.] Quanquam ferè conſentiunt exempla-
ria, quæ quidem ipſe uiderim, tamen quoniam omnino non conſiſtit hęc lectio, non dubitem muta
re ad hunc modum: Quos uagitus delectat infantiũ, in ipſo lucis exordio fletu lugentium quod na-
ti ſunt. Aut, flentium quod nati ſunt. Sic & Plinius: A fletu uitam auſpicamur. Nam prima uox na-
ſcentis hominis ploratus eſt. Et ad ſimilitudinem Dei unione fœcunda.] Quid dignum imprece 11
mur ſciolis, qui nihil non deprauarunt? Non ſuccurrentibus exemplaribus, ita legendum arbitror:
Nullo extrinſecus cohærente germine, ſed ad conchæ ſimilitudinem, Dei unione fœcunda. Siqui-
dem gemma eſt unio, quam & margaritum uocant. Ea naſcitur in conchis puriſſimis, non aliunde
concepta, quàm ex ipſis conchis quibus cohæret. Plinius è rore cœleſti concipi putat, ac miram ha-
bere cum cœlo cognationem. Lege Plinij caput trigeſimumquintũ libri noni. Porrò quod ait, Dei
unione: aut interpretando dixit per appoſitionẽ, fœcunda unione, qui Deus eſt: aut unione Dei, cui
coniuncta fuit infuſione diuinæ naturæ: ſimulq; fit alluſio ad uocem unionis, quæ gemmam ſigni-
ficat. Paulo pòſt memor huius ſimilitudinis: Lego, inquit, de ſpinis roſam, de terra aurum, de con-
cha margaritum. Quod prohibuerat.] Quod, nempe habere caligas. Caliga, calciamenti genus 12
eſt. Nam hoc caligarum genus quo nunc utimur, ueteres neſciebant. Prohibet Chriſtus, ne calcia-
mentum haberent Apoſtoli. Et tamen Petrus in Actis, ab angelo iubetur calciare ſe caligis ſuis. Vn
de hæc non ad literam accipienda ſunt, ſed eatenus, ut intelligamus omnium rerum corporearum
ſollicitudinem abijciendam ijs, qui uelint Apoſtolico fungi munere. Nunquid qui arat, tota
die arabit?] Locus eſt apud Eſaiam capite uigeſimooctauo, quem trahit ad matrimonium & uirgi-
nitatem, ut intelligas arandi & ſerendi tempus præterijſſe, nunc eſſe tempus colligendi fructus. Fru
ctus autem matrimonij, uirginitas. Neq; enim audiendi ſunt.] Quidam opinati ſunt Paulo uxo-
rem fuiſſe, quam in Epiſtolis ſororem appellans, ſaluere iubet & commendat. Nouellæ oliua-
rum.] Quidam codices habebant, Sicut Nouellatio oliuarum. Vt de typicis taceam.] Innuens
illa aliud ſignificare, quàm ſonent. Atq; ita duplici repellit argumento, primum quod typum habe-
ant, deinde quòd unà cum Moſaica lege deſierint, [redacted]. Diuiſa eſt mulier 13
& uirgo.] Et hic ſecus citat, quàm nos uulgo legimus, ut indicatum eſt alibi. Et Ambroſij no- D
ſtri.] Noſtrum addidit, quod Tertullianus Afer fuerit, ut & Cyprianus: Damaſus Hiſpanus, Ambro
ſius Italus, aut (ſi mauis) Gallus. Theriſtrum, ſiue theriſtrium.] Veſtis eſt genus, cuius meminit
Iulius Pollux. Apparet fuiſſe ueſtem æſtiuam. Nam θέρος, æſtatem ſignificat. Populus meus in-
tra.] Locus eſt apud Eſaiam capite uigeſimoſexto. Daniel in cœnaculo.] Eſt apud ipſum capite
ſexto. Cœnaculum autem eſt pars domus ſuperior, quam uulgo ſolarium uocant. Ne inanis glo-
riæ ardore.] Fortè legendum eſt pro ardore, nidore, ueluti fumo, qui ad tempus delectet, non ex-
pleat animum, ut nidor carnium. Digito monſtreris.] Alluſit ad Perſianum illud, At pul-
chrum eſt digito monſtrari, & dicier, hic eſt. Facies eunuchinas.] Nam Eunuchi cum ueſtem 14
habeant uirilem, tamen imberbi mento ſpeciem fœminæ præ ſe ferũt. Quos uideris catenatos.]
Qui cinguli loco catenis ferreis utebantur, ad oſtentationem ſanctimoniæ. Contra apoſto-
lum.] Qui ſcripſerit indecorum eſſe uiro, ſi comam nutriat. Et nudi impatientia frigoris pe-
des.] Aut legendum: Nudi patientia frigoris pedes: aut, Tumidi impatientia frigoris pedes. Ta-
lem olim Antonium.] De his tacito nomine ſignificat in Epiſtola ad Ruſticum monachum.

Calamiſtri ueſtigio.] Nam calamiſtro circumuoluti, poſtea ſeruant illius ueſtigium, iam criſpi
redditi. Et altilis geranopopa.] Vix locus hic reſtitui poſsit citra ſuppetias exemplariorum. Ex
ueſtigijs mendoſæ ſcripturæ puto ſic eſſe legendum: Prandium nidoribus probat altilis, uulgo pipi
zo nominatur: ut intelligas id demum prandium illi lautum eſſe, quod altilium habeat nidorem. Et
ob id pipizonem uulgo dictum, quod pipi uox ſit auiũ cortalium, ut teſtatur & Ariſtophanes. Sed
unde geranopopa? Nam quidam codices non habent. Fortè legendum γεραποπέπτα, geranopepta,
à coquendis gruibus, quæ tũ in delicijs erant. Aut γεραποκόπτα, quod geranos Græcis ſignificet etiã
inſtrumentũ, quo cõminuebantur farinæ. Thracij regis germanũ.] Germanus plus eſt quàm fra- 15
ter, hoc eſt ſimillimus. Sentit autem Diomedem Thraciæ regem, qui hoſpitum carne ſolitus eſt pa-
ſcere equos ſuos: hunc Hercules cõfecit, ſi fabulis credimus. Quæ rubore frontis attrito.] Lego
abſtrito, aut certe abſterſo. Paraſitos uincũt mimorũ.] Mimos uocat ſordidas & uulgares comœ
dias, in quibus inducuntur paraſiti abiectiſsime aſſentantes. Mi catella.] Imitatur blandimẽta mu
lierculæ. Non delumbem matronarũ ſaliuam.] Delumbem uocat mollem & effœminatam. Et
ſaliuam, guſtum & opinionem, quam aliquis primis imbiberit annis. Sumptũ eſt ab infantibus, qui
abhorrent à ſaliua cui non aſſueuerint: & eum ſaporẽ putant eſſe ſuauiſſimũ, quem prima nutrix præ
manſo cibo indidit. Retulit aũt Satyrici uerba. Omne quod naſcit.] Id eſt quicquid eſt naturale, 16
quicquid nõ eſt adulteratũ artificio. Et eleganter dixit, adulteriũ linguæ. [redacted]
mos.]

In talem incidere quæſtionem.] Quæſtiones dicuntur etiam cruciatus, quibus ueri confeſſio exprimitur. Pannos trahit.] Pannos uocat ueſtes tritas ac laceras. Cum ad agapen.] ἀγάπη dilectio eſt, ſiue charitas. Sic & hodie apud uulgus Italiæ, Galliæ, & noſtrũ deniq; uocant eleemoſynam charitatẽ. Nec ſine cauſa uoluit hoc uerbo uti, cum deſcribat quàm non amanter dent, quod uocant dilectionẽ. Hoc nomine ſignificabant conuiuium, quo pauperes reficiebantur: qua uoce uſus eſt & Iudas in Epiſtola ſua, res non diſſimilis ſportulæ ethnicorum. Cœnobitæ.] κοινὸς communis, βίος, uita, ſiue uictus. Id à Pythagora fluxiſſe tra-
B dunt, cuius eſt illud, Amicorum cõmunia eſſe omnia. Hanc uitam κοινόβιον appellabant, teſte Gel-
17 lio. Anachoritæ.] ἀναχωρεῖν, ſecedere. Vt nemo quid poſtulet, nemo non habeat.] Nonnulli codices habebant: Vt nemo quid poſtulet, nemo debeat: utramq; lectionem quis non uideat eſſe mendoſam. Sic autem legẽdum cenſeo: Vt nemo quod poſtulet habeat: id eſt, ut nõ ſit neceſſe quicquam petere. Completis opuſculis.] Præſcriptas operas uocat opuſcula, niſi mauis opeculis. A pentecoſte.] Paſchale tempus quinquageſima eſt, quæ Græcè dicitur πεντηκοστὴ: cuius extremus dies eſt, quo datus fuit Spiritus ſanctus. A paſcha uero uſq; ad aſcenſionẽ Domini, uetabat ieiunium eccleſiaſtica conſuetudo, ſicuti teſtantur & Decreta. Ex hoc loco palam patet, olim cum ieiunarent Chriſtiani, ſolitos differre cibum uſq; ad ueſperã. Et monachi, ne uiderẽtur ieiunare, cibum capiebant in meridie, quod uulgo nunc faciunt in quadrageſima ieiunantes. Tales Philo
18 Platonici ſermonis.] Hic Philo Iudæus fuit, de quo dictum eſt illud teſte Hieronymo: ἢ φίλων πλατωνίζει, ἢ πλάτων φιλωνίζει. hoc eſt, Aut Philo imitatur Platonem, aut Plato Philonem. Ioſephus, Græcus Liuius.] Scripſit enim Græcè, tametſi Iudæus natus, ſed eloquentiſſime, tantũ in aliena profecerat lingua. Eſſenos refert.] Hic deprauarant, pro Eſſenos, eſſe nos debere. Eſſeni, populus eſt interioris Iudææ, uergentis ad occidentem, nouũ philoſophorum genus: cum fœminis nullum commercium, palmulis uictitant, pecuniam ſpernunt, cõuenarum affluxu propagatur populus. Nemo tamen admittitur, ullius culpæ, uel leuiſſimæ ſibi conſcius. Hęc fermè Plinius. Nec admodum diuerſa tradunt Ioſephus & Philo. Phygelo & Alexandro.] Hi deſciuerant à Paulo, ſicut alibi demonſtrauimus. Cum angelo fabulatur.] Venuſte uſus eſt uerbo familiari. Fabulantur enim inter ſe familiares, cum liberius colloquuntur. Fac tibi tomum grandem.] τόμος
19 Græci uocant à ſecando, quod excidantur è pellibus animantium, quæ Latini à cõuoluendo & euoluendo dicunt uolumina. Locus eſt apud Eſaiam capite octauo: Sume tibi librum grandem, & ſcribe in eo ſtylo hominis, uelociter ſpolia detrahe, cito prædare. Ac paulo pôſt ſequit: Et acceſſi ad prophetiſſam, & concepit, & peperit filium, &c. Cum Maria mater Domini.] Exodi decimo quinto capite: Maria prophetiſſa ſoror Aaron tympanum tenens, præcinit mulierũ choro, quod hic torquet ad Mariam uirginem.

ANTIDOTVS.

Videtur in hac, Satyrica mordacitate inuehi in uirgines & monachos ac clericos, & argutius illorum uitã depingere. Verum quando neminem carpit nominatim, & malos reprehendit, nõ probos, illis imputandum eſt, qui ſic uixerunt. nõ Hieronymo, qui illos ſuis depinxit coloribus.

[redacted]. In hac epiſtola locus ille eſt, quo quidã ridicule iactitant euidenter refelli eos, qui putant Hieronymum in adoleſcentia perdidiſſe uirginitatem, id quod ipſe locis aliquot ingenuè fatetur. Sed iſtorum glorioſum errorem peperit ſchematis ignoratio. eo ſiquidem tropo dixit: Virginitatem ſeruamus, quo Virgilius dixit: Proceras erigit alnos. Seruat enim, qui ſeruandi rationem tradit. Et titulus non eſt de laude, ſed de cuſtodia uirginitatis. Pueriliter itaq; geſtiunt, qui ſibi uidentur arguti, dum ita colligunt. Hieronymus ſeruat uirginitatem. Nemo autem ſeruat, quod non habet, quaſi nõ ſeruemus & res alienas. Alioqui ſi Hieronymus loquitur de ſua uirginitate, quomodo ſibi cohæret ſermo: Nobis, inquit, diuerſo tramite incedendum, uirginitatem non tantum efferimus, ſed ſeruamus. Nec ſufficit ſcire quod bonum eſt, niſi cuſtodiatur attentius quod electum. Hęc cum quidam ſcripto euulgent, idq; cum atroci calumnia, tamen appellari gaudent Magiſtri noſtri, ſibiq; uidentur ſemidei, miro ſupercilio præſe deſpicientes grammaticos, qui ſi grammaticæ litaſſent, non ad hũc modum ſe pueris deridendos propinarent. Si tantoperè fauent gloriæ ſanctiſsimi uiri, dicere poterant, illum fuiſſe lapſum ante baptiſmũ. Nam mendaciis laudari nolunt, quibus ſemper placuit ueritas.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS

Bleſilla, Paulæ filia, mortuo marito, admonita ualida febri, totam ſe conuertit ad Chriſtum, & monacham profiteri cœpit, non ſine magna inuidia, & oblatratione cognatorum, quorum obtrectationibus hic reſpondet Hieronymus.

HIERONYMVS AD MARCELLAM
de ægrotatione Bleſillæ.

ABraham tentatur in filio, & fidelior inuenitur. Ioſeph in Aegyptum uenditur, ut patrem paſcat & fratres. Ezechias uicina morte terretur, & fuſus in lachrymas, quindecim annorum ſpacio protelatur ad uitam. Petrus apoſtolus Domini paſsione concutitur, & amariter flens, audit: Paſce oues meas. Paulus, lupus rapax, & Beniamin adoleſcentior in ecſtaſi cæcatur ut uideat: & repentino tenebrarum horrore circumdatur, Dominum uocat, quem dudum ut hominem perſequebatur. Ita & nunc, mi Marcella, Bleſillam noſtram uidimus ardore febrium per triginta fermè dies iugiter æſtuaſſe: ut ſciret reiiciendas delicias corporis, quod paulo poſt uermibus exarandum ſit. Venit & ad hanc Dominus Ieſus, tetigitq; manum eius, & ecce ſurgens miniſtrat ei. Redolebat aliquid negligentiæ, & diuitiarum faſciis colligata, in ſeculi iacebat ſepulchro. Sed infremuit Ieſus, & conturbatus in ſpiritu, clamauit dicens: Bleſilla, ueni foras. Quæ uocata ſurrexit, & egreſſa cum Domino ueſcitur. Iudæi minentur & tumeant, quærant occidere ſuſcitatam: ſoli apoſtoli glorientur. Scit ſe uitam ſuam ei debere, qui reddidit. Scit ſe eius amplexari pedes, cuius paulo antè iudicium pertimeſcebat. Corpus penè iacebat exanime, & anhelos artus mors uicina quatiebat. Vbi tunc erant auxilia propinquorum? ubi uerba omni inaniora fumo? Nihil tibi debet ô ingrata cognatio, quæ mundo periit, & Chriſto reuixit. Qui Chriſtianus eſt, gaudeat: qui iraſcitur, non ſe eſſe indicat Chriſtianum. Vidua quæ ſoluta eſt uinculo maritali, nihil neceſſe habet niſi perſeuerare. At ſcandalizat quempiam ueſtis fuſcior? Scandalizet Ioannes, quo inter natos mulierum maior nullus fuit: qui angelus dictus, ipſum quoque Dominum baptizauit, quia camelorum ueſtitus tegmine zona pellicea cingebatur. Cibi diſplicent uiliores? nihil uilius eſt locuſtis. Illæ Chriſtianos oculos ſcandalizent potius, quæ purpuriſſo, & quibuſdam fucis ora oculosque depingunt, quarum facies gypſeæ, & nimio candore deformes, idola mentiuntur. Quibus ſi fortè improuidis lachrymarum ſtilla eruperit, ſulco defluit: quas nec numerus annorum poteſt docere, quod uetulæ ſint, quæ capillis alienis uerticem ſtruunt, & præteritam iuuentutem in rugis anilibus poliunt: quæ denique

A denique ante nepotum gregem trementes uirgunculæ componuntur. Erubeſcat mulier Chriſtiana, ſi naturæ cogit decorem, ſi carnis curam facit ad concupiſcentiam, in qua qui ſunt, ſecundum Apoſtolum, Chriſto placere non poſſunt. Vidua noſtra antè moroſius ornabatur, & die tota quid ſibi deeſſet, quærebat ad ſpeculum. Nunc loquitur confidenter: Nos autem omnes reuelata facie gloriam Domini ſpeculantes, in eandem imaginem transformamur, à gloria in gloriam quaſi à Domini ſpiritu. Tunc crines ancillulæ diſponebant, & mitellis criſpantibus uertex artabatur innoxius: nunc neglectum caput ſcit ſibi tantum ſufficere quod uelatur. Illo tempore plumarum quoque dura mollicies uidebatur, & in extructis thoris iacere uix poterat. Nunc ad orandum feſtina conſurgit, & tinnula uoce cæteris alleluia præripiens, prior incipit laudare Dominum ſuum. Flectuntur genua ſupra nudam humum, & crebris lachrymis facies pſimmithio antè ſordidata purgatur. Poſt orationem Pſalmi concrepant, & laxa ceruix, poplites uacillantes, in ſomnumq; uergentes oculi, nimio mentis ardore uix impetrant ut quieſcant. Pulla tunica, minus cum humi iacuerit, ſordidatur. Soccus uilior, auratorum precium calceorum egentibus largitur. Cingulum non auro, gemmisq; diſtinctum eſt, ſed laneum, & tota ſimplicitate puriſsimum, & quod poſſit magis aſtringere ueſtimenta, quàm cingere. Si huic propoſito inuidet ſcorpius, & ſermone blando de uetita rurſum arbore comedere perſuadet, illidatur ei pro ſolea anathema, & in ſuo morienti puluere dicatur: Vade retro ſatana, quod interpretatur aduerſe. Aduerſarius quippe Chriſti eſt & antichriſtus, cui præcepta diſplicent Chriſti. Oro te, quid tale unquam, quale Apoſtoli fecimus, ut merito ſcandalizentur? Patrem ſenem cum nauicula & reti dimittunt. Publicanus à teloneo ſurgit, & ſequitur ſaluatorem: uolens diſcipulus reuerti domum, & ſuis antè renunciare, magiſtri uoce prohibetur. Sepultura non datur patri: & pietatis genus eſt, impium eſſe pro domino. Nos quia ſerica ueſte non utimur, monachi iudicamur: quia ebrij non ſumus, nec cachinno ora diſſoluimus, continen-
B tes uocamur & triſtes. Si tunica non canduerit, ſtatim illud è triuio, Impoſtor & Græcus eſt. Cauillentur uafriora licet, & pingui aqualiculo fartos circumferant homines, Bleſilla noſtra ridebit, nec dedignabitur loquacium ranarum audire conuitia, cum Dominus eius dictus ſit Beelzebub.

SCHOLIA.

1 Dulcitiarum faſcijs.) Hiſtoriam Lazari reuocati ad uitam, accommodat ad allegoriam. Vbi uerba.) Quibus antè adhortabantur, ut mundum ſequeretur, opes, honorem, uoluptatem, in ſumma, felicitatem pollicentes, hoc eſt, inaniſſimas nugas. Nihil uilius locuſtis.) Vbi ſunt iſti, qui ſtultiſſimos mouent tumultus, quod ſcribatur Ioannes locuſtis animantibus ueſci ſolitus, & è locuſtis conantur Iouis, quod aiunt, cerebrum reddere, ne tantus uir cibo parum opiparo uideatur alij? Hieronymus fatetur, eo cibo nihil fuiſſe uilius, idq; putat ad illius laudem pertinere. Facies gypſeæ.) Olim è gypſo ſtatuæ quoq; fiebant, Galli uulgo uocant plaſtre. Gypſeas ergo facies uocat, ceruſſa óblitas, & uelut incruſtatas: hoc ipſo deformes, quod nihil habeant ruboris. Vnde
2 nonnullæ purpuriſſum adhibebant. Trementes uirgunculæ.) Ironice dixit, anus iam, ut quibus ſint filij, filiq; filiorum, & tamen perinde quaſi uirgunculæ ſint præ teneritudine tremẽtes, comuntur & poliuntur. Mitellis criſpantibus.) Mitellam fecit à mitra, quod eſt capitis ornamentum: criſpantibus, quia thorulis intortæ ſint. Artabatur innoxius.) Torquebant caput mitris, nihil commeritum, cum alia membra forent cruciandа. Facies pſimmithio.) Quod Latini uocant ceruſſam, Græci ψιμμίθιον. In ſuo morienti puluere.) Ad hunc modum habebant quædam exemplaria. Quanquam ipſe cenſeo legendum pure pro puluere, à pus, quod pro ueneno nonnunquã accipitur. Horatius: Rupuli pus atq; uenenum. Et in præfatione quadam in Eſaiam Hieronymus ijſdem fermè uerbis utitur de pure & ſcorpio. Impoſtor & Græcus.) Impoſtor eſt, qui arte decipit. Græci olim male audiebant apud Romanos, ut hinc quoq; apparet. Huius prouerbij meminit & alibi. Vafriora.) Id eſt, ſalſiora, magisq; mordacia. Pingui aqualiculo.) Videlicet obeſos, qui mulierem ieiunijs macilentam rideant.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Leæ, quæ uirginum monaſterio præfuerat, mortem, cum conſulis deſignati, qui ſub idem ferè tempus obierat diem, morte componit: oſtendens quantum interſit inter exitum ſanctorum, & interitum eorum quos hic mundus ut felices adorat.

Hierony-

HIERONYMVS AD MARCELLAM DE EXITV LEAE.

Vm hora fermè tertia hodiernæ diei, ſeptuageſimum ſecundum Pſalmũ, id eſt, tertij libri principium legere cœpiſſemus, & docere cogeremur, tituli ipſius partem ad finem ſecundi libri, partem ad principium tertij libri pertinere: quod ſcilicet defecerunt hymni Dauid filij Ieſſe, finis eſſet prioris: Pſalmus uero Aſaph, principium ſequentis, & uſq; ad eum locũ peruenimus, in quo iuſtus loquitur: Dicebam, ſi narrabo ſic, ecce generationem filiorum tuorum præuaricatus ſum, quod in Latinis codicibus non ita habemus expreſſum, repente nobis nunciatum eſt ſanctiſsimam Leam exiſſe de corpore. Ibiq; ita te palluiſſe conſpexi, ut uerè aut pauca, aut nulla ſit anima, quæ fracto uaſe teſtaceo, non triſtis erumpat. Et tu quidem, non quod futuri incerta eſſes, dolebas, ſed quod triſte funeri obſequium non dediſſes. Denicq; in mediis fabulis, rurſum didicimus reliquias eius iam Oſtiam fuiſſe delatas. Quæras, quò pertineat iſta replicatio? Reſpondebo tibi uerbis Apoſtoli, multum per omnem modum. Primum, quod uniuerſorum gaudijs proſequenda ſit, quæ calcato diabolo, coronam iam ſecuritatis accepit. Secundo, ut eius uita breuiter explicetur. Tertio, ut deſignatum conſulem de ſuis ſeculis detrahẽtem, eſſe doceamus in tartaro. Et quidem conuerſationem Leæ noſtræ, quis poſsit digno alleuare præconio? Ita eam totam ad Dominum fuiſſe cõuerſam, ut monaſterij princeps, mater uirginum fieret, poſt mollitiem ueſtium ſacco membra triuiſſe, inſomnes orationibus duxiſſe noctes, & comites ſuas plus exemplo docuiſſe quàm uerbis. Humilitatis fuit tantæ tamq; ſubiectæ, ut quondam domina plurimorum, ancilla omnium putaretur, niſi quod eo Chriſti magis eſſet ancilla, dum domina hominum non putatur. Inculta ueſtis, uilis cibus, neglectum caput: ita tamen, ut cum omnia faceret, oſtentationem fugeret ſingulorum, ne reciperet in præſenti ſeculo mercedem ſuã. Nunc igitur pro breui labore æterna beatitudine fruitur, excipitur angelorum choris: Abrahæ ſinibus confouetur, & cum paupere quondam Lazaro, diuitem purpuratum, & non palmatum conſulem, ſed atratum, ſtillam digiti minoris cernit inquirere. O quanta rerum mutatio. Ille quem ante paucos dies dignitatum omnium culmina præcedebant: qui quaſi de ſubiectis hoſtibus triumpharet, Capitolinas aſcendit arces, quem plauſu quodam & tripudio populus Romanus excepit, ad cuius interitum Vrbs uniuerſa commota eſt, nunc deſolatus & nudus, non in lacteo cœli palatio, ut uxor mentitur infelix, ſed in ſordentibus tenebris cõtinetur. Hæc uero quam unius cubiculi ſecreta uallabant, quæ pauper uidebatur & tenuis, cuius uita putabatur amentia, Chriſtum ſequitur: & dicit: Quæcunq; audiuimus, ita & uidimus in ciuitate Dei noſtri: & reliqua. Quapropter moneo, & flens gemensq; conteſtor, ut dum huius mundi uiam currimus, non duabus tunicis, id eſt, duplici ueſtiamur fide. Non calciamentorum pellibus, mortuis uidelicet operibus prægrauemur. Non diuitiarum nos pera ad terram premat: non uirgæ, id eſt potentiæ ſecularis quæratur auxilium: non pariter & Chriſtum uelimus habere & ſeculum: ſed pro breuibus & caducis æterna ſuccedant: & cum quotidie (ſecundum corpus loquor) præmoriamur, in cæteris non nos perpetuos exiſtemus, ut poſsimus eſſe perpetui.

ais existimem?

SCHOLIA.

NOn temerè meminit interruptæ interpretationis. Siquidẽ defecerũt hymni Dauid, pertinet ad luctũ de morte Leæ. Et illud: Si narrabo ſic, ecce nationẽ filiorũ tuorũ, &c. pertinet ad utrumq;, ad Leam translatam ad immortalitatẽ, & ad impium diuitẽ ad inferos præcipitatũ. Quę fracto uaſe teſtaceo.) Ita uocat corpuſculũ, Eccleſiaſten ſequutus, qui per ænigma corpus hydriã uocat. Vt conteratur, inquit, hydria ſuper fontem, & confringatur rota ſuper ciſternam, & reuertatur puluis in terram ſuam, unde erat, & ſpiritus redeat ad Deũ qui dedit illum. Significat autem diuus Hieronymus, perpaucos eſſe, qui mortem non horreant. Deſignatũ conſ.) Deſignati dicebant, iam quidem creati, ſed qui nondum iniſſent magiſtratũ, & idcirco addit, de ſuis ſeculis detrahentem, quod interceptus fuiſſet, anteq; ineundi magiſtratus dies ueniſſet. Non palmatũ conſ.) Toga conſularis palmas habebat, quemadmodum & triũphantis. Ea candida cõſueuit eſſe, præſertim candidatis. Atratũ.) Alluſit ad magiſtratuũ petitores, qui ob candidã ueſtẽ, cãdidati uocabant.

In lacteo cœli pal.) Alluſit ad lacteã uiã, qua poetę fingũt iter eſſe ad Iouis arcẽ, reliquorũ deorũ palatijs

palatijs hinc atq; hinc diſpoſitis. Vt uxor mentiť.] Nã erat ethnici mariti uxor ethnica. Vnde iuxta ethnichorũ morẽ in deos relatũ fingebat. Meminit huius in epiſtola ad Paulam de morte Bleſillę. Quidã codices pro mentiť, habebãt cõmentať: utraq; lectio probe habet. nã cõmentum, figmentũ uocamus: unde cõmentari. Non duab. tun.] Mire totũ hunc Euangelij locũ ad allegoriã trahit. Duplici ueſtiamur fide.] Vt partim fidamus Chriſto, partim mundo. Hanc epiſtolam ſcripſit ab eremo Romam reuerſus, cum Marcellam erudiret in ſacris literis, ut in illius teſtatur Epitaphio.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Paulæ primogenita filia, ſeptimo poſt nuptias menſe maritũ amiſit: deinde periit & ipſa, nomine Bleſilla, maternæ auiæ uocabulum referens. Huius obitũ intemperantius ac ſine fine plorantẽ Paulã Hieronymus conſolať, atq; etiã acriter obiurgat, oſtendens non eſſe Chriſtianorũ tantopere deflere bene uita defunctos. In ipſius aũt epitaphio Paulæ, uitiũ hoc illi tribuit Hieronymus, quod impenſiſſime dilexerit liberos ſuos. Huius epiſtolæ mentionẽ facit in eo quod modo citauimus epitaphio, teſtãs Romę ſcriptam fuiſſe, nimirum eo tempore, cum illic per Epiphaniũ & Paulinum epiſcopos è Syria retractus, Marcellæ cæterisq; nobilibus fœminis innotuiſſet.

HIERONYMVS AD PAVLAM SVPER obitu Bleſillæ filiæ.

QVis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, & plorabo: non ut Hieremias ait, uulneratos populi mei, nec ut Ieſus miſeriam Hieruſalem, ſed plorabo ſanctitatẽ, miſericordiam, innocentiam, caſtitatẽ: plorabo omneis pariter in unius morte defeciſſe uirtutes. Non quod lugenda ſit illa quæ abijt, ſed quod nobis impatientius ſit dolendum, qui talem uidere deſiuimus. Quis enim ſiccis oculis recordetur, uiginti annorũ adoleſcentulã tam ardẽti fide crucis leuaſſe uexillum, ut magis amiſſam uirginitatẽ, q̃ mariti doleret interitum? Quis ſine ſingultibus tranſeat orandi inſtantiam, nitorem linguæ, memoriæ tenacitatem, acumẽ ingenij? Si Græce loquentẽ audiſſes, Latine eam neſcire putares. Si in Romanum ſonum lingua ſe uerterat: nihil omnino peregrini ſermo redolebat. Iam uero quod in Origene quoq; illo Græcia tota miratur, in paucis non dicã menſibus, ſed diebus, ita Hebrææ linguæ uicerat difficultates, ut in diſcendis canendisq; pſalmis cum matre cõtenderet. Humilitas ueſtium non (ut in pleriſq; ſolet) tumentes animos arguebat, ſed cum interiori ſe mente deiecerat, inter ancillarũ uirginum cultũ dominamq; nihil medium, niſi quod in eo facilus dignoſcebatur, quod neglectius incedebat. Vacillabãt ægrotatiõe greſſus, & pallentẽ ac trementẽ faciem, uix collum tenue ſuſtinebat, & tamẽ aut prophetam, aut Euangeliũ ſemper in manibus tenebat. Lachrymis ora cõplẽtur, ſingultus occupat uocem, & hærentem linguam, uiſcera cõmota non laxant. Cum ſanctum corpuſculum febrium ardor excoqueret, & ſemianimæ lectulum uallaret circulus propinquorũ, hęc in extrema uerba mandabat: Orate dominũ Ieſum ut mihi ignoſcat, quia implere nõ potui quod uolebam. Secura eſto mi Bleſilla: confidimus, probas uera quæ dicimus: Nunquã eſt ſera conuerſio. Vox hæc primum dedicata eſt in latrone: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo. Poſtquam aũt ſarcina carnis abiecta, ad ſuum anima reuolauit autorem, et in antiquã poſſeſsionẽ diu peregrinata conſcendit: ex more parãtur exequiæ, & nobilium ordine præeunte, aureum feretro uelamẽ obtenditur. Videbatur mihi tũc clamare de cœlo: Non agnoſco ueſtes, amictus iſte nõ eſt meus, hic ornatus alienus eſt. Sed quid agimus? Matris prohibituri lachrymas, ipſi plãgimus. Cõfiteor affectus meos, totus hic liber fletib. ſcribitur. Fleuit & Ieſus Lazarũ, quia amabat illũ. Non eſt optimus conſolator, quẽ proprij uincũt gemitus, cuius uiſceribus emollitis, fracta in lachrymis uerba deſudant. Teſtor mi Paula Ieſum, quem Bleſilla nũc ſequitur: teſtor ſanctos angelos, quorum conſortio fruitur, eadem me dolorũ perpeti tormenta quæ pateris: patrem eſſe ſpiritu, nutritium charitate: & interdum dicere, Pereat dies illa, in qua natus ſum. Et: Hei mihi mater, ut quid genuiſti me uirum, qui dicerer diſcrimen omni terræ. Et illud: Iuſtus es domine, ueruntamẽ iudicia loquar ad te. Quid eſt, quod uiæ peccatorũ proſperantur? Et: Mei quoq; penè moti ſunt pedes, penè effuſi ſunt greſſus mei. Quia zelaui in peccatoribus, pacem peccatorũ uidens. Et dixi: Quomodo cognoui Deus, & ſi eſt ſciẽ

tia in excelſo? Ecce, ipſi peccatores & abundantes in ſeculo, obtinuerũt diuitias. Sed rurſus illud occurrit: Si narrauero ſic, Ecce generationẽ filiorum tuorũ præuaricatus ſum. Nunquid & in meam mentẽ, nõ hic fluctus ſæpius illiditur? Quare ſenes impij, ſeculi diuitijs perfruũtur? Quare adoleſcẽtia rudis, & ſine peccato pueritia, immaturo flore metitur? Quid cauſæ eſt, ut ſæpe bimuli trimuliq́, & ubera materna lactẽtes à dæmonio corripiantur, repleantur lepra, morbo regio deuorẽtur? Et econtrario, impij, adulteri, homicidæ, ſacrilegi, uegeti, atq́ ſecuri de ſua ſanitate, in Deũ blaſphemẽt? Præſertim cũ iniuſtitia patris nõ redundet ad filium, & anima quæ peccauerit, ipſa moriatur. Aut ſi manet uetus illa ſentẽtia, Peccata patrũ in filios oportere reſtitui, iniquũ ſit lõgæui patris innumera delicta in innocentẽ infantiã repenſare. Et dixi: Ergo ſine cauſa iuſtificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas, & factus ſum flagellatus tota die. Sed cum hęc cogitarem, ſtatim didici cum propheta: Et ſuſcepi, ut cognoſcerẽ: hic labor eſt in conſpectu meo, donec ingrediar ſanctuariũ Dei, & intelligam in nouiſsima eorũ. Iudicia enim domini abyſſus multa. &, O profundum diuitiarũ ſapientiæ & ſcientię Dei, q̃ inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles uię eius. Bonus eſt Deus, & omnia quę bonus facit bona ſint neceſſe eſt. Mariti orbitas irrogatur, plango quod occidit. Sed quia ſic placet domino, æquo animo ſuſtinebo. Vnicus raptus eſt filius: durum quidem, ſed tolerabile, quia ſuſtulit ille qui dederat. Si cæcus fuero, amici me lectio conſolabitur. Si auditum quoq́ ſurdæ aures negauerint, uacabo à uitijs: nihil aliud, niſi dominũ cogitabo. Imminebit ſuper hæc & dura pauperies, frigus, languor & nuditas: extremã expectabo mortem, & breue putabo malũ, quod finis melior ſubſequatur. Conſideremus quid ethicus ille Pſalmus ſonet: Iuſtus es domine, & rectũ iudicium tuum. Hoc non poteſt dicere, niſi ille qui ad uniuerſa quæ patitur, magnificat dominũ, & ſuo merito imputans, in aduerſis de eius clementia gloriatur. Exultauerunt enim filiæ Iudæ in omnibus iudicijs domini. Si Iuda confeſsio interpretatur: confitens autem omnis anima credentis eſt: neceſſe eſt, ut qui ſe credere dicit in Chriſto, in omnib. Chriſti iudicijs gaudeat. Sanus ſum, gratias refero creatori. Langueo, & in hoc laudo domini uoluntatem. Quãdo enim infirmor, tunc fortis ſum, & uirtus ſpiritus in carnis infirmitate perficitur. Patitur & Apoſtolus aliquid quod non uult, pro quo ter dominum deprecatur. Sed dicitur ei: Sufficit tibi gratia mea, quia uirtus in infirmitate perficitur, & ad reuelationum humiliandam ſuperbiam, monitor quidam humanæ imbecillitatis apponitur, in ſimilitudinem triumphantium, quibus in curru retro comes adhærebat per ſingulas acclamationes ciuium, dicens: Hominem te eſſe memento. Cur autem durum ſit, quod quandoq́ patiendũ eſt? Et cur dolemus quenquam mortuum? Ad hoc enim nati ſumus, ut maneamus æterni? Abraham, Moyſes, Eſaias, Petrus, Iacobus, Ioannes, Paulus electionis uas, & ſuper omnia filius Dei, moritur: & nos indignamur aliquem exire de corpore, qui ad hoc forſitan raptus eſt, ne malitia mutaret intellectũ eius? Placita enim erat Deo anima eius. Propter hoc properauit educere eam de media iniquitate, ne longo uitæ itinere, deuijs oberraret anfractibus. Lugeatur mortuus, ſed ille, quem gehenna ſuſcipit, quem tartarus deuorat, in cuius pœnam æternus ignis æſtuat. Nos quorum exitum angelorum turba comitatur, quibus obuiam Chriſtus occurrit: grauemur magis, ſi diutius in tabernaculo iſto mortis habitemus. Quia quandiu hic moramur, peregrinamur à domino. Illa illa nos cupido teneat: Hei mihi, quia peregrinatio mea prolongata eſt à me, habitaui cũ habitantibus Cedar, multũ peregrinata eſt anima mea. Si Cedar tenebrę ſunt, & mũdus iſte ſunt tenebræ, quia lux lucet in tenebris, & tenebræ eam nõ comprehenderũt. Faueamus Bleſillæ noſtræ, quæ de tenebris migrauit ad lucẽ, & inter fidei incipiẽtis ardorẽ, cõſummati operis percepit coronã. Reuera, ſi ſeculare deſideriũ: & (quod Deus à ſuis auertat) delicias uitæ huius cogitantẽ, mors immatura rapuiſſet: plangenda erat, & omni lachrymarum fonte ploranda. Nunc uero cũ (propitio Chriſto) ante quatuor fermè mẽſes, ſecundo quodãmodo propoſiti ſe baptiſmo lauerit, & ita deinceps uixerit, ut calcato mundo, ſemper

A ſemper monaſteriũ cogitarit, nõ uereris,ne tibi ſaluator dicat:Iraſceris Paula, quia tua fi
3 lia mea facta eſt filia?Indignaris de iudicio meo, & rebellib. lachrymis facis iniuriã poſ-
ſidẽti?Scis enim quid de te,quid de cæteris tuis cogitẽ. Cibum tibi denegas, nõ ieiunio
rum ſtudio,ſed doloris.Non amo frugilitatẽ iſtam.Ieiunia iſta aduerſariꝝ mei ſunt.Nul
lam animã recipio,quę me nolente ſeparatur à corpore.Tales ſtulta philoſophia habeat
martyres,habeat Zenonẽ,Cleombrotũ,uel Catonem. Super nullum requieſcit ſpiritus
meus,niſi ſuper humilem & quietũ, & trementẽ uerba mea.Hoc eſt quod mihi in mona
ſterio promittebas?quod habitu à matronis cæteris ſeparato,tibi quaſi religioſior uide
baris?Mens iſta quæ plangit, ſericarũ ueſtiũ eſt. Interciperis & emoreris, & quaſi non
in meas manus uentura ſis,crudelem iudicẽ fugis.Fugerat quondam & Ionas animoſus
propheta,ſed in profundo maris meus fuit.Si uiuentẽ crederes filiam, nunc̃ꝫ plangeres
ad meliora migraſſe.Hoc eſt quod per Apoſtolum meũ iuſſerã,ne pro dormientibus in
ſimilitudinẽ gentiũ triſtaremini.Erubeſce, ethnicæ comparatione ſuperaris.Melior dia
boli ancilla,c̃ꝫ mea eſt.Illa infidelem maritũ translatum fingit in cœlum,tu mecũ tuam fi
liam cõmorantem,aut nõ credis,aut nõ uis. Sed dicis: Quomodo lugere me prohibes,
cum & Iacob Ioſeph in ſacco fleuerit: cõgregatiſc̃ꝫ ad ſe omnibus propinquis noluerit
cõſolari,dicẽs:Deſcendã ad filiũ meũ lugẽs in infernũ.Et Dauid Abſolon cooperto ca-
pite plãxerit,repetẽs:Filius meus Abſolõ,Abſolõ filius meus: quis dabit ut moriar pro
te filius meus Abſolon?Moſi quoc̃ꝫ & Aarõ, cęteriſc̃ꝫ ſanctorum ſolẽnis ſit luctus ex-
hibitus?Perfacilis ad iſta reſponſio eſt: Luxiſſe Iacob filiũ, quẽ putabat occiſum,ad quẽ
& ipſe erat ad inferos deſcenſurus,dicens:Deſcendam ad filiũ meũ lugens in infernũ.
quia necdum paradiſi ianuam Chriſtus effregerat, necdum flammeã illã rompheam &
uertiginem præſidentiũ Cherubin,ſanguis eius extinxerat. Vnde & Abrahã licet in lo
co refrigeriꝝ, tamẽ apud inferos cum Lazaro fuiſſe ſcribitur.Et Dauid iuſtè fleuiſſe filiũ
parricidam,qui alium paruulum, poſtquã ut uiueret impetrare non potuit, quia ſciebat
non peccaſſe, non fleuit. De Moyſe uero & Aaron,quod ei ex ueteri more ſit planctus
B exhibitus,non mirandum eſt, cum in Actis Apoſtolorũ iam Euãgelio coruſcante, Ste-
phano fecerint Hieroſolymæ fratres planctum magnũ. Et utic̃ꝫ planctus magnus,nõ in
plangentiũ exanimatione,ut tu putas:ſed in pompa funeris,& exequiarũ frequentia in-
telligendus ſit.Denic̃ꝫ de Iacob ſcriptura ſic loquitur:Et aſcẽdit Ioſeph ſepelire patrem
ſuum,& aſcenderũt cum eo omnes pueri Pharaonis,et ſeniores domus eius,& ſeniores
omnis terræ Ægypti,& omnis domus Ioſeph,& fratres. Et poſt paululum:Et aſcende-
runt cum eo quadrigæ & equites:& facta ſunt caſtra grandia nimis.Ac deinde: Et plan
xerunt eũ planctu magno,& forti nimis. Planctus iſte ſolennis,nõ longas Ægyptiꝝ im-
perat lachrymas,ſed funeris monſtrat ornatũ. Iuxta quẽmodum Aaron quoc̃ꝫ & Moy
ſen,fletos eſſe manifeſtũ eſt.Nequeo ſatis ſcripturæ laudare myſteria,& diuinũ ſenſum,
in uerbis licet ſimplicibus admirari, quid ſibi uelit quod Moyſes plangitur:& Ieſus Na
ue uir ſanctus,ſepultus refertur,& tamẽ fletus eſſe nõ ſcribitur. Nẽpe illud quod ĩ Moy
ſe,id eſt in lege ueteri,ſub peccato Adam omnes tenebãtur elogio,& ad inferos deſcen-
4 dentes,cõſequenter lachrymæ proſequebãtur,ſecundũ Apoſtolum,qui ait:Et regnauit
mors ab Adam uſc̃ꝫ ad Moyſen,etiam ſuper eos qui non peccauerũt.In Ieſu uero,id eſt,
in Euãgelio,per quẽ paradiſus eſt apertus, mortẽ gaudia proſequuntur,flentesc̃ꝫ hodie
Iudæi,& nudatis pedibus in cinere uolutati,ſacco incubãt.Ac ne quid deſit ſuperſtitio-
ni ex ritu uaniſsimo Phariſæorum, primũ cibum lentis accipiunt, uidelicet oſtendentes
quali edulio primogenita pdiderint. Sed merito,quia in reſurrectionẽ domini non cre-
dentes,antichriſti præparantur aduentui.Nos uero qui Chriſtum induimus,& facti ſu-
mus iuxta Apoſtolum,genus regium & ſacerdotale,nõ debemus ſuper mortuos cõtri-
ſtari.Et dixit (inquit) Moyſes ad Aarõ & Eleazar & Ithamar filios eius, qui relicti erãt:
Caput ueſtrum non denudabitis,& ueſtimenta ueſtra nõ ſcindetis, ne moriamini,& ſu
per omnem ſynagogam ueniat ira. Nolite (inquit) ſcindere ueſtimẽta ueſtra, & luctum

exhibere gentilem,ne moriamini.Mors noſtra peccatū eſt.Et, quod forſitan crudele ali c
cui uideatur,ſed fieri neceſſariū eſt, in eodē Leuitico ſcribitur : quomodo ſacerdos ma-
gnus ad patrē, matrē, fratresq́, uel liberos mortuos prohibetur accedere: ne uidelicet
anima dei ſacrificijs uacās,et tota ī illius myſterijs occupata,aliq̄ impediatur affectu.Nō-
ne alijs uerbis idipſum in Euāgelio prȩcipitur,ut nō renūciet domui diſcipulus:ut mor
tuo patri nō exhibeat ſepulturam?Et de ſanctis,inquit,nō exiet,& non contaminabitur
ſanctificatio Dei eius,quia ſanctū oleum unctionis à Deo ſup eum eſt.Certe poſtquam
credimus in Chriſtum,& oleo unctionis eius accepto,illum portamus in nobis,nō de-
bemus exire de templo,id eſt de propoſito Chriſtiano:nō foras egredi,incredulitati ui-
delicet gentilium cōmiſceri,ſed eſſe ſemper intrinſecus,id eſt uolūtati domini miniſtra-
re. Hæc idcirco dicimus, ne ignorātia ſcripturarū autoritatem tibi prȩberet in luctu,&
uidereris rationabiliter errare.Et adhuc ſic locutus ſum,quaſi unam de turbis conuene-
rim Chriſtianam. nunc uero cum ſciam toti te renunciaſſe mundo, & abiectis calcatisq́
delicijs ſeculi,orationi, ieiunijs, lectioni uacare quotidie, cum ad exemplum Abraham
cupias exire de terra tua,& de cognatiōe tua,ut et Chaldæis & Meſopotamia relictis ter
ram repromiſsionis introeas, cum omnem ſubſtantiolam, aut pauperibus dilargita ſis,
aut filijs ante mortem mundo mortua dederis: miror te ea facere, quæ ſi facerent cæ-
terę, reprehēſione dignæ uiderētur.Redit tibi in memoriā confabulatio eius,blanditię,
ſermo,conſortiū: & quod his careas,pati non potes. Ignoſcimus matris lachrymis, ſed
modum quærimus in dolore. Si parentē cogito,non reprehendo quod plangis. ſi Chri-
ſtianam et monacham,iſtis nominibus mater excluditur.Recēs uulnus eſt,et tactus iſte
quo blandior,non tam curat,q̄ exaſperat. Attamen quod tempore mitigandum eſt,cur
ratione nō uincitur?Nam & Noemi famem fugiēs in terra Moab, & maritū perdidit &
filios,& cum ſuorum auxilio eſſet deſtituta, Ruth alienigena ab eius latere non recedit.
Vide quanti meriti ſit deſertæ prȩſtitiſſe ſolatiū.Ex eius ſemine Chriſtus oritur.Reſpice
lob,quanta ſuſtinuit,& uidebis te nimiū delicatam,illum erectis in cœlum oculis, inter D
ruinas domus,pœnas ulceris,innumeras orbitates,& ad extremū uxoris inſidias, inui-
ctam tenuiſſe patientiam. Scio quid reſponſura ſis:Hoc illi quaſi iuſto ad probationem
eueniſſe.Et tu è duobus elige quod uelis,aut ſancta es,& probaris:aut peccatrix,& iniu
ſtè quereris,minora ſuſtinens q̄ mereris. Quid uetera replicem?Prȩſentia exempla ſecta
re.Sancta Melania noſtri temporis inter Chriſtianos uera nobilitas,cum qua tibi domi
nus, mihiq́ concedat in die ſua habere partem,calente adhuc mariti corpuſculo, & nec
dum humato,duos ſimul perdidit filios.Rem ſum dicturus incredibilem, ſed teſte Chri
ſto,nō falſam.Quis illam tunc nō putaret more lymphatico,ſparſis crinibus, ueſte con-
ſciſſa,lacerū pectus inuadere?Lachrymę gutta nō fluxit,ſtetit immobilis,& ad pedes ad
uoluta Chriſti, quaſi ipſum teneret,arriſit. Expeditius, inqt, tibi ſeruitura ſum domine,
quia tanto me onere liberaſti. Sed forſitan ſuperatur in cęteris.Quinimò qua illos mēte
contempſerit,in unico poſtea filio probat:cui omni quam habebat poſſeſsione cōceſſa,
ingruēte iam hyeme,Hieroſolymam nauigauit.Parce quæſo tibi,parce filiæ cū Chriſto
iam regnanti:parce ſāltem Euſtochio tuæ,cuius parua adhuc ætas, & rudis penè infan-
tia,te magiſtrante dirigitur.Sæuit nūc diabolus,& quia unā cernit de tuis liberis trium-
phantem, obtritum ſe eſſe condolēs, quærit in remanēte uictoriā, quā in præeunte iam
perdidit. Grandis in ſuos pietas, impietas in Deū eſt. Abraham unicū filium lętus inter
ficit,& tu unam de pluribus quereris coronatā? Non poſſum ſine gemitu eloqui,quod
dicturus ſum.Cum de media pompa funeris, te exanimē referrent,hoc inter ſe populus
muſsitabat:Nonne illud eſt quod ſæpius dicebamus? Dolet filiam ieiunijs interfectam,
quod nō uel de ſecūdo eius matrimonio tenuerit nepotes. Quouſq́ genus deteſtabile
monachorū non urbe pellitur? nō lapidibus obruitur? nō præcipitatur in fluctus? Ma-
tronam miſerabilem ſeduxerunt,quæ q̄ monacha eſſe noluerit,hinc probatur, q̄d nulla
gentilium ita ſuos unquā fleuerit filios. Qualem putas adiſtas uoces Chriſtū habuiſſe
triſtitiam?

A triſtitiam? Quomodo exultaſſe ſatanam, qui nunc tuam animã eripere feſtinans, & pñ ti
bi proponẽs doloris illecebram: dum ante oculos tuos filiæ ſemper imago uerſatur, cu-
pit matrem ſimul necare uictricis, & ſolitudinem ſororis inuadere relictæ. Non ut ter-
ream loquar, ſed ut mihi teſtis eſt dominus, quaſi ante tribunal eius aſsiſtẽs, in hęc te uer
ba cõuenio. Deteſtandæ ſunt iſtæ lachrymæ, plenæ ſacrilegio, incredulitate pleniſsimę,
quæ non habent modum, quæ uſq; ad uiciniam mortis accedunt. Vlulas & exclamitas,
& quaſi quibuſdam facibus accenſa, quantum in te eſt, tui ſemper homicida es. Sed ad ta
lem clemens ingreditur Ieſus, & dicit: Quid ploras? Non eſt mortua puella, ſed dormit.
Irrideant circumſtantes. Iſta infidelitas Iudæorum eſt. Te quoq; ſi ad ſepulchrum filiæ
† uolueris uolutari, angelus increpabit: Quid quæris uiuentem cum mortuis? Quod quia
Maria fecerat Magdalene, poſtquam uocẽ domini ſe clamantis agnouit, ad eius prouo
luta pedes audit: Ne tetigeris me, necdum enim aſcẽdi ad patrem meum: id eſt, Nõ me-
reris tangere reſurgẽtem, quem mortuum exiſtimas in ſepulchro. Quas nunc exiſtimas
Bleſillam noſtram pati cruces, quæ ferre tormenta, quod tibi Chriſtum uideat ſubiratũ?
Clamat nunc illa lugenti, Si unquã me amaſti mater, ſi tua ubera ſuxi, ſi tuis inſtituta ſum
monitis, ne inuideas gloriæ meæ: nec hoc agas, ut à nobis in perpetuum ſeparemur. Pu-
tas eſſe ſolam? Habeo pro te Mariam matrem domini. Multas hic uideo, quas antè ne-
ſciebam. O quanto melior eſt iſte comitatus. Habeo Annã quondam in Euangelio pro
phetantẽ: & quo magis gaudeas, tantorũ annorũ labores, ego in tribus menſibus conſe
cuta ſum. Vnam palmã caſtitatis accepimus. Miſereris mei, quia mũdum reliqui? At ego
ueſtri ſortem doleo, quos adhuc ſeculi carcer includit, quos quotidie in acie pręliantes,
nunc ira, nunc auaritia, nunc libido, nunc uariorũ incentiua uitiorum pertrahunt ad rui-
nam. Si uis, ut mater mea ſis, cura placere Chriſto. Nõ agnoſco matrẽ, meo domino diſ-
plicentẽ. Loquitur illa & alia multa, quę taceo, et pro te dominũ rogat, mihiq; ut de eius
mẽte ſecurus ſim, ueniam impetrat peccatorũ: quod monui, quod hortatus ſum, quod
B inuidiam propinquorũ ut ſalua eſſet, excepi. Itaq; dum ſpiritus hos artus regit, dũ uitæ
huius fruimur cõmeatu, ſpondeo, promitto, polliceor, illã mea lingua reſonabit, illi mei
dedicabũtur labores, illi meũ ſudabit ingeniũ. Nulla erit pagina, quę nõ Bleſillam ſonet.
Quocũq; ſermonis noſtri monumẽta peruenerint, illa cum meis opuſculis peregrina-
bitur. Hanc in mea mente defixam legent uirgines, uiduæ, monachi, ſacerdotes. Breuis
uitæ ſpacium, æterna memoria compenſabit. Quæ cum Chriſto uiuit in cœlis, in homi
num quoq; ore uictura eſt. Tranſibit & præſens ætas, ſequentur ſecula pòſt futura, quæ
ſine inuidia iudicabunt. Inter Paulæ Euſtochiñq; nomen media ponetur. Nunquam in
meis moritura eſt libris. Audiet me ſemper loquentem cum ſorore, cum matre.

SCHOLIA.

1 Nitorem linguæ.] Hieronymus in muliercula laudat elegantiam ſermonis, [redacted]
In Origene quoq; illo.] Illo addidit ob emphaſim. Nam ſi in tam incomparabili uiro miratur
Græcia, quod unam Hebræam linguam adiecerat ſuæ, quanto magis mirandum, fœminam eſſe tri-
linguem? Teſtatur aliis aliquot locis Hieronymus, Origenem Hebraicas didiciſſe literas, ut diffiſus
Septuaginta, Veteris teſtamenti ueritatem ex ea peruestigaret, præſertim in tomis, in quibus accura
tius diſputat. Nam in homiliis uulgata utitur editione. Cum mater contenderet.] Contende- *alis matre*
2 ret dixit in bonam partem, pro certaret: non quod uerè certaret, ſed quod eò profecerit, ut certare
poſſet. Tumentes animos.] Animi, plurali numero ferociam ſignificant & faſtũ. Arguebat,
poſuit pro indicabat: ut Vergilius, Degeneres animos timor arguit. Vacillabant ægrotatio-
ne.] Nõnulli codices ſcriptum habebant: Vacillabat ægrotatione feſſa. Vtraq; lectio probè habet,
niſi quod poſterior mihi mages arridet. Pallentem ac trementem.] Vtrumq; conſequi ſolet mor-
bum. Pallor ob uitiatos humores, & exhauſtum ſanguinem: & tremor ob uires extenuatas.
Et ſemianimem in lectulum.] Hunc locum in omnibus deprauatũ exemplaribus, ita reſtituimus:
Et ſemianimæ lectulum uallaret circulus propinquorum. Mariti orbitas.] Nouè dixit, mariti
mortem, mariti orbitatem. Propoſiti ſe baptiſmo.] Significat illi in animo fuiſſe, monacham
3 fieri, ſed morte præuentam, nondum adiſſe monaſterium. Iraſceris Paula.] Aptè ad affectus

induxit prosopopœiam, dum Christum ipsum loquentem facit. Habeat Zenonem.] Zeno sibi mortem consciuit, ut quidam putant, laqueo: ut alij, inedia. Testis Laertius in eius uita. Theombrotũ.] Legendum est Cleombrotũ. Is fuit adolescens Ambraciotes qui de tecto se præcipitem dedit, ut patet ex Græco Epigrãmate: εἰσὶ ἰδὼν ἄνδρα τὸν Ἀμβρακιώτην Κλεόμβροτον, ὃς ἀπὸ τείχεος ἄλτο κάτω εἰς Ἀΐδαο δόμους. id est, Quod si uelis iuuenem Cleombrotũ Ambraciotam imitare, & de tectis tuum corpus demitte. Catonẽ.] Vticensem, qui gladio in uentrẽ adacto, ac manu reuulsis uisceribus periit: ut refert Plutarchus in eius uita. Ethnicæ comparatione superaris.] Hanc apparet fuisse cognatam Paulæ, cuius meminit in epistola, cuius initiũ: Cum hora fermè tertia, uxor ut mẽtitur infelix. Mos autem erat ethnicis, ut uxores manes maritorũ pro dijs colerent, & in lærario haberent, quasi iam essent in deorũ numerũ relati. Moyses plangitur.] De Moysi planctu, legis Deut. cap. ultimo. De Iosue sepulto absq; fletus mentione, Iosue cap. ultimo. Consequenter.] ἀκολουθῶς, id est congruenter & merito: qua uoce ad eundẽ modũ utitur & alibi. In Leuitico.] Capite xxj. legis de huiusmodi. Et de sanctis, inquit.] Est eodem in loco: Super patre quoq; suo & matre nõ contaminabitur, nec egredietur de sanctis, ne polluat sanctuariũ domini, quia oleũ sanctæ unctionis Dei super eum est. Quo blandior.] Blandior, hoc loco uerbum est, non nomẽ. Quas nunc existimas] Inducit alteram prosopopœiam, cum filiam loquentem facit defunctam. Nunquam meis moritura est.] Vide ut intellexit diuus Hieronymus, sua scripta semper uictura, in quibus immortalem famam pollicetur Blesillæ. Neq; enim est ipsa sibi incognita uirtus. Præsensit & prædixit Horatius ac Virgilius, ingenij sui monumenta perpetuo uictura. Præsensit & Ouidius.

c

4

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Paulina Paulæ filia post Blesillam natu maximam, nupserat Pammachio iuueni docto cum primis & nobili: qua defuncta, monachi propositũ suscepit, opes suas in pauperũ subsidium elargiens. Laudat Hieronymus uxorem defunctam, adhortans maritũ, ut in sancto proposito pergat: uerecundè significans, ut in Bethlehem se conferat, angustia rei familiaris laborantem, & Paulę socrui, Eustochioq; cognatæ sese adiungat. Hæc epistola tametsi breuis est, tamẽ multũ habet & eruditionis, & eloquentiæ, ut pote ad uirum eruditum & eloquentem scripta, à uiro omnium & doctissimo, & eloquentissimo. Scripsit autem ad eundem & alia permulta.

AD PAMMACHIVM CONSOLATIO
super obitu Paulinæ uxoris.

SAnato uulneri, & in cicatricem superinductæ cuti, si medicina colorem reddere uoluerit, dum pulchritudinẽ corporis quærit, plagã doloris instaurat. Ita & ego serus consolator, qui importunè per bienniũ tacui, uereor ne nunc importunius loquar, & attrectans uulnus pectoris tui, quod tempore & ratione curatum est, commemoratione exulcerem. Quæ enim aures tam duræ, quæ de silice excisa præcordia, & Hyrcanarum tigrium lacte nutrita, possunt sine lachrymis Paulinæ tuę audire nomen? Quis parturientem rosam & papillatum corymbum, antequam in calathum fundatur orbis, & tota rubentium foliorum pandatur ambitione, immaturè demessum, æquis oculis marcescere uideat? Fractum est precioſissmũ margaritum. Virens smaragdi gemma contrita est. Quid boni habeat sanitas, languor ostendit. Plus sensimus quod habuimus, postquam habere desiuimus. In agro terræ bonæ, tres fructus legimus, centesimum, sexagesimum, & tricesimum. In tribus mulieribus & sanguine & uirtute coniunctis, tria Christi præmia recognosco. Eustochium uirginitatis flores metit. Paula laboriosam uiduitatis aream terit. Paulina castum matrimonij cubile seruat. Tali filiarum mater fulta comitatu, totum in terris uindicat quod Christus promisit in cœlo. Et ut quadrigam domus una emitteret sanctitatis, & fœminarum uirtutibus responderẽt uiri, additur comes Pammachius, uerum Ezechielis Cherubin, cognatus, gener maritus, imò frater amantissimus, quia sancta consortia spiritus, uocabula non tenent nuptiarum. Huic quadrigæ Iesus præsidet. De his equis & Abacuc canit: Ascende super equos tuos, & equitatio tua salus. Impari cursu, pari animo ad palmam tenditur. Discolores equi, sed uoluntate concordes, unum aurigæ iugum trahunt, non expectantes flagelli uerbera, sed ad uocis hortamenta feruentes. Dicamus aliquid & de philosophis. Quatuor uirtutes scribunt Stoici, ita sibi inuicẽ nexas, & mutuo cohærentes, ut qui unam non habuerit, omnibus careat: prudentiam, iustitiam, fortitudinẽ, temperantiam. Has omnes sic habetis singuli, ut tamen emineatis in singulis. Prudentia in te, in matre

b

1

2

3

iustitia,

A iuſtitia,in uirgine fortitudo, in nupta temperantia prædicatur. Quid enim eo ſapiẽtius, qui contempta mundi ſtultitia,Chriſtũ ſequutus eſt,Dei uirtutẽ & Dei ſapientiã? Quid matre iuſtius,quæ inter liberos opibus diſtributis,docuit diuitias contemnendo, quid filij amare deberent? Quid Euſtochio fortius,quæ nobilitatis portas,& arrogantiam generis conſularis,uirginali propoſito fregerit,& in urbe prima,primũ genus ſubiugauerit pudicitiæ? Quid Paulina temperantius? quæ legens illud Apoſtoli: Honorabiles nuptiæ & cubile immaculatũ, nec ſororis felicitatẽ, nec matris continentiã auſa appetere, maluit in humilioribus tuta pergere, quàm pendulo gradu in ſublimioribus fluctuare? Quanquam illa ſemel inito matrimonio,nihil aliud diebus ac noctibus cogitauerit, niſi ut reddito fructu nuptiarũ,ſecundum caſtimoniæ gradum arriperet,& tanti dux fœminа facti,uirum propoſito ſuo iungeret, non relinquens ſalutis comitem, ſed expectans. Dumq́; crebris abortijs,& experta fœcunditate conceptuũ,non deſperat liberos,& ſo-
4 crus auiditatẽ,maritiq́; triſtitiam pręponit imbecillitati ſuę,paſſa eſt aliquid de Rachelis exemplo.Pro filio doloris,dexteræ uirum,deſiderij ſui peperit hæredem. Certisq́; auctoribus didici illã,non primæ ſententiæ Dei:Creſcite & multiplicamini,& replete terram: nec officio coniugali ſeruire uoluiſſe,ſed ad hoc optaſſe filios, ut Chriſto uirgines páreret.Legimus & uxorem ſacerdotis Phinees audita captiuitate arcæ domini,ſubito uteri dolore correptam,edidiſſe filiũ Ichabod,& inter manus & officia fœminarum, animam emiſiſſe cum prole.De prima, Beniamin, hoc eſt filius uirtutis ac dexteræ: de ſecunda, inclytus ſacerdos Dei,ex arcæ cognomine naſcitur.Nobis poſt dormitionẽ ſomnumq́;
5 Paulinæ,Pammachiũ monachũ eccleſia peperit poſthumũ, & patris & coniugis nobilitate patritiũ, eleemoſynis diuitem, humilitate ſublimem. Apoſtolus ſcribit ad Corinthios: Videte fratres uocationẽ ueſtrã,quia non multi ſapientes,non multi nobiles.Hoc naſcentis eccleſiæ rudimenta poſcebãt, ut granum ſinapis paulatim in arborẽ creſceret, ut ſenſim euãgelij fermentũ,totam eccleſiæ maſſam altius eleuaret. Noſtris temporibus
B Roma poſsidet,quod mundus antè neſciuit. Tunc rari ſapientes,potẽtes, nobiles, Chriſtiani:nunc multi monachi ſapientes, potentes, nobiles. Quibus cunctis Pammachius meus ſapientior, potentior, nobilior, magnus in magnis, primus in primis, ἀρχιστρατηγὸς monachorũ. Tales Paulina morte ſua nobis liberos dedit, quos uiuens concupierat poſsidere.Lætare ſterilis quæ non paris, erũpe & clama quæ non parturis, quoniam quot Romæ ſunt pauperes, tot filios repente genuiſti. Ardentes gemmæ, quibus ante collũ & facies ornabantur, egentiũ uentres ſaturant. Veſtes ſericæ & aurum in fila lenteſcens,in mollia lanarum ueſtimenta mutata ſunt,quibus repellatur frigus,non quibus nudetur ambitio. Deliciarũ quondam ſuppellectilẽ, uirtus inſumit. Ille cæcus extendẽs manum,& ſæpe ubi nemo eſt,clamitans: Hæres Paulinæ,cohæres Pammachij eſt. Illum truncum pedibus,& toto corpore ſe trahentẽ,teneræ puellæ ſuſtẽtat manus. Fores quæ prius ſalutantiũ turbas uomebant, nunc à miſeris obſidentur. Alius tumenti aqualiculo mortem parturit, alius elinguis & mutus, & ne hoc quidem habens unde roget, magis rogat,dum rogare non poteſt. Hic debilitatus à paruo, non ſibi mẽdicat ſtipem. Ille putrefactus morbo regio,ſuperuiuit cadaueri ſuo: Non mihi ſi linguæ centum ſint, oraq́; centũ, Omnia pœnarũ percurrere nomina poſsim. Hoc exercitu comitatus incedit, in his Chriſtũ cõfouet,horũ ſordibus dealbatur. Munerarius pauperũ,& egentiũ cãdida-
6 tus,ſic feſtinat ad cœlũ. Cęteri mariti ſuper tumulos cõiugũ ſpargũt uiolas,roſas,lilia,floresq́; purpureos,& dolorẽ pectoris his officijs cõſolãtur. Pammachius noſter ſanctã fauillã oſſaq́; ueneranda,eleemoſynæ balſamis rigat. His pigmẽtis atq́; odoribus fouet cineres quieſcẽtes,ſciens ſcriptũ: Sicut aqua extinguit ignẽ,ita eleemoſyna peccatũ. Quantas uires habeat miſericordia,& quibus donanda ſit præmijs,beatus Cyprianus grandi uolumine executus,& Danielis conſilium probat, qui regem impijſsimũ ſi ſe audire uoluiſſet,ſcit pauperũ ſuſtentatione ſaluandum. Gaudet huiuſcemodi filiæ mater hærede. Non dolet opes ad alium peruenisſe, quas cernit ijſdem quibus ipſa uoluerat, erogari.

quin potius gratulatur abſq; labore ſuo, ſua uota cõpleri. Non enim ſubſtantiæ diminu
tio, ſed operarij cõmutatio eſt. Quis enim hoc crederet, ut conſulũ pronepos, & Furia- 7
ni germinis decus, inter purpuras ſenatorũ, furua tunica pullatus incederet, & non eru-
beſceret oculos ſodaliũ, ut derídentes ſe derideret? Eſt confuſio quæ ducit ad mortem,
& eſt confuſio quæ ducit ad uitam. Prima uirtus eſt monachi, contemnere hominũ iu-
dicia, & ſemper Apoſtoli recordari, dicentis: Si adhuc hominibus placere uellẽ, Chriſti
ſeruus non eſſem. Tale quid & dominus loquitur ad prophetas, quod poſuerit faciẽ eo
rum, quaſi urbẽ æneã, & lapidẽ adamantinũ, & columnã ferreã, ne pauerent ad iniurias
populi, ſed impudentiã ſubſannantiũ, frontis rigore cõtererent. Ingenia liberaliter edu-
cata, facilius uerecundia quàm metus ſuperat. Et quos tormenta non uincũt, interdum
uincit pudor. Non eſt parũ, uirũ nobilẽ, uirũ diſertũ, uirũ locupletẽ, potentiũ in plateis
uitare comitatũ, miſcere ſe turbis, adhærere pauperibus, ruſticis copulari, de principe
uulgũ fieri. Sed quanto humilior, tanto ſublimior eſt. Lucet margaritũ in ſordibus, &
fulgor gemmæ puriſsimæ, etiã in luto radiat. Hoc eſt quod dominus repromiſit: Glori
ficantes me, glorificabo. Alij hoc intelligant de futuro, quando mœror uertetur in gau-
dium, & tranſeunte mundo ſanctorũ corona non tranſit: ego & in præſentiarũ uideo
ſanctorũ promiſſa cõpleri. Anteq; Chriſto tota mente ſeruiret, notus erat in ſenatu, ſed
multi alij habebant infulas proconſulares. Totus orbis huiuſcemodi honoribus plenus
eſt. Primus erat, ſed iter primos. Precedebat alios dignitate, ſed et alios ſequebatur. Quã-
uis clarus honor, uileſcit in turba, & apud uiros bonos indignior fit ipſa dignitas, quam
multi indigni poſsident. Vnde egregie de Cęſare Tullius, cum quoſdã (ait) ornare uo-
luit, non illos honeſtauit, ſed ornamenta ipſa turpauit. At nunc omnes Chriſti eccleſiæ
Pammachiũ loquuntur. Miratur orbis pauperẽ, quẽ hucuſq; diuitẽ neſciebat. Quid cõ
ſulatu illuſtrius? Annuus honor eſt, & poſtq; alius ſucceſſerit, prior deſinit. Latẽt in mul
titudine laureę, & triumphi interdũ triũphantiũ ſordibus polluuntur. Quod antè per
manus patritias tradebatur, & ſola nobilitas poſsidebat, q̃ conſul Marius, uictor Numi D
dię & Teuthonũ atq; Cimbrorũ, ob ignobilitatẽ familiæ putabatur indignus, quòd Sci
pio ultra annos pro uirtute meruit, nunc ſola militia poſsidet, & agreſtia dudũ corpo-
ra, fulgens palma circũdat. Plus ergo accepimus, q̃ dedimus. Parua dimiſimus, & gran- 8
dia poſsidemus. Centuplicato fœnore Chriſti promiſſa redduntur. In tali & Iſaac quon
dam agro ſeuerat, qui paratus ad mortẽ, ante euangelium, euangelicã portauit crucem.
Si uis (inquit) perfectus eſſe, uade & uende omnia quæ habes, & da pauperibus, & ſe-
quere me. Si uis perfectus eſſe. Semper grandia in audientiũ ponuntur arbitrio. Et ideo
uirginitatẽ Apoſtolus non imperat. Quia dominus diſputãs de eunuchis, qui ſe caſtraſ-
ſent propter regna cœlorũ, ad extremũ intulit: Qui poteſt capere, capiat. Nõ eſt em̃ uo-
lentis, neq; currẽtis, ſed miſerentis Dei. Si uis pfectus eſſe. Nõ tibi impõitur neceſsitas,
ut uoluntas præmiũ conſequatur. Si uis ergo eſſe perfectus, & deſideras eſſe quod pro-
phetæ, quod apoſtoli, quod Chriſtus eſt: uende non partẽ ſubſtãtiæ, ne timor penuriæ,
infidelitatis occaſio ſit, & cum Anania & Sapphira pereas, ſed uniuerſa quæ poſsides.
Cũq; uendideris, da pauperibus, non locupletibus, non ſuperbis. Da quo neceſsitas ſu-
ſtẽtetur, non q̃ augeãtur opes. Cũq; legeris illud Apoſtoli, Boui trituranti os non alliga
bis: Et, Dignus eſt operarius mercede ſua: Et, Qui altario miniſtrãt, de altero particpã-
tur: memẽto quoq; huius ſentẽtiæ: Habentes uictũ & ueſtitũ, his cõtenti ſumus. Vbi ui
deris fumare patinas, & phaſides aues lentis uaporibus decoqui, ubi argẽti pondus, ubi
feruentes Buricos mannos, comatulos pueros, precioſas ueſtes, picta tapetia, ibi ditior 9
eſt largitore cui largiendũ eſt. Pars ſacrilegij eſt, rem pauperũ dare non pauperibus: &
tamen non eſt ſatis perfecto & cõſummato uiro opes contemnere, pecuniã diſsipare, &
proijcere quod in momẽto & perdi et inueniri poteſt. Fecit hoc Crates Thebanus, fecit
Antiſthenes, fecerũt plurimi, quos uitioſiſsimos legimus. Plus debet diſcipulus Chriſti
p̃ſtare, q̃ mũdi philoſophus, gloriæ animal, & popularis auræ atq; rumorũ uenale mãci

pium.

A pium. Tibi non ſufficit opes cõtemnere, niſi Chriſtũ ſequaris. Chriſtũ autẽ ſequitur, qui
peccata dimittit, & uirtutũ comes eſt. Chriſtũ ſcimus ſapiẽtiã. Hic theſaurus in agro ſcri
pturarũ naſcitur, hæc gemma multis emitur margaritis. Sin autẽ adamaueris captiuam
mulierẽ, id eſt ſapientiã ſeculare, & eius pulchritudine captus fueris: decalua eam, et ille=
cebras criniũ atq; ornamenta uerborũ cum emortuis unguibus ſeca. Laua eam prophe
tali nitro, & tunc requieſcens cum illa dicito: Siniſtra eius ſub capite meo, & dextra il=
lius amplexabitur me, et multos tibi fœtus captiua dabit, ac de Moabitide efficietur Iſrae
litis. Chriſtus ſanctificatio eſt, ſine qua nemo uidebit faciẽ Dei. Chriſtus redemptio, idẽ
redemptor & preciũ. Chriſtus omnia, ut qui omnia propter Chriſtum dimiſerit, unum
inueniat pro omnibus, & poſsit libere proclamare: Pars mea dominus. Sentio te diui=
nis ardere doctrinis, nec temeritate quorundam docere quod neſcias, ſed antè diſcere,
quod docturus ſis. Simplices epiſtolæ tuæ olent prophetas, apoſtolos ſapiunt. Non co
thurnatã affectas eloquentiã, nec more puerorũ argutas ſententiolas in clauſulis ſtruis.
10 Cito turgens ſpuma dilabitur, & quamuis grandis tumor, cõtrarius ſanitati eſt. Scitum
eſt illud quoq; Catonis: Sat cito, ſi ſat bene. Quod nos quondã adoleſcentuli cum à p=
fecto oratore in præfatiũcula diceretur, riſimus. Meminiſſe te puto erroris mutui, quan
do omne Athenæũ ſcholaſticorũ uocibus cõſonabat: Sat cito, ſi ſat bene. Felices, inquit
Fabius, eſſent artes, ſi de illis ſoli artifices iudicarent. Poetã non poteſt noſſe, niſi qui uer
ſum poteſt ſtruere. Philoſophos non intelligit, niſi qui ſcit dogmatũ uarietates. Manufa
cta & oculis patẽtia, magis probãt artifices. Noſtra q̃ dura ſit neceſsitas, hinc potes ani=
maduertere, quod uulgi ſtandũ eſt iudicio, & ille in turba metuendus, quem cum uide=
ris ſolũ, deſpicias. Hoc præteriens tetigi, ut eruditis contentus auribus, non magnopere
cures quid imperitorũ de ingenio tuo rumuſculi iactitent, ſed prophetarũ quotidie me
dullas bibas, Chriſti myſtes, patriarcharũ ſymmyſtes. Siue legas, ſiue ſcribas, ſiue uigi=
les, ſiue dormias, Amos tibi ſemper buccina in auribus ſonet. Hic lituus excitet animam
8 tuam: hoc amore furibundus, quære in lectulo tuo quẽ deſiderat anima tua, & loquere
confidenter: Ego dormio, & cor meũ uigilat. Cũq; inueneris eum & tenueris, ne dimit=
tas. Et ſi pauxillũ dormitãti elapſus fuerit è manibus, noli protinus deſperare. Egredere
in plateas, adiura filias Hieruſalẽ, reperies eum cubantẽ in meridie, laſſum ebriũ, noctis
rore madefactũ, inter greges ſodaliũ, in aromatũ uarietatibus, inter poma paridiſi. Ibi ei
da mãmillas tuas, ſurgat de erudito pectore, requieſcat inter medios cleros, pennæ co=
11 lumbæ deargẽtatæ, & interiora eius in fulgore auri. Paruulus iſte & puer, qui butyro &
melle ſaginatur, qui inter caſeatos nutritus eſt montes, cito creſcit in iuuenem, uelociter
in te hoſtes ſpoliat, mature prædatur Damaſcũ, & regẽ uincit Aſſyriũ. Audio te xeno=
dochiũ in portu feciſſe Romano, & uirgã de arbore Abrahã in Auſonio plantaſſe litto=
re. Quaſi Aeneas noua caſtra metaris, & ſuper undam Tyberis, ubi ille cogẽte quondã
12 penuria, cruſtis fatalibus & quadris patulis non pepercit, tu uiculũ noſtrũ, id eſt domũ
panis ædificas, & diuturnã famẽ, repentina ſaturitate cõpenſas. Euge noſter, initia tranſ=
grederis, ſtatũ ſummũ tenes, de radice peruenis ad cacumen, primus inter monachos,
in prima urbe, primũ ſequeris patriarchã. Loth quod interpretatur declinãs, campeſtria
eligat, et iuxta Pythagoręliterã, facilia magis ac ſiniſtra ſectetur. Tu ĩ arduis et ſaxoſis cũ
13 Sara tibi monumentũ para. Iuxta ſit ciuitas literarũ, deletiſq; gigãtibus, filijs Enakim, hę
reditatẽ tuã, gaudiũ & riſus excipiat. Diues erat Abrahã auro, argento, pecore, poſſeſsio
ne, ueſtibus, tantã habebat familiã, ut ab ſubitos nuncios iuuenibus electis, armare poſ=
ſet exercitũ, & quatuor reges quos quinq; reges fugerant in Dan conſequutos occide=
ret: & tamen poſt tam crebra hoſpitalitatis officia, dum non refutat homines, ſuſcipere
meruit Deũ. Non ſeruis & ancillulis imperabat, ut miniſtrarent hoſpitibus: nec bonũ
quod exercebat per alios, minuit, ſed quaſi reperta præda, cũ Sara ſua humanitati ſolus
incubuit. Ipſe pedes lauit, ipſe pinguem uitulũ portauit humeris de armẽto. Stetit ut ſer
uus peregrinis prandentibus, & Sarę manibus coctos cibos, ieiunaturus appoſuit. Hęc

moneo

moneo frater chariſsime,pietate qua te diligo,ut non ſolum pecuniã,ſed te ipſum Chri- c
ſto offeras,hoſtiã uiuã,ſanctã,placẽtẽ Deo,rationabile obſequiũ tuũ: & imiteris filium hominis,qui non uenit miniſtrari,ſed miniſtrare. Et quod patriarcha alienis, hoc diſci-
pulis et ſeruis magiſter exhibuit & dominus.Coriũ pro corio,et omnia quę homo poſ-
ſidet,dare poteſt pro anima ſua. Sed tange (inquit diabolus) carnes eius,niſi in faciẽ be
nedixerit tibi.Scit hoſtis antiquus,maius continentiæ quàm nummorũ eſſe certamẽ.Fa
cile abijcitur,quod hæret extrinſecus, inteſtinũ bellũ periculoſius. Coniuncta diſgluti-
namus,unita diſſuimus. Zachęus diues erat, Apoſtoli pauperes. Reddidit ille quadru-
plũ q̃d rapuerat, diuiſitq; pauperibus medietatẽ ſubſtantię ſuę quæ remanſerat,ſuſcepit
Chriſtũ hoſpitẽ,ſalus facta eſt domui eius,et tamẽ quia paruulus erat,et apoſtolicę pro-
ceritati ſe non poterat extendere,non fuit in duodecim numero apoſtolorum.Apoſtoli
autem quantũ ad diuitias nihil,quantũ ad uoluntatẽ,totum mundũ pariter reliquerunt.
Si offeramus Chriſto opes cum anima noſtra,libenter ſuſcipiet. Si autem quæ foris ſunt
Deo, quę intus ſunt diabolo demus: non eſt æqua partitio, & dicitur nobis, Nónne ſi 14
recte offeras,& nõ recte diuidas,peccaſti? Quod patritij generis, primus inter primos
monachos eſſe cœpiſti,non tibi ſit tumoris, ſed humilitatis occcaſio,ſcienti filiũ Dei fa-
ctum filium hominis. Quantumcunq; te deieceris,humilior Chriſto non eris. Eſto, in-
cedas nudis pedibus,fuſca tunica ueſtiaris,æqueris pauperibus,inopũ cellulas dignan-
ter introeas, cæcorum oculus ſis, manus debilium, pes claudorum, ipſe aquam portes,
ligna concidas, focũ extruas:ubi uincula? ubi alapæ? ubi ſputa? ubi flagella? ubi patibu
lum? ubi mors? Et cũ omnia quæ dixi feceris, ab Euſtochio tua Paulaq; uinceris: ſi non
opere,certe ſexu. Ego quidem Romæ non eram, & tunc me tenebat eremus. Atq; uti-
nam pertenuiſſet,quando ſocero tuo uiuente Toxotio ſeculo ſeruiebam. Sed tamen au
dio,quæ immundicias platearum ferre non poterant, quæ eunuchorum manibus por-
tabantur, & inæquale ſolum moleſtius tranſcendebant, quibus ſerica ueſtis oneri e-
rat, & ſolis calor incendium: nunc ſorditatæ & lugubres, & ſui comparatione forticu- D
læ, uel lucernas concinnãt, uel ſuccendunt focum, pauimenta uerrunt, mundant legu-
mina,holerum faſciſculos in feruentem ollam deijciunt, apponunt menſas, calices por-
rigunt,effundunt cibos, huc illucq; diſcurrunt. Et certe magnus uirginum chorus cum
illis habitat.Num huiuſcemodi miniſteria alijs imperare non poterant? Sed nolunt uin
ci ab his labore corporum,quas ipſæ ſuperant uirtute animi. Hęc dico,non quod de ar-
dore mentis tuæ quicquã dubitem, ſed quo currentem impellam, & acriter dimicanti,
feruorẽ fauore augeam.Nos in iſta prouincia ædificato monaſterio, & diuerſorio pro-
pter extructo, ne fortè & modo Ioſeph cum Maria in Bethlehem ueniens non inueniat
hoſpitium,tantis de toto orbe confluentibus turbis obruimur monachorũ, ut nec cœ-
ptũ opus deſerere,nec ſupra uires ferre ualeamus. Vnde quia penè nobis illud de Euan-
gelio contigit, ut futuræ turris non antè computaremus expenſas, compulſi ſumus fra-
trem Paulinianum ad patriam mittere, ut ſemirutas uillulas, quæ barbarorum effuge-
runt manus, & parentum cõmunium cenſus uenderet, ne cœptum ſanctorum mini-
ſterium deſerentes,riſum maledicis & æmulis præbeamus. In calce Epiſtolæ recorda-
tus ſum quadrigæ ueſtræ, & propoſito quintam deeſſe Bleſillam, penè oblitus de ea lo
qui, quæ prima de uobis præceſſerit ad dominum. Vere nunc quinq; in treis ac duas ui 15
demus eſſe diuiſas, illa cum ſorore Paulina dulci ſomno fruitur,tu duarum medius, ad
Chriſtum leuius ſubuolabis.

SCHOLIA.

PLagam doloris inſtaurat.] Plagam doloris, habent quæ quidem uiderim exemplaria, ſed men-
doſe,ni fallor. Nondum enim de uulnere animi loquitur, ſed de plaga corporis. Nam de animi
plaga mox ſubijcit. Vnde legendum,opinor,plagæ dolorem. Cum enim plaga ipſum uulnus ſigni-
ficet, & dolor animi ſit uulnus,non poteſt dici plaga doloris,niſi per appoſitionem,ut intelligas do-
lorem renouatum, qui eſt animi uulnus. At non iteratur hic uulnus, ſed priſtini uulneris dolor re-
crudeſcit commemoratione cicatricem refricante. Serus conſolator.] Serus, uel quia poſt lon-
gum

A gum tempus, uel quia poſt tempus. Tempore & ratione.] Duo ſunt quæ dolorẽ animi leniunt: tempus ipſum, dies enim adimit ægritudinẽ: & ratio. De ſilice exciſa præcordia.] Rurſum alludit ad Maronis carmen, quod ſuperius indicauimus: Sed duris genuit te cautibus horrens Cauca ſus, Hyrcanæq; admorunt ubera tigres. Paulinæ tuæ.] Tuæ dixit, quod olim fuerit uxor, & affectum addidit pronomine. Papillatũ corymbũ.] Corymbũ uocat faſtigiatũ mucronẽ roſæ recentis, quæ nondum explicuit ſua folia. Vnde & parturientẽ appellat, quod uelut ad partũ turgeat. Papillatũ item à ſimilitudine papillarũ fœminearum. In calathũ fundatur.] Roſam foliis explicitã, ob ſimilitudinẽ calathum uocat. Quemadmodum Vergilius in carmine De Roſa, ſi modo illius eſt: Nec mora, ridentis calathi patefecit honorem, Prodens incluſi ſemina denſa croci. Foliorũ pandatur ambitione.] Nam folia numerabantur in roſis, ut autor Plinius. Vnde uenuſte uocauit ambitionem roſæ, uelut oſtentantis ſuas opes. Cõparat roſæ nondum adultæ puellam adhuc teneram. Et hoc imitatus ex Marone: Iam meditans foliis ſe numerare ſuis. Precioſiſsimũ margaritũ.] Gemmarum precia mutantur cum ætatibus, ſicut & cæterarũ rerum. Summũ autem precium olim fuiſſe 3 margaritis, hoc eſt unionibus, abunde teſtatur Plinius. Virens ſmaragdi.] Negant quicq; æque uirere atq; ſmaragdũ, cuius gemmæ propria cõmendatio eſt uiror. Totũ ſibi uendicat.] Quia pro una filia, tot filias uirgines habebat ſpirituales. Nam Chriſtus in Euangelio centuplum pollicetur.

Verum Ezechielis.] Cherubim, Hebræis plenitudinẽ ſcientiæ ſonat: cuius myſtica deſcriptio eſt apud Ezechielem. Imò frater.] Ita Paulus in Epiſtolis ſuis uxorẽ ſuam ſororẽ appellat: ut ſentiunt ij, qui credunt Paulo fuiſſe uxorem. Nobilitatis portas.] Ita uocat ſtrepitũ & ſplendorem amplæ fortunæ, alludens ad nobilium palatia, quæ portas habent, potius quàm fores. Tanti duxfœmina.] Venuſte quod Maro dixit de Didone, torſit ad Paulinã, quæ uiro ſuo dux fuit ad pietatẽ amplectendam, & contemnendum mundum. Crebris abortibus.] Sæpius aborſum fecerat Paulina. Non abortit autem, niſi quæ concepit, etiam ſi uitio aliquo uel corporis uel ſeminis fit, ut fœtus 4 nondum maturus eiiciatur. Ex abortibus igitur intellexit, ſe non eſſe ſterilem. Rachelis exemplo.] Rachel peperit בניימין Beniamin, quod Hebraice ſonat filiũ dextræ, quo nomine pater infantem uocauit. Nam ipſa moriens dolore partus appellauerat בניאוני Ben oni, id eſt filium doloris mei.

Virum deſiderij ſui.] Pammachium intellige monachũ. Illa in uotis habuit, quod filius fuit: unde & deſiderij uocat hæredem. Ichabod.] איכבוד Hebraice ſonat, cecidit gloria. Nam id nomen mater moriens impoſuit. Refertur primi Regum capite quarto. De prima proles Beniamin.] Id eſt de Rachele, quæ in partu periit. Vnde moriens mater uocauit filium Ben oni, id eſt filium doloris mei. Sed pater cõmutauit illi nomen, & uocauit Beniamin, id eſt filium dextræ. Hiſtoria refertur B Geneſis xxxv. Ex arcæ cognomine.] Quod arca eſſet capta, ob id mater eum uocauit Ichabod, id eſt cecidit gloria: ſic enim ſonat Hebraice. Poſthumũ.] Poſthumi dicuntur, qui patre ſepulto 5 naſcuntur. Nam uxore defuncta, Paulinus dum fit monachus, quaſi naſcitur Eccleſiæ. Eleemoſynis diuitem, &c.] Feſtiuiter contexuit contraria. Ἀρχισρατηγός.] Id eſt primus dux: trans latum à militia. Qui præcedit uniuerſum exercitũ, uocatur ἀρχισρατηγός, Archiſtrategus. Salutantium turbas.] Domus potentum ſalutatorũ officijs mane celebrantur. Alluſit autem Hieronymus ad carmen Vergilianum: Mane ſalutantum totis uomit ædibus undam. In his autem omnibus eſt iucundiſsima rerum deſcriptio. Tumenti aqualiculo.] Hydropicũ ſignificat. Feſtiuiter autem dixit, parturit, ob tumorem uentris: & mortem, ob morbũ pene immedicabilem. Debilitatus à paruo.] Taxat crudelitatẽ quorundam, qui pueris membra diſtorquent ac frangunt, ut per hos mendicent. Vnde addidit: Non ſibi mendicat, ſed ijs à quibus producitur. Morbo regio.] Quẽ Græci ictericũ uocant: idem & aurigo dicitur, à colore, quẽ bilis per omne corpus diffuſa gignit: unde pu-6 treſcat ſummũ corpus neceſſe eſt. Et licet diutius aliquando uiuant, tamẽ cadauer potius quàm corpus circumferunt. Munerarius pauperum.] Munerarij dicebãtur, qui munus, hoc eſt ludos aut ſpectaculum aliquod ædebant populo: quos Græci uocant agonothetas, quaſi dicas, certaminum poſitores. Itaq; Pammachium uocat munerariũ pauperum, quod ut olim qui magiſtratũ petebant, populi fauorẽ æditis muneribus captabant, ita hic pauperũ fauorẽ conciliare largitionibus uidere-tur, ad emerendum regnum Dei. Et ob id addidit, Egentium candidatus: quod per illorum ſuffragia ambiret, non magiſtratum, ſed cœlum. Nec citra emphaſim dixit, feſtinat. Nam exoneratus ſarcina diuitiarum, quas ſemel in pauperes erogauerat, celerius ire poterat. Danielis conſilium.] Sic enim conſulit regi Nabuchodonoſor capite quarto: Quamobrẽ rex conſilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemoſynis redime, et iniquitates tuas miſericordijs pauperum, forſitan ignoſcet Deus delictis tuis. Filiæ mater.] Paulinã intelligit & Paulam. Conſulum pronepos.] Nobilitatem exprimit Pammachij, qui proauum habuerit cõſularem. Idem dixerat ſuperius: Et patris & con-7 iugis nobilitate clarum. Et Furiani germinis.] Vult eum à Furio Camillo genus ducere. Furua tunica.] Furuum, apud uereres nigrum erat. Aulici proceres olim candidis ueſtiebantur, monachi nigro, ueluti lugentes. Quaſi urbem æneam.] Locus nonnihil diuerſus habetur Ezechielis capite tertio: Ecce dedi faciem tuam ualentiorem faciebus eorum, & frontem tuam duriorem frontibus eorum, ut adamantem & ut ſilicem dedi faciem tuam. Similis locus eſt apud Hieremiam capite decimoquinto. Infulas proconſulares.] Tyaræ genus erat inſigne nobilitatis, ut nunc torquẽ au-

team

ream collo geſtant. Quamuis clarus honos.] Quamuis, dixit pro quantumuis: & quidē eleganter, ne quis iciolus ſcripturā mutet. Per manus patritias.] Nonnulli codices habebant, patritijs: & rectius, ni fallor, ut intelligas inſignia nobilitatis olim ſucceſſione ſolere cōtingere. Nam hoc eſt per manus tradere, cum alius alij tradit per ſucceſſionem. Quo cōſul Marius.] Marius quia nouus erat homo, quemadmodū & Cicero, uidebatur indignus clauo conſulari, quanctſ toties uictor, totactis ex hoſte triumphis. Quod Scipio ultra annos.] Scipio Africanus ob egregiā uirtutem ante annos legitimos conſulatū eſt aſſequutus. Fulgēs palma.] Opinor pro palma, legendū palla, ut intelligas ueſtem ſenatoriā. Quanctſ non ignoro palmatam togam olim fuiſſe ueſtem triumphalem, qua fortaſſe nobiles honoris cauſa utebantur. Fœnore Chriſti.] Eleganter uſus eſt uerbo. Nam fœnus, quod à ferendo dicitur, proprie eſt aruorū, quæ plus reddunt, quàm acceperunt: poſtea cœpit contra naturā pecunia pecuniā párere. In tali agro.] Id eſt tam fertili, qui centuplū reddat. Significat autē perfectionē Euangelicam. Lentis uaporibus.] Hoc eſt, exiguo igni, & paulatim: quemadmodū quæ cruſtis triticeis inſepulta nunc coquuntur in clibano, ut pars deliciarū ſit etiā in ratione coquendi, non tantum in genere cibi. Feruētes buricos mannos.] Manni, nobiliū equi uocabantur, quibus per Vrbē obequitabant. Horatius: Et Appiā mannis terit. Feruentes uocat, alacres & bene paſtos. Nam alioqui manni dicuntur, quod manui aſſueuerunt. Quidam codices habebant buricos, quidam boricos, quidam omittunt hanc uocem. Fortè Buricos appellauit, à ciuitate Achaiæ Buris, quod illinc laudatiſsimi mitterentur. Pars ſacrilegij.] Partem uocat genus, ſiue ſpeciem. Sacrilegiū, eſt furtū rei ſacræ. At quod pauperibus eſt deſtinatū, id ueluti Chriſto dicatū eſt. 9

Crates Thebanus.] Cynicus fuit, qui ſeruos proijcere aurū in media iuſsit Libya, quia tardius irent, propter onus ſegnes. Et Antiſthenes.] Hic Cynicæ ſectæ princeps fuit & autor. Porrò Cynicorū erat, nihil habere præter pallium, peram & baculum. Sin autem adamaueris capt. &c.] Hæc lex refertur Deuteronomij capite xxj. Cothurnatam.] Id eſt turgidam & tragicā, à cothurno, calceamento tragico. More puerorū.] Significat epiphonemata, quibus ipſe diuus Hieronymus libenter utitur. Nec hic reprehendit, cum ait, More puerorū: ſed oſtendit hæc à pueris potiſſimum & ſolum affectari, qui ætate illa rhetorum floſculis ludebant, à uiris iam prouectis non item.

In clauſulis.] Id eſt in fine narrationis, uel argumentationis. Nam hic adhibentur epiphonemata.

Grandis tumor.] Quod eſt corporū, trāſtulit ad ſtylum. Satius eſt habere corpus preſſum & ſanum, quàm tumidum & malis diſtentū humoribus: ita oratio melior eſt, quæ preſſa eſt, quàm exuberans ac tumens. 10 Erroris mutui.] Fatetur ſe non recte riſiſſe optimā ſententiā, quam ſenex uehementer probat. Athenęū.] Locus erat Athenis Mineruæ ſacer, ubi ſuas artes ſinguli profitebā D tur, quem locū hodie Romæ Sophiā uocant. Hic accepit Athenæū, pro quouis loco, ubi traduntur literæ. Felices inquit.] Quintilianus hoc dictū citat, nomine Fabij Pictoris. Dogmatum uarietates.] Decreta, ſeu placita philoſophorū, dogmata uocantur. Sunt autem alia dogmata Stoicorum, alia Peripateticorū, alia Epicureorum. Chriſti myſtes.] Myſtæ dicuntur, qui ſacris alicuius numinis ſunt initiati. Symmyſtæ, qui ijſdem myſterijs ſunt initiati. Amos tibi buccina.] Alluſit ad hoc quod eſt apud hunc prophetā capite ſecundo: Morietur in ſonitu Moab in clangore tubæ. Et rurſum capite tertio: Si clanget tuba in ciuitate, & populus non expaueſcet? Intelligit autē ardorem & impetū ad diuinas literas. Paruulus iſte.] Alludit ad locū Eſaię capite ſeptimo, de puero 11 cui nomē Emanuel, qui butyrū & mel comeſurus dicitur, uidelicet ut cito grandeſcat, & ſciat reprobare malum, & eligere bonum, & Aſſyrios populari, &c. Cōmiſcuit autē hic multos ſacræ ſcripturę locos, ex cantico amatorio, ex Pſalmis, ex Eſaia, qui omnes huc ſpectant, ut aſsidua ſanctorū uoluminum euolutione meditationecſ, paretur ſolida quædam eruditio, non bracteata. Xenodochium.] Ξενοδόχιον, locus eſt, quo recipiuntur hoſpites, quæ uulgò hoſpitalia uocant, trito uocabulo magis quàm probo: à ξένος hoſpes, & δέχομαι recipio. De arbore Abrahā.] Reſpexit ad hiſtoriam, quæ refertur Geneſis capite decimoſeptimo, de Abrahā tres angelos excipiente hoſpitio, & ſub arbore cibos reliquacſ hoſpitalitatis officia exhibente. Huius arboris (quercū autē aiunt fuiſſe) ueſtigia ſua ætate extitiſſe, ſcribit Hieronymus in Epitaphio Paulæ. Quin & Aeneas cum exfatalis cruſti mentione agnoſceret Italiam, ſub arbore capiebat cibum. Cruſtis fatalibus.] Retulit fa 12 bulam, quæ eſt apud Vergiliū libro Aeneidos tertio. Celeno harpyia prędixerat ſocijs Aeneæ futurum, ut Italiam adirent: ſed non prius conderent urbē, quàm illos dira fames ambeſas ſubigeret malis abſumere menſas. Idcſ ita euenisſe narrat in ſeptimo: Conſumptis hic forte alijs, ut uertere morſus Exiguam in Cererem penuria adegit edendi, Et uiolare manu maliscſ audacibus orbem Fatalis cruſti, patulis nec parcere quadris, Heus, etiam menſas conſumimus, inquit Iulus. Nec plura alludens, ea uox audita, laborum Prima tulit finem. Euge noſter.] Sermo eſt fauentis & applaudentis. Primum ſeq. patriarcham.] Nempe Abraham, qui princeps eſt patriarcharum, is montana elegit & ardua. Campeſtria eligat.] Diuiſus eſt Loth à fratre ſuo, propterea quod ob increſcentem familię gregiscſ numerum, nō caperet illos eadem regio. Loth declinans ab Oriente, elegit ſibi regionem circa Iordanē undicſ irriguam: Abraham conceſsit in terram Chanaan. Refertur Geneſis capite decimotertio. Tu in arduis & ſaxoſis.] De Sara ſepulta in Hebron in ſpelunca, legis Geneſis capite uigeſimotertio. 13 Iuxta ſit ciuitas literarū.] Significat Cariath ſephor, quod Hebręis

ſonat,

A ſonat, ciuitas literarum. Porrò uicum hunc uicinum fuiſſe Hebron, ſatis indicat in Epitaphio Paulæ: Atq; inde (inquit) conſurgens, cõſcendit Hebron, hæc eſt Cariath arbe. Moxq; ſubiicit: Noluit per gere ad Cariath ſephor, id eſt uiculũ literarum. Deletisq; gigantibus.] Monſtra uitiorum intelligit. De his legimus Numerorũ decimotertio capite: Populus quem aſpeximus: proceræ ſtaturæ eſt. Ibi uidimus monſtra quædã filiorũ Enak de genere giganteo: quibus comparati, quaſi locuſtæ uidebamur. Sonat עבקים Enakim Hebræis, fortes ac potentes, ut intelligas contemptũ faſtũ nobilium. Hæreditatẽ g. cir.] Iſaac hæres & filius erat Saræ, id Hebraice ſonat gaudiũ, ſiue riſus. Ex duris & arduis laboribus, mentis ſibi bene conſciæ gaudiũ paratur. Rationabile obſequium.] Græce eſt τὴν λογικὴν λατρείαν, id eſt animi cultũ: uidelicet ut teipſum offeras hoſtiam, qui rationalis eſt ui-
14 ctima. Id Paulus dixit ad diſtinctionẽ pecudum brutarũ, quas immolabant Iudæi. Si recte offeras.] Apparet hanc fuiſſe conuerſionẽ Septuaginta, cum Hebraica ſecus habeant, ut indicat diuus Hieronymus interpretans Geneſis caput quartum. Nam illi ſic reddiderunt, οὐκ ἐὰν ὀρθῶς προσενέγκῃς, ὀρθῶς δὲ μὴ διέλῃς, ἥμαρτες. Cæcorũ oculus ſis.] Alluſit ad locum Iob capite uigeſimonono: Oculus fui cęco, pes claudo. Sui cõparatione forticulæ.] Id eſt ſi ſecum ipſæ conferantur, reputenturq; quales nunc ſint, & quales aliquando fuerint, uidentur aliquando fortiores ſeipſis. Lucernas concinnãt.] Id eſt adaptant & componunt. Propter extructo.] Hic aduerbiũ eſt propter, non præpoſitio: ut Terẽtius, Interdũ propter dormiet. Et non inueniat.] Quoniã olim non erat illis locus in diuerſorio, & idcirco reclinarunt puerũ in præſepio. Fratrem Paulinianũ.] Hic indicat diuus Hieronymus, ſibi fuiſſe fratrẽ nomine Paulinianũ, quoniã addit cõmuniũ parẽtũ. Huius & alibi meminit. Habuit & ſororẽ, quam cõmendat alicubi ſuis amicis. Semirutas uillulas.] Nam ipſe in Catalogo ſcriptorũ illuſtriũ, oſtendit, oppidũ Stridonis, in quo natus fuerat, à Gotthis ſubuerſum fuiſſe. Hic uerecunde rogat, ut Pammachius ſuis opibus Bethlehemiticos ſumptus adiuuet, &
15 illic faciat, quod in Italia extructo xenodochio faciebat. In tres ac duas.] Alluſit ad proportiones arithmeticas. Quinq; non poſſunt diuidi in duas æquas partes, ſed in duo & tria. Quatuor erãt Paulæ filiæ, quarum Euſtochium duntaxat ſuperfuit. Mater igitur una cum filiabus quinarium efficiebat: tres erant defunctæ uita, duæ ſupererant, Paula & Euſtochium, niſi fortè Pammachium uult eſſe quintum, ut excludas Ruffinam, quæ ſtatim in primo uitæ exordio periit. Tu duarum medius.] Verecunde inuitat Pammachium, ut in Bethlehem cõmigret, & Paulæ ſocrui Euſtochioq; ſeſe adiungat. Nam Romæ non perinde cõmodum eſſe Chriſtum ſequi.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

B Paula Romana, primariæ nobilitatis mulier, patre Rogato, matre Bleſilla, nupta fuit Toxotio, cui quatuor edidit filias, Bleſillam, Paulinam, Euſtochium, quæ eadem dicta eſt Iulia, & Ruffinam: unum filium, paterno nomine Toxotium. Marito defuncto, mundi contemptũ cœpit profiteri, atq; in eo propoſito uixit Romæ annos quinq;. Deinde peragratis ſacris ludææ locis, peragrata Ægypto ad Alexandriam uſq;, in Bethlehem conſedit. Ibi quatuor inſtituit monaſteria, unum uirorum, tria uirginum: inter quas uiginti peractis annis, feliciter obiit diem. Huius epitaphiũ Hieronymus ſcribit ad Euſtochium filiam, in quo declarat quantam habuerit totius diuinæ ſcripturæ ſcientiam, & quàm paratam promptamq; memoriam.

AD EVSTOCHIVM VIRGINEM,
Epitaphium Paulæ matris.

SI cuncta corporis mei membra uerterentur in linguas, & omnes artus humana uoce reſonarẽt, nihil dignũ ſanctæ ac uenerabilis Paulæ uirtutibus dicerem. Nobilis genere, ſed multo nobilior ſanctitate: potẽs quondam diuitijs,
1 ſed nũc Chriſti paupertate inſignior. Gracchorũ ſtirps, ſoboles Scipionum, Pauli hæres, cuius uocabulum trahit, Martiæ Papyriæ matris Africani uera & germana progenies, Romæ prætulit Bethlehem, & auro tecta fulgentia, informis luti uilitate mu-
2 tauit. Non mœremus quod talem amiſimus, ſed gratias agimus, quod habuimus, imò habemus. Deo enim uiuunt omnia, & quicquid reuertitur ad dominum, in familiæ numero computatur. Quanquam amiſsio illius, cœleſtis domus habitatio ſit, quæ quandiu in corpore fuit, peregrinata eſt à domino, & uoce ſemper flebili querebatur, dicens: Heu mihi, quia peregrinatio mea prolõgata eſt: habitaui cum habitantibus Cedar, multum peregrinata eſt anima mea. Nec mirum ſi planxerit ſe uerſari in tenebris (hoc enim Cedar interpretatur) cum mundus in maligno poſitus ſit: & ſicut tenebræ illius, ita & lumen eius, luxq; in tenebris luceat, & tenebræ eam non comprehenderunt. Vnde & illud crebrius inferebat: Aduena ſum & peregrina ſicut omnes patres mei. Et iterum: Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto. Quoties autem infirmitate corpuſculi (quam

incredibili abſtinentia, & duplicatis contraxerat ieiuniȷs) uexabatur, hoc in ore uolue- C
bat: Subȷ̃cio corpus meum, & in ſeruitutẽ redigo, ne alȷ̃s prędicans, ipſa reproba inue-
niar. Et: Bonũ eſt uinũ non bibere, & carnẽ non manducare. Et: Humiliaui in ieiunio a-
nimã meã, & totũ lectũ meũ uerſaſti in infirmitate mea, & uerſata ſum in miſeria, dum
mihi cõfigitur ſpina. Atq; inter doloris aculeos, quos mira patientia ſuſtinebat, quaſi a-
pertos ſibi cœlos aſpiceret, loquebatur: Quis dabit mihi pennas ſicut colũbę, et uolabo
& requieſcã? Teſtor Ieſum & ſanctos eius, ipſumq; propriũ angelum, qui cuſtos fuit &
comes admirabilis fœminæ, me nihil in gratiã, nihil more blandientiũ loqui, ſed quic-
quid dicturus ſum pro teſtimonio dicere, & minus eius eſſe meritis, quam totus orbis
canit, ſacerdotes mirantur, uirginũ chori deſiderant, monachorũ & pauperũ turbę de-
plangunt. Vis lector eius breuiter ſcire uirtutes? Omnes ſuos pauperes pauperior ipſa
dimiſit. Nec mirũ, de proximis & familiola quã in utroq; ſexu de ſeruis & ancillis in fra-
tres ſororesq; mutauerat, iſta proferre, cum Euſtochiũ uirginẽ, & deuotã Chriſto filiã,
in eius conſolationẽ libellus hic cuditur, procul à nobili genere, ſola fide & gratia diui-
tem reliquerit. Carpamus igitur narrãdi ordinẽ. Alȷ̃ altius repetãt, & à cunabulis eius,
ipſisq; (ut ita dicã) crepundȷ̃s matrẽ Bleſillã, & Rogatum proferãt patrem, quorũ altera
Scipionũ Gracchorũ progenies eſt: alter per omnes ferè Græcias uſq; hodie ſtemma-
tibus & diuitȷ̃s, ac nobilitate Agamẽnonis fertur ſanguinẽ trahere, q decennali Troiam
obſidione deleuit. Nos nihil laudabimus, niſi quod propriũ eſt, & de puriſsimo ſancte
mentis fonte profertur. Quanq; dominus atq; ſaluator in Euangelio doceat apoſtolos,
ſciſcitantes quid ſibi redditurus ſit, qui ſua pro nomine eius dimiſerũt, centuplũ in præ-
ſentiarũ recepturos, & in futuro uitã ęternã. Ex quo intelligimus, non laudis eſſe poſsi-
dere diuitias, ſed pro Chriſto eas contemnere: non tumere ad honores, ſed pro Dei fide
eos paruipẽdere. Vere quod pollicitus eſt ſeruis ſuis & ancillis ſaluator, reddidit in pre-
ſenti. Nam quæ unius urbis contẽpſit gloriã, totius orbis opinione celebratur: quã Ro-
mæ habitãtẽ nullus extra Romã nouerat, latentẽ in Bethlehẽ & barbara & Romana ter D
ra miratur. Cuius enim gentis homines ad ſancta loca non ueniunt? Quis autẽ in ſanctis
locis præter Paulã, quos plus inter homines miraretur, inuenit? Hæc ſicut inter multas
gemmas precioſiſsima gemma micat, & iubar ſolis paruos igniculos ſtellarũ obruit &
obſcurat: ita cunctorũ uirtutes & potẽtias ſua humilitate ſuperauit, minimaq; fuit inter
omnes, ut omniũ maior eſſet. Et quãto plus ſe deȷ̃ciebat, tanto magis à Chriſto ſubleua
batur. Latebat, et nõ latebat. Fugiẽdo gloriã, gloriã merebatur: quę uirtutẽ quaſi umbra
ſequitur, & appetitores ſui deſerens, appetit cõtemptores. Sed quid ago, narrãdi ordi-
nem prætermittens? Dum in ſingulis teneor, non ſeruo præcepta dicendi. Tali igitur
ſtirpe generata, iuncta eſt uiro Toxotio, qui Æneę & Iuliorũ altiſsimũ ſanguinẽ trahit,
Vnde etiã filia eius Chriſti uirgo Euſtochiũ Iulia nũcupatur, & ipſe Iulius, à magno de-
miſſum nomen Iulo. Et hæc dicimus, non quod habẽtibus grandia ſint, ſed quod con-
temnentibus mirabilia. Seculi homines ſuſpiciunt eos, q his pollent priuilegȷ̃s. Nos lau
damus, qui pro ſaluatore iſta deſpexerint: & mirũ in modũ quos habentes paruipendi-
mus, ſi habere noluerint cõtemnẽtes prædicamus. His inquã orta maioribus, & fœcun-
ditate ac pudicitia probata, primũ uiro, deinde propinquis, & totius urbis teſtimonio,
cũ quinq; liberos edidiſſet: Bleſillã, ſuper cuius morte eam Romæ cõſolatus ſum: Pauli-
nam, quæ ſanctũ & admirabilẽ uirũ, & propoſiti & rerũ ſuarũ Pammachiũ reliquit hæ-
redẽ, ad quẽ ſuper obitu eius paruulũ libellũ edidimus: Euſtochiũ, quæ nũc in ſanctis lo
cis uirginitatis & eccleſiæ monile precioſum eſt: Ruffinã, quæ immaturo funere piũ ma
tris animũ cõſternauit: & Toxotiũ, poſt quẽ párere deſȷ̃t, ut intelligeres eam nõ diu ſer-
uire uoluiſſe officio coniugali, ſed mariti deſiderio, qui marẽ optabat, liberos edidiſſe:
poſtq; uir morcuus eſt, ita eum planxit, ut propè ipſa moreretur: ita ſe conuertit ad domi
ni ſeruitutẽ, ut eius mortẽ uideretur optaſſe. Quid ego referã, amplę et nobilis domus, et
quondã opulentiſsimę, omnes penè diuitias in pauperes erogatas? Quid in cunctos cle

mentiſsi-

A mentiſsimũ animũ,& bonitatẽ etiã in eos, quos nunquã uiderat euagantẽ? Quis inopũ moriens, non illius ueſtimentis obuolutus eſt? Quis clinicorũ non eius facultatibus ſu ſtentatus eſt? Quos curioſiſsime tota urbe perquirens, damnũ putabat ſi quiſquã debi lis & eſuriens cibo ſuſtẽtaretur alterius. Spoliabat filios & inter obiurgãtes propinq̃s, 3 maiorẽ ſe eius hęreditatẽ, Chriſti miſericordiã, dimittere loquebatur. Nec diu potuit ex celſi apud ſeculũ generis, et nobiliſsimę familię uiſitationes et frequẽtiã ſuſtinere. Mœrebat honore ſuo, & ora laudantium declinare ac fugere feſtinabat. Cũq; Oriẽtis et Occidẽtis epiſcopos ob quaſdã eccleſiarum diſſenſiones Romã imperiales literę cõtraxiſ- 4 ſent, uidit admirabiles uiros, Chriſtiq; põtifices, Paulinum Antiochenę urbis epiſcopũ, & Epiphanium Salaminę Cypri, quę nunc Cõſtantia dicitur: quorũ Epiphaniũ etiã hoſpitẽ habuit: Paulinũ in aliena manẽtẽ domo, quaſi propriũ humanitate poſſedit. Quorum accenſa uirtutibus, per momenta patriã deſerere cogitabat. Non domus, non liberorum, non familiæ, non poſſeſsionum, nõ alicuius rei, quæ ad ſeculũ pertinet, memor: ſola (ſi dicit poteſt) & incomitata ad eremũ Antoniorũ atq; Paulorũ pergere geſtiebat. Tandemq; exacta hyeme, aperto mari, redeũtibus ad eccleſias ſuas epiſcopis & ipſa uoto cum eis ac deſiderio nauigauit. Quid ultra differo? Deſcẽdit ad portum, fratre, cognatis, affinibus, & (quod his maius eſt) liberis proſequentibus, & clementiſsimã matrem pietate uincere cupiẽtibus. Iam carbaſa tendebãtur, et remorum ductum nauis in altum protrahebatur. Paruus Toxotius ſupplices manus tendebat in littore. Ruffina iã nubilis, ut ſuas expectaret nuptias, tacens fletibus obſecrabat. Et tamẽ illa ſiccos tendebat ad cœlũ oculos, pietatẽ in filios, pietate in deum ſuperans. Neſciebat ſe matrem, ut Chriſti probaret ancillam. Torquebantur uiſcera, & quaſi à ſuis membris diſtraheretur, cũ do- 5 lore pugnabat: in eo cunctis admirabilior, quod magnã uinceret charitatẽ. Inter hoſtiũ manus & captiuitatis duram neceſsitatẽ nihil crudelius eſt, quàm parentes à liberis ſeparari. Hoc contra iura naturæ plena fides patiebatur, imò gaudens animus appetebat, & B amorẽ filiorũ maiore in Deum amore cõtemnens, in ſola Euſtochio, quæ & propoſiti & nauigationis eius comes erat, acquieſcebat. Sulcabat interim nauis mare, & cunctis qui cũ ea uehebantur littora reſpiciẽtibus, ipſa auerſos tenebat oculos, ne uideret quos ſine tormento uidere non poterat. Fateor, nulla ſic amauit filios, quibus antequã proficiſceretur cuncta largita eſt exhæredãs ſe in terra, ut hæreditatẽ inueniret in cœlo. Delata ad inſulã Pontiã, quam clariſsimæ quondam fœminarũ ſub Domitiano principe procõfeſsione nominis Chriſtiani, Flauię Domicillæ nobilitauit exiliũ, uidensq; cellulas in quibus illa longũ martyriũ duxerat, ſumptis fidei alis, Hieroſolymã & ſancta loca uidere cupiebat. Tardi erant uenti, & omnis pigra uelocitas. Inter Scyllã & Charybdim Adriatico ſe credẽs pelago, quaſi per ſtagnũ uenit Methonen, ibiq; refocillato paululum 6 corpuſculo, Et ſale tabentes artus in littore ponens, per Maleam & Cytherã ſparſasq; 7 per æquor Cycladas & crebris freta concita terris: Poſt Rhodum & Lyciam tandem uidit Cyprũ, ubi ſancti & uenerabilis Epiphanij pedibus prouoluta, decẽ ab eo diebus retenta eſt: non in refectionẽ, ut ille arbitrabatur, ſed in opus Dei, ut re cõprobatum eſt. Nam omnia illius regionis luſtrans monaſteria, prout potuit, refrigeria ſumptuũ fratribus dereliqt, quos amor ſancti uiri de toto illuc orbe cõduxerat. Inde breui curſu trã- 8 fretauit Seleuciã, de qua aſcendens Antiochiã, ſancti confeſſoris Paulini modicũ chari- 9 tate detenta, media hyeme, calenti ardore fidei, fœmina nobilis, quę prius eunuchorum manibus portabatur, aſello ſedens profecta eſt. Omitto Cœles Syriæ & Phœnices iter (neq; enim hodœporicon eius diſpoſui ſcribere) ea tantum loca nominabo, quæ ſacris uoluminibus continentur. Beryto Romana colonia, & antiqua urbe Sidone derelicta, in Sareptæ littore Helię eſt ingreſſa turriculã, in qua adorato domino ſaluatore, per are- 10 nas Tyri, in quibus genua Paulus fixit, peruenit ad Coth, quę nunc Ptolemais dicitur: & per campos Mageddo, Ioſiæ necis cõſcios, intrauit terrã Philiſtĳm. Miſata ruinas Dor, urbis quondam potentiſsimæ, & uerſa uice Stratonis turrim ab Herode rege Iudææ in

Hier. to. 1.

honorem Cæſaris Auguſti Cæſareã nuncupatã,in qua Cornelij domũ,Chriſti uidit ec- c
cleſiam,& Philippi ædiculas,& cubicula quatuor uirginũ prophetarũ. Deinde Antipa 11
trida ſemirutũ oppidulũ,quod de patris nomine Herodes uocauerat:& Lyddã uerſam
in Dioſpolim,Dorcadis atq; Aeneę reſurrectione ac ſanitate inclytam.Haud procul ab 12
ea Arimathiam uiculũ Ioſeph, qui dominũ ſepeliuit, & Nobe urbẽ quondam ſacerdo-
tum, tunc tumulũ occiſorũ.Ioppen quoq; fugientis portũ Ionæ, &(ut aliquid perſtrin
gam de fabulis poetarũ)religatæ ad ſaxum Andromedes ſpectatricẽ.Repetitoq; itinere 13
Nicopolim,quæ prius Emaus uocabatur, apud quã in fractione panis cognitus domi-
nus, Cleophę domũ in eccleſiã dedicauit.Atq; inde proficiſcens,aſcendit Bethoron in- 14
feriorẽ & ſuperiorẽ,urbes à Solomone conditas,ſed uaria poſtea bellorũ tempeſtate de
letas, ad dextrã aſpicens Haialon & Gabaon, ubi Ieſus filius Naue contra quinq; reges
dimicans,ſoli imperauit & lunæ, & Gabaonitas ob dolos & inſidias fœderis impetrati,
in aquarios lignarioſq; damnauit.In Gabaon urbe uſq; ad ſolũ diruta,paululũ ſubſtitit,
recordata peccati eius,& concubinæ in fruſta diuiſæ, & tribus Beniamin trecẽtos uiros
propter Paulũ apoſtolũ reſeruatos. Quid diu moror? Ad leuã mauſoleo Helenę dereli- 15
cto,quæ Adiabenorũ regina in fame populũ frumento iuuerat, ingreſſa eſt Hieroſoly-
mam urbẽ trinominẽ,Iebus,Salẽ,Hieruſalẽ,quæ ab Helio poſtea Hadriano,de ruinis et 16
cineribus ciuitatis in Heliã ſuſcitata eſt.Cumq; procõſul Palęſtinæ,qui familiã eius opti
me nouerat, præmiſsis apparitoribus iuſsiſſet parari prætoriũ, elegit humilẽ cellulã,&
cũcta loca tanto ardore ac ſtudio circũiuit,ut niſi ad reliqua feſtinaret, à primis nõ poſ-
ſet abduci. Proſtrataq; ante crucẽ, quaſi pendentẽ dominũ cerneret, adorabat. Ingreſſa
ſepulchrũ,reſurrectionis oſculabatur lapidẽ, quẽ ab oſtio monumenti amouerat ange-
lus Et ipſum corporis locũ,in quo dominus iacuerat, quaſi ſitiens deſideratas aquas,fi-
deli ore lambebat.Quid ibi lachrymarũ,quantũ gemituũ, quid doloris effuderit, teſtis
eſt cuncta Hieroſolyma,teſtis eſt ipſe dominus,quẽ rogabat. Vnde egrediens aſcendit
Sion,quæ in arcẽ uel ſpeculã uertitur. Hanc urbẽ quondam expugnauit & reædificauit D
Dauid. De expugnata ſcribitur: Væ tibi ciuitas Ariel,id eſt leo Dei,& quõdam fortiſsi
ma,quã expugnauit Dauid.De ea quæ ædificata eſt,dictũ eſt:Fundamenta eius in mon 17
tibus ſanctis,diligit dominus portas Sion, ſuper omnia tabernacula Iacob.Non eas por
tas,quas hodie cernimus in fauillam & cinerẽ diſſolutas,ſed portas, quibus non prę-
ualet infernus,& p quas credẽtium ad Chriſtũ ingreditur multitudo. Oſtẽdebatur illi co-
lumna eccleſiæ porticũ ſuſtinens, infecta cruore domini, ad quam uinctus dicitur & fla
gellatus.Monſtrabatur locus, ubi ſuper centum uiginti credẽtium animas ſpiritus ſan-
ctus deſcẽdiſſet,ut Iohelis uaticiniũ cõpleretur.Deinde facultatula ſua pauperibus atq;
cõſeruis diſtributa,perrexit ad Bethlehẽ,et in dextera parte itineris ſtetit ad ſepulchrum
Rachel,in quo mater Beniamin,non ut uocauerat moriens,Benoni,hoc eſt filius dolo- 18
ris mei,ſed ut pater prophetizauit in ſpiritu, filium dextræ procreauit.Atq; inde Bethle
hem ingreſſa,& in ſpecum ſaluatoris introiẽs, poſtq; uidit ſacrum uirginis diuerſorium,
& ſtabulum in quo agnouit bos poſſeſſorẽ ſuum,& aſinus præſepe domini ſui, ut illud
impleretur,quod in eodẽ Propheta ſcriptũ eſt:Beatus qui ſeminat ſuper aquas,ubi bos
et aſinus calcant:me audiente iurabat, cernere ſe oculis fidei infantẽ pannis inuolutum, 19
uagientem in pręſepe dominũ. Magos adorantes, ſtellam fulgentem deſuper, matrem
uirginem, nutritium ſedulum, paſtores nocte uenientes, ut uiderent uerbum quod fa-
ctum erat:& iam tunc euangeliſtæ Ioannis principium dedicarent:In principio erat uer
bum,& uerbum caro factum eſt.Paruulos interfectos, Herodem ſæuientem, Ioſeph &
Mariam fugientes in Ægyptũ.Mixtisq; gaudio lachrymis, loquebatur: Salue Bethle-
hem domus panis,in qua natus eſt ille panis,qui de cœlo deſcendit. Salue Ephrata re-
gio uberrima,atq; λαχποφόρε, cuius fertilitas Deus eſt.De te quondam Michæas uatici-
natus eſt: Et tu Bethlehem domus Ephrata, non minima es in milibus Iuda. Ex te mihi
egredietur, qui ſit princeps in Iſrael, & egreſſus eius ab initio à diebus æternitatis. Pro-

pterea

A pterea dabis eos uſq; ad tempus parientis. Pariet, & reliquiæ fratrũ eius conuertentur ad
filios Iſrael. In te enim natus eſt princeps, qui ante luciferũ genitus eſt, cuius de patre na-
tiuitas, omnẽ excedit ætatẽ. Et tamdiu in te Dauidici generis origo permanſit, donec uir
go páreret, & reliquiæ populi credentis in Chriſtũ, conuertentur ad filios Iſrael, & libe- als conuerterentur
re prædicarent: Vobis oportebat primũ loqui uerbũ Dei: ſed quoniã repuliſtis illud, &
indignos uos iudicaſtis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes. Dixerat enim Deus:
Non ueni, niſi ad oues perditas domus Iſrael. Et eo tempore Iacob ſuper eo uerba com
pleta ſunt: Non deficiet princeps ex Iuda, & dux de femoribus eius, donec ueniat, cui re
poſitũ eſt, & ipſe erit expectatio gentiũ. Bene Dauid iurabat, bene uota faciebat, dicens:
Si introiero in tabernaculum domus meæ: ſi aſcendero in lectũ ſtrati mei: ſi dedero ſom-
num oculis meis, & palpebris meis dormitationẽ, & requiẽ tẽporibus meis, donec inue
niam locum domino, tabernaculũ Deo Iacob. Et ſtatim quid deſideraret, expoſuit: atq;
oculis prophetalibus, quem nos ueniſſe iam credimus, ille uenturum eſſe cernebat. Ecce
20 audiuimus enim in Ephrata, inuenimus eũ in campis ſyluæ. Vau quippe ſermo Hebrai- als eum
21 cus, ut te docente didici, non Mariam matrẽ domini, hoc eſt αὐτὸν, ſed ipſum, id eſt αὐ-
τὸν, ſignificat. Vnde loquitur cõfidẽter: Introibimus in tabernaculum eius, adorabimus
in loco ubi ſteterunt pedes eius. Et ego miſera atq; peccatrix, digna ſum iudicata deoſcu
lari præſepe, in quo dominus paruulus uagĩt? Orare in ſpelunca, in qua uirgo puerpera
dominũ fudit infantẽ? Hæc requies mea, quia dñi mei patria eſt. Hic habitabo, quoniam
ſaluator elegit eam. Parauí lucernam Chriſto meo. Anima mea illi uiuet, & ſemẽ meum
ſeruiet ipſi. Haud procul inde deſcendit ad turrim Ader, id eſt gregis, iuxta quã Iacob
pauit greges ſuos, & paſtores nocte uigilantes audire meruerũt: Gloria in excelſis Deo,
& ſuper terram pax hominibus bonæ uoluntatis. Dumq; ſeruant oues, inuenerunt a-
gnum Dei puro & mũdiſsimo uellere, quod in ariditate totius terræ cœleſti rore cõple
22 tum eſt, & cuius ſanguis tulit peccata mũdi, & exterminatorẽ Aegypti, litus in poſtibus
B fugauit. Statimq; cõcito gradu, cœpit per uiam ueterẽ pergere, quæ ducit Gazam, ad po
tentiam uel ad diuitias Dei, & tacita ſecum uoluere, quomodo eunuchus Aethiops gen
23 tium populos præfigurans mutauerit pellem ſuam: & dum Vetus relegit inſtrumentũ,
fontẽ reperit Euangelij. Atq; inde ad dexterã tranſit. A Bethſur uenit Eſcol, quæ in bo-
trum uertitur. Vnde in teſtimoniũ terræ fertiliſsimæ, & in typum eius qui dicit: Torcu-
lar calcaui ſolus, & de gentibus non eſt uir mecũ, exploratores botrũ miræ magnitudi-
24 nis portauerunt. Nec poſt longũ ſpatiũ intrauit Saræ cellulas, uidens incunabula Iſaac,
& ueſtigia quercus Abrahã, ſub qua uidit diem Chriſti, & lætatus eſt. Atq; inde conſur-
gens, aſcendit Chebron, hæc eſt Cariath arbe, id eſt oppidũ uirorũ quatuor, Abraham,
Iſaac, Iacob, & Adam magni, quem ibi conditũ, iuxta librũ Ieſu Naue Hebræi autumãt,
25 licet plericq; Caleb quartũ putent, cuius ex latere memoria monſtratur. His inſpectis, no
luit pergere ad Cariath ſephor, id eſt uiculũ literarũ, quia cõtemnens occidentẽ literam,
reppererat ſpiritum uiuificãtẽ. Magisq; mirabatur ſuperiores & inferiores aquas, quas
Othoniel filius Iephone, Zenez pro auſtrali terra & arida poſſeſsione ſuſceperat: & a-
quarũ ductu, ſiccos prioris inſtrumenti agros faciebat irriguos, ut redemptionẽ ueterũ
26 peccatorũ in aquis baptiſmi repperiret. Altera die, orto iam ſole, ſtetit in ſupercilio Ca-
phar Barucha, id eſt uillæ benedictionis, quẽ ad locũ Abrahã dominũ proſequutus eſt.
Vnde latam deſpiciẽs ſolitudinẽ, ac terrã quondã Sodomæ, & Gomorrhæ, Adamæ, &
Seboim, contemplata eſt balſami uineas in Engaddi, & Segor uitulã conſternantẽ, quæ
prius Bala uocabatur: & in Zoarã, id eſt paruulã, Syro ſermone translata eſt. Recorda-
batur ſpeluncę Loth, & uerſa in lachrymas, uirgines ſocias admonebat, cauendũ eſſe ui-
27 num, in quo eſt luxuria, cuius opus Moabitę ſunt & Ammonitę. Diu hęreo in meridie,
28 ubi ſponſa cubantem repperit ſponſum, & Ioſeph inebriatus eſt cum fratribus ſuis. Re-
29 uertar Hieroſolymã, & per Thecuam atq; Amos rutilantem montis Oliueti crucẽ aſpi-
30 ciam, de quo ſaluator aſcendit ad patrẽ. In quo per annos ſingulos uacca ruffa in holo-

cauſtũ domino cremabatur,cuius cinis expiabat populum Iſrael:in quo,iuxta Ezechie- c
lem,Cherubim de templo tranſmigrantes,eccleſiã domini fundauerũt.Poſt ingreſſa ſe-
pulchrũ Lazari,Mariæ & Marthæ uidit hoſpitiũ, & Bethphage,uillã ſacerdotaliũ ma-
xillarũ: & locũ in quo pullus laſciuiẽs gentiũ,Dei frena ſuſcepit:apoſtolorũq; ſtratus ue
ſtibus,mollia terga præbuit ad ſedendũ.Rectoq; itinere deſcendebat Hiericho,recogi- 31
tans illũ de Euangelio uulneratũ,ac ſacerdotibus & leuitis,mentis feritate prætereunti-
bus,clementiã Samaritæ,id eſt cuſtodis, qui ſeminecẽ ſuo iumento impoſitũ, ad ſtabu-
lum eccleſiæ deportauit.Et locũ Adomim,quod interpretatur ſanguinum,quia multus
in eo ſanguis crebris latronũ fundebatur incurſibus.Et arborẽ ſycomorũ Zachęi,id eſt
bona pœnitentiæ opera,quibus cruenta dudũ & noxia rapinis peccata calcabat: excel-
ſumq; dominũ de excelſo uirtutũ intuebatur.Et iuxta uiam cæcorũ loca, qui receptis lu
minibus utriuſq; populi credentis in dominum ſacramenta præmiſerant. Ingreſſa Hie-
richo,uidit urbem quam fundauit Hazel in Abiram primogenito ſuo , & cuius portas 32
poſuit in Segub nouiſsimo filiorũ.Intuita eſt caſtra Galgalæ,& aceruũ præputiorũ, &
ſecundæ circũciſionis myſteriũ:& duodecim lapides , qui de Iordanis illuc translati al-
ueo,duodecim apoſtolorũ fundamenta firmauerant: & fontẽ quondam legis amariſsi-
mum & ſterilem,quem uerus Heliſæus ſua condiuit ſapientia, & in dulcorẽ ubertatẽq; 33
conuertit. Vix nox tranſierat,feruentiſsimo æſtu uenit ad Iordanẽ. Stetit in ripa flumi-
nis,& orto ſole,ſolis iuſtitiæ recordata eſt, quomodo in medio amnis alueo ſicca ſacer-
dotes poſuerint ueſtigia:& ad Heliæ & Heliſæi imperiũ, ſtãtibus ex utraq; parte aquis,
iter unda præbuerit : pollutasq; diluuio aquas , & totius humani generis interfectione
maculatas,ſuo dominus mundauerit baptiſmate.Longum eſt ſi uelim de ualle Achor di 34
cere,id eſt tumultus atq; turbarũ, in qua furtũ & auaritia condemnata eſt : & de Bethel
domo Dei,in qua ſuper nudam humũ,nudus & pauper dormiuit Iacob: & poſito ſub-
ter caput lapide,qui in Zacharia ſeptem oculos habere deſcribitur, & in Eſaia lapis dici
tur angularis,uidit ſcalam uſq; ad cœlum tendẽtẽ:in qua dominus deſuper innitebatur, D
aſcẽdentibus porrigens manũ, & negligentes de ſublimi præcipitans. Sepulchra quoq;
in monte Ephraim Ieſu filij Naue,& Eleazari filij Aaron ſacerdotis, è regione uenerata
eſt:quorũ alter conditus eſt in Tannathſare à ſeptentrionali parte montis Gaas :alter in 35
Gabaa filij ſui Phinees:ſatisq; mirata eſt, quod diſtributor poſſeſsionũ ſibi montana &
aſpera delegiſſet. Quid narrem Silo,in qua altare dirutũ hodieq; monſtratur,& raptum
Sabinarũ à Romulo,tribus Beniamitica præcurrit. Tranſiuit Sichem,non ut pleriq; er- 36
rantes legunt Sichar,quæ nunc Neapolis appellatur,& ex latere montis Garizim extru
ctam,circa puteũ Iacob intrauit eccleſiam:ſuper quo reſidens dominus,ſitiensq; & eſu-
riens,Samaritanæ fide ſatiatus eſt:quæ quinq; Moſaicorũ uoluminũ uiris, ſextoq;, quẽ
ſe habere iactabat,errore Doſithei derelicto,uerum Meſsiam, & uerum repperit ſalua-
torem.Atq; inde diuertens,uidit duodecim patriarcharũ ſepulchra , & Sebaſten , id eſt
Samariam,quæ in honorem Auguſti ab Herode Græco ſermone Auguſta eſt nomina-
ta.Ibi ſiti ſunt Heliſæus & Abdias prophetæ,& (quo maior inter natos mulierum non
fuit) Ioannes Baptiſta. Vbi multis intremuit cõſternata mirabilibus:nanq; cernebat ua
rijs dæmones rugire cruciatibus, & ante ſepulchra ſanctorũ ululare homines more lu-
porum,uocibus latrare canum,fremere leonũ,ſibilare ſerpentũ, mugire taurorũ. Alios
rotare caput,& poſt tergum terram uertice tangere:ſuſpẽſisq; pede fœminis, ueſtes de-
fluere in faciem.Miſerebatur omnium,& per ſingulos effuſis lachrymis, Chriſti clemen
tiam deprecabatur.Et ſicut erat inualida,aſcendit pedibus montem,in cuius duabus ſpe
luncis,perſequutionis & famis tempore, Abdias propheta cẽtum prophetas aluit pane 37
& aqua.Inde cito itinere percurrit Nazareth nutriculam domini , Chanaam & Caphar
naum,ſignorum eius familiares. Lacum Tyberiadis, nauigante domino ſanctificatum:
& ſolitudinem,in qua multa populorum milia paucis ſaturata ſunt panibus , & de reli-
quijs ueſcentium repleti ſunt cophini duodecim tribuum Iſrahel. Scandebat montem 38

Thabor,

A Thabor,in quo transfiguratus eſt dominus. Aſpiciebat procul mõtes Hermon & Hermonim, & campos latiſsimos Galilææ,in quibus Siſara & omnis exercitus eius,Barach uincente proſtratus eſt. Torrens Ciſon,qui mediam planiciẽ diuidebat,et oppidũ iuxta Naim,in quo uiduæ ſuſcitatus eſt filius,monſtrabatur. Dies me prius q̃ ſermo deficiet,ſi uoluero cuncta percurrere, quæ Paula uenerabilis fide incredibili peruagata eſt. Transi
39 bo ad Ægyptum,& in Sochoth atq; apud fontem Sampſon,quẽ de molari maxillę dente produxit,ſubſiſtam parumper: & arentia ora colluam, ut refocillatus uideam Moraſthim, ſepulchrũ quõdam Micheæ prophetæ, nũc eccleſiam. Et ex latere derelinquam
40 Chorreos,& Getheos, Mareſa,Idumæam,& Lachis, & per arenas molliſsimas pergentium ueſtigia ſubtrahentes,latamq; eremi uaſtitatẽ, ueniam ad Ægypti fluuiũ Sior, qui interpretatur turbidus,& quinq; Ægypti tranſeã ciuitates,quę loquũtur lingua Chana nitide,& terrã Geſſen,& campos Thaneos,in quibus fecit Deus mirabilia. Et urbẽ No, quæ poſtea uerſa eſt in Alexandriã: & oppidum domini Nitriam, in quo puriſsimo uitutum nitro ſordes lauãtur quotidie plurimorũ. Quod cum uidiſſet, occurrente ſibi ſan
41 cto & uenerabili epiſcopo Iſidoro cõfeſſore, & turbis innumerabilibus monachorum, ex quibus multos ſacerdotalis & leuiticus ſublimabat gradus:lętabatur quidẽ ad gloriã domini,ſed ſe indignã tãto honore fatebatur. Quid ego narrem Macarios, Arſetas, Serapionas,& reliqua columnarũ Chriſti nomina? Cuius non intrauit cellulã? quorũ pedibus non aduoluta eſt? Per ſingulos ſanctos Chriſtum ſe uidere credebat,& quicquid in illos cõtulerat,in dominũ cõtuliſſe lætabatur. Mirus ardor,& uix in fœmina credibilis fortitudo. Oblita ſexus & fragilitatis corporeæ,inter tot milia monachorũ cum puellis ſuis habitare cupiebat. Et forſitan cunctis eam ſuſcipiẽtibus impetraſſet, ni maius ſanctorum locorum retraxiſſet deſiderium. Acq; propter feruentiſsimos æſtus de Peluſio Maiomam nauigatione perueniens,tãta uelocitate reuerſa eſt,ut auẽ putares. Nec multo pòſt in ſancta Bethlehem manſura perpetuo, anguſto per trienniũ manſit hoſpitiolo,
B donec extrueret cellulas ac monaſteria,& diuerſoriũ peregrinorũ iuxta uiam conderet: in qua Maria & Ioſeph hoſpitiũ nõ inuenerant. Hucuſq; iter eius deſcriptum ſit, quod multis uirginib. & filia comite peragrauit. Nũc uirtus latius deſcribatur,quę ipſius propria eſt,& in qua exponenda,Deo iudice acteſte profiteor,me nihil addere,nihil in maius attollere more laudãtium: ſed ne rerum excedam finem,multa detrahere: & ne apud
42 detractores & genuino me ſemper dente rodentes fingere puter, & cornicẽ Æſopi alienis coloribus adornare. Quæ prima Chriſtianorũ uirtus eſt,tanta ſe humilitate deiecit, ut qui eam nõ uidiſſet, & pro celebritate nominis uidere geſtiſſet, ipſam eſſe non crederet,ſed ancillularũ ultimã. Et cum frequẽtibus choris uirginũ cingeretur,& ueſte,& uoce,& habitu, & inceſſu minima omniũ erat;nunq; poſt uiri mortẽ uſq; ad diẽ dormitionis ſuæ cum ullo comedit uiro, quãuis eum ſanctũ & in pontificali ſciret culmine cõſtitutũ. Balneas, niſi periclitans,nõ adijt. Mollia, etiam in grauiſsima febre,lectuli ſtrata nõ habuit,ſed ſuper duriſsimã humũ ſtratis ciliciolis quieſcebat: ſi tamen illa quies dicenda eſt,quæ iugibus penè orationibus dies noctesq; iungebat: illud implens de Pſalterio: Lauabo per ſingulas noctes lectum meũ,lachrymis meis ſtratũ meũ rigabo. In qua fontes crederes lachrymarũ,ita leuia peccata plangebat, ut illam grauiſsimorũ criminũ crederes reã. Cumq; à nobis crebrius moneretur,ut parceret oculis,& eos ſeruaret Euangelicæ lectioni,aiebat: Turpãda eſt facies,quã cõtra Dei præceptum purpuriſſo & ceruſſa & ſtibio ſæpe depinxi. Affligendũ corpus,quod multis uacauit delicijs. Longus riſus, perpeti compenſandus eſt fletu. Mollia linteanima et ſerica precioſiſsima, aſperitate cilicij cõmutanda. Quæ uiro & ſeculo placui,nunc Chriſto placere deſidero. Si inter tales tantasq; uirtutes caſtitatẽ in illa uoluero prædicare,ſuperfluus uidear: in qua etiã cũ ſecularis eſſet,omniũ Romæ matronarũ exemplum fuit: quæ ita ſe geſsit,ut nunquam de illa etiam maledicorum quicquam auderet fama confingere. Nihil animo eius clementius,nihil erga humiles blandius fuit. Non appetebat potentes, nec tamen ſuperbos &

gloriolam quęrentes,fastidio despiciebat. Si pauperē uidebat,sustentabat:si diuitem,ad. c
benefaciendū hortabatur. Liberalitas sola excedebat modū. Et usuras tribuēs,uersuram quoq; sæpius faciebat,ut nulli stipem rogantiū denegaret. Fateor errorē meum:cum in largiēdo esset profusior, arguebā, illud proferēs de Apostolo: Non ut alijs refrigerium, uobis autem tribulatio,sed ex ęqualitate in hoc tempore,ut uestra abundantia sit ad illorum inopiam,et illorū abundantia sit ad uestram inopiam. Et hoc de Euangelio saluatoris:Qui habet duas tunicas,det alterā non habenti. Et prouidendū esse,ne quod libēter faceret,semper facere nō posset:multaq; huiuscemodi, quæ illa mira uerecundia, & sermone parcissimo dissoluebat: testem inuocans Deū, se pro illius nomine cuncta facere, & hoc habere uoti,ut mendicans ipsa moreretur,ut unū nūmum filię non dimitteret,& in funere suo aliena sindone inuolueretur. Ad extremū inferebat: Ego si petiero,multos inueniā qui mihi tribuant,iste mendicans si à me nō acceperit,q̄ ei possum etiā de alieno tribuere, & mortuus fuerit, à quo eius anima requretur? Ego cautior in re familiari esse cupiebam,sed illa ardentior fide,toto saluatori animo iungebatur: & pauperē dominū, pauper spiritu sequebatur,reddēs ei quod acceperat,pauper pro ipso effecta. Denicq; cō secuta est quod optabat, & in grandi ære alieno filiam dereliquit: quod hucusq; debēs, nō suis uiribus,sed Christi se cōfidit misericordia redditurā. Solent pleræq; matronarū, buccinatoribus suis dona cōferre,& in paucos largitate profusa,manū à cæteris retrahere:quo illa omnino carebat uitio. Ita enim singulis suā pecuniā diuidebat,ut singulis necessariū erat,nō ad luxuriā,sed ad necessitatē. Nemo ab ea pauperū uacuus reuersus est. Quod obtinebat,nō diuitiarū magnitudine,sed prudētia dispēsandi:illud semper replicans:Beati misericordes,qm̄ ipsi misericordiā cōsequētur. Et:Sicut aqua extinguit ignē, ita eleemosyna extinguit peccatū. Et:Facite uobis amicos de iniquo māmona,q̄ uos recipiāt in ęterna tabernacula. Et:Date eleemosynā,& ecce omnia mūda sunt uobis. Et uerba Danielis,regem Nabuchodonosor monentis,ut eleemosynis redimeret peccata sua. Nolebat in his lapidibus pecuniā effundere,qui cum terra & seculo trāsituri sunt:sed in d
uiuis lapidibus,qui uoluūtur super terram,de quibus in Apocalypsi Ioannis,ciuitas magni regis extruitur,quos in saphirū & smaragdum & iaspidē,& cęteras gēmas esse uertēdos,scriptura cōmemorat. Verum hæc possunt esse cōmunia cum paucis, & scit diabolus,non in summo uirtutū culmine posita. Vnde loquitur ad dominū, post amissam lob substantiam, post euersam domū, post liberos interfectos, corium pro corio, & omnia quæ habuerit homo dabit pro anima sua. Sed extende manū tuam,& tange ossa eius,& carnes, nisi in faciem benedixerit tibi. Scimus plerosq; dedisse eleemosynam,sed de proprio corpore nihil dedisse. Porrexisse egentib. manū,sed carnis uoluptate superatos,dealbasse ea quę foris erant,& intus plenos fuisse ossibus mortuorū. At nō Paula talis,quę tantæ continentiæ fuit, ut propè mensuram excederet,& debilitatē corporis nimijs ieiunijs ac labore cōtraheret. Quæ,exceptis diebus festis,uix oleū in cibo caperet, ut ex hoc uno æstimetur,quid de uino & liquamine,& piscibus,& melle, & ouis,& reliquis quæ gustui suauia sunt, iudicarit. In quibus sumendis quidam se abstinentissimos putant,& si his uētrē ingurgitauerint,tutā pudicitiā suspicātur. Semper quidem uirtutes sequitur 43
inuidia, feriuntq; summos fulgura montes. Nec mirū si hoc de hominibus loquar, cum etiam dominus noster Pharisæorum zelo sit crucifixus, & omnes sancti æmulos habuerint,in paradiso quoq; serpens fuerit, cuius inuidia mors introiuit in orbem terrarū. Sciebat ei dominus Adad Idumæū, qui eā colaphizaret,ne se extolleret,& quasi quodam stimulo carnis sæpius admonebat, ne magnitudo uirtutū altius raperet,& aliarum uitijs fœminarū, se in excelso crederet constitutā. Ego aiebam, liuori esse cedendum,& dandum insaniæ locū, quod fecisset Iacob in fratre suo Esau,& Dauid in pertinacissimo inimicorū Saul:quorum alter in Mesopotamiā fugerit,alter se Allophylis tradiderit,malens hostibus,q̄ inuidis subiacere. At illa respōdebat: Iustè hæc diceres,si diabolus cōtra seruos Dei & ancillas nō ubiq; pugnaret,& ad omnia loca fugiētes nō pręcederet,si nō

sanctorum

A ſanctorum locorũ amore retinerer, & Bethlehem meã in alia reperire poſſem parte terrarum. Cur enim non patientia liuorẽ ſuperem? Cur non humilitate frangam ſuperbiã, & percutiẽti maxillam offeram alterã? Dicẽte apoſtolo Paulo: Vincite in bono malum. Nónne Apoſtoli gloriabãtur, quãdo pro domino ſunt paſsi contumeliam? Nónne ipſe ſaluator humiliauit ſe, formã ſerui accipiẽs, et factus eſt obediens patri uſq; ad mortem, & mortem crucis, ut nos ſua paſsione ſaluaret? Iob niſi certaſſet, & uiciſſet in prælio, nõ accepiſſet coronam iuſtitiæ, nec audiſſet à domino: Putas me aliter locutum tibi, q̃ ut appareres iuſtus? Beati dicũtur in Euãgelio, qui perſecutionẽ patiũtur propter iuſtitiã. Secura ſit cõſcientia, quod nõ propter peccata patiamur, & afflictio in ſeculo, materia præmiorum eſt. Si quando procacior fuiſſet inimicus, & uſq; ad uerborũ iurgia proſiliſſet, illud Pſalterij decãtabat: Cum conſiſteret aduerſum me peccator, obmutui, et ſilui à bonis. Et rurſus: Ego aũt quaſi ſurdus non audiebam, quaſi mutus nõ aperiens os ſuum. Et factus ſum ſicut homo nõ audiẽs, & nõ habens in ore ſuo increpationes. In tentationib. Deuteronomij uerba uoluebat: Tẽtat uos dominus Deus ueſter, ut ſciat ſi diligatis dominum Deũ ueſtrum de toto corde ueſtro, & de tota anima ueſtra. In tribulatiõibus & anguſtijs, Eſaiæ replicabat eloquia: Qui ablactati eſtis à lacte, qui abſtracti ab ubere, tribulationem ſuper tribulationẽ expectate, ſpem ſuper ſpem: adhuc puſillum propter malitiam labiorũ, propter linguam malignã. Et ſcripturæ teſtimoniũ in conſolationẽ ſuam ediſſerebat: Ablactatorũ eſſe, eorũ ſcilicet, qui ad uirilem ætatem perueniſſent, tribulationem ſuper tribulationẽ ſuſtinere, ut ſpem ſuper ſpẽ mereantur accipere. Scientes quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationẽ, probatio uero ſpem, ſpes aũt nõ confundit. Et quod ſi is qui foris eſt homo noſter corrumpatur, ille qui intus eſt innouetur: & in præſentiarũ leue & momẽtaneũ tribulationis ueſtræ, æternæ gloriæ pondus operatur in uobis: non aſpicientibus quæ uidentur, ſed quę non uidentur. quæ enim uidentur, tẽporalia ſunt: quæ aũt non uidẽtur, ęterna. Nec longũ fore tempus, etiã
B ſi humanę patientię tardũ uideatur, quin Dei ſtatim uideatur auxilium, dicentis: Tempore opportuno exaudiui te, et in die ſalutis auxilium ſum tibi. Nec doloſa labia et linguas iniquorum eſſe metuendas, cum domino adiutore lætemur, & ipſum debeamus audire per prophetam monentẽ: Nolite timere opprobria hominũ, & blaſphemias eorũ ne me tueritis. Sicut enim ueſtimentũ, ſic comedit eos uermis: & ſicut lanam, ſic deuorauit eos tinea. &, Per patientiam ueſtram poſsidebitis animas ueſtras. &, Non ſunt cõdignę paſsiones huius temporis ad futuram gloriã, quæ reuelabitur in nobis. & alibi: Tribulationem ſuper tribulationẽ ſuſtinere, ut patienter agamus in omnibus quæ accidunt nobis. Patiens enim uir, multum prudens: qui aũt puſillanimis eſt, uehementer inſipiẽs. In languoribus & crebra infirmitate dicebat: Quando infirma ſum, tunc fortis ſum. &, Habemus theſaurũ iſtum in uaſis fictilibus, donec mortale hoc induat immortalitatẽ, & corruptũ hoc ueſtiatur incorruptione. & iterũ: Sicut ſuperabũdant paſsiones Chriſti in nobis, ita & per Chriſtum abundauit & conſolatio. Ac deinde: Vt ſocij paſsionum eſtis, ſic eritis & conſolationis. In mœrore cantabat: Quare triſtis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniã adhuc cõfitebor illi, ſalutare uultus mei, et Deus meus. In periculis loquebatur: Qui uult uenire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucẽ ſuã, & ſequatur me. & iterũ: Qui uult animã ſuã ſaluã facere, pdet eã. &: Qui pdiderit animã ſuam propter me, ſaluã eã faciet. Quando diſpẽdia rei familiaris & euerſio totius patrimonij nũciabatur, aiebat: Quid enim prodeſt homini, ſi totũ mundũ lucrifecerit, & animæ ſuę damnũ habuerit? aut quam dabit homo cõmutationẽ pro anima ſua? &: Nudus exiui de utero matris meæ, nudus & redeã. Sicut domino placuit, ita factũ eſt. Sit nomẽ domini benedictũ. & illud: Nolite diligere mũdũ, neq; ea quę ſunt in mundo. Quoniã omne quod in mundo eſt, deſideriũ carnis eſt, & concupiſcẽtia oculorũ, & ſuperbia uitæ huius: quę nõ eſt ex patre, ſed ex mũdo. Et mũdus tranſit, & concupiſcẽtia eius. Scio
44 em̃ ſcriptas ifirmitates grauiſsimas liberorũ, & maxime Toxotij ſui, quẽ diligebat plurimum.

mum. Cumq; illud uirtute compleſſet, turbata ſum, & nō ſum locuta, in hæc uerba pro- c
rupit: Qui amat filium aut filiam plus q̄ me, non eſt me dignus. Et orans ad dominū, lo-
quebatur: Poſside domine filios mortificatorū, qui pro te quotidie mortificant corpora
ſua. Noui ſuſurronē quendam (quod genus hominum uel pernicioſiſsimū eſt) quaſi be
neuolum nunciaſſe, quod pro nimio feruore uirtutū quibuſdā uideretur inſana, & cere
brum illius dicerēt confouendum. Cui illa reſpondit: Theatrū facti ſumus mundo, & an
gelis, & hominibus. Et: Nos ſtulti propter Chriſtum, ſed ſtultū Dei ſapiētius eſt homi-
nibus. Vnde & ſaluator loquitur ad patrē: Tu ſcis inſipientiā meam. Et iterū: Tanquā
prodigiū factus ſum multis, & tu adiutor fortis: ut iumētum factus ſum apud te, & ego
ſemper tecū. Quē in euangelio & propinqui quaſi mētis impotē ligare cupiebant, & ad
uerſarij ſugillabant, dicētes: Dęmoniū habet, & Samaritanus eſt: in beelzebub principe
dæmoniorū eijcit dæmonia. Sed nos audiamus Apoſtolum cohortantē: Hæc eſt gloria
noſtra, teſtimoniū conſcientię noſtrę, quoniā in ſanctitate & ſynceritate & in gratia Dei
conuerſati ſumus in mundo. Et dominū dicentē ad Apoſtolos: Ideo mundus odit uos,
quoniā non eſtis de mūdo. Si enim eſſetis de mūdo, amaret uticq; mūdus quod ſuū erat.
Et ad ipſum dominū uerba uertebat: Tu noſti cordis abſcondita, & hæc omnia uenerūt
ſuper nos, nec ſumus obliti tui, nec iniquè egimus in teſtamēto tuo, nec auerſum eſt re-
trorſum cor noſtrū. Et propter te mortificati ſumus tota die, reputati ſumus ut oues oc-
ciſionis. Sed dñs auxiliator meus, nō timebo quid faciat mihi homo. Legi enim: Fili, ho-
nora dñm, & confortaberis, & extra dñm nullū timueris. His & talibus teſtimonijs, qua
ſi armatura Dei, & aduerſus omnia quidem uitia, ſed præcipuè inſtruebat ſe contra inui
diam ſęuientē, & patiendo iniurias, furorē rabidi pectoris mitigabat. Denicq; uſq; ad diē
mortis, & huius patiētia, & aliorū zelus omnibus patuit: qui ſuum rodit autorē, & dū
æmulū lędere nititur, in ſemetipſum proprio furore bacchatur. Dicā & de ordine mona
ſterij, quomodo ſanctorū continentiā in ſuum uerterit lucrū. Seminabat carnalia, ut me
teret ſpiritualia: dabat terrena, ut cœleſtia tolleret: breuia concedebat, ut pro his æterna d
mutaret. Poſt uirorū monaſteriū, quod uiris tradiderat gubernandum, plures uirgines,
quas è diuerſis prouincijs cōgregarat, tam nobiles, q̄ medij & infimi generis, in tres tur-
mas monaſteria q; diuiſit: ita duntaxat ut in opere & in cibo ſeparatæ, pſalmodijs & ora
tionib. iungerentur. Poſt Alleluia cātatū (quo ſigno uocabātur ad collectā) nulli reſide
re licitū erat. Sed prima ſeu inter primas ueniēs, cæterarū operiebatur aduētū, pudore &
exemplo ad laborē eas prouocans, nō terrore. Mane hora tertia, ſexta, nona, ueſpere, no
ctis medio, per ordinē Pſalteriū cantabāt. Nec licebat cuiq; ſororū ignorare Pſalmos, et
nō de ſcripturis ſanctis quotidie aliquid diſcere. Die tantū dominico ad eccleſiam pro-
cedebāt, ex cuius habitabāt latere. Et unūquodq; agmē matrē propriā ſequebatur: atq;
inde pariter reuertētes, inſtabant operi diſtributo: & uel ſibi, uel cæteris indumēta facie
bant. Si qua erat nobilis, nō permittebatur de domo ſua habere comitē, ne ueterū actuū
memor, & laſciuiētis infantiæ errorē refricaret antiquū, & crebra cōfabulatione renoua
ret. Vnus omniū habitus. Linteanime ad tergēdas ſolum manus utebātur. A uiris tanta
ſeparatio, ut à ſpadonibus quoq; eas ſeiungeret, ne ullam daret occaſionē linguę maledi-
cæ, quæ ſanctos carpere ſolita eſt in ſolatiū delinquendi. Si qua uel tardior ueniebat ad
Pſalmos, uel erat in opere pigrior, uarijs eā modis aggrediebatur. Si erat iracūda, blādi
tijs: ſi patiēs, correptione, illud Apoſtoli imitās: Quid uultis? in uirga ueniā ad uos, an in
ſpiritu lenitatis & manſuetudinis? Excepto uictu & ueſtitu, nullam habere quicquā pa-
tiebatur, dicēte Paulo: Habētes uictum & ueſtitum, his contenti ſumus: ne conſuetudi-
ne plus habendi præberet locū auaritiæ, quæ nullis expletur opibus: & quāto amplius
habuerit, plus requirit: & neq; copia, neq; inopia minuitur. Iurgantes inter ſe, ſermone
leniſsimo fœderabat. Laſciuiētem adoloſcentularum carnem crebris & duplicatis fran
gebat ieiunijs, malens eis ſtomachum dolere, quàm mentem. Si uidiſſet aliquam com-
ptiorem, contractione frontis, & uultus triſtitia arguebat errantē, dicens: Munditiā cor

poris

poris atq; ueſtitus, animæ eſſe immunditiã. Et turpe uerbum atq; laſciuũ, nũquã de ore
uirgineo proferendum: quibus ſignis libidinoſus animus oſtẽditur, & per exteriorẽ ho
minẽ, interioris hominis uita demonſtratur. Quam linguoſam, garrulam, ac procacẽ, ri-
xisq; perſpexerat delectari, & ſæpius cõmonitam nolle conuerti, inter ultimas & extra
conuentum ſororũ, ad fores triclinij orare faciebat, & ſeparatim cibum capere: ut quam
obiurgatio nõ correxerat, emendaret pudor. Furtũ quaſi ſacrilegiũ deteſtabatur. Et q̃d
iter ſeculi homines, uel leue putatur, uel nihil: hoc ĩ monaſterijs grauiſsimũ dicebat eſſe
delictum. Quid memorẽ clementiam & ſedulitatẽ in ægrotantes, quas miris obſequijs
confouebat? Cumq; alijs languentibus largè prȩberet omnia, & eſum quoq; exhiberet
carniũ, ſi quando ipſa ȩgrotaſſet, ſibi non indulgebat: et in eo inȩqualis uidebatur, quod
in alijs clementiam, in ſe duritiam cõmutabat. Nulla iuuenũ puellarum ſano & uegeto
corpore, tantæ ſe dederat continẽtiæ, quantæ ipſa fracto & ſenili debilitatoq; corpuſcu
lo. Fateor, in hac re pertinacior fuit, ut ſibi non parceret, & nulli cederet admonẽti. Refe
ram quod expertus ſum. Menſe Iulio feruentiſsimis ȩſtibus incidit in ardorem febris, et
poſt deſperationẽ cum Dei miſericordia reſpiraſſet, & medici perſuaderent ob refectio
nẽ corporis uino opus eſſe tenui & parco, ne aquã bibens in hydropẽ uerteretur, et ego
clam beatũ papam Epiphaniũ rogarẽ, ut eam moneret, imò cõpelleret uinũ bibere: illa,
ut erat prudens & ſolertis ingenij, ſtatim ſenſit inſidias, & ſubridens, meũ eſſe quod ille
diceret, intimauit. Quid plura? Cum beatus põtifex poſt multa hortamẽta exiſſet foras,
quȩrenti mihi quid egiſſet, reſpondit: Tantum profecit, ut ſeni homini penè perſuaſerit,
ne uinum bibam. Hæc refero, non quod inconſideranter, & ultra uires ſumpta onera
probem: monẽte ſcriptura, Super te onus ne leuaueris: ſed quod mẽtis eius ardorem &
deſideriũ fidelis animę, ex hac quoq; probare uelim perſeuerãtia decantãtis: Sitiuit ani-
ma mea in te, q̃ multipliciter tibi caro mea. Difficile eſt modũ tenere in omnibus. Et ue-
rè iuxta philoſophorũ ſententiam, Μεσότης ἢ ἀρετή, κακία δὲ ἑκατέρα πέλει. id eſt, Modus
uirtus eſt: uitiũ nimietas reputatur. Quod nos una & breui ſententiola exprimere poſſu
mus: Ne quid nimis. Quę in contemptu ciborum tantam habebat pertinaciam, in luctu
mitis erat, et ſuorum mortibus frangebatur, maxime liberorũ. nam & in uiri & filiarum
dormitione, ſemper periclitata eſt. Et cum os ſtomachumq; ſignaret, & matris dolorem
crucis niteretur impreſsione lenire: ſuperabatur affectu, et credulã mentẽ, parẽtis uiſcera
conſternabant: animoq; uincens, fragilitate corporis uincebatur. Quã ſemel languor ar
ripiens, lõgo tẽpore poſsidebat, ut & nobis inquietudinẽ, & ſibi diſcrimina offerret. In
quo illa lætabatur, per momẽta cõmemorãs: Miſer ego homo, quis me liberabit de cor-
pore mortis huius? Dicat prudens lector, pro laudibus me uituperationẽ ſcribere. Te-
ſtor Ieſum, cui illa ſeruiuit, & ego ſeruire cupio, me utrãq; in patrẽ nihil fingere: ſed qua
ſi Chriſtianũ de Chriſtiana, quæ ſunt uera, proferre: id eſt, hiſtoriã ſcribere, nõ panegyri
cum: & illius uitia, aliorũ eſſe uirtutes. Vitia loquor, ſecundum nimiũ meum, & omniũ
ſororũ ac fratrum deſideriũ, qui illam diligimus, & abſentẽ quærimus. Cæterum, illa im
pleuit curſum ſuũ, fidẽq; ſeruauit, & nũc fruitur corona iuſtitiæ: ſequturq; agnũ quocũq;
uadit. Saturatur, quia eſuriuit, & læta decantat: Sicut audiuimus, ita & uidimus in ciuita
te domini uirtutũ, in ciuitate Dei noſtri. O beata rerum cõmutatio. Fleuit, ut ſempȩ ride-
ret. Deſpexit lacus contritos, ut fontem dominũ reperiret. Veſtita cilicio eſt, ut nunc al-
bis ueſtimentis uteretur, & diceret: Scidiſti ſaccũ meũ, & induiſti me lȩtitia. Cinerẽ ſicut
panem manducabat, & potionẽ ſuam cum fletu miſcebat, dicens: Fuerũt mihi lachrymę
meæ panes die ac nocte: ut in ȩternũ pane angelorum ueſceretur, & caneret: Guſtate &
uidete, quoniam ſuauis eſt dominus. &, Eructauit cor meum uerbum bonum, dico ego
opera mea regi. Et Eſaię, imò domini per Eſaiam in ſe caneret uerba compleri: Ecce qui
ſeruiunt mihi, manducabunt: uos autem eſurietis. Ecce qui ſeruiũt mihi, bibent: uos au-
tem ſitietis. Ecce qui ſeruiunt mihi, lætabuntur: uos autem confundemini. Ecce qui ſer-
uiunt mihi, exultabunt: uos autem clamabitis ob dolorem cordis, & propter contritio-

nem

nem ſpiritus,ululabitis.Dixerã,lacus eam ſemper fuiſſe contritos,ut fontem dominũ reperiret:ut poſſet læta cãtare:Sicut ceruus deſiderat ad fontes aquarũ,ita deſiderat anima mea ad te Deus. Quãdo ueniã,& apparebo ante faciẽ Dei? Tangam ergo breuiter quomodo hæreticorũ cœnoſos deuitauerit lacus, & eos inſtar habuerit ethnicorũ. Quidã ueterator callidus,atq; (ut ſibi uidebatur) doctus & ſciolus,me neſciente cœpit ei proponere quæſtiones,& dicere: Quid peccauit infans,ut à dæmone corripiatur? In qua ætate reſurrecturi ſumus? Si in ipſa qua morimur: ergo nutricibus poſt reſurrectionem opus erit. Sin aliter,nequaquam erit reſurrectio mortuorũ, ſed transformatio in alios. Diuerſitas quoq; ſexus,maris ac fœminæ erit,aut nõ erit? Si erit,ſequẽtur & nuptiæ, & concubitus,ſed & generatio. Si non erit, ſublata diuerſitate ſexus, eadem corpora non reſurgent. Aggrauat enim terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantẽ,ſed tenuia erunt & ſpiritualia,dicẽte Apoſtolo: Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale. Ex quib. omnibus probare cupiebat, rationales creaturas ob quædã uitia, & antiqua peccata in corpora eſſe delapſas: & pro diuerſitate & meritis peccatorũ, tali uel tali cõditione generari,ut uel corporũ ſanitate gauderẽt,& parentum diuitijs ac nobilitate,uel in morbidas carnes & domos inopũ ueniẽtes,pœnas priſtinorum luerẽt delictorũ, & præſenti ſeculo atq; corporibus,quaſi carcere clauderẽtur. Quod cum audiſſet,& ad me retuliſſet,indicans hominem,mihiq; incubuiſſet neceſsitas nequiſsimæ uiperæ ac mortiferæ beſtiæ reſiſtendi,de quibus Pſalmiſta cõmemorat,dicens: Ne tradas beſtijs animas confitentiũ tibi. Et,Increpa domine beſtias calami, qui ſcribentes iniquitatẽ, loquuntur contra dominum mendaciũ,& eleuant in excelſum os ſuum: cõueni hominẽ, & orationibus eius, quam decipere nitebatur, breui interrogatione concluſi. Vtrum crederet futurã reſurrectionem mortuorũ,an non? Qui cum ſe credere reſpondiſſet, intuli: Eadem reſurgent corpora,an altera? Cum dixiſſet,Eadem,ſciſcitatus ſum,In eodem ſexu, an in altero? Ad interrogata reticenti: & inſtar colubri huc atq; illuc transferenti caput,ne feriretur: quia (inquam) taces,ego mihi pro te reſpondebo,& conſequentia inferam. Si non reſurget mulier ut mulier, neq; maſculus ut maſculus,non erit reſurrectio mortuorũ, quia ſexus membra habet,membra autem totum corpus efficiunt. Si autẽ ſexus & membra nõ fuerint,ubi erit reſurrectio corporum, quæ ſine ſexu nõ conſtant & membris? Porrò ſi corporũ non fuerit reſurrectio, nequaquã erit reſurrectio mortuorũ. Sed & illud quod de nuptijs obijcis,Si eadẽ mẽbra fuerint,ſequi nuptias: à ſaluatore diſſoluitur: Erratis neſcientes ſcripturas,neq; uirtutẽ Dei. In reſurrectiõe eñ mortuorũ nõ nubẽt, neq; nubentur,ſed erunt ſimiles angelorũ. Vbi dicitur,nõ nubẽt,neq; nubẽtur,ſexuũ diuerſitas demõſtratur. Nemo eñ de lapide & ligno dicit,non nubent, neq; nubẽtur,quæ naturã nubendi nõ habent: ſed de his qui poſsint nubere, & gratia Chriſti ac uirtute non nubant. Quod ſi oppoſueris,qũo ergo erimus ſimiles angelorũ; cũ inter angelos non ſit maſculus & fœmina. Breuiter auſculta: Non ſubſtantiã nobis angelorũ, ſed conuerſationẽ & beatitudinẽ dñs repromittit. Qũo & Ioãnes Baptiſta antequã decollaretur,angelus appellatus eſt,& omnes ſancti ac uirgines Dei,etiã in iſto ſeculo uitã in ſe exprimũt angelorum. Quãdo eñ dicitur: Eritis ſimiles angelorũ,ſimilitudo repromittitur, nõ natura mutatur. Simulq; reſponde: quomodo illud interpreteris,quod Thomas reſurgẽtis tetigerit manus, & uiderit lancea latus eius perforatũ? Et Petrus in littore ſtantẽ uiderit dñm, & partem aſsi piſcis,ac fauũ mellis comedẽtẽ? Qui ſtabat, profecto habebat pedes. Qui monſtrauit latus uulneratũ,utiq; & uentrem,& pectus habuit, ſine quibus nõ ſunt latera uentri & pectori cohærentia. Qui locutus eſt,lingua & palato ac dẽtibus loquebatur. Sicut enim plectrum chordis,ita lingua illiditur dẽtibus,& uocalem reddit ſonum. Cuius palpatæ ſunt manus,conſequenter & brachia habuit. Cum igitur omnia membra habuiſſe dicatur,neceſſe eſt ut totum corpus habuerit, quod conficitur ex membris: non utiq; fœmineum,ſed uirile,id eſt eiuſdem ſexus,in quo mortuus eſt. Quod ſi obtẽderis, ergo & nos poſt reſurrectionem comedemus? Et quomodo clauſis ingreſſus eſt ianuis,

contrã

A contra naturam pinguiũ & ſolidorũ corporũ? Audies: Noli propter cibum reſurrectio
nis fidem in calumniã trahere. Nam & archiſynagogi filiæ reſuſcitatæ iuſſit cibum dari.
Et Lazarus quatriduanus mortuus, cum ipſo ſcribitur iniſſe conuiuiũ, ne reſurrectio eo
rum phantaſma putaretur. Sin autẽ clauſis ingreſſus eſt ianuis, & idcirco ſpirituale &
aereũ corpus niteris approbare, ergo & anteq̃ pateretur, quia cõtra naturam grauiorũ
corporũ ſup mare ambulauit, ſpirituale corpus habuit. Et apoſtolus Petrus, qui & ipſe
ſuper aquas pendulo inceſsit gradu, ſpirituale corpus habuiſſe credendus eſt, cum po=
tentia magis & uirtus oſtendatur Dei, qñ fit aliquid cõtra naturã. Et ut ſcias in ſignorũ
magnitudine, nõ naturæ mutationẽ, ſed Dei omnipotentiã demõſtrari: qui ambulabat
fide, cœpit infidelitate mergi, niſi eum manus Dñi ſubleuaſſet, dicentis: Modicæ fidei,
quare dubitaſti? Miror autẽ te obdurare frontẽ, loquente Dño: Infer digitũ tuum huc,
& tange manus meas: & porrige manũ tuam, & mitte in latus meũ: & noli eſſe incredu
lus, ſed fidelis. Et alibi: Videte manus meas, & pedes meos, quia ego ipſe ſum. Palpate,
& uidete, quia ſpiritus carnẽ & oſſa nõ habet, ſicut me uidetis habere. Et cũ hoc dixiſſet,
oſtendit eis manus & pedes. Oſſa audis, & carnem, & pedes, & manus: & globos mihi
Stoicorũ, atq̃ aerea quædã deliramẽta confingis. Porrò, ſi quæris, cur infans à dæmone
corripiatur, qui peccata nõ habuit: aut in qua ætate reſurrecturi ſimus, cũ diuerſa ætate
moriamur: ingratis ſuſcipies, iudicia Dei abyſſus multa. Et: O altitudo diuitiarũ ſapiẽtiæ
& ſciẽtiæ Dei, q̃ inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & ininueſtigabiles uiæ eius, quis em̃ co
gnouit ſenſum Dñi? aut quis cõſiliarius eius fuit? Ætatũ aũt diuerſitas nõ mutat corpo=
rum ueritatẽ. Cum enim corpora quotidie noſtra fluant, & aut creſcant, aut decreſcant,
ergo tot erimus homines, quot quotidie cõmutamur: aut alius fui, cum decem anno=
rum eſſem, alius cum triginta, alius cum quinquaginta, alius cum iam toto cano capite
ſum. Igitur iuxta eccleſiarum traditiones, & apoſtolum Paulum, illud eſt reſpondendũ:
quod in uirum perfectũ, & in menſurã ætatis plenitudinis Chriſti reſurrecturi ſumus,
B in qua & Adam Iudæi conditum autumant, & Dñm ſaluatorem legimus ſurrexiſſe: &
multa de utroq̃ Teſtamento, in ſuffocationem hæretici protuli. Ex quo die ita cœpit
hominem deteſtari, & omnes qui eiuſdem dogmatis erant, ut eos uoce publica hoſtes
Domini proclamaret. Et hæc dixi, nõ ut breuiter hæreſim confutarem, cui multis uolu=
minibus reſpondendum eſt: ſed ut fidem tantæ fœminæ oſtenderem, quæ maluit inimi
citias hominum ſubire perpetuas, q̃ Dei offenſam amicitijs noxijs prouocare. Dicã er=
go ut cœperam, nihil ingenio eius docilius fuit. Tarda erat ad loquendum, uelox ad au
diendum: memor illius præcepti, Audi Iſrael, & tace. Scripturas ſanctas tenebat memo
riter. Et cum amaret hiſtoriam, & hoc ueritatis diceret fundamentũ: magis tamen ſeque
batur intelligentiã ſpiritualem: & hoc culmine ædificationẽ animę protegebat. Deniq̃
compulit me, ut Vetus & Nouũ inſtrumentũ, cum filia, me diſſerẽte perlegeret. Quod
propter uerecundiã negans, propter aſſiduitatẽ tamẽ & crebras poſtulationes eius prę
ſtiti, ut docerem quod didiceram: non à meipſo, id eſt à præſumptione, peſsimo præce=
ptore, ſed ab illuſtribus eccleſiæ uiris. Sicubi hæſitabam, & neſcire me ingenuè confite
bar, nequaquã mihi uoluit acquieſcere: ſed iugi interrogatione cogebat, ut è multis ua=
rijſq̃ ſententijs, quæ mihi uideretur probabilior, indicarem. Loquar & aliud, quod for
ſitan æmulis uideatur incredibile. Hebræam linguam, quam ego ab adoleſcentia multo
labore ac ſudore ex parte didici, & indefatigabili meditatione non deſero, ne ipſe ab ea
deſerar, diſcere uoluit, & cõſecuta eſt: ita ut Pſalmos Hebraice caneret, & ſermonẽ abſq̃
ulla Latinæ linguæ proprietate perſonaret. Quod quidẽ uſq̃ hodie in ſancta filia eius
Euſtochio cernimus, quæ ita ſemper adhæſit matri, & eius obediuit imperijs, ut nunq̃
abſq̃ ea cubaret, nunq̃ procederet, nunq̃ cibũ caperet, ne unũ quidẽ nummũ haberet
poteſtatis ſuæ, ſed & paternã & maternã ſubſtantiolã, à matre diſtribui pauperibus læ=
taretur: & pietatem in parentẽ, hæreditatem maximam & diuitias crederet. Non debeo
ſilentio præterire, quanto exultauerit gaudio, quod Paulam neptẽ ſuam ex Læta & To

xotio genitam, imò uoto & futuræ uirginitatis repromissione cõceptam: audierat in cunis c
& crepitaculis balbutiente lingua, Alleluia cantare: auiæq; & amitæ nomina, dimidiatis uer-
bis frangere. In hoc solo patriæ desiderium habuit, ut filium, nurum, neptem, renunciasse se-
culo, & Christo seruire cognosceret. Quod & impetrauit ex parte. Nam neptis Christi flam
meo reseruatur. Nurus æternæ se tradẽs pudicitiæ, socrus opera, fide & eleemosynis sequi-
tur, & Romæ conatur exprimere, quod Hierosolymis illa compleuit. Quid agimus animæ?
Cur ad mortem eius uenire formidas? Iamdudum prolixior liber cuditur, dum timemus ad
ultima peruenire, quasi tacentibus nobis, & in laudibus illius occupatis differri possit occu-
bitus. Hucusq; prosperis nauigauimus uentis, & crispantia maris æquora labens carina sul-
cauit. nunc in scopulos incurrit oratio, & tumentibus fluctuum motibus, præsens utriq; no
strûm intentatur naufragium, ita ut cogamur dicere: Præceptor, saluos nos fac, perimus. Et
illud: Exurge, ut quid obdormis Domine? Quis enim possit siccis oculis Paulam narrare
morientem? Incidit in grauissimam ualetudinem, imò quod optabat inuenit, ut nos desere-
ret, & plenius Domino iungeretur. In quo languore, Eustochij filiæ probata semper in ma-
tre pietas, magis ab omnibus comprobata est. Ipsa assidere lectulo, flabellum tenere, susten-
tare caput, puluillum supponere, fricare pedes, manu stomachum confouere, mollia strata
componere, aquam calidam temperare, mappulam apponere, omnium ancillarum præue-
nire officia, & quicquid alia fecisset, de sua mercede putare subtractũ. Quibus illa precibus,
quibus lamentis & gemitu, inter iacentem matrem & specum Domini discurrit, ne priuare-
tur tanto cõtubernio, ne illa absente uiueret, ut eodem feretro portaretur? Sed ô mortalium
fragilis & caduca natura, & nisi Christi fides nos extollat ad cœlum, & æternitas animæ pro
mittatur, cum bestijs ac iumentis corporum una conditio est. Idem occubitus iusto & im-
pio, bono & malo, mundo ac immũdo, sacrificanti & non sacrificanti. Sicut bonus, ita & qui
peccat: sicut qui iurat, ita & is qui iuramentũ metuit. Similiter & homines & iumẽta in fauillã
& cinerẽ dissoluũtur. Quid diu immoror, & dolorẽ meũ differendo facio longiorẽ? Sentie
bat prudentissima fœminarum adesse mortem, & frigente alia parte corporis atq; membro
rum, solum animæ teporem in sacro pectore palpitare, & nihilominus quasi ad suos perge- D
ret, alienosq; desereret, illos uersiculos susurrabat: Domine dilexi decorem domus tuæ, & lo
cum habitationis gloriæ tuæ. Et: Quàm dilecta tabernacula tua Domine uirtutũ, cõcupiscit
& deficit anima mea in atria Domini. Et, Elegi abiecta esse in domo Dei mei, magis quã ha-
bitare in tabernaculis peccatorum. Cumq; à me interrogaretur, cur taceret, cur nollet respon
dere, an doleret aliquid: Græco sermone respondit, nihil se habere molestiæ, sed omnia quie
ta & tranquilla perspicere. Post hæc obmutuit, & clausis oculis, quasi iam mortalia despice-
ret, usq; ad expirationem animæ, eosdem repetebat uersiculos: ut quod dicebat, uix audire
possemus. Digitumq; ad os tenens, crucis signum pingebat in labijs. Defecerat spiritus, &
anhelabat in mortem. Animaq; erumpere gestiens, ipsum stridorem, quo mortalium uita fi-
nitur, in laudes Domini conuertebat. Aderant Hierosolymarum & aliarum urbium episco-
pi, & sacerdotum inferiores gradus, ac leuitarum innumerabilis multitudo. Omne monaste
rium, uirginum & monachorum chori repleuerant. Satimq; ut audiuit sponsum uocantem:
Surge, ueni proxima mea, speciosa mea, columba mea: quoniam ecce hyems transiit & recef
sit, pluuia abijt sibi. Læta respondit: Flores uisi sunt in terra, tempus sectionis aduenit. &, Cre
do uidere bona Domini in terra uiuentium. Exhinc non ululatus, non planctus, ut inter se-
culi homines fieri solet, sed psalmorũ linguis diuersis examina concrepabant. Translataq; e-
piscoporũ manibus, & ceruicẽ feretro subijcientibus, cum alij pontifices lampadas cereosq;
præferrẽt, alij choros psallentium ducerent, in media Ecclesia speluncæ saluatoris est posita.
Tota ad funus eius Palæstinarum urbium turba conuenit. Quem monachorum latentiũ in
eremo cellula sua tenuit? Quam uirginum cubiculorum secreta texerunt? Sacrilegium puta
bat, qui non tali fœminæ ultimum reddidisset officium. Viduæ & pauperes in exemplum
Dorcadis, uestes ab ea præbitas ostendebant. Omnis inopũ multitudo matrẽ & nutritiã se
perdidisse clamabat. Quodq; mirũ sit, nihil pallor mutauerat faciẽ, sed ita dignitas quædã &

grauitas

A grauitas ora compleuerat,ut eam putares nõ mortuam,ſed dormientem.Hebræo,Græco,Latino,Syroq; ſermone Pſalmi in ordine perſonabant:nõ ſolum triduo,donec ſubter eccleſiam, & iuxta ſpecum Dñi conderetur: ſed per omnem hebdomadam cunctis qui uenerant,ſuum funus, & proprias credentibus lachrymas. Venerabilis uirgo filia eius Euſtochium, quaſi ablactata ſuper matrem ſuam, abſtrahi à parente non poterat: deoſculari oculos,hærere uultui,totum corpus amplexari,& ſe cum matre uelle ſepeliri. Teſtis eſt Ieſus,ne unum quidem nummum ab ea filiæ derelictum:ſed(ut antè iam dixi) derelictum magnum æs alienum: &, quod his difficilius eſt, fratrum & ſororum immenſam multitudinem, quos ſuſtentare arduum, & abiicere impium eſt. Quid hac uirtute mirabilius,fœminam nobiliſſimæ familiæ,magnis quondam opibus:tanta fide omnia dilargitam,ut ad egeſtatem penè ultimam peruenirent? lactent alij pecunias, & in corbonam Dei æra cõgeſta,funalibusq; aureis dona pendentia.Nemo plus dedit pauperibus,quàm quæ ſibi nihil reſeruauit.Nunc illa diuitijs fruitur,& his bonis, quæ nec oculus uidit,nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt. Noſtram uicem dolemus,& inuidere potius gloriæ eius uidebimur, ſi uoluerimus diutius flere regnantem. Secura eſto Euſtochium,magna hæreditate ditata es. Pars tua Dñs,& quo magis gaudeas,mater tua longo martyrio coronata eſt.Non ſolum enim effuſio ſanguinis in confeſſione reputatur,ſed deuotæ quoq; mentis ſeruitus immaculata,quotidianum martyrium eſt.Illa corona de roſis & uiolis plectitur,iſta de lilijs. Vnde & in Cantico ſcribitur canticorum:Fratruelis meus candidus & rubicundus:& in pace,& in bello, eadem præmia uincentibus tribuens.Mater, inquam, tua audiuit cum Abraham: Exi de terra tua,& de cognatione tua,& ueni in terram quam oſtendam tibi.Et per Hieremiam Dominum præcipientem:Fugite de medio Babylonis,& ſaluate animas ueſtras. Et uſque ad diem mortis ſuæ non eſt reuerſa in Chaldæam:nec ollas Ægypti,& uirulentias carnium deſiderauit,ſed choris comitata uirgineis,cuius eſt ſaluatoris effecta,& de paruula
B Bethlehem,cœleſtia regna conſcendens,dicit ad ueram Noemi:Populus tuus,populus
45 meus,& Deus tuus,Deus meus. Hunc tibi librum ad duas lucubratiunculas,eodem quem tu ſuſtines dolore,dictaui. Nam quotieſcunq; ſtylum figere uolui,& opus exarare promiſſum:totiens obriguerunt digiti,cecidit manus,ſenſus elanguit. Vnde & inculta oratio,uotum ſcribentis abſq; ulla elegãtia & uerborum lepóre teſtatur. Vale ô Paula,& cultoris tui ultimam ſenectutem, orationibus iuua. Fides & opera tua Chriſto teſociant,preſens facilius quod poſtulas impetrabis. Exegi monumentũ tuum ære perennius,quod nulla deſtruere poſsit uetuſtas. Incidi elogium ſepulchro tuo,quod huic uolumini ſubdidi,ut quocũq; noſter ſermo peruenit,te laudatam, te in Bethlehem conditam lector agnoſcat.

Sequitur titulus ſepulchri.

Scipio quam genuit,Paulæ fudere parentes,
46 Gracchorum ſoboles,Agamemnonis inclyta proles:
Hoc iacet in tumulo,Paulam dixere priores:
Euſtochij genitrix:Romani prima ſenatus
Pauperiem Chriſti,& Bethlemitica rura ſequuta.

In fronte ſpeluncæ.

Aſpicis anguſtum præciſa rupe ſepulchrum?
Hoſpitium Paulæ eſt,cœleſtia regna tenentis.
Fratrem,cognatos,Romam,patriamq; relinquens,
Diuitias,ſobolem,Bethlemiti conditur antro.
Hic præſepe tuum Chriſte,atq; hic myſtica Magi
Munera portantes,homini q; Deoq; dedêre.

Dormiuit ſancta & beata Paula,ſeptimo Calendarũ Februariûm, tertia ſabbati poſt ſolis occubitũ.Sepulta eſt aũt qnto Calendarũ earundẽ, Honorio Auguſtõ & Areſtino

conſulibus. Vixit in ſancto propoſito, Romę annos quinq;, Bethlehem annos uiginti. Om ne uitæ tempus impleuit, annis quinquaginta ſex, menſibus octo, diebus uiginti.

SCHOLIA.

GRacchorum ſtirps.) Non ſine figura ſtirpem uocat de ſtirpe ortã. Duo Gracchi fuerũt, Tibe 1
rius & Caius, quos nobiliſſimos fuiſſe teſtatur Iuuenalis: Malo Venuſinã, & te Cornelia mater Gracchorũ, ſi cum magnis uirtutibus affers Grande ſupercilíũ, & numeras in dote triumphos.

Scipionum ſoboles.) Fuerunt & huius nominis atq; gentis aliquot clari, præcipue Scipio Africanus, ab Africa deuicta reperto cognomine: Scipio Aſiaticus, ab Aſia deuicta: Scipio Naſica, uir optimus iudicatus. Pauli hæres.) Paulũ Æmyliũ ſentit, patrẽ Scipionis Africani, cuius uitã deſcripſit Plutarchus. Martiæ Papyriæ.) Hanc Paulus Æmylius duxerat uxorem, Maſonis uiri conſularis filiam, ex qua Scipionem Africanũ ſuſcepit. Quanquã uxorem poſt diuturnũ conuictũ repudiauit, neq; repudij cauſam fateri uoluit, niſi quod oſtẽſo calceo nouo & bello, negabat alios ſcire, qua parte ſtringeret pedem ſuum: ſignificans uxoris ingeniũ cum ſuis moribus parũ conuenire. Ita Plutarchus. Vera & germana.) Quod Græci γνήσιον uocant, contrarium ei quod dicunt 2
νόθον: illud genuinum poſſis uertere, hoc adulterinum. Paulam autẽ germanã uocat, quod ab eius mulieris nobilitate nequaquã degeneret. Per omneis fere Græcias.) Græcias dixit, ut nos Gallias & Pannonias, Hiſpanias, Britannias, quod harũ regionũ unaquæq; in plureis portiones diſſecta ſit. Iulius à magno.) Intertexuit heroicũ Maronis carmen, qui C. Iulium Cæſarem uoluit ab Iulo Æneæ filio duxiſſe genus. Vt intelligeres.) Addidit epiphonema huic narrationis parti.

Ita planxit.) Elegans ex contrarijs conflata ſententia. Quis clinicorum.) Plericq; codices habebant clericorum, nonnulli deprauatius clunicorũ, ſed tamen propius ad germanam ac uerã ſcripturam. Clinicorũ enim haud dubie legendũ eſt. Nam κλίνη Græce, lectus eſt: ut intelligas ob debilitatem corporis lecto affixos: cuiuſmodi ſunt podagrici paralyticiq;. Vnde & medicorũ genus nomen habet eorum, qui lecto decumbentes curant. Si quiſquã debilis.) Debiles ſunt, uel mutili, uel manco membro, aut alioquin inutili. Dimittere loquebatur.) Si mihi permittat in exem 3
plarium cõſenſu mutare ſcripturam, malim iocabatur, quàm loquebatur, ut intelligamus Paulam hoc ueluti ioco ſolere placare querimonias amicorũ, ita dicentẽ: Non facio uobis damnũ, imò lucrum, comparo eleemoſynis miſericordiam Dei, quã uobis relinquam hęreditatis uice, rem longe precioſiorem pecunia, aut prædijs. Imperiales literæ.) [redacted] Salaminæ Cypri.) Nam in Cypro inſula Salamis ſiue Salamina eſt, ut alibi teſtatur Hieronymus, quæ poſtea Conſtantia dicta eſt. Quorum Epiphaniũ.) 4
Quorum, pro è quibus dixit. Hic Epiphanius uir eloquens & eruditus, multa uolumina cõſcripſit aduerſus hæreticos, quæ à doctis legebantur ob rerum cognitionẽ, ab indoctis ob ſermonis elegãtiam. Vixit ad decrepitam ætatem, ut teſtatur Suidas. Antoniorũ atq; Paulorũ.) Feſtiuitatis cauſa mutatus eſt numerus. Significat autẽ ſanctos monachos Pauli atq; Antonij ſimiles, qui uere monachi ſolitariam uitam exigebant, procul ab omni mortalium ſemoti cõmercio. Aperto mari.) Veteres abſtinebant à mari menſibus hybernis, quod præcipit Heſiodus quoq;. Nunc media etiã bruma ſtudium lucri Chriſtianos per omnia trahit maria. Dicitur autem aperiri mare, cũ fit nauigabile, nimirum à uernis Fauonijs. Paruus Toxotius.) Hic erat filius Paulæ, minimus natu inter liberos. Vnde conſentaneũ erat, illum tenerius ab illa diligi, uel quia ſolus maſculus, uel quia poſtremus omnium natus. Eſt autem in hoc loco iucunda rerum hypotypoſis, non ſine affectibus, ut obiter hoc indicem de arte. Quod magnam uinceret charitatem.) Pro charitatem, quidã codices 5
habebant pietatem: quanquam hic locus mihi uidetur non omnino uacare mẽdo. Fortaſſe ſic erat legẽdum: Cum dolore pugnabat pietas, in eo admirabilior, quod magnam uinceret pietatem. Siquidem ut affectus in Deum, pietas uocatur, ſic & amor erga parentes aut liberos, pietas dicitur.

Ad inſulam Pontiam.) Ab oſtio Tyberino in mari Italico duę occurrũt inſulæ, Pontia & Pandataria: in quas apparet olim à Romanis mitti ſolitos relegatos. Addit autem delegata, quaſi nõ fuerit omnino huc deſtinatus curſus, ſed uolente Deo uenti huc impulerint, ut uideret ueſtigia ſanctarum mulierum. Inſularum meminerũt omnes ferè coſmographi, nominatim Ptolemæus & Mela.

Inter Scyllã & Charybdim.) Anguſtũ eſt fretũ, per quod à mari Tyrrheno uenitur in mare Adriaticum. Venit Methonã.) Methona ciuitas eſt littoralis Laconicæ, ut Stephanus: Meſſenæ, ut Ptolemæus. Addit autem quaſi per ſtagnum, quod id mare minimum ſentiat æſtus. Nã mediterraneum mare, locis aliquot nullo æſtu creſcit aut decreſcit, non magis quàm lacus, quũ in Oceano locis quibuſdam ſurgat ad octonos cubitos, præſertim apud ſeptentrionales. Et ſale tabentes 6
artus.) Intertexuit uerſus Virgilianos, hemiſtichijs hinc atq; illinc conſarcinatis. Per Maleam.) Malea promontorium eſt Laconicæ, quod non ſine periculo præternauigabatur, id quod Græco quoque teſtatum eſt prouerbio. Refert Strabo libro octauo. Id in mare protenditur ad quinque paſſuum milia, ut teſtatur Seruius in quintum librum Æneidos. Et Cytheram.) Ea eſt inſula

A insula oppoſita Cretæ. Coniungit autem & Homerus Maleam ac Cytherã, Odyſſeæ libro nono, cum Vlyſſes narrat, ſe uentis ad Maleã atq; Cytherã fuiſſe depulſum. Et Plinius libro quarto: Cythera (inquit) cũ oppido, antè Porphyris appellata. Hæc ſita eſt à Maleæ promontorio quinq; mi
libus paſſuũ, propter anguſtias periculoſo ibi nauiũ ambitu. Sparſasq; per æquor.) Cyclades in ſulæ ſunt paſſim obuiæ in mari: à circuitu dictæ, quod neceſſe ſit eas longo ambitu circuire, ſi Ser
uio credimus. Quanquã diſſentit Pomponius. Hæ ad læuã ſunt unà cũ Sporadibus, præterlegen-
7 ti Cretam ad dextrã. Hemiſtichia ſunt ex tertio Æneidos libro. Concita terris.) Nam ſæuius eſt mare, terra ſæpe intercurrente. Poſt Rhodum & Lyciam.) Rhodus nobiliſſima inſula eſt, oppo
ſita Lyciæ, quæ pars eſt Aſiæ littoralis: olim ſeptuaginta complectens oppida, teſte Plinio. Porrò Rhodus abeſt à littore uiginti milibus paſſuũ, olim Ophiuſa dicta. hanc alibi Hieronymus unã è Cycladibus facit. Tandẽ uidit Cyprũ.) Aduerbiũ tandẽ, non ſolum indicat longã & moleſtam nauigationẽ: uerumetiam deſiderium Paulę, cupientis uidere ſuum hoſpitem, nempe Epiphaniũ.
Cyprus nobilis & ingens eſt inſula ad dextram occurrens emenſis mare Pamphylium. In breui curſu.) Siquidem ab inſula Cypro ad continentẽ Syriæ non admodũ longus eſt traiectus, id quod
apparet in tabulis coſmographicis. Porrò Seleucia, ciuitas eſt nobilis in promontorio Syriæ.
De qua aſcendens, Antiochiam.) Poſt Seleuciam occurrit Antiochia, quæ eſt Syriæ Cœles. Nam ſunt aliæ complures huius nominis. In hac Paulinus erat epiſcopus, ſicut indicatũ eſt antea.
Quin etiam hæc Syriæ pars, quæ Seleuciam complectitur, Antiochia dicta eſt, ut teſtatur Pompo
8 nius. Modicum charitate detenta.) Paula feſtinabat ad loca ſancta, tamen hoc tribuit charitati Paulini, ut illic pauliſper cõmoraretur. Addidit detenta, ut intelligas retinẽte Paulino, nõ ſua ſpon
te manſiſſe. Cũ hoc Romæ cõſuetudinẽ habuerat, ut indicat alibi diuus Hieronymus: apud quem duos reperies Paulinos, alterum monachum celebrem, poſtea Nolanum epiſcopum, cuius extant aliquot epiſtolæ ſcriptæ ad diuum Auguſtinum, & ad hũc una diui Hieronymi: alterũ de quo hoc agit loco. Is fuit Antiochenæ eccleſiæ epiſcopus, non is opinor, qui numerat̃ uigeſimus ſecundus,
medius inter Philogonum & Euſtathiũ, ſed quem Lucifer ab exilio reuocatus, accitis duobus aliis confeſſoribus, Antiochiæ epiſcopum fecit, Euſtathij epiſcopi presbyterũ, qui ſe nunquam hæreti
corum communione polluerat. Media hyeme.) Apparet totam æſtatem nauigatione conſum
ptam. Eleganter retulit contraria, Brumam & ardorem fidei: ſicut & mox, Eunuchorũ manus &
9 aſellum. Cœles Syriæ & Phœnicis.) Phœnices lego, non Phœnicis. Vtraq; pars eſt Syriæ. Nam
B iuxta Plinium Syria, qua contingit Arabas, Palæſtina uocatur. Deinde erat Iudæa & Cœle, poſtea Phœnice, & qua recedit interius, Damaſcene, ac magis etiam meridiana, Babylonia. Dicta eſt autem ea pars Cœle, quod Græcis cauam ſonat, quod campeſtris ſit & humilis regio. Neq; enim hodœporicum.) Id eſt, itinerarium. ὁδὸς Græcè, uia eſt: προσδύομαι, ambulo. Inde ὁδοιπόροι, uiatores aut iter facientes: & ὁδοιποϱικὸν, opus conſcriptum de his quæ in itinere accidunt. Beryto Ro
mana colonia.) Hæc eſt in ora Syrię Antiochenæ, ſubiecta Libano, ut teſtatur Pomponius Mela. Meminit & Strabo. Eadem dicta eſt, Felix Iulia: ut teſtatur Plinius libro quinto, capite uigeſimo.
In Sarepte.) Ciuitas Sidoniorum iuxta publicam uiam ſita, quondam habitatio Heliæ, ut teſta
tur alibi. Quo loco, ſicut uidetur, ætate diui Hieronymi, ſolebat oſtendi turris prophetę, ob memo
riam egregij miraculi, quod refertur tertio lib. Regũ, cap. xvij. Nec caret emphaſi, quod addit, Antiqua urbe Sidone derelicta. Nam Sidon ſæpe nominatur in literis prophetarũ, ſed & opulenta & ſuperba. Magis igitur placuit ſanctæ mulieri turricula, quæ paupertatis admoneret, & diues illa Si
don: cum ipſa relictis diuitijs ad paupertatem properaret. Eſt aũt Sidon urbs Phœnices, terminus Chananæorum ad aquilonem, iuxta Libani montis ortũ ſita. Quæ ceciderat quidẽ in ſortẽ tribui Aſſur: uerum non fuit poſſeſſa, quod incolas non ualuerint expellere. Plinius ſignificat artificio ui
10 tri quondã fuiſſe nobilẽ. Idẽ meminit & Sareptæ. In quibus genua.) Tyrus, metropolis eſt Phœnices in tribu Neptalim, uiceſimo propè miliario à Cæſarea Philippi. Porrò quod ait, per arenas Tyri: ſignificat id quod narrat̃ in Actis Apoſtolicis cap. xxi. Paulum cum Tyro nauigaturus eſſet Ptolemaidẽ, poſitis genibus in littore oraſſe. Peruenit ad Cot.) Quidam codices habebãt Cob, ciuitas eſt Iudææ maritima, prope montem Carmelũ, cui nomen immutatũ à Ptolemæo quopiam Ptolemais. Per campos Mageddo.) Hiſtoria extat quarto Regũ libro, cap. xxiij. & ſecundo Pa
ralipomenon quinto, de Ozia occiſo in Mageddo. Terram Philiſtĳm.) Diuus Hieronymus in Hebraicis quæſtionibus, Philiſtæos putat eſſe, quos nos corrupto uocabulo Palæſtinos appella
mus. Alibi ſcripſit Philiſtĳm uocatã fuiſſe Aſcalonẽ, & oppoſitã regioni Palæſtinæ. Mirata rui
nas Dor.) Olim ciuitas erat nouẽ milia paſſuum diſtans à Cæſarea Palæſtinæ, proficiſcentibus Ty
rum. Hieronymus in locis Hebraicis, oſtendit hanc ſuis temporibus fuiſſe deſertã. Vnde hic quoq;
ruinas dicit. Verſa uice Stratonis turrim.) Verſa uice, id eſt ecõtrario. Sicut Dor olim celebris, nunc extincta eſt: ita turris Stratonis olim oppidulum ignobile, extructa eſt in præclarã urbẽ. hãc Hieronymus putat olim uocatã Accaron. Plinius indicat dictam fuiſſe Apolloniam. Deinde ab Herode rege conditam, Cæſaream nominatam: poſtremo Coloniam primam Flauiam, ab impera
11 tore Veſpaſiano deductam. Cornelĳ domum.) De domo huius Cornelĳ, legis in Actis Apoſto
lorum cap. x. Et Philippi ædiculas.) De hoc fit mentio in Actis Apoſtolorum capite uigeſimo.

Ad hunc Paulus diuertit. Fuit aũt unus ex diaconis ſeptem. Cubicula quatuor.) Nam in eodem c
loco traditur quatuor Philippus habuiſſe uirgines prophetantes. De patris nomine.) Nẽpe An
tipatri. Fuit enim Antipatris ciuitas Palæſtinæ, quam Hieronymus alibi dirutam fuiſſe teſtaẽ ętate
ſua. Et Lyddã uerſam.) Et hæc maritima ciuitas eſt Palæſtinæ, poſtea cõmutato nomine uocata
Dioſpolis, id eſt Iouis ciuitas. Meminit & Plinius Lyddæ lib. v. Dorcadis atq; Æneæ.) De Dor
cade ad uitã à Petro reuocata, legis in Actis Apoſtolorũ cap. nono. Id autem accidit nõ in Lydda,
ſed in Ioppe, quod & ipſum eſt oppidum Palæſtinæ maritimũ, haud longè à Lydda: in qua paulo
antè idẽ Petrus ſanauerat Æneã, octo iam annos affixũ grabato ob paralyſim, ut in eodem capite
narratur. Porrò Hieronymus ait Lyddã utroq; nobilẽ, quòd Lyddæ nunciatũ eſſet Petro de mor-
te puellæ, & (ut dixi) non longè abeſſet à Ioppe. Alioqui poterat memoriæ lapſus uideri. Ac ſa- 12
nitate inclytam.) Quidã codices pro Sanitate habebant ſanctitate, ſed mendoſe. Nã quod ait, re-
ſurrectione: ad Dorcadẽ refertur, quæ reuixit: quod ait ſanitate, ad Æneam pertinet paralyſi libe-
ratum. Nobe urbem quondam ſa.) Hanc Doeg Idumæus funditus euertit, trucidatis lxxxv. ui-
ris ueſtitis ephod lineo, interfectis & mulieribus & pueris, ut legimus primo Regum lib. cap. xxij.
Hæc ciuitas erat olim ſacerdotibus ſeparata. Portum Ionæ.) Ioppæ meminit & Plinius, Ioppicã
eam uocans. Portũ Ionæ uocat, quod Ionas propheta cum fugeret Tharſis, hic nauim conſcende-
rit: ut legitur apud hunc ipſum cap. primo. Porrò Ioppe portũ fuiſſe ludææ, teſtantur Regum & Pa
ralipomenon libri, ad quam rex Hiram ligna de Libano ratibus tranſportabat, ut illinc terreſtri iti
nere Hieroſolymam deueherent. Eſt autẽ oppidum Palæſtinæ maritimũ, in tribu Dan. Religa 13
tæ ad ſaxum.) Fabula de Andromada ad ſaxum alligata, ut beluæ marinæ exponeret, quã Perſeus
eo periculo liberauit, extat apud Ouid. lib. Metamorph. quarto. Eleganter autem Hieronymus di
xit ſpectatricem. Siquidem, ut refert Pomponius Mela, oſtendebant olim Ioppẽſes clarũ ueſtigiũ
Andromedes à Perſeo ſeruatæ, ac beluæ marinæ immania oſſa, atq; his argumentis contendebãt,
hoc oppidum ante diluuiũ fuiſſe. Diuus Hieronymus in Ionæ Cõmentarijs, ſcribit ſuis adhuc tem
poribus in littore oſtendi ſolere ſaxa, quib. Andromeda fuiſſet allígata. Plinius prodidit Ioppen in
colle ſitam eſſe, præiacente ſaxo, in quo uinculorum Andromedæ ueſtigia oſtenderẽtur. Repe-
titoq; itinere.) Vel quod ibi quieuerit, uel quod iam magis deflectat ad meridianã Syriæ partem.
Quanquã Plinius & Ptolemęus Neapolim habent, ſed aliam ab hac. Hieronymus in locis Hebrai
cis indicat, hãc inclytam fuiſſe ciuitatẽ Palæſtinæ, patriam Cleophæ. De Neapoli uero poſtea me-
minit. Cleophæ domũ.) Apparet illic eccleſiã oſtendi ſolere, quæ fuerit aliquando domus Cleo 14
phæ: in qua Chriſtus ut ſacerdos fregit panem, atq; ita dedicauit. Bethoron ſuperiorẽ & inferio D
rem.) De Bethoron ſuperiore & inferiore cõdita à Sara habes primi Paralipomenon cap. ſeptimo,
& ſecundi cap. octauo. quod Solomon extruxerit Bethoron ſuperiorẽ & inferiorẽ, ciuitates mura
tas, habentes portas, & uectes, & ſeras, & cætera. Aialon & Gabaon.) Ciuitates ſunt inter ſe fini
timæ. De hac uictoria Ioſue, & quomodo ſol & luna pugnante illo ſteterint immoti, legis Ioſue ca-
pite decimo. Hieronymus in deſcriptione ludææ uocat Haialon, ſi modo codex non eſt mẽdoſus.
Eſſe autem uallem & præruptũ, ſuper quod orante Ieſu luna ſtetit iuxta uillã. Nomẽ manebat etiã
ætate Hieronymi contra orientẽ Bethelis. Tribus ab ea milibus diſtat, haud procul à Gabaa & Ra
ma Saulis urbibus. Et concubinę in fruſta diuiſę.) De uxore Leuitæ nefariè ſtuprata à Beniami
tis, & ad mortem uſq; multorum libidine defatigata, deq; eiuſdem cadauere in duodecim diſſecto
partes, quæ ſingulæ ad ſingulas tribus miſſæ ſunt: deq; Beniamitica tribu propemodũ ad interne-
cionem deleta, legis Iudicum cap. xix. & item cap. xx. Propter Paulum apoſtolũ.) Hoc adiecit, 15
quod Paulus Beniamiticæ tribus fuerit, ut ipſe teſtatus eſt. Vnde & illud in illũ accõmodatur: Ben
iamin lupus rapax. Quæ Adiabenorũ regina.) Hoc adiecit, ne putaremus de Helena Argiua
dictum. Porrò Adiabeni in Aſſyria ſunt. Siquidem Syriæ pars ultra Armeniã, olim Adiabene uo-
cabatur. Stephanus oſtendit mediã fuiſſe inter Euphratem & Tigrim. unde & Meſſene ſit dicta.
Quidam hinc uocabulum inditum putant Adiabene, quod ob frequentiã occurrentium fluminũ
tranſiri facile non poſſit. In hac Suidas putat inueniri naphtham, id eſt bituminis genus. Itẽ fauces,
quas uocant ἄοργνον στόμιον, quod hinc halitus exeat adeò peſtilens, ut non ſolũ animantia terreſtria
ſi acceſſerint, uerumetiam ſuperuolantes aues interimat: qui ſi ſpargeretur, regionẽ prorſus inha-
bitabilem redderet. nunc rectus fertur in ſublime, ac mox refractus deorſum reflectit. Ita fit, ut nec
ea quæ ſunt in aere admodũ ſublimi lædantur, nec quæ in ambitu uerſantur. Mauſoleũ.) Magni
ficum monumentũ uocant à Mauſolo Cariæ rege, cui uxor incredibili ſumptu monumentũ extru
xit, hauſtis etiã in potu maritì cineribus. Vnde poſtea omnia monumẽta Mauſolea dici cœpta: cu
iuſmodi ob meritũ Helenæ illic uidet erectũ. Vrbem trinominẽ.) Olim dicta eſt Salem, ut pu- 16
tat Ioſephus. Vnde Melchiſedec dictus eſt rex Salẽ, & inflexo nomine uocata eſt Salyma, deinde
Solyma. Eadẽ dicta eſt Iebus, à Iebuſæis incolis: quibus eiectis rex Dauid, eã totius Iudææ metro-
polim fabricatus eſt. Ab Helio poſtea Hadriano.) Apparet Hadrianũ imperatorẽ prænomine
Heliũ fuiſſe dictũ, atq; hinc ciuitatẽ Heliã, ſiue Æliam fuiſſe uocatã, quod hanc à Tito deſtructam,
ſic inſtauratam auxerit, ut loca reſurrectionis & inuentæ crucis, quæ prius extra mœnia fuerant,
ætate diui Hieronymi, ſeptentrionali muro circumdarent, ut ipſe teſtatur alibi. In Chronicis Euſe
bianis,

A bianis, teſtatur hanc urbem ab Helio Hadriano conditam fuiſſe, & in fronte eius portæ, quà Bethlehem uerſus erat iter, ſus habebatur marmori inſculptus, ſignificans Romanæ poteſtati ſubiacere Iudæos. Porrò contumelioſo ſymbolo, per ſuem repræſentabant populum Iudæorum, quod ea gens à ſuillis carnibus ſuperſtitioſiſsime abhorreat. Sunt qui putant, hanc non ab Helio Hadriano, ſed à Tito Helio Veſpaſiani filio extructam fuiſſe. Sion, quæ in arcem.] Sion Hebraice ſonat arcem ſiue ſpeculam. Nam Sion mons eſt, in quo ſita eſt Hieruſalem, ut teſtatur Hieronymus in cõmentarijs Eſaiæ. Ariel, id eſt leo Dei.] Sic enim Hebræis ſonat Ariel, & ita uerterunt Aquila & Symmachus, teſte Hieronymo. Atq; ita uocat Hieroſolymam non iuxta hiſtoriam, ſed iuxta allegoriam: alioqui Ariel, ciuitas eſt diuerſa ab Hieroſolyma. Hanc quidam putant eſſe quam uocant Areopolim, quod Martis idolum adhuc ibi coleretur. Sed quomodo hanc expugnarit Dauid, & eandem reædificarit, quoniam paucis explicari non poteſt, qui cupiet cognoſcere, legat interpretationem diui Hieronymi, in hunc locum Eſaiæ capite uigeſimonono. Nam diſſenſus interpretũ facit, ut alij intelligant expugnatam & captam, alij inſtauratam. Supra centum & uiginti.] Id narratur à Luca in apoſtolorum Actis capite primo. Vt Ioelis uaticinium comper.] Quod eſt apud hunc prophetam capite ſecundo: Sed & ſuper ſeruos meos & ancillas in diebus illis effundam ſpiritum meum. Perrexit ad Bethlehem.] Oppidum eſt diſtans ab Hieruſalem ſexto miliario, contra 18 meridianam plagam, iuxta uiam quæ ducit Chebron, teſte Hieronymo. Ad ſepulchrum Rachel.] Locus eſt haud procul à Bethlehem in Ephrata, cui nomen inditum eſt, ſepulchrum Rachel, quod illic ſepulta ſit, ut teſtatur Hieronymus in Matthæum, & item in Hieremiam. In quo Beniamin mater.] Rachel quum enixuretur Beniamin, ſeq; ſentiret dolore mori, uocauit eum Benoni, id eſt filium doloris mei. Sed pater inflexit nomen in melius auſpicium, & uocauit eum Beniamin, quod ſonat filius dextræ. Ita legis Geneſis capite trigeſimoquinto. Specum ſaluatoris.] Quod illic putetur fuiſſe natus Chriſtus. In eodem propheta.] Nempe Eſaia, cuius hæc uerba ſunt capite trigeſimoſecundo: Beati qui ſeminatis ſuper omnes aquas, immittentes pedem bouis & aſini. Vtrunq; uero prophetæ locum detorſit ad hanc rem, feſtiuiter magis quàm ſerio. Nec enim de hoc aſino aut boue loquutus eſt Propheta. Quin & illud annotandum, aliquanto ſecus Hieronymum hunc locum citare, quàm habeatur apud Eſaiam: ſed ſequutus eſt uerſionem Septuaginta,
19 ὃ βλὲς καὶ ὐνθ-ωατᾶ. Cernere ſe oculis fidei.] Ad hunc reſpexit locum qui librum illum conſcripſit, cuius initium eſt: Cogitis me ô Paula & Euſtochium, quiſquis is fuit (nam Hieronymum autorem non eſſe, ſuo docebimus loco) cum ait: Ad præſepe quoque ô Paula, te teſte nato pue-
8 ro: & cætera quæ ſequuntur. Bethlehem domus panis.] Hoc enim Hebræis ſonat Bethlehem. Salue Ephrata.] Hebræis Ephrata, fertilem aut frugiferam ſonat. Eſt autem Bethlehem in Ephrata, ut paulo ſuperius oſtenſum eſt, & palàm teſtatur Hieronymus, exponens Pſalmum centeſimum trigeſimumprimum: Regio, inquiens, Bethlehem uſq; hodie appellatur Ephrata. Huius rei & aliæ ſcripturæ teſtes ſunt: Ephrata ipſa eſt Bethlehem. Atq; καρποφόρε.] Id eſt frugifera.
20 καρπὸς, fructus eſt: φέρω, fero. Inde καρποφόρ&, ferax, ſiue fertilis. Zod quippe.] Varie depraua tus eſt hic locus, ob utriuſq; ſermonis Hebraici Græciq; inſcitiam. Nonnulli codices habebant Zop, nonnulli Sod, nonnulli ו Vau. Hebræi, genus nominis aut perſonæ, appoſititia litera notant, non articulo aut pronomine, ſicuti Græci & Latini. Proinde ſi ſcribatur cum adiectione ה he, שמעוה ſignificabit Audiuimus eam, genere fœmineo. Si cum adiunctione ו Vau, שמעוהו ſignificat Audiuimus eum, genere maſculino. Quanquam in Hebraicis pariter & Latinis exemplaribus habetur hic locus genere fœmínino per ה he, שמעוה id eſt Audiuimus eam: & מצאנוה id eſt, Inuenimus eam. Item, ἠκόσαμὲν αὐτὼ καὶ εὕρομὲν αὐτὼ. Nec huiuſce rei mentionem facit Hieronymus hunc enarrans Pſalmum, ſi uel illius, uel certe integri ſunt illi commentarij. Vnde uidetur
21 ad id data opera detorſiſſe, ob loci huius commoditatem. Vt te docente didici.] Hoc ita legendum eſt, ut accipias, Paulam hæc loqui præſente Hieronymo, ad quem uerterit orationem, & à quo ſermonem Hebraicum didicerit, quemadmodum teſtatur & poſtea. Vel ex hoc loco conijcere licet, diuum Hieronymum Paulæ totius huius peregrinationis comitem fuiſſe. Ader.] Nam ea uox Hebræis ſignificat, gregem uel populum. Hiſtoriam hanc legis Geneſeos capite uigeſimonono. Quidam putant Ader eſſe locum in quo fuit ædificatum templum. Turrim Ader, id eſt gregis appellatam, ob congregationem totius gentis. Diuus Hieronymus in Hebraicis quæſtionibus putat eſſe locum iuxta Bethlehem, in quo grex angelorũ cecinit in ortu Domini, uel in quo Iacob pecora pauit, atq; hinc inditum nomen. Meminit huius loci Michæas: Et tu turris nebuloſa filia Sion.
Litus in poſtibus.] Litus, participium à lino, quod ſignificat inunctus. Alluſit ad hiſtoriam
22 Exodi. Per uiam ueterem.] Sic appellatur in ſacris literis. Nec temere addidit hoc cognomen: nimirum innuens ueteris eſſe uitæ non Chriſtianæ, ſtudere diuitijs. Quæ ducit Gazam.] Nam Gaza quondam Phœnices, poſt Palæſtinæ ciuitas fuit, ſiquidem Stephano credimus, de qua dictum eſt alibi. Porrò gaza, Perſica lingua diuitias ſignificat, qua uoce tamen ſunt uſi Latini, uelut Horatius in Odis: Ieci, beatis nunc Arabum inuides Gazis. quod ea gens opulentia immodica fuerit infamis. Pomponius Mela prodidit, gazam Perſica lingua ſonare ærarium, & hinc nomen inditum huic urbi: quod cum Cambyſes armis Ægyptum peteret, huc belli & opes & pecu-

niam contuliſſet. Vocem barbaram uſurparunt Latini pro theſauro. Porrò quod Hieronymus addi C
dit, uel potentiam Dei, huc pertinet quod eadem ciuitas dicta eſt Aza. Porrò Aza Hebræis ſignifi-
cat, robuſta, ſeu fortis. Quomodo Eunuchus Æthiops.] Alluſit ad hoc, quod refert Lucas in
Actis apoſtolorum, capite octauo: Angelus autem Domini loquutus eſt ad Philippum, dicens: Sur
ge & uade contra meridianũ, ad uiam quæ deſcendit ab Hieruſalem in Gazam, hæc eſt deſerta, &c.
Nec temere meminit de Æthiopis mutata pelle, quod locus quem legebat Eunuchus haberet illa:
Et ſicut agnus coram tondente, &c. Simulq; reſpexit ad illud Hieremiæ capite decimotertio: Si mu
tare poteſt Æthiops pellem ſuam. Vetus relegit inſtrumentum.] Hoc refert ad uiam ueterem, 23
quæ quaſi notabat Vetus inſtrumentum. Fontem repperit.] Velut aquam uiuam & nouam, qua
renaſceretur. Et apte diſcedit à Gaza, futurus Chriſtianus. De fonte uerò mox dicam. A Bethſur
uenit.] Hæc ætate Hieronymi uocabatur Bethſura: uicus eſt in tribu Iuda, obuius uigeſimo lapide
euntibus ab Hieroſolyma Chebron. Iuxta hunc fons eſt ad radices montis ebulliens, qui ab eadem
in qua gignitur humo ſorbetur. In hoc fonte putant eunuchum Candacis reginæ baptizatũ fuiſſe.
Eſcol.] Opinor hanc eſſe Eſcaul, quam Hieronymus indicat obuiam ad ſeptentrionem ab Eleu-
theropoli proficiſcentibus Nicopolim. Eſcol autem אשכל Hebraice ſonat botrum. Diuus Hiero-
nymus in Hebraicis quæſtionibus, oſtendit Mambre & Eſcol fratres fuiſſe amicos Abrahæ. Vnde
nomen inditum eſt locis. Saræ cellulas.] Id eſt paruas ædiculas, quæ illic monſtrabantur ob mira-
culum antiquitatis, in quibus genuit Iſaac. Et ueſtigia quercus.] Nempe apud Mambre, de qua 24
dictum in ſuperioribus ſcholijs. Veſtigia uocat, monumenta, quæ diuus Hieronymus alibi teſtatur
extitiſſe uſq; ad tempora ſuæ infantiæ: quanquam ibi terebinthum uocat. Atq; inde conſurgens.]
Nam Chebron haud procul abeſſe à conualle Mambre, in qua Deũ uidit Abraham, legimus Gene
ſeos capite decimotertio. Hæc uillula dicta eſt Cariath arbe. Abeſt ab Hieroſolyma uigintiduobus
fermè paſſuum milibus. Cariath arbe.] Cariath arbe ſonat Hebræis uicum uel oppidum qua-
tuor uirorum: quod illi putant illic quatuor eſſe ſepultos, Adam, Abrahã, Iſaac & Iacob. Porrò eun-
dem fuiſſe locum Chebron & Cariath arbe, teſtatur Ioſue caput decimum quartũ: rurſum libri iudi-
cum caput primum. Antiquitus dicebatur Cariath arbe, poſtea cõmutato nomine dictus eſt Che-
bron. Adam magni.] Sic enim legis Ioſue capite decimoquarto. Adam maximus ibi inter Ena-
kim ſitus eſt. Sed de his diximus alias. Caleb quartum putent.] Hic erat filius Iephone, cui Ioſue 25
montem Chebron poſſidendum tradidit, ut habetur eo quem modo citaui loco. Montanam enim
fuiſſe regionem ſignificat, cum ait, Aſcendit Chebron. Cariath ſepher.] Quod Hebræis ſonat, ui
culum literarum. Hunc locum olim Dabir uocatum fuiſſe, poſtea dictum Cariath ſepher, teſtatur Iu D
dicum libri caput primum, & eundem non procul abfuiſſe ab Chebron. Occidentem literam.]
Alluſit ad illud Paulinum: Litera occidit, ſpiritus autem uiuificat. Othoniel filius Iephoniæ.]
Quemadmodum Axa uxor Othoniel, ſuaſu mariti petierit à patre ſuo Caleb, irriguum ſuperius &
inferius, pro arente terra Auſtrali, legis Ioſue capite decimoquinto. Caphar Barucha.] Sonat 26
uillam benedictionis. Quomodo Abraham produxerit angelos euntes Sodomam, legis Geneſeos
capite decimooctauo. Apparet in monte locum eſſe. Latam deſpiciens.] Nimirum è monte, &
deſertum eſt ad meridiem. Ac terram quondam Sodomæ.] Quondam dixit, quia nunc lacus eſt
peſtilens, quem mortuum uocant mare. Cæteri lacum Aſphaltiten, à bitumine quod ſolum gignit.
Apud Strabonem Sirbonis (ni fallor) appellatur, de quo prodigia quædam prodidit libro decimo
ſexto: addens, Sodomam metropolim fuiſſe regionis olim tredecim oppidis habitatæ, quæ deinde
terræmotu ſit abſorpta, quod terra fuerit ignea. Eratoſthenes putat, id lacuum inundatione cõtigiſ-
ſe, qui ſubinde erumpentes terram contexerint. Balſami uineas.] De uinea Engaddi fit mentio in
Cantico canticorum: Botrus Cypri dilectus meus mihi in uineis Engaddi. Hieronymus in Hebrai-
cis quæſtionibus oſtendit, grandem uicũ fuiſſe in tribu Iuda, palmarũ & opobalſami fertilem, prius
dictum Aſaſon thamar, id eſt, urbs palmarum. Imminet mari mortuo. Et Segor uitulam conter-
nantem.] Segor ciuitas, ſola ſuperfuit ex incendio quinq; ciuitatum Sodomorũ. Imminet mari mor
tuo: diuidit Moabitas à Philiſtæis. Hieronymus teſtatur, in hac poſitum fuiſſe præſidium Romano
rum. Iuxta hanc gigni balſamum, & poma palmarum, priſtinæ ubertatis indicia. Quondam uocata
fuit Bala, quod Hebræis ſonat abſorpta, quod tertiò terrarum motu fuiſſet proſtrata. Vnde & Loth
ei loco diffidebat. Segor autem Hebræis ſonat paruulam, ſeu iuniorem. Syrorũ autem lingua, Zoa-
ra dicitur: uoce idem ſignificante illis, quod Iudæis Segor. Porrò quod adiecit, Vitulam conternan-
tem, uoce nimirum à ternione conficta, quod apud Hebræos habeatur שלישים ſumpſit ex Eſaiæ
capite decimoquinto: Vectes eius uſq; ad Segor uitulam conternantem. Speluncæ Loth.] Ap-
paret oſtendi ſolere ſpeluncam, in qua filiæ Loth cum eo concubuerũt. Deſcenderat enim in ſpelun
cam diffiſus urbi Segor: & ob eam cauſam diuus Hieronymus non putat excuſandum Loth, ut cui
Dominus promiſerat, in Segor tutum fore ab incendio. Cuius opus Moabitę ſunt.] Significat 27
inceſtum cõcubitum Loth cum utraq; filia: è quarum altera natus eſt Moab, princeps eius populi:
ex altera Ammon, autor primus eius gentis. Vterq; populus illaudatus in diuinis literis.
Diu hæreo in meridie.] Significat hanc partem Auſtralem fuiſſe. Quidam codices habebant: 28
Deinde diuertit ad meridiẽ. Verũ prior lectio plus habet feſtiuitatis, propter phantaſiã hiſtoricam.

Imagina-

A Imaginatur enim ſe in his locis uerſari, quos deſcribit, & uelut animo obambulat. Poſſunt autẽ hæc uerba ad Paulam accõmodari, ut eam ita loquentẽ faciat: Diu hæreo in meridie, uelut offenſam memoria rerum parum lætarum, preſertim cum illic dormiat ſponſus, in Canticis, quem magis expedit in nobis uigilare. Porrò de Ioſeph, qui iuſſit adeſſe fratres ſuos, ut ſecum conuiuium agerent in meridie, legis Geneſis capite quadrageſimotertio: cuius cõuiuij ſimulq; capitis hic eſt finis, Biberũtq;, & inebriati ſunt cum eo. Ab his igitur male ominatis locis reflectit ſe ad montem Oliueti, ut felicioris ominis. Reuertar Hieroſolymam.] Ab extrema meridiana parte reflectit ad ſeptentrionem 29
& occidentem. Et per Thecuam atq; Amos.] Duo montes ſunt in conſpectu redeuntibus à mari mortuo Hieroſolymam, ultra hos oſtendit ſe mons Oliueti. Thecua, buccinam ſonat: Amos, fortem. Rutilantem montis Oliueti crucem.] Apte dixit rutilantem, ob ruborem ſanguinis. Nonnulli codices pro Crucem, ſcriptum habebant Lucem: ut intelligas de luce aſcẽdentis in cœlũ Ieſu. De quo ſaluator aſcendit ad patrem.] Montem Oliueti torrens Cedron interfluit, eumq; diuidit ab Hieroſolyma ad exortum ſolis, ubi ultima ueſtigia Domini humo impreſſa, adhuc ætate diui Hieronymi monſtrabantur, ut ipſe literis prodidit, non abſq; memorabili miraculo. Etenim cum terra eadem, quotidie à credentibus hauriretur, nihilominus ſancta illa ueſtigia cõtinuo priſtinum ſtatum recipiebant. Addit & aliud miraculum, cum eo in loco conderetur eccleſia, ſummũ illius cacumen nunquã potuit contegi neq; concamerari, ſed ſemper ab ima terra uſq; ad ſummũ cœlũ patuit iter, qua dominicum corpus aſcenderat in cœlum. Ad huiuſmodi igitur ſpectacula properabat Paula. Abeſt mons ab Hieruſalem, itinere ſabbati, in hoc Chriſtũ aſcendiſſe, teſtatur Lucas in Actis capite primo. In quo per annos ſingulos.] Sic habes in Numeris capite decimonono. De templo tranſmigrantes.] De Cherubim migrantibus, legis apud Ezechielem capite decimo. Rurſum de nouo templo, per quod uult intelligi Chriſtianam eccleſiam, legis apud eundem capite quadrageſimo. Refert ſimile quiddam & Ioſephus de tranſmigratione uirtutum è templo. Sepulchrum Lazari.] Id oſtendebatur in Bethania. Ea eſt uilla in latere montis Oliueti, ſecundo lapide ab Hieroſolyma. Quo in loco extructam eccleſiã fuiſſe, teſtatur alibi Hieronymus Lazari ſuſcitati monumentum. Betphage uillam.] Betphage, uiculus erat ſacerdotũ, in monte Oliueti ſitus. Sonat autem, ut uidetur, Hebraice, domus maxillarum. Sic enim exponit Hieronymus enarrans euangeliũ Matthæi. Ex hoc loco Chriſtus miſit ſuos diſcipulos, qui adducerent pullum aſinæ, quem nunc trahit ad allegoriam. Rectoq; itinere deſcendebat Hiericho.] Recto, quia antehac ob montes obuios nonnihil circumacta eſt. Cæterum Hiericho dicta eſt & Oza. Eſt in tribu Ephraim, oppidũ bis B ſubuerſum, bis item inſtauratũ: hoc Dominus dignatus eſt ſua illuſtrare prædicatione. Recogitãs
31 illum de Euangelio.] Via quæ ducit ab Hieruſalem in Hiericho fuit olim infamis latrociniis. De parabola uulnerati à latronibus, legis Lucæ capite decimo. Et locum Adomim.] Hebræis enim ſonat ſanguinem. Et arborẽ ſycomorũ.] Id accidiſſe iuxta ciuitatẽ Hiericho, teſtatur Lucas capite decimonono. Apparet arborem adhuc monſtrari ſolitam ætate Hieronymi. Peccata calcabat.] Quod Zachæus arborem ſycomorũ aſcendit, uti Ieſum uideret, legis Lucæ decimonono, idq; accidit in Hiericho. De genere arboris plura diximus in Annotationibus Euangelicis, quam Hieronymus interpretat peccata, letaliter dulcia. Ea calcat qui feſtinans ad Chriſtũ, erigit ſe in altũ, & prius amatas illecebras ſpernit. Cæcorum loca.] De duobus cæcis legimus apud Matthæum capite nono. Verũ hos duos non illuminauit prius quàm reuerſus eſſet in domũ ſuam, hoc eſt Nazareth. Cæterũ Bartimeũ Timei filium ſanauit in Hiericho, peruictus illius improbis clamoribus, ut refert Lucas capite decimooctauo, ubi palàm indicat hoc accidiſſe in uia, quæ ducit Hiericho: ſed Matthæus capite uigeſimo narrat de duobus cęcis: ad quem locũ magis apparet reſpexiſſe Hieronymũ.
32 Fundauit Aſel in Abyram.] Ita Ioſue capite ſexto, imprecatus eſt, poſtquam hanc urbem euerterat. Maledictus uir coram Domino, qui ſuſcitauerit & ædificauerit ciuitatem Hiericho. In primogenito ſuo fundamenta illius iaciat, & in nouiſsimo liberorũ ponat portas eius. Hanc enim Ioſue ſubuertit funditus. Et aceruum præputiorũ.] Nam Hebræis Galgala ſonat collẽ præputiorũ, uel collem circũciſionis. Hęc uocabatur ſecunda circũciſio facta per Ioſue: ſicuti refertur Ioſue capite quinto: eiq; loco nomẽ eſt inditũ Galgala, qui factum teſtaretur. Huc reſpexit Hieronymus, cum ait: Secundæ circumciſionis myſterium, interpretans Euangeliũ, quæ circumciſio eſt non carnis, ſed affectuum animi. Oſtẽdebatur ætate Hieronymi locus deſertus eorum, quæ illic fecit Ioſue, ueſtigia retinens, miro cultu habitus ab illius partis incolis, hoc eſt Orientalibus. Et duodecim lapides.] Duodecim lapides quos Ioſue, præmonitus à Deo, iuſſit ab electis è ſingulis tribubus uiris deporta
33 ri, è Iordane ſublatos, legis Ioſue capite quinto, in ipſa ſtatim fronte. Et fontem quondam legis.] Hoc primum miraculum fecit Heliſæus, poſt arreptum in aera Heliam, atq; id temporis habitabat Hiericho. Quæ ciuitas quũ eſſet accõmoda incolis, ſed aquas haberet ſteriles & inſuaues, Heliſæus ſale immiſſo in fontem reddidit eas ſalubres ac fertiles, ut legis quarto Regum libro, capite ſecundo. Verum autem Heliſæum, Chriſtum interpretatur Hieronymus, qui amaram & inutilem Moyſi legem, ſua gratia condulcauit, & ſalutiferam reddidit. Feruentiſſimo æſtu.] Subeſt tacita ἀντίωσις, in nocte & æſtu feruentiſſimo, iam nondum orto ſole tamen illa feruebat, & ideo properabat ad flumen. Quomodo in medio.] Quemadmodum aquæ Iordanis inferiores in mare defluxerint,

fluxerint,ſuperiores cõſtiterint,montis inſtar tumeſcentes,alueo qui in medio erat ſicco relicto, do c
nec ſacerdotes portantes arcam fœderis unà cum populo tranſirent,legis Ioſue capite tertio.

Longum eſt, ſi uelim de Achor.] De Achor lapidato à filijs Iſrael,omnibus illius facultatibus 34
igni exuſtis,propterea quod ſuffuratus fuerat de rebus hoſtium,lege Ioſue caput ſeptimum. Achor
autem interpretatur turbationem,quod Ioſue dixerit ei qui peccarat:Quia turbaſti nos,exturbet te
Dominus in die hac. Bethel domo Dei.]Id enim ſonat apud Hebræos Bethel.De Iacob legis Ge
neſis capite uigeſimooctauo:quomodo ſuppoſito capiti lapide dormiens uiderit myſticã illam ſca-
lam.Connexuit autem huius lapidis allegoriam cum eius allegoria,de quo ſcribit Zacharias capite
tertio: Quia ecce lapis quem dedi coram Ieſu, ſuper lapidem unum ſeptem oculi ſunt. Sepulchra
quoq;.] De Ioſue ſepulto in monte Ephraim,deq; Eleazaro filio Aaron, & illic ſepulto, legis Ioſue
capite ultimo.Porrò mons Ephraim uergit ad deſerta,in quo ciuitas eſt Thamnaſara,ſiue Thamna:
in hac Hieronymus indicat ſuis quoq; temporibus magnum ſepulchrũ oſtendi ſolere.Porrò mon-
tis nomen eſt Gaa. In Gabaa.] Gabaath eſt in tribu Beniamin, urbs Phinees. Quod diſtribu- 35
tor poſſeſſionum, &c.] Nam Ioſue in ſua poſſeſſione legitur fuiſſe ſepultus. Ea ſita eſt in monte E-
phraim. Vnde mirata eſt Paula,quid ſibi uoluerit Ioſue,quod mõtuoſa & aſpera ſibi ſumpſerit,cum
ipſi in manu eſſet,campeſtria quæ fertiliora ſunt delígere:ſiue quod id eſſet ſingularis continentiæ.
Neq; enim huius temporis principes meliora tantum ſumerent: ſed ſi poſſent, omnia uendicarent.
Siue quod ſubeſt myſterium,uirtutem non in mollibus, ſed in duris & arduis rebus eſſe ſitam.

Altare dirutum.] Quoniam Beniamitæ ſacrificantes ex inſidijs adoriebantur. Et raptum Sa-
binarum.]Romani per ſpeciem ludorum ſolennium,Sabinorum mulieres rapuerunt,ne noua ciui-
tas inopia mulierum periret:ut refert T.Liuius libro primo.Itidem & Beniamitæ, ne periret tribus,
quæ propter conſtuprationem unius mulieris penè deleta fuit,rapuerunt puellas aliarum tribuum,
ſolennes choros ducentes in Silo. Hiſtoriam legis Iudicum capite ultimo. Præcurrit.] Vel quia 36
tempore prior,uel quia uiolentior.Certe ſimilis utriſq; cauſa,& ſimili occaſione utriq; ſunt uſi.

Tranſiuit Sichem.]Ea fuit ciuitas Iacob, ſic uocata à filio Emor regis ſui. Eſt autem in Samaria,
non procul à ſepulchro Ioſeph: iuxta hanc Dominus Ieſus colloquutus eſt cum muliercula Samari
tana. Quo quidẽ in loco poſtea eccleſia extructa eſt,ex latere montis Garizim.Eam ſuis adhuc tem
poribus extitiſſe teſtatur alibi diuus Hieronymus.De Neapoli meminit Plinius & Ptolemæus. Cæ
terum in locis Hebraicis, Hieronymus hanc urbem Sichar uocat, niſi corruptus eſt codex.

Errore Doſithei.] Is hæreticus fuit Iudaizans. Sebaſten,id eſt Samariam.] Samaria,regalis
erat ciuitas Iſrael, in uertice Somer montis ſita, media inter Galilæam & Iudæam. Vnde quondam D
omnis illa regio Samaria fuit dicta.Ciuitas ipſa ab Herode Antipatri filio, Græco uocabulo σεβαστὴ
dicta eſt,quod Latine ſonat Auguſta. Nam Latini uocant auguſtum, quod maieſtatem quandam
præ ſe ferat:id quod Græci uocant ſebaſton, à uerbo σέβομαι, quod eſt ueneror & adoro. Abdias 37
propheta.] Extat hiſtoria libro Regum tertio,capite decimooctauo. Nutriculam Domini.] Vn
de dictus eſt Nazareus,& olim Chriſtiani probro Nazarei uocabantur. Nazareth autem eſt uicus
in Galilæa iuxta montem Thabor. Chanam & Capharnaum.] Nam in Chana Galilææ mutauit
aquam in uinum.Et in Capharnaum demigrauit relicta Nazareth, poſtea quàm tentatus fuit à dia-
bolo,atq; illic auſpicatus prędicationem regni Dei,& in eadem ciuitate ſanauit filium Centurionis
paralyticum.Porrò Chana oppidum fuit in tribu Aſſur, Galilææ gentium. Capharnaum oppidum
eſt haud procul à ſtagno Genezareth in Galilæa gentiũ, ſitum in finibus Zabulon & Neptalim, ut
in locis Hebraicis indicat Hieronymus. Lacum Tyberiadis.] Iordanis qui ex Panade fonte ori-
tur iuxta montem Antilibanum, ubi prima conuallium obtigit occaſio in lacum ſe fundit, longum
ſedecim milia paſſuum,latum ſex milia:Geneſareth, ſiue Geneſaram uocant. Amœnis oppidis cir-
cumſeptus eſt.Rurſum in alueo ſuo aliquandiu progreſſus,lacum Tyberiadis facit. Etiam ſi Plinius
libro quinto,capite decimoquinto,uidetur ex utroq; unum facere lacum. Nouiſſime decurrit in la-
cum Aſphaltiten, quem eundem (ut dixi) mare mortuum uocant. Scandebat montẽ Thabor.] 38
Non temere addidit,ſcandebat.Eſt enim mons mira rotũditate ſublimis (ſicut alibi diximus)in me
dio Galilææ, dirimens tribus Iſachar & Neptalim. Eundem uocant Itabyrium. Campos latiſſi-
mos Galilææ.]Eſt enim mons Thabor, ut dictum eſt, in medio Galilææ. Et ab hoc monte deſcen-
dit exercitus Barach pugnaturus aduerſus hoſtes.Hiſtoriam legis Iudicum capite quarto.

Torrens Ciſon.] Eſt iuxta montem Thabor. Hoc loco dimicatum eſt cum Siſara, ut teſtatur in
locis Hebraicis. Eſt & ciuitas Ciſon in tribu Iſachar ſeparata Leuitis. Et oppidum iuxta Naim.]
Iuxta,hoc loco aduerbium eſt. Naim autem diſtat à Thabor monte, ſecundo miliario contra meri-
diem iuxta Endor.De filio uiduæ in uitam reuocato, legis Lucæ capite ſeptimo. Tranſibo ad
Ægyptum.] Nam omiſſo itinere reflectit ad occidentem meridionalem. Et in Socoth.] Hic 39
fuit prima manſio filiorum Iſrael exeuntium ex Ægypto: etiam ſi Hieronymus in explicandis man
ſionibus ad Fabiolam, hanc ſecundam facit. Apud fontem Sampſon.] Oſtendebatur (ut ap-
paret) locus dictus fons Sampſon, ob fontem quem illi ſitienti Deus elicuit è dente maxillæ aſini.
Vnde dictus eſt locus,fons inuocantis de maxilla: ut legis Iudicum capite decimoquinto. Vtre-
focillatus uideam.] Alluſit ad hoc quod ſcriptum de Sampſone: Quibus hauſtis refocillauit ſpíri-
tum,

A tum,& uires recepit. Morasthim.] Hic est uiculus Palæstinæ, haud procul ab Eleutheropoli situs, patria Micheæ prophetæ: unde & Morasthites cognominatur. Eodem in loco monstrabatur illius sepulchrum. Et ex latere derelinquam.] Has regiones ut impias non inuisit, sed ad leuam reliquit. Chorreos.] Horum fit mentio in sacris literis. Ietheos.] A Ietheth, quæ est regio prin-
40 cipum Edom, in Gabalene, hoc est Idumæa. Idumæam.] Huic postea cõmutatum est nomen Gabalene, regio quondam Esau, à quo uocabulum inditũ Idumæa, quod ille Edom uocatus sit. Plinius item Idumæã partem facit maritimæ Syriæ. Lachis.] Vna est è ciuitatibus, quas cepit Iesus, rege eius interfecto. Et per arenas molliſſimas.] Huiusmodi Lucanus describit in Libya. Ad Ægypti fluuium Sior.] Opinor hunc esse, quem alij Nilum uocant. Nec desunt qui putent, Sior esse fluuium è Nilo deriuatum. Gessen.] Hic habitauit Iacob cum liberis. Et campos Thaneos.] De quibus legis Psalmo septuagesimoseptimo. Hic Moyses & Aaron ediderũt sua prodigia. Et hic habitarunt Hebræi, qui metu Babyloniorũ fugerant cum Hieremia. Versa est in Alexandriam.] Alexandria, ciuitas est Ægypti, inter Africam, Ægyptum, & mare, quasi clausträ posita: in qua corpus diui Marci euangelistæ conditum, sua ætate à fidelibus honorari solere, testatur diuus Hieronymus. Versam dixit, ob nomen commutatũ ab Alexandro Magno, qui eam aut condidit, aut instauravit: cuius meminit Plinius libro quinto. Et oppidum Nitriam.] Alluſit ad nitrum, quod olim adhibebant in eluendis uestium maculis, ob acrimoniam: cuius uice nunc utuntur cinere ac lixiuio, siue sapone. Apparet autem hoc oppidum tum nuper conuersum fuisse ad religionem Christi.
41 Isidoro confessore.] Is episcopus fuit Peluſiotarum, uir eruditus, qui libris Epistolaribus interpretatus est sacram scripturam, ut testis est Suida. Macarios, Arsetas.] Nomina sunt illustrium apud Ægyptios monachorum. Sed festiuitatis gratia numerum singularem mutauit in pluralem.

De Peluſio magnam.] Peluſium est unum ex ostijs Nili, proximum Iudææ. Apparet terrestri itinere peruenisse usq; ad Alexandriam & Nitriam: deinde ob intolerabilem regionis æstum, ab ostio Peluſiaco renauigasse in Iudæam. Cæterum pro magna, quidam codices habebant, maganam: quidam Maiomam, nonnulli Nazumam. Maioma portus erat Gazę, cui post uersum nomen Constantia, ac deinde dicta Gaza maritima, quemadmodum alibi latius explicuimus. Genuino me semper, &c.] Genuini dentes sunt, qui sub gena latent, qui & canini dicuntur. Vnde qui mordacius ob
42 loquuntur, genuino dicuntur rodere. Persius: Et genuinũ fregit in illis. Cornicem Æsopi.] Sentit de Apologo Æsopi, apud quem cornicula furtiuis auium plumis se uestierat. Cumq; primũ esset omnibus miraculo ob insolitam colorum uarietatẽ, demum suam quibusq; reuellentibus plumam,
B nudata risui fuit. Versuram quoq; sæpe.] Quidam haud contemnendi codices, pro uersuram, habebant usuram, sed mendose. Nam uersuram Latini uocant, cum æs alienum ære alieno dissoluitur. Ita Paula cum deesset pecunia, mutuo sumebat ad usuram. Eam ad diem præscriptũ, cum rursus non esset quo resolueret, denuo sumebat mutuum ab alio, quo superius æs alienum redderet, creditore tantum mutato, manente nihilominus obligatione. Exempla sunt apud Terentium, Donatũ interpretem, & Senecam. Buccinatoribus suis.] Miram & gratiam & emphasim addidit metaphora. Nam buccinatores sunt, qui canunt buccina. Et buccina admonetur populus ut audiat prẽconium,
43 aut edictum publicum. Vnde ambitiosos laudatores, buccinatores uocat. Feriuntq; summos.] Versus est ex Odis Horatianis, quem Hieronymus eò detorsit, ut significet, egregiam uirtutem obnoxiam esse inuidiæ. In eundem sensum T. Liuius: Liuor, inquit, uelut ignis alta petit. Quanquam Horatius in aliam sententiam dixit, nempe magnam fortunam expositam esse tristibus casibus.

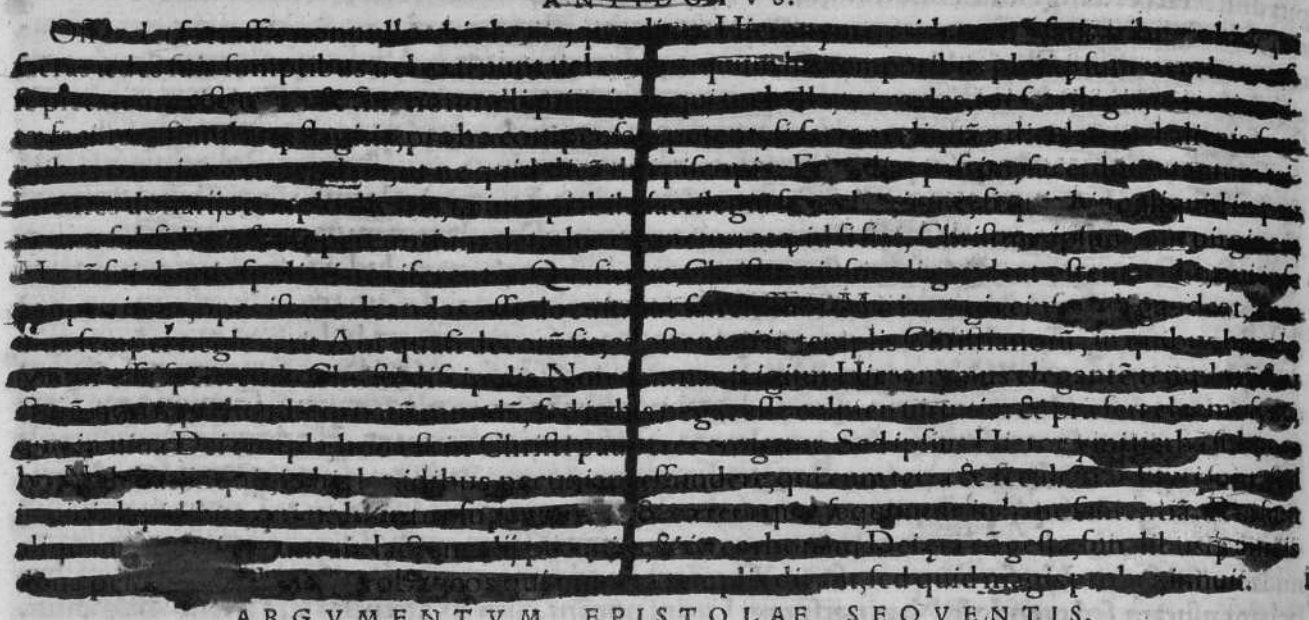
Adad Idumæum.] Hic Adad puer fugerat in Ægyptum, interfectis à Dauid omnibus masculini generis Idumæis. Inde mortuo Dauid, iam grandior factus, & adiutus opibus Pharaonis, negocium exhibuit Solomoni, ut legis libro Regum tertio, capite undecimo. Videtur autem significare Ruffinum. Allophylis.] Hoc est, alienigenis. De Iacob, quomodo ob inuidiam fratris Esau fugerit in Mesopotamiam, legis Gen. cap. xxviij. De Dauid, quomodo à Saul inuidente suæ gloriæ, profugerit ad Achis Philistæum, legis Reg. primi libri cap. xxvij. Patiens enim uir.] Sic habet Solomon in Prouer. cap. xiiij. Qui patiens est, multa gubernatur sapientia: qui autem impatiẽs est, exaltat stul-
44 titiam suam. Toxotij sui.] Hic erat filius Paulæ natu minimus. Et matris dolorem.] Nonnulla exemplaria habebãt, matricis dolorem: utraq; lectio tolerabilis, nisi quod argutior est matris: ut intelligas affectum maternum, quoniam de filiarum obitu paulo antè meminit. Conueni hominem.] Error quem coarguit, partim sapit Origenem, uel potius Platonem, & uidetur Ruffinum subnotare tacito nomine. Christi flammeo.] Flammeum est, quo fœminæ tegunt capita.

Præsens utriusq; nostri intentatur naufragium.] Ita constanter habebant exemplaria: neq; cuiquam obscurum est, quin hic locus sit deprauatus. Arbitror ita legendum: Præsens utriq; nostrûm intentatur naufragium, ut intelligas Eustochium & Hieronymum pariter Paulæ obitu fuisse perielitatos, cum illa uiua fuissent felices. Iusto & impio, bono & malo.] Ita scribit Ecclesiastes capite nono: eo quod uniuersa æque ueniant, iusto & impio, bono & malo, mundo & immundo, immolanti uictimas & sacrificia contemnenti. Sicut bonus, sic & peccator: ut periurus,
45 ita qui uerum deierat. Veram Noemi.] נעמי Noemi Hebraice sonat pulchra uel consolatam: id trahit ad Paulam. Porrò locus est Ruth capite primo. Hunc tibi librum.] Ad Eustochium

filiam

filiam loquit̃,non ad Paulam. Ad duas lucubratiunculas dict.] Dictamus,cum ipſi nõ ſcribimus, C
ſed notario ſcribendũ pronunciamus,hoc eſt lingua tantũ utimur noſtra,manu aliena.Et mirum eſt
ſenem,ut apparet pene decrepitũ,tantũ potuiſſe duabus dictatiunculis, præſertim luctu occupatũ.
Non enim aliquid ſubinane ſuſpicari libet in uiro tã ſancto. Exegi monum.] Exegi, pro perfeci
dixit: monumentũ uocat hunc librum, quem de illius ſcripſit uirtutibus. Retulit autem carmen ex
Odis Horatianis:Exegi monumentũ ære perennius,Regaliq; ſitu pyramidum altius.Quod nõ im-
ber edax,non aquilo impotens Poſſit diruere, aut innumerabilis Annorũ ſeries, aut fuga temporũ.
Aere peren.] Nam antiquitus ponebantur æreæ ſtatuæ,aut tituli in æs incidebantur ad propagã
dam in poſteros defuncti memoriam. Verum huiuſmodi monumenta, ſi tempeſtatis aut hominum
iniuria non demolitur,certe tempus ipſum omnia conſumens,abolet.Ingenij monumenta ſola per
petua ſunt,& in omne durant æuũ. Agamẽnonis inclyta.] Maternũ genus duxerat à Scipionib. 46
& Gracchis,paternũ ab Agamemnone. Diuitias ſob.] Poſt hoc carmẽ quidã codices additũ ha-
bebant hunc uerſum:His fruitura locis,felix ubi dona Magorum.Mihi uidetur ſupereſſe.

ANTIDOTVS.

D

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Hic Lucinius natione Beticus,deſtinarat adire Bethlehem, & opib. ſuis iuuerat Hieronymi gre
gem:ſanctum illius propoſitum collaudat,hortans ut pergat quò cœpit,ad perfectam uirtutem.Re
ſpondet ad quædam,de quibus ſcripſerat Lucinius.

HIERONYMVS AD LVCINIVM.

NEC opinanti mihi,ſubito literæ tuæ redditę ſunt,quæ quanto inſperatæ,tan
to gaudiorũ plenę,quieſcentẽ animã ſuſcitarunt,ut ſtatim amore complecte
rer,quẽ oculis ignorabã,& illud mecũ tacitus muſitarẽ:Quis dabit mihi pẽ
nas ſicut columbæ,& uolabo & requieſcam,ut inueniat quem diligit anima
mea.Vere nunc in te ſermo dominicus cõpletus eſt:Multi ab Oriente & Occidente uen
nient,& recumbent in ſinu Abrahæ.Cornelius centurio cohortis Italicæ, iam tunc Lu-
cinij mei præfigurabat fidẽ.Apoſtolus Paulus ſcribẽs ad Romanos:Cum, inquit,in Hi
ſpaniã proficiſci cœpero,ſpero quod pręteriens uideã uos,& à uobis deducar illuc:tan
tis fluctibus approbauit,quid de illa prouincia quæreret.In breui tempore ab Hieroſo
lymis uſq; ad Illyricũ Euãgelij iaciens fundamẽta,Romã uinctus ingreditur,ut uinctos
ſuperſtitionis erroribus liberos faciat.Manet in hoſpitio cõducto per bienniũ,ut nobis
utriuſq; inſtrumẽti æternã reddat domum.Piſcator hominum,miſſo rete apoſtolico,te
quoq; quaſi pulcherrimũ Auratã inter innumera piſciũ genera traxit ad littus.Reliqui-
ſti amaros fluctus,ſalſos gurgites, fiſſuras montiũ, & Leuiathã regnantem in aquis, cũ
Ieſu deſerta expetẽs cõtempſiſti,ut poſsis illud propheticũ canere:In terra deſerta, & in
inuio, & inaquoſo,ſic in ſancto apparui tibi.Et iterũ.Ecce elongaui fugiẽs,& mãſi in ſo-
litudine.Expectabã eũ q ſaluũ me fecit à puſillanimitate ſpiritus & tẽpeſtate.Obſecro te
& moneo parẽtis affectu,ut q Sodomã reliqſti,ad mõtana feſtinãs, poſt tergũ ne reſpi-
cias, ne aratri ſtiuã, ne fimbriam ſaluatoris, ne cincinnos eius noctis rore madefactos,
quos ſemel tenere cœpiſti,aliquãdo dimittas:ne de tecto uirtutũ priſtina quęſiturus ue

ſtimenta

A ſtimẽta deſcendas,ne de agro reuertaris domũ,ne campeſtria cum Loth & amœna hor
torum diligas,quæ non irrigantur de cœlo ut terra ſancta, ſed de turbido flumine lor-
2 danis,poſtquã dulces aquas maris mortui cõmixtione mutauit. Cœpiſſe multorũ eſt,
ad culmen peruenĩſſe paucorũ. Qui in ſtadio currunt, omnes quidẽ currũt,ſed unus ac
cipit brauiũ.At contra de nobis dicitur:Sic currite,ut apprehendatis. Non eſt inuidus
Agonotheta noſter,nec alterius palma alteri parat ignominiã. Omnes athletas ſuos de
ſiderat coronari.Gaudet anima mea,& magnitudine lætitię rem mœroris patior.Ruth
in lachrymas uerba prorumpunt.Zachęus publicanus ad unius horæ conuerſionẽ,ho
ſpitem habere meruit ſaluatorẽ. Martha & Maria,conuiuio præparato Dñm ſuſcepe-
re.Meretrix lauat fletibus pedes, & unguentis bonorũ operũ dominici corporis dedi-
cat ſepulturam. Simon leproſus inuitat magiſtrũ cum diſcipulis, & non contemnitur.
Abrahę dicitur:Egredere de terra tua,& de cognatione tua,& de domo patris tui,& ua
de in terrã quam monſtrauero tibi.Relinquit Chaldæã,relinquit Meſopotamiã:quęrit
quod neſcit,ne perdat quod inuenerat.Nõ enim arbitratus eſt ſimul ſe habere poſſe &
patriã & Dñm,ſed iam tunc illud prophetæ Dauid opere cõplebat: Aduena ego ſum
apud te & peregrinus,ſicut omnes patres mei. Hebræus, id eſt παρώτης atq; tranſitor,
dum non eſt præſenti uirtute contentus,ſed præteritorũ obliuiſcens,in futurũ ſe exten
dit,& ſcit illud:Ibunt de uirtute in uirtutẽ:myſticũ ſortitus eſt nomen, & uiam tibi ape
ruit,quomodo non quæras ea quæ tua ſunt,ſed quæ aliena:& illos putes parentes,fra-
tres,affines atq; cognatos,q tibi in Chriſto copulati ſunt. Mater, inquit, mea & fratres
mei ſunt hi,qui faciunt uoluntatẽ patris mei.Habes tecũ prius in carne, nunc in ſpiritu
ſociã:de cõiuge germanã,de fœmina uirũ,de ſubiecta parẽ,quæ ſub eodẽ iugo ad cœle
ſtia ſimul regna feſtinat.Cauta rei familiaris diſpenſatio,& ad calculos rediens, nõ cito
deponitur.Ioſeph cũ tunica Ægyptiã effugere non potuit.Adoleſcens ille,qui opertus
ſindone ſequebatur leſum,quia tentus fuerat à miniſtris,terrenũ abñciens operimentũ,
B nudus euaſit.Helias igneo curru raptus ad cœlũ,meloten reliquit in terris.Heliſęus bo
ues & iuga prioris operis uertit in uota.Loquitur ſapiẽtiſsimus uir: Qui tãgit picẽ,inq
3 nabitur ab ea.Quãdiu uerſamur in rebus ſeculi, & anima noſtra poſſeſſionũ ac redituũ
procuratione deuincta eſt,de Deo libere cogitare nõ poſſumus. Quæ enim participa-
tio iuſtitię cũ iniquitate,aut quæ ſocietas lucis ad tenebras? Qui cõſenſus Chriſti ad Be
lial? Quæ pars fideli cũ infideli? Non poteſtis,inquit Dñs, Deo ſeruire & mammonæ.
Aurũ deponere incipientiũ eſt,nõ pfectorũ.Fecit hoc Crates Thebanus, fecit Antiſthe
nes.Seipſum offerre Deo, proprie Chriſtianorũ eſt & apoſtolorũ, q duo cũ uidua pau
pertatis ſuæ in Gazophylaciũ æra mittẽtes,totũ cenſum quem habuerũt, Dño tradide
runt,& merentur audire:Sedebitis ſup duodecim ſolia,iudicantes duodecim tribus Iſ-
rael.Hæc & ipſe intelligis quo animo replicẽ,& quod ſub aliįs uerbis te ad ſanctorũ lo-
corũ inuitẽ habitaculũ.Abundantia tua multorũ inopiã ſuſtẽtauit,ut & horũ diuitię in
tuam indigentiã redundarẽt.Feciſti tibi amicos de iniquo mãmona,qui te reciperent in
æterna tabernacula. Laudanda res, & apoſtolicorũ temporũ uirtutib. coæquanda, qñ
uenditis poſſeſſionibus ſuis,credentes afferebant pecunias, atq; fundebant ante pedes
apoſtolorũ,oſtendentes auaritiã eſſe calcandã. Sed Dñs magis quærit animas creden-
tium,q̃ opes.Legimus:Redẽptio animę uiri,propriæ diuitię.Poſſumus quidẽ diuitias
proprias intelligere,quæ non de alieno nõ de rapinis ſunt,iuxta illud: Honora Deũ de
tuis iuſtis laboribus.ſed melior eſt intelligentia,ut diuitias proprias cognoſcamus the-
ſauros abſcõditos,quos nec fur poſsit ſuffodere,nec latro uiolentus eripere. Opuſcula
mea,quæ nõ ſui merito,ſed tua bonitate deſiderare te dicis,ad deſcribendũ hominibus
tuis dedi,& deſcripta uidi in chartaceis codicib.ac frequẽter monui,ut cõferrent diligẽ
tius,& emendarent. Ego enim tanta uolumina præ frequentia commeantiũ,& peregri
norum turbis relegere non potui:& ut ipſi probauere preſentes,longo tentus incõmo
do,uix dieb.quadrageſimæ,quib. ipſi proficiſcebantur, reſpirare cœpi. Vnde ſi para-

grammata reppereris,uel minus aliqua deſcripta ſunt,quæ ſenſum legentis impediant: non mihi debes imputare,ſed tuis,& imperitæ notariorũ librariorũq́ incuriæ,qui ſcribunt non quod inueniunt,ſed quod intelligunt:& dum alienos errores emẽdare nituntur,oſtendũt ſuos.Porrò Ioſephi libros,& ſanctorũ Papiæ & Polycarpi uolumina,falſus ad te rumor pertulit à me eſſe translata,quia nec ocij mei,nec uiriũ eſt, tantas res eadem in alteram linguã exprimere uenuſtate.Origenis & ſancti Didymi pauca tranſtulimus,uolentes noſtris ex parte oſtẽdere,quid Gręca doctrina retineret.Canonẽ Hebraicę ueritatis,excepto octateucho,quẽ nunc in manib.habeo,pueris tuis & notarijs dedi deſcribendũ.Septuaginta interpretũ æditionẽ,& te habere non dubito, & ante annos plurimos diligẽtiſſime emendatã,ſtudioſis tradidi,nouũ Græcæ reddidi autoritati. Vt enim ueterũ librorũ fides de Hebræis uoluminibus examinanda eſt, ita nouorũ Græci ſermonis normã deſiderat. De ſabbato quod quæris,utrũ ieiunandũ ſit,& de euchariſtia,an accipienda quotidie,quod Romanæ eccleſiæ & Hiſpanię obſeruare perhibentur,ſcripſit quidẽ & Hippolytus uir diſertiſſimus, & carptim diuerſi ſcriptores è uarijs autoribus edidere.Sed ego illud te breuiter admonendum puto,traditiones eccleſiaſticas(præſertim quæ fidei non officiant)ita obſeruãdas,ut à maioribus traditæ ſunt.Nec aliorũ conſuetudinem,aliorũ contrario more ſubuerti. Atq́ utinã omni tempore ieiunare poſſimus,quod in Actis apoſtolorum dieb.Pentecoſtes & die dominico,apoſtolum Paulum,& cum eo credentes feciſſe legimus.Nec tñ Manichęæ hæreſeos accuſandi ſunt,cum carnalis cibus præferri non debuerit ſpirituali. Euchariſtiã quoq́ abſq́ cõdemnatione noſtri,& pungente conſcientia,ſemper accipere,& pſalmiſtã audire,dicentem: Guſtate & uidete, qm̃ ſuauis eſt Dñs,& cum eo canere:Eructauit cor meum uerbum bonũ.Nec hoc dico,quod dominicis diebus ieiunandum putem,& cõtextas ſexaginta diebus ferias auferam:ſed unaquæq́ prouincia abundet in ſenſu ſuo,& præcepta maiorũ,leges apoſtolicas arbitretur.Duo palliola,& amphimalũ de tuis uſib.uel utenda,uel ſanctis dãda ſuſcepi.Ego inſignia paupertatis,& quotidianæ ſymbolia pœnitentiæ,tibi & ſorori tuæ miſi:quatuor ciliciola apta propoſito,& uſib.ueſtris,& codicem, hoc eſt uiſiones Eſaiæ ualde obſcuriſſimas, quas nuper hiſtorica explanatione differui, ut quotieſcũq́ mea opuſcula uideris,totiẽs amici dulciſſimi recordatus, nauigationem quam parumper diſtuleras,pares.Et quia non eſt in homine uia eius, & à Dño greſſus hominis diriguntur:ſi fortè(quod procul abſit) aliquid fuerit impedimenti, quæſo ut quos charitas iungit, terrarũ longitudo non ſeparet: & abſentem Lucinium noſtrum, ſemper præſentem literarum uiciſſitudine ſentiamus.

SCHOLIA.

MVlti ab oriente & occidente.] Siue quod uere cõuerſus eſſet ad Chriſtũ,rebus omnibus contemptis,ſiue quod undiq́ Bethlehem concurreretur è longinquis regionibus. Pulcherrimũ auratam.] Aurata,piſcis eſt,à colore dictus,qui nomen ſuum hodieq́ apud uulgus Italicum obtinet. Leuiathan regnãtem.] Ita deſcribitur apud Iob: Nũquid extrahã Leuiathan hamo? Ad montana feſtinans.] Reſpexit ad hiſtoriã Loth,qui iuſſus eſt ad montana fugere,Sodoma ardente. Ne aratri ſtiuam.] Varijs alluſionibus infarſit hunc locum. Primum alluſit ad id quod eſt in Euangelio,qui miſſa ad aratrũ manu retroſpexerit,non eſſe idoneũ regno Dei. Deinde ad mulierem,quę tacta fimbria Ieſu,ſanata eſt à fluxu ſanguinis.Item alludit ad illud quod eſt in Canticis:Caput meũ plenũ eſt rore,& cincinni mei guttis noctiũ.Rurſus ad illud Euãgelicũ,quod in die illa uetat,ne de tecto deſcendat,ut tunicã recipiat,qui nudus fugere cœperit.Rurſum de Loth & Abrahã qui diuiſi ſunt.Abrahã elegit montana,Loth campeſtria. Poſtq́ dulces aquas.] Plinius lib.5 capite 15.prodidit Iordanẽ amœnũ,ſalubribus eſſe aquis,donec poſt longos flexus ueluti inuitus Aſphaltitæ lacui miſcetur.Ibi perdit laudatas aquas peſtilentibus mixtas.Diximus eum lacũ, mortuũ mare dici.Significat autem uere Chriſtianum, ab uniuerſis huius mũdi curis liberum eſſe oportere. Non eſt inuidus agonotheta.] Agonotheta Græcis eſt, qui certamini præſidet, propoſitis præmijs, ἀγὼν, certamen: τίθημι, pono. Rem doloris patior.] Sic & apud Terentium Demea lachrymat præ gaudio. Ruth in lachrymas.] Eſt Ruth capite primo.Fleuit enim nurus Noemi, non dolore,ſed amore.Simulq́ profectæ ſunt in Bethlehem. Vnde tacite ſignificat diuus Hieronymus optare ſe conſortium Lucinij. Sed ſuſpicor hunc locum eſſe deprauatum: legendum autem, Ruth

A Ruth pro uerbis lachrymæ prorumpunt. Quanquam & altera lectio tolerabilis. Hebræus, id eſt πρώτης.] Περαῶ Græce, eſt tranſire, ſiue ſuperare, aut tranſmittere. Idem Hebræis ſonat Hebræus.
Meloten reliquit in terris.] Μηλότη, pellis eſt ouilla, ſiue exuuium uelleris ouilli. μῆλον enim, ouem
3 ſignificat. Ac redituum.] A redeundo dicuntur, non à reddendo. Ouidius: Turpe thori redi-
tu cenſus augere paternos. Quod autem fructus ex re quapiam colligitur, id ex ea redire di-
citur. Crates Thebanus.] Hic aurum abiecit in mare, de quo dictum eſt aliàs. Antiſthenes Cyni-
cus fuit, ſtrennuus contemptor omnium rerum. Si paragrammata.] Παραγράμματα dicere poſ-
ſis literas perperam poſitas: γράμμα litera, & præpoſitio παρὰ, in malam ferè partem ſignificat.
Et ſancti Didymi.] In huius catalogo teſtatur ſe uertiſſe librum De ſpiritu ſancto. Excepto
octateucho.] Octo Græce, octo, & τεῦχος uolumen. Ita diſtinguitur à pentateucho, quinque com-
plectente uolumina Moyſi, cum hæc pars octo complectatur. Amphimalum.] Tunica eſt gau
ſapina, utrinq; uillos habens. Quotidianæ ſymbolia pœnitentiæ.] Σύμβολον aliquando ſignificat
ſignum, inde diminutiuum ſymbolium.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Theodoram Hiſpanã uiduã cõſolatur de morte Lucinij Betici mariti, ſed quẽ fratris habuerit loco.

HIERONYMVS AD THEODORAM
Epitaphium Lucinij Betici.

TVGVBRI nuncio conſternatus ſuper ſancti & uenerabilis mihi dormitione Lucinij, uix breuẽ epiſtolã dictare potui. Nõ quod eius uicẽ doleã, quẽ ſcio ad meliora tranſiſſe, dicẽte Moyſe: Tranſiens uidebo uiſionẽ hanc magnã: ſed quod torquear deſiderio, non meruiſſe me eius uiri uidere faciẽ, quẽ in breui tempore huc uenturũ eſſe credebam. Verũ eſt illud ſuper neceſſitate mortis prophetale uaticinium, quod fratres diuidat, & chariſſima inter ſe nomina crudelis & dura diſſociet. Sed habemus conſolationem, quia Dñi uoce iugulatur, per quem ad eam dicitur: Ero mors tua ô mors, ero morſus tuus inferne. Et in cõſequẽtibus: Adducet uren tem uentũ Dñs de deſerto deſcendentẽ, qui ſiccabit oẽs uenas eius, & deſolabit fontem illius. Exiuit emm̃ uirga de radice Ieſſe, & flos de uirginali frutice pullulauit. Qui loquitur
B in Cantico canticorũ: Ego flos campi, & lilium conualliũ. Flos noſter mortis interitus, ideoq; & mortuus eſt, ut mors illius morte moreretur. Quod aũt de deſerto dicitur adducẽdus, uirginalis uterus demõſtratur, q̃ abſq; coitu & ſemine uiri, Deũ nobis fudit in ſantem: qui calore ſpiritus ſancti exiccaret fontes libidinũ, & caneret in pſalmo: In terra deſerta & inuia & inaquoſa, ſic in ſancto apparui tibi. Aduerſum ergo mortis duritiam & crudeliſſimã neceſſitatẽ hoc ſolatio erigimur, q̃d breui uiſuri ſumus eos, quos dolemus abſentes. Neq; emm̃ mors, ſed dormitio & ſomnus appellatur. Vnde & beatus Apoſtolus uetat de dormientibus cõtriſtari: ut quos dormire nouimus, ſuſcitari poſſe credamus: & poſt digeſtũ ſoporẽ uigilare cum ſanctis, & cum angelis dicere: Gloria in excelſis Deo, & ſuper terrã pax hominibus bonæ uoluntatis. In cœlo, ubi nõ eſt peccatũ, gloria eſt, & perpetua laus, & indefeſſa præconia. In terra aũt, ubi ſeditio, bella atq; diſcordiæ, pax imprecanda eſt: & pax non in omnibus, ſed in his, qui bonæ uolũtatis ſunt, & ſalutationem audiunt apoſtolicã: Gratia uobis & pax à Deo patre, & Dño noſtro Ieſu Chriſto multiplicetur, ut in pace ſit locus eius, & habitatio eius in Sion, id eſt in ſpecula, ſublimitate dogmatũ atq; uirtutũ, in anima credẽtis: cuius q̃tidie angelus uidet faciẽ Dei, & reuelato uultu gloriã Dei contẽplatur. Vnde obſecro te, & currentẽ ut aiũt, impello, ut Luciniũ tuũ deſideres q̃dẽ ut fratrẽ, ſed gaudeas regnare cũ Chriſto, q̃a raptus eſt, ne malicia immutaret mentẽ eius. Placita enim erat Deo anima illius, & in breui ſpacio tẽpora multa cõpleuit. Nos dolẽdi magis, qui quotidie ſtamus in prelio peccatorũ, uitijs ſordidamur accipimus uulnera, & de ocioſo uerbo reddituri ſumus rationẽ. Ille iam ſecurus & uictor te aſpicit de excelſo, & fauet laborãti, & iuxta ſe locũ præparat, eo dẽ amore & eadẽ charitate, qua oblitus officij cõiugalis, in terra quoq; ſororẽ te habere cœperat, imò tu illũ fratrẽ q̃a caſta cõiunctio, ſexũ nõ habet nuptialẽ. Et ſi adhuc in car-
1 ne poſiti & renati in Chriſto, nõ ſumus Græcus & barbarus, ſeruus & liber, maſculus & fœmina, ſed omnes in eo unũ ſumus: quanto magis cum corruptiuũ hoc induerit incor

ruptionē,& mortale hoc induerit immortalitatē,non nubent,neq; nubentur, ſed erunt c
ſicut angeli in cœlis? Quando dicit,nō nubent,neq; nubentur, ſed erunt ſicut angeli in
cœlis:nō natura & ſubſtantia corporū tollitur,ſed gloriæ magnitudo mōſtratur. Neq;
enim ſcriptū eſt,erūt angeli,ſed ſicut angeli. Vbi ſimilitudo promittitur,ueritas denega
tur. Erūt,inquit,ſicut angeli,id eſt ſimiles angelorum: ergo homines eſſe non deſinent.
Inclyti quidē & angelico ſplēdore decorati,ſed tamē homines, ut apoſtolus apoſtolus
ſit,& Maria Maria:& cōfundatur hæreſis,quæ ideo incerta & magna promittit,ut quę
certa & moderata ſunt,auferat. Et quia hęreſeos ſemel fecimus mentionē,qua Lucinius
noſter digne eloquentiæ tuba prædicari poteſt,qui ſpurciſſima per Hiſpanias Baſilidis
hæreſi ſæuiente,& inſtar peſtis & morbi,totas intra Pyrenæū & Oceanū uaſtante pro-
uincias,fidei eccleſiaſticæ tenuit puritatē,nequaq; ſuſcipiens, Armagil,Barbelon, Abra
xas,Balſamū,& ridiculū Leuſiborā,cæteraq; magis portenta q̄ nomina,quę ad imperi
torū & mulierculārū animos concitandos,quaſi de Hebraicis fontibus hauriunt,barba
ro ſimplices quoſq; terrentes ſono,ut quod nō intelligūt,plus mirētur. Refert Irenæus,
uir apoſtolicorū temporū,& Papiæ auditoris euangeliſtæ Ioānis diſcipulus,epiſcopus
eccleſiæ Lugdunenſis,quod Marcus quidam de Baſilidis gnoſtici ſtirpe deſcēdens,pri
mum ad Gallias uenerit,& eas partes per quas Rhodanus & Garūna fluūt, ſua doctri-
na maculauerit:maximeq; nobiles fœminas, quædā in occulto myſteria repromittens,
hoc errore ſeduxerit,magicis artibus & ſecreta corporū uoluptate,amorē ſui cōcilians.
Inde Pyrenęū trāſiens,Hiſpanias occuparit,& hoc ſtudio habuerit,ut diuitū domus,&
in ipſis fœminas maxime appeteret,quæ ducūtur uarijs deſiderijs,ſemper diſcentes,&
nunq; ad ſcientiā ueritatis perueniētes. Hoc ille ſcripſit ante annos circiter trecētos. Et
ſcripſit in his libris,quos aduerſus omnes hæreſes doctiſſimo & eloquentiſſimo ſermo
ne cōpoſuit. Ex quo perpendat prudētia tua,qua Lucinius noſter laude ſit dignus, qui
clauſit aurē,ne audiret iudiciū ſanguinis, & oēm ſubſtantiā ſuā diſperſit & dedit paupe
ribus,ut iuſtitia eius maneret in æternū. Nec patriæ ſuæ largitate cōtentus,miſit Hiero- D
ſolymarū & Alexandrinæ eccleſiæ tantū auri,quanto multorū poſſit inopię ſubueniri.
Quod cum multi mirentur & prędicent,ego in illo magis laudabo feruorē & ſtudium
ſcripturarū,quo ille deſiderio opuſcula noſtra flagitauit, & miſſis ſex notarijs (quia in
hac prouincia Latini ſermonis ſcriptorūq; penuria eſt) deſcribi ſibi fecit, quæcunq; ab
adoleſcentia uſq; in præſens tempus dictauimus? Nō nos honorauit,qui paruuli & mi
nimi Chriſtianorū omnium ſumus, & ob conſcientiā peccatorū, Bethlehemitici ruris
ſaxa incolimus: ſed Chriſtum,qui honoratur in ſeruis ſuis & apoſtolis repromittit,di-
cens: Qui uos recipiunt,me recipiunt. Et qui me recipiunt, recipiunt eum qui me miſit.
Itaq; chariſsima filia, hanc epiſtolā amoris mei in illum habeto epitaphiū, & quicquid
poſſe me ſcieris in opere ſpirituali,audacter impera,ut ſciāt ſecula pòſt futura, eum qui
dicit in Eſaia: Poſuit me ut ſagittam electam,in pharetra ſua abſcōdit me,duos uiros tan
tis maris atq; terrarū inter ſe ſpatijs ſeparatos,ſuo acumine uulneraſſe,ut cum mutuo in
carne ſe neſciant, amore ſpiritus copulentur. Subſcriptio. Sanctam te corpore & ſpi-
ritu ſeruet ille Samarites,id eſt ſeruator & cuſtos,de quo in Pſalmo ſcribitur: Nō dor-
mitabit neq; dormiet q̄ cuſtodit Iſrael: ut Hir,qui interpretatur uigil, q̄ deſcendit ad Da
niel,ad te quoq; ueniat,& poſſis dicere: Ego dormio,& cor meum uigilat.

SCHOLIA.

NOn ſumus Græcus & barbarus.] Ita Paulus ad Galatas capite tertio: Quicunq; in Chriſto ba- 1
ptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Non eſt Iudæus,neq; Græcus: non eſt ſeruus, neq; liber: non
eſt maſculus, neq; fœmina. Omnes enim uos unum eſtis in Chriſto Ieſu. Quando dicit, non nu-
bent.] De hac hæreſi diſputat in Epitaphio Paulæ copioſius. Baſilidis hæreſi.] Baſilides in cæ-
teris Simonianus, trecentos ſexagintaquinq; fabricatus eſt cœlos,ut teſtatur diuus Auguſtinus in li
bro ad Quoduultdeum. Inde myſticum illud nomen ſuis diſcipulis cōmendabat ἀβραξας. Nam his
literis iuxta Græcam ſupputationem,hic numerus ſignatur. α & β, ſignificant unum & duo: ρ & α,
centū & unum: σ & α, ducenta & unum: ξ quæ quinta eſt in hac dictione litera,ſignificat ſexaginta.
In ſumma,

A In ſumma, redduntur trecenta ſexagintaquinq. Proinde mundum hunc & hominẽ negabat à Deo conditum, ſed à trecenteſimo ſexageſimoquinto cœlo. Idem negabat, ipſum Chriſtũ à Iudæis fuiſſe crucifixum, ſed eius loco Simonem Cyrenenſem, qui (iuxta Matthæum) coactus fuit baiulare crucem Domini. Diuus Hieronymus enarrãs tertium Amos prophetæ caput, prodidit Baſilidem hoc portentoſo uocabulo Deum appellaſſe, quem gentiles aliis literis, ſed eundem reddentibus numerum, μύθρων appellent. Mythran autem illi ſolem appellant, qui hoc dierũ numero curſum annuum conficit. Meminit idem huius prodigioſi uocabuli Abraxas, enarrans primum Abdiæ caput. Cæterum illud, Armagil, Barbelon, Balſamum, Leuſibora, cõſimilis inſaniæ ſunt uocabula: in hoc conficta, ut ἀιῶνας, hoc eſt ſecula ſignificent, literarum notis: quæ ridicule cõmentus eſt Valentinus & Marcion, triginta conſtituens ἀιῶνας, tetradas, ogdoadas, & dodecadas, atq; huiuſmodi præſtigijs uerborum, plebeculæ ſimplici & imperitæ conans imponere: quæ peregrina magis miratur, & quæ minus intellígit, plus credit habere myſterij. Vnde qui ridiculas profitentur artes, magiã notoriam, Græca quædam & Hebraica, nõnulla conficta uocabula inculcant nihil ſignificantia. Meminit horum uerborum Hieronymus, & in libro aduerſus Vigilantium: item in Commentarijs in Eſaiam.

2 Quaſi de Hebraicis fontibus.] Non quod Hebraica ſint, ſed quo plus haberẽt autoritatis, hinc ſumpta uideri uolebant, ex occultis illorum Thalmudicis aut Caballiſticis libris: haberentq; nonnihil tale, quale apud Hebræos nomen Dei tetragrammaton. Irenæus, uir apoſtolicorũ temporum.] Hic uolumen ſcripſit aduerſus quinq; hæreſes, ut teſtatur in Catalogo ſcriptorum Hieronymus, ubi mentionẽ facit & Papiæ. Baſilidis gnoſtici.] Hoc cognominis ſibi uindicabant, ob arcanam myſteriorum ſcientiam, ſed rectius ij dem βορβορῖται ſunt dicti à cœno, ob turpitudinẽ quam exercebant in ſuis myſterijs. Inde Pyrenæum.] Montes enim Pyrenæi Gallias dirimunt ab Hiſpanijs. Vt Hir, qui interpretatur uigil.] Habes Danielis capite quarto.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Fabiolam nobilem fœminã laudat, quod poſt lapſum ad Chriſtũ conuerſa, ſanctiſſimam uereq; Chriſtianam egerit uitam, glorioſumq; meruerit uitæ finem. Scripſit ad hanc De ueſtibus Aaron, cuius Epiſtolæ initium eſt: Vſq; hodie, quam in ſuo reperies Tomo. Item alteram De manſionibus.

HIERONYMVS AD OCEANVM, EPITAPHIVM FABIOLAE.

B PLVRES anni ſunt, quod ſuper dormitione Bleſillæ, Paulã uenerabilẽ fœminã recenti adhuc uulnere, conſolatus ſum. Quartę æſtatis circulus uoluitur, ex quo ad Heliodorũ epiſcopũ Nepotiani ſcribens epitaphiũ, quicquid habere potui uiriũ in illo tunc dolore cõſumpſi. Ante hoc fermè bienniũ, Pammachio meo pro ſubita peregrinatione Paulinæ, breuẽ epiſtolã dedi, erubeſcens ad diſertiſſimũ uirũ plura loqui, & ei ſua ingerere, ne non tam cõſolari amicũ uiderer, q̃ ſtulta iactantia docere perfectũ. Nunc mihi fili Oceane uolẽti, & ultrò appetẽti, debitũ munus imponis, quo pro nouitate uirtutũ, ueterẽ materiã nouã faciã. In illis enim uel parẽtis affectus, uel mœror auunculi, uel deſideriũ mariti temperandũ fuit: & pro diuerſitate perſonarũ, diuerſa de ſcripturis adhibẽda medicamina. In præſentiarũ tradis mihi Fabiolã, laudẽ Chriſtianorũ, miraculum gentiliũ, luctũ pauperũ, ſolatiũ monachorũ. Quicquid primũ arripuero, ſequentiũ cõparatione uileſcit. Ieiuniũ prædicẽ? Sed prę ualeſcũt eleemoſynę. Humilitatẽ laudẽ? Sed maior eſt fidei ardor. Dicã appetitas ſordes, & in cõdemnationẽ ueſtiũ ſericarũ plebeiũ cultũ, & ſeruilia indumenta quęſita? Plus eſt animũ depoſuiſſe q̃ cultũ. Difficilius arrogantia, q̃ auro caremus & gẽmis. His enim abiectis, interdũ glorioſis tumemus ſordibus, & uẽdibilẽ paupertatẽ, populari auræ offerimus. Cælata uirtus, & cõſcientiæ fota ſecreto, Deum ſolum iudicẽ reſpicit. Vnde nouis mihi eſt efferenda præconijs, & ordine rhetorũ prætermiſſo, tota de cõfeſſionis ac pœnitentiæ incunabulis aſſumenda. Alius forſitan ſcholę memor, Q. Maximũ, Vnus qui nobis cunctando reſtituit rem, & Fabiorũ gentẽ proferret in mediũ, diceret pugnas, deſcriberet prælia, & per tantæ nobilitatis gradus Fabiolã ueniſſe iactaret, ut quod in uirga nõ poterat, in radicibus demonſtraret. Ego diuerſorij Bethlehemitici, & præſepis Domini amator, in quo uirgo puerpera Deũ fudit infantẽ, ancillam Chriſti, nõ de nobilitate ueteris hiſtoriæ, ſed de eccleſiæ humilitate producã. Et quia ſtatim in principio, quaſi ſcopulus quidam, & procella mihi obtrectatorũ eius opponitur, quod ſecundũ ſortita matrimoniũ, prius reliquerit, nõ laudabo cõuerſam, niſi prius reã abſoluero. Tanta prior maritus uitia habuiſſe narratur, ut ne ſcortum quidem & uile mancipium ea ſuſtinere

poſſet. Quæ ſi uoluero dicere, perdã uirtutẽ fœminę, quę maluit culpã ſubire diffidij q̃ c
corporis ſui infamare partẽ, & maculas eius detegere. Hoc ſolũ proferã, quod uerecũdę
matronæ & Chriſtianæ ſatis eſt. Præcepit Dñs uxorẽ nõ debere dimitti, excepta cauſa
fornicationis, & ſi dimiſſa fuerit, manere innuptã. Quicquid uiris iubetur, hoc cõſequẽ
ter redũdat in fœminas. Necꝙ eñ adultera uxor dimittẽda eſt, & uir mœchus tenẽdus.
Si q meretrici iungitur, unũ corpus facit: ergo & quę ſcortatori impuro ꝙ ſociatur, unũ
cũ eo corpus efficitur. Aliæ ſunt leges Cæſarũ, aliæ Chriſti, aliud Papinianus, aliud Pau
lus noſter præcipit. Apud illos uiris impudicitiæ frena laxãtur, & ſolo ſtupro atꝙ adul
terio cõdemnato, paſſim per lupanaria & ancillulas libido p̃mittitur, quaſi culpã digni
tas faciat, nõ uoluntas. Apud nos, quod non licet fœminis, æque nõ licet uiris, & eadẽ
ſeruitus pari cõditione cẽſetur. Dimiſit ergo, ut aiũt, uitioſum: dimiſit illius & illius cri
minis noxiũ: dimiſit, penẽ dixi quod clamante uicinia uxor ſola nõ prodidit. Sin aũt ar
guitur, quare repudiato marito non innupta permanſerit: facile culpã fatebor, dum tñ
referã neceſſitatẽ. Melius eſt, inquit Apoſtolus, nubere q̃ uri. Adoleſcẽtula erat, uidui
tatẽ ſuã ſeruare non poterat. Videbat aliã legẽ in membris ſuis repugnantẽ legi mentis
ſuæ, & ſe uinctã & captiuã ad coitũ trahi. Melius arbitrata eſt aperte cõfiteri imbecillita
tem ſuã, & umbrã quandã miſerabilis ſubire cõiugij, q̃ ſub gloria uniuirę opa exercere
meretricũ. Idẽ Apoſtolus uult uiduas adoleſcẽtulas nubere, filios procreare, nullã dare
occaſionem aduerſario maledicti gratia. Et protinus cur hoc uelit, exponit. Iam eñ quę
dã abierũt retro poſt Satanã. Igitur & Fabiola, quia perſuaſerat ſibi, & putabat à ſe uirũ
iure dimiſſum: nec Euãgelij uigorem nouerat, in quo nubendi uniuerſa cautio uiuenti
bus uiris fœminis amputatur: dũ multa diaboli uitat uulnera, unũ incauta uulnus acce
pit. Sed q̃d ego in abolitis & antiquis moror, quærens excuſare culpã, cuius pœniten
tiã ipſa cõfeſſa eſt? Quis hoc crederet, ut poſt mortem ſecũdi uiri in ſemet reuerſa, quo
tẽpore ſolent uiduæ negligẽtes, iugo ſeruitutis excuſſo, agere ſe liberius, adire balneas,
uolitare per plateas, uultus circũferre meretricis, ſaccũ indueret, ut errorẽ publice fatere D
tur: & tota urbe ſpectãte Romana, ante diẽ paſchæ in baſilica quondã Laterani, qui Cæ
ſariano truncatus eſt gladio, ſtaret in ordine pœnitentiũ, epiſcopo, presbyteris, & omni
populo collachrymãtibus: ſparſum crinẽ, ora lurida, & ſqualidas manus, ſordida colla
ſubmitteret? Quæ peccata fletus iſte nõ purget? Quas inueteratas maculas hæc lamẽta
nõ abluãt? Petrus trinã negationẽ trina cõfeſſione deleuit: Aaron ſacrilegiũ, & conflatũ
ex auro uituli caput, fraternę correxere preces. Dauid ſancti & mãſuetiſſimi uiri homi
cidiũ pariter & adulteriũ ſeptẽ dierũ emẽdabat fames. Iacebat in terra, uolutabatur in ci
nere, & oblitus regiæ poteſtatis, lumẽ quærebat in tenebris. Illũꝙ tantũ reſpiciens quẽ
offenderat, lachrymabili uoce dicebat: Tibi ſoli peccaui, & malũ corã te feci. Et: Redde
mihi lętitiã ſalutaris tui, & ſpiritu principali cõfirma me. Atꝙ ita factũ eſt, ut q̃ me prius
docuerat uirtutib. ſuis, qũo ſtans nõ caderẽ, doceret p̃ pœnitẽtiã, qũo cadẽs reſurgerẽ.
Quid tã impiũ legimus inter reges q̃ Achab, de quo ſcriptura dicit: Non fuit alius talis
ut Achab, q̃ uenũdatus eſt, ut faceret malũ in cõſpectu dñi? Hic cũ propter ſanguinẽ Na
buthæ correptus fuiſſet ab Helia, & audiſſet irã Dñi per prophetã: Occidiſti, & inſuper
poſſediſti, & ecce ego inducã ſup̃ te malũ, & demetã poſteriora tua, & reliqua: ſcidit ue
ſtimenta ſua, & operuit cilicio carnẽ ſuã, ieiunabatꝙ in ſacco, & ambulabat demiſſo ca
pite. Tunc factus eſt ſermo Dei ad Heliã Thesbiten, dicẽs: Nónne uidiſti Achab humi
liatũ corã me? Quia ergo humiliatus eſt mea cauſa, nõ inducã malũ in diebus eius. O' fe
lix pœnitentia, quæ ad ſe Dei trahit oculos, quę furentem ſententiã Dei, cõfeſſo errore
mutauit. Hoc idem & Manaſſen in Paralipomenõ, & Niniuen feciſſe legimus in pro
pheta, publicanũ quoꝙ in Euãgelio. E' quib. primus non ſolũ indulgentiam, ſed & re
gnum recipere meruit. Alter impendentem Dei fregit irã. Tertius pectus uerberans pu
gnis, oculos ꝙ nõ leuabat ad cœlũ. Et multo iuſtificatior receſſit publicanus humili cõfeſ
ſione uitiorũ, q̃ phariſæus ſuperba iactatione uirtutũ. Nõ eſt loci huius ut pœnitentiã
prædicem,

A prædicem, & quasi contra Montanum Nouatumq; scribens, dicã illã hostiã Domino esse placabilẽ. Et, Sacrificium Deo, spiritum cõtribulatum. Et, Malo pœnitentiã peccatoris, quã mortẽ. Et, Exurge, exurge Hierusalẽ: & multa alia, quæ prophetarum clangunt tubæ. Hoc unum loquar, quod & legentibus utile sit, & præsenti causæ cõueniat. Nõ est cõfusa Dominum in terris, & ille eã nõ cõfundetur in cœlo. Aperuit cunctis uulnus suum, & decolorẽ in corpore cicatricẽ flens Roma cõspexit. Dissluta habuit latera, nudum caput, clausum os. Nõ est ingressa Ecclesiam Domini, sed extra castra cum Maria sorore Moysi separata consedit: 3 ut quã sacerdos eiecerat, ipse reuocaret. Descendit de solio deliciarum suarum, accepit molã, fecit farinã, & discalciatis pedibus trãsiuit fluenta lachrymarum. Sedit super carbones ignis. Hi ei fuere in adiutorium. Faciẽ per quã secundo uiro placuerat, uerberabat: oderat gẽmas, linteamina uidere non poterat, ornamenta fugiebat. Sic dolebat, quasi adulterium cõmissset, & multis impendijs medicaminum unum uulnus sanare cupiebat. Diu morati sumus in pœnitentia, in qua uelut in uadosis locis resedimus, ut maior nobis & absq; ullo impedimento se laudum eius campus aperiret. Recepta sub oculis omnis Ecclesiæ cõmunione, quid fecit? Scilicet in die bona malorum non oblita est: & post naufragium rursum tentare noluit pericula nauigandi. Quin potius omnẽ censum quem habere poterat (erat autem amplissimus, & respondens generi eius) dilapidauit, ac uendidit: & inde pecuniam congregatam ussibus pauperum præparauit, & prima omnium νοσοκομεῖον instituit, in quo ægrotantes colligeret de plateis, & cõsumpta languoribus atq; inedia miserorum membra foueret. Describebam ego nunc diuersas hominum calamitates, truncas nares, effossos oculos, semiustos pedes, luridas manus, tumentes aluos, exile femur, crura turgentia, & de exesis ac putridis carnibus uermiculos bullientes? Quoties morbo regio & pedore confectos humeris suis ipsa portauit? Quoties lãuit purulentam uulnerum saniem, quã alius aspicere non ualebat? Præbebat cibos propria manu, & spirans cadauer sorbitiunculis irrigabat. Scio multos diuites & religiosos ob stomachi angustiam exercere huiusmodi misericordiam per aliena ministe- B ria, & clementes esse pecunia, non manu. Quos equidem non reprobo, & teneritudinem animi nequaquã interpretor infidelitatem: sed sicut imbecillitati stomachi ueniam tribuo, sic perfectæ mentis ardorem in cœlum laudibus fero. Magna fides ista contẽnit. Scio quid in Lazaro diues purpuratus aliquando non fecerit, quali superba mens retributione damnata sit. Ille quẽ despicimus, quẽ uidere non possumus, ad cuius intuitum nobis uomitus erumpit, nostri similis est, de eodẽ nobiscum formatus est luto, ijsdem cõpactus elementis. Quicquid patitur, & nos pati possumus. Vulnera eius existimemus propria: & omnis animi in alterum duritia, clementi in nosmetipsos cogitatione frangetur. Non mihi si linguæ centum sint, oraq; centum, Ferrea uox, Omnia morborum percurrere nomina possim. Quę Fabiola in tanta miserorum refrigeria cõmutauit, ut multi pauperum sani languentibus inuiderẽt. Quanquã illa simili liberalitate erga clericos & monachos ac uirgines fuerit. Quod monasterium non illius opibus sustentatum est? quẽ nudum & clinicum non Fabiolæ uestimenta texerunt? In quorum se indigentiã non effudit præceps & festina largitio? Angusta misericordiæ eius Roma fuit. Peragrabat ergo insulas, & totum Etruscum mare, Volscorumq; prouinciã, & reconditos curuorum littorum sinus, in quibus monachorum consistunt chori, uel proprio corpore, uel transmissa per uiros sanctos ac fideles munificentia circumibat. Vnde & repente, & contra opinionem omnium Hierosolymam nauigauit, ubi multorum excepta concursu, nostro parumper usa est hospitio: cuius societatis recordans, uideor mihi adhuc uidere quam uidi. Iesu bone, quo illa feruore, quo studio intenta erat diuinis uoluminibus? & ueluti quandam famem satiare desiderans, per Prophetas, Euangelia, Psalmosq; currebat: quæstiones & proponens, & solutas recondens in scriniolo pectoris sui. Nec uero satiebatur audiendi cupidine, sed addens scientiam, addebat dolorem: & quasi oleum flammæ adieceris, maioris ardoris fomenta capiebat. Quodam die cum in manibus Moysi Numeros teneremus, & me uerecunde rogaret, quid sibi uellet nominum tanta congeries: cur singulæ tribus in alijs atq; alijs locis uariè iungerentur: quomodo Balaam ariolus

ſic futura Chriſti myſteria prophetarit, ut nullus propemodum prophetarū tam aperte de c
eo uaticinatus ſit: reſpondi ut potui, & uiſus ſum interrogationi eius ſatisfacere. Reuoluens
ergo librū, peruenit ad eum locū, ubi catalogus deſcribitur omniū manſionum per quas de
Ægypto egrediens populus, peruenit uſq; ad fluenta Iordanis. Cumq; cauſas quæreret, &
rationes ſingularum, in quibuſdā hæſitaui, in alijs inoffenſo cucurri pede, in pleriſq; ſimpli
citer ignorantiam confeſſus ſum. Tunc uero magis cœpit urgere, & quaſi non mihi liceret
neſcire quod neſcio, expoſtulare, ac ſe indignam tantis myſterijs dicere. Quid plura? Extor
ſit mihi negandi uerecundiam, ut proprium ei opus huiuſmodi diſputatiuncul æ pollicerer,
quod uſq; in præſens tempus, ut nunc intelligo, Domini uoluntate dilatum, reddetur me-
moriæ illius: ut ſacerdotalibus prioris ad ſe uoluminis induta ueſtibus, per mundi huius ſo-
litudinem gaudeat ſe ad terram repromiſſionis aliquando ueniſſe. Verum quod cœpimus
proſequamur. Quærentibus nobis dignū tantæ fœminæ habitaculū, cum illa ita ſolitudinē
cuperet, ut diuerſorio Mariæ carere nollet: ecce ſubito diſcurrentibus nuncijs, Oriens totus 4
intremuit: ab ultima Mæotide inter glacialem Tanain, & Maſſagetarū immanes populos,
ubi Caucaſi rupibus feras gentes Alexandri clauſtra cohibent, erupiſſe Hunorū examina,
quæ pernicibus equis huc illucq; uolitantia, cædis pariter ac terroris cuncta cōplerent. Abe
rat tunc Romanus exercitus, & bellis ciuilibus in Italia tenebatur. Hanc gentem Herodotus
refert ſub Dario rege Medorū uiginti annis Orientē tenuiſſe captiuum, & ab Ægyptijs at-
que Æthiopibus annuum exegiſſe uectigal. Abigat Ieſus ab orbe Romano tales ultra be-
ſtias. Inſperati ubiq; aderant, & famā celeritate uincentes, nō religioni, non dignitatibus, nō
ætati parcebant, non uagientis miſerebantur infantiæ. Cogebantur mori, qui nondū uiuere
cœperant: & neſcientes malum ſuū, inter hoſtiū manus ac tela ridebant. Conſonus inter om
nes rumor, petere eos Hieroſolymā, & ob nimiā auri cupiditatē, ad hanc urbem percurrere.
Muri neglecti pacis incuria farciebantur: Antiochia obſidebatur. Tyrus ſe uolens à terra ab
rumpere, inſulam quærebat antiquam. Tunc & nos compulſi ſumus parare naues, eſſe in lit
tore: aduentū hoſtium præcauere, & fæuientibus uentis, magis barbaros metuere quā nau- D
fragium, non tam propriæ ſaluti, quā uirginū caſtimoniæ prouidentes. Erat in illo tempore
quædā apud nos diſſenſio, & barbarorum pugnā domeſtica bella ſuperabant. Nos in Ori-
ente tenuerunt iam fixæ ſedes, & inueteratū locorum ſanctorū deſideriū. Illa quæ tota in ſar 5
cinis erat, & in omni urbe peregrina, reuerſa eſt ad patriam, ut ibi pauper uiueret, ubi diues
fuerat: manens in alieno, quæ multos prius hoſpites habuit: & (ne ſermonem longius pro-
traham) in conſpectu Romanæ urbis pauperibus erogaret, quod illa teſte uendiderat. Nos
hoc tantum dolemus, quod precioſiſsimū de ſanctis locis monile perdidimus. Recepit Ro-
ma quod amiſerat, & procax ac maledica lingua gentilium, oculorum teſtimonio confuta-
ta eſt. Laudent cæteri miſericordiam eius, humilitatem, fidem, ego ardorē animi plus lauda-
bo. Librum quo Heliodorum quondam iuuenis ad eremum cohortatus ſum, tenebat me-
moriter: & Romana cernens mœnia, incluſam ſe eſſe plangebat. Oblita ſexus, fragilitatis im
memor, ac ſolitudinis tantum cupida, ibi erat, ubi animo morabatur. Nō poterat teneri con
ſilijs amicorum: ita ex urbe, quaſi de uinculis geſtiebat erumpere. Diſpenſationem pecuniæ
& cautam diſtributionem, genus infidelitatis uocabat. Non alijs diſtributionem eleemoſy
narum tribuere, ſed ſuis pariter effuſis, ipſa pro Chriſto ſtipes optabat accipere. ſic feſtina-
bat, ſic impatiens erat morarum, ut illam crederes profecturam. Itaq; dum ſemper paratur,
mors eā inuenire nō potuit imparatā. Inter laudes fœminæ ſubito mihi Pammachius meus
exoritur. Paulina dormit, ut iſte uigilet. Præcedit maritū, ut Chriſto famulū derelinquat. hic
hæres uxoris, & hæreditatis alij poſſeſſores. Certabāt uir & fœmina, quis in portu Abrahæ
tabernaculū figeret: & erat hæc inter utrūq; contētio, quis humanitate ſuperaret. Vicit uter-
que, & uterq; ſuperatus eſt. Ambo ſe uictos & uictores fatentur, dū quod alter cupiebat, u-
terq; perfecit. Iungūt opes, ſociāt uolūtates, ut quod æmulatio diſsipatura erat, cōcordia cre
ſceret. Necdum dictū, iam factum. Emitur hoſpitium, & ad hoſpitium turba cōcurrit. Non
eſt labor in Iacob, nec dolor in Iſrael. Adducunt maria, quos in gremio ſua terra ſuſcipiat.

Mittit

A Mittit Roma properantes, quos nauigaturos littus molle confoueat. Quod Publius ſemel
fecit in inſula Mytilene erga unum apoſtolum, & (ne contradictioni locum tribuam) in unã
nauim: hoc iſti & frequenter faciunt & in plures: nec ſolum inopum neceſsitas ſuſtẽtatur, ſed
prona in omneis munificentia aliquid & habentibus prouidet. Xenodochium in portu Ro
6 mano ſitum, totus pariter mundus audiuit. Sub una æſtate didicit Britannia, quod Ægyptus
& Parthus nouerant uere. Quod ſcriptum eſt: Timentibus Dominum, omnia cooperant in
bonum, in obitu tantæ fœminæ uidimus comprobatum. Quodam præſagio futurorum ad
multos ſcripſerat monachos, ut uenirent, & ſe graui onere laborantem abſoluerent, faceretq;
ſibi de iniquo mammona amicos, qui eam reciperent in æterna habitacula. Venerunt, amici
facti ſunt: dormiuit illa quomodo uoluit, & depoſita tandem ſarcina, leuior uolauit ad cœ-
lum. Quantum haberet uiuentis Fabiolæ Roma miraculum, in mortua demonſtrauit. Nec-
dum ſpiritum exhalauerat, necdum debitam Chriſto reddiderat animam: & iam fama uolãs,
tanti prænuncia luctus, totius urbis populum ad exequias congregabat. Sonabant Pſalmi,
& aurata templorum reſonans in ſublime quatiebat alleluia. Hic iuuenum chorus, ille ſenũ,
7 qui carmine laudes Fœmineas & facta ferant. Non ſic Furius de Gallis, non Papyrius de
Samnitibus, non Scipio de Numantia, non Pompeius de Ponti gentibus triumphauit. Illi
corpora uicerant, hæc ſpirituales nequitias ſubiugauit. Audio præcedentium turmas, & ca-
teruatim in exequijs eius multitudinem confluentem. Non plateæ, non porticus, non immi-
nentia deſuper tecta capere poterant proſpectantes. Tunc ſuos in unũ populos Roma con-
ſpexit: fauebant ſibi omnes in gloria pœnitentis. Nec mirum ſi de eius ſalute homines exulta
rent, de cuius conuerſione angeli lætabãtur in cœlo. Hoc tibi Fabiola ingenij mei ſenile mu-
nus, has officiorum inferias dedi. Laudauimus ſæpe uirgines, uiduas, ac maritatas, quarum
ſemper fuere candida ueſtimenta, quæ ſequuntur agnum quocunq; uadit. Felix præconiũ,
quod nulla totius uitæ ſorde maculatur. Procul liuor faceſſat, abſit inuidia. Si paterfamiliâs
B bonus eſt, quare oculus noſter malus eſt? Quæ inciderat in latrones, Chriſti humeris repor-
tata eſt. Multæ manſiones ſunt apud patrem. Vbi abundauit peccatũ, ſuperabundauit gra-
tia. Cui plus dimittitur, plus amat.

SCHOLIA.

1 PArentis affectus.) Parentis, refertur ad Paulam Bleſillæ matrẽ: auunculi, ad Heliodorũ Nepo
tiani auunculum: mariti, ad Pammachiũ Paulinæ maritũ. Scholæ memor.) Declamatoriã
ſcholam intellige. Porrò præcepta iubent in genere laudatorio à maiorũ laudibus ordiri. Vnus
qui nobis.) Retulit Virgilianum carmẽ ex libro Æneidos ſexto, quod ille ab Ennio mutuatus tra-
ditur. Dictum eſt hoc de Q. Fabio Maximo, qui cũctatione ſua Hannibalem fregit, remq; Roma-
nam penè ad extremã deſperationem redactam reſtituit. Vnde & Cunctator dictus eſt. Et quia
ſtatim in princ.) Hoc ad conſilium pertinet, quod & admonet Quintilianus, ut ſi quid fuerit quod
ad cauſam uideatur obſtaturum, id amoliamur nõ obſeruata ratione communium præceptorũ. Id
quod fecit M. Tullius in oratione habita pro Milone. Corporis ſui infamare partem.) Corporis
partem, maritũ uocat: quod uir & uxor unũ corpus appelletur Paulo. Hoc addidit, ne uideret uel
fauore tacuiſſe, uel metu, ſed humanitate. Hoc admonẽdum putaui, ne quis hic inepte argutus, ali
quid obſcœnius ſomniet, cum nihil tale ſignificet Hieronymus. In baſilica quõdam Laterani.)
Indicat unde baſilica Lateranenſis, quæ Romæ ſumma fuit, nomen inuenerit. Aaron ſacrile-
gium.) Legis Exodi capite uigeſimoſecundo. Fraternas preces, Moyſi preces intelligit. Quàm
2 Achab.) De peccato Achab, & de huius pœnitentia, legis tertio libro Regũ, cap. uigeſimoprimo.
Contra Montanum.) Vel hinc apparet, iſtos Chriſtianos poſt baptimũ lapſis, negaſſe per pœni
tentiam reditum ad gratiam Chriſti: deceptos (opinor) occaſione uerborũ Pauli in Epiſtola ad He
bræos: Impoſſibile eſt, &c. Et Ioannis in prima Epiſtola: Eſt peccatum ad mortẽ, nõ pro illo ut ro-
get quis.

[redacted]. Sedit ſuper carbones ignis.) Alluſit ad carbones deſo- c
latorios Dauid: & carbonem uiuum, qui purgauit labia Eſaiæ. Et reſpondens generi.) Reſpon-
dens eleganter dixit pro Conueniens, & par. Erat enim ut nobiliſſima, ita & ditiſſima. Noſoco-
mion.) Ita lego in pleriſq; exemplaribus. Vide legendum ne ſit νοσωνοκώμιον, quod Latine ſonat 3
languentium uiculum. Nam νοσεῖν, ægrotare eſt, κώμη, uicus ſeu caſtellum. Niſi forte mauis νοσοκο-
μεῖον, à uerbo κομάω, quod eſt curo, ſeu nutrio, pro loco quo nutriuntur ac fouentur ęgroti: atq; hoc
mihi magis placet. Neq; enim admodum me mouet interpretatio Græcæ uocis, quam in quibuſ-
dam codicibus aſſcripſit neſcio quis. Exile femur, crura tur.) Alluſit ad Horatianum illud, Et fe-
mur tumentibus Exile ſuris additum. Id autem ſolet euenire tumidis ac hydropicis. Vermicu-
los bullientes.) Significat morbum pedicularem, quo periit L. Sylla. Spirans cadauer.) Quaſi
uiuens iam mortuus ſit: hoc ſuperius alijs dixit uerbis, de morbo regio laborantibus, Suo funeri ſu
peruiuit. In cœlũ laudibus fero.) Prouerbialis eſt hyperbole, pro eo quod eſt uehementer lauda
re. Clinicum.) Id eſt, qui ob morbum lecto decumbit, ut alibi diximus. Ab ultima Mæotide.) 4
Quæ ad Scythas pertingit. Vnde & ea gens Mæotici uocantur, à palude Mæotide, quæ à Boſpho
ro ad Tanaim uſq; deflectitur, autore Mela. Glacialem Tanaim.) Quod flumen hoc ob regio-
nis frigus ſæpe concreſcat gelu. Maſſagetarum.) Populus eſt Scythiæ intra Caucaſi rupes con-
cluſus. Alexandri clauſtra.) De portis Caucaſijs ſentit, quas magno errore Caſpias uocatas, ad-
monet Plinius libro ſexto, capite undecimo, item libro quinto, capite uigeſimoſeptimo. Hac de re
qui plura cupiet cognoſcere, legat librum Strabonis undecimum. Tales ultra beſtias.) Noue di
xit, pro eo quod eſt, magis feros, quàm ſint ipſæ beſtiæ: niſi malis, ultra, pro poſthac. Pacis incu- 5
ria.) In pace negliguntur ea quæ ad bellum pertinent. Obſidebatur Antiochia.) De ciuitate An
tiochia ſentit, quæ ſita eſt in Cœle Syria. Tyrus ſe uolens à terra.) Tyrus metropolis Phœnices,
abeſt uigeſimo prope miliario à Cæſarea Philippi, quondam inſula mari prælto ſeptingentis paſ
ſibus diuiſa, ſed ab Alexandro Magno continens facta, comportatis aggeribus, ut ipſe teſtatur ali
bi Hieronymus. Quæ tota in ſarcinis.) Hieronymus & Paula cum ſuis uirginibus cogebantur
manere, quod illic iam ædificauerant: at Fabiola, quoniam omnia ſua in ſarcinis habebat, non in
ædificijs aut fundis, poterat fugere. Hoc adiecit, ne uideretur reliquiſſe Bethlehem: uel quod parũ
illi conueniret cum cæteris, uel quod inſtituti pœniteret. Necdum dictum, iam factum.) Hoc
prouerbiali dicto miram facti celeritatem ſignificabant. Virgilius: Dicto citius tumida æquora
placat. In inſula Mitylene.) Inſula eſt oppoſita Aſiæ, in qua Paulus excuſſit uiperam, & Publius
eius inſulæ princeps, Paulum triduo benigne excepit hoſpitio: cuius patrem ſanauit dyſenteria la
borantem, ut legis in Actis Apoſtolicis capite uigeſimooctauo. Ne contradictioni.) Vt exclu- D
dam, quod forte quis obiecturus ſit, Publium in plures hoſpitalem fuiſſe, nempe in unam nauim,
quæ Paulum uehebat. Didicit Britannia.) Britanniam nominat, ut quæ longiſſimè ſemota ſit 6
ab Ægypto. Adeo uelox fuit fama, ut quod uerè cognouerant propinqui Ægyptij, id eadem æſta-
te rumor ad Britannos extremos orbis peruexerit. Quomodo uoluit.) Hoc eſt pauper: id enim
optabat. Et iam fama uolans.) Rurſus intertexuit uerſum Maronis. Quatiebat alleluia.) An-
notandum eſt, alleluia cani ſolitum in funere Chriſtianorum, uelut à gratulantibus, quod euolaſ-
ſent ad ſuperos. Hic iuuenum chorus.) Carmen eſt Maronis ex octauo Æneidos libro: Hic iuue
num chorus, ille ſenum, qui carmine laudes Herculeas & facta ferũt. Herculeas. Hieronymus uer-
tit in Fœmineas. Non ſic Furius.) Furium Camillum ſentit, qui Gallos præter ſpem ex urbe Ro
ma depulit. Non Papyrius.) Papyrius Curſor egregiam de Samnitibus uictoriam retulit, cæſis
eodem die Samnitum triginta milibus trecentis quadraginta: captis quatuor milibus, ſeptuagin-
taſeptem: captis item ſignis militaribus nonagintaſeptẽ: autor T. Liuius 1. Dec. lib. 10. Non Sci- 7
pio de Numantia.) Scipio Africanus Numantiam acerrime obſedit. Ipſi ciues ne in manus uicto-
ris uenirent, inuicem ſeſe trucidarunt. Scipio tandem captam urbem funditus deleuit, deq; ea tri-
umphauit. De Ponti gentibus.) Cn. Pompeius Tigranem Armeniorum regem in deditionem
accepit: Mithridatem ſæpius prælio uictum, & fugientem per omnia perſequutus, ad ſumendum
uenenum adegit. Denicq; Aſiam in prouinciæ formam redegit. In unum populos.) Vel quia ſe-
pticollis eſt urbs, uel quia uarias habet in ſe nationes urbs Romana. Inferias dedi.) Inferiæ di-
cuntur ſacrificia aut munera, quæ in honorem defunctorum inferuntur. Si paterfamiliás.) Chri-
ſtum intelligit, qui benignitate ſua dignatus eſt eam hoc honore, quæ reſipuit poſt lapſum.

ARGVMENTVM ET SCHOLIVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Excuſat ſe Theophilo papæ Alexandrino, quod librum illius paſchalem, eruditum pariter &
eloquentem, ſerius uerterit: impeditus partim obitu Paulæ, partim ſuo morbo. Iuncto paſchali
libro.) Vtinam extaret hic liber, quem tantopere probat diuus Hieronymus. Nam de his duobus,
quos reperimus inter illius opera, quid ſentiendum ſit, ſuo dicemus loco. Non eſſe triſtem elo-
quentiam.) Eſt enim, ut inquit M. Tullius, alumna pacis eloquentia, & lætis ac trãquillis rebus ef-
floreſcit. Item Ouidius: Carmina prouenſunt animo deducta ſereno. Demoſthenem atq; Plato-
nem.) Hoc eſt, ſummum oratorem cum ſummo philoſopho.

Exeo

A 1 IN eo tempore, quo beatitudinis tuæ accepi epistolas, iuncto paschali libro, usque in diem præsentem, ita & mœrore luctus, & sollicitudine, ac diuersis super statu Ecclesiæ hinc inde rumoribus exagitatus sum, ut uix uolumen tuum potuerim in Latinum sermonem uertere. Optime enim nosti, iuxta ueterem sententiam, non esse tristem eloquentiam: maxime si ad ægritudinem animi accedat corporis ægritudo. Et hanc ipsam epistolam febre æstuans, & quintum iam diem decumbens lectulo, nimia festinatione dictaui: breuiter indicans beatitudini tuæ, magnum me laborem sustinuisse in translatione eius, ut omnes sententias pari uenustate transferrem, & Græcæ eloquentiæ Latinum aliqua ex parte responderet eloquium. In principio philosopharis, & generaliter agens, dum omnes erudis, unum iugulas: in reliquis autem quod uel difficillimum est, rhetoricæ eloquentiæ iungis philosophos, & Demosthenem atq; Platonem nobis consocias. O quanta dicuntur in luxuriam, quantis præconijs extollitur continentia, & de intimis sapientiæ disciplinis, diei ac noctis, lunæ cursus ac solis ratio, mundi istius natura describitur, & hanc ipsam disputationem ad scripturarum refers autoritatem, ne in paschali libro uidearis de secularibus quicquam fontibus mutuatus. Quid plura? In his laudare te uereor, ne assentandi crimen incurram. Optimus liber est, & in philosophis, & agens susceptam causam, absq; inuidia personarum. Vnde obsecro te ignoscas tarditati etiam meæ. Ita enim sanctæ & uenerabilis Paulæ confectus sum dormitione, ut absq; translatione huius libri, usq; in præsentiarum, nihil aliud diuini operis scripserim. Perdidimus enim, ut ipse nosti, repente solatium: quod, ut conscientiæ nostræ testis est Dominus, non ad proprias ducimus necessitates, sed ad sanctorum refrigeria, quibus illa sollicitè seruiebat. Sancta & uenerabilis te filia tua Eustochium, quæ nullam pro matris absentia recipit consolationem, te uniuersa fraternitas suppliciter salutat. Libros quos dudum scripsisse te nunciasti, uel legendos nobis, uel uertendos transmitte. Vale in Christo.

B ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Abigao presbytero Hispano excusat se quod non scripserit. Eundem consolatur, ne moleste ferat cæcitatem corporis, cum animo cernat: huius integritatem laudat.

HIERONYMVS AD ABIGAVM.

QVamuis mihi multorum sim conscius peccatorum, & quotidie in oratione flexis genibus loquar: Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris: tamen sciens scriptum esse ab Apostolo: Ne inflatus superbia incidat in iudicium diaboli. Et in alio loco scriptum: Superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam: nihil ita à pueritia conatus sum uitare quàm tumentem animum & ceruicem erectam Dei contra se odium prouocantem. Noui enim magistrum & Dominum & Deum meum in carnis humilitate dixisse: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. & antè per os Dauid ceciniisse: Memento Domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius. Et in alio loco legimus: Ante gloriam humiliabitur cor uiri, & ante ruinam eleuatur. Itaq; obsecro te, ne me putes sumptis literis tuis antè tacuisse: & aliorum uel infidelitatem, uel negligentiam in me referas. Quid enim causæ erat, ut prouocatus officio tacerem, & amicitias tuas, meo silentio repellerem, qui ultro soleo bonorum appetere necessitudinem, & me eorum ingerere charitati? Quia meliores sunt duo, quàm unus: & si alter ceciderit, ab altero fulcietur. Funiculus triplex non facile rumpitur, & frater fratrem adiuuans
1 exaltabitur. Scribe ergo audacter, & absentiam corporum, crebro uince sermone. Nec doleas, si hoc non habeas, quod formiculæ & muscæ & serpentes habent, id est carnis oculos: sed illum te oculum habere lætare, de quo in Cantico dicitur canticorum: Vulnerasti me soror mea sponsa, uno de oculis tuis, quo Deus uidetur: de quo à Moyse dicitur: Transiens uidebo uisionem hanc magnam. Denicq; quosdam etiam mundi philosophos legimus, ut totam cogitationem ad mentis cogerent puritatem, sibi oculos eruisse. Et à Propheta dicitur: Intrauit mors per fenestras uestras. Et Apostoli audiunt: Qui uiderit mulierem

lierem ad concupiſcendum eam:& reliqua. Vnde præcipitur eis, ut leuent oculos, & uideant ſegetes candidas,quæ præparatæ ſunt ad metendum. Quod autem precaris, ut noſtris monitis Nabuchodonoſor & Rapſaces & Nabuzardam & Holofernes in te occidantur, nunquam noſtra auxilia poſtulares, ſi in te uiuerent. Sed quia illi in te mortui ſunt, & cum Zorobabel,& cum Ieſu filio Ioſedech ſacerdote magno, cum Ezra quoq; & Neemia ruinas Hieruſalem ædificare cœpiſti,nec mittis mercedes in pertuſum ſacculum, ſed theſauros tibi in cœleſtibus paras, idcirco noſtras appetis amicitias, quos Chriſti famulos arbitraris. Sanctam filiam meam Theodoram, ſororem beatæ memoriæ Lucini perſe commendatam,meo ſermone commendo,ut in cœpto itinere non laſſetur, ut ad terram ſanctam multo per eremum labore perueniat, ut non putet perfectam eſſe uirtutem, exiſſe de Ægypto, ſed per innumerabiles inſidias ad montem Naboth, & ad Iordanem fluuiũ peruenire,ut accipiat ſecundam in Galgala circunciſionem,ut illi muri Hiericho corruant,ſacerdotalium tubarum ſubuerſi clangoribus,ut iuguletur Adonizedec,ut Hai & Azor pulcherrimæ quondam ciuitates. Fratres qui nobiſcum in monaſteriolo ſunt,te ſalutant,Sanctos qui nos diligere dignantur, per te oppidò ſalutamus.

SCHOLIA.

CRebro uince ſermone.] Quidam codices pro Vince,habebant iunge: ſed magis probatur, Vince. Quoſdam etiam mũdi.] Democritum intelligit,Epicurum, & horum diſcipulum Metrodorum, qui fecerunt mundos innumerabiles. Nabuchodonoſor & Rapſaces & Nabuzardan & Holofernes.] Hoſtes barbari,qui ſubuerterũt Hieruſalem, populo in captiuitatem abducto:uerum Zorobabel,cũ Ieſu,cæteriſq; de quibus meminit Aggęus capite primo, & ſecũdo, ruinas ciuitatis reſtituerũt. Animus eſt templũ Dei,uitia hoſtes,uirtutes inſtauratores. Sic enim interpretaſ diuus Hieronymus. Nec mittis mercedes.] Aggęus capite primo: Et qui cõgregauit, miſit eas in ſacculum pertuſum. Vide eius loci interpretationem,& hunc rectius intelliges. Ad montem Naboth] Naboth enim Hebræis ſeſſionẽ ſignificat.Ea eſt animæ quies & tranquillitas, quam parit perfecta uirtus. Alluſit autem ad manſiones,quas alibi eſt interpretatus. Secundam in Galgala.] Chriſtianorum eſt ſecunda circunciſio,quorum eſt amputare omnes affectus,non ſolum turpes,uerumetiam mundanos & corporeos craſſoſq;. Alluſit autem ad circunciſionem quã fecit Ioſue in loco cui à re nomen eſt inditum Galgala,quod Hebraice ſignificat præputiorum.

Vt illi muri Hiericho.] Quomodo ſeptem tubis canentibus ſeptem ſacerdotibus, funditus ruerint muri Hiericho,legis Ioſue capite ſexto. Adonizedec.] Hic fuit unus ex quinq; regib. quos confecit Ioſue:ut legis Ioſue capite decimo. Hai & Azor.] De Hai capta habes eodem capite. De Azor exuſta flammis,opulentiſſima ciuitate,legis Ioſue capite undecimo.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Caſtrutium Pannonium conſolatur de cæcitate oculorum,docens eam aliquando à Deo propitio immitti.

HIERONYMVS AD CASTRVTIVM.

Anctus filius meus Heraclius diaconus mihi retulit,quod cupiditate noſtri Ciſſam uſq; ueniſſes,& homo Pannonius,id eſt terrenũ animal, non timueris Adriatici maris æſtus, & Ægęi atq; Ioniį ſubire diſcrimina. Et niſi te pius fratrum retinuiſſet affectus:uoluntatem opere cõpleſſes. Habeo itaq; gratias,& in acceptum refero. In amicis enim non res quęritur, ſed uoluntas:quia alterum ab inimicis ſæpe præbetur,alterum ſola charitas tribuit. Simulq; obſecro, ne imbecillitatem corporis quam ſuſtines, de peccato tibi exiſtimes eueniſſe. Quod quidem & Apoſtoli ſuſpicantes de eo qui natus erat cæcus ex utero,interrogantesq; Dominũ ſaluatorẽ:Iſte peccauit,an parentes eius, ut cæcus naſceretur,audiunt:Neq; hic peccauit,nec parentes eius,ſed ut manifeſtentur opera Dei. Quantos enim cernimus ethnicos atq; ludæos,hæreticos,atq; diuerſorum dogmatũ homines,uolutari in cœno libidinum,madere ſanguine,feritate lupos, rapacitate miluos uincere, & nihilominus flagellũ nõ appropinquare tabernaculis eorũ,nec eos cum hominibus uerberari:& idcirco ſuperbire contra Deũ,& tranſire uſq; ad cœlum os eorum? Quum ſanctos è contrario uiros ſciamus ægrotationibus,miſeriįs & egeſtate torqueri, qui forſitan dicunt: Ego fruſtra ſanctificaui animam meam, & laui inter innocentes manus meas. Et ſtatim ſe

reprehen-

A reprehendentes aiunt: Si narrauero ſic, ecce nationem filiorum tuorũ reprobaui. Si cæcitatis cauſam putas eſſe peccatum: & id Dei inferre iram, quod crebrò medici remedian tur: in ſimulabis Iſaac, qui in tantum lucis expers fuit, ut etiam cui nollet, errore deceptus benediceret. Referes crimen in Iacob, cuius caligauerat acies: & cum interioribus oculis & ſpiritu prophetali longè pòſt futura proſpiceret, & Chriſtum cerneret de ſtirpe regia eſſe uenturũ, Ephraim & Manaſſen uidere non poterat. Quid inter reges Ioſia ſanctius? Ægyptio mucrone interfectus eſt. Quid Petro, quid Paulo ſublimius? Neronianum gladium cruentarunt. Et (ut de hominibus taceam) Dei filius ſuſtinuit ignominiã crucis: & tu putas beatos, q̃ felicitate iſtius ſeculi & delicijs perfruũtur? Magna ira eſt, quando peccantibus nõ iraſcitur Deus. Vnde & in Ezechiele ad Hieruſalẽ: Iam (inquit) nõ iraſcar tibi, zelus meus receſsit à te. Quem enim diligit dominus, corripit: & caſtigat omnem filium quem recipit. Non erudit pater, niſi quem amat. Non corripit magiſter diſcipulum, niſi eum quem ardentioris cernit ingenij. Medicus ſi ceſſauerit curare, deſperat. Quod ſi reſpõderis: quo modo Lazarus recepit mala in uita ſua: libenter nunc tormenta patiar, ut futura mihi gloria reſeruetur. Nõ enim uindicabit dominus bis in idipſum. Iob uir ſanctus & immaculatus, & iuſtus in generatione ſua, cur tãta perpeſſus ſit, ipſius uolumine continetur. Et ne ueteres replicando hiſtorias, longum faciã, & excedã menſuram epiſtolæ: breuem tibi fabulã referam, quæ infantiæ meæ temporibus accidit. Beatus Antonius cum à ſancto Athanaſio Alexandriæ epiſcopo propter confutationẽ hæreticorum, in urbem Alexandriam eſſet accitus, & iſſet ad eum Didymus uir eruditiſsimus, captus oculis: inter cæteras ſermocinationes, quas de ſcripturis ſanctis habebant: cum eius admiraretur ingenium, & acumen animi collaudaret, ſciſcitans ait: Num triſtis es, quod oculis carnis careas? Cum ille pudore reticeret: ſecundo tertioq̃ interrogans, tandem elicuit ut mœrorẽ animi ſimpliciter fateretur. Cui Antonius: Miror, ait, prudentem uirum eius rei dolere damno, quam formicæ & muſcæ & culices habent: & nõ læ-

B tari illius poſſeſsione, quã ſancti ſoli & apoſtoli meruerunt. Ex quo peruides, quod multo melius ſit ſpiritu uidere q̃ carne: & illos oculos poſsidere, in quos peccati feſtuca nõ poſsit incidere. Nos, licet hoc anno nõ ueneris, tamẽ nõ deſperamus aduẽtũ tuũ. Quod ſi ſanctus Diaconus portitor literarũ, tuis amplexibus fuerit irretitus, & illo comitante huc ueneris, libenter ſuſcipiam diſpenſationis morã magnitudiue fœnoris duplicari.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Iulianus diues & potens, intra paucos dies amiſit duas filias & uxorem: mox incurſantibus barbaris, bonam poſſeſſionum partem perdidit. Hunc comparatione Iob conſolatur, & exemplo Pammachij Paulinæq̃ adhortatur ad perfectam uitam, hoc eſt abſolutum mundi contemptum, uidelicet huc uocante etiam ipſa fortuna.

HIERONYMVS AD IVLIANVM.

1 Filius meus, frater tuus Auſonius, in ipſo iam profectionis articulo, cũ mihi præſentiã ſui tardè dediſſet, & cito abſtuliſſet, atq̃ in puncto temporis, ſalue pariter ualeq̃ dixiſſet: uacuũ ſe redire arbitratus eſt, niſi mearũ aliquid ad te nugarum, tumultuario ſermone portaret. Iam demiſſo ſynthemate equus publicus ſterneba-

+ tur, & nobilem iuuenẽ punicea indutũ tunica baltheus ambiebat, & tamen ille appoſito notario cogebat loqui, quæ uelociter edita, uelox cõſequeretur manus: & linguæ celeritatẽ, prenderẽt ſigna uerborũ. Itaq̃ nõ ſcribentis diligentia, ſed dictantis temeritate, longum ad te ſilentiũ rumpo, offerens tibi nudam officij uoluntatem. Extemporalis eſt epiſtola, abſq̃ ordine ſenſuum: ſine lenocinio & compoſitione uerborum, ut totum in illa amicũ, nihil de oratore reperias. In procinctu effuſam putes, & abire cupienti ingeſtum

+ 2 uiaticũ. Diuina ſcriptura loquitur: Muſica in luctu, intempeſtiua narratio. Vnde & nos lepôrem artis rhetoricæ contemnentes, & puerilis atq̃ plauſibilis eloquij uenuſtatẽ, ad ſanctarum ſcripturarũ grauitatem confugimus, ubi uera uulnerũ medicina eſt, ubi do-

lorum certa remedia:in quibus recipit unicū filiū mater in feretro, ubi turbæ dicitur circumstanti:Non est mortua puella, sed dormit. Vbi & quatriduanus mortuus ad uocem inclamātis domini ligatus egreditur. Audio te in breui tēpore duas uirgūculas filias iunctis penè extulisse funeribus, & pudicissimā ac fidissimā coniugem tuam Faustinā, imò fidei calore germanā, in qua sola post amissos liberos acquiescebas, subita tibi dormitione subtractam: quasi si naufragus in littore latrones reperiat, & iuxta eloquia prophetarum, fugiens ursum, incidat in leonem: extendensq; manum ad parietē, à colubro mordeatur. Consecuta rei familiaris damna, uastationē totius barbaro hoste prouinciæ, & in cōmuni depopulatione priuatas possessionū tuarū ruinas, abactos armentorū ac pecorum greges, uinctos occisosq; seruulos, & in unica filia quā tibi tam crebræ orbitates fecerant chariorē, electum nobilissimū generū: ex quo (ut omnia taceā) plus mœroris q; gaudij suscepisti. Hic est catalogus tentationū tuarum, hæc cum Iuliano tyrunculo Christi, pugna hostis antiqui. Quæ si ad te respicias, grandia sunt: si ad bellatorē fortissimū, ludus & umbra certaminis. Beato Iob post malorū examina, uxor pessima reseruata est, ut per eam disceret blasphemare. Tibi sublata est optima, ut miscriarum solatium perderes. Aliud est sustinere quam nolis, aliud desiderare quam diligas. Ille in tot mortibus filiorum domus suæ ruinam unum habuit sepulchrum, & scissis uestibus, ut parētis monstraret affectum, procidens in terrā adorauit, & dixit: Nudus exiui de utero matris meæ, nudus & redeā. Dominus dedit, dominus abstulit: sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum. Tu, ut parcissimè dicam, inter multorum officia propinquorum, & consolantes amicos, tuorum exequias prosequutus es. Perdidit ille simul omnes diuitias, & succedētibus sibi malorum nuncijs ad singulas plagas ferebatur immobilis, complens in se illud de sapiente præconium: Si fractus illabatur orbis, Impauidum ferient ruinæ. Tibi maior pars derelicta substantiæ, ut tantum tenteris, quantū ferre potes. Necdū enim ad eum peruenisti gradū, ut totis aduersum te cuneis dimicetur. Diues quondam dominus, & ditior pater: subito orbus & nudus est. Quumq; in omnibus his quæ contigerant ei, non peccasset coram domino: nec quicquam loquutus esset insipiens: exultans dominus in uictoria famuli sui, & illius patientiam suum ducēs triumphū, dixit ad diabolum: Animaduertisti famulū meū Iob, quia nō est quisquā ei similis super terram? Homo innocens, uerus Dei cultor, abstinens se ab omni malo, & adhuc perseuerans in innocentia. Pulchrè addidit: Et adhuc perseuerans in innocentia, quia difficile est pressam malis innocentiam non dolere: & hoc ipso fide non periclitari, quod se uideat iniustè sustinere quod patitur. Ad quæ respondens diabolus domino, ait: Coriū pro corio, & omnia quæ habuerit homo dabit pro anima sua. Sed extende manū tuam, & tange ossa & carnes eius, nisi in faciē benedixerit tibi. Callidissimus aduersarius & inueteratus dierum malorū, nouit alia esse quæ extrinsecus sint, & philosophis quoq; mūdi adiaphora, hoc est indifferentia, in eorū amissione atq; contemptu perfectam nō esse uirtutem, alia quæ intrinsecus & desiderata cogant dolere perdentem. Vnde audacter Dei renuit prædicationem, & dicit: nequaquam eum debere laudari, qui nihil de se, sed totum extra se dederit, qui pro corio suo coria obtulerit filiorū, deposuerit marsupiū, ut fruatur corporis sanitate. Vnde intelligit prudentia tua usq; ad hunc terminū peruenisse tentationes tuas, & dedisse te corium pro corio, pellem pro pelle, omniaq; quæ habes, parum esse dare pro anima tua, necdum aūt extentā in te manū Dei, nec tactas carnes, nec ossa confracta, ad quorum dolorem difficile est non ingemiscere, & in faciem Deo benedicere, pro eo q̄d est maledicere. Vnde & Nabutha in Regū libris dicitur benedixisse Deū & regem, & idcirco lapidatur à populo. Sciens autem dominus athletam suum, imò uirum fortissimum etiam in isto extremo perfectoq; certamine non posse superari: Ecce, inquit, trado illum tibi, tantum animam illius custodi. Caro uiri sancti datur in diaboli potestatem, & animæ sanitas reseruatur: nè si illud percussisset, in quo sensus est, mentisq; iudicium, nō esset culpa peccantis, sed eius qui statum mentis euerterat. Laudēt ergo

A go te alij, & tuas contra diabolum victorias panegyricis prosequantur, quod læto vultu mortes tuleris filiarũ, quod in quadragesimo die dormitionis earũ lugubrẽ vestem mutaueris, & dedicatio ossiũ martyris, candida tibi vestimẽta reddiderit, ut nõ sentires dolorem orbitatis tuæ, quẽ ciuitas universa sentiret, sed ad triumphũ martyris exultares, q̃ sanctissimã coniugem tuam nõ quasi mortuam, sed quasi proficiscentẽ deduxeris. Ego te nequaquam adulatione decipiã, nec lubrica laude supplãtabo. Loquar illud potius, quod tibi audire conducit. Fili accedens ad seruitutem Dei, prẽparato animam tuam ad tentationẽ: & cum omnia feceris, dicito: Seruus inutilis sum, feci quod facere debui. Tu listi liberos, quos ipse dederas. Recepisti ancillulã, quam mihi ob breue solatiũ cõmoda ueras. Non contristor, quod recepisti: sed ago gratias, quod dedisti. Quondã diues adolescens omnia quæ in lege præcepta sunt, se implesse iactabat. Ad quẽ dominus in Euangelio: Vnum (inquit) tibi deest: si uis perfectus esse, uade, uende omnia quę habes, & da pauperibus, & veni sequere me. Qui omia se fecisse dicebat, in primo certamine diuitias uincere nõ potest. Vnde & difficile intrant diuites in regna cœlorũ: quę expeditos, et alarum leuitate subnixos, habitatores desiderant. Vade (inquit) & uende, nõ partem substantiæ, sed universa quæ possides: & da, nõ amicis, nõ consanguineis, non propinquis, nõ uxori, nõ liberis, plus aliquid addam: nihil ex omnibus metu inopię reseruans, ne cũ Anania damneris & Sapphira: sed da cũcta pauperibus, & fac tibi amicos de iniquo mãmona, qui te recipiãt in æterna tabernacula, ut me sequaris, ut dominũ mundi possessionem habeas, ut possis canere cum Propheta: Pars mea dominus: & ut uerus leuita nihil de terrena hæreditate possideas. Et hoc hortor: Si uis esse perfectus, si apostolicæ dignitatis culmen cupis, si sublata cruce Christũ sequi, si apprehenso aratro nõ respicere post
3 tergum, si in sublimi tecto positus, pristina vestimẽta cõtemnis, & ut euadas Ægyptiam dominam, seculi pallium derelinquis. Vnde & Helias ad cœlorum regna festinans, non potest ire cum pallio, sed mundi in mundo vestimenta dimittit. Sed hoc, ais, apostolicæ
B dignitatis est, & eius q̃ uelit esse perfectus. Cur aũt & tu nolis esse perfectus? Cur qui in seculo primus es, nõ in Christi familia primus sis? An quia uxorem habueris? Habuit et Petrus, & tamẽ cum reti eam & nauicula dereliquit. Prouidentissimus dominus, & omnium salutem desiderans, malens q̃ pœnitentiam peccatoris quàm mortem, abstulit tibi hanc excusationem, ut non illa te retrahat ad terras, sed tu eam sequaris ad paradisi regna trahentem. Bona liberis pares, quæ te ad dominum præcesserunt, ut partes earum nõ in diuitias sororis proficiant, sed in redemptionem animæ tuæ, atq̃ alimenta miserorum. Hæc monilia filiæ tuæ à te expetunt, his gemmis ornari capita sua uolunt. Quod peritu-
rum erat in serico, uilibus pauperis tunicis seruetur. Repetunt à te parteis suas, iunctæ sponso nolunt uideri pauperes & ignobiles, propria ornamẽta desiderãt. Nec est quod excuses nobilitatem & diuitiarum pondera. Respice sanctum uirum Pammachiũ, & ferventissimę fidei Paulinum presbyterum, qui nõ solum diuitias, sed seipsos domino obtulerunt: qui contra diaboli tergiuersationem, nequaquam pellem pro pelle, sed carnes, & ossa, & animas suas domino consecrarunt: qui te & exemplo & eloquio, id est opere & lingua possunt ad maiora perducere. Nobilis es, & illi: sed in Christo nobiliores. Diues & honoratus, & illi: imò ex diuitibus & honoratis pauperes & inglorij, & idcirco ditiores & magis inclyti, q̃a pro Christo pauperes & inhonorati. Et tu quidẽ benefacis, quod sanctorũ diceris usibus ministrare, fouere monachos, ecclesijs offerre q̃ plurima.
4 Sed hæc rudimenta sunt militiæ tuæ. Contemnis aurũ, contempserunt & multi philosophi. E quibus unus, ut cæteros sileam, multarũ possessionum preciũ proiecit in pelagus: Abite, dicens, in profundũ malæ cupiditates: ego uos mergam, ne ipse mergar à uobis. Philosophus gloriæ animal, & popularis auræ uile mancipiũ, totam simul sarcinam deposuit: & tu te putas in uirtutum culmine constitutum, si partem ex toto offeras? Teipsum uult dominus hostiam uiuam, placentẽ Deo. Te, inquam, nõ tua. Et ideo uarijs tentationibus cõmonet, quia multis plagis & doloribus eruditur Israel. Et quem diligit do-

minus corripit, flagellat autem omnẽ filium quẽ recipit. Paupercula uidua duo æra minuta misit in gazophylacium. Et quia totũ obtulit quod habebat, omnes dicitur in oblatione munerum Dei superasse locupletes, quę non pondere sui, sed offerentiũ uoluntate pensantur. Vt multis erogaueris censum tuum, & quidam tua gaudeant liberalitate, tamen multo plures sunt quibus nihil dedisti. Necp enim Darij opes, & Crœsi diuitiæ ualent explere pauperes mũdi. Quod si teipsum domino dederis, & apostolica uirtute perfectus, sequi cœperis saluatorem, tunc intelliges ubi fueris, & in exercitu Christi, quàm extremum tenueris locum. Non planxisti filias mortuas, & paternæ in genis lachrymę Christi timore siccatę sunt. Quanto maior Abraham, qui unicum filium uoluntate iugulauit: & quem hæredem mundi futurum audierat, non desperat etiam post mortem esse uicturum. Iepte obtulit uirginem filiam, & idcirco in enumeratione sanctorum ab Apostolo ponitur. Nolo tantum ea offeras domino, quę potest fur rapere, hostis inuadere, proscriptio tollere: quæ & accedere possunt & recedere, & instar undarũ ac fluctuum à succedentibus sibi dominis occupantur: atq, ut uno cuncta sermone comprehendam, quæ uelis nolis in morte dimissurus es. Illud offer, quod tibi nullus hostis possit auferre, nullus eripere tyrãnus: quod tecum pergat ad inferos, imò ad regna cœlorũ, & ad paradisi delicias. Extruis monasteria, & multus à te per insulas Dalmatiæ sanctorũ numerus sustentatur. Sed melius faceres, si & ipse sanctus inter sanctos uiueres. Sancti estote, quoniã ego sanctus sum, dicit dominus. Apostoli gloriãtur, quod omnia dimiserint, & secuti sint saluatorẽ, & certe præter retia & nauẽ nihil legimus eos dimisisse: & tamen testimonio futuri iudicis coronãtur, quia se offerentes, totum dimiserant quod habebant. Hęc loquor non in suggillationẽ operum tuorum, uel quod extenuem liberalitatem & eleemosynas tuas, sed quod te nolim inter seculares esse monachũ, & inter monachos secularẽ: totumq, à te expetã, cuius audio mentẽ diuino cultui deditam. Si huic consilio nostro uel amicus, uel assecla, uel propinquus renititur, & te ad delicias splendentis mensæ reuocat: intelligito eum non de tua anima, sed de suo uentre cogitare, & D
omnes opes lautaq, conuiuia, subita morte finiri. Octo & sex annorũ, intra uiginti dies duas filias amisisti, et arbitraris senẽ diu posse uiuere? Cuius ut ętas longa tendatur, audi & Dauid: Dies uitæ nostræ septuaginta anni: si autem amplius, octoginta: & quicquid supereſt, labor & dolor. Felix & omni dignus beatitudine, quem senectus Christo occupat seruientẽ, quẽ extrema dies saluatori inuenerit militantẽ, qui non confundetur cũ loquetur inimicis suis in porta, cui ĩ introitu paradisi dicetur: Recepisti mala ĩ uita tua, nũc aũt hic lætare. Nec enim ulciscetur bis dominus in eadẽ re. Diuitẽ purpuratũ gehẽnę flãma suscepit. Lazarus pauper & ulceribus plenus, cuius carnes putridas lambebãt canes, et uix de micis mensę locupletis miserabilẽ sustẽtabat animã, in sinu Abrahę suscipitur, & tãto patriarcha parẽte lętatur. Difficile, imò impossibile est, ut & prędentib. qs & futuris fruatur bonis, ut & hic uẽtrẽ, & ibi mentẽ impleat, ut de delicijs trãseat ad delicias, ut in utroq, seculo primus sit, ut et in cœlo et in terra appareat gloriosus. Quod si tibi tacita cogitatio scrupulũ mouerit, cur monitor ipse nõ talis sim, qualẽ te esse desidero, & nõnullos uideris in medio itinere corruisse: illud breuiter respõdebo, nõ mea esse quæ dico, sed dñi saluatoris. non monere quod ipse possim, sed quid debeat uelle, qui seruus est Christi. Et athletæ suis incitatorib. fortiores sunt, & tamẽ monet debilior, ut pugnet ille qui fortior est. Noli respicere Iudam negantẽ, sed Paulũ respice confitentẽ. Iacob ditissimi patris filius, solus & nudus in baculo pergit Mesopotamiã, iacet lassus in itinere: & q delicatissimè à Rebecca matre fuerat educatus, lapide ad caput pro puluillo utitur. Vidit scalam de terra usq, ad cœlũ, & ascendẽtes per eam angelos & descẽdẽtes, et desuper innitentẽ dominũ, ut lassis manũ porrigeret, ut ascendentes suo ad laborẽ prouocaret aspectu. Vnde & uocatur locus ipse Bethel, id est, domus Dei, in qua quotidie ascẽditur atq, descẽditur. Et sancti eñ coruũt, si fuerint negligẽtes: & peccatores pristinũ recipiunt gradũ, si sordes fletibus lauerint. Hoc ideo dixi, ut nõ te terreãt descẽdentes, sed

prouocent

A prouocēt aſcendentes. Nunquam exemplum à malis ſumitur. Etiam in ſeculi rebus ſemper à meliori parte incitamenta uirtutum ſunt. Oblitus propoſiti & epiſtolaris breuitatis, plura dictare cupiebam: ad materiæ quippe dignitatem, & ad meritum perſonæ tuę, parum eſt omne quod dicitur: & ecce tibi noſter Auſonius cœpit ſchedulas flagitare, ur gere notarios, & hinnitu feruentis equi ingenioli mei feſtinus arguere tarditatem. Me-
5 mēto igitur noſtri, & cura ut in Chriſto ualeas. Atq; ut cętera taceam, domeſtica ſanctę Veræ exempla ſectare, quæ uerè ſequuta Chriſtum, peregrinationis moleſtias ſuſtinet, & ſit tibi dux fœmina facti.

SCHOLIA.

1 Fllius meus.] Suum filium uocat ſenex iuuenem, illius fratrem, ob æqualem ætatē, ſiue quod germanus eſſet. Iam dimiſſo ſynthemate.] Synthema Græce compoſitionem ſignificat. Vnde ueſtis genus è uariſs compoſitæ, quæ & ſyntheſis dicitur: & ſyntheſiati, qui hac induti eſſent. Martialis: Syntheſibus dum gaudet eques, dominusq; ſenatus. Et alibi: Frigus enim magnū ſyntheſis una facit. Apparet hanc ueſtem fuiſſe potentū & nobilium uice togæ, quam hic deponit conſcenſurus equum. Sed probabilius eſt, hic ſynthema, Græce σύνθημα poſitum eſſe pro ſigno, quod ex compoſito dabatur ad ſignificandum tempus iam aggrediendi negociū. Equus publicus.] Id honoris cauſa fiebat nobilibus, aut aliſs à principe euocatis. Nam Tripartitæ hiſtoriæ libro primo legimus, epiſcopos ad Nicenā ſynodum euocatos, Cæſare publicos aſinos, mulas ac equos curſorios ſuppeditante. Pòſt inſtitutū eſt, ne cui præſtaret princeps euectionū copiā, niſi ſenatoribus ab ipſo euoca-
2 tis. Id liquet ex titulo De curſu publico, in Codicis libro xij. Punicea indutum.] Purpura & baltheus, inſignia quondam erant procerū aulicorum. Muſica in luctu.] Muſicam hoc loco uocat rhetoricam orationis ſuauitatem. Fugiēs urſum incidat.] Ita legis Amos cap. v. Quomodo ſi fugiat uir à facie leonis, & occurrat ei urſus: & ingrediatur domū, & innitatur manu ſuper parietem, & mordeat eum coluber. Si fractus illabaſ orbis] Duo uerſus ſunt ex Odis Horatij, de uiro Stoico, quem nulla res cōmouere poſſit. Totis aduerſum te cuneis.] Cuneos aciem uocat, quod hac ſpecie ſoleāt acies confligere inſtructæ. Ditior pater eſt.] De Iob ſentit: qui diues erat poſſeſſionibus, ſed beatior erat numero liberorū. ἀδιάφορα.] Id eſt, indifferentia. Sic enim uocant Stoici
B omnia præter uirtutem & turpitudinem, quod illa nec mala ſint nec bona, ueluti paupertas, diuitiæ, regnum, ſeruitus, uita, mors. Vnde ſit Nabutha.] De Naboth per dolum occiſo, quod creditus eſſet maledixiſſe Deo & regi, legis libro Regum tertio, cap. xxj. Panegyricis.] Panegyrici erant orationes ſolennes, quæ in frequentiſſimo totius populi conuentu recitabantur in laudem alicuius.
3 Si in ſublimi tecto.] Locus eſt apud Marcum capite xiij. Duobus uerbis indicauit allegoriam. Tectum, eſt faſtigium Euangelicæ perfectionis: ueſtimenta, mundi opes. Ægyptiam dominā.] Quod eſt in Geneſi de Ioſeph ſollicitato ab impudica domina, trahit ad tropologiam. Vnde & Helias.] Locus eſt quarto Regum libro, cap. ij. Ad paradiſi regna trahentem.] Quia præceſſit, & mortua eſt. Nonnulli codices habebant tendentē. ſed trahentem mihi magis probatur. In diuitias ſororis.] Sentit de uera Iuliani ſorore, cuius mentionem facit in calce epiſtolæ. Vilibus.] Quaſi ſolum hoc maneret ex opibus, quod in pauperes fuerit erogatū. Iunctæ ſponſo.] Quia iam in cœlo ſint. Excuſes nobilitatem.] Excuſamus illi, cui negamus quod petit. Excuſamus eū, pro quo reſpondemus. Excuſamus rem, ut ualetudinē, occupationes, ætatē, cuius prætextu nos excuſamus. Hoc admonui, quod in pleriſq; codicibus locū hunc deprauarunt inelegantes quidam hac of-
4 fenſi elegantia. E quibus unus.] Id narrant de Cratete philoſopho, cuius alibi ſæpenumero meminit. Vile mancipium.] Accōmodat exemplum per collationem. Mancipium uocat, philoſophum, quod ſeruiat famæ populari, & huius gratia nihil non faciat. Iepte obtulit uirginem.] Refertur in Epiſtola Pauli ad Hebræos, inter ſanctos Iepte, cum fuerit ſpurius. De uirgine filia ex uoto immolata, legis Iudicū cap. xi. Proſcriptio tollere.] Proſcriptio fuit olim atrociſſimum damnationis genus, qua ſubito facultates alicuius publicabantur. Patriarcha parente.] In cuius ſinu foueſ ut filius. Et athletæ ſuis incitatoribus.] Athletæ dicuntur, qui non conducti, ſed gloriæ cauſa cer
5 tant. qui hos certantes extimulāt uoce, uocat incitatores. Sanctæ Veræ.] Hanc apparet eſſe Iuliani ſororem, cuius antè meminit. In calce huius epiſtolæ ſcriptū erat in quibuſdam codicibus: Tribuat tibi Chriſtus ut audias, ut taceas, ut intelligas, & ſic loquaris. Quæ quoniam adiecta uidebant à quopiam, & nihil ad huius epiſtolæ pertinebant argumentum, reſecui: præſertim cum in ueteribus exemplaribus non haberentur.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Exuperantium adhortatur, ut relicta militia imperiali, conferat ſe ad perfectā Chriſtiani uitam: unaq; cum fratre ſuo Quintiliano Bethlehem commigret.

AD EXVPERANTIVM HORTATORIA.

INter omnia quæ mihi ſancti fratris Quintiliani amicitiæ præſtiterunt, hoc uel maximũ eſt, quod te ignotũ corpore, mente ſociauit. Quis enim nõ diligat eũ, qui ſub paludamẽto & habitu militari agat opera prophetarũ, & exteriorẽ hominem aliud promittentẽ, uincat interiori homine, qui formatus eſt ad imaginẽ creatoris? Vnde & prior ad officiũ prouoco literarũ, & precor, ut mihi occaſionẽ tribuas ſæpius reſcribendi, quo decæterò ſcribam audacius. Illud aũt prudẽtiæ tuę breuiter ſignificaſſe ſufficiat, ut memineris apoſtolicæ ſententię: Vinctus es uxori, ne quæras ſolutionem: ſolutus es, ne quæras uxorẽ, id eſt alligationẽ, quę ſolutioni cõtraria eſt. Qui igitur ſeruit officio coniugali, uinctus eſt: qui uinctus eſt, ſeruus eſt. Qui autẽ ſolutus eſt, liber eſt. Cum ergo Chriſti gaudeas libertate, & aliud agas, aliud repromittas, ac propemodũ in domate conſtitutus ſis, non debes ad tollendam tunicã tecto deſcẽdere, nec reſpicere poſt tergum, nec aratri ſemel arrepti ſtiuam dimittere. Sed ſi fieri poteſt, imitare Ioſeph, & Ægyptiæ dominæ pallium relinque, ut nudus ſequaris dominũ ſaluatorẽ, qui dicit in Euangelio: Niſi quis dimiſerit omnia, & tulerit crucẽ ſuam, & ſecutus me fuerit, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Proiice ſarcinam ſeculi, ne quæras diuitias, quæ camelorum prauitatibus comparantur. Nudus & leuis ad cœlum euola, ne alas uirtutum tuarum auri deprimant pondera. Hoc autem dico, non quod te auarum didicerim, ſed quod intelligam, idcirco adhuc militiæ operã dare, ut impleas ſacculum, quem euacuare dominus præcepit. Si igitur qui habent poſſeſsiones & diuitias, iubentur omnia uendere, & dare pauperibus, & ſic ſequi ſaluatorẽ: dignatio tua aut diues eſt, & debet facere quod præceptum eſt: aut adhuc tenuis, & non debet quærere quod erogatura eſt. Certè Chriſtus pro animi uolũtate omnia in acceptum refert. Nemo apoſtolis pauperior fuit, & nemo tantum pro domno dereliquit. Vidua illa in Euãgelio paupercula, quæ duo minuta misit in gazophylacium, cunctis præfertur diuitibus, quia totum quod habuit dedit. Et tu igitur eroganda non quæras, ſed quæſita iam tribue, ut fortiſsimum tyrunculum ſuum Chriſtus agnoſcat, ut lætus tibi de longiſsima regione uenienti occurrat pater, ut ſtolam tribuat, ut donet annulum, ut immolet pro te uitulum ſaginatum, ut expeditum cum ſancto fratre Quintiliano ad nos cito faciat nauigare. Pulſaui amicitiarum fores: ſi aperueris, nos crebrò habebis hoſpites.

SCHOLIA.

SVb paludamento.] Paludamentũ ueſtis eſt militaris. Vnde paludati uocant. In domate conſtitutus.] Reſpicit ad illud Euangelicũ, quo uetamur è tecto deſcendere, ad tollenda ueſtimẽta. Stiuam dimittere.] Stiua pars ea eſt aratri, qua regitur ac tenet. Reſpexit ad locũ illum Euangelicum: Nemo mittens manũ ad aratrũ, &c. Quæ camelorũ prauitatibus.] Prauũ eſt quod intortum eſt. Camelorũ corpora diſtorta, & gibbo montuoſa. At ſimplex ſit oportet, qui uelit ſequi Chriſtum. Aut adhuc tenuis.] Eleganter tenuem uocat pauperem. Eroganda non quæras.] Venuſte uſus eſt ſchemate ἀντιμεταβολῆς, quam quidam uocant commutationem. Chriſtus agnoſcit.] Agnoſcimus, quæ recipimus & approbamus.

ARGVMENTVM ET SCHOLIVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Ex ipſa epiſtola nõ liquet ad quã ſcripta ſit. Titulus tantũ indicat ſcriptã ad materterã Caſtorinã, cũ hac apparet Hieronymo fuiſſe diſſidij neſcio quid. Rogat igit, ut tandẽ ſecũ redeat in gratiã. Ioannes idẽ apoſtolus.] Nõ ſine cauſa addidit idẽ apoſtolus & euãgeliſta. Partim, q nõ omnes epiſtolæ Ioãnis ſint Ioannis euangeliſtæ: partim quo plus põderis habeat ſentẽtia, aſcribit titulos autoritatis. Nec enim leue uideri poteſt, quod ſcripſit is qui ſimul fuerit & apoſtolus & euangeliſta: Iraſcimini & nolite peccare. Si cõtigerit iraſci, ne ſinas iram exire in maledictũ, aut ſcelus, aut in ſimultatẽ.

AD CASTORINAM MATERTERAM.

IOannes idem Apoſtolus & Euangeliſta in epiſtola ſua ait: Quicunq; odit fratrem ſuum, homicida eſt, & recte. Cum enim homicidium ex odio ſæpe naſcatur, quicunq; odit, etiã ſi necdũ gladio percuſſerit: animo tñ homicida eſt. Cur, ais, tale principiũ? Scilicet ut ueteri rancore depoſito, mundum pectoris Deo paremus habitaculum. Iraſcimini, inquit Dauid, & nolite peccare. Hoc quid uelit intelligi, Apoſtolus plenius interpretatur: Sol nõ occidat ſuper iracundiã ueſtram. Quid agemus

A mus nos in die iudicij, ſuper quorum iram, non unius diei, ſed tantorum annorũ ſol teſtis occubuit? Dominus loquitur in Euangelio: Si offers munus tuum ad altare, ibiq; recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuũ ante altare, & uade reconciliari prius fratri tuo, & ſic offeres munus tuũ ad altare. Væ mihi miſero, ne dicam & tibi, qui tanto tempore aut non obtuli munus ad altare, aut ira permanente ſine cauſa obtuli. Quomodo in quotidiana prece unquã diximus: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: animo diſcrepante cum uerbis, oratione diſſidente cum factis? Precor itaq;, quod & ante annum prioribus literis rogaueram, ut pacẽ quam nobis reliquit dominus, habeamus: & meum deſiderium, & tuam mentem Chriſtus intueatur. In breui ante tribunal eius recõciliata ſeu ſciſſa concordia, aut præmium recuperabit, aut pœnam. Quod ſi tu, quod procul abſit, nolueris, ego liber ero. Epiſtola me hæc mea cum lecta fuerit, abſoluet.

ARGVMENTVM ET SCHOLIVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

1 HAnc ſcripſit iuuenis ex eremo, quam primum relicta patria adijt, Heliodoro comite. Familiaris eſt epiſtola, & ex parte iocoſa. Loco motum.] Qui cedit loco, ſignificat ſe uelle componere litem. Eſt autem ſermo militaris. Ægrotatio.] Eleganter ægrotationẽ tribuit corpori, animo ægritudinẽ, cum moleſtia ſeu morbus ad utrunq; pertineat. Oratorio more.] Primum argumentis rem probant, deinde iubent citari teſtes. Nam argumenta ex ipſa re colligit orator. Teſtimonia ſunt extra cauſam. Meis ſceleribus fugatus.] Ciuiliter imputat ſuis ſceleribus quod ille non remanſerit, ut amicum liberet ſuſpicione leuitatis. Sororem meam.] Apparet ſororem Hieronymi uirginitatis propoſitum arripuiſſe, quam & aliàs cõmendat amicis ſuis. Hibera excetra.] Significat obtrectatorem aliquem uirulentum. Nam excetra dicta eſt hydra, quam confecit Hercules. Addidit Hibera, quod illa fuerit Argiuorum. Hibera autem dixit, uel quod Hiſpanus eſſet obtrectator, uel quod portentoſus.

AD IVLIANVM DIACONVM.

B ANTIQVVS ſermo eſt: Mendaces faciunt, ut nec uera dicentibus credatur. Quod mihi à te ego obiurgatus de ſilentio literarũ accidiſſe uideo. Dicam: Sæpe ſcripſi, ſed negligentia baiulorum fuit? Reſpondebis: Omniũ non ſcribentium uetus iſta excuſatio eſt. Dicam, Non reperi qui epiſtolas ferret? Dices, hinc iſthuc iſſe quàm plurimos. Contendam, me etiam his dediſſe? At illi, quia non reddiderunt, negabunt, & erit inter abſentes incerta cognitio. Quid igitur faciam? Sine
1 culpa ueniam poſtulabo, rectius arbitrans pacem loco motum petere, quàm æquo gradu certamina concitare: quanquã ita me iugis, tam corporis ægrotatio, quàm animæ ægritudo cõſumpſit, ut morte imminente, nec mei penè memor fuerim. Quod ne falſum putes, oratorio more poſt argumenta teſtes uocabo. Sanctus frater Heliodorus hic adfuit, qui cum mecum eremum uellet incolere, meis ſceleribus fugatus abſceſsit. Verum omnem culpam præſens uerboſitas excuſabit. Nam, ut ait Flaccus in Satyra: Omnibus hoc uitium eſt cantoribus, inter amicos Rogati ut nunquã cantent, iniuſsi nunquã deſiſtant. Ita te deinceps faſcibus obruam literarum, ut econtrario incipias rogare, ne ſcribam. Sororẽ meam filiam in Chriſto tuam, gaudeo te primum nunciante, in eo permanere quod cœperat. Hic enim ubi nunc ſum, non ſolum quid agatur in patria, ſed an ipſa patria perſtet, ignoro. Et licet me ſiniſtro Hibera excetra ore dilaniet, non timebo hominum iudicium, habiturus iudicem meum, iuxta illud quod quidam ait: Si fractus illabatur orbis, Impauidum ferient ruinæ. Quapropter quæſo ut apoſtolici memor præcepti, quo docet opus noſtrum permanere debere, & tibi à domino præmium in illius ſalute pares, & me de communi in Chriſto gloria, crebris reddas ſermonibus lætiorem.

ARGVMENTVM ET SCHOLIVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

APparet hanc fuiſſe ſcriptam cum primum adiſſet eremum, & in Syriæ ſolitudinibus incommode ageret, nec manere poſſet, ob uexationẽ regionis, nec redire, quod iam aggreſſus eſſet hoc uitæ genus. Ex titulo magis q; ex epiſtola cognoſcimus, hãc ſcriptã ad Theodoſiũ, & cæteros Anachoritas. Omni crimine caput.] Caput ſeipſum uocat, ut pro toto homine, caput dicimus. Nec regredi ualeo.] Quia ſuſceperat monachi propoſitũ: nec progredi, quia obſtabãt multa incõmoda:

HIERONYMVS AD THEODOSIVM.

QVAM uellem nunc ueſtro intereſſe cõuentui, & admirandũ conſortium, licet iſti oculi non mereantur aſpicere, tota cum exultatione cõplecti. Spectarem deſertum omni amœnius ciuitate. Viderẽ deſolata ab accolis loca, quaſi ad quoddã paradiſi inſtar ſanctorũ cœtibus obſideri. Verũ quia hoc mea faciũt delicta, ne cõſortio beatorũ inſeratur obſeſſum omni crimine caput: idcirco obſecro (qa uos impetrare poſſe non ambigo) ut me ex iſtius tenebris ſeculi ueſtro liberetis oratu. Et ut antè dixerã præſens, & nũc p literas uotũ indicare non ceſſo, quod mẽs mea omni ad id ſtudiũ cupiditate rapiatur. Nũc ueſtrũ eſt, ut uolũtatẽ ſequatur effectus. Meũ eſt ut uelim: obſecrationũ ueſtrarũ eſt, ut quod uelim & poſsim. Ego ita ſum, quaſi à cuncto grege morbida aberrans ouis. Quod niſi me bonus paſtor ad ſua ſtabula humeris impoſitum reportarit, lababunt greſſus, & in ipſo conamine ueſtigia concident aſſurgentis. Ego ſum ille prodigus filius, q̃ omni quã mihi pater crediderat portione profuſa, necdũ me ad genitoris genua ſubmiſi, necdum cœpi prioris à me luxuriæ blandimenta depellere. Et quia paululum non tã deſiui à uitijs, q̃ cœpi uelle deſinere, nunc me nouis diabolus ligat retibus, nũc noua impedimẽta proponẽs, maria undiq; circũdat, & undiq; pontũ, nũc in medio cõſtitutus elemẽto, nec regredi ualeo, nec progredi poſſum. Supereſt ut oratu ueſtro ſancti ſpiritus aura me prouehat, & ad portũ optati littoris proſequatur.

ARGVMENTVM ET SCHOLIVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

APparet hoc eſſe fragmentum longioris epiſtolæ. Scripſerat in charta puſilla, ob inopiam, & tamen minutis literis, quo plus uerborum complecteretur. Videtur humaniter exceptus fuiſſe à uirginibus quibuſdam. His gratias agit, quod ipſæ ſanctæ, ſe peccatorem non contempſerint. Nec hic titulus additus eſt ex epiſtola. Inſcribitur enim ad uirgines Hermonenſes, quas apparet fuiſſe in monte Hermon. Dico enim læſus.] Apparet aliquem obtrectatorem minuere conatum opinionem illius apud has uirgines. Nolite iudicare.] Vtitur duplici argumento. Nemo deſpiciendus. Quî ſcis enim an malus ſit? Fallitur in multis hominum iudicium. Et ſi malus erat, fieri poteſt, ut conuerſus ſit in alium uirum. hunc cum Deus recipiat, cur faſtidiant homines?

HIERONYMVS AD VIRGINES HERMONENSES.

CHARTAE exiguitas indicium ſolitudinis eſt, & idcirco longum ſermonẽ breui ſpacio coarctaui, quia & uobiſcum uolebã prolixius loqui, & anguſtia ſchedulæ cogebat tacere. Nũc igitur ingenio eſt uicta pauperies. Minutæ quidem literæ, ſed confabulatio longa eſt. Et tamẽ in hoc neceſsitatis articulo animaduertite charitatem, cum nec penuria ſcriptionis ualuerit prohibere ne ſcriberẽ. Vos autem ignoſcite obſecro dolenti. Dico enim læſus, dico lachrymans, ne unum quidem apicem, toties uobis tribuenti officium, præſtitiſtis. Scio quia nulla cõmunio luci & tenebris eſt, nulla cum ancillis Dei, peccatori ſocietas. Attamen & meretrix domino pedes lachrymis lauit, & de dominorũ micis canes edunt. Et ipſe ſaluator non uenit iuſtos uocare, ſed peccatores. Non egent ſani medico. Et magis uult pœnitentiam peccatoris quàm mortem. Et errantem ouiculam ſuis humeris refert. Et prodigum filium reuertentem, excipit lætus pater. Quin potius Apoſtolus ait: Nolite iudicare ante tẽpus. Tu eñ quis es qui alienum ſeruum iudices? Suo domino ſtat, aut cadit. Et qui ſtat, uideat ne cadat. Et inuicem onera ueſtra portate. Aliter ſorores chariſsimæ hominum liuor, aliter Chriſtus iudicat. Non eadem eſt ſententia tribunalis eius, & anguli ſuſurronũ. Multæ hominibus uiæ uidentur iuſtæ, quæ poſtea reperientur prauæ. Et in teſtaceis uaſculis theſaurus ſæpe reconditur. Petrum ter negantem, amaræ in ſuum locum reſtituere lachrymæ. Cui plus dimittitur, plus amat. De toto grege ſiletur, & ob unius morbidæ pecudis ſalutem angeli lætantur in cœlo. Quod ſi cui uidetur indignum, audiat à domino: Amice, ſi ego bonus ſum, quare oculus tuus nequam eſt?

ARGVMENTVM ET SCHOLIVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

NEc à quo ſcripta ſit hæc, nec ad quem, ſatis liquet, ſtylus Auguſtinum magis reſipit quàm Hieronymum. Cum in urbe Leges.] Legij ſunt in Pannonia, quæ finitima eſt patriæ diui Hieronymi. Lege eſt in Africa. Vnde magis uidebitur eſſe ſcripta ab Auguſtino.

HIERONY-

HIERONYMVS AD AVGVSTINVM.

A CVM in urbe Leges anteriori tempore cõmeaſſem, nimium ſum contriſtatus, quod te totum ibidem minime potui reperire. Inueni enim te medium, & (ut ita dicam) partem animæ tuæ, Seuerum chariſsimum, de quo ex parte gauiſus ſum. Perfecte enim gauderem, ſi te totum inuenirem. Vnde ex parte qua te pereram gratulabar: & propter partem tuam, quam nequaq̃ cernebam, omnibus modis contriſtabar. Proinde dixi animę meę: Quare triſtis es, & quare conturbas me? Spera in Deo, & faciet præſentẽ amicum quem diligis. Vnde cõfido in domino, & ſpero, quod me faciet de tua uiſiõe gratulari. O ſi oculis cerni dilectio poſſet, profecto uideres, quanta apud te noſtra eſſet dilectio. Aut enim æquiparans dilectioni tuæ magnum tibi afferret gaudium: aut ſi maior eſſet, magnum tibi afferret imitationis ſtudium. Ergo quia in domino te diligo, dilige diligentem: & ut cæteri tecum diligant, per eccleſiaſticam autoritatem hortare. Nam quod petis in literis tuis, ut ego pro te orem, id recte facerẽ, ſi ego ipſe à peccatis liber eſſem, ut pro alijs liceret orare. Et ideo te admoneo, ut orationes aſſiduas animi tui pro me emittas ad dominum, & memor profeſsionis, illam ante oculos tuos conſtituas diem, in qua iuſtus ab auditu malo non timebit, & ideo iuſtus nõ timebit, quia non audiet: Vade in ignem æternum. Sed ueni benedicte patris mei, percipe regnum. Ad quod nos perducat, qui uiuit & regnat in ſecula ſeculorum.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Hieronymus cum primum relictis cognatis & amicis Syriam adiſſet, Heliodorus aliquantiſper apud eum cõmoratus, reuerſus eſt in patriam, Innocentius febri perijt. Euagrij ſolius & Hylæ contubernio ſubleuabatur. Nam Bonoſus, cum quo pariter ab infantia fuerat educatus, & in literis inſtitutus, quem ad monachi propoſitum prior inflammauit, ſolus in inſula quadam horrida ſanctam agebat uitam. Ac rebus hoc loco ſtantibus, tandem intellexit Ruffinum, quem & ipſum habuerat ſtudiorum ſacrorum ſodalem, in Aegyptum conceſsiſſe. Hunc igitur inuitat ad ſe, & de ſuo ſtatu, decẽ
B Bonoſi ſodalis ſui uita reddit certiorem.

HIERONYMVS AD RVFFINVM.

PLVS Deum tribuere quàm rogatur, & ea ſæpe concedere quę nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt, licet ex ſacrorum miniſterio uoluminũ antè cognouerim, tamen in cauſa propria nunc probaui
1 Ruffine chariſsime. Ego enim qui audaci fieri ſatis uoto credebã, ſi uiciſſitudine literarum imaginem nobis præſentiæ mentiremur, audio te Ægypti ſecreta penetrare, monachorũ inuiſere choros, & cœleſtẽ in terris circumire familiã. O ſi mihi nunc dominus Ieſus Chriſtus, uel Philippi ad Eunuchum, uel Abacuc ad Danielẽ trãslationẽ repente concederet, quàm ego nũc tua arctis ſtringerẽ colla cõplexibus, quàm illud os, quod mecum uel errauit aliquãdo uel ſapuit, impreſsis figerẽ labijs. Verum quia non tã te ſic ad me uenire, quàm ad te ſic ire non mereor, & inualidum etiã cum ſanum eſt corpuſculũ, crebri fregere morbi, has mei uicarias, & tibi obuias mitto, quæ te copula amoris innexum, ad me uſq; perducant. Prima inopinati gaudij ab Heliodoro fratre mihi eſt nunciata felicitas. Nõ credebã certũ, quod certũ eſſe cupiebã, præſertim cũ & ille ab alio ſe audiſſe diceret, & rei nouitas fidẽ ſermonis auferret. Rurſum ſuſpenſam uoto nutante mentẽ, quidam Alexandrinus monachus, qui ad Ægyptios confeſſores, & uoluntate iam martyres, pio plebis iam dudum fuerat tranſmiſſus obſequio, manifeſtus ad credulitatẽ nuncij autor impulerat. Fateor & in hoc meam labaſſe ſententiam. Nam cum & patriam tuam ignoraret & nomen, in eo tamen plus uidebatur afferre, quod eadem aſſerebat quæ iam alius indicauerat. Tandem plenum ueritatis pondus erupit. Ruffinum enim Nitriæ eſſe, & ad beatum perrexiſſe Macarium, crebra cõmeantium multitudo referebat. Hic uero tota credulitatis frena laxaui, & tunc uere ægrotum eſſe me dolui. Et niſi me attenuati corporis uires quadam compede præpediſſent, nec mediæ feruor æ-
2 ſtatis, nec nauigantibus ſemper incertum mare, pia cum feſtinatione gradienti ualuiſſet obſiſtere. Credas mihi frater, non ſic tempeſtate iactatus portum nauta proſpectat,

non

non ſic ſitientia imbres arua deſiderant, nõ curuo aſsidens littori anxia filiũ mater expectat. Poſtq̃ me à tuo latere ſubitus turbo conuulſit: poſtq̃ glutino charitatis hærentẽ impia diſtraxit auulſio: Tunc mihi cæruleus ſupra caput aſtitit imber, Tunc maria undiq;, & undiq; cœlum. Tandem in incerto peregrinationis erranti, cum me Thracia, Pontus atq; Bythynia, totũq; Galatiæ & Cappadociæ iter, & feruido Cilicũ terra fregiſſet æſtu: Syria mihi uelut fidiſsimus naufrago portus occurrit. Vbi ego quicquid morborũ eſſe poterat expertus, ex duobus oculis unũ perdidi. Innocentiũ enim partẽ animæ meæ, repentinus febriũ ardor abſtraxit. Nunc uno & toto mihi lumine Euagrio noſtro fruor, cui ego ſemper infirmus ad laborẽ cumulus acceſsi. Erat nobiſcũ & Hylas ſancti Melanij famulus, qui puritate morũ, maculam ſeruitutis abluerat, & hic necdum obductam reſcidit cicatricẽ. Verũ quia de dormientibus cõtriſtari Apoſtoli uoce prohibemur, & nimia uis mœroris læto ſuperueniente nuncio tẽperata eſt: indicamus hæc tibi, ut ſi neſcis, diſcas: ſi antè cognouiſti, pariter gaudeamus. Bonoſus tuus, imò meus, & (ut uerius dicã) noſter, ſcalã præſagatã Iacob ſomniante iam ſcandit, portat crucẽ ſuam, nec de craſtino cogitat, nec poſt tergum reſpicit. Seminat in lachrymis, ut in gaudio metat. Et ſacramento Moyſi ſerpentẽ in eremo ſuſpẽdit. Cedãt huic ueritati, tam Græco quàm Romano ſtylo, mendacijs ficta miracula. Ecce puer honeſtis ſeculi nobiſcũ artibus inſtitutus, cui opes affatim, dignitas apprime, inter æquales erat: contempta matre, ſororibus, & chariſsimo ſibi germano, inſulam pelago circũſonante naufragã, cui aſperæ cautes & nuda ſaxa & ſolitudo terrori eſt, quaſi quidam nouus paradiſi colonus inſedit. Nullus ibi agricolarũ, nullus monachorũ: ne paruulus quidem quẽ noſti Oneſimus, quo uelut fratre in oſculo fruebatur, in tanta uaſtitate adhęret lateri comes. Solus ibi, imò iam Chriſto comitante non ſolus, uidet gloriã Dei, quã etiã apoſtoli, niſi in deſerto non uiderãt. Non quidẽ conſpicit turritas urbes, ſed in nouæ ciuitatis cenſu, dedit nomen ſuũ. Horrent ſacco mẽbra deformi, ſed ſic melius obuiã Chriſto rapietur nubibus. Nulla Euriporũ amœnitate perfruitur, ſed de latere dñi aquã uitæ bibit. Proponatur tibi ante oculos amice dulciſsime, & in præſentiã rei totus animo ac mente cõuertere. Tunc poteris laudare uictoriã, cum laborẽ præliantis agnoueris. Totã circa inſulã fremit inſanũ mare, & ſinuoſis montiũ illiſum ſcopulis æquor reclamat. Nullo terra gramine uiret, nullis uernans campus denſatur umbraculis. Abruptæ rupes, quaſi quẽdam horrore carcerẽ cláudunt. Ille ſecurus, intrepidus, & totus de apoſtolo armatus, nũc Deus audit, dum diuina relegit, nunc cum Deo loquitur cũ dñm rogat, & fortaſſe ad exemplũ Ioannis aliquid uidet, dũ in inſula cõmoratur. Quas nũc diabolũ nectere tricas? quas parare arbitraris inſidias? Forſitan antiquę fraudis memor, famem ſuadere tentabit. Sed iam illi reſponſum eſt: Non in ſolo pane uiuit homo. Opes forſitan gloriãq; proponet. Sed dicetur illi: Qui cupiunt diuites fieri, incidunt in muſcipulã & tentationes. Et: Mihi gloriatio omnis in Chriſto eſt. Feſſa mẽbra ieiunijs, morbo grauãte cõcutiet, ſed Apoſtoli repercutietur elo quio: Quando enim infirmor, tunc fortior ſum. Et: Virtus in infirmitate perficitur. Minabitur mortẽ, ſed audiet: Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Ignita iacula uibrabit, ſed excipientur ſcuto fidei. Et ne multa replicẽ, impugnabit Satanas, ſed tutabitur Chriſtus. Gratia tibi dñe Ieſu, quod in die tua habeo, qui pro me te poſsit rogare. Scis ipſe (tibi enim patẽt pectora ſingulorũ, qui cordis arcana rimaris, qui tantæ beſtiæ aluo incluſum prophetã in profundo uides) ut ego & ille pariter à tenera infantia ad florentẽ uſq; ado leuerimus ætatẽ, ut ijdem nos nutricũ ſinus, ijdem amplexus foouerint baiulorũ. Et cum poſt Romana ſtudia ad Rheni ſemibarbaras ripas, eodẽ cibo, pari fueremur hoſpitio, ut ego primus cœperim uelle te colere. Memento, quæſo, hunc bellatorem tuum, mecum quondam fuiſſe tyronem. Habeo promiſſum maieſtatis tuæ. Qui docuerit & non fecerit, minimus uocabitur in regno cœlorum. Qui autem docuerit & fecerit, maximus uocabitur in regno cœlorum. Fruatur ille uirtutis corona, & ob quotidiana martyria ſtolatus agnum ſequatur. Multæ enim ſunt manſiones apud patrem. Et: Stella à ſtella differt

a[liter] deum

a[liter] frueremur

A differtin claritate: Mihi concede, ut inter ſanctorũ calcanea caput poſsim leuare: ut cum ego uoluerim, ille perfecerit: mihi ignoſcas, quia implere non potui, illi tribuas præmiũ q̃d meretur. Plura fortaſſe q̃ epiſtolæ breuitas patiebatur, longo ſermone protraxerim, quod mihi ſemper accidere cõſueuit, quando aliquid de Bonoſi noſtri laude dicendum eſt. Sed ut ad illud redeã unde diſceſſerã, obſecro te, ne amicũ qui diu quæritur, uix inuenitur, difficile ſeruatur, pariter cum oculis mens amittat. Fulgeat cui libet auro, & pompaticis ferculis coruſca ex ſarcinis metalla radient. Charitas non poteſt comparari. Dilectio precium non habet. Amicitia quæ deſinere poteſt, uera nunq̃ fuit. Vale in Chriſto.

als aurum

SCHOLIA.

1 Audaci fieri ſatis uoto.] Audax uotum appellat, cum optat aliquis, quod uix poſsit impetrari. Preſentiæ mentiremur.] Rurſum mentiri, ponit pro effingere & imaginari, aut imitari. Nam mutuis literis quaſi colloquimur abſentes. Plus igitur obtigit, quàm auſus fuerat optare, cum ipſe Ruffinus adueniret in Ægyptum. Cœleſtẽ in terris.] Sentit cœtus monachorũ, cœleſtem uitam in terris agentium. Philippi ad eunuchum.] Quomodo angelus miſerit Philippũ obuiam eunucho ut baptizaretur, legis in Actis apoſtolorũ capite octauo. Habacuc ad Danielem.] De Habacuc, qui attulit prandium Danieli incluſo, legis Danielis caput decimumquartum. Vel errauit aliquando.] Quod eodem Origenis ſtudio ducerentur. Item alibi: Errauimus iuuenes, emendemur ſenes. Ruffinum eſſe Nitrię.] Ea ciuitas eſt iuxta Alexandriam, tum recens ad Chriſtum
2 conuerſa. Semper incertum mare.] Non ſolum hybernis menſibus. Nam hæc ſcripſit æſtate. Tunc mihi cæruleus.] Intertexuit uerſus ex Aeneide Vergiliana. Significat ſibi obortas tenebras & rerum deſperationẽ ob digreſsionẽ ſodalis. Cum me Thracia, Pontus.] Miro compendio complexus eſt iter ſuum, quo peruenit è Dalmatia in Siryam. Primum enim occurrit Thracia, in qua eſt Conſtantinopolis, ab hac tranſmiſſo freto Propontidis, peruenit in minorẽ Aſiam, in qua occurit Pontus, Bithynia, Galatia, & Cappadocia. Nam a Cilicia proxima eſt Syria. Ex duobus oculis.] Vehementer charũ amicum, oculum uocat: amantium more. Nunc uno & toto.] To-
3 to, quia non ſupereſt alius oculus. Erat nobiſcum & Hylas.] Hylas, aptum famulo uocabulum. Nam is fuit miniſter Herculis. Necdum obductum.] Intelligi uult recentẽ dolorẽ ex obitu Innocentij. In oſculo fruebatur.] Hoc dixit alludens ad uocem Græcam ὀνίνημαι, id eſt fruor. Vnde dictus eſt Oneſimus. Quam etiam apoſtoli, niſi.] Matthæus capite decimoſeptimo, & Mar
B cus capite nono, quorum ille addit ſeorſum, hic ſolos: oſtendẽs in ſolitudine montis hanc uiſionem apoſtolis exhibitã fuiſſe. Nouæ ciuitatis cenſu.] Cenſus agebatur quinto quoq; anno, tum mos erat ſingulos dare nomina. Sed ſic melius.] Nimirum minus onuſtus corporis mole. Nulla Euriporũ.] Euripos olim nobiles gaudebant habere in hortis, ſic arte factos, ut aqua ſubito immitteretur & emitteretur: & miris uicibus huc & illuc flueret ac reflueret, ad exemplar Euripi maris.
4 Ad exemplum Ioannis.] Nam is creditur Apocalypſim in Pathmo inſula ſcripſiſſe. Quas nunc diabolũ.] Reſpexit ad hoc, quod Chriſtus tentatus fuit in deſerto. Ad Rheni ſemibarbaras ripas.] Admonuimus alibi, Hieronymũ in Gallia cõmoratũ, nominatim Treueris, licet hæ regiones nunc Germaniæ nomine ferãtur uulgo. Semibarbaras uocat, quod cultiores eſſent extremæ Germaniæ. Quin & alibi Galliarũ ſtudia florentiſſima uocat. Qui docuerit & non fecerit.] Hoc ad ſe refert, qui bonos omnes inſtigarit ad hanc uitam, etiã ſi ipſe non poſsit eandẽ ſequi. Pompaticis ferculis.] Quibus in publicis ludis ac pompis ſpectacula ſtatuarũ, aut ſimilia oſtẽtacula circũferebant. Quanq̃ locus hic mihi uideť non uacare mendo. Charitas non poteſt.] Admonet Ruffinum, ut perſeueret in amicitia, quaſi iam tum prę ſagiens futurũ, ut eum aliquando ſentiret hoſtem.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Expoſtulat cum Nitia hypodiacono Aquileiæ, quod nihil ſcribat, uelut immemor recentis amici. Exẽplo Chromatij & Euſebij hortať, ut aliquando ſcribat. Hic Nitias Hieronymo ſodalis fuit deliciarum, & peregrinationũ comes. Quanq̃ ad quem ſcripta ſit epiſtola, è titulo liquet, non ex ipſa.

HIERONYMVS AD NITIAM.

1 VRPILIVS comicus tractans de uiciſsitudine literarũ: Sola, inquit, res eſt, quæ homines abſentes prę ſentes facit. Nec falſam dedit, quanq̃ in re non uera, ſententiã. Quid enim eſt (ut ita dicã) tam præſens inter abſentes, q̃ per epiſtolas, et alloqui & audire quos diligas? Nã et rudes illi Italię homines, quos
2 caſcos Ennius appellat, q ſibi (ut in Rhetoricis Cicero ait) ritu ferino uictum quærebant ante chartę & membranarũ uſum, aut in dedolatis è ligno codicillis, aut in corticibus arborũ mutuo epiſtolarũ alloqa miſsitabãt. Vnde et portitores earũ tabellarios, & ſcriptores à libris arborũ librarios uocauere. Quãto magis igitur nos, expolito iã artib. mũdo

id non

id non debemus omittere, quod illi ſibi præſtiterunt, apud quos erat cruda ruſticitas, & qui humanitatē quodammodo neſciebant? Ecce beatus Chromatius cum ſancto Euſebio non plus natura quàm morū æqualitate germano, literario me prouocauit officio. Tu modo à nobis abiens, recentē amicitiam ſcindis potius quàm diſſuis. Quod prudenter apud Ciceronē Lęlius uetat. Niſi fortè ita tibi exoſus eſt Oriēs, ut literas quoq; tuas huc uenire formides. Expergiſcere, expergiſcere, euigila de ſomno, præſta unam chartæ ſchedulam charitati. Inter delicias patriæ, et cōmunes quas habuimus peregrinationes, aliquando ſuſpira. Si amas, ſcribe obſecranti: ſi iraſceris, iratus licet ſcribe. Magnum & hoc deſiderij ſolamen habebo, ſi amici literas, uel indignantis accipiam. C

SCHOLIA.

TVrpilius.] Hunc Euſebius teſtatur fuiſſe temporibus Pompeij. Quanq; nulla ingenij ſui monumenta nobis reliquit, quæ quidem extent. Quanq; in re non uera.] Nam comœdia, res ficta eſt: & tamen in fictis fabulis ueræ dicuntur ſententiæ. Quidam non intelligentes hunc locum, ut qui nihil intelligūt, niſi quod redactum ſit in formam ſyllogiſmi, pro his uerbis, quanq; in re non uera, mutauerant, quam in ſe nouerat. Quos caſcos En.] Priſci caſcum uocabant uetus, lingua Sabinorum. Ennianum carmen adducit M. Varro: Quam primum caſci populi caruere Latini. Eſt & prouerbium in Chiliadibus noſtris: Caſcus caſcam ducit: id eſt uetulus uetulam. Ritu ferino.] Quia glandibus uictitabant. An te chartæ.] Membranæ cōficiuntur è pellibus, chartæ è linteis. 1

E ligno codicillis.] Tabulis ceratis, aut corticibus arborum. Vnde codices dicuntur libri, à codice ſeu caudice arborum. Tu modo à nobis.] Modo, id eſt paulo ante. Quo grauius eſt tam cito deſiſſe meminiſſe abſentis amici. Scindis potius quàm diſſuis.] Diſſuimus paulatim, diſcindimus repente. Docet autem M. Tullius in Lælio, diſſuendam eſſe conſuetudinē, non diſcindendam, ſi quando inciderimus in amicitiam nobis parum idoneam. 2

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Chromatius & Euſebius fratres, unà cum Iouiniano amico & matre, necnon ſororibus uirginibus, eadē in domo ſancte uiuebāt. His omnib. una epiſtola ſatisfacit Hieronymus, cōprobat laudes Bonoſi, de quo ſcripſerāt. Sororē ſuā illis cōmendat, & ſanctum illorū cōtuberniū laudibus uehit. D

HIERONYMVS AD CHROMATIVM.

NON debet charta diuidere, quos amor mutuus copulauit: nec per ſingulos officia mei ſunt partienda ſermonis, cum ſic inuicem uos ametis, ut non minus treis charitas iungat, quàm duos natura ſociauit: quin potius ſi rei conditio pateretur, ſub uno literulæ apice nomina indiuiſa concluderem: ueſtris quoq; ita me literis prouocantibus, ut & in uno treis, & in tribus unum putarem. Nam poſtquam ſancto Euagrio tranſmittente, in ea ad me eremi parte delatæ ſunt, quæ inter Syros ac Sarracenos uaſtum limitem ducit, ſic gauiſus ſum, ut illum diem Romanæ felicitatis, quo primum Marcelli apud Nolam prelio poſt Cannēſem pugnam Hannibalis agmina conciderunt, ego uicerim. Et licet ſupradictus frater ſæpe me uiſitet, atq; me ita ut ſua in Chriſto uiſcera foueat, tamen longo à me ſpacio ſeiunctus, non minus mihi dereliquit abeundo deſiderium, quàm attulerit ueniendo lætitiam. Nunc cum ueſtris literis fabulor, illas amplector, illæ mecū loquuntur, illæ hic tantū Latine ſciunt. hic enim aut barbarus ſemiſermo diſcendus eſt, aut tacendum. Quotieſcunq; chariſsimos mihi uultus, notæ manus referunt impreſſa ueſtigia, toties aut ego hic non ſum, aut uos hic eſtis. Credite amori uera dicenti, & cum has ſcriberem, uos uidebā. De quibus hoc primum queror, cur tot interiacentibus ſpacijs maris atq; terrarum tam paruam epiſtolam miſeritis, niſi quod ita merui, qui uobis (ut ſcribitis) antè non ſcripſi. Chartam defuiſſe non puto Ægypto miniſtrante cōmertia. Et ſi alicui Ptolemæus maria clauſiſſet, tamen rex Attalus membranas à Pergamo miſerat, ut penuria chartæ pellibus penſaretur. Vnde & Pergamenarum nomen ad hunc uſq; diem tradente ſibi inuicē poſteritate ſeruatum eſt. Quid igitur? Arbitrer baiulum feſtinaſſe? Quamuis longæ epiſtolæ una nox ſufficit. An uos aliqua occupatione detentos? Nulla neceſsitas maior eſt charitate. Reſtant duo: ut aut uos piguerit, aut ego non meruerim. E quibus magis uolo uos incuſare tarditatis, q̄ me condemnare non meritum. Facilius enim negligentia emendari poteſt, quàm 1 2

A teſt,quàm amor naſci. Bonoſus (ut ſcribitis) quaſi filius ἰχθύος, id eſt piſcis, aquoſa pe-
3 tit. Nos priſtina contagione ſordentes, quaſi reguli & ſcorpiones arentia quæq; ſecta-
mur. Ille iam calcat ſuper colubri caput: nos ſerpenti, terrã ex diuina ſententia comeden-
ti, adhuc cibus ſumus. Ille iam poteſt ſummũ graduũ pſalmũ ſcãdere, nobis adhuc in pri-
mo aſcenſu flentibus, neſcio an dicere aliquando cõtingat: Leuaui oculos meos in mon
tes, unde ueniet auxilium mihi. Ille inter minaces ſeculi fluctus in tuto inſulæ, hoc eſt in
eccleſiæ gremio, ſedens ad exemplũ Ioannis, librũ fortè iam deuorat: ego in ſcelerũ meo
rum ſepulchro iacens, & peccatorũ uinculis colligatus, dominicũ de Euãgelio expecto
4 clamorẽ: Hieronyme ueni foras. Bonoſus inquã (quia ſecundũ prophetã omnis diabo-
li uirtus in lũbis eſt) trãs Euphratẽ tulit lũbare ſuum: ubi illud in foramine petræ abſcõ-
dens, & poſtea ſciſſum reperiẽs, cecinit: Dñe tu poſſediſti renes meos: diripuiſti uincula
mea, tibi ſacrificabo hoſtiã laudis. Me uero Nabuchodonoſor ad Babylonẽ, id eſt cõfu
ſionẽ mẽtis meæ, catenatũ duxit: ibi mihi captiuitatis iugũ impoſuit: ibi ferri circulũ nari
bus meis innectẽs, de cãticis Siõ cãtare p̃cepit. Cui ego dixi: Dñs ſoluit cõpeditos, domi
nus illuminat cæcos. Vt breuiter cœptã diſsimilitudinẽ finiam, ego ueniã deprecor, ille
expectat coronã. Soror mea, ſancti Iuliani in Chriſto fructus eſt. Ille plantauit, uos riga-
te: dominus incrementũ dabit. Hanc mihi Ieſus pro eo uulnere, quod diabolus inflixe-
rat, præſtitit, uiuã reddendo pro mortua. Huic ego (ut ait gentilis poeta) omnia etiam
tuta timeo. Scitis ipſi lubricũ adoleſcentiæ iter, in quo & ego lapſus ſum, & uos non ſi-
ne timore tranſiſtis. Hoc illa nunc maxime ingrediens, omnium eſt fulcienda præceptis,
omniũ eſt ſuſtentanda ſolatijs, id eſt crebris ueſtræ ſanctitudinis epiſtolis roboranda. Et
quia charitas omnia ſuſtinet, obſecro ut etiam à papa Valeriano ad eam confortandam
literas exigatis. Noſtis puellares animos his rebus plerunq; ſolidari, ſi ſe intelligant curę
eſſe maioribus. In mea enim patria ruſticitatis uernacula, Deus uenter eſt, & in diem ui-
uitur: & ſanctior eſt ille, qui ditior eſt. Acceſsit huic patellæ (iuxta tritum populi ſermo-
B ne prouerbium) dignum operculum, Lupicinus ſacerdos: ſecundũ illud quoq;, de quo
ſemel in uita Craſſum ait riſiſſe Lucillius, ſimilem habent labra lactucam, aſino carduos
comedente: uidelicet ut perforatam nauem debilis gubernator regat, & cęcus cæcos du
cat in foueam, taliſq; ſit rector, quales illi qui reguntur. Matrẽ cõmunem, quæ cum uo-
bis ſanctitate ſocietur, in eo uos præuenit, quia tales genuit, cuius uere uenter aureus po
teſt dici, eo ſalutamus honore, quo noſtis: unà quoq; ſuſcipiendas cunctas ſorores, quæ
ſexum uicêre cum ſeculo: quæ oleo ad lampadas largiter præparato, ſponſi opperiũtur
aduentum. O beata domus, in qua morantur Anna uidua, uirgines prophetiſſæ, gemi-
nus Samuel nutritus in templo. O tecta felicia, in quibus cernimus Machabæorum mar
tyrum coronis cinctam martyrem matrem. Nam licet quotidie Chriſtum cõfiteamini,
dum eius præcepta ſeruatis: tamẽ ad priuatam gloriam publica hæc acceſsit uobis & a-
perta cõfeſsio, quod per uos ab urbe ueſtra Ariani quondam dogmatis uirus excluſum
eſt. Et miramini forſitan, quod in fine iam epiſtolę rurſum exortus ſim. Quid faciã? Vo-
cem pectori negare non ualeo: epiſtolæ breuitas compellit tacere, deſiderium ueſtri co-
git loqui. Prępropերus ſermo, confuſa turbatur oratio: amor ordinem neſcit.

SCHOLIA.

1 QVæ inter Syros ac Sarracenos.] Hos diuus Hieronymus pro Agarenis, Sarracenos corrupto uocabulo dictos putat. Gentem autem eſſe feram, & incertis uagantem ſedibus, infeſtam fini timis omnib. In Hebraicis quæſtionib. ſignificat Sarracenos ab Iſmaele ortos, dictos à Sarrã, quod Hebraica lingua ſonat onagrum. Sunt aut in confinio Syriæ & Arabiæ ad meridianã plagam.

Marcelli apud Nolam.] In Cannenſi pugna multa Romanorum milia ceciderant, uictore Han-
nibale. Rurſus apud Nolam Marcelli auſpicijs, Pœni grauiſſime conciſi ſunt. Narrat Liuius Deca-
2 dis tertiæ libro quarto. Aut barbarus ſemiſermo.] Conſentiunt quidem exemplaria, uerum ar-
bitror legendum Semibarbarus ſermo: quod parum Syriace illic loquerentur: aut barbariſmus ſer-
mo, aut barbarus mihi ſermo. Aegypto miniſtrante cõmercia.] Vide num legendum ſit, Ægy-
pti miniſtrante cõmercio. Nam hinc aduehebantur chartæ ſiue papyrus, quæ aliunde fiebant q̃ ex
membranis. Aut ſi non placet mutare ſcripturam, intellige chartas è Tyro, ubi primum inuentæ pu-

tantur, deuehi in Ægyptum. Tamen rex Attalus membranas.] Leuiter alluſit ad hiſtoriã, quòd ob æmulationẽ circa bibliothecas, Ptolemæus non paſſus ſit exportari papyrum, & ob id chartę ab Alexãdro repertæ ſunt: deinde Pergami inuentæ mẽbranæ, quarũ magnã uim Attalus rex Romam miſit. Quaſi filius piſcis.] Quod piſcis amet aquas. Is locus quoniã frigidior erat, addidit Hieronymus, ſicut ſcribitis: oſtendens illorũ eſſe, non ſuum. Nos priſtina.] Bonoſus elegerat inſulam undiq; mari circumfluã, Hieronymus uerſabat in arenis Syriæ. Porrò regulus, quẽ Græci baſiliſcum uocant, & ſcorpius, in aridis locis maxime reperiunt, ut in Libycis arenis. Nos ſerpenti.] Ita legis Geneſis tertio: Super pectus tuũ gradieris, & comedes terrã omnibus diebus uitæ tuæ. Peccator aũt pabulũ eſt diaboli. Summũ graduũ pſal.] Alluſit ad quindecim gradus, qui ſunt in quindecim pſalmis. Trans Euphratẽ.] Hic locus ad quẽ alluſit, eſt apud Hieremiã cap. xiij. Gentilis poeta.] Sic Verg. in quarto lib. Aeneid. Omnia tuta timens. Scitis lubricũ.] Hic palàm cõfitetur Hieronymus ſe fuiſſe lapſum in adoleſcentia, & alibi fatetur ſe uirginitatẽ non habere. Ruſticitas uernac.] Quod Græci uocant ἴδιωτισμόν, hoc eſt, propriũ alicui loco. Quidã codices ſcriptũ habebãt, ruſticitatis uernacula. Lupicinus ſacerd.] Epiſcopũ intelligit dignũ tali populo. Similẽ habent labra lact.] Lactuca mollis eſt. At aſinus quoniã habet labra dura, qd' nobis eſt lactuca, hoc illi eſt carduus, herba ſpinoſiſsima: cui tamen eſt aliquid cũ lactuca cõmune, qd' ſuccũ habet lacteũ. 1 2 3 4

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Expoſtulat cum Chryſogono Aquileię monacho, quod nihil ſcribens, oblitus uideatur abſentis amici, idq; tam cito, & eius quem nuper amicum habere cœperit.

HIERONYMVS AD CHRYSOGONVM MONACHVM.

QVI circa te affectus meus ſit, chariſsimus ambobus Heliodorus tibi potuit fideliter nunciare: q nõ minore te diligit amore, q; ego diligo: ut ſemper in ore meo nomẽ tuũ ſonẽ: ut ad primã quanq; cõfabulationẽ iucũdiſsimi mihi cõſortij recorder: ut humilitatẽ admirer, uirtutẽ efferã, prædicẽ charitatẽ. Verũ tu quod natura lynces inſitũ habẽt, ne poſt tergũ reſpiciẽtes meminerint priorũ, & mẽs perdat, quod oculi uidere deſierint: ita noſtrę es neceſsitudinis penitus oblitus, ut illam epiſtolã quã in corde Chriſtianorũ ſcriptã Apoſtolus refert, nõ parua litura, ſed imis (ut aiũt) ceris eraſeris. Et illæ quidẽ quas diximus feræ, ſub frondẽte captãtes arboris ramo fugaces capreas, aut timidũ ceruos animal cõprehẽdunt: currentẽq; fruſtra prædã, dum hoſtẽ ſuũ ſecũ uehit, rabido deſuper ore dilaniãt: & tamdiu meminere prædãdi, quãdiu uẽter uacuus ſiccũ fame guttur exaſperat. Vbi uero ſanguine paſta feritas uiſcera diſtẽta cõpleuerit, cum ſaturitate ſuccedit obliuio: tamdiu neſcitura quid capiat, donec memoriã reuocauerit eſuries. Tu necdum ſatiatus è nobis, cur finẽ iungis exordio? cur amittis antequã teneas? Niſi fortè negligentiæ ſemper excuſatione ſocia, aſſeras te non habuiſſe quod ſcriberes: cum hoc ipſum debueris ſcribere, te non habuiſſe quod ſcriberes. 1 2 3 4

SCHOLIA

VErùm tu quod natura lynces.] Plinius tradit lyncibus hanc ineſſe obliuionẽ, ut ſi interedendum ſubito reſpexerint, oblitæ cibi qui adeſt, alium quærant. Quam in corde Chriſti.] Sic enim Paulus ad Corinthios epiſtola ſecunda, capite tertio: Epiſtola mea uos eſtis ſcripta in cordibus, &c. Parua litura.] Litura delet ſummũ æquor ceræ, à linendo dicta. At tum ſolent apparere nonnunq; aliqua literarum ueſtigia. Cæterum quod penitus aboletur, imis ceris eradi dicitur. 1

HIERONYMVS AD ANTONIVM DE MODESTIA.

DOMINVS noſter, humilitatis magiſter, diſceptantibus de dignitate diſcipulis, unũ apprehẽdit è paruulis, dicens: Quicũq; ueſtrũ nõ fuerit conuerſus ſicut infans, non poteſt introire in regnũ cœlorũ. Quod ne tantum docere, nec facere uideretur, impleuit exemplo: dum diſcipulorum pedes lauat: dum tradit orẽ oſculo excipit: dum loquitur cum Samaritano: dum ad pedes ſibi ſedente Maria, de cœlorũ diſputat regno: dum ab inferis reſurgẽs, primũ mulierculis apparet. Sathanas autẽ ex archangelico faſtigio non aliã ob cauſam, niſi ob cõtrariã humilitati ſuperbiam ruit. Et Iudaicus populus primas cathedras & ſalutationes in foro uendicans, deputato antea in ſtillam ſitulæ, gentium populo ſuccedente, deletus eſt. Cõtra ſophiſtas quoque ſeculi & ſapientes mundi Petrus & Iacobus piſcatores mittuntur. Cuius rei cauſa ſcriptura ait: Superbis Deus reſiſtit, humilibus dat gratiam. Vide frater quale malum ſit, quod aduerſarium habet Deum. Ob quod in Euangelio & Phariſæus arrogans ſpernitur, & humilis publicanus auditur. Decem iam (niſi fallor) epiſtolas plenas tam officij quàm 1 2 3 4

als samaritana

A quàm precũ misi, cũ tu ne nutũ quidẽ facere dignaris: & dño loquente cum seruis, frater cũ fratre nõ loqueris. Nimis, inquies, cõtumelioſe. Crede mihi, nisi ſtyli uerecundia prohiberet, tanta læſus ingererẽ, ut inciperes mihi reſcribere, uel iratus. Sed quoniã & iraſci hominis eſt, & iniuriã non facere, Chriſtiani: ad antiquũ morẽ reuertens, rurſus precor, ut & diligentẽ te diligas, & conſeruo ſermonẽ conſeruus impartias. Vale in domino.

SCHOLIA.

1 COntra ſophiſtas.] Sophiſtas intelligit ſapientiæ profeſſores. At nunc ut diuitias & imperium, ita ſapientiam quoq; plus quàm mundanam libenter amplectimur, cum Chriſtus amet eſſe purus ab omni contagio mundi. Cum tu ne motum quidem.] Quidam codices habebant motum, quidam mutum, quidam nutum. Conijcio ſcriptum fuiſſe, ne my quidem: ſiue, ne mu quidem: pro eo quod eſt, ne minimum quidem uerbum. M. Varro refert hunc uerſum (ni fallor) Enniánum: Dicit quod minimũ eſt: neq;, ut aiunt, my facere audent. De quo plura ſcripſimus in Chiliadibus prouerbiorum. Aliquis imperitus, cum non intelligeret, quid ſibi uellet, facere mu, caſtigauit: hoc eſt depraua uit, mutum: quod alius rurſum offenſus abſurditate ſenſus, uertit in motum: tertius quiſpiam, cui nec hoc faciebat ſatis, ex mutum fecit nutum: atq; hæc ſanè lectio tolerabilior eſt.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Quidam ex conſenſu uxoris, inſtituerat ab uſu matrimonij abſtinere: ſed per occaſionem domeſticæ conſuetudinis relapſus eſt ad coitum. Illa pœnitens, ſe contulerat ad loca ſancta. Hieronymo rem narrat. Adhortatur igitur maritum, ut uxoris exemplo pœniteat, & ſacra uiſat loca. Opinor nomen eius ad quem ſcribit, data opera ab Hieronymo prætermiſſum, ne famam illius notaret. Quanquam haud ſcio quis aſcripſit ad Ruſticum.

HIERONYMVS AD RVSTICVM.

QVOD ignotus ad ignotũ audeo ſcribere, ſanctæ ancillæ Chriſti Hedibiæ, & filiæ meæ coniugis tuæ Artemiæ, imò ſororis ex coniuge atq; cõſeruæ, fecit deprecatio. Quæ nequaq; propria ſalute cõtenta, tuam & antè queſiuit in patria, & nunc in ſanctis locis quærit, imitari cupiens Andreę & Philippi apoſtolorũ beneuolentiã: quorũ uterq; inuẽtus à Chriſto, fratrẽ Simonẽ, & amicũ Nathanael inuenire de-
B ſiderat: ut alter eorũ mereatur audire, Tu es Simon filius Iohanna, tu uocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus: alter donum Dei (hoc enim lingua noſtra ſonat Nathanael) Chriſti ad ſe loquentis teſtimonio ſubleuetur: Ecce uere Iſraelita, in quo dolus non eſt. Optauerat quondam & Loth cum filiabus ſaluare coniugẽ ſuã, & de incẽdio Sodomæ & Gomorræ penè ſemiuſtus erumpens, educere eam quę priſtinis uitijs tenebatur aſtricta: ſed ea deſperatione trepida, reſpiciensq; poſt tergum, æterno infidelitatis titulo condemnatur. Et ardens fides pro una muliere perdita, totam Segor liberat ciuitatẽ. Deniq; poſtq; Sodomiticas ualles ac tenebras derelinquens, ad montana conſcendit, ortus eſt ei ſol in Segor, quæ interpretatur paruula: ut parua fides Loth, qa maiora nõ poterat, ſaltẽ minora ſeruaret. Neq; enim Gomorræ quondam & erroris habitator, ſtatim ad meridiem poterat peruenire, in qua Abrahã amicus domini cum angelis ſuſcepit Deũ. Et Ioſeph fratres paſcit in Ægypto, ſpõſusq; audit à ſponſa: Vbi cubas? ubi paſcis in meridie? Samuel quondam plangebat Saulem, quia ſuperbiæ uulnera pœnitentiæ medicamine non curabat. Et Paulus lugebat Corinthios, qui fornicationis maculas lachrymis delere nolebant. Vnde & Ezechiel librũ deuorat ſcriptũ intus & foris, carmine & planctu & uæ. Carmine ſuper laude iuſtorũ: planctu ſuper pœnitentibus: uę ſuper his de quibus ſcriptũ eſt: Cum uenerit impius in profundum malorũ, cõtemnit. Quos oſtendit Eſaias, dicens: Vocauit Dominus ſabaoth in die illa ad fletum & planctum & decaluationẽ & accinctionem ciliciorum: ipſi autem fecerunt lætitiam & exultationem, mactantes uitulos & occidentes oues, ut comederent carnes, dicentes: Manducemus & bibamus, cras enim moriemur. De quibus & Ezechiel loquitur: Et tu fili hominis, dic domui Iſrael, Sic loquuti eſtis, dicẽtes, Errores noſtri & iniquitates noſtræ ſuper nos erunt, & in ipſis contabeſcimus: & quomodo ſalui eſſe poterimus? Dic eis: Viuo ego, dicit dominus, Nolo mortem impij, ſed ut conuertatur à uia ſua. Et iterum: Reuertimini recedentes à uia ueſtra: quare moriemini domus Iſrael? Nihil tam offendit Deum, quàm deſperatiõe

meliorũ hærere prioribus. Licet ipſa deſperatio incredulitatis indiciũ ſit. Qui enim de- c
ſperat ſalutẽ,non putat futurũ iudiciũ. Quod ſi metueret, utiq; bonis operibus ſe iudici
præpararet. Audiamus per Hieremiã loquentẽ Deum:Conuerte pedẽ tuum à uia aſpe-
ra, & guttur tuum à ſiti. Et iterum:Nunquid qui cadit,non reſurget? aut qui auerſus eſt,
nõ reuertetur? Et per Eſaiã: Quando conuerſus ingemueris, tunc ſaluus eris, & ſcies ubi
fueris. Scire non poſſumus ægrotationis mala, niſi cũ fuerit ſanitas cõſequuta. Et quan-
tum boni uirtus habeat, uitia demonſtrant: clariusq; fit lumen cõparatione tenebrarũ.
Ezechiel quoq; ĩſdem uerbis, quia eodem & ſpiritu: Conuertimini,inquit,& redite ab
iniquitatibus ueſtris domus Iſrael,& non erunt uobis in tormentũ impietates. Proĳcite
omnes impietates ueſtras, quibus impie egiſtis aduerſum me: & facite uobis cor nouũ
& ſpiritũ nouũ. Et quare moriemini domus Iſrael? Nolo ẽm mortẽ peccatoris,dicit do-
minus. Vnde & in cõſequentibus loquitur: Viuo ego,dicit dominus,Nolo mortẽ pec-
catoris niſi ut reuertatur à uia ſua, & uiuat:ne mens incredula de bonorum repromiſſio
ne deſperet: & ſemel perditioni animus deſtinatus, non adhibeat uulneri curationem,
quod nequaq; exiſtimat poſſe curari. Idcirco iurare ſe dicit, ut ſi non credimus promit-
tenti Deo,credamus ſaltẽ pro noſtra ſalute iuranti. Quam ob cauſam iuſtus precatur,&
dicit:Conuerte nos Deus ſalutaris noſter, & auerte furorẽ tuum à nobis. Et iterũ:Domi
ne,in uoluntate tua præſtitiſti decori meo fortitudinẽ. Auertiſti faciẽ tuã à me, & factus
ſum conturbatus. Poſtq; enim fœditatẽ delictorũ meorũ uirtutũ decore mutaui,infirmi
tatẽ meã tua gratia roboraſti. Ecce,audio pollicentẽ:Perſequar inimicos meos,& cõpre
hendã illos,& non reuertar donec deficiãt:ut qui te ante fugiebã, & inimicus eram, tua
cõprehendar manu. Ne ceſſes à perſequendo, donec deficiã à uia mea peſsima, & reuer-
tar ad uirũ meũ priſtinũ:qui mihi dabit linteamina mea, & oleũ, & ſimilã, & cibabit me
pinguiſsimis cibis. Qui idcirco obſepſit atq; præcluſit uias meas peſsimas, ut eam inue-
nirem uiam,quæ dicit in Euangelio:Ego ſum uia,ueritas & uita. Audi prophetã loquen
tem:Qui ſeminant in lachrymis,in gaudio metent. Euntes ibant & flebant, mittẽtes ſe- d
mina ſua. Venientes autẽ uenient in exultatione,portantes manipulos ſuos. Et loquere
cum eo:Lauabo per ſingulas noctes lectũ meũ,in lachrymis meis ſtratũ meũ rigabo. Et
iterũ:Sicut deſiderat ceruus ad fontes aquarũ,ita deſiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit
anima mea ad te Deum fontẽ uiuũ,quãdo ueniã & apparebo ante faciẽ Dei. Factæ ſunt
mihi lachrymæ meæ panes p diẽ & noctẽ. Et in alio loco: Deus Deus meus,ad te de lu-
ce uigilo. Sitiuit anima mea ad te, cẽ multipliciter tibi caro mea. In terra deſerta & inuia
& inaquoſa, ſic in ſancto apparui tibi. Quanq; enim ſitierit te anima mea,tamẽ multo te
plus carnis meæ labore quæſiui:& tibi in ſancto apparere non potui, niſi prius in terra
deſerta à uitĳs & inuia aduerſarĳs poteſtatibus,& abſq; humore & rheumate ullius libi
dinis cõmorarer. Fleuit & dominus ſuper ciuitatẽ Hieruſalẽ quia non egiſſent pœniten I
tiam:& Petrus trinam negationẽ amaritudine abluit lachrymarũ, impleuitq; illud pro-
pheticũ:Exitus aquarũ deduxerũt oculi mei. Plangit et Hieremias populũ pœnitẽtiã nõ
agentẽ,dicẽs:Quis dabit capiti meo aquã, & oculis meis fontẽ lachrymarũ, & plorabo
populũ iſtũ per diẽ & noctẽ? Cur autẽ plangat & defleat, ſequenti ſermone demõſtrat:
Nolite flere mortuũ,neq; plangatis eum. Flete planctu qui egreditur, quia non reuerte-
tur ultra. Nequaq; igitur gentilis plãgendus eſt atq; ludæus,qui in eccleſia nõ fuerunt,
& ſemel mortui ſunt:de quibus ſaluator dicit: Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos:
ſed eos plange,qui per ſcelera atq; peccata egrediuntur de eccleſia, & nolunt ultra reuer
ti ad eã damnatione uitiorum. Vnde & ad uiros eccleſiaſticos, qui muri & turres eccle-
ſiæ nuncupãtur,loquitur ſermo propheticus,dicẽs:Muri Sion,proferte lachrymas, im-
plentes illud Apoſtoli:Gaudere cum gaudẽtibus, flere cum flẽtibus:ut dura corda pec-
cantium ueſtris lachrymis prouocetis ad fletũ, ne perſeuerantes in malicia,audiant:Ego
plantaui te uineam frugiferam, omne ſemen uerum: quomodo uerſa es in amaritudi-
nem uitis alienæ? Et iterum: Ligno dixerunt, pater meus es tu:& lapidi, tu genuiſti me:

& uerte-

A & uerterunt ad me dorsa,& non facies suas.Et est sensus:Noluerunt ad me conuerti,ut agerent pœnitentiã, sed per cordis duritiã in iniuriã meam sua terga uerterunt. Quamobrẽ & dominus loquitur ad Hieremiã: Vidisti quæ fecerũt mihi habitatio Israel? Abierunt super omnẽ montẽ excelsum,& subter omne lignum frondosum, & fornicati sunt ibi.& dixi,postq; fornicata est & fecit hæc omnia, Ad me reuertere, & nõ est reuersa. O clemẽtia Dei,ô nostra duritia,dum & post tanta scelera nos prouocat ad salutẽ,& ne sic quidẽ uolumus ad meliora conuerti.Si reliquerit, inquit, uxor uirũ suum, & alij nupserit,& uoluerit postea reuerti ad eum,nunquid suscipiet eã,& nõ detestabitur? Pro quo scriptũ est iuxta Hebraicã ueritatẽ,quod in Græcis & Latinis codicibus nõ habetur: Et tu reliquisti me,tamen conuertere & suscipiã te dicit dominus.Esaias quoq; in eundem sensum ĩsdẽ penè loquitur sermonibus:Conuertimini qui profundum consilium cogitatis,& iniquũ filij Israel,reuertere ad me,& redimam te.Ego Deus,& non est alius preter me,iustus & saluator non est absq; me.Reuertimini ad me, & salui eritis,qui estis in extremis terræ.Recordamini horũ,& ingemiscite,& agite pœnitentiã qui erratis.Conuertimini corde,& mementote priorũ à seculo, quoniam ego sum Deus, & nõ est alius absq; me.Scribit & Iohel:Cõuertimini ad me ex toto corde uestro,in ieiunio,& lachrymis,& planctu:scindite corda uestra,& non uestimenta uestra. Misericors enim & miserator est dominus,& agens pœnitentiã super malicijs. Quantæ autem sit misericordiæ, & quàm (ut ita loquar) nimiæ ineffabilisq; clementiæ,Osee propheta nos doceat,per quẽ loquitur Deus:Quid tibi faciã Ephraim? quomodo te protegã Israel ? quid tibi inquam faciam? Sicut Adama ponam te,& sicut Seboim. Cõuersum est cor meum in me, & conturbata est pœnitudo mea.Nequaq; faciã secundum irã furoris mei. Vnde & Dauid loquitur in Psalmo : Non est in morte qui memor sit tui,in inferno autẽ quis confitebitur tibi? Et in alio loco:Peccatum meũ notũ feci, & iniquitatẽ meam non abscondi: Dixi,Pronunciabo contra me iniquitatẽ meam domino,& tu dimisisti impietatẽ cordis
B mei.Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Verũtamen in diluuio aquarũ multarũ ad eũ non approximabunt. Vide quanta magnitudo sit fletuũ,ut aquarum diluuio cõparetur. Quos qui habuerit,& dixerit cum Hieremia:Non sileat pupilla oculi mei,statim in illo complebitur: Misericordia & ueritas obuiauerũt sibi, iustitia & pax deosculatæ sunt:ut si te iustitia & ueritas seruauerint, misericordia & pax prouocẽt ad salutẽ. Totam pœnitentiã peccatoris ostendit psalmus quinquagesimus,quando ingressus est Dauid ad Bethsabee uxorẽ Vriæ Ethei,& à Nathan prophetante correptus, respondit:Peccaui. Statimq; meruit audire: Et dominus abs te abstulit peccatũ. Adulterio enim iunxerat homicidiũ,& tamen conuersus ad lachrymas: Miserere, ait, Deus secundum magnam misericordiã tuã. Et secundum multitudinẽ miserationum tuarũ, dele iniquitatẽ meã.Magnum enim peccatũ, magna indigebat misericordia. Vnde iungit & dicit:Multũ laua me ab iniquitate mea,& à peccato meo munda me.Quoniã iniquitatem meam ego agnosco,& delictum meum contra me est semper.Tibi soli peccaui (rex enim eram , alium non timebam) & malum coram te feci , ut iustificeris in sermonibus tuis,& uincas cum iudicaris.Conclusit enim Deus omnia sub peccato,ut omnibus miseretur.Tantũq; profecit,ut dudum peccator & pœnitẽs transierit in magistrũ , & dicat: Docebo iniquos uias tuas,& impij ad te conuertentur.Confessio enim & pulchritudo coram eo,ut qui sua confessus fuerit peccata,& dixerit:Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ,fœditatẽ uulnerũ in sanitatis decorẽ cõmutet. Qui enim abscondit iniquitatẽ suam,non prosperabitur. Achab rex impijssimus, uineã Nabuthæ cruore possedit:& cum Hiezabel non tam coniugio sibi,quàm crudelitate coniuncta,Heliæ increpatione corripitur.Hæc dicit dñs:Occidisti & possedisti. Et iterum: In loco in quo linxerunt canes sanguinẽ Nabuthæ,ibi lingent sanguinẽ tuum,& Hiezabel canes comedẽt ante muros Iezrael. Quod cum audisset Achab, scidit uestimẽta sua, et posuit saccum super carnem suam, ieiunauitq; et dormiuit in cilicio. Factusq; est ser-

mo domini ad Heliam, dicens: Quoniam reueritus eſt Achab faciem meam, non indu- C
cam malum in diebus eius. Vnum ſcelus Achab & Hiezabel, tamen conuerſus ad pœni
tentiam Achab, pœna differtur in poſteros: & Hiezabel in ſcelere perſeuerans, præſenti
iudicio condemnatur. Loquitur & dominus in Euangelio: Viri Niniuitæ ſurgent in iu
dicium cum generatione hac, & condemnabunt eam, quia egerunt pœnitentiã in præ-
dicatione Ionæ. Non enim ueni uocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiã. Drachma
perit, & tamen inuenitur in ſtercore. Nonagintanouẽ oues relinquuntur in ſolitudine,
& una ouis quæ aberrauerat, paſtoris humeris reportatur. Vnde & lætitia angelorũ eſt
ſuper uno peccatore agente penitentiã. Quanta felicitas, ut de ſalute noſtra exultent cœ
leſtia? De quibus dicitur: Pœnitentiã agite, appropinquabit enim regnũ cœlorũ. Nul-
lum in medio ſpatium. Mors & uita ſibi contraria ſunt, & tamen pœnitẽtia copulantur.
Luxurioſus filius totam prodegerat ſubſtantiã: & procul à patre, uix porcorũ cibis ine-
diam ſuſtentabat. Reuertitur ad parentẽ, immolatur ei uitulus ſaginatus: ſtolam accipit
& anulum, ut Chriſti recipiat ueſtimentũ, quod dudum polluerat, & audire mereatur:
Candida ſint ſemper ueſtimenta tua. Receptoq; ſignaculo Dei, proclamet ad dominũ:
Pater peccaui in cœlum, & coram te, & recõciliatus oſculo, dicat ad eum: Signatum eſt
ſuper nos lumen uultus tui domine. Iuſtitia iuſti non liberabit eum in quacũq; die pec-
cauerit, & iniquitas iniqui non nocebit ei, quacunq; die conuerſus fuerit. Vnũquenq;
iudicat ſicut inuenerit. Nec præterita conſiderat, ſed præſentia, ſi tamen uetera crimina
nouella conuerſione mutentur. Septies cadit iuſtus, & reſurget. Si cadit, quomodo iu-
ſtus? Si iuſtus, quomodo cadit? Sed iuſti uocabulũ non amittit, qui per pœnitentiã ſem
per reſurgit. Et non ſolum ſepties, ſed ſeptuagies ſepties delinquenti, ſi conuertatur ad
pœnitẽtiã, peccata donãtur. Cui plus dimittitur, plus diligit. Meretrix lachrymis pedes
ſaluatoris lauat, & crine detergit, & in typum Eccleſiæ de gentibus congregatæ meretur
audire: Dimittuntur tibi peccata tua. Phariſæi iuſtitia perit ſuperbia: & publicani humi-
litas, cõfeſsione ſaluatur. Per Hieremiã cõteſtatur Deus: Ad ſummã loquar cõtra gẽtẽ et D
regnũ, ut eradicẽ, & deſtruã, & diſperdam illud. Si pœnitẽtiã egerit gens illa à malo ſuo,
quod locutus ſum aduerſum eam, agam & ego pœnitẽtiã ſuper malo, quod cogitaui ut
facerẽ ei. Et ad ſummã loquar ſuper gentẽ & regnũ, ut ædificẽ, & ut plantẽ illud. Si fece-
rit malũ in cõſpectu meo, ut non audiat uocẽ meam, pœnitẽtiã agam ſuper bono, quod
loquutus ſum ut facerẽ ei. Statimq; infert: Ecce ego fingo cõtra uos malũ, & cogito con
tra uos cogitationẽ. Reuertatur unuſquiſq; à uia ſua mala, & dirigite uias ueſtras & ſtu-
dia ueſtra. Qui dixerũt: Deſperauimus, poſt cogitationes enim noſtras ibimus, & unuſ-
quiſq; poſt prauitatẽ cordis ſui malum faciemus. Simeon iuſtus in Euangelio loquitur:
Ecce hic poſitus eſt in ruinã, & in reſurrectionẽ multorũ: in ruinã uidelicet peccatorum,
& in reſurrectionẽ eorũ qui agunt pœnitẽtiã. Apoſtolus ſcribit ad Corinthios: Auditur
inter uos fornicatio, & talis fornicatio, qualis ne inter gentes quidem, ita ut uxorẽ patris
aliquis habeat. Et uos inflati eſtis, & non magis luctũ habuiſtis, ut tollatur de medio ue
ſtrũ, qui hoc opus fecit. Et in ſecunda ad eoſdẽ epiſtola, ne abundantiori triſtitia pereat,
qui eiuſmodi eſt, reuocat eum: & obſecrat, ut cõfirment ſuper illum charitatẽ, ut qui in-
ceſtu perierat, pœnitentia conſeruetur. Nullus quidem mũdus à peccato, ne ſi unus qui
dem diei fuerit uita eius, numerabiles autem anni uitæ illius. Aſtra quoq; ipſa non ſunt
munda in conſpectu eius, & aduerſum angelos ſuos peruerſum quid excogitauit. Si in
cœlo peccatũ, quanto magis in terra? Si delictum in his qui carent tentatione corporea,
quanto magis in nobis, q̃ fragili carne circũdamur, & cũ Apoſtolo dicimus: Miſer ego,
q̃s me liberabit de corpore mortis huius? Nõ emm̃ habitat in carne noſtra bonũ, nec agi-
mus quod uolumus, ſed quod nolumus, ut aliud anima deſideret, aliud caro facere co-
gatur. Quod ſi quidã iuſti appellãtur in ſcripturis, et non ſolũ iuſti, ſed iuſti in conſpectu
Dei: iuxta illã iuſtitiã appellãtur iuſti, iuxta quã ſuprà dictũ eſt: Septies cadit iuſtus, & re
ſurget. Et iuxta quod iniquitas iniqui non nocebit ei in quacunq; die conuerſus fuerit.

Deniq;

A Denicp & Zacharias pater Ioannis, q̃ scribitur iustus, peccauit in eo quod non credidit, & statim silentio cõdemnatur. Et Iob, qui iustus & immaculatus, ac sine querela in principio uoluminis sui scribitur, postea et Dei sermone et cõfessione sui peccator arguitur. Si Abrahã, Isaac & Iacob, prophetæ quoq; & àpostoli, nequaq; caruere peccato: si purissimũ triticũ habuit mixtas paleas, quid de nobis dici potest, de quibus illud scriptum est: Quid paleis ad frumentũ, dicit Dominus? Et tamẽ paleę futuro reseruãtur incendio: & zizania hoc tempore mixta sunt segetibus frumentorũ, donec ueniat qui habet uentilabrum in manu sua, & purgauerit aream, ut cõgreget triticum in horrea, & quisquilias gehennæ igni comburat. Hæc omnia quasi pulcherrima scripturarũ prata discurrens, in unum locum uolui congregare, & de speciosissimis floribus coronam tibi texere pœnitentię, quã imponas capiti tuo: & assumas pennas columbę, et uoles & requiescas, et clementissimo reconcilieris patri. Narrauit mihi uxor quondã tua, nunc soror atq; conseruа: quod iuxta præceptũ Apostoli ex cõsensu abstinueritis uos ab opere nuptiarum, ut uacaretis orationi: tuaq; rursum uestigia quasi in salo posita fluctuasse, imò (ut apertius loquar) esse prolapsa. Illam aũt audisse à domino cum Moyse: Tu uero hic sta mecum, & dixisse de domino: Statuit supra petram pedes meos. Tuam domũ, quæ fundamenta fidei solida non habebat, postea diaboli turbine concidisse. Porrò illius prę stare in domino, & suum tibi hospitiũ non negare: ut cui prius coniũctus fueras corpore, nunc spiritu copuleris. Qui enim adhęret domino, unus spiritus est cum eo. Cumq; uos rabies barbarorum, & imminẽs captiuitas separaret, sub iurisiurandi testificatione pollicitũ, ut ad sancta transeuntẽ loca uel statim, uel postea sequereris, & seruares animã tuam, quam uisus fueras negligẽtia perdidisse. Redde igitur quod prę sente Deo spopõdisti. Incerta est uita mortalium: ne antè rapiaris, cũ tuam impleas spõsionem. Imitare eam, quã docere debueras. Proh pudor: fragilior sexus uincit seculum. & robustior superatur à seculo. Tãti dux fœmixa facti est: & nõ sequeris eam, in cuius salute cãdidatus es fidei? Quod si te rei
B familiaris tenẽt reliquiæ, ut scilicet & mortes amicorũ & ciuiũ uideas, & ruinas urbium atq; uillarũ: saltẽ inter captiuitatis mala, & feroces hostium uultus, & prouincię tuę infinita naufragia, teneto tabulam pœnitẽtię, & memẽto conseruæ tuæ, quæ tuam quotidie suspirat nec desperat salutẽ. Tu uagaris in patria, imò nõ patria, quia patriam perdidisti: ista pro te in locis uenerabilibus resurrectionis & crucis, & incunabulorũ domini salutoris, in qbus paruulus uagãt, tui nominis recordatur, teq; ad se orationibus trahit: ut si nõ tuo merito, saltem huius salueris fide. Iacebat quondam paralyticus in lectulo, & sic erat iunctis artubus dissolutus, ut nec pedes ad ingrediendum, nec manus mouere posset ad precãdũ, & tamẽ profertur ab alijs, & restituitur pristinæ sanitati, ut portaret lectulum, qui dudũ portabatur à lectulo. Et te igitur absentẽ corpore, præsentem fide, offert conserua tua domino saluatori, & dicit cum Chananæa: Filia mea male uexatur à dæmonio. Recte enim appellabo animam tuam filiam animæ eius, quę sexus nescit diuersitatẽ: quia te quasi paruulum atq; lactantem, & necdum ualentẽ sumere solidos cibos, inuitat ad lac infantię, & nutricis tibi alimenta demonstrat: ut possis dicere cum propheta: Erraui sicut ouis perdita: quære seruum tuum, quoniam mandata tua non sum oblitus.

SCHOLIA.

ABsq; humore & rheumate.] ῥεῦμα Græce, fluxus est. Pituita & humor corporis desiccat inedia. Et corpore exucco libido extinguit. Id refert ad id quod scriptũ est: In inuio & inaquoso. Sicut Adama ponam te.] Adama & Seboim duę ciuitates sunt iuxta Sodomã, ex his quas ignis cœlestis absumpsit. Quid paleis ad frumentum.] Est apud Hieremiam capite uigesimotertio. Tanti dux fœmina facti.] Hemistichium est Maronis, quo diuus Hieronymus libenter utitur. Candidatus es fidei.] Quia seruatur uir infidelis in muliere fideli. Vt candidati nondum assecuti sunt honorem, sed proximum est ut cõsequantur: ita uicinus est saluti, cuius uxor iam prę cessit ad uerè Christianam uitam.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Docet uiduis & uirginibus uitandam esse domesticam consuetudinem eorũ, unde sit periculum, uel pudicitiæ, uel famæ. Argumentũ epistolę narrat ipse. In calce huius libelli subsignificat, hoc argumentũ à se declamatorio more fuisse sumptũ & tractatum. Idem innuit in alia quadam epistola: unde

nec hic ullum nomen admiſcetur uſquam. Verſatur in genere ſuaſorio: tamen plurimi inciduntloci c
coniecturales, in quibus mire luſit Hieronymus. Vtitur crebris dilemmatis in argumentando. Multum item admiſcet feſtiuitatis.

DE VITANDO SVSPECTO CONTVBERNIO.

REtulit mihi quidam frater è Gallia, ſe habere ſororem uirginẽ, matremq; uiduam: quæ in eadem urbe diuiſis habitarent cellulis: & uel ob hoſpitij ſolitudinem, uel ob cuſtodiendas facultatulas, præſules ſibi quoſq; clericos aſſumpſiſſent: ut maiore dedecore iungerẽtur alienis, q̃ à ſe fuerãt ſeparatæ. Cumq; ego ingemiſcerẽ, & multo plura tacendo q̃ loquendo ſignificarẽ: Quæſo te, inquit, corripias eas literis tuis, & ad concordiam reuoces: ut mater filiam, & filia matrẽ agnoſcat. Cui ego: Optimam, inquam, mihi iniungis prouinciã: ut alienus conciliẽ, quas filius frater q; non potuit: quaſi uero epiſcopalem cathedram teneã, & nõ clauſus cellula, ac procul à turbis remotus, uel præterita plangam uitia, uel uitare nitar præſentia. Sed & incongruum eſt, latere corpore, & lingua per totũ orbem uagari. Et ille: Nimiũ, ait, formidoloſus es. Vbi illa quondã conſtãtia, in qua multo ſale orbẽ defricans, Lucilianũ quippiã retuliſti? Hoc eſt, aio, quod me fugat, & labra diuidere nõ ſinit. Poſtq; eẽ arguendo crimina, factus ſum criminoſus: & iuxta tritũ uulgi ſermone prouerbiũ: Iurgantibus & negantib. cunctis, nec aures me credo habere, nec tactũ: ipſiq; parietes in me maledicta reſonarũt, & in me pſallebant qui bibebant uinũ: coactus malo tacere didici: rectius eſſe arbitrans, ponere cuſtodiam ori meo, & oſtiũ munitũ labijs meis, q̃ declinare cor meũ in uerba maliciæ: & dum carpo uitia, in uitiũ detractionis incurrere. Quod cum dixiſſem: Nõ eſt (inquit) detrahere, uerũ dicere: nec priuata correptio, generalem facit doctrinam: cum aut rarus, aut nullus ſit, qui ſub huius culpæ reatũ non cadat. Quæſo ergo te, ne me tanto itinere uexatũ, fruſtra ueniſſe patiaris. Scit enim dñs, quod poſt uiſionẽ ſanctorum locorũ, hanc uel maxime cauſam habui, ut cũ tuis literis ſorori mederer ac matri. Et ego: Iamiã (inquam) quod uis faciã: nam & epiſtolæ trãſmarinæ ſunt, & ſpecialiter ſermo dictatus, raro poteſt inueníre quos mordeat. Te aũt obſecro, ut clã ſermonẽ hunc habeas. Cumq; portaueris eum pro uiatico, ſi auditus fuerit, lætemur pariter: ſi aũt contemptus fuerit, quod & magis reor, ego uerba perdiderim, tu itineris longitudinẽ. Primũ uos ſcire cupio, ſoror & filia, me nõ idcirco ſcribere, quia aliqd de uobis ſiniſtrum ſuſpicer: ſed ne cæteri ſuſpicẽtur, ueſtrã me orare concordiam. Alioquin (quod abſit) ſi peccatorum uos exiſtimarẽ glutino cohęſiſſe, nunq; ſcriberẽ, ſciremq; me ſurdis nararre fabulã. Deinde hoc obſecro, ut ſi mordacius quippiã ſcripſero, nõ tam meę putetis auſteritatis eſſe q̃ morbi. Putridę carnes ferro curãtur et cauterio: uenena ſerpẽtina pelluntur antidoto. Quod ſatis dolet, maiori dolore expellitur. Ad extremũ hoc dico, quod ſi etiã hęc cõſcientia criminis uulnus nõ habeat, habet tamẽ fama ignominiã. Mater & filia, nomina pietatis, officiorũ uocabula, uincula naturæ, ſecũda poſt Deũ fœderatio. Non eſt laus, ſi uos diligitis: ſcelus eſt, quod odiſtis. Dñs Ieſus Chriſtus ſubiectus erat parentib. ſuis: uenerabatur matrẽ, cuius ipſe erat pater. Colebat nutritiũ, quẽ nutriuerat: geſtatũq; ſe meminerat alterius utero, alterius brachijs. Vnde & in cruce pẽdens, cõmendat parentẽ diſcipulo, quam nunq; ante crucẽ dimiſerat. Tu uero filia (iam enim deſino ad matrem loqui, quã forſitan & ætas & imbecillitas ac ſolitudo excuſabilem facit) tu inquã filia, eius domũ anguſtam iudicas, cuius nõ tibi fuit uenter anguſtus? Decẽ mẽſibus utero clauſa uixiſti, & uno die in uno cubiculo cum matre nõ duras? An oculos eius ferre nõ potes? Et quæ omnes motus tuos, utpote illa quæ genuit, quæ aluit, & ad hanc adduxit ætatẽ, facilius intellígit, teſtem domeſticam fugis? Si uirgo es, quid times diligentẽ cuſtodiã? Si corrupta, cur non palàm nubis? Secunda poſt naufragium tabula eſt, quod male cœperis, ſaltem hoc remedio temperare. Neq; uero hoc dico, quod poſt peccatum tollam pœnitentiã, ut quod male cœpit, male perſeueret, ſed quod deſperẽ in iſtiuſmodi copula diuulſionẽ. Alioqui ſi ad matrẽ migraueris poſt ruinã, facilius poteris cũ ea plangere, quod

A quod per illius abſentiã perdidiſti. Quod ſi adhuc integra es, & nõ perdidiſti, ſerua ne perdas. Quid tibi neceſſe eſt in ea uerſari domo, in qua neceſſe habes quotidie aut perire, aut uincere? Quis unquã mortaliũ iuxta uiperã ſecuros ſomnos capit? quę etſi nõ percutiat, certè ſollicitat. Securius eſt perire nõ poſſe, q̃ iuxta periculum nõ periſſe. In altero trãquillitas eſt, in altero gubernatio. Ibi gaudemus, hic euadimus. Sed fortè reſpõdeas: Non bene morata mater eſt, res ſeculi cupit, amat diuitias, ignorat ieiuniũ, oculos ſtibio linit, uult cõpta procedere, & nocet propoſito meo, nec poſſum cũ huiuſmodi uiuere. Primũ quidem etiã ſi talis eſt ut cauſaris, maius habebis præmiũ, ſi talẽ nõ deſeras. Illa te diu portauit in utero, diu aluit: & difficiliores infantiæ mores, blanda pietate ſuſtinuit. Lauit pannorũ ſordes, & immundo ſæpe fœdata eſt ſtercore. Aſſedit ægrotanti: & quæ pro te ſua faſtidia ſuſtinuit, tua quoq; paſſa eſt. Ad hãc perduxit ętatẽ, ut Chriſtũ amares docuit. Non tibi diſpliceat eius cõuerſatio, quæ te ſponſo tuo uirginẽ cõſecrauit. Quod ſi ferre non potes, & delicias eius fugis: atq; (ut hoc uulgò ſolet dici) ſecularis eſt mater, habes alias uirgines, habes ſanctũ pudicitiæ chorum. Quid matrẽ deſerens, eum diligis, qui forſitan ſuam reliquit ſororẽ & matrem? Illa difficilis, ſed iſte facilis: illa iurgatrix, ergo iſte placabilis. Quæro utrum uirũ ſecuta ſis, an poſtea inueneris? Si eum ſecuta es, manifeſtũ eſt cur matrẽ reliqueris. Si poſtea reperiſti, oſtendis quid in matris hoſpicio non potueris inuenire. Durus dolor eſt, & meo mucrone me uulnerãs: Qui ambulat (inqt) ſimpliciter, ambulat confidenter. Tacerẽ, ſi me non morderet cõſciẽtia, & in alĳs meũ crimen non reprehenderem: nec per trabem oculi mei, alterius feſtucam uiderem. nunc autem cum inter fratres procul habitans, eorumq; fruens contubernio, honeſte ſub arbitris, & uideam raro, & uidear: impudentiſsimũ eſt eius te uerecundiam non ſequi, cuius ſequeris exemplum. Quod ſi dixeris: Et mihi ſufficit conſcientia mea: habeo Deũ iudicem, qui meę uitæ eſt teſtis: nõ curo quid loquãtur homines. audi Apoſtolum ſcribentem: Prouidentes bona, nõ ſolum coram Deo, ſed etiã coram omnib. hominibus. Si quis
B te carpit, quòd ſis Chriſtiana, quòd ſis uirgo, nõ cures: quòd ideo dimiſeris matrẽ, ut in monaſterio inter uirgines uiueres: talis detractio laus tua eſt. Vbi non luxuria in puella Dei, ſed duritia carpitur, crudelitas iſta pietas eſt. Illũ em̃ præfers matri, quẽ præferre iuberis & animę tuę. quẽ ſi et ipſa prętulerit, & filiã te ſentiet et ſororẽ. Quid igitur? ſcelus eſt ſancti uiri habere contuberniũ? Obtorto collo me in ius trahis, ut aut probem quod nolo, aut multorũ inuidiam ſubeam. Sanctus uir nunq; à matre filiam ſeiungit: utramq; ſuſcipit, & utrãq; ueneratur. Sit quamlibet ſancta filia, mater uidua indiciũ caſtitatis eſt. Si coæuus tuus ille neſcio quis, matrẽ tuam honoret ut ſuã: ſi ſenior te, ut filiam diligat, & parentis ſubĳciat diſciplinæ. Non expedit amborum famæ, plus te illum amare q̃ matrem: ne nõ uideatur in te affectum eligere, ſed ætatẽ. Et hæc dicerẽ, ſi fratrẽ monachum non haberes, ſi domeſticis careres præſidĳs. Nunc uero proh dolor, inter matrem atq; germanum, & matrem uiduam, fratremq; monachũ, cur ſe alienus interſerit? Bonũ quidem eſt, ut te & filiam noueris & ſororem. Si autem utrumq; non potes, & mater quaſi dura reſpuitur, ſaltẽ frater placeat. ſi frater aſperior eſt, mollior ſit illa quæ genuit. Quid palles? quid æſtuas? quid uultum rubore ſuffundis, & trementibus labĳs impatientiã pectoris cõteſtaris? Nõ ſuperat amorẽ matris & fratris, niſi ſolius uxoris affectus. Audio prętereа te ſuburbana rura, uillarũ amœnitates cũ affinibus atq; cognatis, & iſtiuſmodi generis hominib. circũire. nec dubito quin uel cõſobrina, uel ſoror ſit, in quarũ ſolatiũ noui generis ducaris aſſecla. Abſit quippe, ut q̃uis proximi ſint et cognati, uirorũ te ſuſpicer captare cõſortia. Obſecro ergo te uirgo, ut mihi reſpondeas. Sola uadis in comitatu propinquorũ, an cũ amaſio tuo? Quãuis ſis impudẽs, ſeculariũ oculis eũ ingerere nõ audebis. Si em̃ hoc feceris, et te & illũ familia uniuerſa cãtabit. uos cunctorũ digiti denotabũt. Ipſa quoq; ſoror aut affinis ſiue cognata, quæ in adulationẽ tui ſanctũ nõnuq; corrã te uocãt: cũ ſe paululũ auerterint, portẽtuoſum ridebũt maritũ. ſin aũt ſola ieris (quod & magis exiſtimo) utiq; inter ſeruos adoleſcentes, inter maritatas fœminas atq; nuptu-

ras,inter laſciuas puellas,& comatos linteatoſq; iuuenes,furuarũ ueſtium puella gradie ris.Dabit tibi barbatulus quilibet manũ,ſuſtẽtabit laſſam:et preſsis digitis,aut tẽtabitur aut tentabit.Erit tibi inter uiros matronasq; conuiuiũ:ſpectabis aliena oſcula,præguſtatos cibos: & nõ abſq; ſcãdalo tuo in alijs ſericas ueſtes auratasq; miraberis. In ipſo q̃q; conuiuio ut ueſcaris carnibus,quaſi inuita cogeris. Vt uinum bibas,Dei laudabitur creatura:ut laues balneis,ſordibus detrahetur.Et omnes te,cum aliquid eorum quę ſuadent retrectans feceris,puram,ſimplicẽ dominam, & uerè ingenuã conclamabunt. Perſonabit interim aliquis cantor ad menſam.& inter pſalmos dulci modulamine currẽtes, quoniam alienas nõ audebit uxores,te,quę cuſtodẽ nõ habes,ſæpius reſpectabit. Loquetur nutibus,& quicquid metuit dicere,ſignificabit affectibus. Inter has tãtas illecebras uoluptatũ,etiam ferreas mentes libido domat:quę maiorẽ in uirginibus patitur famẽ,dum dulcius putat omne quod neſcit. Narrãt gentilium fabulæ,cantibus ſirenarũ nautas iſſe in ſaxa præcipites:& ad Orphei citharam,arbores beſtiasq;,ac ſilicũ dura mollita. Difficile inter epulas ſeruatur pudicitia. Nitens cutis ſordidum oſtendit animũ. Legimus in ſcholis pueri, et ſpirantia in plateis æra perſpeximus:aliquẽ oſsibus uix hærentẽ,illicitis arſiſſe amoribus,& antè uita caruiſſe quàm peſte. Quid tu facies puella ſani corporis,delicata,pinguis,rubens, æſtuans inter carnes, inter uina & balneas, iuxta maritatas, iuxta adoleſcentulos? quæ & ſi rogata non feceris, tamen formæ putes teſtimonium ſi rogeris.Libidinoſa mens ardentius inhoneſta perſequitur:& quod non licet,diutius ſuſpicatur. Veſtis ipſa uilis & pulla,animi tacẽtis indiciũ eſt: ſi rugã non habeat:ſi per terram ut altior uidearis trahatur:ſi de induſtria diſſuta ſit tunica,ut aliqd intus appareat operiatq; quod fœdum eſt, & aperiat quod formoſum. Caliga quoq; ambulantis nigella acnitẽs ſtridore ad ſe iuuenes uocat. Papillæ faſciollis comprimuntur,& criſpãti cingulo, angu
X ſtius pectus arctatur.Capilli,uel in frontẽ,uel in aures defluunt.Palliolum interdum cadit,ut candidos nudet humeros:& quaſi uideri noluerit,cælat feſtina,quod uolens dete
X xerat.Et quando in publico quaſi per uerecundiã operit faciẽ: lupanariũ arte, id ſolum oſtendit,quod oſtenſum magis placere poteſt.Reſpondebis: Vnde me noſti? Et quomodo tã longe poſitus,iactas in me oculos tuos? Fratris hoc tui mihi narrauerũt lachrymæ, & intolerabiles per monẽta ſingultus. Atq; utinã ille mẽtitus ſit,& magis timens hoc q̃ arguens,dixerit:Sed mihi crede,nemo mẽtiens plorat. Dolet ſibi prælatũ iuuenem,non quidem comatum,non ueſtium ſericarũ,ſed toroſulum,& in ſordibus delicatũ:qui ipſe ſacculum ſignet,textrinũ teneat,penſa diſtribuat,regat familiã, emat quicquid de publico neceſſarium eſt. Diſpenſator & dominus & præueniẽs officia ſeruulorũ, quẽ omnes rodant famuli:& quicquid domina non dederit,illum clamitent ſubtraxiſſe. Querulum ſeruulorũ genus eſt,& quantacunq; dederis,ſemper eis minus eſt. non enim conſiderãt de quanto,ſed quantũ detur:doloremq; ſuũ ſolis,quod poſſunt, obtrectationibus conſolãtur.Ille paraſitũ,iſte impoſtorem,hic hæredipetã, alius nouo quolibet appellat uocabulo. Ipſum iactant aſsidere lectulo,obſtetrices adhibere languẽti,portare matulam,calefacere lintea,plicare faſciolas.Facilius mala credunt homines,& quodcunq; domi fingitur,rumor in publicũ fit. Ne mireris, ſi ancillæ & ſeruuli de uobis iſta confingũt,cum mater quoq; id ipſum queratur & frater. Facigitur quod moneo,q̃d precor,ut primum matri,dehinc,ſi id fieri nõ poteſt,ſaltẽ fratri reconcilieris.Aut ſi iſta tã chara nomina hoſtiliter deteſtaris, diuidere ab eo,quẽ tuis diceris prætuliſſe.Si aũt & hoc nõ potes,reuerere certe tuos. Si non potes deſerere,uel honeſtius ſodali tuo utere. Separẽtur domus ueſtræ,diuidaturq; cõuiuiũ, ne maledici homines ſub uno tectulo uos manẽtes,lectulũ quoq; criminẽtur habere cõmunem.Potes & ad neceſsitates tuas quale uoluiſti habere ſolatiũ,& aliqua ex parte publica carere infamia. Quanq; cauẽda ſit macula,quę nullo nitro ſecundum Hieremiã,nulla fullonũ herba eluí poteſt. Quando uis ut te uideat & inuiſat,adhibe arbitros,amicos,liberos,ſeruulos.Bona conſcientia nullius oculos fugit. Intret intrepidus,ſecurus exeat. Taciti oculi, & ſermo ſilẽs, & totius corporis habitus, uel trepida-

A trepidationem interdum,uel ſecuritatẽ loquũtur. Aperi quæſo aures tuas,& clamorem totius ciuitatis exaudi.Iam perdidiſtis ueſtra uocabula, & mutuo ex uobis cognomina ſuſcepiſtis:tu illius diceris,& ille tuus. Hæc mater audit & frater, paratiq; ſunt, & precantur uos ſibi diuidere,& priuatam ueſtræ coniunctionis infamiã laudem facere communem. Tu eſto cum matre,ſit ille cum fratre. Audentius diliges ſodalem fratris tui, honeſtius amabit mater amicum filij quàm filiæ ſuæ. Quod ſi nolueris, ſi mea monita rugata fronte cõtempſeris,epiſtola tibi hæc uoce libera proclamabit: Quid alienum ſeruũ obſides? Quid miniſtrum Chriſti famulum tibi facis? Reſpice ad populum:ſingulorum facies intuere.Ille in eccleſia legit,in te aſpiciunt uniuerſi, niſi quod penè licentia coniugali de tua infamia gloriaris.Nec iam ſecreto dedecore potes eſſe cõtenta.Procacitatem libertatem uocas.Facies meretricis facta eſt tibi,neſcis erubeſcere.Iterũ me malignũ, iterum ſuſpicioſum et rumigerulum clamitas. Egóne ſuſpicioſus? egóne maliuolus? qui ut in principio epiſtolę præfatus ſum,ideo ſcripſi,quia nõ ſuſpicabar.An tu negligẽs,diſſoluta,contemptrix: quæ annos nata uigintiquinq;, adoleſcentem necdum bene barbatulum,ita brachijs tuis,quaſi caſsibus incluſiſti? Optimum reuera pædagogum,qui te moneat,qui aſperitate frontis terreat.Et quanquam in nullis ætatibus libido ſit tuta: tamen uel cano capite,ab aperta defendit ignominia.ueniet,ueniet tempus,dies enim allabitur dum ignoras,& iſte formoſulus tuus,quia cito ſeneſcunt mulieres,maxime quę iuxta uiros ſunt,uel ditiorem reperiet,uel iuniorẽ.Tunc te pœnitebit conſilij tui,& tędebit pertinaciæ, quando & rẽ & famam amiſeris,quando quod male iunctum fuerat, diuidetur bene.Niſi fortè ſecura es,& coaleſcente tanti temporis charitate, diſsidium non uereris. Tu quoq; mater quæ propter ætatem maledicta nõ metuis,noli ſic uindicare ut pecces. Magis à te diſcat filia ſeparari,q̃ tu ab illa ſeiungi. Habes filiũ, & filiã, & generum,imò & contubernalem filiæ tuæ. Quid quæris aliena ſolatia,& ignes iã ſopitos ſuſcitas? Honeſtius eſt tibi ſaltem culpam filiæ ſuſtentare,q̃ occaſionẽ tuæ quærere. Sit tecum filius
B monachus,pietatis uiduitatiſq; præſidium. Quid tibi alienum hominẽ quæris,in ea præſertim domo,quæ filium & filiam capere non potuit? Eius iam ætatis es,ut poſsis nepotes habere ex filia:inuita te ad utrunq;.Reuertatur cum uiro,quæ ſola exierat. Virum dixi,non maritum.Nemo calumnietur. Sexum ſignificare uolui, non coniugium. Aut ſi erubeſcit & retractat,& domum in qua nata eſt arbitratur anguſtam,uos ad eius hoſpitium pergite,quamuis arctum ſit,facilius matrem & fratrem capere poteſt,quàm hominem alienum,cum quo certè in domo una ſine cubiculo caſta manere non poterat. Sint in una domo duæ fœminę,& duo maſculi. Si autem & tertius ille γηροβόσκος tuus abire non uult,& ſeditiones ac turbas concitat,ſit biga,ſit triga, frater ueſter ac filius, & ſororem illi exhibebis & matrẽ.Alij uitricum & generum uocitent,ille nutritium appellet & fratrem.Hæc ad breuem lucubratiunculam celeri ſermone dictaui, uolens deſiderio poſtulantis ſatisfacere,et quaſi ad ſcholaſticam materiam me exercens.Eadem enim die mane pulſabat oſtium, qua profecturus erat. Simulq; ut oſtenderẽ obtrectatoribus meis, quod & ego poſſem quicquid ueniret in buccã dicere.Vnde & de ſcripturis pauca perſtrinxi:nec orationẽ meam,ut in cæteris libris facere ſolitus ſum, illarum floribus texui. Extemporalis eſt dictatio.& tanta ad lumen lucernulæ facilitate profuſa,ut notariorum manus lingua præcurreret & ſigna ac furta uerborum uolubilitas ſermonum obrueret. Quod idcirco dixi,ut qui non ignoſcit ingenio,ignoſcat uel tempori.

SCHOLIA.

1 LVcilianum quippiam retuliſti.] Palàm alluſit ad id quod Horatius ſcripſit de Lucilio ſatyrico: Atidem quod ſale multo Vrbem defricuit, charta laudatur eadem. Salem uocat dicta falſa ac mordacia.Et defricare,pro taxare & tangere poſitum eſt. Iurgantibus atq; negantibus cunctis.] Etenim ſi conſentientes uniuerſi,negent ſe tales,quales tu prædicas: nimirum quod uides, non uides:& quod audis,non audis. Veſtram euariare.] Quidam codices habebant orare.Ego legendum cenſeo curare. Surdis narrare fabulam.] Prouerbium eſt, ubi quis nihil agit ſuadendo. Venena ſerpentina.] Serpentina ſeu ſerpentino ſupereſt:legendum,uenena tolluntur antidoto:

Coram

Coram te uocant.] Coràm hìc aduerbium eſt. Et omnes tecum,&c.] Et hìc locus uarius habebatur in exemplaribus. Opinor ita legendum: Et omnes te, cum aliquid eorum quæ ſuadent, detrectans feceris, puram, ſimplicem, &c. Legimus in ſcholis.] Exemplum eius qui amore contabuit, cuius ſtatua poſita fuerat in publico. Spirantia dixit, quaſi uiua, quod uelutí uiuũ hominẽ repræſentaret. Ita Virgilius: Excudentq; alíjs ſpirantia mollius æra. Sed roſulum & in ſordib.] Quidam codices habebant troſſulum: legendum cenſeo toroſulum: ut intelligas hominem non exhauſtũ uigilijs & ieiunijs, ſed bene curata cute & obeſo corpore, etiamſi parũ nitidè cultũ aliàs. Antiqui equites Romanos, troſſulos appellabant: quæ quidem appellatio uidetur in iocum prouerbialem abiiſſe. Perſius: Troſſulus exultat tibi per ſubſellia leuis. Sed toroſulus magis placet: quanquam Nonius indicat troſſulos dictos, quaſi toroſulos, citans Varronẽ ex Seſquiulyſſe: Nunc emunt troſſuli nardo nitidi uulgo Attico talento equũ. Feſtus admonet, troſſulos dictos equites, quod oppidũ Thuſcorum Troſſulum ſine opera peditũ ceperint. Iidem dicebãtur Celeres, à Celere, quí Remũ interfecit.

Ille paraſitum.] παρὰ iuxta, & σῖτος cibus. Vnde quí libenter cibo ueſcuntur alieno, paraſiti uocabantur. Iſte impoſtorem.] Qui arte fallunt, impoſtores appellantur, uelut qui uitreas gemmas pro natiuis uendunt. Hic hæredipetam.] Id eſt, captatorem teſtamentorũ. Portare matulã.] Quædam exemplaria habebant mappulam: nonnulla mattulam. E gemino mendo conijcere licet, legendum eſſe matulam: id eſt uas in quod redditur lotiũ. Erat abiectiſsimũ obſequij genus, porrigere matulam. Meminit hac de re in Epiſtola ad Nepotianum. Nullo nitro.] Locus eſt apud Hieremiam cap. ij. Si laueris te nitro, & multiplicaueris tibi herbam Borith, maculata es in iniquitate tua coram me. Porrò Borith indicat Hieronymus Septuaginta uertiſſe herbam fullonũ. Borith aũt eſſe herbam, quæ in Palæſtina naſcatur locis humectis, habens eandem fermè uim, quam habet nitrũ. Nitrum autem quiddam eſt non diſsimile ſali, quod ob acrimoniam olim ad lauandas ueſtes adhiberi conſueuit. Et tertius ille.] Græca uox hoc loco uaria ſubijcitur in exemplaribus. Nec magni refert aliorum errores percenſere. Dubiũ non eſt, quin legendum ſit γηροβόσκος. Sic enim Græcè uocatur, qui ſenilem ætatem parentis aut amici fouet ac ſuſtinet: & γηροβοσκεῖν, alere ſenem: à γῆρας, ſenectus, & βόσκω, paſco.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Diaconus quidam impoſtor fugiens maritum, cuius uitiauerat uxorem, epiſcopi ſui literis Hieronymo cõmendatus, uenerat in Bethlehem, ſimulans ſe uelle monachum fieri. Receptus eſt. Hic in ipſis ſacris locis auſus eſt uirginem quandam ad ſtuprũ ſollicitare. Deprehenſo & ueniam petenti, ignouit Hieronymus. Is deinde paſſim cœpit obtrectare famæ ſancti uiri. Admonet igitur eum, ut ingreſſus monaſterium aliquod, pœnitentiæ laboribus expiet ſua cõmiſſa. Apparet hoc quoq; thema, declamatoria ratione tractatum ab Hieronymo.

OBIVRGATIO GRAVIS IN SABINIANVM DIACONVM.

SAmuel quondã lugebat Saulem, quia pœnituerat dominum, quòd unxiſſet eum regẽ ſuper Iſrael. Et Paulus Corinthios, in quibus audiebatur fornicatio: & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, & quidem uoce flebili cõmonebat, dicens: Ne cum rurſus uenero, humiliet me Deus apud uos, & lugeã multos ex his qui antè peccauerunt, & nõ egerunt pœnitentiã ſuper immunditijs quas geſſerũt in impudicitia et fornicatione. Si hoc Propheta & Apoſtolus, nulla ipſi labe maculati, clemẽti in cunctos mẽte faciebant: quãto magis ego ipſe peccator in te debeo facere peccatore, qui non uis erigi poſt ruinã, nec oculos ad cœlũ leuare: ſed prodacta patris ſubſtantia, porcorũ ſiliquis delectaris, & ſuperbiæ prærupta cõſcendẽs, præceps laberis in profundũ. Deũ uentrẽ uis habere pro Chriſto, ſeruis libidini, gloriaris in carne & cõfuſione, & quaſi pinguis hoſtia in mortẽ propriã ſaginaris, imitarisq; eorũ uitã, quorum tormẽta nõ metuis: ignorãs, quoniã benignitas Dei ad pœnitentiã te hortetur. Secũdũ aũt duritiã tuã, & cor impœnitens, theſaurizas tibi irã in die irę. An idcirco induratur iuxta Pharaonẽ cor tuũ, quia nõ ſtatim percuteris, & differris diu ad pœnã? Et ille dilatus eſt: & decẽ plagas, nõ quaſi ab irato Deo, ſed quaſi à patre cõmonẽte ſuſtinuit, donec in peruerſum acta pœnitẽtia, populũ quẽ dimiſerat p deſerta ſequeretur, et ingredi auderet maria: p quæ ſola doceri potuit, timori habẽdũ eũ, cui etiã elemẽta ſeruiũt. Dixerat & ille: Non noui dominũ, neq; dimitto Iſrael: quem tu imitans loqueris: Viſio quam hic uidet, in dies longos eſt, & in tempora lõga iſte prophetat. Propter quod dicit idem propheta: Hæc dicit adonai dominus: Nõ prolongabuntur amplius omnes ſermones mei, quoſcunq; loquar, quia loquar uerbũ, & faciam. Sanctus Dauid de impijs & deſceleſtis

dicit,

A dicit,quorum tu pars non modica,ſed princeps es:quòd ſeculi felicitate fruerentur, & dice-
rent: Quomodo cognouit Deus, & ſi eſt ſcientia in excelſo? Ecce ipſi peccatores & abun-
dantes in ſeculo obtinuerunt diuitias:penè lapſo pede & fluctuanti ueſtigio cauſabatur, di-
cens:Ergo ſine cauſa iuſtificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas. Præmiſe-
rat enim,quia æmulatus ſum ſuper iniqua agentes,pacem peccatorum uidens, quia non eſt
1 reſpectus morti eorum,& ſolida plaga in flagella eorum. In laboribus hominum non ſunt,
& cum hominibus non flagellabuntur.Propterea tenuit eos ſuperbia, circumdati ſunt ini-
quitate & impietate ſua.Egredietur ſicut ex adipe iniquitas eorum: tranſierunt in affectum
cordis.Cogitauerunt & locuti ſunt mala,iniquitatem in excelſo locuti ſunt.Poſuerunt in cœ
lum os ſuum,& lingua eorum pertranſiit ſuper terram.Nónne tibi uidetur de te omnis pſal
mus eſſe compoſitus? Vegeto quippe es corpore, & nouus antichriſti Apoſtolus, cum in
una notus fueris ciuitate,tranſgrederis ad aliam.Non indiges ſumptibus,nõ plaga forti per-
cuteris.Et cum hominibus,qui non ſunt ut irrationabilia iumenta,corripi non mereris. Pro
pterea elatus es in ſuperbiam, & ueſtimentum tuum fœdat luxuria, & quaſi ex aruina pin-
gui & quodam adipe eructans uerba mortifera, non te reſpicis eſſe moriturum, nec unquã
poſt expletam libidinem pœnitentia remorderis. Tranſiſti in affectum cordis, & ne tibi ſo-
lus uidearis erraſſe,ſimulas nefanda de ſeruis Dei,neſciens quod iniquitatem in altum loqua
ris,& ponas in cœlum os tuum.Nec mirum ſi à te qualeſcunq; ſerui Dei blaſphemẽtur,cum
patremfamiliâs Beelzebub uocauerint patres tui. Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum, nec
ſeruus ſupra Dominum ſuum.Si illi in uiridi ligno tanta fecerunt,tu in me arido ligno quid
facturus es? Tale quid & in Malachia plebs ſcandalizata credentium, de ore tuo loquitur:
Dixerunt, Vanus eſt qui ſeruit Deo.Et quid plus? quia cuſtodiuimus mandata eius,& quo
niam iuimus ſupplicantes ante faciem Dei omnipotentis. Et nunc nos beatos dicimus alie-
nos.Reædificantur omnes qui faciunt iniqua. Aduerſati ſunt Deo, & ſalui facti ſunt. Qui-
bus poſtea diem iudicij Dominus comminatur, & quid inter iuſtum & iniuſtum futurum
B ſit,multo antè prænuncians, ait: Et conuertimini, & uidebitis quid ſit inter iuſtum & iniu-
ſtum,inter ſeruientem Domino & non ſeruientem Domino. Hæc tibi ridicula fortè uide-
antur,qui comœdis & lyricis ſcriptoribus,mimis & lentulis delectaris, quanquam ne iſta ti-
bi quidem præ nimia cordis hebetudine intelligenda conceſſerim.Prophetarum uerba con
temnas, ſed reſpondebit Amos: Et in tribus & in quatuor impietatibus, nónne auerſabor
eum,dicit Dominus? Quoniam enim Damaſcus, Gaza, Tyrus, Idumæa, Ammonitæ &
Moabitæ, Iudæi quoq; & Iſrael ſæpe ad ſe Dei uaticinio deſtinato, ut agerent aliquando
pœnitentiam, audire contempſerunt, iræ ſuæ quam illaturus eſt Dominus cauſas iuſtiſsi-
mas profert, dicens: In tribus & quatuor impietatibus nónne auerſabor eos? Sceleratum
eſt (inquit) mala cogitare, conceſsi. Nequius eſt male cogitata uelle perficere, & hoc pro
mea miſericordia benignius indulſi.nũquid & opere implendum peccatum fuit? & mea ſu-
perbè calcanda clementia? Tamen & poſt factum,quia malo pœnitentiam peccatoris quàm
mortem (non enim ſani opus habent medico, ſed male habentes) iacenti manum porrigo,
& conſperſum in ſanguine ſuo, ut proprijs fletibus lauetur exhortor. Quod ſi nec ſic pœni
tentiam uult agere,& fracto nauigio tabulam,per quam ſaluari poterat,non retentat,cogor
dicere:Super tribus & quatuor impietatibus nónne auerſabor eũ,dicit Dominus? auerſio-
nem ducens pro pœna,dum ſuæ peccator relinquitur uoluntati. Inde eſt quod peccata pa-
trum in tertiam & quartam generationem reſtituit,dum non uult ſtatim punire peccantem:
ſed ignoſcens primis,poſtrema condemnat. Alioqui ſi protinus ſcelerum ultor exiſteret, &
multos alios, & certè Paulum apoſtolum Eccleſiæ non haberent.Ezechiel propheta, cuius
ſuprà fecimus mentionem,Dei uerbum ad ſe factum referens,ait:Aperi os tuum,& mandu
ca quæ ego dabo tibi. Et uidi (inquit) & ecce manus extenta ad me, & in ipſa uolumẽ libri.
Et reuoluit illud in conſpectu meo,& in ipſo ſcriptum erat, à facie & retrorſum, lamentum
& carmen,& uæ. Prima ſcriptura ad te pertinet, ſi tamen uolueris agere pœnitentiam poſt
delictum.Secunda ad ſanctos,qui ad Dei canticum prouocantur.Non eſt enim pulchra lau

datio in ore peccatoris. Tertia ad tui ſimiles: qui deſperantes, ſemetipſos tradiderunt immundiciæ, & fornicationi, & uentri, & his quæ infra uentrem ſunt: qui putant omnia morte finiri, & nihil eſſe poſt mortem, & dicunt: Tempeſtas ſi tranſierit, nō ueniet ſuper nos: Liber ille, quem propheta deuorat: omnis ſeries ſcripturarum eſt. In quibus & pœnitens plangitur, & iuſtus canitur, & maledicitur deſperans. Nihil ita repugnat Deo, quàm cor impœnitens. Solum crimen eſt, quod ueniā cōſequi non poteſt. Si enim ei ignoſcitur poſt peccatū, qui peccare deſiſtit, & ille flectit iudicē qui rogat: impœnitens autē omnis ad iracundiā prouocat iudicantem: ſolum deſperationis crimē eſt, quod mederi nequeat. Porrò ut ſcias Deū quotidie peccatores ad pœnitentiam prouocare: qui ſi rigidi perſtiterint, de clemente eum ſeuerum & trucem faciunt: audi Eſaiæ uerba, dicentis: Et uocabit, inquit, Dominus Sabaoth in die illa ad fletum, & planctum magnum, & decaluationem, & accinctionem ciliciorum. Ipſi uero fecerunt lætitiam & exultationem, mactantes uitulos, & immolantes oues, ut comederent carnes, & biberent uinum, dicentes: Manducemus & bibamus, cras enim moriemur. Poſt quas uoces & perditæ mentis audaciam, ſcriptura cōmemorat, dicens: Et reuelata ſunt hæc in auribus Domini Sabaoth, non remittetur uobis hoc peccatum, donec moriamini. Si enim peccato mortui fuerint, tunc eis remittetur peccatum: quod quamdiu in peccato uixerint, non dimittitur. Parce quæſo animæ tuæ. Crede Dei filium futurum eſſe iudicē. Recordare à quo epiſcopo diaconus ordinatus ſis. Nec mirum quamuis ſanctum hominē, tamen in homine deligendo potuiſſe falli, cum & Deum pœniteat, quod Saul in regem unxerit. Et in duodecim apoſtolis Iudas ſit proditor repertus, & de quondam ordinis tui hominibus Nicolaus Antiochenus, immundiciarum omnium & Nicolaitarum hæreſeos autor extitiſſe referatur. Non tibi illa nunc replico, quod plures uirgines ſtupraſſe narreris, quod à te nobilium uiolata matrimonia, publico cæſa ſint gladio, quod per lupanaria impurus & helluo cucurriſti. Magna quidem iſta ſunt pondere ſuo, ſed fiunt eorum quæ illaturus ſum comparatione leuiora. Rogo quantum crimen eſt, ubi ſtuprum & adulterium parum eſt? Infeliciſsime mortalium, tu ſpeluncam illam, in qua Dei filius natus eſt, & ueritas de terra orta eſt, & terra dedit fructum ſuum, de ſtupro condicturus ingrederis. Non times ne de præſepi infans uagiat, ne puerpera uirgo te uideat, ne mater Domini contempletur? Angeli clamant, paſtores currunt, ſtella deſuper rutilat, Magi adorant, Herodes terretur, Hieroſolyma conturbatur: & tu cubiculum uirginis, decepturus uirginem irrepis? Paueo miſer, & tam mente quàm corpore perhorreſco, ponere tibi uolens ante oculos tuos opus tuum. Tota eccleſia nocturnis uigiliis Chriſtum Dominum perſonabat, & in diuerſarū gentium linguis, unus in laudibus Dei ſpiritus concinebat. Tu inter oſtia quondam præſepis Domini, nunc altaris, amatorias epiſtolas fulciebas, quas poſtea illa miſerabilis, quaſi flexo adoratura genu, inueniret & legeret. Et ſtabas deinceps in choro pſallentium, & impudicis nutibus loquebaris. Proh nefas, non poſſum ultra progredi. Prorumpūt lachrymæ antequam uerba, & indignatione pariter ac dolore, in ipſo meatu faucium ſpiritus coartatur. Vbi mare illud eloquentiæ Tullianæ? Vbi torrens fluuius Demoſthenis? Nunc profecto muti eſſetis ambo, & ueſtra lingua torpeſceret. Inuenta eſt res, quam nulla eloquentia explicare queat. Repertum eſt facinus, quod nec mimus fingere, nec ſcurra ludere, nec Atellanus poſsit effari. Moris eſt in Ægypti & Syriæ monaſteriis, ut tam uirgo quàm uidua, quæ ſe Deo uouerint, & ſeculo renunciantes omnes delicias ſeculi conculcarint, crinem monaſteriorum matribus offerant deſecandum, non intecto poſtea contra Apoſtoli uoluntatem inceſſuræ capite, ſed ligato pariter ac uelato. Nec hoc quiſpiam, præter tondentes nouit & tonſas, niſi quod quia ab omnibus fit, penè ſcitur ab omnibus. Hoc autem duplicem ob cauſam, de conſuetudine uerſum eſt in naturam: uel quia lauacrum non adeunt: uel quia oleum nec capite nec ore norunt, ne à paruis animalibus, quæ inter cutem & crinem gigni ſolent, & concretis ſordibus opprimantur. Videamus igitur, tu uir bone, inter iſta quid feceris. Futuro matrimonio, in ſpelunca illa uenerabili, quaſi quoſdam obſides accipis capillos, ſudariola infelicis, & cingulum dotale pignus deportas, iurans ei te nullam ſimiliter amaturum. Deinde curris ad

paſtorum

A pastorum locum,& angelorum desuper strepitu concinente,in eadem uerba testaris. Nihil
dico amplius,quod in oscula rueris, quod amplexatus sis. Totum quidē de te credi potest,
sed ueneratio præsepis & campi non me sinunt plus credere, quàm te uoluntate tantum &
animo corruisse. Miser:nónne quando in spelunca cum uirgine stare cœpisti, caligauerunt
oculi tui,lingua torpuit,conciderunt brachia,pectus intremuit, nutauit incessus? Post apo=
stoli Petri basilicam,in qua Christi flammeo consecrata est, post crucis & resurrectionis &
ascensionis dominicæ sacramenta, in quibus rursum se in monasterio uicturam spoponde=
rat,audes crinem accipere tecum noctibus dormituræ, quem Christo messuerat in spelun=
ca? Deinde à uespere usq; mane fenestræ illius assides, & quia propter altitudinem hærere
uobis cominus non licebat, per funiculum uel accipis aliquid,uel remittis. Vide quanta di=
ligentia Domini fuerit, ut nunquam domi uirginem,nisi in Ecclesia uideris: & cum talem u=
terq; uestrûm habuerit uoluntatem, nisi per fenestram nocte facultas uobis non fuerit col=
loquendi. Oriebatur tibi,ut postea dĩdici,sol inuito. Exanguis,marcidus, pallidus, ut suspi=
cione omni careres, Euãgelium Christi, quasi diaconus lectitabas. Nos pallorem ieiunij pu
tabamus, exangue os contra institutum ac morem tuum, quasi confectum uigilijs miraba=
mur. Iam tibi & scalæ per quas deponeres miseram parabantur,iam iter dispositum, decreta
nauigia,condicta dies, fuga animo pertractata: & ecce angelus ille cubiculi Mariæ ianitor,
cunarum Domini custos,& infantis Christi gerulus, coram quo tanta faciebas, ipse te pro=
didit. O funestos oculos meos,ô diem illum omni maledictione dignissimum,in quo episto
las illas quas hucusq; retinemus,cõsternata mẽte legi. Quę ibi turpitudines? quæ blãditiæ?
quanta de condicto stupro exultatio? Hæccine diaconum,non dicam loqui,sed scire potuis
se? Vbi miser ista didicisti,qui in Ecclesia te nutritum esse iactabas? nisi quod in eisdem epi=
stolis iuras te nunquam pudicum, nunquam fuisse diaconum. Si negare uolueris, manus
tua te redarguet,ipsi apices proclamabunt. Habeto igitur interim lucrum sceleris, non pos=
2 sum tibi ingerere quæ scripsisti. Iaces itaq; aduolutus genibus meis, & misericordiam (ut
B tuis uerbis utar) sanguinis deprecaris. Et ô te miserum, neglecto iudicio Dei, me tantum
quasi uindicem times. Ignoui,fateor. Quid enim aliud possum tibi facere Christianus? Hor=
tatus sum ut ageres pœnitentiam,& in cilicio & cinere uolutareris, ut solitudinem peteres,
ut uiueres in monasterio,ut Dei misericordiam iugibus lachrymis implorares. At tu bonæ
spei columen, excetræ stimulis inflammatus, factus es mihi in arcum peruersum, & contra
me conuiciorum sagittas iacis. Inimicus tibi factus sum,uera dicens. Non dolebo de maledi
ctis,quis enim nesciat,nihil nisi flagitiosum tuo ore laudari? Hoc plango, quod te ipse non
plangis, quod te non sentis mortuum, quod quasi gladiator paratus libitinæ in proprium
funus ornaris. Amiciris linteis,digitos annulis oneras,dentes puluere teris, raros in rubenti
caluaria digeris capillos, taurina ceruix toris adipeis intumescens, nec quia propter libi=
3 dinem fracta est, inclinatur. Super hæc, unguenta fragras, mutas balneas, & contra rena=
scentes pilos pugnas, per forum ac plateas nitidus ac politus amator incedis. Facies mere=
tricis facta est tibi, nescis erubescere. Conuertere miser ad Dominum, ut ad te Dominus
conuertatur. Age pœnitentiam,ut & ille agat pœnitentiam super omnibus quæ locutus est
malis,ut faceret tibi. Quid neglecto uulnere proprio alios niteris infamare? Quid me bene
tibi & sedulo consulentem, quasi phreneticus morsu laceras? Esto, esto flagitiosus sim, ut
uulgò iactas,saltem mecum age pœnitentiam. Criminosus,ut simulas,imitare lachrymas cri
minosi. Num mea peccata uirtutes tuæ sunt? An malorum tuorum putas solatium, si mul=
tos tui similes habeas? Fluant paululum de oculis lachrymæ:inter sericũ & linteamina, qui=
bus tibi uideris fulgidus & formosus, intellige te nudum, conscissum, sordidatum, emen=
dicantem. Nunquam est sera pœnitentia. Quamuis de Hierosolymis descenderis,& sis in i=
tinere uulneratus, inde te Samaritanus impositum iumento, curandumq; ad stabulum re=
ferret. Sed & si mortuus iaces in sepulchro,tamen & fœtentem Dominus suscitabit. Imitare
saltem cæcos illos,propter quos saluator dimittens domum suam & hæreditatem suã, Hie=
richo uenit. Sedentibus in tenebris & umbra mortis,lux orta est eis. Qui postquã præterire

dominum cognouiſſent,cœperunt clamare,dicentes: Fili Dauid miſerere noſtri.Poteris & c
tu uidere,ſi clames, ſi accitus ab eo ſordida ueſtimenta proijcias. Cum conuerſus ingemue-
ris, tunc ſaluus eris , & tunc ſcies ubi fueris . Tangat modicè cicatrices tuas , pertractet lumi-
num quondam tuorum ueſtigia.Licet ab utero ſic genitus ſis,& in delictis cõceperit te ma-
ter tua, aſperge te hyſopo, & mundaberis:lauabit te, & ſuper niuem dealbaberis. Quid in-
curuus terræ hæres,& totus in cœno iaces? Illa quam decem & octo annis ſatanas uinxerat,
poſtquam à ſaluatore curata eſt, cœlum erecta ſuſpexit. Quod ad Cain dictum eſt, tibi di-
ctũ puta:Peccaſti,quieſce. Quid lõgius recedis à facie Dei, & habitas in terra Naim? Quid
totus in ſalo fluctuas , nec ſtatuis ſupra petram pedem tuum? Caue ne te Phinees cum Ma-
dianitide fornicantem ſua haſta configat, qui plus quàm Thamar uirginem frater & conſan- 4
guineus polluiſti:uerſus in Abſalom,occidere eum cupis,qui te rebellantem plangit & mor
tuum. Clamat contra te ſanguis Nabuthæ,& uinea Ieſrael,hoc eſt ſeminis Dei,quam in hor
tum uoluptatis & laſciuiæ holera conuertiſti,dignam de te ultionem repoſcit. Mittitur tibi
Helias,tormentum & interitum nuncians. Incuruare, & ſacco ueſtire pauliſper,& de te po-
terit dicere Deus: Vidiſti,quia reueritus fuerit Achab à facie mea? Nõ ſuperducã malitiam
in diebus eius.Sed fortè blandiris tibi,quòd à tali epiſcopo diaconus ordinatus es.Iam ſupe
rius dixi,nec patrem pro filio, nec filium pro patre puniri.Anima enim quæ peccauerit,ipſa
morietur.Et Samuel habuit filios qui receſſerunt à timore Dei, & abierũt poſt auaritiam &
iniquitatem . Et Heli ſacerdos ſanctus fuit, ſed habuit filios, qui, ut in Hebræorum uolumi-
nibus legimus, fornicabantur cum mulieribus in tabernaculo Dei , & in ſimilitudinem tui,
impudẽter ſibi Dei miniſterium uendicabãt. Vnde & locus tabernaculi ipſe ſubuerſus eſt,
& propter uitia ſacerdotum Dei,ſanctuarium deſtitutum eſt.Quanquam & ipſe Heli dum
eſt nimium lenis in filios,offendit Deum. Tantumq; abeſt,ut te ualeat epiſcopi tui iuſtitia li-
berare, ut timendũ ſit ne propter te de ſolio tuo corruens, pereat inſanabilis. Oza leuites ar-
cam domini, quam portare ipſe debuerat, quaſi ruentem ſuſtentare uoluit,& percuſſus eſt.
Quid de te futurum putas,qui ſtantem arcam domini præcipitare conatus es? Quanto ma- d
gis epiſcopus qui te ordinauit probabilis eſt, tanto tu amplius deteſtandus,qui talem homi
nem fefelliſti. Solemus mala domus noſtræ ſcire nouiſſimi, ac liberorum & cõiugum uitia,
uicinis canentibus ignorare. Nouerat te omnis Italia. Vniuerſi te ſtare ante altare Chriſti in-
gemiſcebant.Nec tu tam callidus eras,ut prudenter tua uitia cælares. Sic æſtuabas:ſic ſubau
tem te & laſciuientẽ huc atque illuc rapiebat uoluptas , ut quaſi quoſdam triumphos, pal-
mamq; uitiorum de expletis libidinibus ſubleuares. Denique inter gladios barbari mariti,
& mariti potentis excubias, impudicitiæ flamma te rapuit. Non timuiſti in illa domo adul-
terium facere, in qua ſine iudice læſus uir ſe poterat ulciſci. Duceris ad hortulos,ad ſuburba
na protraheris, tam liberè & inſanè te agis , ut abſente marito uxorem te putes habere, non
adulteram. Vnde per quoſdam cuniculos dum illa tenetur, erumpis. Romam occultus in-
grederis, latitas inter Samnitas latrones, & ad primum mariti nuncium,quod nouus tibi ex
Alpibus Hannibal deſcendiſſet, nauigio te credis intuto. Tanta fugæ celeritas fuit,ut tempe
ſtatem terra duceres tutiorem. Veniſti utcunque in Syriam , inde te uelle Hieroſolymam
tranſcendere, & ſeruiturum domino polliceris. Quis nõ ſuſciperet eum , qui ſe monachum
promittebat,præſertim ignorans tragœdias tuas, & epiſcopi tui commendatitias ad cæte-
ros ſacerdotes epiſtolas legens? At tu infelix transfigurabas te in angelum lucis,et miniſter
ſatanæ,miniſtrum iuſtitiæ ſimulabas. Sub ueſtitu ouium latebas lupus, & poſt adulterium
hominis, adulter Chriſti eſſe cupiebas.Hæc idcirco retuli,ut totam tibi ſcenam operũ tuo-
rum. quaſi in breui depingerem tabella , & geſta tua ante oculos tuos ponerem, ne miſeri-
cordiam domini nimiamq; clementiam , materiam exiſtimes delictorum , rurſum crucifi-
gens tibimetipſi filium Dei, & oſtentui habens, & non legens illud quod ſequitur. Terra
enim uenientem ſæpe ſuper ſe bibens imbrem,& generans herbam opportunam illis à qui
bus colitur,accipit benedictionem à domino. Proferens autem ſpinas & tribulos, reproba
eſt,& maledicto proxima,cuius conſummatio fit in combuſtione,

Scholia.

alis suo

SCHOLIA.

A 1 ET ſolida plaga in flagella.) Locus eſt ex Pſal. lxxij. tametſi ſecus habeat editio uulgata, etiam Græcorũ. Hebræi ſic habent ובריא אולם & firmũ palatiũ. Si in uiridi ligno.) Verba ſunt Chriſti Lucæ xxiij. Se Chriſtus uiride lignũ uocat, ut iuuenẽ & innoxiũ & uirtutũ frondibus uirentẽ. De ore tuo loquiẽ.) Id eſt, tuis uerbis. nã ita ſentis, ut illi loquunẽ. quidã codices habebãt choro, pro ore. Locus eſt apud Malachiã cap. iij. Qui comœ.) Comœdi, qui agunt comœdias. Lyrici uerſus, qui ad lyrã canunẽ. Mimi, qui ſcribunt uerſus in ſcena repræſentandos. Et Lentulis.) Explicat quid dixerit Mimis, quod Lentulus inter primos celebris mimographus fuerit. quædã exemplaria pro Lentulis habebant Clientulis, ſed mendoſe. Nicolaus Antiochenus.) Hic unus ex ſeptẽ primis diaconus fuit electus: ut habes in Actis Apoſtolorũ. Cæterũ pro Neophitarũ & Ophitarũ, quas uoces in codicibus reperi, ſcribendũ Nicolaitarũ: quorũ meminit Auguſtinus in libro ad Quoduultdeũ. Fit itẽ mentio in Decretis Pontificũ. Vbi mare illud.) Ciceroni mare tribuit, ob copiã: Demoſtheni torrentẽ, ob uim & impetũ. Nec mimus effingere.) Et carmen ipſum mimus uocaẽ, & ſcriptor, & hiſtrio qui pronunciat: à uerbo μιμέω, quod eſt imitor,
2 quod hiſtriones etiã citra uocem aliquoties geſticulatione corporis quiduis repræſentent. Nec Atellanus.) Atellanus dicitẽ obſcœnarũ fabularũ obſcœnus geſticulator: ut alibi dictũ eſt. Et miſericordiã ſanguinis.) Locus hic ut deprauatus, diuerſus habebatur in exemplaribus. quædã habebant, Et heminã ſanguinis: ut intelligas minimũ ſanguinis. quædã, Miſericordiã ſanguinis: ut accipias, uulgus his uerbis ſolere deprecari capitis periculũ. Oſtendit enim uerba uulgi eſſe & inepta, cum adijcit, Vt tuis uerbis utar. Paratus Libitinæ.) In omnibus, quæ quidẽ uiderim exemplaribus habebatur, Paratus libidine. Sed refragantibus illis nõ ſum ueritus mutare Libitinæ. Sic enim mortẽ uocant poetę. Horatius: Niſi quod Libitina ſacrauit. Dentes puluere teris.) Puluiſculum intellige confectũ ex aromatibus, quo olim delicati diuites purgabant dentes. Raros in rubenti caluaria.) Magis ridiculũ erat, comendi capillitij ſtudioſum eſſe, qui pauculos haberet pilos. Addidit rubẽti, uel quod bene paſtus eſſet, uel quod caluis ferè rubet caluaria. Porrò digeris dixit, pro
3 diſponis & ordinas. Mutas balneas.) Id eſt, ſubinde alia atq; alia adis balnea. Quarũ uſus putaẽ obſtare, ne ſylueſcant pili, & leue ſeruare corpus. Ita Perſius: Elixasq; nates labefactet forcipe adunca. Domũ ſuã & hæreditatẽ.) Alluſit ad uerba Hieremiæ cap. xij. Reliqui domũ meã, diuiſi hæreditatẽ meã, dedi dilectã, &c. Iuxta Hiericho ſanati ſunt cæci. Si accitus ab eo, ſordida.) Lu-
B cæ xviij. capite legis cæcũ accerſitũ à Ieſu, & ita ſanatũ. Et tunc ſcies ubi fueris.) Quod ut cæci, ſic & impij in tenebris ambulent, neſcientes in quantis uerſentẽ malis, niſi Deus illis aperuerit oculos. Pertractet luminũ tuorũ.) Apud Matthæũ cap. nono, Ieſus tangit oculos cæcorũ, atq; ita ſanat. In terra Naim.) Alluſit ad uocẽ Hebraicam. Naim enim ſonat fluctum, ſiue cõmotionẽ. Eſt oppidum eius nominis in Iudæa, in quo Ieſus ſuſcitauit filium uiduæ. Apud Græcos item σάλος, undarum motum & iactationem ſignificat, à σαλεύομαι. Vnde poetæ, mare ſalum uocant. Cum Madianitide.) Hiſtoria eſt in libro Numerorum cap. xxv. Quidam codices habebant, Sero haſta
4 configat. Quidam, Ferro haſtæ. Quidam, Syromaſte. Qui plus q̃ Thamar.) Ammon uitiauit ſororem ſuam Thamar: ut legimus Regũ libro ij. cap. xiij. At ſacra uirgo plus quàm ſoror eſt. Verſus in Abſalom.) Nam is perſequebatur Dauid patrem, à quo tamen ſic amabatur, ut mortuũ defleuerit: Abſalom fili mi, fili mi Abſalom. Solemus mala domus.) Iuxta illud Iuuenalis: Dedecus ille domus ſciet ultimus. Subantem te & laſciuiẽtem.) Subare, eſt niti ad coitum. Horatius: Iamq; ſubando, tenta cubilia, tectaq; rumpit. Vſus eſt hoc uerbo Plautus quoq;. Plericq; codices habebant deprauatum, pro ſubantem, ſudantem. Inter Samnitas latrones.) Cum his crebro pugnatum eſt à Romanis. Nauigio te credis incauto.) Pro incauto quidam habebant intuto. Significat parũ tutam & incautã nauigationem, aut nauim minus tutam. Scenam operũ.) E ſcena prodibant actores, qui fabulam repræſentabant. Vnde comœdiæ ſcenis diſtinguũtur. Etiam ſcenam umbram uocant. Illud autem ſentit, ſe uitam illius obſcuram in medium protuliſſe, & publicaſſe.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Vercellæ, marítus quidam uxorem innoxiam detulerat adulterij, conijcitur in carcerem unà cum iuuene quem accuſarat marítus, admouentur tormenta. Iuuenis impatiẽs, confeſſus eſt quod non admiſerat. Mulier conſtanter negauit. Vterq; damnatus ducitur ad ſupplicium. Ille occiditur: hæc ſæpius icta uixit: demum admoto iugulo mucrone, uiſa eſt mori. Sublatum cadauer reuixit. Huic cum ad ſupplicium requireretur, Euagrius ab imperatore libertatem ſuis precibus impetrauit. Luſit in hac epiſtola diuus Hieronymus artificio ſcribendæ hiſtoriæ, & ſtylum iam ſcribendi deſuetudine torpeſcentem, hac exercitatiuncula renouauit.

AD INNOCENTIVM DE MVLIERE SEPTIES ICTA.

SÆpe à me Innocẽti chariſsime poſtulaſti, ut de eius rei miraculo, quæ noſtra ætate acciderat non tacerẽ. Cumq; ego id uerecundè & uerè, ut nunc experior, negarẽ, meq; aſſequi poſſe diffiderẽ, ſiue quia omnis ſermo humanus inferior eſſet laude

cœlesti,siue quia ocium quasi quædam ingenij rubigo, paruulam licet facultatem, pristini c
siccasset eloquij:tu econtrario asserebas,in Dei rebus non posse bilitatem inspici debere,sed 1
animum:neq; posse eum uerba deficere,qui credidisset in uerbo. Quid igitur faciam? Quod
implere non possum,negare non audeo. Super onerariam nauem rudis uector imponor.
Et homo qui necdum scalmum in lacu rexi,Euxini maris credor fragoribus. Nunc mihi e- 2
uanescentibus terris, cœlum undiq;, & undiq; pontus: nunc unda tenebris inhorrescens,
& cæca nocte, nimborum spumei fluctus canescunt. Hortaris ut tumida malo uela su-
spendam,rudentes explicem,clauum regam. Pareo iam iubenti,& quia charitas omnia po-
test, Spiritu sancto cursum prosequente confidam, habiturus in utraq; parte solatium. Si
me ad optatos portus æstus appulerit, gubernator putabor: si inter asperos orationis an- 3
fractus,impolitus sermo substiterit,facultatem forsitan requires, uoluntatem certè flagitare
non poteris. Igitur Vercellæ Ligurum ciuitas haud procul à radicibus Alpium sita, olim
potens, nunc raro est habitatore semiruta. Hanc cum ex more consularis inuiseret, obla-
tam sibi quandam mulierculam unà cum adultero, nam hoc crimen maritus impegerat,
pœnali carceris horrore circundedit. Neque multo pòst cum liuidas carnes ungula cruen-
ta pulsaret,& sulcatis lateribus dolor quæreret ueritatem,infelicissimus iuuenis uolens com
pendio mortis longos cruciatus uitare, dum in suum mentitur sanguinem, accusauit alie- 4
num:solusq; omnium miser, merito iussus est percuti, qui non reliquit innoxiæ, unde pos-
set negare. At uero mulier sexu fortior suo,cum eculeus corpus extenderet, & sordidas fœ-
tore carceris manus post tergum uincula cohiberent,oculis quos tantum tortor alligare nõ
poterat,suspexit ad cœlum,& uolutis per ora lachrymis: Tu, inquit, testis es Domine Iesu:
cui occultum nihil est,qui es scrutator renis & cordis:non ideo me negare uelle, ne peream,
sed ideo mentiri nolle,ne peccem. At tu miser homo, si interire festinas, cur duos interimis
innocentes? Equidem & ipsa cupio mori, cupio inuisum hoc corpus exuere, sed non quasi
adultera: præsto iugulum, micantem intrepida excipio mucronem, innocentiam tamen
mecum feram. Non moritur,quisquis uicturus occiditur. Igitur consularis pastis cruore lu- D
minibus,ut fera,quæ gustatum semel sanguinem semper sitit,duplicari tormenta iubet:& se
uum dentibus frendens,similem carnifici minitatus est pœnam,nisi confiteretur sexus infir-
mior,quod non poterat robur uirile reticere. Succurre Domine Iesu, ad unum hominem
tuum complura sunt inuenta supplicia. Crines ligantur ad stipitem, & toto corpore ad ecu-
leum fortius alligato,uicinus pedibus ignis apponitur,utrumq; latus carnifex fodit, nec pa-
pillis dantur inducíæ:immota mulier manet,& à dolore corporis spiritu separato, dum con
scientiæ bono fruitur,uetuit circa se sæuire tormenta. Iudex crudelis quasi superatus attolli-
tur:illa Deum deprecatur. Soluuntur membra compagibus: illa oculos ad cœlum tendit.
quasi de cõmuni scelere alius confitetur: illa pro confitente negat, & periclitans ipsa, alium
uendicat periclitantem. Vna interim uox est:Cæde,ure, lacera, non feci. Si dictis tollitur fi-
des,ueniet dies,quæ hoc crimen diligenter discutiat:habeo iudicem meum. Iam lassus tortor
suspirabat,ingemit:nec erat nouo uulneri locus. Iam uicta sæuitia,corpus quod laniarat hor-
rebat. Extemplo ira excitus consularis: Quid miramini,inquit,circunstantes, si torqueri mu-
lier mauult quàm perire? Adulterium certè sine duobus committi non potest,& esse credi-
bilius reor,noxiam ream negare de scelere,quàm innocentem iuuenem confiteri. Pari igitur
prolata in utrumq; sententia,damnatos carnifex trahit,totus ad spectaculum populus effun
ditur,ut prorsus quasi migrare ciuitas putaretur, stipatis proruens portis turba densatur.
Et quidem miserrimi iuuenis ad primum statim ictum amputatur gladio caput, truncumq;
in suo sanguine uolutatur cadauer. Postquam uero ad fœminam uentum est, & flexis in ter
ram poplitibus, super trementem ceruicem micans eleuatus est gladius, & exertam car-
nifex dexteram totis uiribus concitauit, ad primum corporis tactum stetit mucro letalis,
& leuiter perstringens cutem, rasuræ modicæ sanguinem asperst: imbellem manum
percussor expauit, & uictam dexteram gladio marcescente miratus, in secundos impetus
torquet. Languidus rursus in fœminam mucro delabitur, & quasi ferrum eam timeret at-
tingere,

4 tingere, circa ceruicem torpet innoxiam. Itaq; furens & anhelans lictor, paludamento
5 in ceruicē retorto, dum totas expedit uires, fibulā quæ chlamydis mordebat oras in hu
mum excuſſit: ignarusq; rei, enſem librabat in uulnus. En tibi, ait mulier, ex humero au
rum ruit: collige multo quæſitū labore, ne pereat. Proh rogo quę eſt iſta ſecuritas? Im=
pendentem non timet mortē: lętatur percuſſa, carnifex pallet: oculi gladiū nō uidentes,
fibulam uident. Et ne parum eſſet, quòd non formidabat interitū, præſtat beneficiū ſæ=
uienti. Iam igitur & tertius ictus ſacramentū fruſtratus erat trinitatis. Iam ſpiculator ex=
territus, & non credēs ferro, mucronē aptabat in iugulū, ut qui ſecare non poterat, ſal=
tem premēte manu corpori conderetur. O omnibus res inaudita ſeculis. Ad capulū gla
dius reflectitur, & uelut Dñm ſuum uictus aſpiciens, cōfeſſus eſt ſe ferire nō poſſe. Huc
huc mihi trium exempla puerorū, qui inter frigidos flammarū globos hymnos edidere
pro fletibus, circa quorum ſaraballa ſanctamq; cæſariem, innoxiū luſit incendium. Huc
beati Danielis reuocetur hiſtoria, iuxta quē adulantibus caudis, prædam ſuam leonum
ora timuerunt. Nunc Suſanna nobilis fide, omniū ſubeat mentibus, quæ iniquo damna
ta iudicio, ſpiritu ſancto puerū replente ſaluata eſt. Ecce non diſpar in utraq; miſericor=
dia Dñi. Illa liberata per iudicē, ne iret ad gladiū: hæc à iudice damnata, abſoluta per gla
dium eſt. Tandem ergo ad fœminā uindicandam populus armatur. Omnis ętas, omnis
ſexus carnificē fugat, & cœtu in circulū cocunte exclamat. Non credit penè unuſquiſq;
quod uidet. Turbatur tali nuncio urbs propinqua, & tota lictorum turma glomeratur.
E' quibus medius, ad quē damnatorū cura pertinebat, erumpens, & caniciē immundā
perfuſo puluere turpans: Quin meū, inquit, ô ciues petitis caput? me illi uicariū datis? Si
eſtis miſericordes, ſi clementes eſtis, ſi uultis ſeruare damnatā, innocēs certe perire non
debeo. Quo fletu uulgi concuſſus eſt animus, mœſtusq; ſe per omnes torpor inſinuat,
& mirū in modū uoluntate mutata, cum pietatis fuiſſet quod antè defenderant, pietatis
uiſum eſt genus ut paterētur occidi. Nouus igitur enſis, nouus pcuſſor apponitur. Stat
8 uictima, Chriſto tantū fauente munita. Semel pcuſſa cōcutitur, iterū repetita quaſſatur,
tertio uulnerata proſternitur. O diuinæ potentiæ ſublimāda maieſtas: quę prius fuerat
quarto percuſſa, nec læſa, ideo poſt paulū uiſa eſt mori, ne pro ea periret innoxius. Cleri
ci quibus id officij erat, cruentū linteo cadauer obuoluunt, & foſſam humū lapidibus
6 cōtruentes ex more tumulu parant. Feſtinato ſolet ſub occaſum petit: & miſericordia
Dñi celeriore curſu natura nox aduenit. Subito ſenis palpitat pectus, & oculis quę
rentib. lumē, corpus animatur ad uitā. Iam ſpirat, iam uidet, iam ſubleuat, & loqtur, iam
in illam poteſt uocem erumpere: Dñs auxiliator meus, non timebo quid faciat mihi ho
mo. Anus interim quædam, quæ eccleſię ſuſtentabatur opibus, debitū cœlo ſpiritū red
didit, & quaſi de induſtria ordine currente rerum, uicariū tumulo corpus operitur. Du
bia adhuc luce, in littore diabolus occurrit: quærit cadauer occiſæ, ſepulchrū ſibi mon=
ſtrari petit: uiuere putat, quā mori potuiſſe miratur. Recens à clericis ceſpes oſtenditur,
& dudum ſuperiecta humus, cum his uocibus ingeritur flagitanti: Erue ſcilicet oſſa iam
condita. Infer nouū ſepulchro bellū, & ſi hoc parū eſt, auibus ferisq; lanianda membra
diſcerpe. Septies percuſſa, debet aliquid plus morte perpeti. Tali ergo inuidia carnifice
cōfuſo, clàm domi mulier refocillatur. Et ne fortè creber medici ad eccleſiā cōmeatus ſu
ſpicionis panderet uiā, cū quibuſdā uirginibus ad ſecretiorē uillulā ſecto crine tranſmit
titur. Ibi paulatim uirili habitu ueſte mutata, in cicatricē uulnus obducitur. Et ô uere ius
ſummū, ſumma malicia: poſt tanta miracula adhuc ſęuiunt leges. En quo me geſtorū or
do pertraxit. Iam enim ad Euagrij noſtri nomē perueniemus. Cuius ego pro Chriſto la
borē ſi arbitrer à me dici poſſe, non ſapiam: ſi penitus tacere uelim, uoce in gaudium e=
rumpente nō poſsim. Quis enim ualeat digno canere prçconio, Auxentiū Mediolanis
incubantem, huius excubijs ſepultū, penè antequam mortuū? Romanū epiſcopum iam
penè factionis laqueis irretitū, & uiciſſe aduerſarios, & nō nocuiſſe ſuperatis? Verum
hæc ipſe equidem ſpacijs excluſus iniquis Prætereo, atque alijs poſt me memoranda

relinquo. Præſentis tantum rei fine contentus ſum. Imperatorẽ de induſtria adit, pre-c
cibus fatigat, merito lenit, ſolicitudine promeretur: ut redditam uitæ, redderet libertati.

SCHOLIA.

INgenij rubigo.] Cato contulit ingenium hominis cum ferro: quod ſi exerceas, uſu quidem non- 1
nihil atteritur: ſi non exerceas, magis conſumitur rubigine. Priſtini ſiccaſſet eloquij.] Nihil enim citius exareſcit quàm fons eloquentiæ. Et duriuſcule geminam metaphoram in eadem complexus eſt ſententia, ferri & fontis. Non poſſibilitatem.] Græce magis dixit, quàm Latine. Quanquam philoſophis & theologis hic ſermo conceditur τὸ δυνατόν. Neq; poſſe enim uerba deficere.] Quidam codices habebant, Eum in uerbo deficere. Quidam, Ei uerba deficere. Quidam, Eum uerba deficere: quod poſtremum ego ſanè potiſſimum approbo, ut Deficere uerbo additus ſit accuſandi caſus. Super oneratam nauim.] Quædam exemplaria ſcriptum habebant, Onerariam nauim: quæ quidem poſterior lectio mihi magis probatur Siquidem onerarias naues uocant maiores illas oneribus uehendis paratas. Sunt enim & actuariæ. Porrò plus eſt periculi, ſi pereat nauis onuſta mercibus: unde ea non ſolet, niſi perito nauclero committi. Scalmum in lacu.] Minores cymbæ, ſcalmi uocantur. Euxini maris.] Idem Ponticum uocant, incipit à 2
Boſphoro Thracio, hoc undoſius & feruentius, quod minus profundum, nec littora habet arenoſa aut mollia, raras ſtationes. Vnde ob ſæuitiam & incommoditatem, ἄξενον, id eſt inhoſpitum dixerunt accolæ: deinde ominis cauſa dictum eſt εὔξεινον, id eſt bene hoſpitale. Et pulchre dixit credor, de re periculoſa. Euaneſcentibus terris.] Sic enim apparet procul intuentibus. Nam progreſſo, terræ condi uidentur, & paulatim uideri deſinunt. Cœlum undique & und.] Hemiſtichium eſt ex Æneide Maronis. Nunc unda tenebris inhor.] Imitatus eſt illud Vergilianum: Et inhorruit unda tenebris. Nocte nimborum.] Alluſit ad illud Maronis: Olli cæruleus ſupra caput aſtitit imber Noctem hyememq; ferens. Noctem uocat caliginem denſiſſimam, & nocti ſimillimam. Spumei fluctus caneſ.] Vt luſit uerbis poeticis, id quod licet in hiſtoria nonnunquam.
Tumida malo.] Ob ſinus uento diſtentos. Curſum proſequente.] Curſum uocat nauticum, quoties uelis impellitur nauis. Et ſpiritus, hoc eſt flatus, ſi proſper eſt, curſum adiuuat.
Ad optatos portus.] Venuſte dixit, æſtus appulerit, hoc eſt, ipſe undarũ impetus, non ars mea. Et proprie nauis appellitur, ſiue appellit. Orationis anfractus.] In Euxino mari, multi ſunt lit 3
torum anfractus & flexus periculoſi nautis. Perſiſtit adhuc in metaphora. Facultatem forte.] Id eſt intelliges mihi defuiſſe facultatem, non uoluntatem. Quod conatus ſum, declaraui me uoluiſD
ſe ſatisfacere: quod non ſim aſſequutus, hinc eſt quia non potuerim. Vercellæ Ligurum.] Ligures, ea pars Italiæ in qua ſunt Genuenſes, proximi Alpibus Gallicis. Quandam mulierculam.] Ex hoc loco palàm apparet, adhuc ætate diui Hieronymi, adulterium capite ſolere puniri: nunc magnatum luſus eſt. [redacted] Compendio mortis.] Ad quam longior erat 4
uia per cruciatus. Et interim tractat locum coniecturalem, à quæſtionibus. Ille confeſſus eſt crimen, quod non admiſerat, impatientia tormentorum. Illa mori maluit, quàm de ſe mentiri. Non reliquit innoxiæ.] Nam illius confeſſio, quaſi præiudicium erat mulieri. Raſuræ modicæ ſanguinem.] Quædam habebant exemplaria, Raſuræ modico ſanguine. Imbellem manum percuſſor expauit.] Nonnulli codices ſic habebant, Aſperſit ſine bello imbellem manum. Sed mendoſe, ni fallor. Conijcio aſcripſiſſe quempiam Imbellem, id eſt ſine bello: & interpretamentum ab alio redactum fuiſſe in contextum. Mucro delabitur.] Quidam habebant Debilitatur: ſed Delabitur, magis probo. Dum totas expedit uires.] Quidam habebant Expedit, quidam Exerit. 5
Exerit probo, ſed magis arridet expedit. Expedimus enim quod explicamus & promimus ad aliquid agendum. Fibulam quæ chlamydis.] Fibulis aſtringunt extremas oras ueſtium. Mire depinxit hunc carnificem, cum ſuo paludamento, cum fibula aurea. Decentiſſima uero uſus eſt metaphora in Mordebat oram, quod ueluti morſu aſtringat. Et ne parum eſſet.] Opinor legendum, Et ceu paruum eſſet: hoc eſt, quaſi parum eſſet. Sacramentum erat.] Habebat myſterium & ſignificationem diuini ternionis. Fruſtratus.] Fruſtratus, paſſiue dixit, pro fruſtra adactus.
Corpori conderetur.] Condimus, quod occultamus & abſcondimus. Ferrum infixum corpori condi dicitur. Circa quorum ſaraballa.] Saraballum, Parthorum lingua, ueſtis genus eſt fluxæ. Vtitur hoc uerbo diuus Hieronymus in Danielem capite tertio. Celeriore curſu natu- 6
ræ.] Hic locus uarie fuerat deprauatus: quidam habebant, Et miſericordia Domini, celerior curſu naturę nox aduenit: ut intelligas, per miſericordiam Dei factum, ut nox aduenire celerior, quàm ſolito naturæ curſu. Et ô uere ius ſummum.] Hunc quoq; locum ſciolus aliquis deprauauerat: ſic enim mutatus erat, Et ô uere ius ſummum, & ſumma lætitia. Non dubium eſt, quin ſcribendum ſit: Et ô uere ſummum ius, ſumma malicia. Citat enim tritiſſimum illud adagium, Summum ius, ſumma malicia: quo ſignificatum eſt, nihil eſſe peius, quàm ius nimis exacte ſeruatum. Expoſuimus

A posuimus copiosius in Chiliadibus nostris. Ad Euagrij nostri.] Huius humanitate significauit se subleuatum fuisse, cum primum in Syriæ solitudines cõmigrasset. Auxentium Mediolanis incubantem.] Significat hæresiarcham cui successit Ambrosius, oppressum diligentia Euagrij. Verum hæc ipse equidem.] Versus sunt ex Georgicis Maronis. Spatijs exclusus iniquis.] Hoc sentit, sibi non suppetere tempus, ad hæc omnia referenda.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

De ortu, uita & obitu Pauli primi (sicuti putant) eremitæ, & quomodo fuerit sepultus à diuo Antonio monacho. Tanta erat in exemplaribus uarietas, ut appareat Hieronymum sæpius idem argumentum alijs tractasse uerbis, aut alium exercendæ copiæ causa, hoc fecisse. Videtur & hoc Hieronymus exercitandi ingenij gratia lusisse.

VITA PAVLI EREMITAE.

INTER multos sæpe dubitatum est, à quo potissimũ monachorũ eremus habitari cœpta sit. Quidam enim altius repetentes, à beato Helia & Ioanne sumpsere principium. Quorũ & Helias plus nobis uidetur fuisse quàm monachus, & Ioannes antè prophetare cœpisse quàm natus est. Alij autem, in quam opinionẽ uulgus omne consentit, asserunt Antoniũ huius propositi fuisse caput: quod ex parte uerũ est. Nõ enim tam ipse ante omnes fuit, quàm ab eo omniũ incitata sunt studia. Amathas uero & Macarius discipuli Antonij, quorũ superior magistri corpus sepeliuit, etiam nunc affirmant Paulum quendam Thebæum principem istius rei fuisse, quod nõ tam nomine quàm opinione, nos quoq; comprobamus. Nonnulli & hęc & alia prout uoluntas tulit iactitant, subterraneo specu crinitũ calceotenus hominem fuisse, & multa quæ persequi ociosum est, incredibilia fingentes. Quorum quia impudens mendacium fuit, ne refellenda quidem sententia uidetur. Igitur quia de Antonio tam Græco quàm Romano stylo diligẽter traditum est, pauca de Pauli principio & fine scribere disposui, magis quia res omissa fuit, quàm fretus ingenio. Quomodo autem in media ætate uixerit, & quas satanæ pertulerit insidias, nulli hominũ compertũ habetur. Sub Decio & Valeriano persecutoribus, quo tẽpore Cornelius Romæ, Cyprianus Carthagine, felici cruore damnati sunt, multas apud Ægyptũ & Thebaidam ecclesias, tempestas sæua populata est. Voti tunc Christianis erat, pro Christi nomine gladio percuti. Verũ hostis callidus tarda ad mortẽ supplicia conquirens, animas cupiebat iugulare, non corpora. Et ut ipse qui ab eo passus est, Cyprianus ait, Volentibus mori, nõ permittebatur occidi. Cuius ut crudelitas notior fiat, duo memoriæ causa exempla subiecimus. Perseuerantẽ igitur in fide martyrẽ, & inter eculeos laminasq; uictorẽ, iussit melle perungi, & sub ardentissimo sole, ligatis manibus post tergum resupinari, scilicet ut muscarũ aculeis cederet, qui ignitas sartagines antè superasset. Aliũ iuuenili ætate florentẽ, in amœnissimos hortulos præcepit abduci. Ibiq; inter lilia candentia & rubẽtes rosas, cum leni iuxta murmure aquarũ serperet riuus, & molli sibilo arborũ folia uentus præstringeret, super extructum plumis lectũ resupinari, & ne se inde posset excutere, blandis serico nexibus irretitum relinqui. Quò cum recedentibus cunctis, meretrix speciosa uenisset, cœpit delicatis stringere colla cõplexibus. Et, quod dictu quoq; scelus est, manibus attrectare uirilia, ut corpore in libidinẽ concitato, se uictrix impudica superiaceret. Quid ageret miles Christi, & quò se uerteret, nesciebat. Quem tormenta non uicerant, superabat uoluptas. Tandem cœlitus inspiratus, præcisam morsu linguã in osculantis se faciẽ expuit, ac sic libidinis sensum succedens doloris magnitudo superauit. Per idem ergo tempus quo talia gerebantur apud inferiorẽ Thebaidã, cum sorore iã uiro tradita, post mortẽ amborũ parentum in hæreditate locupleti, Paulus relictus est annorũ circiter quindecim, literis tam Græcis quàm Ægyptiacis apprime eruditus, mansueti animi, Deum ualde amans. Et cum persecutionis procella detonaret, in uillam remotiorẽ & secretiorẽ secesisit. Verum quid nõ mortalia pectora cogis Auri sacra fames? Sororis maritus cœpit prodere uelle, quẽ cælare debuerat. Non illũ uxoris lachrymæ, non cõmunio sanguinis, non spectans cũcta ex alto Deus, ab scelere reuocauit. Ad hæc instabat crudelitas, quę pietatem

uidebatur

uidebatur imitari. Quod ubi prudentiſſimus adoleſcēs intellexit, ad montiū deſerta cō c
fugiens, dū perſecutionis finē præſtolaretur, neceſſitatē in uoluntatē uertit, ac paulatim
progrediens, rurſuſq; ſubſiſtens, atq; hoc idem ſæpius faciens, tandem reperit ſaxeum
montem. Ad cuius radicē haud procul erat grandis ſpelunca, quæ lapide claudebatur.
Quo remoto (ut eſt cupiditas hominū occulta cognoſcere) auidius explorans, animad
uertit intus grāde ueſtibulū, quod aperto deſuper cœlo, patulis diffuſa ramis uetus pal
ma cōtexerat, fontem lucidiſſimū oſtendens: cuius riuum tantummodo foras erumpen
tem, ſtatim modico foramine, eadem quæ genuerat aquas terra ſorbebat. Erāt pręterea
per exeſum montē haud pauca habitacula, in quibus ſcabræ iam incudes & mallei, qui-
bus pecuniæ olim ſignatæ uiſebātur. Hunc locū Ægyptiorū literæ ferunt furtiuæ mo-
netæ officinā fuiſſe, ea tempeſtate qua Cleopatrę iunctus eſt Antonius. Igitur adamato
(quaſi quod à Deo ſibi offerretur) habitaculo, omnē ibidem in orationib. & ſolitudine
duxit ætatē. Cibū & ueſtimentū ei palma prębebat. Quod ne cui impoſſibile uideatur,
Ieſum teſtor & ſanctos angelos eius, in ea eremi parte, quæ iuxta Syriā Saracenis iungi
tur, uidiſſe me monachos, de quibus unus per triginta annos clauſus, hordaceo pane &
lutulenta aqua uixit. Alter in ciſterna ueteri (quam gentili ſermone Syri cubā uocant)
q̄nq; caricis per ſingulos dies ſuſtentabatur. Hęc igitur incredibilia eſſe uidebūtur his,
qui non crediderint, quia omnia poſſibilia ſunt credentibus. Sed ut ad id redeam unde
digreſſus ſum, cum iam centū tredecim annos beatus Paulus uitā cœleſtē ageret in ter-
ris, & nonagenarius in alia ſolitudine Antonius moraretur (ut ipſe aſſerere ſolebat) hęc
in mentē eius cogitatio incidit, nullū ultra ſe perfectū monachū in eremo conſediſſe. At
illi per noctē quieſcenti reuelatū eſt eſſe aliū ulterius multo ſe meliorē, ad quē uiſendū
deberet proficiſci. Illico erumpente luce, uenerabilis ſenex infirmos artus baculo regen
te ſuſtentans, cœpit ire uelle quò neſciebat. Et iam media dies coquente deſuper ſole fer
uebat, nec tamē à cœpto itinere abducebatur, dicēs: Credo in Deum meum, quia quod
mihi ſeruo ſuo promiſit, oſtendet. Nec plura his, conſpicit hominē equo mixtū, cui opi n
nio poetarū Hippocentauro uocabulū indidit. Quo uiſo, ſalutaris impreſſione ſigni ar
mat frontē. Et heus tu, inquit, qua'nam in parte hic ſeruus Dei habitat? At ille barbarū
neſcio quid infrendens, & frangens potius uerba q̄ proloquens, inter horrentia ora ſe
nis blandum quæſiuit eloquiū. Et dexteræ protenſione manus cupitū indicat iter, & ſic
patentes campos uolucri tranſmittens fuga, ex oculis mirantis euanuit. Verū hæc utrū
diabolus ad terrendū eum ſimulauerit, an (ut ſolet) eremus monſtroſorū animalium fe
rax iſtā quoq; gignat beſtiā, incertū habemus. Stupēs itaq; Antonius, & de eo quod ui
derat ſecū uoluens, ulterius progreditur. Nec mora, inter ſaxoſam cōuallē haud grandē
homunculū uidet, aduncis naribus, fronte cornibus aſperata, cuius extrema pars corpo
ris in caprarū pedes deſinebat. Infractuſq; & hoc Antonius ſpectaculo, ſcutū fidei & lo
ricā ſpei, ut bonus prælíator arripuit: nihilominus memoratū animal, palmarū fructus
eidē ad uiaticū quaſi pacis obſides afferebat. Quo cognito, gradum preſſit Antonius, et
quis'nam eſſet interrogans, hoc ab eo reſponſum accepit: Mortalis ego ſum, & unus ex
accolis eremi, quos uario deluſa errore gentilitas, Faunos Satyroſq; & incubos uocans
colit. Legatione fungor gregis mei. Precamur ut pro nobis cōmunem Deū depreceris,
quē pro ſalute mundi ueniſſe cognouimus, & in uniuerſam terrā exīt ſonus eius. Talia
eo loquēte, longæuus uiator ubertim faciē lachrymis rigabat, quas magnitudo lætitię,
indices cordis effuderat. Gaudebat quippe de Chriſti gloria, & de interitu Satanæ: ſi-
mulq; admirās, q̄d eius poſſet intelligere ſermonem, & baculo humū percutiēs, aiebat:
Væ tibi Alexādria, quæ pro Deo portēta ueneraris. Væ tibi ciuitas meretrix, in quā to
tius urbis dæmonia cōfluxere. Quid nūc dictura es? Beſtiæ Chriſtū loquūtur, & tu pro
Deo portēta ueneraris. Necdū uerba cōpleuerat, & quaſi pēnigero uolatu petulcū ani-
mal aufugit. Hoc ne cuiq; ob īcredulitatē ſcrupulū moueat, ſub rege Cōſtātino uniuer
ſo mūdo teſte defenditur. Nā Alexādriā iſtiuſmodi homo uiuus perductus, magnū po
pulo

A pulo ſpectaculũ prębuit:& poſtea cadauer exanime,ne calore ęſtatis diſſiparetur ſale in fuſo,Antiochiã ut ab imperatore uideretur allatũ eſt. Sed ut propoſitũ perſequar, Antonius cœptã regionẽ pergebat,ferarũ tantũ ueſtigia intuẽs, & eremi latam uaſtitatem. Quid ageret,quò uerteret gradũ neſciebat.Iam altera effluxerat dies.Reſtabat unum,ut deſeri ſe à Chriſto non poſſe cõfideret.Pernox ſecundas in oratione exegit tenebras & dubia adhuc luce,procul intuetur lupam ſitis ardoribus anhelantẽ,ad radicẽ montis irrepere.Quam ſecutus oculis,& iuxta ſpeluncã cũ fera abiiſſet accedens,intro cœpit aſpicere,nihil curioſitate proficiente,tenebris arcentibus uiſum. Verũ(ut ſcriptura ait)perfecta dilectio foras mittit timorẽ,ſuſpenſo gradu & anhelitu temperato, callidus explorator ingreſſus,ac paulatim progrediẽs,ſæpiuſq; ſubſiſtens,ſonum aure captabat.Tandem per cęcæ noctis horrorẽ procul lumẽ intuitus,dum auidius properat,offenſo in lapidem pede,ſtrepitũ concitauit:poſt cuius ſonitũ beatus Paulus oſtiũ quod patebat occludens,ſera obfirmauit. Tunc uero Antonius præ foribus corruens,uſq; ad ſextam, & eo amplius horã,aditũ precabatur,dicens:Qui ſim,unde,cur uenerim noſti.Scio me nõ mereri conſpectũ tuum,tamen niſi uidero,non recedam.Qui beſtias recipis, hominem cur repellis?Quæſiui,& inueni:pulſo,ut aperiatur.Quod ſi non impetro,hic moriar ante poſtes tuos:certe ſepelies uel meum cadauer.Talia perſtabat memorans, fixusq; manebat.Ad quẽ reſponſum paucis ita reddidit heros:Nemo ſic petit, ut minetur : nemo cum lachrymis iniuriam uel calumniã facit.Et miraris, ſi non recipiam , cum moriturus aduenerit?Sic arridens Paulus patefecit ingreſſum.Quo aperto,dũ in mutuos miſcentur amplexus,propriis ſe ſalutauere nominibus,gratiæ Dño in cõmune referuntur . Et poſt ſanctũ oſculum reſidens Paulus,cum Antonio ita exorſus eſt:En quẽ tanto labore quæſiſti,putridis ſenectute membris operit inculta canicies.En uides hominem, puluerem mox futurũ. Verũ quia charitas omnia ſuſtentat,narra mihi quæſo,quomodo ſe habeat humanũ genus.An in antiquis urbibus noua tecta conſurgant, quo mundus rega
B tur imperio:an ſuperſint aliqui, qui dæmonũ errore rapiantur . Inter has ſermocinationes ſuſpiciunt alitem coruũ in ramo arboris conſediſſe , qui inde leniter ſubuolabat , & integrũ panẽ ante ora mirantiũ depoſuit.Poſt cuius abſceſſum:Eia (inquit Paulus) dominus nobis prandiũ miſit,uere pius, uere miſericors . Sexaginta iam anni ſunt , quod accipio dimidij ſemper panis fragmentũ:uerũ ad aduentũ tuum,militibus ſuis duplicauit annonam.Igitur Dño gratiarũ actione celebrata , ſuper uitrei marginẽ fontis uterq; conſedit.Hic uero quis frangeret panẽ oborta cõtentio,penè diẽ duxit in ueſperũ. Paulus more cogebat hoſpitij,Antonius iure refellebat ætatis.Tandẽ conſiliũ fuit.ut apprehẽſo è regione pane,dum ad ſe quiſq; nititur,pars cuiq; ſua remaneret in manibus. Dehinc paululũ aquæ in fonte prono ore libauerũt: & immolantes Deo ſacrificiũ laudis, noctẽ tranſegere uigilijs.Cũq; iam eſſet terræ redditus dies,beatus Paulus ad Antoniũ ſic loquutus eſt:Olim te frater in iſtis regionib.habitare ſciebã: olim te cõſeruũ meũ mihi promiſerat Deus.Sed quia iam dormitionis tẽpus aduenit,& quod ſemper cupiebã diſſolui & eſſe cũ Chriſto,pacto curſu ſupereſt mihi corona iuſtitię.tu miſſus es à Dño, qui humo corpuſculũ meũ tegas,imò terræ terrã reddas.His Antonius auditis,flens & gemẽs ne ſe deſereret,atq; ut comitẽ talis itineris acciperet,precabatur.Et ille:Nõ debes inquit,quærere quæ tua ſunt,ſed quæ aliena.Expedit tibi ſarcina carnis abiecta,agnum ſeq.Sed & cæteris expedit fratribus,ut tuo adhuc inſtituãtur exẽplo.Quamobrẽ quæſo pge,niſi moleſtũ eſt,& palliũ quod tibi Athanaſius epiſcopus dedit, ad inuoluendũ corpuſculũ meum defer. Hoc aũt beatus Paulus rogauit, nõ quod magnopere curaret utrũ tectũ putreſceret cadauer,an nudũ(quippe qui tanto tẽporis ſpatio,contextis palmarũ foliis ueſtiebatur)ſed ut à ſe recedẽti,mœror ſuæ mortis leuaretur.Stupefactus ergo Antonius , ꝙd de Athanaſio & pallio eius audierat, quaſi Chriſtũ in Paulo uidens, & in pectore eius Deũ uenerans,ultra reſpõdere nihil auſus eſt:ſed cum ſilentio lachrymans,oſculatis eius oculis manibusq;, ad monaſterium quod poſtea à Saracenis occupatum

patum eſt,regrediebatur.Neq; uero greſſus ſequebatur animū. Sed quāuis corpus inane ieiunijs,ſeniles etiā anni fregerant,tamen animo uincebat ætatem. Tandem fatigatus & anhelus ad habitaculum ſuum confecto itinere peruenit.Cui cum duo diſcipuli, qui ei longo iam tempore miniſtrare conſueuerant,occurriſſent,dicentes: Vbi tamdiu moratus es pater? Reſpondit: Væ mihi peccatori,qui falſi monachi nomē fero. Vidi Heliā, uidi Ioannē in deſerto,& uere uidi Paulū in paradiſo. Et ſic ore cōpreſſo, manu uerberans pectus,ex cellula palliū protulit.Rogantibusq; diſcipulis,ut plenius quid nam rei eſſet exponeret,ait: Tempus tacendi,& tempus loquendi. Tūc egreſſus foras, & nemo dicū quidem cibi ſumens, per uiam qua uenerat regreſſus eſt,illū ſitiens, illū uidere deſiderans,illum oculis ac mente contemplans. Timebat enim,quod euenit, ne ſe abſente Chriſto debitū ſpiritū redderet.Cumq; iam dies alia illuxiſſet, & triū horarū ſpatio uiā remeauiſſet,uidit inter angelorū choros, inter prophetarū & apoſtolorū populos, niueo candore Paulum fulgentē in ſublime conſcendere. Et ſtatim in faciem ſuam procidens,ſabulum capiti ſuperiacebat:ploransq; & eiulans, aiebat: Cur me Paule dimittis? Cur inſalutatus abis? Tam tarde notus,tam cito recedis? referebat poſtea beatus Antonius tanta ſe uelocitate,quod reliquū erat uiæ cucurriſſe, ut inſtar auis peruolaſſet; nec immerito. Nam introgreſſus ſpeluncam,uidit genubus cōplicatis,erecta ceruice,extenſisq; in altum manibus, corpus exanime. Ac primū & ipſe uiuere eum credens, pariter orabat.Poſtq; uero nulla(ut ſolebat)ſuſpiria precantis audiuit, in flebile oſculū ruens, intellexit quod etiā cadauer ſancti Deum(cui omnia uiuūt)officioſo geſtu precabatur. Igitur obuoluto & prolato foras corpore,hymnos quoq; & pſalmos de Chriſtiana traditione decantans, cōtriſtabatur Antonius, quod ſarculū quo terrā foderet non haberet:fluctuansq; uario mentis æſtu,& ſecū multa reputans, dicebat:Si ad monaſteriū reuertar,tridui iter eſt:ſi hic maneam,nihil ultra proficiā. Moriar ergo ut dignū eſt, iuxta bellatorē tuum Chriſte ruens extremū halitū fundā. Talia eo animo uoluēte, ecce duo leones ex interioris eremi parte currentes,uolantibus per colla iubis,ferebantur, quib. D aſpectis exhorruit. Rurſusq; ad Deū referens mentē,quaſi columbas uideret, manſit intrepidus. Et illi quidem directo curſu,ad cadauer beati ſenis ſubſtiterūt: adulantibusq; caudis circa eius pedes accubuere fremitu ingenti rugientes:prorſus ut intelligeret eos plangere quomodo poterant. Deinde haud procul cœperunt humū pedibus ſcalpere, arenamq; certatim egerentes,unius hominis capacē locū foderunt. Ac ſtatim quaſi mercedem pro opere poſtulantes, cum motu auriū ceruice reiecta ad Antoniū perrexerūt, manus eius pedesq; lingētes. At ille animaduertit benedictionem eos à ſe precari. Nec mora,in laudationē Chriſti effuſus,q̄d muta quoq; animalia Deū eſſe ſentirēt,ait: Dñe, ſine cuius nutu nec foliū arboris defluit, nec unus paſſerū ad terrā cadit, da illis ſicut tu ſcis. Et manu annuens eis, ut abirent imperauit. Cumq; illi receſſiſſent, ſancti corporis onere ſeniles curuauit humeros. Et depoſito eo in foſſam, deſuper humū cōgregās, tumulū ex more cōpoſuit. Poſtq; aūt alia dies illuxit, ne q̄d pius hæres ex inteſtati bonis non poſſideret, tunicā eius ſibi uendicauit, quā in ſportarū modū de palmæ foliis ipſe ſibi contexuerat. Ac ſic ad monaſteriū reuerſus, diſcipulis cuncta ex ordine replicauit, diebusq; ſolēnibus Paſchæ & Pentecoſtes ſemper Pauli tunica ueſtitus eſt. Libet in fine opuſculi eos interrogare,qui ſua patrimonia ignorant,qui domos marmoribus ueſtiunt,qui uno filo uillarū inſuunt prædia,huic ſeni nudo quid unq; defuit? Vos gēma bibitis,illæ naturæ concauis manibus ſatisfecit. Vos in tunicis aurū texitis,ille ne uiliſſimum quidē indumentum habuit mancipij ueſtri. Sed econtrario illi quidē pauperculo paradiſus patet,uos auratos gehēna ſuſcipiet. Ille ueſtē Chriſti, nudus licet, tamē ſeruauit: uos ueſtiti ſericis,indumentū Chriſti perdidiſtis. Paulus uiliſſimo puluere cooperatus iacet reſurrecturus in gloriam: uos operoſa ſaxi ſepulchra premunt cum ueſtris opibus arſuros. Parcite quæſo uobis,parcite ſaltē diuitijs quas amatis. Cur & mortuos ueſtros auratis obuoluitis ueſtibus? Cur ambitio inter luctus lachrymasq; nō ceſſat? An

cadauera

cadauera diuitum, niſi in ſerico putreſcere neſciunt? Obſecro quicũq; hæc legis, ut Hieronymi peccatoris memineris, cui ſi Dominus optionẽ daret, multo magis eligeret tunicam Pauli cum meritis eius, quàm regum purpuram cum pœnis ſuis.

SCHOLIA.

1 AMathas uero & Macarius.] Tres celebrantur Antonij diſcipuli: Sarmata, Amathas, & Macarius, quorum Sarmata à Saracenis incurſantibus fuit interemptus. Quid non mortalia pectora cogis, &c.] Carmen eſt ex Aeneide Maronis. Inſtabat crudelitas.] Nam religionis prætextu ſæuiebant in Chriſtianos, & impij uocabantur, apud quos ſolos erat pietas. Olim ſignatæ uiſebantur.] Nonnulli codices pro Viſebantur, ſcriptum habebant Cudebantur. Furtiuæ monetæ.] Ad eundem uſum paratum fuiſſe putarim, quod hodie Cumis oſtenditur antrum Sibyllę. Igitur adamato.] Feſtiuiter dixit adamato, cum ſentiat eum loco delectatum. Cibum & ueſtimentum.] Nam fructum habet iucundiſſimũ, quem palmulas, alij dactylos uocant. Et arbor eſt hirſuta frondibus. Quinq; carycis.] Piſcos ſiccos carycas uocant, etiam ſi poſtea Græci carycas
2 uocare cœperunt cibi genus ex contuſis carnibus confectum. Hippocentaurum.] Superne homines ſunt, inferne equi, unde nomen inditum, ἵππος equus, κέντωρ ſtimulare. Plinius teſtatur huiuſmodi monſtrum Romam aliquoties allatum ſpectaculi gratia. Nonnulli codices habebant, ono centaurum, nonnulli centaurum. Frangens potius.] Id eſt, fragore quodam promens. Inter horrentia ora.] Hic locus habebatur diuerſus in exemplaribus, nec ulla lectio mihi faciebat ſatis. Offenſo in lapidem pede.] Sic enim legendum arbitror, quum hic locus uarie deprauatus haberetur. Talia perſtabat.] Vt libenter diuus Hieronymus inſerit uerſus Vergilianos. Ex inteſtati bonis.] Iocatur quod Paulus utpote pauperculus, inteſtatus deceſſerit: hoc eſt, nõ cõdito teſtamento. Qui ſua pat.] Pauperis eſt numerare pecus: ut inquit Ouidius. Et iuxta Flaccũ, Exilis domus eſt, ubi nõ & multa ſuperſunt, Et fallunt dominos & proſunt furibus. Qui uno filo.] De margarito gemma ſentit, quod unico filo inſuitur ueſti, & tamen precium eſt multorum prædiorum.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Paulus & Hilarion diuerſo uitæ genere parem aſſequuti ſunt laudem. Ille per omnem uitam latitauit, hoc ipſo notiſſimus, quod nulli notus fuerit. Hic dum huc & illuc diſcurrens fugitat famam, quo magis fugit hominum notitiam, hoc magis innotuit omnibus.

VITA SANCTI HILARIONIS.

B Cripturus uitam beati Hilarionis, habitatorem eius inuoco ſpiritũ ſanctũ, ut
1 qui illi uirtutes largitus eſt, mihi ad narrandas eas ſermonẽ tribuat, ut facta dictis exequentur. Eorũ em̃ qui fecere uirtutes (ut ait Criſpus) tanta habentur merita, quantũ ea uerbis potuere attollere præclara ingenia. Alexander Magnus Macedo, quẽ uel arietẽ, uel pardum, uel hircũ caprarũ Daniel uocat, cum ad Achillis tumulũ peruenißet: Felicẽ te (ait) iuuenis, qui magno fruaris præcone meritorum, Homerum uidelicet ſignificans. Porrò mihi tanti ac talis uiri conuerſatio uitaq; dicenda eſt, ut Homerus quoq; ſi adeſſet, uel inuideret materiæ, uel ſuccumberet. Quãquam
2 enim ſanctus Epiphanius Salaminę Cypri epiſcopus, qui cum Hilarione plurimũ uerſatus eſt, laudem eius breui epiſtola ſcripſerit; quæ uulgò legitur: tamen aliud eſt locis cõmunibus laudare defunctum, aliud defuncti proprias narrare uirtutes. Vnde & nos fauore magis illius quàm iniuria cœptum ab eo opus aggredientes, maledicorũ uoces contemnimus, qui olim detrahentes Paulo meo, nunc fortè detrahent & Hilarioni, illum ſolitudinis calumniati, huic obij̃cientes frequentiam: ut qui ſemper latuit, non fuiſſe: qui à multis uiſus eſt, uilis exiſtimetur. Fecerunt hoc & maiores eorũ quondam pharißæi, quibus nec Ioãnis eremus ac ieiunium, nec Domini ſaluatoris turbæ cibi potusq; placuere. Verum deſtinato operi imponam manum, & Scylleos canes obturata aure tranſibo. Hilarion ortus uico Tabatha, qui circiter quinq; milia à Gaza urbe Palæſtinæ ad auſtrum ſitus eſt, cum haberet parentes idolis deditos, roſa (ut dicitur) de ſpinis floruit. A quibus miſſus Alexandriã, grammatico traditus eſt: ibiq; quantũ illa patiebatur ætas, magni ingenij̃ & morum documenta præbuit, in breui charus omnibus & loquendi arte gnarus. Quodq; his maius eſt omnibus, credens in Dn̄m Ieſum, non Cir-
3 ci furoribus, nõ arenæ ſanguine, nõ theatri luxuria delectabatur, ſed tota illi uolũtas in Eccleſię erat cõgregatione. Audiẽs autem tũc celebre nomẽ Antonij̃, quod per omnes Aegypti populos ferebatur, incenſus uiſendi eius ſtudio, perrexit ad eremum. Et ſtatim

ut eum uidit,mutato priſtino habitu, duobus ferè menſibus iuxta eum manſit,contem c
plans ordinẽ uitæ eius,morumq; grauitatẽ. Quàm creber in oratione,quàm humilis in
ſuſcipiendis fratribus,ſeuerus in corripiendis, alacer in exhortandis eſſet:& ut cõtinen
tiam, cibiq; eius aſperitatẽ nulla unquã infirmitas frangeret. Porrò frequentiã eorum,
qui ad eum ob uarias paſsiones aut impetus dæmonum cõcurrebant,ultra non ferens:
nec congruũ eſſe ducens,pati in eremo populos ciuitatũ: ſicq; ſibi magis incipiendum
eſſe,ut cœpiſſet Antonius: illum quaſi uirum fortem uictoriæ præmia accipere, ſe nec-
dum militare cepiſſe: reuerſus eſt cum quibuſdam monachis ad patriam:& parentibus
iam defunctis,partẽ ſubſtantiæ fratribus,partẽ pauperibus largitus eſt, nihil ſibi omni-
no reſeruans,& timens illud de Actibus apoſtolorum,Ananiæ & Sapphyræ uel exem
plum,uel ſuppliciũ,maximeq; domini memor,dicentis: Qui non renunciauerit omni-
bus quæ habet,nõ poteſt meus eſſe diſcipulus.Erat aũt tunc annorũ quindecim.Sic nu
dus & armatus in Chriſto, ſolitudinẽ quæ in ſeptimo miliario à Maioma Gazæ empo
rio per littus euntibus Ægyptũ ad leuã flectitur,ingreſſus eſt.Cũq; eſſent cruẽta latroci
nijs loca,& propinqui amiciq; eius imminens periculũ denunciarent:contempſit mor-
tem,ut mortẽ euaderet.Mirabantur omnes animũ,mirabantur ætatẽ:niſi quod flamma
quædã pectoris,& ſcintillæ fidei in oculis relucebant. Lenes erant genæ,delicatũ cor-
pus & tenue,& ad omnẽ iniuriã impatiens:quod leui uel frigore uel æſtu poſſet affligi.
Igitur ſacco tantũ membra coopertus,& pelliceũ habens ependyten,quẽ illi beatus An
tonius proficiſcenti dederat,ſagumq; ruſticũ, inter mare & paludẽ,uaſta & terribili ſo-
litudine fruebatur,quindecim tantũ carycas poſt ſolis occaſum comedẽs: & quia regio
latrocinijs infamis erat,nunq; in eodẽ loco manſitãs. Quid faceret diabolus? quò ſe uer
teret? Qui gloriabatur antè, dicẽs: In cœlũ aſcendã,ſuper ſidera cœli ponã thronũ meũ,
& ero ſimilis altiſſimo:cernebat ſe uinci à puero,& prius ab eo calcatũ fuiſſe,q; per ætatẽ
calcare potuiſſet. Titillabat itaq; ſenſus eius,& pubeſcẽti corpori ſolita uoluptatũ incen
dia ſuggerebat.Cogebatur tyrunculus Chriſti cogitare quod neſciebat:& eius rei ani- D
mo pompam uoluere,cuius experimenta nõ nouerat.Iratus itaq; ſibi,& pectus pugnis
uerberans,quaſi cogitationes cæde manus poſſet excludere:Ego, inquit, aſelle faciã ut
non calcitres:nec te hordeo alam,ſed paleis. Fame te conficiã & ſiti:graui onerabo pon-
dere:per æſtus indagabo & frigora, ut cibũ potius q; laſciuiam cogites. Herbarũ ergo
ſucco & paucis carycis poſt triduũ uel quatriduũ deficientẽ animã ſuſtẽtabat,orans fre
quenter & pſallens,& raſtro humũ fodiẽs: ut ieiuniorũ laborẽ labor operis duplicaret.
Simulq; ſiſcellas iunco texens,æmulabatur Ægyptiorũ monachorũ diſciplinã,& Apo
ſtoli ſententiam,dicentis: Qui autem nõ operatur,non manducet: ſic attenuatus, & in
tantum exeſo corpore,ut oſsibus uix hæreret. Quadã nocte cœpit infantũ audire ua-
gitus, balatus pecorũ,mugitus boum,planctũ quaſi mulierũ, leonum rugitus,murmur
exercitus, & rurſus uariarum portenta uocum,ut antè ſonitu quàm aſpectu territus ce-
deret.Intellexit dæmonum ludibria,& prouolutus genibus,Chriſti crucem ſignauit in
fronte:taliq; armatus caſside,& lorica fidei circũdatus, iacens fortius præliabatur, amo 4
do uidere deſiderãs,quos horrebat audire, & ſolicitus oculis huc illucq; circũſpiciens.
Cum interim ex improuiſo, ſplendente luna, cernit rhedam feruentibus equis ſuper ſe
irruere:cumq; inclamaſſet Ieſum,ante oculos eius repentino terræ hiatu pompa omnis
abſorpta eſt. Tunc ille ait:Equum & aſcenſorẽ proiecit in mare.Et, Hi in curribus,& hi
in equis:nos aũt in nomine Dei noſtri magnificabimur. Multę ſunt tentationes eius,
& die noctuq; uariæ dæmonũ inſidiæ,quas ſi omnes narrare uelim, modum excedam
uoluminis. Quoties illi nudæ mulieres cubanti,quoties eſurienti largiſsimæ apparuere
dapes? Interdum orantem, lupus ululans & uulpecula ganniens tranſiliuit,pſallentiq;
gladiatorum pugna ſpectaculum præbuit,& unus quaſi interfectus,& ante pedes eius
corruens, ſepulturam rogauit. Orauit ſemel fixo in terram capite,& ut natura fert ho-
minum,abducta ab oratione mens,neſcio quid aliud cogitabat: inſilijt dorſo eius feſti-
nus gla-

alis peccare

alis agam

A nus gladiator,& latera calcibus,ceruicē flagello uerberans:Eia,inquit,cur dormitas?ca
chinnāsq; desuper,cum defeciſſet,an hordeū uellet accipere,ſciſcitabatur.Igitur à ſexto
decimo usq; ad uiceſimū ſuæ ætatis annum,æſtus & pluuias breui tuguriunculo decli=
nauit,quod iunco & carice texerat.Extructa deinceps breui cellula,quę usq; hodie per
manet,latitudine pedum quatuor,altitudine pedum quinq;,hoc eſt ſtatura ſua humilio
re,porrò lōgitudine paulo ampliore,quàm eius corpuſculū patiebatur,ut ſepulchrū po
tius quàm domū crederes:capillū ſemel in anno die Paſchæ totondit:ſuper nudam hu=
mum ſtratūq; iunceū usq; ad mortē cubitauit:ſaccū quo ſemel fuerat indutus,nunq; la=
uans,& ſuperfluū eſſe dicens,mundicias in cilicio quærere. Nec mutauit alterā tunicā,
niſi cum prior penitus ſciſſa eſſet.Scripturas quoq; ſanctas memoriter tenens, poſt ora
tiones & pſalmos quaſi Deo præſente recitabat.Et quia longū eſt per diuerſa tempora
carptim aſcenſum eius edicere,cōprehendam breuiter,antè lectoris oculis uitā eius pa=
riter exponens,& deinceps ad narrandi ordinē regrediar. A uiceſimoprimo anno usq;
ad uiceſimūſeptimū, tribus annis dimidiū lentis ſextariū madefactū aqua frigida come
dit,& aliįs tribus panē aridum cum ſale & aqua.Porrò à uigeſimoſeptimo usq; ad trice=
ſimum,herbis agreſtibus,& uirgultorū quorundam radicibus crudis ſuſtentatus eſt.A
triceſimo autem primo usq; ad triceſimūquintū,ſex uncias hordeacei panis, & coctum
modice holus absq; oleo in cibo habuit.Sentiens autē caligare oculos ſuos & totū cor
pus impetigine & pumicea quadam ſcabredine contrahi, ad ſuperiorē uictū adiecit o=
leum,& usq; ad ſexageſimūtertiū uitæ ſuæ annū hoc continentiæ cucurrit gradu, nihil
extrinſecus aut pomorum, aut leguminis,aut cuiuslibet rei guſtans.Inde cum ſe uideret
corpore defatigatū,& propinquā putaret imminere mortē, à ſexageſimoquarto anno
usq; ad octogeſimū pane abſtinuit,incredibili feruore mentis,ut eo tempore quaſi no=
uus accederet ad ſeruitutem Dñi, quo cæteri ſolent remiſſius uiuere. Fiebant autem ei
de farina & cōminuto holere ſorbitiunculæ,cibo & potu uix quinq; uncias appenden
B tibus:ſicq; cōplens ordinē uitæ,nunquā ante ſolis occaſum, nec diebus feſtis nec in gra
uiſſima ualetudine ſoluit ieiuniū.Sed iam tempus eſt ut ad ordinem reuertamur. Cum
habitaret adhuc in tuguriolo annos natus decem & octo,latrones ad eum nocte uene=
runt,uel exiſtimantes habere aliquid quod tollerent, uel in cōtemptū ſui reputantes fie
ri,ſi puer ſolitarius eorū impetus non pertimeſceret. Itaq; inter mare & paludem à ue=
ſpere usq; ad ſolis ortum diſcurrentes, nunquā locum eius cubiculi inuenire potuerūt.
Porrò clara luce reperto puero,quaſi per iocum:Quid,inquiunt, faceres, ſi latrones ad
te uenirent? Quibus ille reſpondit:Nudus latrones non timet.Et illi:Certe,aiunt,occidi
potes.Poſſum,inquit,poſſum:& ideo latrones non timeo,quia mori paratus ſum. Tūc
admirati conſtantiā eius & fidem, confeſſi ſunt noctis errorē,cæcatosq; oculos,corre=
ctiorē deinceps uitam pollicentes. Viginti & duos iam in ſolitudine habebat annos,
fama tantū notus omnibus,& per totas Palęſtinę uulgatus urbes, cum interim mulier
quædam Eleutheropolitana cernens deſpectui ſe haberi à uiro ob ſterilitatē(iam enim
per annos quindecim nullos coniugij fructus dederat)prima irrumpere auſa eſt ad bea
tum Hilarionē,& nihil tale ſuſpicāti,repente genibus eius aduoluta:Ignoſce,inquit,au=
daciæ,ignoſce neceſſitati meæ. Quid auertis oculos? quid rogantē fugis? Noli mulierē
aſpicere,ſed miſerā.Hic ſexus genuit ſaluatorē.Nō habent ſani opus medico,ſed q; male
habent. Tandē ſubſtitit,& poſt tantū tēporis uiſa muliere,interrogauit cauſam aduētus
eius ac fletuū.Et poſtq; didicit,leuatis ad cœlū oculis,fidere iuſsit,euntemq; lachrymis
proſequutus,exacto anno uidit cū filio. Hoc ſignorū eius principiū,maius aliud ſignū
nobilitauit.Ariſtæneta Helpidij,qui poſtea Præfectus prętorio fuit uxor,ualde nobilis
inter ſuos,& inter Chriſtianos nobilior,reuertens cum marito & tribus liberis à beato
Antonio, Gazæ propter eorū infirmitatē remorata eſt. Ibi enim ſiue ob corruptum ae=
rem,ſiue (ut poſtea claruit) propter gloriā Hilarionis ſerui Dei,hemitritæo pariter ar=
repti, omnes à medicis deſperati ſunt.Iacebat ululans mater, & quaſi inter tria filiorum

diſcurrens cadauera,quem prius plangeret neſciebat. Cognito autem quod eſſet quidam monachus in uicina ſolitudine, oblita matronalis pompæ,tantũ ſe matrẽ nouerat: uadit comitata ancillulis & eunuchis,uixq; à uiro perſuaſum eſt, ut aſello ſedens pergeret.Ad quẽ cum peruenisſet: Per ego te,ait,Ieſum clementiſsimũ Deũ noſtrũ obteſtor, per crucem & ſanguinẽ,ut reddas mihi treis filios,& glorificetur in urbe gentiliũ nomẽ Domini ſaluatoris,& ingrediatur ſeruus eius Gazam,& Marnas corruat.Renuẽte illo & dicente,nunquã ſe egreſſurũ de cella:nec habere conſuetudinẽ, ut non modo ciuitatem , ſed ne uillulã quidem ingrederetur,proſtrauit ſe humi crebro clamitans: Hilarion ſerue Chriſti, redde mihi liberos meos.Quos Antonius tenuit in Ægypto,à te ſeruentur in Syria.Flebãt cuncti qui aderant,ſed & ipſe negans fleuit.Quid multa?Non prius mulier receſsit,quàm ille pollicitus eſt ſe poſt ſolis occaſum Gazam introiturum. Quò poſtquã uenit, ſingulorũ lectulos & arentia membra conſiderans , inuocauit Ieſum. Et ô mira uirtus, quaſi de tribus fontibus ſudor pariter erupit,eadem hora acceperunt cibos,lugentemq; matrem cognoſcentes & benedicentes Deum,ſancti manus deoſculati ſunt.Quod poſtquã auditũ eſt, & lõgè lateq; percrebuit, certatim ad eum de Syria & Aegypto confluebant,ita ut multi crederent in Chriſtũ, & ſe monachos profiterentur. Necdum enim tunc monaſteria erant in Palęſtina,nec quiſquã monachũ ante ſanctum Hilarionẽ in Syria nouerat. Ille fundator & eruditor huius conuerſationis & ſtudij in hac prouincia fuit.Habebat dominus Ieſus in Aegypto ſenem Antoniũ: habebat in Palæſtina Hilarionem iuniorem. Facidia uicus eſt Rhinocoruræ urbis Aegypti.De hoc (ſunt decem iam anni)cæca mulier adducta eſt ad beatum Hilarionem:oblataq; ei à fratribus(iam enim multi cum eo monachi erant)omnem ſe ſubſtantiam expendiſſe ait in medicos.Cui reſpondit:Si quę in medicis perdidiſti dediſſes pauperibus,curaſſet te uerus medicus Ieſus.Clamante autem illa, & miſericordiam deprecante, expuit in oculos eius:ſtatimq; ſaluatoris exemplũ uirtus eadem proſequuta eſt. Auriga quoq; Gazenſis in curru percuſſus à dęmone,totus obriguit,ita ut nec manum agitare, nec ceruicem poſſet reflectere.Delatus ergo in lecto,cum ſolam linguã moueret ad preces,audit non prius poſſe ſanari,quàm crederet in Ieſum,& ſe ſponderet arti priſtinę renunciaturum. Credidit,ſpopondit, ſanatus eſt,magisq; de animæ quàm de corporis ſalute exultauit.

Præterea fortiſsimus iuuenis nomine Marſitas de territorio Hieroſolymę, tantũ ſibi applaudebat in uiribus,ut quindecim frumẽti modios diu longeq; portaret:& hanc haberet palmam fortitudinis ſuæ,ſi aſinos uinceret.Hic afflictus peſsimo dæmone,nõ catenas,non compedes,non clauſtra oſtiorũ integra patiebatur,multorũ naſum & aures morſibus amputauerat:horũ pedes,illorũ gulam fregerat. Tantũq; ſui terrorẽ omnibus incuſſerat,ut oneratus catenis & funibus in diuerſa nitentium quaſi ferociſsimus taurus ad monaſteriũ pertraheretur:quem poſtquã fratres uidêre, perterriti (erat enim miræ magnitudinis) nunciauerunt patri. Ille ſicut ſedebat, iuſsit eum ad ſe pertrahi & dimitti.Solutoq; : Inclina, ait, caput & ueni.Tremere ille,& ceruicem flectere, nec aſpicere contra auſus:omniq; ferocitate depoſita,pedes cœpit ſedentis lambere.Adiuratus itaq; dæmon, & tortus qui iuuenẽ poſſederat, ſeptima die egreſſus eſt. Sed nec illud tacendũ eſt,quod Orionus,uir primarius &ditiſsimus urbis Ailæ,quę mari rubro imminet,à legione poſſeſſus dæmonũ,ad eũ adductus eſt. Manus,ceruix,latera,pedes ferro onerati erãt,furorisq; ſæuitiã torui oculi minabantur. Cũq; deambularet ſanctus cũ fratribus, & de ſcripturis neſcio qd interpretaretur , erupit ille de manibus ſe tenentiũ, & amplexus eum poſt tergũ,in ſublime leuauit.Clamor ortus ab omnibus:timebãt eñ ne confecta ieiunijs mẽbra collideret.Et ſanctus arridens:Sinite, inquit,& mihi meum palæſtritã dimittite. Ac ſic reflexa ſuper humeros manu, caput eius tetigit,apprehẽſoq; crine,ante pedes adduxit, ſtringẽs è regione ambas manus eius,& plãtas utroq; calcãs pede,ſimulq; ingeminãs,torquere dæmonũ turba. Cũq; ille eiularet, & reflexa ceruice terrã uertice tangeret:Domine,inquit, Ieſu, ſolue miſerũ, ſolue captiuum. Vt unum,ita

& plures

A & plures uincere tuum eſt. Rem loquor inauditã: ex uno hominis ore diuerſę uoces, & quaſi confuſus populi clamor audiebatur. Curatus itaq; & hic non poſt multũ tempo-
ris, cum uxore & liberis uenit ad monaſteriũ, plurima, quaſi gratiam redditurus, dona afferens. Cui ſanctus: Non legiſti, inquit, quid Hiezi, quid Simon paſſi ſint: quorũ alter accepit preciũ, alter obtulit: ut ille uenderet gratiã Spiritus ſancti, hic mercaretur? Cũq; Orionus flens diceret: Accipe, & da pauperibus, reſpondit: Tu melius potes tua diſtri-
buere, qui per urbes ambulas, & noſti pauperes. Ego qui mea reliqui, cur aliena appe-
tam? Multis nomen pauperũ, occaſio auariciæ eſt: miſericordia uero artem non habet. Nemo melius erogat, quàm qui ſibi nihil reſeruat. Triſti autem & in terra iacenti: Noli, inquit, contriſtari fili, quod facio pro me, & pro te facio. Si enim hæc accepero, & ego offendam Deum, & ad te legio reuertetur. Quis uero poſſit ſilentio præterire, quod Gazanus Maiomites haud lõgè à monaſterio eius lapides ad ædificandũ, de ora maris cudens, totus paralyſi diſſolutus, & ab operis ſocijs delatus ad ſanctũ, ſtatim ad opus re
uerſus eſt? Etenim littus quod Palæſtinæ Aegyptoq; prætenditur, per naturam molle,
6 arenis in ſaxa dureſcentibus aſperatur: paulatimq; cohæreſcens ſibi glarea, perdit tactũ, cum nõ perdat aſpectum. Sed & Italicus eiuſdem oppidi municeps Chriſtianus, ad-
uerſum Gazenſem duumuirum, Marnæ idolo deditũ, Circenſes equos nutriebat. Hoc ſiquidem in Romanis urbibus iam inde ſeruatur à Romulo: ut propter felicem Sabina
rum raptum, ab ipſo Conſo quaſi conſiliorũ Deo, quadrige ſepteno currant circumitu: & equos partis aduerſæ fregiſſe, uictoria ſit. Hic itaq; æmulo ſuo habente maleficũ, qui dæmoniacis quibuſdam imprecationibus huius impediret equos, & illius incitaret ad curſum, uenit ad beatũ Hilarionẽ, & non tam aduerſariũ lædi, q; ſe defendi obſecrauit. Ineptũ uiſum eſt uenerando ſeni, in huiuſcemodi nugis orationẽ perdere. Cumq; ſubri
deret & diceret: Cur enim non magis equorũ preciũ pro ſalute animæ tuæ pauperibus erogas? Ille reſpõdit, functionẽ eſſe publicã, & hoc nõ tam ſe uelle, q; cogi: nec poſſe ho
B minẽ Chriſtianũ uti magicis artibus, ſed à ſeruo Chriſti potius auxiliũ petere, maximè cõtra Gazenſes aduerſarios Dei, & non tam ſibi q; eccleſiæ Chriſti inſultãtes. Rogatus ergo à fratribus qui aderant, ſcyphũ fictilẽ quo bibere conſueuerat, aqua iuſſit impleri, eiq; tradi. Quẽ cum accepiſſet Italicus, & ſtabulũ, & equos, & aurigas ſuos, rhedam, car
cerũq; repagula aſperſit. Mira uulgi expectatio: nam & aduerſarius hoc ipſum irridens diffamauerat, & fautores. Italici ſibi certam uictoriã pollicentes exultabant. Igitur dato ſigno hi aduolant, iſti præpediuntur. Sub horũ curru rotæ feruent, illi præteruolantiũ terga uix cernunt. Clamor fit uulgi nimius: ita ut ethnici quoq; ipſi concreparent, Mar-
nas uictus à Chriſto eſt. Porrò furẽtes aduerſarij Hilarionẽ maleficũ Chriſtianũ ad ſup
pliciũ poſcere. Indubitata ergo uictoria, & illis, & multis retro Circenſibus plurimis fi-
dei occaſio fuit. Eiuſdẽ Gazenſis emporij oppido uirginẽ Dei uicinus iuuenis deperie
bat. Qui cũ frequenter tactu, iocis, nutibus, ſibilis, & cæteris huiuſmodi, quæ ſolẽt mo-
7 rituræ uirginitatis eſſe principia, nihil profeciſſet: perrexit Memphim, ut cõfeſſo uulne
re ſuo, magicis artibus rediret armatus ad uirginẽ. Igitur poſt annũ doctus ab Aeſcula-
pij uatibus, non remediantis animas ſed perdentis, uenit præſumptũ animo ſtuprũ ge-
ſtiens: & ſubter limen domus puellæ tormenta quædã uerborũ, & portentoſas figuras ſculptas in æris Cyprij lamina defodit. Illico inſanire uirgo, & amictu capitis abiecto, ro
tare crinẽ, ſtridere dentibus, inclamare nomẽ adoleſcẽtis. Magnitudo quippe amoris ſe
in furorẽ uerterat. Perducta ergo à parentibus ad monaſteriũ, ſeni traditur, ululante ſta
tim & cõfitẽte dæmone: Vim ſuſtinui, inuitus abductus ſum, q; bene Memphi ſomnijs homines deludebã. O cruces, ô tormẽta quæ patior. Exire me cogis, & ligatus ſubter li
men teneor. Nõ exeo, niſi me adoleſcẽs q tenet, dimiſerit. Tũc ſenex: Grandis, ait, forti-
tudo tua, q licio & lamina ſtrictus teneris. Dic, quare auſus es ingredi puellã Dei? Vt ſer
uarẽ, inquit, eam uirginẽ. Tu ſeruares proditor caſtitatis? Cur nõ potius in eũ q te mitte
bat es ingreſſus? Vt qd, reſpõdit, intrarẽ in eũ, qui habebat collegã meũ amoris dæmo-

nem? Noluit autem ſanctus antequam purgaret uirginem, uel adoleſcentẽ, ſigna iubere c
perquiri, ne aut ſolitis incãtationibus receſsiſſe dæmon uideretur, aut ipſe ſermoni eius s
accõmodaſſe fidem, aſſerens fallaces eſſe dæmones, & ad ſimulandũ eſſe callidos: & ma
gis reddita ſanitate increpuit uirginẽ, cur feciſſet talia, per quę dæmon intrare potuiſſet.

Non ſolum autem in Palæſtina, & in uicinis urbibus Ægypti & Syriæ, ſed etiam in longinquis prouincijs fama eius percrebuerat. Nanq; candidatus Conſtantij imperatoris, rutila coma & candore corporis indicans prouinciã (inter Saxones quippe & Alemanos gens eius non tam lata quàm ualida, apud hiſtoricos Germania, nunc uero Francia uocatur) antiquo, hoc eſt, ab infantia poſſeſſus à dæmone, qui noctibus eum ululare, ingemiſcere, fremere dentibus compellebat, ſecreto ab imperatore euectionẽ petijt, cauſam ei ſimpliciter indicans. Et acceptis ad conſularẽ quoq; Palæſtinę literis, cum ingenti honore & comitatu Gazam deductus eſt. Qui cũ à decurionibus illius loci quæſiſſet, ubi habitaret Hilarion monachus, territi Gazenſes, & putantes eum ab imperatore miſſum, ad monaſteriũ adduxerũt: ut & honorem cõmendato exhiberent, & ſi quid ex præteritis iniurijs in Hilarionem eſſent offenſi, nouo officio deleretur. Deambulabat tunc ſenex in arenis mollibus, & ſecum de pſalmis neſcio quid ſubmurmurabat. Videnſq; tantam turbam uenientem, ſubſiſtit. Et reſalutatis omnibus, manuq; eis benedicens, poſt horam cæteros abire pręcepit, illum uero cum ſeruis ſuis & apparitoribus remanere. Ex oculis enim eius & uultu, cur ueniſſet agnouit. Statim ergo ad interrogationem ſuſpenſus homo, uix terram pedibus tangens, & immane rugiens, Syro quo interrogatus fuerat ſermone, reſpondit. Videres de ore barbaro, & qui Francã tantũ & La- 9
tinam linguam nouerat, Syra ad purum uerba reſonare, ut non ſtridor, non aſpiratio, nõ idioma aliquod Palæſtini deeſſet eloquij. Cõfeſſus eſt itaq; quo in eum in traſſet ordine. Et ut interpretes eius intelligerent, qui Græcã tantum & Latinam linguam nouerant, Græce quoq; eum interrogauit. Quo ſimiliter & in uerba eadẽ reſpondente, multaſq; incantationũ occaſiones, & neceſsitates magicarũ artium obtendente: Non curo, b
ait, quomodo intraueris, ſed ut exeas in nomine Dñi noſtri Ieſu Chriſti impero. Cũq; curatus eſſet, ſimplicitate ruſtica decẽ auri libras offerens, hordeaceũ ab eo panem accepit, audiens quod qui tali cibo alerentur, aurum pro luto ducerent. Parum eſt de hominibus loqui, bruta quoq; animalia quotidie ad eum furentia pertrahebantur, in quibus Bactrũ camelũ enormis magnitudinis, qui iam multos obtriuerat, triginta & eo amplius uiri diſtentũ ſolidiſsimis funibus cum clamore adduxerunt. Sanguinei erant oculi, ſpumabat os, uolubilis lingua turgebat, & ſuper omnem terrorẽ rugitus perſonabat immanis. Iuſsit igitur eum dimitti ſenex. Statim uero & qui adduxerãt, & qui cum ſene erant, uſq; ad unum omnes diffugere. Porrò ille ſolus perrexit obuiam, & ſermone Syro: Non me, inquit, terres diabole tanta mole corporis, & in uulpecula, & in camelo unus atq; idem es. Et interim porrecta ſtabat manu. Ad quem dum furens, & quaſi eum deuoratura belua perueniſſet, ſtatim corruit, ſubmiſſumq; caput terræ coæquauit, mirantibus cunctis qui aderant, poſt tantã ferociam tantam ſubito manſuetudinẽ. Docebat autem ſenex, hominũ cauſa diabolum etiam iumenta corripere: & tanto eorũ ardere odio, ut non ſolũ ipſos, ſed & ea quæ ipſorũ eſſent, cuperet interire. Huiusq; rei proponebat exemplũ, quod antequã beatũ Iob tentare permitteretur, omnem ſubſtantiã eius interfecerit. Nec mouere quempiã debere, quod domini iuſsiõe duo millia porcorum à dæmonibus interfecta ſunt. Siquidẽ eos qui uiderant, non potuiſſe eos aliter credere exiſſe de homine tantã dæmonum multitudinẽ, niſi grandis porcorũ numerus & quaſi à multis actus pariter corruiſſet. Tempus me deficiet, ſi uoluero uniuerſa ſigna, quæ ab eo ꝓpetrata ſunt, dicere. In tãtã em̃ à Dño fuerat eleuatus gloriã, ut beatus quoq; Antonius audiẽs cõuerſationẽ eius ſcriberet ei, libẽterq; eius epiſtolas ſumeret. Et ſi qñ de Syrię partib. ad ſe languẽtes perrexiſſent, diceret eis: Quare uos tã lõgè uexare uoluiſtis, cum habeatis ibi filiũ meũ Hilarionẽ? Exemplo itaq; eius per totã Palæſtinã innumerabi-

A merabilia monaſteria eſſe cœperunt,& omnes ad eum monachi certatim currere. Quod ille cernens,laudabat Domini gratiam:& pro affectu animi ſingulos cohortabatur,dicens præterire figuram huius mundi,& illam eſſe ueram uitam,quæ uitæ præſentis emeretur incommodo. Volens autem exemplum eis dare & humilitatis & officij, ſtatis diebus ante uindemiam luſtrabat cellulas monachorum. Quod poſtquam cognitum eſt à fratribus, omnes ad eum confluebant: & comitati tali duce, circumibant monaſteria, habentes uiaticum ſuum:quia interdum uſq; ad duo milia hominum congregabantur. Sed & procedente tempore,unaquæq; uillula uicinis monachis ad ſuſceptionem ſanctorum gaudens cibos offerebat. Quantum autem fuerit in eo ſtudij,ut nullum fratrem quamuis humilem,quamuis paucum præteriret,uel illud indicio eſt: quod uadens in deſertum Cades ad unum de diſcipulis ſuis uiſendum,cum infinito agmine monachorum peruenit Eluſam,eo fortè die, quo anniuerſaria ſolennitas omnem oppidi populum in templum Veneris congregauerat. Colunt autem illam ob Luciferum,cuius cultui Saracenorum natio dedita eſt. Sed & ipſum oppidum ex magna parte ſemibarbarum eſt propter loci ſitum. Igitur audito quod ſanctus Hilarion præteriret (multos enim Saracenorum arreptos à dæmone frequenter curauerat) gregatim ei cum uxoribus & liberis obuiam proceſſere,ſubmittentes colla,& uoce Syra Ba
10 rach, id eſt benedic inclamantes. Quos ille blandè humiliterq; ſuſcipiens, obſecrabat ut Deum magis quàm lapides colerent: ſimulq; ubertim flebat, cœlum ſpectans, & pollicens ſi Chriſto crederent, ad eos ſe crebrò eſſe uenturum. Mira Domini gratia, non prius abire paſsi ſunt,quàm futuræ Eccleſiæ lineam mitteret,& ſacerdos eorum,ut erat coronatus,Chriſti ſigno denotaretur. Alio quoq; anno cum exiturus eſſet ad uiſenda monaſteria,& digeret in ſchedula apud quos manere,quos in tranſitu uiſitare deberet,ſcientes monachi quendam de fratribus parciorem,ſimulq; cupientes uitio eius mederi,rogabant ut apud eum maneret. Et ille: Quid,inquit,uultis & uobis iniuriam,& fratri uexationem facere? Quod poſtquam frater ille parcus audiuit, & annitentibus cunctis, uix ab inuito impetrauit, ut ſuum
B quoq; monaſterium in manſionum ordinem poneret. Poſt diem ergo decimum uenerunt ad eum,cuſtodibus iam in uinea,qua uenirent illi diſpoſitis: qui cum lapidibus & glebarum iactu fundæq; uertigine accedentes deterrerent, ſine eſu uuæ mane omnes profecti ſunt ridente ſene,& diſſimulante ſcire quod euenerat. Porrò ſuſcepti ab alio monacho, cui Sabas uocabulum eſt (debemus quippe parci tacere uocabulum, largi dicere) quia dominicus erat dies, inuitabantur ab eo uniuerſi in uineam, ut ante horam cibi uuarum paſtu laborem uiæ ſubleuarent. Et ſanctus: Maledictus, ait,qui prius refectionem corporis quàm animæ quæſierit. Oremus,pſallamus,reddamus Domino officium, & ſic ad uineam properabitis. Completo itaq; miniſterio, in ſublimi ſtans benedixit uineæ, & ſuas ad paſcendum dimiſit oues. Erant autem qui ueſcebantur non minus tribus milibus. Cumq; centum lagenis æſtimata fuiſſet integra adhuc uinea,poſt dies uiginti trecentas fecit. Porrò ille parcus frater multo minus ſolito colligens,etiam id quod habuerat uerſum in acetum ſerò doluit. Hoc multis fratribus ſenex antè futurum prædixerat. Deteſtabatur autem præcipuè monachos,qui infidelitate quadam in futurum reſeruarent ſua:& diligentiam haberent,uel ſumptuum, uel ueſtitus, aut alicuius earum rerum quæ cum ſeculo tranſeunt. Denique unum de fratribus in quinto ferè à ſe miliario manentem,quia comperiebat hortuli ſui nimis cautum timidumq; cuſtodem,& pauxillum habere nummorum,ab oculis abegerat. Qui uolens ſibi reconciliari ſenem, frequenter ueniebat ad fratres,& maxime ad Heſychium,quo ille uehementiſsimè delectabatur. Quadam igitur die ciceris faſcem uirentis,ſicut in herbis erat,detulit. Quẽ cum Heſychius poſuiſſet in menſa ad ueſperum,exclamauit ſenex,ſe putorẽ eius ferre non poſſe: ſimulq; unde eſſet rogauit. Reſpondente autem Heſychio, quod frater quidam primitias angelli ſui fratribus detuliſſet: Non ſentis,inquit,putorem teterrimum, & in cicere fœtere auaritiam? Mitte bubus, mitte brutis animalibus, & uide an comedant. Quod cum ille iuxta præceptum in præſepe poſuiſſet,exterriti boues,& plus ſolito mugientes,ruptis uinculis in diuerſa fugerunt. Habebat enim ſenex hanc gratiam, ut ex odore corporum ueſtiumq;, &

earum rerum quas quis tetigerat, sciret cui dæmoni, uel cui uitio subiaceret. Igitur sexage-
simotertio uitæ suæ anno cernens grande monasterium, & multitudinem fratrum secum
habitantium, turbasq; eorum qui diuersis languoribus & immundis spiritibus occupatos
ad se deducebant, ita ut omni genere hominum solitudo per circumitum repleretur. flebat
quotidie, & incredibili desiderio conuersationis antiquæ recordabatur. Interrogatus à fra-
tribus quid haberet, cur se conficeret, ait: Rursum ad seculum redij, & recepi mercedem
meam in uita mea. En homines Palæstinæ & uicinæ prouinciæ existimant me alicuius es-
se momenti, & ego sub prætextu monasterij ad dispensationem fratrum, uilem supellecti-
lem habeo. Seruabatur autem à fratribus, maxime ab Hesychio: qui miro amore ueneratio-
ni senis deditus erat. Cumq; ita uixisset lugens biennium, Aristæneta illa, cuius suprà feci-
mus mentionem, præfecti tunc uxor, sed nihil de præfecti ambitu habens, uenit ad eum, uo
lens etiam ad Antonium pergere. Cui ille flens: Vellem, ait, ipse quoq; ire, si non carcere hu-
ius monasterij clausus tenerer, & si eundi fructus esset: biduum enim hodie est, quod totus
mundus tali parente orbatus est. Credidit illa, & substitit. Et post paucos dies ueniente nun
cio, Antonij dormitionem audiuit. Mirentur alij signa quæ fecit, mirentur incredibilem
abstinentiam, scientiam, humilitatem. Ego nihil ita stupeo, quàm gloriam illum & honorem
calcare potuisse. Concurrebant episcopi, presbyteri, clericorum & monachorum greges,
matronæ quoq; Christianorum grandis tentatio, & hincinde ex urbibus & agris uulgus ig-
nobile: sed & potentes uiri & iudices, ut benedictum ab eo panem & oleum acciperet. At
ille nihil aliud nisi solitudinem meditabatur, in tantum, ut quadam die proficisci statuerit: &
adducto asello (nimis quippe exesus ieiunijs, uix ingredi poterat) iter arripere conaretur.
Quod cum percrebuisset, & quasi uastitas & iustitium Palæstinæ indiceretur, plus quàm
decem milia hominum diuersæ ætatis & sexus ad retinendum eum congregata sunt. Immo
bilis ille ad preces, & baculo arenas discutiens, loquebatur: Fallacem Dominum meum non
faciam: non possum uidere subuersas Ecclesias, calcata Christi altaria, filiorum meorum san-
guinem. Vniuersi autem qui aderant intelligebant reuelatum ei quiddam esse secreti, quod n
nollet confiteri: & nihilominus custodiebant eum, ne proficisceretur. Decreuit ergo, publi-
ca omnes uoce contestans, non cibi se, non potus quicquam sumere, nisi dimitteretur. Et
post septem dies inediæ, tandem relaxatus, ac ualedicens plurimis, cum infinito agmine pro-
sequentium uenit Betilium: ubi persuasis turbis ut reuerterentur, elegit quadraginta mona-
chos, qui haberent uiaticum, & possent ieiunantes ingredi, id est, post solis occasum cibum
sumere. Quinto igitur die uenit Pelusium, uisitatisq; fratribus, qui in uicina eremo erant,
& in loco qui dicitur Lychnos morabantur, perrexit postridie ad castrum Theubatum,
ut uideret Dracontium episcopum & confessorem, qui ibi exulabat. Quo incredibili-
ter consolato tanti uiri præsentia, post aliud triduum multo Babylonem labore perue-
nit, ut uideret Philonem episcopum & ipsum confessorem. Constantius enim rex Aria-
norum fauens hæresi, utrumq; in ea loca deportauerat. Inde egrediens post triduum ue-
nit ad oppidum Aphroditon: ubi conuento diacono Baisane, qui locatis camelis & dro-
madis, ob aquæ in eremo penuriam consueuerat euntes ad Antonium ducere, confes-
sus est fratribus instare diem dormitionis beati Antonij: & peruigilem noctem in ipso
quo defunctus fuerat loco, à se ei debere celebrari. Tribus igitur diebus per uastam & hor-
ribilem solitudinem, tandem ad montem altissimum peruenerunt, repertis ibi duobus mo-
nachis, Isaac & Pelusiano, quorum Isaac interpres Antonij fuerat. Et quia se præbet occa-
sio, & ad id loci uenimus, dignum uidetur breui sermone habitaculum tanti uiri describe-
re. Saxeus & sublimis mons per mille circiter passus, ad radices suas aquas exprimit: qua-
rum alias arenæ ebibunt, aliæ ad inferiora delapsæ, paulatim riuum efficiunt: super quem ex
utraq; ripa palmæ innumerabiles, multum loco & amœnitatis & commodi tribuunt. Vide
res senem huc atq; illuc cum discipulis beati Antonij discurrere. hic aiebant psallere, hic ora-
re, hic operari, hic fessus residere solitus erat. Has uites, has arbusculas ipse plantauit: illã areo
lam manibus suis ipse cõposuit. Hanc piscinã ad irrigandũ hortulũ multo sudore fabricatus
est.

A est. Istum sarculum ad fodiendum terram pluribus annis habuit. Iacuit in stratu eius, & quasi calens adhuc cubile deosculabatur. Erat autem cellula non plus mensuræ per quadrum tenens, quàm homo dormiens extendi poterat. Præterea in sublimi montis uertice, quasi per cochleam ascendentibus arduo ualde nisu, duæ eiusdem mensuræ cellulæ uisebantur: in quibus uenientium frequentiam, & discipulorum suorum contubernium fugiens, moratus est. Verum hæ in uiuo excisæ saxo, ostia tantum addita habebant. Postquam autem ad hortulum uenerant: Videtis, inquit Isaac, hoc pomarium arbusculis consitum & holeribus uirens. Ante hoc fermè triennium cum onagrorum grex uastaret, unum è ductoribus eorum stare iussit, baculoq; tundens latera: Quare, inquit, comeditis quod non seminastis? Et exinde exceptis aquis, ad quas potandas uentitabant, nunquam eos nec arbusculam, nec holera contigisse. Præterea rogabat senex, ut sibi locum tumuli eius ostenderent. Qui cum seorsum cum abduxissent, utrum monstrauerint, nec ne ignoratur: causam occultandi iuxta præceptum Antonij fuisse referentes, ne Pergamius, qui in illis locis ditissimus erat, sublato ad uillam suam sancti corpore, martyrium fabricaretur. Igitur reuersus ad Aphroditon, duobus secum tantum retentis fratribus, in uicina eremo moratus est: tanta abstinentia & silentio, ut tunc primum se cœpisse Christo seruire diceret. Porrò iam triennium erat, quod clausum cœlum illas terras arefecerat: ut uulgò dicerent, Antonij mortem etiam elementa lugere. Non latuit fama Hilarionis accolas quoque illius loci: & certatim uirilis ac muliebris sexus, ora luridi & attenuati fame, pluuias à seruo Christi, id est, à beati Antonij successore deprecabantur. Quos ille cernens, mirè doluit. Eleuatisq; in cœlum oculis, & utrasq; in sublime erigens palmas, statim impetrauit quod rogauerant. Ecce autem sitiens arenosaq; regio, postquam pluuijs irrigata est, tantam serpentum & uenenatorum animalium ex improuiso ebulliuit multitudinem, ut percussi innumerabiles, nisi ad Hilarionem concurrissent, statim interirent. Benedicto itaque oleo uniuersi agricolæ atque pastores tangentes uulnera, certam salutem resumebant. Videns etiam ibi se miris honoribus affici, perrexit Alexan-
B driam, inde ad ulteriorem Oasim eremum transiturus. Et quia nunquam ex quo cœperat esse monachus, in urbibus manserat, diuertit ad quosdam fratres sibi notos in Brutio, haud procul ab Alexandria: qui cum miro gaudio suscepissent senem, & iam uicina nox esset, repentè audiunt discipulos eius asinum sternere, illumq; parare proficisci. Itaq; aduoluti pedibus, rogabant ne hoc faceret: & ante limen prostrati, citius se mori, quàm tanto carere hospite testabantur. Quibus ille respondit: Idcirco abire festino, ne uobis molestiam generem. Certè ex posterioribus cognoscetis, non sine causa subitò ambulasse. Igitur altera die Gazenses cum lictoribus profecti (nam pridie eum uenisse cognouerant) intrantes monasterium, cum illum minime inuenissent, inuicem loquebantur: Nónne uera sunt quæ audiuimus? magus est, & futura cognoscit. Vrbs enim Gaza postquam profecto de Palæstina Hilarione, Iulianus in imperium successerat, destructo monasterio eius, precibus ad imperatorem datis, & Hilarionis & Hesychij mortem impetrauerat: amboq; ut quærerentur, toto orbe scriptum erat. Egressus ergo de Brutio per inuiam solitudinem intrauit Oasim: ibiq; anno plus minus exacto, quia illuc quoq; sua fama præuenerat, quasi iam in Oriente latére non posset, ubi multi illum & opinione & uultu nouerant, ad solas nauigare insulas cogitabat: ut quem terra uulgauerat, saltem maria cælarent. Eodem fermè tempore Hadrianus discipulus eius de Palæstina superuenit, dicens Iulianum occisum, Christianum imperatorem regnare cœpisse: reuerti eum debere ad monasterij sui reliquias. Quod ille audiens detestatus est: & conducto camelo per uastam solitudinem peruenit ad maritimam urbem Libyæ Paretonium: ubi Hadrianus infelix uolens Palæstinam reuerti, & pristinam sub nomine magistri quærens gloriam, multas ei fecit iniurias. Ad extremum, conuasatis quæ à fratribus ei missa detulerat, nesciente illo profectus est. Super hoc quia alter locus referendi non est, hoc tantum dixerim in terrorem eorum qui magistros despiciunt, quod post aliquantulum temporis computruerit morbo regio. Habens igitur senex Gazanum secum, ascendit classem, quæ Siciliam nauigabat. Quumq; uenundato

Euangelio-

Euangeliorum codice, quem manu ſua adoleſcens ſcripſerat, dare naulum diſponeret, in me c
dio fermè Adriæ, naucleri filius arreptus à dæmone clamare cœpit, & dicere: Hilarion ſer-
ue Dei, cur nobis per te & in pelago tutos eſſe non licet? Da mihi ſpacium donec ad terram
ueniam, ne hic eiectus, præcipiter in abyſſum. Cui ille: Si Deus meus, ait, tibi concedit ut ma
neas, mane: ſin autem ille te eijcit, quid mihi inuidiam facis, homini peccatori atque mendi-
co? Hoc autem dicebat, ne nautæ & negociatores qui in naui erant, ſe cum ad terram perue-
niſſent, proderent. Nec multo poſt purgatus eſt puer, patre fidem dante, & cæteris qui ade 12
rant, nulli ſe ſuper eius nomine locuturos. Ingreſſus autem Pachynum promontorium Sici
liæ, obtulit nauclero euangelium pro ſubuectione ſua & Gazani. Qui nolens accipere, ma-
xime cum uideret illos, excepto illo codice, & his quibus ueſtiti erant, amplius nihil habere,
ad extremum iurat ſe non accepturum. Sed & ſenex accenſus fiducia pauperis conſcientiæ,
in eo magis lætabatur, & quod nihil haberet ſeculi, & ab accolis illius loci mendicus putare-
tur. Porrò recogitans, ne negociatores de Oriente uenientes ſe notum facerent, ad mediter-
ranea fugit loca, id eſt uiceſimo à mari miliario, ibiq; in quodam deſerto agello, lignorũ quo
tidie faſcem alligans, imponebat dorſo diſcipuli. Quo in proxima uilla uenundato, & ſibi a-
limoniam, & his qui fortè ad eos ueniebant, pauxillulũ panis emebant. Sed uerè iuxta quod
ſcriptum eſt: Non poteſt ciuitas latere ſuper montem poſita. Scutarius quidam cum in baſi
lica beati Petri Romæ torqueretur, clamauit in eo immundus ſpiritus: Ante paucos dies Si-
ciliam ingreſſus eſt Hilarion ſeruus Chriſti, & nemo eum nouit, & putat ſe eſſe ſecretum, e-
go uadam & prodam illum. Statimq; cum ſeruulis ſuis aſcẽſa in portu naue, appulſus eſt Pa-
chynum, & deducente ſe dæmone, ubi ante tugurium ſenis ſe proſtrauit, ilico curatus eſt.
Hoc initium ſignorum eius in Sicilia, innumerabilem ad eum deinceps ægrotantium, ſed &
religioſorum hominum adduxit multitudinem: in tantum, ut de primoribus quidã tumens
morbo intercutis, eodem die quo ad eum uenerat, curatus ſit. qui poſtea offerens ei infinita
munera, audiuit dictum ſaluatoris ad diſcipulos: Gratis accepiſtis, gratis date. Dum hæc ita
geruntur in Sicilia, Heſychius diſcipulus eius, toto ſenem orbe quærebat, luſtrans littora, de- D
ſerta penetrans: & hanc tantum habens fiduciam, quia ubicunq; eſſet, diu latere non poſſet.
Tranſacto igitur iam triennio, audiuit Methonæ à quodam Iudæo, uilia populis ſcrutã uen
dente, prophetam Chriſtianorum apparuiſſe in Sicilia, tanta miracula & ſigna facientem, ut
de ueteribus ſanctis deputaretur. Interrogatus itaq; habitum eius, inceſſum & linguam, ma
ximeq; ætatem, nihil dicere potuit. Ille enim qui referebat, famam ad ſe ueniſſe tantum ho-
minis teſtabatur. Ingreſſus igitur Adriam, proſpero curſu uenit Pachynum, & in quadam
curui littoris uillula, famam ſenis ſciſcitatus, conſona uoce omnium cognouit ubi eſſet, quid
ageret: nihil in eo ita cunctis admirãtibus, quàm quod poſt tanta ſigna atq; miracula, ne frag
mẽ quidem panis à quoquam in illis locis accepiſſet. Et ne longum faciam, ſanctus uir He-
ſychius ad magiſtri genua prouolutus, plantasq; eius lachrymis rigans, tandem ab eo ſuble-
uatus, poſt bidui triduiq; ſermonem audit à Gazano, non poſſe ſenem iam in illis habitare
regionibus, ſed uelle ad barbaras quaſdam pergere nationes, ubi & nomen & ſermo ſuus in
cognitus foret. Duxit itaq; illum ad Epidaurum Dalmatiæ oppidum, ubi paucis diebus in
uicino agello manſitans, non potuit abſcondi. Siquidem draco miræ magnitudinis, quos
gentili ſermone boas uocant, ab eo quod tam grandes ſint, ut boues glutire ſoleant, omnem
latè uaſtabat prouinciam, & non ſolum armenta & pecudes, ſed agricolas & paſtores tra-
ctos ad ſe, ui ſpiritus abſorbebat. Cui cum pyram iuſſiſſet præparari, & oratione ad Chriſtũ
miſſa euocato populo, præcepiſſet ſtruem lignorum ſcandere, ignem ſuppoſuit. Tum itaq;
cuncta ſpectante plebe, immanem beſtiam concremauit. Vnde æſtuans quid faceret, quò ſe
uerteret, aliam parabat fugam, & ſolitarias terras mente perluſtrans, mœrebat quòd tacente
de ſe lingua, miracula loquerentur. Ea tempeſtate, terræmotu totius orbis, qui poſt Iuliani
mortem accidit, maria egreſſa ſunt terminos ſuos: & quaſi rurſum Deus diluuiũ minaretur,
uel in antiquum chaos redirent omnia, naues ad prærupta de latere montium pependerunt.
Quod cũ uiderent Epidauritani, fremẽtes fluctus & undarũ moles, & montes gurgitũ litto
ribus

A ribus inferri,uerentes quod iam euenisse cernebant,ne oppidum funditus subuerteretur,in gressi sunt ad senem,& quasi ad prælium proficiscentes,posuerunt eum in littore. Qui cum tria crucis signa pinxisset in sabulo,manusq; contrà tenderet,incredibile dictu est,in quantam altitudinem intumescens mare ante eum steterit:ac diu fremens,& quasi ad obicem indignans,paulatim in semetipsum relapsum est. Hoc Epidaurus & omnis illa regio usq; hodie prædicat,matresq; docent liberos suos ad memoriam in posteros transmittendam. Verè illud quod ad apostolos dictum est:Si credideritis,dicetis huic monti,Transi in mare: & fiet: etiam iuxta literam impleri potest,si tamen quis habuerit apostolorum fidem,& talem qualem illis habendam Dominus imperauit. Quid enim interest,utrum mons descendat in mare,an immensi undarum montes repentè obriguerint,& ante senis tantum pedes saxei ex alia parte molliter fluxerint? Mirabatur omnis ciuitas,& magnitudo signi Salonis percrebuerat. Quod intelligens senex,in breui lembo clàm nocte fugit,& inuenta post biduum oneraria naui,perrexit Cyprum. Cumq; inter Maleam & Cytheram piratæ derelicta classe in littore,quæ non antemna,sed conto regitur,duobus haud paruis myoparonibus occurrissent,& denuo hincinde fluctus occurrerent,remiges omnes qui in naui erant trepidare,flere,discurrere,præparare contos,& quasi non sufficeret unus nuncius,certatim seni piratas adesse dicebant. Quos ille procul intuens subrisit. & conuersus ad discipulos dixit: Modicæ,inquit,fidei quare trepidatis? Nunquid plures sunt quàm Pharaonis exercitus? tamen omnes Deo uolente submersi sunt. Loquebatur hic,& nihilominus spumantibus rostris,hostiles turmæ imminebant,iactu tantum lapidis medio. Stetit ergo in prora nauis,& porrecta contra uenientes manu,Hucusq; (ait) uenisse sufficiat. O mira rerum fides,statim resiluere nauiculæ,& impellentibus contrà remis,ad puppim impetus redit. Mirabantur piratæ,post tergum se redire nolentes: totoq; corporis nixu,ut ad nauigium peruenirent laborantes,uelocius multo quàm uenerant,ad littus ferebantur. Prætermitto cætera,ne uidear
B in narratione signorum,uolumen extendere. Hoc solum dicam,quod prospero cursu inter Cycladas nauigans,hincinde clamantium de urbibus & uicis,& ad littora concurrentium,immundorum spirituum uoces audiebat. Ingressus ergo Paphum urbem Cypri nobilem carminibus poetarum,quæ frequenter terræ motu lapsa,nunc ruinarum tantum uestigijs quid olim fuerit ostendit,in secundo ab urbe miliario habitabat ignobilis,gaudensq; quod paucis diebus quietè uiueret. Verum non ad plenum uiginti transiere dies,cum per omnem illam insulam quicunq; immundos habebant spiritus,clamare cœperunt,uenisse
13 Hilarionem seruum Christi,& ad eum se debere properare. Hoc Salamina,hoc Curium, hoc Lapetha,& urbes reliquæ conclamabant:plerisq; asserentibus scire se quidem Hilarionem,& uerè illum esse famulum Dei,sed ubi esset ignorare. Intra triginta igitur nec multo amplius dies,ducenti fermè tam uiri quàm mulieres ad eum congregati sunt. Quos cum uidisset,dolens quod se non paterentur quiescere,& quodammodo in ultionem sui sæuiens, tanta eos orationum instantia flagellauit,ut quidam statim,alij post biduum triduumúe, omnes uero intra unam hebdomadam curarentur. Manens itaq; ibi biennio,& semper de fuga cogitans,Hesychium ad se ueris tempore reuersurum,Palæstinam ad salutationem fratrum,& monasterij sui cineres uisendos misit. Qui cum reuertisset,cupienti rursum ad Ægyptum nauigare,hoc est,ad ea loca quæ uocantur Bucolia,eo quòd nullus ibi Christianorum esset,sed barbara tantum & ferox natio,suasit ut in ipsa magis insula ad secretiorem locum conscenderet. Quem cum diu lustrans omnia reperisset,perduxit eum duodecim milibus à mari procul inter secretos asperosq; montes,& quo uix reptando manibus genibusq; posset ascendi. Qui introgressus,contemplatus quidem est terribilem ualde & remotum locum,arboribusq; hincinde circundatum,habentem etiam aquas de supercilio collis irriguas,& hortulum peramœnum,& pomaria plurima,quorũ fructũ nunquam in cibo sumpsit:sed & antiquissimi iuxta templi ruinam,ex quo (ut ipse referebat,& eius discipuli testantur) tam innumerabiliũ per noctes & dies dæmonũ uoces resonabant,ut exercitum crederes. quo ille ualde delectatus,quo scilicet antagonistas haberet in proximo:

habitauit

habitauit ibi per annos quinq; : & sæpe inuisente se Hesychio, in hoc extremo iam uitæ suæ c tempore refocillatus est, quod propter asperitatem difficultatemq; loci & umbrarum (ut fe rebatur uulgò) multitudinem, aut nullus aut rarus ad se posset uel auderet ascendere. Quo dam autem die egressus hortulum, uidit hominem toto corpore paralyticum iacentem ante fores. Interrogauitq; Hesychium quis nam esset, uel quomodo fuisset adductus. Qui respõ dens, ait: procuratorem se fuisse uillulæ, ad cuius confinia hortulus quoq; in quo ipsi erant pertineret. Et ille collachrymans, tendensq; ad iacentem manum: Tibi (inquit) dico, In no- mine Domini nostri Iesu Christi, surge & ambula. Mira uelocitas. Adhuc uerba in ore lo- quentis uoluebantur, & iam membra solidata ad standum hominẽ surrigebant. Quod post quam auditum est, etiam difficultatem loci, & iter inuium plurimorum uicit necessitas: nihil æquè per circumitum cunctis uillis obseruantibus, quàm ne quo modo elaberetur. Dissemi nauerat enim hoc de eo rumor, diu eum in eodem loco manere non posse. Quod ille non leuitate quadam, aut puerili sensu uictus faciebat, sed honorem fugiens & importunitatem. Semper enim silentium & uitam ignobilem desiderabat. Igitur octogesimo ætatis suæ an- no, cum absens esset Hesychius: quasi testamenti uice breuem manu propria scripsit episto- lam, omnes diuitias suas ei derelinquens: Euangelium scilicet, & tunicam sacceam, cucullam & palliolum. Nam minister eius ante paucos dies obierat. Venerunt itaq; ad ægrotantem de Papho multi religiosi uiri: & maxime quod eum dixisse audierant, iam se ad Dominum migraturum, & de corporis uinculis liberandum. Sed & Constantia quædam sancta fœmi na, cuius generum & filiam de morte liberauerat unctione olei, quos omnes adiurauit, ut ne puncto quidem horæ post mortem reseruaretur, sed statim eum in eodem hortulo terra o- perirent, sicut uestitus erat in tunica cilicina & cuculla, & sago rustico. Iamq; modicus calor tepebat in corpore, nec præter sensum quicquam uiui hominis supererat, & tamen apertis oculis loquebatur: Egredere, quid times? egredere anima mea, quid dubitas? Septuaginta propè annis seruisti Christo, & mortem times? In hæc uerba exhalauit spiritum. Statimq; hu mo obrutum, antè urbi sepultum quàm mortuum nunciauerunt. Quod postquam Palæsti D næ sanctus uir audiuit Hesychius, perrexit ad Cyprum, & simulans se uelle habitare in eo- dem hortulo, ut diligentis custodiæ suspicionem accolis tolleret, cum ingenti uitæ suæ peri- culo, post decem ferè menses corpus eius furatus est. Quod Maiomam deferens, totis mo- nachorum & oppidorum turbis prosequentibus, in antiquo monasterio condidit, illæsa tu nica, cuculla & palliolo: & toto corpore quasi adhuc uiueret, integro: tantisq; fragrante odo ribus, ut delibutum unguentis putares. Non mihi uidetur in calce libri tacenda Constantiæ illius sanctissimæ mulieris deuotio, quæ perlato ad se nuncio, quod corpusculum Hilario- nis Palæstinæ esset, statim exanimata est, ueram in seruum Dei dilectionem etiam morte comprobans. Erat enim solita peruigiles in sepulchro eius nocteis ducere, & quasi cũ præ- sente ad adiuuandas orationes suas sermocinari. Cernas usq; hodie miram inter Palæstinos & Cyprios contentionem, his corpus Hilarionis, illis spiritum se habere certantibus. Et ta- men in utrisq; locis magna quotidie signa fiunt, sed magis in hortulo Cypri, forsitan quia plus illum locum dilexerit.

SCHOLIA.

POtuere attollere.) Magni refert à quo pingaris, aut à quo tua uita literis prodatur. Vel arie tem.) Ita legis Danielis ca. viij. Etenim aries stabat ante paludẽ. Quanquã ex his arietibus alte rum interpretatur Darij auunculum Cyri, alterũ Darium, quẽ deuicit Alexander Magnus. Vel pardum.) Pardum appellat Daniel cap. vij. Post hęc, inquiens, aspiciebam, & ecce alia bestia quasi pardus, & alas habebat quatuor super se, & quatuor capita erãt in bestia. Porrò regẽ hunc alatum pardum facit, quod incredibili celeritate mũdum peragrarit. Cæterũ per quatuor capita, quatuor intelligi uult duces, qui suppresserunt Alexandrum, Ptolemæum, Seleucum, Philippum Antigo- num. Vel hircum caprarum.) De hirco meminit capite octauo. Illud mirandum, hic Hierony- mum ueluti dubitare, per quam harum bestiarum significatus sit Alexander, cum illic interpretet & angelus, & hic ipse. Ad Achillis tumulum.) Is erat sepultus in Troia: cenotaphium erat in Cheroneso. Achillis laudes extulit Homerus in Iliade. Et Alexander iam puer amabat pædago- gum Leonidem, qui se Phœnicem appellare solitus est, Philippum, Peleum. Nec tamen contigit Alexandro

A Alexandro præco qualem optabat. Etenim cum Apellem nactus eſſet pictorem, ſtatuariũ Lyſippũ, ſummos artifices: Cherylum habuit malum poetam. Salaminę Cypri.] Eſt enim in inſula Cypro
2 metropolis Salamina ſiue Salamis, de qua ſentit hoc loco. Locis cõmunibus.] Taxat eos qui laudant non ad fidem hiſtoriæ, ſed ad exemplũ, quomodo Xenophon laudauit Cyrum, tametſi malum exemplar ille nobis propoſuit. Fauore magis q̃.] Ne quis putaret æmulatione factum, quod Hieronymus idem tractaret argumentum, quod tractauerat Epiphanius. Nam fauere uidetur, qui abſoluit, quod alius cœpit. Nec Domini ſ.] Hoc eſt quod Chriſtus ipſe teſtatur in Euangelio: Cecinimus uobis, & non ſaltaſtis: planximus, & non luxiſtis. Scylleos canes.] Alluſit ad fabulã Scyllæ, quam poetæ fingunt pubetenus cinctam canibus, ob latratum undarũ. Obturata aure.] Reſpexit ad fabulam Vlyſſis, qui cera ſociorum aures obturauit, ne cantu Sirenarum auocarent. Roſa de ſpinis.] Roſa apud priſcos prima gloria fuit inter flores: & tamen hęc in ſpinoſo naſcitur frutice, foliis etiam aculeatis. Circi furoribus.] Romæ in Circo agebantur certamina. Annotandum ab Hieronymo notari, quod hodie principes Chriſtiani præclarũ in primis ac uere regium putant, armatos haſtis inter ſe concurrere, magno periculo, nullo fructu. Quidam codices poſt hæc uerba,
3 Circi furoris, habebant, Non artificis furia: quæ puto addita ab indocto quopiam, qui conatus ſit interpretari quid dixiſſet Circi furores. Non arenæ ſanguine.] Siquidem in arena cõmittebantur gladiatores, ſpectaculum homine prorſus indignum. Non theatri luxuria.] Luxuriam dixit propter oſtentationem barbaricarũ opum. De qua meminit & in Epiſtolis Horatius. Vel exemplũ, uel ſupplicium.] Supplicium, ſi puniti ſunt nocentes: exemplum, ſi emendati ſunt qui ſpectarunt.

A Maionia Gazę emporio.] Vel hinc apparet Maioniam fuiſſe littoralem, quod eam uocet emporium Gazę, uelut opportunam importationibus. Emporium enim Græcis eſt, quod nobis mercatus, ab importando. Hiſtoria Tripartita Maiomam appellat, non Maioniam, quæ cum prius portus eſſet Gazæ ciuitatis, fauore Conſtantini ciuitatis honore donata eſt, ne ſeruiret idololatris: & ex nomine Conſtantij Conſtantini filij Conſtantia dicta eſt. Deinde per Iulianum in ditionem Gazenſium redacta eſt, & appellata Gaza maritima. Ependyten.] ἐπενδύτης Græcis dicitur ueſtis exterior, quaſi dicas ſuperindumentum: quemadmodum interior dicitur ſubucula, intima induſium. Vox quæ ſtatim hoc loco ſequebatur in codicibus, eraciaſten, in pleriſq; exemplarib. non habebatur, nec uideo quid ſibi uelit. Poſt ſolis occaſum.] Hoc erat antiquis ieiuniũ, nihil capere cibi toto die. Per ætatem peccare.] Nonnulli codices pro Peccare habebant Calcare. Cæde manus.] Atrocem percuſſionem uocat cędem. Quidam habebant Ceſſione: opinor ſcriptum fuiſſe Ceſione, per ſimplex s. Per æſtus indagabo.] Non uideo quid hoc loco ſibi uelit Indagabo, pu-
B to legendum Agam. Quidam codices Inducam habent pro Indagabo. Iacens fortius.] Exemplo Moyſi, qui orando feliciſſime pugnauit. Iacentem uocat proſtratũ & ſupplicem in oratione.

4 Quod iũco & carice.] Carex herba eſt agreſtis, ſed ſpinoſa, cum iuncus ſit leuis & enodis. Lentis ſextarium.] Lens, leguminis eſt genus uile & plebeiũ. Sextarius, menſuræ nomẽ. Eleutheropolitana.] Eleutheropolis ciuitas eſt Syrię. Præfectus prætorio.] Nam erant & præfecti ærario, & præfecti urbis. Hemitritæo pariter.] Hic quidam non intelligentes hunc locum, pro Hemitritæo, mutarant, Et emeriti, ſed prorſus ridicule. Siquidem ut clariſſime docet Cornelius Celſus libro tertio, capite item tertio: Tertianæ febris duo ſunt genera, alterũ quod eodem modo quo quartana & incipit & deſinit: nec aliud diſcrimen eſt, niſi quod unum tantum diem præſtat integrum, tertio recurrit. Alterum longe pernicioſius, quod tertio quidem die reuertitur, ex octo autem & quadraginta horis, ferè ſex & triginta per acceſſionem occupat, interdum etiam uel minus uel plus, nec ex toto in remiſſione deſiſtit, ſed tantum leuior eſt morbus. Et ob id medici ἡμιτριταῖον appellarunt,
5 quod imperfecta ſit tertiana, & propius ad quotidianam accedat. Gazam & Marnas.] Marnas Dei nomen eſt, uel dæmonis potius, qui illic colebatur, de quo dictum in ſuperioribus ſcholijs.

Rinocoruræ.] Quidam codices habebant Rinochæ, uerum utraq; lectio mendoſa eſt. legendum eſt autem Rhinocuraræ. Id eſt oppidum Ægypti, ſic appellatũ, quod olim incolæ ſummas nares haberent inciſas: id quod nunc uidemus in equis quibuſdam. autor Stephanus. Propius ad uerã lectionem accedebant, qui habebant Rinocoruræ. Si aſinos uinceret.] Nam horum eſt geſtare onera, hominis eſt ingenio magis ualere quàm corpore. Meum palæſtritam.] Palæſtra lucta palæſtrites luctator. Gazarius, ſiue Gazanus Maramites.] Quidam habebant, Zanamenus Manumites. Suſpicor Gazanus nomen eſſe proprium: & pro Maramites, legendum Maiomites, ſiue Maiomenus. Nam id temporis Maiomæ nomen adhuc uetus manebat. Et fit mentio de ora maris. Maioma autem portus erat Gazæ. In ſaxa dureſcentibus.] Simile quiddam uidemus in Britannia
6 apud Londinum, nempe limũ marginis defluente ſubinde aqua, paulatim in ſaxa dureſcere, manente tamen priſtina limi ſpecie. Perdit tactum.] Subaudi priſtinum. Non eſt idem tangenti, & tamen idem eſt aſpectui. Quaſi conſiliorum Deo.] Pro his uerbis, Quaſi conſiliorum Deo, ex codicibus uarie deprauatis coniectura ſuadet legendum, Conſo quaſi conſiliorum Deo. Quidam codex pro Conſo habebat Conſulem, alius Conſcio. Vnde non eſt dubium, quin ſit uera lectio Conſo. Feſtus enim Pompeius Fragmentorum libro tertio: Conſualia, inquit, ludi dicebantur, quos in honorem Conſi faciebant, quem Deum conſilij putabant. Item M. Varro libro De lingua Latina quinto,

Conſualia(inquit)à Conſo,quod tum feriæ publicę ei deo & in circo ad arã eius ab ſacerdotib. fiant c
ludi illi,quibus uirgines Sabinæ raptę. Hiſtoriæ& Conſualiũ meminit T. Liuius libro ab Vrbe con-
dita primo. Maleficum Chriſtianũ.] Maleficũ uocat, non ſimpliciter eum qui male facit, ſed qui
magicis &improbatis utitur artibus. Chriſtiani quondam laborarunt hac infamia,propter miraculo
rum nouitatem. Ad ſupplicium poſcunt.] Non admodum refert cõmemorare, quàm uarie fue-
rit hic locus deprauatus. Verum collatis diuerſis deprauationibus, ita legendũ eſſe deprehẽdimus,
Porrò furẽtes aduerſarij Hilarionem maleficum Chriſtianum ad ſupplicium poſcere. Indubitata er-
go uictoria,& illis & multis retro Circẽſibus,plurimis fidei occaſio fuit. Senſus eſt, occaſione huius
uictoriæ,plurimos ad fidem Chriſti fuiſſe conuerſos, non ſolum in illis ludis Circenſibus qui tũ age-
bantur, uerumetiam alijs multis ordine ſecutis. Oppidò uirginem Dei.] Oppidò(ni fallor)hoc
loco aduerbium eſt, pro ualde:& Deperire poſuit pro adamare. Morituræ uirginitatis.] Vt ele- 7
ganter luſit in uerbi metaphora. Sunt enim apud medicos morituri hominis indicia quædã, ita ſunt
& uirginitatis. Perrexit Memphim.] De hac urbe Ægypti prodigioſiſſima memorant ſuperſ-
luſionibus dæmonũ & magorũ oſtentis. Æſculapij uatibus.] Hi magicis incantamentis pollice-
bantur remedia morborum, quales ſunt hodie quoq; inter Chriſtianos, tam impudentes, ut au-
ſint eiuſmodi promittere, & reperiũt tam ſtultos, ut credant illos poſſe prẽſtare. Non remedian
tis.] Remediari dixit pro mederi. quod uerbi nõ recordor uſquam legiſſe me, niſi quod hic eodem
utitur aduerſus Iouinianũ,addito,ut hic quoq; facit, accuſandi caſu. Æris Cyprij.] Genus eſt æris
mollius,& ad ſculpturam magis accõmodum. Qui licio & lamina.] Licia, fila ſunt quibus impli-
catur ſtamen. Ea detracta è ſtamine,putabãt in maleficijs efficaciam habere:teſtis Virgilius. & item
Plinius oſtendit,licium telæ detractum, ſeptenis nodis alligari ſolitũ, ſic ut ad ſingulos nodos uiduã
aliquam nominarent:id exiſtimabant remedio eſſe morbis inguinũ. Et lamina.] Vtraq; res mol- 8
lis, filum & lamina Cyprij æris,in quo magicæ imagines erant depictæ. Signa iubere perquiri.]
Veluti deprehenſurus an uera dixiſſet dæmon. Mirũ eſt aũt, quod hic de una uirgine narrat Hiero-
nymus:ſed ætate noſtra rem uidimus multo prodigioſiorẽ, in frequenti uirginum monaſterio,quod
eſt in Hannonia,uulgo dictum Keinout. Ea res non mediocriter torquebat humaniſſimũ præſulem
& uere patrem,epiſcopũ Cameracenſem Henricũ,inter inclytos illos Berganæ ſtirpis heroas,tũna-
tu maximum.nam apud hunc id temporis admodum iuuenis uiuebam. Quæ gymnaſia uir ille ſuper
hac re non conſuluit? Quos nõ adduxit,quos exiſtimaſſet, uel eruditione pollere, uel ſanctimoniæ?
Nemo non ſtupefactus diſceſſit. Nec prius eſt extinctum malũ quàm extinctis ad unam uirginibus,
quæ fuerãt à dæmone correptæ. Candidatus Conſtantij.] Candidatũ uocat,quod ambiret apud
imperatorem honorem militiæ. Rutilus coma.] Hinc Horatius, Nec fera cærulea domuit Ger- d
mania pube. Inter Saxones & Alemanos.] Hanc hodie uulgò non Franciam, ſed Franconiã ap-
pellant. Neq; enim accipi poteſt de Francia Galliarũ, ea in parte in qua ſunt Pariſii. Francam tan 9
tum & Latinam.] Francam linguã appellat eam, quæ nũc eſt Germanica. Non idioma.] ἰδίωμα,
Græcis proprietas eſt. Habet uniuſcuiſq; gentis ſermo neſcio quid ſuum & peculiare. Bactrum
camelum.] Addidit nomen gentis, quod illinc maxime mitterẽtur. Submiſſumq; caput.] Nam
cameli, natura ſunt erecto & prælongo collo. Et ad profectum animæ.] In nonnullis ſcriptũ erat
Pro affectu animi. Quamuis humilem.] Quamuis, dixit pro quantũuis, ut aliàs admonuimus.
Cades.] Ea dicitur Cades Barnæ. Eſt in deſerto, coniungitur ciuitati Petræ in Arabia. Perue-
nit Peluſium.] Peluſium ciuitas in extremo Nili oſtio orientẽ uerſus. Verũ magis mihi placet, quod
in alijs extat exemplaribus, Eluſam. Ea ciuitas eſt nunc Palęſtinæ, quõdam Arabiæ, teſte Stephano.
Nam Peluſium in Ægypto eſt. Ob Luciferũ.] Quem & Heſperũ uocãt. Hanc enim ſtellam, Ve 10
neris eſſe putant. Syra Barach.] Alij ſcriptũ habebant Barecho. Lineam mitteret.] Id eſt, ut
ducta linea circunſcriberet locum extruendæ Eceleſiæ, quod olim in urbibus quoq; condendis re-
ligioſe fiebat. In manſionem poneret.] In alijs habebatur, In manſionũ ordine poneret. Manſio-
nes autem uocat, ubi quieſcitur in itinere. Vaſtitas & iudiciũ.] Sic habebãt exemplaria permul
ta, ſed palàm eſt iuſtitiũ eſſe legendum. Iuſtitium autem eſt, quando diebus nefaſtis nihil agere publi
ce licet. Hic longius tranſtulit, ad omnium rerum intermiſſionem, & quaſi publicum luctum.

Id eſt poſt ſolis occaſum.] Rurſum interpretatur quid ſit ieiunium:nempe totũ diem à cibis ab-
ſtinere. Atq; id uocat habere uiaticum, non egere cibo. Qui dicitur Lychnos.] In nonnullis e-
xemplaribus ita ſcriptum habebatur, Lith pro Lychnos: & pro Theribatum, Thabotum. Phile 11
monem.] Pleriq; codices habebant Philonem. Et dromadis.] Dromadas uocat animal ad cur
ſum idoneum,& hinc uocabulum. Præterea in ſublimi.] Hic locus diuerſus habebatur in exem
plaribus:in quibuſdam ita ſcriptum erat, Quaſi per cochleam aſcendentibus, ut arduæ ualde, duæ e-
iuſdem menſuræ cellulæ uidebantur. In alijs ſic erat, Quaſi per cochleã aſcendentibus, ut arduo ual-
le adniſu, eiuſdem menſurę uiſebantur. Martyrium fabricaretur.] Martyriũ appellat monumen
tum, aut ſacellum martyri dicatum, ut ἀνάκτιον, & ſimilia apud Græcos. Plus minus.] Ita loqui-
mur, incertum ſignificantes utrum paulo plus fuerit, an paulo minus. Ad ſolas inſulas.] Solas
uocat deſertas. Nam & locus ſolus dicitur, in quo nemo uerſatur. Vt apud Ouidium, Loca ſo-
la nocent, loca ſola caueto. Ad extremum conuaſtatus.] Quidam hunc locum ita depra-
uarãt,

A uarant, Commendatis fratribus ei qui missa detulerant. At dubiũ non est quin scribendum sit Con-
uasatis. Est enim conuasare, in sarcinam componere, quod uelis asportare. Ita seruus ille Terẽtianus:
12 Aliquid conuasassem, & senis ultus essem iracundiam. Pachinum.] Sicilia tria habet promonto
ria: Pachinum, quod Græciam spectat: Lilybeum, quod Africam: Pelorũ, quod ad Italiam uergens,
Scyllæ aduersum est. Audiuit Methonæ.] De Methona diximus in Epitaphio Paulæ. Quidam
codices habebant, Methono. Habetur autem & huius nominis ciuitas in Arabia. Vilia populo
scruta.] Alluſit ad illud Horatianũ in Epistolis: Vilia uendentum tunicato scruta popello. Boas
uocant.] Nimirũ à Græca uoce βόας, quæ boues significat. Duobus haud paruis myoparonib.]
Myoparo, siue (ut Græci) Myoparon, genus nauigij est, ad cursum & celeritatẽ paratũ. Hincin-
13 de fluctus occurrerẽt.] Est enim circa Maleam promontoriũ periculosissima nauigatio, quod Græ-
co quoq; testatum est prouerbio. Nobilem carminibus.] Nam ipsam Venerẽ Paphiã appellant,
quod illic olim coleretur. Hoc Corion, hoc Lapithe.] Hæc nomina uarijs modis erant deprau
ta, ut cuiq; uenerat in mentem, ita mutata scriptura. Verũ haud dubium est quin legendũ sit, Curium
& Lapethos, iuxta descriptionem Ptolemæi. Significat enim uniuersam insulam Cyprũ, cuius præ-
cipue sunt urbes quas recensuit, Salamina ad orientem, Paphos ad occidentẽ, Lapethus ad septen-
trionem, Curium ad meridiẽ. Quæ uocantur Bucolia.] Quasi dicas bubulcorũ loca, siue sedes.
Tantos agonistas.] Sic habebant plerique codices. Alij pro Agonistas, mutarant, quos desidera-
bat. Ego non uideo quid hoc loco uelit Tantos, quasi uel maiores essent cæteris, uel plures. Vnde
conijcio legendum pro tantos agonistas, Antagonistas, quod Græcis significat aduersarium certa-
minis, ἀνταγονιστὴς. Vt diligenti custodia suspicionem occulis tolleret.] Sic habebant aliquot e-
xemplaria. Verum ex alijs non minus, sed aliter deprauatis, colligo legendum, Vt diligẽtis custodię
suspicionẽ accolis tolleret: ut hic sit sensus, Eum ob id simulasse uelle cõmorari se in eo hortulo, ne
alioqui ueniret in suspicionẽ accolis eius loci, quod tã diligenter obsideret & obseruaret sepulchrũ.

ARGVMENTVM EPISTOLAE SEQVENTIS.

Depinxit solitariũ, depinxit celebrem, depingit hic captiuũ & agitatũ. Lusit & in hoc argumento
ingenij exercitandi gratia. Cæterũ uarietatẽ lectionis apparet nõ casu, sed studio alicuius accidisse.

DE VITA BEATI MALCHI CAPTIVI MONACHI.

1 QVi nauali prælio dimicaturi sunt, antè in portu & in tranquillo mari flectũt gu
B bernacula, remos trahunt, ferreas manus & uncos præparãt, dispositumq; per
tabulata militem, pendente gradu, & labente uestigio stare firmiter consuefa-
ciunt: ut quod in simulachro pugnæ didicerint, in uero certamine non perhorrescant.
Ita & ego qui diu tacui (silere quippe me fecit, cui meus sermo supplicium est) prius e-
xerceri cupio in paruo opere, & ueluti quandam rubiginem linguę abstergere, ut ueni-
re possim ad latiorem historiam. Scribere enim disposui (si tamen uitam dominus dede
rit, & si uituperatores mei saltem fugientem me & inclusum persequi desierint) ab ad-
uentu saluatoris usq; ad nostram ętatem, id est, ab Apostolis usq; ad nostri temporis fe-
cem, quomodo & per quos Christi Ecclesia nata sit, & adulta, persecutionibus creuerit,
martyrijs coronata sit. Et postquam ad Christianos principes uenit, potentia quidem &
diuitijs maior, sed uirtutibus minor facta sit. Verum hæc aliàs. Nunc quod imminet ex-
plicemus. Maronia triginta fermè milibus ab Antiocha urbe Syriæ, haud grandis ad o-
rientem distat uiculus. Hic post multos, uel dominos, uel patronos, dum ego adolescen
2 tulus morarer in Syria, ad papæ Euagrij necessarij mei possessionẽ deuolutus est: quem
idcirco nunc nominaui, ut ostenderem, unde nossem quod scripturus sum. Erat igitur
illic quidam senex nomine Malchus, quem nos Latinè regem possumus dicere, Syrus
natione & lingua, & reuera αὐτόχθων. Anus quoq; in eius contubernio ualde decrepi-
ta, & iam morti proxima uidebatur, tam studiose ambo religiosi, & sic Ecclesię limen te
rentes, ut Zachariam & Helizabet de Euangelio crederes, nisi quod Ioannes in me-
dio non erat. De his quum curiose ab accolis quærerem, quæ nam esset eorum co-
pula, matrimonij, sanguinis, an spiritus: omnes uoce consona, sanctos & Deo placitos,
& mira nescio quæ respondebant. Qua cupiditate illectus, adortus sum hominem, &
curiosius scisscitans rerum fidem, hæc ab eo accepi. Ego, inquit, mi nate, Maroniaci a-
gelli colonus, sed solus parentibus fui. Qui cum me quasi stirpem generis sui, & hære-
dem familiæ suæ ad nuptias cogerent, monachum potius me uelle esse respondi. Quan
tis pater minis, quantis mater blanditijs persecuti sint, ut pudicitiam proderem, hæc res

ſola indicio eſt, quod & domũ & parentes fugi. Et quia ad orientem ire non poteram, c
propter uicinam Perſidem, & Romanorum militum cuſtodiam, ad occidentem uerti
pedes, pauxillulum neſcio quid portans uiatici, quod me ab inopia tantum defenſaret.
Quid multa? Perueni tandem ad eremum Chalcidos, quę inter Immam & Eſſam magis
ad auſtrum ſita eſt. Ibi repertis monachis, eorum me magiſterio tradidi, manuum labo
re uictum quæritans, laſciuiamq; carnis refrenans ieiunijs. Poſt multos annos incidit
mihi deſiderium, ut ad patriam pergerem. Et dum adhuc uiueret mater, iam enim pa-
trem mortuum audieram, ſolarer uiduitatem eius, & exinde uenundata poſſeſsiuncu-
la, partem erogarem pauperibus, partem monaſterio conſtituerem: quid erubeſco con-
fiteri infidelitatem meam? partem in ſumptuum meorum ſolatia reſeruarem. Clamare
cœpit abbas meus, diaboli eſſe tentationem, & ſub honeſtæ rei occaſione, latere anti-
qui hoſtis inſidias. Hoc eſſe reuerti canem ad uomitum ſuum. Sic multos monachorum
eſſe deceptos, nuſquam diabolum aperta fronte ſe prodere. Proponebat mihi exempla
als inuito de ſcripturis plurima: inter quæ illud, quod inito Adam quoq; & Euam ſpe diuinitatis
ſupplantauerit. Et cum perſuadere non poſſet, prouolutus genibus obſecrabat, ne ſe de
ſererem, ne me perderem: nec aratrum tenens, poſt tergum reſpicerem. Væ miſero mi-
hi, uici monitorem peſsima uictoria, putans illum nõ meam ſalutem, ſed ſuum ſolatium
quærere. Proſequutus ergo me de monaſterio, quaſi funus efferret, & ad extremum ua-
ledicens: Video, ait, te fili ſatanæ cauterio notatum: non quæro cauſas, excuſationes nõ
recipio. Ouis quæ de ouilibus egreditur, lupi ſtatim morſibus patet. De Beria ad Eſſam
pergentibus, uicina eſt publico itineri ſolitudo, per quam Saraceni incertis ſedibus huc
atq; illuc ſemper uagantur. Quę ſuſpicio frequentiam in illis locis uiatorum congregat,
ut imminens periculum auxilio mutuo declinetur. Erant in comitatu meo uiri, fœmi-
næ, ſenes, iuuenes, paruuli, numero circiter ſeptuaginta. Et ecce ſubito equorum came-
lorumq; ſeſſores Iſmaelitæ irruunt, crinitis uittatisq; capitibus ac ſeminudo corpore,
pallia & latas caligas trahentes: pendebant ex humero pharetræ, laxos arcus uibrantes d
haſtilia longa portabant. Non enim ad pugnandum, ſed ad prædam uenerãt. Rapimur,
diſpergimur, & in diuerſa trahimur. Ego interim longo poſtliminio hæreditarius poſ-
ſeſſor, & ſerò mei conſilij pœnitens, cum altera muliercula in unius heri ſeruitutem ſor-
titus uenio. Ducimur, imò portamur ſublimes in camelis, & per uaſtam eremum ſem-
per ruinam timentes, pendemus potius quàm ſedemus. Carnes ſemicrudæ cibus, & lac
camelorum potus erat. Tandem grandi amne tranſmiſſo, peruenimus ad interiorem ſo-
litudinem, ubi dominam liberosq; ex more gentis adorare iuſsi, ceruices flectimus. Hic
quaſi clauſus carcere, mutato habitu, id eſt nudus ambulare diſco. Nã aeris quoq; in-
temperies, nihil aliud præter pudenda uelari patiebatur. Tradũtur mihi paſcendę oues,
& in malorum comparatione hoc fruor ſolatio, quod dominos meos et conſeruos ra-
rius uideo. Videbar mihi aliquid habere ſancti Iacob, recordor Moyſi, qui & ipſi in ere
mo quondã fuere paſtores. Veſcebar recenti caſeo & lacte. Orabam iugiter, canebam
pſalmos, quos in monaſterio didicerã. Delectabat me captiuitas mea: agebamq; Dei iu-
dicio gratias, quod monachum quem in patria fuerã perditurus, in eremo inueneram.
O nihil unquam tutum apud diabolum. O multiplices & ineffabiles eius inſidiæ. Sic
quoq; latentem inuenit inuidia. Dominus uidens gregem ſuum creſcere, nihilq; in me
deprehendens fraudulentiæ: ſciebam enim Apoſtolum præcepiſſe, Dominis ſic quaſi
Deo fideliter ſeruiendum: & uolens me remunerare, quo fidum ſibi magis faceret, tra-
didit mihi illam conſeruam meam, aliquando captiuam. Et quum ego refutarem, dice-
remq; me Chriſtianum, nec licere mihi uxorem uiuentis mariti accipere (ſiquidem ca-
ptus nobiſcum uir eius, ab alio domino fuerat abductus) rurſus ferus ille & implacabi-
lius in furorem uerſus, euaginato cœpit me petere gladio. Et niſi confeſtim brachia ten-
dens mulierem præoccupaſſem, ilico fudiſſet ſanguinem. Iam igitur uenerat tenebro-
ſior ſolito, & mihi nimium matura nox. Ducor in ſpeluncam ſemirutam, nouam coniu-

gem

A gem: & pronubante nobis mœstitia, uterq; detestamur alterum, nec fatemur. Tunc ue-
rè sensi captiuitatẽ meam, prostratusq; humi, monachum cœpi plangere, quem perde-
bam, dicens: Huccine miser seruatus sum? Ad hoc me mea scelera perduxerunt ut inca-
nescente iam capite, uirgo maritus fierem? Quid prodest parẽtes, patriam, rem familiarẽ
contempsisse pro domino: si hoc facio, quod ne facerem, illa contempsi, nisi quod fortè
propterea hæc sustineo, quia patriam desideraui? Quid agimus anima? perimus, an uin-
cimus? Expectamus manum domini, an proprio mucrone confodimur? Verte in te gla-
dium, tua magis mors timenda est, quàm corporis. Habet & seruata pudicitia suum mar
tyrium, iaceat insepultus Christi testis in eremo, ipse mihi ero persecutor & martyr. Sic
fatus, duxie in tenebris quoq; micantem gladium, & acumine contra me uerso: Vale, in als eduxi
quam, infelix mulier, habeto me martyrẽ potius quàm maritum. Tunc illa pedibus meis
prouoluta: Precor te, inquit, per Iesum Christum, & per huius horæ necessitatẽ adiuro,
ne effundas sanguinẽ tuum in crimen meum. Vel si mori placet, in me primũ uerte mu-
cronem. Sic nobis potius coniungamur. Etiam si uir meus ad me redierit, seruarem ca-
stitatem, quam me captiuitas docuit, uel interirẽ potius quàm perderẽ. Cur moreris, ne
mihi iungaris? Ego morerer, si mihi iungi uelles. Habeto me coniugem pudicitię, & ma
gis animæ copulam amato, quàm corporis. Sperent domini maritum, Christus nouerit
fratrẽ. Facile suadebimus nuptias, cum nos uiderint sic amare. Fateor, inquit, obstupui,
& admiratus uirtutem fœminæ, coniugẽ plus amaui. Nunquã tamen illius nudum cor-
pus intuitus sum, nunquam eius carnẽ attigi timens in pace perdere, quod in prælio ser
uaueram. Transeunt in tali matrimonio dies plurimi, amabiliores nos dominis fecerant
nuptiæ. Nulla fugæ suspicio, interdum & mense toto aberam fidus gregis pastor per so-
litudinem. Post grande interuallum dum solus in eremo sedeo, & præter cœlũ terramq;
nihil uideo, cœpi mecum tacitus uoluere, & inter multa, contubernij quoq; monacho-
rum recordari, maximeq; uultum patris mei, qui me erudierat, tenuerat, perdideratq;.
B Sicq; cogitans, aspicio formicarum gregem angusto calle feruere, ferre onera maiora. q;
corpora. Aliæ herbarũ quædam semina forcipe oris trahebant, aliæ egerebant humum
defoueis, & aquarum meatus aggeribus excludebant. Illę uenturę hyemis memores, ne
madefacta humus in herbam horrea uerteret illata semina præcidebãt. Hæ luctu celebri
corpora defuncta deportabant. quodq; magis mirum est in tanto agmine, egrediẽs non
obstabat intranti, quin potius si quam uidissent sub fasce & onere concidisse, suppositis
humeris adiuuabant. Quid multa? Pulchrum mihi spectaculum dies illa præbuit. Vnde
recordatus Salomonis, ad formicarũ solertiam nos mittentis & pigras mentes tali exem
plo suscitantis, cœpi tædere captiuitatis, & monasterij cellulas quærere, ac formicarum
illarum solitudinẽ desiderare, ubi laboratur in mediũ, cumq; nihil cuiusquã proprium
sit, omnium omnia sunt. Regresso ad cubile occurrit mulier, tristitiã animi dissimulare
non potuit. Rogat cur ita exanimatus sim. Audit causas, hortatur fugam. Peto silentij fi-
dem, non aspernatur, & iugi susurro inter spem & metum medij fluctuamus. Erant mi-
hi in grege duo hirci miræ magnitudinis, quibus occisis, utres facio, eorũq; carnes uia-
tico præparo. Et primo uesperi, putantib. nos dominis secretò cubitare, inuadimus iter,
utres & partes carnium portantes. Cumq; peruenissemus ad fluuium nam decem mili-
bus aberat, inflatis conscensisq; utribus, aquis nos credimus, paulatim pedibus subremi
gantes: ut deorsum nos flumine deferente, & multo longius quàm conscenderamus, in
alteram nos exponente ripam, uestigium sequentes perderent. Sed inter hęc madefactę
carnes, et ex parte lapsę, uix tridui cibum pollicebantur. Bibimus usq; ad satietatem, futu
ræ nos siti præparantes. Currimus, post tergũ semper aspicimus, & magis noctibus pro
uehimus, quàm diebus, uel propter insidias latè uagantium Saracenorũ, uel propter ar-
dorem solis nimiũ. Paueſco miser etiam referens, & si tota mente securus, toto tamẽ cor
pore perhorresco. Post diem uero tertiũ, dubio conspectu procul aspicimus duos came
lis insidentes uenire cõcitos. Statimq; mẽs mali præsaga, putare cœpit dominũ meditari

mortem,ſolem cernere nigreſcentem.Dumq; timemus,& ueſtigijs nos proditos pera- c
renas intelligimus,offertur ad dexteram ſpecus,longè ſub terrā penetrās. Igitur timen-
tes uenenata animalia, nam ſolent uiperæ, reguli, & ſcorpiones, cæteraq; huſcemodi,
feruorem ſolis declinantia, umbram petere: intrauimus quidem ſpeluncam,ſed ſtatim
in ipſo introitu ſiniſtræ nos foueæ credimus, nequaquam ultra progredientes,ne dum
mortem fugimus, incurramus in mortem.Illudq; nobiſcum reputantes, ſi iuuat domi-
nus miſeros,habemus ſalutē: ſi deſpicit peccatores,habemus ſepulchrum. Quid putas
fuiſſe nobis animi? quid terroris, cum ante ſpecum haud procul ſtarēt dominus& con-
ſeruus,& ueſtigio indice iā ad latebras peruenisſent? O multo grauior expectata,q̄ illa
ta mors.Rurſus cum timore & labore lingua balbutit, & quaſi clamante domino,muti 3
re non audeo.Mittit ſeruum,ut nos de ſpecu trahat:ipſe camelos tenet,& euaginato gla
dio,noſtrum expectat aduentum.Interea tribus ferè uel quatuor cubitis introgreſſo fa-
mulo, nobis ex occulto tergum eius uidētibus,nam oculorum iſtiuſmodi natura eſt,ut
poſt ſolem umbram intrantibus, cæca ſint omnia,uox per antrum ſonat:Exite furciferi,
exite morituri.Quid ſtatis? quid moramini? Exite.Dominus uocat,patienter expectat.
Adhuc loquebatur,& ecce per tenebras aſpicimus leęnam inuaſiſſe hominem, & guttu
re ſuffocatum,cruentum intrò trahere. Ieſu bone, quid tunc terroris nobis, quid gaudij
fuit? Spectabamus domino neſciente, hoſtē noſtrū perire. Qui cum uideret illum mo-
ras facere,ſuſpicatus eſt duos uni reſiſtere.Sed iram differre nō ualens, ſicut tenebat gla
dium,ad ſpeluncam uenit, & furore rabido ſerui increpans uecordiā, prius à fera eſt ten
tus, quàm ad noſtras latebras peruenirēt.Qui ſunt qui hoc crederēt,ut ante os noſtrum
beſtia pro nobis dimicaret? Sublato autem illo metu,ſimilis ante oculos noſtros uerſa-
batur interitus, niſi quod tutius erat rabiem leonis,quàm iram hominis ſuſtinere. Paue
mus intrinſecus,& ne mouere quidem nos auſi, præſtolamur euentū rei, inter tanta pe-
ricula, pudicitiæ tantū conſcientia pro muro ſepti. Leæna inſidias cauens, & uiſam eſſe
ſe ſentiens,apprehenſos mordicus catulos effert,nobisq; cedit hoſpitium. Neq; tamē ſa D
tis creduli erūpimus,ſed expectantes diu, & egredi cogitantes,illius nobis figurabamus
occurſum.Sublato ergo horrore,& alia tranſacta die egredimur ad ueſperā, uidimusq;
camelos,quos ob nimiam uelocitatem dromedarios uocant,prēteritos cibos in ore uol
uere,& in aluum miſſos iterum retrahere. Quibus aſcenſis,& noua ſitarcia, id eſt anno-
na refocillati, decima tandem die ad Romana per deſertū caſtra uenimus. Oblatiq; tri-
buno, rem ordine pandimus,inde tranſmiſsi ad Sabinum Meſopotamiæ ducem,came-
lorum precium accepimus.Et quia iam abbas ille meus dormierat in domino,ad hęc de
latus loca,me monachis reddo, hanc trado uirginibus, diligens eam ut ſororem,non ta
men ei me credens ut ſorori. Hæc mihi ſenex Malchus adoleſcētulo retulit. Hæc ego uo
bis narraui ſenex,& caſtis hiſtoriam caſtitatis expono. Virgines caſtitatē cuſtodire ex-
hortor. Vos narrate poſteris, ut ſciāt inter gladios & inter deſerta & beſtias,pudicitiam
nunquam eſſe captiuam: & hominem Chriſto deditum poſſe mori,non poſſe ſuperari.

SCHOLIA.

SCHOLIA.

A
1 QVi nauali.] Hanc Græci uocant ναυμαχίαν. Subſignificat autem hoc argumentum non eſſe ſerium, ſed exercitandi ſtyli cauſa ſumptum. Ferreas manus.] Harpagones uocant, quibus iniectis attrahunt nauim, cõmiſſuri. Cui meus ſermo ſup.] Ruffinum, ni fallor, ſignificat, à quo omnia illius carpebantur. Fugientem me.] Mutarat enim locum, cedens aduerſario, ſicut alibi teſtatus eſt. Ab aduentu.] Opus quod hic pollicetur opinor eſſe illud, quod in uiris illuſtribus ſua recenſens, appellat χρονικὸν omnimodæ hiſtoriæ. Et poſtq̃ ad Chriſtianos principes.] Quid diceres Hieronyme, ſi nunc uideres Eccleſiã, tot regnis, tot opibus, tot bellis, tot uictorijs, tot triumphis, tot legationibus profanis, tot fœderibus penè obrutam? Maronias.] Quidã habebãt Maronianus, ſed deprauate. Apud Ptolemæum legimus Maroniam, & conuenit locus ad Hieronymi de-
2 ſcriptionem. Papæ Euagrij.] Hunc oſtendit & aliàs ſibi ſubſidio fuiſſe. Malchus.] Hebreis מלך ſonat regem. Inde libri Malachim dicuntur. Thebaſtonis indigena.] Hic locus non uno modo deprauatus fuit. E ueſtigijs puto legendum eſſe ad hunc modum, Syrus & natione & lingua & reuera αὐτόχθων. Porrò indigena eius loci, aſſcripſerat aliquis, uolens exponere, quid eſſet αὐτόχθων, Chalcidos.] Chalcis eſt ad ſeptentrionem Syriæ: Eſſa ſeu Iſſa littoralis eſt: Imma interior ad orientem. Tenebroſior ſolito.] In omnibus exemplaribus pro ſolito, habebatur ſolitudo.

Et pronubante nobis.] Pronubæ eſt dictare uerba nuptialia, bene ominata. Atqui hic malis ominibus inibatur matrimonium, ut uterq; alterum deteſtaretur: pronubari dixit, pro pronubæ officio fungi. Ob mœſtitiam.] Quidam habebant luſtitiam, alij Triſtitiam, mihi Mœſtitiam magis
3 probatur. Rurſus cum timore.] Locus hic planè deprauatus eſt, nec uno modo. Vide num ſic legendum ſit: Rurſum timore labor, lingua balbutit, & quaſi clamante domino mutire non audeo. Vt ſenſus ſit, Malchum inter narrandum pati denuo, quod olim in ipſa re fuiſſet paſſus. Aut ſic: Timore labor, lingua balbutit, & clamante domino mutire non audeo. Vt intelligas, eum euocanti domino præmetu non auſum fuiſſe reſpondere. Dromedarios.] Dromos enim Græce curſus eſt. Præteritos cibo.] Ruminant enim cameli. Sed uide num præſtet legere Præteritos. Sitarcia.] σῖτος, cibus, & ἀρκεῖν ſufficere.

sticorum index.

Simon Petrus
Andreas
Iacobus frater Domini
Matthæus
Iacobus Zebedæi
Philippus
Bartholomæus
Thomas
Simon Cananæus
Matthias
Timotheus
Titus
Crescens
Iudas
Paulus apostolus
Barnabas
Lucas
Marcus
Ioannes
Hermas
Philo
Lucius Anneus Seneca
Iosephus
Iustus

Clemens
Ignatius
Polycarpus
Papias
Quadratus
Aristides
Agrippa
Egesippus
Iustinus
Melito
Theophilus
Apollinarius
Dionysius
Pinytus
Tatianus
Philippus
Musanus
Modestus
Bardesanes
Victor
Irenæus
Pantænus
Rhodon
Clemens
Miltiades
Apollonius
Sarapion
Apollonius
Theophilus
Bachylus
Polycrates

Heraclius
Maximus
Candidus
Appion
Sextus
Brabianus
Iudas
Tertullianus
Origenes
Ammonius
Ambrosius
Tryphon
Minuitus
Gaius
Beryllus
Hippolytus
Alexander
Iulius
Geminus
Theodorus
Cornelius
Cyprianus
Pontius
Dionysius
Nouatianus
Malchion
Archelaus
Anatolius
Victorinus
Pamphilus
Pierius

Lucianus
Phileas
Arnobius
Firmianus
Eusebius
Rheticius
Methodius
Iuuencus
Eustathius
Marcellus
Athanasius
Antonius
Basilius
Theodorus
Eusebius
Triphylius
Donatus
Asterius
Lucifer
Eusebius
Fortunatianus
Acacius
Sarapion
Hilarius
Victorinus
Titus
Damasus
Apollinarius
Gregorius
Tacianus

Photinus
Sœbadius
Didymus
Optatus
Aquilius
Cyrillus
Euzoius
Epiphanius
Efræm
Basilius
Gregorius
Lucius
Diodorus
Eunomius
Priscillianus
Matronianus
Tiberianus
Ambrosius
Euagrius
Ambrosius
Maximus
Gregorius
Ioannes
Gelasius
Theotimus
Dexter
Amphilochius
Sophronius
Hieronymus.

A HIERONYMI EPISTOLA AD DEXtrum prætorio præfectum, è Latina lingua in Græcam translata.

HIERONYMVS DEXTRO.

ORTARIS Dexter, ut Tranquillum sequēs, ecclesiasticos scriptores in ordinē digeram: et quod ille in enumerandis gentilium literarum uiris fecit illustribus, ego in nostris faciam: id est, ut à passione Christi, usque ad decimumquartum Theodosii imperatoris annum, omneis qui de scripturis sanctis memoriæ aliquid prodiderunt, tibi breuiter exponam. Fecerunt quidē hoc idem apud Grecos, Hermippus Peripateticus, Antigonus Carystius, Satyrus doctus uir, & longe omnium doctissimus, Aristoxenus musicus. Apud Latinos autem Varro, Santra, Nepos, Hyginus: & ad cuius nos exemplum uis prouocare, Tranquillus. Sed non mea & illorum similis est con
B ditio. illi enim, ueteres historias annalesq; replicantes, potuerunt quasi de ingenti prato paruam sui opusculi coronam texere. Ego quid acturus, qui nullū prꝛuium sequens, pessimum (ut dicitur) magistrum memetipsum habeo? Quāquam Eusebius Pamphili, in decem Ecclesiasticæ historiæ libris, maximo nobis adiumento fuerit: & singulorum de quibus scripturi sumus uolumina, ætates autorum suorum sæpe testantur. Itaq; dominum Iesum Christum precor, ut quod Cicero tuus, qui in arce Romanæ stetit eloquentiæ, non est facere dedignatus in Bruto, Oratorum Latinæ linguę texens Catalogum, id ego in Ecclesiæ illius scriptoribus enumerandis, dignè cohortatione tua impleam. Si qui autem de his qui usque hodie scriptitant, à me in hoc uolumine prætermissi sint, sibi magis quàm mihi debent imputare. Neque enim cælantes scripta sua, de his quæ non legi, nosse potui: & quod alīs forsitan sit notum, mihi in hoc terrarum angulo fuerit ignotum. Certe cum scriptis suis claruerint, non magnopere nostri silentiꝭ

ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ πρὸς δέξτρον ἔπαρχον πραιτορίῳ, ἀπὸ ξωμαϊκῶν εἰς ἑλληνικὰ μεταβληθεῖσα.

ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ ΔΕΞΤΡΩ.

Ροζέπη δέξτρε, ὥς τι τραγύλλῳ ἐπόμενόν με, σὺν ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφέας κατὰ τάξιν ἐνθέσθαι, καθ' ὃν τρόπον ἐκεῖνος ἀπαριθμούμενος σὺν πολυφανεῖς ἄνδρας, σὺν τὰ ἐθνικὰ σωτάξαντας παρεσήμηνε, διὰ γὰ ἐν τοῖς ἡμετέροις ποιήσω, τοῦτ' ἔστιν, ἀπὸ τοῦ πάθους τοῦ σωτῆρος ἄχρι τεσσαρεσκαιδεκάτου ἔτους θεοδοσίου τοῦ βασιλέως, πάντας σὺν ἐν τῶν θεσπεσίων γραφῶν συγγραμμάτων τι, καὶ τῇ μνήμῃ παραδεδωκότας, σὺν βραχέων φανερώσω. παρεσήμηναν μὲν δὴ καὶ αὐτοῖς ἕλλησιν, ἕρμιππος περιπατητικὸς, ἀντίγονος καρύστιος, σάτυρος ἀνὴρ πολυμαθὴς, καὶ πολλῶν πάνυ διδασκαλικώτατος, ἀριστόξενος μουσικός. παρὰ δὲ τοῖς ῥωμαίοις, βάρρων, σαίντρας, νέπως, ὑγῖνος, ἐν οὗ εἰς ὑπόδειγμα ἡμᾶς προκαλεῖσθαι βούλει, τραγύλλος. ἀλλ' ὅπερ ἐστὶν ἐμοῦ κἀκείνων ὁμοία ἡ αἵρεσις. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ, παλαιὰς ἱστορίας καὶ τὰς ἑκάστοτε ἔτους ἀναπυλίοντες σωτάγματα, ἐδυνήθησαν ὡσανεὶ ἐκ μεγάλου λειμῶνος, ἐλάχιστον γοῦν τοῦ οἰκείου ἔργου στέφανον πλέξαι. ἐγὼ δὲ, τί διαπραξόμαι, ἐγκαμφὼ ἑπόμενος ἀσθενὶ, ἀλλ' ἐμαυτὸν κάκιστον, ὡς ὁ λόγος φησὶ, διδάσκαλον ἔχων; εἰ καὶ τὰ μάλιστα εὐσεβὴς ὁ παμφίλου εἰς δέκα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας βίβλους, μεγίστην ἡμῖν παρέσχετο βοήθειαν, καὶ τὰ ἑκάστου περὶ ὧν συγγράφειν μέλλομεν τυγχάνειν τὰ οἰκείων τῶν μαρτυρίαν πρὸ ἕξεσι χρόνων. προσεύχομαι δὲ τῷ κυρίῳ ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ δέομαι, ἵν' ὅπερ ὁ σὸς κικέρων, ὁ ἐν τοῖς ἄκρῳ τῆς ῥωμαϊκῆς εὐγλωττίας ἱστάμενος, ποιῆσαι οὐκ ἀπηξίωσεν εἰς βραχύ μοι, τὰ τῶν ἑκατέρων τῇ ῥωμαϊκῇ γλώττῃ ὧν τάπερ κατάλογον, σχεδὸν ἐγὼ ἐν τῷ ἀπαριθμήσασθαι σὺν συγγραφέας τῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας, ἐκπληρώσω δὲ τῆς σῆς προτροπῆς. εἰ δέ τινες, ἐν τῶν ἄχρι τήμερον συγγεγραμμένων παρ' ἐμοὶ ἐν τοῖς δὲ τοῖς τυχὸν παρελειφθησαν, ἑαυτοῖς μᾶλλον ἢ μοὶ ἐπιγραφέτωσαν. ὃ δὲ οὐ παρεσυπόντων αὐτῶν τὰ ἴδια συγγράμματα, γνῶναι ἐδυνήθην οἷς οὐκ ἐνέτυχον. καὶ ὅπερ ἄλλοις ἐστὶν ὅτε γνωστὸν τυγχάνει, ἐμοὶ ἐν τῇ τοῦ κόσμου τούτου γωνίᾳ, ἄγνωστον ὑπάρξειν. ὅμως ὅταν καταδηλοῖ διὰ τῶν οἰκείων γράμμασι συγγραμμάτων, ὀλίγως τὰ μέγιστα βλαβέντες

lentiꝭ diſpendio ſuſpirabunt. Diſcant ergo Celſus, Porphyrius, Iulianus, rabidi aduerſus Chriſtum canes, diſcant eorum ſectatores, qui putant eccleſiam, nullos philoſophos & eloquentes, nullos habuiſſe doctores, quanti & quales uiri eam fundauerint, extruxerint, & ornauerint, & deſinant fidem noſtram ruſticæ tantum ſimplicitatis arguere, ſuamq; potius imperitiam agnoſcant.

βγότες τὴν ἡμετέραν ἐπισεναξῆσι σιωπήν. μα C
βέτωσαν τοιγαροῦν κέλσ, πρφύρι, ἰσλιανὸς, οἱ λυσσώδεις κ χεισ κυνες, μαθέτωσαν οἱ τούτων ἀπόλυθοι, οἱ νομίζοντες τὴν ἐκκλησίαν, μή τε φιλοσόφους καὶ εὐφραδεῖς, μήτε τινας ἐχειν ἀγαθοὺς διδασκάλους, ὅσοι καὶ πάλαι οἱ ἄνδρες, ταύτην θεμελιώσαντες, ᾠκοδόμησάν τε & διεκόσμησαν, κ παύσωντ τὴν ἡμετέραν πίστιν ἀγροικικῆς μόνον εὐθυμίας ἁπλότητ, οἰκείαν μᾶλλον ἀμαθίαν ἐπιγνωσόμενοι.

CATALOGVS SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM.

SImon Petrus filius Ioannis, prouinciæ Galilææ, uico Bethſaida, frater Andreæ apoſtoli, & princeps apoſtolorũ: poſt epiſcopatum Antiochenſis eccleſiæ, & prædicationẽ diſperſionis eorũ, qui de circumciſione crediderant, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Aſia, & Bithynia, ſecũdo Claudij anno, ad expugnandũ Simonẽ magũ Romam pergit, ibiq; uigintiquinq; annis cathedrã ſacerdotalẽ tenuit, uſq; ad ultimum annũ Neronis, id eſt decimũquartũ. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus eſt, capite ad terram uerſo, et in ſublime pedibus eleuatis: aſſerens ſe indignum, ut ſic crucifigeretur ut Dñs ſuus. Scripſit duas epiſtolas, quæ catholicæ nominãtur: quarum ſecunda à pleriſq; eius eſſe negatur, propter ſtyli cum priore diſſonãtiam. Sed & Euangelium iuxta Marcum, qui auditor eius & interpres fuit, huius dicitur. Libri autem eius, è quibus unus Actorum eius inſcribitur, alius Euangelij, tertius prædicationis, quartus Apocalypſis, quintus iudicij, inter apocryphas ſcripturas reputantur. Sepultus Romæ in uaticano iuxta uiã triumphalem, totius urbis ueneratione celebratur.

Variat Græcus

Diuus Hieronymus nõ recẽſuit niſi ſcriptores: at Sophronius reliquos item apoſtolos adiunxit. Ea nos Latina fecimus, & adijciẽda curauimus, ne uõ cõgruerent Græca cum Latinis

ANdreas frater huius, ut maiores noſtri prodiderunt, Scythis, & Sogdianis, & Saccis prædicauit Euangelium Domini noſtri Ieſu Chriſti. & in Sebaſtopoli prædicauit, quæ cognominatur magna, ubi eſt irruptio Apſari, & Phaſis fluuius, illic incolũt Æthiopes interiores. Sepultus eſt autem Patris ciuitate Achaiæ, cruci ſuffixus ab Ægea præfecto Edeſenorum.

IAcobus, qui appellatur frater Dñi, cognomento Iuſtus, ut nonnulli exiſtimãt, Ioſeph

Σιμων πέτρ ἀπόστολος υἱὸς ἰωνᾶ, ἐπ χίας γαλιλαίας, κώμης βηθσαϊδὰ, ἀδελφὸς αὐ δρέα ἀποσόλ, κ ἀρχηγὸς τ ἀποσόλων, μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν τ ἀντιοχέων ἐκκλησίας, καὶ τὸ κή ρυγμα τῶν διασπαρέντων, καὶ ἐν τ ποντομῆ πισθυσαύτων, ἤ τε πόντ, γαλατίᾳ, καππαδοκίᾳ, ἀσίᾳ & βιθυνίᾳ, ἔτ διδύτερ κλαυδίᾳ ἔτῃ, εἰς τὸ ἐκπολεμῆσαι σίμωνα τ μάγον, τὴν ῥώμην ἐφίσα τ. ἔνθα ἔτη κοσι πέντε ἤνιαυσόν, τ θρόνον τ ἱερω σώνης κατέσχεν, ἕως τ τελυταίου ἐνιαυτ νέρω νος, τοτέστι, τοῦ πεντεσκαιδεκάτου, ἐφ' ὃν καὶ σαυρωθεὶς ἐμαρτύρησε, τὴν κεφαλὴν κ γόνυ ἔχων, οὓς πόδας ἤ ἐν μετεώρῳ, φάσκων ἀναξιον ἑαυτ εἶναι, τ ὅμοιον τρόπον σαυρωθῆναι τῷ παν D τῶν κυρίῳ. ἔγραψε δύο ἐπισολὰς τὰς ὀνομαζομένας καθολικάς. ἀφ' ὧν τὴν δευτέραν οἱ πλείους ὐκ ἐγκρίνουσιν αὐτ τυγχάνειν, διὰ τὴν χαρακτῆρα, καὶ τὴν διαφωνίαν τ πρώτης ἐπισολῆς. ἀλλὰ κ τὸ κατ μαρκὸν εὐαγγέλιον, ὃς μαθητὴς αὐτο & ἑρμηνευτὴς ἐγένετο, τοῦτο λέγεται εἶναι. τὰ δὲ συγγράμματα, τέτοις πρῶτον, ὃ ἐπιγέγραπται πράξεις αὐτο. δεύτερον, εὐαγγέλιον. τρίτον, κήρυγμα. τέταρτον, ἀποκάλυψις. πέμπτον, κρίσις, ὡς ἀπόκρυφα ὄντα ἀκριβολογίζε. κινδυνευθεὶς δὲ ἐν ῥώμῃ ἐν τῷ βαλικανῷ, πλησίον τ ὁδὸν τ ἐπίκλην τροπαίων, μετὰ ταῦτὸ τὸ σεβάσμα τον, πρὸ τῶν ῥωμαίων θρησκεύεται.

ANδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτο, ὡς οἱ πρὸ ἡμῶν πατέρες ἱστόρησαν, σκύθαις & σογδιανοῖς κ σάκαις ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον τ κυρίου ἡμῶν ἰησ σῦ χριστ. κ ἐν σεβαστουπόλει ἐκήρυξε τῇ μεγάλῃ, ὅπερ ἔστιν ἡ πρεμβολὴ ἀκαλέχ, καὶ φάσις ὁ ποταμός. ἔνθα οἰκοῦσιν αἰθίοπες οἱ ἐσώτεροι. θάπτεται δὲ ἐν πάτραις τ ἀχαΐας, σαυρῷ προσηλωθεὶς ὑπὸ αἰγέα τ βασιλέως ἐδεσηνῶν.

IAκωβος ὁ ἀδελφὸς τ κυρίου, ἀπόσολος καὶ ἐπίκλην δίκαιος, ὥς τινες ὑπολαμβάνουσι, τ

A Ioſeph ex alia uxore, ut autem mihi uide-
tur, Marię ſororis matris Domini, cuius lo
annes in libro ſuo meminit, filius: poſt paſ-
ſionem Domini ſtatim ab apoſtolis Hiero
ſolymorũ epiſcopus ordinatus, unam tan-
tum ſcripſit epiſtolam, quæ de ſeptẽ catho
licis eſt, quę & ipſa ab alio quodam ſub no
mine eius ædita aſſeritur: licet paulatim tẽ-
pore procedente obtinuerit autoritatem.
Hegeſippus uicinus apoſtolicorum tẽpo-
rum, in quinto cõmentariorum libro de la
cobo narrans, ait: Suſcepit eccleſiam Hie-
roſolymæ poſt apoſtolos frater Domini la
cobus, cognomẽto Iuſtus. Multi ſiquidem
Iacobi uocabãtur. Hic de utero matris ſan-
ctus fuit, uinum & ſiceram non bibit, car-
nem nullã comedit, nunq̃ attonſus eſt, nec
unctus unguẽto, nec uſus balneo. Huic ſo-
li licitum erat ingredi ſancta ſanctorũ. Si-
quidem ueſtibus laneis nõ utebatur, ſed li
neis, ſolusq; ingrediebatur templum, & fle
xis genibus pro populo deprecabatur: in
tantum, ut camelorum duritiem traxiſſe e-
ius genua crederentur. Dicit & alia multa,
quæ enumerare longũ eſt. Sed & Ioſephus
B in uiceſimo libro Antiquitatum refert, &
Clemens in ſeptimo Hypotypoſeon, mor
tuo Feſto, qui Iudæam regebat, miſſum à
Nerone eſſe ſucceſſorem eius Albinum:
qui quum necdum ad prouinciam perue-
niſſet: Ananus, inquit, pontifex adoleſcens
Anani filius, de genere ſacerdotali, acce-
pta occaſione ἀναρχίας, concilium con-
gregauit: & compellẽs publice Iacobum,
ut Chriſtum Dei filium denegaret, con-
tradicentem lapidari iuſsit: qui quum &
præcipitatus de pinna templi confractis
cruribus, adhuc ſemiuiuus, tendens ad cœ
lum manus diceret: Domine, ignoſce eis:
quod enim faciunt, neſciunt: fullonis fu-
ſte, quo rudia ueſtimenta extorqueri ſo-
lent, in cerebro percuſſus interijt. Tra-
dit item Ioſephus tantæ eum ſanctitatis fu-
iſſe, & celebritatis in populo: ut pro-
pter eius necem, creditum ſit ſubuerſam eſ-
ſe Hieroſolymam. Hic eſt de quo Pau-
lus apoſtolus ſcribit ad Galatas: Alium
autem Apoſtolorum uidi neminem, ni-
ſi Iacobum fratrem Domini. Et Apo-
ſtolorum

τοῦ ἰωσὴφ, ἀπ' ἄλλης γυναικός. ὡς δὲ ἐμοὶ φαί-
νεται, μαρίας, ἀδελφῆς τῆ μητρὸς τοῦ κυρίου
ἧς ἰωάννης μέμνηται, παρὰ τὸ πάθος τοῦ κυ-
ρίου εὐθὺς παρὰ τῶν ἀποστόλων ἱεροσολύμων
ἐπίσκοπος κατασταθεὶς, μίαν μόνην σωζεται-
ται παρ' ἐπιστολήν, ἥ τις τῶν ἑπτὰ καθολικῶν τυγ-
χάνει. καί τινες παρ' ἑτέρου τινὸς ἐπ' ὀνόματι
αὐτοῦ ἐνδιδόσθαι ταύτην φάσκουσι, καὶ κατὰ
βραχὺ τῷ χρόνου προϊόντος, αὐθεντίας τινὸς
ἐπελάβετο. ἡγήσιππος γοῦν τῶν ἀποστολι-
κῶν χρόνων, ἐν ᾧ τῷ πέμπτῳ λόγῳ τῶν ὑπομνη
μάτων πόρρω ἰακώβου διηγούμενος, ἔφη· ἐδέξα
το τὴν ἐκκλησίαν ἱεροσολύμων μετὰ τῶν ἀποσ-
τόλων, ἀδελφὸς τοῦ κυρίου ἰάκωβος, ὁ ἐπικλη-
θεὶς δίκαιος, διὰ τὸ πολλοὺς καλεῖσθαι ἰακώ-
βους. οὗτος ἐκ γαστρὸς ἅγιος ἦν, οἶνον καὶ σί-
κερα οὐκ ἔπιε, κρεῶν δὲ οὐδὲ ἔτυχεν θυτὸν οὐ με-
τέλαβε ψώποτε, οὐδὲ ἐπέβαλε, οὐδὲ ἀλείμμα-
σιν ἠλείφετο πλοσωμίλησεν. ἔθος ἦ ἦν αὐτῷ
εἰσελθεῖν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἐνδεδυμένῃ εἰρεΐνῃ μὴ
κεχρημένῳ, ἀλλὰ λινῇ, μόνος τε αὐτὸς εἰσῄει εἰς
τὸν ναὸν εἰσιόντα. γόνατα λιλίνων, ὥσπερ τοῦ
λαοῦ πλοσηύχετο, τοσοῦτον, ὥς τε τὰ γόνατα
αὐτοῦ κατατρίβεσθαι νομίζεσθαι ὡς τῶν καμή-
λων τύλους. λέγεται γοῦν ἑτέρά τινα, ἃ μακρὸν ἂν εἴη κα
ταλέγεσθαι. καὶ γὰρ ὁ ἰώσηπος ἐν τῷ εἰκοστῷ
τῆς ἀρχαιολογίας λόγῳ, καὶ πλήμμης ἐν τῷ ἑβδό-
μῳ τῶν κατατυπώσεων ἐρήκασι, μετὰ τὸν τε-
λευτῶν φήσου τοῦ τῶν ἰουδαίων διέποντος,
πεμφθῆναι παρὰ νέρωνος διάδοχον αὐτοῦ ἀλ
βῖνον. καὶ πρὶν ἢ ἐλθεῖν τὸν ἔτερόν φησιν ἐν τῷ ἐπάρχειας ἐπιτῆναι,
ἄνανος φησὶν ἱερεὺς νέος, ἀνάνου υἱός. γένους ἱε-
ρατικοῦ, ἐληφὼς ἀφορμὴν ἀναρχίας, συνεδρίου
γινομένου ἠνάγκασε τὸν ἰάκωβον δημοσίᾳ, ἵνα
τὸν χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἀρνήσηται, ἀντιλέ-
γοντα δὲ λιθοβολῆναι προσέταξεν, ὃς ἐν τῷ πτε-
ρυγίου τοῦ ναοῦ κρημνισθεὶς, κατεαγότων αὐ-
τοῦ τῶν σκελῶν, ἡμιθανὴς ἐπάρας εἰς οὐρανὸν
τὰς χεῖρας, λέγει· Κύριε, σύγγνωθι αὐτοῖς, ὃ γὰρ
ποιοῦσιν ἀγνοοῦσι. τότε κναφικῷ μοχλῷ ὧ τὰ ἱ-
μάτια ἐκπιέζειν ἐώθασι, κατὰ τὸν ἐγκέφαλον
κρουσθεὶς, ἀνεπαύσατο. πλησίβιος ὁ αὐτὸς ἰώση
πος, τοσαύτ' αὐτὸν γεγενῆσθαι ἁγιοσύνης φησὶ
καὶ θρησκείας παρὰ τῷ λαῷ, ὡς δόξαι τὸν αὐτοῦ
θάνατον πεπεῖσθαι πάντας, τὰ ἱεροσόλυμα
πεπορθῆσθαι. περὶ τούτου καὶ ὁ ἀπόστολος παῦ-
λος πρὸς τοὺς γαλάτας λέγει· ἕτερον δὲ ἐν τῶν
ἀποστόλων οὐκ εἶδον, εἰ μὴ ἰάκωβον τὸν
ἀδελφὸν τοῦ κυρίου. Καὶ τῶν ἀποστόλων περὶ

τούτου

ſtolorum ſuper hoc crebrius acta teſtantur. Euãgelium quoq; quod appellatur ſecundum Hebræos, & à me nuper in Græcum Latinumq; ſermonem translatum eſt, quo & Origenes ſæpe utitur, poſt reſurrectionem ſaluatoris refert. Dominus autem quum dediſſet ſindonem ſeruo ſacerdotis, iuit ad Iacobum, & apparuit ei. Iurauerat enim Iacobus, ſe non comeſturum panem ab illa hora, qua biberat calicem domini, donec uideret eum reſurgentẽ à mortuis. Rurſusq; poſt paululum: Auerte, ait dominus, menſam & panem. Statimq; additur: Tulit panem, & benedixit, ac fregit, & dedit Iacobo Iuſto, et dixit ei: Frater mi, come de panẽ tuum, quia reſurrexit filius hominis à dormientibus. Triginta itaq; annos Hieroſolymis rexit eccleſiam, id eſt uſq; ad ſeptimum Neronis annum, & iuxta templũ ubi & præcipitatus fuerat, ſepultus eſt. Titulum uſq; ad obſidionem Titi & ultimam Hadriani, notiſsimũ habuit. Quidam è noſtris in monte Oliueti eum putauerũt conditum, ſed falſa eorum opinio eſt.

Græcus legiſſe uidetur aperuit

τότε μαρτυρῶσιν αἱ πρόοξεις. Καὶ τὸ εὐαγγέλιον δὲ τὸ κατ' Ἑβραίους, ὅπερ ἐγὼ ἐμαυτῷ νῦν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ ξωμαϊκὴν γλῶτταν μετεβλήθη, ὃ καὶ ὠσχήνης πολλαχοῦ κέχρηται, μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ σωτῆρος, λέγει. ὁ δὲ κύριος δεδωκὼς σινδόνα τῷ δούλῳ τοῦ ἱερέως, ἀπελθὼν πρὸς ἰάκωβον, ἤνοιξεν αὐτῷ. ὠμοσμόκει γὰρ ἰάκωβος μὴ γεύσασθαι ἄρτου, ἐξ ἐκείνης τῆς ὥρας ἀφ' ἧς ἔπιεν τὸ ποτήριον ὁ κύριος, ἕως ἴδῃ αὐτὸν ἀνασάντα ἐκ νεκρῶν. αὖθις δὲ μικρὸν ὕστερον, φησὶν ὁ κύριος, τράπεζαν καὶ ἄρτον. εὐθὺς δὲ προσίθεται, λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ δεδωκὼς ἰακώβῳ τῷ δικαίῳ, λέγει αὐτῷ· ἀδελφέ μου, ἔδιε τὸν ἄρτον σου, ἠγέρθη γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν. τριακοντα τριγαροῦν γνιαυσὸν τὸν ἱεροσολύμων κυβερνήσας ἐκκλησίαν, τοῦτέστιν, ἕως ἑβδόμου γνιαυτοῦ νέρωνος, πλησίον τοῦ ναοῦ ἀπετέθη, ἐν ᾧ καὶ ἐτάφη. τίτλον ἄχει καὶ τὸν τῆς πολιορκίας, καὶ καὶ τελευταίας ἀσφαλοῦς ἐπίσκοπον ἔσχε. ὅν τινες ἐξ ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τοῦ ἐλαιῶνος τεθεῖσθαι νομίζουσι, δυσὶ δὲ ὅσους καὶ τούτων ἐπονοίας.

MAtthæus, qui & Leui, ex publicano Apoſtolus, primus in Iudea propter eos qui ex circũciſione crediderant, Euangelium Chriſti Hebraicis literis uerbisq; compoſuit. Quod quis poſtea in Græcum tranſtulerit, non ſatis certum eſt. Porro ipſum Hebriacũ habetur uſq; hodie in Cęſarienſi bibliotheca, quam Pamphilus martyr ſtudioſiſsime confecit. Mihi quoq; à Nazaræis, qui in Berœa urbe Syriæ hoc uolumine utuntur, deſcribendi facultas fuit. In quo animaduertendum, quod ubicunq; Euangeliſta, ſiue ex perſona ſua, ſiue ex perſona domini ſaluatoris, ueteris ſcripturæ teſtimoniis utitur, non ſequatur Septuaginta translatorũ autoritatem, ſed Hebraicam, è quibus illa duo ſunt: Ex Ægypto uocaui filium meum. Et: Quoniã Nazaræus uocabitur.

Ματθαῖος ὁ καὶ λευὶς, ἀπόστολος ἀπὸ τελωνῶν, ἐν τῇ ἰουδαίᾳ πρῶτος διὰ τοὺς ἐκ περιτομῆς πιστεύσαντας εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ γράμμασιν καὶ ξήμασιν ἑβραϊκοῖς συνέταξεν, ἀγνοσμῶς τοῦ μετὰ ταῦτα εἰς ἑλληνικὸν τοὺς μεταφράσαντος. τὸ δὲ ἑβραϊκὸν ἄχρι τήμερόν ἐστιν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ καισαρείας τῇ παρὰ παμφίλου μάρτυρος πρωτοδιδάσως κατασκευασθείσῃ. ἐμοὶ δὲ παρὰ τῶν ναζωραίων τῶν ἐν βεροίᾳ τῆς συρίας τούτῳ κεχρημένων, ἄδεια παρεχέθη τὰ τοῦτο μεταγραφῆς, δι' ἧς ἐστιν ἀνεμποδίστως πειθῆναι, ὡς ἔνθα ἂν ὁ εὐαγγελιστὴς, εἴτε ἐν προσώπῳ οἰκείᾳ, εἴτε ἐν προσώπῳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ τῷ σωτῆρος ταῖς μαρτυρίαις κατανέχηται τῶν παλαιῶν γραφῶν, μὴ ἀκολουθεῖν τῇ αὐθεντίᾳ τῶν ἑβδομήκοντα ἑρμηνευτῶν, ἀλλὰ τῇ ἑβραϊκῇ, ἀφ' ὧν τὰ δύο εἰσὶν ἐκεῖνα, ἐξ αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου, καὶ ὅτι ναζωραῖος κληθήσεται.

Hæc uſq; ad Iudã nõ ſunt Hieronymi, ſed à Græcis adiecta

IAcobus Zebedęi filius, duodecim tribubus quæ erãt in diſperſione, omnib. prædicauit Euangelium domini noſtri Ieſu Chriſti. Interfectus eſt autem gladio ab Herode Tetrarcha Iudæorum.

ΙΑκωβος ὁ τοῦ ζεβεδαίου, ταῖς δώδεκα φυλαῖς ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ, πᾶσιν ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. ἀνῃρέθη δὲ μαχαίρᾳ ὑπὸ ἡρῴδου τετραρχοῦντος τῶν ἰουδαίων.

Philippus

Φίλιππος

A PHilippus apoſtolus in Phrygia prædicat Euangelium Domini Ieſu. Sepelitur Hierapoli, cum filiabus honorifice.

BArtholomæus apoſtolus, Indis ijs qui dicuntur fortunati, prædicauit Euangelium Chriſti, & Euãgelium quod eſt ſecũdum Matthæum eis tradidit. Dormiuit aũt Albanopoli oppido maioris Armenię.

THomas apoſtolus, quemadmodũ traditũ eſt nobis, Parthis & Medis et Perſis & Carmanis & Hyrcanis & Bactris & Magis prædicauit Euãgeliũ Domini. Dormiuit in ciuitate Calamina, quæ eſt Indiæ.

SImon Cananęus, cognomẽto Iudas, frater Iacobi epiſcopi, qui & ſucceſsit illi in epiſcopatum, poſt obitũ Iacobi cognomento Iuſti, uixit annos uiginti ſupra centum. Crucifixus autem ſub Traiano imperatore, mota perſecutiõe graui, dormiuit.

MAtthias, cum unus eſſet è numero ſeptuaginta, allectus eſt in ordinẽ undecim apoſtolorũ, in locum Iudæ Iſcariotæ, q fuit proditor. In altera Aethiopia, ubi eſt irruptio Apſari, & Hyſsi portus, prædicauit Euangelium, quum eſſent homines
B agreſtes. Et illic dormiuit, & illic ſepultus eſt, uſq; ad hodiernum diem.

TImotheus autem Epheſiorum epiſcopus, ordinatus à beato Paulo, ex gentibus erat, non ex circũciſione. De quo multa teſtatur Paulus, admonens ut honeſtam profeſsionem dati ſibi doni ſeruaret, qui et glorioſe illic teſtificatus eſt.

TItus epiſcopus Cretæ, in eadẽ & in circumiacẽtibus inſulis prædicauit Euangelium Chriſti. Ibidem autẽ & dormiuit, & ſepultus eſt, nempe in Creta.

CReſcens in Gallijs prędicauit Euãgelium, & illic ſepultus eſt. Eunuchus Candaces Æthiopũ reginæ in Arabia cognomento felici, & in Taprobana inſula maris rubri prædicauit Euãgelium Domini. Aiunt autem eum et ibidem martyrium pertuliſſe, & honorifice fuiſſe ſepultum.

IVdas frater Iacobi paruam quidem quę de ſeptem catholicis eſt, epiſtolam reliquit. Et quia de libro Enoch, qui apocryphus eſt, in ea aſſumit teſtimonium, à pleriſq; reijcitur, tamẽ autoritatem uetuſtate

iam

ΦΙλιππος ὁ ἀποστολος ἐν φρυγίᾳ διδάσκει τὸ εὐαγγέλιον τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, θάπτεται ἐν Ἱεραπόλει μετὰ τῶν θυγατέρων ἐνδόξως.

BΑρθολομαῖος ὁ ἀπόστολος, Ἰνδοῖς, τοῖς καλουμένοις εὐδαίμοσιν, ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, καὶ τὸ κατὰ ματθαῖον αὐτοῖς εὐαγγέλιον ἔδωκεν. ἐκοιμήθη δὲ ἐν ἀλβανοπόλει τῆ μεγάλης ἀρμενίας.

ΘΩμᾶς ὁ ἀπόστολος, καθὼς ἡ παράδοσις ἔχει, πάρθοις καὶ μήδοις καὶ πέρσαις καρμανοῖς καὶ ὑρκανοῖς καὶ βακτροις καὶ μάγοις ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον τοῦ κυρίου. ἐκοιμήθη ἐν πόλει καλαμίνῃ τῆ ἰνδικῆς.

ΣΙμων καναναῖος, ὁ ἐπικληθεὶς ἰούδας, ἀδελφὸς ἰακώβου τοῦ ἐπισκόπου, ὅς τις καὶ τὸν κλῆρον τῆ ἐπισκοπῆς ἐδέξατο μετὰ τὸν ἰακώβου τοῦ δικαίου κοίμησιν, ἔτεσιν ἐκατὸν εἴκοσιν ἔτη. σαυρῷ δὲ παραδοθεὶς ὑπὸ τραϊανοῦ τοῦ βασιλέως, διωγμοῦ μεγάλου κινηθέντος, ἐκοιμήθη.

ΜΑτθίας εἷς ὢν τῶν ἑβδομήκοντα, συγκαταριθμηθεὶς δὲ μετὰ τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων, ἀντὶ ἰούδα τοῦ ἰσκαριώτου τοῦ προδότου γενομένου, ἐν τῆ δυσβάτῳ αἰθιοπίᾳ, ὅπου ἡ παρεμβολὴ ἄγριος, καὶ ὕδατος λιμήν, ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον, ἀγρίοις ἀνθρώποις θῦσι. καὶ ἐκεῖ ἐκοιμήθη, καὶ ἐκεῖ ἐτάφη ἕως τῆ σήμερον.

ΤΙμόθεος δὲ ὁ ἐπίσκοπος ἐφέσου καταστὰς ὑπὸ τοῦ μακαρίου παύλου, ἐξ ἐθνῶν ἦν, οὐκ ἐκ περιτομῆς. ὧ καὶ πολλὰ μαρτυρεῖ παῦλος, νουθετῶν τὸν καλὴν ὁμολογίαν τοῦ δοθέντος αὐτῷ χαρίσματος φυλάξαι, ὃς καὶ ἐνδόξως ἐκεῖ ἐμαρτύρησεν.

ΤΙτος ἐπίσκοπος κρήτης, ἐν αὐτῆ δὲ ταῖς πλείοσι νήσοις ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ. ἐκεῖ καὶ ἐκοιμήθη καὶ ἐτάφη ἐν κρήτη.

ΚΡήσκης ἐν γαλλίαις ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ἐκεῖ ἐτάφη. εὐνοῦχος καυδάκης τῆ βασιλίσσης αἰθιόπων, ἐν ἀραβίᾳ τῆ εὐδαίμονι, καὶ ἐν ταπροβανῆ νήσῳ ἐν τῆ ὀρυθρᾷ ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον τοῦ κυρίου. λόγος δὲ περιέχει, ὡς καὶ μεμαρτυρηκέναι αὐτὸν ἐκεῖ, καὶ ἐνδόξως ταφῆναι.

ΙΟύδας ἀδελφὸς ἰακώβου, ἐλαχίστων, ἤ τις ἐν τῆ ἐπὶ καθολικῶν ἐστιν, ἐπιστολὴν κατέλειπεν. καὶ ἐπειδὴ ἐκ τῆς βίβλου Ἐνὼχ, τῆ ἀποκρύφου τυγχανούσης, προσλαμβάνεται ἐν αὐτῆ μαρτυρίας, παρὰ πολλῶν ἐκβάλλεται, ἀλλ' ὅμως τῆ ἀρχαιότητι, καὶ τῆ

iam & uſu meruit, & inter ſanctas ſcriptu-
ras computatur.

PAulus apoſtolus, q̃ antè Saulus, extra numerũ duodecim apoſtolorũ, de tribu Beniamin & oppido Iudææ Giſchalis fuit, q̃ à Romanis capto, cũ parẽtib. ſuis Tarſum Cilicię cõmigrauit: à q̃bus ob ſtudia legis miſſus Hieroſolymã, à Gamaliele uiro doctiſsimo, cuius Lucas meminit, eruditus eſt. Cũ aũt iterfuiſſet neci martyris Stephani, et acceptis à põtifice tẽpli epiſtolis, ad p̃ſequẽdos eos q̃ Chriſto crediderãt, Damaſcũ p̃geret, reuelatiõe cõpulſus ad fidẽ, q̃ in Actib. apoſtolorũ ſcribitur, ĩ uas electiõis deꝑſecutore trãslatus eſt. Cũq̃ primũ ad p̃dicationẽ eius Sergius Paulus procõſul Cypri credidiſſet, ab eo q̃ eũ Chriſti fidei ſubegerat, ſortitus eſt nomẽ Paulus: et iũcto ſibi Barnaba, multis urbib. peragratis, reuertẽsq̃ Hieroſolymã, à Petro Iacoboq̃ & Ioanne gẽtiũ apoſtolus ordinatur. Et q̃ ĩ Actib. apoſtolorũ pleniſsime de eius cõuerſatione ſcriptũ eſt, hoc tãtũ dicã, q̃ poſt paſsionem Dñi uiceſimoquinto anno, id eſt ſecũdo Neronis, eo tẽpore q̃ Feſtus procurator Iudęę ſucceſsit Felici, Romã uinctus mittitur, & biẽniũ in libera manẽs cuſtodia, aduerſus Iudæos, de aduẽtu Chriſti quotidie diſputauit. Sciẽdũ aũt ĩ prima ſatisfactiõe, necdũ Neronis imperio roborato, nec ĩ tãta erũpente ſcelera, quãta de eo narrant hiſtorię, Paulũ à Nerone dimiſsũ, ut Euãgeliũ Chriſti in Occidẽtis quoq̃ partib. prædicaret, ſicut ipſe ſcribit in ſecunda epiſtola ad Timotheũ, eo tẽpore quo et paſſus eſt, de uinculis dictãs epiſtolã: In prima mea ſatisfactione nemo mihi affuit, ſed oẽs me dereliquerũt, nõ eis imputetur. Dñs aũt mihi aſſuit, & cõfortauit me, ut per me prædicatio cõpleretur, & audirẽt oẽs gentes, & liberatus ſum de ore leonis. Manifeſtiſsime leonẽ propter crudelitatẽ Neronẽ ſignificans. Et in ſequentibus: Liberatus ſum de ore leonis. Et ſtatim, Liberauit me Dñs ab omni opere malo, & ſaluauit me in regnũ ſuũ cœleſte, q̃ ſcilicet præſens ſibi ſentiret imminere martyrium. Nam & in eadem epiſtola præmiſerat: Ego enim iam immolor, & tempus reſolutionis meæ inſtat. Hic ergo

τ̃ χρήσεως αὐθεντίαι ἠξιώθη τοῖς θείαις γραφαῖς c
συγκαταριθμεῖσθαι.

ΠΑῦΛΟϚ ὁ ἀπόστολος ἔξω τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα ἀποστόλων τυγχάνων, ἐκ φυλῆς βενιαμεῖν, καὶ κώμης γισχάλων τῆς ἰουδαίας, ὁρμώμενος πρεσβεύσας παρὰ τῶν ῥωμαίων τῆς αὐτῆς ἰώμης, μετὰ τῶν οἰκείων γονέων εἰς ταρσὸν τ̃ κιλικίας κατῴκησεν, ὑφ' ὧν σαλεὶς διὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ νόμου εἰς ἰεροσόλυμα, παρὰ γαμαλιὴλ ἀνδρὶ διδασκαλικωτάτῳ, οὗ καὶ λουκᾶς μέμνηται, ἐφοίτησεν. ἀλλ' ἤνίκα παρεῖδε τὴν σφαγὴν στεφάνου τοῦ μάρτυρος, λαβὼν ἐπιστολὰς τ̃ ἱερέως ὡς διωγμῶν τῶν ἐν τῷ ἰησοῦ χριστῷ πιστευόντων ἐπισὰς τῇ δαμασκῷ, ἐξ ἀπροσδοκήτου ἀναλύψεως εἰς τὴν πίστιν τὴν ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων ἐγγεγραμμένην, εἰς σιδὼνα ἐκλογῆς ἀφ' ἰώνητον μετεωίχθη. πιστεύσαντος δὲ πρῶτον εἰς τὸν τούτου κήρυξιν σέργιου παύλου ἀνθυπάτου τῆς κυπρίων, ἐξ αὐτ̃ ὅτι αὐτὸν τῇ πίστει τοῦ χριστοῦ ὑπέταξεν, ἐκληρώθη τὸ ὀνόματος παύλου. καὶ συζεύξας ἑαυτῷ βαρνάβαν, πολλαῖς τε πόλεσιν ἐπισὰς ἀναξεύξας εἰς ἰεροσόλυμα παρὰ πέτρου καὶ ἰακώβου τῶν ἐθνῶν ἀπόστολος καθίσταται. ἐπεὶ πίνων ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων πρὸ τῆς τούτου διαγωγῆς πολλὰ εἴρηται, τοῦτο μόνον λέξω ὅτι πρὸ μετὰ τὸ πάθος τοῦ κυρίου ἐνιαυτῷ πέμπτῳ ἑτέτα, τουτέστι διυστόῳ νέρωνος, ἡνίκα φῆστος ὁ τῆς ἰουδαίας ἐπίτροπος διεδέξατο φίλικα, εἰς ῥώμην διέσμιος πέμπεται. καὶ ὧν δύο ἐνιαυτοὺς ἐν ἐλευθέρᾳ μισθῷ παραφυλακῇ, κατὰ τὰ τῶν ἰουδαίων πρὸς τῆς ἐλεύσεως ἰησοῦ ἐπάσοτε ἐξηγήσατο. δεῖ δὲ εἰδέναι ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ ἀπολογίᾳ, μήπω τῆς τοῦ νέρωνος βασιλείας σφετεωθείσης, μήτε εἰς τοσαύτας αὐτ̃ πράξεις, ὅσας αἱ ἱστορίαι φέρουσιν ἐξελήλακότος, παῦλος παρὰ νέρωνος ἀπελύθη ἐπὶ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ἐν τοῖς ἑσπερίοις μέρεσιν κηρύξαι, καθὼς γράφει ἐν τῇ διυστόρᾳ πρὸς τιμόθεον ἐπιστολῇ, ἐν ᾗ διαιρῶ, ἐν ᾧ καὶ ἔτι πάθω, ὅταν ἐν τοῖς δεσμοῖς ὦμι, ἐπισέλλει, λέγων. ἐμῇ τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλ ἐγκύαθλιν ἐν σώματος λέοντος, σαφῶς διὰ τὴν ὠμότητα, νέρωνα λέγων. αἰθόμενον γὰρ δηλονότι ᾠήκεσθαι αὐτῷ τὸ μαρτύριον, ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ προεῖπε, λέγων. ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ διαιρὸς τ̃ ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκεν. ὁμοίως γίνωσκεν ἀὐτὸς πεισαρεσκαι-

γρεσκαι-

A ergo decimoquarto Neronis anno, eo-
dē die quo Petrus, Romæ pro Chriſto ca-
pite truncatus, ſepultuſq; eſt in uia Oſtien
ſi, anno poſt paſſionem domini triceſimo-
ſeptimo. Scripſit autem nouem ad ſeptem
eccleſias epiſtolas, ad Romanos unam, ad
Corinthios duas, ad Galatas unã, ad Ephe
ſios unam, ad Philippenſes unam, ad Co-
loſſenſes unam, ad Theſſalonicenſes duas:
præterea ad diſcipulos ſuos, Timotheo
duas, Tito unam, Philemoni unam. Epiſto
la autem quæ fertur ad Hebræos, non eius
creditur propter ſtyli ſermonisq; diſtan-
tiam: ſed uel Barnabę, iuxta Tertullianum:
uel Lucæ euangeliſtæ, iuxta quoſdam: uel
Clementis Romanæ poſtea eccleſiæ epi-
ſcopi, quem aiunt ſententias Pauli proprio
ordinaſſe & ornaſſe ſermone. Vel certe
quia Paulus ſcribebat ad Hebręos, & pro-
pter inuidiam ſui apud eos nominis titu-
lum in principio ſalutationis amputaue-
rat. Scripſerat ut Hebræus Hebræis He-
braice, id eſt ſuo eloquio diſertiſsime, ut ea
quæ eloquenter ſcripta fuerãt in Hebræo,
eloquentius uerterentur in Græcũ: & hãc
B cauſam eſſe, quod à cæteris Pauli epiſtolis
diſcrepare uideatur. Legunt quidam & ad
Laodicenſes, ſed ab omnibus exploditur.

Ἀφ' οὗ δεκάτῳ Νέρωνος ἔτει τῇ αὐτῇ ἡμέ-
ρᾳ, ἣ Ε πέτρος ἐν ῥώμῃ ὑπὲρ ἰησοῦ χρι-
στοῦ ἀπενε φαλισθεὶς, ἀπετέθη ἐν τῇ ὁδῷ, τῇ λεγομένῃ ὀστι
σίᾳ, ἔτεσι μὲν ἀπὸ τοῦ πάθους τοῦ σωτῆ ἡμῶν ἰησοῦ χρι
στοῦ, τριακοστῷ ἑβδόμῳ. ἔγραψε δὲ ἐπιστολὰς ἐννέα
πρὸς ἑπτὰ ἐκκλησίας οὕτως, πρὸς ῥωμαίους μί-
αν, πρὸς κορινθίους δύο, πρὸς γαλάτας μίαν,
πρὸς ἐφεσίους μίαν, πρὸς φιλιππησίους μίαν,
πρὸς κολασσεῖς μίαν, πρὸς θεσσαλονικεῖς δύο,
καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους μαθητὰς, τιμοθέῳ δύο, τί-
τῳ μίαν, φιλήμονι μίαν. τὴν δὲ πρὸς ἑβραίους
ἐπιστολήν τινες νομίζουσι μὴ εἶναι αὐτοῦ, διά τε
τὴν χαρακτῆρα, Ε τὴν τοῦ λόγου διαφωνίαν, ἀλ
λὰ βαρνάβα μᾶλλον τὴν τοῦ τὸν ἀποστόλου, ἢ τοῦ λουκᾶ
τοῦ εὐαγγελιστοῦ, καθάπερ τινὲς δοκεῖ, ἢ κλήμεντος τοῦ
ἐπὶ ἐκκλησίας ῥώμης ὕστερον ἐπισκόπου, ὃν φασι
τὰ ἀποφθέγματα παύλου οἰκείῳ ζωτάξαι τῷ κρα
τῆσαι λόγῳ, ἢ τόγε μᾶλλον παῦλος γράφων
πρὸς ἑβραίους, διὰ τὸν φθόνον τὸν πρὸς αὐτὸν,
τὴν τοῦ ἀποστόλου ἐπιγραφὴν ἐν ἀρχῇ τῆς προση
γορίας γράψαι, οὐκ ἐδοκίμασεν. ἔγγραφε γὰρ
ὡς ἑβραῖος ἑβραίοις, τουτέστιν οἰκείᾳ φράσει ἐλ
λογίμως, καὶ ἅπερ εὐφραδῶς σωτίτακε τῇ ἑ
βραΐδι διαλέκτῳ, εὐφραδέστερον ἐς ἑλλη-
λίδα μετεφράδη, καὶ ταύτην εἶναι τὴν αἰτίαν,
τὸ οἴεσθαι διαφωνεῖν ἄλλας τὰς παύλου ἐπισο
λάς. τινὲς δὲ, καὶ τὴν πρὸς λαοδικεῖς ἀναγινώ
σκουσιν, ἀλλὰ πρὸς παύτῳ ἐκβάλλεται.

BArnabas Cyprius, qui & Ioſeph Leui
tes, cum Paulo gentium apoſtolus or-
dinatus, unam ad ædificationem Eccleſiæ
pertinentem epiſtolam compoſuit, quæ in
ter apocryphas ſcripturas legitur. Hic po-
ſtea propter Ioannem diſcipulum, qui &
Marcus uocabatur, ſeparatus à Paulo, nihi
lominus Euangelicæ prædicationis iniun-
ctum ſibi opus exercuit.

Βαρνάβας κύπριος, ὁ καὶ ἰωσὴφ λευίτης,
μετὰ παύλου τῶν ἐθνῶν ἀπόστολος κατασ-
θεὶς, μίαν πρὸς οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας ἐπισο-
λὴν συνέταξεν, ἥτις ἐν τοῖς ἀποκρύφοις γραφαῖς
ἀναγινώσκεται. ὅστος ὕστερον δι' ἰωάννην τὸν
μαθητὴν, ὃς καὶ μάρκος ἐκαλεῖτο, χωρισθεὶς
παύλου, σὺν ἦτον τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος
ἔργον ἐπιταγὲν αὐτῷ ἐπλήρωσεν.

LVcas medicus Antiochenſis, ut eius
ſcripta indicant, Græci ſermonis non
ignarus fuit, ſectator apoſtoli Pauli, & om
nis peregrinationis eius comes. Scripſit
euangelium, de quo idem Paulus: Miſi-
mus, inquit, cum illo fratrem, cuius laus eſt
in euangelio per omnes eccleſias. Et ad Co
loſſenſes: Salutat uos Lucas medicus cha-
riſſimus. Et ad Timotheum: Lucas eſt me-
cum ſolus. Aliud quoq; edidit uolumen

Λουκᾶς ἰατρὸς ἀντιοχεὺς, καθὼς τὰ συγ-
γράμματα αὐτοῦ δηλοῖ, τοῦ ἑλληνικοῦ
οὐκ ἄπειρος, παυλάσσης παύλου ἀποστόλου,
καὶ πάσης αὐτοῦ τῆς ἀλλοδαπῆς ἀκολουθος,
συνέταξεν εὐαγγέλιον, περὶ οὗ αὐτὸς παῦλος, ἀ-
πεσέλαμψέ φησι σὺν αὐτῷ τὸν ἀδελφὸν, οὗ ὁ
ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ πάσας τὰς ἐκ-
λησίας. καὶ πρὸς τοὺς κολασσεῖς, ἀσπάζε-
ται ὑμᾶς λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητός. Ε πρὸς
τιμόθεον, λουκᾶς ἐστι μετ' ἐμοῦ μόνος. καὶ ἕτε-
ρον δὲ ἐξέδωκε τόμον ἐξαίρετον, ἐπιγράφων

egregiũ, quod titulo πράξεις ἀποστόλων præ notatur: cuius hiſtoria uſque ad biennium Romæ commorantis Pauli peruenit, id eſt uſq; ad quartum Neronis annum. Ex quo intelligimus, in eadem urbe librũ eſſe compoſitum. Igitur περιόδους Pauli & Theclæ, & totam baptizati Leonis fabulã, inter apocryphas ſcripturas computamus. Quale enim eſt, ut indiuiduus comes apoſtoli, inter cæteras eius res hoc ſolum ignorauerit? Sed & Tertullianus uicinus eorum temporum, refert presbyterum quendã in Aſia συνταξιῶ apoſtoli Pauli, conuictum apud Ioannem, quod autor eſſet libri, & confeſſum ſe hoc Pauli amore feciſſe, & ob id excidiſſe. Quidam ſuſpicantur quotieſcunq; in epiſtolis ſuis Paulus dicit, iuxta euangelium meum, de Lucæ ſignificare uolumine: & Lucam non ſolum ab apoſtolo Paulo didiciſſe euangelium, qui cum domino in carne non fuerat, ſed & à ceteris apoſtolis, quod ipſe quoq; in principio ſui uoluminis declarat dicens: Sicut tradiderunt nobis, qui à principio ipſi uiderunt & miniſtri fuerunt ſermonis. Igitur euangelium ſicut audierat ſcripſit: Acta uera apoſtolorum ſicut uiderat, compoſuit. Vixit octoginta et quatuor annos, uxorem non habens. Sepultus eſt Conſtãtinopoli, ad quam urbem uiceſimo Conſtantij anno, oſſa eius cũ reliquijs Andreæ apoſtoli translata ſunt de Achaia.

MArcus diſcipulus & interpres Petri, iuxta quod Petrum referentem audierat, rogatus Romæ à fratribus, breue ſcripſit euangelium. Quod quum Petrus audiſſet probauit, & Eccleſiæ legendum ſua autoritate edidit, ſicut Clemens in ſexto ὑποτυπώσεων libro ſcribit. Et Papias Hierapolitanus epiſcopus, meminit huius Marci, & Petrus in epiſtola prima, ſub nomine Babylonis figuraliter Romam ſignificans: Salutat uos quæ in Babylone cum electa, & Marcus filius meus. Aſſumpto itaque Euangelio quod ipſe confecerat, perrexit Ægyptum, & primus Alexandriæ Chriſtum annunciãs, conſtituit eccleſiam, tantæ doctrinæ & uitę continentiæ, ut omnes ſectato-

πράξεις ἀποστόλων, οὗ ἡ ἱστορία ἕως διατελεῖ γοντος ἐν τῇ ῥώμῃ παύλου ἐκτείνεται, τουτέστιν ἕως τετάρτου νέρωνος ἐνιαυτοῦ. ἀφ' ὧν πεπείσμεθα, ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῶν βίβλον συντάχθαι. ἡ γὰρ περίοδος παύλου καὶ θέκλας, καὶ πᾶς ὁ μῦθος ὡσανεὶ λέοντος βαπτισθέντος, εἰς τὰς ἀποκρύφους γραφὰς ψηφισθήσεται. οὐδὲ γὰρ ἐνεχώρει τὸν ἀχώριστον τοῦ ἀποστόλου μεταξὺ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ πράξεων τοῦτο ἠγνοηκέναι. ἀλλὰ καὶ τερτυλλιανὸς ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ἀναφέρει πρεσβύτερόν τινα ἐν τῇ ἀσίᾳ, συνειδέναι παύλου ἀποστόλου, ἐλεγχθέντα ὑπὸ ἰωάννου, οἷα παρ' αὐτοῦ συντεταγείσης βίβλου, ὁμολογηκέναι ὀλτρῳ κατεχόμενον παύλου τοῦτο πεποιηκέναι, διὸ καὶ ἐκβεβλῆθαι τοῦτον τινὲς ὑπολαμβάνουσιν. ὁσάκις γὰρ παῦλος ἐν ταῖς οἰκείαις ἐπιστολαῖς λέγει, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, δηλοῖ ὡς περὶ τοῦ τύχους τοῦ κατὰ λουκᾶν σημαίνει. καὶ λουκᾶν οὐ μόνον παρὰ τοῦ ἀποστόλου παύλου μεμαθηκέναι τὸ εὐαγγέλιον, οἷα μετὰ τοῦ κυρίου πλειστα ἐν τῷ σώματι μὴ γνομένου, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ὅπερ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἰδίου συντάγματος περιφανῶς λέγει. καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται. συγγραφῶν τὸ εὐαγγέλιον καθὼς ἀνήνεγκέ, τὰς δὲ πράξεις τῶν ἀποστόλων, καθὰ ἱσόρησεν αὐτὸς, καὶ συνέταξεν. ἡνίκα τὰ λείψανα αὐτοῦ καὶ ἀπετέθη ἐν κωνσταντινουπόλει, ἐς ἣν πόλιν τῷ ἑκοστῷ κωνσταντίνου ἐνιαυτῷ τὸ τοῦτο σῶμα μετὰ τῶν λειψάνων ἀνδρέου τοῦ ἀποστόλου μετωκίσθη.

MΑρκος μαθητὴς καὶ ἑρμηνευτὴς πέτρου, καθὼς τοῦ πέτρου ἐξηγουμένου ἀνήκουε, παρακληθεὶς ἐν τῇ ῥώμῃ παρὰ τῶν ἀδελφῶν, βραχὺ συνέταξεν εὐαγγέλιον, ὧπερ γνοὺς πέτρος ἐδοκίμασε, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθησόμενον αὐθεντίσας ἐξέδωκε, καθὰ συνεγράψατο κλήμης ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν ὑποτυπώσεων λόγῳ. καὶ παπίας ἱεραπολίτης ἐπίσκοπος, μέμνηται τούτου τοῦ μάρκου, καὶ πέτρος ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ, ἐπ' ὀνόματι βαβυλῶνος ἐκκλησίως ῥώμην σημαίνων. ἀσπάζεται ὑμᾶς φησὶν ἡ ἐν βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ, καὶ μάρκος ὁ ἐμὸς υἱός. παραλαβὼν τοιγαροῦν τὸ εὐαγγέλιον, ὅπερ αὐτὸς συνέταξε, καταλαμβάνει τὴν αἴγυπτον, καὶ πρῶτος ἐν ἀλεξανδρείᾳ ἱησοῦ χριστὸν κηρύττων, κατεστήσατο ἐκκλησίαν, τοσαύτῃ σωφροσύνῃ καὶ βίου κρατείᾳ

A ſectatores Chriſti ad exemplum ſui coge-
ret. Denicꝫ Philo diſertiſsimus ludęorum,
uidens Alexandrię primã eccleſiam adhuc
ludaizantem, quaſi in laudem gentis ſuæ li
brum ſuper eorum conuerſatione ſcripſit.
Et quomodo Lucas narrat Hieroſolymæ
credentes omnia habuiſſe cõmunia: ſic ille
quod Alexandrię ſub Marco fieri doctore
cernebat, memoriæ tradidit. Mortuus eſt
autem octauo Neronis anno, & ſepultus
Alexandriæ, ſuccedente ſibi Aniano.

IOannes apoſtolus, quẽ Ieſus amauit plu
rimũ, filius Zebedæi, frater Iacobi apo-
ſtoli, quẽ Herodes poſt paſsionẽ domini
decollauerat, nouiſsimus omnium ſcripſit
euangeliũ, rogatus ab Aſiæ epiſcopis, ad-
uerſus Cerinthũ, aliosꝫ hęreticos, & maxi
me tũc Ebionitarũ dogma cõſurgens, qui
aſſerunt Chriſtũ ante Mariã non fuiſſe. Vn
de & cõpulſus eſt diuinã eius natiuitatẽ e-
dicere. Sed & aliã cauſam huius ſcripturæ
ferunt: quod cũ legiſſet Matthęi, Marci, &
Lucę uolumina, probauerit quidẽ textum
hiſtoriæ, & uera eos dixiſſe firmauerit, ſed
unius tantũ anni, in quo & paſſus eſt, poſt
B carcerem Ioannis hiſtoriam texuiſſe. Præ-
termiſſo itaqꝫ anno, cuius acta à tribus ex-
poſita fuerant, ſuperioris temporis anteꝫ
Ioannes clauderetur in carcerem, geſta nar
rauit, ſicut manifeſtũ eſſe poterit his qui di
ligenter quatuor euangeliorũ uolumina le
gerint. Quę res etiã διαφωνίαν, quę uidetur
Ioannis eſſe cum cæteris, tollit. Scripſit aũt
& unã epiſtolã, cuius exordiũ eſt: Quod
fuit ab initio, quod audiuimus & uidimus
oculis noſtris, quod ꝓſpeximus, & manus
noſtræ cõtrectauerunt de uerbo uitæ: quę
ab uniuerſis eccleſiaſticis & eruditis uiris
probatur. Reliquæ autem duæ, quarũ prin
cipium eſt, Senior electæ dominæ, & natis
eius: & ſequentis, Senior Caio chariſsimo,
quẽ ego diligo in ueritate: Ioannis presby
teri aſſeruntur, cuius & hodie alterũ ſepul-
chrũ apud Epheſum oſtẽditur: & nõnulli
putãt duas memorias eiuſdẽ Ioannis euan-
geliſtæ eſſe: ſuper qua re cũ per ordinẽ ad
Papiam auditorẽ eius uentum fuerit, diſſe-
remus. Quartodecimo igitur anno, ſecun-
dam poſt Neronẽ perſecutionem mouẽte

Domi-

εία διέπρεψεν, ὥς τε πάντας σὺν ἀκολουθοῦν-
τας ὁσ χρισῷ ἕλεσθαι τῇ τούτου διαγωγῇ. ὅθεν
καὶ φίλων ὁ τῶν ἰουδαίων ἐλλογιμώτατος, ὁ-
ρῶν ἐν ἀλεξανδρείᾳ πρώτην ἐκκλησίαν ἔτι ἰου-
δαΐζουσαν, ὡσανεὶ ἐς ἔπαινον τοῦ οἰκείου ἔθνους,
βίβλον περὶ τῆς τούτων διαγωγῆς συνεγράψα-
το. καὶ ὥσπερ λουκᾶς διηγεῖται σὺν ἦν ἱεροσο-
λύμοις πιστεύσαντας πάντα ἐκοινώνει κοινὰ,
οὕτως κἀκεῖνος ὅπερ ἐν ἀλεξανδρείᾳ ὠδὶ μαρ
κου τοῦ διδασκάλου ἑώρα γινόμενον, τῇ μνήμῃ πα-
ρέδωκε. τελευτήσας δὲ ὁσ ὀγδόῳ τοῦ νέρω-
νος ἔτει, ἀπετέθη ἐν ἀλεξανδρείᾳ, διαδεξαμέ-
νου αὐτὸν ἀνανίου.

ΙΩάννης, ὃν ἠσᾶς πάνυ ἠγάπησεν, υἱὸς Ζε-
βεδαίου, ἀδελφὸς ἰακώβου τοῦ ἀπὸ ἡρῴδου
μετὰ τὸ πάθος τοῦ κυρίου ἀποκεφαλιωθέντος,
ἔσχατος πάντων ἔγραψεν εὐαγγέλιον, παρακλη
θεὶς παρὰ τῶν τῆς ἀσίας ἐπισκόπων, καὶ κατὰ
κηρίνθου καὶ ἄλλων αἱρετικῶν, καὶ μάλιστα τηνι-
καῦτα τῶν ἐμβιωνιτῶν δόγματος ἀνα-
κύψαντος, τῶν φασκόντων χριστὸν πρὸ
μαρίας μὴ γεγωνέναι. ὅθεν ἠναγκάσθη τὴν θεί-
αν γέννησιν αὐτοῦ ἐπεῖν. ἄλλην δὲ αἰτίαν τό-
που τοῦ συγγράμματος φέρουσιν. ἀναγνοὺς
γὰρ ματθαίου, μάρκου, καὶ λουκᾶ τὰ τόλμη, ἐ-
δοκίμασε μὲν τὸ ὕφος τῶν ἱστοριῶν μὴ ἀληθῆ αὐ-
τοὺς ἐρηνεύειν βεβαίωσεν. ἐνὸς δὲ γνωστοῦ μό-
νου, ὧν ὧ καὶ ἔπαθε, μετὰ τὴν φυλακὴν ἰωάννου
τὴν ἱστορίαν σωτάξαι. ἐάσας τοίνυν γὰρ γνω-
τὰ οὖ τὰ πεπραγμένα πρὸ τῶν τριῶν ἐξετέθη,
τοῦ ἀνωτέρου χρόνου, περὶ ἃ γὰρ ἰωάννην ἐμβλη
θῆναι ἐς τὴν εἱρκτὴν, τὰς πράξεις ἐξέθετο, κα-
θὰ ἀσφαλισθῆναι διωρίσεται τοῖς τῶν μελῶς τοῖς
τέτρασιν εὐαγγελίοις γνωρίζουσιν. ὅπερ καὶ
τὴν διαφωνίαν τὴν δοκοῦσαν εἶναι ἰωάννῃ με-
τὰ τῶν λοιπῶν, ἔργει. ἔγραψε δὲ μίαν ἐπισο-
λὴν, ἧς ἡ ἀρχή ἐστι. ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ἥ τις παρὰ
πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πεπαιδευμέ-
νων ἀνδρῶν ἐγκρίνεται. αἱ δὲ λοιπαὶ δύο, ὧν
ἡ ἀρχὴ ἐστι, πρώτης μὲν, ὁ πρεσβύτερος ἐκλεκ-
τῇ κυρίᾳ, δυτέρας δὲ, ὁ πρεσβύτερος γαΐῳ
τῷ ἀγαπητῷ, ἰωάννου πρεσβυτέρου λέγοντες.
οὗ ἔτι καὶ νῦν ἕτερον μνῆμα ἐν τῇ ἐφέσῳ τυγ-
χάνει. καί τινες νομίζουσι, τὰ δύο μνημεῖα ἰω-
άννου εἶναι τοῦ εὐαγγελιστοῦ, περὶ οὗ ἡνίκα κατὰ
τάξιν ἐς παπίαν γὰρ τούτου ἀκροατὴν ἔλθω-
μεν ἐξηγησόμεθα. τριακοστῷ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ
ἔτει, δυτέρου μετὰ νέρωνα διωγμὸν κινοῦντος

Domitiano, in Patmon insulam relegatus, scripsit Apocalypsim, quam interpretatur Iustinus martyr & Irenæus. Interfecto autem Domitiano, & actis eius ob nimiam credulitatem à senatu rescissis, sub Nerua principe redit Ephesum: ibiq; usq; ad Traianum principem perseuerans, totas Asiæ fundauit rexitq; ecclesias, & confectus senio, sexagesimooctauo post passionem domini anno mortuus, iuxta eandem urbem sepultus est.

als crudelitatem

HErmã, cuius apostolus Paulus ad Ro. scribens meminit, Salutate Asyncritum, Phlegontẽ, Herman, Patrobam, Hermẽ, & qui cum eis fratres sunt: asserunt autorem esse libri, qui appellatur Pastor, & apud quasdam Græciæ ecclesias etiam publice legitur. Reuera utilis liber, multiq; de eo scriptorũ ueterũ usurpauerunt testimonia. Sed apud Latinos penè ignotus est.

PHilo Iudæus, natione Alexandrinus, de genere sacerdotum, idcirco à nobis inter scriptores ecclesiasticos ponitur, qa li brum de prima Marci euãgelistę apud Alexandriam scribens ecclesia, in nostrorum laude uersatus est: non solum eos ibi, sed in multis quoque prouincijs esse memorans, & habitacula eorum dicens monasteria. Ex quo apparet talem primum Christo credentium fuisse ecclesiam, quales nunc monachi esse nituntur & cupiunt, ut nihil cuiusquã proprium sit, nullus inter eos di-

In hoc Græcus pro egentib. legisse uidetur gẽtib.

ues, nullus pauper, patrimonia egentibus diuidũtur, orationi uacatur & psalmis, doctrinæ quoq; & continentię: quales & Lucas refert, primum Hierosolymæ fuisse credentes. Aiunt hunc sub Caio Caligula Romæ periclitatum, quò legatus gentis suæ missus fuerat. Cum secunda uice uenisset ad Claudium, in eadem urbe locutum esse cum apostolo Petro, eiusq; habuisse amicitias, & ob hanc causam etiam ecclesiam Marci, discipuli Petri, apud Alexandriam sectatores ornasse laudibus. Extant huius præclara & innumerabilia opera in quinque libros Moysi: De confusione linguarum liber unus: de natura & inuentione liber unus; de his quæ sensu precamur & testamur

δμετιανοῦ, εἰς πάτμον νῆσον ωβριοσθεὶς, συνέταξεν ἀποκάλυψιν, ἣν μετέφρασεν ἰουσῖνος μάρτυς καὶ ἐρμωᾶς. σφαγὴς δὲ δομετιανοῦ, καὶ τῶν πράξεων αὐτοῦ διὰ τὴν πολλὴν ὠμότητα παρὰ συγκλήτου ἀκυρωθεισῶν, ὡς νόθα εἰς ἔφεσον ἀναζεύξας, ἕως τραϊανοῦ τοῦ βασιλέως ἐκεῖσε διατελέσας, πάλας τὰς ἀσίας ἐθεμελίωσε καὶ ἐκκλησίας, ἐλίαν γηραλέας ἐξηγησῶ ὀγδόῳ ἑαυτῷ, μετὰ τὸ πάθος κυρίου τελευτήσας, πλησίον τῆς πατρῳμ μεγάλης πόλεως ἐξιώθη τῆς κοιμήσεως.

C

ἙΞμᾶς, οὗ ὁ ἀπόστολος πρὸς ῥωμαίους γράφων μέμνηται, ἀσπάσασθε ἀσύγκριτον, φλέγοντα, ἑρμᾶν, πατρόβαν, ἑρμῆν, λέγει αὐθεντήσης γεγράφθαι βίβλον, ὡς γραφείσης ποιμένι, ἣ ὑπ ἐνίοις ἀναγκαίως ἐκκλησίαις δημοσίᾳ ἀναγινώσκεται. καὶ ἀληθῶς χρήσιμος ὁ λόγος, ἀφ' οὗ πολλοὶ τῶν παλαιῶν συγγραφέων ἐπίκλεψαν μαρτυρίας, ἀλλὰ παρὰ τοῖς ῥωμαίοις ἄγνωστος ἐν δοκεῖ.

ΦΙλων ἰουδαῖος, τυχθεὶς ἐν ἀλεξανδρείᾳ. γένους ἱερέων, διὸ αὐτὸν παρ ἡμῶν μετὰ ξὺ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων τάσσεται, ἐπεὶ πρὸ τῆς πρώτης μάρκου εὐαγγελιστοῦ ἐν ἀλεξανδρείᾳ ἐκκλησίας γράφων, εἰς ἔπαινον τῶν ἡμετέρων χωρεῖ, οὐ μόνον αὐτόθι αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν πολλαῖς ἐπαρχίαις ἐν φάσκων, καὶ τὰς οἰκήσεις αὐτῶν καλῶν μοναστήρια. ἀφ' ὧν δηλοῦται τοιαύτην ἐξ ἀρχῆς τῶν τῷ χριστῷ πιστευσάντων ἐκκλησίαν γενέσθαι, οἱονεὶ οἱ νῦν μοναχοὶ ἐθέλουσι καὶ σπουδάζουσιν, ὡς τε μηδὲν ἴδιον ἔχειν τινὰ, μηδὲ εἶναι ἐν αὐτοῖς πλούσιον ἢ πένητα, τὰς δὲ οὐσίας τοῖς ἔθνεσι διανέμοντες, εὐχαῖς σχολάζουσι καὶ ψαλμοῖς, παιδεύσει τέ καὶ ἐγκρατείᾳ, οἵους καὶ λουκᾶς ἀναφέρει, τὸ πρῶτον ἐν ἱεροσολύμοις τοὺς πιστοὺς γεγενῆσθαι. λέγουσι τοῦτον ὠδί γαΐου καλιγόλα, ἐν τῇ ῥώμῃ κινδυνεῦσαι, ὅτι καὶ πρεσβυτὴς τοῦ οἰκείου ἔθνους ἀπεστάλη. καὶ ὅτε γε δεύτερον ἦλθε πρὸς κλαύδιον, ἐν τῇ αὐτῇ πόλει διαλεχθῆναι τῷ ἀποστόλῳ πέτρῳ, καὶ τούτου ἐσχηκέναι φιλίαν. καὶ διὰ τοῦτον σπουδάσαι μάρκου τοῦ μαθητοῦ πέτρου, ἐν ἀλεξανδρείᾳ ἔπεσι κεκοσμηκέναι. ἔστι τούτου περιφανῆ καὶ ἀναρίθμητα συντάγματα εἰς πέντε λόγους μωϋσέως, οὕτως. περὶ συγχύσεως γλωσσῶν λόγος εἷς. περὶ φύσεως καὶ εὑρήματος. περὶ ὧν κατὰ νοῦν εὐχόμεθα τῇ

D

ἀπομαρ-

A teſtamur liber unus: de eruditiõe lib. unus: de hærede diuinarũ rerũ liber unus: de diuiſione æqualiũ & contrariorũ liber unus: de tribus uirtutib. liber unus. Quare quorundã in ſcripturis mutata ſunt noĩa, liber unus: de pactis libri duo: de uita ſapientis liber unus: de gigantibus liber unus: Quod ſomnia mittãtur à Deo libri quinq; Queſtionũ & ſolutionũ in Exodo libri quinq; de tabernaculo & decalogo libri iiij. Necnõ de uictimis & repromiſsionib. ſiue maledictis: de prouidẽtia: de Iudæis: de cõuerſatiõe uitæ: de Alexãdro, dicẽte quod propriam rationẽ muta animalia habeant, et ꝙ oĩs inſipiẽs ſeruus ſit: & de uita noſtrorũ librum, de quo ſuprà diximus, id eſt de apoſtolicis uiris, quẽ & inſcripſit πρὸ βίου θεωρητικῶν ἱκετῶν, ꝙ uidelicet cœleſtia cõtẽplẽtur, & ſemꝑ Deũ orẽt. & ſub aliis indicibus: de agricultura duo: de ebrietate duo. Sunt & alia eius monumẽta ingenij, q̃ ĩ noſtras manus nõ puenerũt. De hoc uulgò apud Græcos dicitur, ἢ πλάτων φιλωνίζει, ἢ φίλων πλατωνίζει. i. aut Plato Philonẽ ſequtur, aut Platonẽ Philo. tãta eſt ſimilitudo ſenſuũ & eloquij.

B LVcius Anneus Seneca Cordubenſis, Sotionis Stoici diſcipulus, & patruus Lucani poetæ, cõtinẽtiſsimæ uitæ fuit: quẽ non ponerem in catalogo ſanctorum, niſi me illæ epiſtolæ prouocarent, quæ leguntur à plurimis, Pauli ad Senecã, & Senecæ ad Paulũ. In quibus cum eſſet Neronis magiſter, et illius temporis potẽtiſsimus, optare ſe dicit eius eſſe loci apud ſuos, cuius ſit Paulus apud Chriſtianos. Hic ante biẽniũ quàm Petrus & Paulus coronarentur martyrio, à Nerone interfectus eſt.

IOſephus Matthathiæ filius ex Hieroſolymis ſacerdos, à Veſpaſiano captus, cũ Tito filio eius relictus eſt. Hic Romam ueniẽs, ſeptem libros Iudaicæ captiuitatis imperatoribus patri filioq; obtulit, qui & bibliothecę publicæ traditi ſunt: & ob ingenij gloriã, ſtatuã quoq; meruit Romæ. Scripſit aũt et alios uiginti Antiquitatũ libros, ab exordio mundi, uſq; ad decimumquartum annũ Domitiani Cæſaris, & duos ἀρχαιότητος aduerſum Appionem grammaticum Alexandrinum; qui ſub Caligula legatus

ἀχμαρτυρόμεθα, λόγος εἷς. πρὸς παιδεύσεως λόγος εἷς. πρὸς κληρονόμου τῶν θείων πραγμάτων λόγος εἷς. πρὸς μερισμοῦ ἴσων καὶ ἐναντίων λόγος εἷς. πρὸς τριῶν διωγμῶν λόγος εἷς. πρὸς τῶν ἐναλλαγισῶν γραφῶν παραπίνων λόγος εἷς. περὶ συμβιώσεων λόγοι δύο. περὶ βίου φιλοσοφικοῦ λόγος εἷς. περὶ γιγάντων λόγος εἷς. περὶ τοῦ σὺν ὀνείρους παρὰ θεοῦ πέμπεσθαι, λόγοι πρῶτοι. ζητημάτων καὶ ἐρμηνευμάτων ἐπὶ ἐξόδου, λόγοι πρῶτοι. ὑπὲρ τῆς σικυῆς ἐν ἑκαλόγου, λόγοι τέσσαρες. περὶ θυσιῶν. περὶ ἀποχέσεως, ἤγουν καθαρῶν. περὶ πλουσίας. περὶ ἰουδαίων. περὶ διαγωγῆς βίου. περὶ ἀλεξάνδρου, καὶ ὅτι ἴδιον λογισμὸν ἔχει τὰ ἄλογα. ὅτι πᾶς ἄφρων δοῦλος ἐστιν. περὶ διαγωγῆς τῶν ἡμετέρων. περὶ οὗ ἔμπροσθεν εἴπομεν, τουτέστι τῶν ἀποστόλων, λόγος εἷς, ὃν ἐπέγραψε, περὶ βίου θεωρητικοῦ ἱκετῶν, φυτέσιν, ὅτι τὰ ἐπουράνια ἀτρωίζουσι, καὶ ἀεὶ εὔχονται ἐπὶ θεῷ. περὶ γεωργίας λόγοι δύο. περὶ μέθης δύο. εἰσὶ δὲ ἕτερα αὐτοῦ συγγράμματα, οὔπω εἰς τὰς ἡμᾶς χεῖρας ἐλθόντα. περὶ τούτου ἐστὶ ἡ παροιμία τῶν ἑλληνιζόντων, ἢ πλάτων φιλωνίζει, ἢ φίλων πλατωνίζει. τοσαύτη ἐστὶν ὁμοιότης τῆς τε διανοίας καὶ φράσεως.

ΛΟύκιος ἄννεος σφὼν κορδουβαίωσις, σωτίωνος σύνευ μαθητὴς, καὶ θεῖος πρὸς πατρὸς λευκανοῦ τοῦ πρώτου, φαύλης ἐγκρατὴς, ὃν οὐ φαύλως κατηξίωμαι ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἁγίων, εἰ μὴ αἱ ἐπιστολαὶ τούτου πλούτερον, αἱ παρὰ πολλῶν ἀναγινωσκόμεναι, φαύλου πρὸς σένεκαν, καὶ σένεκα πρὸς φαῦλον. νέρωνος ὢν διαδόσιμος, καὶ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ δυνατὸς, οὐχ οὕτως ἔχειν πρὸς ἰδίοις τόπον, οἷον φαῦλος πρὸς χριστιανοῖς. ἕτερος πρὸς γνωστῶν δύο τῶν παθεῖν σὺν ἀποστόλους πέτρον καὶ φαῦλον, παρὰ νέρωνος ἀνῃρέθη.

IΩσηπος ματθαίου υἱός, ἱερεὺς, παρὰ οὐεσπασιανοῦ ἁλοὺς, μετὰ τίτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ κατελήφθη. ὃς εἰς ῥώμην ἐλθὼν, ἐπὶ λόγους περὶ ἰουδαϊκῆς ἁλώσεως, πρὸς δύο βασιλεῦσι τῷ τε πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ προσήνεγκεν, οἳ βιβλιοθήκῃ παρεδόθησαν. καὶ διὰ τὴν δόξαν τῆς συφνίας, ἀνδριάντος ἀξιώθη. ἔγραψε δὲ καὶ περὶ ἀρχαιολογίας λόγους εἴκοσι, ἀπὸ τοῦ κόσμου ἀρχῆς ἕως τεσσαρεσκαιδεκάτου ἔτους δομετιανοῦ καίσαρος, καὶ δύο ἀρχαιότητος κατὰ ἀππίωνος γραμματικοῦ ἀλεξανδρέως, ὃς ὠδὶ καλιγόλα

gatus missus ex parte gentiliũ cõtra Philonem etiã librũ, uituperationẽ gẽtis Iudaicæ cõtinẽtẽ, scripserat. Alius quoq; liber eius, q̃ inscribitur πρὶ αὐτοκράτορ☉ λογισμοῦ, ual de elegãs habetur, in quo & Machabæorũ gesta sunt martyria. Hic in xviij. Antiquitatũ libro, manifestissimè cõfitetur, propter magnitudinẽ signorũ, Christũ à Pharisæis interfectũ, & Ioannẽ Baptistã uerè prophetã fuisse: & propter interfectionẽ Iacobi apostoli dirutã Hierosolymã. scripsit aũt de dño in hunc modũ: Eodẽ tempore fuit Iesus, uir sapiẽs, si tamẽ uirũ eum oportet dicere. Erat enim mirabiliũ patrator operũ, & doctor eorũ, qui libenter uera suscipiũt: plurimos quoq; tam de Iudæis q̃ de gentibus, sui habuit sectatores, & credebatur esse Christus. Cumq; inuidia nostrorũ principum, cruci eum Pilatus addixisset, nihilominus qui eum primum dilexerant, perseuerarunt. Apparuit enim eis tertia die uiuens: multa & hæc & alia mirabilia, carminibus prophetarum de eo uaticinantibus. & usq; hodie Christianorum gens ab hoc sortita uocabulum, non defecit.

IVstus Tiberiensis de prouincia Galileà conatus est & ipse Iudaicarũ rerũ historiam texere, & quosdã commẽtariolos de scripturis cõponere, sed hunc Iosephus arguit mendacij. Constat autẽ illum eo tempore scripsisse, quo & Iosephus.

CLemẽs, de quo apostolus Paulus ad Philippẽses scribẽs, ait: Cum Clemente & cæteris cooperatoribus meis, quorũ nomina scripta in libro uitæ: quartus post Petrũ Romanus episcopus. Siquidẽ secundus Linus fuit, et tertius Anacletus, tametsi pleriq; Latinorũ, secũdũ post Petrũ apostolũ putẽt fuisse Clemẽtẽ. Scripsit ex persona Romanæ ecclesiæ, ad ecclesiã Corint. ualde utilẽ epistolã, quę et in nõnullis locis publicè legitur, q̃ mihi uidetur characteri epistolæ, q̃ sub Pauli noĩe ad Heb. fertur, cõuenire. Sed et multis de eadẽ epistola nõ solũ sensib. sed iuxta uerborũ quoq; ordinẽ abutitur. Omnino grãdis ĩ utraq; similitudo est. Fertur & secũda eius noĩe epistola, q̃ à ueterib. reprobatur. Et disputatio Petri & Appionis lõgo sermone cõscripta, q̃ Eusebius

πρεσβυτὴς ἀκριβὴς παρὰ τοῦ μέρους τῶν ἐθνικῶν, κατὰ φίλωνα☉ λόγον πολυέχοντα καὶ τάγνωσιν τῶν ἰουδαίων ἔγραψε. ὅθεν καὶ ἄλλο☉ αὐτοῦ λόγο☉ περὶ αὐτοκρατορο☉ λογισμοῦ, ἐξαίρετος φαίνω, ἐν ᾧ καὶ τὰ πάθους τῶν μακκαβαίων ἐμνήσθη. οὗτο☉ γὰρ ἐν τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ τῶν ἀρχαιολογίας λόγῳ φανερῶς ὁμολογεῖ, διὰ τὴν ὄγκον τῶν σημείων, τὸν χριστὸν ἐσφάχθαι παρὰ φαρισαίων, καὶ ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν ἀληθῶς γεγενῆσθαι προφήτην, καὶ διὰ τὸν σφαγὴν ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου τὰ ἱεροσόλυμα, πεπρωθεῖσθαι. ἔγραψε δὲ καὶ περὶ τοῦ λυείου οὕτως. Γίνεται δὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἰησοῦς σοφὸς ἀνὴρ, εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρή. ἦν γὰρ παραδόξων ἔργων ποιητὴς, διδάσκαλο☉ ἀνθρώπων τῶν ἡδονῇ τ' ἀληθῆ δεχομένων, καὶ πολλοὺς μὲν ἰουδαίους, πολλοὺς δὲ καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐπηγάγετο. ὁ χριστὸς οὗτο☉ ἦν, καὶ αὐτὸν ἐνδείξει τῶν πρώτων ἀνδρῶν παρ ἡμῖν, σταυρῷ ἐπιτετιμηκότο☉ πιλάτου, οὐκ ἐπαύσαντο, οἱ γὰρ πρῶτον αὐτὸν ἀγαπήσαντες. ἐφάνη γὰρ αὐτοῖς τρίτην ἔχων ἡμέραν, πάλιν ζῶν, τῶν θείων προφητῶν ταῦτα καὶ ἄλλα μυρία, περὶ αὐτοῦ εἰρηκότων, εἰς τε νῦν χριστιανῶν ἀπὸ τοῦδε ὠνομασμένων, οὐκ ἔλιπε τὸ φῦλον.

IOVSTO☉ τιβεριαδεύ☉, ἐπιχίας γαλιλαίας, ἐπεχείρησε μὲν καὶ αὐτὸς ἰουδαϊκὴν ἱστορίαν συντάξαι, καί τινα ὑπομνήματα περὶ γραφῶν, ἀλλὰ τοῦτον ἰώσηπο☉ ἐλέγχει ψευσάμενον. καὶ γὰρ ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ συγγράφων, ὅτε καὶ ἰώσηπο☉.

KΛήμης, περὶ οὗ παῦλο☉ ὁ ἀπόστολο☉ πρὸς φιλιππησίους γράφων, λέγει. μετὰ καὶ κλήμεντο☉. τέταρτο☉ μετὰ πέτρον ἔσχε τὴν ἐπισκοπήν. διάδοχο☉ γὰρ λίνο☉ ἐγένετο, τρίτο☉ ἀνέγκλητο☉, ὃν καὶ πολλοὶ τῶν ἑωμαίων ὑπολαμβάνουσι, διάδοχον μετὰ τὸν ἀπόστολον γεγενῆσθαι κλήμεντα. ἔγραψεν ἐκ προσώπου τῆς ἐκκλησίας ῥώμης, πρὸς τὴν ἐν κορίνθῳ ἐκκλησίαν οὐκ ὀλίγην παύσασαν στάσιν, ἥ τις ἐν ταῖς ἀρχαίαις τόποις δημοσία ἀναγινώσκεται; ὡς χαρακτῆρι τῆς πρὸς ἑβραίους οὐκ ὀλίγης παύλου ἐοικυίας, οὐ μόνον νοήμασιν, ἀλλὰ καὶ λόγοις. καὶ ἁπλῶς μεγίστη ὅτι ἐν ἑκατέραις ὁμοίωσις. φέρεται καὶ ἑτέρα ἐξ ὀνόματο☉ αὐτοῦ εἶναι ἐπιστολή, ἣν τις παρὰ παύτων ἀποδοκιμάζεται. καὶ διάλογο☉ πέτρου καὶ ἀππίωνο☉ μαιρῷ λόγῳ συνταγεῖσα, ἣν τινα εὐσέβιο☉

A Euſebius in tertio hiſtorię eccleſiaſticæ uo lumine coarguit. Obijt tertio Traiani an no, & nominis eius memoriam uſq; hodie Romæ extructa eccleſia cuſtodit.

IGnatius Antiochenæ eccleſiæ tertius poſt Petrũ apoſtolũ epiſcopus, cõmouẽ te perſecutionem Traiano, damnatus ad beſtias, Romam uinctus mittitur. Quũq; nauigans Smyrnam ueniſſet, ubi Polycar pus auditor Ioannis epiſcopus erat, ſcripſit unam epiſtolam ad Epheſios, alteram ad Magneſianos, tertiam ad Trallenſes, quar tam ad Romanos, & inde egrediens ſcri pſit ad Philadelpheos & ad Smyrnæos, & propriè ad Polycarpũ, cõmendans illi An tiochenſem eccleſiam: in qua & de Euange lio, quod nuper à me translatum eſt, ſuper perſona Chriſti ponit teſtimonium, dicẽs: Ego uero & poſt reſurrectionem in carne eum uidi, & credo quia ſit. Et quando ue nit ad Petrum, & ad eos qui cum Petro e rant, dixit eis: Ecce, palpate me, & uidete, quia non ſum dæmonium corporale. Et ſtatim tetigerunt eum, & crediderunt. Di gnum autem uidetur, quia tanti uiri feci
B mus mentionem, & de epiſtola eius, quam ad Romanos ſcribit, pauca ponere. De Sy ria uſq; ad Romam pugno ad beſtias in ma ri & in terra, nocte die q; ligatus cum de cem leopardis, hoc eſt militibus, qui me cu ſtodiunt: quibus & quum bene feceris, pe iores fiunt. Iniquitas autem eorum, mea doctrina eſt, ſed non idcirco iuſtificatus ſum. Vtinam fruar beſtijs, quæ mihi ſunt præparatæ, quas & oro mihi ueloces eſſe ad interitum, & ad ſupplicia, & allici ad co medendum me, ne ſicut & aliorum marty rum non audeant corpus attingere. Quod ſi uenire noluerint, ego uim faciam ut de uorer. Ignoſcite mihi filioli, quid mihi pro ſit, ego ſcio. Nunc incipio Chriſti eſſe diſci pulus, nihil de his quæ uidentur deſide rans, ut Ieſum Chriſtum inueniam. Ignis, crux, beſtiæ, confractio oſsium, membro rum diuiſio, & totius corporis cõtritio, & tota tormẽta diaboli, in me ueniãt, tantum ut Chriſto fruar. Cumq; iã damnatus eſſet ad beſtias, ardore patiendi cũ rugientes au diret leones, ait: Frumentum Chriſti ſum, dentibus

δυσεβι☉ εὐθωύ ϕ ἐν τῷ τρίτῳ τ ἐκκλησιαστικῆς ισοεί ας τεύχει. τελευτᾶ τῷ τρίτῳ ἐνιαυτῷ ζα ϊανῦ, καὶ τῶν τότε μνήμιον ἄχρι τήμερον ἐν τῇ ϕώμῃ οἰκοδομηθεῖσα ἐκκλησία φυλάτ]ει.

ΙΓναλι☉ τ ἐν ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας ζ ίτ☉ μιᾷ πέτρου ἐν ἀποστολον ἐπίσκοπ☉, διωγ= μὸν κινήσαντ☉ τραϊανοῦ, θηριομαχῆσαι κε λευσθεὶς, εἰς ϕώμιλν σέλλεται δέσμι☉. πλέων δὲ καὶ ἐπισὰς τῇ σμύρνῃ, ἐν ᾗ πολύκαρπ☉ ἀκροατὴς ἰωαννου ἐπίσκοπ☉ ἦν, ἔγραϕε πρὸς ἐφεσίους ἐπιστολὴν μίαν, ἄλλην πρὸς μα γνησιανοὺς, τρίτην πρὸς ϝαλλιανοὺς, τεταρ τὴν πρὸς ῥωμαίους. κἀκεῖθεν ἐξιὼν, ἔγραϕε ϕι λαδελϕοῦσι, καὶ σμυρναίοις, καὶ ἰδικῶς πρὸς πολύκαρπον, παρατιθέμεν☉ αὐτῷ τὴν ἐν ἀν τιοχείᾳ ἐκκλησίαν, ἐν ᾗ καὶ περὶ τοῦ εὐαγγε λίου τοῦ νεωτέρου μεταϕραδέντ☉, ἐν πλεονά= που ἰησοῦ χριστοῦ μνήμην ποιεῖται, λέγων: ἐγὼ δὲ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐν σώματι αὐ τὸν εἶδον, καὶ πιστεύω, ὅτι ἔστι. καὶ ὅτε ἦλθεν πρὸς πέτρον, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ὄντας, ἔϕη αὐτοῖς. ϕηλαϕήσατέ με, ὅτι οὐκ ἐμὶ δαιμό νιον σωματικόν. καὶ εὐθέως ἅϕαντες αὐτὸν, ἐπίστευσαν. ἄξιον δὲ ϕαίνεται, ἐπεὶ πρ τοι ούτου ἀνδρὸς μνημονεύσαμεν μνήμην, ἐν ᾗ τῆ= σολῆς αὐτοῦ ᾗ πρὸς ῥωμαίους γεγραϕέσης, ὀλίγα ἐνθέσθαι. ἀπὸ συρίας ἄχρι ῥώμης, θηριο μαχῶ ἐν θαλάσσῃ καὶ ἐν γῇ, νυκτὸς καὶ ἡμέ ρας, δέκα σπασθέντ☉ λεοπάρδοις, τουτέ στι, στρατιώταις οἷς ϕυλάσσουσί με, οἵτινες καὶ μετὰ εὐεργεσίαν χείρονες γίνονται. αἱ γὰρ ἀνομίαι αὐτῶν, παιδεύουσί μοι ὅτι, ἀλλ' οὐ δι' ταῦτα ἐδικαιώθην. καὶ εἴθε ἀπολαύσω τῶν θηρίων τῶν ἑτοιμασθέντων μοι, ἃ τινα εὔχο μαι ὀξύτατα εἶναί μοι εἰς ἀπώλειαν, καὶ ἐνδε λεχίζειν εἰς τὸν ἐμὸν κατάβρωσιν, μήπως δν τρόπον ὠδί τῶν ἄλλων μαρτύρων, μὴ τολμή σωσι τὸ σώματός μου ἅϕασθαι. ἐὰν γὰρ ἐπελθεῖν μὴ θελήσουσιν, ἐγὼ βιάσομαι, ϖοθῶν καταβρω θῆναι. συγγνώσετέ μοι τέκνια, τὸ συμϕέρον μοι ἐγὼ οἶδα. νῦν ἄρχομαι εἶναι μαθητὴς, οὐδέν τῶν τῶν ὁρωμένων ἐπιθυμῶ, ἵνα τὸν ἰησοῦν χρι= στὸν εὕρω. πῦρ, σταυρὸς, θηρία, σύγκλασις ὀστέων, καὶ τῶν μελῶν διασπασμὸς, καὶ πάντες τ σώ= ματ☉ σωτηρίου, καὶ βάσανοι τ διαβόλου, ἐϕ ἐμὲ ἐλθάτωσαν, ἵνα ἰησοῦ χριστοῦ ἀπολαύσω. κα= τακριθεὶς ὑπὸ θηριομαχῆσαι, καὶ τρέθη τ πα= θεῖν, ἀκούσας τ βρυγμὸν τῶν λεόντων, ἔϕη. σῖτ☉ ἰησοῦ χριστοῦ ἐμὶ, καὶ εὔχομαι τοῖς ὀδ[ῦσι

dentibus beſtiarū molar, ut panis mundus inueniar. Paſſus eſt anno undecimo Traiani. Reliquiæ corporis eius Antiochię iacēt extra portam Daphniticā in cœmiterio.

POlycarpus, Ioānis apoſtoli diſcipulus, ab eo Smyrnæ epiſcopus ordinatus, totius Aſiæ princeps fuit. Quippe qui nō nullos apoſtolorum, & eorum qui uiderāt dominum, magiſtros habuerit, & uiderit. Hic propter quaſdā ſuper die paſchę quęſtiones, ſub imperatore Antonino Pio, eccleſiam in urbe regente Aniceto, Romam uenit, ubi plurimos credentium, Marcionis & Valentini perſuaſione deceptos, reduxit ad fidem. Cumq; ei fortuitò obuiam fuiſſet Marcion, et diceret: Cognoſcis nos? Reſpondit: Cognoſco primogenitum diaboli. Poſtea uerò regnante M. Antonino & L. Aurelio Commodo, quarta poſt Neronem perſequutione, Smyrnæ, ſedente proconſule & uniuerſo populo in amphitheatro aduerſus eum perſonante, igni traditus eſt. Scripſit ad Philippenſes ualde utilem epiſtolam, quæ uſque hodie in Aſiæ conuentu legitur.

PApias, Ioannis auditor, Hierapolitanus epiſcopus in Aſia, quinq; tantum ſcripſit uolumina, quæ prænotauit, Explanatio ſermonum domini. In quibus quum ſe in præfatione aſſerat, non uarias opiniones ſequi, ſed Apoſtolos autores habere, ait: Cōſiderabā quid Andreas, quid Petrus dixiſſent, quid Philippus, quid Thomas, quid Iacobus, quid Ioannes, quid Matthæus, uel alius quilibet diſcipulorum domini: quid etiam Ariſtion, & ſenior Ioannes, diſcipuli domini loquebantur. Non enim tantum mihi libri ad legendum proſunt, quantum uiua uox, uſq; hodie in ſuis autoribus perſonās. Ex quo apparet, ex ipſo catalogo nominum, alium eſſe Ioannem, qui inter apoſtolos ponitur, & alium ſeniorem Ioannem, quem poſt Ariſtionē enumerat. Hoc autē diximus propter ſuperiorē opinionem, quam à pleriſq; retulimus traditā, duas poſteriores epiſtolas Ioannis, nō apoſtoli eſſe, ſed presbyteri: hic dicitur mille annorum Iudaicam edidiſſe διδυτρῶσιν quē ſecuti ſunt Irenæus & Apollinarius, & cæteri

ὀδόντων τῶν θυρίων ἀλεθλῶσαι, ἵνα ἀφτος καθαρὸς εὑρεθῶ. ἔπαθε δὲ ἐπὶ κάτω ἔθει τραιανοῦ. τὸ δὴ λείψανον ἔξω τῆς δαφνιτικῆς πύλης ἀντιοχείας κατάκηται ἐν τῷ κοιμητηρίῳ.

ΠΟλύκαρπος ἰωάννου ἀκροάτης μαθητὴς, καὶ πάρ αὐτοῦ δὴ σμυρναίων ἐπίσκοπος καταστὰς, πάσης τῆς ἀσίας ἀρχηγὸς γέγονε, διὰ τὸ πολλοῖς τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ὑπ αὐτοῦ ἑωρακότων χριστὸν τετυχηκέναι, καὶ διδασκάλους ἔσχηκέναι. οὗτος διὰ τινας αἰτίας τὸ πάσχα, βασιλεύοντος ἀντωνίνου τὸ δεύτερον, καὶ οὐλπιανοῦ τῆς ἐκκλησίας ῥώμης ἀνικήτου, ἐπέστη τῇ ῥώμῃ, ἐφ ἣ καὶ πολλοὺς, τοὺς διὰ μαρκίωνος καὶ βαλεντίνου πεισθέντας, ἀνεκαλέσατο. ἀπαντήσαντος δὲ αὐτοῦ ἐξ αὐτομάτου μαρκίωνος, καὶ εἰπόντος αὐτῷ, γνώρισόν ἡμᾶς; ἀπεκρίθη, γνωρίζω τὸν πρωτότοκον τοῦ διαβόλου. μετὰ ταῦτα βασιλεύοντος μάρκου αὐρηλίου, καὶ λουκίου αὐρηλίου κομόδου, τετάρτου μετὰ νέρωνα διωγμοῦ κινηθέντος, ἐν σμύρνῃ θεωροῦντος τοῦ ἀνθυπάτου, καὶ πανδήμου τοῦ δήμου ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ κατ' αὐτοῦ βοῶντος, πυρὶ παρεδόθη. ἔγραψε πρὸς φιλιππησίους πάνυ θαυμασίως πολλά, ἤ τις ἄρχει τοῦ παρόντος ἐν τῇ ἀσιανῇ χωρίῳ ἀναγινώσκεται.

ΠΑπίας ἰωάννου ἀκροατὴς ἱεροπολίτης, τῆς ἀσίας ἐπίσκοπος, πλείστους μόνους συνέταξε λόγους, οὓς καὶ ἐπέγραψεν, ἐξηγήσεις λογίων κυριακῶν. ἐν οἷς λέγων ἐν προοιμίοις μὴ ἀκολουθεῖν ποικίλαις φήμαις, ἀλλὰ τοῖς ἀποστόλους ἔχειν ἡγουμένους, ἔφη. κατενόουν τί ἀνδρέας, τί πέτρος εἰρήκασι, τί φίλιππος, τί θωμᾶς, τί ἰάκωβος, τί ἰωάννης, τί ματθαῖος, καὶ οἱ λοιποὶ τοῦ κυρίου μαθηταί. τί δὲ ἀρισίων, καὶ ὁ πρεσβύτερος ἰωάννης, μαθηταὶ τοῦ κυρίου ἐλάλησαν. οὐδὲ γάρ με τοσοῦτον βίβλοι εἰς ἀναγνωσιν ὠφελοῦσιν, ὅσον ζῶσα φωνὴ, ἤ τις ἄρχει τοῦ παρόντος διὰ τῶν συγγραμμένων ἀκμάζει. διηλλάχται δὲ ἐξ αὐτοῦ τὸ καταλόγου τῶν ὀνομάτων, ἄλλον εἶναι ἰωάννην ἀποστολον, καὶ ἄλλον εἶναι πρεσβύτερον ἰωάννην, ὃν τινα ὕστερον μετὰ τὸν ἀρισίωνα καταριθμεῖται. ταῦτα δὲ εἰρήκαμεν διὰ τὰ προαναφερόμενα, ἐν οἷς εἴπομεν, τὰς δύο ὑστέρας ἐπιστολὰς μὴ εἶναι ἰωάννου τοῦ ἀποστόλου, ἀλλὰ τοῦ πρεσβυτέρου. οὗτος λέγεται χιλίων ἐνιαυτῶν ἰουδαϊκὴν ἐκδεδωκέναι διδασκαλίαν, ὡς ἡγοῦνται εἰρηναῖος, καὶ ἀπολινάριος, καὶ οἱ λοιποὶ,

A cæteri, qui poſt reſurrectionē aiunt in carne cum ſanctis dominū regnaturum. Tertullianus quoque in libro De ſpe fidelium, & Victorinus Pictauienſis, & Lactantius hac opinione ducuntur.

QVadratus apoſtolorū diſcipulus, Publio Athenarum epiſcopo, ob Chriſti fidem martyrio coronato, in locum eius ſubſtituitur, & eccleſiam grandi terrore diſperſam, fide & induſtria ſua congregat. Cumq; Hadrianus Athenis exegiſſet hyemem, inuiſens Eleuſinam, & omnibus penè Græciæ ſacris initiatus, dediſſet occaſionem his, qui Chriſtianos oderāt, abſcq; præcepto imperatoris uexare credentes: porrexit ei librum pro religione noſtra compoſitum, ualde utilem, plenumq; rationis & fidei, & apoſtolica doctrina dignum: in quo & antiquitatem ſuæ ætatis oſtendens, ait, plurimos à ſe uiſos, qui ſub domino uarijs in ludæa oppreſsi calamitatibus ſanati fuerant, & qui à mortuis reſurrexerant.

ARiſtides Atheniēſis philoſophus eloquentiſsimus, & ſub priſtino habitu diſcipulus Chriſti uolumē, noſtri dogma-
B tis rationem continens, eodem tempore quo & Quadratus, Hadriano principi dedit, id eſt, Apologeticum pro Chriſtianis, quod uſq; hodie perſeuerans, apud philologos ingenij eius indicium eſt.

AGrippa, cognomento Caſtor, uir ualde doctus, aduerſum uigintiquatuor Baſilidis hæretici uolumina, quæ in Euangelium confecerat, fortiſsimè diſſeruit, prodens eius uniuerſa myſteria, & prophetas enumerans, Barcabā & Marcob, & ad terrorem audientium alia quędam barbara nomina, & deum maximum eius Abraxas, qui quaſi annū continēs, iuxta Græcorum numerum ſupputetur. Mortuus eſt autem Baſilides, à quo Gnoſtici in Alexandria tēporibus Hadriani: qua tempeſtate & Cochibus dux Iudaicæ factionis, Chriſtianos uarijs ſupplicijs enecauit.

EGeſippus uicinus apoſtolicorum temporum, & omnes à paſsione domini uſq; ad ſuam ætatē, eccleſiaſticorū actuum texens hiſtorias, multaq; ad utilitatem legentium pertinētia, hincinde congregans, quinq;

ποὶ, οἵτινες μετὰ τὴν ἀνάστασιν φάσκουσιν ἐν τῷ σώματι μετὰ τοῦ ἁγίου τοῦ κύριον βασιλεύειν. καὶ τοῦτο Τερτυλλιανὸς ἐν τῇ βίβλῳ τῇ περὶ ἐλπίδος τῶν πιστῶν, καὶ Βικτωρῖνος Πιταβῖνος, ἐν λακταντίῳ ταύτῃ τῇ δόξῃ εἴληπται.

Κοδράτος τῶν ἀποστόλων μαθητὴς, τὸν μαθόντος τὸν ἐλισσαίου ἐπισκοπεῖν τῆς χερσῶνος, εἰς τὴν αὐτὴν τόπον ἐπιστέρχεται, καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐν μεγάλῃ ταραχῇ διασκορπισθεῖσαν σωάγει. καὶ ἡνίκα ἁδριανὸς ἐν ἀθήναις ἐχείμασεν ἐν ἐλευσῖνι γινόμενος, καὶ πάντα σχεδὸν τὰ ἑλλάδος μυστήρια μυηθεὶς, διέδωκεν ἀφορμὴν τοῖς μισοῦντας τοὺς χριστιανούς, καὶ δίκαια βασιλικῆς κελεύσεως κελεύσαι, ἐπέδωκε βίβλον ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας θρησκείας ἐπιτηδείαν, πάνυ χρησίμην, καὶ γέμουσαν λογισμοῦ καὶ πίστεως, ἀξίαν τε τῆς ἀποστολικῆς παιδεύσεως, ἐν ᾗ καὶ τὴν ἀρχαιότητα τῆς ἰδίας ἡλικίας δεικνὺς, ἔφη, πολλοὺς ἑωρακέναι τοὺς ὑπὸ τοῦ κυρίου πρικίλαις ἐν τῇ ἰουδαίᾳ κάμνοντας νόσοις ἰαθέντας, καὶ ὅτι ἔνιοι ἐκ νεκρῶν ἀνέστησαν.

ΑΡιστείδης ἀθηναίων φιλόσοφος εὐφραδὴς, ἐπὶ τῷ πίστιν ἀγαγωγίῳ, μαθητὴς ἰησοῦ χριστοῦ, τοῦτος δόγματος ἡμέτερος, ἀνάμεσον λογισμόν, κατ' ἐκεῖνο καιρὸν ἐν ᾧ καὶ κουαδρᾶτος ἁδριανῷ τῷ βασιλεῖ ἐπέδωκε, φυτέσιν ἀπολογητικὸν ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν, ὅπερ ἄχει τὸ παρόντος παρὰ τοῖς φιλολόγοις σώζεται.

ΑΓαίππας, ὁ ἐπίκλην νάσων, ἀνὴρ πάνυ πεπαιδευμένος, κατὰ τῶν ἑπτὰ αἱρετικῶν βασιλείδου αἱρετικοῦ λόγων τῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον παρ' αὐτὸ προφερομένων, γνναίως ἐξηγήσατο, πάντα αὐτοῦ τὰ μυστήρια ἐκφαίνων, καὶ τοὺς προφήτας συναπαριθμούμενος, βαρκαβᾶν, καὶ μαρκώβ, καὶ πρὸς φόβον τῶν ἀκροωμένων, ἕτερα ἅττα βάρβαρα ὀνόματα, καὶ τὸν μέγιστον αὐτοῦ θεὸν ἀβραξᾶς, οἷα ἐνιαυτὸν περιέχοντα κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν γραμμῶν ἀφιζόμενον. τελευτῶντος βασιλείδου γνώσιμοι ἐν ἀλεξανδρείᾳ ἐκλήθησαν ἐν τοῖς χρόνοις ἁδριανοῦ, ὅτε καὶ κόχιβος ὁ τῶν ἰουδαίων ἡγούμενος, πρὸς τῶν χριστιανῶν πρικίλαις τιμωρίαις ἀνεῖλεν.

ΗΓήσιππος τῶν χρόνων τῶν ἀποστόλων, πάσας ἀπὸ τοῦ πάθους τοῦ κυρίου, ἕως τῶν ἰδίων χρόνων, τῶν ἐκκλησιαστικῶν πράξεων ὑφαίνων ἱστορίας, καὶ πολλὰ ἕτερα εἰς ὄφελος τῶν ἀναγινωσκόντων ξυντείνοντα, πανταχόθεν συλλέγων,

πάντε

quinq; libros compoſuit, ſermone ſimplici: ut quorũ uitã ſectabatur, dicendi quoq; exprimeret characterem. Aſſerit ſe ueniſſe ſub Aniceto Romã, qui decimus poſt Petrum epiſcopus fuit, & perſeueraſſe uſque ad Eleutherium eiuſdẽ urbis epiſcopum, qui Aniceti quondã diaconus fuerat. Præterea aduerſum idola diſputãs, ex quo primum errore creuiſſent ſubtexit hiſtoriam: ex qua oſtendit qua floruerit ætate. Ait enim: Tumulos mortuis templaq; fecerunt: ſicut uſque hodie uidemus: è quibus eſt & Antinous ſeruus Hadriani Cæſaris, cui & gymnicus agõ exercetur apud Antinoum ciuitatem: quam ex eius nomine condidit, & ſtatuit prophetas in templo. Antinoum autẽ in delicijs habuiſſe Cæſar Hadrianus ſcribitur.

IVſtinus philoſophus, habitu quoq; philoſophorum incedens, de Neapoli urbe Paleſtinæ, patre Priſco Bacchio, pro religione Chriſti plurimũ laborauit, in tãtum ut Antonino quoq; Pio, & filijs eius, & ſenatui librum contra gẽtes ſcriptũ daret, ignominiamq; crucis nõ erubeſceret, & alium librum ſucceſſoribus eiuſdẽ Antonini, M. Antonino Vero, & L. Aurelio Commodo. Extat eius & aliud uolumẽ contra gentes, ubi de dæmonum quoq; natura diſputat, & quartum aduerſus gẽtes, cui titulum prænotauit ἔλεγχος. ſed & aliũ de monarchia Dei, & alium librum, quem prænotauit Pſalten, & aliũ de anima. Dialogus contra Iudæum, quem habuit aduerſus Tryphonem principem Iudæorum: ſed & contra Marcionẽ inſignia uolumina, quorum Irenæus quoq; in quinto aduerſus hæreſes libro meminit: & alium librum cõtra omnes hæreſes, cuius facit mentionem in Apologetico, quẽ dedit Antonino Pio. Hic cũ in urbe Roma haberet τὰς διαζιβὰς, et Crescentem Cynicũ, qui multa aduerſum Chriſtianos blaſphemabat, redargueret, gulo-ſum, & mortis timidum, luxuriæq; & libidinum ſectatorẽ, ad extremum ſtudio eius & inſidijs accuſatus, quòd Chriſtianus eſſet, pro Chriſto ſanguinem fudit.

MElito Aſianus, Sardenſis epiſcopus, librũ imperatori M. Antonino Vero, qui

ϖῶτε σωιέθηκε βίβλους ἁπλουσ͂τέρῳ λόγῳ, ὥσ- C
τε ἐκείνῳ ἐξηγήσασθαι χαρακτῆρας, ὧν ἔφη
βίῳ ἐξηκολούθει. φάσκει δὲ ϖαῤῥῶσαι τῇ ξώ-
μῃ ὠδῖ ἀνικήτῳ, τῷ μετὰ πέτρον δεκάτῳ ϖε-
σκόπῳ, καὶ διατετελεκῶαι ἄχει ἑλοιθόρου
ϖαῤῥησκόπου τῆς προειρημῶης ξώμης, ὃς ἀνική-
του διάκονος ἐγεγόνει. καὶ κατὰ τῶν εἰδώ-
λων ἐξηγούμενος, ἐκ ποίας πρώτης πλάνης κυ-
κλήθη, ζωϊταξῶν ἱστορίαν, δείκνυσι ἐν τρίοις ἤνθη-
σε καιροῖς. φάσκει γὰρ οὕτως. Τύμβους τοῖς
νεκροῖς, καὶ ναοὺς ἐποιήσατο, καθὰ ἄχει τ' εἰδῶ-
λο ὁρῶμεν. ἀφ' ὧν ὃ δῆμ καὶ ἀντίνους, ὁ δοῦλος
ἀδριανοῦ καίσαρος, οὗ τιμος καὶ γυμνικὸς ἀ-
γὼρ ἐν τῇ ἀντίνῳ ϖιτελεῖται, καὶ τὸ δίκαιον
τῆ πόλεως ἐκ τ' αὐτοῦ προσηγορείας ἔτυχε, καὶ
προφήτας ἐν τῷ ναῷ ἔσησε. τὸν δὲ ἀντίνοων ἐν
τῷ μεταξὺ τῶν ἀιδίλιοίων ἐοχκηγῶαι ἀδριανὸν
τινὲς συγγράφονται.

IOυσῖνος φιλόσοφος, καὶ τῷ σχήματι τῶν
φιλοσόφων χρώμενος, ἀπὸ τῆ νεαπολιτῶν
ἐπαρχίας παλαισίνης, ἐκ πατρὸς πρίσκου
βακχείου, ἔσπρ' τ' θρησκείας τῶν χρισιανῶν
ϖαύν ἐκοπίασεν, ὥστε καὶ αὐτωνίνῳ τῷ ἐπι-
κλῆ τίῳ, καὶ τοῖς τούτου υἱοῦσι, καὶ τῇ συγκλή-
τῳ, βίβλον κατὰ τῶν ἐθνῶν συνταγῆναι ϖα-
ρῆσκεύασε, τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ σταυροῦ μὴ ἀνεχομέ-
νου, καὶ ἄλλην βίβλον τοῖς τοῦ αὐτοῦ αὐτωνί- D
νου διαδόχοις, τουτέστι μάρκῳ αὐτωνίνῳ βή-
ρῳ, καὶ λουκίῳ αὐρηλίῳ νομόδῳ. ἔστι καὶ ἄλ-
λη αὐτοῦ βίβλος, κατὰ τῶν ἐθνῶν, ἐν ᾗ ϖερὶ τῆς
φύσεως τῶν δαιμόνων διαλέγεται, καὶ τέτα-
ρτον λόγον ὁμοίως κατὰ τῶν ἐθνῶν, ὃν ἐπέγραψεν ἔ-
λεγχος, καὶ ἄλλον ϖερὶ τοῦ θεοῦ μοναρχίας,
καὶ ἄλλον ὠνόμασε ψάλτην, καὶ ἕτερον ϖερὶ τῆς
ψυχῆς. διάλογον κατὰ τῶν ἰουδαίων, ὃν ἔσχε
κατὰ τρύφωνος ἀρχηγοῦ τῶν ἰουδαίων. Οὐ
μὴν, ἀλλὰ καὶ κατὰ μαρκίωνος ἐπίσημα τοῦ-
χη, ὧν ἑνων καὶ εἰρηναῖος ἐν τῷ ϖέμϖτῳ λό-
γῳ τῷ κατὰ τῶν αἱρετικῶν μέμνηται. καὶ ἄλλη βί
βλος κατὰ ϖασῶν τῶν αἱρέσεων, ἧς μέμνηται ἐν
τῷ ἀκολουθητικῷ, ὃν ἐδωκεν αὐτωνίνῳ τῷ ϖίῳ.
ἔστι δὲ ἐν τῇ ξώμῃ ἔχων τὰς διαζιβὰς, σὺν ϖολλοῖς
κρήσκλῳ τὸν λαυκικὸν, τὸν κατὰ τῶν χρισιανῶν βλα
σφημοῦντα, καὶ καλῶν αὐτὸν λαίμαργον, καὶ τὸν
θάνατον φοβούμενον, ἄσωτόν τε καὶ ἀκόλασον,
τέλος τῇ τότε ἐνδοξείᾳ καὶ ϖαῤῥησίᾳ, ὡς χρι-
στιανὸς ἔσπρ τὸ χρισὸ ἔϖαθεν.

MΕλίτων ἀσιανὸς, σαρδιέων ἐπίσκοπος,
βίβλον βασιλεῖ μάρκῳ αὐτωνίνῳ βή-
ρῳ, ὃς

A ro, qui Frontonis oratoris diſcipulus fuit, pro Chriſtiano dogmate dedit. Scripſit quoq; & alia, de quibus iſta ſunt quę ſubie cimus: De paſcha libros duos: de uita prophetarũ librum unum: de Eccleſia librum unum: de die dominica librum unũ: de ſen ſibus librum unũ: de fide librum unum: de plaſmate librũ unum: de anima & corpore librum unũ: de baptiſmate librũ unum: de ueritate librum unum: de generatione Chriſti librum unũ: de prophetia ſua librũ unũ: de philoxenia librũ unum: & alium li brũ qui clauis inſcribitur: de diabolo librũ unũ: de apocalypſi Ioannis librũ unũ: ὡ πε εἰ γνησμάτ θεῦ librũ unum: & ἐκλογῶν li bros ſex. Huius elegãs & declamatoriũ in geniũ laudãs Tertullianus in vĳ. lib. quos ſcripſit aduerſus Eccleſiã pro Montano, di cit eũ à pleriſq; noſtrorũ prophetã putari.

THeophilus ſextus Antiochenſis eccle ſiæ epiſcopus, ſub imperatore M. Antonino Vero librũ contra Marcionẽ com poſuit, qui uſq; hodie extat. Feruntur eius & ad Autolycũ tria uolumina, & cõtra hæ
B reſim Hermogenis liber unus, & alĳ bre ues elegãtesq; tractatus ad ædificationẽ ec cleſię pertinentes. Legi ſub nomine eius in Euangeliũ & in Prouerbia Solomonis cõ mentarios, qui mihi cũ ſuperiorũ uolumi nũ elegãtia & phraſi nõ uidẽtur cõgruere.

APollinarius Aſiæ Hierapolitanus epi ſcopus ſub imperatore M. Antonino ſecũdo floruit, cui & inſigne uolumẽ pro fide Chriſtianorũ dedit. Extãt eius & alĳ quinq; aduerſum gentes libri & de uerita te duo, & aduerſum Cataphrygas tunc pri mum exortos cũ Priſcilla & Maximilla in ſanis uatibus, incipiente Montano.

DIonyſius Corinthiorum eccleſiæ epi ſcopus, tantæ eloquẽtiæ & induſtriq; fuit, ut nõ ſolum ſuę ciuitatis & prouinciq; populos, ſed & aliarũ urbiũ & prouincia rũ epiſcopos epiſtolis erudiret. E quib. eſt una ad Lacedæmonios, alia ad Athenien ſes, tertia ad Nicomedẽſes, quarta ad Cre tenſes, quinta ad eccleſiam Amaſtrianã, & ad reliquas Põti eccleſias: ſexta ad Gnoſsia nos, & ad Pinytum, eiuſdem urbis epiſco pum: ſeptima ad Romanos, quam ſcripſit ad Sote

ρω, ὃς φρόντων τ ῥήτορ μαθητὴς ἐγεγό νει, ὡς ἔ τ τῶν χριςιανῶν λόγματ ἐπέδω κεν. ἔγραφε δὲ καὶ ἕτερα. ἀφ' ὧν τάδε ὑποτά ξαμεν. πρὸς τὸ παθος λόγος δύο, πρὸς βίτ φιλοῦ λόγον ἕνα, πρὸς ἐκκλησίας λόγον ἕνα, πρὸς ἡμέρας κυριακῆς λόγον ἕνα, πρὸς διανοίας λόγον ἕνα, περὶ τῶν πίςεως λόγον ἕνα, περὶ πλάσεως ἕνα, περὶ ψυχῆς καὶ σώματ ἕνα, περὶ βαπτίσματ ἕνα, περὶ ἀληθείας ἕνα, περὶ γεννήσεως χριςοῦ ἕνα, περὶ προφητείας ἰδίας ἕνα, περὶ φιλοξενίας ἕνα, καὶ ἕτερον λόγον, ὃς ἐπιγράφεται κλεὶς, περὶ διαβόλ ἕνα, περὶ ἀποκαλύψεως ἰωάννε ἕνα, καὶ περὶ τ θεοῦ γνωσμάτ λόγον ἕνα, ἐκλογῶν λόγους ἓξ. τούτ τῶν θεοφίλου ἐπαινῶν τερτυλλιανὸς ἐν τοῖς ἑπτὰ λόγοις, ὃς ἔγραφε κατὰ τ ἐκκλησίας τοῦ μοντανοῦ, λέγε ὅτι πολλοὶ τ ἡμετέρων νομίζουσιν αὐτὸν εἶναι προφήτην.

ΘΕόφιλος ἔκτος τ ἐν ἀντιοχείᾳ ἐκκλη σίας ἐπίσκοπος, βασιλεύοντος μάρκου αὐτωνίνε βήρε βίβλον κατὰ μαρκίωνος συνέ ταξεν, ἣ τις ἄχρι σήμερον τυγχάνει. τάτε φέρεται καὶ πρὸς αὐτόλυκον τρία τοῦτον, καὶ κατ τ αἱρέσεως ἑρμογένε λόγος εἷς, καὶ ἄλλαι βραχεῖαι βίβλοι, εἰς οἰκοδομὴν τ ἐκκλησίας αὐτὸν ἀνήκουσαι, ἀνέγνων ἐπ' ὀνόματι αὐτ εἰς ἐναγγέλιον καὶ εἰς παροιμίας σολόμωνος ὑπομνήματα, ἃ τινα μοι δοκοῦσι συμφωνεῖν τῇ εὐφυίᾳ, ἐ τῇ φράσει τῶν προειρημένων συγγραμμάτων.

ΑΠολινάριος ἱεραπόλεως τ ἀσίας ἐπί σκοπος, βασιλεύοντος μάρκου αὐτω νίνε βήρε ἤνθησεν, ὧ τινι καὶ ἐπίσημον τοῦχος ὑπὲρ τ τῶν χριςιανῶν πίςεως ἐπέδωκεν. ἐσὶ καὶ ἕτεροι φασὶν αὐτὸ κατ τῶν ἐθνῶν λόγοι, καὶ πρὸς ἀληθείας δύο, ἐ κατ τῶν φρυγῶν τότε πρῶτον ἀνακυλισάντων ἅμα πρισκίλλᾳ καὶ μαξιμίλλᾳ ἀνοσίοις προφήταις, ἀρξαμένε μοντανοῦ.

ΔΙονύσιος τ κατ κόρινθον ἐκκλησίας ἐπί σκοπος, τοσοῦτον ἐνφραδὴς καὶ σπουδαῖος ἐγένετο, ὥστε μὴ μόνον τοὺς λαοὺς τ ἰδίας πόλεως καὶ ἐπαρχίας, ἀλλὰ καὶ ἑτέρων ἐπαρχιῶν καὶ πόλεων, διὰ οἰκείων ὑπολλῶν παιδοῦσαι, ἀφ' ὧν ὅδε μία πρὸς λακεδαιμονίους, ἄλλη πρὸς ἀθηναίους, τρίτη πρὸς νικομηδεῖς, τετάρτη πρὸς κρῆτας, πέμπτη πρὸς ἀμασεριανοὺς ἐκκλησίαν, ἓξ ἑτέρας πάντας ἐκκλησίας, ἕκτη πρὸς κνωσιανοὺς ἧς ποιμὴν ὁ αὐτὸς πόλεως ἐπίσκοπος, ἑβδόμη πρὸς ῥωμαίους, ἣν ἔγραφε

ad Soterem epiſcopum eorum: octaua ad Chryſophorã, ſanctam fœminam. Claruit ſub imperatore M. Antonino Vero, & Lucio Aurelio Commodo.

PInytus Cretẽſis, Gnoſię urbis epiſcopus, ſcripſit ad Dionyſiũ Corinthi epiſcopũ ualde elegãtẽ epiſtolã: in qua docet nõ ſemp lacte populos nutriẽdos, ne quaſi paruuli ab ultimo occupẽtur die: ſed & ſolido ueſci debere cibo, ut in ſpiritualẽ proficiant ſenectutem. Et hic ſub M. Antonino Vero, & L. Aurelio Cõmodo floruit.

TAtianus, qui primum oratoriã docẽs, non paruam ſibi ex arte rhetorica gloriam comparauerat: Iuſtini martyris ſectator fuit, florẽs in eccleſia, quàm diu ab eius latere nõ diſceſſit. Poſtea uerò inflatus elo quentię tumore, nouam cõdidit hæreſim, quę ἐγκρατιτῶν dicitur, quam poſtea Seuerus auxit, à quo eiuſdẽ partis hæretici Seueriani uſcq; hodie appellantur. Porrò Tatianus infinita ſcripſit uolumina, è quibus unus contra gentes florentiſsimus extat liber, qui inter opera eius fertur inſignis. Et hic ſub Imperatore M. Antonino Vero, & L. Aurelio Commodo floruit.

PHilippus epiſcopus Cretenſis, hoc eſt, urbis Gortynę: cuius Dionyſius in epiſtola ſua meminit, quã ſcripſit ad eiuſdẽ ciuitatis eccleſiã: præclarũ aduerſum Marcionẽ edidit librũ, tẽporibuſq; M. Antonini Veri, & L. Aurelij Commodi claruit.

MVſanus, non ignobilis inter eos, qui de eccleſiaſtico dogmate ſcripſerũt, ſub imperatore M. Antonino Vero, confecit librum aduerſus quoſdam fratres, qui de eccleſia ad Encratitarum hæreſim decliuauerant.

MOdeſtus & ipſe ſub imperatore M. Antonino, & L. Aurelio Cõmodo aduerſum Marcionem ſcripſit librum, qui uſq; hodie perſeuerat. Feruntur ſub nomine eius & alia συγγράμματα, ſed ab eruditis quaſi ψευδεπίγραφα repudiantur.

BArdeſanes in Meſopotamia clarus habitus eſt, qui primum Valentini ſectator, deinde confutator, nouam hæreſim condidit. Ardens eius à Syris prædicatur ingenium, & in diſputatione uehemens.

Scripſit

πρὸς σωτῆρα τ τότων ἐπίσκοπον, ὃν δόη πρὸς Χρυσοφόραν ἐυλαβῆ γυναῖκα. διέπρεψεν ὐπὸ μάρκου ἀντωνίνου βήρου, καὶ λουκίου ἀυρηλίου κομόδου.

ΠΙνύτος κρήτης ἐυωασοῦ τῆς πόλεως ἐπίσκοπος, ἔγραψε πρὸς διονύσιον κορίνθου ἐπίσκοπον παῦν κομψὴν ἐπιστολὴν, ἐν ᾗ διδάσκει, οὐκ ἀεὶ δεῖν τοὺς λαοὺς γάλακτι τρέφεσθαι, μήπως ὡς νήπιοι τῇ ἀδυνάτῳ καταληφθῶσιν ἡμέρᾳ, ἀλλὰ καὶ στερεῷ βρώματι, ἵνα εἰς πνευματικὸν προκόψωσι γῆρας. καὶ οὗτος ὠδὶ πρὸς αὐτοὺς ἤνθησεν.

TAτιανὸς, ὃς πρώην τὴν ῥητορικὴν διδάσκων, οὐκ ἐλαχίστην ἐν τῇ ῥητορικῇ ἐπισήμης δόξαν ὠνήσατο, ἰουσίνου τοῦ μάρτυρος σουδασὴς γέγονε, διαπρέπων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν ὅσῳ τ γύτου πλευρᾶς οὐκ ἀπέστη. ὕστερον δὲ ὄγκῳ τῆς παιδεύσεως ἐπαρθεὶς, καινὴν ὡσπερεὶ σχίσιν αἵρεσιν, λέγω δὴ τῶν ἐγκρατιτῶν, ἣν μετέπειτα σεβῆρος ἐπανήξησεν, ἀφ' οὗ ἄχρι τοῦ παρόντος οἱ τούτου τοῦ μόρους αἱρετικοὶ, σεβηριανισταὶ ὀνομάζονται. ὁ δὲ πλειστος τατιανὸς πάμπολλα συνεγράψατο τύχη, ἀφ' ὧν ὅτι κατὰ τ ἐθνῶν λόγος εἰς παῦν θαυμασὸς, ὃς μεταξὺ παύτων αὐτοῦ τῶν συγγραμμάτων ἐπίσημός ὅτι. καὶ ὅτος βασιλεύοντος μάρκου αὐτωνίνου βήρου, καὶ αὐρηλίου κομόδου ἤνθησεν.

ΦΙλιππος ἐπίσκοπος κρήτης πόλεως γορτύνης, οὗ τινος διονύσιος ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ μέμνηται, ἣν ἔγραψε πρὸς τὴν ἐκκλησίαν πλειστης πόλεως, ἐνδόξου παῦ κατὰ μάρκιωνος ἐξέδωκε βίβλον. ἐν τοῖς καιροῖς τῶν πλειστῶν διέπρεψεν.

MOυσανὸς, οὐκ ἄδοξος μεταξὺ τῶν περὶ ἐκκλησιαστικοῦ δόγματος συγγραφαμένων, ὠδὶ μάρκου ἀντωνίνου βήρου κατεσκεύασε βίβλον πρός τινας ἀδελφοὺς, τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, πρὸς τὴν τῶν ἐγκρατιτῶν αἵρεσιν καταναύσαντας.

MOδεστος, καὶ αὐτὸς ὠδὶ ἀντωνίνου καὶ κομόδου κ μάρκιωνος συνέταξε βίβλον, ἥ τις ἔχει σήμερον ὑπάρχει. φέρεται καὶ ἄλλα αὐτοῦ συγγράμματα, ἃ τινα παρὰ τ πεπαιδευμένων ψευδεπίγραφα ἀποδοκιμάζεται.

BΑρδησανὴς ἐν μεσοποταμίᾳ λαμπρὸς φανεὶς, πρῶτον μὲν βαλεντίνου σουδασὴς, ὕστερον δὲ ἀντίπαλος, καινὴν αἵρεσιν συνεστήσατο. τούτου παρὰ τῶν σύρων θερμοτάτη μνήμη τέτευκται εὐφυΐα, καὶ ἐν διαλέξει σοφοπροτάτη.

ἔγραψε

A Scripſit infinita aduerſum omnes penè hę reticos, q ætate eius pullulauerãt. In quib. clariſsimus eſt & fortiſsimus liber, quem Marco Antonino de fato tradidit: & multa alia ſuper perſequutione uolumina, quę ſectatores eius de Syra lingua uerterũt in Græcam. Si autẽ tanta uis eſt & fulgor in interpretatione, quantam putamus in ſermone proprio?

Victor tertiuſdecimus Romanæ urbis epiſcopus, ſuper quæſtione paſchæ, & alia quędã ſcribens opuſcula, rexit eccleſiam ſub Seuero principe annis decem.

Renæus Pothini epiſcopi, qui Lugdunenſem in Gallia regebat eccleſiã preſbyter, à martyribus eiuſdem loci ob quaſdam eccleſiæ quæſtiones legatus Romam miſſus, honorificas ſuper nomine ſuo ad Eleutheriũ epiſcopum perfert literas. Poſtea iam Pothino propè nonagenario, ob Chriſtũ martyrio coronato, in locum eius ſubſtituitur. Conſtat aũt Polycarpi, cuius ſuprà fecimus mentionẽ, ſacerdotis & martyris hunc fuiſſe diſcipulum. Scripſit quinque aduerſus hæreſes libros, & cõtra gen
B tes uolumen breue, & de diſciplina aliud, ad Martianum fratrem de apoſtolica prædicatione, & librum uariorum tractatuũ, & ad Blaſtum de ſchiſmate, & ad Florinũ de monarchia, ſiue quod Deus nõ ſit conditor malorum, & περὶ τῶν ὀγδοαδῶν egregium commentarium, in cuius fine ſignificans ſe apoſtolicorum temporum uicinum fuiſſe, ſic ſubſcripſit: Adiuro te, qui tranſcribis librũ iſtum, per dominum leſum Chriſtũ, & per glorioſum eius aduentũ, quo iudicaturus eſt uiuos & mortuos, ut conferas poſtquam tranſcripſeris, & emendes illum ad exemplar, unde ſcripſiſti, diligentiſsimè: hãc quoq; obteſtationẽ ſimiliter trãsferas, ut inueniſti in exemplari. Feruntur eius & alię ad Victorẽ epiſcopũ Ro. de quæſtione paſchæ epiſtolę, in quibus cõmonet eum, nõ facile debere unitatem collegij ſcindere. Siquidẽ Victor multos Aſię & orientis epiſcopos, qui decima quarta luna cũ Iudæis paſcha celebrabant, dãnãdos crediderat. In qua ſentẽtia hi qui diſcrepabant ab illis, Victori nõ dederũt manus.

ἔγραψε πάμπολλα κατὰ παρῶν ἀχεδὸν τῶν αἱρέσεων, τῶν ὡρῶν τῶν χρόνων αὐτῶν ἀναπλασάντων, ἐν οἷς πολυφανής ἐστιν καὶ γνναῖος ὁ λόγος, ὃν μαρκῳ αὐτωνίνῳ περὶ μοίρας ἐπέδωκε, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλὰ περὶ διωγμοῦ τύχης, ἄπερ οἱ τούτου παρακολουθοῦντες ἀπὸ τῆς σύρας εἰς ἑλληνικὴν διαλεξιν μετέφρασαν. ὅπου δὲ τοσαύτη ἰσχύς ἐστι καὶ λαμπρότης ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ, πόσῳ νομίζομεν ἐν τῷ ἰδίῳ οἰκείῳ λόγῳ ἔχειν ἀρετῶν;

Victor τρισκαιδέκατος ἐπίσκοπος, περὶ τοῦ πάσχα ζητήσεως, καὶ ἄλλα τινὰ συνέταξε τούτου. ἐκυβέρνησε τὴν ἐκκλησίαν βασιλεύοντος σεβήρου ὡσεὶ ἔτη δέκα.

Ειρηναῖος ποθεινῷ τῷ ὁσιωτάτῳ λουγδούνων τῆς ἐν γαλλίαις ἐκκλησίας πρεσβύτερος, παρὰ τῶν μαρτύρων τῆς ἐρημένης πόλεως, διά τινας ἐκκλησιαστικὰς αἰτίας, πρεσβυτὴς εἰς ῥώμην σταλείς, ἐπ' ὀνόματι οἰκείῳ δὲ ξυμεῶνος ὁσιολάτρας γεμέστας τιμῆς, πρὸς ἐλεύθερον ἐπίσκοπον ῥώμης ἀποστέγναζε. μετὰ δὲ ταῦτα πολλῶν ἀχεδὸν γνωρίμων τῶν ῥοῦς μαρτυρήσαντος, εἰς τὴν τούτου τόπον ἐπίσκοπος ἔρχεται. ὁμολογεῖται δὲ πολυκάρπου, οὗ τινος προεμνήσθημεν, γεγονέναι μαθητής. ἔγραψε πρώτε κατὰ τῶν αἱρετικῶν βίβλους, καὶ κατὰ τῶν ἐθνῶν τεῦχος βραχύ, καὶ περὶ ὁσιότητος ἕτερον, καὶ πρὸς μαρκιανὸν ἀδελφὸν περὶ τοῦ ἀκροσολισμοῦ λογεύματος, καὶ βίβλον ποικίλων ὁμιλιῶν, καὶ πρὸς βλάστον περὶ σχίσματος, καὶ πρὸς φλωρῖνον περὶ μοναρχίας, καὶ ὅτι ὁ θεὸς κτίστης κακῶν οὐκ ἔστι, καὶ περὶ ὀγδοάδων ἐξαίρετον συνταγμα, ἐν ᾧ δὲ τέλει δὲ τοῦ αὐτοῦ συντάγματος ὑπέγραψεν οὕτως. ὁρκῶ σε τὸν μεταγραφοντα ταύτην τὴν βίβλον, κατὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ κατὰ τῆς ἐνδόξου ἐλεύσεως αὐτοῦ, ἐν ᾗ μελλει κρίνειν ζῶντας καὶ νεκρούς, ἵνα ἀντιβάλλῃς μετὰ τὸ γράψαι, καὶ ἐπανορθώσῃ πρὸς τὰ ἀντίγραφα, ἀφ' ὧν ἔγραψας, ὡσαύτως, καὶ ταύτην τὴν κατάκεισιν ὁμοίως μεταγράψῃς, καθὼς εὗρες ἐν τοῖς ἀντιγράφοις. φέρονται αὐτοῦ καὶ ἄλλαι πρὸς βίκτωρα ἐπίσκοπον ῥώμης περὶ ζητήσεως τοῦ πάσχα ἐπιστολαί, ἐν αἷς παραινεῖ αὐτῷ, μὴ ῥᾳδίως ὀφείλειν τὴν ἕνωσιν τῆς ἐκκλησίας διαλύσαι. καὶ βίκτωρ πολλὰς τῆς ἀσίας καὶ τῆς ἀναβλῆς ἐπισκόπους καθεῖλεν, οἳ μετὰ τῆς λοιπῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης τῆς σελήνης μετὰ τῶν ἰουδαίων τὸ πάσχα ἐπετέλεσαν. ταύτῃ δὲ τῇ γνώμῃ οὐ διαφωνήσαντας μὴ συ

manus. Floruit maxime ſub Cõmodo principe, qui Marco Antonino Vero in imperium ſucceſſerat.

PAntænus Stoicæ ſectæ philoſophus, iuxta quandam ueterum in Alexãdria cõſuetudinẽ, ubi à Marco Euãgeliſta ſemper eccleſiaſtici fuere doctores, tantæ prudentię & eruditiõis, tam in ſcripturis diuinis, q̃ in ſeculari literatura fuit, ut in Indiã quoq; rogatus ab illius gẽtis legatis, à Demetrio Alexandriæ epiſcopo mitteretur, ubi reperit Bartholomæum de duodecim apoſtolis, aduentũ domini Ieſu, iuxta Matthæi euangeliũ prædicaſſe, quod Hebraicis literis ſcriptum reuertẽs Alexandriam, ſecum retulit. Huius multi quidẽ in ſanctã ſcripturam extant commentarij, ſed magis uiua uoce eccleſijs profuit. Docuitq; ſub Seuero principe, & Antonino cognomento Caracalla.

RHodon genere Aſianus, à Tatiano, de quo ſuprà diximus, Romæ in ſcripturis eruditus, edidit plurima: præcipuumq; aduerſus Marcionem opus, in quo refert, quomodo ipſi quoq; inter ſe Marcionitæ diſcrepent: & Apellem ſenem aliũ hæreticum ſe quondam fuiſſe conuentum, & riſui habitum, eo quod Deum quẽ coleret, ignorare ſe diceret. Meminit in eodẽ libro quem ſcripſit ad Calliſtionẽ, Tatiani ſe Romæ fuiſſe auditorem. Sed & Hexameron elegantes tractatus cõpoſuit, & aduerſum Phrygas inſigne opus. Temporibusq; Cõmodi & Seueri floruit.

CLemẽs Alexãdrię eccleſię presbyter, Pantæni, de quo ſuprà retulimus, auditor, poſt eius mortẽ Alexandrię eccleſiaſticã ſcholã tenuit, & κατηχήσεως magiſter fuit. feruntur eius inſignia uolumina, plenaq; eruditionis & eloquẽtię, tã de ſcripturis diuinis, q̃ de ſecularis literaturæ inſtrumẽto. E quib. illa ſũt, στρωματεῖς libri octo: ὑποτυπώσεων libri octo: Aduerſus gẽtes liber unus: Pædagogi libri tres: De paſcha liber unus: De ieiunio diſceptatio: & alius qui inſcribitur, Quis nam diues ille ſit, qui ſaluetur. De obtrectatione, liber unus: De canonibus eccleſiaſticis, & aduerſum eos qui Iudæorũ ſequuntur errorẽ, liber unus, quem

ναὶνίζει βίκτωρ. ἦνθησεμ μαλιστα ϗ κομόδου βασιλέως, ὅς ἰς ἐς τόπον αὐτωνίνου βήρου ἐισεῆλθεν.

ΠΑνταινος σοῦτος διδάσκαλος φιλόσοφος, κατά τινα παλαιὰν τ ἀλεξανδρέων ἰωὴ θεαν, ἐν ἡ ἀκρ μαφηρ τ εὐαγγελισ ἐκκλησιαστικοὶ γεγόνασι διδάσκαλοι, τοσαύτης σοφίας ϗ παιδεύσεως, ὥστε ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς, ὥστε δὲ ϗ τοῖς κοσμικοῖς γράμμασιν ἐνεργὸς γέγονεν, ὥς τε πρὸς πληθύοντα αὐτὸν παρὰ τῶν ἰνδίας πρεσβυτέρων, ἐπὶ διδασκαλείου ἀλεξανδρείας ἱδρύσασθαι, ἐς τὴν ἰνδίαν ἀποσταλῆναι, ἐν ᾗ εὗρε βαρθολομαῖον ἐκ τῶν δώδεκα ἀποστόλων, τὴν ἔλευσιν τ κυρίου ἰησοῦ κατὰ τ ματθαίου εὐαγγέλιον κηρύξαντα, ὅπερ ἑβραϊκοῖς γράμμασι γεγραμμένον, ἐς τὴν ἀλεξανδρέαν ἀναζεύξας, μεθ ἑαυτοῦ ἐνόμισε. τούτου πολλὰ ὑπομνήματα ἐς τὰς θείας γραφὰς τυγχάνει, ἀλλὰ μᾶλλον ζώσῃ φωνῇ τὰς ἐκκλησίας ὠφέλησεν. ἐδίδαξε δὲ σεβήρου ϗ αὐτωνίνου τοῦ ἐπίκλην καρακάλλου.

ΡΟδων ἀσιανὸς, παρὰ ταζιανῶ τοῦ ἀναφερομένου, ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς παιδευθείς, ἐξέδωκε μὲν πάμπολλα, ἐξαίρετον δὲ κατὰ μαρκίωνος σύνταγμα, ἐν ᾧ ἐξηγεῖται, ὅπως ϗ αὐτοὶ ἐς ἑαυτοὺς μαρκιωνισταὶ διαφωνοῦσι, ϗ τὸν ἀπελλῆν τὸν γέροντα ὁμοίως αἱρετικὸν, ὡστε τετυχηκέναι αὐτοῖς, ϗ καταγέλαστον γεγονέναι, ἐρωτήσαντα ὅτι τὸν θεὸν ὃν σέβει, ἀγνοεῖ. μέμνηται ἐν τῇ αὐτῇ βίβλῳ ἣν ἔγραψε πρὸς καλλισίωνα, ταζιανοῦ γεγονέναι ἐν τῇ ῥώμῃ ἀκροατὴς, ϗ ἐς τὴν ἑξαήμερον δὲ πόνημα ὁμιλίας συνέταξε, ϗ κατὰ τῶν φρυγῶν ἐπίσημον ἔγραψεν, ἀνθήσας ἐπὶ τῶν χρόνων κομόδου ϗ σεβήρου.

ΚΛήμης ἀλεξανδρέως πρεσβύτερος, παντάινου, περὶ οὗ προεἰρήκαμεν, ἀκροατὴς, ὃς μετὰ τὸν τούτου τελευτὴν τὰς διατριβὰς ἐν ἀλεξανδρείᾳ ἐκκλησίας κατέσχε, ϗ κατηχήσεως διδάσκαλος γέγονεν. ἐπίσημά τε τοῦ χη παιδεύσεως, ϗ εὐγλωττίας ἀνάμεσα συνέταξε, ὥστε μὲν τῶν θείων, ὥστε δὲ ϗ κοσμικῶν, ἀφ᾽ ὧν ὅδε τάδε. στρωματεῖς ὀκτὼ, ὑποτυπώσεων λόγοι ὀκτὼ, καὶ τὰ τῶν ἐθνῶν παιδαγωγοὶ τρεῖς, πρὸς τὸ πάσχα εἷς, περὶ νηστείας διαλέξις, ϗ ἕτερος ὁ γραφόμενος, τίς ἆρα πλούσιος σωθήσεται. περὶ κακοηθείας λόγος εἷς, περὶ κανόνων ἐκκλησιαστικῶν, ϗ κατὰ τῶν ἀκολουθούντων τῇ τῶν ἰουδαίων πλάνῃ λόγοι, ὅν τινα

A quem propriè Alexandro Hieroſolymorum epiſcopo προσεφώνησε. Meminit autem in Stromatibus ſuis, uoluminis Tatiani, aduerſus gentes, de quo ſuprà diximus: & Caſsiani cuiuſdam χρονογραφίας, quod opuſculum inuenire nō potui. Necnon & de Iudæis Ariſtobulū quendam & Demetrium, & Eupolemum ſcriptores aduerſus gentes refert, qui in ſimilitudinem Ioſephi ἀρχαιογονίας Moyſi & Iudaicæ gentis aſſeuerant. Extat Alexandri Hieroſolymitarū epiſcopi, qui cum Narciſſo poſtea rexit eccleſiam, epiſtola ſuper ordinatione Aſclepiadis confeſſoris ad Antiochenſes, congratulātis eis, in qua ponit in fine: Hæc uobis domini ac fratres ſcripta tranſmiſi per Clementem beatum presbyterū, uirum illuſtrem, & probatum: quem uos quoque ſcitis, & nunc plenius recognoſcetis, qui cum huc uenisſet iuxta prouidentiā & uiſitationem Dei, cōfirmauit & auxit domini eccleſiam. Conſtat Origenem huius fuiſſe diſcipulum. Floruit autē Seueri & Antonini filij eius temporibus.

B Miltiades, cuius Rhodon in opere ſuo, quod aduerſus Montanum, Priſcillam, Maximillamq; cōpoſuit, recordatur, ſcripſit contra eoſdem uolumē præcipuū, & aduerſus gētes ludęosq; libros alios, & principibus illius temporis apologeticum dedit. Floruit autem M. Antonini Cōmodi temporibus.

Apollonius uir diſertiſsimus, ſcripſit aduerſus Montanū, Priſcillā, & Maximillā inſigne & longum uolumē, in quo aſſerit Montanum & inſanas uates periſſe ſuſpēdio: & multa alia, in quibus de Priſcilla & Maximilla refert: Si negant eas accepiſſe munera, cōfiteantur non eſſe prophetas qui accipiunt: & mille hoc teſtibus approbabo. Sed & ex alijs fructibus probantur prophetæ. Dic mihi, crinem fucat prophetes? ſtybio oculos linit? Prophetæ ueſtibus & gēmis ornātur? Prophetes tabula ludit & teſſeris? Propheta fœnus accipit? Reſpondeant, utrū hoc fieri liceat, an non, meum eſt approbare, quod fecerint. Dicit in eodem libro, quadrageſimū eſſe annum uſq; ad tempus, quo ipſe ſcribebat librum,

 ex quo

ὅν τινα ἰδικῶς ἀλεξάνδρῳ τῷ ἱεροσολύμων προσεφώνησε. μέμνηται δὲ ἐν τοῖς ἰδίοις στρώμασιν τοῦ τούχους τατιανοῦ τοῦ προειρημένου κατὰ τῶν ἐθνῶν, καὶ καασιανοῦ τινὸς χρονογραφίας, ὅπερ ἐν τοῖς παλαιοῖς εὑρεῖν οὐκ ἐδυνήθημεν. οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ ἰουδαίους ἀριστόβουλόν τινα, καὶ δημήτριον, καὶ εὐπόλεμον ἀναφέρει, οἷα κατὰ τῶν ἐθνῶν συγγραμμένους καθ' ὁμοιότητα ἰωσήπου, ἀρχαιογονίας μωϋσέως, καὶ τοῦ ἰουδαϊκοῦ ἔθνους. ἔστι καὶ ἀλεξάνδρου ἱερουσολύμων τῶν ἱκόπου, ὃς μετὰ νάρκισσον ὕστερον προέστη τῆς ἐκκλησίας, τῶν περὶ χειροτονίας ἀσκληπιάδου ὁμολογητοῦ, πρὸς αὐτιοχέας, συγχαίροντος αὐτοῖς, ἐν ᾗ ἐς τέλος οὕτως λέγει. ταῦτα ὑμῖν κύριοι ἀδελφοί τε τὰ γράμματα πέμφας διὰ τοῦ εὐλαβεστάτου κλήμεντος ἀνδρὸς δοκιμασμένου, ὃν καὶ ὑμεῖς ἴστε, καὶ νῦν πλέον γνώσεσθε, ὅς τις ἐνταῦθα ἔλθων κατὰ πρόνοιαν καὶ ἐπισκοπήσει θεοῦ, ἐστηρίωσε καὶ ηὔξησε τὸ κυρίου τὴν ἐκκλησίαν. ὡμολόγηται γὰρ ὠφελίμως τοῦτον γεγενῆσθαι μαθητήν. ἤνθησε δὲ βασιλεύοντος σεβήρου καὶ ἀντωνίνου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.

Μιλτιάδης, οὗ τινος ἔδοκεν ἐν τῷ ἰδίῳ συγγράμματι τῷ κατὰ μοντανοῦ καὶ πρισκίλλας καὶ μαξιμίλλας σωτεθῆναι, μέμνηται, ἔγραψε κατ' αὐτῶν τοῦτο ἐξαίρετον, καὶ κατὰ τῶν ἐθνῶν τε καὶ ἰουδαίων λόγους ἄλλους. ἐπέδωκε δὲ τῷ τότε βασιλεῖ ἀπολογητικόν, ἀνθήσας ἐν τοῖς χρόνοις μάρκου αὐτωνίνου καὶ κόμόδου.

Ἀπολλώνιος ἀνὴρ ἐλλογιμώτατος, ἔγραψε κατὰ μοντανοῦ, πρισκίλλας τε καὶ μαξιμίλλας μέγα καὶ ἐπίσημον τοῦχος, ἐν ᾧ φησι μοντανὸν καὶ τὰς μανομένας προφήτιδας ἀπάγξασθαι, καὶ ἕτερα πολλά, ἐν οἷς περὶ πρισκίλλας καὶ μαξιμίλλας λέγει. εἰ ἀρνοῦνται αὐτὰς εἰληφέναι δῶρα, ὁμολογήσατωσαν μὴ εἶναι προφήτας οὓς διελέγχομεν δῶρα, καὶ διὰ χιλίων τούτων ἐλέγχω μάρτυρων. ἀλλὰ καὶ διὰ ἑτέρων ἔργων προφήτου δοκιμάζονται. ἔπεί μοι, κόμιν βαπτὶς προφήτης; συβίῳ τοῦ ὀφθαλμοῦ χρίει; προφήτης ἐσθήματι καὶ μαργαρίταις κοσμεῖται; προφήτης τάβλα καὶ βολίοις παίζει; τόκους λαμβάνει προφήτης; ἀποκείθωσαν, εἰ τοῦτο γινέσθαι ἔξον, ἢ καὶ μή, καὶ ἐμὸν δοκεῖ ἐλέγξαι ὅτι πορ πεποιήκασι. λέγει ἐν αὐτῇ τῇ βίβλῳ, τεσσαρακοσὸν εἶναι χρόνων ἕως τοῦ καιροῦ, ἐν ᾧ καὶ αὐτὸς συγγράφεται,

ex quo hæresis Cataphrygarum habuerit exordium. Tertullianus sex uoluminibus aduersus ecclesiã editis, quos scripsit πρὸς ἐνσάσεως, septimum propriè aduersus Apollonium elaborauit, in quo omnia quæ ille arguit, conatur defendere. Floruit autem Apollonius sub Cõmodo, Seuerocꝫ principibus.

SArapion undecimo Cõmodi imperatoris anno, Antiochiæ episcopus ordinatus, scripsit epistolam ad Carinũ & Pontiũ, de hæresi Montani, in qua & hæc addit: Vt autem sciatis falsi huius dogmatis, id est, nouę prophetiæ, ab omni mundo insaniam reprobari, misi uobis Apollinaris beatissimi, qui fuit in Hierapoli Asiæ episcopus, literas. Ad Domnum quoqꝫ, qui persecutionis tempore ad Iudæos declinauerat, uolumẽ composuit: & aliũ de Euangelio, quod sub nomine Petri fertur, librũ ad Rhosensem Ciliciæ ecclesiã, quæ in hæresim eius lectiõe diuerterat. Leguntur & sparsim eius breues epistolæ, autoris sui ἀσκήσεως & uitæ congruentes.

APollonius Romanæ urbis senator, sub Cõmodo principe à seruo, Seuero proditus, qꝫ Christianus esset, impetrato ut rationem fidei suæ redderet, insigne uolumen composuit, quod in senatu legit, & nihilominus sententia senatus pro Christo capite truncatus est, ueteri apud eos obtinente lege, absqꝫ negatione non dimitti Christianos, qui semel ad eorum iudicium pertracti essent.

THeophilus Cæsareæ Palæstinæ (quæ olim Turris Stratonis uocabatur) episcopus, sub Seuero principe aduersum eos qui decimaquarta luna cum Iudęis pascha faciebant, cum cæteris episcopis synodicã ualde utilem composuit epistolam.

BAcchylus Corinthi episcopus, sub eodem Seuero principe clarus habitus, de pascha ex omnium qui in Achaia erant episcoporum persona, elegantem librum scripsit.

POlycrates Ephesiorũ episcopus, cum cæteris episcopis Asię, qui iuxta quandam ueterem consuetudinem cum Iudæis decimaquarta luna pascha celebrabãt: scripsit

ἀφ' οὗ τὴν ἀρχὴν ἐδέξατο ἡ αἵρεσις ἡ κατὰ Φρύγας. τερτυλλιανὸς δὲ ἐνδελεχῶς λόγους ἐξ κατὰ τῆς ἐκκλησίας πρὸς ἐνσταθέως, τὸν ἕβδομον ἰδικῶς κατὰ ἀπολλωνίου συνέταξεν, ἐν ᾧ παύτα ἅπερ ἐκεῖνος εὐθυμήμ ἐπιχειρεῖ, ἐκδικεῖ. ἤνθησε δὲ ἀπολλώνιος ὡς νομίζεται τῇ σεβήρᾳ.

ΣΑραπίων τῷ ἑνδεκάτῳ ἐνιαυτῷ κομόδου τοῦ βασιλέως, χειροτονηθεὶς ἐπὶ ἀντιοχείων ἐκκλησίας ἐπίσκοπος, ἔγραψε ἐπιστολὴν πρὸς καρῖνον καὶ πόντιον, περὶ τῆς αἱρέσεως μοντανοῦ, ταῦτα προθεὶς. ἵνα δὲ γνῶτε τὸν ὅλον τοῦ δόγματος φύρον, τὴν καινὴν λέγω προφητείαν, καὶ τὸν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ μανίαν ἀποδοκιμασίαν ὑπάρχειν, ἔπεμψα ὑμῖν ἀπολιναρίου τοῦ μακαριωτάτου, ὃς γέγονεν ἐπίσκοπος ἱεραπόλεως τῆς ἀσίας ἐπίσκοπος, γράμματα. καὶ πρὸς δόμνον δὲ ἔγραψε τῷ καιρῷ τοῦ διωγμοῦ πρὸς τοὺς ἰουδαίους κατανεύσαντα συνέταξε τὸν λόγον, καὶ ἄλλο περὶ τοῦ εὐαγγελίου, ὅπερ ἐπ' ὀνόματι πέτρου φέρεται, ὑπὸ πρὸς τῶν ἐν ὅσῳ τῶν κιλίκων ἐκκλησίαν βίβλον, ἥ τις ἐς τὴν αἵρεσιν αὐτοῦ ἐξεστράφη, καί τινας ἐς ἀναγνωσιν τῆς τούτου αἱρέσεως μετεώγηκεν. ἀναγινώσκονται δὲ καὶ παράδοξα βραχύτατα αὐτοῦ ἐπιστολαὶ τῆ ἀσκήσει, καὶ τῷ βίῳ αὐτοῦ συμᾴδουσαι.

ΑΠολλώνιος ῥώμης συγκλητικὸς ὡς νομόδου τοῦ βασιλέως παρὰ τοῦ δούλου παρὰ σεβήρῳ προσβληθεὶς χειστιανὸς εἶναι, ἐπιταγείς τε τῆς οἰκείας πίστεως δοῦναι λόγον, μέγα τοῦτο συνέταξεν, ὅπερ ἐν τῇ συγκλήτῳ ἀνέγνω, καὶ οὕτως οὐδὲν ἧττον ἀπεφάσθη τὴν συγκλητον, ὥστε τοὺς χειστιανοὺς ἀπετμήθη, παλαιᾶς πάνυ αὐτῆς κατεχούσης συνηθείας, δίχα ἀρνήσεως μὴ ἀφεθῆναι τοὺς χειστιανοὺς, τοὺς ἅπαξ ἐς τὸν αὐτῶν ἀνερόασιν ἐλθόντας.

ΘΕόφιλος καισαρείας παλαιστίνης, ἥ τις πρὸ ὀλίγου τοῦ γράτωνος ἐκαλεῖτο, ἐπίσκοπος, ὡς σεβήρου τοῦ βασιλέως τοὺς ἐπιτελούντων τὸ πάσχα μετὰ τοῦ ἰουδαίων τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην τῆς σελήνης, συνοδικὴν ἐπιστολὴν πάνυ θαυμασίαν μετ' ἐτέρων συνέταξεν.

ΒΑκχύλος κορίνθου ἐπίσκοπος, ὁμοίως σεβήρου βασιλεύοντος λαμπρὸς ἐπῆρχεν, περὶ τοῦ πάσχα ἐν προσώπῳ πάντων τῶν ἐν ἀχαΐᾳ ἐπισκόπων, θαυμασίαν συνέταξε βίβλον.

ΠΟλυκράτης ἐφέσου ἐπίσκοπος, μετὰ τῶν λοιπῶν ἀσίας ἐπισκόπων, τῶν ἐπιτελούντων τὴν ἑορτὴν τοῦ πάσχα μετὰ τῶν ἰουδαίων τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τῆς σελήνης,

τῇ

A pſit aduerſus Victorem epiſcopum Ro-
num epiſtolam ſydonicam, in qua docet
ſe apoſtoli Ioannis & ueterũ autoritatem
ſequi, de qua hęc pauca excerpſimus. Nos
igitur inuiolabilẽ celebramus diem, neq;
addentes aliquid, neq; dementes. Etenim
in Aſia elemẽta maxima dormierunt, quæ
reſurgent in die domini, quando uenturus
eſt de cœlis in maieſtate ſua, & ſuſcitaturus
omnes ſanctos, Philippum loquor de duo
decim apoſtolis, qui dormiuit Hierapoli,
& duas filias eius quę uirgines ſenuerunt:
& aliam eius filiam, quæ ſpiritu ſancto ple
na in Epheſo occubuit. Sed & Ioãnes qui
ſuper pectus domini recubuit, & pontifex
eius, auream laminã in fronte portans, mar
tyr & doctor in Epheſo dormiuit, & Poly
carpus epiſcopus & martyr Smyrnæ cu-
bat. Thraſeas quoq; epiſcopus & martyr
de Eumenia in eadem Smyrna requieſcit.
Quid neceſſe eſt Sagaris epiſcopi & mar-
tyris recordari, q̃ in Laodicea ſoporatur:
& Papyrij beati, & Melitonis in ſancto ſpi
ritu eunuchi, qui ſemper domino ſeruiẽs,
poſitus eſt in Sardis, & expectat in aduẽtu
B eius reſurrectionẽ? Hi omnes obſeruaue-
runt paſchæ diem decimaquarta luna, ab
euangelica traditiõe in nullam partẽ decli
nantes, & eccleſiaſticũ ſequentes canonẽ.
Ego quoq; minimus omniũ ueſtrũ Poly-
crates ſecundum doctrinam propinquo-
rum meorũ, quos & ſecutus ſum (ſeptẽ ſi-
quidẽ fuerũt propinq; mei epiſcopi, & ego
octauus) ſemper paſcha celebraui, quãdo
populus ludæorum azyma faciebat. Itaq;
fratres ſexagintaquinq; annos ætatis meę
natus in domino, & à multis ex toto orbe
fratribus eruditus, peragrata omni ſcriptu
ra, nõ formidabo eos, qui nobis minãtur.
Dixerũt enim maiores mei: Obedire Deo
magis oportet quàm hominibus. Hęc pro
pterea poſui, ut ingeniũ & autoritatem ui
ri ex paruo opuſculo demonſtrarem. Flo-
ruit temporibus Seueri principis, eadem
ætate, qua Narciſſus Hieroſolymæ.

HEraclius, ſub Commodi Seueriq; im
perio, in apoſtolum commentarios
compoſuit.

MAximus ſub ijſdem principibus, famo
ſam

βίκτωρ ἐπισκόπου ῥώμης ἐπιστολὴν συ-
νοδικὴν ἐξέδωκε, διδάσκων ὀφείλειν ἰωάννην τ
ἀπόστολον, καὶ τῇ παλαιᾷ ἐξακολουθεῖν αὐθεν-
τίᾳ, ἀφ' ἧς ὀλίγα διηγήσομαι. ἡμεῖς τοίνυν ἀ-
μέτοχον ἐπιτελοῦμεν τὴν ἑορτὴν, μηδὲ προσι-
θέντες, μηδὲ ἀφαιροῦντες. καὶ γὰρ ἐν τῇ ἀ-
σίᾳ μεγάλα στοιχεῖα ἐκοιμήθη, ἅτινα ἀναστήσε-
ται ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς παρουσίας, ὅτ' ἂν ἔλθῃ, ἐν τῷ
οὐρανῷ ἐν τῇ οἰκείᾳ δόξῃ, ἐγείρων πάντας τοὺς
ἁγίους, φίλιππον λέγω ἕνα τῶν δώδεκα ἀποστό-
λων ὃς ἐκοιμήθη ἐν ἱεραπόλει, καὶ τὰς δύο θυγα
τέρας, αἵ τινες παρθένοι ἐγήρασαν, καὶ ἑτέραν
αὐτοῦ θυγατέρα, ἥτις ἐν ἁγίῳ πνεύματι πεπλη
ρωμένη, ἐν ἐφέσῳ ἐτελειώθη. καὶ ἰωάννης, ὃς ἐπὶ
τὸ στῆθος τοῦ κυρίου ἀνεκλίθη, καὶ ἱερεὺς αὐ-
τοῦ γέγονε χρυσοῦν πέταλον ἐν τῷ μετώπῳ
βαστάζων, μάρτυς καὶ διδάσκαλος ἐν τῇ ἐφέ-
σῳ ἐκοιμήθη, καὶ πολύκαρπος ἐπίσκοπος καὶ
μάρτυς ἐν τῇ σμύρνῃ κατάκειται, καὶ θρα-
σέας ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς ἀπὸ εὐμενείας ἐν
τῇ αὐτῇ σμύρνῃ ἀνέπαυσε. οὐκ ἔστιν ἀνάγκη σα-
γάρεως ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος μεμνῆσθαι,
ὃς ἐν λαοδικείᾳ ἀναπαύσαμένου, καὶ πατρο-
κλείου τοῦ μακαριωτάτου, καὶ μελίτωνος ἐν τῷ
ἁγίῳ πνεύματι ἐπιτυχόντος, ὃς πᾶσι τῷ κυρίῳ
λατρεύων, ἐν σαρδέσι κατατέθη, καὶ προσμένει
ἐν τῇ αὐτοῦ ἐλεύσει τῶν ἀναστάσιμ. οὗτοι πάν-
τες παρεφύλαξαν τὴν ἡμέραν τοῦ πάσχα, τῇ
τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τῆς σελήνης, ἀπὸ τῆς εὐαγ-
γελικῆς παραδόσεως οὐδὲν μέρος ἀποκλίνον
τες, καὶ ἐκκλησιαστικῷ κανόνι ἑπόμενοι. κἀγὼ δὲ
ἐλάχιστος πάντων ὑμῶν προυκρίτης, κατὰ
τὴν διδαχὴν τῶν πλησίον μου, οἷς καὶ ἐξηκολού-
θησα, καὶ γὰρ ἐπτὰ ἐγένοντο συγγενεῖς μου ἐπί-
σκοποι, κἀγὼ ὄγδοος, ἀεὶ τὸ πάσχα ἐτέλεσα, ὅτε
ὁ τῶν ἰουδαίων λαὸς τὰ ἄζυμα ἐποιεῖτο. τοιγα-
ροῦν ἀδελφοὶ ἑξηκονταπέντε ἄγων ἔτη ἐν κυ-
ρίῳ, καὶ πρὸς πολλοὺς ἐκ πάσης τῆς οἰκουμένης
ἀδελφοὺς πεπραγματευμένος, ἐντυχὼν πάσῃ γραφῇ, οὐ
δειλιάσω τοὺς ἀπειλουμένους ἡμῖν. ἔφησαν
γὰρ οἱ προηγησάμενοί μου, πειθαρχεῖν μᾶλλον
θεῷ δεῖ ἢ ἀνθρώποις. ταῦτα δὴ οὐκ ἔστιν ἔθεντο,
ἵνα τὸν τοῦ ἀνδρὸς αὐθεντίαν ἐξ ἐλαχίστου σω-
τάγματος ὑποδείξω. ἤνθησεν ἐν τοῖς χρόνοις
σεβήρου τοῦ βασιλέως, ὁπλωτία καὶ ναύλιος
ἐν ἱεροσολύμοις.

HΡάκλειος ἦν κομόδου καὶ σεβήρου βασιλέ
ως τὴν ἀπόστολον ὑπεμνηματίσατο.

MΑξιμος ἦν τοῦ αὐτοῦ βασιλέως, θαυμαστὸν

ſam quęſtionẽ inſigni uolumine uẽtilauit, unde malum, & ꝙ materia à Deo facta ſit.

CAndidus regnantibus ſupra ſcriptis, in Hexaemeron pulcherrimos tractatus edidit.

APpion ſub Seuero principe, ſimiliter in Hexaemeron tractatus fecit.

SExtus ſub imperatore Seuero, librum de reſurrectione ſcripſit.

BRabianus ſub eodem principe edidit quædam opuſcula ad Chriſtianũ dogma pertinentia.

IVdas de ſeptuaginta apud Danielẽ hebdomadib. pleniſſimè diſputauit, & chronographiam ſuperiorum temporum uſq; ad decimũ Seueri perduxit annum. In qua erroris arguitur, quod aduentũ antichriſti circa ſua tempora futurum eſſe dixerit: ſed hoc ideo, quia magnitudo perſecutionum præſentem mundi minabatur occaſum.

TErtullianus presbyter, nunc demum primus poſt Victorẽ & Apollonium Latinorũ ponitur, prouinciæ Africæ, ciuitatis Carthaginẽſis, patre Centurione proconſulari. Hic acris & uehementis ingenij, ſub Seuero principe & Antonino Caracalla floruit, multaq; ſcripſit uolumina: quæ quia nota ſunt pluribus, prætermittimus. Vidi ego quendã Paulũ Cõcordiæ, quod oppidum Italiæ eſt, ſenem, qui ſe beati Cypriani iam grãdis ætatis notariũ, cum ipſe admodum eſſet adoleſcens, Romæ uidiſſe diceret, referréq; ſibi ſolitum, nunquã Cyprianum abſq; Tertulliani lectione unam diem præteriſſe, ac ſibi crebro dicere: Da magiſtrum: Tertullianum uidelicet ſignificans. Hic cum uſq; ad mediam ætatẽ preſbyter eccleſiæ permanſiſſet, inuidia poſtea & cõtumelijs clericorũ Romanæ eccleſiæ, ad Montani dogma delapſus, in multis libris nouæ prophetiæ meminit: ſpecialiter aũt aduerſum eccleſiã texuit uolumina De pudicitia, De perſecutiõe, De ieiunijs, De monogamia, De ecſtaſi libros ſex, & ſeptimum quẽ aduerſum Apolloniũ cõpoſuit. Ferturq; uixiſſe uſq; ad decrepitã ætatem, & multa quę nõ extãt opuſcula cõdidiſſe.

ORigenes, qui & Adamãtius, decimo Seueri Pertinacis anno aduerſum Chriſtia-

ζήτημα ἐν ὠλοσήμῳ τοῦ χϛ ξυνέταξε, τοῦτ' ἐστιν ς πρὸ τῶν τ κανὸν, καὶ ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ ἡ ὕλη ἐδόθη.

KΑνδιδος βασιλευόντων τῶν προγεγραμμένων, ἐις τὸν ἑξαήμερον ὡραίας ξυνέταξεν ὁμιλίας.

AΓπίων ἐπὶ σεβήρου τοῦ βασιλέως, ὁμοίως ἐις τὸν ἑξαήμερον ὁμιλίας συνεγράψατο.

ΣΕξτος ἐπὶ σεβήρου τοῦ βασιλέως, βίβλον περὶ τῆς ἀναστάσεως ξυνεγράψατο.

BΡαβιανὸς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως, ἐξέδωκέ τινα συντάγματα, τῶν χριστιανῶν δόγματι προσήκοντα.

IΟύδας περὶ τὰ ἑβδομήκοντα ἑβδομάδων τοῦ δανιὴλ, ἀκριβῶς ἐξηγήσατο, καὶ χρονογραφίαν τῶν ἀνωτέρω χρόνων, ἕως τοῦ δεκάτου ἔτους αὐτοῦ σεβήρου τοῦ βασιλέως συνέταξεν, ἐν ᾗ καὶ γινώσκεται τὸν τοῦ ἀντιχριστοῦ ἐπισασίαν, περὶ οὗ ἰδίους καιροὺς φήσας πλησιάζειν. τὸ γὰρ μέγεθος τῶν τότε διωγμῶν, ὡσανεὶ πᾶσαν ἐμιλύνει τῆς οἰκουμένης ἀπώλειαν.

TΕρτυλλιανὸς πρεσβύτερος νῦν πρῶτος μετὰ βίκτωρα καὶ ἀπολλώνιον ἀναφέρεται τοῦ ῥωμαϊκοὺς, ἐν τῇ καρχηδόνος τῆς ἀφρικηνῆς ὁρμώμενος, πατρὸς κεντυρίωνος ἀνθυπατικοῦ. οὗτος δεινὸς καὶ σφόδρα εὐφυὴς ἐπὶ σεβήρου καὶ ἀντωνίνου τοῦ ἐπικλῆν καρακάλλου ἤνθησε, πολλὰ συντάξας τοῦ χρόνου, ἅτινα διὰ τὸ πολλοῖς ἔτι ἐγνωσμένα παραλιμπάνομεν. συνέτυχον ἐγὼ παύλῳ ἀπὸ κονκορδίας τῆς ἰταλίας γέροντι, ὅς τις τοῦ μακαριωτάτου κυπριανοῦ νεώτερον, λοιπὸν πρεσβύτην, ἔλεγεν, ἔτι νέον ὄντα ἐωρακέναι ἐν τῇ ῥώμῃ, καὶ ἀκηκοέναι παρ' αὐτοῦ, ὡς οὐδὲ μίαν ἡμέραν διετέλεσε κυπριανὸς ἀναγνωσμάτων τερτυλλιανοῦ χωρὶς συνεχῶς λέγοντος τοῦ αὐτοῦ κυπριανοῦ, ἐπίδος τὸν διδάσκαλον, τερτυλλιανὸν δηλονότι μωυσῆν. οὗτος ἄχρι μέσης ἡλικίας πρεσβύτερος τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας γέγονεν, ὑστερον δὲ φθόνῳ καὶ προπηλακισμοῖς τῶν κληρικῶν τῆς ἐν ῥώμῃ ἐκκλησίας, εἰς τὸ μοντανοῦ δόγμα ὀλισθήσας, πολλὰς συνέταξε βίβλους καὶ νέας προφητείας μέμνηται, καὶ ἰδικῶς κατὰ τῆς ἐκκλησίας συνεγράψατο, οὐδὲν ἧττον περὶ σωφροσύνης, περὶ διωγμοῦ, περὶ νηστείας, περὶ μονογαμίας, περὶ ἐκστάσεως λόγους ἓξ, ἔβδομον κατὰ ἀπολλωνίου, ἕτερα πάμπολλα, ζήσας ἕως γήρως ἐσχάτου.

ΩΡιγένης, ὁ καὶ ἀδαμάντιος, δεκάτῳ ἔτει τοῦ σεβήρου τοῦ ῥωμαίων κατὰ τῶν χριστια-

A Chriſtianos perſecutione cõmota, à Leonide patre, Chriſti martyrio coronato, cũ ſex fratribus à matre uidua, pauper relinquitur, annos natus circiter decẽ & ſeptẽ. Rem enim familiarẽ ob confeſsionẽ Chriſti, fiſcus occupauerat. Hic Alexandriæ diſperſa eccleſia, decimooctauo ætatis ſuę anno κατηχήσεως opus aggreſſus: poſtea à Demetrio, eius urbis epiſcopo, in locum Clementis presbyteri cõfirmatus, per multos annos floruit: & cum iam mediæ eſſet ætatis, & propter eccleſias Achaiæ, quæ pluribus hæreſibus uexabantur, ſub teſtimonio eccleſiaſticæ epiſtolæ Athenas per Paleſtinam pergeret, à Theoctiſto & Alexandro, Cæſareę & Hieroſolymorum epiſcopis, presbyter ordinatus, Demetrij offendit animũ, qui tanta in eum debacchatus eſt inſania, ut per totũ mundum ſuper nomine eius ſcriberet. Conſtat eum antequam Cæſaream migraret, fuiſſe Romæ ſub Zephyrino epiſcopo, et ſtatim Alexandriam reuerſum, Heraclan presbyterũ iterum, qui ſub habitu philoſophi perſeuerabat adiutorem ſibi feciſſe κατηχήσεως, qui quidem & poſt Demetriũ Alexandrinam tenuit eccleſiam. Quantę autẽ gloriæ fuerit, hinc apparet, quod Firmillianus Cæſareæ epiſcopus, cũ omni Cappadocia eum inuitauit, & diu tenuit, & poſtea ſub occaſione ſanctorum locorum Palæſtinam ueniens, diu Cæſareæ in ſanctis ſcripturis ab eo eruditus eſt: ſed & illud, quod ad Mameam matrem Alexandri imperatoris religioſam fœminam rogatus uenit Antiochiam, & ſummo honore habitus eſt: quodq; ad Philippum imperatorẽ, qui primus de regibus Romanis Chriſtianus fuit, & ad matrem eius literas fecit, quæ uſq; hodie extãt: & quod tantum in ſcripturis diuinis habuerit ſtudij, ut etiam Hebræã linguam contra ætatis gentisq; ſuę naturam ediſceret: & exceptis ſeptuaginta interpretibus, alias quoq; editiones in unum congregaret uolumen, Aquilę ſcilicet Pontici proſelyti, & Theodotiõis Hebionei, & Symmachi eiuſdem dogmatis, qui in euangelium quoq; κατὰ ματθαῖον ſcripſit cõmentarios, de quo & ſuũ dogma cõfirmare conatur.

Præte-

χριστιανῶν διωγμοῦ κινηθέντος, παρὰ λεωνίδου πατρὸς, τοῦ καὶ μαρτυρήσαντος, μετὰ ἓξ ἀδελφῶν καὶ μητρὸς χήρας πένης κατελείφθη, ἐτῶν πορίτου ἐπτακαίδεκα. τούτων γὰρ ἡ πρόνοια διὰ τὸ ἔτι χριστιανῶν ἐδημίου. ὅς τις ἦν ἀλεξανδρείᾳ διασημοτριβεῖσαν τῶν ἐκκλησίαν ὀκτωκαίδεκα ἔτη τῶν ἡλικίαν ἄγων, κατηχήσεων ὡσημέως παρειληφὼς, μετ' οὐ πολὺ παρὰ δημητρίου, τοῦ αὐτῆς πόλεως ὡσιοπόπου, εἰς τόπον κλήρου τοῦ πεσβυτερίου καταστασθεὶς, ὡδὶ ἔτη πολλὰ διέτριβε. μεσοῦντος τε χρόνου, διὰ τὰς ἐν τῇ ἀχαΐᾳ ἐκκλησίας, αἵ τινες παρὰ πολλῶν αἱρέσεων ἐνοχλοῦντο, ὡδὶ μαρτυρίᾳ ἐκκλησιαστικῆς ὡσιότητος ἀπιὼν διὰ παλαιστίνης εἰς ἀθηνᾶς, παρὰ θεοκτίστου καὶ ἀλεξάνδρου καισαρείας καὶ ἱεροσολύμων ἐπισκόπων, πρεσβύτερος χειροτονηθεὶς, δημητρίου προσέκρουσεν, ὅς τις τοσαύτη μανίᾳ ἐχρήσατο ἀνοίᾳ, ὡς τε ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην γράψαι. πρὸ τοῦ δὲ μεταθεῖναι εἰς καισαρείαν τὸν ἡγούμενον κατέλιπεν ὡδὶ ζεφυρίνου ἐπισκόπου, εὐθύς τε εἰς ἀλεξάνδρειαν ἀναζεύξας, ἡρακλᾶν μὲν πρεσβύτερον μὲν ἐν σχήματι φιλοσόφου διατελοῦντα, βοηθὸν συνελάβετο κατηχήσεως, ὅς τις καὶ μετὰ δημήτριον τὸν ἀλεξανδρέων ἐπιβρήσαν ἐκκλησίαν. ὅσης δὲ λόγης ἐγένετο, ἐκ τούτου δηλοῦται. φιρμιλιανὸς γὰρ καισαρείας ἐπίσκοπος μετὰ πάσης τῆς καππαδοκίας καὶ πρόπεμψεν αὐτὸν, καὶ ὡδὶ πολὺ κατέσχε, καὶ ὕστερον προφάσει τῶν ἁγίων τόπων εἰς παλαιστίνην ἐλθὼν, ἐν τῇ καισαρείων παρ' αὐτοῦ τὰς θείας ἐπαιδεύθη γραφάς, διὰπεῖνο δὲ οὐδεὶς ἀγνοεῖ, ὅτι πρὸς μαμαίαν τὴν μητέρα ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως εὐλαβεστάτην γυναῖκα παρακληθεὶς, ἦλθεν εἰς ἀντιόχειαν, καὶ ἐν μεγίστῃ γέγονε τιμῇ, καὶ πρὸς φίλιππον τὸν βασιλέα, τὸν πρῶτον ἐκ τῶν ῥωμαίων βασιλέων χριστιανὸν γενόμενον, καὶ πρὸς τὴν τούτου μητέρα γράμματα ἀπέστειλεν, ἄχρι τοῦ παρόντος τυγχάνοντα. καὶ ὅτι τοσαύτην ἔσχε σπουδὴν περὶ τὰς θείας γραφὰς, ὡς τε καὶ τὴν ἑβραΐδα διαλέξαι ἐναντιουμένην τῇ τε ἡλικίᾳ, καὶ τῇ οἰκείᾳ φύσει, ἐκμαθεῖν. καὶ βίβλα τῶν ἑβδομήκοντα ἑρμηνευτῶν, ἄλλας ἐκδόσεις εἰς ἓν συναγαγεῖν, ἀκύλα λέγω τὸν ποντικὸν προσήλυτον, καὶ θεοδοτίωνα ἰβιωνίτην, καὶ συμμάχου τοῦ αὐτὸ δόγματος, ὃς καὶ κατὰ ματθαῖον εὐαγγέλιον ὑπομνήματά τινα, διὰ οὗ καὶ τὸ ἴδιον δόγμα βεβαιῶσαι σπεύδει.

ὁμοίως

Præterea quintam & ſextam & ſeptimam editionem, quas etiam nos de eius bibliotheca habuimus, miro labore reperit, & cũ cæteris editionibus cõparauit. Et quia indicem operũ eius in uoluminibus epiſtolarum quas ad Paulam ſcripſimus in quadam epiſtola contra Varronis opera conferens poſui, nunc omitto: illud de immortali eius ingenio nõ tacens, quòd Dialecticam quoq; & Geometriã, Arithmeticam, Muſicam, Grammaticã, & Rhetoricam, omniũq; philoſophorũ ſectas ita didicit, ut ſtudioſos quoq; ſeculariũ literarũ ſectatores haberet, & interpretaretur eis quotidie, concurſuſq; ad eum miri fierẽt: quos ille propterea recipiebat, ut ſub occaſione ſecularis literaturę, in fide Chriſti eos inſtitueret. De crudelitate autẽ perſecutionis, quæ aduerſum Chriſtianos ſub Decio cõ ſurrexit, eo quod in religionẽ Philippi deſæuiret, quem & interfecit, ſuperfluum eſt dicere, cum etiã Fabianus Romanę eccleſię epiſcopus in ipſa occubuerit, & Alexander Babylasq; Hieroſolymorũ & Antiochenæ eccleſiæ pontifices in carcere pro cõfeſsione dormierint. Et ſuper Origenis ſtatu, ſi quis ſcire uelit, quid actũ ſit, primũ quidẽ de epiſtolis eius, quæ poſt perſecutionẽ ad diuerſos miſſæ ſunt: deinde & de ſexto Euſebij Cæſarienſis eccleſiaſticæ hiſtoriæ libro, & pro eodem Origene in ſex uoluminib. poſsit liquido cognoſcere. Vixit uſq; ad Gallum & Voluſianum, id eſt, uſq; ad lxix. ætatis ſuę annum, & mortuus eſt Tyri, in qua urbe & ſepultus eſt.

AMmonius uir diſertus & eruditus in philoſophia, eodẽ tempore Alexandriæ clarus habitus eſt: qui inter multa ingenij ſui & præclara monumenta, etiã de cõſonantia Moyſi & Ieſu elegans opus cõpoſuit, & euãgelicos canones excogitauit, quos poſtea ſequutus eſt Euſebius Cęſarienſis. Hũc falſo accuſat Porphyrius, quod ex Chriſtiano ethnicus fuerit, cum conſtet eum uſq; ad extremam uitam Chriſtianũ perſeueraſſe.

AMbroſius primum Marcionites, deinde ab Origene correctus, eccleſiæ diaconus, & cõfeſsionis dominicæ gloria inſignis

ὁμοίως δὲ πρώτε καὶ ἐξ καὶ ἑπτὰ τὰς ἐκδόσεις, ἃς τινας καὶ ἡμεῖς ἐκ τῆς αὐτοῦ βιβλιοθήκης ἔσχομεν, πολλῷ πόνῳ εὑρὼν, μετὰ ἑτέρων ἐκδόσεων ὠνήσατο. καὶ ἐπειδὴ γὰρ ἔλεγχον τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων ἐν ταῖς τοῦ χρ τῶν ἱερολύμων πρὸς παῦλαν παρ' ἡμῶν γραφεισῶν, ἐν μιᾷ ἐπιστολῇ συγκείνων τοῖς βαρέσιν ἔργοις τέθεικα, νῦν παραλιμπάνω, ἐκεῖνο πρὸ τῆς αὐτοῦ ἀναγνώσεως εὐφυΐας μὴ σιωπῶν, ὅτι πρὸς διαλεκτικὴν, καὶ γεωμετρικὴν, ἀριθμητικὴν, μουσικὴν, γραμματικὴν, καὶ ῥητορικὴν, καὶ πάντων τῶν φιλοσόφων τὰ δόγματα, οὕτως ἐξέμαθεν, ὥστε τοὺς ἀκροατὰς τῶν κοσμικῶν γραμμάτων ἀκροᾶσθαι, καὶ ἐξηγεῖσθαι αὐτοῖς ἑκάστοτε, συνδρομάς τε πρὸς αὐτὸν πολλὰς γίνεσθαι, ὡς μὲν τοῦτον ἐδέχετο, ἐφ' ᾧτε πεφεύσεσθαι τῆς διδασκαλίας, εἰς τὸν τοῦ χριστοῦ πίστιν ἀνάγειν πάντας. πρὸ γὰρ τῆς ὠμότητος τοῦ διωγμοῦ, τοῦ κατὰ τῶν χριστιανῶν, ὡδὶ δεκίου καὶ νηθυάτου, ἐλύσατο γὰρ εἰς τὸν φιλίππου εὐλάβειαν, ὃν καὶ ἀποίκτειναν, ἐπεῖπε ἡγούμαι πρεσβύτερον. ἐν αὐτῷ γὰρ τῷ διωγμῷ, καὶ φαβιανὸς ἐπίσκοπος ἐτελεύτησεν, καὶ ἀλέξανδρος καὶ βαβύλας ἱεροσολύμων καὶ ἀντιοχείας ἐπίσκοποι, ἐν τῇ φυλακῇ ὁμολογηταὶ ἐκοιμήθησαν. εἴ τις γὰρ πρὸ ὀφθαλμῶν μαθεῖν ἐβούλησε, πρῶτον μὲν ἐκ τῶν αὐτοῦ, τῶν μετὰ τὸν διωγμὸν πρὸς διαφόρους ἀπεσταλεισῶν, ἔτι δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ἑκτου λόγου τῆς εὐσεβοῦς καισαρείας ἐπισκόπου ἱστορίας, καὶ τῶν αὐτοῦ ὀφθαλμῶν βιβλίων ἐξ ὧν τὴν ἀγωγὴν μαθεῖν διωκήσεται. ἔζησεν ἕως γάλλου καὶ βολουσιανοῦ, τουτ' ἔστιν, ἕως ἐνιαυτοῦ καὶ ἑξαμήνου τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτους, καὶ ἐκοιμήθη ἐν τύρῳ, ἐν ᾗ καὶ ἐτάφη.

ΑΜμώνιος ὁ ἐλογιμώτατος ἐν φιλοσοφίας πεπαιδευμένος, ἐν οἷς αὐτοῖς χρόνοις ἐν ἀλεξανδρείᾳ λαμπρὸς φανεὶς, μεταξὺ τῶν συνταγμάτων παρ' αὐτοῦ φερομένων λόγων, καὶ περὶ τῆς συμφωνίας μωϋσέως καὶ ἰησοῦ βίβλον θαυμασίως συνέθηκε, καὶ εὐαγγελικοὺς κανόνας ἐφεῦρεν, οἷς μετὰ ταῦτα ἐξηκολούθησεν εὐσέβιος ὁ καισαρεύς. τοῦτο πλασσῶς κατηγορεῖ ὁ πορφύριος, φάσκων ἀπὸ χριστιανῶν ἐθνικὸν γεγενῆσθαι, ὅς τις ἄχρι τῆς τελευταίας χριστιανὸς διετέλεσεν.

ΑΜβρόσιος πρῶτον μαρκιωνιστὴς, ὕστερον παρὰ ὠριγένους διορθωθεὶς, ἐκκλησίας διάκονος, καὶ θείας ἐξομολογήσεως, ἐπίσημος

A inſignis fuit, cui pro Theoctiſto presbyte ro liber Origenis de martyrio ſcribitur. Huius induſtria & ſumptu & inſtantia, ad hũc infinita Origenes dictauit uolumina. Sed & ipſe quippe ut uir nobilis, nõ inele gantis ingenij fuit, ſicut eius ad Origenem epiſtolæ indicio ſunt. Obijt ante mortem Origenis: & in hoc à pleriſq; reprehendi- tur, quod uir locuples, amici ſui egeni ſe- nis & pauperis moriens nõ recordatus ſit.

TRyphon Origenis auditor, ad quem nonnullæ eius extant epiſtolæ, in ſcri pturis eruditiſsimus fuit, quod quidem & multa eius ſparſim oſtendũt opuſcula: ſed præcipue liber quem compoſuit de uacca ruffa in Deuteronomio, & de dichotome matibus, quę cũ columba & turture Abra ham ponuntur in Geneſi.

MInutius Felix, Romę inſignis cauſidi cus, ſcripſit dialogum Chriſtiani & Ethnici diſputantium, qui Octauius inſcri bitur: ſed & alius ſub nomine eius fertur de fato, uel contra Mathematicos, qui cũ ſit & ipſe diſerti hominis, non mihi uide- tur cum ſuperioris libri ſtylo conuenire.

B Meminit huius Minutij & Lactantius in libris ſuis.

CAius ſub Zephyrino Romanę urbis epiſcopo, id eſt ſub Antonino Seue- ri filio, diſputationẽ aduerſum Proculum, Montani ſectatorẽ, ualde inſignẽ habuit, arguens eum temeritatis, ſuper nouã pro- phetiam defendendam: & in eodem uolu mine epiſtolas quoq; Pauli, tredecim tan- tum enumerans, decimamquartã quę fer- tur ad Hebræos, dicit non eius eſſe: ſed & apud Romanos uſq; hodie quaſi Pauli a- poſtoli non habetur.

BEryllus Arabię Boſtrenus epiſcopus, cum aliquanto tempore glorioſe re- xiſſet eccleſiam, ad extremum lapſus in hæ reſim, quæ Chriſtum ante incarnationem negat, ab Origene correctus, ſcripſit uaria opuſcula: & maxime epiſtolas, in qb. Ori- geni gratias agit, ſed & Origenis ad eũ lite ræ ſunt. Extat dialogus Origenis & Beryl li, in quo hæreſeos coarguitur. Claruit aũt ſub Alexãdro Mameę filio, & Maximino & Gordiano, qui ei in imperiũ ſucceſſerũt.

Hippoly-

σιμ@ ἐγρ́ῳ. τύτῳ ὡσὲρ θεοκτίστου πρεσβυ- τέρου βίβλ@ ὠριγ́ους πρὸς τ῀ μαρτυρίου γρά φεται. τῇ σουσ῀ῃ τύρυ καὶ ἀναλώμασι καὶ ἐ- πείξει, πρὸς ὃσον πάμπολλα ὠριγ́ους ἐπίσει- λε ſωτάγματα. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς αὐτ῀ ἐνγρίσα- τ@ ὢν, οὐκ ἄκομψ@ ἦν τῇ εὐφυΐᾳ ἐνγρ́ῳ, κα θὰ καὶ πρὸς ὠριγ́ενα τύρυ δηλοῦσιν ἐπιστολαί. ἐτελεύτησε δὲ πρὸ ὠριγ́ους, καὶ ἐν τούτῳ πα- ρὰ πολλῶν καταγινώσκεται, ὅτιπ῀ πλούσι@ ὢν, τ῀ οἰκείυ φίλου γρόντ@ καὶ πένητ@ τε- λευτ῀ῶν οὐκ ἐμνήσθη.

TRύφων ὠριγ́ους ἀκροατ῀ς, πρὸς ὃν πλ- λαί εἰσιν ἐπιστολαὶ, ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς πεπαιδευμέν@, καθὰ σποραδ῀ην δείκνυσι ſωτάγματα, καὶ ἐξαιρέτως ἡ βίβλ@, ἡ πρὶ βουθυλείας τῆς ἐν τῷ δευτερονομίῳ, καὶ πε- ρὶ τῶν δίχοτομουμένων ἃ τινα μετὰ τῆς τρι- γόνος τὸ ἀβραὰμ ἐν τῇ γῇ σε ἀναγινώσκομεν.

MIνούνι@ φῆλιξ, ἐν ῥώμῃ ἐπίσημ@ δι- κολόγ@ ὢν, συνέγραψε διάλογον χρι- σιανὸν καὶ ἐθνικὸν, ὃν ἐπέγραψε ὀκτάβιον. καὶ ἕτερ@ δὲ λόγ@ ἐξ ὀνόματ@ αὐτ῀ φέρε- ται, περὶ μοίρας, ἧτι κατὰ τῶν μαθηματι- κῶν, ὅς τις λόγ@ ἐ καὶ ἐλλογίμου ἀνδρὸς φαί- νεται, ἐμοὶ δὲ οὐ δοκεῖ συμβάλλειν ἐν χαρακτῆ- ρα τ῀ προκειμένου λόγου. μέμνητ῀ τύρυ τ῀ μινουκίου καὶ λακτάντι@ ἐν τοῖς ἰδίοις συγ- γράμμασιν.

ΓΑΪ@ ὃς ῥιφυείνε ῥώμης ἐπισκόπε, τοτ' ἦν, ὡπ῀ ἀντωνίνου υἱ῀ σεβήρε, διάλεξιν πρὸ πρὸκούλου αἱρετικ῀ῦ μοντανου῀, σφόδρα μεγί- ſλως ἔχων, εὐθύνων αὐτὴν πλοπιτείας, τῆς καὶ- νῆς πλοφητείας, ἐν αὐτῷ γρ῀ τεύχ῀ τρισκαί- δεκα ἐπιστολὰς μόνας παύλε ἀπαριθμούμεν@. τῶν γὰρ πρὸς ἑβραίυς, λέγ῀ μὴ εἶν αὐτ@, ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῖς ῥωμαίοις ἄχρι τ῀ πρόντ@ παύλε ἀποστόλε νομίζε τ῀ μὴ εἶν.

BHρυλλος ἀραβίας τ῀ βοσρηνῶν ἐπίσκοπος, ἐπί τινα χρόνον ἐνδόξως κυβερνήσας τὴν ἐκ κλησίαν, τελευταῖον ἐς τὴν αἵρεσιν, τὴν ἀγνε- μένην γὰρ χριστὸν πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως, ὀλι- γῶρήσας, πρὸς ὠριγ́ενε ἐπιστραφεὶς, ſυνέγραψε πο- λλὰ πράγματα, καὶ μάλιστα ἐπιστολὰς, ἐν αἷς ῷ ὠριγ́ενῖ εὐχαριστεῖ. ἀλλὰ καὶ ὠριγ́ενες πρὸς αὐ- τὸν ἐσὶν ἐπιστολαί. ὅτι διάλογος ὠριγ́ενες κὴ βή- ρυλλε, ἐν ᾧ αἱρέσεως εὐθύνε῀). διέπρεψε δὲ ὡπ῀ ἀλεξάνδρε τ῀ μαμέας υἱ῀ καὶ μαξιμίνε καὶ γορ- διανῶ τῷ διαδεξαμένῳ τὴν ἐκείνε βασιλείαν.

Ιππόλυ-

HIppolytus cuiuſdam eccleſiæ epiſcopus (nomen quippe urbis ſcire non potui) rationem paſchæ, temporumq; canones ſcripſit uſq; ad primum annum Alexandri imperatoris, & ſedecim annorũ circulum, quem Græci ἐξηκαιδεκαετηρίδα uocant, reperit: & Euſebio, qui ſuper eodẽ paſcha canonẽ, decẽ & nouẽ annorũ circulũ, id eſt ἐννεακαιδεκαετηρίδα cõpoſuit, occaſionẽ dedit. Scripſit nonnullos in ſcripturas cõmentarios, è quibus hos reperi, in ἑξαήμερον, & in Exodum. & in Canticũ canticorum, in Geneſim, & in Zachariam: de pſalmis, in Eſaiam, de Daniele, de Apocalypſi, de Prouerbijs, de Eccleſiaſte, de Saul & Pythoniſſa, de antichriſto, de reſurrectione, contra Marcionẽ, de paſcha, aduerſum omnes hæreſes, & πρὸς ὁμιλιῶν, de laude Dñi ſaluatoris, in qua præſente Origene, ſe loqui in Eccleſia ſignificat, in huius æmulationem. Ambroſius, quem de Marcionis hæreſi ad ueram fidem correctum diximus, cohortatus eſt Origenem in ſcripturas commentarios ſcribere, præbens ei ſeptem & eo amplius notarios, eorũq; expenſas, & librariorũ parẽ numerũ: quodq; his maius eſt, incredibili ſtudio quotidie ab eo opus exigens. Vnde in quadam epiſtola φρυσιώκτην Origenes uocat.

ALexãder epiſcopus Cappadociæ, cũ deſiderio ſanctorũ locorum Hieroſolymam pergeret & Narciſſus epiſcopus eiuſdẽ urbis, iam ſenex regeret eccleſiam, & Narciſſo, & multis clericis eius reuelatum eſt, altera die mane intrare epiſcopũ, qui adiutor ſacerdotalis cathedræ eſſe deberet. Itaq; re ita completa, ut prędicta fuerat, cunctis in Palæſtina epiſcopis in unũ congregatis, adnitente quoq; ipſo uel maxime Narciſſo, Hieroſolymitanæ eccleſiæ cum eo gubernaculũ ſuſcepit. Hic in fine cuiuſdam epiſtolæ, quam ſcribit ad Antinoitas ſuper pace eccleſiæ, ait: Salutat uos Narciſſus, qui ante me hic tenuit epiſcopalem locũ, & nũc mecũ eundẽ orationibus regit, annos natus circiter centũ ſedecim, & uos mecũ precatur, ut unum idemq; ſapiatis. Scripſit & aliã ad Antiochenſes per Clemen-

ΙΠόλυτος ἔγνωκα ποίας ἐλπίδος ἐπὶ τὸν Θ πόθεν, ἢ τίνος πόλεως τὴν προσηγορίαν μαθεῖν ἐπιθυμήσω, συνέγραψε λόγον τοῦ πάσχα, καὶ τοὺς χρονικοὺς κανόνας ἕως τοῦ πρώτου ἔτους τοῦ ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως, δεκαὲξ λέγω δὴ ἐνιαυτῶν κύκλον, ὃν οἱ λεγόμενοι γραικοὶ, ἐξηκαιδεκαετηρίδα καλοῦσιν, ἐυσεβίῳ τῷ περὶ αὐτοῦ τοῦ πάσχα ἐννεακαιδεκαετηρίδα συντάξαντι πρόφασιν παρεσχηκώς. ἔγραψεν εἰς τὰς θείας γραφὰς ὑπομνήματα, ἀφ' ὧν τάδε εὗρον. εἰς τὴν ἑξαήμερον, εἰς τὴν ἔξοδον, εἰς τὰ ἄσματα τῶν ἀσμάτων, εἰς τὴν γένεσιν, εἰς ζαχαρίαν, περὶ ψαλμῶν, εἰς ἡσαΐαν, περὶ δανιὴλ, περὶ ἀρχαλύψεως, περὶ παροιμιῶν, περὶ ἐκκλησιαστοῦ, περὶ σαοὺλ καὶ πύθωνος Θ, περὶ τοῦ ἀντιχρίστου, περὶ ἀναστάσεως, κατὰ μαρκίωνος Θ, περὶ τοῦ πάσχα κατὰ πασῶν τῶν αἱρέσεων, πρὸς ὁμιλιῶν, περὶ τῶν ἐπαίνων τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν οἷς παρόντος Θ ὠφελήσας ἑαυτὸν ὡμίλησέν κατὰ μίμησιν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ δηλοῖ. ἀμβρόσιος Θ, ὃν τινα ἀφ' ἧς πλάνης μαρκίωνος Θ εἰς τὴν ἀληθινὴν πίστιν ὠφέλησε προείρηται, προετρέψατο ὠφελῆσαι τὰς θείας ὑπομνηματίσαι γραφὰς, παρεσκεύασε αὐτῷ ἑπτὰ καὶ πλείστους ταχυγράφους, καὶ τὰς τούτων δαπάνας, καὶ καλλιγράφους ὁμοῦ ἴσον ἀριθμὸν, καὶ ὅπερ δεῖ μεῖζον, ἀνυπόπτως ὡσαύτως ἑκάστοτε ἔργον παρ' αὐτοῦ ἀπαιτῶν, διὸ ἐν μὲν τοῖς φρυσιώκτην αὐτὸν ὠφελῆς καλεῖ.

ΑΛέξανδρος ἐπίσκοπος καππαδοκίας, πόθῳ τῶν ἁγίων τόπων ἱστορῆσαι τὴν ἱεροσολύμων, τὸ ἐπισκόπου ναρκίσσου τῆς αὐτῆς πόλεως ἤδη γεγηρακότος, καὶ τὴν ἐκκλησίαν κυβερνῶντος, αὐτῷ τε τῷ ναρκίσσῳ καὶ πολλοῖς κληρικοῖς αὐτοῦ ἀπεκαλύφθη, μέλλειν τῇ ἑξῆς ἕωθεν εἰσιέναι ἐπίσκοπον τὸν ὀφείλοντα βοηθὸν γενέσθαι τῆς ἱερατικῆς καθέδρας. τοῦ πράγματος τοίνυν καθὼς προεμυήθη πληρωθέντος, πάντων τῶν ἐν παλαισίνῃ ἐπισκόπων ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναχθέντων, συνεπινεύοντος αὐτοῖς ναρκίσσου, τὴν κυβέρνησιν τῆς ἐν ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας σὺν αὐτῷ ἀνεδέξατο. οὗτος ἐν τῷ τέλει μιᾶς ἐπιστολῆς γραφείσης παρ' αὐτοῦ πρὸς ἀντινοίτας, περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης, ἔφη. ἀσπάζεται ὑμᾶς ναρκίσσος Θ, ὃς πρὸ ἐμοῦ εἴχετο τῆς ἐνταῦθα ἐπισκοπῆς, ὃν νῦν τὸν αὐτὸν ἰθιώνα μετ' ἐμοῦ ἐνχόμενος ἐπέχει, ἐνιαυτὸν ἄγων ἑκατοστοεἰκαιδέκατον, δεόμενος ὑμῶν ἅμα ἐμοὶ, ἵνα τὸ αὐτὸ καὶ ἓν φρονήσητε. ἔγραψε καὶ ἄλλῳ πρὸς ἀντιοχεῖς περὶ κλήμεντος

A Clementem presbyterum Alexandriæ, de quo ſupra diximus: necnō ad Origenem, & pro Origene cōtra Demetriū, eo quod iuxta teſtimonium Demetrij, eum presbyterum cōſtituerit. Sed & alię eius ad diuerſos feruntur epiſtolæ. Septima autē perſecutione ſub Decio, quo tempore Babylas Antiochię paſſus eſt, ductus Cęſaream, & clauſus in carcere, ob confeſsionem Chriſti martyrio coronatur.

IVlius Africanus, cuius quinq; de tēporibus extant uolumina, ſub imperatore M. Aurelio Antonino, q Macrino ſucceſſerat, legationē pro inſtauratione urbis Emmaus ſuſcepit, quæ poſtea Nicopolis appellata eſt: huius eſt epiſtola ad Origenē ſuper quæſtione Suſannæ, eo quod dicat in Hebręo hanc fabulā non haberi, nec cōuenire cū Hebraica etymologia, ἀπὸ τοῦ σχίνω, σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνω πρίσαι, cōtra quem doctam epiſtolam ſcribit Origenes. Extat eius ad Ariſtidem altera epiſtola, in qua ſuper diaphonia, quæ uidetur eſſe in genealogia ſaluatoris apud Matthæū & Lu-
B cam, pleniſsime diſputat.

GEminus Antiochiæ eccleſiæ presbyter pauca ingenij ſui monumenta cō poſuit, florens ſub Alexandro principe & epiſcopo urbis ſuæ Zebenno, eo uel maxime tempore, quo Heraclas Alexandrinæ eccleſiæ pontifex ordinatus eſt.

THeodorus, qui poſtea Gregorius appellatus eſt, Neocæſareę Ponti epiſcopus, admodum adoleſcens, ob ſtudia Græcarum & Latinarum literarum, de Cappadocia Berytum, & inde Cæſaream Palæſtinę tranſijt, iuncto ſibi fratre Athenodoro. Quorum cum egregiam indolem uidiſſet Origenes, hortatus eſt eos ad philoſophiam, in qua paulatim Chriſti fidem ſubintroducens, ſui quoq; ſectatores reddidit. Quinquēnio itaq; eruditi ab eo remittuntur ad matrem, è quibus Theodorus proficiſcēs, πανηγυρικὸν εὐχαριστίας ſcripſit Origeni: & conuocata grandi frequentia, ipſo quoq; Origene preſente recitauit, qui uſq; hodie extat. Scripſit & μετάφρασιν in Eccleſiaſten, breuem quidem, ſed ualde utilem. Et

ἐφρα- ſyr habēt Græca.

Hier. to. 1.

μενος πρεσβυτέρου ἀλεξανδρείας, πόλει οὗ πλοῖόν, οὐμὴν ἀλλὰ καὶ πρὸς ὠριγένην, καὶ ὑπὲρ ὠριγένους κατὰ δημητρίου, καὶ ὅτι προσμαρτυροῦντος δημητρίου, πρεσβύτερον αὐτὸν ἐχειροτόνησε. καὶ ἄλλαι δὲ αὐτοῦ πρὸς διαφόρους φέρονται ἐπιστολαί. ἔτει δὲ ἑβδόμῳ διωγμῷ ἀδριανοῦ, ἡνίκα καὶ βαβύλας ὁ ἀντιοχείας ἐπαθεν, ἀχθεὶς καισάρειαν, καὶ εἰς φυλακὴν ἐγκλεισθεὶς εἰς δεσμὰ τοῦ χριστοῦ ἐξομολογήσιν ἐμαρτύρησεν.

IOύλιος ἀφρικανὸς, οὗ πρώτη πολὺ χρόνων τυγχάνει λόγοι ὠδῖνι μαρκου αὐρηλίου ἀντωνίνου τοῦ διαδεξαμένου μακρῖνον, πρεσβείαν ἀνεδέξατο πολὶ ἀνασάσεως ἐμμαοῦς τῆ πόλεως τῆς μετακληθείσης νικοπόλεως. ἔστι δὲ ὡς τολὴ πρὸς ὠριγένη, ἕνεκεν τῆς κατὰ σωσάνναν ζητήσεως. λέγει γὰρ ἐν τῷ ἑβραϊκῷ τόπον μὴ εἶναι τὸν μῦθον, μηδὲ ζωαδεῖν τῇ ἑβραϊκῇ ἐτυμολογίᾳ, ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, ἢ ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, πρὸς ὃν δεδυνημασμένως ὡς τολὴν γράφει ὠριγένης. ἔστιν αὐτοῦ ἡ πρὸς ἀριστείδην ἄλλη ἐπιστολὴ, ἐν ᾗ περὶ τῆς διαφωνίας τῆς δυσώδους ἐστὶν ἐν τῇ γενεαλογίᾳ τοῦ σωτῆρος παρὰ ματθαίῳ καὶ λουκᾶ, ἀκριβῶς διαλέγεται.

ΓΕμῖνος τῆς κατὰ ἀντιοχείαν ἐκκλησίας πρεσβύτερος, ὀλίγα τῆς οἰκείας εὐφυΐας βιβλία συνέταξεν, ἀνθήσας ὠδῖνι ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως, καὶ ὠδῖνι ξεβήνου ἐπισκόπου τῆς ἰδίας πόλεως, ἐν ἐκείνῳ μάλιστα δὲ καιρῷ, ἐν ᾧ ἡραϊλιᾶς τῆς ἀλεξανδρέων ἐκλησίας πρεσβύτερος κατέστη.

ΘΕόδωρος, ὃς ὕστερον ἐκλήθη γρηγόριος, νεοκαισαρείας ἐπίσκοπος, νέος κομιδῇ, δεδε τῶν παιδεύσιν ἑλληνικῶν τε καὶ ῥωμαϊκῶν γραμμάτων, ἀπὸ τῆς καππαδοκίας εἰς βηρυτὸν, διὰπεῖθεν εἰς καισαρείαν τῆς παλαιστίνης διέβη, ἅμα ἀθηνοδώρῳ ἀδελφῷ, ὧν πνεῦμα τῶν ἐξαίρετον εὐφυΐαν ἑωρακὼς ὠριγένης, τούτους εἰς φιλοσοφίαν προετρέψατο, ἧς μέρος εἰς τὸν τοῦ χριστοῦ πίστιν εἰσάγων, ἑλκυστὰς ἰδίους κατέστησεν. οὓς πρώτη τοίνυν παρ' αὐτοῦ παιδευθέντες ἔτη, πρὸς τὴν μητέρα ἀπέπεμπεν, ἀφ' ὧν ὁ θεόδωρος ἀποδημῶν, πανηγυρικὸν εὐχαριστίας τῷ ὠριγένει ἔγραψε. καὶ συγκαλεσάμενος πάντας σὺν ἐπιχωρίους, αὐτός τε τὸν ὠριγένους παρόντος, τόνδε ἀνέγνω τὸν λόγον, ὃς ἐς ἅπαντα τὸν παρόντα ἐπαρκεῖ. ἔγραψε δὲ καὶ ἔκφρασιν εἰς ἐκκλησιαστὴν, ἐλάχιστον μὲν, παύν γε θαυμασὸν λόγον, καὶ

lem. Et aliæ huius uulgo feruntur epiſtolæ: ſed præcipue ſigna atq; miracula, quæ iam epiſcopus cum multa eccleſiarum gloria perpetrauit.

COrnelius Romanæ urbis epiſcopus, ad quem octo Cypriani extant epiſtolæ, ſcripſit epiſtolam ad Flauianum, Antiochenæ eccleſiæ epiſcopum, de Synodo Romana, Italica, Aphricana: & aliam de Nouatiano, & de his qui lapſi ſunt: tertiam de geſtis ſynodi: quartam ad eundem Flauianum ualde prolixam, & Nouatianę hæreſeos cauſas & anathema cõtinentem. Rexit eccleſiã annis duobus ſub Gallo & Voluſiano, cui ob Chriſtum martyrio coronato, ſucceſsit Lucius.

CYprianus Afer, primũ glorioſe Rhetoricam docuit: exinde ſuadẽte preſbytero Cecilio, à quo & cognomentũ ſortitus eſt, Chriſtianus factus, omnem ſubſtantiã ſuam pauperibus erogauit, ac poſt non multũ temporis electus in presbyterum etiã epiſcopus Carthaginenſis cõſtitutus eſt. Huius ingenij ſuperfluũ eſt indicẽ texere, cũ ſole clariora ſint eius opera. Paſſus eſt ſub Valeriano & Galieno principibus perſecutione octaua, eodem die quo Romæ Cornelius, ſed non eodem anno.

POntius diaconus Cypriani, uſq; ad diẽ paſsionis eius cum ipſo exilium ſuſtinens, egregium uolumen uitę & paſsionis Cypriani reliquit.

DIonyſius Alexandrinæ urbis epiſcopus, ſub Heracla ſcholã κατηχήσεως presbyter tenuit, & Origenis ualde inſignis auditor fuit. Hic in Cypriani & Africanæ ſynodi dogma conſentiens, de hæreticis rebaptizãdis ad diuerſos plurimas miſit epiſtolas, quæ uſque hodie extant: & ad Flauianum Antiochenæ urbis epiſcopum ſcripſit de pœnitẽtia, & ad Romanos per Hippolytum alteram: ad Xyſtum, qui Stephano ſucceſſerat, duas epiſtolas: & ad Philemonem & ad Dionyſium Romanæ eccleſiæ presbyteros duas epiſtolas: & ad eundem Dionyſium poſtea Romæ epiſcopum, & ad Nouatianum cauſantem, quod inuitus Romæ epiſcopus ordinatus eſſet: γον, καὶ ἄλλας πολλὰς ἐπιστολὰς, ποικίσας σημειά τε καὶ θαύματα, ἅπερ ἐπίσκοπος ἐτύγχανεν. C

ΚΟρνήλιος ῥώμης ἐπίσκοπος, πρὸς ὃν, ὅτι τὼ κυπριανῶ ἐπιστολαὶ τυγχάνουσιν, ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς φλαβιανὸν ἀντιοχείας ἐπίσκοπον περὶ τῆς συνόδου ῥώμης, ἰταλίας, καὶ ἀφρικῆς, καὶ ἑτέραν περὶ νωβατιανοῦ, καὶ τῶν συνιδιωτῶν, τρίτην περὶ τῶν ἐν τῇ συνόδῳ πραχθέντων, τετάρτην πρὸς τὸν αὐτὸν φλαβιανὸν, πάνυ μεγάλην, καὶ τὰς αἰτίας τῆς νωβατιανοῦ αἱρέσεως, καὶ ἀναθέματα περιέχουσαν. ἐκυβέρνησε τὴν ἐκκλησίαν ἔτη δύο γάλλου καὶ βολουσιανῶ βασιλευόντων, ὃν τινα μετὰ τὸ μαρτύριον τοῦ χριστοῦ, διεδέξατο λούκιος.

ΚΥπριανὸς ἄφρος, πρῶτον ῥητόρευσε τὴν ῥητορικὴν διδάξας, πειθεὶς παρὰ κεκιλίῳ πρεσβυτέρῳ, ὃς καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ἐκληρώσατο, χριστιανὸς γενόμενος, πᾶσαν αὐτοῦ τὴν περιουσίαν τοῖς πένησι διέδωκε, μὴ μετὰ πολὺ καταταγεὶς εἰς πρεσβύτερον. μὴ ἐπίσκοπος ἐγένετο καρθαγένης, τότε γὰρ καὶ εὐφυΐας κατάλογον ὑφαίνει, πόριστον ἡγοῦμαι, διὰ τὸ λαμπρότερα εἶναι τοῦ ἡλίου τὰ τότε συντάγματα. ἐπαθε δὲ βαλεριανῶ καὶ γαλιήνου βασιλέων, διωγμῷ ὃν δύο ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ, ἐν ᾗ ἐν τῇ ῥώμῃ κορνήλιος, ἀλλ' ὄτι ἐν ἔτει αὐτῷ ἑνιαυτῷ. D

ΠΟντιος διάκονος κυπριανῶ ἕως τῆς ἡμέρας τὰ πάθος αὐτοῦ, ἅμα αὐτῷ τὴν ἐξορίαν ὑπομείνας, ἐξαίρετον τόμον βίου τε καὶ πάθους τοῦ αὐτοῦ κυπριανῶ καταλέλοιπεν.

ΔΙονύσιος ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος, ὑπὸ ἡρακλᾶ, σχολὴν κατηχήσεων πρεσβυτέρις κατέσχε, καὶ ὠφελίμως ἐπίσημος βοηθὸς ἐγένετο. ὅτος εἰς τὸ δόγμα τοῦ κυπριανοῦ, καὶ περὶ ἀφρικῆς συνόδου συμφώνων, περὶ αἱρετικῶν ἀναβαπτιζομένων πολλὰς πρὸς διαφόρους ἀπέστειλεν ἐπιστολὰς, τὰς καὶ ἄχρι τοῦ παρόντος τυγχανούσας. καὶ πρὸς φλαβιανὸν δὲ ἀντιοχείας ἐπίσκοπον γράφει περὶ μετανοίας, καὶ πρὸς ξυστὸν διαδεξάμενον στέφανον ἐπιστολὰς δύο, πρὸς φιλήμονα καὶ διονύσιον τὸν ἐν ῥώμῃ ἐκκλησίας πρεσβυτέρους ἐπιστολὰς δύο, καὶ πρὸς γὰρ αὐτὸν διονύσιον ὕστερον ῥώμης ἐπίσκοπον, καὶ πρὸς νωβατιανὸν ἀντιγραμμένον, ὡς ἄκων ἐν τῇ ῥώμῃ ἐχειροτονήθη

A eſſet: cuius epiſtolæ hoc exordium eſt: Dionyſius Alexandrinus epiſcopus Nouatiano. Nolens ne ad ſacerdotium fueris inductus, ita demũ oſtendes, ſi uolens ceſſeris. Nam oportuit quidnis etiã hac gratia perpeti, ne diſcinderetur eccleſia Dei. Neq; minus præclarũ ex hoc contigiſſet teſtimoniũ, q̃ noluiſſes diſſidiũ inducere, quã proficiſci ſolet ex eo, ſi quis recuſet ſimulacris immolare: atq; adeo præclarius etiam, mea quidem ſententia. Siquidẽ illic uni propriæq; conſulitur animæ, hic totius eccleſiæ negociũ agitur. Tametſi nunc quoq; ſi perſuaſeris, ſi compuleris fratres in concordiã redire, plus egeris officio, quàm peccaris errato. Atq; hoc quidem haud imputabitur, illud uero laudibus feretur. Cæterũ, ſi non obtẽperantibus illis minus aſſequeris quod uis, tamẽ fac modis omnibus, ut tuam ipſius ſerues animam. Eſt eius ad Dionyſium & ad Didymũ altera epiſtola, & ἑορτασικὰ de paſcha plurimæ declamatorio ſermone conſcriptæ: & ad Alexandrinam eccleſiam de exilio: & ad Hieraclam in Ægypto epiſcopum: & alia de mortalitate, & de ſabbato, & πρὸς γυμνασίου, & ad Hermammonẽ, & alia de perſecutiõe Decij:
B & duo libri aduerſum Nepotẽ epiſcopũ, qui mille annorum corporale regnũ ſuis ſcriptis aſſeuerat: in quibus & de Apocalypſi Ioannis diligentiſsime diſputat. Et aduerſum Sabellium, & ad Ammonem Beronices epiſcopũ, & ad Telephorũ, & ad Euphran, & quatuor libri ad Dionyſiũ Romanæ urbis epiſcopum, & ad Laodicenſes de pœnitentia. Itẽ ad Cononem de pœnitẽtia, & ad Origenem de martyrio. Ad Armenios de pœnitentia, & de ordine delictorum, de natura ad Timotheũ, de tẽtationibus ad Euphranorẽ. Ad Baſilidem quoq; multæ epiſtolæ, in quarũ una ſe aſſerit, etiam in eccleſiaſtẽ cœpiſſe ſcribere cõmentarios. Sed & aduerſus Paulũ Samoſatenũ, ante paucos dies q̃ moreretur, inſignis eius fertur epiſtola. Moritur 12. Galieni anno.

Reliquum epiſtolæ ad Sophronio

NOuatianus Romanæ urbis presbyter, aduerſus Corneliũ cathedram ſacerdotalem conatus inuadere, Nouatianorũ, quod Græce dicitur καθαρὸν, dogma conſtituit, nolens apoſtatas ſuſcipere pœnitentes. huius author Nouatus Cypriani presbyter fuit.

Hier. to. 1.

Scripſit

νήθη ἐπίσκοπος ἧς ζῆλος ὠφέλησε τὸ πλοίμιον ἔχει οὕτως. Διονύσιος Ἀλεξανδρείας Νωβατιανῷ. ἐὰν ὡς φὴς ἦχθης, δείξης ἀναχωρήσας ἑκών. εἰδὲ μὴν γε ὡς ὑποῦν παθεῖν, ἄμεινον τὴν μὴ διακόψαι τῶν ἐκκλησιῶν τὸ θεῖον, μᾶλλον δὲ καὶ ἐξοστρακισθῆναι τοῦ ἕνεκεν μὴ ἐμολυνθῆναι γινομένης, ἢ ἕνεκεν τοῦ μὴ σχίσαι μαρτυρία, κατ' ἐμὲ δὲ καὶ μείζων. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἄμεινον τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, ἐνταῦθα δὲ ὑπὲρ ὅλης τῆς ἐκκλησίας. καὶ νῦν ἢ ἐὰ πείσας, μὴ ἐὰ βιάσας σὺ ἀδελφὸς ἐς ὁμόνοιαν ἐλθεῖν, μεῖζον ἔσαι σοι, τοῦ σφάλματος, ἢ κατὸρ θωμα. ἐὰ ἢ μὲν, ὁ λογισθήσε, ἢ δὲ ἐπαινεθήσεται. ἐὰ δὲ ἀπειθόντων ἀδυνατήσῃς, σώσῃ σῶξε τὸν ἑαυτοῦ ψυχήν. ἔστιν αὐτοῦ πρὸς Διονύσιον μὴ διδύμου ἄλλη ὠφέλησε, καὶ ἑορτασικὰ περὶ τοῦ πάσχα πολλαὶ, λόγων κράτος ἔχουσαι, καὶ πρὸς τὸν ἀλεξανδρέων ἐκκλησίαν περὶ ἐξορίας, καὶ πρὸς ἱέρακα αἰγύπτης ἐπίσκοπον, καὶ ἄλλη περὶ θυσίας καὶ σαββάτου, καὶ περὶ γυμνασίου, καὶ πρὸς ἑρμάμμωνα, καὶ ἄλλη περὶ διαγωγῆς δεκίου, καὶ δύο λόγοι κατὰ νέπωτος ὠφελίμου τοῦ συγγράμματος, χιλίων ἐνιαυτῶν σωματικὴν βασιλείαν, ἐν οἷς περὶ τῆς ἰωάννου ἀποκαλύψεως ὠφελῶς διήλεκται. καὶ κατὰ σαβελλίου, καὶ πρὸς ἄμμωνα βερωνίκης ἐπίσκοπον, μὴ πρὸς τελέφορον καὶ εὐφρανορα, καὶ τέσσαρες λόγοι πρὸς Διονύσιον ῥώμης ἐπίσκοπον, καὶ πρὸς λαοδικεῖς περὶ μετανοίας, ὁμοίως πρὸς κόνωνα περὶ μετανοίας, πρὸς ὠριγένην περὶ μαρτυρίου, πρὸς ἀρμενίους περὶ μετανοίας, καὶ κανόνας ἁμαρτιῶν, περὶ φύσεως πρὸς τιμόθεον, περὶ πειρασμῶν πρὸς εὐφρανόρα. καὶ πρὸς βασιλείδην πολλὰς ὠφελίας, ἀφ' ὧν ἐν τῇ μιᾷ λέγει, ὡς ἤρξατο καὶ εἰς τὴν ἐκκλησιαστὴν ὑπομνήματα. καὶ κατὰ παύλου τοῦ σαμοσατέως πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐπὶ αὐτοῦ τελευτῆς ἐπίσκοπος αὐτοῦ φορεῖ ὠφελοῦσα. τελευτᾷ δὲ δεκάτῳ ἔτει γαλιηνοῦ βασιλέως.

ΝΩβατιανὸς ἐν ῥώμῃ ἐκκλησίας πρεσβύτερος, κατὰ κορνηλίου τὸν θρόνον ἐπὶ ὠφελίσκου ὑποστρέψαι ὠφελήσας, τὸ νωβατιανῶν, ὅπερ ἑλληνικῇ διαλέκτῳ καθαρὸν λέγεσι, συνεστήσατο δόγμα, μὴ βουλόμενος τοὺς ἀποστάντας δέξασθαι μετανοοῦντας. τοῦτο διδάσκαλος ἦδη ἀρχηγὸς νώβατος, πυπριανῷ πρεσβύτερος γέγονε. καὶ συνεγράψατο περὶ τοῦ πάσχα, περὶ σαββάτου, περὶ πεντηκοστῆς, περὶ ἱερείων, περὶ εὐχῆς, περὶ βρωμάτων ἐδαίμων, περὶ τῶν ἐνεστώτων, περὶ ἀτελείας, καὶ ἕτερα πολλὰ, καὶ περὶ τριάδος

Scripſit autem de paſcha, de ſabbato, de circumciſione, de ſacerdote, de oratione, de cibis Iudaicis, de inſtãtia, de Attalo, multaq; alia: & de trinitate grande uolumen, quaſi ὠλπομλὼ operis Tertulliani faciens, quod pleriq; neſcientes, Cypriani exiſtimant.

MAlchion diſertiſsimus Antiochenæ eccleſiæ presbyter, quippe qui in eadem urbe rhetoricam florentiſsime docuerat, aduerſum Paulũ Samoſateũ, qui Antiochenæ eccleſiæ epiſcopus dogma Artemonis inſtaurarat, excipiẽtibus notarijs diſputauit, qui dialogus uſq; hodie extat. Sed & alia grandis epiſtola ex perſona ſynodi ab eo ſcripta ad Dionyſiũ & Maximũ Romanæ & Alexandriæ eccleſiæ epiſcopos dirigitur. Floruit ſub Claudio & Aureliano.

ARchelaus epiſcopus Meſopotamię, libru diſputationis ſuę, quã habuit aduerſum Manichæũ, exeuntẽ de Perſide, Syro ſermone cõpoſuit, q trãslatus in Græcũ, habetur à multis. Claruit ſub imperatore Probo, q Aureliano & Tacito ſucceſſerat.

ANatolius Alexandrinus, Laodicię Syriæ epiſcopus, ſub Probo & Caro imperatoribus floruit, miræ doctrinæ uir fuit in Arithmetica, Geometria, Aſtronomia, Grãmatica, Rhetorica, Dialectica. Cuius in genij magnitudinẽ de uolumine, quod ſup paſcha cõpoſuit, et decẽ libris De Arithmeticæ inſtitutionibus intelligere poſſumus.

VIctorinus Pitabionẽſis epiſcopus, nõ æque Latine ut Græce nouerat. Vnde opera eius grãdia ſenſibus, uiliora uidẽtur cõpoſitione uerborũ. Sunt aũt hæc: Cõmẽtarij in Geneſim, in Exodũ, in Leuiticũ, in Eſaiã, in Hiezechiel, in Habacuc, in Eccleſiaſtẽ, in Cantica canticorum, in Apocalypſim Ioãnis, aduerſum oẽs hæreſes: & multa alia. Ad extremũ martyrio coronatus eſt.

PAmphilus presbyter, Euſebij Cęſarienſis epiſcopi neceſſarius, tãto bibliothecæ diuinæ amore flagrauit, ut maximã partem Origenis uoluminũ ſua manu deſcripſerit, quæ uſq; hodie in Cæſarienſi bibliotheca habẽtur. ſed & in duodecim prophetas uigintiquinq; ἐξηγήσεωρ Origenis uolumina, manu eius exarata reperi, quæ tanto amplemείγα τοῦχ⊖, ὥσπερ ὠλπομλὼ τοῦ τοῦ τυλλια C νῦ συγγράμματ⊖ ποιῶρ, ὅπερ πολλοὶ ἀγνοῦντες, νομίζουσιν ἐῖν κυπριανῦ.

MΑλχίωρ ἐλλογιμώτατ⊖ ἦ ἐν ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας πρεσβύτερ⊖, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τὼν ἑκτοριπλὼ ὠλσήμως διδάξας, κατὰ παύλου τοῦ σαμοσατέως, τοῦ ἐν τῇ ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας τὸ δόγμα ἀρτέμωνο⊖ ἀνανεώσαντ⊖, ἐκλαμβανόντωρ νοταρίωρ διαλέχθη, ὅς τις διάλογ⊖ ἄχρι ἦ δεῦρο ὑπάρχει. καὶ ἄλλη ὠλσολὴ ἐπ πρωσώπ ἦ συνόδ παρ' αὐτοῦ γραφεῖσα, πρὸς διονύσιορ καὶ μάξιμορ ῥὼμης καὶ ἀλεξανδρείας ὠλσκόπ, πέμπεται. ἤνθησεν ὡδῖ κλαυδίᾳ καὶ αὐρηλιανῦ.

ΑΡχέλα⊖ ἐπίσκοπ⊖ μεσοποταμίας, λόγορ οἰκείας διαλέξεως, κῦ μανιχαίᾳ, ἀφ' ὡρῳσίδ⊖ ἐξελθόντ⊖, τῇ τ σύρῳ διαλέκτῳ συνέθηκεν, ὃς μεταφρασθεὶς εἰς ἑλληνικὸρ, ἔστι παρὰ πολλοῖς. διέπρεψε βασιλεύοντ⊖ πρόβ τοῦ διαδεξαμένου αὐρηλιανὸρ καὶ τάκιτορ.

ΑΝατόλι⊖ ἀλεξανδρεύς, λαοδικείας ἦ συρίας ἐπίσκοπ⊖, ὡδῖ πρόβ καὶ κάρ βασιλέωρ ἤνθησεν, θαυμασῆς παιδεύσεως ἀνὴρ, ἐν τῇ ἀριθμητικῇ, γεωμετρικῇ, ἀστρονομικῇ, D γραμματικῇ, ῥητορικῇ, διαλεκτικῇ. ὧ τίνος τῆς εὐφυίας τὸ μέγεθος ἀφ' ἑ τοῦχος τ ὠδῖ πάσχα ἐξηγήσεως, ἐφ' ἅ διὰ λόγωρ τῆς ἀριθμητικῆς σωταξεως, νοεῖν δυνησόμεθα.

BΙκτωρῖν⊖ πιταβίων⊖ ἐπίσκοπ⊖, ὀχ ὁμοίως ῥωμαϊσὶ, ὡς ἑλλησὶ ἠπίσατο, διὸ τὰ ἔργα αὐτοῦ πάνυ μεγάλα ὄντα ὑπὸ τῶν νοήμασιν, δυσεῦρετ ἐῖν εὐτελῆ διὰ τὼν τῶν λόγωρ σώθεσιν. εἰσὶ δὲ ταῦτα. ὑπομνήματα εἰς τὰν γένεσιν, εἰς τὰν ἔξοδορ, εἰς λευϊτικὸρ, εἰς ἡσαΐαν, εἰς ἰεζεκιὴλ, εἰς ἀβακοὺμ, εἰς ἐκκλησιαστὰν, εἰς ἄσματα τῶν ἀσμάτωρ, εἰς ἀρκάλυψιν ἰωάννου, κῦ πασῶν τῶν αἱρέσεωρ, καὶ ἕτερα πάμπολλα. ἔτα τελευταῖορ μαρτυρίας ἐσέφθη.

ΠΑμφιλ⊖ πρεσβύτερ⊖, εὐσεβίᾳ καὶ ἁγρείας ὠλσκόπ αὐαγκαῖ⊖ φίλ⊖, οὕτω κατεσχέθη φίλτρῳ τῆς θείας βιβλιοθήκης, ὥς τε αὐτὸν μέγιστορ μόρος τ ὠριγένους συγγραμάτωρ ἰδίᾳ χειρὶ καταγράψαι, ἅπερ ἄχρι τ πρόνορ ἐν τῇ καισαρείας βιβλιοθήκῃ τυγχάνει. καὶ εἰς δώδεκα προφήτας καὶ ὠγύτ καὶ εἴκοσιν ἐξηγήσεωρ ὠριγένους τοῦχ⊖, τῇ χειρὶ αὐτ εὗρορ γραφύτα, ἅτινα ὅσαύτῃ πίστει σώσομαι κῦ φυλάττω χαρᾷ, ὡς τ κρείσσ⊖ πλοῦτορ ἔχειν με πιστεύω. ἐ γὰρ

A amplector & ſeruo gaudio, ut Crœſi opes habere me credã. Si enim lætitia eſt, unam epiſtolam habere martyris, quanto magis tot milia uerſuũ, per quæ mihi uidetur ſui ſanguinis ſignaſſe ueſtigia? Scripſit ante eũ Euſebius ſcriberet apologeticum pro Origene, & paſſus eſt Cæſareæ Palæſtinæ ſub perſecutione Maximini.

PLerius Alexandrinæ eccleſię presbyter ſub Caro & Diocletiano principibus, eo tempore, quo eandem eccleſiam Theonas epiſcopus regebat, florẽtiſsime docuit populos, & in tantã ſermonis, diuerſorũq; tractatuum, qui uſq; hodie extant, uenit elegantiam, ut Origenes iunior uocaretur. Conſtat hunc miræ ἀσκήσεως, & appetitorem uoluntarię paupertatis, ſcientiſsimũq; dialecticæ & rhetoricæ artis, & poſt perſecutionem omne uitę ſuę tempus Romę fuiſſe uerſatum. Huius eſt longiſsimus tractatus de propheta Oſee, quem in peruigilio paſchæ habitum, ipſe ſermo demonſtrat.

LVcianus uir diſertiſsimus, Antiochenæ eccleſiæ presbyter, tantum in ſcri-
B pturarum ſtudio laborauit, ut uſq; nunc quædam exemplaria ſcripturarum Lucianea nuncupentur. Feruntur eius de fide libelli, & breues ad nonnullos epiſtolæ. Paſſus eſt Nicomediæ ob confeſsionem Chriſti, ſub perſecutione Maximini, ſepultusq; Helenopoli Bithyniæ.

PHileas de urbe Ægypti, quæ uocatur Thmuis, nobili genere, & non paruis opibus, ſuſcepto epiſcopatu, elegantiſsimum librum De martyrum laude, compoſuit: & diſputatione actorum habita aduerſum iudicem, qui eum ſacrificare cogebat, pro Chriſto capite truncatur, eodẽ in Ægypto perſecutionis autore, quo Lucianus Nicomediæ.

ARnobius ſub Diocletiano principe Siccæ apud Aphricam, florentiſsime Rhetoricã docuit, ſcripſitq; aduerſum gentes, quæ uulgo extant uolumina.

FIrmianus, qui & Lactantius, Arnobij diſcipulus, ſub Diocletiano principe accitus

ἐν γὰρ μεγίσης δὴ χαρμοσύνης μέλλω ἐπιστολὴν μαρτύρων ἔχειν, πρόσω μᾶλλον τοσαύτας χιλιάδας σίχων, δι' ὧν ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τὰ ἴχνη τοῦ οἰκείου καταλέλοιπε πάθους; ἔγραψε δὲ περὶ τοῦ εὐσέβιον συγγράψαι ἀπολογητικὸν ὑπὲρ Ὠριγένους, καὶ ἔπαθεν ἐν καισαρείᾳ τῇ παλαιστίνης ἐπὶ τοῦ μαξιμίνου διωγμοῦ.

ΠΛέριος τῇ κατὰ ἀλεξανδρείαν ἐκκλησίας πρεσβύτερος, ὡδὶ καρὸν καὶ διοκλετιανοῦ βασιλέων, ἐν ἐκείνῳ τοῦ καιρῷ ἐν ᾧ τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν θεωνᾶς ἐπίσκοπος ἐκυβέρνα, ἀνθρώπους τὸν λαὸν ἐδίδαξε, καὶ εἰς τοσαύτην τῶν τε λόγων καὶ διαφόρων ὁμιλιῶν, τῶν ἄχει τὴν μέσον τυγχανουσῶν, ἦλθεν εὐφυΐαν, ὥς τε αὐτὸν νέον κληθῆναι ὠριγένη. ὁμολόγηται δὲ σχεδὸν τῆς τε ἀσκήσεως καὶ ἐκουσίου πτωχείας γεγυμνῶσθαι βραβεῖον, ἔμπειρον ὄντα διαλεκτικῆς καὶ ῥητορικῆς ἐπιστήμης καὶ μετὰ τὸν διωγμὸν, πάντα τὸν βίον ἐν τῇ ἑώμῃ διατετελεκέναι. ἔστι τούτου μακροτάτη ὁμιλία περὶ ὠσηὲ τοῦ προφήτου, ἣν τινα τῇ πανυχίδι τοῦ πάσχα ἀρμόττειν πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν, αὐτὸς ὁ λόγος δηλοῖ.

ΛΟυκιανὸς ἀνὴρ ἐλλογιμώτατος, τῇ κατὰ αὐλόχειαν ἐκκλησίας πρεσβύτερος, πρόδηλον ἐν τῇ ἀσκήσει τῶν γραφῶν πέπμκεν, ὥς τε ἄχει τ' ἤδη τινὰ τῶν ἀντιγράφων κληθῆναι λουκιάνεια. φέρονται αὐτοῦ περὶ πίστεως λόγοι, καὶ βραχύτατοι πρός τινας ἐπιστολαί. ἀπέθανεν ἐν νικομηδίᾳ ὑπὲρ τῆ χριστοῦ ἐξομολογήσεως, ἐν τῷ διωγμῷ μαξιμίνου, καὶ ἐτάφη ἐν ἑλεινοπόλει τ' βιθυνίας.

ΦΙλέας ἀπὸ πόλεως θμούεως τ' αἰγύπτου, ἐπιφανὴς τοῦ γένει, ἢ δὲ μικρᾶς περιουσίας, ἐπισκοπὴν δεξάμενος, εὐφυέστατον λόγον περὶ τῶν ἐπαίνων τῶν μαρτύρων συνεγράψατο, καὶ διάλογον τῆς γνωμένης πράξεως ὠδὶ τοῦ ἄρχοντος καταναγκάζοντος αὐτὸν θύειν. ὅτος ὑπὲρ τοῦ χριστοῦ ἀκρωτηριάζεται, διωγμοῦ ἐν τῇ αἰγύπτῳ ὄντος, κἀκεῖνος ἀνθρωπόντος τοῦ μὴ ὠδὶ λουκιανοῦ ἐν νικομηδείᾳ.

ΑΡνόβιος ὁ διοκλετιανοῦ ἐν σίκκῃ τῇ πόλει τ' ἀφρικῆς, ἀνθρώπους τὴν ῥητορικὴν ἐδίδαξε, καὶ συνεγράψατο κατὰ τῶν ἐθνῶν τόμους, ἅπερ τυγχάνει πρὸ πολλοῖς.

ΦΙρμιλιανὸς, ὁ καὶ λακτάντιος, ἀρνοβίου μαθητὴς ὠδὶ διοκλετιανοῦ βασιλέως μετὰ

accitus cum Flauio Grammatico, cuius de medicinalibus uerſu cõpoſiti extant libri, Nicomedię rhetoricam docuit, ac penuria diſcipulorũ ob Gręcã uidelicet ciuitatẽ, ad ſcribendum ſe cõtulit. Habemus eius ſympoſium, quod adoleſcẽtulus ſcripſit, ὁδοιπορικὸν de Africa uſq; ad Nicomediam, hexametris ſcriptũ uerſibus: & alium librũ, qui inſcribitur Grammaticus, & pulcherrimũ de ira Dei, & inſtitutionum diuinarum ad uerſum gentes libros ſeptem: & ἐπιτομὴν eiuſdem operis in libro uno acephalo, & ad Aſclepiadem libros duos. De perſecutione librum unum. Ad Probum, epiſtolarum libros quatuor. Ad Seuerum, epiſtolarum libros duos. Ad Demetrianũ auditorem ſuum, libros duos. Ad eundẽ de opificio Dei, uel formatione hominis, librum unum. Hic extrema ſenectute magiſter Cęſaris Criſpi, filij Conſtantini in Gallia fuit, qui poſtea à patre interfectus eſt.

EVſebius Cęſareę Palęſtinę epiſcopus, in ſcripturis diuinis ſtudioſiſsimus, & bibliothecæ diuinæ cum Pamphilo martyre diligentiſsimus perueſtigator, edidit infinita uolumina. De quibus hęc ſunt: εὐαγγελικῆς ἀποδείξεως libri uiginti. εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς libri quindecim. θεοφανείας libri quinq;. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ libri decẽ. Chronicorũ canonũ omnimodã hiſtoriam, & eorum ἐπιτομὴν. Et de euangeliorum diaphonia. In Eſaiam libri decẽ, & cõtra Porphyrium, qui eodem tempore ſcribebat in Sicilia, ut quidam putant, libri triginta: de quibus ad me uiginti tantũ peruenerunt. φυσικῶν librum unum. ἀπολογίας pro Origene libros ſex. De uita Pamphili libros tres. De martyribus alia opuſcula. Et in centum quinquaginta pſalmos eruditiſsimos cõmentarios: et multa alia. Floruit maxime ſub Cõſtantino imperatore & Cõſtantio, & ob amicitiam Pamphili martyris ab eo cognomentum ſortitus eſt.

RHęticius Eduorum, id eſt Auguſtodunenſis epiſcopus, ſub Conſtantino celeberrimæ famæ habitus eſt in Gallijs. Leguntur eius cõmentarij in Cantica canticorũ: et aliud grande uolumen aduerſus Nouatianos. C

ſταλεὶς μετὰ φλαβίου γραμματικοῦ, ἔζησε· ὃς ἐν ἰατρικῶν ἐστί σοι βιβλίων συγγραφεύς, ἣν νικομηδείᾳ τῶν ἑσπερικῶν ἐδίδαξε, καὶ τῇ πατρίδι τῶν μαθητῶν, μᾶλλον δὲ τῶν ἑλληνικῶν πολιτῶν, εἰς συγγράμματα ἑαυτὸν μεθῆκεν. ἔχομεν τούτου συμπόσιον, ὅπερ νέος ἐν τῇ ἀφρικῇ συνέταξε, καὶ ὁδοιπορικὸν ἀπὸ τῆς ἀφρικῆς ἕως νικομηδείας διὰ ἑξαμέτρων στίχων, καὶ ἄλλα βιβλία, ἃ τις ἐπιγράψεται γραμματικός, καὶ ὠφέλιμον περὶ ὀργῆς θεοῦ, καὶ θείων εἰσαγωγῶν κατὰ τῶν ἐθνῶν λόγους ἑπτά, καὶ ἐπιτομὴν τοῦ αὐτοῦ συντάγματος ἀκέφαλον, καὶ πρὸς ἀσκληπιάδην λόγους δύο, περὶ διωγμοῦ λόγος εἷς, πρὸς πρόβον ἐπιστολῶν λόγους τέσσαρας, πρὸς ἓν αὖθις περὶ δημιουργίας θεοῦ λόγον ἕνα. οὗτος ἐν τοῖς ἐσχάτοις γήρᾳ διδάσκαλος κατέστη καίσαρος κρίσπου τοῦ υἱοῦ κωνσταντίνου ἐν γαλλίαις, ὃς ὕστερον παρὰ τοῦ πατρὸς ἀνῃρέθη.

D

EΥσέβιος καισαρείας παλαιστίνης ἐπίσκοπος, ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς σπουδαῖος, καὶ τῆς θείας βιβλιοθήκης ἅμα παμφίλῳ τῷ μάρτυρι, ἐπιμελέστατος ἀνιχνευτής, ἐξεδήωκε πολλὰ ἴσως, ὧν εἰσι τάδε. εὐαγγελικῆς ἀποδείξεως λόγοι εἴκοσι. εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς λόγοι δέκα καὶ ἑπτά. θεοφανείας λόγοι ἑπτά. ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας λόγοι δέκα. χρονικῶν κανόνων πανταχαπῆς ἱστορίας, καὶ τούτων ἐπιτομή. περὶ τῆς εὐαγγελίων διαφωνίας. εἰς ἡσαΐαν λόγοι δέκα. κατὰ πορφυρίου, τοῦ τότε συγγράφοντος ἐν σικελίᾳ, ὡς τινές φασι λόγοι τριάκοντα, ἀφ' ὧν εἰς ἡμᾶς λόγοι εἴκοσι μόνον περιῆλθον. φυσικῶν λόγος εἷς. ἀπολογίας ὑπὲρ ὠριγένους λόγοι ἕξ. περὶ τοῦ βίου παμφίλου λόγοι τρεῖς. περὶ μαρτύρων ἕτερα συγγράμματα. καὶ εἰς τοὺς ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα ψαλμοὺς διεξοδικωτάτας ὑπομνήματα, καὶ ἕτερα πολλά. ἠνθησε μάλιστα ἐπὶ κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως καὶ κωνσταντίου. καὶ διὰ τὴν φιλίαν τὴν πρὸς πάμφιλον τὸν μάρτυρα, τῇ ἐπωνυμίᾳ αὐτοῦ ἐκλήθη.

PΑετίκιος ἱδρύσατο, τουτέστιν αὐγουστοδίας ἐπίσκοπος, ἐπὶ κωνσταντίνου ἀπολήψεως χρηστῆς ἐγκρίτου ἐν τῇ γαλλίᾳ. ἀναγινώσκονται τούτου ὑπομνήματα εἰς ᾄσματα τῶν ᾀσμάτων, καὶ μέγα τοῦτο κατὰ νωβατιανοῦ, ὃ δὲ

A uatianum, nec præter hoc quicquam eius operum reperi.

METhodius Olympi Lyciæ, & poſtea Tyri epiſcopus, nitidi cõpoſitiq; ſermonis, aduerſum Porphyrium confecit libros, & ſympoſium decem uirginũ, de reſurrectione opus egregium, contra Origenem, & aduerſus eundem de Pythoniſſa, & de autexuſio. In Geneſim quoque, & in Cantica canticorum cõmentarios: & multa alia quæ uulgo lectitãtur, & ad extremũ nouiſsimæ perſequutionis, ſiue ut alij affirmant, ſub Decio & Valeriano in Chalcide Græciæ, martyrio coronatus eſt.

IVuencus nobiliſsimi generis, Hiſpanus, presbyter, quatuor euãgelia hexametris uerſibus penè ad uerbum transferens, quatuor libros compoſuit, & nõnulla eodem metro ad ſacramentorũ ordinem pertinentia. Floruit ſub Conſtantino principe.

EVſtathius genere Pãphylius Sidites, primum Berœæ Syriæ, deinde Antiochiæ rexit eccleſiam: & aduerſum Arianorum dogma componens multa, ſub Con-
B ſtantio principe pulſus eſt in exilium Traianopolim Thraciarum, ubi uſque hodie conditus eſt. Extant eius uolumina De anima, de engaſtrimytho aduerſum Origenem, & infinitæ epiſtolæ, quas enumerare longum eſt.

MArcellus Ancyranus epiſcopus, ſub Conſtante & Conſtantino principibus floruit, multaq; diuerſarum ὑποθέσεων ſcripſit uolumina, & maxime aduerſum Arianos. Feruntur contra hunc Aſterij & Apollinarij libri, Sabellianæ eum hæreſis arguẽtes: ſed & Hilarius in ſeptimo aduerſum Arianos libro, nominis eius quaſi hæretici meminit. Porrò ille defendit ſe non eſſe dogmatis, cuius accuſatur, ſed communione Iulij & Athanaſij, Romanę & Alexãdrinæ urbis pontificum, ſe eſſe munitum.

AThanaſius Alexandrinę urbis epiſcopus, multas Arianorũ perpeſſus inſidias, ad Conſtantem Galliarum principem fugit: unde reuerſus cum literis, & rurſum poſt mortem eius fugatus uſq; ad Iouiani imperium latuit, à quo recepta eccleſia, ſub

 Valen-

δὲ ἕτερον πλὴν τούτων, ἐκ τῶν αὐτοῦ εὑρομεν συγγραμμάτων.

ΜΕθόδιος ὁ Ὀλύμπου Λυκίας, καὶ μετὰ ταῦτα Τύρου ἐπίσκοπος, λαμπροῦ καὶ συγκειμένου λόγου, κατὰ Πορφυρίου συνέταξε τοῦτον, καὶ συμπόσιον δέκα παρθένων, περὶ ἀναστάσεως λόγον ἄριστον, κατὰ ὠριγένους, καὶ περὶ τοῦ αὐτοῦ περὶ ὠυθωνίσσης, καὶ περὶ αὐτεξουσίου, εἰς τὴν γένεσίν τε, καὶ εἰς τὰ ἄσματα τῶν ἀσμάτων ὑπομνήματα, καὶ ἕτερα πολλὰ χύδην ἀναγινωσκόμενα, ὃς περὶ τὰ τελευταῖα τοῦ διωγμοῦ, καθώς τινες διαβεβαιοῦνται, ὠδὶ δεκίου καὶ βαλεριανοῦ, ἐν χαλκίδι τῆ ἀνατολῆς μαρτυρήσας ἐστεφανώθη.

IOύβενκος περιφανὴς γένος, ἱσπανὸς, πρεσβύτερος, τὴν τετραφώνου εὐαγγελίων διὰ ἑξαμέτρων ᾠδὴν κατὰ πόδας τετραφας συνέταξε βίβλους. καί τινα ἴσως αὐτῶν μέτρῳ εἰς μυσικὴν προσήκοντα τάξιν. ἤνθησεν ὠδὶ κωνσταντίνου βασιλέως.

EYσέβιος ὁ γένει παμφύλιος, σιδήτης, πρῶτον μὲν τὴν ἐν βοροίᾳ τῆς συρίας, ἔπειτα τὴν ἀντιοχείαν ἐκυβέρνησεν ἐκκλησίαν, κατὰ τὸ δόγμα τῶν ἀρειανῶν πολλὰ συντάξας, ᾧ κωνσταντίου βασιλέως ἐξωρακίσθη εἰς τραϊανόπολιν τῆς θράκης, ἐν ᾗ καὶ ἐτάφη. εἰσὶ τούτου συγγράμματα πρὸς ψηχῆν, περὶ ἐγγαστριμύθου κατὰ ὠριγένους, καὶ ἄλλα πολλὰ ἐπιστολαὶ, ἃ ἀπαιθμεῖσθαι πρόσω.

MAρκελλος ἀγκυρανὸς ἐπίσκοπος, ἐπὶ κωνσταντίου καὶ κώνσταντος ἤνθησε, πολλὰ διαφόρων ὑποθέσεων γράψας τύχη, μὴ μάλιστα κατὰ τῶν ἀρειανῶν. φέρονται κατ' αὐτοῦ ἀσεβρίου καὶ ἀπολιναρείου λόγοι, σαβελλιανῆς τοῦτον αἱρέσεως ἐνθυμούντων, καὶ ἱλαρεῖος δὲ ἐν τῷ ἑβδόμῳ κατὰ τῶν ἀρειανῶν λόγῳ, ὅτι διὰ αἱρετικὸν μέμνηται. ἀλλ' ἐκεῖνος ἀπολογεῖται, μὴ εἶναι οὗ κατηγορεῖται δόγματος, τῇ κοινωνίᾳ πειρισθὼς ἰουλίου καὶ ἀθανασίου τῆς ἀλεξανδρείας ἐπισκόπων.

AΘανάσιος ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος, πολλὰς παρὰ τῶν ἀρειανῶν ὑπομείνας ἐπιβουλὰς, πρὸς κώνσταντα τὸν γαλλιῶν βασιλέα προσέφυγεν. ὅθεν ἀναζεύξας μετὰ γραμμάτων, καὶ αὖθις μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν διωχθεὶς, ἕως τῆς βασιλείας ἰωβιανοῦ διέλαθε, μὴ ἀνα-

 λαβὼν

Valente moritur. Feruntur eius aduersum gentes duo libri, & contra Valentē & Vrsatium unus, & de uirginitate, & de persecutionibus Arianorum plurimi, & de psalmorum titulis, & historia, Antonij monachi uitam continens: & ἑορτασικὰ epistolę: & multa alia, quæ enumerare longum est.

ANtonius monachus, cuius uitā Athanasius Alexandrinę urbis episcopus, insigni uolumine prosequutus est, misit Aegyptiace ad diuersa monasteria apostolici sensus sermonisq; epistolas septē, quæ in Græcam linguam translatæ sunt: quarū præcipua est ad Arsenoitas. Floruit subCōstantino & filijs eius regnātibus. Vixit annos centum quinq;.

BAsilius Ancyranus episcopus artis medicinæ, scripsit contra Marcellum de uirginitate librum, & nonnulla alia: & sub rege Cōstantio, Macedonianæ partis, cum Eustathio Sebasteno princeps fuit.

THeodorus Heracliæ Thraciarum episcopus, elegantis apertiq; sermonis & magis historicę intelligētiæ, edidit sub Cōstantio principe commentarios in Matthæum, & in Ioannem, & in Apostolum, & in Psalterium.

EVsebius Emesenus episcopus, elegantis & rhetorici ingenij, innumerabiles & qui ad plausum populi pertinent, cōfecit libros: magisq; historiam sequutus, ab his qui declamare uolunt, studiosissime legitur: è quib. uel præcipui sunt aduersum Iudæos & gētes & Nouatianos, & ad Galatas libri decem, & in euangelia homiliæ breues, sed plurimæ. Floruit temporibus Constantij imperatoris, sub quo & mortuus Antiochiæ sepultus est.

TRiphyllius Cypri Ledrensis, siue λεδρεωνος episcopus, eloquentissimus suæ ætatis & sub rege Constantio celeberrimus fuit. Legi eius in Cātica canticorum commentarios. Et multa alia composuisse refertur, quæ in nostras manus minime peruenerunt.

DOnatus, à quo Donatiani, per Aphricam sub Constante Constantinoq; princi-

λαβὼν τὴν ἐκκλησίαν, ὡς ἀλύπητος τελευτᾷ. φέρονται αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐθνῶν λόγοι δύο, κατὰ ἀρειανῶν καὶ οὐρσακίου εἰς, πρὸς παρθενίας, πρὸς διγαμοῦντας πλεῖστοι, πρὸς ἐπιγραφὴς ψαλμῶν, καὶ ἱστορία αὐτωνίου ἀναχωρήτου τὸν βίον περιέχουσα, καὶ ἑορτασικαὶ ἐπιστολαὶ, καὶ πλεῖστα ἄλλα ἅπερ ἀπαριθμεῖσθαι ὀκνῶ.

ΑΝτώνιος μοναχὸς, οὗ τὸν βίον ἀθανάσιος ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος ὑψηγήσατο τύχει διεξῆλθεν, ἔσχε πρὸς διαφορὰ ἡ ἀγύπτου μοναστήρια, ἀρετολικοῦ χαρακτῆρος καὶ λόγου ὠφελείας ἑπτὰ εἰς ἑλληνικὴν διάλεκτον μεταφρασθείσας, ὧν ἐξαίρετός ἐστι ἡ πρὸς τοὺς ἀφορισθέντας. ἤνθησεν ὡς κωνσταντίου καὶ τῶν τούτου παίδων βασιλεύοντων.

ΒΑσίλειος ἀγκυρανὸς ἐπίσκοπος, ἔγραψε κατὰ μαρκέλλου, καὶ περὶ παρθενίας λόγον, καὶ ἄλλα ὀλίγα ἄλλα, καὶ βασιλεύοντος κωνσταντίου, μακεδονιανῆς θρησκείας ἅμα εὐσεβίῳ σεβαστείῳ ἤρξεν.

ΘΕόδωρος ἡρακλείας τῆς θρᾴκης ἐπίσκοπος, εὐφυὴς καὶ ἀρίστου λόγου καὶ ἰσορρόπου διανοίας, ἐξέδωκεν ὡς κωνσταντίου βασιλέως ὑπομνήματα εἰς ματθαῖον καὶ ἰωάννην, καὶ εἰς τὸν ἀπόστολον καὶ εἰς τὸν ψαλτήριον.

ΕΥσέβιος ἐμισηνὸς, εὐφυῶς καὶ ἡδέως, ἀναριθμήτους καὶ εἰς πρότερον τοῦ λαοῦ ζωτείνοντας ἐπρίσατο λόγους, καὶ μᾶλλον ἀκολουθῶν ἰσορρόπῳ, ὃς ἐν τοῖς ἀποστολικοῦ τόμοις ἀναγινώσκεται παρὰ τοῖς πρότοις χαιρόνησον, ἀφ' ὧν εἰσιν ἐξαίρετοι λόγοι δέκα, κατὰ τῶν ἰουδαίων καὶ ἐθνῶν καὶ νοβατιανῶν, καὶ πρὸς γαλάτας εἷς, εἰς εὐαγγέλια ὁμιλίαι βραχύταται μὲν, πολλαὶ δέ. ἤνθησεν ἐπὶ κωνσταντίου βασιλέως, καὶ τελευτήσας ἐν ἀντιοχείᾳ ἐτάφη.

ΤΡιφύλλιος κύπρου λήδρου, ἤτοι λεδρεῶν ἐπίσκοπος, εὐφραδὴς καὶ ἐν κωνσταντίου ἐπίσημος, ἀνέγνων τούτου εἰς ἅσματα ἀσμάτων ὑπομνήματα. ὅς τις πολλὰ λέγεται συγγεγραφέναι, ἃ ἵνα εἰς τὰς ἡμετέρας χεῖρας ὁ πορεύθη.

ΔΩνᾶτος, ἀφ' οὗ οἱ δωνατισταὶ ἐν τῇ ἀφρικῇ, ὡς κωνσταντίου τοῦ βασιλέως, φάσκων παρὰ ἡμετέρων τὰς θείας γραφὰς ἐν τῷ διαγ-

μῷ

A principibus, aſſerēs à noſtris ſcripturas in perſequutione ethnicis traditas, totam penè Africam, & maxime Numidiam ſua perſuaſione decepit. Extāt eius multa ad ſuam hæreſim pertinentia, & de Spiritu ſancto liber Ariano dogmati congruens.

ASterius Arianæ philoſophus factionis, ſcripſit, regnante Conſtantio, in epiſtolam ad Romanos, & in Euangelia, et Pſalmos commentarios, & multa alia, quæ à ſuæ partis hominibus ſtudioſiſsime leguntur.

LVcifer Caracalitanus epiſcopus, cum Pancratio & Hilario Romanæ eccleſiæ clericis, ad Conſtantium imperatorem à Liberio epiſcopo, pro fide legatus miſſus, quum nollet ſub nomine Athanaſij Nicenam damnare fidem, in Paleſtinam relegatus, miræ conſtantiæ & præparati animi ad martyrium, contra Conſtantium imperatorem ſcripſit librum, eiſq; legendum miſit: ac non multo poſt, ſub Iuliano principe Caralis reuerſus, Valentiniano regnãte obiit.

EVſebius natione Sardus, & ex lectore urbis Romanæ, Vercellenſis epiſcopus, ob confeſsionem fidei à Conſtantio principe Scythopolim, & inde Cappadociam relegatus, ſub Iuliano imperatore ad eccleſiam reuerſus, edidit in Pſalmos commentarios Euſebij Cæſarienſis, quos de Græco in Latinum uerterat. Mortuus eſt Valentiniano & Valente regnantibus.

FOrtunatianus, natione Afer, Aquileienſis epiſcopus, imperante Conſtantino, in Euangelia titulis ordinatis, breui & ruſtico ſermone ſcripſit commentarios: & in hoc habetur deteſtabilis, quod Liberium Romanæ urbis epiſcopum, pro fide ad exilium pergentem, primus ſollicitauit, ac fregit, & ad ſubſcriptionem hæreſeos compulit.

ACacius, quem quia luſcus erat, μονόφθαλμον nuncupabant, Cæſarienſis eccleſiæ in Palæſtina epiſcopus, elaborauit in Eccleſiaſten decem & ſeptē uolumina, & συμμίκτων ζητημάτων ſex, & multos prę terea diuerſoſq; tractatus. In tātum autem ſub Conſtantio imperatore claruit, ut in Liberij

μῶ τῆς ἐθνικοῖς παραδεδόσθαι, πᾶσαι τὴν ἀφελικὴν, καὶ μάλιστα τὴν νουμιδίαν τῇ πειθοῖ ὑπάτῃ σφ. ἐσὶ γὰρ πολλὰ, τῇ αὐτοῦ αἱρέσει ἁρμόνητα, καὶ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος λόγος, ᾧ δ' ἀφειανὸν δόγμα ἁρμόζων.

ΑΣτέριος ἀφειανικὸς φιλόσοφος αἱρέσεως, ἔγραψε βασιλεύοντος κωνσταντίου, εἰς τὴν πολλὴν τὴν πρὸς ῥωμαίους, καὶ εἰς εὐαγγέλια, ψαλμοὺς ὑπομνήματα, ἕτερα πολλὰ, ἃ πινα παρὰ τῶν τῆς αὐτῆς αἱρέσεως πονηρευόμενον ἀναγινώσκεται.

ΛΟυκίφερ καραναλέως ἐπίσκοπος, ἅμα πάγκρατίῳ καὶ ἱλαρίῳ τῆς ἐκκλησίας ῥώμης κληρικοῖς, πρὸς κωνσταύτιον βασιλέα παρὰ λιβερίου πάπα, ὑπὲρ τῆς πίστεως εἰς πρέσβεια σταλεὶς, μὴ βουλόμενος ἐπ' ὀνόματι ἀθανασίου τὴν νικαίαν σύνοδον καταλῦσαι, εἰς παλαισίνην ἐξορισθεὶς, θαυμασὴς ἐγκρατείας καὶ εὐπρεπισμένου λογισμοῦ εἰς μαρτύριον, συνέταξε λόγον κατὰ κωνσταντίου, ὃν καὶ τὲ αὐτῷ ἀπίσθλων ἀναγνωσθησόμενον, καὶ μετ' οὐ πολὺ βασιλεύοντος ἰουλιανοῦ, εἰς τὴν καραναλίνων ἀναζεύξας, ὡδὶ βαλεντινιανοῦ βασιλέως ἐτελεύτησεν.

ΕΥσέβιος γένει σάρδης, ἐκ τῆς ἀναγνωστῶν τῆς ἐκκλησίας ῥώμης, βαρκελίνσης ἐπίσκοπος, διὰ τὴν τῆς πίστεως ἐξομολόγησιν πρὸς κωνσταντίου βασιλέως εἰς σκυθόπολιν, κἀκεῖθεν εἰς καππαδοκίαν ἐξορισθεὶς, ὑπὸ ἰουλιανοῦ τοῦ βασιλέως εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀναζεύξας, ἐξέδωκεν εἰς τοὺς ψαλμοὺς ὑπομνήματα εὐσεβίου τοῦ καισαρείως, ἃ τινα ἐκ ἑλληνικοῦ εἰς ῥωμαϊκὸν μετενηνόχει. καὶ ἐτελεύτησεν ἐπὶ οὐαλεντινιανοῦ καὶ οὐάλεντος.

ΦΟυρτουνατιανὸς γένει ἄφρος, ἀκυληίας ἐπίσκοπος, βασιλεύοντος κωνσταντίνου, εἰς τὰ εὐαγγέλια κανόνας διατυπώσας, βραχύτατα ὑπομνήματα λόγῳ ἀγροικῷ συνέταξε. διὰ δὲ τοῦτο δῆλόν ἐσὶ κἀκτρέπαιος, ὅτι πρὸ λιβέριον ῥώμης ἐπίσκοπον, ὑπὲρ τῆς πίστεως εἰς ἐξορίαν ἀπιόντα, οὐ μόνον ὑπενόθευσεν, καὶ ὑπεσκέλισεν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὑπογραφὴν αἱρετικὴν κατηνάγκασεν.

ΑΚάκιος, ὅν τινα ἐπειδή ἑνὶ ὀφθαλμῷ πηρὸς ἦν, μονόφθαλμον ἐκάλεσαν, τῆς ἐν παλαισίνῃ καισαρείας ἐπίσκοπος, συνέταξεν εἰς ἐκκλησιαστὴν δίηγ ἐπτὰ, καὶ συμμίκτων ζητημάτων ἕξ, καὶ πολλὰς διαφόρους ὁμιλίας. εἰς δὲ τὸν κωνσταντίου βασιλέως διέτριβεν, ὡς τε εἰς

Liberñ locum, Romæ Felicem Arianũ epi ſcopum conſtitueret.

SArapion Θμούεως Aegypti urbis, epiſcopus, qui ob elegantiam ingenij, cognomen Scholaſtici meruit, charus Antonñ monachi, edidit aduerſum Manichæũ egregium librum, & de Pſalmorum titulis alium, & ad diuerſos utiles epiſtolas. & ſub Conſtantio principe etiam in confeſsione inclytus fuit.

HIlarius, urbis Pictauorum Aquitaniæ epiſcopus, factione Saturnini Arelatenſis epiſcopi, de ſynodo Biterẽſi, in Phrygiam relegatus, duodecim aduerſus Arianos confecit libros. Et alium librum de ſynodis, quem ad Galliarum epiſcopos ſcripſit. Et in Pſalmos cõmentarios, primum uidelicet & ſecũdum, & à quinquageſimo primo uſque ad ſexageſimum ſecundum, & à centeſimo decimo octauo uſque ad extremum, in quo opere imitatus Origenem nonnulla etiam de ſuo addidit. Eſt eius & ad Conſtantium libellus, quẽ uiuenti Conſtantinopoli porrexerat. Et alius in Conſtantium, quem poſt mortem eius ſcripſit. Et liber aduerſum Valentem & Vrſacium hiſtoriam Ariminenſis & Seleucienſis ſynodi continens. Et aduerſus prefectum Saluſtium, ſiue contra Dioſcorũ, & liber hymnorum, & myſteriorum alius. Et commẽtarij in Matthæum: & tractatus in Iob, quos de Græco Origenis ad ſenſum tranſtulit: & alius elegans libellus contra Auxentium: & nonnullę ad diuerſos epiſtolę. Aiunt quidam ſcripſiſſe eum & in Cantica canticorum, ſed à nobis hoc opus ignoratur. Mortuus eſt Pictauis Valentiniano & Valente regnantibus.

VIctorinus natione Afer, Romæ ſub Conſtantino principe rhetoricam docuit: & in extrema ſenectute, Chriſti ſe tradens fidei, ſcripſit aduerſus Arium libros more dialectico ualde obſcuros, qui ab eruditis modo intelliguntur: & commentarios in Apoſtolum.

TItus Boſtrinus epiſcopus, ſub Iuliano & Iouiano principibus, fortes aduerſum Manichæum ſcripſit libros, & nõnulla alia. Moritur autem ſub Valente.

Damaſus

τόπον λιβερίου φήλικα ἐπίσκοπον ῥώμης χειροτονῆσαι.

ΣΑραπίων Θμούεως ἐπίσκοπος, ὁ διὰ τὴν εὐφυΐαν ἐπονομασθεὶς σχολαστικὸς, γνήσιος φίλος αὐτωνίνου μοναχοῦ, ἐξέδωκε κατὰ μανιχαίου ἐξαίρετον βίβλον, ἢ πρὸς ἄλλα γραφῆς ψαλμῶν ἐτέραν, καὶ πρὸς διαφόρους ἀναγκαίας ἐπιστολάς. καὶ ἐπὶ κωνσταντίνου ἐν τῇ ἐξομολογήσει διέπρεψεν.

ΙΛάριος, ποικταβίων ἀκουιτανίας ἐπίσκοπος, συνόδου ἕνεκα σατουρνίνου τοῦ ἀρελατῶν ἐπισκόπου, ἀπὸ τῆς συνόδου βιτερρικίων, εἰς φρυγίαν ἐξορισθεὶς, δέκα καὶ δύο κατὰ ἀρειανῶν συνέταξε λόγους, καὶ ἕτερον περὶ τῶν συνόδων, ὃν τινα πρὸς γαλλίων ἐπισκόπους ἔγραψε, καὶ εἰς ψαλμοὺς ὑπομνήματα πρῶτον λέγω δὲ καὶ δεύτερον, ἀπὸ πρώτου ἕως ἑξηκοστοῦ δευτέρου, καὶ ἀπὸ ἑκατοστοῦ ὀκτωκαιδεκάτου ἕως τοῦ ἑβδόμου, ἐν ᾧ σωτῆρα ὡς ἐγγόνῳ ἐμιμήσατο, τινὰ ἐξ ἰδίων προσθείς. ἔστι αὐτοῦ καὶ πρὸς κωνσάντιον λίβελλος, ὃν ζῶντα περιόντι ἐν κωνσταντινουπόλει ἐπέδωκε. καὶ ἕτερος εἰς κωνσάντιον, ὃν τινα μετὰ τὸν αὐτοῦ ἀπὸ βίωσιν συνέταξε. καὶ βίβλοι κατὰ οὐαλεντος καὶ οὐρσακίου, τὴν ἱστορίαν τῆς ἀριμινησίου καὶ σελευκείας συνόδου περιέχουσαι. καὶ πρὸς σαλούστιον ἔπαρχον, ἤγουν κατὰ διοσκόρου, καὶ τὸν λιβερτῖνον, καὶ ἕτερος λόγος μυστηρίων, καὶ ὑπομνήματα εἰς ματθαῖον, καὶ εἰς τὸν ἰὼβ ὁμιλίας, ἃς ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ὠριγένους μετέφρασε. καὶ ἕτερος εὐφυέστερος λίβελλος, κατὰ αὐξεντίου, καὶ πολλαὶ πρὸς διαφόρους ἐπιστολαί. φασὶ δέ τινες γεγραφέναι αὐτὸν καὶ εἰς τὰ ᾄσματα τῶν ᾀσμάτων, ἄπορον παρ ἡμῖν ὄντα ἄγνωστα. ἐτελεύτησεν ἐν ποικτάβῃ βαλεντιανοῦ καὶ οὐάλεντος βασιλευόντων.

BΙκτωρῖνος γένει ἄφρος, κωνσταντίου βασιλεύοντος, ἐν τῇ ῥώμῃ τὴν ἐκτεθειμένην διαλεξας, ἐν γήρᾳ βαθυτάτῳ γήρᾳ χριστιανὸς γενόμενος, κατὰ ἀρείου λόγους διαλεκτικῶς παμπόλλους συνέγραψεν, οἵτινες παρὰ τῶν νεωτέρων μόνον νοοῦνται, καὶ ὑπομνήματα εἰς τὸν ἀπόστολον.

ΤΙτος βοστρηνὸς ἐπίσκοπος, ἐπὶ ἰουλιανοῦ καὶ ἰωβιανοῦ βασιλευόντων, ἰσχυροὺς κατὰ μανιχαίων συντάξας λόγους, ἕτερα πολλὰ, ἐπὶ οὐάλεντος ἐτελεύτησεν.

Δάμασος

A DAmaſus Romanæ urbis epiſcopus, elegans in uerſibus componendis ingenium habuit, multaq; & breuia metro edidit: & propè octogenarius ſub Theodoſio principe mortuus eſt.

APollinarius Laodicenus Syrię epiſcopus, patre presbytero, magis grammaticis in adoleſcentia operam dedit, & poſtea in ſanctas ſcripturas innumerabilia ſcribens ſub Theodoſio imperatore obijt. Extant eius aduerſus Porphyrium triginta libri, qui inter cætera opera eius uel maxime probantur.

GRegorius Bæticus, Iliberi epiſcopus, uſq; ad extremam ſenectutem diuerſos mediocri ſermone tractatus compoſuit: & de fide elegantem librum, qui hodieq; ſupereſſe dicitur.

PAcianus in Pyrenæi iugis, Barcilonæ epiſcopus, caſtitate, & eloquentia, & tam uita quàm ſermone clarus: ſcripſit uaria opuſcula, de quibus eſt κόρβ⊖, & contra Nouatianos. Sub Theodoſio principe iam ultima ſenectute mortuus eſt.

B PHotinus de Gallogræcia, Marcelli diſcipulus, Sirmĩ epiſcopus ordinatus, Hebionis hæreſim inſtaurare conatus eſt: poſtea à Valentiniano principe pulſus eccleſia, plura ſcripſit uolumina, in quibus uel præcipua ſunt contra gentes, & ad Valentinianum libri.

SOebadius Agenni Galliarum epiſcopus, edidit contra Arianos librum. Dicuntur & eius eſſe alia opuſcula, quæ nec dum legi. Viuit uſque hodie decrepita ſenectute.

DIdymus Alexandrinus, captus à parua ætate oculis, & ob id elemẽtorum quoq; ignarus, tantum miraculum ſui omnibus præbuit, ut dialecticam quoque & geometriam, quę uel maxime uiſu indiget, uſque ad perfectum didicerit. Is plura opera & nobilia conſcripſit: Commentarios in Pſalmos omnes: Cõmẽtarios in Euangelium Matthęi & Ioannis: & de dogmatibus, & contra Arianos libros duos: & de Spiritu ſancto librum unum, quem ego in Latinum

Δαμασ⊖ ῥώμης ἐπίσκοπ⊖, εἰς ἐποποιΐαν εὐφυὴς, πολλὰ καὶ σώφρημα ἡρωϊκῷ μέτρῳ ἐξέδωκε, καὶ ὀγδοηκοστὸς ἐπὶ θεοδοσίου βασιλέως ἐτελεύτησεν.

Απολινάριος λαοδικείας τῆ σύρων ἐπίσκοπ⊖, πατρὸς πρεσβυτέρου, ἐν τῆ νεότητι μᾶλλον τῶν γραμματικῶν ἠσκήσεν, ὕστερον δὲ εἰς τὰς θείας γραφὰς ἀναρίθμητα συντάξας τύχη, θεοδοσίου βασιλεύοντ⊖ ἐτελεύτησεν. εἰσὶν αὐτοῦ κατὰ πορφυρίου τριάκοντα λόγοι, οἵτινες μεταξὺ τῶν ἄλλων αὐτοῦ συγγραμάτων μᾶλλον ἐκρίθησαν.

Γρηγόριος ἐλιβέρου τῆς βαιτικῆς ἐπίσκοπ⊖, ἕως τῆς ὑστάτης γήρας διαφόρους ὁμιλίας κοινῷ λόγῳ συνέταξε, καὶ περὶ πίστεως λόγον ἄριστον, ὅς τις ἄκρι τοῦ παρόντ⊖ λέγειν πεῖραν.

Πακιανὸς ἦν τῆς πυρρηναίας μέρεσι βαρκίλων⊖ ἐπίσκοπ⊖, σώφρονι βίῳ, εὐφραδείᾳ, καὶ λόγῳ λαμπρὸς, συνέταξε ποικίλα, ἀφ' ὧν ὅτι κόρβ⊖, καὶ κατὰ τῶν νωβατιανῶν. ἐπὶ θεοδοσίου βασιλέως ἦν ὑστάτῳ γήρᾳ ἐτελεύτησεν.

ΦΩτεινὸς ἀπὸ τῆς γαλλογραικίας, μαρκέλλου μαθητὴς, σιρμίου ἐπίσκοπ⊖, τῶν τῆ ἐβιωνιτῆ αἵρεσιν ἀνανεῶσαι ἐπεχείρησεν, ὕστερον παρὰ βαλεντινιανοῦ βασιλέως ἐξεώθη τῆς ἐκκλησίας, πολλὰ σωτάξας τύχη, ἀφ' ὧν ἐστιν ἐξαίρετοι τῆ ἐθνῶν, καὶ πρὸς βαλεντινιανὸν λόγοι.

ΣΟιβάδι⊖ ἀγῆνου τῆς κατὰ γαλλίας ἐπίσκοπ⊖, ἐξέδωκε κατὰ ἀρειανῶν τύχ⊖. λέγονται αὐτοῦ καὶ ἕτερα εἰς ψυχαγωγήματα, οἷς ὅπως ἐνέτυχον. μέχρι νῦν ζῆ, ἐν ὑστάτῳ γήρᾳ διάγων.

ΔΙδυμ⊖ ἀλεξανδρεὺς, ἐκ νέας ἡλικίας βλαβεὶς τὰς ὄψεις, καὶ διὰ τοῦτο ἄπειρ⊖ τῶν στοιχείων, τοσοῦτον θαῦμα πᾶσι παρίσχε, ἕως τὲ τῶν διαλεκτικῶν, καὶ γεωμετρικῶν, ἅ τις μάλιστα ὁράσεως χρήζει, εἰς ἄκρον ἐκμεμαθηκέναι. ὅς τις πολλὰ καὶ πολυφανῆ συνέταξε, τουτέστιν, ὑπομνήματα εἰς ψαλμοὺς, ὑπομνήματα εἰς ματθαῖον καὶ ἰωάννην, καὶ περὶ δογμάτων, καὶ κατὰ ἀρειανῶν λόγους δύο. καὶ περὶ πνεύματ⊖ ἁγίου λόγον ἕνα, ὅν τινα ἐγὼ εἰς

ξωμαϊκὸν

Latinum uerti: in Eſaiam tomos decem & octo: in Oſee ad me ſcribens cõmentariorum libros tres: & in Zachariam, meo rogatu, libros quinque: & infinita alia, quę digerere proprij indicis eſt. Viuit uſque hodie, & octogeſimum tertium ætatis exceſſit annum.

OPtatus Afer, epiſcopus Miliuitanus, ex parte catholica, ſcripſit Valẽtinia no & Valente principibus aduerſum Donatianę partis calumniam libros ſex, in quibus aſſerit, crimen Donatianorum in nos falſo retorqueri.

AQuilius Seuerus in Hiſpania, de genere illius Seueri, ad quem Lactantij duo Epiſtolarum ſcribuntur libri: compoſuit uolumen, quaſi ὁδοιπορικὸν, totius ſuæ uitæ ſtatum continẽs, tam proſa quàm uerbis, quod uocauit καταπροφλὼ, ſiue πεῖραν: & ſub Valentiniano principe obijt.

CYrillus Hieroſolymę epiſcopus, ſæpe pulſus eccleſia & receptus: ad extremum ſub Theodoſio principe octo annis inconcuſſum epiſcopatum tenuit. Extant eius κατηχήσεις, quas in adoleſcentia compoſuit.

EVzoius apud Theſpeſium rhetorem cum Gregorio Nazianzeno epiſcopo adoleſcens Cæſareæ eruditus eſt: & eiuſdem urbis epiſcopus, plurimo labore, corruptã bibliothecã Origenis & Pamphili, in mẽbranis inſtaurare conatus eſt. Ad extremum ſub Theodoſio principe eccleſia pulſus eſt. Ferũtur eius uarij multiplicesq; tractatus, quos noſſe perfacile eſt.

EPiphanius Cypri Salaminę epiſcopus ſcripſit aduerſum omnes hæreſes libros, & multa alia, quę ab eruditis propter res, à ſimplicioribus propter uerba lectitantur. Supereſt uſq; hodie, & in extrema ſenectute uaria cudit opera.

EFræm Ediſſenę eccleſię diaconus, multa Syro ſermone compoſuit: & ad tantam uenit claritudinem, ut poſt lectionem ſcripturarum publicè in quibuſdam eccleſiis eius ſcripta recitentur. Legi eius de ſpiritu ſancto Grecũ uolumen, quod quidam de Syriaca ξωμαϊκὸν μετέφρασα. ἐς ἡσαΐαν τόμους ὀκτὼ: καὶ δέκα. ἐς ὡσηὲ πρὸς ἐμὲ γράφων, ὑπομνήματα λόγους τρεῖς. ἐς ζαχαρίαν ἐμοῦ παρακαλέσαντος λόγους πέντε. ὑπομνήματα ἐς γῆν ἰὼβ, καὶ ἄλλα ἄπειρα, ἃ ἕκαστα διηγήσασθαι ἰδίας δεῖται καταλόγου. πόριεσιν ἄχει τοῦδε, καὶ οὐδενὸς δεῖται τρίτου ἐπλήρωσεν γνώστου.

OΠτᾶτος ἐπίσκοπος τῆς μελιουιτῶν, τοῦ μέρους τῆς καθολικῆς, ἔγραψε τῶν βαλεντινιανοῦ καὶ οὐάλεντος κατὰ τῶν δονατιανῶν συκοφαντίας λόγους ἓξ, ἐν οἷς λέγει, τὸ ἔγκλημα παρὰ τῶν δονατιστῶν ἐς ἡμᾶς ψευδῶς ἐπιμέχθαι.

AΚύλιος σεβῆρος ἐν ταῖς ἱσπανίαις ἀπὸ γόνου σεβήρου, πρὸς ὃν δύο λακτανπίου ἐπιστολῶν φέρονται λόγοι, συνέταξε τοῦτον ἐν τάξει ὁδοιπορικοῦ, ὡσανεὶ τοῦ βίου αὐτοῦ πολύεχον διήγημα, ὅσα μὲν κατὰ λογάδην, ὅσα δὲ καὶ μέτρῳ ἡρωϊκῷ, ὅπερ ὀνόμασε καταπροφλὼ ἤγουν πεῖραν. ἐπὶ δὲ βαλεντινιανοῦ βασιλέως ἐτελεύτησεν.

KΥριλλος ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος, πολλάκις ἐξεωθεὶς τῆς ἐκκλησίας, ὕστερον θεοδοσίου βασιλεύοντος, καὶ ἐνιαυτοὺς ὀκτὼ ἀσάλευτον ἔσχε τῶν ἐπισκοπῶν, ἧς τινος εἰσὶ κατηχήσεις, ἃς ἐν τῇ νεότητι συνέταξεν. D

EΥζώιος παρὰ θεοδοσίῳ ξήτρει ἅμα γηραιῷ ναζιανζοῦ ἐπισκόπῳ, νέος ἐν καισαρείᾳ φοιτήσας, καὶ ὕστερον τῆς αὐτῆς πόλεως ἐπίσκοπος, πολλῷ πόνῳ φθαρεῖσαν ἤδη τῶν ἀρχαίων καὶ παμφίλου βιβλιοθήκην, ἐν σωματίοις ἀνανεῶσαι ἐπεχείρησεν. καὶ ὕστερον ὑπὸ θεοδοσίου βασιλέως τῆς ἐκκλησίας ἐξεώσθη. φέρονται τούτου πολλαὶ μὲν πλεῖσαι ὁμιλίαι, αἷς ὅτι ῥᾴδιον ἐντυχεῖν.

EΠιφάνιος κύπρος σαλαμῖνος ἐπίσκοπος, ἔγραψε κατὰ πασῶν τῶν αἱρέσεων λόγους, καὶ ἕτερα πολλά, ἅ τινα παρὰ μὲν τῶν πεπαιδευμένων διὰ τὰ πράγματα, παρὰ δὲ τῶν ἰδιωτῶν διὰ τὰ ῥήματα ἀναγινώσκεται. πόριεσιν ἄχει τοῦδε, καὶ ἐν ἐλάττῳ χήρᾳ ποικίλα συντάγματα.

EΦραὶμ ὁ ἐν ἐδέσσῃ ἐκκλησίας διάκονος, πολλὰ τῇ τῶν σύρων διαλέξει συντέθεικε, καὶ εἰς τοσαύτην ἦλθε λαμπρότητα, ὥστε μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς θεωρᾶφῆς, δημοσίᾳ ἐν ταῖς ἐκκλησιῶν ἀναγινώσκεται τὰ συγγράμματα. ἀνέγνων πολλὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἑλληνικὸν τοῦ

χος,

A de Syriaca lingua uerterat: & acumen ſubli mis ingenij etiam in translatione cognoui. Deceſsit ſub Valente principe.

BAſilius Cæſareę Cappadocię, quę pri us Mazaca uocabatur, epiſcopus, egre gios contra Eunomium elaborauit libros, & de Spiritu ſancto uolumen, & in Hexae meron homilias nouem: & ἀσκητικὸν, & breues uariosq; tractatus. moritur impe rante Gratiano.

GRegorius, primum Saſimorum, dein de Nazianzenus epiſcopus, uir elo quentiſsimus, præceptor meus, à quo ſcri pturas explanante didici: ad triginta milia uerſuũ omnia opera ſua compoſuit, è qui bus illa ſunt: De morte fratris Cæſarij: περὶ φιλοπτωχίας: laudes Machabęorum: laudes Cypriani: laudes Athanaſij: laudes Maxi mi philoſophi, poſt exiliũ reuerſi, quẽ fal ſo nomine quidam Heronis ſuperſcripſe rũt: quia eſt & alius liber, uituperationem eiuſdem Maximi continens: quaſi non li cuerit eũdem & laudare & uituperare pro tempore. Et liber hexametro uerſu, uirgini tatis & nuptiarum contra ſe differentium.

B Aduerſum Eunomiũ liber unus. De Spi ritu ſancto liber unus. Cõtra Iulianum im peratorem liber unus. Sequutus eſt autem Polemonem dicendi charactere, uiuoq; ſe epiſcopum in loco ſuo ordinãs, ruri uitam monachi exercuit. Deceſsitq; ante hoc fer mè triennium ſub Theodoſio principe.

LVcius poſt Athanaſium Arianæ par tis epiſcopus, uſque ad Theodoſium principem, à quo & pulſus eſt, Alexandri nam eccleſiam tenuit. Extant eius ſolennes de paſcha epiſtolæ, & pauci uariarum hy potheſeon libelli.

DIodorus Tarſenſis epiſcopus, dũ An tiochiæ eſſet presbyter, magis claruit. Extant eius in Apoſtolum commentarij, et multa alia, ad Euſebij magis Emiſeni chara cterem pertinentia, cuius cum ſenſum ſecu tus ſit, eloquentiã imitari non potuit, pro pter ignorantiam ſecularium literarum.

EVnomius Arianæ partis, Cyzicenus epiſcopus, in apertam hæreſeos ſuæ prorum-

χΘ, ὅπερ τινες ἀπὸ τ῀ σύρων γλώττης μετέ φρασαν, καὶ τὸ ἄπερον τ῀ ὑλικωτάτης διανοίας, ἐκ τ῀ μεταφράσεως ἔγνων. ἐτελεύτησε βασι λεύοντΘ γρατιανοῦ.

BΑσιλεΘ καισαρείας τ῀ καππαδοκῶν, ἥ τις πρῶτον μάζακα ἐκαλεῖτο, ἐπίσκο πΘ, κατὰ εὐνομίου ἐξαιρέτους συνέταξε λόγους, πρὸς πνεύματΘ ἁγίου τόμχΘ, καὶ εἰς τὴν ἑξαήμερον ὁμιλίας ἑννέα, καὶ ἀσκητικὸν, καὶ βρα χείας καὶ ποικίλας ὁμιλίας. τελευτᾷ βασιλεύ οντΘ γρατιανοῦ.

ΓΡηγόριΘ, ὁ ἐκ σασίμων πρότερον, εἶτα ναζιαν ζοῦ ἐπίσκοπΘ, ἀνὴρ ἐλλογιμώτατΘ, ὁ ἐμὸς διδάσκαλΘ, οὗ ἐξηγουμένου τὰς θείας ἔγνων γραφὰς, εἰς ζεῖς μυριάδας στίχων πάντα τὰ συντάγματα αὐτοῦ συνέθηκεν, ἀφ' ὧν εἰσι τάδε. περὶ τ῀ τελευτῆς τοῦ ἀδελφοῦ καισα ρείου, περὶ φιλοπτωχίας, ἐπαίνους τῶν μακκα βαίων, ἐπαίνους κυπριανοῦ, ἐπαίνους ἀθανα σίου, ἐπαίνους μαξίμου φιλοσόφου, μετὰ τὴν ἐξορίαν ἀναζυξάντΘ, ὅν τινα φασὶν ἡρω νΘ ἐπίγραψαν. ἔστι γὰρ καὶ ἄλλη βίβλΘ, κα τάγνωσιν τοῦ αὐτοῦ μαξίμου περιέχουσα, ὡς μὴ ἐξὸν εἶναι, τὸν αὐτὸν καὶ ψέξαι καὶ ἐπαινέσαι καὶ ψέξαι ἐν καιρῷ. καὶ βίβλΘ πρὸς ἑξάμετρον, παρθενίας καὶ γάμου, καθ' ἑαυτὴν διαλεγομένων. κατ' εὐ νομίου λόγΘ εἷς, περὶ πνεύματΘ ἁγίου λόγΘ εἷς, κατὰ ἰουλιανοῦ τοῦ βασιλέως λόγΘ εἷς. ἐν κολούθησε δὲ ζῆλ῀ πρὸς μέλημονΘ χαρακτῆρι, καὶ πρεσβύτερον ἑαυτὸν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ ἐπισκοπον κατα στήσας, ἐν ἀγρῷ βίον μοναδικὸν ἀπωλέγηκατο, καὶ ἐτελεύτησε πρὸ πρείσσους χρόνους βασιλεύον τΘ θεοδοσίου.

ΛΟύκιΘ μὲν ἀθανάσιον ἀρειανῆς βρησκεί ας ἐπίσκοπΘ, ἄχρι θεοδοσίου βασιλεύ οντΘ, παρ' οὗ καὶ ἐξεώθη, τὴν ἀλεξανδρειανὴν κατέχων ἐκκλησίαν. φέρονται τούτου περὶ τ῀ πάσχα ὠδαὶ καὶ ὀλίγοι ποικίλων ὑποθέ σεων λόγοι.

ΔΙόδωρος ταρσοῦ ἐπίσκοπος, ὢν ἐν ἀντιο χείας πρεσβύτερος, μᾶλλον λαμπρὸς ἦν, ἐσὶ γραφὰς εἰς τὸν ἀπόστολον ὑπομνήματα, ἕ ἕτε ρα πλεῖστα εἰς τ῀ εὐσεβείας μᾶλλον τ῀ ἑλληνικῆ χα ρακτῆρα προσήκοντα, ὧν τινΘ τῇ γνώμῃ ἀκολου θήσας, τὸ ἑλλόγιμον ἐκ ἠδυνήθη μιμήσασθαι, διὰ τὴν ἀπαιδευσίαν τῶν κοσμικῶν γραμμάτων.

EΥνόμιΘ ἀρειανῆς βρησκείας, κυζίκου ἐπίσκοπΘ, τοσοῦτον εἰς βλασφημίαν ἦλθε τ῀

prorumpens blaſphemiam,ut quod illi tegunt,iſte publicè fateretur. Vſq; hodie uiuere dicitur in Cappadocia,& multa contra eccleſiam ſcribere.Reſponderunt ei Apollinarius,Didymus, Baſilius Cæſariensis,Gregorius Nazianzenus,& Gregorius Nyſenus.

PRiſcillianus Abilæ epiſcopus, qui factione Hylatij & Ithacij Treueris à Maximo tyranno cæſus eſt: edidit multa opuſcula, de quibus ad nos aliqua peruenerunt. Hic uſque hodie à nonnullis Gnoſticæ,id eſt Baſilidis & Marcionis, de quibus Irenæus ſcripſit, hæreſeos accuſatur, defendentibus alijs,non ita eum ſenſiſſe ut arguitur.

MAtronianus prouinciæ Hiſpanię,uallde eruditus, & in metrico opere ueteribus comparandus : cæſus eſt & ipſe Treueris cum Priſcilliano, Feliciſsimo,Iuliano, Euchrotia, eiuſdem factionis autoribus. Extant eius ingenij opera, diuerſis metris edita.

TIberianus Bęticus ſcripſit pro ſuſpicione,qua cum Priſcilliano accuſabatur hæreſeos,apologeticum tumenti compoſi toq; ſermone: poſtea poſt ſuorum cædem tædio uictus exilij,mutauit propoſitum,et iuxta ſanctam ſcripturam : Canis reuerſus ad uomitum ſuum: filiam deuotam Chriſto uirginem matrimonio copulauit.

AMbroſius Mediolanenſis epiſcopus, uſque in præſentem diem ſcribit : de quo,quia ſupereſt, meum iudicium ſubtraham,ne in alterutram partem,aut adulatio in me reprehendatur aut ueritas.

EVagrius Antiochię epiſcopus,acris et feruentis ingenij, quum adhuc eſſet presbyter,diuerſarum hypotheſeon tractatus mihi legit,quos necdum edidit : uitam quoq; beati Antonij de Græco Athanaſij, in ſermonem noſtrum tranſtulit.

AMbroſius Alexandrinus,auditor Didymi, ſcripſit aduerſum Apollinariũ uolumen multorũ uerſuũ,de dogmatib.& ut ad me nuper quodã narrãte perlatũ eſt, commen

ἦλθε φῂ οἰκείας αἱρέσεως, ὥς τε ὅπῃ ἐκεῖνοι κρύπτουσι, τοῦτο φανερῶς ὁμολογῆσαι. ἔως τοι νῦν λέγεται πορίζεσθαι ἐν καππαδοκίᾳ, καὶ πολλὰ κατὰ φῂ ἐκκλησίας συγγράφειν, ὧ τινι αὐτὲ γράψαν ἀπολλινάριος, διδυμος, βασίλειος καισαρείας, γρηγόριος ναζιανζηνὸς, καὶ γυσσηνός.

ΠΡισκιλλιανὸς ἀβίλης ἐπίσκοπος, ὅς τε συνοδὴν ὑλατίου καὶ ἰθακίου, εἰς τρίβεσθαι παρὰ μαξίμου τοῦ τυραννου ἀνῃρέθη, ἐξέδωκε πολλὰ συντάγματα, ἀφ' ὧν τινα εἰς ἡμᾶς παρελήλυθασι. οὗτος ἄχρι τήμερον παρά τινων τῶν γνωσικὴν αἵρεσιν, τουτέστιν βασιλείδου καὶ μαρκίωνος, πόθεν ὧν ἐξωλοῦς συγγράφων, ὡς αἱρετικὸς κατηγορεῖται, ἐνδικωτάτων τινῶν, οὐχ οὕτως αὐτὸν νενοηκέναι ὡς εὐθύνεται.

MΑτρωνιανὸς ἐπαρχίας ἰσπανίας, σφόδρα πεπαιδευμένος, καὶ εἰς ἐποποιΐαν τοῖς ἀρχαίοις συγκεινόμενος, ἄνθρωπος καὶ αὐτὸς ἐν τριβῶνι ἅμα πρισκιλλιανῷ, φιλικιστάτῳ, ἰουλιανῷ, καὶ εὐχρωτίᾳ τοῖς ἐξάρχοις φῂ αὐτὸς αἱρέσεως. εἰσὶ τούτου συγγράμματα διαφόρῳ μέτρῳ ἐκδοθέντα.

TΙβεριανὸς βαιτικὸς, συνέγραψε περὶ τῆς πνευομαχίας αἱρέσεως εἰς ἣν ἅμα πρισκιλλιανῷ κατηγορεῖτο, ἀπολογητικὸν ὑμνοῦντι ῥωμαίῳ λόγῳ. ὅς ὕστερος μετὰ τὴν τῶν ἰδίων σφαγὴν ἡττηθεὶς ἀνιαρῶς διάγων ἐν τῇ ἐξορίᾳ, ἐξέστη τῆς οἰκείας προθέσεως, καὶ πρὸς τὴν θείαν γραφὴν, νύμφην εἰς τὸν ἴδιον ἔμβρυον ἀναζεύξας, θυγατρὸς καθιερωθεῖσαν θεῷ παρθένον, γαμικῶς κατεπάγασεν.

AΜβρόσιος μεδιολανὸς ἐπίσκοπος, ὅστις τε σήμερον ἡμέρας συγγράφεται, καὶ εἰ πείσει περίεσι, τὴν ἐμὴν κρίσιν ἀναστέλλω, μήπως κολακείας μᾶλλον, ἢ ἀληθείας εὐθυνόμενος.

EΥαγριος ἀντιοχείας ἐπίσκοπος, εὐφυοῦς τε ἄνδρας διανοίας, ἔτι πρεσβύτερος ὤν, διαφόρων ὑποθέσεων ὁμιλίας ἀνέγνω μοι, ἃς οὔπω ἐξέδωκε. καὶ τὸν βίον δὲ τοῦ μακαρίου ἀντωνίου, ἀπὸ ἑλληνικῆς ἀθανασίου, εἰς τὴν ἡμετέραν διάλεξιν μετήνεγκεν.

AΜβρόσιος ἀλεξανδρεὺς, ἀληθοατὴς διδύμου, ἔγραψε κατὰ ἀπολλινάριον τόμον πολλῶν στίχων, πρὸς διαλογισμὸν τῶν, καθὼς ὑπέγνων διηγουμένου τινὸς ἔγνων ὑπομνήματα

A commentarios in Iob: qui uſque hodie ſupereſt.

MAximus philoſophus, natus Alexandriæ, Conſtantinopoli epiſcopus ordinatus & pulſus, inſignem de fide aduerſus Arianos ſcripſit librum, quem Mediolani Gratiano principi dedit.

GRegorius Nyſenus epiſcopus, frater Baſilij Cæſariẽſis, ante paucos annos mihi & Gregorio Nazianzeno contra Eunomium legit libros, qui & multa alia ſcripſiſſe & ſcribere dicitur.

IOannes Antiochenæ eccleſiæ presbyter Euſebij Emiſeni Diodoriq; ſectator, multa componere dicitur, de quibus περὶ ἰσχωσύνης tantum legi.

GElaſius Cæſareæ Palæſtinæ, poſt Euzoiũ epiſcopus, accurati limatiq; ſermonis, fertur quædam ſcribere, ſed cælare.

THeotimus Scythiæ Tomorum epiſcopus, in morem dialogorum & ueteris eloquẽtiæ breues commaticosq; tractatus edidit: audio eum & alia ſcribere.

B DExter Paciani, de quo ſuprà dixi, filius clarus apud ſeculum, & Chriſti fidei deditus, fertur ad me omnimodam hiſtoriam texuiſſe, quam necdum legi.

AMphilochus, Iconij epiſcopus, nuper mihi librum legit de Spiritu ſancto, quod Deus eſt, & quod adorãdus, quodq; & omnipotens ſit.

SOphronius uir apprimè eruditus, laudes Bethlehẽ adhuc puer, & nuper de ſubuerſione Serapis, inſignẽ librum compoſuit, de uirginitate quoq; ad Euſtochiũ, & uitã Hilarionis monachi, opuſcula mea, in Græcũ eleganti ſermone tranſtulit: Pſalterium quoq; & Prophetas, quos nos de Hebræo in Latinum uertimus.

HIeronymus, patre Euſebio natus, oppido Stridonis, quod à Gothis euerſum, Dalmatiæ quondam Pannoniæq; cõfinium fuit, uſque in præſentem annum, id eſt, Theodoſij principis decimumquartũ, hęc ſcripſi. Vitam Pauli monachi: Epiſtolarum ad diuerſos librum unum: Ad Heliodorum exhortatoriam: Altercationem Luciferiani & Orthodoxi: Chronicon omnimodæ hiſtoriæ. In Hieremiam, & in Ezechiel

μνήματα ἐς τὸν ἸὼΒ, ὃς ἄχρι τοῦ παρόντος φέρεται.

MΑξιμος φιλόσοφος, ὁρμώμενος ἐκ τῆς Ἀλεξανδρέων, κωνσταντινοπόλεως ἐπίσκοπος κατασὰς καὶ καθαιρεθεὶς, ἐπίσημον πρὸς τῆς πίστεως κατὰ τῶν ἀρειανῶν συνέταξε βίβλον, ἣν τινα ἐν μεδιολάνῳ γρατιανῷ ἐπέδωκε βασιλεύοντι.

ΓΡηγόριος νύσσης ἐπίσκοπος, ἀδελφὸς βασιλίου τοῦ καισαρείας, πρὸ ὀλίγων ἐνιαυτῶν ἐμοὶ καὶ γρηγορίῳ τῷ ναζιανζηνῷ κατὰ σύνοψιν ἀνέγνω λόγους, ὅς τις καὶ ἄλλα πολλὰ γεγραφέναι καὶ γράφειν λέγεται.

ΙΟάννης ἀντιοχείας πρεσβύτερος, εὐσεβὴς ἐμεσηνοῦ, καὶ διοδώρου ἀκόλουθος, πολλὰ συγγράφαι λέγεται, ἀφ' ὧν περὶ ἰσχωσύνης μόνον ἀνέγνων.

ΓΕλάσιος καισαρείας παλαισίνης μετὰ εὐζώιον ἐπίσκοπος, λαμπρῶς τινὰ συγγράφειν λέγεται. ἀκριβύπτειν δέ.

ΘΕότιμος σκυθίας τομεῶν ἐπίσκοπος, ἐν τάξει διαλόγων καὶ ἀρχαίας φράσεως βραχείας ὁμιλίας ἐξέδωκεν. ἀκούω δ' ἕτερα καὶ ἄλλα συγγράφειν.

ΔΕξτερος πακιανός, περὶ οὗ πρόειρηκα, υἱὸς, λαμπρὸς ἐν τῇ πολιτείᾳ, καὶ τῇ τοῦ χριστοῦ πίστει ἐνδεδυμένος, λέγεται πανδάπασι πρός με σπεύσαι χρῆναι ἱστορίαν, ἣν τινα ὅπου ἀνέγνων.

ΑΜφιλόχιος ἰκονίου ἐπίσκοπος, ἐπόγυον μοι λόγον ἀνέγνω περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὅτι θεὸς, καὶ προσκυνητὸν ὄντα, ὅτι τὲ δὴ πανσοφώτατος.

ΣΩφρόνιος, ἀνὴρ ἐς ἄκρον πεπαιδευμένος, οὗ ἐπαίνους βηθλεὲμ, ἔτι νέος ὢν συνέθηκεν, ἐπόγυον δὲ περὶ τῆς καταλύσεως τοῦ σεραπείου ἐπίσημον συνέθηκε λόγον, καὶ περὶ πτωχείας πρὸς εὐσόχιον, καὶ τὸν βίον ἱλαρίωνος μοναχοῦ, τὰ συγγράμματά μου ἐς ἑλληνικὸν λόγον εὐφυῶς μετέφρασε, καὶ τὸ ψαλτήριον δὲ, καὶ τοὺς προφήτας, οὓς ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ ἑβραίου ἐς ῥωμαϊκὸν μετωίκισαμεν.

ΙΕρώνυμος, υἱὸς εὐσεβίου, ἀπὸ πολίχνης στριδόνος τῆς παρὰ τοῖς γότθοις πρεσβεύσας, ὁπόσον δαλματίας ἔστι καὶ παννονίας ὅμορον, ἕως τοῦ παρόντος ἐνιαυτοῦ, τουτέστι, θεοδοσίου τοῦ τεσσαρεσκαιδεκάτου, τάδε συνέταξα. τὸν βίον παύλου μοναχοῦ, ἐπιστολὰς πρὸς διαφόρους ἐν ἑνὶ λόγῳ. πρὸς ἠλιόδωρον πλοτρεπτικόν. διάλεξιν λουκιφοριανοῦ καὶ ὀρθοδόξου. χρονικὰ πάντοδαπὰν ἱστορίαν. εἰς ἱερεμίαν καὶ ἰεζεκιήλ

chiel homilias Origenis uigintiocto, quas de Græco in Latinum uerti. De Seraphin & Oſanna: De frugi & luxurioſo filiȷs: De tribus quęſtiõibus legis ueteris: Homilias in Cantica canticorũ duas: Aduerſus Heluidiũ de uirginitate Mariæ perpetua: Ad Euſtochium de uirginitate ſeruanda: Ad Marcellam epiſtolarũ librum unum: Conſolatoriam de morte filiȷ ad Paulam: In epiſtolam Pauli ad Galatas cõmentariorũ libros tres: In epiſtolã ad Titũ librum unũ: In epiſtolam ad Philemonẽ librum unũ: In Eccleſiaſten commentarios: Quęſtionum Hebraicarũ in Geneſim librum unum: De locis librũ unum: Hebraicorũ nominum librum unum: De Spiritu ſancto Didymi, quem in Latinum tranſtuli, librum unum: In Lucam homilias trigintanouem: In pſalmos, à decimo uſq; ad decimumſextũ, tractatus ſeptem: Captiui monachi uitam, & beati Hilarionis: Nouum teſtamentũ Gręce fidei reddidi: uetus iuxta Hebraicã tranſtuli. Epiſtolarum autem ad Paulam & Euſtochiũ, quia quotidie ſcribuntur, incertus eſt numerus. Scripſi præterea in Michæã explanationũ libros duos: In Sophoniam librum unum: In Naum librum unum: In Habacuc libros duos: In Aggæum librũ unum: multaq; alia de opere prophetali, quæ nunc habeo in manibus, & necdum expleta ſunt. Aduerſus louinianum libros duos: & ad Pammachiũ Apologeticum, & Epitaphium.

CATALOGI ILLVSTRIVM VIRORVM FINIS.

κιὴλ ὁμιλίας ἑκκαιδεκατὸ, ἃς ἀπὸ τῆς ἑλλαικῆς
ὠριγένους εἰς ῥωμαϊκὸν μετέφρασα. περὶ σεραφὶμ, καὶ περὶ τοῦ ὡσαννά. περὶ φεισθωλοῦ καὶ ἀσώτου υἱοῦ. περὶ τῶν τριῶν ζητημάτων τοῦ παλαιοῦ νόμου. ὁμιλίας εἰς τὰ ἄσματα τῶν ἀσμάτων δύο. κατ' ἐλβιδίου περὶ τῆς ἀειπαρθενίας καὶ ἁγίας μαρίας. πρὸς εὐσόχιον περὶ παρθενίας διατηρητέας. πρὸς μαρκέλλαν ἐπιστολῶν λόγον ἕνα. παραμυθικὸν περὶ τοῦ θανάτου τῆς θυγατρὸς πρὸς παύλαν. εἰς τὴν ἐπιστολὴν τὴν πρὸς γαλάτας ὑπομνημάτων λόγους τρεῖς. εἰς τὴν πρὸς ἐφεσίους ἐπιστολὴν ὑπομνημάτων λόγους τρεῖς. εἰς τὴν πρὸς τίτον λόγον ἕνα. εἰς τὴν πρὸς φιλήμονα λόγον ἕνα. εἰς τὴν ἐκκλησιαστὴν ὑπομνήματα. ζητημάτων ἑβραϊκῶν εἰς τὴν γένεσιν λόγον ἕνα. περὶ τόπων λόγον ἕνα. ὀνομάτων ἑβραϊκῶν λόγον ἕνα. περὶ πνεύματος ἁγίου διάλυσις, ὃν εἰς ῥωμαϊκὸν μετέβαλον, λόγον ἕνα. εἰς τὸν λουκᾶν ὁμιλίας ἑκκαιδεκα. εἰς ψαλμὸς, ἀπὸ δεκάτου ἕως ἑξκαιδεκάτου ὁμιλίας ἑπτά. βίον ἀὐχμαλώτου μοναχοῦ. βίον τοῦ μακαρίου ἱλαρίωνος. τὴν καινὴν διαθήκην τῇ ἑλλαικῇ ἀκριβείᾳ ἐπισκοπάμενος, τὴν παλαιὰν πρὸς τὴν ἑβραϊκὴν μετέφρασα. ἐπιστολῶν δὲ τῶν πρὸς παύλαν καὶ εὐσόχιον, ἐπειδὴ καθημέραν γράφοντες, ἄδηλον καὶ ὁ ἀριθμός. ἔγραψα πρὸς τίτον καὶ εἰς μιχαίαν ἐξηγήσεως λόγους δύο. εἰς τὴν ναοὺμ λόγον ἕνα. εἰς τὴν ἀβακοὺμ λόγους δύο. εἰς σοφονίαν λόγον ἕνα. εἰς ἀγγαῖον λόγον ἕνα. καὶ πολλὰ ἐν τῷ προφητικῷ ἔργῳ, ἃ ναῦς μετὰ χεῖρας ἔχω, καὶ οὐδέπω ἐπληρώθη. κατὰ ἰουβιανοῦ λόγους δύο. πρὸς παμμάχιον ἀπολογητικὸν καὶ ἐπιτάφιον.

Τέλος καταλόγου.

ERASMVS

ERASMVS ROTERODAMVS LECTORI PIO S. D.

A

[redacted]. Vertit hunc librum Græcè Sophronius, cuius mentionem facit inter cæteros Hieronymus: nec id ſanè infeliciter. Ex quo permulta reſtituimus, exemplar emendatum ac uetuſtum nacti. Gennadĳ catalogum non omnino lectu indignum ob hiſtoriæ cognitionem, reperies poſt noſtra in hoc opus ſcholia. Eſt & alius libellus, de duodecim primatibus eccleſiæ: ſed autorem præ ſe ferens, non ſolum ineruditum & infantem, uerumetiam inſanum motæq; mentis: quem tamen ipſum in tertia parte quarti tomi reperies, ſi libebit bonas horas male perdere. Ne quid autem fallat lectorem, illud nouerit, Andream, Iacobum Zebedæi filium, Philippum, Bartholomæum, Thomam, Simonem Cananæum, Matthiam, Timotheum, Titum, Creſcentem, non recenſeri ab Hieronymo, ſed additos
B à ſtudioſo quopiam ex alio catalogo. Nam pleraq; conueniunt cum his quæ retulit Dorotheus, Tyri epiſcopus. Cæterum ab Hieronymo non commemorãtur, niſi ſcriptores. Nos tamen in hoc uertimus, ne Latina Græcis non reſponderent. Bene uale.

ERASMI ROTERODAMI IN CATALOGVM SCRIPTORVM Eccleſiaſticorum Scholia.

AOrtaris Dexter.] Sophronius Hieronymi familiaris, qui librum hunc Græce uertit, indicat hunc Dextrum fuiſſe præfectum prætorio. Vt Tranquillum ſequens.] Extat libellus Suetonĳ Tranquilli De claris oratoribus & grammaticis: extat & alter De uiris illuſtribus, Plinĳ titulo, quem nõnulli malunt adſcribere Suetonio. Santra nepos.] Nonnulli codices ſcriptum habebant, Santhraprepus: uerum Sophronius legit, σάντας νέπως, Santas, ſiue Santa nepos: ut nepos uel additum ſit diſcriminis gratia, uel cognomen ſit gentilicium: ut Plinius Nepos, & Cornelius Nepos. Quanquam in Latinis uocabulis non uſquequaq; fidendum Græcis ſcriptoribus. Proinde Santra reliquimus. Peſſimum, ut dicitur, magiſtrum.] Apparet uulgo iactatum fuiſſe prouerbium: Sibi quemq; peſſimum eſſe magiſtrum: quod uidelicet ſibĳpſi blanditur, & ſua cuiq; nimium placent. Celſus, Porphyrius, Iulianus.] Hi pernicioſiſſimi hoſtes Chriſtianæ religionis, ut quam literis philoſophorum ac rhetorum præter impietatem ac tyrannidem aduerſum nos armati, libris editis inſectati ſunt.

SIMON.

Idem aliquoties dictus eſt Simeon, & Barĳona cognominatus à Chriſto, hoc eſt, filius Ioannis. Quæ canonicæ nominantur.] Pro canonicæ legendum eſt catholicæ, id quod liquet ex conuerſione Sophronĳ. Dicuntur autem catholicæ, quod ex æquo ad omnes pertineant. Propter ſtyli cum priore.] Vides lector, ut Hieronymus nullum aliud adducat argumentum, quàm ſtyli. nam cætera facile eſt uitiare, ſtylum & qui conatur effingere, non ſtatim poteſt. Actorum eius ſcribitur.] Reſtitue inſcribitur: & Sophronius uertit ὠνγέγραπται.

IACOBVS.

Hoc loco Sophronius ſubnectit Andreã, etiãſi nihil ille ſcriptũ reliquit. Cuius Ioãnes in libro ſuo meminit.] In libro ſuo, non addit apud Sophroniũ, & adiectum uidetur ab interprete quopiam.

Nec illa uerba, poſt reſurrectionem, adduntur apud Sophronium, & apparet adiecta. Quæ de ſeptem canonicis eſt.] Catholicis pro Canonicis legendum, teſte Sophronio. In ſeptimo hypotypoſeon.] ὑποτυπώσεων. Hypotypoſis eſt, cum res expreſſa ſubijcitur oculis. Hic ſubnotationem poſſis uertere. Nam hoc titulo Clemens ſcripſit libros octo. Accepta occaſione.] Sophronius explicans quæ fuerit occaſio, uertit, ἀλλοφῶς ἀφορμὴν ἀναζχίας, id eſt, accepta hac occaſione, quod prouincia careret præſide. Quo rudia ueſtimenta.] Rudia uocat ἄγναφα, ſic enim uertit in Euangelio, quiſquis is fuit. Apud Sophronium pro Rudia, nihil habetur: & in emendatioribus codicibus hæc uox omnino abeſt. Extorqueri.] Sophronius uertit ἐκπιάζειν, quod ſonat extundere. Euangeliũ quoq;] Id appellatur Nazarenorum, & ſubinde citatur ab Hieronymo.

MATTHAEVS.

Conſtanter affirmant hoc euangelium Hebraice ſcriptum fuiſſe. At illud mirum, neminem unquam fuiſſe, qui teſtetur ſibi conſpectum fuiſſe. Chryſoſtomus non affirmat, ſed aiunt, inquit. Illud conſtat, primam auctoritatem huic Euangelio ſemper fuiſſe. Qui in Berſabea Beroea.] Berſabea nec eſt apud Sophronium, nec in emendatioribus exemplaribus. Ex Ægypto uocaui filium meum.] De his copioſius Hieronymus in libro De optimo genere interpretãdi: & nos in Annotationibus Noui teſtamenti nonnihil attigimus.

CRESCENS.

Hic codex Græcus commiſcet duos, Creſcentem & Eunuchum. Idem factum eſt in Latinis. Ea res, ne quem fallat, admonere uiſum eſt.

IVDAS.

Admiſcet & hic Sophronius nonnullos, hiſtoriæ ſeriem perſequens, cum Hieronymus ſcriptores tantum recenſeat: alioquin à Chriſto potiſſimum erat incipiendum. Quanquam ſuſpicor hęc magis ab alio quopiam ſtudioſo adiecta. Quæ de ſeptem canonicis eſt.] Rurſum pro Catholicis eſt Canonicis. De libro Enoch.] Citat enim illic prophetiam Enoch, quæ nuſquam extat. Citat & altercationem Michaelis cum diabolo de corpore Moyſi. Quem aiunt ipſi adiunctum.] Ipſi adiunctum, non reperio apud Sophronium: uerum quia ſuſpicabar à librarijs omiſſa, nolui reſecare. Sed ab omnibus expellitur.] Pro expellitur legendum exploditur. Eam tamen Faber Stapulenſis admiſcuit ſuis Commentarijs, cum meo iudicio nihil ſit illic Paulo dignum.

BARNABAS.

Separatus à Paulo.] Legimus in Actis cap. xv. etiam ſi Latina mollius ſonant & Græca, quod is locus calumniæ patuerit, uelut inter Apoſtolos diſſidium interceſſerit. D

LVCAS.

Apoſtolicarum actionum.] In nonnullis exemplaribus habebatur, Apoſtolicarum praxeon, id eſt, actuum ſiue actionum. Igitur uiſionem Pauli.] In nõnullis codicibus Græcæ uoci ſpacium erat relictum τὸ ὅραμα. At Sophronius periodi meminit, non uiſionis. Periodus autem Latinis circuitum ſonat. Id eſt amatorem Pauli.] φιλοπαῦλον apoſtoli Pauli, id eſt ſtudioſum apoſtoli Pauli. Pauli amore feciſſe.] Locum hunc partim ex emendatioribus libris, partim ex Græcis reſtituimus in hunc modum: Et confeſſum ſe hoc Pauli amore feciſſe, & ob hoc, loco excidiſſe quidam ſuſpicantur. Huc enim refert uerbum hoc Sophronius, non ad ſequentia. Qui à principio ipſi uiderunt.] Hinc liquet Lucam audita referre magis quàm uiſa. Vixit octogintaquatuor annos, uxorem habens, ſiue non habens.] Hæc uerba uidentur adiecta, quandoquidem nec adduntur apud Sophronium, nec in exemplaribus emendatioribus.

MARCVS.

Salutat uos eccleſia, quæ eſt in Babylone collecta.] Coelecta legendum, non collecta: quemadmodum admonuimus & in Annotationibus in Nouum editis teſtamentum. Nam Græce eſt συνεκλεκτή. Succedente ſibi Auiano.] Sophronius pro Auiano habet Ananiam.

IOANNES.

Quæ res etiam diaphoniam.] διαφωνίαν, id eſt diſſonantiam, [redacted]. A ſenatu reciſis.] In alijs ſcriptum erat, ſciſſis: legendum eſt reſciſſis, hoc eſt abrogatis & irritatis, à uerbo reſcindo. Sub Nerua principe.] Pro Nerua Sophronius habuit Pertinacem, idq; reperitur in nonnullis exemplaribus noſtris, ſed falſo.

HERMAS.

Salutate Phlegontem, Herman, Patroban, Hermen.] Aſyncritus à librarijs eſt prætermiſſus, quem ex Paulo & Sophronio reſtituimus. Qui appellatur paſtor.] Græce ποιμήν. Nam is Græce ſcripſit.

PHILO.

Patrimonia egentibus diuidant̃.] Ex Sophronio liquet legendum diuidunt̃, indicãdi modo: ac mox uacat̃, non uacetur. Non enim hic præcipit, quid oporteat à monachis fieri: ſed quid apud illos fieri ſoleat oſtendit. De his quæ ſenſu.] κατὰ νοῦν, id eſt in animo ac mẽte, nimirũ apud nos. De tribus uirtutib. liber unus.] Sophronius uertit λωβάμιον, ut intelligamus nõ uirtutes quæ opponuntur

tur uitijs, ſed potentias, quibus eduntur miracula. Quæ ſcriptis de uita contemplatiua.] In alijs extabant nonnulla ueſtigia Græcæ ſcripturæ, ſed deprauatiſsima, quam tamen procliue ſit ex Sophronio reſtituere, περὶ βίου θεωρητικοῦ ἱκετῶν, id eſt, de uita contemplatiua ſupplicum. Et ſicut de alijs iudicibus.] In nonnullis ſcriptum erat, Et ſint ab alijs iudicibus iudices. Apud Sophronium nihil horum reperitur. Apud Græcos dicitur.] ἢ πλάτων φιλωνίζει, ἢ φίλων πλατωνίζει. id eſt, Aut Plato Philoniſſat, aut Philo Platoniſſat: ob ſtyli congruentiam. Nam id dici ſolet de uehementer inter ſe ſimilibus.

L. ANNEVS SENECA.

Sotionis Stoici.] Pro Sotione Sophronius legit σώζοντα, id eſt, Sozontem: an recte, addubito. Quem non ponerem in catalogo ſanctorum.] Nonnihil demiror, quid Hieronymus hic ſenſerit, cum Philonem ponere non ſit ueritus Iudæum non Chriſtianum, & item Ioſephum, & nonnullos hæreſiarchas. Cur uocat catalogum ſanctorum? aut cur his ueretur adiungere Senecam, ethnicum quidem, quod ad mores attinet, multis Chriſtianis ſanctiorem? Quæ leguntur à plurimis.] Tacite indicat erudito lectori quid ſentiat. Nempe eas epiſtolas falſo inſcribi Paulo & Senecæ, cum nihil illic ſit neque Paulo dignum, neque Seneca. Quemadmodum admonuimus in Senecæ operibus, à nobis utcunque emendatis, quatenus exemplaribus adiuti uetuſtis, coniectura conſequi potuimus.

IOSEPHVS.

Ioſephus Matthathiæ.] Matthiæ eſt apud Sophronium, ſuffragantibus & uetuſtis exemplaribus. Suidas habet Matthæi. Quatuordecim antiquitatum libros.] In nonnullis erat uiginti quatuor, at Sophronius uiginti ponit, conſentientibus uetuſtis exemplaribus, atque ipſo Suida. Græce, περὶ τῆς ἀρχαιολογίας. Duos Archæotetos.] ἀρχαιότητος, id eſt antiquitatis. Qui inſcribitur περὶ αὐτοκράτορος λογισμοῦ.] Id eſt, De imperatrice ſapientia, ſeu prudentia. Nam id interpretamentum, quod circumfertur in uulgatis exemplaribus, de potentia dicendi, neſcio quis adiecit. Cæterum Græcum titulum & ante nos reſtituit ex Sophronio & Suida, Cono Norimbergenſis, uir in perueſtigandis ijs, quæ ad reſtituendos autores pertinent, iuxta fidelis ac diligens, & omnino dignus qui diutius uixiſſet bonis literis: ac diutius uiuere poterat, niſi in hoc uitæ genus incidiſſet, in quo huic ſtudiorum generi non multum honoris haberi ſolet, quod haud magnopere facit πρὸς τὰ ἄλφιτα.

CLEMENS.

Omnino grandis.] [redacted]. Volumine coarguit.] Sophronius uertit, ὀθόνῃ, quod magis ſonat corrigit.

IGNATIVS.

Quia non ſum dæmonium incorporale.] Corporale legit Sophronius, & ita ſcriptum habetur in emendatis exemplaribus. Plato dæmonibus corpora tribuit ſubtilia. Quod alicubi ſenſit & Auguſtinus. Ego me urgeam.] Hæc uerba nec habentur apud Sophronium, nec in uetuſtis exemplaribus emendatioribus.

POLYCARPVS.

Regente Anacleto.] Sophronius pro Anacleto, legit Aniceto, ἀνικήτου, quod nobis inuictum ſonat. Meminit autem Aniceti in Egeſippo.

PAPIAS.

Explanatio ſermonũ domini.] ἔκθεσις τῶν λογίων κυρίου. Iudaicã edidiſſe λυτρώσεις.] Sic enim reſtituimus ex Sophronio titulum in noſtris exemplaribus corruptũ. Iudæi λυτρώσεις uocant, poſteriorum interpretationes: cuius generis apud nos ſunt Auguſtinus, Thomas, & Scotus. Victorinus Pictauienſis.] Sophronius, πιτάβιν. In nonnullis uetuſtis habebatur Petabionenſis.

QVADRATVS.

Athenis exegiſſet hyemem.] Hoc eſt, hybernaſſet.

ARISTIDES.

Apud philoſophos.] In nonnullis erat ſilogos. Ex Sophronio reſtituimus philologos, hoc eſt, eruditionis & eloquentiæ ſtudioſos.

AGRIPPA.

Barthoban & Barchobeth.] Sophronius legit, Barcaban & Marcob: quanq; hic perparui refert, cum ſint uocabula factitia. Huius ſunt & illa prodigioſa nomina, ἄβραξας, Barbelus, de quibus dictũ eſt alias. Qui quaſi annum continens.] Nam Græcis literis, quibus conſtat hæc dictio, numerus conficit trecentorũ & ſexagintaquinq;. A quo gnoſtici.] A ſciẽtia dicti, quam ſibi uindicabant huiuſmodi prodigiorũ fumis. Cochebas.] χόχιβος legit Sophronius. Ex quo primum errore creuiſſet.] Creuiſſent legendũ cenſeo, ut ſubaudias idola. Antinous.] Hic erat in delicijs Adriano: ab eo nomen indidit ciuitati Aegypti, quæ eadem dicta eſt Adrianopolis.

IVSTINVS.

Neapoli urbe Palæſtinæ.] Hic deerat in noſtris exẽplaribus, patre Priſco Bacchio. quę uerba reſtituta ſunt ex Sophronio, apud quẽ legimus: ἀπὸ τῆς νεαπόλεως ἐπισχίας παλαιστίνης ἐκ πατρὸς πρίσκου βαλ-

χίν. Cui titulum prænotauit ἔλεγχος.] Sic enim reſtituimus, partim ex ueſtigijs exemplarium emendatiorum. ſed multo magis ex Sophronio. Eſt autem ἔλεγχος redargutio. De monarchia.] μοναρχία, eſt principatus unius. Quem prænotauit Pſalten.] ψάλτην, id eſt cantorem. C

Cum in urbe Roma haberet διατριβάς.] Nam hanc uocem repoſuimus ex ueſtigijs ueterum codicum, & extat eadem apud Sophronium. In nonnullis aſſcripta erat interpretatio Græcæ uocis, id eſt ludos exercitatorios: in nonnullis deciſiones. Vnde palàm eſt, hæc ab alio quopiam adiecta, non ab Hieronymo. Et rurſum omiſſis Græcis, ex his additis, alius alia aliaq; diuinarat Græca. Cæterum diatribæ dicuntur conflictationes philoſophorum.

MELITO.

Et eglogarum libros ſex.] ἐκλογῶν. Eclogarum, hoc eſt excerptionũ, per κ, non per γ, quanq; in his titulis parum conuenit inter exemplaria Latina. Pro Montano dedit.] Pro dedit, in nonnullis habebatur, cauillatur. Apud Sophronium neutrum eſt, ſed tantum dicit.

THEOPHILVS.

M. Antonio ſecundo.] [redacted]

Qui mihi cum ſuperio.] [redacted]

APOLLINARIVS.

Aſiæ Hieroſolymitanus.] Hierapolitanus habetur tum in emendatis codicibus, tum apud Sophronium. Addidit autem Aſiæ, quod eiuſdem nominis ſit urbs in Syria, & item in Creta. Et aduerſum Cataphrygas.] Hæretici ſunt, à regione dicti. Sophronius legit πρὸς τοὺς φρυγῶν, id eſt aduerſum Phrygas. Verum noſtra lectio mihi magis probatur. Nam Græci πρὸς φρύγας hæreſim dicunt, quemadmodum πρὸς ματθαῖον Euangelium, hoc eſt, iuxta Phrygas, ſecundum Matthæum.

Inſaniebant.] Alluſit ad uates fanaticos & lymphatos. Et Priſcilla legit Sophronius, nõ Priſca: quanquã Latina diſſident exemplaria. Emendatiora ad hũc habebãt modũ: Aduerſus Cataphrygas tũ primũ, cũ Priſca & Maximilla inſanis uatibus, incipiente Montano. Quę quidẽ lectio mihi magis probatur, niſi quod ſuſpicor ex Græcis unũ deeſſe uerbum: Aduerſus Cataphrygas tunc primũ exortos. Sophronius enim ita uertit, τότε πρῶτον ἀνακυλάντων. Et ijſdẽ fermè uerbis uſus eſt Euſebius.

DIONYSIVS.

Cum tot fuerint Dionyſij Græci, probabile eſt, libros De hierarchia cœleſti, & De diuinis nominibus ab horum aliquo fuiſſe ſcriptos, non ab Areopagita diſcipulo Pauli.

TATIANVS.

Eucraticarum.] Encratitarum legendum, ἐγκρατιτῶν, à continentia dicta uox, quod abſtinerent à cibis ac matrimonio. D

PHILIPPVS.

Hoc eſt urbis Gortynæ.] Hoc eſt, additum eſt, à neſcio quo: nec ad ſenſum faciẽs, nec repertum apud Sophronium, huius interpretem operis.

MODESTVS.

Sub nomine eius & alia σωτάγματα.] Id eſt, compoſitiones. Nam ſic licet ex Latinorum codicum ueſtigijs conijcere. Tametſi Sophronius legit συγγράμματα, id eſt, conſcriptiones, uoce idem declarante. Proinde dogmata, à ſciolo quopiam adiectum eſt. Sed ab eruditis quaſi ψευδεπιγραφα.] Pſeudepigrapha, id eſt, falſo inſcripta. Quidam adiecerat, falſæ ſuperſcriptionis, quod alius mutarat in falſas ſuperſtitiones.

IRENAEVS.

Irenæus.] εἰρηναῖος, à pace nomen, Sophronio ſine aſpiratione ſcribitur. Et ad Blaſtum.] In nonnullis Baſilicum habebatur, ſed mendoſe. De monarchia.] Nam Manichæi duo faciũt principia, alterum boni, alterum mali. Et de octaua, id eſt ogdoade.] Quid acciderat Hieronymo, ut Latinam uocem Græce uoluerit interpretari? Proinde quando uel hinc conſtat uitiatum locum, ex Sophronio reſtituendus eſt, qui legit: περὶ τοῦ ὀγδοάσιν, id eſt, de octauis. Egregium σωτάγμα.] Id eſt, commentarium, ſiue opus, à σωτάσσω. & hinc audaculus quiſpiam adiecerat intrepretans, id eſt, documẽtum. Adiuro te.] Quis neſcit hunc Irenæũ nõ eſſe conferendum cum noſtro Hieronymo, cum quo nemínem auſim conferre Græcorũ, præter unum Origenem. Et uides q̃ ſanctè ſit obteſtatus de ſeruanda integritate uoluminũ ſuorum. Quid igitur ſupplicij dignum eſſe poſſit impudentiſſimo nebulone, qui non ueritus ſit omnia fermè diui Hieronymi opera uel effingere, uel contaminare? Vnitatẽ collegij ſcindere.] Non temerè hoc annotauit Hieronymus, quod uideret, opinor, ſuis temporibus quoſdã nimium præcipites ad reſecandũ ab eccleſia [redacted]

RHODON.

Et Apellem aliũ.] Vnde dicti Apellitæ apud diuũ Auguſtinũ. A ſe quondã fuiſſe cõuictum.] Ita

A Ita quidam correxerat, hoc est corruperat. Cæterum in emendatioribus codicibus scriptum habeba tur, conuentum, non conuictum: & Sophronius ita legit, qui uertit σωπετυχηκύαι. In Hexaemeron.] Id est, in creationem mundi, quæ sex dierum opificio peracta est, iuxta Genesim Moysi. Et aduersum Cataphrygas.] Sophronius & hoc loco legit Phrygas, non Cataphrygas: quanquã hoc ad sensum nihil refert.

CLEMENS.

Catecheseon.] κατηχήσεως, id est institutionum, nomen uerbale ab eo profectum uerbo, unde dicti sunt Catechumeni. Stromatum.] στρωματέως. στρώματα stragulæ dicuntur, quæ solent è uariis coloribus contexi, unde στρωματεὺς ad eum contextus modum dicitur liber. Hypotyposeon.] ὑποτυπώσεως, id est, subnotationum, quum res paucis indicatur: Ruffinus uertit, confirmationum. De ieiunio liber unus: De disputatione liber unus.] Sic enim in plerisq; codicibus uitiauit scripturam, nescio quis, ex unico libro duos faciens. In emendatioribus ita legitur: De ieiunio disceptatio: & alius qui inscribitur, & cætera. Ad eundem modum legit Sophronius. προσφώνησις.] Id est, dedicauit siue addixit, ut magis ad uerbum reddam. Vsus est hoc uerbo M. Tullius aliquoties in Epistolis ad Atticum. Cuiusdam chronographias.] χρονογραφίας, id est, annalium siue temporum descriptiones. Qui in similitudinẽ Iosephi.] Hic subijciebat Græca uox nõ uno modo deprauata. Cæterum eam ex emendatiorum uoluminũ uestigijs, tum ex Sophronio restituimus ἀρχαιογονίας, quod ferme sonat antiquas generationes, siue ortum primarum rerum.

MILTIADES.

Priscam Maximillamq;.] Magno consensu nostri codices habent, Priscam: solus Sophronius legit, Priscillam: idq; constanter in his quæ sequuntur. Apologeticum.] Id est, defensorium.

APOLLONIVS.

In nonnullis uoluminibus ex Apollonio fecerant Apollinarem. Et insanas uates.] Priscillam & Maximillam. Ex alijs fructibus.] Sophronius legisse uidetur, actibus, ἔργων uertens. Hæresis Cataphrygarum.] Sophronius uertit, ἡ περὶ φρύγας, hoc est secta Phrygum. Quos de ecstasi.] περὶ τῆς ἐκστάσεως, id est de raptu siue excessu mentis, ut nunc loquuntur.

SERAPION.

Græci Sarapion scribunt, astipulantibus & uetustissimis Latinorum exemplaribus. Ad dominum.] Nonnulli scriptum habebant dominum. In uetustissimis lego Domnum, dissyllabum, suffragante Sophronio. Autoris sui achesi.] Sic enim in plerisq; legitur. Cæterum ex Sophro-
B nio legendum, ἀσκήσεως, hoc est, studio siue exercitio. Perperam autem adiecerat quispiam interpretamentum, id est, intelligentiæ.

APOLLONIVS.

Sub Commodo & Seuero principe proditus.] Partim ex uetustissimis codicibus, partim ex Sophronio liquet ita legendum esse. Apollonius Romanæ uerbis senator, sub Cõmodo principe à seruo proditus, sub Seuero, quod Christianus esset, impetrato ut rationem fidei suæ redderet, &c.

THEOPHILVS.

Hoc quoq; restabat, ut de die paschæ quæreretur occasio dissidij. Hæ sunt quæstiones, ex quibus Paulus negat ullum fructum gigni, nisi contentionem & impietatem.

HERACLITVS.

Heraclius absq; t legimus, tum apud Græcos, tum in peruetustis Latinorum codicibus.

ARABIANVS.

Hunc Sophronius Brabianum uocat, sed refragantibus nostris exemplaribus.

TERTVLLIANVS.

Vt fauit Hieronymus ingenio Tertulliani, quem propemodũ excusat in Mõtani factionẽ prolapsum, culpam reijciens in inuidentiã & contumelias clericorũ. Itidem & Arius irritatus, tantos rerum motus exciuit: nec Origenes inuidia caruit, & uix substitit Hieronymus.

ORIGENES.

Κατηχήσεως.] Catecheseon, unde catechumeni. Theoctisto.] Quod sonat à Deo condito, siue possesso. Pro nomine eius.] Vetustissimi scriptum habebant, Super nomen eius. Legendum opinor, Sub nomen eius. Sophronius uertit, ὑπὲρ ὀνόματι αὐτοῦ. Firmianus.] Firmilianus dicitur Sophronio, & in exemplari Maguntiæ primum excuso. In sanctis scripturis uersatus est.] In uetustissimo quodam exemplari scriptum erat, Eruditus est, cõsentiente Sophronio, qui uertit, ἐπαιδεύθη. Et cum cæteris editionibus comparauit.] Comparauit dixit, pro contulit. Id uerbi parum uidetur intellexisse Sophronius, qui transtulerit, ὠνήσατο, id est, emit: quum Hieronymus Ruffini taxarit acyrologiam, quod comparare pro mercari posuerit. Et quia indicem operum eius.] Hæc epistola prorsus intercidit una cum indice, quæ nostro bono periit. Nam si superesset,

eſſet, magis etiam diſcruciaremur, eius uiri tot egregia periſſe monumenta. Nunc extant perpauca, tametſi nuper quidam multa congeſſit in nomen Origenicum, prorſus indigna, non dicam Origene, ſed prorſus homine mediocriter eruditо: ac penè nihil nouimus Origenis, niſi quod in quibuſdam errauit. Cum etiam Fabianus.] Sophronius legit Flauianus. In uno uetuſtiſsimo codice reperi Fauianus.

TRYPHON.

Et de dichotomematibus.] Sic enim reſtituimus Græcam uocem ex Græcis commentarijs. Eſt autem διχοτόμημα ſectio in duas partes. Sophronius legit, περὶ τῶν διχοτομουμένων, id eſt, de diſſecantibus. De uacca ruffa integræ ætatis fit mentio etiam Numeri decimonono. de dichotomematibus Geneſeos decimoſeptimo.

MINVTIVS.

Qui octauus inſcribitur.] Octauius legitur in peruetuſtis noſtris, aſtipulantibus & Græcis, in quibus eſt ὀκτάβιος. Qui cum ſit & ipſe diſerti hominis.] Cum uterq; liber fuerit hominis eloquentis, tamē Hieronymus ex orationis genere diſcernit: [redacted]

CAIVS.

Aduerſus Proculum.] Sophronius legit Patroclum. Sed uſq; hodie.] Vides ætate Hieronymi Epiſtolam ad Hebræos nondum fuiſſe receptam nomine Pauli.

HIPPOLYTVS.

Temporum canonumq; ſcripſit.] Exemplariorum inter ſe pugna declarat, ſcripturam non care remendo. Ex Græcis ita reſtituimus, & nonnullis ueterum codicum ueſtigijs. Rationē paſchæ, temporumq; canones ſcripſit. Circulū, quē Græci ἐξακαιδεκαετηρίδα.] Nā eā uocē partim ex Sophronio repoſuimus, partim ex ueſtigijs manifeſtiſsimis uetuſtiſsimi codicis, cōſentiēte editione Maguntinenſi. Eſt autem Græca uox compoſita à ſedecim & anno. Nouē annorum circulum ἐννεακαιδεκαετηρίδα.] Cōſentiunt & hic uetuſti codices cum Sophronio. In hexamerō.] Hexaemeron legendum quinq; ſyllabis, ἑξαήμερον. De Apocalypſi.] Vidimus Baſileæ commentariolos quoſdam in Apocalypſim, Hippolyti titulo, ſed ieiunos, & citantes Hippolytū neſcio quem. Citatur autem Hippolytus epiſcopus Romanus in Græcis commentarijs. Et ſimilia.] Hic titulus erat deprauatus. Sophronius habet πρὸς ὁμιλιῶν, id eſt de colloquijs: & propemodum reſpondebant ueſtigia uetuſtiſsimi exemplaris. In huius æmulationem.] Sophronius æmulationem ad ſuperiora refert, ad hunc modum: In quibus præſente Origene ſe locutum fuiſſe ad imitationem illius in eccleſia declarat. Deinde ſequitur, ueluti nouæ periodi caput: Ambroſius quem, &c. Vnde in quadā epiſtola ἐργοδιώκτων.] Sic legit Sophronius, & cōſentiunt exēplaria Latinorū emēdatiora. Ἔργον opus, διώκειν impellere, quod inſtigaret & urgeret ad opus. In epitaphio Nepotiani nonnulli codices habebant διώκτων. Cæterum ex hoc loco nihil addubitem, illic quoq; ſcriptum fuiſſe ἐργοδιώκτων, uelut hoc Hieronymo fuiſſet Nepotianus, quod Ambroſius Origeni.

ALEXANDER.

Aronitas.] Antinoitas legendum, ex uetuſtis exemplaribus & Sophronio. Notat eos, qui uita defunctis diuinos honores exhibebant. Hiſtoria eccleſiaſtica lib. iiij. docet, hos dictos Antinoos ab Antinoo, quem Cæſar Adrianus adamauit: & oppido ex huius nomine condito, pro Deo coli iuſsit.

[redacted]

IVLIVS.

Hanc fabulam.] Ea nunc in templis publicè legit. Tametſi poteſt hoc dictū ad Iulij perſonā torqueri, qui ſic in epiſtola ſcripſerit. At Hieronymus in præfatione Danielis ſentit eadē. Nec cōuenire cū Hebraica ueritate.] Ita fere ſcriptū erat in omnibus uulgatis exemplaribus, ſed mendoſe. Id quod deprehendere licet cùm ex ueſtigijs codicū uetuſtiſsimorū, tū uero palam ex Sophronij tranſlatione. Nam pro ueritate legendū etymologia. ſiquidē ex etymologia, quæ cū reſpondeat in Græcis uocibus, non item reſpondet in lingua Chaldaica, nec Hebraica, cōuincit is liber à Græco quopiam conſcriptus. Apotu.] Græca ſic habent: ἀπὸ τοῦ χίνω χίσαι, & ἀπὸ τοῦ πρίνω πρίσαι, id eſt, à lentiſco ſcindere, & ab ilice ſecare. Qua de re pluſculū diximus in præfatione Hieronymi præfixam Danieli prophetæ. Contra quem doctam epiſtolam.] Doctrinam laudat, quod non accedat ſententiæ, quo rem mitiget. Super diaphonia.] διαφωνία, id eſt diſcordia, ſiue diſſonātia. Hac de re nonnihil attigimus in Annotationibus, quas adiecimus nouo inſtrumento recognito.

THEODORVS.

Proficiſcens.] Hoc eſt ex itinere. Deinde ſequuntur Græcæ uoces duæ, παινετικὴν ὑμνέσεως, id eſt, laudationem gratitudinis. Scripſit & μεταφράσιν.] Id eſt interpretationē, à uerbo μεταφράζω, commentor, quod addat aliquid alienis dictis, cum ipſe nihil dicat ſuum. Extat hic liber in bibliotheca Prædicatorum apud Baſileam.

CORNELIVS.

Scripſit epiſtolam ad Fabium.] Sophronius legit Flauianum, & in uetuſtiſsimo codice, quem in hunc uſum exhibuit bibliotheca diuorū Petri & Pauli oppidi Vuiſſenburgenſis (ſi quis uolet experimentum fidei noſtræ capere) ſcriptum erat Fauianum.

DIONYSIVS.

DIONYSIVS.

Sub Heracla κατηχήσεων.] Id eſt, imitationum ſiue inſtitutionum. Scholam presbyter tenuit.] Sophronius pro presbyter legit presbyterij, ut intelligas inſtitutionem ad presbyteros pertinere. Origenis uel inſigniſſimus.] Vetuſtus codex habebat, ualde inſigniſſimus, ſed mendoſe. Sophronius tantum legit, inſignis, & ita ſcriptum apparet ab Hieronymo. Ad Sixtum.] Ad Xiſtum habetur, tum in uetuſtiſſimo codice, tum apud Sophronium Græcum. Dionyſius Nouatiano.] Certum eſt Hieronymum exordium epiſtolæ duntaxat poſuiſſe. Sophronius totam retulit in hanc ſententiam, nam ſenſum reddemus potius quam uerba. Dionyſius Alexandrinus epiſcopus Nouato. Nolens ne ad ſacerdotium fueris inductus, ita demum oſtendes, ſi uolens ceſſeris. Nam oportuit quiduis etiam hac gratia perpeti, ne diſcinderetur eccleſia Dei. Neq; minus pręclarum ex hoc cōtigiſſet teſtimonium, quod noluiſſes diſſidium inducere, quam proficiſci ſolet ex eo, ſi quis recuſet ſimulacris immolare: atq; adeo præclarius etiam, mea quidem ſententia. Siquidem illic uni proprię q; conſulitur animæ, hic totius eccleſiæ negocium agitur. Tametſi nunc quoq; ſi perſuaſeris, ſi compuleris fratres in concordiam redire, plus egeris officio, quam peccaris errato. Atq; hoc quidem haud imputabitur, illud uero laudibus feretur. Cæterum ſi non obtemperantibus illis minus aſſequeris quod uis, tamen fac modis omnibus, ut tuam ipſius ſerues animam. Et heortaſticæ.] ἑορτασικὰς, id eſt, feſtiuales, ut ita loquar, nempe de feſtis diebus. Et ad Heraclam.] Vetuſtiſſimus codex habebat, Hieraclam. Sophronius legit, ἱέρακα, Hieracem. Et περὶ γυμνασίου.] Id eſt, de exercitatione. Sic enim reſtituimus Græcas uoces, partim ex ueſtigijs ueterum codicum, partim ex Sophronio. Ad Hermammonem.] ἑρμάμμωνα, Hermammonem legit Sophronius. Et ad Damonem.] Ad Ammonem legendum, ſuffragantibus & Latinis uetuſtis. Ad Teleſphorum.] In nonnullis erat Deliſporum. Sophronius legit Telephorum. Ad Canonem.] In nonnullis erat, Canon. Ex Sophronio legendum eſt, Ad Canonem. Quod Græce dicitur Cheron.] Sic fermè eſt in uulgaribus codicibus. Cæterum ex Sophronio legendum eſt, καθαρὸν, id eſt, purum, quod non uideretur admittere peccatum in eccleſiam.

VICTORINVS.

Viliora uidentur.] Vides lector eloquentia cōmendari præclaras ſententias, & obſcurari ſermonis uitijs.

PAMPHILVS.

Vigintiquinq;.] Quidam ex coniectura aſſcripſerant, ἐξηγήσεων, id eſt, quæſtionum, cum in uetuſtiſſimis exemplaribus, & item in prima editione Maguntinenſi, literis incorruptis habeatur, ἐξηγήσεων, id eſt, enarrationum, ſuffragante & Sophronio. [redacted]

PIERIVS.

Miræ ἀσκήσεως.] Id eſt, ſtudij, ſiue exercitationis. In uigilia paſchæ.] In peruigilio legendum, tum ex uetuſtiſſimis exemplaribus, tum ex interpretatione Sophronij, qui uertit πανυχίδι.

LVCIANVS.

Luciana nuncupentur.] Lucianea legendum, λουκιάνεια. Sub perſecutione Maximi.] Maximini legendum ex Sophronio, & uetuſtiſſimo codice Latino.

PHILEAS.

Aegypti quæ uocatur.] Nomen urbis, quoniam uarie deprauatum erat in exemplaribus, dicitur Thmuis, θμοῦις, cuius meminit & alibi ſæpe Hieronymus & Stephanus.

FIRMIANVS.

Ob Græcam uidelicet urbem.] Ita Iuuenalis: Non poſſum ferre Quirites Græcam urbem: quod turba Græculorum illic profiteretur artes ſuas. Sympoſion.] συμπόσιον, id eſt, conuiuium. Hodœporicon.] ὁδοιπορικὸν, quod Latine dicere poſsis, itinerarium. Et ὠνῆμα.] Id eſt, compendium. In libro uno acephalo.] ἀκεφάλῳ, id eſt, ſine capite, quod initiū detruncatū eſſet.

EVSEBIVS.

Euangelicæ ἀποδείξεως.] Id eſt, euangelicæ demōſtrationis. Et euangelicæ προπαρασκευῆς.] Id eſt, præparationis. Sic enim reſtituimus ſcripturam ex Sophronio, conſentiente uetuſtiſsimo exemplari. Theophanias.] θεοφανείας, id eſt, apparitionis diuinæ. Et chronicorū canonum.] χρονικῶν κανόνων, id eſt, regularum de temporibus. De euangeliorum διαφωνίᾳ.] Id eſt diſſonantia. Τοπικῶν.] Id eſt, de locis. Apologus pro Origene.] Id eſt defenſio.

RHETICIVS.

In canticum.] Hunc improbat in quarto tomo, exponens quid ſit aurum Ophaz.

METHODIVS.

Et de autexuſio.] Sic ex Sophronio legendum, qui uertit, περὶ αὐτεξουσίου, id eſt, de eo qui eſt ſui iuris, ſiue de libero arbitrio. In Chalcide Græciæ.] Quod plures ſint eiuſdem nominis. Sophronius pro Græciæ uertit, τῆς ἀνατολῆς, id eſt, orientis, ſiue quæ eſt in oriente.

EVSTATHIVS.

Genere Pamphylius, Sidetes.] Nam ita legendum, nō ſolum ex Sophronio, uerumetiam ex uetuſtiſſimorum codicum ueſtigijs. Nam Side Pamphylię oppidum eſt. Primum Berœæ Syriæ.] Sic enim legendum teſtatur & Sophronius, & peruetuſti codices noſtri. Thraciarum.] Dixit, ut nos Galliarum, pro Thraciæ. De Engaſtrimytu.] Ex Sophronio legendum, περὶ ἐγγαστριμύθου, de uentriloquo.

MARCELLVS.

Sub Conſtantino & Conſtantio.] Sub Conſtantio & Conſtante, ex Sophronio. Diuerſarum hypotheſeon.] Id eſt, materiarum, ſiue argumentorum.

ATHANASIVS.

Vſq; ad Iouiniani.] Iouiani legit Sophronius, ſuffragante uetuſtiſsimo exemplari. ἑορτας; καὶ.] Id eſt, de feſtis diebus.

ANTONIVS.

Ad Arſenatas.] Arſinoitas legendum. Eſt enim Arſinoe Libyæ ciuitas.

THEODORVS.

Et magis hiſtoricæ intelligentiæ.] Magis, non addit Sophronius, nec uideo quid ad ſenſum faciat. Senſit autem illum ſimpliciter, & ad literam, ut uocant, interpretatum ſcripturam diuinam.

TRIPHYLLIVS.

Cypri Ledrenſis, ſiue Leuteonis.] Sic enim legit Sophronius.

LVCIFER.

Caralitanus.] Sophronius legit κἀραπάλεως, id eſt, Caracalitanus: ſed diſſentientibus Latinis codicibus omnibus, & Stephanus de nominibus urbium meminit Calariæ quæ ſit Aphricæ ciuitas. Sed hunc Luciferum fuiſſe epiſcopum Caralis, quæ eſt metropolis Sardiniæ, perſpicuum eſt ex Tripartitæ hiſtoriæ libro ſexto, cap. xix. & xxiij.

ACACIVS.

Μονοφθαλμὸν.] Id eſt, unoculum, nam is proprie dicitur luſcus. συμμίκτων ζητημάτων.] Id eſt, commixtarum quæſtionum.

SARAPION.

Serapion.] Sarapion ſcriptum erat in antiquiſſimis uoluminibus, aſſentiente Sophronio.

HILARIVS.

De ſynodo Pyterenſi.] Viterienſi legunt alij. Sophronius, Biterienſi.

TITVS.

Boſtrenus.] A Boſtra ciuitate Arabiæ. Et Iouiniano.] Iouiano legit Sophronius, ſuffragante uetuſtiſsimo codice Latino.

APOLLINARIVS.

Apollinarius.] Nam ita legit Sophronius, conſentiente uetuſtiſſimo codice ſcripto.

PACIANVS.

Martianus.] Alij Datianus, ſed utrūq; mēdoſe, cum legendum ſit Pacianus: cuius & poſtea meminit in Dextro filio. De quibus eſt Certus.] Cerbus legendum ex Sophronio, κόρβων. Apparet nomen eius eſſe aduerſum quem ſcripſit.

PHOTINVS.

Syrmij epiſcopus.] Id eſt oppidum Pæoniæ, ut ait Stephanus. Niſi forte Græcus Pæoniam dixit pro Pannonia. Nam Syrmium in inferiore Pannonia ponunt Ptolemæus libro ij. Plinius lib. iij. cap. xxv. Strabo libro ſeptimo.

SOEBADIVS.

Sœbadius Agenni.] Addidit Galliarum, quod & alibi ſint eiuſdem nominis oppida.

DIDYMVS.

Proprij indicij eſt.] κατὰ λόγον, uertit Sophronius, id eſt, indicis.

AQVILIVS.

Quaſi hodœporicum.] ὁδοιπορικὸν, id eſt, itinerarum. Quod uocauit κατασκοφὴν, id eſt, conuerſionē. Siue peram.] πειρᾶν, id eſt, experientiam. Iam hinc apparet interpretationes ab alijs adiectas nihil ad rem facere.

CYRILLVS.

Extant eius catacheſes.] κατηχήσεις, id eſt inſtitutiones.

EVZOIVS.

Eſitius.] In alijs, Eozolus, utrunq; mendoſe: legendum enim Euzoius, Εὐζώιος. Nec eſt apud Epheſum, ſed apud Theſpeſium.

Eſtxm.

EE[illegible]M.

A Poſt lectionem ſcripturarum.] [illegible]

BASILIVS.

Et Aſtericon.] Legendum ἀσκητικόν, id eſt exercitatorium.

GREGORIVS NAZIANZENVS.

Sophronius addidit nonnihil, haud ſcio an de ſuo, legens in hunc modum: Gregorius primum Saſimorum, deinde Nazianzenus epiſcopus. Fratris Cæſaris.] Cæſarij legendum. Atq; hic Sophronius ſubijcit alium titulum, qui prætermiſſus eſt in noſtris codicibus: περὶ φιλοπτωχίας, id eſt, de paupertatis amore. Et ne quis putet ab ipſo additum, extat idem in uetuſtiſsimo codice ſcriptum. Et alter item: Laudes Machabæorum. Quidam Herona.] Heronis legendum, ex Sophronio, ἥρωνος. Non enim agitur de titulo libri, ſed de autore.

DIODORVS.

Ad Euſebij magis Emiſeni.] Vtrurſum ex characteris indicio notat librum falſo inſcriptum. Cuius ſenſum cum ſequutus ſit.] Vbi ſunt, qui ſolent reſpondere, non eundem hominis eſſe ſtylum ubiq;?

PRISCILLIANVS.

Abilæ epiſcopus.] Abila ciuitas eſt Phœnices in Syria. Factione Hylatij & Hithacij.] Sic enim reſtituimus uarie deprauata uocabula, partim ex Sophronio, partim ex notis uetuſtiſſimi codicis.

MATRONIANVS.

Hunc uerterant in Latronianum. Cum Encrotia.] Cum Euchrotia legendum.

TIBERIANVS.

Matrimonio copulauit.] Id eſt, coegit ut nuberet, ſic enim explicat Sophronius: ne quis accipiat, illum ſuam ipſius duxiſſe filiam.

AMBROSIVS MEDIOLANENSIS.

Cum multos ſuperſtites honorifice recenſuerit Hieronymus, mirum cur in uno Ambroſio prætexat hanc cauſam, quod adhuc uiueret. Certe poterat illius opera recenſere. Verũ non optime ſen-
B ſiſſe de literis Ambroſij Hieronymum, calumniatur & Ruffinus. Et conſentaneum eſt, illum non probaſſe hominis dictionem, cum fidem & ſanctimoniam approbaret.

IOANNES.

Hunc putant eſſe Ioannem, quem uulgo Chryſoſtomũ dicimus, poſt epiſcopũ Conſtantinopolitanum. De quibus περὶ ἱερωσύνης.] Id eſt, de ſacerdotio. Hactenus Hieronymus de Ioanne, nec plura Sophronius. Cæterũ in uetuſtiſsimo codice hæc adiecerat, neſcio quis: De cõpunctione cordis. De lapſu animæ. De myſterio crucis. De fide aduerſum Arianos. Aduerſum Macedonianos. Aduerſum Anomœos: & alia infinita, quæ nec inueniri apud aliquẽ, quamuis ſtudioſum, facile eſt: ſed per totũ orbẽ ſcripta eius, tam Græco ſermone edita, quàm Latina translata, uelut fulgura diſcurrentia, micant. Claruit maxime ſub Arcadio principe, à quo & priuata Auguſtæ coniugis indignatione in exiliũ pulſus, obijt: & poſt multos annos corporis eius reliquiæ cum magna gloria à Theodoſio filio Conſtantinopolim deportatæ, inter apoſtolorum thecas conditæ iacent.

GELASIVS.

Poſt Eunomium.] Εὐζώϊον, conſentiente Sophronio cum emendatiſsimis exemplaribus.

THEOTIMVS.

Tomorum epiſcopus.] Naſo: Tomitanæ iam non nouus incola terræ. Breues commentatioſq;.] Commaticoſq; legendum eſt ex uetuſtiſsimo codice, hoc eſt, breuibus clauſulis diſtinctos.

SOPHRONIVS.

De ſubuerſione Serapis.] Apis bos colebatur apud Aegyptios pro Deo. Idẽ Serapis dictus eſt.

ERASMI ROTERODAMI IN CATALOGVM ILLVSTRIVM uirorum Gennadij, cenſura.

Gennadij catalogo debebatur alius locus, ſed ipſa rerũ ſeries perſuaſit ut hic attexeretur. Opus tamen uidetur μέτριον. Abeſt enim in fine ea pars qua ad exemplum Hieronymi ſeipſum recenſuit. Hanc ſe uidiſſe teſtatur Abbas Tritemius, nec uideo quam ob cauſam ſola hæc pars debuerit reſecari. proinde quoniam in libris non rarius pereunt extremæ paginæ quàm in agris extremæ fabæ, ſuſpicor cum Gennadio & alios aliquot prætermiſſos. Hic ſcriptor non uidetur caruiſſe humanis affectibus. Nam diuum Hieronymum aperte mordet fauens Ruffino, & diuum Auguſtinum ut Polygraphum non ſine faſtidij ſignificatione cõmemorat, uix eximens eum de numero hæreticorũ, nec ullum opus ſine exceptione probat, præter libros de trinitate.

alfons? decaſtro in ſuo aduers? omnes hereſes o pere aſſerit hunc priſcilli anum abilę fuiſſe in ulteriori hiſpania ẽpm et erasm. in hoc hallucinaſſe ti. de anima hereſi. 9. — ſed hęc ciuitas hiſpanię vlterioris in latino ſermone abula nominat non abila: —

Iacobus

IAcobus presbyter cognomento ſapiens, Neſibenę nobilis Perſarū modo ci
uitatis epiſcoptus, unus ex numero ſub Maximiano perſecutore cōfeſſorum:
& eorū qui in Nicena ſynodo Ariana peruerſitatē ὁμοούσιος oppoſitione dam
narunt. Hūc uirum beatus Hieronymus in libro χρονικῶν, uelut magnarum
uirtutum hominē nominans, in Catalogo ſcribarū cur non poſuerit, facile excuſabitur:
ſi conſideremus ipſos tres uel quatuor Syros quos poſuit, interpretatos in Græcum ſe
legiſſe teſtatum. Vnde conſtat eum ignoraſſe illo tempore Syram linguam uel literas: &
ideo hunc qui necdum in aliam uerſus eſt linguam neſciſſe ſcriptorē. Comprehendit au-
tem omne opus ſuum in uigintiſex libris: id eſt, de fide aduerſum omnes hæreſes, de cha
ritate generali, de ieiunio, de oratione, de dilectione erga proximum ſpeciali, de reſurre
ctione, de uita poſt mortem, de humilitate, de pœnitentia, de ſatisfactione, de uirginita-
te, de aſcenſu animæ, de circumciſione, de azymi benedictione: pro qua in Eſaia legitur:
Non exterminabitur botrus: de Chriſto quod filius Dei ſit & conſubſtantialis patri: de
caſtitate aduerſus gentes, de conſtructione tabernaculi, de gentium conuerſatione, de
regno Perſarum, de perſecutione Chriſtianorum. Compoſuit & χρονικὸν minoris qui-
dem Græcorum curioſitatis, ſed maioris fiduciæ: quia diuinarum ſcripturarum autori-
tate conſtructum, comprimit ora eorum qui præſumptuoſa ſuſpicione de aduentu an-
tichriſti uel domini noſtri inaniter philoſophantur. Moritur hic uir Conſtantij tempo-
ribus, & iuxta præceptum patris eius Conſtantini intra muros Niſibenſes ſepelitur, ob
cuſtodiam uidelicet ciuitatis, quod ſecundum fidem Conſtantini euenit. Nam poſt mul
tos annos ingreſſus Iulianus Niſibem, & uel gloriæ ſepulti inuidens, uel fidei Cōſtātini
cuius ob id domū perſequebatur, iuſsit efferri de ciuitate ſancti corporis reliqas: & poſt
paucos mēſes cōſulendæ licet reipub. Iouinianus imperator q Iuliano ſucceſſerat, tradi-
dit barbaris ciuitatē: quæ uſq; hodie Perſarum ditioni cum finibus ſuis ſubiecta ſeruit.

IVlius urbis Romæ epiſcopus, ſcripſit ad Dionyſiū quendam de incarnatione Chriſti
domini epiſtolam: quæ illo quidem tempore utilis uiſa eſt aduerſum eos, qui ita duas
per incarnationem in Chriſto aſſerebant perſonas ſicut & naturas: nūc autem pernitio-
ſa probatur: fomentum enim eſt Eutychianæ & Timotheanæ impietatis.

PAulinus presbyter, diſcipulus beati Ephrem diaconi, homo acris ualde ingenij: &
in diuinis doctus ſcripturis: ſed uiuente magiſtro clarus in doctoribus eccleſię fuit:
& maxime ex tempore declamator. Poſt illius autem obitum, amore primatus & nomi-
nis, ſeparans ſe ab eccleſia, ſcripſit contraria fidei multa. Huic obiturus beatus Ephrem
aſtanti ſibi dixiſſe fertur, Vide Pauline ne te ſubmittas cogitatiōibus tuis: ſed cum te ad
purum comprehendiſſe putaueris dominum, crede nec intellexiſſe. Præſenſerat enim
illum ex ſtudijs uel ſermonibus eius, noua inueſtigare: & immenſum intellectum tene-
re: unde eum frequenter Bardeſanem nouellum uocabat.

VItellius Afer, Donatianum ſchiſma defendens, ſcripſit de eo quod odio ſint mun-
do Dei ſerui: in quo ſi tacuiſſet de noſtro uelut perſecutorum nomine, egregiā do-
ctrinam ediderat. Scripſit & aduerſum gentes & aduerſum nos, uelut traditores in per-
ſecutione diuinarum ſcripturarum: & ad regulam eccleſiaſticam pertinentia multa diſ-
ſeruit. Claruit ſub Conſtante filio Conſtantini principe.

MAcrobius presbyter, ut & ipſe ex ſcriptis Optati cognoui, Donatianorū poſtea in
urbe Roma occultus epiſcopus fuit. Scripſit cum adhuc in eccleſia Dei presbyter
eſſet & ad cōfeſſores, & uirgines librū: moralis quidem, ſed ualde neceſſariæ doctrinæ:
& præcipue ad ſtudiū caſtitatis aptiſsimis ualde ſententijs cōmunitum. Claruit inter no
ſtros, primum Africæ: & inter ſuos, id eſt, Donatianos ſiue Montēſes, poſtea Romæ.

HEliodorus presbyter, ſcripſit librū unum de naturis rerū exordialiū: in quo oſten-
dit unum eſſe principiū, nec quicq̄ coæuū Deo: nec mali conditorē Deū: ſed ita bo-
norū omniū creatorē, ut materia qua ad malum uſa eſt, poſt inuenta malicia à Deo ſit fa-
cta. Nec quicq̄ materialium abſq; Deo credatur cōditum: aut fuiſſe aliarum rerum crea-
torem

A torẽ præter Deũ, qui prescientia sua quũ uiderit mutandã naturã, præmonuit de pœna.

PAchumius monachus uir tam in docendo, quàm in signa faciendo apostolicæ gratiæ: & fundator Ægypti cœnobiorũ, scripsit regulã utriq; generi monachorũ aptã, quam angelo dictante perceperat. Scripsit & ad collegas præposituræ suæ epistolas, in quibus alphabetũ mysticis tectũ sacramentis, uelut humanæ consuetudinis excedentẽ intelligentiã clausit: solis credo eorum gratiæ uel meritis manifestũ: id est ad abbatẽ Cornelium unam, ab abbatẽ Syrũ unam, ad omniũ monasteriorũ præpositos: ut in unũ antiquius monasteriũ, quod lingua Ægyptiaca uocatum Baum congregati, paschæ diem, uelut æterna lege concelebrent, epistolam unam. Similiter & ad diem remissionis, quæ mense Augusto agitur, ut in unum præpositi cõgregarentur, epistolam unam: & ad fratres, qui foras monasterium missi fuerant operari, epistolam unam.

THeodorus presbyter, successor & gratiæ & præposituræ supradicti abbatis Pachumij, scripsit ad alia monasteria scripturarũ sanctarum epistolas sermone digestas. In quibus tamẽ frequenter meminit magistri & institutoris Pachumij: & doctrinæ eius ac uitæ proponit exempla, quæ ille ut doceret angelo administrãte didicerat. Simul & hortabatur permanendum in proposito cordis & studij: & redire in concordiam & unitatem eos qui post abbatis obitum dissensione facta, à cœtu semetipsos abscciderant unitatis. Sunt autem huius exhortationis epistolæ tres.

OResiesis monachus, amborum, id est Pachumij & Theodori collega, uir in sanctis scripturis ad perfectũ instructus, cõposuit librũ diuino conditũ sale, totiusq; monasticæ disciplinæ instrumẽtis constructũ, & ut simpliciter dicã, in quo totũ penè uetus & nouũ testamentũ cõpendiosis dissertionibus iuxta monachorũ duntaxat necessitatẽ inuenitur expositum: quẽ tamẽ uice testamenti prope diem obitus sui fratribus obtulit.

MAcarius monachus ille Ægyptius, signis & uirtutibus clarus, unã tantũ ad iunioB res professionis suæ scripsit epistolã, in qua docet illũ perfecte posse Deo seruire, qui conditionẽ creationis suæ cognoscens, ad omnes semetipsum inclinauerit labores: & luctando atq; Dei aduersum omne quod in hac uita suaue est auxiliũ implorando, ad naturalẽ quoq; perueniens puritatẽ, cõtinentiã uelut naturæ debitũ munus obtinuerit.

EVagrius monachus, supradicti Macarij familiaris discipulus, diuina & humana literatura insignis: cuius etiã liber, q attitulatur Vita patrũ, uelut cõtinẽtissimi & eruditissimi uiri mentionẽ facit. Scripsit multa monachis necessaria, è quibus ista sunt. Aduersum octo principaliũ uitiorum suggestiones, quas aut primus aduertit, aut inter primos didicit, octo ex sanctarũ scripturarũ testimonijs oppositis libros: ad similitudinẽ uidelicet dñi, q tentatori suo semper scripturarũ testimonijs obuiauit: ita ut unaquæq; uel diaboli, uel uitiatæ naturę suggestionũ cõtra se habeat testimoniũ: quod tamẽ opus eadem simplicitate qua in Græco inueni, iussus in Latinũ trãstuli. Cõposuit & Anachoretis simpliciter uiuentibus librũ centũ sententiarũ per capitula digestũ: & eruditis ac studiosis, quinquaginta sentẽtiarũ, quẽ ego Latinũ primus feci. Nam superiorẽ olim translatum, quia uitiatũ & per tẽpus cõfusum uidi: partim reinterpretando, partim emendando, autoris ueritatẽ restitui. Cõposuit & cœnobitis ac synoditis doctrinã aptã uitæ cõmunis: & ad uirginẽ Deo sacratã, libellũ cõpetentẽ religioni & sexui. Edidit & paucas sentẽtiolas ualde obscuras: & (ut ipse in his ait) solis monachorum cordibus agnoscibiles: quas ego similiter Latinis dedi. Vixit longa ætate, signis & prodigijs pollens.

THeodorus Antiochenæ ecclesiæ presbyter, uir scientia cautus & lingua disertus, scripsit aduersum Apollinaristas & Anomœos de incarnatione dñi libros ad quindecim milia uersuũ cõtinẽtes. In qbus ratione purissima & testimonijs scripturarũ, ostẽdit dñm Iesum, sicut plenitudinem deitatis, ita plenitudinẽ humanitatis habuisse. Docet & hominẽ duabus tãtũ substãtijs cõstare, anima scilicet & corpore: sensumq; et spiritũ nõ alterã esse substantiã, sed officia esse animæ ingenita, quibus spirat, quibus rationabilis est, quibus sensibile facit corpus. Quartumdecimũ autem huius operis librum, propriè

de increa-

de increata & ſola incorporea dominaq; omnium ſanctæ trinitatis natura, & de creaturarum ratione differens, pio ſenſu cum autoritate ſanctarum ſcripturarum explicuit. Quintodecimo uero uolumine, totum operis ſui corpus, citatis etiam patrum traditionibus confirmauit & communiuit. C

PRudentius uir ſeculari literatura eruditus, cõpoſuit διτλοχαῖον de toto ueteri & nouo teſtamento perſonis excerptis. Cõmentatus eſt & in morẽ Græcorũ Hexamerõ de mundi fabrica, uſq; ad conditionem primi hominis, & prẽuaricationẽ eius. Compoſuit & libellos, quos Grẽca appellatione prẽtitulauit ἀποθέωσις, ψυχομαχία, ἁμαρτιγένεια, ideſt de diuinitate, de compugnantia animi, de origine peccatorum. Fecit & in laudem martyrum ſub aliquorum nominibus. Inuitatorium ad martyrum librũ unum, & hymnorum alterum. Speciali tamen intentione aduerſum Symmachum idololatriam defendentem: ex quorum lectione agnoſcitur Palatinus miles fuiſſe.

AVdẽtius epiſcopus Hiſpanus, ſcripſit aduerſus Manichæos & Sabellianos & Arianos: maximeq; intentione ſpeciali contra Photinianos, qui nunc Bonoſiaci uocantur librum, quem prætitulauit de fide aduerſum omnes hæreticos: in quo oſtendit antiquitatem filij Dei coæternalem patri fuiſſe: nec initium deitatis tũc à Deo patre acceperit, cum à Maria matre uirgine homo Deo fabricante conceptus & natus eſt.

COmmodianus dum inter ſeculares literas etiam noſtras legit, occaſionem accepit fidei. Factus itaq; Chriſtianus, & uolens aliquid ſtudiorum ſuorum muneris offerre Chriſto ſuæ ſalutis autori, ſcripſit mediocri ſermone, quaſi uerſu aduerſum paganos: & quia parum noſtrorũ attigerat literas, magis illorũ dogmata deſtruere potuit, quàm noſtra firmare. Vnde & de diuinis repromiſsionibus aduerſum illos agens, uili ſatis & craſſo (ut ita dixerim) ſenſu differuit: illis ſtuporem, nobis deſperationẽ incutiens, Tertullianum & Lactantium & Papiam autores ſequutus: moralẽ ſanè doctrinam & maxime uoluntariæ paupertatis amorem optime proſequutus ſtudentibus inculcauit.

FAuſtinus presbyter, ſcripſit ad perſonã Faccilię reginæ aduerſum Arianos & Macedonianos libros ſeptem, his eos maxime ſcripturarũ teſtimonijs arguens & conuincens, quibus illi prauo ſenſu utuntur ad blaſphemiam. Scripſit & librum quem Valentiniano, Theodoſio & Arcadio imperatoribus pro defenſione ſuorum, cum Marcellino quodã presbytero obtulit. Ex q̃ oſtẽditur Luciferiano ſchiſmati cõſenſiſſe: qui Hilariũ Pictauienſem, & Damaſum urbis Romæ epiſcopũ in eodẽ libro culpat, quaſi male cõſuluerint eccleſiæ, quod prævaricatores epiſcopos, in cõmunionẽ & ſacerdotiũ, pacis recuperãdæ gratia recepiſſent: quod Luciferianis ita diſplicuit recipere epiſcopos, q̃ in Ariminenſi concilio Arianis cõmunicauerant, ut Nouatianis apoſtatas pœnitẽtes. D

RVffinus Aquileienſis eccleſiæ presbyter, non minima pars eccleſiæ doctorũ, & in transferendo de Græco in Latinũ elegans ingeniũ habuit. Deniq; maximã partem Græcorũ bibliothecæ Latinis exhibuit, Baſilij ſcilicet Cæſariẽſis Cappadociæ epiſcopi, Gregorij Nazianzeni eloquentiſsimi hominis, Clementis Romani, recognitionum libros, Euſebij Cæſarienſis ex Palæſtina Eccleſiaſticam hiſtoriam, Xyſti ſententias, Euagrij ſententias, Pamphyli martyris aduerſum mathematicos. Horum omnium quæcũq; præmiſsis prologis à Latinis leguntur, à Ruffino interpretata ſunt: quæ autem ſine prologo, ab alio translata ſunt, qui prologum facere noluit. Origenis autem non omnia, quia & Hieronymus tranſtulit aliquanta, quæ ſuo prologo diſcernuntur. Proprio autem labore, imo gratiæ Dei dono, expoſuit idem Ruffinus ſymbolũ, ut in eius comparatione alij non expoſuiſſe credantur. Differuit & benedictionem Iacob ſuper patriarchas, triplici, id eſt hiſtorico, morali & miſtyco ſenſu. Scripſit epiſtolas ad timorem Dei hortatorias multas: inter quas præeminent illæ quas ad Probã dedit. Hiſtoriæ etiã eccleſiaſticę, quam ab Euſebio conſcriptã, & ab iſto diximus interpretatã, addidit decimũ & undecimũ librum. Sed & obtrectatori opuſculorũ ſuorũ reſpondit duobus uoluminibus, arguens & conuincens ſe Dei intuitu & eccleſiæ utilitate, auxiliante dño ingenium

agitauiſſe

A agitauiſſe:illum uero æmulationis ſtimulo incitatum,ad obloquium ſtylum uertiſſe.

TIchonius natione Afer,in diuinis literis eruditus iuxta hiſtoriã ſufficiẽter, & in ſecularibus non ignarus fuit: in eccleſiaſticis quoq; negocijs ſtudioſus: ſcripſit de bello inteſtino libros & expoſitiones diuerſarũ cauſarũ:in quibus ob ſuorũ defenſionẽ,antiquarũ meminit ſynodorũ:ẽ quibus omnibus agnoſcitur Donatianæ partis fuiſſe.Cõpoſuit & regulas, ad inueſtigãdã & inueniendã intelligẽtiã ſcripturarũ octo, quas uno uolumine cõcluſit.Expoſuit & Apocalypſim Ioannis ex integro: nihil in ea carnale,ſed totum intelligens ſpiritale. In qua expoſitione dixit angelicã ſtationẽ corpus eſſe: mille annorũ quoq; regni in terra iuſtorum poſt reſurrectionẽ futuri ſuſpicionem intulit. Necq; duas in carne mortuorũ reſurrectiones futuras, unã iuſtorũ, aliã iniuſtorũ, ſed unã & ſemel omniũ, in qua reſurgent abortiui etiã deformati, ne quid humani generis deformatum & animatũ ſubſtãtia intereat, oſtẽdit. diſtinctionẽ ſanè duarũ reſurrectionum ita facit, ut primã quam iuſtorũ Apocalypſis dicit, credamus modo in eccleſiæ incremento agi:ubi iuſtificati per fidem,à morticinis peccatorum ſuorũ per baptiſmũ ad uitę æternæ ſtipendium ſuſcitantur. Secundam uero generaliter omnis hominũ carnis. Floruit hic ætate qua antè memoratus Ruffinus, Theodoſio & filijs eius regnantibus.

SEuerus presbyter cognomento Sulpitius Aquitaniæ prouincię,uir genere & literis nobilis, & paupertatis atq; humilitatis amore conſpicuus: charus etiã ſanctorũ uirorum Martini Turonenſis epiſcopi & Paulini Nolani: ſcripſit non cõtemnenda opuſcula. Nã epiſtolas ad amorẽ Dei & cõtẽptũ mundi exhortatorias,ſcripſit ſorori ſuæ multas,quę & notæ ſunt: ſcripſit & ad ſupradictum Paulinũ Nolanũ duas,& ad alios alias. Sed quia in aliquib. etiã familiaris neceſsitas inſerta eſt, nõ digerũtur. Cõpoſuit et chronica. Scripſit & ad multorũ profectũ, uitã beati Martini monachi & epiſcopi, ſignis & prodigijs ac uirtutibus illuſtris uiri: & collationẽ Poſthumiani & Galli, ſe mediante & iudice de conuerſatione monachorũ orientaliũ,& ipſius Martini, habitã in dialogi ſpe-

B cie,duabus inciſionibus comprehendit:in quarum priore refert ſuo tempore apud Alexandrinam ſynodum epiſcoporum decretum,Origenẽ & cautius à ſapientibus pro bonis legendum,& à minus capacibus pro malis repudiandum. Hic in ſenectute ſua à Pelagianis deceptus, & agnoſcens loquacitatis culpam, ſilentium uſq; ad mortem tenuit: ut peccatum,quod loquendo contraxerat, tacendo penitus emendaret.

ANtiochus epiſcopus ſcripſit aduerſum auariciam unum & longum uolumẽ:& de curatione cæci, qui à ſaluatore illuminatus eſt homiliam compoſuit: compunctione timoris Dei & humilitate plenam.Moritur Arcadij imperatoris tempore.

SEuerianus Gabalenſis eccleſiæ epiſcopus,in diuinis ſcripturis eruditus, & in homilijs declamator admirabilis fuit: unde & frequenter ab epiſcopo Ioanne, & Arcadio imperatore ad faciendum ſermonem Cõſtãtinopolim uocabatur. Legi eius expoſitionem in Epiſtolam ad Galatas,& de baptiſmo, & Theophaniæ ſolennitate libellum gratiſsimum.Moritur iuniore Theodoſio imperante.

NIceas Romanę ciuitatis epiſcopus, compoſuit ſimplici & nitido ſermone ſex competentibus baptiſmum inſtructionis libellos. In quibus Primus continet,qualiter ſe debebant agere competentes,qui ad baptiſmi gratiam cupiunt peruenire.Secũdus,de gentilitatis erroribus:in quo indicat ſuo penè tempore Melchidium quendam patremfamiliâs ob liberalitatẽ, & Gadarium ruſticum ob fortitudinem eſſe inter deos relatos. Tertius liber,de fide unicę maieſtatis. Quartus,aduerſum genethlelogiam.Quintus,de ſymbolo.Sextus,de agni paſchalis uictima. Dedit & ad lapſam uirginem libellum, omnibus emendationibus incentiuum.

OLimpus natiõe Hiſpanus epiſcopus,ſcripſit librũ fidei aduerſũ eos,q naturã et nõ arbitriũ in culpã uocãt:oſtẽdẽs nõ creatione, ſed inobediẽtia inſertũ naturæ malũ:

BAcciarius uir philoſophiæ Chriſtianæ nudus & expeditus,uacare Deo diſponens, etiã peregrinationẽ pro cõſeruãda propoſita ĩtegritate elegit. Edidiſſe dicitur grata

opuſcula:ſed & ego ex illis unum tantum de fide librum legi:in quo ſatisfacit põtifici ur c bis aduerſum querulos & infamatores peregrinationis ſuæ:indicans ſe non timore hominum,ſed Dei cauſa peregrinationem ſuſcepiſſe: ut exiens de terra ſua & cognatione ſua,cohæres fieret patriarchæ.

SAbbatius Gallicanę prouincię epiſcopus,rogatus à quadã caſta et Chriſti dicata uirgine Secunda noïe, cõpoſuit librũ de fide aduerſum Marcionẽ & Valẽtinianũ eius autorẽ,& aduerſum Eunomiũ & eius magiſtrũ Aetium: & oſtendens ratione ſcripturarũ & teſtimoniis,unum eſſe deitatis principium, ipſumq; eſſe & ſuę deitatis & æternitatis autorẽ,& mundi ex nihilo cõditorem: ſimul & de Chriſto, quod non in phantaſia homo apparuerit:ſed ueram habuerit carnẽ,per quam manducãdo, bibendo, laſſando, plorando, patiendo,moriendo,reſurgendo,uerus probatus ſit homo. His enim ſententiis Marcion & Valentinianus contrarij extiterunt:aſſerentes duo deitatis principia, & Chriſtũ ueniſſe in phantaſia. Aetio uero et Eunomio diſcipulo,oſtẽdit patrẽ & filiũ,nõ duarũ eſſe naturarũ & diuinitate pariliũ, ſed unius eſſentiæ: & alterũ ex altero,id eſt,ex patre filium,alterũ alteri coæternũ:cui credulitati Aetius & Eunomius contradicunt.

ISaac ſcripſit de ſancta trinitate, & de incarnatione domini librũ obſcuriſsimæ diſputationis & inuoluti ſermonis: confirmans ita in una deitate tres eſſe perſonas,ut tamẽ ſit in ſingulis proprium aliquid quod non habeat alia. Patrem ſcilicet hoc habere proprium,quod ipſe ſine uirgine,origo ſit aliorum. Filium hoc habere propriũ, quod genitus genitori non ſit poſterior. Spiritum ſanctum hoc habere proprium, quod nec factus ſit,nec genitus,& tamẽ ſit ex altero. De incarnatione uero domini ita ſcribit:ut manentibus in eo duabus naturis, una credatur filij Dei perſona.

VRſinus monachus,ſcripſit aduerſũ eos q rebaptizãdos hęreticos decernũt:docens nec legitimũ nec Deo dignũ rebaptizari illos q in nomine ſimpliciter Chriſti:uel in nomine patris et filij & ſpũs ſancti,q̃uis prauo ſenſu baptizẽtur:ſed poſt ſanctę trinitatis et Chriſti ſimplicẽ cõfeſsionẽ,ſufficere ad ſalutẽ manus impoſitionẽ catholici ſacerdotis. D

MAcarius alius monachus,ſcripſit in urbe Romana aduerſum mathematicos librũ: in quo labore,orientalium quæſiuit ſolatia ſcripturarum.

HEliodorus alius Antiochenus presbyter, edidit de uirginitate egregium & ſanctis ſcripturis inſtructum uolumen.

IOannes Hieroſolymorum epiſcopus,ſcripſit in obtrectatores ſtudij ſui librũ: in quo oſtendit ſe Origenis ingenium, non fidem ſecutum.

PAulus epiſcopus,ſcripſit de pœnitẽtia libellũ: in quo dat legẽ pœnitẽtib. ita debere dolere pro peccatis, ne ſupra mẽſurã triſtitiæ, immẽſitate deſperationis mergantur.

HEluidius Auxẽtij diſcipulus,Symmachi imitator:ſcripſit religõis qdẽ librũ ſtudio, ſed non ſecũdũ ſciẽtiã, neq; ſermone, neq; ratione nitidũ: cuius operis ita ſanctarũ ſcripturarũ ſenſus ad ſuã puerſitatẽ flectere conatus eſt, ut earũ teſtimoniis aſſerere uoluerit ſanctã Mariã poſt natiuitatẽ dñi, quẽ uirgo peperit, Ioſeph ſpõſo ſuo iunctã:& ex eius cõſortio filios ſuſcepiſſe:qui fratres dñi apellati ſunt: cuius prauitatẽ arguens Hieronymus, libellum documentis ſcripturarum ſufficienter factum, aduerſus eum edidit.

THeophilus Alexãdrinæ ciuitatis epiſcopus,ſcripſit aduerſum Origenẽ,unũ et grande uolumẽ,in quo oĩa penè eius dicta, & ipſum pariter damnat, ac ſimul edocẽs,nõ à ſe eũ primũ, ſed ab antiquis patribus & maxime Heracla fuiſſe & à presbytero electũ, & de eccleſia pulſum,& de ciuitate fugatũ. Sed & aduerſum Anthropomorphitas hæreticos,q dicũt Deũ humana figura & mẽbris cõſtare,diſputatione lõgiſsima cõfutans,& diuinarũ ſcripturarũ teſtimoniis arguens & cõuincens eos,oſtendit Deũ incorruptibilẽ & incorporeũ, iuxta patrũ fidẽ credẽdũ: neq; ullis mẽbrorũ lineamẽtis omnnio cõpoſitũ:& ob id nihil ei in creaturis ſimile p ſubſtãtiã,nec cuiq̃ incorruptibilitatẽ,aut immutabilitatẽ,aut incorporalitatem ſuę dediſſe naturæ:ſed eſſe oẽs intellectuales naturas corporeas, oẽs corruptibiles, oẽs mutabiles:ut ille ſolus corruptibilitati & mutabilitati

non

A nō ſubiaceat, qui ſolus habet immortalitatē. Paſchalem etiam recurſum, quem magna apud Niceā ſynodus poſt nonaginta & quinq; annos, agi in tempore & die & luna ſecundum ſtatum ſuum inuenerat: additis quibuſdam ipſius feſtiuitatis rationibus & expoſitionibus, Theodoſio principi obtulit. Legi & tres de fide libros ſub nomine eius titulatos: ſed quia lingua inconſonans eſt, non ualde credidi.

EVſebius ſcripſit de crucis Domini myſterio & apoſtolorum, pręcipueq; Petri cōſtantiam uirtute crucis, fidei uirtute adeptam.

VIgilantius presbyter natione Gallus, in Hiſpania Barcilonēſis parrochię eccleſiam tenuit: ſcripſit & ipſe zelo quidē religionis aliqua ſeductus humana laude, & præſumens ſupra uires ſuas, homo lingua politus, non ſenſu ſcripturarum exercitatus, expoſuit prauo ingenio ſecundam Danielis uiſionē, & alia locutus eſt friuola, quæ in Catalogo hæreticorum neceſſario exponentur.

SImplicianus epiſcopus, multis epiſtolis hortat' eſt Auguſtinū adhuc presbyter, agi tare ingeniū & expoſitionib. ſcripturarū uacare: ut etiā nouus q̄dā Ambroſius Origenis ἐξηγοδιώκτης uideretur. Vnde & multas ad eius p̄ſonā ſcripturarū q̄ſtiones abſoluit. Eſt eius epiſtola propoſitionū, in qua interrogādo quaſi diſciturus doctrinā docet.

VIgilius epiſcopus, ſcripſit ad quendā Symplicianū in laudem martyrū libellum, & epiſtolam continentem geſta ſui temporis apud Barbaros martyrum.

AVguſtinus Afer Hipponēſis oppidi epiſcop. uir eruditiōe diuina & humana orbi clarus, fide integer & uita purus: ſcripſit quāta nec inueniri poſſunt. Quis ergo glorietur oīa ſe illius habere: aut q̄s tāto ſtudio legat quāto ille ſcripſit? Vnde & multa loquēti accidit q̄d dixit per Salomonē ſpiritus ſanctus: Ex multiloquo nō effugies peccatū. Edidit tm̄ ſenex, q̄d iuuenis cœperat, de trinitate libros duodecim. In quibus (ut ſcriptura ait) introductus in cubiculū regis, & decoratus ueſte multifaria, ſapiētia Dei exhibuit eccleſiā ſine macula, aut ruga, aut aliq̄d eiuſmodi. De incarnatione quoq; Dñi idoB neā edidit pietatē. De reſurrectione mortuorū, etiā ſimili cucurrit ſynceritate: licet minus capacibus dubitationē de abortiuis fecerit. Error tm̄ illius ſermone multo ut ſuperius dixi contractus, lucta hoſtium exaggeratus, necdum hæreſis quæſtionem dedit.

ORoſius p̄sbyter Hiſpani generis, uir eloquēs & hiſtoriarū cognitor: ſcripſit aduerſum querulos Chriſtiani nominis, q̄ dicūt defectū Romanę reip. Chriſti doctrina inuectū, libros ſeptē: in quibus totius penè mūdi tēporis calamitates & miſerias, ac bellorū inquietudines replicās, oſtēdit magis Chriſtianæ obſeruātiæ eſſe, q̄d contra meritū ſuū res Romana adhuc duraret, & pace culturę Dei pacatū retineret imperiū. Sanè in primo libro deſcripſit poſitionē orbis, oceani interfuſione & Tanai limitibus interciſi, ſitū locorū, nomina & numerū, moresq; gentiū, qualitates regionū, initia bellorū, & tyrānidis exordia, finitimorū ſanguine dedicata. Hic eſt Oroſius, q̄ ab Auguſtino pro diſcēda animę ratione ad Hieronymū miſſus, rediēs reliq̄as beati Stephani primi martyris, tūc nuper inuentas, primus intulit occidenti. Claruit extremo penè Honorij tēpore.

MAximus Taurinēſis eccleſiæ epiſcopus, uir in diuinis ſcripturis ſatis intētus, & ad docendā ex tēpore plebē ſufficiēs, cōpoſuit in laudē apoſtolorū tractatus, & in Ioannis Baptiſtæ, & generalē omniū martyrū homiliā. Sed & de capitulis Euāgeliorū, & actuū apoſtolorū multa ſapiēter expoſuit. Fecit & duos de ſancti Euſebij Vercellēſis epiſcopi & cōfeſſoris uita tractatus: & de ſancti Cypriani ſpecialē. De baptiſmi gratia libru edidit. Scripſit de auaricia: de hoſpitalitate: de defectu lunæ: de eleemoſynis: de eo q̄d ſcriptū eſt in Eſaia: Caupones tui miſcēt uino aquā: de paſſiōe Dñi: de ieiunio ſeruorū Dei generali, de ieiunio ſpeciali quadrageſimæ, & q̄ nō ſit in eo iocandū: de Iuda traditore: de cruce Dñi: de ſepulchro eius: de reſurrectione ipſius: de accuſato & iudicato Dño apud Pilatū: de Calēdis Ianuarijs. Scripſit etiā homilias de natali Dñi: homilias de theophania: & de paſcha: & de pentecoſte multas: de hoſtib. carnalib. non timendis: de gratijs poſt cibū Deo agendis: de pœnitentia Niniuitarū: & multas alias eius homilias

de diuersis legi, quæ nec retineo. Moritur Honorio & Theodosio iuniore regnãtibus. c

PEtronius Bononiẽsis Italię ecclesiæ episcopus: uir sanctitate uitę & monachorũ stu diis ab adolescentia exercitatus: scripsisse putatur uitas patrũ Ægypti monachorũ, quas uelut speculũ ac normã professionis suæ, monachi amplectũtur. Legi sub eius no mine de ordinatione episcopi ratione & humilitate plenũ tractatũ: quẽ lingua elegan tior ostendit nõ ipsius esse: sed ut quidã dicunt patris eius Petronij eloquẽtissimi & eru ditissimi in secularibus literis uiri: & credendũ. Nam præfectũ prętorio se fuisse in ipso tractatu designat. Moritur Theodosio Archadij filio, & Valentiniano regnantibus.

PElagius hæresiarches, antequam proderetur hæreticus, scripsit studiosis tres neces sarios de fide trinitatis libros: & pro actuali conuersatione Eulogiarum ex diuinis scripturis librum unum: capitulorum indicijs in modum sancti Cypriani martyris præ signatum. Postquam hæreticus publicatus est, scripsit hæresi suæ fauentia.

INnocentius urbis Romæ episcopus, scripsit decretũ occidentaliũ & orientaliũ eccle siarũ aduersum Pelagianos datũ, quod postea successor eius Zosimus latius promul

CElestinus antequam ad Pelagium concurreret, imò adhuc adolescens: (gauit. scripsit ad parentes suos de monasterio epistolas in modum libellorum tres, omni Deũ desideranti necesarias. Moralis siquidem in eis dictio: nihil ibi uitij postmodum proditi: sed totum ad uirtutis incitamentum tenuit.

IVlianus episcopus Capuanus, uir acer ingenio: in diuinis scripturis doctus, Greca & Latina lingua scholasticus. Prius ergo cꝫ impietatẽ Pelagij in se aperiret, clarus in do ctorib. ecclesiæ fuit: postea uero hæresim Pelagij defendere nisus, scripsit aduersum Au gustinũ impugnatorẽ illius libros quatuor: & iterũ libros octo. Est & liber altercatiõis amborũ partes suas defendentiũ. Hic Iulianus eleemosynis tẽpore famis & angustię in digentibus omnibus suis prorogatis multos miserationis specie nobiliũ præcipue reli giosorũ illiciens, hæresi suę sociauit. Moritur Valentiniano Constantij filio imperante.

LVcianus presbyter uir sanctus, cui reuelauit Deus tẽporibus Honorij & Theodo d sij Augustorũ, locũ sepulchri & reliquiarũ corporis sancti Stephani martyris pri mi: scripsit ipsam reuelationem ad omnium ecclesiarum personas Græco sermone.

AVitus presbyter, homo Hispanus genere, ante relatam Luciani presbyteri scriptu ram transtulit in Latinum sermonem: & adiecta epistola sua, per Orosium presby terum occidentalibus dedit.

PAulinus Nolæ Cãpaniæ episcopus, cõposuit uersu breuia, sed multa: & ad Celsum quendã epitaphij uice cõsolatoriũ libellũ, super morte Christiani & baptizati infan tis, spe Christiana munitũ: & ad Seuerũ plures epistolas: ad Theodosiũ imperatorẽ ante episcopatũ prosa panegyricũ super uictoria tyrannorũ: eo maxime quod fide & oratio ne plus quàm armis uicerit. Fecit & sacramentariũ & hymnarium. Ad sororẽ quoꝫ epi stolas multas de contemptu mundi dedit: & de diuersis causis, disputatione diuersa tra ctatus edidit. Præcipuus tamen omnium opusculorũ eius, est liber de pœnitẽtia & de laude generali omnium martyrum. Claruit temporibus Honorij & Valentiniani: non solum eruditione & sanctitate uitæ, sed & potentia aduersum dæmones.

EVtropius presbyter, scripsit ad duas sorores ancillas Christi, quæ ob deuotionem pudicitiæ & amorem religionis exhæredatæ sunt à parentibus, epistolas in modũ libellorũ cõsolatorias, eleganti & aperto sermone duas: nõ solum ratione, sed etiam &

EVagrius alter, scripsit altercationem Simonis (testimonijs scripturarũ munitas. Iudæi & Theophili Christiani, quæ penè omnibus nota est.

VIgilius diaconus, composuit ex traditione patrum, monachorum regulam: quę in cœnobio ad profectum fratrum in conuentu legitur breuiato & aperto sermone, totius monasticæ professionis in se tenentem disciplinam.

ATticus Constantinopolitanus episcopus, scripsit ad reginas Archadij imperatoris filias de fide & uirginitate librum ualde egregiũ, in quo peruersum Nestorianum dogma impugnat.

Nestorius

A NEſtorius hæreſiarches,cum in Antiochena eccleſia presbyter inſignis in docendo ex tempore declamator haberetur:compoſuit infinitos tractatus diuerſarum ὑποθέσεων. In quibus iam tũc ſubtili nequitia infudit poſtea proditę impietatis uenena:quę moralis interdum occultabat ſuadela. Poſtquã uerò eloquentia & abſtinentia cõmendante,Conſtantinopolitanæ eccleſiæ pontificatu donatus eſt,apertũ ſe eccleſię hoſtem quem diu celabat oſtendens,ſcripſit librum quaſi de incarnatione domini ſexaginta & duobus diuinæ ſcripturę teſtimoniis,prauo ſenſu ſuo conſtructum:in quo quid aſſeue rauerit,in Catalogo hæreticorum monſtrabitur.

XYſtus urbis Romæ epiſcopus,decretum ſynodi aduerſum ſupradictũ Neſtorium habitũ uolumine deſcribens,ad Orientis & Occidentis eccleſias dedit: confirmãs duabus in Chriſto manentibus perfecte naturis, unam filij Dei credendã eſſe perſonã. Huic enim ſententiæ ſupraſcriptus Neſtorius oſtenſus eſt eſſe contrarius. Similiter etiã Xyſtus ſucceſſor Celeſtini,pro eadem re,& ad ipſum Neſtorium & ad Orientis epiſcopos aduerſus errorem eius ſuccidendum ſententias direxit.

THeodorus Ancyranus Galatię epiſcopus,ſcripſit aduerſus Neſtoriũ adhuc Epheſi poſitus,librum redargutionis & cõfutationis: dialectica quidem arte ordinatum, ſed autoritate ſanctarum ſcripturarum detextum:multis enim aſſertionibus uſus eſt antequam ſcripturarum teſtimonia poneret.

FAſtidius Britanniarum epiſcopus, ſcripſit ad Fatalem quendam de uita Chriſtiana librum unum:& alium de uiduitate ſeruanda ſana & Deo digna doctrina.

CYrillus Alexandrinæ eccleſiæ epiſcopus,edidit uariarum ὑποθέσεων tractatus, homilias etiam cõpoſuit plurimas: quę ad declamandum à Græciæ epiſcopis memoriæ cõmendantur. Præterea libri eius ſunt de ſynagogę defectu:de fide aduerſum hæreticos:& peculiari intentione aduerſus Neſtorium compoſitus,qui intitulatur ἔλεγχος. In quo omnia Neſtorij occulta panduntur,& prodita confutantur.

B TImotheus epiſcopus, compoſuit librum de natiuitate domini ſecundum carnem: quam credidit in epiphania factam.

LEporius adhuc monachus poſtea presbyter,præſumens de puritate uitæ: quam arbitrio tantum & conatu proprio nõ Dei ſe adiutorio obtinuiſſe credebat,Pelagianum dogma cœperat ſequi:ſed à Gallicanis doctoribus admonitus,& in Africa per Auguſtinum à Deo emendatus,ſcripſit emendationis ſuæ libellũ:in quo & ſatisfacit de errore,& gratias agit de emendatione. Simul & quod de incarnatione Chriſti male ſenſerat corrigens,catholicam ſententiam tulit dicens:manentibus in Chriſto in ſua ſubſtantia duabus naturis,unam reddi filij Dei perſonam.

VIctorinus rhetor Maſsilienſis,ad filij ſui Etherij perſonam cõmentatus eſt in Geneſim,id eſt,à principio libri uſq; ad obitum Abrahæ patriarchæ. Quatuor uerſuũ edidit libros Chriſtiano quidem & pio ſenſu:ſed utpote ſeculari literatura homo occupatus, & nullius magiſterio in diuinis ſcripturis exercitatus, leuioris ponderis ſententias figurauit. Moritur Theodoſio & Valentiniano regnantibus.

CAſsianus natione Scytha,Cõſtantinopoli à Ioanne magno epiſcopo diaconus ordinatus,apud Maſsiliã presbyter,cõdidit duo,id eſt,uirorũ & mulierũ monaſteria quę uſq; hodie extãt. Scripſit experiẽtia magiſtrãte plano & librato ſermone,& (ut apertius dicã) ſenſu uerba inueniẽs, & actione linguã mouens,res omniũ monachorũ profeſsioni neceſſarias:id eſt,de habitu monachi:de canonico orationũ atq; pſalmorũ modo qui in monaſterijs Ægypti die noctuq; tenentur libros tres: inſtitutionũ librũ unũ. De origine & qualitate ac remedijs octo principaliũ uitiorũ libros octo:ſingulos ſilicet de ſingulis uitijs libros expediẽs. Digeſsit etiã collatiões cũ patribus Aegypti habitas,hoc eſt,de deſtinatione monachi,ac fine:de diſcretione:de tribus ad ſeruiendũ Deo uocatiõibus. De pugna carnis aduerſum ſpiritũ,& ſpiritus aduerſum carnẽ. De natura omniũ uitiorum:de nece ſanctorũ:de mobilitate animę:de octo principalibus uitijs:de

qualitate orationis,de iugitate oratiõis,de pfectione,de caſtitate,de protectiõe Dei, de c
ſciẽtia ſpirituali,de diuinis chariſmatibus,de amicitia,de definiẽdo uel nõ definiẽdo,de
tribus antiquis generib.monachorũ & quarto nup exorto,de fine cœnobitæ & eremi-
tæ,de ſatisfactione pœnitẽtiæ,de remiſsiõe quinquageſimę,de nocturnis illuſionibus,
de eo quod dicit Apoſtolus:Non em̃ quod uolo facio bonũ,ſed quod nolo malũ,hoc
ago de mortificatione.Et ad extremũ rogatus à Leone archidiacono, poſtea urbis Ro-
mæ epiſcopo:ſcripſit aduerſus Neſtoriũ de incarnatione Dñi libros ſeptẽ.Et in his ſcri
bendi apud Maſsiliã,& uiuendi finem fecit,Theodoſio & Valentiniano regnantibus.

PHilippus presbyter,optimus auditor Hieronymi, cõmentatus in Iob,edidit ſermo
ne ſimplici libros.Legi eius & familiares epiſtolas & ualde ſalſas,& maxime ad pau
pertatis & dolorũ tolerantiã exhortatorias. Moritur Martiano & Auito regnantibus.

EVcherius Lugdunẽſis eccleſiæ epiſcopus,ſcripſit ad Valerianũ propinquũ ſuũ de
cõtemptu mũdi & ſecularis philoſophię epiſtolã unã,ſcholaſtico & rationabili ſer
mone.Diſſeruit etiã ad perſonã filiorũ Saloniĳ & Veroni, poſtea epiſcoporũ, obſcura
quæq; ſanctarũ capitula ſcripturarũ.Sed & Caſsiani quædã opuſcula lato tẽſa eloquio,
anguſto reuoluens uerbi tramite, in uno coegit uolumine: aliaq; tam eccleſiaſticis ſtu-
diĳs neceſſaria quàm monaſticis.Moritur Valentiniano & Martiano regnantibus.

VIncẽtius natiõe Gallus,apud monaſteriũ in Lerinẽſi inſula presbyter:uir in ſcriptu
ris ſanctis doctus,& notitia eccleſiaſticorũ dogmatũ ſufficienter inſtructus, cõpo
ſuit ad euertẽda hæreticorũ collegia nitido & aperto ſermõe ualidiſsimã diſputationẽ:
quã abſconſo nomine ſuo,attitulauit,Peregrini aduerſum hæreticos:cuius operis quia
ſecũdi libri maximã in ſchedulis partẽ,à quibuſdã furatã perdidit,recapitulato eius pau
cis ſermonib.ſenſu primo cõpegit:& in unũ librũ edidit.Moritur Theodoſio & Valen
SYagrius,ſcripſit de fide aduerſum præſumptuoſa hæretico- (tiniano regnantibus. D
rũ uocabula:quæ ad deſtruenda uel immutanda ſanctæ trinitatis nomina uſurpata
ſunt,dicentiũ patrẽ non debere patrẽ dici:ne in patris nomine filius conſonet:ſed inge-
nitum & infectũ ac ſolitarium nuncupandũ:ut quicquid extra illum in perſona eſt, ex-
tra illum ſit in natura:oſtendens & patrem quidem poſſe dici ingenitum,licet ſcriptura
non dixerit:& ex ſe genuiſſe in perſona filium,non feciſſe:& ex ſe protuliſſe in perſona
Spiritum ſanctum,non genuiſſe neq; feciſſe.Sub huius Syagrĳ nomine ſeptem de fide
& regulis fidei libros prætitulatos inueni:ſed quia lingua uariãtur,nõ eius credidi eſſe.

ISaac presbyter Antiochenæ eccleſiæ, ſcripſit Syro ſermone longo tempore & mul-
ta:præcipua tamen cura aduerſum Neſtorianos & Eutychianos:ruinã etiam Antio-
chiæ elegiaco carmine planxit,coauditores imbuens ſono, quo Ephrem diaconus Ni-
comediæ lapſum.Moritur Leone & Maiorano regnantibus.

SAluianus Maſsiliẽſis presbyter,diuina & humana literatura inſtructus:& (ut abſq;
inuidia loquar)epiſcoporũ magiſter, ſcripſit ſcholaſtico & aperto ſermõe multa:ex
q̃bus iſta legi:De uirginitatis bono ad Marcellũ p̃sbyterũ libros tres:aduerſum auaritiã
libros quatuor.De p̃ſenti iudicio libros quinq;,& pro eorũ merito ſatisfactiõis ad Salo
niũ epiſcopũ librũ unũ:& expoſitiõis extremæ partis Eccleſiaſtis ad Claudianũ epiſco-
pũ Viẽnenſem librũ unũ:epiſtolarũ librũ unũ:& in morẽ Græcorũ,de principio Gene
ſis uſq; ad conditionẽ hominis, cõpoſuit uerſu quaſi Hexameron librũ unũ.Homilias
epiſcopus factus multas:ſacramẽtorũ uero quãtas nec recordor. Viuit uſq; hodie in ſe-

PAulinus,cõpoſuit tractatus de initio quadrageſimæ:è quibus legi (nectute bona.
duos. De die dominico paſchę,de obedientia,de pœnitentia,de neophytis.

HIlarius Arelatẽſis epiſcopus,uir in ſanctis ſcripturis doctus,paupertatis amator:&
erga inopũ prouiſionẽ,nõ ſolum mẽtis pietate,ſed & corporis ſui labore ſolicitus
fuit.Nã pro reficiendis pauperibus,etiã ruſticationẽ cõtra uires ſuas homo genere cla-
rus & lõge aliter educatus exercuit:ſed nec in ſpiritualib.neglexit.Nã & in docẽdo gra
tiã habuit:& abſq; perſonarũ acceptione omnibus caſtigatũ opus p̃dicationis ingeſsit.

Ingenio

A Ingenio uero immortali, aliqua & parua edidit: quæ eruditæ animæ & fidelis linguæ indicio sunt: in quibus præcipua & ad multorum utilitatem necessaria opera, uitam sancti Honorati decessoris sui composuit. Moritur Valentiniano & Martiano imperantibus.

LEo urbis Romæ episcopus, scripsit ad Flauianum Constantinopolitanæ ecclesiæ episcopum, aduersum Eutychen presbyterum, qui tunc ambitione episcopatus, noua in ecclesiam moliebatur inducere, epistolam: in qua admonet eum, ut si confiteretur errorem, & polliceretur emendationem, reciperet eum. Si autem persisteret in incepto, cum sua hæresi damnaretur. Simul docet in ipsa epistola & diuinis confirmat testimonijs, Dominum Iesum Christum, sicut paternæ diuinitatis uerum filium: ita uerum humanæ naturæ esse hominem credendum: id est, ex carne uirginis, carnem traxisse: & non de cœlo corpus sibi exhibuisse, sicut Eutyches asserebat. Moritur Leone & Maiorano imperatoribus.

MOchimus Mesopotamenus apud Antiochiam presbyter, scripsit aduersum Eutychen egregium librum: & alia scribere dicitur, quæ necdum legi.

TImotheus, extincto ab Alexandrinis Proterio episcopo, tumultuante adhuc plebe, aut uoluit, aut passus est se ab uno episcopo in locum occisi episcopi fieri episcopum. Et ne contra legem factus merito abijceretur, ad gratiã plebis, quę Proteriũ exosum habuerat, omnes quibus ille cõmunicauerat, Nestorianos esse pronunciauit: & maculam conscientiæ temeritate abluendam præsumens, scripsit ad Leonem imperatorẽ libellum ualde suasorium, quẽ paruo sensu, patrum testimonijs in tantũ roborare conatus est, ut ad decipiendum imperatorem, & suam hæresim confortandam, penè Leonẽ urbis Romæ episcopũ, & Chalcedonensem synodũ, ac totos Orientalium episcopos, illorũ adminiculo, Nestorianos ostenderet. Sed fauente Deo à Chalcedonensi concilio hostis ecclesiæ coargutus est & cõfutatus. Viuere adhuc in exilio iam hæresiarches dicitur & habetur. Hunc ipsum libellum cognoscendi gratia, ego rogatus à fratribus, in Latinum transtuli, & cauendum prætitulaui.

B ASclepius Afer in Baiensi territorio uici non grandis episcopus, scripsit aduersum Arianos, & modo aduersum Donatistas scribere dicitur: in docendo autem ex tempore grandi opinione celebratur.

PEtrus Edissenæ ecclesiæ presbyter, declamator insignis, scripsit uariarum causarum tractatus, & in morem sancti Ephræm diaconi Psalmos metro composuit.

PAulus presbyter, natione (ut ex dictis eius cognoui) Pannonius, scripsit de uirginitate seruanda, & contemptu mundi, ac uitæ institutione, uel morum correptione mediocri sermone, sed diuino conditos sale libros duos, ad personam cuiusdam nobilis & Christo deditæ uirginis Constantia nomine: in quibus meminit Iouiniani hæretici, & uoluptatum ac libidinum prædicatoris: cui in tantum continentis & castæ uitæ institutio contraria fuerat, ut inter luxuriosas epulas animam eructaret.

PAstor episcopus cõposuit libellũ in modũ symboli paruũ, totã penè ecclesiasticam credulitatẽ per sententias continentẽ, in quo inter cæteras dissensionũ prauitates, quas prętermisis autorum uocabulis anathematizat, Priscillianos cum ipso autoris nomine dãnat.

VIctor Cartemnæ Mauritaniæ ciuitatis episcopus, scripsit aduersum Arianos librũ unũ & longum, quẽ Genserico regi per suos audiendum obtulit, sicut ex procœmio ipsius libri didici. Scripsit & de pœnitentia publicani librũ, in quo & regulam uiuendi pœnitentibus iuxta scripturarũ autoritatẽ statuit: & ad Basilium quendam super morte filij consolatorium libellum, spe resurrectionis perfecta instructione munitum. Homilias etiam compo suit multas, quas à fratribus salutis propriæ sollicitis in libris digestas seruari cognoui.

VOconius Castellani Mauritaniæ oppidi episc. scripsit aduersus ecclesiæ inimicos Iudæos & Arianos & alios hæreticos. Cõposuit etiã sacramentorũ egregium uolumen.

MVsæus Massilensis ecclesiæ presbyter, uir in diuinis scripturis doctus, & in earum sensibus subtilissima exercitatione limatus, lingua quoq; scholasticus, hortatu sancti Venerij episcopi excerpsit ex sanctis scripturis lectiones totius anni, festiuis aptas diebus respõsoria, etiam Psalmorum capitula, tẽpori & lectionibus congruentia: quod opus tam necessa-

rium à lectoribus in ecclesia probatur,ut expetitum,& sollicitudinẽ tollat & morã, plebiq; c ingerat scientiam,celebritatem & decorẽ. Sed & ad personam sancti Eustasii episcopi suc- cessoris prædicti hominis Dei, composuit sacramentorum egregium & non paruum uo- lumen,per membra quidem pro opportunitate officiorum & temporum, pro lectionum textu psalmorumq; serie & decantatione discretũ: sed supplicandi Deo, & contestandi be- neficiorum eius soliditate sui consentaneum:quo opere grauissimi sensus & castigatæ elo- quentiæ agnouimus uirum. Homilias etiam dicitur declamasse, quas & haberi à fidelibus uiris cognoui,sed ego non legi.Moritur Leone & Maiorano regnantibus.

VIncentius presbyter,& ipse natione Gallus,in diuinis scripturis exercitatus,linguam ha bens usu loquendi & maiorum lectione politam,commentatus est in Psalmos: cuius operis legit aliqua sancto homini Dei Cannati me audiente, promittens simul si Dominus uitam & uires daret,se in toto Psalterio eodem studio laboraturum.

CYrus genere Alexandrinus,arte medicus,& ex philosopho monachus, uir dicendi pe ritus,scripsit aduersus Nestorem prius eleganter & fortiter. Modo autem dum in il- lum nimius inuehitur,& syllogismis magis quàm scripturis agit, Timotheanũ dogma foue re cœpit.Deniq; ambiguus etiam sui suspendit animum à consensu Chalcedonensis decre- ti,nec acquiescendum putat filium Dei duabus post incarnationem constare naturis.

SAmuel Edissenæ ecclesiæ presbyter, multa aduersus ecclesiæ inimicos Syro sermone construere dicitur:præcipua tamen intentione contra Nestorianos,& Eutychianos,& Timotheanos nouellos:siue ad diuersos hæreticos. Vnde & frequenter triformem bestiã, & ecclesiastica non semel sententia cum autoritate sanctarum scripturarũ summotam, ferit: ostendẽs Nestorianis Deum in homine,non purum hominem ex uirgine natum.Eutychia nis ueram humani generis carnem à Deo assumptam, & non de cœlo exhibitam:nec crassi aeris substantiam in carne formatam. Timotheanis ita uerbum carnem factum: ut manente uerbo in sua substantia,& homine in sua natura,societate,nõ immixtione unam filij Dei red- didisset personam. Viuere adhuc apud Constantinopolim dicitur. Nam initio collati An- themio imperij & scripta eius,& esse eum in carne cognoui.

CLaudianus Viennensis ecclesię presbyter,uir ad loquendũ artifex,& ad disputandum subtilis:composuit tres de statu uel de substantia animæ libros,in quibus agit intentio nem,quatenus ostendat aliquid incorporeum præter Deum.

PRosper homo Aquitanicæ regionis, sermone scholasticus, & assertionibus neruosus, multa composuisse dicitur. Ex quibus ego Chronica nominis illius prætitulata legi, continentia à primi hominis conditione iuxta diuinarum scripturarum fidem, usque ad obitum Valentiniani Augusti: & captiuitatem urbis Romæ à Genserico Vuandalorum rege factam. Legi & librum aduersus opuscula suppresso nomine Cassiani: quæ ecclesia Dei salutaria probat, ille infamat nociua. Re enim uera Cassiani & Prosperi de gratia Dei & libero arbitrio sententiæ in aliquibus sibi inueniuntur contrariæ. Epistolæ quoque pa- pæ Leonis aduersum Eutychem,de uera Christi incarnatione ad diuersos datæ, ab ipso di- ctatæ creduntur.

FAustus ex abbate Lerinẽsis monasterij apud regnum Galliæ episcopus factus, uir in di uinis scripturis satis intentus,ex traditione symboli occasione accepta, cõposuit librum de Spiritu sancto:in quo ostendit eum iuxta fidẽ patrũ & consubstantialem & coeternalem esse patri & filio:ac plenitudinem trinitatis obtinentem. Ædidit quoq; opus egregium de gratia Dei qua saluamur:& libero humanæ mentis arbitrio,in quo saluamur: in quo opere docet gratiam Dei semper & inuitare,& præcedere,& adiuuare uoluntatem nostrã,& quic quid ipsa libertas arbitrij pro labore piæ mercedis acquierierit, non esse propriũ meritũ, sed gratiæ donũ.Legi eius & aduersum Arianos ac Macedonianos paruũ libellũ, in quo coes- sentialem prædicat trinitatẽ,& alium aduersus eos qui dicunt esse in creaturis aliquid incor- poreum. In quo & diuinis testimonijs & patrum cõfirmat sententijs, nihil credendum in- corporeum præter Deũ. Est eius epistola in modum libelli ad diaconum quendam Gratũ

nomine

A nomine edita, qui à fide catholica discedens, ad Nestorianam abijt impietatem. In qua epistola admonet eum credere, sanctam Mariam uirginem nō purum hominem genuisse, qui postea susciperet diuinitatem, sed Deum uerum & hominem uerum. Sunt eius & alia scripta, quæ quia necdum legi, nominare nolui: uiua tamen uoce egregius doctor & creditur et probatur. Scripsit postea & ad Felicem præfectum prætorio, & patritiæ dignitatis uirum, filium Magni consulis iam religiosum, epistolam ad timorem Dei hortatoriam, conuenientē personis pleno animo pœnitentiam agere disponentium.

SEruus Dei episcopus, scripsit aduersus eos qui dicunt Christū in hac uita degentem, nō uidisse carneis suis oculis patrē: sed post resurrectionē ex mortuis, & ascensionē in cœlis, cum translatus est in gloriā Dei patris, profectū scilicet ei dantis in remunerationem mar tyrij: in qua scriptura ostendit & disputatione sana & sanctarum scripturarum testimonijs, Dominū Iesum ab ipsius conceptu per Spiritū sanctū facto, & partu ex uirgine, quo Deus uerus in homine uero, ipse quoq; Deus homo factus natus est, semper carnis suæ oculis & patrem uidisse & Spiritum sanctum per specialem & unitam Dei & hominis societatem.

VIctorius homo natione Aquitanicus, calculator scripturarum scrupulosus, inuitatus à sancto Hilario urbis Romæ episcopo, composuit paschalem cursum indagatione cautissima, post quatuor priores, qui composuerant, id est Hippolytū, Eusebiū, Theophilum, & Prosperum: & protendit annorum seriē usq; ad annū quingentesimū tricesimum secundum: ita ut à quingentesimo tricesimotertio anno reincipiat paschalis solennitas: eodē mense & die eademq; luna, quæ primo passionis ac resurrectionis dominicæ anno facta est.

THeodoretus Cyri ciuitatis episcopus (à Cyro enim rege Persarum condita, seruat hodieq; apud Syriam nomen autoris) scripsisse dicitur multa: ad meam notitiam tamen ista sunt quæ uenerūt: De incarnatione Domini aduersum Eutychen presbyterum & Dioscorum Alexandriæ episcopum, qui humanam in Christo carnem fuisse negant, scripta fortia, per quæ confirmat & ratione & testimonijs scripturarum, ita illum ueram maternæ sub-
B stantiæ carnem habuisse, quam ex matre uirgine sumpsit, sicut & ueram deitatem, quam æterna nascibilitate Deo patre gignente, ipse nascendo accepit. Et decem historiæ ecclesiasticæ libri, quos imitatus Eusebium Cæsariensem conscripsit, incipiens à fine librorum Eusebij usq; ad suum tempus: id est, à uicennalibus Constantini usq; ad imperium Leonis senioris deduxit, sub quo & mortuus est.

GEnnadius Constantinopolitanæ ecclesiæ pontifex, uir lingua nitidus & ingenio acer, tam diues ex lectione antiquorū fuit, ut Danielē prophetā ex integro ad uerbū cōmentatus exponeret. Homilias etiam multas cōposuit. Moritur seniore Leone imperiū tenēte.

THeodulus in Cœlesyria presbyter multa conscribere dicitur, sed ad me liber eius uenit, quem de consonantia diuinæ scripturæ composuit, id est ueteris & noui testamenti, aduersus antiquos hæreticos. Qui propter differentiam præceptorum uel ceremoniarum, alium ueteris testamenti Deum dixerunt, alium noui. In quo ostendit dispensationis fuisse unius eiusdemq; Dei autoris utriusq; scripturæ, ut alia per Moysen antiquis lex daretur in sacrificiorum ceremonijs & iudiciorum animaduersionibus, alia nobis per Christi præsentiam in sacris mysterijs & futuris repromissionibus: nec diuersa credi debere, aut non uno spiritu & uno autore dictata: cum illa quæ si modo secundum literam obseruarentur, occiderent: eadem ipsa secundum spiritum intellecta uiuificent. Moritur hic scriptor ante triennium regnante Zenone.

IOannes Antiochenæ paroechiæ ex grammatico presbyter, scripsit aduersum eos qui in una tantum substantia adorandum asserunt Christum, nec acquiescunt, duas in Christo confitendas naturas: docens secundum relationem scripturarum unam in illo Dei & hominis esse personam, non unam carnis & uerbi naturam. Simul & impugnat aliquas Cyrilli Alexandrini episcopi sententias, docens incautè ab illo aduersus Nestorem prolatas, quæ nūc fomentum sunt & robur addunt Timotheanis: quod ualde inaniter dicit. Viuere adhuc dicitur, & ex tempore declamare.

Honoratus

HOnoratus Conſtantinæ Africæ ciuitatis epiſcopus,ſcripſit ad Archadium quendam, q qui pro confeſsione fidei catholicæ in partes Africæ exulabat, epiſtolam ad labores pro Chriſto ferendos hortatoriam:& exemplis præſentibus, & ſcripturarum relationibus roboratam:& quod confeſsionis fidei perſeuerantia, non ſolum præterita purget à crimine peccata,ſed & meritum procuret martyrij.

CErealis epiſcopus natione Afer,interrogatus à Maximiano Africanorum epiſcopo,ſi poſſet uel paucis diuinæ ſcripturæ teſtimonijs,abſq; ulla diſputationis duntaxat aſſertione fidem catholicam aſsignare. Quam ille in nomine Domini, ſuffragante ſibi ueritate, non paucis teſtimonijs,ſicut Maximianus irridens petierat: ſed copioſis tam ueteris teſtamenti,quàm noui indicibus approbauit,& libello edidit.

EVgenius Carthaginenſis Africæ ciuitatis epiſcopus & confeſſor publicus,admonitus à Hunericho Vuandalorum rege,catholicæ fidei expoſitionem,& maxime uerbi homouſion proprietatem diſſerere:cum conſenſu omnium Africæ, & Mauritaniæ, & Sardiniæ atq; Corſicæ epiſcoporum & confeſſorum qui in catholica permanſerunt, compoſuit librum fidei,non ſolum ſcripturarum ſanctarum ſententijs communitum: & per collegas confeſsionis ſuæ porrexit. Iam uero aſportandus pro fidelis linguæ remuneratione in exilium,epiſtolas uelut commonitorias fidei,& unius ſacri & conſeruandi baptiſmatis ouibus ſuis,quaſi paſtor ſollicitus dereliquit.altercationes quoq; quas cum Arianorum præſulibus per internuncios habuit, conſcripſit:& regi legendas per maiorem domus eius tranſmiſit.Similiter & preces pro quiete Chriſtianorum,eidem uelut apologias obtulit. Viuere adhuc ad confirmationem eccleſiæ dicitur.

POmerius natione Maurus,in Gallias presbyter ordinatus,interrogantibus & rogantibus Iuliano epiſcopo,& Vero presbytero:dialogorum more reſpondens,arte dialectica & ſermone ingenio apto,compoſuit de natura animæ & qualitate eius,& de reſurrectionis ſpecialitate,in hac uita fidelium, & generali omnium hominum libros octo. Quorum primus continet quid ſit anima, uel qualiter ad imaginem Dei credatur facta. Secundus, utrum anima incorporea an corporea debeat credi. Tertius, unde ſit anima primo homini facta. Quartus,utrum anima quæ naſcituro corpori infundēda eſt, noua fiat ſine peccato:An ex ſubſtantia animæ primi hominis uelut propago è radice producta, etiam peccatum primæ animæ ſecum originaliter retrahat. Quintus recapitulationem libri quarti, diſputationes,& definitiones,& quæ ſit facultas animæ,poſsibilitas, & quod eam ex ſingulari uoluntate obtineat.Sextus,unde ſit iuxta Apoſtoli dictum aduerſitas carnis & ſpiritus.Septimus, de differentia uitarum,mortium,reſurrectionum carnis & animæ. Octauus, de his quæ in fine mundi futura prædicta ſunt:& abſolutiones quæſtionum quæ de reſurrectione proponi ſolent.Memini legiſſe me olim eius dictatum ad quendam nomine Principium, de contemptu mundi ac rerum tranſiturarum hortatorium, & alium de uitijs & uirtutibus prætulatum. Scripſiſſe & alia dicitur, & adhuc ſcribere, quæ ad meam notitiam non uenerunt. Viuit uſq; hodie,conuerſatione Deo digna,apta profeſsioni & gradui.

HOnoratus Maſsilienſis eccleſiæ epiſcopus,uir eloquens, & abſq; ullo linguæ impedimento,ex tempore in eccleſia declamator:& quia à pueritia in timore Dei creſcens, etiam in negocijs eccleſiaſticis exercitatus eſt, os ſuum quaſi armarium ſcripturarum aperit, & in homiliarum modum ad utilitatem legentium multa componit:maximéq; ad colendā fidei rationem,& reuincendam hæreticorum peruerſitatem. In cuius libera prædicandi conſtantia non ſolum uicinarum ciuitatum ſacerdotes & populi delectantur:ſed & longe poſiti cum ad eos neceſſario pergit,ſummam ei docendi in ſuis eccleſiis rogantes iniungunt.Sanctus quoq; papa Gelaſius Romanæ urbis pontifex, per ſcripturā agnoſcens eius fidei integritatem,reſcripto ſuo probatam indicauit.Sanctorum patrum uitas ad ædificationem poſterorum coaptat ipſe legendas, præcipue nutritoris ſui ſancti Hilarij Arelatenſis epiſcopi: letanias ad ſupplicandum Dei clementiam cum plebe ſibi credita pro uiribus agit.

OPERVM D. HIERONYMI TOMI PRIMI,
FINIS.

BASILEAE, PER NICOLAVM ET EV-
SEBIVM EPISCOPIOS, FRATRES.
ANNO SALVTIS M. D. LXV.

EPI SCOP.

EP ISTOLÆ ET CONTRA HÆRES